MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

AVCTORVM ANTIQVISSIMORVM TOMI V PARS PRIOR

IORDANIS ROMANA ET GETICA

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCLXXXII

IORDANIS

ROMANA ET GETICA

RECENSVIT

THEODORVS MOMMSEN

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCLXXXII

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI.

SANCTVS
AMOR PATRIAE
DAT
ANIMVM.

FRANCOFVRTI A. M.
XIII. KAL. FEBR. MDCCCXIX.

Auctoris nomen et condicio

Nomen auctoris Iordanes fuit, nam ita eum appellat et codicum familia primaria[1] et qui solus ex auctoribus antiquioribus eum adlegat geographus Ravennas: posteriorum enim scriptorum testimonio ex iis ipsis quos habemus libris similibusve pendentium non utimur[2]. neque rarum ea aetate id nomen fuit: nam ita nominantur et consul ordinarius a. 470[3] et alii quidam, quorum tituli Christiani[4] actave ecclesiastica[5] nomen servaverunt. Iornandes dicitur in codicum familia secunda (p. 53 inscr. et p. 126, 24), sed ut huius quoque antiquissimus testis epitome Middlehillensis (*S*) cum classibus codicum duabus aliis stet, nec recte mendo ex librariorum incuria orto Iacobi Grimmii[6])

---

1) Habent p. 126, 24 *Iordannis* HP, *Iordanis* deteriores casu primo; *Iordanis* casu secundo in inscriptione Romanorum p. 1, 1 et Geticorum p. 53 et in horum subscriptione quicumque nomen habent melioris familiae libri. auctor ut *Iordanes* appelletur, requirit grammatica; *Iordanis* tamen et hic in libris est et similiter scribitur ibi *Heraclis*, *Epifanis* et sic porro cum itacismo tum ut vulgari, ita non recepto: immo constat ea aetate utrumque in usu fuisse. ita tegulae extant C. I. L. X, 8045, 14 inscriptae *vir excellentissimus Narsis fecit*, cum *Narses* sit in titulo pontis urbani ib. vol. VI n. 1199; similiter alternant *Iohannes* et *Iohannis* aliaque vocabula (v. Schuchardt, *Vokalismus des Vulgärlateins* 1, 229. 3, 112). itaque cum vel eo tempore litteris aliquatenus imbuti veram formam retinuerint corrupta reiecta, non perspicio, cur barbarismo non recepta auctoritate firmato nostrum sermonem sine ulla utilitate exornemus.

2) Medii aevi auctoribus non innotuit nisi sub nomine Iordanis, nimirum Widukindo (l. 1 c. 18 M. G. SS. 3, 425), Herigero Lobiensi, Hermanno Contracto Augiensi, Mariano, Ekkehardo, Bernoldo, Sigeberto, Hugoni Flaviniacensi (cf. Mon. Germ. SS. VIII p. 313 not. c*, item p. 315), Godefredo Viterbiensi.

3) Rettulerunt de eo filio Iohannis Vandali Iohannes Antiochenus fr. 206. 208 (4 p. 616. 617 Muell.) et Theophanes I p. 160 ed. Bonn., nec fortasse diversus est Iordanes is cuius meminit Constantinus Porphyrogennetus de them. p. 15 Bonn., cum et ipse appelletur magister militum per Orientem.

4) Mur. 1972, 10: *hic positus est Iordanis.*

5) Vide infra p. XIII. extat item Nili auctoris saec. IV epistula (3, 127 ed. Leonis Allatii Romae 1668) nscripta Ἰορδάνῃ διακόνῳ.

6) *Abhandlungen der Berl. Akademie* 1846 p. 1—59 = *kleine Schriften* 3, 171—235. *Diphthonge nach weggefallenen Consonanten* (acta acad. Berol. a. 1845) p. 231.

doctrina cum Germanico veriloquio veri speciem aliquam vindicavit. patrem Iordanes habuit, si vera lectio est G. 50, 266, Alanoviiamuthem, avum Pariam notarium Candacis eius, qui Sciros Sadagariosque Alanorumque quosdam in Scythiam minorem et Moesiam inferiorem duxit: ipse 'quamvis agrammatus' ut ait homo non sine causa modestus, item notarius fuit apud Candacis sororis filium Gunthigem sive Bazam. Gunthigis filius Andagis eius qui a. 451 in campis Catalaunicis sub Attila militans Theoderidum regem Vesegotharum interemit (G. 40, 209), nepos Andelae, de prosapia Amalorum, apud Romanos magistri militum officium sustinuit, per Thracias fortasse, ut similiter Gildo principis Maurorum filius comes primum, deinde magister militum per Africam factus est. ex patroni loco etiam de Iordanis condicione coniectura capienda est. notarii enim munus cum aliquando apud privatos servile[7], in re militari gregalium[8] fuisset, labente aetate qui eo fungebantur apud imperatores et magistratus maiores non ultimum locum inter officiales tenebant: ita noti sunt imperatorum 'tribuni et 'notarii', item 'tribuni et notarii praetoriani', nempe praefectorum praetorio, cum ordinum inferiorum notarii magis utantur vocabulo exceptorum. reges autem gentium barbararum et ipsi mature eiusmodi notarios adsciverunt: ita regum Vandalorum notarii passim nominantur[9], idemque de Attila efficitur ex Anonymo Valesiano c. 38: 'Orestes Pannonius eo tempore, quando Attila in Italiam venit, se illi iunxit et eius 'notarius factus fuerat: unde profecit et usque ad patriciatus dignitatem pervenit'. idem Prisco quoque (fr. 8 p. 78 Muell.) dicitur Attilae ὀπάων καὶ ὑπογραφεύς. similes igitur notarios tam Candac habuit dux et fortasse rex Alanus, quam Gunthigis ex regio genere Gothorum oriundus et ad magisterium militum, per Thracias fortasse, ut supra diximus, promotus. non infima igitur condicione in saeculo Iordanes usus est eoque magis insigni, quod quodammodo ei hereditaria fuit.

Origo

Cuius nationis Paria eiusque filius et nepos fuerint, ex supra dictis non efficitur; certe Alanum eum fuisse neque inde tuto colligitur, quod apud ducem Alanorum officium administravit, neque ex eo quod, in domini honorem fortasse, filio nomen imposuit cum Alanorum vocabulo nescio quomodo compositum. itaque cum Iordanes ipse dicat in epilogo ex Gothorum gente originem se trahere, id quominus vere dixerit nihil obstat. sed fortasse paullo aliter res explicanda est. eo ipso loco, quo suam originem Iordanes enarrat, item sic scribit: 'Sauromatae, quos Sarmatas dicimus, et 'Cemandri et quidam ex Hunnis parte Illyrici ad Castramartenam urbem' — oppidum intellegitur Castra Martis Daciae ripensis — 'sedes sibi datas coluerunt: ex quo ge- 'nere fuit Blivila dux Pentapolitanus' (scilicet Pentapoleos in Africa Cod. Iust. 12, 59, 3, Procop. bell. Vand. 2, 21) 'eiusque germanus Froila et nostri temporis Bessa patri-

7) Scaevola (Dig. 40, 41, 3) ex testamento affert fideicommissariam libertatem Sticho 'notario' datam; Paulus (Dig. 29, 1, 40 pr.) casum refert eius qui 'notario suo' testamentum dictarit, defunctus deinde antequam litteris id perscriberetur. 'Ser(vus) not(arius) et act(or)' est in titulo urbano vol. VI n. 9130, 'notarius' domini cuiusdam in altero n. 9705; duoviri cuiusdam Teanensis 'alumnus et n[ot]arius' servus fortasse et ipse in titulo C. I. L. X, 4789.

8) 'Notarius legati' est in titulo Lambaesitano C. I. L. vol. VIII n. 2755. cf. Cauer eph. epigraph. 4 p. 432 sq.

9) Dahn, *Könige der Germanen* 1, 221. sub Odoacro 'Marcianus v(ir) e(gregius) notarius regni' eius nominatur in papyro Mariniana n. 82.

'cius'. horum duo primi quod sciam praeterea non commemorantur: Bessae autem inter insignes duces aetatis Iustinianae passim meminerunt Procopius et Agathias eumque ille (Goth. 4, 11) dicit a. 551 maiorem fuisse septuagenario, hic (3, 2) postremo eius meminit referens de exilio eius a. 554, ut tempora quoque recte conveniant. iam de origine eius sic scribit Procopius (bell. Goth. 1, 16; similiter bell. Pers. 1, 8): οὗτος Γότθος μὲν ἦν γένος τῶν ἐκ παλαιοῦ ἐν Θράκῃ ᾠκημένων, Θευδερίχῳ τε οὐκ ἐπισπομένων, ἡνίκα ἐνθένδε ἐς Ἰταλίαν ἐπῆγε τὸν Γότθων λεών[10]. Bessa igitur teste Iordane in tali re sane locuplete ex Sarmatis illis Cemandrisve Hunnisve oriundus in Dacia ripensi sedes habentibus cum nihilominus Gothus habitus sit, scilicet ex Gothis Moesiacis non profectis in Italiam cum Theoderico, id ipsum recte transferemus etiam ad populos Candaci parentes 'Sciros Sadagirios certosque Alanos', ut qui licet stirpis fortasse diversae Gothorum nomen et Gothica studia et ipsi adsciverint. omnino aut valde fallor aut toto loco 50, 265 — 51, 267 qui enumerantur populi in Dacia ripensi, Thracia, Moesia', Scythia minore constituti, id est praeter supra dictos et Gothos qui dicuntur minores etiam Rugi quidam, extra patriam Gothos magis quam sui quisque populi se esse adserebant, et ita Iordanes cum Gothum se ferat, nequaquam Alanum se esse negat[11]. et vere deprehendimus apud Iordanem studia duplicia, altera nationis Gothorum, cuius laudes et cum iis coniunctas fraudes probabile est non ipsum excogitavisse, sed mutuatum esse ab auctore Cassiodorio, altera ipsi propria, explicanda ex iis quae eum de se narrare vidimus.

Studia Gothica auctoris Cassiodoriana

Cassiodorii de rebus Gothorum libros cum Iordanes in Geticis suis in compendium redegerit, vitia auctoris Iordanianis quoque insideant necesse est, scilicet et levitas summa, ne quid gravius dicam, et laudis Gothorum ultra iustum modum augendae studium. illius inter alia documentum est, quod in tripertita historia (9, 30) legem codicis Theodosiani (9, 40, 13) anno 382 a Gratiano latam non dubitavit subscriptione omissa ita describere, ut anni 390 fieret, quo post Gratianum regnabat Valentinianus II. idem auctor natione Romanus, sed studia Gothica fortasse ob id ipsum exaggerans et totus imbutus disciplina Theodericiana, quomodo tradita sibi Gothorum causa immutarit, in chronicis, cum auctorem eius Prosperum habeamus, tamquam manu tangitur. sed Amalorum laudes et 'Gothici sanguinis nobilitatem' (c. 44, 233) et reliqua partium Gothicarum vestigia ex Cassiodorianis ad Getica haec propagata ut persequamur in universum opus non est. placet unum addere, quod tetigit quidem Papencordtius in libro de Vandalis p. 383 sq., sed ut aliqua retractatione indigere videatur, dico obtrectationem auctoris in Vandalos per totum librum spirantem. nam non solum post relictam Scadinaviam quos primos Gothi vincunt, Vandali sunt (c. 4, 26), sed postea quoque universa historia nationis Vandalicae apud Iordanem eo redit, quod, ut ait c. 16, 89, 'sub (Gothi) dextera saepe Vandalus iacuit'. ita Vandali a Gothis victi ex antiqua Dacia in Pannoniam transmigrant dedentes se imperatori Constantino (c. 22). ita deinde narratione et ad tempora et ad rerum causas aliaque omnia (v. Papencordt

10) Etiam secundum Iordanem c. 57, 292 Theodericus omnes Gothos in Italiam duxit 'qui tamen ei 'consensum praebuerunt'.

11) Cf. Iac. Grimm *kleine Schriften* 3, 176.

l. c.) pessime perturbata Vandali dicuntur concitante Stilichone (c. 22, 115), sed item metu Gothorum (c. 31, 161) a. 406 ex Pannonia in Gallias transiisse, mox a. 409 ob eandem causam in Hispanias sese recepisse (c. 31, 162): quo cum Gothi eos persecuti essent, saepe victos (c. 31, 163) et in Callaeciam reiectos (c. 32, 166) postremum in Africam abiisse (c. 33, 167) nec nisi interveniente Alarico Gothos impeditos esse, quominus etiam in Africam eos persequerentur (c. 33, 173). Gizericus deinde conditor regni Africani cum acerba obiurgatione depingitur (c. 33, 168), quamquam additur successores eius per multos annos regnum feliciter possedisse. nec causa latet. inter duos populos licet proxime coniunctos odia vetusta quae videntur fuisse[12]), ne eo quidem tempore plane sopita sunt, quo regnavit Thrasamundus affinis et amicus regis Theoderici: certe et in Ennodii panegyrico[13]) hostilis in Vandalos animus multo evidentius apparet quam affinitatis gratia et in ipsius Cassiodorii Thrasamundo vivo editis chronicis brevibus licet et exilibus nescio quae exacerbatio peculiaris inest adversus Vandalos bis testata, primum ad a. 427[14]), ubi quasi germen deprehenditur victoriarum supra relatarum ficticiarum, deinde ad a. 491: 'Vandali pace suppliciter postu-'lata a Siciliae solita depraedatione recedunt'. iam vero historiam Gothicam cum Cassiodorius scripserit proximis post obitum Theoderici († 526) annis, tum cum obitum Thrasamundi († 523) secuta esset caedes Amalafridae uxoris eius sororisque Theoderici et exorta discordia inter Gothos et Vandalos ea, quae utriusque regni ruinae primaria causa evasit, non mirum est et antiqua odia et nova ita apud rerum Gothicarum scriptorem erumpere, ut vel apud Iordanem ubivis deprehendantur.

Iordanis subditus imperii Orientis

Sed ut studia Gothica Cassiodoriana passim apud Iordanem agnoscuntur, ita spiritus ipsius quoque scriptoris item vestigia libello impresserunt. foederatorum institutum diu proprie Gothicum, scilicet ut imperio Romano milites ab ea natione ex pacto praestarentur stipendio iusto remunerandi[15]), si Iordanem audimus, tamquam cardo est rerum tam Gothicarum quam imperii Orientis. id quod maxime elucet ex vetustatis colore ficticio quo adornatur. nam secundum hunc auctorem propter stipendia non ut oportebat Gothis soluta et bellum Dacicum Domitiani exarsit (c. 13, 76) et bellum Gothicum quo periit Decius (c. 16, 89), et suscepta est expeditio Alarici (c. 29, 146); similemque ob causam bellum quoque coepit inter Aetium et Vesegothas (c. 34, 176). Gothi hi foederati intra limites Romanos recepti ipsi sunt Gothi Moesiam et Thracias habitantes ii de quibus supra exposuimus et ex quibus Iordanem vidimus oriundum

---

12) Cf. Olympiodorus fr. 29 (4 p. 64 Muell.): οἱ Οὐάνδαλοι τοὺς Γότθους Τρούλους καλοῦσι διὰ τὸ λιμῷ πιεζομένους αὐτοὺς τροῦλαν σίτου παρὰ τῶν Οὐανδάλων ἀγοράζειν ἑνὸς χρυσίνου. ἡ δὲ τροῦλα οὐδὲ τρίτον ξέστου χωρεῖ.

13) C. 13 p. 413 Sirm.: 'quid castigatas Vandalorum ventis parentibus eloquar depraedationes? quibus 'pro annua pensione satis est amicitia tua. evagari ultra possibilitatem nesciunt: duce sapientia affines esse 'meruerunt, quia oboedire non abnuunt'.

14) Vide quae adnotavimus ad c. 32, 166.

15) C. 13, 76. 16, 89. 19, 106. 21, 110 (ubi haec sunt 'solacia'). 111. 112. 28, 145. 29, 146. 34, 176. de ipsis foederatis videantur Orosius 1, 16; Malchus fr. 11 p. 119 Muell.: ἐπὶ Ζήνωνος πρέσβεις ἦλθον ἐκ Θράκης τῶν ὑποσπόνδων Γότθων, οὓς δὴ καὶ φοιδεράτους οἱ Ῥωμαῖοι καλοῦσιν quaeque dixi ego in Hermae vol. 6 p. 350. hi sunt 'fortissimi Moesii', quorum e stirpe Dorostori Aetius genitum se esse gloriatur (c. 34, 176). — Hos mercennarios quasi intueri nobis videmur, ubi Constantinopolim mirantur (c. 28) et diripiunt quidem urbem Romam et ipsi, sed non inclementer 'ut gentes' (c. 30, 156).

esse, conveniuntque egregie studia Gothica huiusce libelli cum origine eius ex castris Danuvianis. — Cassiodorii sine dubio vestigia legens auctor de summa re publica ita iudicat mundum ab imperatore pendere, imperatoris autem salutem a studiis in eum Gothorum. ita Athaulfus Vesegotharum rex Placidiam Honorii sororem ideo uxorem ducit, ut terrorem iniciat adversariis 'adunata Gothis re publica' (c. 31, 160). similiter eodemque omnino auctore Iordanes hoc praecipue in Theoderico laudat, quod consentiente et adprobante imperatore Zenone Italia potitus est et, ut ipsius quodammodo verbis utar, sibi conflixit, illi vicit (c. 57, 291). id cur factum sit, eo evidentius apparet, quod vere plane aliter res evenerunt: nam Zeno imperator Theodericum non dimisit nisi postquam bis expeditionem contra ipsum rex suscepit et Constantinopolim tantum non expugnavit, vi coactus igitur et maiori malo minus praeferens (vide quae exposui ad nova fragmenta Iohannis Antiocheni Hermae vol. 6 p. 333). at Gothi scriptores litibus et pugnis illis suppressis Theodericum de consilio Zenonis et ei magis quam sibi consulentem narrant Italiam intravisse. eodem animo praemium ab imperatore in Theodericum collatum consulatum ordinarium 'summum bonum primum- 'que in mundo decus' auctor praedicat (c. 57, 289). non aliter ipsum Theodericum Romanorum pariter atque Gothorum regem res narrari voluisse annalium Ravennatium reliquiae luculenter ostendunt, et ut fucati hi colores ipsius regni Theodericiani statum illustrant, ita ne Cassiodorio quidem, nedum Iordani proprii sunt. sed cum narrationem rerum post obitum Theoderici gestarum in neutro opere ex Cassiodorio sumptam esse constet, qui ibi apparent affectus iure ad ipsum Iordanem referentur. quod si qui dicat vere haec referri sine spiritu ullo, non repugno: immo admiratoribus rerum sine ira et studio enarrandarum iure commendabitur belli Gothici extremi relatio Iordaniana. sed de regni Theodericiani excidio qui ei subditus fuit nullus ita referre potuit, ut rettulit Iordanes, potuit Gothus in Moesia Thraciave degens non alienus a gentilicia quadam superbia, sed in hoc bello partes Byzantiorum secutus. scilicet si eum audimus, cum Theodericus moriens in eadem fidelitate, qua expeditionem in Italiam susceperat, suos 'principem Orientis placatum semper propitiumque 'habere iussisset post deum' ('terrenum sine dubio deum' imperatorem appellat c. 28, 143), ii in pace vixerunt tutante illo puerum 'regnantem et matrem viduam'. at cum Athalarico defuncto mater in tutelam se matrimoniumque Theodahadi dedisset et ab eo vita privata esset, Iustinianus ad ultionem 'susceptorum suorum' Belisarium in Italiam misit, eumque iustae poenae fortem executorem tantis laudibus Iordanes extollit, ut prae eo imperatoris quodammodo obliviscatur. haec est narratio qualis publice edebatur Constantinopoli, ut similiter redit apud Marcellinum causa belli publice enuntiata caedes Amalasuenthae. recte denique auctor in eo finit, quod ultima Amalae gentis, Theoderici neptis Mathesuentha in domum imperatoriam adsumitur nupta fratris imperatoris filio Germano et ita 'laudanda progenies laudabiliori principi 'cessit' (c. 60, 315). natus ex eo matrimonio patre defuncto filius postumus Germanus 'coniuncto Amalorum genere cum stirpe Aniciorum spem adhuc utriusque generis 'domino praestante promittit' (c. 60, 315). harum rerum Iordanes quodammodo spectator fuit (nam obiit Germanus Serdicae in Dacia mediterranea ibidemque probabile est filium natum esse), et si quid certi in mente habuit de infante eo tempore, quo

scripsit, vix anniculo, potest cogitavisse de successione eius in imperium Romanum manente ita in domo Iustiniani, sed delata simul ad progeniem Amalorum, quo sine dubio maius et felicius nihil accidere potuit homini Gotho addicto imperio Orientis[16]. — Vandalis debellatis quod Africa 'in libertatem regni Romani revocata est' (c. 33, 172), redit quidem apud Cassiodorium, apud quem (var. 11, 13) Iustinianum Augustum Roma ita alloquitur: 'si Libya meruit per te recipere libertatem, crudele est me 'amittere quam semper visa sum possidere', ut Marcellinus quoque scribit ad a. 534: 'provincia Africa . . . volente deo vindicata est', nimirum in libertatem. neque tamen haec ex Cassiodorio Iordanes mutuatus est in historiam Cassiodorianam nequaquam relata, sed utitur uterque coloribus apud Byzantios legitimis, ut Iustinianus edicto a. 534, quo praefecturam praetorii Africanam constituit, ita praefatur (Cod. Iust. 1, 27, 1) contigisse sibi, 'ut Africa per nos tam brevi tempore reciperet libertatem' et a Procopio (b. Goth. 2, 6) Zeno dicitur Theodericum in Italiam misisse, ἐφ' ᾧ ἐλευθέρα τε καὶ βασιλεῖ κατήκοος ἔσται.

Vt Orientis imperii studia apud Iordanem primum locum obtinent, cum Gothica propter ea demum et quodammodo per ea vigeant, sic et res Alanorum ita tractavit et in universa narratione Moesiae et Scythiae regiones ita respexit, ut sine dubio non fecit Cassiodorius.

Favor auctoris in Alanos

Ad Alanos quod attinet, favor cum inde apparet, quod in unico quem ex corpore vitarum imperatoriarum deprompsit loco G. 15, 83 imperatoris Maximini praeter patrem Gothum etiam matrem Alanam posuit, tum ex comparatione Alanorum et Hunnorum G. 24, 126. 127. c. 43, 226 sq. denique bella a Vesegothis in Gallia et Hispania contra Vandalos et Alanos gesta ad illos solos restrinxit, quos acerbe et inique exagitat, cum ea utrique genti communia essent et ipsius regni Africani reges 'Vanda-'lorum et Alanorum' dicerentur (Victor Vitensis de pers. Vand. 2, 13, 39. 3, 2, 3). Cassiodorius autem etsi Vandalorum odium Iordani praeivit, cur simul de Alanis taceret, causa nulla erat. — In Romanis denique c. 287 mala fraude Alamannis expulsis Alani introducuntur, neque dubium est eo loco vocabulum sua sponte Iordanem mutasse.

Libri scripti in Moesia

Multo gravius est ad auctorem recte intellegendum et adhibendum, quod maiorum suorum suumque domicilium, id est provincias Romanas duas Scythiam caput habentem Tomos eique conterminam Moesiam inferiorem habentem caput Marcianopolim, ita narrationis cardinem facit, ut quo magis regiones inde distent, eo minorem earum notitiam eum appareat habuisse: quod paullo accuratius persequi oppidis quorum nomen in Geticis ponit expensis non videtur supervacaneum esse. — Ex Asia et Africa Iordanes non nominat nisi pauca et fere vulgaria, Ephesum, Trapezunta (vide infra), Alexandream, ut exceptionem faciant praeter Gangra Paphlagoniae nescio quo casu obiter memorata tantummodo Constantinopoli vicina loca Ilium et Chalcedon, de cuius statu quae proferuntur, testem de visu produnt. Hispaniarum una civitas Barcino comparet, Galliarum paullo plures, scilicet propter regnum Vesegotharum Tolosanum,

---

16) Quod Schirreno placet p. 90 Italos imperio Orientis addictos Germanum patrem sibi imperatorem Occidentis destinasse et de ea spe morte eius immatura deiectos filium ei substituisse, vix admittet qui intellexerit Iustinianum plane abhorruisse a rei publicae divisione renovanda et Occidentis imperio restituendo. ceterum in futurorum somniis investigandis brevis esse requiro.

Arelate Arverna Aureliana Bituriges Tolosa Vienna, Germaniae unum Mogontiacum, Illyrici occidentalis Vindobona et Salonae. in Italia autem demptis iis locis, quos rerum narratio propter proelia similesque res gestas evitare nullo modo potuit, ut sunt Consentia, Dertona, Forum Iulii, Placentia, Pollentia, Vulsinii, item quorum mentio fit in debellatione Gothorum per Belisarium enarranda Syracusae Regium Neapolis Perusia Ariminum, quae omnia obiter neque ulla explanatione addita memorantur, quinque tantum urbes restant, de quibus paullo accuratius Iordanes scribat, Roma scilicet, deinde Ticinum, sed ut ne hoc quidem Gothorum scriptor enuntiet sedem fuisse regum Gothorum, item Mediolanum 'Liguriae metropolis et quondam regia 'urbs', denique Ravenna regia urbs, ut ait, et Aquileia 'metropolis Venetiarum', harum duarum situm et viciniam pro re diligenter enarrans. quae omnia optime conveniunt Iustiniani subdito homini in Moesia degenti; nam Ravenna non minus quam Constantinopolis sedes imperii fuit, Aquileia autem provinciis illis tamquam porta Italiae. ex Ravennae urbis descriptione si eluceret auctorem eam vidisse, ad Cassiodorium magis id quam ad Iordanem referremus: at tantum abest, ut id eluceat, ut e contrario duo auctores testes citentur earum rerum, in quibus qui Ravennam ipse nosset nullum omnino adhibuisset.

Iam vero ubi nos convertimus ad regiones Danuvianas, scaena mutatur. fluviorum qui nominantur omnium tamquam rex est Danuvius et ut de ipso multa et varia narrantur (cf. praesertim 12, 75. 55, 280), affluentium eius aliorumque huius regionis amnium complurium nomina enuntiantur. ex partibus ea aetate extra imperium Romanum constitutis notitia auctori est aliqua Scythiae, ubi notabile est Var Danapri vocabulum Hunnicum auctori intellectum. praeterea liminis septentrionalis Ponti oppida Graecae originis ad Trapezuntem usque propter id ipsum admissam p. 62, 4. 66, 4 non indiligenter recenset. neque ignotae ei sunt Dacia et Pannonia scilicet quae ita dicebantur aetate antiqua. civitatium autem nominantur Scythiae provinciae Tomi et Noviodunum; Moesiae inferioris Odessus, Marcianopolis, Durostorum, Novae, Nicopolis, Abrittus; origines referuntur Tomorum, Marcianopolis, Nicopolis, ad hanc degentes Gothi pastores accurate describuntur; Durostoro natales Aetii vindicantur loco ab ipso auctore inserto, ut hic scriptorem evidenter appareat in rebus patriis versari. — Similiter tractantur eiusdem dioeceseos, scilicet Thraciarum, provinciae aliae Haemimontus, cuius nominantur Anchialus et Hadrianopolis; Thracia, unde afferuntur Philippopolis et Beroa; Europa, cuius oppidorum Arcadiopolis et Bizye auctor meminit, ut mittamus ipsam Constantinopolim. in his Anchialus maxime celebratur cum origine relata tum laudatis thermis 'inter reliqua totius mundi thermarum innumerabilium 'loca praecipue ad sanitatem infirmorum efficacissimis' (c. 20, 109). denique ex dioecesi Illyrici Thracicae vicina commemorantur in provincia Moesiae inferiori contermina Dacia ripensi Vtus, Almus, Oescus, Castra Martis; in Dacia mediterranea Naissus; in Dardania Castra Herculis; in Moesia superiore Singidunum; in Savia Bassianae et Sirmium; in Macedonia Thessalonica, Cyrrhus, Pella, Europus, Methone, Pydna, Beroea, Dius; in Thessalia Heraclea et Larissa. ulterius non habet nisi Athenarum mentionem exilem. in his primum notabile est quod de Castris Martis supra (p. VI) iam occupavimus: nam tres viros ex ea regione oriundos, in his clarissimum ducem Bessam

sine dubio nominat utpote domestica notitia sibi notos, cum praesertim statim sui ipsius generis enarrationem adiungat. item notabile est ad duo oppida, scilicet ad ipsa illa Castra Martis et ad Naissum, ab auctore adnotari illud in Illyrico situm esse, hoc primum esse in Illyrico: quae oppida cum vere sint in confiniis dioecesium Illyricianae et Thracicae, deprehendimus auctorem in ipsa dioecesi Thraciarum morantem eiusque finium gnarum. denique in Romanarum rerum libello quae habet de his regionibus in provinciarum formam redactis, omnia quidem descripsit ex Rufo et Floro, sed primum cum in reliquis provinciis enarrandis sibi satisfaceret expilato illo, solas Illyricianas bis tractavit et c. 214—221 ad Rufum et c. 241—247 ad Florum, deinde de suo addidit cum c. 217 Daciarum duarum vocabula ripensis et mediterraneae tum c. 221. 283 Philippopolis nomen barbarum Pulpudeua nusquam praeterea memoratum. — Scripsit igitur haec auctor oriundus, ut supra diximus, ex 'Gothis' Moesiacis, qui cum ante Theodericum in his partibus consedissent, eum in Italiam secuti non sunt, degens in oppido aliquo dioeceseos Thraciarum, puta Tomis vel Marcianopoli vel Anchiali, et ea potissimum selegit, quae Moesiacum hominem Thracicumve tangerent comprehensa fere inter Sirmium, Larissam Thessaliae, Constantinopolim; nam Chalcedonis commemoratio recte pro Constantinopolitana accipietur. — Cui libellorum origini accommodatum est, quod nationes, quarum incursiones 'quotidianae' auctorem terrent (Rom. extr., Get. 2, 37. 23, 119), Bulgari Venethae Sclaveni Antae ii ipsi sunt, qui ea aetate Moesiam et Thraciam potissimum infestabant, ad quas excursiones mox sermo redibit, cum agetur de tempore quo libri scripti sunt. item accommodatum est summum studium auctoris tam in Germanum quam in Belisarium. Germanus enim Iustiniani fratris filius creatus magister militum per Thraciam has regiones a barbaris liberarat victoria ita clara, ut solum nomen eius Sclavenos ab incursionibus deterreret, eumque eo ipso tempore tutorem suum immatura morte ereptum hae regiones iusta comploratione lugebant[17]. Belisarius autem, quem laudibus extollit supra privatum[18], oriundus fuit ex Germana oppido Daciae mediterraneae[19]. eodem redit quod novit Vulfilam episcopum et primatem, ut ait, Gothorum minorum in Moesia (c. 51, 267) aliud eiusdem regionis decus illustre. etiam convenit, quod in praefatione Geticorum libellum auctor Castalio amico ita commendat, ut si quid desit ipse addat 'ut vicinus genti', itaque non obscure significat se degere in locis a primariis Gothorum sedibus longe remotis, quales fuerunt Thraciae. denique conveniunt quae narrat Iordanes Get. 19, 104 de pestilentia quam 'nos ante hos novem annos experti sumus'. nam cum scripserit, ut infra videbimus, anno p. Chr. 551, morbus significatur grassatus anno 542 vel 543. de pestilentia eius temporis, per quam Procopius (anecd. c. 18 p. 112 Bonn.) ait dimidiam partem hominum tum viventium interiisse, quae tradita accepimus (collecta sunt apud Clintonum in fastis ad a. 542) ostendunt eam a. 541 in Aegypto exortam mense Octobri a. 542 Byzantium pervenisse ibique per quattuor menses ingentem stragem fecisse, mox a. 543, ut ait Marcellini continuator, Italiae

---

17) Vide infra p. XIV.

18) Get. 33, 171. 60, 315: 'victor ac triumphator Iustinianus imperator et consul Belisarius Vandalici Africani Geticique dicentur': item in ipso indice Geticorum (v. p. XV). cf. Get. 33, 171. Rom. 368. 375.

19) Procopius bell. Vand. 1, 11.

solum devastasse 'Oriente iam et Illyrico peraeque attritis'. itaque Thracias devastarit necesse est eo ipso tempore, quod Iordanes indicavit[20].

His tam angustis terminis finitum circulum nemo opinor ad Cassiodorium referet. nam quamquam Gothi ante Theodericum ad sinistram Danuvii et in ora septentrionali Ponti degebant et ipse Theodericus ante Italiam Moesiam obtinuit et per aliquot annos Novas tamquam regni sedem habuit, ipse certe eiusque disciplinae homines quid secuti sint in Italiam translati, res gestae clare loquuntur. immo hic Iordanem tenemus historiam Gothorum Cassiodorianam ita excerpentem, ut Moesiaca et Thracica potissimum retineret. nam quidquid supra proposuimus, non ita comparatum est, ut a Cassiodorio abiudicandum sit, quem non dubitamus historiae Gothicae foederatorum laudes inseruisse et celebrasse Theodericianas de Bulgaris victorias et multum fuisse in rebus Moesogothorum singillatim explicandis. sed sine dubio longe plura attulit de Italiae oppidis et Theoderici regis gestis ibi et institutis, idque premendum est talia plane desiderari, qualia vel in brevissimo Cassiodorii chronico leguntur ad a. 500: 'Theodericus Romam cunctorum votis expetitus advenit et senatum suum mira 'affabilitate tractans Romanae plebi donavit annonas, atque admirandis moeniis depu- 'tata per singulos annos maxima pecuniae quantitate subvenit. sub cuius felici im- 'perio plurimae renovantur urbes, munitissima castella conduntur, consurgunt ad- 'miranda palatia, magnisque eius operibus antiqua miracula superantur'.

Auctoris condicio ecclesiastica

Haec habuimus de patria et origine Iordanis quae proferremus. post notariatum pariter atque Cassiodorius vita saeculari relicta monachus factus est teste ipso[21]: praeterea autem tam quae codices quidam de condicione eius in ecclesia enuntiant quam quae viri docti similia coniecerunt, parum probanda videntur esse. scilicet 'episcopum' eum dicit librorum ordo primus in titulo Romanorum, 'episcopum Ra- 'vennatem' ordo tertius eorundem in titulo Geticorum: illud ab auctoritate satis defensum videndum ne conciliari possit cum loco quem sibi ipse tribuit monachi: hoc neque testimonio idoneo commendatur et sine dubio originem duxit ex accurata Ravennae urbis descriptione. — Iordanem episcopum Crotonensem a. 551[22] et Iordanem defensorem ecclesiae Romanae a. 556[23] quod viri docti quidam ab horum libellorum auctore non diversos esse contenderunt, nititur sola similitudine nominis non admodum rari. speciosius est quod ab Iacobo Grimm[24] propositum multi postea tenuerunt

20) Non recte Schirrenus p. 88 ex hoc loco collegit Iordanem eo tempore in Oriente versatum esse.

21) Aliter verba 'ante conversionem meam' (c. 50, 266) accipi nequeunt. cf. Rom. praef. 4: 'quati- 'nus . . . te . . . ad deum convertas', item Cassiodorius de orthographia praef. (gramm. Lat. ed. Keil 7, 144): 'post commenta psalterii, ubi . . . conversionis meae tempore primum studium laboris impendi'. complura alia loca similia collegit Muratorius in praefatione ad Iordanem.

22) Papa Vigilius in damnatione Theodori episcopi Caesareae Cappadociae a. 551 (Mansi 9 p. 60): 'nos '. . . . cum Dacio Mediolanensi . . . Paschasio Aletrino atque Iordane Crotonensi fratribus et episcopis nostris'. attulit Selig Cassel *magyarische Alterthümer* (Berolini 1848) p. 302, ita explicans, qui factum sit, ut Cassiodorii origine Bruttii volumina dispensator eius Iordani eiusdem regionis episcopo commodarit. quod ut non inepte excogitatum est, ita vincitur indiciis plurimis et certissimis originis libellorum Thracicae.

23) Papa Pelagius ep. 5 (al. 6) ad episcopos Tusciae: 'directam a vobis relationem defensore ecclesiae 'nostrae Iordane deferente suscipientes satis mirati sumus' cet. scripta est epistula (edita apud Mansium 9, 716) XV kal. Mart. XV p. c. Basilii v. c. = p. C. 556. attulit idem Casselius l. c., ad historiographum rettulit Schirren p. 87.

24) Script. min. 3 p. 182.

Vigilium eum, cui Iordanes Romana inscripsit, fuisse papam eius nominis a. 538—555. nam tempora recte conveniunt potestque addi et Vigilium a partibus imperatoris contra Gothos stetisse et annos 547—554 Constantinopoli exegisse ab imperatore propter controversias de tribus capitulis quae dicuntur eo evocatum. item fortasse addi potest quod supra vidimus Castalium, cui Getica Iordanes inscripsit, ipsius et Vigilii 'communem amicum' vixisse in locis genti Gothorum vicinis, id quod Romae degenti aptum est[25]. sed non sine iusta causa Adolfus Ebert[26] monuit parum apte monachum, qualis fuit Iordanes, papam Vigilium non solum adloqui tamquam parem sibi sine ulla splendidi officii significatione, sed etiam hortari, ut relicto saeculo ad deum se convertat, id est ad exemplum auctoris et ipse monachus fiat, sane, si papa is fuit, subabsurde. omnino hoc quoque inventum ut ex eo genere est, quod tirones admirantur, ita acri et experto iudici nequaquam probari poterit, immo quod parum Latine, sed re optime dicitur a posse ad esse non valere conclusionem, id si quid video hic quoque tenendum est neque indulgendum speciosis, sed certa sequenda.

Libelli scripti a. 551

Quo tempore Romanorum librum scripserit, ipse Iordanes ait in praefatione c. 4, scilicet res se narraturum 'in vicesimum quartum annum Iustiniani imperatoris' et denuo c. 363: 'Iustinianus imperator regnat iam ann. XXIIII', qui est annus a k. Apr. a. 551 incipiens[27]. et vere narratur mors Germani, quae evenit autumno a. 550[28], filiumque ex eo postumum natum esse (c. 383), item incursiones 'quotidianae' Sclavenorum et Antarum, scilicet expeditio ab iis a. 550 in Thraciam suscepta[29], denique (c. 386. 387) victoria Langobardorum de Gepidis a. 551 reportata[30], ut mittam

25) Schirrenus adicit Vigilium, quippe qui ipse ad imperatorem scribat (constitutum de tribus capitulis ed. Migne p. 104) 'Graecae linguae, sicut cunctis et maxime pietati vestrae notum est, sumus ignari', de Graecorum historiis ab amico eruditiore voluisse edoceri. quod si ita est, non penitus amicum novisse videtur.

26) *Geschichte der christlich-lat. Litteratur* I p. 563.

27) Ita enim secundum legem a. 537 (Iustiniani nov. 47; cf. Chr. Pasch. I p. 617 ed. Bonn.) anni Iustiniani numerantur.

28) Secundum Procopium 3, 40. 4, 20 anno XVI belli Gothici, id est 550, Germanus iter faciens in Italiam Serdicae in Dacia mediterranea ab imperatore subsistere iussus est propter metum incursionis barbarorum Transdanuvianorum: quibus domum reversis biduo ante diem itineri in Italiam suscipiendo destinatum Germanus morbo correptus obiit. duces autem ei substituti exercitum Salonas duxerunt ibique hiemem exegerunt. unde colligitur Germanum obiisse anno maiore ex parte exacto, filium postumum natum esse aut anno eo extremo aut ineunte sequenti.

29) Rom. extr., Get. 5, 37. 23, 119. Intellegitur ipsa illa incursio Sclavenorum et Antarum, propter quam Germanus pergens in Italiam Serdicae substiterat. Procopius l. c.: Σκλαβηνῶν ὅμιλος ὅσος οὔπω πρότερον ἀφίκετο ἐς Ῥωμαίων τὴν γῆν, Ἴστρον δὲ ποταμὸν διαβάντες ἀμφὶ Ναισὸν ἦλθον. narrat deinde eos Thessalonicam petituros fuisse, sed metu Germani, qui olim contra Antas rem bene gesserat (Procop. bell. Goth. 3, 37), omissa Macedonia abiisse in Dalmatiam tum non parentem imperatori Orientis: mox nuntio accepto de morte Germani plures catervas Danuvium transiisse neque impediente iam duce illo tripertito exercitu in Europa provincia a. 550/1 hiemasse. Procopius l. c.: Σκλαβηνοὶ δὲ οἵ τε τὰ πρότερα ἐν γῇ τῇ βασιλέως γενόμενοι . . . καὶ ἄλλοι οὐ πολλῷ ὕστερον Ἴστρον τε ποταμὸν διαβάντες καὶ τοῖς προτέροις ἀναμιχθέντες κατέθεον ἐν πολλῇ ἐξουσίᾳ τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν . . . ἐς τρία μέντοι τέλη σφᾶς αὐτοὺς διελόντες οἱ βάρβαροι οὗτοι ἀνήκεστα ἐν Εὐρώπῃ τῇ ὅλῃ ἔργα εἰργάσαντο, οὐκ ἐξ ἐπιδρομῆς ληιζόμενοι τὰ ἐκείνῃ χωρία, ἀλλ' ὥσπερ ἐν χώρᾳ οἰκείᾳ διαχειμάζοντες οὐδέν τε δεδιότες πολέμιον. similia narrantur l. 4 c. 25. in hac ipsa regione cum Iordanes degeret, explicatur ita, ut supra monuimus, tam eius amor in Germanum quam quae significat de rerum statu in praesentiarum.

30) Procopius b. G. 4, 25. Gepidae cum Sclavenos Danuvium transeuntes adiuvarent, propter id Romanis exosi erant non minus quam Sclaveni ipsi: unde intellegitur, cur Iordanes victoriam Langobardorum summis laudibus extollat.

expeditionem Iustiniani Hispanam[31]). contra nulla mentio fit rerum postea gestarum, Narsetis in Italiam missi mense Aprili a. 551, Totilae devicti a. 552. memineris autem auctorem scripsisse in Thracia, itaque prius rerum Constantinopoli gestarum notitiam accepisse quam Italicarum et magis illas curasse. — Getica auctor in praefatione ait se post coepta Romana elaborasse, deinde Romana resumpsisse. utrique libello eodem fere tempore finem impositum esse narratio confirmat: nam Germani mortem et filium natum in Geticis quoque commemorat (c. 14, 81. 48, 252. 60, 314) nec quicquam in Romanis refert quod postea acciderit. praeterea pestem, cuius in Geticis c. 19, 104 meminit, supra p. XII vidimus eam esse quae a. 542 Thracias et Illyricum, sequente Italiam devastavit, id quod et ipsum ducit ad a. 551. eodem igitur anno primum Getica, mox Romana Iordanes edidit: nam quod in horum praefatione illa se ait 'iam dudum' edidisse, intervallum aliquot mensium a tali scriptore omnino ita significari potuit.

Inscriptiones libellorum

Duorum libellorum, quos Iordanes elaboravit, Romanum ut tempore posteriorem, ita ordine priorem esse se velle in praefatione ait, eumque ordinem libri quoque qui quidem utrumque habeant retinent. priorem inscripsit 'de summa temporum vel ori-'gine actibusque gentis Romanorum', si quidem sequimur libros optimos quosque: quod in ipsius libri exordio c. 6 'de cursu temporum' ait se scripturum esse, item c. 86 tamquam altero exordio facto transit ad 'Romanarum rerum ordinem actusque', inscriptionem confirmat. in praefatione scribens explicare se velle 'quando mundus 'coepit vel quid ad nos usque perpessus est', item in praefatione alterius libelli hunc citans sub indice 'de abbreviatione chronicorum', utroque loco argumentum magis quam titulum enuntiavit. a librariis editoribusve veniunt indices 'historia Romanae 'rei publicae', quod subscriptum est in libris interpolatis (*L*), et qui vulgo fertur 'de 'regnorum et temporum successione' a libris scriptis alienus. — Posteriorem libellum ad exemplum Cassiodoriani (Get. praef. 1), cuius epitome est, auctor inscripsit 'de 'origine actibusque Getarum': quem indicem et libri optimi quique (*HPVL*) praescriptum habent et ipse auctor respicit (1, 9: 'gens cuius originem flagitas' et c. 47, 245: 'omnem Gothorum texamus originem' et in fine: 'huc usque Getarum origo ac 'Amalorum nobilitas et virorum fortium facta'). praeterea quod subscribunt libri trium ordinum optimi quique (*PVO Atr.*): 'explicit de antiquitate Getarum actusque eorum, 'quos devicit Iustinianus imp. per fidelem rei publicae Belesarium cons.', item ipsius auctoris esse probabile est: certe summo studio Belisarii cum Iordanem flagrasse constet, hoc ad librarios eum propagavisse multo minus probabile est quam ipsum vel in libelli subscriptione professum esse.

---

31) Athanagildi adversus regem Vesegotharum Agilam rebellionis et patricii Liberii ad hunc adiuvandum expeditionis tempora magis inde definiuntur, quod Iordanes scribens a. 551 earum meminit (G. 58, 303), quam editi libelli tempora ex notitia earum rerum aliunde suppeditata. Isidorus hist. Goth. ad eram 587 (scilicet in recensione meliore) Athanagildum tyrannidem arripuisse ait anno tertio regis Agilae, id est anno 551; additamenta ad Victorem Tunnunensem (p. 372 Ronc.) ad a. 552 adscribunt: 'Agila mortuo Athanagildus 'qui dudum tyrannidem adsumpserat Gothorum rex efficitur'. Iordanes rerum Hispanarum eatenus gnarus, quatenus eae cum rebus Orientis coniunctae erant, cum significet anno 551 currente Iustinianum in eo fuisse, ut exercitum in Hispaniam mitteret (nam missum esse negat usus vocabulo 'destinatus'), probabile est Athanagildum a. 550 a rege legitimo defecisse. — De Liberio vide indicem s. v.

Computationes libelli de rebus Romanis

Dispositionem Romani libelli enarrare supervacaneum est: nam cum perspicua sit, pauca quae de ea re dicenda sunt aptius in auctoribus enarrandis significabuntur. — 'Summam temporum'; quam in libelli indice posuit, ut in praefatione explicat, ita enarrat, ut a creatione mundi per generationes patriarcharum ad Abram sive Ninum, ab hoc per reges Assyriorum, Medorum, Persarum, Graecorum, id est Ptolemaeorum Aegyptiorum, Romanorum ad Iustinianum decurrat, ita tamen ut postquam ad finem regni Aegyptiaci pervenit (c. 85), Romae urbis historiam ab ipsis primordiis explicet, donec ad Augustum progressus c. 250 ad interruptum ordinem redit. chronologia operis non tam obscura est quam perturbata, contaminata scilicet ex duobus auctoribus [32]) altero Hieronymo, cui Christi natalis incidit in annum mundi 5200, altero deperdito adscribente eum ad a. 5500. quae differentia cum ad chronica huius generis recte aestimanda pertineat, visa est diligentius exequenda esse. dedi conspectum computationum diversarum apud Iordanem repertarum interpretatione subscripta.

	anni		
(c. 7) ab origine mundi ad diluvium	2242 [33])	(c. 11) fiunt 3308	
(c. 9) a diluvio ad Heber	525 [34])		
(c. 10) ab Heber ad annum nati Abrahae, Nini XLII	541 [35])		
(c. 49) reges Assyrii a XLII Nini ad finem regni			[1197 [36])]
(c. 57) reges Medorum			258 [37])

32) Praeterea anni regum Romanorum c. 87. 106, item consulum reliquorumque eponymorum c. 111. 112 descripti sunt ex Rufio Festo ita, ut ad ipsius operis chronologiam non applicarentur; quam ob rem eos praetermisi.

33) Sic Hieronymus praef. p. 8 et posteriores omnes.

34) Numeri incorrupti sunt, nam anni quattuor patriarcharum c. 10: Arfaxath 135 + Cainan 130 + Sala 130 + Heber 130 summae c. 9: 525 recte respondent, respondetque item numerus 3308 c. 11. — Cainan alter, quem admisit Iordanes, comparet item apud LXX interpretes, certe ut nunc leguntur, Gen. 11, 12; apud Prosperum p. 523 Ronc., si quidem haec vere Prosperi sunt, non interpolatoris; apud Syncellum p. 617; in Chronico Paschali p. 43; apud Barbarum Scaligeri p. 179 ed. Schoen. eum fictum ad tegendum Lucae evangelistae de genealogia Christi errorem omiserunt optimi quique auctores et cum his Eusebius. Aegyptiacae bibliorum interpretationi mature insertus videtur esse (Kuenen *de stambom van den masoretischen Tekst des O. Testaments* Amstelaedami 1873 p. 48), tarde ex eius regionis scholis extra Aegyptum propagatus; certe qui eum agnoscunt auctores sectae Alexandrinae omnes esse aliunde quoque constat praeter Prosperum Prosperive interpolatorem nostrumque Iordanem. quam ob rem etiam hos duos probabile est adhibuisse compendium aliquod chronographicum sectae Alexandrinae. — Ceterum cum et hi quos enumeravi omnes et reliqui auctores Hebro dent annos CXXXIV, numerus CXXX error videtur esse Iordani proprius: quo emendato anni ab Adam ad Abram natum Syncelliani 3312 (p. 183) apud Iordanem quoque adsunt.

35) Numeri singulares: Falech 130 + Ragau 132 + Seruch 130 + Nachor 79 + Thara 70 summae c. 10: 541 item recte respondent. iidem numeri inveniuntur apud LXX interpretes et in plerisque aliis laterculis: observandum est errorem Eusebii vol. I p. 90 (non librariorum eius) Ragau dantis a. CXXXV contra ipsos Eusebianos calculos ab Iordane recte evitari.

36) Hi numeri cum descripti sint ex Hieronymianis et summam quoque annorum 1240 (c. 49) ex Hieronymo Iordanes adsciverit, numeri qui differunt scilicet hi:

	Hieronymus:	*Iordanes:*
c. 19 Armamitres	38	35
c. 25 Sphaerus	20	30
c. 32 Lamprides	32	37
c. 37 Mithraeus	27	29

errores sint necesse est sive librariorum sive auctoris ipsius. summa autem illa annorum 1240 cum comprehendat annos Nini primos XLII, ei substituimus eam quam in computo Hieronymus posuit.

37) Numeri regum singulorum ab Hieronymianis non differunt nisi quod Phraorti c. 55 anni dantur XXII pro XXIII, quod retinui, cum etiam summa annorum CCLVIII uno minor sit Hieronymiana.

(c. 57)	reges Persarum	230 38)
(c. 72)	Alexander magnus	5 39)
(c. 71)	reges Graeci	296 40)
(c. 52)	ab origine mundi ad regis Medorum Madidi a. IX, Romuli I	4650 41)
(c. 61)	ab origine mundi ad templum Hierosolymitanum restitutum	4930 42)
(c. 85)	ab origine mundi ad Augusti XLII, Christi natalem	5500 43)

38) Ipsum numerum Hieronymus non posuit, in calculo Persis tribuens annos 231; singuli numeri collecti totidem efficiunt, si quidem admittimus, quod admisit Hieronymus addita excusatione exili, Darii annum secundum pro duobus numerari, item Cyro damus a. XXX et reges qui non perannaverunt omittimus excepto Artabano, aut, quod eodem redit, Artabano quoque omisso Cyro tribuimus a. XXXI. apud Iordanem qui traditi sunt numeri (omissis regnis non annuis omnibus) efficiunt a. CCCXXXI, sed cum in Cyro errore XXXII esse videatur pro XXXI, probabile est summam quam posuit CCXXX veram esse. ceterum quod 'plus minus' vocabula ei addidit, confusionis ab Hieronymo commissae indicium est.

39) Alexandri annos, apud Hieronymum Abr. 1688—1692, Iordanes male ita rettulit, quasi numero eo qui sequitur comprehenderentur, continuum ordinem male interrumpens.

40) Iordanis numerus convenit laterculo Hieronymiano, cum ipse Hieronymus numerum ponat uno anno minorem.

41) Annus nonus Medidi, secundum Hieronymum Abrahae 1264, primus Romuli, secundum eundem Abrahae 1265, si cum Iordane ab Adam ad Abram natum numeramus a. 3308, incidunt in a. 4572 et 4573. Medidi annum nonum primumque Romuli eundem fere esse auctor sine dubio sumpsit ex Hieronymo numeravitque cum eo ab Abra nato ad primum Romuli annos 1264 vel 1265. cum ea numeratione male coniunxisse videtur alteram, qualis adest apud Prosperum p. 523 et Barbarum Scaligeri p. 191 Sch. et fere in omnibus similibus systematis fuitque sine dubio etiam in compendio quod in primordiis Iordanes secutus est, annorum ab origine mundi ad annum promissionis primum 3388 et hunc primum promissionis annum male confudisse cum primo Abrahae, cum sit eius a. LXXV. ita bis numeratis primis annis Abrahae LXXV Romuli primus fit annus mundi 1264 + 3388 = 4652. exigua duorum annorum differentia facile explicatur anno a quo et ad quem numeratur male aut admisso aut omisso, id quod calculatoribus sacrorum numerorum saepissime accidit.

42) Hic numerus cum ad Hieronymianos nullo pacto aptari possit, secundum doctrinam Syncelli (p. 457 Bonn.; cf. Clinton fast. Hell. 2 p. 375) et primus anni Cyri et primus sacerdotis Zorababel qui templum restituit incidunt in annum mundi 4932. profectus est igitur ex chronologia eadem, ex qua venit numerus qui sequitur.

43) Ad hunc numerum ut calculis nullis Eusebianis vel Eusebianorum similibus perveniri potest, ita incorruptus est; immo tenuerunt eum antiquissimi quique scriptores sectae christianae, ut Hippolytus, quippe qui (apud Photium cod. 202) scribat mundum per sex milia annorum duraturum esse, Christum autem venisse extremo millennio medio, et egregius chronographus Iulius Africanus (apud Syncellum p. 616). sed non ab Africano pendere Iordanem inde intellegitur, quod Cainan alterum Africanus non magis quam Eusebius admisit (Syncellus p. 149. 216) longe aliam viam ingressus, ut ad numerum illum perveniret (Eusebius 1 p. 99 Sch. cf. Syncellus l. c.). at ea quoque aetate, qua scripsit Iordanes, computatio annorum $\overline{\text{VD}}$ a mundo creato ad Christum natum nequaquam exoleverat: immo adest apud chronologos Aegyptiacos scholae Panodorianae et Annianae (Syncellus p. 617 cf. p. 150), apud Malalam Antiochenum (p. 227) auctorem saeculi septimi ineuntis, adeoque in annalibus Ravennatibus, ubi ad a. 495 adscriptum est (p. 668 ed. meae): 'fiunt ergo ab adventu domini usque ad consulatum Viatoris anni D, ab Adam autem anni VI milia'. qui numerus tribus tantum annis discedit a computatione annorum mundi Byzantia sive Romana, qualem et alii sequuntur et auctor Chronici Paschalis; nam secundum eam annus Chr. 495 est mundi 6003 (Ideler chronol. 2, 462). quid quod ad hunc numerum efficiendum auctores hi etiam Cainan altero usi sunt quamquam conficto ob aliam causam (Syncellus l. c.) videmus igitur Iordanem hic adseclam esse doctrinae Aegyptiacae, ita tamen, ut ei sese nequaquam mancipet, sed pro sua imbecillitate Hieronymianam et Panodorianam male confundat. nam cum secta Aegyptiaca de annis ante Abram natum eum ita vidimus convenire, ut propter suum errorem annos numeret 3308 pro 3312 (adn. 34). contra ab Abram nato adsunt apud eum numeri aut Hieronymiani aut Hieronymianis proximi: Assyrii 1197 + Medi 258 + Persae 230 + Alexander 5 + Ptolemaei 296 + Augustus (a. 16—42) 27. Fiunt anni 2013, id quod a computatione Hieronymiana annorum a nato Abram ad natum Christum 2015 pro condicione Iordaniorum non differt. itaque suas computationes si ipse sequeretur, Christus ei natus foret anno mundi non 5500, sed 5321.

(c. 61) a prima templi Hierosolymitani aedificatione ad secundam 512 [44])

(c. 85) a Romuli anno primo ad Augusti XLII Christi natalem 755 [45])

Conspectus Geticorum

Getica cum inter omnis generis vitia quibus laborant etiam inordinata sint et perturbata tota, utile visum est dispositionem argumenti talem proponere, qualem illa vitia permiserunt. cardo narrationis universae Gothorum est tam cum Getis (c. 5, 40. 9, 58) quam cum Scythis (c. 4, 29 cet.) aequiparatio, quo posito et de Getis Scythisque tradita historica vel pseudohistorica et Gothorum narrationes populares uberrimam materiem Cassiodorii duodecim libris praebuerunt. utramque aequiparationem olim excogitatam Gothici auctores in rem suam verterunt non coacti locum in fabulosa antiquitate sibi ipsi comminisci, sed commentis usi a mirabilium exegetis dudum paratis. vere narrationem Iordanes ait explicari secundum reges, scilicet secundum regum ex chronico opinor Hieronymiano potissimum deductam seriem ab antiquissima aetate decurrentem ad Romanos, sed ut passim ordo hiet. ita, ut mittam priora, post Tiberium nominatur Domitianus, post hunc Severus, post Constantinum Valens, scilicet quod de imperatoribus interpositis non repperit auctor quod ad Gothos referret aut certe quod ad Gothorum laudem pertineret: qua de re videnda sunt quae mox in recensu auctorum dicemus sub Ammiano. interpositae sunt praeter rerum Gothicarum narrationes ex diversis auctoribus petitas descriptiones locorum ex chorographia aliqua desumptae, sicut sub oculis ponit tabula subiecta elaborata diligentius in priore parte magis incondita, in posteriore ad brevem regum indicem fere redacta.

Introductio chorographica 1—24.
  Oceanus 1—6.
  Insulae ad orientem 6.
    ad occidentem: minores 7. 8.
      Britannia 10—15.
      Scandia 9. 16—24.
Gothorum egressus in Gothiscandiam. Berig rex 25.
Gothi apud Vlmerugos 26.
  I. Gothi ad paludem Maeotidem. Ingressus in Scythiam. Filimer rex 27—37.
      Scythiae descriptio 30—37 [46]).
      Gothorum sedes tres 38—42.
    Studia sagittandi. Heroes 43.
    Tanausis rex devincit Vesosem regem Aegyptiorum. Scythae Parthi 44—48.
      Tanais et Danapri descriptio 45. 46.
    Amazonum Scythicarum feminarum regnum in Asia 49—57.
      Caucasi descriptio 52—55.

44) Secundum Hieronymum aedes facta est a. Abr. 984, restituta a. 1496.

45) Secundum calculos Hieronymi Romuli annus primus est Abr. 1265, XLII Augusti Christi natalis Abr. 2016: efficitur numerus 752 a Iordaniano non multum recedens.

46) Hunc locum auctor postea citat c. 23, 119 tamquam 'initium expositionis vel catalogum gentium'.

Res Vesegotharum.

Computationes libelli de rebus Geticis

Chronologia regni Gothorum vertitur in explicando numero annorum MMXXX, quot duravisse regnum Gothorum Iordanes ait c. 60, 313 secutus sine dubio numeros Cassiodorianos, de suo adiectis annis qui a morte Theoderici (a. 526) ad captum Vitigem (a. 540) fluxerunt. quem numerum cum dubitari nequeat aptatum esse ad chronographiam ea aetate receptam Hieronymianam, Gothorum regum principium ita refertur ad annum a. Chr. 1490, Abrahae 527. at ab eo anno quibus epochis Cassiodorius auctorve eius (nam eum in his pendere ab Ablabio probabile est) ad suam aetatem pervenerit, exilis quae superest epitoma non aperit, quamquam narrationem in universum apparet respicere cardines ea aetate receptos. coniecturis computationem deperditam supplere ut mei officii non est, ita adscripsi elegantissimam restitutionem Gutschmidii p. 141—148 paucis adiectis non meis, sed eius observationibus et explicationibus. ut acuta omnia sunt, ita dubia multa: hoc tamen non dubium chronologiam, cuius rudera servavit Iordanes, ordinatam fuisse, ut ait praefatio epitomatoris, 'per generationes et reges'.

---

47) In hac parte auctor propositi quodammodo oblitus non tam Vesegotharum res explicat quam imperii Occidentis ruinam.

	anni ante Chr.
generationes quinque primorum regum Gothorum a Berig ad Filimer (c. 4, 25. 24, 121), annorum c. CLXVII	1490[48]—1324
Tanausis[49]) proxime ante Amazones (c. 7, 49), ann. c. XXXIII	1323—1290
Amazonum tres generationes (Lampeto et Marpesia — Menalippe et Hippolyte — Penthesilea) annorum C (c. 7, 52) .	1289—1190
A bello Troiano sive a morte Penthesileae (c. 8, 57) sive a morte Eurypyli (c. 9, 60) ad primum annum Cyri[50]) anni paene DCXXX (c. 10, 61), proprie DCXXXI	1190—559
a Cyro ad Sullam	558—91
Boerebista rex tempore Sullae (c. 11, 67).	90—57
Comosicus rex	56—23
Corillus regn. a. XL (c. 12, 73); aetate Tiberii (c. 11, 68) [?]	22 a. Chr.—18 p. Chr.
intervallum (c. 13, 76) generationis unius	19—50

Amali	Balthae	
Gapt[51])	. Dorpaneus rex	51—83
Hulmul		84—117
Augis		118—150
Amal		151—183
Hisarna		184—217
Ostrogotha rex . .	Nidada	218—250
Humul	Ovida (Cniva rex?)	251—283
Athal rex	Helderich	284—317
Achiulf	Giberich rex[52])	318—350
Hermanarich rex		351—376
Vinitharius		. . .—. . .
Hunimundus		. . .—. . .
Thorismud		. . .—404?
interregnum a. XL (c. 48, 251)		405?—444?
Valamer		445?—. . .
Thiudimer		. . .—. . .
Theodericus		475—526
Athalaricus		526—534
Theodahadus		534—536
Vitiges		536—540

Fiunt anni regni Gothorum 1490 + 540 = 2030 (c. 60, 313)

---

48) Annus nititur testimonio Herodoti 4, 7: ἔτεα σφίσι (Scythis) ἐπείτε γεγόνασι τὰ σύμπαντα λέγουσι εἶναι ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέος Ταργιτάου ἐς τὴν Δαρείου διάβασιν τὴν ἐπὶ σφέας χιλίων οὐ πλέω ἀλλὰ τοσαῦτα. pugnam ad Marathonem Hieronymus refert ad a. Abr. 1525 = a. Chr. 492. Gutschmid.

49) Tanausis rex aequalis Vesosis sive Sesostris regnavit secundum Eusebium ab a. ante Chr. 1374 ad a. 1319; magis iustos numeros ei Cassiodorius adsignavit. Gutschmid.

50) Hunc annum intellexit Iordanes, ultimum regni eius significavit. Gutschmid.

51) Vixerunt igitur et Dorpaneus rex et princeps Amalorum, quos iuxta ponit Iordanes c. 13, 78, secundum calculos Cassiodorii imperante Domitiano. Gutschmid.

52) Constantinus qui Vandalos in Pannonia collocavit (c. 22, 115), obiit a. 337; Vandali si per LXX (ita scilicet pro LX emendat Gutschmidius) annos ibi manserunt, in Galliam abierunt a. 406. victoria Giberichi de Vandalis sic incidit in a. c. 336. Gutschmid.

In Vitige subsistit narratio neque recensentur reges Gothorum qui postea fuerunt Ildebadus Erarichus Totila, quamquam primi et tertii auctor meminit, quoniam Constantinopolitanis hi non visi sunt legitime regnum obtinuisse: immo diserte ait auctor regnum Gothorum in Vitige finiisse (c. 14, 81. 60, 315).

Auctores in margine laudati

Auctores ubi extant, unde sumpta sunt quae leguntur apud Iordanem, sive ipse librum expilavit sive per alium, loca quae huc pertinent ut cum Iordanianis componerentur et ita quid in singulis aut additum esset aut erratum, facile pateret, ut potui curavi. contra locis similibus accumulandis aut valde fallor aut obscuratur magis quam adiuvatur iusta rerum indagatio: ea enim in eo consistit, ut ubi habemus tam expilatum librum quam expilantem, expilata semoveantur, quae restant comparentur et ponderentur. sed tamen plene id perfici non potuit propterea quod saepe dubitationi locus est, quam editorem non tam de tripode decidere oportet quam legentis iudicio subicere: etiam saepius duo auctores cum eundem librum expilarint, quodammodo medium locum tenent inter testes eos, quorum alter ab altero pendet, et eos, qui inter se communionem nullam nisi facti ipsius habent. haec ubi ita esse mihi visa sunt aut ubi per exceptionem similia afferenda erant, id quod raro evenit, auctoris nomini notam praemisi loci conferendi (cf.). — Deinde in auctoribus indicandis in duobus libellis diversam viam tenui. nam Romani libelli auctores ut plerumque facillime et certissime indicari possunt, praeterea pro exigua libri utilitate ab operosa diligentia cavendum fuit, ita in Geticis, quae licet ipsa infimi ordinis, pulcherrima quaedam et summi momenti capita sola servarunt, auctorum disquisitio difficillima est et saepe perplexa. ideo in Romanis plerumque satis habui ad singula capita auctorem cuius esset in margine laudare (locis sumptis ab auctore aut deperdito aut incerto IGNoti notam adscripsi) nec nisi per exceptionem, ibi fere ubi longius ab auctore Iordanes discessisset, illius verba subscripsi: in Geticis autem et quaecunque loca compilatorem ipsa adhibuisse iudicarem et ex affinibus quoque, de quibus modo dixi, potiora, totidem verbis in inferiore margine adieci. ita quae in Geticis quaestio est gravissima, ut deprehendantur ab auctore propter studia Gothica temere et fraudulenter interpolata, iam habebit paratum et certum fundamentum.

Editionis ratio

Editorum Iordanis nullum neque in apparatu neque in adnotatione iustis desideriis satis fecisse inter viros doctos convenit, quamquam postremus Clossius mediocriter quidem, sed non inutiliter in utraque re elaboravit. sane dolendum est auctorem pessimum, sed ut res se habet necessarium, ita autem comparatum, ut multo magis, quam in aliis auctoribus usu venit, utilitas eius pendeat a recta recognitione et iusto apparatu, per tot annos iacuisse multorumque egregiorum virorum laboribus damnum non exiguum ex parum apto et subinde fallaci instrumento illatum esse. *mit mehr als Ungeduld, mit einer Art von Verzweiflung warten wir seit wenigstens zwanzig Jahren auf die neue Ausgabe des Iordanis:* verba sunt Waitzii cum de Clossiana recognitione iudicium tulit ante annos et ipsos undeviginti. iam cum mihi sive contigisset sive accidisset, ut laborem ante multos annos privato consilio incohatum, sed intermissum et quodammodo abiectum in me reciperem societatis monumentorum patriorum edendorum publico consilio obtemperans, his quadraginta annis, per quos Iordaniana qui exposcunt in deserto errarunt, quantum fieri poterat paucissimi ut accederent curavi:

apparatum congessi, quae necessaria mihi visa essent adieci, cavi ne nimium mihi proponerem. iam quae collegi cum trado collegis, volo reperiantur inter eos iusti aliquot et aequi iudices, qui agnoscant medium me tenuisse inter levem celeritatem et procrastinationem editori quam litteris utiliorem.

Commentarii recentiorum de Iordane

Auctorum qui de Iordane et Cassiodorianis scripserunt quamquam recensum dare non placet, quorundam commentariorum hoc loco mentio facienda est, cum et proprie ad Iordanem pertineant et multa attulerint utilia et vera: dico Henrici de Sybel 'de fontibus libri Iordanis de origine actibusque Getarum' (Berolini 1838. 8. pp. 45); Iacobi Grimm *über Iornandes und die Goten* in actis maioribus academiae Berolinensis a. 1846 p. 1—59 et denuo in scriptorum minorum vol. 3 p. 171—235; Caroli Schirren 'de ratione quae inter Iordanem et Cassiodorium intercedat' (Dorpati 1858. 8. pp. 94); Rudolfi Koepke *Deutsche Forschungen: die Anfänge des Königthums bei den Gothen.* Berlin 1859. p. 44—93; Alfredi a Gutschmid de Schirreni libello iudicium insertum Iahnii annalium volumini LXXXV (1862) p. 124—151. ab his auctoribus quae sumpserim recte et acute excogitata, suis locis cum debita laude significavi, ut item non tacui quae mihi non probarentur, ubi dissentiendi causa et ratio ut afferrentur interesse mihi visum esset; multa vero quae displicebant tacite praeterii. item tacite fere ab iisdem viris et ab aliis eruditis adscivi, quae sola comparatione locorum continentur: nam eiusmodi inventionis primos auctores persequi neque expedit neque omnino fieri potest. profitemur in universum id quod talibus disquisitionibus fere commune est, plurima deberi priorum diligentiae et si quid profecimus, profecisse nos umeris eorum innixos, ut nostris deinde innitentur qui post nos venient.

Auctores adhibiti in Romanis

Iam recensum dabimus auctorum, ad quos redire videntur quae refert Iordanes, tam eorum quos ipsum adhibuisse probabile est quam quorum copias alio scriptore interveniente adscivit. quos nomine citat excepto Cassiodorio et Hieronymo et Orosio omnes ad secundum ordinem pertinere crediderim: nam cum in Romanis raro auctorem nominet, Getica, quae ipse ait epitomam esse historiae Cassiodorianae, non paucos habent, adsumptos opinor ex doctiore auctore, ut nominibus doctrinae non contemnendae speciem prae se ferentibus suam exilitatem ornaret. unde in operis principio, ubi paullo minus indiligenter rem gessit, auctorum laudationes frequentius longe quam postea reperiuntur. nomina auctorum quae non enuntiantur uncis quadratis inclusi. in universum satis habui nomina ponere, plura addidi ibi ubi e re esse videbatur. incipiemus ab auctoribus adhibitis aut ad utrumque libellum aut ad solum Romanum conscribendum.

AVCTORES LIBELLI DE ACTIBVS ROMANORVM.

Florus

I. [Flori] epitomam ab ipso urbis Romae principio usque ad bellum Philippicum Iordanes in Romanis c. 87—209 ita secutus est, ut excepto uno loco 111—114 ex Rufianis inserto aliena nulla interponeret, complura omitteret, multa in compendium redigeret, pleraque autem ipsis verbis retentis redderet: id quod ubi Floriana incipiunt etsi auctorem non nominat, tamen satis significat verbis 'ut ipsorum', id est Romanorum, 'verbis loquamur'. unde haec pars operis a grammaticis erroribus longe

minus inquinata est quam quae praeterea apud eum leguntur. a devicta Macedonia inde Iordanes a Floro ad Rufium se convertit, sed ut et insigniora quaedam, Galatarum in Asia cum Romanis proelium duce Manlio (c. 224), Parthorum de Crasso victoriam (c. 236. 237), Antonii et Cleopatrae interitum (c. 251—254), laudes Augusti (c. 255) propter admirabilem pulchritudinem Rufianae exilitati substitueret et, ut supra (p. XII) dixi, res Illyrici, quarum Iordani praecipua cura erat, postquam ad Rufium enarravit (c. 214—221), denuo c. 241—248 ad Florum repeteret addito praeterea narrationis Rufianae supplemento de Marmaridis et Garamantibus in Africa (c. 249). — Haec cum condicio sit excerptorum Florianorum apud Iordanem, ea quatenus perveniunt Florum edenti codicis instar sunt eiusque longe optimi, id quod recte intellexit et Florum suum ut aliis subsidiis ita Iordanis auxilio egregie reformavit Otto Iahn amicus quondam meus praestantissimus, cuius tum cum eo mihi communis laboris grata non minus quam luctuosa recordatio hodie animum subit. et adhibuit Iahnius non Iordanem editum totum corruptum, sed ex libris quos habui praestantissimum Heidelbergensem, unde factum est, ut ex hac mea Iordanis recensione ad Flori crisin novi non multum accedat. nihilo minus Flori libros denuo recognoscenti non inutilem eam futuram esse existimo. nam ut consentaneum est de lectione Iordanis iam libris eius plene excussis magis constare quam Iahnio constare potuit, ita is eo nomine erravit, quod praeter Heidelbergensem Monacensem quoque Pollingensem (*P* Iahnii) non solum adhibuit, sed etiam Heidelbergensi quodammodo aequiparavit, cum sit notae deterioris neque ullum locum in crisi teneat. sed ipsum quoque de Florianis Iordanis iudicium aliquatenus reformandum est. scilicet cum Flori crisis innitatur libris duobus Nazariano hodie Heidelbergensi et Bambergensi, ii ubi discedunt, Iordanes plerumque litem ita dirimit, ut alteri utri calculum addat, crediderimque iusto saepius editores recessisse a consensu Iordanis cum altero utro Flori libro. sed tamen consensus Iordanis cum altero utro codice non eandem vim habet. usus est enim, ut optime intellexit Iahnius, libro Bambergensis simillimo, antiquiore sane eo saeculis non paucis et pro aetate emendatiore, sed item inquinato mendis cum solo Bambergensi communibus. loci, ubi Iordanes et Bambergensis Flori contra Nazarianum in falsis consentiunt sunt inter alios Flor. 1, 3, 5 = Iord. p. 12, 3, ubi pro *citavere leges nefas* Nazariani illi substituunt *ut auderet leges nefas* plane ineptum, item Flor. 2, 7, 10 = Iord. p. 26, 31, ubi Florus scripsit *Aoum*, Nazarianus habet *dum* leviter corruptum, Bambergensis et Iordanes lectionem interpolatam *Sa(v)um*. e contrario errores in Nazariano admissos item apud Iordanem redire Iahnius p. XIII si quid video non recte contendit, ut ubi consentiant inter se Iordanes et Nazarianus, Bambergensis lectio auctoritate destituatur. nec magis, ni fallor, loci inveniuntur, ubi Flori libri duo in falsa aliqua lectione graviore conspirent contra Iordanem[53]), cum adsint pauci, ubi vera lectio apud solum Iordanem invenitur diverse corrupta apud Florum, ut Flor. 1, 5, 2 = Iord. p. 12, 19

53) Nam huiuscemodi consensus exempla quae Iahnius praef. p. VIII composuit aut talia sunt, ut duo librarii facile in eundem errorem sua sponte incidere potuerint, ut Flor. 1, 7, 9 *molientibus* (vel *moventibus*) *sedem* = Iord. p. 13, 20 *molientibus edem*; Flor. 1, 9, 2 *annum* = Iord. p. 14, 14 *annuum*, aut falsa; ita Flor. 1, 7, 8 = Iord. p. 13, 18 *res* ut in Bamb. et Naz. ita apud Iordanem quoque legitur omnino retinendum, reiciendum autem *rex* quod ex deteriore quodam libro Iordanis Iahnius adscivit.

augeri legit Iord. recte, *augure* Bamb., *augerit* Naz., item Flor. 1, 11, 10 = Iord. p. 15, 21 *Maenius* apud Iordanem est *menius*, in Bamb. *menenius*, in Naz. *moenibus*. sed non desunt errores utrique Flori libro cum Iordane communes, id est saeculo sexto antiquiores, ut Flor. 2, 2, 31 = Iord. p. 21, 35 *imperia gentium* pro *interiacentium*. — In Florianis his recensendis hoc tenui, ut Iordanis lectionem simpliciter repraesentarem neque ipse saperem ultra Florum talem, qualem Iordanis legit, itaque corruptelas ei aut cum utroque Flori libro aut cum Bambergensi solo communes in textu reliqui. quae apud Florum leguntur incorrupta, corrupta apud Iordanem, ita tractavi, ut in gravioribus corrupta in textu retinerem, vera in adnotatione apponerem, mendas tollerem leviores easque, quas ne tali quidem scriptori recte imputes. sane non facile est fines regere inter stultitiam auctoris saeculi sexti et librarii saeculi octavi, neque ignoro hodie editores fere eo magis in crisi sibi profecisse videri, quo pluribus salebris et barbarismis auctorem suum oneraverint et lectorem gravarint. iure tamen auctor quicumque est eorum tantum errorum condemnabitur, quos commisisse convictus est. universam variam lectionem Florianam in adnotatione non adscripsi, curavi tamen, ut de potioribus legenti facile constaret. quod si in Nazariani libri lectione indicanda a prioribus differo, mihi credi volo; ipse enim eum denuo contuli.

II. Iamblichvm in ipso principio libelli Iordanes ait Romanos laudasse, quod armis et legibus orbem terrae suum fecerint, eumque virum eruditissimum sequentem se 'aliqua de cursu temporum' scribere velle: ita certe verba acceperim, neque enim ne Iordanem quidem crediderim 'sequi' illud referre ad unam illam sententiam ex Iamblicho depromptam. si Chalcidenus intellegitur celebratissimus philosophus scholae neoplatonicae aetatis Constantinianae, illa sententia neque extat in iis quae ab eo habemus, et ita eam ab eius indole abhorrere, ut vix ab eo proficisci possit, harum rerum peritissimi viri certiorem me fecerunt, multo magis negantes eum aut scripsisse aut adeo scribere potuisse de cursu temporum commentarium, qualem hoc loco Iordanes significat. alter eius nominis scriptor Babylonius aetatis Marci et Veri, quamquam in inepta fabula Milesia, cuius epitomen Photius servavit, Romanorum imperatorum mentionem inicit, de cursu temporum certe non magis scripsit. nec magis cogitandum erit de aliquo eius nominis auctore praeterea ignoto, puta chronicorum scriptore eo, de quo c. IX dicetur: nam quod ipse Iordanes addit locum Iamblichi se in operis principio posuisse 'velut insigne quoddam ornamentum', necessario clarum illud nomen Chalcideni philosophi requirit. equidem suspicor auctorem iure sibi diffisum, ut patrocinium quoddam coepto operi pararet et libellum, sicut doctum virum decet, incoharet a scriptore aliquo citato, id quod item facit in altero, nomen elegisse splendidum Graeci philosophi, cuius sub umbra adquiesceret, sui propositi aut laudem aut reprehensionem in eum transferens et sententiam ei subministrans vulgarem undecumque arreptam. certe in hominem, quem mox videbimus plagii reum, eiusmodi suspicio non immerito cadit. *Iamblichus*

III. [Evtropii] breviarium, quod pervenit ad a. 364, raro usurpatum est, scilicet ad sola c. 255. 257. 259. 260. 264. 267. 272. 282. 290. 294 libelli Romani partis eius, qua res sub imperatoribus gestae enarrantur, et ita ut singulis locis pauca tantum verba eaque fere ad origines moresque imperatorum pertinentia Hieronymianis *Eutropius*

ex Eutropio insererentur. exempli causa c. 259 ad 'Gaius Caesar' additum est 'cognomento Caligula', c. 272 ad 'Marcus Antoninus qui et Verus et Lucius Aurelius 'Commodus' additum 'affinitate coniuncti'.

Rufius Festus

IV. [Rvfii Festi] breviarium rerum gestarum populi Romani editum anno p. C. 369 Iordanes in libellum de rebus Romanorum ita transtulit, ut per capita 87. 111—114. 210—235. 239. 240. 261. 270. 272. 277. 280. 290. 291. 304 totum fere eodem ordine ibi repetatur: praeterea quae de Constantino et Constantio ex Rufii c. 26. 27 Iordanes sine dubio narraverat, hiatus post c. 302 intercepit. scilicet cum Floro duce narravisset, Italia itemque Sicilia et Africa quomodo Romanorum factae essent, reliquarum provinciarum accessionem duce potissimum Rufio executus est: nisi quod cum apud eum omissam esse Britanniam intellexisset, in ea Orosium (v. c. VII) in auxilium vocavit. hiatum Rufii nostri Iordanes c. 218 explet et alibi quoque ad verba eius castiganda utilis est.

Hieronymus

V. Ab Hieronymo ex Eusebianis Latine versa et ad a. 378 continuata chronica Iordanes in Romanis pro fundamento sibi fuisse ait c. 11 nominatim citans 'Eusebium 'vel Hieronymum'. tempora tamen ante natum Abram aliunde sumpta sunt, item quae de rebus Romanis a Romulo ad Augustum exposuit c. 87—249, sed tam quae praecedunt c. 11—86 ab Adamo ad Cleopatram quam quae sequuntur c. 250—312 ex Hieronymo ita exscripta, ut reliqua excerpta Hieronymianis aut insererentur aut substituerentur: neque ob aliam causam Iordanes ait (v. p. XV) scripsisse se 'abbre'viationem chronicorum'. quae excerpsit plerumque ad verbum reddit, raro graviter conturbat, ut accidit c. 76. — In Geticis Hieronymianum chronicum usurpatum est duobus locis c. 16, 89 et 19, 104, quos nihil impedit quominus ad Cassiodorium referamus: nam is quoque monachis suis id commendat (inst. div. litt. c. 17). — In Hieronymianis Iordanis lectiones nullas deprehendi nostris libris meliores consentaneum est; ita enim Hieronymiana habemus, ut crisis eorum magis seligendis recte traditis contineatur quam inveniendis novis. ad illud autem cum non minimae auctoritatis Iordaniana sint, quamquam ea res ab Hieronymianorum recognitore solo recte pertractari potest, addam locos qui ad id faciunt a me inventos signis codicum quae sunt apud Schoenium A(mandini), B(ernensis), F(reheriani Leidensis), M(iddlehillensis), P(etaviani Leidensis), R(egii Fuxensis) retentis, iudicio eis relicto ad quos ea res pertinet pertinebitve.

H. Abr. 347 R. 23 maminthus *AR Iord.*, mamynthus *P*, mamitus *F*, mamyrthus *M*, Μαμυθός *Eusebius*, mamichus *B*
H. Abr. 378 R. 24 macthaleus *Iord.*, magthaleus *M*, magchaleus *AP*, macchaleus *FR*, machaleus *B*, Manchaleus *Arm.*
H. Abr. 1456 R. 58 fundamenta iecerunt *AFMPR Iord.*, f. fecerunt *B*
H. Abr. 1670 R. 69 sidonem *APFR Iord.*, Sidonam *BM*
H. Abr. 1797 R. 76 philopater *B*, filopater *Iord.*, pilopater *F*, philopator *MPR*, philopatur *A*
H. Abr. 2118 R. 267 etesifontem *FP*, et tesifontem *Iord.*, ctesifontem *ABMR*
H. Abr. 2239 R. 280 Mammae *F*, Mamae *Iord.*, Mameae *reliqui libri*
H. Abr. 2380 R. 306 xxxiii *MP Iord. Eutropius*, xxxiiii *ABFR*

VI. [Victoris epitome] quae dicitur finiens a. 395 in Romanis ab eo inde tempore, quo desinit Hieronymus usque ad Theodosium, in quo ipsa finit, id est a c. 314 ad c. 318 adsumpta est. — In Geticis unum inde locum auctor adhibuit 26, 138, de quo vide quae dicuntur p. XLIII.

Victoris epitome

VII. Orosivs Pavlvs (sic G. 9, 58), qui scripsit a. 417, citatur in Geticis 1, 4. 5, 43 (hic 'in primo volumine'). 9, 58. 24, 121, alibi quoque ibidem non raro adhibitus est, ut adnotatio ostendit, in Romanis autem inde ab imperatore Augusto (c. 255). eum librum cum ex Romanis constet ipsum Iordanem usurpasse, in Geticis quoque quae adsunt Orosiana probabile est non apud Cassiodorium eum invenisse, sed de suo addidisse, qua de re infra (p. XLIV) accuratius dicetur. fundamentum narrationis Orosius nusquam Iordani subministravit, sed lumina et colores ex eo sumpsit, quibus aut Cassiodorii aut annalium narrationem ornaret.

Orosius

VIII. [Socratis] historiam ecclesiasticam usurpatam esse ab auctore fidem faciunt loci non multi, sed certi de posteris Gratiani R. 309—311, de Domnica uxore Valentis R. 314, de baptismate Theodosii I R. 315, de Vlfila G. 51, 267. quare quod in praefatione Geticorum Iordanes ait usum se esse praeter Latinas 'historiis 'Graecis', etsi quae in iis leguntur ex Graecis auctoribus derivata sine dubio a Cassiodorio fere accepit ipsaque verba illa fortasse ab eodem arripuit (cf. G. 2, 10), non mero mendacio Graecorum usum sibi vindicavit. eundemque hominem, cui debetur fluvius 'Potami cognomento' (G. 16, 93), nihilo minus adspiravisse ad aliquam linguae Graecae notitiam confirmant indicia plura. nam citat in Romanis Iamblichum et veriloquiis Graecis utitur G. c. 23, 117. 29, 148 et in ipsa suae ignorantiae confessione 50, 266 non illitteratum se dicit, sed magis docte agrammatum (cf. Vitruvius 1, 1, 12: 'non debet nec potest esse architectus grammaticus, uti fuit Aristarchus, 'sed non agrammatos'). ubi cum memor fuisse videatur loci act. apost. 4, 13 ὅτι ἄνθρωποι ἀγράμματοί εἰσιν καὶ ἰδιῶται, libros sacros Graece quoque novit, nam Graecum vocabulum Hieronymus non retinuit. simili doctrina R. 31 'allophylos' substituit pro 'alienigenis' Hieronymi (quod retinuit R. 33) et R. 64 scripsit de Artaxerxe 'qui Ma-'crochir dicebatur', cum apud Hieronymum sit 'Artaxerxes qui Longimanus cognomi-'nabatur'. neque enim ignorabat nomina propria non esse vertenda et allophylos ipsum Hieronymum (in Esai. 2) pro nomine gentis habuisse. denique etiam in orthographicis et grammaticis quaedam Iordanes habet non explicanda nisi ex Latinitate quae graecisset[54]), ut eum Latinam linguam didicisse conicias in ludo litterario Graeco: neque id probabilitate caret, cum vixerit in Thracia, id est in ipsis confiniis linguarum duarum.

Socrates

IX. Chronicon qvoddam Alexandrinvm. Ex sacris scripturis quod Iordanes ait R. 3 se relaturum esse tempora ante natum Abram 'per familiarum capita cur-'rentem', eo significat primam operis partem ad c. 11, ubi Hieronymum citat, non proficisci ex chronicis eius, quippe quae generationes eas non referant. pendere

Chronicon scholae Alexandrinae

54) Eo referenda est *y* vocalis cum diphthongo *oe* permutatio, ut non solum *Moesia* et *Mysia* confunduntur, sed scribitur adeo *Vscus*, *Pynus*, *tragydia* pro *Oesco*, *Poeno*, *tragoedia*, item *y* littera in Latinis pro *e* vel *u* (*Lysitania*, *Calydonius*), et nomina propria Latina declinata Graece, ut *Curion*, *Zenon* — *Biturigas*, *Lingonas* — *Carthaginisii*, *Fossatisii*, *Sacromontisii*: vide de his ind. III.

auctorem ex tractatu aliquo chronologico sectae Alexandrinae hodie deperdito, qui contra Eusebium Cainan alterum agnosceret et Christi natales in annum mundi 5500 referret, supra p. XVII vidimus. ex eodem omnino auctore Iordanes deprompsit quae in principio operis ex Iudaeorum historia adiecit ad Hieronymiana, quorum cum pleraque pariter referantur apud omnes sacrae historiae scriptores, c. 57 proxime accedat ad Iosephum, duo certe loci c. 26 de Aegyptiaca doctrina Mosis rediens apud Syncellum et c. 81 de persecutione Iudaeorum Alexandreae et Antiochiae tempore Ptolemaei Alexandri, de qua praeterea nihil comperi, stabiliunt chronici eius originem ex Aegypto. fabula quoque c. 268 de statua Traiani apud Indos dedicata, quae et ipsa ab Iordane solo tradi videtur, ad eundem auctorem redire potest. denique ab eodem proficiscuntur quae de versionibus bibliorum traduntur c. 270. 276. 277. 280, similia ea relatis apud Epiphanium in libro de mensuris et ponderibus neque tamen inde profecta: immo utrumque auctorem haec sumpsisse ex nescio quibus annalibus inde colligitur quod apud Epiphanium anni adscripti sunt Hadriani et Caracallae et referuntur apud eundem media haec inter annalium excerpta alia. — Christiana pauca et vulgaria quae Iordanes addidit c. 256. 265 praetereo.

Libellus de origine Romae

X. [De origine vrbis Romae] commentarium quoddam Iordanes habuerit necesse est. inde quae profecta sunt, inserta Hieronymianis ita, ut emblema facile appareat, haec sunt:

(c. 38) *Aeneas* (*ex Troia*) *fugiens in Italiam venit, se quoque cum Latino Fauni filio Pici nepote Saturnique abnepote adfinitatis gratia iungens accepta filia eius in uxorem Lavinia: unitosque Frygas Italosque populos nominavere Latinos:* (c. 39) *et sic iam ex tunc et deinceps, quamvis in pauperrimo regno locoque angusto quod dicebatur agro Laurentum* (fortasse pro *agrum Laurentum*, id est *ager Laurens*) *regnaverunt post Latinum Aeneas et successores eius* [*qui et Silvii sunt Albanique vocitati*] *pro Albano urbe* [*et pro postumo Aeneae*] *idem Aenea, qui idcirco Silvius dictus est, quia Lavinia post mortem Aeneae, timens Ascanii invidiam, clam eum in silva generavit Aeneamque Silvium nominavit.*

(c. 51) *post innumerabiles . . . Laurenti loci et Latio reges Silvios Albanosque, qui trecentos per annos in parte Italiae regnaverunt quamvis pauperrime,* [*Amulius rex Numitoris fratris filiam*] *Ream nomine, quae et* [*Ilia*] *vocabatur,* [*Vestalem virginem fecerat*]: *quae gravida inventa dum scelus suum nititur excusare, a Marte se compressam mentita est.* [*ex qua genitis duobus geminis rex exponi praecepit*]. *quos vagientes meretrix quaedam Lupa nomine cum audisset, statim tollens ad Faustulum pastorem adduxit. quos Acca uxor eius nutriens inter alios pastores conversari edocuit.*

(c. 52) *Romulus eiusque germanus* [*collecta pastorum multitudine*] *Romanae urbis aedificia inchoaverunt suoque de nomine iunior,* [*qui germanum peremerat,*] *urbem vocari Romam praecepit.*

Vncis inclusa sola ex Hieronymo proficisci potuerunt, quamquam etiam haec aliunde adsumpta esse magis probabile est. insunt autem in his plura quae in tanta diversitate fabularum alibi raro vel nusquam invenias: ita trecenti anni Silviorum apud Vergilium Aen. 1, 272 aliosque antiquiores redeuntes, a chronographis mature aboliti: ita Lupa ab Acca diversa item cum antiquioribus: ita Rea quae et Ilia: ita filius Aeneae ex Lavinia plerisque Postumus Silvius dictus, hic Aeneas Silvius: ita Romulus Remo iunior, id quod nusquam alibi legisse me memini. ut quaedam ex mera perturbatione originem duxerint, pleraque crediderim ex narratione proficisci simili ei

quam servavit auctor originis gentis Romanae plenioremque quam nos legit Paulus Diaconus, effecta ex commentariis Vergilianis.

Marcellinus comes

XI. 'ANNALES CONSVLVMQVE SERIES'[55], quos in epilogo Romanorum evolvere iubetur qui accuratius rerum praesentium statum infelicem cognoscere cupiat, quibusque scriptor et in hoc libello et in alterius parte utilia pleraque debet, cum continuatione Hieronymiana Marcellini comitis et auctario eius ut saepe ad verbum conveniunt, ita Iordanes adhibuit annales nostris auctiores. primum cum Marcellini auctarium quod habemus subsistat mutilum in a. 548, Iordanes id usurpasse videtur deductum ad ipsum quo scripsit annum 551: nam quae narrat ad annos extremos pertinentia non minus quam priora ex libris potissimum petita videntur, neque improbabile est eiusmodi libellos ita venales prostitisse, ut, qui exemplar emeret, haberet res gestas ad ipsum qui currebat annum continuatas. id ut in coniectura positum est, ita constat ibi quoque, ubi Marcellinum habemus, Iordanem saepe afferre quae apud hunc desiderata nihilominus aperte veniunt ex eodem auctore. quam ob rem aut Marcellinum breviatum habemus, aut ipsum eius chronicon non est nisi epitome annalium pleniorum eosque, non Marcellinianos Iordanes adhibuit. id cum in universum pateat, mihi autem in edendis chronicis latius de eo argumento agendum sit, hic satis erit rem breviter tetigisse. — De annalibus adhibitis ad Geticorum partem eam, quae propter temporis rationes Cassiodorio tribui potest, in auctoribus Geticorum disputabitur.

Auctoris Getica

XII. GETICA quod in praefatione Romanorum ante haec se absolvisse auctor ait, id res confirmat: nam passim illis in altero libello usus est et ubi differunt, Getica plerumque pleniora sunt et minus corrupta, Romana breviata magis et magis perturbata. notabilis est locus Rom. c. 373 = Get. 60, 311, ubi auctor Romana compilans primum Getica in epitomen redegit, deinde ex annalibus quaedam ita interposuit, ut ante scripta male divelleret (v. p. 49 not. 2). sed aliquoties ratio inversa est. ita Rom. 314 = Get. 26, 138 illo libro Iordanes ad verbum reddit auctorem Victorem quem dicunt, hoc liberius eum tractavit, scilicet quoniam adsumpsit Ammianum vel potius quae Cassiodorius ex Ammiano excerpsit (cf. p. XLIII). item si comparabis Rom. 344 in. et Get. 46, 242, Rom. 373 et Get. 60, 311, illa sequuntur ipsa verba auctoris Marcellini, haec longius ab iis absunt. etiam mors Valentiniani III Rom. 334 = Get. 45, 235 ex annalibus ita narratur, ut neuter locus ex altero descriptus esse possit. quam ob rem quae in utroque libro tractantur satis multa comparentur necesse est et expendatur, utrum Romana a Geticis pendeant an utraque narratio ab eodem auctore petita sit.

Auctores Geticis proprios etsi ad Romana non perpetuo adhibitos esse horum condicio evidenter demonstrat, ex Cassiodorianis quaedam Romanis quoque illata esse non certum quidem est, sed veri simile. ita quae de Illyrici cessione Valentiniana refert R. c. 329 cum redeant apud unum Cassiodorium eumque certum sit in historia de ea fuse egisse, scriptor rerum Illyricarum curiosus id inde videtur adscivisse. narratio de extremis temporibus imperii Occidentis (c. 335—339) cum non pauca tan-

---

55) Similiter a Gregorio Turonensi hist. Franc. 2, 9 citantur 'consularia'. Epiphanius quoque adv. haeres. 2, 51 p. 482 Dind. consules quibus natus sit Christus citat ὡς ἔχει τὰ παρὰ Ῥωμαίοις ὑπατάρια.

gat a Marcellino aliena et nequaquam vulgaria, immo ex parte ex uno Iordane nota et cum Prisci horum temporum enarratione, quam breviavit Euagrius hist. eccl. 2, 16, ita coniuncta, ut eiusdem narrationis utraque epitome esse videatur, non sine specie veri conicias auctorem in his praeter consularia etiam Cassiodorianam ex Prisco desumptam narrationem usurpavisse.

Auctores adhibiti in Geticis

AVCTORES IN GETICIS ADHIBITI.

Iustinus

I. Pompeivs Trogvs citatur c. 6, 48. 10, 61, adhibetur praeterea c. 7, 50. c. 8. de fragmentis his diligenter et perite dixit Alfredus a Gutschmid in annalium Iahnii vol. 2 suppl. (1856/7) p. 193—202, ratus Iordanem auctoremve eius usum esse non epitoma Iustini, sed ipso Trogo. absunt sane ab Iustino non solum pleraque de Amazonibus c. 7 relata, quod caput Gutschmidius totum fere Trogo vindicat, sed etiam quae de Sorno Medorum rege c. 6, 47 traduntur; et ut illius narrationis origo parum evidens est, ita locus de Sorno cum reliqua narratione ita coniunctus, ut aliunde adsumptus esse non videatur. nihilominus cum compilatori, quem Iordanes in epitomam redegit, multa et varia scripta Graeca patuerint, fieri potest, ut hanc narrationem ex duobus auctoribus conflarit. e contrario quae habet Iordanes conspirantia cum Iustinianis, cum in rebus tum in vocabulorum propriorum corruptelis (ut sunt *Marpesia* pro *Marpessa* c. 7, 49 et *Vesosis* pro *Sesosis* c. 6, 47) propius ad haec accedunt quam accessura fuisse credibile est, si integrum Trogum compilator adhibuisset. ceterum saepius et Iustinus et epitomator eius Orosius ita reperiuntur simul adhibiti, ut cautela opus sit in excerptis eorum separandis.

Vergilius

II. Vergilivs ('Mantuanus' c. 1, 9): 1, 9. 5, 40. 7, 50.

Livius

III. Livivm c. 2, 10 citari secundum locum Taciti ibi adlegatum duabus relationibus male confusis recte opinor statuit Sybelius p. 14: nec credibile est Livium vere dubitasse de Britannia, continensne sit an insula.

Strabo

IV. Strabo 'Graecorum nobilis scriptor' c. 2, 12 citatur de Britannia eodemque capite passim adhibetur.

Mela

V. Pomponivs Mela citatur c. 3, 16, adhibetur nomine suppresso per totum c. 2, item c. 5, 44. 45. 12, 75.

Lucanus

VI. Lvcanvs c. 5, 43.

Iosephus

VII. Iosephvs 'annalium relator verissimus' c. 4, 29. eum Cassiodorius (inst. div. litt. c. 17) monachis suis commendat tamquam 'paene secundum Livium' et Latine versum monachis suis reliquit.

Dio Chrysostomus et Cassius Dio

VIII. Dio 'celeberrimus scriptor annalium' c. 2, 14 citatur de Britannia eodemque capite alibi quoque adhibetur de Ravenna c. 29, 151. idem auctori est qui c. 9, 58 laudatur 'Dio historicus et antiquitatum diligentissimus inquisitor, qui operi suo 'Getica titulum dedit', item c. 5, 40 'Dio qui historias (Gothorum) annalesque Graeco 'stilo composuit', item c. 10, 65 'Dio historicus' scribens de Odessi obsidione, ut similiter ait Suidas: Δίων ὁ Κάσσιος χρηματίσας, ὁ ἐπίκλην Κοκκήιος (οἱ δὲ Κοκκηιανός) . . . Νικαεύς . . . ἔγραψε Ῥωμαικὴν ἱστορίαν ἐν βιβλίοις π΄ . . . Περσικά, Γετικὰ ἐνόδια. sed Geticorum librum tam Cassiodorius quam Suidas male tribuerunt Cassio Dioni con-

tra testem utroque longe magis idoneum Philostratum in vita Dionis Chrysostomi sic scribentem (vit. soph. 1, 7 p. 487): ὡς δὲ καὶ ἱστορίαν ἱκανὸς ἦν ξυγγράφειν, δηλοῖ τὰ Γετικά· καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐς Γέτας ἦλθεν, ὁπότε ἠλᾶτο, nam Βορυσθενιτικὸν inscriptam orationem intellegere non potuit homo minime imperitus. index operis videtur fuisse Γετικὰ ἐνόδια, id est Getica collecta in itinere. ex iis Cassiodorium Cassiodoriive auctorem probabile est et alia hausisse et locum Thucydideum de Sitalce (cf. ind. pers. s. v.).

IX. Cornelivs [Tacitvs] 'annalium scriptor' c. 2, 13 citatur eodemque capite de Britannia passim adhibetur, sed Agricola solus, non annales, quantum apparet. eiusdem locum de sucino (Germ. 45) item sub Cornelii nomine citat Cassiodorius var. 5, 2. Tacitus

X. Clavdio Ptolemaeo 'orbi terrae descriptori egregio' acceptus refertur locus c. 3, 16—19 de Scandia. eundem, Latine puto redditum, Cassiodorius (inst. div. litt. c. 25) in bibliotheca monasterii sui iis exponit, quos 'notitiae nobilis cura flam- 'maverit'. Ptolemaeus

XI. [Dictyis] in fabula de Telepho c. 9 auctor adhibuit non quam nos habemus Latinam interpretationem, sed ipsum archetypum Graecum deperditum (v. p. 71 not. 1). Dictys

XII. [Solini] collectanea Cassiodorius ipsa adhibuisse non videtur, quamquam loci quidam (c. 5, 46. 7, 53—55) apud utrumque leguntur ita similia, ut de communi auctore dubitari nequeat. crediderim ex eadem chorographia cum originum rerum mirabilium enarratione coniuncta, ex qua sua Solinus adsumpsit, Cassiodorium descriptiones locorum hausisse, quibus rerum narrationem aut ornat aut onerat. Solinus

XIII. [Ad mappam geographicam] redeunt loci Geticorum figuras quales mappa ostendat describentes[56]. ita c. 5, 30 depingitur Scythia verbis his: 'in modum fungi 'primum tenuis, post haec latissima et rotunda forma exoritur . . . longe se tendens 'lateque aperiens', item c. 50, 264: 'Pannonia in longo porrecta planitie'. item c. 12, 75: 'Danuvius . . . sexaginta . . . hinc inde suscipiens flumina in modum spi- 'nae, quem costas ut cratem intexunt'. item c. 3, 16: 'insula magna nomine Scandza 'in modum folii citri lateribus pandis per longum ducta concludens se'. ea quoque quae sequuntur de ostiis fluviorum Vistulae et Vagi ad mappam descripta videri observavit Muellenhoff *Weltkarte des Augustus* p. 31[57]. etiam recensus insularum oceani Indici c. 1, 6 eodem ordine redit apud Iulium Honorium similis mappae expilatorem. eandem originem produnt quinque loci quibus regiones populive determinantur secundum quattuor caeli partes, scilicet Callaecia c. 44, 230; Pannonia c. 50, 264; Vandali c. 22, 114; Dacia c. 12, 74; Scythia c. 5, 31 (cf. 33) respondente descriptione earum non aetati Cassiodorii, sed saeculo fere secundo. nam ut provinciae quattuor supra dictae eae sunt quae fuerunt ante Diocletianum, ita Vandalorum ipse Iordanes ait antiquas sedes determinari suo tempore dudum ab iis relictas. ubi regiones et populos examinamus, qui pro finibus nominantur, similiter reicimur ad aetatem melio- Mappa geographica

---

56) Monui de ea re in actis minoribus Lipsiensibus a. 1851 p. 101, probavitque coniecturam Muellenhoffius *Weltkarte des Augustus* (Kiliae 1856) p. 29.

57) Quae de Tauro traduntur c. 7, 52 — 55, errore Muellenhoffius *Weltkarte* p. 34 ex mappa repetivit immemor locorum Solinianorum quos adscripsi. immo haec venerunt ex auctore eo de quo dixi sub c. XII.

rem. nam regiones Albania p. 62, 2, Dalmatia p. 126, 15, Germani p. 62, 1, Hiberia p. 62, 2, Lusitania p. 116, 22, Moesia superior p. 126, 14, Noricum p. 126, 15, Persis p. 62, 2, Pontus p. 62, 2, Seres p. 61, 19, utrique aetati pariter fere apta sunt, at antiquiori soli populi qui nominantur, qui sunt Autrigones p. 116, 20, Bastarnae p. 75, 11, Gothi p. 87, 16, Hermunduri p. 87, 16, Iazyges p. 75, 11, Marcomani p. 87, 16, Roxolani p. 75, 10, Sarmatae p. 75, 11. scilicet praeter Gothos, qui fortasse vere Gothini sunt[58]), et Sarmatas utrique aetati pariter convenientes quinque reliquorum populorum nomina post tertium saeculum non comparent, cum antea saepissime eorum mentio fiat. quid quod harum indicationum quaedam affinitas est cum tabula Peutingerana. Daciae fines satis respondent: nam cernuntur in tabula supra Apulum et Napocam *Venadi Sarmate* et *Alpes Bastarnice*, ubi Iordanes nominat Sarmatas et Bastarnas, nec longe absunt orientem versus *Roxulani Sarmate* respondentes Aroxulanis Iordanis; Iazyges secundum nostrum auctorem ab occasu Dacis contermini a tabula absunt. item cum Iordanes antiquam Vandalorum regionem scribat comprehendi inter Marcomanos, Hermunduros, Gothos, Istrum, in Peutingerana Hermunduri et Gothi desunt, Vandali autem perscripti sunt ad sinistram Danuvii et super eos scriptum 'Marcomanni'. utut de illa finium indicatione iudicabitur, hic quoque constat secundi saeculi condiciones explicari, cum praesertim quae praeterea apud Iordanem inveniuntur regionum populorum oppidorum vocabula omnia sexto saeculo recte conveniant[59]). — At exceptionem faciunt loci duo praeterea simillimi alter de Moesia c. 9, 59 descriptus ex chorographia Orosii in eodem capite citati, alter de Suabia[60]) c. 55, 280 a Cassiodorio opinor ad ipsius locorum notitiam formatus: nam Suabi ut a Suebis non

58) Viri docti, in his qui diligentissime haec perscrutatus est Zeussius (*die Deutschen* p. 447), propter solum hunc locum admiserunt Vandalos imperante Constantino Daciam Transdanuvianam sedem habuisse, neque dubium est Iordanem id significare voluisse. sed si recte demonstravi haec eum de mappa posuisse, videndum est annon recte eam intellexerit. scilicet si cum Tacito Hermunduris sedem attribuimus ad caput Albis fluvii, Gothos autem Iordanis habemus pro Gothinis, demonstratio finium apud Iordanem relata apte convenit sedibus quas Vandali habuerint necesse est bello Marcomanico; crediderimque Iordanem, cum Gothinos pro Gothis haberet, ii autem eo tempore in 'Scythia' habitarent, propterea Vandalos in Dacia Transdanuviana collocavisse et ob eam causam bellum inter Vandalos et Gothos post amissam a Romanis Daciam collocavisse.

59) Quae ex utroque Iordanis libello colliguntur indicationes geographicae demptis iis, quas ab auctoribus antiquioribus transtulit, repraesentant eum rerum publicarum statum qui tum fuit. scilicet in partibus Occidentis quae ad Italiam pertinent, eam provinciarum ordinationem sequuntur, quae instituta ab imperatoribus mansit sub Theoderico; extra Italiam pro provinciis imperatoriis substituta sunt regna quae tum fuerunt. de partibus Orientis quae traduntur in universum conveniunt cum Notitia provinciarum edita paullo ante a. 535, id est eo ipso tempore, quo scripsit Cassiodorius, Synecdemum dico Hieroclis, quodque auctor novit imperium Orientes, id est quod fuit sub Iustiniano ante bella ab eo in Occidente gesta. differunt Hierocles et Iordanes eo, quod ille Pannoniam (sic nude) cum civitatibus duabus solis Sirmio et Bassianis imperio Orientis adiudicat, contra Iordane teste c. 58, 300 Sirmium certe sub Theoderico fuit, quocum convenit Procopius anecd. 18 p. 108 Bonn.: κατέτεινε ἡ Γότθων ἀρχὴ πρὸ τοῦδε τοῦ πολέμου ἐκ Γάλλων τῆς γῆς ἄχρι τῶν Δακίας ὁρίων, οὗ δὴ πόλις τὸ Σίρμιόν ἐστι, ut mittam auctores Gothos Cassiodorium chron. a. 504 et var. 8, 10 et Ennodium paneg. p. 410 Sirm. at cum Theodericus hanc regionem non cum reliqua Italia et Illyrico obtinuerit, sed postea demum Gepidis eripuerit, probabile est Orientis imperatorem provinciis Theoderico iure concessis hanc non adnumerasse, itaque Hieroclem statum rerum enarrare eum, qualis esse debuit secundum imperatores Byzantios, Iordanem, id est Cassiodorium eum qui tum fuit. eodem referendum est, quod paullo post obitum Theoderici Amalasuentha 'contra Orientis principis votum Romanum fecit esse Danuvium' (Cassiodor. var. 11, 1).

60) Cum Savia provincia, quae et ipsa non raro Suavia dicitur, Suaborum agrum Iordanes confudit, sed ut quid Cassiodorius voluerit dubium esse non possit. vide indicem locorum.

diversi sunt, ita illo nomine vix ante sextum saeculum appellantur, denique inter quos habitare dicuntur populi Franci Burgundiones Thuringi Baiuvarii Cassiodorianae aetatis sunt omnes; Baiuvarios adeo qui nominent tempore primi, Iordanes sunt et supparis aetatis auctor laterculi cuiusdam populorum Francici[61]. sane ut Ravennae situs describitur c. 29, 149 simili ratione, sed certe non de mappa, ita etiam sine ea populos sibi notos ad eam formam Cassiodorius describere potuit. — Ceterum utrum Cassiodorius usus sit ipsa mappa mundi saeculi fere secundi an epitome inde confecta tali, qualem repraesentant nobis libelli qui extant Iulii Honorii et geographi Ravennatis, incertum est; nam etiam quae de figura provinciarum apud Iordanem leguntur, ut Scythiae cum fungo comparatio, in eiusmodi compendio scripta esse potuerunt. commendat hanc originem, quod ipsam Iulii Honorii cosmographiam Cassiodorius (inst. div. litt. c. 25) magnis laudibus extollit, potestque eam adhibuisse forma pleniore quam nos eam habemus.

XIV. Dexippvs c. 22, 113 citatur, ubi agitur de Vandalorum profectione ab Oceano ad fines imperii Romani. praeterea veriloquium de Herulis c. 23, 117 quod Ablabio acceptum refertur venit a Dexippo. probabile est utroque loco Dexippum per Ablabium citari. *Dexippus*

XV. Fabivs, a quo sumpta est pars descriptionis Ravennae c. 29, 151, quinam fuerit, nescio. possis conicere ibi, ubi Iordanes legerit Fabium, Cassiodorium nominavisse Ablabium: sed ei opinationi non multum tribuo. *Fabius*

XVI. [Ammianvs] res gestas ipse ait scripsisse se ab exordiis Nervae ad interitum Valentis; superat operis operumve pars postrema inde ab annis extremis Constantii II. iam Iordanes quidquid habet ex historia Romana ad hanc aetatem (a. 353—378) pertinens, scilicet c. 24, 126. 127. 128[62]. c. 25. 26, ex Ammiano sumpsit, pauca sane, quoniam a Constantino ad Valentem saltu transiit: id quod fecit consulto, eo quod post Claudii et Aureliani victorias fere ad tempora Valentis ipso Ammiano teste 31, 5, 17 'Gothi per longa saecula siluerunt immobiles' aut certe clades tantum suas annalibus inscribendas dederunt (cf. Anon. Vales. 31). optime igitur Schirrenus p. 31 coniecit ea quoque quae ex simili auctore deprompta leguntur c. 16, 89—93. 18, 101. 20, 109. 21, 111. 112 (vide quae adnotavimus ad c. 16, 93. 18, 101. 103. 20, 108) pertinentia ad imperatores a Philippo ad Constantinum I proficisci ex commentariis Ammiani deperditis. inter Domitianum et Philippum quod solum ex Romanis historiis auctor interposuit caput de Maximino ipse ait ex Symmacho proficisci. narrationem c. 17 de bello inter Gothos et Gepidas gesto quaeque traduntur de Gebericho et Ermanaricho c. 22. 23. 24 eo minus dubitari potest non ex Ammiano petita esse, quod Ermanarichus secundum Iordanem a fratribus Saro et Ammio interfectus est, secundum Ammianum 31, 3, 2 propter Hunnorum metum voluntariam mortem sibi conscivit. ea denique, quae de *Ammianus*

---

61) Muellenhoff in actis maioribus acad. Berolinensis a. 1862 p. 537. adsentitur Waitzius *deutsche Verfassungsgeschichte* 2[2] p. 74.

62) In descriptione Hunnorum apud Iordanem multa inesse ita sumpta ex Ammiano, ut ipsa eius verba redeant, in adnotatione demonstratur: addendum p. 91, 10 verba *quod genus* (Hunnorum) *expeditissimum multarumque nationum grassatorem Getae ut viderunt, pavescunt* venire ex Ammianis 31, 2, 12: *hoc expeditum indomitumque hominum genus* (Hunnorum) . . . *per rapinas finitimorum grassatum* et c. 3, 1: *Huni . . . Ermenrichi pagos repentino impetu perruperunt.*

Gothorum fortiter factis sub Diocletiano et Constantino afferuntur c. 16, 91. 21, 110, ad illam, quam Ammianus testatur, victoriarum Gothicarum intermissionem aliquatenus explendam Cassiodorius aut ex Orosio adscivit aut ad Orosium interpolavit. — Ceterum quae ex Ammiano quatenus superest exscripta apud Iordanem leguntur, omnium optime ostendunt non solum quanta levitate Cassiodorius rem perfecerit (cuius culpae tamen partem in Iordanem transferre licebit), sed etiam quam mala fide studio Gothorum suorum tradita perverterit: quod insigni exemplo monstrat narratio de evasione Fritigerni c. 26, 136.

Continuator Ammiani

XVII. [CONTINVATOR AMMIANI] aliquis videtur adhibitus esse in iis quae interposita sunt inter excerpta Ammiana, quae finiunt c. 26, 138, et Prisciana, quae incipiunt c. 34', 178: quamquam Prosper quoque, item consularia in his usurpata sunt. Koepkius (*Anfänge des Königthums* p. 81) cogitavit de Eunapio propter epitomatoris eius Zosimi locum 4, 34 de expeditionibus Fritigerni et Alathei Safracisque: sed similitudo non ea est quae sufficiat.

Rufinus

XVIII. [RVFINI] Aquileiensis (c. a. 345—410) praefationem versionis commentariorum Origenis de epistula Pauli ad Romanos paullo mutatam et Castalio inscriptam Iordanem malo plagio Geticis praeposuisse Sybelius primus animadvertit (v. p. 53). quod ait Schirrenus p. 22 non plagium eum committere voluisse, sed a Rufino citando utpote orthodoxae fidei addictum abstinuisse, aliena proferre se insinuavisse insertis verbis p. 53, 4 'ut quidam ait', mihi non probavit: ea enim qui legit referat necesse est non ad praefationem, sed ad figuram de pisciculis ex Graecorum stagnis sublectis.

Prosper

XIX. [PROSPERI] continuatio Hieronymianorum ad annos perveniens 379—455, ex qua Cassiodorius chronicum a. 519 editum potissimum compilavit quamque item monachis suis (inst. div. litt. c. 17) commendavit, ad Getica duos solos locos[63]) contribuit c. 34, 177 narrationem de Litorio cum ipsis consulibus ex Prospero translatam (v. ind. person.) alteramque c. 42, 223 de papae Leonis ad Attilam legatione ex eodem auctam. ad Cassiodorium haec redire inde sequitur, quod in Romanis annalium Prosperianorum nullum vestigium reperitur.

Priscus

XX. PRISCVS 'historicus' natione Thrax ex Panio oppido provinciae Europae citatur c. 24, 123. 34, 178. 35, 183. 42, 222. 49, 254. 255: praeterea ex fragmentorum eius alibi servatorum cum Iordanianis consensu certum est proficisci ab eo locos c. 24, 126. 36, 184. 42, 223. 43, 225, verisimile c. 3, 21[64]). scripsit is ἱστορίαν Βυζαντιακὴν καὶ τὰ κατὰ τὸν Ἀττήλαν teste Suida, cum in excerptis Constantinianis aut

---

63) Errore Hertzbergius (*Historien des Isidorus* p. 50) ex Prosperi adnotatione ad a. 453: 'Attila . . . 'mortuo magna primum inter filios ipsius certamina de obtinendo regno exorta sunt' ait Iordanem hausisse c. 50, 259. nam verborum tenor differt, nec recte is qui de dissidiis illis accurate refert, generale exordium plane necessarium creditur mutuatus esse ab auctore de singulis tacente.

64) Narrationes duae de Scrithofinnis Procopii b. Goth. 2, 15 et Iordanis 3, 21 vel potius Cassiodorii aperte ab eodem auctore pendent, et cum utrumque constet Prisciana adhibuisse, non improbabile est ea quoque venire a Prisco, quamquam ad Attilam certe haec non pertinent possuntque item sumpta esse ex nescio quo mirabilium scriptore Graeco. de iisdem quae narrat Paulus diaconus hist. Lang. 1, 5 cum non ex Iordane petita sint, sed Procopianis similia, ea statuendum est Paulum hausisse ex Secundo Tridentino (vide quae exposui *Neues Archiv* 5 p. 72 sq.), Secundum ex Cassiodorio. — Rom. 333 cum referatur de bello Marciani adversus Nubades et Blemmyes, mero casu de eodem praeterea unus Priscus (fr. 21 p. 100 Muell.) nobis testis est, neque enim ex Prisco illa Iordanes adscivit, sed ex consularibus suis.

ἱστορία Βυζαντική inscribatur aut Γοτθική: probabile autem est vel in ipso indice Attilae eum nomen posuisse, cum satis constet Priscum et ab Attila incepisse et maxime elaborasse in explicandis rebus regis, ad quem ipse a. 448 inter legatos ivit quemque propter eum solum ita novimus, ut ex eorum saeculorum viris non Romanis solius Attilae vivida imago hodie supersit. perveniunt Prisci fragmenta ad a. 471 probabiliterque statuunt viri docti eum substitisse ad a. 472, cum Malchus incipiat a sequenti Leonis imperatoris septimo decimo (Mueller vol. 4 p. 69). — Priscianorum egregiam partem Iordanes servavit duobus locis, scilicet historiae Vesegotharum inseruit indolis Attilae adumbrationem et expeditionum duarum in Galliam susceptarum narrationem a c. 34, 178 ad c. 43 extr., Ostrogotharum autem rebus a c. 49, 254 ad c. 50, 263 interposuit narrationem de morte Attilae et sepultura, item de dissolutione imperii post ipsius obitum[65]. utriusque loci principio Priscus nomine citatur exordiaque, maxime prioris, nullo modo cum praecedentibus coniunguntur, sed plane abrupta procedunt. item distinguuntur duo loci argumento, quod totum vertitur in Attilanis et regis Hunnorum indolem et res gestas solas respicit, ut apud Iordanem neque de Attila quicquam legatur, quod non sit Prisci, neque quicquam Prisci, quod non sit cum Attilae rebus coniunctum. sed omnium maxime capita haec distinguit propria nobilitas et egregium scriptoris ingenium eo magis insignia, quod tamquam faces e tenebris Prisciana haec emicant ex Iordanianis et luce quidem vix temerata: nam inter Prisciana locos, quos probabile sit Iordanem aliunde adscivisse, non repperi nisi tres[66], primum c. 40, 209, ubi victoriae meritum in proelio in campis Catalaunicis pariter atque in chronico Cassiodoriano male ad Gothos trahitur, alterum de papae Leonis ad Attilam legatione c. 42, 223 ex Prosperi chronico auctum, tertium de caede Bledae c. 35, 181, non tam quod eius praeterea soli annales Romani meminerunt quam quod sententia addita 'librante iustitia detestabili remedio crescentem deformes exitus invenisse' Prisci gravitati et simplicitati parum convenit. neque enim auctores tam dissimiles cogitari possunt quam sui dissimilis est Iordanes, scilicet vulgaris et Priscianus. illic omnia exilia hiantia tumentia luxata obscura interpolata: hic narratio recte et plane procedit. interponuntur orationes similiaque (p. 107, 3. 110, 12. 124, 13), quibus rerum status optime explicatur et magnae res condigna gravitate illustrantur, ut pulcherrimum de Attila mortuo carmen omnes Alexandri laudationes longe post se relinquit. variorum populorum proprietates recte distinguuntur notabilisque est locus p. 125, 20 de armorum diversitate. homines depinguntur ad vitam et verum (p. 105, 15. 110, 1. 123, 18), causae rerum rationesque et perite indicantur et religiose, ut quid in coniectura positum sit, non taceatur (ita de Attilae militum numero p. 105, 12, de pyra p. 112, 19, de Honoria p. 115, 11). sermo quoque totus differt. sententiae interponuntur, rhetoris sane, quem locum Priscum tenuisse traditur, iusto frequentiores nec semper

65) Fortasse quae de filiis Attilae Iordanes habet c. 50, 266. 53, 272 (cf. 52, 268), item ad Priscum redeunt, cum praesertim in Priscianis excerptis aliis similiter atque apud Iordanem Dingizich Romanis infestus appareat, Ernach magis amicus. in enarrandis rebus Moesiacis et Thracicis post Attilae excessum Iordanes relata apud Priscum et sibi ipsi visa et audita contaminavisse videtur.

66) Accedunt his minora studio Gothico fucata ea quae mox conmemorantur, item Ablabiana ea de quibus agitur p. XXXIX.

egregiae, sed minime inscitae (p. 107, 1. 23. 108, 11. 109, 13. 113, 16. 125, 13. 128. 2); item figurae et similitudines non infelices (ut p. 110, 3: 'reliqua si dici fas 'est turba regum . . . ac si satellites nutibus Attilae attendebant et ubi oculo ad-'nuisset, absque aliqua murmuratione cum timore et tremore unusquisque adstabat' et p. 112, 13: 'velut leo venabulis pressus speluncae aditus obambulans nec audet insur-'gere nec desinit fremitibus vicina terrere'). ipsi illi Gothici colores tumidi et inepti in his rarescunt (cf. praesertim adn. ad c. 40, 210, item p. 107, 17. 109, 18. 110, 1) et solitis soloecismis quamquam non abstinet epitomator (qui enim potuit?), tamen ex barbarico iam videmur in civilem vitam rediisse et pro infantia monachi Moesiaci humanos sermones exaudire. omnino de Prisco similiter evenit, atque supra in Floro vidimus, ut narrationis pulchritudo et barbari Alexandri laudes insignes etiam per Cassiodorianos calamistros elucentes humilis scriptoris animum ferirent et tamquam numine verae historiae tactus describeret ea magis quam compilaret. ut a legationis Prisci ad Attilam pulcherrima descriptione, quam ipsam habemus, haec longe absunt, ita egregius rerum scriptor vel apud Iordanem minus dissimilis sui evasit quam expectaris. hoc autem nomine reliqua Prisciana longe vincuntur a reliquiis quas Iordanes servavit, quod cum illa tractent argumenta communia fere et tenuia, hic versamur in penetralibus historiae et summae gravitatis rebus.

Quae de Prisco Iordanis auctore in narrationibus Attilanis posuimus ut expleantur, non omittenda est quaestio, unde Gregorius Turonensis hist. Franc. 2, 7 petiverit narrationem de duabus Attilae in Galliam expeditionibus ita comparatam, ut demptis piis excursibus ad sanctuaria sanctosque Tungrenses, Mettenses, Aurelianenses, Romanos pertinentibus sine dubio miraculorum scriptori propriis reliqua Iordanianis simillima et quodammodo paria sint[67]. ea similitudo talis est, ut aut ex ipso Iordane auctoreve eius Cassiodorio Gregorius sua petierit necesse sit aut certe uterque pendeat ab auctore communi. sed illi coniecturae adversantur cum indicia quaedam in ipsa narratione sese prodentia[68]) tum praesertim, quod Gregorius mox Aetii indolem enarrans auctorem laudat Renatum Profuturum Frigeridum, cui item deberi quae praecedunt in eiusdem Aetii rebus gestis potissimum versantia ratio suadet. sed Frigeridum auctorem a

67) Ipsa adscripsi adiectis paginis Iordanianis, ut de re facile quivis iudicet. — Hist. Franc. 2, 6: 'Chuni a Pannoniis egressi [p. 116, 1] ut quidam ferunt . . . . . . c. 7. (Attila) Mauriacum campum adiens '[p. 108, 6] se praecingit ad bellum . . . . . . Aetius cum Gothis [p. 107, 3 sq.] Francisque [p. 108, 3] con-'iunctus adversus Attilanem confligit. at ille ad internicionem vastari suum cernens exercitum fuga dilabitur. 'Theodorus vero Gothorum rex huic certamini succubuit [p. 111, 20] . . . . . . verumtamen Aetius patricius 'cum Thorismodo victoriam obtinuit [p. 112, 3] hostesque delevit. expletoque bello ait Aetius Thorismodo: 'festina velociter redire in patriam, ne insistente germano patris regno priveris [p. 113, 12]. haec ille 'audiens cum velocitate discessit [p. 113, 16] quasi anticipaturus fratrem et prior patris cathedram adepturus. 'simili et Francorum regem dolo fugavit. illis autem recedentibus Aetius spoliato campo victor in patriam 'cum grandi reversus est spolio. Attila vero cum paucis reversus est, nec multo post Aquileia a Chunis 'capta, incensa atque diruta [p. 114, 5. 18], Italia pervagata atque subversa est [p. 114, 20]. Thorismodus, 'de quo supra meminimus, Alanos bello edomuit [cf. p. 115, 20]. ipse deinceps post multas lites et bella a 'fratribus oppressus ac iugulatus interiit [p. 116, 12]'.

68) Extrema scilicet Gregorius paullo accuratius refert quam Iordanes. nam Thorismodum bello domuisse Alanos Iordanes innuit magis quam enuntiat, similiterque periisse eum insidiis ita narrat, ut fratrum mentionem non faciat, cum reliqui auctores diserte scribant insidias ei struxisse fratres Theudericum et Fridericum (cf. Idacius ad a. 453; Prosper ad a. 454; Isidorus hist. Goth. 30). denique regis Francorum Iordanes mentionem non fecit.

nemine praeterea laudatum aetatisque plane incertae in rebus Attilanis et ipsum pendere a Prisco et per se probabile est (nam in universum de Attila quae posteri tradiderunt, ei auctori potissimum debent) et ipsa illa Aetii egregia descriptio[69]) vel maxime suadet: simillima enim est Priscianae Attilae et iis coloribus adumbrata, quos Prisci esse constat.

XXI. Ablabii 'descriptoris Gothorum gentis egregii verissima historia' adlegatur c. 4, 28, item laudatur 'Ablabius historicus' c. 14, 82. 23, 117 ab alio nullo nominatus[70]). id nomen vel potius signum formatum consuetudine quae a tertio inde saeculo invaluit (nam ex ἀβλαβής factum est ut Alethius Epiphanius Eugenius Eusebius Euanthius aliaque complura ex similibus bonae significationis adiectivis[71]) cum et consul ordinarius a. 331 gesserit (C. I. L. III, 352) et alii non pauci[72]), nullus inter eos est cui cum aliqua probabilitate historiam illam Gothicam tribuas, nec solum aetas scriptoris in coniectura posita est, sed ne hoc quidem constat, num Graecus fuerit an Romanus Gothusve et utrum Graece scripserit an Latine. nam signa illa Latina declinatione ex Graecis plerumque vocabulis formata etsi in Occidente coeperunt, utrique parti imperii communia sunt, quaeque ex Ablabio Iordanes affert, veriloquium quoque Graecum de Herulis c. 23, 117, tam ex Graeco quam ex Latino auctore derivari potuerunt. — Optandum foret, ut de Ablabio accuratius constaret: nam quae adsunt apud Iordanem petita ex narrationibus Gothorum, ut constat Iordanem debere Cassiodorio, ita si quid video Cassiodorius ex Ablabianis sublegit. Cassiodorium natione Bruttium, fortasse ne linguae quidem Gothicae peritum (certe testimonia desunt) et per totam vitam in summa re publica versatum non solum parum probabile est carmina illa et fabulas ex ore popularium ipsum collegisse, sed id

Ablabius

69) Eam quoque (l. 2, 8) apponere visum est: 'medii corporis, virilis habitudinis decenter formatus, 'quo neque infirmitudini esset neque oneri, animo alacer, membris vegetus, eques promptissimus, sagittarum 'iactu peritus, conto impiger, bellis aptissimus, pacis artibus celebris, nullius avaritiae, minimae cupiditatis, 'bonis animi praeditus, nec impulsoribus quidem pravis ab instituto suo devians, iniuriarum patientissimus, 'laboris appetens, impavidus periculorum'.

70) Nam quod scribit Rupertus abbas Tegernseensis in epistula (edita apud Pezium et Hueberum cod. diplomat. VI, 2 p. 53) hac: 'E. benignissimo scientiae clavigero B. intimus amicus et ipsum introire et aliis 'introitum aperire. rogo benivolentiam tuam, dilectissime, ut aliquos ex subiectis mihi transmittere digneris, 'vel scilicet Plinium de naturali historia vel Ptolemeum de cosmographia vel Blavium de gestis Gothorum vel 'Marcellinum de situ Hierosolymorum et Constantinopolitanorum vel Lactantium de ira dei vel Augustinum 'contra Iulianum vel aliquod opus Tertulliani. Ieronymum in Iob vel Leviticum magnopere desiderarem si 'usquam haberi sperarem', venit sine dubio ex lectis ei Geticis Iordanis. — Simili, sed minus excusabili errore nuper Paulus Buchholz (*die Quellen der* historiarum decades *des Flavius Blondus*. Naumburgi 1881), p. 24 sq., 131 sq. contendit Blondum, qui modo Iordanem adlegat, modo Priscum Ablabiumve, praeter Iordanem ipsum Ablabium adhibuisse, quamquam quae affert Blondus ex Ablabio, omnia et ex parte ad verbum redeunt apud Iordanem: nisi forte hoc Ablabii est regem Francorum, cuius nomen in proelio Catalaunico narrando Iordanes non ponit, fuisse Meroveum.

71) Composuit eos Schirrenus p. 36—41 diligenter magis quam fructuose. addo Ablabium Murenam ex vita Claudii Gothici c. 15, quoniam, licet epistula ipsa spuria sit, eius nominis antiquissimum quod norim exemplum praebet. ceterum ne quem deinceps decipiat sententia, quam sumptam 'ex sexto decimo Theo'dosii imp. libro, capitulo videlicet undecimo, ad interrogata Ablavii ducis illi et omnibus rescriptam' referunt capitularia spuria (M. G. LL. II, 2 p. 91), moneo significari non rescriptum nescio quod Theodosii iunioris ad ducem Ablabium datum, ut visum est Schirreno, sed constitutionem Sirmondianam primam datam a Constantino ad Ablabium consulem a. 331, quae in quibusdam libris adscribitur Codicis Theodosiani l. XVI tit. 11 de episcopali iudicio (v. Haenel de const. Sirmondi p. 16).

72) De patrocinio quod Ablavii forma barbara apud quosdam viros doctos nacta est et de veriloquiis eius vocabuli quae dicuntur Gothicis humanum est tacere.

se fecisse ipse negat. nam qui scribit (c. 5, 38): 'nec eorum fabulas alicubi rep'perimus scriptas, qui eos (Gothos) dicunt in Brittania . . . in servitutem redactos 'et in unius caballi pretio a quodam ereptos' et reprehendens eos qui de Gothorum origine aliter atque ipse statuant adiungit 'nos potius lectioni credimus quam fabulis 'anilibus consentimus' (Cassiodorii enim magis haec omnia esse quam Iordanis paene certum est), is satis significat quidquid referat, ex libris se sumpsisse, ipsiusque huius de redemptione Gothorum ex Britannia fabellae aliquam commemorationem apud auctorem sine dubio deprehendit. id autem si ita est, inter auctores qui citantur apud Iordanem nullus est, cui has fabulas acceptas ferre possis excepto Ablabio. eius e contrario de Gothica historia merita vel in epitoma ita praedicantur, ut distinctum inter auctores adhibitos memoratosve locum ei non possimus non tribuere. locos quibus adlegatur ubi examinamus, primum inde efficitur Ablabium non in rerum Romanarum enarratione de Gothis dixisse, sed de ipsis rebus Gothicis commentarios edidisse, id quod ex auctoribus apud Iordanem laudatis praeterea in Dionem Chrysostomum solum cadit. deinde omnes ostendunt Ablabium egisse de Gothorum originibus, id quod proxime coniunctum est cum narrationum illarum popularium relatione. denique primo loco quae de 'priscis Gothorum carminibus paene historico ritu' afferuntur, ita coniuncta sunt cum Ablabii commemoratione, ut ad ipsum haec quoque pertinere videantur[73]. praeterea ex tertio loco efficitur Graecos auctores ab Ablabio adhibitos esse, cum ex eo citentur quae constat esse Dexippi. itaque cum non solum Gothica doctrina, qualis Iordanianis inest, sed Graeca quoque Cassiodorii ingenium superare videatur, etiam huius bonam partem per Ablabium suam eum fecisse crediderim. ea praesertim quae ex Prisco citantur ab Ablabio proficisci inde probabile redditur, quod quae de Vidigoia cantu maiorum celebrato traduntur duobus locis c. 5, 43 et 34, 178, sine dubio ab eo auctore profecta sunt, a quo Gothicae narrationes veniunt, id est si verum vidimus ab Ablabio, altero autem loco cum Prisci relatione ita implicita, ut Cassiodorium utramque narrationis partem ipsum coniunxisse parum probabile sit. item in narratione de origine Hunnorum quae Prisco accepta feruntur quaeque de Haliurunnis narrantur nullo modo ad Priscum referenda ita pari tenore decurrunt, ut magis credideris duas narrationes non conflavisse Cassiodorium, sed conflatas ante expilavisse. — Haec si recte disputata sunt, fuit quidam sive Gothus sive Romanus Graecusve Gothice doctus, certe qui pariter atque Amalasuintha tres linguas calleret, nomine Ablabius, qui in Gothorum origines et res gestas inquirens tam ipsorum cantus vetustos in usum vocaret quam Graecorum auctorum narrationes. quo tempore

73) Similem sententiam cum olim Sybelius proposuisset, contra dixit Schirren p. 36 ipsumque Sybelium (*Königthum* ed. 2 p. 193) iam habet adsentientem. nihilo minus illa opinio eatenus mihi certa videtur, quatenus per barbaras has tenebras ad certam persuasionem perveniri potest. primum quod opponunt Ablabium non commemorari in migratione Gothorum e Scandia in Scythiam, sed tantummodo in rebus Scythicis, aliquid ponderis haberet, si narrationis alius auctor afferretur. at cum nullus adscribatur, non is Iordanes est, quem tuto contendas eo ipso loco, quo primum scriptore aliquo utitur, eius nomen posuisse. deinde quod aiunt loco primario c. 4, 28 carmina Gothorum non secundum Ablabium laudari, immo iuxta poni carmina et ipsum, verum est; sed ita compilatores omnes agunt egitque ipse Iordanes sive is Cassiodorius est, citans c. 2 Livium et Cornelium, ubi Tacitus adhibitus est Livium laudans. Iosephi quoque locus haud scio an et ipse ex Ablabio in Cassiodoriana venerit.

vixerit, parum constat; crediderim tamen scripsisse eum non multum ante Cassiodorium regnante Theoderico, ante quem Romanorum Gothorumque coniunctum regnum stabilientem vix credibile est virum doctum sive Gothum sive Romanum tale opus aggressurum fuisse. huic probabile est maximam et utilissimam partem historiae Gothicae Cassiodorianae deberi, neque omittendum primariam operis divisionem secundum tres Gothorum sedes relatam c. 5, 38—42 ipsi Ablabio quodammodo acceptam referri (c. 14, 82). singillatim Ablabiana ut persequamur quamquam fieri non potest, tamen ubi ad cantiones maiorum provocatur (ut de capillatis c. 11, 72) legesque Gothicae belagines commemorantur (c. 11, 69) aut nominum formae produnt scriptorem Gothice doctum, id quod cadit in descriptionem Scandiae (c. 3) et stemma Amalorum (c. 14) et Gepidarum originem (c. 17) et recensum populorum in dicione Hermanarici constitutorum (c. 23, 116), ibi probabile est Ablabium auctorem subesse.

Symmachus

XXII. Symmachvs 'in quinto historiae libro' c. 15, 83 (cf. c. 88) vitam imperatoris Maximini enarravit. secundum anecdotum cod. Caroliruhensis (infra p. XXXX) Symmachus consul ordinarius a. 485 (eum enim significari recte intellexit Vsener) 'parentes suos imitatus historiam quoque Romanam septem libris edidit', cuius praeter Cassiodorium nemo meminit. locus quem servavit Iordanes cum ad verbum fere conveniat cum narratione, quam legimus nos in vita Maximini corpori scriptorum historiae Augustae inserta sub nomine Iulii Capitolini, nisi quod Christianorum persecutionem Maximino exprobrat Symmachus secutus auctores christianos (Eusebius hist. eccl. 6, 28; Oros. 7, 19) eamque ruinae eius causam fuisse ait magis pro sua pietate quam pro veritate rei, dubium non est ex illo corpore Symmachum sua mutuatum esse.

Marcellinus comes

XXIII. Consvlarivm vestigia in Geticis, scilicet in parte quae Cassiodorii aut est aut certe esse potest (nam de reliqua supra p. XXIX diximus), praeter paucissima Hieronymiana et Prosperiana, de quibus p. XXVI. XXXIV dictum est, apparent fortasse ad a. 411—427 c. 32, 165. 166, certo ad a. 455—477 per c. 45. 46: coeperunt igitur aut a fine Prosperi aut, quod magis crediderim, a fine Hieronymi. ita autem comparata fuerunt, ut in ea item perveniant quae loco modo citato disputavimus de annalium ab Iordane adhibitorum cum Marcellinianis et similitudine et diversitate. accedit in his, quod Cassiodorius scribens inter a. 526 et 533 Marcellini volumen editum a. demum 534 adhibere non potuit; ab eo autem haec proficisci, non ab Iordane probabile est, cum narrationis tenor nullo modo variet, neque defuisse Cassiodorio horum quoque temporum consularia vel ex chronico ab ipso a. 519 edito intellegatur. — Deinde in rebus Theoderici narrandis Cassiodorius adsumpsit, ut debuit et ut ante fecerat in chronico modo citato, consularia ea quae hodie dici solent Ravennatia tota imbuta spiritu regni Theodericiani, sive ea publico consilio edita sunt sive, quod prudentiores praeferent, a laudatore aliquo status praesentis. suis annalibus quamquam non usus est propter brevitatem, loci quos ibi Prosperiana brevians ob Gothica studia mutaverat, in Geticis plane similiter tractantur, ut demonstrabunt quae adnotavi c. 18, 103 de Decio, c. 28, 144 de Athanarico, c. 30, 154 de proelio Pollentino, c. 30, 156 de Roma capta, c. 32, 166 de Vandalorum in Hispanias 'fuga', c. 40, 209 de proelio in campis Catalaunicis, c. 42, 221 de obsidione Aquileiae. luculenter igitur in minore opere germina apparent maioris.

Cassiodorius

XXIV. Flavius Magnus Aurelius CASSIODORIVS SENATOR [74]), de cuius vita nuperrime optime egit Hermannus Vsener (*Festschrift zur Philologenversammlung in Wiesbaden* 1877 p. 66 sq.), e Bruttiis originem trahens (var. 1, 4), avum habuit sub Valentiniano III († 455) tribunum et notarium (var. 1, 5), patrem sub Odoacro et Theoderico summis officiis functum et ab hoc patricium factum (var. 1, 4. 5). ipse primaevus post a. 500 quaestor sacri palatii factus est (var. 9, 24; Vsener l. c. p. 69), mox patricius et ipse (Vsener l. c. p. 16. 70), deinde a. 514 consul ordinarius, postea magister officiorum (var. 9, 24; anecdotum apud Vsenerum p. 16), quod officium per multos annos retinuisse videtur (var. 9, 24: 'quo loco positus semper quaestoribus affuisti'), certe obtinuit cum obiit Theodericus a. 526 eique successit nepos Athalaricus (var. 9, 25), deposuit autem factus praefectus praetorio a. 533/4 (var. 9, 24. 25). Athalarici mortui a. 534 successorem Theodahadum publice laudavit (Haupt opusc. 3, 303) et ei quoque, item qui ei successit a. 536 Vitigi regi quaestorium officium exhibuit, neque a rebus publicis recessit ante a. 537/8 (var. 12, 16. 27). devictis Gothis vitam saecularem reliquit et monachus factus postquam nonagesimum tertium annum agens librum de orthographia edidit, grandaevus obiit. — Historiae Gothicae cum epitomam Iordanes se proponere ipse scribat in praefatione Geticorum —: 'suades, ut nostris verbis duo- 'decim Senatoris volumina de origine actusque Getarum ab olim et usque nunc per 'generationes regesque descendentem (sic) in uno et hoc parvo libello coartem' — et quae praeterea de eo opere tradita habemus ad iudicium de Iordanianis ferendum plane necessaria sint, componemus primum quae de eo supersunt testimonia profecta omnia ab ipso auctore, neque enim quisquam praeter ipsum et Iordanem eius meminit. eorum locorum tempore primus est epistula var. 9, 25 scripta a. 533 ante k. Sept. sub nomine Athalarici ad senatum urbis Romae: 'tetendit se (Cassiodorius) in antiquam prosapiam 'nostram lectione discens quod vix maiorum notitia cana retinebat. iste reges Gotho- 'rum longa oblivione celatos latibulo vetustatis eduxit. iste Amalos cum generis sui 'claritate restituit, evidenter ostendens in decimam septimam progeniem stirpem nos 'habere regalem. originem Gothicam historiam fecit esse Romanam colligens quasi in 'unam coronam germen floridum quod per librorum campos passim fuerat ante dis- 'persum. perpendite, quantum vos in nostra laude dilexerit, qui vestri principis na- 'tionem docuit ab antiquitate mirabilem, ut, sicut fuistis a maioribus vestris semper 'nobiles aestimati, ita vobis regum [*codd.* rerum] antiqua progenies imperaret'. idem praefectus praetorio et munus iniens in epistula ad senatum 11, 1 licet historiam non nominatim citet, regum Amalorum seriem (vide c. 14) inde aperte deprompsit, et 12, 20 ea citat quae Iordanes c. 30, 156 (ubi locum attulimus) in compendium redegit. denique in praefatione variarum, quae scripta videtur c. a. 538, sic ipsum adloquuntur amici: 'duodecim libris Gothorum historiam defloratis prosperitatibus condidisti: cum 'tibi in illis fuerit secundus eventus, quid ambigis et haec publico dare, qui iam 'cognosceris dicendi tirocinia posuisse?' ad haec nuper accessit codice Caroliruhensi servatus 'ordo generis Cassiodoriorum eorumque (*cod.* casiodorumq) qui scriptores ex-

---

74) Propter nomina videantur Vsener l. c. p. 16 et Rossius inscr. chr. 1 p. 431. legitimum nomen ei fuisse Senatori fasti ostendunt eo solo nomine utentes: Cassiodorius signum fuit pariter atque Ablabius similiaque (v. p. XXXVII). itaque etiam grammatica ratione forma in *-ius* sola probabilis est.

'titerint ex eorum progenie vel qui eruditi' (*cod.* vel ex quibus eruditis) editus ab Vsenero l. c., unde huc pertinent extrema: 'Cassiodorus Senator vir eruditissimus 'et multis dignitatibus pollens iuvenis adeo dum patris Cassiodori patricii et praefecti 'praetorii consiliarius fieret et laudes Theodorichi regis Gothorum facundissime reci'tasset, ab eo quaestor est factus, patricius et consul ordinarius, postmodum dehinc 'magister officiorum et praefuisset [*scr. fere* praef. praet. suggessit] formulas dictio'num, quas in XII libris ordinavit et variarum titulum superposuit. scripsit praeci'piente Theodoricho rege historiam Gothicam originem et loca mores in [moresque XII '*emendat Vsener*] libris annuntians'. librum, unde haec excerpta sunt, ideo potissimum, quod Symmachi et Boethii vita ita enarratur, ut iudicii eorum et exitii mentio nulla fiat, Vsenerus contendit a. 522 a Cassiodorio scriptum esse et propterea historiam Gothorum ante eum annum editam. sed id ut perite arguit, ita parum demonstravit. nam cum et praefectura praetorii a. 534 adepta non obscure ibi commemoretur et variarum publicatio c. a. 538 facta, item in ipso principio Cassiodorius praeter honores saeculares etiam 'monachus servus dei' dicatur, apertum est hoc apospasmatium aut superesse ex libello post Cassiodorii conversionem edito aut, quod magis crediderim, additamentis alienis auctum esse. nec rationem habet de variis quae dicuntur ad interpolatorem referre et hoc testimonio uti ad historiae Gothicae editionem definiendam. e contrario ut probabile est iubente Theoderico historiam coeptam esse, ita omnia suadent editam eam esse inter a. 526, quo obiit Theodericus, et a. 533, quo eam commemorat epistula auctoris supra recitata. ita enim recte explicatur, Cassiodorius certe laudibus suis nequaquam invidens cur extremis tantum officii sui annis eius operis mentionem fecerit: item quod ex ipsa historia citari videtur septimum decimum regnare Athalaricum, vivo Theoderico ita scribi non debuit. quod si ita Cassiodorius narrationem finivit relato obitu Theoderici et successione Athalarici[75]), recte id convenit Iordanianis. nam non solum admiratio summi Theoderici, quam passim prae se ferunt, ingenium Iordanis longe excedit, quippe qui ipse ultra tenuis hominis adversus imperatorem qui nunc est legitimam devotionem non adspiret, sed etiam stili Cassiodoriani certa indicia eatenus deprehenduntur. ita in verbis c. 57, 296 'numquam 'Gothus Francis cessit, dum adviveret Theodoricus' nominativi usum recte Schirrenus p. 11 Cassiodorio vindicavit[76]). — Cassiodorii libros, quo tempore Iordanes scripsit viginti circa annis post Cassiodorium ipso etiamtum vivo, nondum vulgo sparsos, certe in regione ea in qua versabatur Iordanes alibi non repertos ab ipsius auctoris dispensatore[77]) ad triduanam, si credis, lectionem sibi procuravit, sine dubio excusationem sibi parans adversus eos, quos praevidebat questuros esse de narratione Cassiodoriana

75) Vsenerus l. c. p. 73 eum substitisse iudicat, si recte intellego, ad introitum Theoderici in Italiam a. 489, propterea quod Iordanis de pugnis inter Odoacrum et Theodericum narratio affinitatem habet cum chronicis Ravennatibus. sed earum pugnarum narrationem Cassiodorius ex iisdem chronicis petiisse probabile est (cf. p. XXXIX).

76) Chlodovechum Francum quod de Theoderico scribens Iordanes, pariter atque Cassiodorius, Lodoinum appellat mirifica et fortasse perversa vocabuli formatione (cf. ind. pers.), sine dubio ex hoc ille adsumpsit. contra quod Schirrenus p. 74 sq. provocat ad locos de Eutharico Amalo, additi sunt ii quidem ad successionem Athalarici commendandam, sed ob id ipsum pari iure vivo Theoderico scribi potuerunt.

77) Servo scilicet. eum Schirrenus p. 93 non habere debuit pro Castalio dispensatore pontificis Vigilii.

male luxata et fortasse interpolata: nobis ipsa destitutis standum est Iordanianis qualia qualia sunt. — Ad formam operis Cassiodoriani explicandam praeter supra disputata de auctoribus a Cassiodorio adhibitis non multa habemus quae proferamus. narrationum popularium ratio habita et Graeca doctrina egregia ut per se admiratione dignae sunt, ita neque sectae auctoris illud satis convenire supra observavimus et mediocriter tantum Graece doctum eum fuisse constat, quippe qui historiam ecclesiasticam ita adornarit, ut tres auctores Graecos rudi opera contaminaret se iubente ab Epiphanio scholastico Latine versos. immo utrumque meritum vidimus non tam Cassiodorii fuisse quam auctoris eius Ablabii, quem si teneremus, haberemus fortasse in hoc genere studiorum quem cum Herodoto componeremus. — Operis Cassiodoriani indicem fuisse probabile est eum ipsum quem epitomae Iordanes praescripsit 'de origine actibusque 'Getarum': eo enim ducit et Iordanis testimonium et quae de 'origine Gothica' historia Romana facta ipse auctor in variis (l. c.) scribit: historiam alibi appellans argumentum enuntiat, non titulum citat. duodecim libris ut reliqua fere Cassiodorii opera maiora ita hoc quoque divisum fuit. incepisse ab ipsis populi Gothici primordiis et 'per generationes regesque', id est per generationes regum descendisse Iordanes in praefatione innuit [78].

Apud Iordanem quatenus Cassiodoriana perveniant ubi quaerimus, eo quod epitomator ait 'initium finemque et plura in medio se sua dictione permiscuisse', quamquam supra modum inepte dictum est [79], prima postremaque prae ceteris sibi videtur vindicare, idque de postremis verum esse ex ipsa re colligitur, cum a. 526 Cassiodorius finem scribendi fecerit. de principio operis idem ita verum esse mox videbimus, ut Orosium Iordanes ibi de suo citarit, ulterius tamen id proferri non potest. nam cum id sequatur auctor, ut descriptione insularum Oceani viam sibi sternat ad Scandiam insulam describendam Gothorum antiquissimam sedem et ne Britanniae quidem descriptio, nedum Scandiae Iordani ullo modo tribui possit, quid huic hoc loco remaneat non perspicio. accedit quod locus de Hispania ab altero c. 44, 230 separari non potest. 'plura in medio' adiecta esse ut verum esse potest, ita non magni facio fidem illius sive notarii sive monachi, quem non puduit praefationem Rufino suffurari et Iamblichi locum comminisci. multo magis diffidemus homini ore rotundo adseveranti ex historiis Graecis et Latinis nonnullis 'convenientia' se addidisse. immo probabile est Graecorum auctorum usurpationem vere contineri in excerptis ex Socrate, quorum in utroque libello exilia quaedam vestigia adesse supra p. XXVII ostendi.

Restant stili diversitas studiorumque dissimilitudo auctorumque delectus. illo diligenter et erudite investigato Schirrenus compluribus locis recte agnovit sive Cassiodorianam proprietatem sive, quod fortasse rectius est, eius saeculi genus dicendi ornatum [80])

---

78) Ob infantiam scriptoris dubium est, utrum verba 'ab olim et usque nunc per generationes regesque 'descendentem' ad se referat an ad auctorem. cum 'volumina — descendentem' coniungere per Iordanem liceat, hoc magis probarim, quamquam Senatoris libri certe non perveniebant 'et usque nunc', quod secundum huius hominis consuetudinem significat 'ad tempus praesens'. sed ad ipsam rem non multum interest; partitionem enim epitomae omnino Iordanes ab auctore sumpsit.

79) Quod suasit Gutschmidius p. 124, ut verba 'initium finemque' iungantur cum praecedentibus 'addidi 'convenientia', ab ordine verborum simplici scriptori consueto nimium recedit.

80) Non is Cassiodorius fuit, qui novum scribendi genus excogitaret: immo usus est paratis neque aliud

longe abhorrens a tenuitate Iordanis, qualem et in Romanis deprehendimus et in Geticorum parte ad res post a. 526 gestas pertinente. sed flores illi non valde suaveolentes et aequabiliter per universum librum sparsi sunt et ubi minus apparent, ibi non immerito suspicabere non tam Cassiodoriana ab imitatore seposita esse quam verba ita contracta, ut 'floscula' quae dicit perirent. quam ob rem ut horum indiciorum ubi adsunt non minima vis est[81]), ita quod absunt parum probat.

Maius momentum est, id quod supra p. VII sq. iam tetigimus, in diversitate loci studiorumque. Cassiodorium supra vidimus fuisse Gothoromanum et aulicum Theoderici, Iordanem Moesogothum imperii Orientis subditum; iure igitur quaeritur, num possint partes operis demonstrari, quae cum a Cassiodorio scribi nequierint, necessario Iordani tribuendae sint. sed hac quoque via non longe progrediemur. sane quae de se suisque popularibus Iordanes profert c. 50. 51, maiore ex parte apud Cassiodorium non legit: nec magis legit apud eum acerbissima vituperia Arianorum c. 25, 131. 132. 26, 138, quae virus theologicum propria sibi inepta inhumanitate imbuit: nam Cassiodorium licet ipsum orthodoxae fidei addictum in historia scribenda Arianae doctrinae dominorum suorum memorem fuisse non solum consentaneum est, sed etiam chronico a. 519 demonstratur[82]). sed cum vel in iis locis quaedam insint, quae ex Cassiodorio proficisci aut certum est aut probabile, multo magis id pertinet, ut antea monui, ad reliquos locos etiam eos, qui colorem apertissime prae se ferunt non Gothoromanum, sed Moesogothicum. ita quae abiudices a Cassiodorio relata apud Iordanem, praeter ea quae temporum ratio ut Cassiodorio tribuamus non admittit, non multa reperiuntur.

Diacrisis inter Cassiodorium et Iordanem aut valde fallor aut tota pendet ab auctoribus. hunc enim cum ex Romanis intellegatur a recondita Graecaque doctrina totum abhorrere neque habuisse nisi commentaria illo saeculo vulgo usitata et adhuc fere servata, quidquid venit a Prisco, Dione altero utro, Strabone, Ptolemaeo, mihi est Cassiodorii. id ipsum pervenit ad Ammianum et Ablabium et si qui similes sunt, item ad ea quae cum horum excerptis ita coniuncta sunt, ut inde divelli nequeant; quibus originibus non solum melior, sed etiam longe maior pars libelli Getici continetur. e contrario ad deprehendenda Iordani propria proficiscendum est a libello Romano quosque ibi adhibuit auctores, eorum excerpta Geticis inserta videndum est num item ipsius sint. id quod uno loco mihi videtur extra dubium esse, dico in narratione de morte Valentis. eam in Romano libello c. 314 totidem verbis descripsit ex Victore epitomato, in

---

fecit nisi quod calamistros rhetorum Gallicanorum in aulam regis Gothici transtulit et rescripta emisit scholastica eloquentia aut ornata aut corrupta. saeculi quarti et quinti leges, maxime quae integrae extant, ut Diocletiani collegarumque de pretiis rerum venalium et novellae Theodosianae, similia multa habent, scriptoresque quoque eius saeculi, qui quidem eiusmodi cincinnos sectantur, sibi simillimi sunt. multa eius generis habet Ammianus alia si non egregia, certe ingeniosa, alia obscura et perplexa. sed ut auctorem ab auctore in talibus non facile distinguas, immo aperte agnoscatur scholastica disciplina in universum parilis, ita facillimum est eius generis scriptores distinguere ab iis qui communi et tenui, ne dicam vulgari et exili scribendi genere sibi satisfaciunt, quales sunt fere annalium auctores, ut Marcellinus et omnium maxime Iordanes.

81) Propterea curam egi, ut in hac editione potiora quae Schirrenus adnotavit repeterentur, scilicet ubi similibus locis compositis res illustrantur. solae argutiae sermonis ubi Cassiodorium produnt, cum attente legentis animum ipsae feriant, expressis verbis de iis non monui.

82) Prosper cum ad a. 380 adnotavisset: 'Ambrosius episcopus pro catholica fide multa sublimiter scripsit', Cassiodorius eum compilans catholicae fidem christianam substituit.

Getico cum universum bellum explicet ad Ammianum, in imperatoris morte narranda utriusque auctoris verba contaminavit, ut dubium esse nequeat apud Cassiodorium repertae narrationi Ammianae ipsum alteram inseruisse ex Romanis suis translatam. neque enim quisquam opinor contendet Cassiodorium, ut hunc locum, qui solus in Geticis Victorianus est, ex exili illa epitome adsumeret, Ammianum seposuisse. sed fortasse ulterius progredi possumus et Iordani adiudicare quaecumque veniunt ex Orosio. Cassiodorio hunc auctorem valde placuisse, certe ante conversionem eius, vix credet qui utrumque novit: quid quod vel post conversionem et ad monachos scribens (inst. div. litt. 17) sic de eo loquitur: 'Orosius quoque Christianorum temporum paganorum'que collator praesto vobis est, si eum volueritis legere', satis frigide puto. at Iordani Orosius admodum placuit dignus ille magister tali discipulo: neque enim sine causa, ut Romanorum principium splendido nomine Iamblichi exornavit, ita Getica similiter in Orosii tutela collocavit. neque id ab eo abiudicari poterit, cum quod libri initium diserte sibi vindicat tum quod duae illae laudationes Iamblichi et Orosii pari passu procedentes omnino ab eadem manu veniunt. iam cum ex auctoribus ad Romana adhibitis unus Orosius etiam in Geticis saepius expilatus sit[83]), qui item unus citatur adiecto 'voluminis' numero (G. 5, 43), nascitur suspicio, annon Orosiana illa omnia ad Iordanem pertineant sintque ipsa illa quae sua dictione in medio interposuisse se contendit. huic coniecturae tantum abest ut quicquam obstet, ut saepissime Orosius introducatur tamquam lacinia vesti perfectae male insuta.

In summa re Geticorum libellus, quatenus in eo tractantur res morte Theoderici anteriores, mera epitome est, luxata ea et perversa, historiae Gothicae Cassiodorianae, nec sine iusta causa, quod de ipsa anecdoti Caroliruhensis scriptor refert, etiam in Iordanis epitomen quadrat, originem gentis et loca moresque eius ibi adumbrari. foederatio mercennariorum et provinciarum Danuvianarum res interveniente Iordane locum usurparunt, quem apud Cassiodorium obtinuit regnum Romanum pariter atque Gothicum magni Theoderici eiusque Romanae humanitatis admiratio et imitatio: ita ex multis pauca selegit eaque quae retinuit barbare inflavit et auxit. denique ut uno verbo dicam, historia Gothica a Cassiodorio, ut ipse ait, Romana facta per Iordanem facta est Moesiaca.

Auctores usi Iordanianis

Iordanes cum ut infimus auctorum Romanorum, ita ex ultimis sit eorum quos antiquae aetati adscribere solemus, alium scriptorem qui eadem aetate libellos eius adhibuerit nullum habemus[84]).

Secundus Tridentinus

SECVNDVM Tridentinum episcopum, qui gesta Langobardorum scripsit c. a. 612, aut ipsam Cassiodorii Gothicam historiam aut Iordanianam epitomam aliquatenus secutum esse et imitatum alio loco conieci (*Neues Archiv* vol. 5 a. 1880 p. 75); sed exilis gestorum illorum quae superest notitia ut ultra coniecturam

---

83) Pauca quae supra p. XXVI dixi in Geticis reperiri excerpta ex chronico Hieronymiano, ut a Cassiodorio abiudicemus, causam nullam esse ibi observavi.

84) Gregorium Turonensem non usum esse Iordani libellis in praefatione p. XXXVI explicuimus.

progrediamur non admittit. — Per barbara quae sequuntur saecula Getica usurpasse videtur, quamquam auctoris nomen non posuit, is qui scripsit SCHOLIA STATIANA quae sub Lactantii nomine feruntur (v. ind. IV s. v. strava), in quibus cum item Boethius adlegetur, ita certe ut nunc iacent sexto saeculo non sunt antiquiora. — Certo Iordanem adhibuit anonymus auctor quem GEOGRAPHVM RAVENNATEM nuncupamus: at is liber etsi profectus ex cosmographia saeculi fere VII exeuntis, ut nos eum habemus non antiquior est saeculo nono, nec certum est in primitiva recensione adfuisse excerpta Iordaniana. Ravennas 'Iordanem chronographum' vel 'cosmographum' (utraque enim praedicatione eum appellat) aliquoties laudavit (v. adn. ad p. 27, 23. 60, 6. 61, 13. 18. 62, 12. 63, 8. 82, 6. 104, 17), alibi nomine non posito expilavit (v. p. 55. 59. 62. 127, item ind. II s. v. *Caesarea* et *Vagus*). codex Iordanis quem habuit, duabus corruptelis medelam affert quae nostris libris omnibus insident, scilicet p. 62, 5 et *Callipolida* dat pro *callipoda* et *Trapezus*, ubi in libris nostris est *trapeiunta*. praeterea notabile est p. 59, 1, ubi libri nostri primi ordinis habent *rerefennae*, secundi *screrefennae*, utramque lectionem in codice Ravennatis fuisse videri, cum iuxta ponat *Rerefenos et Sirdifenos*.

Scholia Statiana

Geographus Ravennas

Praeter librum Ravennati visum tam per medium aevum adhibiti [85]) quam qui nobis praesto sunt codices scripti ad idem exemplar omnes redeunt neque id ab erroribus immune. in Romanis quae solus fere primus codicum ordo habet, id evidenter apparet cum ex hiatibus maioribus c. 137 et 303 tum ex erroribus in libris omnibus inventis, ut sunt p. 12, 21 *agituram* pro *agitaram*, p. 17, 27 *crassantem* pro *grassantem* (cf. p. 17, 22 *caurus* pro *gaurus*), p. 19, 33 *brattius* pro *bruttius*, p. 22, 32 *exiremis* pro *extremis*, p. 23, 2 *gladium* pro *cladium*. sed etiam Geticorum eadem condicio est. maiore hiatu nullo quamquam laborare videntur, singula vocabula exciderunt p. 73, 6. 119, 6, et adsunt errores communes inter alios hi: *trapeiunta* vel *trapeianta* pro *trapezunta* p. 62, 5; *cysum* (etiam Ravennas *cisson*) pro *cyrum* p. 68, 16; *basento* pro *busento* p. 99, 11; *regericus* pro *segericus* p. 100, 16; *congustiarum* pro *angustiarum* p. 101, 19. eorum errorum partem vel apud Paulum et Frechulfum adesse adnotatio ostendit. ex iis licet quidam ad quadratam scripturam redeant, ut permutata elementa C G, I T, I Z, cum alii rursus ad Scotticam ducant, ut permutatae *a co*, *a u*, *r s*, commune archetypum non quadratis, sed Scotticis litteris scriptum fuerit necesse est. — Verba continuo in archetypo scripta fuisse inde intellegitur, quod libri antiquissimi quique, praesertim *HPV*, persaepe vocabula male separant: ita, ut uno exemplo defungar, p. 11, 5 in iis est *ioue moraret* pro *Iovem oraret*. — Compendia scripturae in archetypo ea tantum adfuisse videntur, quae Iordanis aetate in usu erant:

Archetypum librorum nostrorum commune

85) Ex his qui ad criticen aliquam utilitatem habent vel certe ad classes codicum redigi potuerunt, infra suis locis inveniuntur: praeterea vero meum non esse putavi plenum recensum dare scriptorum qui per medium aevum Iordanis libellos utrumque alterumve utrum usurparint. adhibuerunt, quatenus vidi, *Paulus* diaconus ante a. 774 libellum utrumque; *Frechulfus* episcopus Lixoviensis ante a. 830 utrumque; *Widukindus* Corbeiensis (l. 1 c. 18 Mon. Germ. SS. III p. 425) a. 967 Geticum; *Heriger* Lobiensis a. 980 Geticum; *Landulfus* sagax inter a. 977 et 1026 Geticum; *Hermannus* Augiensis († 1054) Romanum; *Marianus* Scotus a. 1082 Romanum; *Bernoldus* Constantiensis a. 1100 Romanum; *Ekkehardus* Vraugiensis c. a. 1100 utrumque; *Hugo* Flaviniacensis a. 1102 Geticum; *Sigebertus* Gemblacensis a. 1112 utrumque; *Otto* Frisingensis a. 1143 utrumque. his posteriores omisi.

ut *pl. m.* p. 8, 3 et *mag. mil.* passim in Heidelbergensem librum aliosque optimos quosque sine dubio ex archetypo translata sunt. eodem referri poterunt, quamquam fortasse immutationem quandam subierunt, *ssti* p. 7, 31, *reipt* p. 11, 11, *impr*, *scs*, *ds*, *dns*. sed plura reperiuntur etiam in Heidelbergensi ab illa aetate aliena, ut *ml* = milia, *au* = autem, *uo* = vero, *e* = est, non multa tamen neque frequenter admissa, ut hoc quoque nomine is liber ad aetatis Romanae archetypum prope accedat.

Primus ordo codicum

Primus ordo librorum ut in universum et aetate et integritate duos alios superat, ita solus hodie habet libellum de actibus Romanorum cum Geticis ab ipso auctore coniunctum, quem tamen aliquando ne a secundo quidem ordine afuisse constat potestque fuisse item in archetypo ordinis tertii. magis proprium est huic ordini librorum, quod in exemplaribus antiquis et a principio integris (id est in *PV*, item in Augiensi deperdito cum libris ex eo derivatis) [86] praemittitur carmen inscriptum: 'rescriptum Honorii 'scolastici contra illas epistulas exortatorias Senecae' (sic *PV;* 'in XPI nomine incipiunt 'versus Honorii scolastici ad Iordanem episcopum' *Paris.* 4860), cum subscriptione hac: 'explic. versus Honori scolastici ad Iordanem episcopum ad rescripta Senecae 'ad Lucillum quam (quae *Paris.*) ei scripserat exortatoria saeculum relinquere et veram 'amplectere philosophiam (ph. amplecti *Paris.*)', quod incipit:

Si fontis brevis unda latens demersa tenetur,
ignotae et viles esse putantur aquae

editum apud Mabillonium in analectis (ed. 1723) p. 387 ex codice nostro *V* et nuper denuo in Riesii anthologia Latina n. 666 ex codice eodem et Parisino 4860. id ad chronica cum nullo modo pertineat, immo in eo Honorius nescio qui magistrum suum philosophiae christianae utpote Seneca meliorem laudibus extollat, mero casu in codice primario huius familiae Iordanis libellis praescriptum in apographa ita transiit, ut librarii posteriores magistrum, cuius nomen discipulus non ponit, pro Iordane chronicorum auctore haberent. aliae notae eaeque etiam certiores, quibus hic ordo a secundo et tertio discernitur, infra p. LXII dabuntur, ubi ostendimus, quibus locis primi ordinis libri duorum aliorum consensu emendentur. ceterum hoc ordine ut in Romanis solo, ita in Geticis primario fundamento Iordanis crisin inniti ita in evidentia est, ut singillatim de ea re disputare supervacaneum sit et hoc unum in quaestionem vocari et possit et debeat, num praeter hunc ordinem reliquis in ea crisi aliquis certe locus dandus sit.

Iam enumerabuntur qui huius ordinis sunt libri excerptave.

Excerpta Frechulfi

FRECHVLFVS Lixoviensis episcopus historiae, quam scripsit ante a. 830, complura inseruit ex utroque Iordanis libello petita alia epitomata, alia ad verbum repetita, quorum recensum diligenter dedit Aemilius Grunauer in commentario de fontibus historiae Frechulphi (Vitoduri 1864. 4.), repetivi ego in editionis margine inferiore. hoc duce ad Frechulfi optimum librum Sangallensem, quem contuli transmissum Berolinum, variam lectionem enotavi, sed in qua adhibenda cave ex silentio meo de lectione iudices: nam cum apud Frechulfum, ut fit in epitomis, multa desint, quid id esset indicare nolui, satis habens ubi utile esse videbatur Frechulfi lectionem disertis ver-

86) Ad codices Parisinum 4860 et Monacensem 11306 (v. p. LIII. LIV) accedit liber olim Reginensis S. Emmerami, iam Monacensis n. 14613, in quo legitur carmen Honorii ad Iordanem episcopum neque tamen ipsi Iordanis libelli.

bis indicare. adhibuisse eum librum similem nostris *HPV* intellegitur ex loco p. 73, 15, ubi error *boscusta* (*HPV*) pro *buruista* (*Y*) vel *boroista* (*OB*) huic ordini proprius similiter (*boscurta*) adest apud Frechulfum. proxime accedit ad *HP* codices (cf. inter alia p. 58, 11): his meliora si qua videtur habere (p. 10, 32 *cenninensium*, p. 11, 13 *paludem*, p. 11, 27 *cui ob honorem*, p. 15, 4 *frustrato*, p. 65, 3 *namque* pro *ante quos*), magis est ut corrupta describens Frechulfus ipse emendarit.

Heidelbergensis

Heidelbergensis 921 (nobis *H*) membr. formae quadratae maioris scriptus est saec. VIII potius quam IX in Germania (nam ad *cognatum* p. 43, 22 adscripta est glossa Theotisca *suagur*), fortasse Fuldae, unde plures codices similis scripturae venerunt in monasterium S. Martini Mogontiaci a. 1037 conditum: translatos eo esse per Marianum Scotum probabiliter coniecit Giesebrechtius (apud Schmidium *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft* 7, 564). eius monasterii fuisse constat ex praescriptione 'iste liber pertinet ad librariam sancti Martini ecclesie Maguntin. M. Sindicus 's(ub)s(cripsi)t 1479', de qua adnotatione in aliis quoque codicibus inventa dixerunt Lachmannus ad Lucretium p. 5 et Iahnius ad Florum p. VII. notae praeterea volumini inscriptae sunt hae: 1651 — $\frac{646}{566}$ — h 13. postea illatum est in bibliothecam Palatinam, ubi Heidelbergae cum esset id adhibuit Gruterus. cum reliquis Palatinis Romam migravit, deinde Parisios: denique devictis Gallis rediit Heidelbergam. specimen scripturae (*macedonia* p. 27, 13 — *flamminio* p. 27, 15) proponit Wilcken *Gesch. der Heidelberger Büchersammlungen* (1817) tab. 2 n. 2 (cf. p. 296). quaterniones fuerunt quindecim, quorum cum perierint primus et postremi folia duo postrema, remanserunt folia scripta 110 (numerantur folia 112, scilicet 1. 2. 112 vacua sunt, f. 17 errore duplicatum); insunt Iordanis Romana inde a p. 7, 26 *et finis* et Getica usque ad p. 135, 6 *regi*. — Litteratura est evidentissima et optima formae Anglosaxonicae: *a* littera saepe aperta est, *i* eminens aliquoties adest. emendatus est liber saeculo nono decimove naevis sublatis ab grammatista quodam, modeste tamen et ut paucis locis exceptis antiqua lectio adhuc cernatur[87]. — Codex licet omnium optimus sit, solus contra socios vix umquam verum servavit: nisi forte p. 90, 3 quod ex codicibus classis primae hic unus habet *quem perinuium*, cum in classis secundae optimo *O* sit *quam perinuiam*, eatenus pristinam scripturam archetypi communis repraesentat, quod in eo fuit *quem pe*ⁱⁿ*ruium*: quamquam res requirit quod habent libri reliqui *quem inperuium*. sed in universum vinci Heidelbergensem librorum reliquorum huius classae consensu consentaneum est, cum duo certe qui sequuntur ex eodem archetypo descendant itaque errores singulis trium horum librorum proprii redarguantur duobus reliquis consentientibus. Heidelbergensis et duobus locis quaedam verba omisit, quae adsunt in reliquis omnibus:

p. 110, 1 fide et consilio ut diximus clarus
115, 2 obicientes exemplo veriti regis

et errores habet sibi proprios inter alios hos:

p. 14, 19	annisus est *PVL*	anni sunt est *H*
16, 30	ad *PVL Florus*	in *H*
17, 31	diruit *PVL Florus*	diripuit *H*

87) Aliquoties dubitabam, maxime ubi legebatur ę et ū, utrum cauda lineolave a prima manu esset an postea accessisset.

20, 29	asina *PVL Florus*	sagina *H*
22, 36	nauium *PV*	nauigium *H*
23, 39	sed magnitudine *PV Florus*	ad magnitudinem *H*
69, 11	partus *PVLAOBXY*	partibus *H*
78, 13	ababa *PVLAOBXY Vita*	abara *H*
18	expertis *PVLAXY*, exercitus *OB*	pertis *H*
81, 12	carporum *PVLOB*, caporum *XY*	corporum *HA*
109, 22	sacitate *PV*, sagacitate *LO*, sagacitatem *BXY*	sacietate *H*, societate *A*
112, 6	desiuit *PVABXY*, deseuit *L*, desiuet *O*	deuisit *H*
119, 19	urbem *PVL*, urbe *AOBXY*	*om. H*
127, 7	emimonti *P*, emi montis *VX*, hemi montis *AYZ*, enim montis *OB*	ei monti *H*

Palatinus

VATICANVS PALATINVS 920 (nobis *P*), membranaceus fol. min. saec. X, olim ubi fuerit, ipse indicat f. 1 verbis his: 'codex s̅c̅i Nazarii de monasterio quod dicitur 'Lauresham'; hic igitur liber est quem catalogus saeculi X bibliothecae Laureshamensis editus a Wilmannsio (mus. Rhen. 23, 387) indicat verbis his: 'historia Iordanis 'de summa temporum seu origine Romanorum lib. I'. ut alii Laureshamenses in Palatinam bibliothecam venit, ubi eum adhibuit Gruterus, et cum hac in Vaticanam. — Quaternionum est tredecim signatorum A—N et binionis, foliorum 107 (numeris recens inscriptis mendosis omisso folio inter 34 et 35, praetermisso autem suo loco numero 77). uterque commentarius integer est; adest in principio carmen Honorii. emendatus est liber similiter atque Heidelbergensis a manu non multum posteriore. — Contulerunt mihi Romana Augustus Mau, Getica Otto Hirschfeld; deinde ne quid erroris remaneret, ille ad huius editionis plagulas sibi transmissas totum librum denuo diligentissime relegit. — Summa fide Palatinus archetypum repraesentat nec nisi orthographia, quae passim corrupta est (v. ind. III), locum cedit Heidelbergensi. solus verum et ipse raro servavit propter causam eam de qua diximus:

p. 23, 29 treuia *P*, treuta *HV*

errores proprii non desunt, sunt tamen pauci:

p. 35, 26 ex *libri reliqui*, et *P*

ex Geticis plures dabimus cum agetur de libro Ambrosiano (p. L).

Valenciennensis

VALENCIENNENSIS (nobis *V*) olim S. Amandi P. 3. 6 sive n. 88 catalogi Mangeartiani (Pertz *Archiv* 11 p. 522), membranaceus saec. IX medii, formae quadratae quaterniones habet XVIII, quorum XVII signati sunt, extremi folium ultimum deficit. insunt Iunilii de institutione divinae scripturae libri duo; Eucherii sacrae scripturae inst. l. duo; eiusdem de quaestionibus difficilioribus; Iordanis libelli duo cum carmine Honorii. optime scriptus est, emendatus deinde manu saec. XI ad codicem notae deterioris, sed ut paucis locis exceptis pristina scriptura agnoscatur. nobis contulit quem tristi fato nuper ereptum nobis dolemus, Iohannes Heller. — Codex cum in universum proxime accedat ad *HP*, habet non solum errores quosdam sibi proprios:

p. 18, 28 pariter *reliqui*, picriter *V*
23, 19 nam *reliqui*, e manu nam *V*
63, 6 uidiuarii *HPLAXYZ*, uidioarii *OB*, uiriuarii *V*
130, 15 fuerit nec cumbarum indigeat lintres *reliqui*, futres *mediis omissis V*

et orthographiam corruptam (vide ind. III), sed etiam emendationis grammaticae et interpolationis prima vestigia, ut sunt

p. 22, 14 hi imis *HP*, imis *Florus*, hiemis *V*
26, 36 empsalae mecipsae *HP*, empsalem haec ipse *V*
63, 17 secunda, tertia *pro* secundo, tertio

itaque quae propria habet licet vera, ut

p. 13, 39 praeesse *VL*, praecesse *HP*
16, 31 panes *V Florus*, paenes *HP*, poenes *L*

cum ex iis erroribus sint, quos librarius non ineptus inter scribendum tollere potuerit, videndum, ne coniecturae magis quam archetypo debeantur. ceterum interpolationes rarae sunt et modestae, neque libri utilitatem tollunt eo potissimum comprehensam, quod ex tribus libris *HPV* quod duo habent tertio dissentiente, id in communi omnium archetypo fuisse probabile est.

Laurentianus

Florentinvs Lavrentianvs (nobis *L*) plut. 65, 35 (Bandini II p. 752; Pertz *Archiv* 5 p. 668. 672; Waitz praef. ad Pauli hist. Lang. p. 34) folio maiore exaratus saec. XI scripta historica complura continet Prosperum Eutropium Orosium Iordanem Gregorium Turonensem continuitque olim praeterea Iosephum sive Hegesippum (cf. Bandini l. c.): sed haec omnia exarata sunt a librariis aliis atque is fuit qui descripsit libellos Iordanis. descripsit autem eos ex libro mutilo; nam codice ipso integro principium Romanorum deficit usque ad p. 6, 26 *uero roboam* spatio vacuo relicto paginae unius cum dimidia; item p. 22, 10 *tanta denique* — p. 27, 9 *proelio superatae*; item extrema pars Geticorum post verba p. 125, 21 *contis pugnantem*. librum emendaverunt duae manus, quarum prior (mihi L^b) ipsi librario aequalis sola in censum venit. eiusdem ordinis cum sit atque tres optimi, ut aetate ita emendatione iis longe cedit lateque iam hic serpit interpolatio grammatica, ut fortasse omitti potuerit. admisi tamen variam lectionem suppressis orthographicis plenam: nam sunt quidam loci, ubi vestigia veri solus ex hoc ordine retinet deflectens ad secundum:

p. 70, 18 diu mederi *BXY*, dionederi *O*, diomede*e L^a, diomede *HPV*L^b
73, 15 buruista *XY*, boroista *OB*, burusta *L*, boscusta *HPVA*
109, 22 sagacitate *LO*, sagacitatem *BXY*, sacitate *PV*, sacietate *H*

neque absimile veri est archetypum Laurentiani diversum fuisse ab archetypo librorum *HPV* et quibusdam locis minus corruptum. sed haec virtus obscuratur interpolatione quam subiit perpetua. casu opinor factum est, quod uno loco:

p. 82, 16 tradent *HL*, trahent *reliqui*

in errore cum Heidelbergensi consentit: nam non ex eo descriptum esse Laurentianum constat. mihi contulerunt Henricus Nissen et Benedictus Niese.

et propago eius

Florentinvs Lavrentianvs plut. 67 cod. 17 membr. saec. XV (cf. Pertz *Archiv* 5, 668. 672) habens Getica sola, descriptus est ex codice Laur. 65, 35, finiens item in *contis pugnantem* p. 125, 21.

Florentinvs Riccardianvs 862 chart. saec. XV, habens Getica sola, teste Bethmanno et ipse descriptus est ex Laur. 65, 35.

Vindobonensis n. 3126, olim hist. prof. 477 chart. saec. XV 'liber M. pat(riar-'c)hae Aquileien.' (Pertz *Archiv* 5, 668. 10, 469; Endlicher n. 389) continens Pros-

perum, Iordanis Getica, gesta regum Francorum, vitam Apollonii Tyrii, Pauli historiam Langobardorum, nobis ex parte collatus a Wattenbachio, descriptus est ex Laur. 65, 35. habet inter alia p. 60, 5 *inmanes* pro *germanis* desinitque ubi deficit ille.

Ambrosianus eiusque gemelli

Mediolanensis Ambrosianvs (C 72 inf., nobis *A*) membr. saec. XI/XII, continet Bedae historiam Anglorum, Pauli historias Romanam et Langobardicam (cf. Waitz praef. p. 31), Iordanis Getica, historiam Alexandri. Geticorum variam lectionem, sed parum accurate enotatam sibi ab Iosepho Antonio Saxio bibliothecae Mediolanensis praefecto una cum characterum specimine in aes inciso Muratorius in adnotatione editionis suae (a. 1723) publicavit; ego ipsum denuo contuli Mediolani. scriptus est compendiis multis et arbitrariis; ita *ciuit̄* est et *ciuitatis* et *ciuitatem* cet. similiterque reperitur *goth̄*, *ostroḡ*, *gep̄*, item *theod̄* pro Theodorido, ut in talibus quem casum librarius significare voluerit, non semper certum sit. quem locum in crisi Iordaniana teneat aperient lectiones quae sequuntur compositae cum propriis Palatini:

p. 63, 14 inuitauerint] inuitauenerint *P*, inuenerit *A*
76, 6 sauini] sauicini *PA* (*inde etiam* 76, 4, *ubi* sauinus *P recte*, sauicinus *A*)
81, 4 remoti sub regibus] remotibus regibus *P*, remoti legibus *A*
17 de secundo] secundo *PAOB*
86, 7 adeunt] ad eum *P*, ad eam *A*
95, 1 ut sensit] subsensit *PA*
18 est *om. PA*
97, 19 quis quem] quisque *PA*
104, 17 Tibisia (*sic etiam Ravennas, similiter Priscus*)] tibussia *P*, tibusia *A*
105, 8 detestabili *om. PA*
10 magnae parti] magnae parte *P*, magna parte *A*
108, 12 momento] monento *P*, monente *A*
114, 19 per reliquas] reliquas *P*, in reliquas *A*
21 et *om. PA*
126, 19 Froila] proila *PA*

habuit igitur codicis Ambrosiani librarius archetypum optimis accensendum aut ipsum Palatinum aut gemellum eius[88], sed eum temere excripsit et passim pro lubitu emendavit, quae interpolatio ut universum librum occupavit, ita latissime grassata esse deprehenditur in stemmate Amalorum[89]. itaque non mirum est post editionem Muratorianam,

88) Errorum communio si qua est inter Ambrosianum aliosque primi ordinis libris, diversam originem habet. nam ille licet alicubi cum Heidelbergensi in errore consentiat (v. p. XLVIII), p. 81, 12 cur pro *carporum* duo librarii scripserint *corporum*, in promptu est; *societate* autem p. 109, 22 tam ex *sacitate* Palatini originem duxisse potest quam ex *sacietate* Heidelbergensis. — *Statim* p. 113, 26, *iter* p. 115, 7 tam Laurentiani scriptor delevit quam Ambrosiani, quoniam male abundant. — Ibi quoque ubi consentit Ambrosianus cum tertio ordine *XYZ*, ut p. 91, 5 *percipiant*] *suscipiant AXYZ* — p. 108, 20 *propria*] *sua A*, *sua propria XYZ* — p. 110, 25 *relabuntur* (sic etiam Duac.)] *delabuntur XZ*, *dilabuntur AY* — p. 112, 5 *ad*] om. *AXY* — 115, 18 *indignationi*] *indignationis AXYZ*, emendationis studium plerumque certe in causa est. id ipsum cadit in locum p. 79, 15, ubi veram lectionem *degere* servatam in *OB* pro corrupto *dedere*, item in alterum p. 84, 4, ubi verum *iugo hemi* servatum in *XYZ* Ambrosianus coniectura facili (cf. p. 127, 7) adsecutus est. nam quod possis item conicere librarium eius aut archetypum adhibuisse cum varia lectione hic illic adscripta aut ex pluribus exemplaribus lectionem suam composuisse, firmiora argumenta requirit.

89) Libros qui examinat, pro nota huius familiae (dico Ambrosianum, Reginae 639, Abrincensem) recte stemma hoc adhibebit. exempli causa p. 77 pro tradita lectione *Vinitharius genuit Vandiliarium: Vandalarius genuit Thiudemer* tres hi libri ponunt interpolationem a reliquis omnibus alienam *et ipse Vandalarium patrem Tiudemer*.

cum reliqui classis primae libri aut parum noti essent aut prorsus ignoti, Ambrosiano quodammodo principatum delatum esse; nam multum praestat recensioni vulgatae superstructae libro cuidam ordinis secundi. re vera locum nullum in crisi tenet. id ipsum tamen ut intellegeretur et simul ne memoria aboleretur recensionis peculiaris, lectionem Ambrosiani integram admisi.

Vaticanvs Reginae n. 639 membr. saec. XI formae octonariae (inscriptum est 'volumen CCXXXI non (?) Petavianum') continet Iordanis Getica neque quicquam praeterea: deficit in fine mutilus p. 138, 20 *fortiori duci.* totum contulit Pertzius. cum plane consentiat cum Ambrosiano, examinatum abieci.

Avranchensis n. 154 scriptus saec. XIII exeunte in monasterio S. Mariae de periculo maris continet Victorem Vitensem, Iordanis Getica, Gildam de excidio Britanniae, Guilielmum Appulum. totus collatus est a Bethmanno. cum ad unguem consentiat cum duobus qui praecedunt aetate antecedentibus, omisi.

Bambergensis et Oxoniensis

Bambergensis liber E. III. 14 membranaceus saec. XI inter ea quae continet multa et varia[90]) etiam Iordanis libellum utrumque habet, sed Romanum principio mutilum (incipit p. 16, 9 *itaque hunc diem*), collatus nobis a Waitzio. specimen dedi Geticorum praefationem et c. 3 et 52[91]). qui scripsit natione ut videtur Italus exemplar habuit familiae primae: nam diacritica ordinis primi adsunt, absunt quae proprie sunt secundae tertiaeve sive bona sive mala omnia. proxime accedit ad Laurentianum[92]). at Bambergensem qui exaravit, tradita sibi tractavit summa licentia, ut non barbarismos solos tolleret, sed ipsas res ad libitum immutaret. ita in praefatione pro *Senatoris voluminibus* substituit *senatorum*, mox ex *parvis* fecit *non parva* et sic deinceps. a crisi igitur liber plane arcendus est memorabilis propter solam emendationis perversae audaciam. p. 17, 27 Iordanem librarius interpolavit adhibita Pauli historia Romana.

---

90) Exposuit de iis Waitzius apud Pertzium *Archiv* 9, 673. ex hoc libro Getica adhibuisse Ekkehardum Vraugiensem c. a. 1099 idem observavit Mon. Germ. SS. VI p. 5.

91) p. 53, 3 *uolente me paruo subuectu nauigii* — 4 *laxare* — 5 *manum* — 6 *senatorum* — 7 *actibusque* — *et reges descendentes* — 8 *imperia* om. — p. 54, 2 *seruiamus* — 3 *mencior* — 4 *ante haec* — *quorum* om. — *factas* — 6 *plurima* — *dicione* — 8 *commemorans* p. 57, 17 *scanciae* et sic deinceps aliquoties — *quod*] *quem* — *relinquimus* — p. 58, 2 *arctui solo* — 3 *de qua*] *quam* — 4 *pompeius* — 7 *determinans* — *ad orientem* — 8 *fluus* — *quodam*] *a q.* — 10 *exigente* — 11 *paruae*] *non paruae* — 14 *beluis*] *uis* (em. *bestiis*) — *terrae* — 16 *frigore*] *frigus* — 17 *ad. cons. quae*] *quae ad. cons.* — 19 *numerum* — 22 *percurrit* om. — *quo* — p. 59, 1 *crerefennae* — 2 *atque ouis auium*] *ouium auiumque* — 3 *prestet* — 4 *sueans* — *equos u. eximios* — 5 *sapherinos* — 8 *theutes uagoht* — 9 *pleni* — *inibi*] *ibi* — 10 *gaugigoht* — *gen. hom.* — 11 *promptissimi* — *otingens* — 12 *aeragnaricii finni*] *ragnaricifin* — 13 *uinobiloht* — p. 60, 2 *grinni aganzii eunixite rugi arogi* — 3 *rodulf* — *regno* om. p. 127, 12 *agimus*] *aimus* (corr.) — *ostr. qui*] *gentem ostrogathorum que* — 13 *germano* — *fiudimer morabatur* — 14 *fluuios* om. — 15 *thidimer* — *pellois* — *fiudimer cum utroque manebat* — 16 *suae*] *eorum* — *fugitiua* — 17 *que* om. — *irruerunt* — 18 *tamen quauis pauci ille excepit* — 19 *hostium* om. — *fugam* — *scithicas petiit* — 20 *amnes fluento* — *uunni* — 21 *ad fratres thiudimeris gaudia* — *direxit sed*] *cum direxissent* — *mox* om. — p. 128, 1 *thiudimeris* — 2 *erelieua* om. — 3 *thiudimir et fiudimer* — 4 *dona* om. — *quae ad instar strenuae* om. — *accipere* — 5 *custodire* — *uidebant* — 6 *alia tamen stirpe non amala*] *quamuis alia stirpe tamen non amalorum* — 7 *cum* om. — 9 *discurrentes* om. — 10 *cum instantibus*] *quam praesentia* — 11 *de futuro*] *defunctorum* — *contrauersione* — *cum promittit* — *que* om. — 12 *accipiunt* — 13 *ann. incr. consc.* om. — 14 *cunctatur dare*] *tardaret* (corr. *traderet*) — *extitit supplicator tantum ut*] *promittit ut exinde* — *firma*] *stabilior* — 15 *gothosque*] *et gothos* — *datus* om. — *que* om. — Orthographica praeterii.

92) In tribus locis supra p. XLIX compositis p. 70, 18 (*diu mederi*), 73, 15 (*borbista*), 109, 22 (*sagacitatem*) Bambergensis pro Laurentiano stat contra *HPV*.

Oxoniensis collegii Magdalenei Lat. 14 (antea n. 2155) membr. saec. XIV[93], descriptus diligenter a R. Pauli (*Neues Archiv* 1, 161 sq.), praecedentis simillimus, sed nequaquam ex eo descriptus, continet Aurelium Victorem, nomina provinciarum, tractatum de Assyriis, Pauli historiam Romanam, gesta regum Francorum, Iordanis Romana et Getica, Pauli historiam Langobardorum, Einhardi vitam Karoli, Monachum Sangallensem. Romanorum et principium deficit (incipiunt enim non eodem loco atque in Bambergensi, sed proximo p. 16, 10 *iam menibus urbis*) et transpositio in iis accidit: nam post *patebant* p. 26, 30 sequitur locus a p. 29, 21 *transgrediamur* ad p. 30, 11 *proelio*, deinde ponuntur antea omissa a p. 26, 30 *enimuero* ad *tigrane deuicto* p. 30, 11. cum contulisset nobis Reinoldus Pauli capita Romanorum extrema et Geticorum 1. 2. 60, intellectum est librum esse primi ordinis male interpolatum. exempli causa locus Get. 1, 6 sic legitur ibi: *ut in orientali plaga et indico occeano ypodem et iamnesia que quamuis peruste sole inhabitabiles tum omnino sui spacio in longum latumque sunt extense.* quaedam interpolationes communes ei sunt cum Bambergensi, ut Get. 1, 5 *et nulli ea pars cognita ni illi qui eam constituit* Oxon., *et nulli ea pars nisi ei qui eam constituit* Bamb., item Get. 1, 7 *haut procul*] *ut ait proconsul* Oxon., *hec ut proconsul* Bamb. sed licentia in Oxoniensi minus late vagata est quam in altero libro.

Salisbvrensis ecclesiae cathedralis n. 1027. 101 membr. saec. XIII teste Pertzio (*Archiv* 7, 103. 244) tam in libris quos continet quam in lectione consentit cum Oxoniensi Magd. 14. specimen non habui, nec desideravi.

Reichenaviensis

Reichenaviensis (Augiensis) liber, quem ante a. 820 scripsit scribive iussit Reginbertus monachus († a. 846; cf. Neugart episcop. Constant. p. 548), inter alia complura historica, de quibus dixi ad Cassiodorii chronicon p. 573, posuit 'chronica Ior'danis episcopi'. hoc ipsum volumen adhibuit Hermannus Augiensis († 1054) in chronicis compilandis[94]), adnotans ad a. 551: 'hucusque Iordanis episcopus chronica sua 'de gestis Romanorum adbreviata perduxit'. deinde librum fuisse apud Cuspinianum ibidem (p. 587) demonstravi, qui eo usus est in opere de consulibus Romanorum edito a. 1553, sed scripto (secundum praefationem) a. 1515, id est aliquantum ante quam Romana Iordanis typis vulgarentur. nam praeter Getica, quorum adhibuit exemplar Romanis carens, et quem passim sub Iornandis nomine citat Hermannum Contractum, ipsius quoque Romani libelli Cuspiniano copiam fuisse intellegitur ex eis quae adnotat p. 576 ad a. 551: 'sic scribit Iornandes in chronica ad Vigilium in praefa-

---

93) Codex, quem Pertzius (Mon. Germ. SS. 2, 440. 728 et *Archiv* 7, 243) ait bibliothecae universitatis Oxoniensis n. 837, continentem Iordanis libellum utrumque, historiam miscellam, Pauli historiam Langobardorum, Einhardi vitam Karoli, monachum Sangallensem, hic ipse sit necesse est. nam liber Laudensis olim n. 837, hodie Laud. misc. n. 569 (*Neues Archiv* 2, 381) diversus est et indicatio numeri sine dubio perturbata; ea vero quae comprehendi dicuntur illo volumine, omnia redeunt in Magdaleneo n. 14 adeoque quae de Einhardo et Sangallensi Pertzius peculiaria et Oxoniensi libro propria refert accurate conveniunt cum descriptione Pauliana (p. 167) Magdalenei.

94) Mon. Germ. SS. vol. V p. 67 sq. ut excerpta ex Cassiodorii chronicis Hermannum ex hoc libro traxisse alibi docui (*Chronik des Cassiodorius* p. 574. 579), ita indidem etiam Iordanis Romana novit. ab eodem volumine pendet Bernoldus Constantiensis c. a. 1100 (Mon. Germ. SS. V p. 385 sq.), utrum per Hermannum an cum Hermanno, non quaesivi.

'tione: *ab ipso Romulo . . . . confeci.* in fine vero operis sic inquit: *hae sunt causae* '*. . . . legendo cognoscet*'. post Cuspinianum codex non memoratur; sed extat inde descriptus Mogontiacensis olim, hodie Parisinus is qui sequitur.

PARISINVS liber Lat. n. 4860, antea Mogontiaci in bibliotheca S. Stephani, deinde Colberti, c. a. 940 descriptus est ex libro Augiensi eo de quo modo diximus (vide quae exposui ad Cassiodorii chron. p. 574 sq.) et ut in aliis ita in Iordanis Romanis (Getica a libro absunt) in locum archetypi iam deperditi succedit. praescriptum est chronicis post praefationem: 'incipit chronica Iordanis episcopi de origine mundi et actibus 'Romanorum ceterarumque gentium', subscriptum: 'de origine vel actibus Romanorum 'liber Iordanis episcopi explicit feliciter. amen. amen. fiat fiat'. hoc ipsum volumen adhibuit Marianus Scotus in chronicis scriptis a. 1074[95]. ipsius libri et etiam magis archetypi deperditi antiquitas cum spem moveat posse ad diversam familiam eum pertinere et Romana Iordanis eo adhibito similiter emendari posse atque in Geticis prima familia et primaria emendatur ope librorum secundi tertiique ordinis, ea tota deponenda est. neque enim quicquam proprium habere hanc recensionem ductam ex libro tali, qualis est Heidelbergensis Palatinusve ita, ut librarius non indoctus sermonem reformaret, demonstrabit subiecta varia lectio a c. 358 ad finem operis[96]. apparatum enim futilibus istis adiectionibus onerare nolui, simul autem exemplo aliquo ostendere, quomodo in tali auctore versati sint scholastici saeculi noni decimique. similia enim secuti sunt per hos libros eius aetatis emendatores omnes, quorum temptamina pleraque suppressi.

et propago eius

95) MG. SS. vol. V p. 491 adn. 72. Cassiodoriana Scotum inde traxisse demonstravi Cassiodorii chronica recensens p. 580.

96) p. 46, 20 *multa* — 21 *parti aduerse* — 22 *magister militum* — 24 *nullique*] *nullius* — p. 47, 4 *excubitorum* — *imperator*] *in imperium* — 5 *misaelem* — 7 *misaelem* — *serdicam* — *exilium* — 8 *praeparauerauerat* — 9 *contudit* — *in gurgite iacuit*] *iecit in gurgitem* — 10 *euocatum* — 12 *suspicione* — *paula* — 13 *confossum* — *quartum mensem* — *senectuti suae* — 16 *iubante*] *adiuuante* — 19 *sancti*] *sanctae* — *inito*] *ininito* — *exercitus* — 21 *ab* om. — 22 *insidiatores* — 23 *coacta*] *cuneata* — *ingressos* — 24 *locumque* — *pompeio* — *clamide loricato* — 25 *palatium inuadente* — 27 *sociisque* — *proscriptis* — 28 *manubiis*] *manibus* — *anno* om. — p. 48, 1 *quod*] *qui* — *gestus* — 5 *deputatis*] *deputans* — 11 *theoderico* et sic porro — 14 *theodohadum* et sic porro vel *theodohat-* vel *theodoad-* — 15 *suoque filio*] *suum filium* — 16 *inultam* — 21 *ciuilibus bellis* — 23 *cyrillo marcello fara aliisque diuersis iudicibus* — 24 *ducem salomonem* — 25 *africam* — 29 *anhelanti suoque aduentu suspectae subueniret italiae* — *constructo*] *instructo* — 30 *tam nauale quam equestre agmen educens* — p. 49, 1 *uitigis* — *exercitui* — 2 *campaniam* — 3 *habebant* — 4 *at* — 5 *excusare* — *eo*] *eum* — 6 *uoti consensit* — 7 *rauennam* — *regnumque suum* — 10 *rauennam* — 15 *machinisque i. et turribus* — 17 *effugatum*] *fugauit* — 19 *theodoberto* — *ducentis milibus aduenerat* — 20 *ad alia*] *aliis* — 21 *de finibus italicis* — 22 *et opes*] *opes* — *principem*] *regem* — 28 *aduentum*] *aduentui* — 29 *persae* — p. 50, 1 *fugientem*] *fugientis* — 4 *in unius anni spatio* — *aduersus* — 6 *suos se fines*] *fines suos se* — 9 *constantino* — 10 *resistere* — *contra parthos*] *parthis* — 12 *agnoscat* — 13 *regem reginam et opes* — 14 *principe* — 15 *recrudescentibus animis* — *hellebado* et sic porro — 16 *adsistunt* — 17 *uix spatio* — 19 *regnum* — *ascitur* — 21 *et* om. — *macellos* — 24 *terrae* — 26 *repperiri* — *rauennam* — 27 *que* om. — *mari epyrum* — 28 *contiones et iurgia*] *contentionibus et iurgiis* — 29 *qui*] *qui et* — p. 51, 1 *naualem classem* — *romani portus* — 2 *recipit stationi* — *quam* om. — 5 *cum*] *eum* — *tybri* — 6 *gladio* om. — *hortatur exercitum* — 7 *ann. fac.*] *fac. ann.* — *totilam* — 8 *mutatione* — 9 *quiescente* — *sicilia* — 11 *militarique*] *militari* — 12 *mathesuenta th. r. nepte* — 13 *derelicta* — *matrimonium sumpta* — 14 *sardicensi* — 16 *deuastit* — 17 *africa*] *in africa* — *salomone stotza* — 18 *corruunt*] *concurrunt* — *iohannes* — 19 *gundharic* — 20 *eo i. c. trucidato* — 21 *que* om. — 22 *ei*] *et* — 23 *stotze perempto* — *suscesserat* — *urbe* — 24 *que* om. — *iohanni d. patricio* — 25 *troglite* — 26 *accipit* — *in* om. — *principi* — 27 *principali* — 29 *parthis* — *aduersos* — p. 52, 2 *iuuante* — 4 *matrimonium* — 7 *illam* — *magistro militum item cum gepidis* — 8 *gothisi in* — *ambabus* — 10 *burgarum* — 12 *rei publicae trogoediam* (sic) — 14 *ab* om.

Monacensis Pollingensis n. 11306 saec. XII. insunt Eusebii historia ecclesiastica a Rufino Latine versa, Iordanis Romana cum carmine Honorii eiusdemque Getica, Karoli Alcuinique epistulae quaedam. classis primae est, nam habet in praefatione Geticorum p. 53, 3 *subuectu nauigii*, p. 53, 8 *dura imperia* (om. *satis*), item p. 127, 13 abest *et uidimer*. in Romanis proxime accedit ad librum Parisinum 4860 descriptus sine dubio et ipse ex Augiensi. sed et neglegenter scriptus et licet modeste interpolatus soloecismis aliquatenus sublatis. recte p. 68, 16 librarius *cyrum* dedit pro *cysum*, sed ex coniectura, cum in hac lectione et probi libri consentiant et ipse Ravennas. adhibuit librum ad Florum Iahnius contulimusque eum ad Romana ego, ad Getica Bethmannus. at non solum in pleno apparatu locus nullus ei dandus fuit, sed ne specimen quidem lectionis adscribere operae pretium visum est.

Deteriores ordinis primi

Ad exemplum a Pevtingero acceptum, id ipsum opinor quod in bibliothecae Peutingeranae catalogo ms. (inter schedas Lucae Holstenii cod. Barb. 38, 90) recensetur sic: 'Iordanis episcopi liber de summa temporum vel origine actibusque Romanae 'gentis', Beatus Rhenanus Romana Iordanis primus edidit post Procopium Latine versum Basileae a. 1531. ille liber ubi hodie sit, ignoro: pessimum fuisse vel certe pessimam interpolationem inde prodiisse subiectum specimen [97]) declarat.

Oxoniensis Seldenianus 16 (antea Seld. 3362) saec. XII vel XIII (cf. Waitz *Neues Archiv* 4, 384) continet excerpta ex libris Catonis de originibus, Iustino, aliis; Orosium; Eutropium et Pauli Romana libris XV; Iordanis Romana distincta in capita XCVI; abbreviationem Willelmi de gestis sequentium imperatorum; codicem Theodosianum. Inscriptio libri est 'Iordanis episcopi Ravennatis natione Gothi de gestis 'Romanorum ad Vigilium adbreviationis liber incipit', ubi quod Iordanis appellatur Ravennas, praeter hunc librum et sequentem in nullo alio Romanorum redit (cf. p. XIII). ipse codex, cuius partem extremam inde a c. 364 collatam habui a Paulio, nullius utilitatis est textum sistens totum ex arbitrio reformatum [98]).

Oxoniensis collegii Balliolensis n. 125 (memorat eum Lelandus collect. 3, 62) saec. XV cum adnotationibus Gulielmi Malmesburiensis, continens eadem fere atque Seldenianus, in his Iordanis Romana cum indice modo relato, descriptus sit necesse est ex eo qui praecedit.

Parisinvs Lat. n. 2467 saec. XII continet Berengaudi expositionem in Apocalypsim,

---

97) c. 302—304: p. 38, 35 *diocletianus* semper — *triumpharunt* — p. 39, 1 *antecedentibus sibi liberis*] *ac de liberis cedentibus sibi liberis* — 5 *cappadociamque*] *in cappadocia* c. 358—362: p. 46, 20 *aggreditur* — *mula insedens* om. — 21 *inimicus* — 22 *item rufinus alathortque mag. mil.*] *iterum suus gubernator magisterque militum* — 24 *nulliusque* — p. 47, 2 *exc. hum.* — 3 *aliquantulum* — 4 *excubitorum* — 5 *misaelem* — 7 *misaelem* — *perdicam* — *exilium* — 8 *idem*] *idem quoque* — 9 *contusit ingentibus*] *contisque ingentibus caesum* — *salsum in gurgitem iecit* — *sepultura cum*] *sepultum tamen* — 10 *euocatum* — 11 *praesentem* — *ordinarium*] *ordinari tum* — 12 *suspicione* — *pr. facti* — 13 *confossum perimit* — *hic*] *hoc* — *ante quartum mensem* — *senectuti suae* c. 386—388: p. 52, 3 *longobardorum* — *theodahati* — 6 *LX*] *quadraginta* — *pugna* om. — 7 *illam* — *hac* — 8 *mil. idem*] *milide* — *gepidis* — *mundionis* — 10 *hae sunt causae* — *instantiam quotidianam bulgarorum antarum* — 12 *tragoedia.* — Subscr. *Iordanis de regnorum ac temporum successione libri finis.*

98) Specimen adieci c. 386—388: p. 52, 3 *theodahadi* corr. in *theodadi* — 6 *LX*] *quam quadraginta* — 7 *illam* — *mag. mil. idem* om. — 8 *gepidis* — 9 *pariter*] *partim* — 12 *dignam tragedia nostri temporis rem publicam.* — Subscriptio eadem est atque inscriptio.

fragmentum passionis S. Quintini, Bernardi librum de dispensatione et praecepto, Anonymi homiliam de paschate, S. Bernardi homiliam de annuntiatione dominica, priorem partem Romanorum Iordanis (ante prologum principium operis a verbo p. 3, 1 *Romani ut ait* usque ad v. 13 *hominum natura* legitur, suo tamen loco iterum descriptum) deficientem in medio folio in verbis p. 30, 8 *arma viderunt.* specimen quod habui docuit librum inutilem esse.

Vindobonensis n. 451 (olim hist. prof. n. 600) membr. saec. XII (Endlicher n. 406) continet annales Fuldenses (Monum. SS. 1, 341), Iordanis Romanorum partem priorem, quae deficit in media pagina eo ipso loco, quo desinit Parisinus 2467, Rufi breviarium (v. praef. Foersteri p. 7). gemellus praecedentis est nec magis utilis.

Parisinvs Lat. n. 5766 membr. saec. XII, antea Thuani, deinde Colberti, continet Caesaris commentarios (v. Nipperdey praef. p. 42) et Iordanis Getica. hunc librum (sibi *B*) Vossius contulit cum editione Vulcanii, quae collatio adservatur Lugduni in bibliotheca publica impressorum XIII. O. 673. ex specimine, quod habui, intellexi primi ordinis quidem esse, sed ex pessimo genere interpolatorum[99]).

Caesenas Malatestianvs plut. 12 cod. 5 'scriptus per me Ioh. Pergulitanum pro 'magnifico et potenti domino domino Malatesta Novella de Malatestis et completus 'die III Ianuarii MCCCCLIIII', Getica sola continet. contulit eum Bethmann. primi ordinis est, sed ex eius generis deterrimis.

Ekkehardvs Vraugiensis († post a. 1125) ut in chronicis (Mon. Germ. SS. VI p. 1 sq.) concinnandis Iordanis libellum utrumque passim adhibuit, ita continuo ordine iis inseruit ex Iordane fere solo compilata capita inscripta '*historia Gothorum*' (Mon. Germ. l. c. p. 119 inc. *Claudius Ptholomeus orbis terrae descriptor*, finit *huiusmodi fuisse legitur*), *de Amazonibus* (l. c. p. 121, inc. *Medio tempore habitationis*, finit *extitisse comperimus*), *de origine Hunorum* (l. c. p. 223, inc. *Filimer rex Gothorum — redeamus*), de Wisigothis (l. c. p. 124 *Wisigothae itaque* — p. 130 *pristinae libertati restituit*). ea capita cum saepe inveniantur seorsum descripta una cum similibus de historia Francorum, Langobardorum, Saxonum (v. Pertz *Archiv* vol. 7 p. 486 sq.), non raro in catalogis et alibi sub ipso Iordanis nomine recensentur. ita Palatinus tertius Gruteri codex est Ekkehardi. pendet Ekkehardus ex libro aliquo non bono ordinis primi.

Excerpta Veronensia Iordanis codicis Vaticani Palatini n. 927 scripti Veronae a. 1181 inserta sunt collectaneis hodie notis sub nomine Anonymi Valesiani, complexa locos desumptos ex Geticis hos: c. 55, 281 [*igitur*] *rex Theodemir* — § 282 *repedavit* (praescribitur: *item fuere et alii Gothi*, *ex quorum progenie Theodericus processit*) et c. 56, 288 *nec diu post hec* — 57, 293 *audacia intrat* et c. 57, 293 *indeque subreptive* — § 295 *regnator adsumit.* variam lectionem et misit mihi et ipse quoque edidit Carolus Zangemeister in musei Rhenani vol. 30 (1875) p. 309. ego praetermisi utpote desumpta ex libro ordinis primi parum bono, qui conveniret interdum

---

99) Specimen esto praefatio p. 53, 3 *subuectu nauigii* — 4 *castule laxare* — 5 *adbrauiatione* — 7 *actibusque gestarum* — *et*] *ad* — *regesque descendentem*] *et reges descendentia* — 8 *duratis* — p. 54, 4 *ante hoc* — *auctas* — 5 *ex* om. — *ac*] *et* — 8 *commemorans* — *orans*] *ora* — *kme frater*.

cum emendationibus librorum interpolatorum; ita p. 131, 2 legit *inscio* pro *inconscio*, aeque atque Ambrosianus et Pollingensis[100]).

Secundus ordo codicum

Secundae classis cum quae hodie supersunt exemplaria integra Getica tantum habeant (nam Vindobonense n. 203 cum sua propagine ex hoc ordine primoque contaminatum est), olim Romana quoque eam habuisse constat. nam huius ordinis libros qui adhibuerunt Paulus et Landolfus, tam Romana quam Getica expilarunt, adsuntque item in epitome Phillippsiana (*S*), quae et ipsa huius classis est, ex utroque libello excerpta. quid quod eius ordinis qui extat liber antiquissimus Ottobonianus capite mutilus praeter Geticorum principium etiam Romana potest amisisse.

Hiatus huic ordini communes hi fere sunt:

p. 77, 4 vandiliarium vandalarius genuit *om. SOB*
86, 6 nam ibi . . . . civitatem *om. OB*
106, 11 abscisam truncatamque auribus *om. OB*
107, 9 non per bella ubi communis *om. OB*
119, 11 necdum Olybrio octavo mense in regno ingresso obeunte] nocte *OB*.

errorum iisdem libris communium exempla cumulare supervacaneum est; unum adnotabo, quoniam ad litteraturam communis archetypi pertinet, p. 126, 22 *parialdemeus OB* pro *paria id est meus.* praeterea miro modo passim per totam hanc familiam *enim* scribitur pro *autem.* verum hic ordo librorum una cum tertio servavit praesertim locis his:

p. 53, 3	subuectum nauigio *BXY cum Rufino*	subuectu nauigii *HPVLA*
8	dura satis *ABXY cum Rufino*	duratis *HPVL*
111, 18	clade traxerunt *OBXY*	clade detraxerunt *HPVL*, clade detraxerant *A*
20	ad(h)ortans *OBXY*	adortus *HPVL*, ad hortandum *A*
127, 13	et uidimer *OBY*	*om. HPVA*

ideoque ibi quoque, ubi quaestio ab sola librorum auctoritate pendet, consensus horum librorum sequendus erit. ita 85, 18 forma *tharvaro*, quae est in *OBXYZ*, propterea praelata est alteri *thurvaro* classis primae; quamquam cum in antiquissimis libris nullus error frequentior sit permutatione litterarum *u* et *a*, potest illa communio ad casum quoque non improbabiliter referri. ob eandem causam debuit fortasse p. 59, 11 edi *exesis* cum classe secunda (*B*) et tertia, cum prima habeat *excisis;* sed cum in Ottoboniano sit *exsis*, fieri potest ut archetypum classis secundae sic vocabulum *excisis* mutilaverit et Breslaviensis librarius inde coniectura fecerit *exesis.*

Item in Romanis, quae tertius ordo non habet, ex secundo sola excerpta Phillippsiana, verum verive vestigium haec sola servaverunt certe uno loco:

p. 15, 2 mutius *S*, veius *HPVL*, mucius *Florus.*

hiatūs duo, qui hodie notis libris insident (p. XLV), utrum item in secundo ordine

---

100) Sprevi excerpta Iordaniana inutilia et recentia, qualia sunt in codice Vindobonensi 3216 et in Guelferbytano n. 459 extravag. n. 115.

adfuerint necne, ignoratur, quoniam excerpta quae sola supersunt ad eas partes non perveniunt.

Classis haec sola contra reliquos consentientes verum servavisse non videtur; nam qui sequuntur loci ad id demonstrandum parum sufficiunt:

p. 72, 15 gothile *OB* (Κοθήλας), gudil(a)e *HPVLXYZ*, gadile *A*
119, 19 ar(e)uernate *OB*, preuernate *similiterve HPVLXYZ*

contra reliquos dissentientes verum servavit:

p. 79, 15 degere *AOB*, dedere *HPVL*, decore *XYZ*

Quibus locis in erroribus classis prima et secunda consentiant, ad tertiam exposuimus (p. LXII). ubi consentiunt in errore codices quidam classis primae et secundae, ut evenit locis his:

p. 81, 3 aegre ferentes *om. LOB*
88, 1 LX annos] *HPVLAOX*, xl annos *BY*
8 Golthescytha] *PV*[b]*LY*, gothescytha *HV*[a]*OB*

id sine dubio mero casu accidit.

Ab interpolatione grammatica princeps huius familiae immunis fuerit necesse est, cum ex libris quos habemus Ottobonianum certe ea vix attigerit; alibi autem temere immutatus fuit, ut p. 78, 18 *barbara lingua* substitutum est pro *patria*.

Iam singillatim testes recensebuntur.

Excerpta Pauli

Pavlvs diaconvs historiae Romanae, quam scripsit ante a. 774, ex Iordanis libello utroque excerpta complura inseruit, pauca deinde historiae Langobardorum, quae utraque nos in editionis margine inferiore indicavimus. Flori locos ut Iordanes ipse, ita etiam compilator eius propter pulchritudinem saepius ad verbum reddidit: praeterea vero Paulum neque ineptum hominem neque indoctum cum nequaquam fugeret ab Iordane pessime res narrari, apud eum inventa in formam magis aptam redegit, cuius rei optimum exemplum suppeditat Geticorum caput 57. ibi cum Iordanes breviter et parum concinne exponat Theodericum in urbe Constantinopoli bonis omnibus frui potuisse, sed suos cum in Illyrico non optime vivere intellexisset, in Italiam secum duxisse, Paulus (15, 14) inde effecit narrationem plane argutam: 'dum huiuscemodi Theodoricus deliciis 'apud Constantinopolim afflueret, gens illius, id est Ostrogothae, dum eis propter fidei 'sanctionem praedas agere more solito non liceret nec tamen ab imperatore oblata sti'pendia sufficere possent, coepere non minimam egestatis penuriam pati: execrantur 'foedus compositum, vituperant inutilem pactionem, mittuntque continuo ad Theodori'cum qui dicerent, quas, dum ipse Graecorum epulis superflueret, inopiae miserias 'sustinerent' et quae sequuntur. similiter paullo post ubi scribit Zenonem Theoderico Italiam dedisse 'per pragmaticum' (plane ut in hist. Lang. 2, 12 Alboin episcopo Tarvisino bona ecclesiae confirmat 'per suum pragmaticum') 'sacri etiam velaminis dono', aperte suae aetatis coloribus traditam narrationem adiuvit. his similibusque ut abuteretur, qui Paulum alia secutum esse statueret quam ipsa quae habemus Iordaniana, ita aliis locis, ut in narratione de Aquileia ab Attila obsessa 14, 9, praeter Iordanem diversum eumque deperditum auctorem adhibuit. quae investigatio cum ipsa non huius loci sit, inde explicatur excerptorum Paulinorum ad verba Iordanis emendanda exigua

utilitas. scilicet plerumque compendium tantum Iordanianorum dedit, aliis locis aut ampliavit ea aut contaminavit, ut ne id quidem, quid ex Iordane Paulus receperit, in hac editione ea brevitate quam res requirebat indicari potuerit quique accurate rem cognoscere cupit, ei adeunda sit ipsa Pauli historia Romana a Droyseno nuper ita recensita, ut ad singula capita auctor indicetur. ad crisin quod attinet, paucis locis Romanorum (p. 17, 21 *tepentes* et p. 17, 25 *numerata*), uno fortasse Geticorum (p. 132, 18 *aeream ei* pro *etiam et*) nostrorum librorum lectioni Paulina praeferri poterit. eorum autem ad ordinem secundum Paulus in nominibus propriis formandis proxime accedit, ut scribit *Theodicodo* p. 134, 17, *Ermenfredus* p. 135, 6, *Trapstila* p. 135, 8, *Theodatus* p. 136, 19. interpolationis tamen huic ordini propriae apud Paulum vestigia nulla deprehendi. mero casu cum errore Heidelbergensis consentit p. 23, 17.

et Landulfi

LANDOLFVS sagax inter a. 977 et 1026 et alia addidit ad Pauli historiam Romanam et ex Iordanis Geticis duos locos c. 24 et 35 ei inseruit. eum, cum aliter atque Paulus auctorum quos expilat ipsa verba retinere soleat, luculenter apparet habuisse codicem Ottoboniani simillimum, sed eo emendatiorem, confirmaturque ita quod modo significavimus Paulum et ipsum huius ordinis codicem usurpavisse videri. nam eadem volumina, quibus Paulus usus est, a Landolfo quoque potissimum usurpata esse inde colligitur, quod Originem gentis Romanae pleniorem Paulus et Landolfus soli adhibuerunt (cf. quae exposui in Hermae vol. 12 p. 401).

et Herigeri

HERIGER Lobiensis abbas gestis episcoporum Leodiensium, quae a. 979 vel paullo ante composuit, l. I c. 18. 19 (Mon. Germ. SS. 7 p. 172) locum inseruit de Hunis p. 87, 6 — 91, 9, quem ei suppeditavit 'Iordanis episcopus in historia de gestis Gothorum 'vel Getarum' ex secundae classis libro quodam depromptum, ideo autem notabilem, quod errores quidam huius ordinis libris quos novimus omnibus communes 89, 11 *magnas* pro *magas* et 89, 13 *terrae* pro *errare*, ab Herigerano excerpto absunt; quapropter variam lectionem eius infra adscripsi[101]. — Similiter HVGO FLAVINIACENSIS c. a. 1100[102] et OTTO FRISINGENSIS c. a. 1143[103] usi uterque Iordanis chronico utroque huius ordinis librum videntur adhibuisse.

Epitome Phillippsiana

PHILLIPPSIANAE bibliothecae aliquando Middlehillii, hodie Cheltenhami adservatae codex (nobis *S*) hodie bipertitus 1885. 1896 membr. saec. IX antea fuit Parisiis in collegio Claromontano, deinde bibliothecae Meermannianae n. 821. inter excerpta histo-

---

101) p. 89, 6 *post*] *postea* — *interuallum* — *horosius hunorum* — 7 *omni*] *cum omni* — *extitisse*] *constitisse* — 8 *filime* — *egressum scantiae* — 10 *introisse superius*] *introisset sicut* — 11 *haliorunnas* — 12 *solitudine* — 13 *heremum* — *eorum*] *se earum* — 14 *quae*] *quod* — 16 *quod*] *quia* — *assignabant* — 18 *quod*] *quae* — 19 *quiete*] *fide* — 20 *interioris*] *ulteriore* — p. 90, 1 *inquirunt* — 2 *se uiae* — 3 *meotidem quae* (sic) *inperuiam* — *pelagus aestimant*] *pecus existimabant* — 4 *quoque*] *q. ut* — 5 *inuidiam* — 6 *qui*] *quia* — 7 *iter*] *item* — *nullae ante aetati*] *ante hac aetate nulli* — 8 *diu.*] *per diu.* — *edicunt* — 9 *quam* — *didicerant* — 10 *prius* om. — 12 *alcildzuros*] *acildzuros* — *tuncorsos* — *insidebant* — 13 *alantis* — 15 *quos*] *quod* — p. 91, 1 *nigredinis* — 2 *deformis* — 3 *fiduciam turbidus prodit* — 4 *sec. gen.* — 5 *hinc*] *hi* — *uetustate* — 6 *tempestiuam* om. — *gratia cicatrices assumit* — 7 *quidem* om. — *argutis*] *acuti* — 8 *ad* om. — *arcos.*

102) Legitur apud hunc (Mon. Germ. SS. VIII p. 313) *Wisirmar*, ubi *uisurmar* est in *O*, p. 87, 11; *Balamir* cum *OB* p. 91, 19; *in Barinto amne*, ubi *Barentum OB*, p. 99, 11: contra casu opinor *Adricus* cum *H* p. 87, 7.

103) Apud hunc quoque 4, 21 (Mon. Germ. SS. XX p. 207) amnis appellatur *Barentus*; 4, 28 *receptis* est cum *SOB* p. 105, 18. sed adest *gentium* p. 105, 13.

rica diversa, quae in eo libro insunt ex ordine numerata, sub n. VIII (cod. 1896 q. XV—XIX) refertur 'liber Iordanis episcopi de summa temporum vel origine actibusque 'gentis Romanorum', item sub n. VIIII (cod. 1896 q. XX) 'origo gentis Getarum ex 'libro Iordanis excerptum'. prioris libri epitomator amplam partem descripsit, ex Geticis non multa selegit, sed ut consensus cum Ottoboniano et Bambergensi inde patefiat.

Ottobonianus

Vaticanvs Ottobonianvs n. 1346 (nobis *O*) membranaceus est quart. min. saec. X foliorum 208. sequitur f. 132' 'excidium Troiae' nescio quod, incipiens 'Tetis 'dicta est mater Achillis, que de numero quinquaginta Nereidarum dicta est', finiens, ubi liber desinit mutilus, sic: 'sed veniente ad eum Postumio cum Albanos vicit et 'regnum Albanum inchabit et Larentinum finitum est'. quaterniones numerantur O-Z, deinde XV et sic porro. iam codex incipit in Geticis p. 58, 10 verbis *brachio exeunte*; deficit praeterea locus p. 60, 17 *inreparabiliter* ad 61, 16 *montem*, item folio exciso locus p. 116, 17 *didit occupandam* ad p. 117, 4 *pretermeat.* inscriptio deficit; subscriptio eadem est atque in reliquis bonis libris. collatum habui tam a Bethmanno quam longe accuratius ab optimo amico Ottone Hirschfeld. — Archetypum libri scriptum fuit litteris Scotticis: scilicet in erroribus huic libro propriis confunduntur passim *a* et *u*:

p. 78, 11 *mumae* pro *mamae*
96, 11 *utrumque rem publicum* pro *utramque rem publicam*
97, 3 *lutus* pro *latus*
105, 1 *dispositus* pro *dispositas*
106, 1 *baculam* pro *buculam*
116, 6 *fagatum* pro *fugatum*

r et *s*:

p. 78, 10. 12. 86, 17 *alexrand-* omnino pro *alexsand-*
99, 11 *barent-* pro *busent-*

i et *l*:

p. 75, 10 *malores* pro *maiores*
86, 4 *agamemnon loco* pro *agamemniaco*
96, 3 *prelens* pro *praeiens*

librarium imperite et indiligenter officio functum esse et haec exempla monstrant et alia plurima.

Breslaviensis

Breslaviensis Rehdigerenvs repos. n. 106 (nobis *B*) membr. saec. XI, 'liber 'S. Martini et S. Elifii martiris', itaque aliquando Coloniae adservatus; non continet nisi Getica. deficiunt folia duo a p. 101, 5 *ut Placidiam* ad p. 103, 1 *revocata* et a p. 110, 2 *non inmerito* ad p. 111, 15 *aspectu.* codex quamquam et aetate cedit Ottoboniano et integritate verbis passim ad arbitrium grammatici reformatis, tamen non solum ubi Ottobonianus deficit, classem hanc optime repraesentat, sed etiam suum locum tenet iuxta illum non ex eo pendens: ita hiatus Ottoboniani p. 85, 10. 92, 18. 104, 17. 106, 14. 17 in libro Breslaviensi non redeunt, similiterque errores illius non pauci ab hoc absunt. contuli ipse recognovique deinde ad huius editionis plagulas.

Conradus Pevtinger qui Getica primus edidit a. 1515, necesse est secutus sit

librum proxime accedentem ad Breslaviensem[104]), quocum plurima a reliquis codicibus aliena communia habet[105]), nec tamen ipsum expressit[106]).

Deteriores ordinis secundi

Vindobonensis n. 203 (olim hist. prof. 652; Endlicher n. 404) membr. saec. XI continet Iordanis Getica et Romana et inter utrumque libellum interpositum excerptum quod dicitur ex historia Gallica, de quo dixit Iac. Grimm *deutsche Mythol.* ed. 2 p. 269 sq. contaminatus est ex ordine hoc et primo. Romana vidimus prima classe librorum sola servata esse; Getica specimen subiectum[107]) (praef. et c. 3) ostendit stare in universum cum ordine secundo, quocum et lectiones plurimas communes habent et hiatus quosdam (ut 58, 3), sed item multa habere ex ordine primo adscita[108]). contaminationem eo modo significatam extra dubium ponunt geminationes in libro Vindobonensi ita admissae, ut utraque lectio in ordinem verborum recepta sit; exempli causa p. 60, 5 *romanis OB*, *germanis* reliqui, *romanis germanis* Vindob.; ibidem *infesti pugnae saeuitia B* (quae interpolatio originem traxit ex lectione hiante codicis eiusdem familiae melioris *O pugna seuitia*), *pugnabant beluina saeuitia* reliqui, *alii infestae seuicia pugnae pugnabant beluina seuitia* Vindobonensis. in archetypo igitur lectioni verae ordinis primi superscripta fuit interpolata ordinis secundi. huic libro et derivatis ex eo propria sunt glossa *attingere* in textum admissa p. 53, 3 et emblema Rom. c. 324 p. 41, 32 *statim hostes . . . filium suum.*

Vindobonensis n. 226 (antea Vniv. 690) saec. XII, olim Ioh. Cuspiniani, deinde Ioh. Fabri episcopi Vindobonensis (Endlicher n. 405), continet Iordanis Getica et Romana interposito excerpto ex historia Gallica supra dicto, praeterea Daretis historiam Troianam et vitam Apollonii Tyrii. descriptus est ex cod. Vindob. 203[109]).

Vindobonensis n. 3221 (antea rec. n. 2129) chart. saec. XV (Endlicher n. 407) scriptus a. 1447, deinde a doctore Achacio Pehaim datus Ioh. Fuchsmageno, continet Aretinum de bello Gottico, Iordanis Getica, excerptum ex historia Gallica supra dictum, Daretem, Iordanis Romana. fluxit ex eodem libro.

---

104) Subieci quae editio c. 3 habet a Breslaviensi libro diversa: p. 58, 3 *cedri* — 4 *cuius*] *eius* — 5 *uistulae* — 11 *hic . . . uiuunt* adest — *ubi*] *ibi* — 14 *uero* adest — 20 *est* adest — p. 59, 1 *tres gentes*] *gentes tres* — 2 *ouium*] *auium* — 9 *sub humo plana ac fertili* — 10 *et* adest — 12 *et*] *ex* — *raumaricae ragnaricii* — p. 60, 5 *infestae saeuitia pugnae.*

105) Ita in capite citato cum Breslaviensi stat contra Ottobonianum p. 58, 22 *austrina signa* — p. 59, 11 *mixti* — 14 *cogeni* — p. 60, 2 *unixae* — 3 *non ante omnes sed ante multos.*

106) Glossa p. 58, 11 *hic . . . uiuunt*, quae a Breslaviensi abest, adest et in margine Ottoboniani et in editione principe. p. 106, 11 pro verbis *ab ea parati* cum substituat Breslaviensis *eam putatis*, in editione utrumque est *ab ea parati eam putatis*; commune igitur archetypum habuerit necesse est *ab ea parati* (suprascr. *eam putatis*).

107) p. 53, 3 *stringere*] *attingere stringere* — 7 *actibusque* — *descendente* — p. 54, 1 *super omne autem*] *superat nos hoc* — 5 *retinere*] *tenere* — 6 *dictatione* — 8 *ut* (postea add.) p. 58, 1 *etenim*] *enim* — *cladius ptholymeus* — 2 *arctoo* — *scanzia* et sic deinceps — 3 *cedri* — *ducta*] *ductum* — *de qua . . . positam refert* om. — 5 *fluminis*] *fluuii* — 10 *exeunte* — 13 *ferentur* (corr.) — 15 *eorum*] *earum* — *ptholomeus* — 16 *frigus* — 19 *luce vicem.* — *nesc. clar.* — 22 *austrina signa* — *illos*] *illis* — p. 59, 1 *crefennae* — 2 *ouium auiumque* — 4 *thoringi* — 5 *saphyrinas pellas* — 8 *theutes uagoth pergio* — 9 *uno*] sic corr., m. 1 incerta — *plana ac fertili* — 11 *mixti euagrae* — 13 *eorum*] *horum* — 14 *cogniti*] *cogeni* — p. 60, 2 *acganzi eunixi ethelrugi* — 5 *germanis*] *romanis germanis* — inter *grandiores* et *pugnabant* ins. *alii* (suprascr. *s*) *infestae seuicia pugnae.*

108) Ita adest 58, 11 *quidem* omissum in *OB*, item 77, 4 *uandiliarium uandiliarius genuit* pariter in iisdem omissum, legiturque 59, 2 *ouium auiumque* et 59, 4 *suehans*, ubi *suethans* habent *OB*.

109) In loco diacritico p. 60, 5 adest duplex lectio pariter atque in Vindobonensi 203, sed *aliis* pro *alii.* idem fere valet de iis qui sequuntur.

Vindobonensis n. 3129 (olim Salisburgensis n. 33b) chart. saec. XV (Endlicher n. 408) cum adnotationibus Ioh. Hinderbach episcopi Tridentini (1465—1486) fuit aliquando Tridenti in episcopio (v. catalogus bibliothecae eius scriptus ab Ioh. Ben. Gentilottio editus apud Bonellium in monumentis ecclesiae Tridentinae vol. III part. 2 Tridenti a. 1765 p. 382 n. 86); continet Iordanis Romana, historiam Apollonii, Iordanis Getica. derivatus est ex eodem.

Vindobonensis n. 3177 (antea hist. eccl. 75), scriptus a. 1501, fuit item Ioh. Fabri. continet Victorem Vitensem, Pauli historiam Langobardicam, Iordanis Getica, Callimachi Attilam. item descriptus ex eodem.

Monacensis 14506 olim Ratisbonensis S. Emmerami F 9 membr. saec. XII praeter alia minora continet 'excerptum ex historia Gallica' id de quo modo diximus et Iordanis Romana, quae deficiunt p. 15, 19 in verbis *proh pudor uic.* descendit sine dubio ex codice Vindobonensi 203.

Pressbvrgi apud Capucinos qui fuit liber chart. saec. XV, antea Theoderici Vlsenii medici Augustani, continens Iordanis Getica, Prosperi chronicon, excerpta ex Historia miscella, carmina quaedam Vlsenii, eum c. a. 1824 Endlicher Vindobonensis contulit, quam collationem Theodorus Karajan cum Bethmanno communicavit. descriptus est sine dubio ex Vindobonensi n. 203, nam dittographia secunda p. 60, 5 apud eum redit.

Oxoniensis Dorvillianus X, 1, 3, 38 chart. saec. XV exeuntis continet Pauli historiam Langobardorum et Iordanis Getica. descriptus videtur esse non ex ipso Vindobonensi 203, sed ex archetypo eius: dittographiarum p. 60, 5 priorem habet inverso ordine (*germanis romanis*), in altera legit *infestae saeuitia pugnae* omissa lectione primaria. contulit nobis R. Pauli c. 1—7. 60. omisimus totum.

Vindobonensis 3416 (antea hist. prof. 452) chart. saec. XV, antea Iohannis Fuchsmagen († 1499), deinde Cuspiniani. praeter Chronographum a. 354 continet scripta manu diversa Kadlubeki chronica Polonorum et Iordanis Getica in fine mutila (deficiunt p. 138, 8 *urbis aufugit*). de eo similiter iudicandum est atque de Oxoniensi modo dicto: ex duabus dittographiis p. 60, 5 priorem habet sic: *romanis uel germanis*, altero loco legit *infeste saeuitia pugne.*

Gotwicensis monasterii (id enim esse quod in libris scriptis corrupto vocabulo dicitur Cirtoicense recte editor intellexit) codicem Geticorum Iordanis nactus Aeneas Silvius (1405—1464) epitomam eorum fecit, ut ipse ait in epistula praemissa ad Iohannem de Carnaiali cardinalem: quam epitomam codices proponunt Veneti duo bibl. Marc. cl. X n. 14 et cl. XXII n. 153, Donaueschingensis n. 507 catalogi Barackiani, alii, edidit Raimundus Duellius (biga librorum rariorum. Francofurti et Lipsiae 1730. fol.). librum ab Aenea Silvio usurpatum similem fuisse Vindobonensi n. 203 ex multis indiciis intellegitur: p. 59, 1 *cresennae* legitur pro *Rerefennis*, auctor autem *Iordanes* dicitur, non *Iornandes.*

Tertius ordo codicum

Tertia classis facile dignoscitur ex inscriptione Geticorum (Romana qui simul contineret huius ordinis liber nullus innotuit), quae haec est: 'in hoc corpore continentur

'cronica Iordani episcopi Ravennatis civitatis [cf. supra p. XIII] de origine ac vocabulis 'gentis Gothorum aedita ad Castalium sumptaque ex auctoribus, id est Senatore Abla-'bio Prisco Ioseppo Lucano Pomponio Dione Pompeio Trogo Virgilio Dicineo Comosaco 'Salmoxe Zeuta Deuxippo Libio Tito Orosio Paulo Simmacho Strabone Cornelio Claudio 'Tholomeo'. ita Cantabrigiensis, similiterque Atrebatensis Parisinus Brugensis Holmiensis: in compendium redegit Berolinensis sic: 'incipit prefatio Iordanis episcopi Ra-'vennatis ad Castulum in historia Gothorum'. in iisdem libris, certe in Cantabrigiensi Berolinensi Gandavensi, post absolutum opus subiciuntur 'nomina gentium huius histo-'riae. Adogit . . . Olibriones Rabari', excerpta scilicet simili ratione ex Iordanianis. eo quoque nomine haec familia coniuncta est, quod Getica Iordanis hic medium locum tenent inter Orosium et Ethicum qui praecedunt, et itinerarium Antonini quod sequitur. Orosium praecessisse in Atrebatensi infra videbimus. praecessit item in libro Cantabrigiensi, quamquam Orosii exemplum cum Ethico iam separatum est numeris inscriptum O. 4. 34; sequitur itinerarium deficiens in verbis *item a Terracina* p. 56 Pind. idem ordo est in Berolinensi, nisi quod itinerarium ab eo abest (cf. Car. Pertz cosmogr. Ethici p. 75). in Holmiensi hodie quidem desunt Orosius et itinerarium, sed ut illum appareat adfuisse. in Parisino praecedit Orosius, sequitur historia Alexandri, adfuit aliquando Ethicus. denique in Brugensi praecedit Orosius, sequitur historia Alexandri. itinerarii index in his libris hic est: 'incipit itinerarium provinciarum omnium 'antonini augusti imprimis provincia africe', id quod adnoto, quoniam similis inscriptio est codicum itinerarii duorum, Blandiniani Gandavensis et allati ex Morinis, de quibus itinerarii editores Pinder et Parthey praef. p. XV sq. egerunt, neque improbabile est codicem principem huius familiae, quem infra videbimus fuisse Wandonis abbatis, tam in Geticis Iordanis hanc propaginem dedisse quam itinerarii certam familiam ex eo originem ducere.

Hiatus huic librorum ordini communis est inter alios hic:

p. 62, 16 et antes nominantur sclaveni *om. XYZ*

principem huius familiae *a* apertam habuisse litterae *u* similem errores ostendunt ei proprii:

	lectio vera:	*lectio corrupta cl. III:*
p. 69, 12	mater	in utero
97, 14	caesarea	cessuria
102, 14	gunthamundus	gunthamandus
113, 24	absentiam	absentium
114, 1. 116, 10	tolosam	tholosum

item litteras *r s* simillimas:

p. 90, 12	boiscos	boircos
118, 10	dertona	desetona

sola haec classis verum servavit consentientibus in errore duabus aliis locis his:

	cl. III:	*cl. I. II:*
p. 108, 10	certatur	testatur
109, 10	certamen ineunt	certamine
124, 23	copercula	cuius fercula

item dissentientibus aliis:

p. 59, 1 screrefennae *XYZ*, rerefennae *HPVL Rav.*, crefennae *OB*
2 ouis auium *XYZ*, ouium *OB*, ouium auiumque *HPVLA*
84, 4 iugo hemi *AXYZ*, iugum enim *HPV*, iugum eius *L*, iugum *O*, iugo *B*
107, 17 diuersis gentium *XY*, diuersis gentibus et *OB*, superbarum gentium *HPVLA*
125, 25 conspiratioque *XYZ*, conspiratoque *HPVA*, conspiratorumque *OB*

qui loci ita comparati sunt, ut neque de casu neque de coniectura recte cogitetur. nec recte opinor obicietur paucitas exemplorum. nam cum auctor talis sit, cui ipsi perturbatissima quaeque et ineptissima merito tribuas, in Geticis autem, in quibus solis diversae originis codices praesto sunt, non multi loci inveniantur ita desumpti ex auctoribus nobis servatis, ut in iis crisis certum fundamentum habeat, rari sint necesse est loci, ubi primi secundique ordinis librorum lectio ita vincatur a tertio, ut hanc evidenter appareat veram esse auctoris, illam ortam ex librariorum neglegentia.

Quibus locis consentiunt in erroribus classis tertia et primae codices quidam:

p. 72, 15 medopam *PVLOB*, medorum *HXYZ*
90, 4 cerua disparuit *HPVSOB*, *om. LXYZ propter homoeoteleuton*
102, 2 egeritur *reliqui*, erigitur *LXYZ*

item classis tertia cum secunda:

p. 84, 17 mirabiliter *reliqui*, miserabiliter *BXY ex interpolatione hominis Christiani*
102, 19 exconsulem *reliqui*, et consulem *OXY* (*B deficit*)

ibi res redit aut ad corrigendi causam communem aut ad casum. interpolationes grammaticae cum passim deprehendantur, inveniuntur etiam aliae graviores: ita bis p. 78, 11. 80, 7 (hic tamen in solo *Y*) Alexander *Mamae* emendatus est in Alexandrum *Mammeae filium*, item 88, 7 gentibus quae enumerantur numerus *undecim* adiectus. denique ex *mag. mil.* 88, 3 factum est *magna milia.* quapropter etiam quod legitur 55, 4 in his libris *yppopodes*, cum in reliquis sit *hyppodem*, per se probabile coniecturae tribuendum est, cum praesertim geographus Ravennas a reliquis libris stet et ex Ethico Iordanem in hoc librorum ordine praecedente librarius archetypi verum petere potuerit.

Principem huius familiae librum deprehendit Bethmannus eum fuisse, quem Wando per a. 742—747 abbas S. Wandregisili monasterio suo legavit testibus gestis abbatum Fontanellensium (Mon. Germ. SS. II p. 287) inscriptum 'historia Iordanis episcopi 'Ravennatis ecclesiae Getarum'; nam episcopum Ravennatem auctorem in hoc solo ordine librorum appellari supra p. XIII vidimus. at is liber hodie desideratur et quod de secundo ordine dixi eum eo nomine potissimum a primo superari, quod exemplaria antiqua et bona huius extant, illius perierunt, id multo magis in tertium cadit. nam cum hunc quoque constet extitisse saeculo octavo, exemplarium quae habuimus antiquissimum est Cantabrigiense saec. XI excerpta tamen habemus hoc antiquiora codicis Duacensis, de quibus iam videamus.

Excerpta Duacensia

Dvacensis codex n. 753 saeculi X exeuntis vel incipientis undecimi compilationem rerum gestarum complectitur a monacho quodam Vedastino aut eodem tempore, quo liber scriptus est, aut non multo ante elaboratam et hoc solo codice nobis servatam. collectanea ea nuper prodierunt curante Waitzio nostro (Mon. Germ. SS. XIII p. 674 sq.), cui missum librum scriptum nos item pro re excussimus. auctor inter alia

Iordanis, quem nomine quoque (scilicet ed. p. 678: *ut Iohannes* — sic errore — *Ravennatae urbis episcopus scribit*, item ubi locum p. 64, 20 exscribit, in margine est: '*sic Iordanis*') adhibuit Getica nec pauca inde ad verbum transcripsit. usus est codice huius ordinis ni fallor principe: certe etiam Vedastino coenobitae auctor episcopus est Ravennas, quaeque inde repetivit et ostendunt Iordanem eum legisse litteris Langobardicis scriptum (unde veniunt 60, 9 *ulmerachorum* pro *ulmerugorum* et 116, 7 *se mittens* pro *remittens*) et non solum sicubi huius familiae libri qui supersunt in diversa abeunt, meliori lectioni adsentit (ut 110, 15 *uobis* cum *Z* contra *XY*), sed habet etiam quae omittunt *XYZ* verba p. 62, 15 itemque aliquot locis contra eorum consensum antiquiorem scripturam servavit (ut 60, 8 *exientes*, 108, 3 *ribarii*, 110, 16 *magnum*, 110, 25 *autem*). ad crisin Iordanianorum licet excerpta Duacensia momentum raro afferant, si iusto tempore eorum copia mihi facta esset, apparatui critico varia lectio universa inserenda fuisset, ut feci quibusdam locis usus iis quae e Duacensi Bethmannus enotarat. iam sero nactus integra hoc certe loco pro supplemento editionis Waitzianae (p. 679 sq.) subieci elenchum excerptorum ex Iordane petitorum vel certe coniunctorum cum Iordanianis adscripta varia lectione, ubi a mea recensione discedunt. quem locum singula excerpta in compilatione Duacensi teneant si qui erit qui quaerat, adsumpta editione Waitziana facile intelleget.

[Veterum relatores hystoriarum] (*p.* 54, 10—16) totius — cognominant

54, 14 miliariorumque

[est ut] (*p.* 58, 1—12) Claudius Ptholomeus — descriptor in oceani — insulae dispositae

58, 2 oceani arctoi id est septemtrionali salo — scanzia *et sic vel* scandzia *postea* — 7 ad orientem — 8 gremium — 9 immenso — 10 exeunte — 12 esse *om.*

[in quibus insulis multae et diversae manserunt nationes, quarum omnium summum] (*p.* 65, 1) fuit studium inter alias gentes arcum intendere nervis, [certari missilibus, delectari cytharis. harum inquam nationum nomina quia fuerunt barbara nostraeque Latinitati dissona reliquimus. quae] (*p.* 60, 4. 5) gentes Germanis — sevitia, [ex quibus] (*p.* 59, 14) Dani [et Getae, quae primo Hostrogothi, id est orientales Gothi, nunc diviso vocabulo Vesegothi feruntur, feruntur egressi.] (*p.* 60, 6 — 61, 4) ex hac igitur — properant

60, 8 nomen loco — 9 ulmerachorum — 13 filamer — fil. gad. *om.* — 17 inrep.] miserabiliter — 19 reddit — 20 attestatione — 21 a *om.* — 61, 1 philimer — inmenso *corr. in* emenso — optata potiti solo

(*p.* 61, 12 — 62, 3) Scythia [autem regio] Germaniae — fontem

61, 13 stagnum — 14 illud — 15 ambitum — 16 in sinistra parte — 17 sinibus — 62, 1 arctoo — 3 ab hostio suo

(*p.* 62, 7 — 63, 18) in cuius Scithiae — habitasse

62, 7 medio — 8 uastissimam — meotidam — 9 octo] uii — 12 flutaus — 14 aquilonem — 63, 1 nouietanense — 3 quia — 4 extenduntur *om.* — 6 uiduarii — 10 fortissimarum — fecundissima — 17 thraciasque — mare *om.*

(*p.* 64, 5—8) in prima sede — annalium

64, 6 praefati unde loquimur] primi et antiqui gothi — phylimer — 7 salmoxen

(*p.* 64, 20—23) [in] tertia sede — serviebant. *hic in margine:* sic Iordanis.

64, 21 supra — ut sup. dix. *om.* — effecti] caeteris effecti

(*p.* 66, 8—13) Tanausis rex [Scytharum vel *ex Oros.* 1, 14] Gothorum [qui Phylimer successerat] Versozen Aegyptiorum regi ad Phasim fluvium [*in marg.* a quo phasides aves exortae vel cognominatae sunt] occurrit — subiugavit

10 aegyptum — 12 uesosis *om.* — ibi eum in eius patria — 13 eum ledere nequiuisset

(*p.* 66, 15. 16) ex cuius exercitu [multi provintias contuentes subiectas] deserto suorum agmine in Asiae partibus resederunt

[Rome post exactos reges dum prudentia consulum et fortitudine populorum totus pene orbis terra marique fragore obviantium armorum concuteretur, tempore quo Ptholomeus Cleopatre filius regnum Aegyptiorum (*cf. p.* 73, 15) Lutiusque Cornelius Sylla Romanum potitus est consulatum, Gothi ab Asia migrantes Datiam invaserunt, (*cf. p.* 75, 8) quae trans Danubium posita corona cingitur montium, quam non minus annis CCCLII[bus] tenuerunt ad tempora usque Maximini Gothi, qui triennio Romanis imperavit. hic Maximus (*sic*) patre Gotho Micca nomine progenitus (*sequitur compendium narrationis* p. 78, 13 — 80, 8 *editum apud Waitzium p.* 680). potitus imperio ad tuitionem Romani imperii familiarem, quia ex vicino sanguine concretam, Gothorum alam ex Datia evocans in Barcilonam collocat incolasque veteres ferro solo eliminat. Gothi igitur talem occasionem nacti permissa obtinuerunt loca et post biennium Narbonam super ripam Rodani fluminis sitam non sine multo suorum sanguine, dein post quinquennium sua rabie depopulantes Tolosam indepti sunt foederatique cum Romanis annui stipendiarii sub XX[ti]II[bus] imperatoribus annis manserunt CCXLVII].

[Sub Galerio imperatore partes Asiae — deleverunt] *compendium narrationis* p. 85, 18 — 86, 15 (*Waitz l. c.*).

[Sub Diocletiano — gladio peremerunt] *compendium narrationis* p. 86, 15 — 87, 3 (*Waitz l. c.*).

[Cum Theodosio virtute et prudentia consultissimo tunc iuris publici patricio, sed post victoriam consulatu Ausonii et Olibrii imperatore facto, contra Eugenium tyrannum, qui Gratiano imperatore occiso — preda recesserunt] *compendium narrationis* p. 93, 6—9. 95, 8. 9. 96, 10—19. 98, 16—18 (*Waitz l. c.*).

[Sed mox grave ferens res publica eos habere hostes quos consueverat adiutores regnique defensores, muneribus repropitiatos recepit foederatos (*cf. p.* 106, 13) fama interea et vera Rome perlata est ob diuturnam Romanorum atque Gothorum amicitiam Attilam Hunorum regem occidentalem atque comatam Galliam igne et ferro exterminari, et quaerebatur ut subveniretur, animabatur, ut armis tanta viri audacia premeretur. Hunos nam superius diximus secus litus Pontici maris manere quidem hieme, aestate campos velut animalia pervagare, venatione tantum usos vitam per longum tempus ita exegisse. sed ubi numerositate populi eorum excessit audatia, vicinarum gentium quietem turbare ceperunt fraudibus et rapinis. Ostrogothas sibi vicinos, qui longissimam oceani Germanici ripam insidebant, a quibus illi discesserant Gothi, quos notavimus ex Asia in Europae Galliam transisse, primo invadunt, sed mox repulsi, agilitate corporum confisi et agmine suorum, rursus crebro pertemptant, donec federatos recipiunt. Alanos quos dicunt Sclavos] (*p.* 90, 13 — 91, 9) pugna sibi pares — sevitia

91, 1 pauendae — nigredinis habens magis in facie puncta — 3 fiduciam — 5 suscipiant — 9 erecti

Wandalos quos nunc appellant Guenedos attemptaverunt, suis victoriis facile applicavere. gens Suavorum, id est Alamannorum, Gallis saepenumero infesta et ipsa Hunis cessit foederata. quod multis regnis terrarum non fuit ad minimum incommodum. haec apud Hunos agebantur, in quantum fides hystoriarum est credenda, temporibus Vespasiani filiorumque eius Titi atque Domitiani, qui Sarmatas atque Dacos evincere laborabat. enimvero elapsis annis ccc paulo amplius, dico autem imperii Theodosii iunioris et Archadii Honorii filio [*sic*], dum Innocentius papa nomen meritis evincens sedi Romanae curam administrabat, Gallia a deo relicta, quia pondere peccatorum aggravata stragem populi sui solvebat coacta, non hanc Iulianam neque Alemannicam coequare potuit mortiferam rabiem, quoniam haec quanto populorum numerositate multiplicior, tanto grandine et pernitie inmanior. is namque Attila Scytarum atque Hunorum dominus, calicem irae furorisque iusti iudicii propinaturus populis, tantis secum sociatis gentibus, quo via contulit, vivifica Christi aecclesiarum mysteria dissipavit, castra et civitates Christianitate viduavit et ubi post lamentabiles Christianorum cedes Parisius gravi barbarorum labore oppressa succubuit, circumquaque vastatis Aurelianis tenditur ipsaque agminibus hostium circumvallata perturbatur. sed inter agendum precibus beati Aniani eiusdem urbis episcopi ab Etio Romanorum patritio affabilitate, prudentia et belli fortitudine optimo, qui erat ex Italia patre natus Gaudentio, occurritur. cui in auxilio affuerunt duce rege Theoderico et filio eius Torismundo Gothi, (*cf. p.* 108, 3) id est Longobardi, Franci, Burgundiones, Sarmate, Armoriciani, Litigiani, Ribarii, Olibriones, Romani quondam milites. Attila excitus Romanorum fama ab Aurelianis recessit, bellum sitiens Romanis occurrit. convenitur itaque ab utroque populo in campos Maurianos qui Catalaunici dicuntur, centum — ab Etio prevenitur (*compendium narrationis* p. 108, 5 — 110, 10; *Waitz* p. 681).

[Vbi isdem patritius Gothis et caeteris populum talem adorsus est orationem] (*p.* 107, 3—20): prudentiae vestrae — desiderantur [armis prestolantur]

107, 6 suum] mundi sua spe — 7 se *om.* — 8 etenim] enim — 10 angit — nobis] n. romanis — 13 vel] aut — 14 his . . 15 romani] his accensi milites uerbis habetis ait theodericus rex romani — 18 nullum] hinc nullum — pauit — 19 comites duci] milites ducis

[Interea] (*p.* 110, 11 — 111, 10) Attila — praecipitantur

110, 11 causa praecedente] pro montis vertice — 12 post] lectissima manus post — 13 rei *om.* — 15 consuetos — 16 uindictam — 18 iudicium — 20 campis — 21 notum — sunt *om.* — 22 testudinesque — 23 aciem alanos] acies — 24 nobis] n. erit — citam uictoriam — 111, 4 asserit — 5 maioribus nostris — 10 pugnam

[Circa horam — parte pugnantibus] *compendium narrationis* p. 109, 4. 5. 111, 24 — 112, 21. 113, 16—21; *Waitzius* p. 681.

Sequitur (p. 681 ed.) locus de Gallia comata insertis excerptis ex Notitia Galliae, quae citatur sub nomine 'hystoriae Marcelli consulis'; scilicet adhibuit scriptor librum Bertiniani similem (St. Omer 697 + 706), in quo Marcellini chronico subiuncta est Notitia illa. haec excipit locus Hieronymi ep. 123 de clade Galliarum et narratio de M. Marcello sumpta ex Pauli historia Romana, item de Cn. Pompeio sumpta indidem, sed ut Cn. Pompeium Hispaniae victorem a Cn. Pompeio Hierosolymorum expugnatore scriptor suo errore distinguat. interposita sunt fabulosa multa pertinentia ad Galliae civitatium origines. deinde pergitur sic:

[Verum non sola Germania atque Gallia a tanto hoste passa est discrimina: eadem namque coacta sustinuit Italia milite et rerum copia opulentissima. nam post tantae caedis exterminium Torismundus ad paternum solum reversus est Tolosamque] (*p.* 114, 1—22) ingreditur — Italiam'

114, 1 hic] qui — fortium] f. gothorum et superiorum gallorum — 3 de secessu] discessu — 4 dissolutionem — 5 congressione — obsidit — 11 quae in fastigio — 17 omnibus generibus t. adhibitis — et *om.* — 18 ut appareat] apparerent — 19 et hinc — 21 tic.] tycinum quod nunc dicitur papia — 22 demoliunturque

(*p.* 115, 14 — 116, 9) Reversus itaque — recessit

115, 14 suas] proprias — 15 dir. leg. — 116, 1 immineret] appareret — 3 torismundus — 6 spe *om.* — 7 remittens] se mittens — 8 et *om.*

Hiatus codicis intercepit quae sequebantur.

Codex Atrebatensis

Codex Atrebatensis (nobis *Z*) collegiatae ecclesiae S. Mariae qui fuit hodie desideratur[110], sed adhiberi potuit collationis eius, quam fecit Heribertus Rosweydius, apographum adscriptum ad marginem exemplaris editionis Lindenbrogianae adservati in bibliotheca publica Hamburgensi[111]. recognitio etsi non indiligenter facta est, Rosweydius multa sine dubio adnotare aut noluit aut supersedit: quapropter silentio diffisi ibi tantum librum adlegavimus, ubi diserto testimonio de lectione constaret: neque enim tantae utilitatis est, ut ubi dubiis coniecturis lectio eius implicita foret, ad eum attendamus. similiter si quando adscripta dubitationem aliquam relinquebant, saepius ea suppressimus: ut p. 53, 4 in ed. est *castali*, superscriptum *e* pro *i*, ut dubium sit utrum *castale* an *castule* in Atrebatensi fuerit. item p. 59, 10 cum in ed. sit *athelnil*, deleta est *t*, sed utrum fuerit *ahelnil* an *ahelmi* (sic *X*), minus certum est. uno certe loco p. 110, 15 in hac familia cum Duacensi solum Atrebatensem verum servavisse supra p. LXIV observavimus; similiter 114, 22 solus tertii ordinis habet *demoliuntque*. e contrario non desunt mendae huic libro propriae, ut hiatus p. 73, 15. propius accedit ad Berolinensem *Y* quam ad Cantabrigiensem *X* etiam in erroribus (ita p. 126, 23 verba *mag. mil.* adsunt in *X*, absunt ab *YZ*), sed longe praestat Berolinensi eamque utilitatem praebet, quod ubicumque *XZ* consentiunt, de lectione libri principis huius ordinis fere decisum sit. ubi vero contra *X* stant *YZ* vel etiam, id quod raro evenit, tres libri in diversa omnes abeunt, archetypi lectio in coniectura posita est.

110) Mentio eius fit in catalogo saec. XIII vel XIV bibliothecae monasterii Atrebatensis S. Vedasti (Antonius Sanderus bibl. Belgica I [1641] p. 64) sic: 'historia Orosii et Iordanis'. Robertus Gale in praefatione ad patris Thomae Itinerarium Britanniarum (Londini 1709. 4.) p. IV quod ait patrem in itinerario Antonini recensendo adhibuisse variam lectionem a Bentleio ex codice Atrebatensi desumptam, pertinet sine dubio ad eundem librum, quem praeter Getica etiam itinerarium continuisse ut reliquos huius familiae probabile est; observantque editores Bentleianum itinerarii librum conspirare fere cum libris Gandavensi et Morino, quos supra p. LXII ad hanc familiam revocavimus. codicem eum, quem Galii possederunt eiusdem generis (nobis *X*), ipsum esse Atrebatensem quominus statuamus, obstat et lectionis *XZ* diversitas et quod itinerarium in libro a Bentleio adhibito integrum fuit, mancum in Galiano.

111) Nuper Heitzius professor Argentoratensis misit ad me alterum eiusdem editionis exemplar, aliquando 'bib. domus prof. societatis Iesu Antv(erpiensis)', cui praescriptum est: 'contuli cum vetusto exem-'plari in membrana ecclesiae collegiatae S. Mariae Atrebati. habetur post Orosium in magno 4to. dedit eum 'librum ecclesiae Iacobus Arondelli canonicus. H(eribertus) R(osweydius)', archetypum igitur Hamburgensis, cuius in locum infelici clade deleti substitutum nunc adservatur in bibliotheca publica Hamburgensi. — Inde errores quidam apographi emendantur, ut 62, 12 in *Z* '*flutaus* fuit ut in *XY*, non *fluitans*; 67, 12 *sortitae*, non *fortiter*.

Cantabrigiensis

CANTABRIGIENSIS (nobis *X*) *Trinity College* O. 4. 36, antea Galii n. 64[112]), fol. membr. saec. XI exeuntis, quid contineat praeter Iordanis Getica, supra exposui. contuli ipse et lectionem rettuli plenam. codex est eorum qui toti conferri potuerint huius ordinis optimus, sed habet sibi proprios et hiatus (ut p. 92, 12. 127, 4) et errores complures.

Berolinensis

BEROLINENSIS Lat. fol. 359 membr. saec. XII (nobis *Y*) fuit aliquando monasterii S. Lamberti Laetiensis (Liessies) in Hannonia (recensetur in catalogo librorum eius monasterii apud Sanderum bibl. Belg. vol. II a. 1643 p. 27 sic: 'Iordanes episcopus 'Ravennas, historia Getarum, liber unus'), postea apud Lebeau iure consultum Avesnensem, ubi eum excussit Bethmannus, deinde in bibliotheca nostra regia. contuli ipse; lectionem rettuli suppressis mendis ei propriis, id est ubi solus stat contra reliquos libros omnes consentientes. interpolationem subiit sibi peculiarem; ita p. 121, 21, ubi Atrebatensis, Cantabrigiensis, Parisinus 5873 pro *dediticiis* dant corruptum *delitiis*, ei Berolinensis substituit *reliquis*, p. 128, 2 pro *herilieua* Cantabrigiensis et Parisini 5873 Berolinensis dat *herili sua*, p. 68, 16 ex *cysum* fecit *cydnum*, p. 61, 11 pro *edicere*, quod habent reliqui libri et ex hoc ordine Cantabrigiensis, in Atrebatensi est *ediscere*, in Berolinensi Parisino Brugensi *edisserere*. solus ubi verum habet (ut p. 63, 3 *qua* pro *quia*), coniectura in causa est.

Deteriores ordinis tertii

PARISINOS libros duos hodie disiunctos 4880 et 5873 aliquando unum volumen ita effecisse, ut quae in priore desunt folia (secundum numerationem antiquam) 49—64 in altero inveniantur, et res ostendit et ad priorem partem P. Pithoeus (nam eius manum agnovit qui mea causa examinavit A. Schoene) haec subnotavit: 'recepi hunc librum 'a P. Daniele idib. Octob. 1570, ex quo detraxi (?) quaterniones duos, in quorum 'posteriore fuerant abscisa folia quatuor quorum ultimum quod remanserat finem Aethici 'cosmographiae continebat'. prior codex continet post Orosium f. 48 principium Geticorum usque ad verba praefationis p. 53, 6 *de origine actibusque*, posterior foliis 49—60 (numerationis scilicet antiquae) quae sequuntur inde a verbis *getarum ab olim* usque ad p. 138, 20 *cessit et* fine mutila, praeterea Callisthenis vitam Alexandri, ut mittam ea quae bibliopega solus adiunxit. ex hoc libro sumpta est varia lectio quam a Pithoeo acceptam Fornerius ad marginem editionis suae (cum Cassiodorio Paris. 1579, rep. 1583. 1589) publicavit. eundem (sibi *A*) Vossius contulit cum editionis Vulcanii exemplari hodie adservato in bibliotheca Lugdunensi impr. XIII. O. 673. codex Berolinensi fere aequiparandus est, ut modo hic modo ille propius accedat ad huius familiae archetypum neuterque careat mendis sibi propriis. ad auctoris crisin nullam ex eo utilitatem redundare declarat specimen adiectum praefationem et c. 3 complectens[113]).

---

112) Eius meminit Robertus Gale p. IV praefationis ad patris Thomae editionem itinerarii Britanniarum (Londini 1709. 4.) verbis his: 'penes me est in pergamenis pars illa itinerarii quae Africam Sardiniam Sici-'liam Italiamque peragrat'. cf. Parthey et Pinder praef. itin. p. XXXI.

113) p. 53, 3 *litoris*] *maris* — 4 *castale laxare* — 5 *habet* — *id*] *hoc* — 7 *actibusque* — *generationes*] *egnationes* (sic) — 8 *ab eo*] *habeo* — 9 *nollet* — p. 54, 1 *implendum* — *autem*] *enim est* — 3 *eiusdem* — 8 *tu ut*] *ut tu* — *dominus t. amen* om. p. 58, 1 *etenim*] *enim* — *tholomeus* — 2 *occeano* — *scandzia* et sic deinceps plerumque (p. 59, 13. 60, 1 *scandze*) — 7 *ad orientem* — *lacum* om. — 8 *gremium* —

Brvgensis membr. fol. saec. XIV, olim abbatiae S. Mariae de Dunis (Terduyn) prope Brugam, iam Brugae est in seminario, ubi eum contulit Bethmann iudicavitque ex eodem libro descriptum, ex quo venit Berolinensis.

Stockholmiensi bibliothecae quem librum intulit Ioh. Gabr. Sparwenfeldt (Liljeblad cat. libr. mss. quibus bibl. regiam Holmiensem auxit I. G. Sparwenfeldt. Holmiae 1706. 4.), eum specimine sumpto huic ordini adiudicavit Bethmannus.

Gandavensis capituli membranaceus fol. saec. XV exeuntis, cui in fine adscripsit idem librarius haec: 'hoc volumen comparavit Raphael de Marcatellis dei gratia epi-'scopus Rosensis abbas S. Bavonis iuxta Gandavum a. d. 1492', continet historiam naturalem animalium cum figuris, Iordanis Getica, Iohannis de Thurocz chronicon Hungariae, Rogeri carmen de destructione Hungariae, Aeneae Silvii historiam Bohemicam. specimen lectionum enotavit Bethmann; huius ordinis est, sed inutilis.

Eiusdem ordinis libri commemorantur hi:

Batayliensis monasterii a. 1538 descripsit Lelandus collect. 3, 68 sic: 'Chro-'nicon Iordanis episcopi Ravennatensis integrum: praefiguntur historiae nomina auto-'rum, quorum testimonio usus est, et in fine recenset nomina barbararum gentium, id 'est populorum Germaniae. Itinerarium Antonini mancum, in quo nihil de Britannia'.

Cantvariensem librum 'ex quodam registro sive indice bibliothecae Cantua-'riensis' idem Lelandus collect. 3, 120 recenset sic: 'Chronica Iordanis episcopi Raven-'naten. de rebus gestis Gotthorum. Itinerarium Antonini'.

St. Omer n. 717 membr. saec. XI secundum catalogum continet continuitve praefationem Orosii, Ethicum, Iordanis Getica, historiam tripertitam. Geticis praescribitur: 'in hoc corpore continetur chronica Iordanis ep. Rav. civ. de origine ac vocabulis 'gentis Gothorem aedita ad Castalium'; sed maxima pars eorum abscissa ex volumine hodie desideratur.

Libri deperditi

De codicibus Iordanis, quorum ne ordinem quidem determinare potuimus cui adscribendi sint, quas Bethmannus collegit quaeque praeterea casu magis quam consilio succreverunt indicationes, hoc loco composui si non ad crisin, fortasse ad alia quandoque utilia futura.

Liber 'cuiusdam de gestis Gothorum' qui Bobii fuit secundum catalogum saec. X (Muratori antt. Ital. 3 p. 819) num fuerit Iordanis, parum constat. in inventario a. 1461 non comparet.

Cameraci in S. Benedicti (teste Sandero bibl. Belg. 2, 27) servabatur 'Iordanis 'historia Getarum liber unus'. ibi iam non extat.

Casini inter volumina, quae Desiderius abbas tum, postea a. 1086 papa creatus scribi iussit, secundum Petrum diaconum III, 63 fuit quo continebatur 'historia Ior-'danis episcopi de Romanis et Gothis'.

---

euoluit — 9 *inmenso* — 10 *exeunte* — 12 *esse* om. — 15 *tamen*] *tantum* — *earum* — *tholomeus* — 16 *frigus* — 19 *lucem claram* — p. 59, 1 *circuisse* — *que*] *qui* — 4 *thoringi* — 8 *hallim* — 9 *una planitie ac fertiles* — 10 *ahelmil* recte — 11 *mixti* — *exesis* — 12 *et his*] *et tethis* — *raumarice ragnarici* — 14 *cognitio* — p. 60, 1 *nimiam proceritatem* — 2 *aigandzi* — *gethel* — *rannii* — 3 *roduf* — 4 *gremium*

In inventario rerum monasterii Centulensis sive S. Richarii in Picardia a. 831 facto (d'Achery spicil. ed. 2 vol. II p. 311) recensetur 'historia Iordanis de summa 'temporum et de origine actibusque Romanorum uno volumine'.

Gratzi in bibliotheca universitatis fol. 42, 59 codex est saec. XII exeuntis adservatus olim in S. Lamperti in Austria cum hac praescriptione: 'hos historiographos in uno volumine, sed sub XXIIII librorum distinctione comprehendere proposuit 'Hartwicus: Orosium, Ottonem Fris. ep., Romanam historiam, Iordanem, Trogum 'Pomp., Honorii chronica, Reginonis chronica, Livium, Nicophorum vel Geor . . . .' (cf. Wattenbach apud Pertzium *Archiv* 10, 623). in ipso volumine Iordanis libelli non adsunt.

Apud Silvestrum Maurolycum teste catalogo librorum eius (cod. Vat. Christ. 2099 saec. XVI) fuit codex continens 'Gepidarum gesta et Pauli diaconi hist. Lang. 'membr. fol.'.

Murbaci secundum catalogum a. 1464 (Matter *lettres et pièces rares* Parisiis 1846 p. 69) fuerunt Iordanis historiarum libri duo.

In 'Consignatione librorum illustriss. princ. et ducis Mediol. et Papie facta in castro 'Papie 1426' (servat eam ms. bibl. Vniv. Paviae in Ticinensibus XXXV, 3) recensetur 'Cronica Gothorum et aliorum regum. Volentem . . . pacem custodiens DCCCLXIII'. prima verba principium sunt Geticorum Iordanis, postrema finis Langobardicae historiae Pauli diaconi.

Treveris in S. Maximini fuit volumen continens 'Gesta Getarum' teste catalogo eius bibliothecae ex cod. Brux. 6833 edito a Reiffenbergio *annuaire de la bibl. royale de Belgique* 3, 124.

Weihenstephani in bibliotheca secundum catalogum saec. XII (cod. Monac. 21521 et inde Pez thes. 1 praef. p. XXV) fuit 'chronica Iordanis'. in bibliothecam Monacensem id volumen non pervenit.

Editiones

Editiones factae sunt esseve dicuntur hae.

1. Geticorum cum Pauli historia Langobardorum Augustae Vindelicorum 1515 cura Conradi PEVTINGERI (v. supra p. LIX).
2. utriusque libelli cum Procopii libris historicis Latine versis. Basileae 1531 cura Beati RHENANI (v. supra p. LIV).
3. utriusque libelli cum Zosimo Procopio Agathia Basileae (1531) cura LEVNCLAVII.
4. Geticorum post Cassiodorii opera Parisiis 1579 (indice mutato vel repetita editione 1583. 1588. 1600) cura FORNERII.
5. Romanorum non integrorum in SYLBVRGII scriptoribus hist. Rom. Francofurti 1588.
6. utriusque libelli sub titulo 'Iustiniani Augusti historia' cum Procopio et Agathia Lugduni 1594 cura Simonis G. Silvii.
7. utriusque libelli cum Isidoro et Procopio Lugduni Batavorum 1597 (indice mutato 1617) cura Bonaventurae VVLCANII.
8. Geticorum cum Cassiodorii operibus Aureliae Allobrogum 1609 (denuo 1622. 1637. 1650. 1656) cura Petri BROSSEI.

9. Romanorum in scriptoribus historiae Romanae qui prodierunt Aureliae Allobrogum a. 1609, repetiti sunt Ebroduni 1621. Amstelaedami 1625. 1630. Lugduni Bat. 1648. Heidelbergae 1743. 1778.
10. utriusque libelli in GRVTERI historiae Augustae scriptoribus Latinis minoribus Hanoviae 1611.
11. utriusque libelli cum Isidoro et Paulo Hamburgi 1611 cura Friderici LINDENBROG.
12. utriusque libelli in BIBLIOTHECA PATRVM COLONIENSI vol. VI, 2 (1618), 718.
13. Geticorum post Hugonis Grotii historiam Gothorum Vandalorum et Langobardorum Amstelaedami apud ELZEVIRIOS 1655.
14. utriusque libelli in BIBLIOTHECA PATRVM MAXIMA LVGDVNENSI vol. XI (1677) p. 1052.
15. Geticorum cum Cassiodorii operum vol. 1 Rotomagi 1679 cura Iohannis GARETI.
16. utriusque libelli in MVRATORII scriptorum rerum Italicarum vol. 1 (Mediolani 1723).
17. utriusque libelli cum versione Gallica, quam fecit A. Savagner, Parisiis Panckoucke 1842.
18. Stephanus Endlicher quam a. 1848 inchoavit neque absolvit editionem Geticorum, eius unicum quod superest exemplum a Karajano dono sibi datum nuper Miklosichius intulit bibliothecae publicae Vindobonensi. praemissa est 'brevis 'notitia literaria de Iordane'. varia lectio nulla adiecta est.
19. Geticorum Stuttgartiae 1866 (ed. 2) cura Caroli Aug. Clossii.

Ratio editionis

Haec de apparatu. in eo perficiendo magnopere me adiuverunt collectanea Bethmanni, qui in usum editionis futurae per multos annos libros ad quadraginta contulit inspexitve eosque in certas classes digessit, quamquam nec quae inde effecit satis mihi fecerunt nec varia lectione operose magis quam perite et diligenter composita contentus esse potui. superest ut paucis exponam, quamnam rationem in editione adornanda equidem tenuerim. selegi ex libris vetustis hos:

H Heidelbergensem	*O* Ottobonianum	*X* Cantabrigiensem
P Palatinum	*B* Breslaviensem	(*Y*) Berolinensem
V Valenciennensem		(*Z*) Atrebatensem,
L Laurentianum		
A Ambrosianum		

ex his lectionem plenam rettuli libri Heidelbergensis, plenam dempta orthographica (quid ita significetur, expositum est in praefatione indicis III) sequentium septem, plenam demptis propriis erroribus Berolinensis libri; Atrebatensem denique olim deperditum ibi tantum attuli, ubi diserto testimonio de eo constabat (v. p. LXVII). in omnibus non attendi nisi ad primum librarium, qui si quid correxit, reiectam scripturam repositamque litterulis ^{a} ^{b} (sic V^a V^b) distinxi; emendatorum adnotationes (sic V^2) fere sprevi, quoniam plerumque rem egerunt ex ingenio vel, ut fecit corrector Valenciennensis, adhibito libro aliquo ordinis deterioris. his adiunxi excerpta

Geographi Ravennatis	Pauli diaconi et Landolfi
S Cheltenhamensia	Frechulfi.

quos auctores ad manus fuerint, singulis paginis subscripsi. plagulae impressae et Romae curavi ut denuo recognoscerentur ad libros Vaticanos duos Palatinum et Ottobonianum et ipse iterum relegi ad libros quos domi habebam Heidelbergensem Breslaviensem Cantabrigiensem Berolinensem. quo facto cum hoc mihi videar adsecutus esse, ut errores in variam lectionem pauci se insinuarint, simul infelicissimo casu accidit, ut funesto incendio, quod proximo anno accidit paucis diebus post absolutam textus impressionem, una cum domo mea quattuor illi libri toti et cum his maiore ex parte Vindobonensis n. 203 interirent.

Ex iudicio, quod de singulis libris singulisque eorum ordinibusque supra tuli, efficitur, quas leges in Iordanianis recensendis secutus sim, Geticis scilicet. nam in Romanis cum praeter excerpta Cheltenhamensia non adsint nisi primi ordinis libri, res facilis est et expedita. Geticorum cum tres ordines librorum supersint, quaenam cuiusque eorum auctoritas sit, anceps quaestio est eoque magis implicita, quod in singulis ordinibus codicum condicio admodum dispar est. Iordanes cum scripserit eo sermone, quo tunc vulgo utebantur, soloecismi eius non tam aequales offendebant quam posteros imbutos medii aevi scholastica doctrina. propterea multo magis quam reliqui auctores grammatistarum eius aetatis emendationem subiit, procedente tempore ut civilior et humanior, ita sui magis dissimilis evadens. ab hac interpolatione immunes manserunt soli duo libri Heidelbergensis saeculi octavi et Palatinus noni, scilicet si primam manum respicimus, nam posteriores emendatores hos quoque invaserunt. modestis finibus eam admiserunt qui scripserunt Valenciennensem saeculo nono et decimo Ottobonianum; late grassata est ab undecimo inde saeculo, dominans in Laurentiano Breslaviensi Atrebatensi Cantabrigiensi Berolinensi itemque in reliquis a nobis omissis. accedit, quod ii ipsi codices, quibus grammatistae pepercerunt, Heidelbergensis et Palatinus item probe et religiose scripti sunt, cum Ottobonianus aetate iis non multum inferior neque magnopere interpolatus a librario veniat neglegentissimo. eatenus illi duo libri soli fundamentum praebuerunt, quibus tuto insisteremus. at si respicimus eam lectionis diversitatem, quae non ab interpolatione grammatica pendet, tantum abest, ut primae classis privilegium ad eam item perveniat, ut fortasse, si adessent libri secundi et etiam magis tertii ordinis sua bonitate Palatinos aequantes, eos potissimum prae his sequeremur. nam stemma codicum, quod ex supra positis efficitur, hoc fere est:

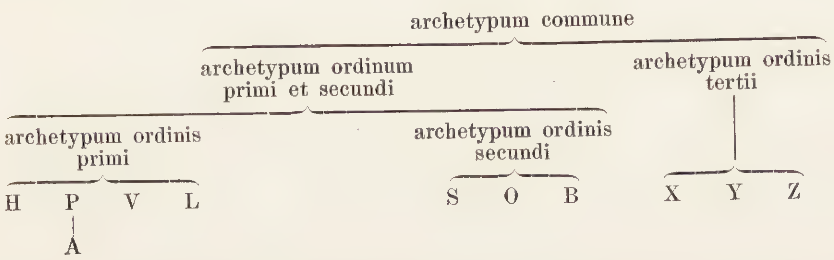

haec si recte posuimus, libera electio est non solum ibi, ubi tres ordines dissentiunt, sed ibi quoque, ubi ab una parte stant *HPVLASOB* contra *XYZ:* e contrario ubicumque aut *HPVLAXYZ* stant contra *SOB* aut *SOBXYZ* contra *HPVLA*, classis solitaria vincitur. sed id ita temperandum est, ut interpolationis et emendationis suspicio quamquam

a nullo genere librorum plane abhorret[114], in secundum et tertium multo magis quam in primum cadat, consensusque illorum librorum nullam vim habeat, ubi ad interpolationis communionem revocari potest[115]. solitariae autem singulorum librorum lectiones ita comparatae, ut eiusdem ordinis reliqui libri cum reliquis ordinibus consentiant, iusta auctoritate destituuntur originem habentes aut errorem aut coniecturam. — Post fundamentum lectionis positum quod incipit coniecturarum et opinationum mare magnum et aestuosum, ab eo quantum fieri potest abstinui; ita enim auctor comparatus est, ut iusta in plerisque scriptis ratiocinatio nimios errores et incredibiles ineptias non auctoris esse, sed librariorum in Iordane ita deficiat, ut lectio quo magis inepta, his libellis eo magis apta videri possit.

Quod olim cogitaram subscribere praefationi grati animi testimonium erga bibliothecarum moderatores et reliquos horum nostrorum studiorum fautores, quorum benivolentia effectum est, ut haec recensio librorum Iordanianorum diu expetita auctior et emendatior prodeat, id quominus perficerem fortuna mihi invidit. nam animus non sustinet gratias agere iis, quibus ipsa volumina saecularia restituere iam nequeo. benivolentiam eorundem optimorum virorum quamquam in hac calamitate etiam magis expertus sum, mihi infelix liber quamdiu ero mei infortunii tristissima memoria manebit.

114) Ita loco p. 59, 2 de quo supra p. LXIII dixi pristinam scripturam *ouis auium*, quae sola ferri potest, servavit ordo tertius, ex corruptela in archetypo primi secundique ei substituta, quam suspicor fuisse *ouium auium*, natae sunt lectiones interpolatae ambae classis secundae *ouium*, classis primae *ouium auiumque*.
115) Saepenumero haesitavi, quatenus consensui secundi tertiique ordinis confiderem: ut p. 61, 15 *per omnem Meotidis aditum* per se absurdum fortasse mutari debuit cum *BXY* in *ambitum*. sed tamen et illud ab inepto auctore scribi potuit et hoc a librariis pluribus non ineptis per coniecturam reponi.

Berolini m. Novembri a. MDCCCLXXXI.

NOTARVM INDEX.

H = codex Heidelbergensis saec. VIII (v. p. XLVII)
P = codex Palatinus saec. IX (v. p. XLVIII)
V = codex Valenciennensis saec. IX (v. p. XLVIII)
L = codex Laurentianus saec. XI (v. p. XLIX)
A = codex Ambrosianus saec. XI (v. p. L)
S = excerpta Cheltenhamensia saec. IX (v. p. LVIII)
O = codex Ottobonianus saec. X (v. p. LIX)
B = codex Breslaviensis saec. XI (v. p. LIX)
X = codex Cantabrigiensis saec. XI (v. p. LXVIII)
Y = codex Berolinensis saec. XII (v. p. LXVIII)
Z = codex Atrebatensis (v. p. LXVII)

CORRIGENDA.

p. XLVIII v. 14 saec. X] *scr.* saec. IX
3, 10 lecticaverint] *scr.* lectitaverint
16, 6 Tusciae *Zangemeister conicit auctorem adsumpsisse ex Orosio 7, 19, 5*
33, 20 *adhibuit Iordanes Orosium 6, 22, 6*
38, 32 *verba* primo proelio *fortasse accesserunt ex Eutropio 9, 24*
41, 3 imperium d. t. s. t. coeperunt *Orosii sunt 7, 36, 1*
42, 6 Get. 64] *scr.* Get. 164
61, 9 *scr.* tantum Magog (*cf. p. 174 not. 4*)
63, 11 *adde* pulularunt *H*
71 *not. 4 dele: intelleguntur quae modo praecedunt*
72, 1 *adde* pustulavit *H*
86, 9 ad *omittendum fuit cum HPVLA*
112, 8 *scr.* adversi, Gothos inquiret

DE SVMMA TEMPORVM

VEL ORIGINE ACTIBVSQVE GENTIS ROMANORVM.

Vigilantiae vestrae, nobilissime frater Vigili, gratias refero, quod me longo per 1
tempore dormientem vestris tandem interrogationibus excitastis. deo magno gratias,
qui vos ita fecit sollicitos, ut non solum vobis tantum, quantum et aliis vigiletis. 5
mactae virtutis et meriti. vis enim praesentis mundi erumnas cognuscere aut quando 2
coepit vel quid ad nos usque perpessus est, edoceri. addes praeterea, ut tibi, quo-
modo Romana res publica coepit et tenuit totumque pene mundum subegit et hactenus
vel imaginariae teneat, ex dictis maiorum floscula carpens breviter referam: vel etiam
quomodo regum series a Romulo et deinceps ab Augusto Octaviano in Augustum ve- 10
nerit Iustinianum, quamvis simpliciter, meo tamen tibi eloquio pandam. licet nec 3
conversationi meae quod ammones convenire potest nec peritiae, tamen, ne amici pe-
titionibus obviemus, quoquo modo valuimus, late sparsa collegimus. et prius ab auc-
toritate divinarum scripturarum, cui et inservire convenit, inchoantes et usque ad orbis
terrae diluvium per familiarum capita currentes, devenimus ad regnum Nini, qui Assy- 15
riorum in gente regnans omnem pene Asiam subiugavit, et usque ad Arbacem Medum,
qui distructo regno Assyriorum in Medos eum convertit tenuitque usque ad Cyrum
Persam, qui itidem Medorum regnum subversum in Parthos transtulit, et exinde usque
ad Alexandrum Magnum Macedonem, qui devictis Parthis in Grecorum dicione rem 19
publicam demutavit. post hec quomodo Octavianus Augustus Cesar subverso regno 4
Grecorum in ius dominationemque Romanorum perduxit. et quia ante Augustum iam
per septingentos annos consolum, dictatorum regumque suorum sollertia Romana res
publica nonnulla subegerat, ab ipso Romulo aedificatore eius originem sumens, in
vicensimo quarto anno Iustiniani imperatoris, quamvis breviter, uno tamen in tuo

---

P V S(*index adest, praefatio deest*). — *Muratori rer. Ital. script. tom. I p.* 222[a].

1. 2 incipit liber iordanis episcopi de summa temporum uel origine actibusque gentis romanorum (lege felix *add. V*) *PVS* 3 uigilantiae uestrae] *V*, uigilantia eum *P*, uigilantiae tuae *Par.* longo per tempore] *P*, longa per tempora *V* 7 addis *V* 12 conuersationis *P* ammonenes *P* 15 assyrriorum *P* 16 penem *P* subiungauit *P* 19 dicione] *P*, ditione *V* 20 augusto *P* 22 regnumque *P* 24 uicesimo *V*

nomine et hoc parvissimo libello confeci, iungens ei aliud volumen de origine actusque Getice gentis, quam iam dudum communi amico Castalio ededissem, quatinus diversarum gentium calamitate conperta ab omni erumna liberum te fieri cupias et 5 ad deum convertas, qui est vera libertas. legens ergo utrosque libellos, scito quod diligenti mundo semper necessitas imminet. tu vero ausculta Iohannem apostolum, qui ait: 'carissimi, nolite dilegere mundum neque ea que in mundo sunt. quia mun- 'dus transit et concupiscentia eius: qui autem fecerit voluntatem dei, manet in ae- 'ternum'. estoque toto corde diligens deum et proximum, ut adimpleas legem et ores pro me, novilissime et magnifice frater.

ep. 1, 2, 15–17

P V.

1 actibusque *V* 5 mundum *V*

IGN. Romani, ut ait Iamblicus, armis et legibus exercentes orbem terrae suum fece- 6
runt: armis si quidem construxerunt, legibus autem conservaverunt. quod et ego,
sequens eruditissimum virum, dum aliqua de cursu temporum scribere delibero, ne-
cessarium duxi opusculo meo velut insigne quoddam ornamentum praeponere. cupio
namque ad inquisitionibus amici fidelissimi, ex diversis voluminibus maiorum praelibans 5
aliqua floscula pro captu ingenii mei in unum redigere et in modum storiunculae tam
annorum seriae quam etiam eorum virorum, qui fortiter in re publica laboraverunt,
gesta strictim breviterque collegere. quod quamvis simpliciter reor dictum videri 7
doctissimis, gratum tamen fore aestimo mediocribus, dum et brevia sine fastidio le-
gant et sine aliquo fuco verborum quae lecticaverint sentiant. ab originem etenim 10
orbis primaque creatione tam hominis quam elementorum et usque orbis terrae diluvio
secundum veredici legislatoris verba Mosei duo milia ducentos quadraginta et duo
annos collegimus. in quibus annis adhuc rudi et simplici hominum natura non reges,
sed familiarum capita suo in genere erant. quorum tamen ordo huiuscemodi fuit. 14

cf. Gen. 5 Adam protoplastus primusque mortalium vixit annos CCXXX et genuit Seth. 8
Seth vixit an. CCV et genuit Enos.
Enos autem vixit an. CXC et genuit Cainan.
Cainan item vixit an. CLXX et genuit Malelehel.
Malelehel vixit an. CLXV et genuit Iareth.
Iareth vero vixit an. CLXII et genuit Enoch. 20
Enoch vero vixit an. CLXV et genuit Mathusala.
Mathusala vixit an. CLXVII et genuit Lamech.
Lamech quoque vixit an. CLXXXVIII et genuit Noe.

Noe vero sexcentorum erat annorum, quando diluvium mundi crudelissima faci- 9
nora expiavit. a cuius regimine vel ab ipso diluvio usque ad confusionem linguarum, 25
que item ob delecta aedificantium turrem facta est in campo Sennahar, et usque
Heber, in quo Hebreorum genus et lingua prisca remansit, quia nec in illa conspira-
tione interfuit, sunt anni DXXV per familias sic.

P V S.

1 romani u. a. a. armis et *in litura V* amblicus *V*, iamblicius *S*, iamblitius *P* 2 constuxerunt *P*[a] 4 insigne] signe *S* 5 ad inquisitionibus] *PS*, ad inquisitiones *V* 7 serie *S*, seriem *V* rem publicam *VS* 8 collegere] *PS*, colligere *V* uidere *PS* 10 et sine] e**ine *P*[1], etsine *potius quam* etsin *P*[2] origine *VS* 11 homines *P*[a] diluuium *V* 12 duocentos *PS*, cc *V* duo] *PS*, duos *V* 13 annus *P*[a] colligimus *VS* 14 huiuscemodo *P* 15 an̄n̄ *vel* an̄ *HPS plerumque*, annos *V plerumque*, annis *L plerumque: nos in talibus librum principem* (*hic P, deinceps H*) *expressimus* 17 *et deinceps* uix *et* gen̄ *per compendium P* 18. 19 malelehel] *libri cum Prospero et Eusebio I p. 79 Sch.* (Μαλελεήλ) 19 et genuit] ēgē *S* 20. 21 enoch enoc *P* 21. 22 math*usala mathusala *S*, matusala matusala *V*, matusalā matusala *P*, τὸν Μαθουσάλα *Eusebius* 24 diluuium] *VS*, diluuio *P* 26 sennahar] *S*, senanahar *P*, sennaar *V* 28 DXXV] lxxu *V*

10 Arfaxath, filius Sem, nepus Noe, qui post diluvium anno secundo est genitus, vixit annos CXXXV et genuit Cainan. — cf. Gen. 10

Cainan vero vixit an. CXXX et genuit Sala.

Sala autem vixit an. CXXX et genuit Heber.

5 Heber quoque vixit an. CXXX et genuit Falech.

A confusione ergo linguarum et primatu Heber, a quo Hebrei, et usque nativitatem Abrahae, quando et primus rex in mundo in gente regnabat Assyriorum Ninus anno regni sui XLII, supra scripto familiarum serie currentes, fiunt anni DXLI sic.

Falech vixit an. CXXX et genuit Ragau.

10 Ragau vixit an. CXXXII et genuit Seruch.

Seruch autem vixit ann. CXXX et genuit Nachor.

Nachor vero vixit an. LXXVIIII et genuit Thara.

Thara quoque vixit an. LXX et genuit Abram.

11 Simul ergo ab Adam et usque ad nativitatem Abrahae, id est ab ortu mundi et 15 usque quadragesimo secundo anno regis primi Assyriorum Nini, ut superius diximus, per familias capitaque eorum fiunt generationes viginti, anni autem $\overline{\text{III}}$CCCVIII, unde iam relictis familiis regum seriem persequamur et, sicut Eusevius vel Hieronimus, primum Assyriorum, deinde Medorum Persarumque et Grecorum currentes, ad Romanum 19 quomodo delatum est vel quali tempore, latius, si dominus permiserit, exequamur.

12 Origo ergo regum regnorumque antiqua Assiria nobis amplexanda est, in qua primus Ninus Beli filius, urbem sui nominis fabricans Niniven, regnavit an. XLII, || ubi a primo anno ipsius Nini et usque in ultimum annum Thonos Concoloros, quem Greci Sardanafalum appellant, quem occidit Arbaces Medorum praefectus, regnum illud transferens in Medos, regnatum est a regibus trigenta et sex per annos mille 25 ducentos quadraginta sic. — Hier. Abr. 1 — Hier. A. 1197

13 Ninus rex Assyriorum post nativitatem Abrahae regnavit ann. X. — Hier. A. 1

14 Semiramis uxor Nini annis XLII. hanc dicunt quasi Babyloniae conditricem, quamvis non legatur quia condidit, sed quia reparavit. || sub ea Abram adoliscit in Chaldea. — Hier. A. 11 — Hier. A. 10

15 Zameis, qui et Ninias, filius Nini et Semiramidis, ann. XXXVIII. || cuius trecessimo 30 tertio anno facta est promissio ad Abram, cum esset annorum LXXV. — Hier. A. 53. 75

16 Arius ann. XXX. || cuius decimo anno centenarius Abraham genuit filium Isaac. — Hier. A. 91. 100

17 Aralius an. XL. || huius in ultimo regni anno nascuntur gemini Isaac, id est Iacob et Esau. — Hier. A. 121. 160

18 Xerses, qui et Baleus, an. XXX. || in huius regni tempore Iacob, germanum fugiens 35 Esau, descendit in Aegypto solus ditatusque cum turba ascendit. — Hier. A. 161 Gen. 32

19 Armamitres ann. XXXVIII. || Iacob a servitute soceri Laban recedens ad patrem revertitur. — Hier. A. 191 Gen. 32

20 Belochus ann. XXXV. || hoc regnante Ioseph aduliscens somnia sua fratribus narrat et patri. — Hier. A. 229 Gen. 40. 41

P V S. — *Mur. p.* 222^b *v.* 3 -nan vero. — *Mur. p.* 223^a *v.* 32 Aralius.

6 primatum *S* eber *V ut passim* ebrei *V* usque] usque ad *V* 7 habrahae *P* primo *S* 8 XLII] xliii *Hieronymus* supra (supras *P*) scripto . . . serie] *PS*, supra scriptam . . seriem *V*: *intellege* si supra scriptam f. seriem percurrimus 11 autem *om.* V^a 11. 12 nacbor nacbor *P* 14 habrahae *P* 15 quadragesimum secundum *V* anno] *S*, annum *V*, an. *P* 16 generationum *P* 17 iam] tan* (*fuit* tam) S^1, tantum S^2 uel] *PS*, seu (*V*) 20 asiria *V*, asseria *S*, a seria *P* 21 XLII] *P*, *lii *S*, lii *V* 22 quem] que *S* 23 greci sardanafalum] *VS*, regis ardana falum *P* apellant *P* 25 ducentos] *VS*, duocentos *P* 26 asyrriorum *P* ubrahae *P* decim *P* 27 annis] *PV*, an̄n̄ *S* 28 condit *P* 29 Ζάμις ὁ καὶ Νινύας *Eusebius* trecessimo iii *P*, trecesimo (tric- *V*) tertio *VS*: uicesimo tertio *requiritur* 30 abraham *V* 31 filium isaac *in litura V* 33 esao *P* 34 Βαλαιός *Eusebius* 35 discendit P^a aegypto] *PS*, aegyptum *V* 38 XXXV] *VS*, xxxi *P*

Hier. A. 264 Gen. 47 Baleus an. LII. || huius anno trecensimo Iacob famis penuria discendit in Egypto 21
ibique filium suum repperit praepositum terrae totius Egypti.

Hier. A. 316. 307 Gen. 50, 5 Altadus ann. XXXII. || hoc regnante Iacob defunctus est || in Aegyptum, cuius cadaber 22
Ioseph cum magno honore vocat in terra Chanaan. 4

Hier. A. 347. 361 Maminthus ann. XXX. || sub istius regni tempore moritur Ioseph et Hebreos de- 23
praement Egyptii gravissima servitute.

Hier. A. 378 Macthaleus ann. XXX. || et hoc regnante servitus perdurat in Egypto Hebreorum. 24

Hier. A. 408. 426 Spherus ann. XXX. || huius regni temporibus ultimis Ambra ex tribu Levvi genuit 25
Moysen. 9

Hier. A. 428 Act. apost. 7, 22 Mamilus ann. XXX. || hoc regnante adoliscens Moyses omnem philosophiam dedicit 26
Aegyptiorum.

Hier. A. 458 Exod. 2 Sparethus ann. XL. || quo tempore Moyses occiso Egyptio in terra fugit Madia. 27

Hier. A. 498. 505 Astacades ann. XL. || huius regni anno octavo Moyses CCCCXXX anno repromissionis 28
populum Hebraeum in signis et virtutibus educit ex Egypto eisque in heremo per
annos quadraginta legem exponit. 15

Hier. A. 538. 545. 546 Amyntas ann. XLV. || huius nono anno moritur Moyses || et Hiesus Nave ducatum 29
populo praebit.

Hier. A. 583. 573. 580 Belochus an. XXV. || sub quo Gothonihel iudex Hebraeorum || et sacerdotium con- 30
tinet Finees. 19

Hier. A. 608. 613 Belepares ann. XXX. || quo tempore Hebraeorum iudex Aod Allofilique infesti omnino. 31

Hier. A. 638 Lamprides ann. XXXVII. || et in huius regno ipse iudex Ebreis perdurat Aod. 32

Hier. A. 669 Iudic. 3 Sosares ann. XX. || et huius temporibus quamvis senis tamen adhuc consistit Aod 33
pugnadque cum alienigenis et vincit iubatus a deo. 23

Hier. A. 690. 693 Lamperes ann. XXX. || quo regnante Iudaeis praeerat Deborra et Barach. 34

Hier. A. 720. 733 Iudic. 7, 1 Pannias ann. XLV. || sub cuius tempora Iudeis praefuit Gedeon, || qui et Ieroboal. 35

Hier. A. 765. 776. 773 Sosarmus ann. XVIIII. || sub cuius tempora Thola || et Abimelech iudices erant He- 36
braeorum.

Hier. A. 784. 798 Mithreus ann. XXVIIII. || sub quo Iudeis praeerat Iair. 37

Hier. A. 811. 826. 833 Tautanes ann. XXII. || cuius sub regno iudices Hebraeorum Hesebon || et Labdon. || 38

Hier. A. 835 IGN. nam et ipso tempore Greci Troiam vastaverunt; || unde Aeneas fugiens in Italiam venit, 30
se quoque cum Latino Fauni filio Pici nepotem Saturnique abnepotem adfinitatis
gratia iungens accepta filia eius in uxore Labinia. unitosque Frigas Italosque po-
pulos nominavere Latinos. et sic iam ex tunc et deinceps, quamvis in pauperrimo regno 39

P V S.

1 Βαλαιός *Eusebius* trecesimo S^a, trencensimo S^b, tricesimo *V*, xxuii *Hieron.* eagypto (*sic*) *S*, aegyptum *V* 3 Altadas *Hieronymus* aegypto *VS* *Iacobi mortem ad Balaei a. XLIV refert Hieronymus* 4 iosep *V* cum agno *S* uocat in terra] P^1S, reuocat in terram P^2V, locat in terra *edd.* 5 Maminthus *vel* Mamitus *libri Hieronymi*, Μαμυθός *Euseb.* depraement] *PS*, deprimunt *V* 6 grauisima P^a 7 mactaleus V^a: Magthaleus *Hier.* (*Middl.*), Macchaleus *idem* (*libri plerique*) 8 spherus] *S Hier.* (*libri plerique*), sperus *PV Hier.* (*Middl.*), Σφαῖρος *Euseb.* xxx] xx *Hieronymus* ambram *vel* amram *Hier.* l**ui S^1, leui VS^2 10 mamilus] *libri*, Μάμυλος *Eusebius* 12 sparethus] *PV Hier.* (*Fux.*), spharethus *S*, Sparetus *Hier.* (*Middl.*), Σπαρθέως(?) *Eusebius* terra f. madia] *PS*, terram f. madian *V* 13 Ascatades *Hier.*, Ἀσκατάδης *Euseb.* repromisionis P^a 14 haebreorum (*V*) eisque] estque *S* 16 amyntas] *PS*, amintas *V*: Amyntes *Hier.*, Ἀμύντης *Euseb.* 18 othonihel *V* 20 Bellepares *Hieronymus* aoth *V semper* allofili alienigenae *sunt Hieronymo*, ἀλλόφυλοι *Eusebio I p. 110 Sch.* 21 XXXVII] xxxii *Hieronymus et Eusebius I p. 66 Sch.* 22 senis] *PS*, senex (*V*) 23 iubatus] *PS*, iutus *V* 24 debbora *S* 25 Πανυάς *Eusebius* tempore *V* ierobaal *V* 26 tempore *V* 28 mithreus] *libri*, Μιθραῖος *Eusebius* XXVIIII] xxuii *Hieron. et Euseb.* praeerant P^a 29 fautanes *P*: Ταυτάνης *Eusebius* XXII] xxxii *Hieron. et Eusebius* hesebon] *libri*: Ἐσεβών *requiritur* 30 ipso] in ipso *V* 31 nepote *V* abnepote *V* 32 iugens *P* unitosque] *PS*, unitos *V*

locoque angusto, quod dicibatur agro Laurentum, regnaverunt post Latinum Aeneas et
successores eius, qui et Silvii sunt Albanique vocitati, pro Albano urbe et pro postumo
Aeneae idem Enea, qui idcirco Silvius dictus est, quia Lavinia post mortem Aeneae,
timens Ascanii invidiam, clam eum in silva generavit Aeneamque Silvium nominavit. ||
5 ante quem, ut superius diximus, Italiae regnatum est a Iano, Saturno, Pico, Fauno Hier. A. 839
adque Latino per annos circiter CLXXX.

40 Teuteus ann. XL. || sub quo Samson ille ultra fortis fortissimus iudix Hebraeorum. Hier. A. 843. 841

41 Thineus ann. XXX. || hoc regnante anno octavo decimo Heli sacerdos, audito nuntio Hier. A. 883. 900; cf. 1. Sam. 4
9 filiorum arcaque testamenti ablata, cadens mortuus est.

42 Dercylus ann. XL. || sub quo aliquantum tempus Saul rex Hebreorum, aliud vero Hier. A. 913. 941
David rex ex tribu Iuda constitutus regnavit.

43 Eupales an. XXXVIII. || hoc regnante anno trecesimo secundo Salomon templum do- Hier. A. 953. 984
mini inchoavit et perfecit singulariter in mundo per annos septem.

44 Laosthenes ann. XLV. || et hoc regnante Assyriis Salomon regnat Hebraeis, Saddoch Hier. A. 991. 1000
15 vero et Achias Selonitis prophetant.

45 Pritiades ann. XXX. || sub quo, iam mortuo Salomone, inter Roboam et Ieroboam reg- Hier. A. 1036. 1021
num dividitur Hebraeorum et alii Iudaei, alii dicuntur Israhelitae.

46 Ofrateus ann. XX. || sub isto in parte Iudeorum regnat Iosaphat; || Israhelitarum vero, Hier. A. 1066. 1082. 1043
caeleri morte Nabad || et Baaz, || Ela || et Ambri obeuntibus, || tenebat regimen Achab Hier. A. 1045 1069. 1071. 1083
20 cum Hiezabel.

47 Ofrathanes ann. L. || sub quo Ioram, || Ochozias || et Gotholia || et Ioas parti Iudae reg- Hier. A. 1086. 1107. 1115. 1116. 1123
nabant; || Israheli vero Ochozias, || Ioram || et Ieu principatui unus post alium successerunt. Hier. A. 1105. 1107. 1119

48 Acrazapes ann. XLII. || sub quo Amesias in Iuda regno ascitus obtinet principatum; || Hier. A. 1136. 1163
24 Israheli vero Ioachab || et Ioas unus post alium regnat. Hier. A. 1147. 1164

49 Thonos Concoloros, quem Greci Sardanafalum nominant, ann. XX. || sub quo Iude- Hier. A. 1178. 1192
orum Azarias qui et Ozias, || Israhelitis vero Roboam. Hier. A. 1180

Regnum ergo Assyriorum post annorum numero mille ducentos et quadraginta Hier. A. 1197
finem tantae diuturnitatis accepit ad Medosque translatum est. || nam Arbaces prae- Hier. A. 1198
29 fectus Medorum Sardanafalum occisum[1]) regnum eius invasit et in Medos deduxit.

50 Arbaces Medorum rex ann. XXVIII. || sub quo regnat adhuc Azarias qui et Ozias Hier. A. 1198. 1192
Iudae in partae. || in Israhel autem post Roboam paucis diebus fuerat Zacharias rursus- Hier. A. 1222
que Sellum, quibus successerat Maneae.

51 Sosarmus ann. XXX. || in Iudae parte regnabat Ioatham, || Israhelitis Faceae, || quando Hier. A. 1226. 1244. 1242. 1241
et quinto decimo eius anno prima Olympiades coepta est nominari. || tunc etenim post IGN.

P V S L(*inc. v.* 27 regnum) *Freculfus I, 3, 11* (*a* 34 tunc). — *Mur. p.* 223^b *v.* 2 -tati pro Albano.

1 agro Laurentum] *immo* Laurolavinium   2 uotitati *S*   3 aenea eidem *PS*, aenea eiusdem (*V*)   7 teuteus] *libri:* Τευταῖος *Eusebius*   8 thi∗neus *S*   10 dercylus] *P*, derculus *V*, dergylus *S*   12 salamon *P*   14 saddoch] *PS*, sadoch *V*   15 selonitis] *PS*, selonites *V*, ὁ Σιλωνίτης *Eusebius*   16 Περτιάδης *Eusebius* (*Graec.*) *et Hier.* (*Fux.*), Peritiades *Euseb. Arm. I p. 66*, Piritiades *Hieronymi libri plerique*   sub quo *cet.*] *ad a. XXXI Laosthenis refert Hieronymus*   18 ofrateus] *libri*, Ὀφραταῖος *Euseb.*   19 Nadab et Baasan *Hieronymus*   23 acrazapes] *PS cum Hier.*, a∗crazapes *V*, Ἀκραγάνης *Eusebius*   amesias] *libri*, Amessias *Hier. et Euseb.*   25 Thonos Concoleros (concolores *Voss.*) *Hieron.*, Θῶνος ὁ λεγόμενος Κονκόλερος *Euseb.*   sardanafalum] *PS*, sardanapallum *V*   26 israhelitas *S*   uero roboam] Ieroboam *requiritur*   27 annorum numero] *PS*, annos numero *V*, annorum numerum *L*   ducentos] *VS*, duocentos *PL*   28 finem] inem *vel* ∗inem (finem *P2*) *P*   ad] a *L*   praefectos *P*   29 sardanafalum occisum] *PS*, sardapalum occisum *L*, sardanapallo occiso *V*   *post* deduxit *ins.* regnum medorum *S*   30 ozias] *SL*, odias *PV*   31 zachacrias *L*, zaccharias *VS*   rursumque *L*   32 sellum] *L*, sellom *PVS:* Σελούμ *Eusebius*   maneae] *PVS*, manaaem *L:* Manaem *Hier.*, Μαναήμ *Euseb.*   33 iudeae *L*   faceae] *PVL*, facee *S*, Φακεέ *Euseb.*   34 eius] eis *P*   olympiades] *VS*, olympiade *P*, olimpiade *L*   enim *Fr.*

---

1) *Sardanapalli occisi non meminit Hieronymus.*

innumeraviles, ut ita dicam, Laurenti loci et Latio reges Silvios Albanosque, qui trecentos per annos in parte Italiae regnaverunt quamvis pauperrime, Amulius rex Numitoris fratris sui filiam Ream nomine, que et Ilia vocabatur, Vestalem virginem fecerat. quae gravida inventa dum scelus suum nititur excusare, a Marte se conpressam mentita est. ex qua genitis duobus geminis rex exponi praecepit. quos 5 vagientes meretrix quaedam Lupa nomine cum audisset, statim tollens ad Faustulum pastorem adduxit. quos Acca uxor eius nutriens inter alios pastores conversari aedocuit.

Hier. A. 1256. 1260. 1262 — Hier. A. 1264 IGN.

52 Madidus ann. XL. || quo Medis regnante Iudeis regnabat Achas, || Israhelitis alius Faceae. || annoque Madidi nono, septima Olympiade Romulus || eiusque germanus, quos inter pastores diximus enutritos, collecta pastorum multitudine Romane urbis aedificia 10 inchoaverunt suoque de nomine iunior, qui germanum peremerat, urbem vocari Romam praecepit. cuius actus seriemque successorum eius saltu quodam modo praetergrediens externa regna, ut coepi, percurram et cum se locus obtulerit, ad eum ordinem redeam. tantum qui legis, adverte ab origine mundi et huius usque magnae urbis exortu ann. fuisse IIIIDCL. 15

Hier. A. 1296. 1276. 1270

53 Cardices ann. XIII. || sub quo Ezechias, filius Achas, succedens regnat Iudaeis. || nam Israhelitarum gentes supra dicti Madidi iam quinto decimo anno a Salmanassar Chaldeorum rege Medorum sunt in montibus transductae captivae, postquam regnassent in Samaria ann. CCL. 19

Hier. A. 1309 Chron. 2, 33 — Hier. A. 1360

54 Deiocis ann. LIIII. || huius tempore primo Hebraeorum Iuda Manasses ductus captivus et ferreis vinculis inligatus fertur paenitentiam egisse. cuius et canticum paenitentiae legitur. || postea vero reversus in regno successorem reliquid filium suum Ammon.

Hier. A. 1363. 1372 Reg. 2, 23

55 Fraortes ann. XXIII. || sub quo Iosias rex Iudeorum, || qui lucos succidit et gentium idola de suo regno abiecit deumque caeli integre coluit. 24

Hier. A. 1387. 1403 — Hier. A. 1416

56 Cyaxares ann. XXXII. || sub quo Iudaeis regnat Ioachas, cui successit Eliachim, qui et Ioachim, || alterque Ioachim primo adhuc Cyaxare vivente successit, in quo et finis regni evenit.

Hier. A. 1419. 1426 — Hier. A. 1457 — IGN. — Hier. A. 1457

57 Astiages ann. XXXVIII. || huius anno octavo Iudaei de Hierusolyma captivantur a Nabochodonosor rege Babyloniorum. || sic regnum Medorum, quod per ann. CCLVIII regnavit, distructum est et in Persas translatum, || quia Cyrus rex Persarum et Darius 30 Medorum, filius supra scripti Astiages, parentela coniuncti nepus avunculusque fuerunt: inruentesque super Baltasar abnepotem Nabochodonosor regem Babyloniae, id est Caldeorum, regnum eius pervadunt [1]. || mortuoque Dario Cyrus et suum, id est Persa-

---

H (*inc.* 26 et finis) *P V S L Freculfus l. c.* (*ad v.* 6 vagientes). — *Mur. p.* 224^a *v.* 7 -duxit quos.

1 laurentis *Fr.* et latio] *PVSL*, in laceo *Fr.* regis *L* abanosque P^a 2 italiae] it. praedicta *Fr.* 3 fr. sui numit. *Fr.* 4 conpressa *P* 5 quos *L* 8 Medidus *Hieronymus* achas] P^1V^1S, achaz P^2V^2L alius faceae] Osee *Hieronymus* 9 romalus L^a 12 quo amodo *S* 14 exortu] P^1SL, exortum P^2V anni *L* 16 Cardyceas *Hieronymus* achas] P^1S, acha* V^1, achaz P^2V^2L 17 iam qu. d. a. s. d. madidi *L* salmanassar (salmanasar *L*)] *sic Hieronymus* (*Scal.*), Sennacherib *Hieronymi libri reliqui*, Sennacherim qui et Salmanassar *Prosper* 18 regem *P* 20 iuda *om. L* manases *L* 21 cuius et] cuius *L* 22 Amon *Hier.* (Ammon *Scal.*), 'Αμώς *Eusebius* 23 XXIII] *sic Iordanes*, xxiiii *Hieronymus* lucus *PS* 24 abcit S^1, abicit S^2 25 xxxiii *L* qui et ioachim *om. L* 26 in quo *om. L* 27 regnis *L* 28 astiages] *HPVL*, astiagis *S* hierosolima *L* 29 nabochodonosor] *HPS*, nabuchodonosor *VL cum Hier. et Euseb.* Babyloniorum] babylloniorum *P*, Chaldaeorum *Hier.* CCLVIII] *Iordanes*, ccluii *Hier.* 31 astiages] *HPV*, astiagis *SL* 32 subper *L* nabochodonosor] *HPS*, nabuchodonosor *VL* est] es *P*

---

1) *cf. Iosephus ant. 10, 11, 4:* Βαλτάσαρος . . ἐστίν, ἐφ' οὗ τὴν αἵρεσιν τῆς Βαβυλῶνος συνέβη γενέσθαι . . τῶν μὲν οὖν Ναβουχοδονοσόρου τοῦ βασιλέως ἐκγόνων τὸ τέλος τοιοῦτο παρειλήφαμεν γενόμενον. Δαρείῳ δὲ τῷ καταλύσαντι τὴν Βαβυλωνίων ἡγεμονίαν μετὰ Κύρου τοῦ συγγενοῦς ἔτος ἦν ἑξακοστὸν δεύτερον, ὅτι τὴν Βαβυλῶνα εἷλεν, ὃς ἦν Ἀστυάγους υἱός.

rum et affinis sui Darii, hoc est Medorum cum illud quod captivaverat tertio regno potitus ammodum Persarum gentem elevavit. quae gens a Cyro praedicto et usque ad Darium, filium Arsami, regnavit per ann. pl. m. CCXXX, et sic ad Grecos devenit
4 post reges decem Persarum de gente.

58 Cyrus Persa ann. XXXII. hic fere quinquaginta milia Iudaeorum laxata captivitate regredi fecit in Iudaea: qui constructo altari templi fundamenta iecerunt. cumque a vicinis gentibus impediretur, opus usque ad Darium remansit inperfectum. — Hier. A. 1456

59 Cambises ann. VIII. et sub isto opus inpeditum a vicinis consistet nec aedificatur. — Hier. A. 1487

60 Magi duo fratres regnant mensibus VIII. — Hier. A. 1495

61 Darius ann. XXXVI. || cuius anno secundo reaedificatum est templum a Zorobabel ||
11 et Iesu filio Iosedech || quingentesimo duodecimo anno post primam sub Salomone aedificationem, || ab Adam vero plus minus IIIIDCCCCXXX. — Hier. A. 1495. Hier. 1496 Esr. 1, 3 Hier. praef. p. 9 IGN.

62 Xerses deinde, filius Darii, ann. XX. regnavit Persis, Medis atque Chaldeis. — Hier. A. 1532 cf. c. 57

63 Artabanus menses VII. — Hier. A. 1552

64 Artaxerses, qui Macrochir dicebatur, ann. XL. — Hier. A. 1553

65 Xerses menses duo. — Hier. A. 1593

66 Sogdianus menses VII. — Hier. l. c.

67 Darius cognomento Notus ann. XVIIII. — Hier. l. c.

68 Artaxerses qui et Mnemon, Darii et Paresatidis filius, ann. XL. ipse est ab He-
20 breis qui dicitur Asverus, sub quo liber Hester confectus est. — Hier. A. 1612

69 Artaxerses qui et Ochus ann. XXVI. || hic etenim Sidonem subvertit Aegyptumque suo subegit imperio || Syriamque cunctam invasit. — Hier. A. 1652. Hier. 1670 IGN.

70 Arses, filius Ochi, ann. IIII. sub quo Iaddus maximus et insignis pontifex Iu-
24 daeorum. — Hier. A. 1678

71 Darius, filius Asarmi, ann. VI. || hunc Alexander Magnus Macedo occidit regnumque eius in suo redegit dominio, qui Alexandriam in suo nomine condidit; || ubi regnatum est a regibus Grecorum per ann. CCXCVI sic. — Hier. A. 1682. Hier. 1687. Hier. A. 1985

72 Alexander Magnus post morte Darii ann. V. — Hier. A. 1688

73 Ptholomeus, Lagi filius, ann. XL. || hic iterum gentem Hebraeorum captivam ducit
30 in Aegypto. — Hier. A. 1693 Hier. 1695

74 Ptholomeus Filadelfus ann. XXVIII. || hic captivitatem Iudaeorum relaxatam muneribusque Eleazaro pontifice Iudaeorum placato divinas scripturas per septuaginta interpretes ex Hebrea lingua vertit in Greca. — Hier. A. 1733. Hier. 1736

H P V S L Paulus h. R. 1, 20 (20 sub quo — confectus est). — *Mur. p.* 224^b *v.* 13 Xerses.

1 sui] ui *V* est] es $H^a P$ 2 potitus] $P^2 V S^2 L^2$, potius HL^1, potis P^1, potitu (?) S^1 gentem] regnum *L* 3 pl̄. m̄. *per compendium HPVSL* 4 decem] *omissis scilicet regibus iis qui non perannaverunt* *post* gente *ins.* regnum persarum *S* 5 XXXII] XXX *Hieronymi libri plerique*, XXXI *Hier.* (*Amand.*) *et Eusebius* 6 iudaea] $H^1 S$, iudea *PL*, iudaeam $H^2 V$ altare *L* iacerùnt *L* 8 constat L^b (L^a *inc.*) 9 VIII] uii *Hier. Euseb.* 10 XXXVI] xxui V^a 11 solomonem *P* 13 serses *P* xx] xx∗ *V* 15 artaxerxes *PS*, artarxerses *VL* machochir *HPVSL*: Longimanus *Hieronymus* 16 xerxes *S* duos *L* 18 notus] *HPVS*, nothus *L* 19 artarxerses *L* mnemon] minmon *HPVS*, minnon *L* paresatidis] *libri*, Parysatidis *Hieronymus* 20 assuerus *L* 21 artaxerxes *PS*, artarxerses *L* 22 sir. que cunctam inu. egiptumque suo subegit imperio *L* 23 arsex *L* filius ochi] filiosochi *HP* iaddais *S* maximus] $V^b SL$ *cum Hieronymo*, matimus *HP*, ma∗∗mus V^a 25 sasarmi *P*, saarmi *V*: Arsami *Hieronymus* VI] ui∗ *S* 26 in s. n.] s. n. *L* 27 *post* sic *ins.* regnum Macedonum *S* 28 mortem *L* 29 ptholomeus] *H plerumque*, *P plerumque*, *V plerumque*, *S semper*, *L plerumque*, ptolomeus *L raro*, pholomeus *H semel* (*p.* 9 *v.* 3) *P semel*, tholomeus *V semel* lai *L* ebreorum gentem *L* duxit *L* 30 aegypto] *HPS*, aegyptum *V*, egyptum *L* 31 XXVIII] xxxuiii *Hieronymus* captiuitate *V* iudaeorum] daeorum *S* 33 greca] *HP*, graeca *S*, graecam *V*, grecam *L*

Hier. A. 1771. 1785 Ptholomeus Euergetis ann. XXVI. || huius temporibus Hiesus filius Syrach sapientiae 75
librum scripsit.

Hier. A. 1797. 1801 Ptholomeus Filopater ann. XVII. || sub hoc item victi Iudaei et sexaginta milia eo- 76
Hier. A. 1807. 1809 rum caesa ab Anthioco rege Syriae [1]), || quando et pontifex magnus Onias. 4

Hier. A. 1814 Ptholomeus Epifanis ann. XXIIII. hic directo Scopa principe militiae capit Iu- 77
Hier. A. 1820 daeam; || rursusque Anthioco Scopa superante Iudaeam sibi sociat in amicitia Antiochus.

Hier. A. 1838. 1841 Ptholomeus Filomitor ann. XXXV. || sub hoc rege Aristobolus Iudeus peripaticus 78
Hier. A. 1848 filosophus scripsit commentarios in libros Moysi et regi obtulit Ptholomeo. || Antiochus
Hier. A. 1853 autem agens contra legem Iudaeorum multos interemit. || contra quem Iudas, qui et
Macchabeus, arma commovit. 10

Hier. A. 1873 Ptholomeus Euergetis ann. XXVIIII. hoc regnante Ionathas dux Iudaeorum prae- 79
clarus, qui cum Romanis Spartiatisque foedus iniit.

Hier. A. 1902. 1913 Ptholomeus Fiscon, qui et Soter, ann. XVII. || sub hoc Aristobolus Ionathae filius 80
rex pariter et pontifex constituitur Iudaeorum. 14

Hier. A. 1919 IGN. Ptholomeus, qui et Alexander, ann. X. || quo regnante multa Iudaeorum populus 81
tam ab Alexandrinis quam etiam ab Anthiocensibus tolerabat.

Hier. A. 1929. 1913 Ptholomeus, qui a matre fuerat eiectus, ann. VIII. || Iudaeis tunc regnat Ianneus, 82
qui et Alexander.

Hier. A. 1937. 1941 Ptholomeus Dionisus ann. XXX. || sub cuius regno Alexandra, que et Salina, uxor 83
Alexandri regis Hebraeorum, Hierosolimis regnat. ex cuius aetate Iudaeos rerum 20
confusio et variae clades oppresserunt.

Hier. A. 1967. 1950 Cleopatra ann. XXII. || qua regnante Iudaei in amicitias Romanorum se sociantes 84
eorum iam legibus vivent, quia Pompeius regnum ab Aristobolo sublato Hircanum
Hier. A. 1984 fratrem eius praefecerat. || hanc si quidem Cleopatram Romanus ductor suscipiens An-
Hier. A. 1985. 1988 tonius et suo socians lateri contra cives proprios dimicat. || quem Augustus Octavianus 25
in certamine superans Actiatico in litore, egit, ut utrique iugales se ipsos peremerent,
Iord. regnumque eorum in Romanorum imperio devenit, || ubi et usque actenus, et usque in
Hier. A. 1987 finem mundi secundum Danielis prophetia regni debetur successio. || et quod abhinc
Augustalis exoritur potestas, animo recondendum est. 29

Hier. A. 1974 Augustus imperator, qui et Octavianus dicebatur, a quo posteri principes Augusti 85
sunt vocati, tam cives patrios rebellans quam etiam gentes exteras superans, singularem
Hier. A. 2015 sibi vindicat principatum, regnans per ann. LVI. || huius quadragesimo secundo anno
imperii dominus noster Iesus Christus de sancta virgine natus, ut verus deus ita et verus

---

H P V S L. — Mur. p. 225^a *v.* 22 Iudaei.

1 euergetis] *HPSL*, euergites *V* syrach] *HPVS*, sirach *L* 3 pholomeus *H* filopater] *libri, item Hieronymus* (*Bern. Freh.*), Philopator *Hier.* (*libri plerique*) xx(?)xuii (*sed omnia a m. 2 in litura*) *H inter* milia *et* eorum *repetit* hoc item uicti iud. et sexaginta *S* 4 anthioc-] *H plerumque*, *S plerumque*, *P semper*, anthioch- *VS aliquoties*, antioch- *H aliquoties* 5 epifanis] *HPVS*, ephanis *L* scopa] sco *P* 6 anthioco scopa superante] *HPS*, antiochus oscopa superante *V*, antiochus scopa superato *L Hier.* amitiam *L* 7 filomitor] *HPVS*, filometor *L* peripateticus *Hier.* 8 libris *S* 10 macchabeus] *HS*, machabeus *PV*, machabaeus *L* 11 euergetis] *SL*, aeuergetis *HP*, aeuergetes *V* hoc regnante *om. L* 13 sother *L* XVII] xxiii *P* caristob. *H* 17 regnat ianneus] *HVS*, regnabat ianneus *L*, regnat anneus *P* 19 dionisus] *HPS*, dionisius *VL cum Hier.* XXX] uiii *L* 20 hebraeorum] iudeorum *L* hierosolimis] *HVL*, hyerosolimis *S*, hierosolymis *P* 22 sese *L* 23 uiuent] uiuunt *VL* ab *om. L* 24 antoninus *HPS* 26 attiatico *V* egit] coegit *S* se] semet *L* 27 imperio] *HPS*, imperium *VL* 28 prophetiam *L* 29 augustialis *V* 31 uocati] appellati (*in marg. m. 1* uocati) *V* rebellans] *libri: aut scribe aut explica* debellans ext. g. *L* 32 LVI] *S et sic Hieronymus*, *lui *L*, lxii *HPV* quadragesimo *om.* L^a 33 $\overline{\text{ihs}}$ $\overline{\text{XPS}}$ *libri* et uerus] uerus *S*

---

1) *Hieronymus ad Philopatoris a. V:* victi Iudaei et LX milia armatorum ex numero eorum caesa. *ad a. XI:* Antiochus rex Syriae victo Filopatore Ptolomaeo Iudaeam sibi sociat.

homo, in signis et virtutibus ammirandis enituit || anno ab origine mundi ṽd, ab urbe IGN.
86 Romae autem conditione anno DCCLV. et quia Romanarum rerum ordine actosque inquirere statuisti et nos breviter tuis percunctationibus respondere sumus polliciti, necessarium est ergo nobis ea interim, que ad tempora Augusti imperatoris dicuntur, 5 omittere et rursus ad Romanae urbis primordia repedare originemque Romuli eius conditoris exponere simulque successorum eius regum consolumque annos actosque ad liquidum demonstrare, qui sunt hi.

87 Ab origine urbis Romae et usque Tarquinium regem cognomento Superbum, qui Ruf. 2 et expulsus est, numerantur anni CCXLIII. nam || primus ille et urbis et imperii con- Florus 1, 1, 1 10 ditor Romulus fuit Marte, || ut ipsorum verbis loquamur[1]), || genitus et Rea Silvia. hoc de c. 2 se sacerdos gravida confessa est. nec mox fama dubitavit, cum Amullii regis imperio abiectus in profluentem cum Remo fratre non potuit extingui, si quidem et Tiberinus c. 3 amnem repressit et relictis catulis lupa secuta vagitum uber ammovit infantibus, ma-
88 trisque gessit officium. sic repertos apud arborem Faustulus regii gregis pastor tulit 15 in casam atque educavit. Alba tum erat Latio caput, Iulii opus: nam Labinium pa- c. 4 tris Aenaeae contemserat. ab his Amullius iam septima subole regnabat fratre pulso Numitore, cuius ex filia Romulus. igitur statim prima iuventutis facie patruum ab c. 5 arce deturbat, avum reponit. ipse fluminis amator et montium, apud quos erat edu-
89 catus, moenia novae urbis agitabat. gemini erant: uter auspicaretur et regeret, ad- c. 6 20 hibere placuit deos. Remus montem Aventinum, hic Palatinum occupant. prius ille sex vultures, hic postea, sed duodecim vidit. sic victor augurio urbem excitat, plenus c. 7 spei bellatricem fore: id assuetae sanguine et preda aves pollicebantur. ad tutelam c. 8 novae urbis sufficere vallum videbatur: cuius dum angustias Remus increpat, saltu 24 transilivit. dubium an iussu fratris, occisus est. prima certe victima fuit munitionem-
90 que urbis novae sanguine suo consecravit. imaginem urbis magis quam urbem fecerat: incolae deerant. erat in proximo locus: hunc asylum facit, et statim mira vis homi- c. 9 num Latini Tuscique pastores, etiam transmarini Fryges, qui sub Aena, Arcades, qui sub Euandro duce influxerant. ita ex variis quasi elementis congregavit corpus unum populumque Romanum ipse fecit. res erat unius aetatis, populus virorum. ita- c. 10 30 que matrimonia a finitimis petita quia non impetrabantur, manu capta sunt. simulatis quippe ludis equestribus virgines quae ad expectaculum venerant praede fuere.
91 haec statim causa bellorum. pulsi fugatique Veientes. Ceninensium captum ac direp- c. 11

H P V S L Freculfus 1, 3, 12 (*a* 22 ad). *Paulus h. R. 1, 2* (23 cuius — 24 occisus est: *interponuntur Hieronymiana;* 27 Latini — 29 fecit). — *Mur. p.* 225^b *v.* 27 -stores etiam.

1 anni *V* urbe] *HPS*, urbis *VL* 2 anni *V* *post* DCCLV *ins.* reḡ. Romañ. *S* ~romanorum *PS* ordinem *L* actosque] *HP*, actusque *VSL* 4 necessarum *S* ego S^a eam *S* 6 regnum *V* actosque] HPS^1, actusque VS^2L 7 hii *HP* 8 usque] usque ad *V* cognominento *P* 9 et exp.] exp. P^aL 10 romolus *S perpetuo* 11 grauidam *V* amull-] *HPS hic et deinceps*, amul- *VL* 12 abiectus] *Florus* (*Naz.*), abiectos *libri*, iactatus *Flor.* (*Bamb.*) tiberinus amnem] *S cum Floro*, tiberinus (tiberius P^a) amnis *HP*, tiberinum amnem *V*, tiberinus amnis *L* 13 uber ammouit] *HPS Flor.* (*Bamb.*), ubera mouit *L*, ubera admouit (*V*) *Flor.* (*Naz.*) 14 repertus *H* regis *L* grecis *S* pator *P* 15 alba tum] *Florus*, ablatum *libri* labinium] *HPSL*, lauinium (*V*) 17 flia] fliis P^a facie] *libri et Flor.* (*Naz.*), face *Flor.* (*Bamb.*) patrum P^a 19 regerent *H* 20 occupant] *HPSL*, occupa*** V^1, occupat V^2 *Flor.* 21 uidit] *libri*, uidet *Florus* 25 fecera** (fecerat V^2) V^1 26 erat] erant *H* locus] *libri et Fr.*, lucus *Florus* hunc] huius *L* mira uis] mirabilis *L* 27 tusciaeque *L* etiam] quidam etiam *Florus* aena] $HPVS^a$, aenea S^bL *Florus* archades *L* 28 confluxerunt *Fr.* 30 finitimis] finitibus *S* 31 quippe] que *L* ad expectaculum] *HPL*, ad spect. *VS* 32 haec] hac *L*: et haec *Florus* fatigatique *L* uegentes *P* cenninensium *Fr.*, Caeninensium *Florus*, ceniensium *S*, geniensium *HPVL* ac (ae *HP*) d. (dirutum *Fr.*) *om. L*

---

1) ut ipsorum verbis loquamur *inseruit Iordanes.*

tum est oppidum. spolia insuper opima de rege Agrone Feretrio Iovi manibus rex
Florus 1, 1, 12 reportavit. || Savinis proditae portae per virginem Tarpeiam, non dolo, sed puella
praetium rei quae gerebant in sinistris petierat, dubium clypeos an armillas. illi ut
c. 13 et fidem solverent et ulciscerentur, clypeis obruere. ita ammissis intra moenia hostibus
atrox in ipso foro pugna, adeo ut Romulus Iovem oraret foedam suorum fugam siste- 5
c. 14 ret. hinc templum et Stator Iuppiter. tandem funeribus intervenere raptae laceris 92
comis: sic pax facta cum Tatio foedusque percussum. secutaque res misera dictu,
ut relictis sedibus suis novam in urbem hostes demigrarent et cum generis suis avi-
c. 15 tas opes pro dote sociarent. auctis brevi viribus hunc rex sapientissimus statum rei 93
publicae inposuit: iuventus divisa per tribus, in aequis et armis ut ad subita bella 10
excubaret, consilium rei publicae penes senes esset. qui ex auctoritate patres, ob
c. 16 aetatem senatus vocabatur. his ita ordinatis repente, cum contionem haberet ante 94
c. 17 urbem apud Caprae paludes, e conspectu ablatus est. discerptum aliqui a senatu
putant ob asperius ingenium: sed oborta tempestas solisque defectio consecrationis
c. 18 speciem praebuere. cui mox Iulius Proculus fidem fecit, visum a se Romulum adfir- 15
mans augustiore forma, quam fuisset: mandare praeterea, ut se pro numine accepe-
rent: Quirinum in caelo vocari: placitum diis, ut gentium Roma potiretur.
1, 2, 1 Successit Romulo Numa Pompilius, quem Curibus Savinis agentem ultro petive- 95
c. 2 runt ob inclitam viri religionem: ille sacra et caerimonias omnemque cultum deorum
inmortalium docuit: ille pontifices augures salios ceteraque sacerdotia: annumque in 20
c. 3 XII menses, festos dies nefastosque discripsit. ille ancilia adque palladium, secreta
quedam imperii pignora, Ianumque bifrontem, Fidem pacis ac belli, in primis focum
Vestae virginibus colendum dedit, ut ad simulacrum caelestium siderum custus im-
perii flamma vigilaret. haec omnia quasi monitu deae egregiae, quo magis barbari
c. 4 acciperent. eo denique ferocem populum redegit, ut quod vi et iniuria occuparat im- 25
perium, religione atque iustitia gubernaret.
1, 3, 1 Excepit Pompilium Numam Tullus Hostilius, cuius in honorem virtutis regnum 96
c. 2 ultro datum. hic omnem militarem disciplinam artemque bellandi instituit. itaque
mirum in modum exercita iuventute provocare ausus Albanos gravem et diu principem
c. 3 populum. sed cum pari robore frequentibus proeliis utrique comminuerentur, misso in 30
conpendium bello Horatiis Curiatiisque, trigeminis hinc atque inde fratribus, utriusque
c. 4 populi fata permissa sunt. anceps et pulcra contentio exituque ipso mirabilis. tribus
quippe illinc vulneratis, hinc duobus occisis, qui supererat Horatius addito ad virtu-
tem dolo, ut distraheret hostem, simulat fugam singulosque prout sequi poterant, ad-

---

H P V S L Freculfus l. c. (*ad* 7 percussum). *1, 3, 12* (9 hunc — 17 potiretur). *1, 3, 13* (19 ob — 24 vigilaret). *1, 3, 14* (27 Tullus — 28 bellandi).

1 opim *S* manibus] manibus suis *Florus* 2 sauinis] *libri* 3 clypeos . . . 4 ulciscerentur *om. S* 4 clypeos *V* 5 sistere *L* 6 funeribus] *libri et Fr.*, furentibus *Florus* (*Bamb.*), seuientibus *Florus* (*Naz.*) 7 misera] *libri*, mira *Florus* 8 noua in urbe *L* hoste *libri* demicarent *S* suis *om. L* 9 dote] de *L* breuis *L* 11 esset] essent *L*, esset sed(?) *H* 12 aetate *S* senatus uocabatur] *HPVS Florus* (*Bamb.*), senatus uocabantur *Flor.* (*Naz.*), senes uocabantur *L* is *P* 13 apud caprae paludem *Florus*, apud paludem capud capri *Fr.* 15 cui] qui *S* 16 angustiore *L* mandare* *P* 17 placidum *L* 18 numma *L* pampilius L^a curribus *HPL* 20 auguros *H*, augores *PSL* 21 festos] fastos *Florus* nefastoque *V* 22 bifrontem] geminum *Florus* ac] *SL*, ae *HP*, e *V* 24 flamma] *SL Florus*, flammam *HV*, flamma in *P* monitu deae] *SV Florus*, moantu deae *H*, mo (*sequitur spat. 7 litt. vacuum*) *P*, motantu deae *L* egregiae] *HPL*, gregiae *VS*, Egeriae *Florus* 25 eo denique (eodemque *L*) ferocem *om. in litura H* 27 excepit p. n. tullus *om. in spatio vacuo S* excipit *Florus* numan *H*, nummam *L* tullius *VL* cuius in honorem] *S Flor.* (*Bamb.*), cuius honorem *HPVL*, cui in honorem *Florus* (*Naz.*), cui ob honorem *Fr.* 28 instituit] condidit *Florus* 29 exercitam iuuentutem *L* ausus] aus s *P* 30 utraque *L* comminuenentur *HP* 31 atque *om. L* 32 inceps *P* 33 superarat *L* 34 simul ad *HPV* prout sequi ut prosequi *L*

ortus exsuperat. sic (rarum alias decus) unius manu parta victoria est. quam ille Florus 1, 3, 5
mox parricidio foedavit. nam flentem spolia circa se sponsi quidem, sed ostis, sororem viderat: hunc tam inmaturum amorem virginis ultus est ferro, ut auderet leges,
97 nefas: sed abstulit virtus parricidam et facinus infra gloriam fuit. nec diu in fide c. 6
5 Albanus: nam Fidenate bello misit in auxilium ex foedere: medii inter duos expectavere fortunam. sed rex callidus ubi inclinare socios ad ostem videt, tollit animos, c. 7
quasi mandasset. spes inde Romanis, metus hostibus. sic fraus proditorum irrita fuit. itaque hoste victo ruptorem foederis Mettum Furetium religatum inter duos cur- c. 8
ros pernicibus equis distrait Albamque ipsam quamvis parentem, emulam tamen di-
10 ruit, cum primus omnes opes urbis ipsumque populum Romam transtulisset: prorsus c. 9
ut consanguinea civitas non perisse, sed in suum corpus redisse rursus videretur.

98 Ancus deinde Marcius nepus Pompilii ex filia, pravo ingenio. igitur et muro 1, 4, 1. 2
moenia amplexus est et influentem urbi Tyberinum ponte commisit Ostiamque in ipso maris fluminisque confinio coloniam posuit, iam tunc videlicet praesagiens animo futu-
15 rum, ut totius mundi opes et comeatus illo velut maritimo urbis ospitio receperentur.

99 Tarquinius postea Priscus quamvis transmarinae originis regnum ultro petens 1, 5, 1
accepit ob industriam atque elegantiam, quippe qui oriundus Corintho Grecum ingenium Italicis artibus miscuisset. hic et senatus maiestatem numero ampliavit et cen- c. 2
turiis tribus auxit, quatenus Actius Nevius numerum augeri prohibebat, vir summus
20 augurio. quem rex in experimentum rogavit, fierine posset, quod ipse mente coe- c. 3
perat. ille rem expertus augurio, posse respondit. 'adquin hoc', inquid, 'agitaram c. 4
'cutem illam secari novacula posse'. et augur, 'potes', inquid: et secuit. inde Ro- c. 5
100 manis sacer auguratus. neque pace Tarquinius quam bello promptior: duodecim namque Tusciae populos frequentibus armis subegit. inde fasces trabeae curules anuli c. 6
25 phalere paludamenta praetextae, inde quod aureo curru, quattuor equis triumphatur, togae pictae tunicaeque palmate, omnia denique decora et insignia, quibus imperii dignitas aeminet, sumpta sunt.

101 Servius Tullius deinceps gubernacula urbis invadit, nec obscuritas inhibuit quam- 1, 6, 1
vis matre serva creatum. nam eximiam indolem uxor Tarquinii Tanaquil liberaliter
30 educaverat et clarum fore visa circa caput flamma promiserat. ergo inter Tarquinii c. 2
mortem annitente regina substitutus in locum regis quasi in tempus regnum dolo par-
102 tum sic egit industriae, ut iure adeptus videretur. ab hoc populus Romanus relatus c. 3

H P V S L Freculfus 1, 3, 15 (12 et muro — 14 posuit). *1, 3, 16* (16 Tarquinius — 27 sunt). *1, 3, 17* (*a* 28 Servius). — *Mur. p.* 226[a] *v.* 1 rarum.

1 alias] *Florus*, alius *HPV*, aliis *SL* 2 parricido *L* foedauit] *VS*, fedauit *HP*, faedauit *L* quidem] uidens quidem *L* 3 ut auderet] (-rit H^a) *libri et Florus* (*Bamb.*), citauere *Flor.* (*Naz.*): *scr.* ut audiret 5 misit] *libri et Iord. et Flori*, missi *requiritur* auxiliom *P* ex] et *L* 7 mandasset] *Florus* P^2, mandassit *S*, mandasit HP^1V, munda sit *L* romanis] nostris *Florus* irritam *S* 8 uicto] *SL*, uicio *P*, uitio *HV* furetium] *libri et Florus* (*Bamb.*), sufetium *Florus* (*Naz.*), *requiritur* fufetium 10 primus] prius *Florus* transtulisset] transtulisse sed *L* 12 prauo] H^bPVSL^b, f*auo (?) H^a, praua L^a, raro *Florus* (*Bamb.*), pari *Florus* (*Naz.*) *recte* igitur *om. L* 13 interfluentem *Florus* tyberium *P* pontem *PL* 15 receperent *P* 17 intustriam *P* chorintho *V* ingeniom P^a 18 italis *L* 19 acius neuius *Fr.*, atius (attius *Naz.*) naeuius (*vel* neuius) *Flori libri* 20 experimentom P^a posset] *Florus*, possit *libri et Fr.* coeperat] *libri et Fr.*, conceperat *Florus* 21 rem experius *H*, rem experis *P*, est rem expertus *S* adquin] ad quem *Fr.* inquid] int *S* agitaram] *Florus*, agituram *libri et Fr.* 22 cutem] HP^aSL illa *S* secari] resecari *S* romanus *L* 23 duodece *HP*, duodecen *L*, duodece* (duodecim *m.* 2) *V* 24 tusiae *S* 25 paludimenta *L* triumphator *H* 28 serouius *P*, ser*ius (seruius *m.* 2) *L* lullius *S* *ubernacula (gub- *m.* 2) *V* 29 liberali (*spat. vac. 4 litt.*) ducauerat *P* 30 clarem *H*, clareim *PV*, claram *Fr.* uiso L^a tartarquinii *H* 31 annitentem *HPV* substitutus *om. L* in tempus] non t. *P*, ad t. *Fr.* 32 ab] ad *VL* populus romanus] *Fr.*, populos romanos *libri*

Florus 1, 6, 3 in censum, digestus in classes, decuriis atque collegiis distributus, summaque regis sollertia ita est ordinata res publica, ut omnia patrimonii dignitatis aetatis artium officiorumque discrimina in tabulas referrentur ac sic maxima civitas minimae domus diligentia contineretur. 4

1, 7, 1 Postremus fuit omnium regum Tarquinius, cui cognomen Superbo ex moribus 103 c. 2 datum. hic regnum avitum, quod a Servio tenebatur, rapere maluit quam expectare, missisque in eum percussoribus scelere partam potestatem non melius egit quam ad- c. 3 quisiverat. nec abhorrebat moribus uxor Tullia, que, ut virum regem salutaret, supra c. 4 cruentum patrem vecta carpento consternatos equos exegit. sed ipse in senatum 104 caedibus, in plebem verberibus, in omnes superbia, que crudelitate gravior est 10 c. 5 bonis, grassatus cum sevitiam domi fatigasset, tandem in ostes conversus est. sic c. 6 valida Latio oppida capta sunt, Ardea, Ocricolum, Gavii, Suessa Pometia. tum coque cruentus in suos. neque enim filium verberare dubitavit, ut simulantis transfu- c. 7 gam apud hostes hinc fides esset. quo a Gaviis ut voluerat recepto et per nuntios 105 consulenti quid fieri vellet, eminentia forte papaverum capita virgula excutiens, cum 15 per hoc interficiendos esse principes vellet intellegi, qua superbia sic respondit, || ut c. 8 senserant[1]) || tamen. de manubiis captarum urbium templum erexit. quod cum inau- 106 c. 9 guraretur, cedentibus ceteris diis, mira res dicitur extitisse: resistere Iuventas et Terminus. placuit vatibus contumacia numinum, si quidem firma omnia et aeterna pollicebantur. sed illud horrentius, quod molientibus edem in fundamentis humanum 20 caput repertum est. nec dubitavere cuncti monstrum pulcherrimum imperii sedem c. 10 caputque terrarum promittere. tamdiu superbiam regis populus Romanus perpessus 107 est, donec aberat libido: hanc ex liberis eius inportunitatem tolerare non potuit. c. 11 quorum cum alter ornatissimae feminae Lucretiae stuprum intulisset, matrona dedecus ferro expiavit, imperium regibus abrogatum. 25

1, 8, 1 Haec est prima aetas populi Romani et quasi infantia, quam habuit sub regibus 108 septem, || per annos, ut diximus, CCXLIII[2]), || quadam fatorum industria tam variis ingenio, c. 2 ut rei publicae ratio et utilitas postulabat. nam quid Romolo ardentius? tali opus 109 c. 3 fuit, ut invaderet regnum. quid Numa religiosius? ita res poposcit, ut ferox popu- c. 4 lus deorum metu mitigaretur. quid ille militiae artifex Tullus? bellatoribus viris 30 quam necessarius, ut acueret ratione virtutem. quid aedificator Ancus? ut urbem c. 5 colonia extenderet, ponte iungeret, muro tueretur. iam vero ornamenta Tarquinii et 110 c. 6 insignia, quantam principi populo addiderunt ex ipso abitu dignitatem? actus a Ser- c. 7 vio census quid effecit, nisi ut ipsa se nosset Romana res publica? postremo Superbi illius inportuna dominatio nonnihil, immo vel plurimum profuit. sic enim effectum 35 Ruf. 2 est, ut agitatus iniuriis populus cupiditate libertatis incenderetur. || mutataque regali 111 dominatione ad consolum infulas se conferret; qui bini in annis singulis rem publicam gubernantes sequenti anno ab aliis venientibus succedebantur, scientesque se annis tantum singulis praeesse in populo taliter erga alios agebant, qualiter eos

---

H P V S L Freculfus l. c. (*ad* 4 contineretur). — *Mur. p.* 226^b *v.* 10 -dibus in plebem.

5 posttremus *P* superbos *S*, superbus *L* moribus] meritis *L* 6 seruitio *H* maluit] maluit it *H*, malumit P^a 7 egit] regit *L* 9 sequos P^a exigit *V* 10 suberbia *P* 11 crassatus *L* 12 latio oppida] opp. latio *Flor.* (*Bamb.*), opp. in latio *Flor.* (*Naz.*) ocricolum] *HPVS*, ocriculum *L* gauii] *HPVL*, gaui *S* pomedia *P* tunc *L* coque] *HP*, quoque *rel.* 13 cruentos *L* simulanti *Florus* 14 hic *L* quo] partemque *L* ut uol. recepto (receptos *S*)] recepta ut uol. *L* 18 resistere] *libri*, restitere *Florus* 19 nominum *L* 21 monstr. purcherrimum *S*, pulch. monstr. *L* 23 inportunitate *libri* 27 ccxliiii *S* 29 populus *bis H* 30 tullius *L* 31 edifigcatur *S* 34 qui defecit *H* 36 regalium *L* 37 se conferret] reconferret *L* 39 sing. tant. *L* praecesse *HP*

---

1) ut senserant *addit Iord.*

2) per annos ut d. CCXLIII *addit Iord.*, *cf. c.* 87.

112 erga se acturos postea cupiebant. qui ordo usque ad Augustum Caesarem obtenuit Rufus
privilegium, per viris DCCCCXVI in ann. CCCCLVIII. novem si quidem annos sine
113 consulibus, sed tantum sub tribunos plebis fuit, quattuor sine iudicibus[1]. nam
post exactos reges annum unum quinis diebus singuli senatorum rem publicam obte-
5 nuerunt[2] et tunc duobus creatis consulibus Bruto et Collatino ordinem in posterum
114 usque ad Pansam et Sergium servaverunt per ann. praenotatos. et quia omnium
consulum nomina actosque conscribere et mihi tedium et tibi, qui legis, fastidio
fore praecavi, aliqua exinde praelibans multa supersedi, quod pene a nonnullis iam
9 usurpatum esse breviatumque opus cognovi.

115 Igitur primi consolum Brutus et Collatinus, quibus ultionem sui moriens matrona Florus 1, 9, 1
mandaverat, populus Romanus ad vindicandum libertatis ac pudicitiae decus quodam
quasi instinctu deorum concitatus regem repente destituit, bona diripit, agrum Marti
suo consecrat, imperium in eosdem libertatis suae vindices transfert, mutato tamen,
116 ut diximus, et iure et nomine. quippe ex perpetuo annuum placuit, ex singulari du- c. 2
15 plex, ne potestas solitudine vel mora corrumperetur, consulesque appellavit pro regi-
bus, ut consulere civibus suis debere meminissent tantumque libertatis novae gaudium c. 3
intercesserat, ut vix mutati status fidem caperent alterumque ex consulibus Lucretiae
maritum tantum ob nomen et genus regium fascibus abrogatis urbem dimitterent.
117 itaque substitutus Oratius Publicola summo studio annisus est ad augendam liberi c. 4
20 populi maiestatem. nam et fasces ei pro contione summisit et ius provocationis ad-
versus ipsos dedit et ne species arcis offenderet, eminentes aedes suas in plana sub-
118 misit. Brutus vero favori civium etiam domus suae clade et parricidio velificatus est. c. 5
quippe cum studere de revocandis in urbem regibus liberos suos conperisset, pro-
traxit in forum, et contione media virgis cecidit securique percussit, ut plane publicus
25 parens in locum liberorum adobtasse sibi populum videretur.

119 Liber iam hinc populus Romanus prima adversus exteros arma pro libertate c. 6
corripuit, mox pro finibus, deinde pro sociis, tum gloria et imperio, lacessentibus
adsidue usque quaque finitimis: quippe cum patrii soli gliba nulla sit, sed statim c. 7
hostile pomerium mediusque inter Latium adque Etruscos quasi in quodam bivio
30 conlocatus omnibus portis in hostem incurreret, donec quasi contagio quodam per c. 8
singulos itum est et proximis quibusque correptis totam Italiam sub se redigerunt.
120 nam Porsenna rex Etruscorum ingentibus copiis aderat et Tarquinios manu redu- 1, 10, 1
cebat. hunc tamen quamvis et armis et fame urgueret occupatoque Ianiculo in ipsis c. 2

H P V S L Freculfus 1, 4, 2 (10 primi — 16 meminissent; 24 *a* securique *quibusdam mutatis*). — *Mur. p.* 227^a *v.* 10 Igitur.

1 erga se ac (*om.* eos) *in litura* L^b aucturos *HPV* qui ordo] quo ordine *L*, qui ord*** (*m.* 2 ordo) *V* 2 in annos *VL* 3 plebs *L* iudicibus] ducibus *L* 6 sergium] Hirtium *Rufus* 7 actosque] *HPVS*, actusque *L* fastidium *SL* 8 praecabui *libri* 11 ac] ae *P* 12 matri *H* 13 consegrat *P* 15 morra *S* 16 consulere] *libri et Florus* (*Bamb.*), consulere se *Florus* (*Naz.*) que] qui *S* 17 incesserat *Florus* 18 urbem] *libri et Flori et Iord.* 19 pybicola *L* annisus est] anni sunt est *H* liberi] *Florus*, liberis *libri* 20 ei] et *S* conditione *S* ius] eius *S* 21 specie *Florus* artis *L*, arci *S* ostenderet *L* eminenti (teminenti *P*) sedes *libri* 22 fauori] *Florus*, fauoris *libri* 23 cum studeret *L*, constudere *P*, custudere *S* de *om. Florus* protaxit *HP* 24 securique] securiqeae *S*, securi *vel* et securi *Flori libri* 27 sociis] socus L^a tunc *L* lacescentibus *HPVS*, lascessentibus *L* 28 gliba nulia *S* 31 itu *P*, situm *L* 32 etrucorum *S* tarquinius *libri*

---

1) Consules fuerant a Bruto et Publicola in Pansam et Hirtium numero DCCCCXVI . . . per annos CCCCLXVII: novem enim annis Romae consules defuerunt ita: sub decemviris annis duobus, sub tribunis militaribus annis tribus, sine magistratibus Roma fuit annis quattuor *Rufus: in quibus quaedam Iordanes male mutavit.*

2) Romulus regnavit annos XXXVII: senatores per quinos dies annum unum *Rufus.*

urbis faucibus incubaret, sustenuit, reppulit, novissimae etiam tanta admiratione per-
Florus 1, 10, 5 culit, ut superior ultro cum pene victis amicitiae foedera feriret. || nam Mucius Sce- 121
vola Romanorum fortissimus regem per insidias in castris ipsius adgreditur. sed ubi
frustrato circa purpuratum eius ictu tenetur, ardentibus mox focis intulit manum
c. 6 terroremque geminat dolo. 'en, ut scias', inquid, 'quem virum effugeris: idem tre- 5
'centi iuravimus'. cum inter immane dictu hic interritus, ille trepidaret, tam-
c. 7 quam manus regis arderet. sic quidem viri. set ne sexus alter a laude cessaret, 122
ecce et virginum virtus. una ex obsidibus regi data elapsa custodiae Cloelia per
c. 8 patrium flumen equitabat. rex quidem tot tantisque virtutum territus monstris valere 9
liberosque esse iussit. Tarquinii tamen diu dimicaverunt, donec Arruntem filium 123
regis manu sua Brutus occidit superque ipsum mutuo vulnere expiravit, plane quasi
adulterum ad inferos usque sequeretur.

1, 11, 1. 2 Nec secus Latini a Mamilio Tuscolano duce apud Regilli lacum expugnantur, vin- 124
c. 6 cuntur atque subiciuntur. Satricum adque Corniculum, Soraque et Alsium eorum urbes
captas provinciaque effecta. de Verulis et Bobillis pudet, sed triumphavere Romani. 15
c. 7 Tibur nunc suburbanum et aestivae Praenestae deliciae nuncupatis in Capitolio vo-
c. 8 tis petebantur: idem tunc Fesulae quod Charrae nuper: idem nemus Aricinus, quod 125
c. 9 Hercylius saltus: Fregellae, quod Caesoriacum: Tiberis quod Eufrates. Curiolos
quoque, pro pudor, victos adeo gloriae fuisse, ut captum oppidum Gneus Marcius 19
c. 10 Coriolanus quasi Numantiam aut Affricam nomini indueret. extant et parta de Antio 126
spolia, que Menius in suggesto fori capta hostium classe suffixit: si tamen illa clas-
c. 11 sis, nam sex fuere rostratae. sed hic numerus illis initiis navale bellum fuit. per-
vicacissimi tamen Latinorum Equi et Vulsci fuere et cotidiani, ut sic dixerim, hostes.
c. 12 et hos praecipue Titus Quintius domuit, ille dictator ab aratro, qui obsessa et pene 127
c. 13 iam capta Manlii consulis castra egregia victoria recuperavit. medium erat tempus 25
forte sementis, cum patricium virum innixum aratro suo lictor in ipso opere deprae-
hendit. inde in aciem profectus, ne quid a rustici operis imitatione cessaret, peco- 128
c. 14 dum more sub iugum misit expeditioneque finita rediit ad bobes rursus triumphalis
c. 15 agricola. fidem numinum, qua velocitate! intra quindecem dies captum peractumque
bellum, prorsus ut festinasse dictator ad relictum opus videretur. 30

1, 12, 4. 5 Pari tenore Veientes, Falesci et Fidenates tunc magno labore devicti sunt. qui 129
c. 11 modo et si fuerint, non videntur. que reliquiae? quod vestigium? laborat enim anna-
lium fides, ut Veios, Faliscos, Fidenates fuisse credamus.

H P V S (*desinit* 33 credamus) *L Freculfus l. c.* (*ad* 11 expiravit). *1, 4, 8* (13 Latini — 14 subiciuntur; 20 extant — 21 spolia). — *Mur. p.* 227^b *v.* 15 -vinciaque effecta.

1 incumbaret V^a 2 federa *H* mucius] mutius *S*, ueius *HPVL* 4 frustrato] *Florus Frec.*, frustratum *libri* teneretur *L* intulit] inicit *Florus* 6 inter immane] *libri*, interim immane *Florus* dictum *S* 7 sexus alter] qui sexus *Florus* cessaret] *Florus* P^bL^b, cessare HP^aVSL^a 9 patrum *H* rex] et rex *Florus* tot] to *HPV* 10 tamen díu] *libri et Fr.*, tamdiu *Florus* (*Naz.*), tamen tamdiu *Florus* (*Bamb.*) 11 que] quem *L* expirauit] *S Florus*, expiauit *HPVL Fr.* 12 inferus *HPS* 13 nec] hec *L* latinae *S* a *om. Florus* tuscolano] *HPVS*, tusculano *L* 14 cornilicum *L* sora quem *libri* 15 triumphauere romani] triumphauimus *Florus* 17 charrae] HP^bVS, carrae P^a, charre *L* aricini P^a, aricinum *Florus* 18 hercylius] *HPVS*, hercilinus *L*, Hercynius *Florus: cf. p.* 18, 16 caesoriacum] *HPVS*, cesoriacum *L* curiolos] *HPVL*, coriolos *S* 19 uictus *H* gloriae] gloriose *L* 20 aut] atque *L* antio] *S Florus*, antia *HPVL Fr.* 21 menius] *HPVS*, memius *L* suggesto] *HPVL*, suggestum *S* 22 initus *HPVS* 23 uulsci] *PV*, ulsci *S*, uulsic *H*, uulcisci *L* 24 et] sed *Florus* hos] hoc *H* ab aratro *om.* V^a 25 manilii *L* 27 profectus] *libri*, uictos *ins. post* prof. *Florus* (*Bamb.*), *post* cessaret *Florus* (*Naz.*) *interpolando* 29 numidum *L* quam *S* captum] coeptum *Florus* 30 ditator *V* dicatur *L* 31 uegentes *P* falesci] *HPVS*, falisci *L* 33 ut] et *V* ualiscos *libri*

130 Galli autem Senones gens natura ferox, moribus incondita, ad hoc ipsa corpo- Florus 1, 13, 4
rum mole, perinde armis ingentibus, adeo omni genere terribilis fuit, ut plane nata
ad hominum interitum, urbium stragem videretur. hi quondam ab ultimis terrarum c. 5
oris et cingente omnia oceano ingenti agmine profecti cum iam media vastassent,
5 positis inter Alpes et Padum sedibus, ne his quidem contenti, per Italiam baccaban-
131 tur. tunc Clusium Tusciae urbem obsidebant, ubi pro sociis ac foederatis Romanus c. 6
intervenit missis ex more legatis. sed quod ius apud barbaros? ferocius agunt et
inde certamen. conversi Galli a Clusio Romam. quibus ad Alliam flumen cum ex- c. 7
9 ercitu Fabius consul occurrit. non temere foedior cladis: itaque hunc diem fastis
132 Roma damnavit. fuso exercitu Galli iam moenibus urbis adpropinquabant, ubi pene c. 8
nulla erant praesidia. tum igitur sic ut numquam alias apparuit illa vera Romana
virtus. iam primum maiores natu amplissimis usi honoribus in forum coeunt, ibi de- c. 9
vovente pontifice diis se manibus consecrant statimque in suas quisque aedes regressi
14 sic ut in trabeis erant et amplissimo cultu in curulibus sellis sese reposuerunt, ut c. 10
133 cum venisset hostis, in sua quisque dignitate moreretur. pontifices autem et flami- c. 11
nes quidquid religiosissimi in templis erat, partim in doleis refossa terra reconderunt,
partim inposita plaustris secum Veios auferunt: virgines simul ex sacerdotio Vestae c. 12
nudo pede fugientia sacra comitantur. tamen excepisse fugientes unus e plebe fertur
19 Atinius, qui depositis uxore et liberis virgines in plaustrum recepit. adeo tunc quo-
134 que in ultimis religio publica privatis affectibus antecellebat. iuventus vero, quam c. 13
satis constat vix mille hominum fuisse, duce Manlio arcem Capitolini montis insedit,
obtestata ipsum quasi praesentem Iovem, ut quem ad modum ipsi ad defendendum
135 templum occurrissent, ita ille virtutem eorum numine suo tueretur. aderant interim c. 14
Galli apertamquae urbem adeunt. ibi sedentibus in curulibus suis praetextatos senes
25 velut deos geniosque venerati, mox eosdem, postquam esse homines liquebat, alioquin
nihil respondere dignantes pari vecordia mactant facesque tectis iniciunt et totam ur-
136 bem igni ferro manibus exaequant. sex mensibus (barbaros quis crederet?) circa c. 15
montem unum pependerunt, nec diebus modo, sed noctibus coque omnia experti,
cum tamen Manlius nocte subeuntis, clangore anseris excitatus a summa rupe deie-
30 cit, et ut spem hostibus demeret, quamquam in summa fame tamen ad speciem fidu-
137 ciae, panes ab arce iaculatus est: et stato quodam die per medias hostium custodias c. 16
Fabium pontificem ab arce dimisit, qui solemne sacrum in Quirinali monte conficeret:
atque ille per media hostium tela incolomis religionis auxilio rediit propitiosque deos
renuntiavit. novissime cum iam obsidio sua barbaros fatigasset, mille pondo auro c. 17

H P V L. — *Mur. p.* 228^a *v.* 21 -lini montis.

1 incodita *HPV* 2 nata ad hom *in litura V* 3 hii *L* 4 horis *libri* cingnente *L* media uastassent] mediam uastant* *L* 5 alpe sed *P* his] id *L* contempti *libri* baccabantur] *libri*, uagabantur *Florus* 6 tunc] tum *Florus* tusciae *om. Florus* ubi *om. Florus* ac] et *L* 7 missi* (missis V^b) V^a: missi ex more legati *Florus* 8 clusi *L* 9 clades *Florus* 10 romam *libri* adpropinquabat P^a 11 illa uero *HV*, uera illa *Florus* 14 serant *P* 16 religiosissim *P* partem *HPL* defossa *Florus* reconderunt] recondunt *Florus* 17 inpositis *L* ex acerdotio *P* 18 fugientia] HPV^aL, fugientia a V^b sacro HPV^a 19 plaustris *L* 20 regio *V* adfectibus *Florus*, effectibus *libri* 21 homines *L* manilio *L* 22 obtestates *P* ipsi] ipse *L* 23 templum] *libri et Florus* (*Bamb.*), templum eius *Flor.* (*Naz.*) occurri se *L*, concurrissent *Florus* nomine suo *HPV*, suo nomine *L* aderat *HP* 24 sedentes *Florus* senex *L* 26 uecordiam aptant *H* 27 barbari *Florus* 28 coque] *HP*, quoque *rel.* 29 manilius *L* subeuntes *Florus* (*Naz.*) 30 ad] *PVL Florus*, in *H* 31 paenes *HP*, poenes *L* hostium custodias] hostias *L* 32 fauium *L* pontificem *om.* V^a 33 atque] at *L* 34 obsidio sua b. fatigasset] *Florus*, obsidia sua barbaros fatigasset (fatigassent *L*) et *HPVL* auri *Florus*

recessum suum venditantes, ...
. . . . ut omnia incendiorum vestigia Gallici sanguinis inundatione deleret.

Flor. 1, 13, 18. 19 Igitur pastorum quondam casa urbs enituit: post assertam a Manlio faciem restitutamque a Camillo acrius etiam vehementiusque in finitimos resurrexit. nec tamen contenti Romani suis eos moenibus expulisse, cum per Italiam naufragia sua latius traherent, sic persecuti sunt, ductante Camillo, ut odiae nulla Senonum vestigia supersint. (c. 20) semel apud Anienem trucidati, cum singulari certamine Manlius aureum torquem barbaro inter spolia detraxit, unde et Torquatus est dictus. iterum Pomptino agro, cum in simili pugna Valerius insidente galeae sacra alite adiutus rettulit spolia dictusque est ipse Corvinus. nec non tamen post aliquod annos omnes reliquias eorum in Etruria ad lacum Vadi montis Dolabella delevit, ne quis extaret ex ea gente quae incensam a se Romanam urbem gloriaretur. (1, 14, 1) conversoque a Gallis Manlio Torquato Latini experti sunt et devicti. (1, 15, 1) indeque Savini, qui eorum belli socii ductante Tatio extitissent, a Curio Dentato consule subiecti, (c. 2) eorumque loca a Varanio fonte in Adriano tenus mari igni ferroque vastata, (c. 3) tantumque Romano populo addit opes, ut nec ipse posset aestimare qui vicerat. [138–142; 5, 10, 15]

1, 16, 1 Praecibus deinde Campaniae motus non pro se sed pro sociis Samnitas invadit. (c. 3) omnium namque non modo Italiae tantum, sed pene toto orbe terrarum pulcherrima Campaniae plaga est. nihil mollius caelo: denique bis floribus vernat. nihil uberius solo: (c. 4) ideo Liberi Cererisque certamen dicitur. nihil hospitalius mari: hic illi nobiles portus Caieta, Misenus, tepentes fontibus Baiae, Lucrinus et Avernus quaedam maris hostia. (c. 5) hic amici vitibus montes Caurus Falernus Massicus et pulcherrimus cunctorum Vesubius Aetnaei ignis imitator. (c. 6) urbes ad mare Formiae Cumae Puteoli Herculaneum Pompei et ipsa caput urbium Capua, quondam inter tres maximas Romam Carthaginemque numerata. (c. 7) pro hac urbe, his regionibus populus Romanus Samnitas invadit, gentem, si opulentiam quaeras, aureis et argenteis armis et discolori veste usque ad ambitum armatam: si fallaciam, saltibus ferae et montium fraude grassantem: si rabiem ac furorem, sacris legibus humanisque hostiis in exitium urbis agitatam: (c. 8) si pertinaciam, sexies rupto foedere cladibusque ipsis animosiorem. hos tamen quinquaginta annis per Fabios ac Papirios patres eorumque liberos ita subegit et domuit, ita ruinas ipsas urbium diruit, ut hodiae Samnium in ipso Samnio requiratur nec facile appareat materia quattuor et viginti triumphorum. (c. 9) maximae tamen nota et [143–145; 20, 24, 30]

H P V L Freculfus 1, 4, 17 (4 nec — 12 gloriaretur). *Paulus h. R. 1, 8* (18 omnium — 29 animosiorem). *1, 9* (30 ita — 32 appareat). — *Mur. p. 228^b v.* 28 hostiis.

1 recessum suum] recessuum *L* uindicantes *V^a*, uinditantes *P^a* *hiatum non adnotant libri; exciderunt Flori haec:* idque ipsum per insolentiam, cum ad iniqua pondera addito adhuc gladio insuper 'vae victis' increparent, subito adgressus a tergo Camillus adeo cecidit 3 urbis *libri* mallio *L* 5 contempti *L* moenibus] sedibus *L* latrius *HPV* 6 odie enulla *P* 7 manilius *L* 8 pomptio *L^a* 9 aliter *HPV* 11 uadi montis] *HPV Fr.*, uadis montis *L*: Vadimonis *Flor.* 12 manlio] *PV*, mallio *H*, manilio *L* 13 bellis *libri* 14 a uaranio fonte (fente *P*) in] qua Nar Anio fontes (fontesque *Naz.*) Velini *Florus* 15 tantoque *L* 16 possit *HPV* 17 campanae *P* 18 orbem *V* 19 camp. plaga est pulch. *L^a* 21 caieta] *Paulus*, gaieta *HPV*, gaieza *L* misenus] *Paulus*, mesenos *libri* tepentes] *L et Paulus cum Floro*, tepente *HP*, teponte *V* 22 (h)ostia] *libri Iord. et Pauli*, otia *Florus* amici] amicti *Florus* (*Naz.*) caurus] *libri Iord. et Pauli*, Gaurus *Florus* 23 uesubius] *HPV*, besubius *L*, uesuuius *Paulus* ethnei *P cum Floro*, ethnåe *H*, ethne *L*, etne *V* puteoli] Put. Neapolis *Florus* herculanium *L* 24 pompeia *Paulus* 25 chartaginemque *HPV^b*, cartag- *V^{a}L* numerata] *Florus*, nominata *Paulus*, numeranda *HPV*, numerandam *L* 27 armatam] *sic et Iordanis libri boni et Flori Bamb.* (*omittit Nazarianus*), ornatum (ornatam *dett.*) *Paulus*, *inde* ornatam *Iordanis liber Bambergensis* (*v. Iahn ad Florum p. VIII*) crassantem *libri Iordanis et Pauli Vat. 3339* 28 exitum *L* orbis *Paulus* 29 animosiores *L* 30 domuit] deleuit *L* 31 diripuit *H* samnio] samnium *HPV* 32 facile *om. L^a* nota] notae *HPV*, note *L^b*, *om. L^a*

inlustris apud Caudinas forculas ex hac gente clades Veturio Postumioque consulibus
accepta est. clusum per insidias intra eum saltum exercitum, unde non posset eva- Florus 1, 16, 10
dere, stupens tanta occassione dux ostium Pontius Herineum patrem consuluit: et ille, c. 11
4 mitteret omnes vel occideret sapienter, ut senior, suaserat: hic armis exutos mittere
146 sub iugum maluit, ut nec amici forent beneficio et post flagitium hostes magis. ita- c. 12
que et consules statim magnifice voluntaria deditione turpitudinem foederis dirimunt
et ultionem flagitans miles Papirio duce — orribile dictu — strictis ensibus per ipsam
viam ante pugnam fuit et in congressu arsisse omnium oculos hostis auctor fuit. nec
prius finis caedibus datus, quam iugum sibi promissum Romani et duci Samnitum et
10 hostibus reposuerunt.

147 Hactenus cum singulis gentibus, mox catervatim. sic tamen coque par omnibus 1, 17, 1
fuit. Etruscorum duodecem populi, Vmbrii in id tempus intacti antiquissimus Italiae
populus, Samnitium reliqui in excidium Romani nominis repente coniurant. erat ter- c. 2
14 ror ingens tot simul tantorumque populorum. late per Etruriam infesta quattuor
148 agminum signa volitabant. Geminius interim saltus in medio, ante invius plane quasi c. 3
Calydonius vel Herquinius, adeo terror erat, ut senatus consuli denuntiaret, ne tan-
tum periculi ingredi auderet. sed nihil horum terruit ducem, quin fratre praemisso c. 4
exploraret accessus. ille per noctem pastorali habitu speculatus omnia, refert tutum
149 iter. sic Fabius Maximus periculosissimum bellum sine periculo explicuit. nam c. 5
20 subito inconditos atque palantes adgressus est captisque superioribus iugis in sub-
iectos suo iure detonuit. ea namque species fuit illius belli, quasi in terrigenas e c. 6
caelo ac nubibus tela iacerentur. nec incruenta tamen illa victoria. nam oppressus c. 7
in sinu vallis alter consolum Decius more patrio devotum diis manibus optulit caput,
24 sollemnemque familiae suae consecrationem in victoriae praetium redegit.

150 Necdum Etrusco bello exempto mox sequitur Tarentinum, unum quidem in no- 1, 18, 1
mine, sed multiplex in victoriis. hoc enim Campanos Apulos atque Lucanos et caput
belli Tarentinos, id est totam pene Italiam, et cum his omnibus Pyrrum clarissimum
Epyrotarum Greciae regem una veluti ruina pariter involvit, ut eodem tempore et
151 Italiam consummaret et transmarinos triumphos auspicaretur. Tarentus Lacedemo- c. 2
30 niorum opus, Calabriae quondam et Apuliae totiusque Lucaniae caput, cum magni-
tudine et muris portuque nobilis tum mirabili situ, quippe in ipsis Adriae maris c. 3
faucibus posita in omnes terras Histriam Illyricum Epyron Achaiam Africam Sici-
152 liam vela dimittit. imminet portui ad prospectum maris positum theatrum, quod
quidem causa miserae cupiditatis fuit omnium calamitatum. ludos forte celebra- c. 4
35 bat, cum adremigantes litore Romanam classem vident atque ostem rati aemicant
sine discrimine et insultant. qui enim aut unde Romani? nec satis. aderat c. 5
sine mora querillam ferens legatio: hanc quoque foede per obscenam turpemque

---

H P V L Freculfus 1, 4, 19 et denuo 28 (29 Tarentus — 31 situ). — *Mur. p. 229*[a] *v.* 37 querillam.

1 ex hac gente] exagente *L* cladis *libri* 3 occansione *PV* duxit ostium (host. *V*) *HV*, dux** hostium *PL* herineum] *HPV*, erineum *L*, Herennium *Florus* 4 mittere o. u. occidere *L* persuaserat *L* 7 pampirio *H* strictis] tristis *L* 8 pugna *L* 9 ducis *HPV* 11 hactenus] h populus romanus *Flor.* cateruatim] aceruatim *Flor.* coque] *HP*, quoque *V*, *om. L* 13 samnitum *L* nominis] populi *L* 14 ethuriam *L* 16 calydonius] *HPV Flor.* (*Naz.*), calidonios *L* herquinius] *HPV Flor.* (*Bamb.*), erquinius *L*, *cf. p.* 15, 18 terror] tum (tunc) terrori *Florus* 18 explorare *HPV* accensos *libri* 21 suosure *P* 24 redeit *L* 25 ex exempto *V* 26 apullos *P*, apulios *L* 27 terentinos *HPV* pene *om. Florus* 28 Epyrotarum *om. Florus* unam *HPV* picriter *V* 29 cosumaret *L* triumphos transm. *V* 31 nobiles *libri* mirabili] *HPV Florus* (*Bamb.*), mirabile *L*, mirabilis *Florus* (*Naz.*) Hadriani *vel* Hadriatici *Florus* 33 uel admittit *H* imminit *HP* quod] quo *H* 34 cupiditatis] *libri*, ciuitati *Florus* celebrabant *L* 35 romana classe *HV*, Romanas classes *Florus* 36 et *om. Florus* qui] quid *L* 37 coque *P* faede *HPV*, fede *L*

Florus 1, 18, 6 dictu contumeliam violant: et hinc bellum. sed apparatus horribilis, cum tot simul 153
populi pro Tarentinis consurgerent omnibusque vehementior Pyrrus, qui semigrecam
ex Lacedemoniis conditoribus civitatem vindicaturus cum totis viribus Epyri Thessa-
liae Macedoniae incognitisque in id tempus elefantis mari terra viris equis armis, 4
c. 7 addito insuper ferarum terrore veniebat. apud Eracleam Campaniae fluviumque Li- 154
rem Laevino cons. prima pugna, que tam atrox fuit, ut Forentanee turmae prefectus
Obsidius invectus in regem turbaverit coegeritque proiectis insignibus proelio exce-
c. 8 dere. actum erat, nisi elefanti converso in spectaculo bello procucurrissent. quorum
cum magnitudine tum deformitate et novo odore simul ac stridore consternati equi
cum incognitas sibi beluas amplius quam erant suspicarentur, fugam stragemque late 10
c. 9 dederunt. in Apulia deinde apud Asculum melius dimicatum est Curio Fabricioque 155
consulibus — iam quippe terror beluarum exoleverat et Gaius Numicius quartae legio-
c. 10 nis astatus unius promoscide abscisa mori posse beluas ostenderat. itaque in ipsos
pila congesta sunt et in turres vibratae faces tota hostium agmina ardentibus ruinis
operuerunt. nec alius cladi finis fuit quam nox dirimeret postremusque fugientium 15
c. 11 rex ipse a satellitibus humero saucius in armis suis referretur. Lucaniae suprema 156
pugna Sybarusinis quos vocant campis, ducibus hisdem quibus superius, sed tum
c. 12 tota victoria. exitum, quem datura virtus fuit, casus dedit. nam provectis in primam
aciem rursus elefantis unum ex his pullum adacti in caput teli gravis ictus avertit,
qui cum per stragem suorum recurrens stridore quereretur, mater agnovit et quasi 20
c. 13 vindicaret, exiliit, tum omnia circa quasi hostilia gravi mole permiscuit: ac sic eae-
dem ferae, que primam victoriam abstulerunt, secundam parem fecerunt, tertiam
c. 14 sine controversia tradiderunt. nec vero tantum armis et in campo, sed consiliis 157
et domi coque intra urbem cum rege Pyrro dimicatum est. quippe post primam victo-
c. 15 riam intellecta Romana virtute statim desperavit armis, seque ad dolos contulit. nam 25
interemptos cremavit captivosque indulgenter habuit et sine pretio restituit missisque
legatis in urbem omni modo annisus est, ut facto foedere in amicitiam reciperetur.
c. 16 sed et bello et pace et foris et domi omnem in partem Romana virtus tum se adpro- 158
bavit nec alia magis quam Tarentina victoria ostendit populi Romani fortitudinem, 29
c. 26 senatus sapientiam, ducum magnanimitatem. || nec alius pulchrior in urbem aut spe- 159
c. 27 ciosior triumphus intravit. ante hunc diem nihil praeter pecora Vulscorum, greges
Savinorum, carpenta Gallorum, fracta Samnitium arma vidisset. tum autem, si capti-
vos aspiceres, Molossi Thessales Macedones Bruttius Apulus atque Lucanus: si pom-
c. 28 pam, aurum purpura signa tabulae Tarentinaeque diliciae. sed nihil libentius popu-

---

H P V L Freculfus 1, 4, 19 = 28 (2 Pyrrus — 5 terrore; 8 quorum — 17 superius; 28 sed).

1 dictu contumeliam] *Florus*, dictumeliam *HPL*, dictum heliam *V* 2 populis *HPV* pyrrus *om. L* 3 lacedemonibus *L* uinditaturus *L* 5 terrore] terrarum *L* 6 prima pugna que] primaque pugna *L* forentane *V*, Ferentaneae *Florus* pref. *per compendium libri* 7 proelio] bello *L* 8 spectaculum *Florus* 9 cum magnitudine tum] magnitudinem tam *L* conternati *V* 10 late *om. L* 11 deinde] denique *L* 13 ostenderat] *Florus*, ostenderet *libri et Fr. utroque loco* ipsos] *libri et Frec. c. 19*, ipsas *Florus et Frec. c. 28* 16 referrereτur *L* 17 pugna sybarusinis] *Florus* (*Bamb.*), pugna sybaros (subaros *P*, sibaros *L*) in his *PVL*, pugnas baros in his *H*, pugna sub arusinis *Florus* (*Naz.*) sed tum] sedum *L* 18 quem] que *L* 20 cum] dum *L* 21 uindicaret] uindicare *libri* exiliit] HP^aVL, exiluit P^b *Florus* quasi circa *V* eaedem] aedem *HP*, eadem *L*, **dem (cedem *vel* eedem V^b) V^a 22 prima *L* 23 controuersiam *HPV* campo] *Florus* (*Bamb.*), campos *libri*, campis *Flor.* (*Naz.*) 24 et domi coque] *H*, et domi quoque *VL*, et dominicoque *P*, quoque et domi *Florus* 26 interemptus *HPV* indulgenter] *L*, indulgentes *HPV* 30 nec alius] nekalius *PV* pulchrioror P^a urbe *HPV* specior *L* 32 sauinorum] *libri et Fr.* samnitum *Fr.* uidisset] *libri*, uidisses *Florus*, uiderunt *Fr.* tunc *L* 33 aspiceret *L* thessales] *libri et Fr.*, Thessali *Florus* brattius *HP Fr. 19. 28*, bractius *L*, bratius *V* 34 arentinaeque *P*

lus Romanus aspexit quam illas quas timuerat cum turribus suis beluas, quae non sine sensu captivitatis summissis cervicibus victores equos sequebantur.

160 Post Tarentinam cladem domiti Picentes et caput gentis Asculum a Sempronio duce, qui tremente inter proelium campo, Tellurem deam promissa aede placavit. (Florus 1, 19, 1. 2)

161 Salentini vero Picentibus additi caputque his regionibus Brundisium inclyto portu Atilio duce, et in hoc certamine victoriae praetium templum sibi pastoria Pales ultro poposcit. (1, 20)

162 Postremi Italicorum in fidem venere Vulsini opulentissimi Etruscorum, implorantes opem adversus servos quondam suos, qui libertatem a dominis datam in ipsos erexerant translataque in se re publica dominabantur, sed hi quoque duce Fabio Gurgite poenas dederunt. (1, 21)

163 Domita subactaque Italia populus Romanus || Appio Claudio consule primum fretum ingressus est fabulosis fame monstris estuque violentum, sed adeo non est exterritus, ut ipsam illam ruentis estus violentiam pro munere amplecteretur, quod velocitas navium mari iuvaretur, statimque ac sine mora Hyeronem Syracusanum tanta celeritate devicit, ut ille ipse prius se victum, quam hostem videret, fateretur. (2, 1, 1. 2, 5; c. 6)

164 Duellio Cornelioque consulibus etiam mari congredi ausus est. tum quidem ipsa velocitas classis comparatae victoriae auspicium fuit. intra enim sexagesimum diem quam caesa silva fuerat, centum sexaginta navium classis in anchoris stetit, ut non arte factae, sed quodam munere deorum conversae in naves atque mutatae arbores viderentur. proelii vero forma miravilis, cum illas caeleres volucresque hostium naves hae graves tardaeque conpraehenderent. longe illis nauticae artes detorquere remos et ludificari fuga rostra. iniectae enim ferreae manus machinaeque validae ante certamen multum ab oste derisae coactique hostes quasi in solido decernere. (c. 7; c. 8; c. 9)

165 victor ergo apud Liparas mersa aut fugata hostium classe primum illum maritimum egit triumphum. cuius quod gaudium fuit, cum Duellius imperator non contentus unius diei triumpho per vitam omnem, ubi a cena rediret, praelucere funalia et praecinere sibi tibias iussit, quasi cotidie triumpharet. prae tanta victoria leve huius proelii damnum fuit alter consulum interceptus Asina Cornelius, qui simulato colloquio evocatus atque ita oppressus fuit perfidiae Punicae documentum. (c. 10; c. 11)

166 Calatino dictatore fere omnia praesidia Poenorum Agrigento Dripanis Panormo Eryce Lilybeoque detraxit. trepidatum est semel circa Cameriniensium saltum: sed eximia virtute Calpurni Flammae tribuni militum evasimus. qui lecta trecentorum manu insessum ab hostibus tumulum occupavit adeoque moratus ostes, dum exercitus omnis evaderet: ac sic pulcherrimo exitu Thermopylarum et Leonidae famam adaequavit, hoc inlustrior noster, quod expeditioni tantae superfuit et nihil inscripserit sanguine. (c. 12; c. 13; c. 14)

167 Lucio Cornelio Scipione cum iam Sicilia suburbana esset populi Romani provincia serpente latius bello Sardiniam adnexamque Corsicam transiit Olbiam. ibi Ateriae urbis excidio in- (c. 15; c. 16)

H P V L Freculfus 1, 4, 28 (*ad* 5 additi; 8 Postremi — 11 dederunt). — *Mur. p.* 229[b] *v.* 6 portu.

3 tarentina clade *H* a *om. Florus* 4 prelia *L* campo] campu *HP*, caput *V* aede] ede *P*, cede *L* 5 sarentini *H* his regionibus] regionibus *Florus* (*Naz.*), regionis *Florus* (*Bamb.*) 6 portu atilio] *Florus* (*Bamb.*), post uatilio *libri*, portu M. Atilio *Florus* (*Naz.*) pastoria pales] *Florus*, pastor apales *HPV*, pastor appales *L* 8 postremi] ū postremi *L* 9 aduersos *H* quond. suos seru. *V*[a] 10 his *P*[a] fauio *L* 12 populos romanos *HPV* 13 fame] infame *Florus* uiolentu *HPV* territus *L* 17 congregi *H* 20 quodam] q. modo *L* 22 hae] haec *L* detorqueri *libri* 23 ferreae] *L Florus* (*Naz.*), ferrae *HP*, ferre *V*, ferae *Florus* (*Bamb.*) 24 multam *H* cernere *L* 25 lipares *L* 27 foenalia *L* 29 asina] sagina *H* 31 praesia *H* paenorum *HPV*, penorum *L* dripanis] *HPVL* 33 calpulnii *L* 34 omnes *HV* 35 laconidae *HPV* 37 sicilias ab urbana *H* 38 bello *bis L* olbiam ibi ateriae] olbiae hic ibi alter *Florus* (*Bamb.*), olbiae hic baleriae *Florus* (*Naz.*); *requiritur* Olbiae hic, ibi Aleriae

colas terruit adeoque omni terra et mari Poenos purgavit, ut iam victoriae nihil nisi
Florus 2, 2, 17 Africa ipsa restaret. Marco Atilio Regulo duce iam in Africam navigabat bellum. 168
nec defuerant qui in ipso Punico maris nomine ac terrore deficerent: insuper augente
Natio tribuno metum, in quem nisi paruisset securi destricta imperator metu mor-
c. 18 tis navigandi fecit audaciam. mox deinde ventis remisque prosperatum est tantusque 5
terror hostici adventus Poenis fuit, ut apertis pene portis Chartago caperetur. prima 169
c. 19 prooemium belli fuit civitas Clypea: prima enim a Punico litore quasi arx et spec-
c. 20 tacula procurrit. et haec et trecenta amplius castella vastata sunt. nec cum homi-
nibus, sed cum monstris quoque dimicatum est, cum quasi in vindictam Africae nata 9
c. 21 mirae magnitudinis serpens posita apud Bracadam castra vixaverit. sed omnium 170
victor Regulus cum terrorem nominis sui latae circumtulisset, cumque magnam vim
iuventutis ducesque ipsos aut cepisset aut haberet in vinculis classemque ingenti
praeda onustam et triumpho gravem in urbem praemisisset, iam ipsam belli caput
c. 22 Chartaginem urguebat obsidione ipsisque portis inherebat. hic paululum circumacta 171
fortuna est, tantum ut plura essent Romanae virtutis insignia, cuius fere magnitudo 15
c. 23 calamitatibus adprobatur. nam conversis ad externa auxilia hostibus cum Xantyp-
pum illis ducem Lacedemon misisset, a viro militiae peritissimo Regulus victus est,
foedaque clades Romanisque usu incognita: nam vivus in manus hostium venit fortis-
simus imperator. sed ille quidem par tantae calamitatis fuit, nam nec Punico carcere 172
c. 24 infractus est nec legatione suscepta: quippe diversa quam hostis mandaverat censuit, 20
c. 25 ne pax fieret nec commutatio captivorum receperetur. sed nec illo voluntario ad
hostes suos redito nec ultimo sive carcere seu supplicio deformata maiestas. immo
his omnibus ammirabilior quid aliud quam victor de victoribus atque etiam, quia
c. 26 Chartago non cesserat, de fortuna triumphavit? populus autem Romanus multo acrior 24
c. 27 intentiorque pro ultione Reguli quam pro victoria fuit. Metello igitur consule con- 173
spirantibus artius Poenis et reverso in Siciliam bello apud Panormum sic hostes ce-
c. 28 cidit Romanus exercitus, ne amplius eam insulam adgredi cogitarent. argumentum
ingens victoriae centum circiter elefantorum captivitas. sic quoque magnas praedas
c. 29 egit, ut gregem illum non bello, sed venatione cepisset. Appius Claudius consul non 174
ab hostibus sed a diis ipsis superatus est, quorum auspicia contempserat, ibi statim 30
classe dimersa, ubi ille praecipitari pullos iusserat, quod pugnare ab his vetaretur.
c. 30 Marcus Fabius Buteo classem iam in Africo mari apud Egimurum hostium in Italiam 175
c. 31 ultro navigantem cecidit. quantusque tum triumphus tempestate intercidit, cum opu-
lenta praeda classis adversis acta ventis naufragio suo Africam et Syrtis, omnium
c. 32 imperia gentium insularum litora implevit. magna clades, sed non sine aliqua prin- 35

H P V L. — Mur. p. 230ª v. 8 sunt.

1 pynos *HPV*, pinos *L* 2 ipsa africa *L* africa *L* nauicabat *PV* 3 defuerat *L* in *om. Florus* Punici *Florus* augentem *HPV* 4 natio] nautio (*Bamb.*) *vel* nautrio (*Naz.*) *libri Flori* metum mort. *P* 5 nauicandi *V* aut daciam *P* prosperatum] *libri*, properatum *Florus* 6 paenis *libri* chartago] *HPV*, carthago *L et sic fere deinceps* 7 prooemium] *coniecit Iahn*, proemium *libri*, pr(a)emium *Flori libri* belli fuit] *PVL Florus*, fuit belli *H* ars *L*ª spectacula] *libri*, specula *Florus* 9 sed] modo sed *Florus* 10 bragadam *Florus* (*Bamb.*), bagradam *Flor.* (*Naz.*) uexauerat *L* 12 cepisset] *L*, caepisset *P*, coepisset *HV* 14 urguebat *om. L*ª 16 xantyppum] *HPV* 17 misissed *H* a uiro militiae] auro miliae *L* regulus uictus est foedaque] uincimur foeda *Florus* 18 fedaque *HP* 20 quam] quas *L* hostes *libri* 21 commutato *L* 22 redito] *HV*, reditu *P*, reddito *L* carceres *libri:* carceris *Florus* (*Bamb.*), carcere *Florus* (*Naz.*) seu suppl.] *PVL*, siue suppl. *H*, seu crucis suppl. *Florus* 23 mirabilior *L* 26 penis *HP* panormium *L* 28 ingentis *Florus* 29 coepisset *HPV* Ap. Claudio consule *Florus* 31 dimersa] *HPVL* uetaretur] uideretur *L* 32 M. Fabio Buteone cos. *Florus* egimurum hostium] *libri* 33 quantusque] quantus o *Florus* 34 aduersus *L* 35 inperitia *L*

cipis populi dignitate interceptam tempestate victoriam et triumphum perisse naufragio. et tamen cum Punicae praedae omnibus promuntoriis insulisque fluitarent, popu-
176 lus Romanus et sic triumphavit. Lutatio Catulo consule tandem bello finis inpositus Florus 2, 2, 33 apud insulas, quibus nomen Aecatae: nec maior alias in mari pugna: aderat quippe c. 34
5 commeatibus exercito propugnaculis armis gravis classis et in ea quasi tota Chartago, quod ipsum exitio fuit. Romana classis prompta levis expedita et quodam genere c. 35 castrensis ad similitudinem pugnae equestris sic remis quasi avenis agebatur et in hos vel illos ictus mobilia rostra speciem viventium praeferebant. itaque momento c. 36 temporis laceratae hostium rates totum inter Siciliam Sardiniamque pelagus naufragio
10 suo operuerunt. tanta denique fuit illa victoria, ut de excidendis hostium moenibus c. 37 non quaereretur. supervacuum visum est in arcem murosque saevire, cum iam in mari esset deleta Chartago.

177 Peracto si quidem Punico et nec dum quantulum respirato sequitur Liguricum. 2, 3, 1. 4 nam Ligures hi imis Alpium iugis adhaerentes inter Varum Magramque amnem im-
15 plicitos dumis silvestribus victitabant, quos pene maius fuit invenire quam vincere. tuti si quidem locis et fuga durum atque velox genus ex occasione latrocinia magis quam bella faciebant. itaque cum diu multumque eluderent saltu viis Decilates Oxu- c. 5 vii Buriates Ingauni, tandem Fulvius latebras eorum igni sepsit, Bebius vero in plana
19 deduxit, Postumius ita exarmavit, ut vix reliquerit ferrum, quo terra coleretur.

178 Post quos mox Galli. Insubribus et his Alpium incolis animi ferarum, corpora 2, 4, 1 plus quam humana erant, sed experimento depraehensum est. quippe virtus eorum sicut primo impetu maior quam virorum est, ita sequens minor quam feminarum. Alpina corpora humente caelo educata habent quiddam simile nivibus suis: cum mox c. 2
179 caluere pugna, statim in sudorem eunt et levi motu quasi sole laxantur. hi saepe et c. 3
25 alias et Brittomaro duce non prius posituros se baltea quam Capitolium ascendissent iuraverant. factum autem est, et victos eos Emilius in Capitolio discinxit. et quod c. 4 dux eorum de Romano militi praedam Marti suo torquem aureum devotasset, intercepit Iuppiter votum et de eius ipsius Ariobistonis relicorumque Gallorum torquibus aureum tropeum Iovi erexit Flamminius. rex quoque eorum Viridomarus Romana c. 5
30 arma Vulcano promisserat: aliorsum vota ceciderunt. occiso enim eo Marcellus tertio post patrem Romulum Feretrio Iovi opima suspendit.

180 Illyres autem, id est Veneti, seu Liburnes sub extremis Alpium radicibus agunt 2, 5, 1 inter Arsiam Titulumque flumen longissimae per totum Adriani maris litus effusi. hi c. 2 regnante Teutana muliere populationibus non contenti licentiae scelus addiderunt.
35 legatos quippe Romanos, ob ea quae deliquerant iure agentes, ne gladio quidem, sed c. 3 ut victimas securi percutiunt, praefectos navium igni conburunt idque quo indignius foret, mulier imperavit. itaque Gneo Fulvio Gentimalo duce late domantur. strictae c. 4 secures in principum colla legatorum manibus litavere.

H P V L (*deficit* 10 *in* operuerunt *hiatu non indicato*), *Paulus h. R.* 3, 2 (20 Galli — 29 erexit). — *Mur. p.* 230[b] *v.* 14 Ligures.

1 dignitatem *HPV* 2 promuntoribus *L* 3 lucatio *L* 4 aecatae] *HPV*, aetate *L* 5 exercito] *libri* 7 auenis] *libri: id est* habenis 9 sicilias diniamque *L* 11 archem *HP* seuirae *HP*, seuire *V* 13 si *om. L* punico] P. bello *Flor.* lyguricum *HPV* 14 lygures *H* hi imis] *HP*, hiemis *V:* imis *Florus* 15 dum his *V Flor.* (*Bamb.*) 16 gens *P* occansione *H*, hoccansione *P* 17 saltu uiis] salui *Flor.* (*Bamb.*), saltus *Flor.* (*Naz.*): *intelleguntur Salluvii* 18 fluuius *V* 19 postuuius *HPV* 21 a erant *in litura P* 23 quidam *V* 26 est *om. P* 27 praeda marti *HPV* 28 ariobistonis] *libri Iord. et Pauli*, ariobisto duce *Flor.* (*Bamb.*) relicorumque] *HP*, reliquorumque *VL* 29 flaminius (*V*) 30 tertia *Florus* 32 ides *HPV* exiremis *HP*[b]*V*, ex remis *P*[a] 35 romanos] nostros *Flor.* 36 securi] *bis H* nauigium *H* 37 fulmo *V* gentimalo] *HPV Florus* (*Bamb.*) 38 principum] *Florus*, principium *HPV*

Florus 2, 6, 1 Post primum autem Punicum bellum vix quadriennium requies: ecce alterum bel- 181
lum, minus quidem spatio — nec enim amplius XVIII annos tenens — sed adeo cla-
dium atrocitate terribilis, ut si quis conferat damna utriusque populi, similior victo
c. 2 sit populus ille qui vicit. urebat nobilem populum mare ablatum, raptae insulae,
dare tributa quae iubere consueverat. hinc ultionem puer Annibal ad aram patris 5
c. 3 iuraverat, nec morabatur. igitur in causa belli Saguntus electa est, velut Spaniae 182
civitas et opulenta fideique erga Romanos magnum quidem, sed triste monumentum.
c. 4 quam in libertatem communi foedere exceptam Annibal, causas novorum motuum
quaerens, et suis et suorum manibus evertit, ut Italiam sibi rupto foedere aperiret.
c. 5 summa foederum Romanis religio est: itaque ad auditum sociae civitatis obsidium, 10
memores icti cum Poenis quoque foederis, non statim ad arma procurrunt, dum prius
c. 6 more legitimo quaeri malunt. interim iam novem mensibus fessi fame machinis ferro,
versa denique in rabiem fide, immanem in foro excitant rogum, tum desuper se suos-
c. 7 que cum omnibus opibus suis ferro et igni conrumpunt. huius tantae cladis autor 183
Annibal poscitur. tergiversantibus Poenis dux legationis: 'quae', inquid, 'mora est'? 15
Fabius: 'in hoc ego sinu bellum pacemque porto, utrum elegitis'? subclamantibus
'bellum'; 'bellum igitur', inquid, 'accipite'. et excusso in media curia togae gre-
c. 8 mio non sine horrore, quasi plane sinu bellum ferret, effudit. similis exitus belli 184
initiis fuit. nam quasi has inferias sibi Saguntinorum ultimae dirae in illo publico
parricidio incendioque mandassent, ita manibus eorum vastatione Italiae, captivitatae 20
c. 9 Africae, ducum et regum qui id gessere bellum exitio parentatum est. igitur ubi
semel se in Spaniam movit illa gravis et luctuosa Punici belli vis atque tempestas
distinatumque Romanis iam diu fulmen Saguntino igne conflavit, statim quodam im-
petu rapta medias perfraegit Alpes et in Italiam ab illis fabolusae altitudinis nivibus 24
c. 10 velud caelo missa discendit. ac primi quidem impetus turbo inter Padum atque Ti- 185
cinum valido statim fragore detonuit. tum Scipione duce fusus exercitus: saucius
etiam ipse venisset in hostium manus imperator, nisi protectum patrem praetextatus
c. 11 ammodum filius ab ipsa morte rapuisset. hic erit Scipio, qui in exitum Africae cre-
c. 12 scit, nomen ex malis eius habiturus. Ticino Trevia succedit. hic secunda Punici 186
belli procella desaevit Sempronio consulae. tum callidissimi hostes frigidum et niva- 30
lem nancti diem cum se ignibus prius, oleo quoque fovissent — horribilae dictu —
c. 13 homines a meridiae et sole venientes nostra nos hieme vicerunt. Tharsymenus lacus 187
tertium fulmen Annibalis imperatore Flamminio. ars nova Punicae fraudis: quippe
nebula lacus palustribusque virgultis tectus equitatus terga subito pugnantium invasit.
c. 14 nec de diis possumus queri: imminentem temerario duci cladem praedixerant insidentia 35
signis examina et aquilae prodire nolentes commissamque aciem secutus terrae tre-
mor, nisi illum horrorem soli aequitum virorumque discursus et mota vehementius
c. 15 arma fecerunt. quartum, id est pene ultimum vulnus imperii Cannae, ignobilis Apu- 188
liae vicus, sed magnitudine cladis emersit, et sexaginta milium caede parta nobilitas.

H P V Freculfus 1, 5, 7 (4 urebat — 7 opulenta), *Paulus h. R. 3, 7* (14 huius — 18 effudit). — *Mur. p.* 231^a *v.* 16 hoc.

2 annis *V* cladium] *Florus*, gladium *HPV* 3 terribilius *Florus* 6 aguntus *H* uelut] *om. Frec.*: uetus *Flor.* (*Bamb.*) 9 querens *P*, querent *H*, quaerent *V* suorum] *libri et Flor.* (*Bamb.*), ipsorum *Flor.* (*Naz.*) 10 ociae *P* 11 armam *HPV* 12 fume V^a, fome V^b 13 immanem in] *Flor.*, immanenim *HP*, immanenin *V* tum] HP^b *Flor.*, dum $P^a V$ 14 autor ann.] *HP*, ann. auctor *V* 15 penis *HP* 16 bellum] *Paulus*, bello *HPV* 17 bellum bellum] *PV*, bellum *H Paulus* 19 nam] e manu nam *V* 21 qui id] *Flor.* (*Bamb.*), quid id *HPV*, quid (*om.* id) *Flor.* (*Naz.*) 25 hac *HPV* 26 fagore *HP* 28 quin *P* exitum] *HPV Flor.* (*Bamb.*), exitium *Flor.* (*Naz.*) 29 habuiturus *HP*, habi*turus *V* treuia] *P*, treuta *HV* 30 calli**dissimi *P* 31 oleoque *Flor.* 32 tharsimenus *V*: thrasymenus *Flor.* (*Bamb.*) 33 flumen *V* 37 motu *HPV* 39 uictus *HP* sed magnitudine] *PV Florus*, ad magnitudinem *H*

ibi in excidium infelicis exercitus dux terra caelum dies tota rerum natura consensit.
si quidem non contentus simulatis transfugis Annibal, qui mox terga pugnantium cae- Florus 2, 6, 16
ciderant, insuper callidus imperator in patentibus campis observato loci ingenio, quod
et sol ibi acerrimus et plurimus pulvis et eurus ab oriente semper quasi ad constitu-
5 tum, ita instruxit aciem, ut, Romanis adversus haec omnia obversis, secundum cae-
lum tenens vento pulvere et sole pugnaret. itaque duo maximi exercitus caesi ad c. 17
189 hostium satietatem, donec Annibal diceret militi suo 'parce ferro'. ducum fugit alter,
alter occisus est, dubium uter maiore animo: Paulum puduit, Varro non disperavit.
documenta cladis cruentus aliquamdiu Aufidus: pons de cadaveribus iussu ducis factus c. 18
10 in torrente Vergello: modii duo anulorum Chartaginem missi dignitasque aequestris
190 taxata mensura. dubium deinde non erit, quin ultimum illum diem habitura fuerit c. 19
Roma quintumque intra diem epulari Annibal in Capitolio potuerit — sicut Poenum
illum dixisse Maharbalem Bomilcari ferunt — si Annibal, quemadmodum sciret vin-
cere, sic uti victoria scisset. sed tum quidem illum, ut dici vulgo soled, aut fatum c. 20
15 urbis imperaturae aut ipsius mens mala et aversi a Chartagine dii in diversum abstu-
191 lerunt. cum victoria posset uti, frui maluit relictaque Roma Campaniam Tarentumque c. 21
perrexit, ubi mox et ipse et ipsius exercitus ardor elanguit, adeo ut vere dictum sit
Capuam Annibali Cannas fuisse. si quidem invictum Alpibus indomitumque armis c. 22
192 Campani — quis crederet — soles et tepentes fontibus Baiae subegerunt. permis- c. 23
20 sum est interim respirare Romanis et quasi ab inferis emergere. arma non erant:
detracta sunt templis. deerat iubentus: in sacramentum liberata servitia. aegebat c. 24
aerarium: opes suas senatus in medium libens protulit, nec praeter quod in bullis
singulisque anulis erat quicquam sibi auri reliquerunt. aeques secutus exemplum
24 imitateque aequitem tribus. denique vix suffecere tabulae, vix scribarum manus Le- c. 25
193 vino Marcelloque consulibus, cum privatorum opes in publicum referrentur. quid c. 26
autem? in elegendis magistratibus quae centuriarum sapientia, cum iuniores a senio-
ribus consilium de creandis consulibus petierunt? quippe adversus ostem totiens victo-
rem, tam callidum non virtute tantum, sed suis etiam pugnare consiliis oportebat.
194 prima redeuntis et ut ita dixerim reviviscentis imperii spes Fabius fuit, qui novam c. 27
30 de Annibale victoriam commentus est non pugnare. hinc illi cognomen novum et rei
publicae salutare cunctator: hinc illud ex populo, ut imperii scutum vocaretur. itaque c. 28
per Samnium totum, per Falernos Gauranosque saltus sic maceravit Annibalem, ut
195 quia frangi virtute non poterat, mora comminueretur. inde Claudio Marcello duce c. 29
etiam congredi ausus est, comminus venit et perpulit in Campania sua et ab obsi-
35 dione Nolae urbis exclusit. ausus est et Sempronio Gracclio duce per Lucaniam se- c. 30
qui et praemere terga caedentis, quamvis tum, o pudor, servili pugnaret exercitu —
nam hucusque tot mala conpulerunt — sed libertate donati de servitute Romanos
fecerunt. o horribilem in tot adversis fiduciam, o singularem animum ac spiritum c. 31
populi Romani. tam artis afflictisque rebus, ut de Italia sua dubitare debuisset,
40 ausus tamen est in diversa respicere, cumque hostis in iugulo per Campaniam Apu- c. 32
liamque volitaret mediamque iam de Italia Africam faceret, eodem tempore et hunc
sustinebat et in Siciliam Sardiniam Spaniamque divisa per terrarum orbem arma mit-

---

H P V. — *Mur. p. 231^b v.* 17 perrexit.

4 acerimus *HP* 6 maximi] *Florus*, maximae *HPV* 9 aufidus] *Florus*, aut fidus *V*, haud fidus *HP* 10 chartagine *HPV* 12 sicut] si quod *Florus* penum *HPV* 13 Bomilcaris *Florus* si *om. Florus* 14 sed] ed *V^a* factum *P* 15 imperatorem *H* 16 possit *HPV* relicque romana *H* 17 ut] et *P* 20 none erant *P* 21 in *bis V* 24 equitatem *V* sufficere *HPV Florus* (*Bamb.*) 25 referentur *H* 34 osidione *HP* 35 nolae] *Florus*, notae *HPV* 42 orbe *PV*

Florus 2, 6, 33 tebat. Sicilia mandata Marcello. nec diu restitit: tota enim insula in una urbe superata est. grande illud et ante id tempus invictum caput Syracusae quamvis Archi- 196
c. 34 medis ingenio defenderentur, aliquando cesserunt. longe illi treplix murus totidemque arces, portus ille marmoreus et fons caelebratus Arethusae, nisi quod actenus pro- 4
c. 35 fuere, ut pulchritudini victae urbis parceretur. Sardiniam Gracchus arripuit. nihil illi gentium feritas Insanorumque — nam sic vocantur — immanitas montium profuere. saevitum in urbes urbemque urbium Caralim, ut gens contumax vilisque mortis saltim 197
c. 36 desiderio patrii soli domaretur. in Spaniam vero missi Gneus et Publius Scipiones pene totam Poenis eripuerunt provinciam. sed insidiis Punicae fraudis oppressi rursum amiserant, magnis quidem illi proeliis cum Punicas opes caecidissent. sed Punicae fraudis insidiae alterum ferro castra metantem, alterum cum evasisset in turrem 198 10
c. 37 cinctum facibus oppresserunt. igitur in ultionem patris ac patrui missus cum exercitu
c. 38 Scipio, cui iam grande nomen de Africa fata decreverant, bellatricem illam viris armisque nobilem Spaniam, illam seminarium hostilis exercitus, illam iam Annibalis eruditricem — incredibile dictu — totam a Pyrineis montibus in Herculis columnas, 15
c. 39 in Oceanum recuperavit. nescias citius an felicius. quam velociter, quattuor anni fatentur: quam facile, vel una civitas probat: eodem quidem quo obsessa est, eodem die capta est omenque Africanae victoriae fuit, quod tam facile victa est Spaniae
c. 40 Chartago. certum est tamen ad profligandam provinciam maxime proficisse singularem ducis sanctitatem, quippe qui captivos pueros puellasque praecipuae pulchritudinis barbaris restitueret, ne in conspectum suum quidem passus adduci, ne quid de 199 20
c. 41 virginitatis integritate delibasse saltim oculis videretur. haec in diversa terrarum populus Romanus. nec ideo tamen visceribus Italiae inhaerentem submovere poterat Annibalem. pleraque ad ostem defecerant, et dux acerrimus contra Romanos Italicis 200
c. 42 coque viribus utebatur. iam tamen eum plerisque oppidis et regionibus excussere Romani. iam Tarentum retulerant, iam et Capua sedis, domus et patria altera Annibalis tenebatur, cuius amissio tantum Poeno duci dolorem dedit, ut inde totis viribus 25
c. 43 Romam converteretur. o populum dignum orbis imperio dignumque omnium favore et ammiratione hominum ac deorum! conpulsus ad ultimos metus ab incepto non desistit et de sua urbe sollicitus Capuam tamen non omisit, sed parte exercitus sub Appio consule relicta, parte Flaccum in urbe secuta absens simul praesensque 201 30
c. 44 pugnabat. quid ergo miramur moventi castra a tertio lapide Annibali iterum ipsos 202
c. 45 deos restitisse? tanta enim ad singulos illius motus vis imbrium effusa est, tanta ventorum violentia coorta est, ut divinitus hostem submoveri non a caelo, sed ab ur-
c. 46 bis ipsius moenibus et Capitulio videretur. itaque fugit et cessit et in ultimum se 35
c. 49 Italiae recepit sinum, cum urbem tantam non adoratam reliquisset. || si quidem ab Spania Hasdrubal frater Annibalis cum exercitu novo, novis viribus, nova belli mole 203
c. 50 veniebat. actum est procul dubio, si vir ille se cum fratre iuncxisset. sed hunc quoque tantum quod ab Alpe descenderat apudque Metaurum castra metantem Claudius Nero
c. 51 cum Livio Salinatore debellat. Nero in ultimo Italiae angulo submoverat Annibalem: 40

H P V Paulus h. R. 3, 18 (39 apudque Metaurum). — *Mur. p. 232*[a] *v.* 15 -dibile dictu.

1 mandata] *Florus*, mandat *libri* 2 archimediis *HPV* 3 muros *HP* 4 arches *HPV* 8 geus *P*[a] 9 penis *H* 10 ammiserant *H* 15 pyrineis] *HPV Florus* (*Bamb.*) 16 in] et *Florus* 17 est eodem] est *Florus* 18 omenque] *Florus* (*Naz.*), nomenque *Flor.* (*Bamb.*), omnemque *HPV* 19 profecisse *P* 21 restituerit *libri* 25 coque] *HP*, quoque *V* excussere . . . retulerant] excusseramus, iam Tarentus ad nos redierat *Florus* 27 ut] et *HP* 28 populo *HPV* urbis *HV* 31 urbe] *libri et Florus* (*Bamb.*) praeens *P*[a] 35 capitulio] *HP* 36 tantam] *HPV*, totam *Florus* (*Bamb.*), tantum *Florus* (*Naz.*) adoratam] *HP Florus*, adortam (*V*) 37 spaniam *HPV* 38 est] erat *Florus* 40 liuio] *Florus*, lauo *HPV*

Livius in diversissimam partem, id est in ipsas nascentis Italiae fauces signa conver-
204 terat. tanto, id est omni qua longissima est Italia solo interiacente quo consilio, qua Florus 2, 6, 52
celeritate consules castra coniuncxerint inopinatumque hostem conlatis signis oppres-
serint neque id fieri Annibal senserit, difficile dictu est. certe Annibal re cognita c. 53
5 cum proiectum fratris caput ad sua castra vidisset, 'agnosco', inquid, 'infelicitatem
'Chartaginis'. haec fuit illius viri non sine praesagio quodam fati inminentis prima
205 confessio. iam certum erat Annibalem etiam ipsius confessione posse vinci. sed tot c. 54
rerum prosperarum fiducia plenus populus Romanus magni aestimabat asperrimum
hostem in sua Africa debellare. duce igitur Scipione in ipsam Africam tota mole c. 55
10 conversus imitari coepit Annibalem et Italiae suae clades in Africam vindicare. quas c. 56
ille, dii boni! Hasdrubalis cupias fudit! quos Syphacis Numidici regis equitatus!
quae quantaque utriusque classis castra facibus inlatis una nocte delevit! denique
206 iam non a tertio lapide, sed ipsas Chartaginis portas obsidione quatiebat. sic factum, c. 57
ut herentem atque incubantem Italiae extorqueret Annibalem. non fuit maior sub c. 58
15 imperio Romano dies quam ille, cum duo omnium et ante et postea ducum maximi
duces, ille Italiae, hic Spaniae victor collatis comminus signis direxere aciem. sed
et colloquium fuit inter ipsos de legibus pacis. steterunt diu mutua ammiratione de-
207 fixi: ubi vero de pace non convenit, signa cecinere. constat utriusque confessione c. 59. 60
nec melius instrui aciem nec acrius potuisse pugnari. hoc Scipio de Annibalis, Anni-
20 bal de Scipionis exercitu praedicaverunt. sed tamen Annibal cessit praemiumquae c. 61
victoriae Africa fuit. et secutus Africam statim terrarum orbis.

208 Post Africam iam vinci neminem puduit, sed aequo iure ubique subactae. || pri- 2, 7, 1. 6
mum igitur Levino consule populus Romanus Ionium mare ingressus tota Greciae
litora velut triumphanti classe peragravit. spolia quippe Siciliae Sardiniae Africae c. 7
25 preferebat et manifestam victoriam, quam nata in praetoria puppi laurus pollicebatur.
aderat sponte in auxilium Attalus rex Pergamenorum, aderant et Rodii nauticus po- c. 8
209 pulus, quibus a mari, consul a terris omnia equis virisque quatiebat. bis victus, bis c. 9
fugatus rex Macedonum, bis exutus castris, cum tamen nihil terribilius Macedonibus
fuit ipso vulnerum aspectu, quae non spiculis nec sagittis nec ullo Greculo ferro, sed
30 ingentibus pilis nec minoribus adacta gladiis ultra mortem patebant. enim vero Flam- c. 10
minio duce populus Romanus invios antea Chaonum montes Saumque amnem per ab-
rupta vadentem et ad ipsa Macedoniae claustra penetravit. introisse victoria fuit. c. 11
nam postea numquam ausus congredi rex ad tumulos, quos Cynocephalos vocant,
34 uno ac ne hoc quidem iusto proelio opprimitur.

210 In Numidia tunc amici populi Romani regnabant. sed Iugurtha contra se bellum Ruf. 4
movit Romanorum propter necem Aterbalae et Empsalae Mecipsae liberos expugna-
taque est primum a Metello consule, dehinc a Mario domita. Mauretaniam vero Buc-
211 cho rex tuebatur. sed cum subiectio omnium Maurorum facta est, Iubas rex, quae
pugnae fuisset occasio, mox superatum se sensit, veneno hausto defecit[1]) omnisque

H P V. — Mur. p. 232^b v. 15 imperio.

1 diuersimam *H* nascentis] *Florus*, nascentes *libri* 4 dictum *P^a V*, dictus *H* 8 romanos *HP* 10 cepit *HP* 14 inhaerentem *Florus* 16 ducis *P* diregere *P* 22 sed a. i. u. subactae] statim Africam secutae sunt gentes *Florus* 23 grecia *H* 24 uelutriumphanti *HP* sardinae *HPV* 25 quam *om. Florus* 26 rodii] *HPV* 31 populus Romanus *om. Florus* abruptam *HP*, abrutam *V* 32 penetrauit] penetrauimus *Florus* uictoriae *V* 34 ne hoc] *V*, ne oc *P*, neo *H* proemio *HPV* 36 aterbalae (-le *P*) et empsalae mecipsae] *HP*, aterbalea et empsalem haec ipse *V:* ob necatos Adherbalem et Hiempsalem filios Micipsae regis *Rufus* 37 matello *HPV* buccho rex] *scripsi*, bucchoris *HPV:* a Boccho *Rufus: similiter scripsit* Ariobistonis *c. 179*, Gentione *c. 216* 38 sed] sub *H* quae] *H^1 PV*, qui *H^2 recte*

1) sed subacta omni Africa Mauros Iuba rex tenebat, qui in causa belli civilis ab Augusto Caesare victus mortem sibi propria voluntate conscivit *Rufus*.

Mauretania Romanis subacta. Tripolis namque et utraeque Maurataniae Sitifensis et Caesariensis similiter Romano iurae, ceterorum formidine tacti, ultro se subegerunt.

cf. c. 182. 198 Spanias quamvis, ut superius diximus, Saguntina cladis ab amicitiis Romanorum 212 segregasset, Scipio tamen eos tam gratia quam virtute rursus Romanis coniuncxit ||

Ruf. 5 rursusque resistentibus Sylla consul sedavit[1]. Celtiberes similiter cum Numantinis 5 adversus Romanos insurgentes Scipio iunior sedavit, conpescuit atque pene subvertit. Cantabri et Astures confisi montium suorum munimine dum resistere moliuntur, ple- 213 nissime demoliti sunt et in provinciam redacti, Tarraconenses Lysitani Gallicii Chartaginisii et Seticaniae contra promuntorium Africae sitae omnes uno pene proelio superatae et in provincias Romanas descriptae sunt[2]. 10

Ruf. 7 Epyrotae, qui Inlyrico, quamvis cum Pyrrho rege suo contra Italiam conspiras- 214 sent, tamen primum pace molliti, secundo et tertio rebellantes cum Achivis et Thessaliis edomiti Romano iugo subacti sunt. Macedonia namque primum sub Philippum, 215 deinde sub Perseo, tertio sub Pseudophilippo arma contra se provocavit Romana, oppressaque primo a Flamminio consule[3], secundo a Paulo, tertio a Metello superata 15 colla submisit Romanaque provincia facta. Illyriam autem Gentione suo rege Ma- 216 cedonibus auxiliantibus vicit Romanorum Lucius praetor et in provinciam redegit[4]. Dardanos Mysosque Curion primum proconsul edomuit primusque omnium Romanorum Danubium amnem usque profectus cuncta eius loca vastavit. Pannonum quoque regem in certamine superans idem Lucius redegit in provinciam utrasque Pannonias[5]. 20 Amantinos autem, qui inter Saum Draumque flumina insident, rege eorum interempto ipsa vice Romanam fecit provinciam[6].

Ruf. 8 Marcomanni namque et Quadi in illa Valeria, que inter Draum Danubiumque 217 interiacet, ab eodem tunc ductore oppressi finesque inter Romanos et barbaros Augustas Vindicas[7] per Noricum Moesiamque dispositae. Daces autem post haec iam 25 sub imperio suo Traianus, Decebalo eorum rege devicto, in terras ultra Danubium, quae habent mille milia spatia[8], in provinciam redegit. sed Gallienus eos dum regnaret amisit Aurelianusque imperator evocatis exinde legionibus in Mysia conloca-

H P V L (*redit* 10 et in provincias). *Geogr. Rav. 4, 21 p. 221, 1 ad v.* 23: Valeriam aliquando Marcomannorum (aliquantas domarcannorum *libri*) gens obtinuit, sicut testatur . . . Iordanis sapientissimus chronographus. — *Mur. p. 233ª v.* 16 -manaque provincia.

2 iurae] *HP*, iure *V* 4 segressasset *H* 8 prouincia *PV* tharconenses *PV*, tharcanenses *H* lysitani] *HPV* 9 seticaniae] *requiritur* Baeticani 10 descripta *L* 12 primam *L* achius *L* thessaliis] *HPV*, thessalus *L* 13 primum] per primum *L* sub philippum] f*lipem (*inde factum* sub filippum) *L* 14 pseudophilippo] perseophilippo *L* prouocant *L* 15 oppressaque] oppressa qui *L* flamminio] *HP*, flamininio *L*, flaminio *V* matello *HPV* 18 missosque *libri:* Moesiacos *Rufus* curion* *H* primul *L* 19 loca eius *L* 22 romana f. prouincia *HPV* 23 marcomanni] *PL*, marcommanni *HV* inter draum] intra *L*ª 27 redigit *V* gallienos *HV*, galliaenos *P* eos dum] easdem *L* 28 que] quoque *L* mysia] *HPV*, misiam *L*

1) postea ad Hispanos tumultuantes Sylla missus eos vicit *Rufus: intellegi videtur M. Silanus Liv. 26, 19.*

2) per omnes Hispanias sex nunc sunt provinciae: Tarraconensis, Carthaginiensis, Lusitania, Gallaecia, Baetica, trans fretum . . . Tingitana Mauretania *Rufus.*

3) Philippum Flamininus . . . oppressit *Rufus.*

4) Illyrios qui Macedonibus auxilium tulerunt . . . per Lucium Ancium praetorem vicimus et eos cum rege Gentio in deditionem accepimus *Rufus.*

5) Batone Pannoniorum rege subacto in dicionem nostram Pannoniae venerunt *Rufus.*

6) Amantinis inter Savum et Dravum prostratis regio Saviensis ac secundorum loca Pannoniorum obtenta sunt *Rufus.*

7) ab Augusta (*vel* Augustis) Vindelicum *Rufus.*

8) quae in circuitu habuit decies centena milia passuum *Rufus.*

vit ibique aliquam partem Daciam mediterraneam Daciamque ripensem constituit et
218 Dardaniam iunxit[1]. Illyricus autem cuncta per partes quidem et membra devicta ad
unum tamen corpus apta est, quae habet intra se provincias XVIII et sunt Norici
duo, Pannonias duas, Valeria, Suavia, Dalmatia, Moesia superior, Dardania, Dacias
5 duas, Macedonia, Thessalia, Achaia, Epyros duos, Praevales, Creta, simul XVIII[2].

219 Thracias autem non aliter nisi occasio Macedonici belli fecit adgredere. diri Ruf. 9
namque homines omniumque gentium ferocissimi sunt Thraces, quorum saevitiam pariter habent et Scordisci et Emimontii Asticique[3], ob quorum immanitatem Romani
multa et gravia pertulerunt, crebrisque certatibus exercitus caesus. ad postremum a
10 Marco Didio et ipsi subacti, et loca eorum in provinciam redacta, iugum excepit Ro-
220 manum. nam Marcus Drusus intus eos in montibus eorum contrivit, Minucius in
Ebro amne eorum multos extinxit et vicit. Rodopeni per Appium Claudium devicti
sunt et civitates maritimas Europae, quae dudum Romanae fuissent et postmodum re-
221 bellassent, Marcus Romanis subegit Lucullus: si quidem primus in Thracia contra
15 Bessos pugnans eos qui in fortitudine famaque praeibant devicit[4] Emimontiosque
debellans, Pulpudeva, quae nunc Philippopolis[5], et Vscudama, quae Adrianopolis
vocitantur, in Romanorum redegit dominio. similiterque capiens et civitates, quae
litori Pontico inherebant, id est Apollonia Galato Parthenopolim Thomos Istro, om-
19 niaque loca usque ad Danubium subdens Scythis ostendit Romanorum virtutem.

222 Hactenus ad partes occiduas: nunc que in Eoa plaga acta sunt percurramus. Ruf. 10
primum quidem in Asia locum Romani hereditario iure invenerunt. nam Attalus rex
amicissimus populi Romani humanis rebus excedens per testamentum suum Romanos
suo in regno heredes constituit: quam pene non ante Romanus populus adiit, nisi
24 et suo labore vicina loca cepisset, id est Lydia Caria Ellispontu utrasque Frigias.
223 nam Rodus opinatissima insula et totius Atriae insularum metropolis cum pene omnibus Cycladibus, arma pertimescens Romana, iam dudum se foederatam populo
illi coniuncxerat et nabali bello solacia condonabat. cum quibus Servilius proconsul Ruf. 11
directus quasi piratico bello obtenuit tamen Pamphyliam, Lyciam Pisidiamque devicit fecitque provinciam. Bithiniam vero Nicomedis rex moriens testamentali voce
30 Romanis reliquid.

H P V L. — *Mur. p.* 233^b *v.* 28 -ratico bello.

2 iunxit] *V*, iuncxit *P*, iuxit *L*, coniunxit *H* 5 macedonias thessalias *P* 7 saeuitia *V*, seuitia *PL* 8 immanitate *PV* 10 prouincia *PV*, prouintia *L* 12 ebro] *libri* rodopeni] *libri* 13 ciuitate mar. P^a, mar. ciuitates *V* 14 thraciam *HPV*, traciam *L* 16 uscudama] HP^bL, uscu**ma P^a 17 redigit *V* 18 galato] *libri:* calathum, galatum *Rufi libri: intellegitur* Callatis istro] *libri* 20 plaga acta] P^2L, plagata H^1P^1V, plaga sita H^2 24 lydia (lidia *L*) caria ellespontu (ellispontu *P*) *HPVL* frigias] *libri* 25 totis *P* atriae] HP^1V, asiae P^2L 26 se *om. L* 27 solacia] *HPV*, solialia L^a, sotialia L^b 28 phamphyliam *H*, pamphiliam *VL* psidiamque *L*, pissidiamque *V* 29 prouincia P^1, prouincias P^2V bithiniam] *PVL*, bithiam *H* nicomedis] *libri* momoriens *P*

---

1) per Aurelianum translatis exinde Romanis duae Daciae in regionibus Moesiae ac Dardaniae factae sunt *Rufus: Daciarum duarum vocabula de suo addidit Iordanes.*

2) *similiter Rufus, nisi quod vocabula* superior Dardania *ex eius libris hodie notis exciderunt.*

3) Haemimontii Asticique *sumpti sunt ex provinciis Rufi quae sunt* Haemimontus *et* Scythia; *de Astis ne cogita.*

4) Europae maritimas urbes antea Romana classis obtinuit: Marcus Lucullus per Thracias cum Bessis primus conflixit *Rufus.*

5) Eumolpiadam quae nunc Philippopolis dicitur *Rufus* (*cf. Ammian.* 22, 2, 2. 26, 10, 4. 27, 4, 12): *Graeco nomini apud auctorem invento Iordanes hic et c. 283 substituit id quod apud indigenas obtinebat praeterea non traditum.*

Florus 2, 11, 1. 2 Gallogreciam autem, id est Galatiam, || Syriaci belli ruina convolvit. fuit namque inter auxilia regis Anthiochi: an fuisse cupidus triumphi Manlius Visus simulaverit, dubium est. || duobus itaque proeliis fusi fugatique sunt, quamvis sub adventu ostis relictis sedibus in altissimos se montes recepissent. Coloscobegi Olympum, Tectosagi Magaba insederant. utrimque fundis sagittisque detracti in perpetuam se pacem dediderunt: sed alligati miraculo quodam fuere, cum catenas morsibus et ore temptassent, cum offucandas in vicem fauces prebuissent. nam Orgiacontis uxor a centurione stuprum passa memorabili exemplo custodiam evasit revulsumque adulteri hostis caput ad maritum reportavit. || Deiotarum si quidem amicum senatus praefecit Galatiae. sed post haec Caesar eos redegit fecitque in provincias. Cappadoces quoque sub Epafra rege constituti primum per legatos suos Romanorum amicitias petierunt, dehinc Acuriobarzane rege succedente et a Mitridate expulso ultro se Romano servitio dediderunt magnamque civitatem suam Mazacam in honore Caesaris Caesaream appellaverunt. post haec iterum sub Claudio imperatore rex eorum Archelaus Romae adveniens quasi amicus populi Romani ibique defunctus testamentali voce Cappadociam Romanis reliquid et sic iam ex integro in provinciam facta est[1]. Pontus a Pompeio devicta cum suo rege Mitridate et facta provincia est. Paflagoniae Pylemenis rex amicus populi Romani, a multis dum inquietaretur, Romanorum petiit auxilium. se quoque dum de inimicis ulcisceretur, defunctus Romanos per testamentum heredes reliquid.

224
c. 5
5
c. 6
Ruf. 11
225
10
15
226
20

Ruf. 12 Hactenus intra Taurum: nunc ulterius transgrediamur et quae patriae aut quibus subiugantibus populo Romano coniunctae sint, memorabimus. Anthiocus Syriae fortissimus rex magnum apparatum belli contra populum Romanum commovit. xxx milia si quidem armatorum currusque falcatos quam plures, elefantos innumeros turritos et ad instar murale in acie ordine sitos. cui obvians Scipio Africani Scipionis frater in Asia ad Magnesiam civitatem commissoque proelio Anthiocus victus est, percussumque foedus cum Romanis ab Asia discessit et ultra Taurum ex senatus consilio regnare permissus est, filiosque eius in obsidato Romae deductos post patris obitum regnare genitali loco concessit[2]. Cilices cum Isauris piratae effecti et in mari magno saepe latrocinia concitantes a Servilio proconsule victi et prostrati sunt. hic quoque Servilius primus Romanorum Tauri iugum pervium fecit triumphansque de eorum spoliis Isauricus Cilicusque vocatus est[3].

(marginal numbers 227, 25, 228, 30)

H P V L.

1 fuit namque] fuerint *Florus* 2 manilius *L* uisus] *libri*, uisos *Flori libri: requiritur* Vulso 4 coloscobegi] *Florus* (*Bamb.*), colosobegit *libri: requiritur* Tolostobogi 5 magab^{a} *P*, magabal *V* 7 offocandas *L* in uices *L* probuissent *P* 9 hostes *HPV* 10 galaciae *V* caesar eos] eos cesar eos *L* redigit *V* 11 epafro *L*: epafrace *vel* africae *Rufi libri: intellegitur* Ariarathes rege *om. H* amitias *L*^{a} 12 acuriobarzane] *HPV*, acuriobarzabane *L*: Ariobarzanes *Rufus* 13 mazaca *V*, mathacam *L* 14 archelaus] a. nomine *L* 16 cappodociam *H* intecro *P* prouincia *libri* 17 paflaconiam *HPV*, paflaconia *L* 18 pylemenis] *HPV*, pilemens *L* 19 se] sed *L* romanus *H* 21 progrediamur *L* 22 sunt *L* memorauimus *H* 23 xxx milia] *libri*: trecenta milia *vel* quadraginta milia *libri Rufi* 24 elefantes *H* et *om. L* 25 murale] *HPV*, mirabile *L* 26 asiam *L* cummissoque *H* 28 filiumque *L* obsidatorum aede ductos *H* 30 concitantes] exercentes *L* proconsule] consule *H*

---

1) cum Archelaus rex Cappadocum Romam venisset et ibi diu detentus occubuisset, in provinciae speciem Cappadocia migravit *Rufus*.

2) eius filii regnum Syriae sub clientela populi Romani retinuerunt *Rufus*.

3) isque de Cilicibus et Isauris triumphavit itaque Isauricus est cognominatus *Rufus*.

229 Cyprum Cato classe navigera directus invasit. negantibus Cypriis habere se aliquid magnas illis opes repperit proscriptionibusque multavit. quod non ferens Gnosius rex eorum veneno hausto semet occidit et sic Cyprus Romana facta provincia [1]). Lybiam, id est Pentapolim, totam a primo illo Ptholomeo Romanis sub libertate concessam tamen resistentibus dehinc Appionis consilium Romano populo subdidit [2]). Aegyptus omnis ab amicis Romanorum, id est Lagidis per Ptholomeos possessa. post haec Cleopatra et Antonius iure proprio vindicantes et se et illa amittunt. (Ruf. 13)

230 Montes vero Armeniae primum per Lucullum Romana arma viderunt, per quem et in Hosroine Saracinorum filarchi devicti Romanis se dediderunt. Mesopotamiamque idem ipse, Nitzebem quoque urbem invasit. post quem Pompeius eadem loca in-231 grediens Romano confirmavit imperio. Syriam Coelen iusto proelio Tigrane devicto invaserat [3]). Arabaes et Palestini eodem Pompeio ductante devicti sunt. (Ruf. 14)

232 Babylonii autem crebro concertantes sepenumero victi, numquam tamen ad integrum domiti sunt. quos tamen primum Lucius Sylla proconsul sub Arsacem eorum regem devicit ab eoque rogatus per legatos pacem concessit. secundo dum Lucius Lucullus a Pontico regno Tigranem Armeniae regem cum decem et octo milibus superatum expelleret, omnemque Armeniam invasam ad Mesopotamiam venit, ibi Nitziben cum fratre regis Parthorum cepit, aequa sorte Persidam cupiens devastare, nisi Pompeius 233 a senatu directus ei advenisset successor. hic etenim Pompeius ilico veniens, mox nocturno proelio in minore Armenia super Mitridatem inruens, XLII milia armatorum eius prosternens castraque succendit [4]). unde Mitridatis cum uxore et duobus satellitibus fugiens Bosforo venit nimiaque desperatione detentus venenum accepit. sed dum nec sic mors ei accederet, alterum e duobus satellitem rogavit, ut se perimeret. 234 Pompeius autem maioris Armeniae regem dum persequeretur, cur Tigrani contra Romanos auxilium commodasset [5]), ille in Artaxata urbe regno deposito ultro diademam suam Pompeio optulit; sed Pompeius pietate ductus ultro maiorem Armeniam ei concessit regnare, auferens ab eo Mesopotamiam et Syriam partemque Foenicis cum Armenia [6]). nam Bosforianis Colchisque Aristharcum regem Pompeius praeposuit Albanosque insequens Orodem regem eorum tertio superavit. ad postremum rogatus pacem (Ruf. 15) (Ruf. 16)

H P V L. — *Mur. p.* 234^a *v.* 7 amittunt.

2 gnosius] Cyprius *Rufus* 3 facta] f. est *L* 4 pemptapolim *HP* ptholomeo] *P*, tholomeo *H*, ptolomeo *VL* concessa *L* 5 appionis] *libri et Iord. et Rufi* consilio *L* 6 laidis *L* ptholomeos] *H*, phtolomeos *P*, ptolomeos *VL* 7 iure] *libri* illam *L* 9 hosroine] *libri* saracinorum] *HPL*, sarracenorum *V* filarchi] *Rufus*, filorci *libri* mesopotamiaque *V* 10 nitzebem] *HPV*, nizebem *L* 13 babyllonii *HP*, babilonii *VL* 14 lycius sylla *HPV*, licius sylla *L* arsacem e. regem] *HPV*, arsacen e. rege *L* 15 per leg. rog. *V* lucullus lucius *L* 16 tigranae marmeniae *H* regem *om. HP* 17 ad *om. L* nitziben] *HPV*, nuzeben *L* 21 mitridatis] *HP* 22 bosforum *L* 23 dum nec] necdum *L* ei mors *L* satellitum *L* 25 commodasset] *PVL*, commendasset *H* diademam suam] *HPVL* 26 ultra *libri* 27 foenicis] *HPV*, fenicis *L* armoenia *HV* 28 aristharcum] *HV*, aristarcum *L*, aritharcum *P*

---

1) (Cyprum) rex foederatus regebat, sed tanta fuit penuria aerarii Romani et tam ingens opum fama Cypriarum, ut lege data Cyprus confiscari iuberetur: quo accepto rex Cyprius nuntio venenum sumpsit . . . Cato Cyprias opes Romam navibus advexit *Rufus.*

2) Cyrenas cum ceteris civitatibus Libyae Pentapolis Ptolemaei antiquioris liberalitate suscepimus. Libyam supremo Appionis regis arbitrio sumus adsecuti *Rufus.*

3) Syriae Phoenicae (*libri* foenix *vel* afanicae) bello a Tigrane Armeniorum rege receptae sunt *Rufus.*

4) castra eius invasit *Rufus.*

5) Pompeius auxiliatorem Mithridatis Tigranem Armeniorum regem persecutus est *Rufus.*

6) cum Armenia *om. Rufus.*

concessit. Hiberiam similiter cum Artace rege in deditionem excepit. Saracenos Arabasque exuperans Hierosolimam Iudeae captivavit. cum Persis foedus percusso. revertens Dafnensem agrum Antiochenis concessit ob nimiam loci amoenitatem pro munere[1]. 235 4

Florus 3, 11, 2 His et aliis rebus in Syria bene gestis unius foedavit avaritia. nam Crassus consul, dum Parthico inhiat auro, undecim legiones pene cum suo capite amisit. c. 10. 11 cuius conspectu et filius hostilibus telis effossus et ipse peremptus caputque eius praecisum cum dextera manu ad regem reportatum ludibrium fuit neque indigno: aurum enim liquidum in rictum oris infusum est, ut cuius animus arserat auri cupiditate, eius etiam mortuum et exsangue corpus auro ureretur. reliqui vero infelicis exercitus, quo quemque rapuit fuga, in Armeniam Celiciam Syriamque distracti vix cladis tantae nuntium retulerunt. 236 10

Florus 4, 9 cf. Ruf. 18 Hac ergo clade Parthi altius animos elevantes per Pacorum ducem Syriam invadunt ducemque Labinium, quem dudum ceperant, exercitui praeponentes contra socios, id est Romanos in proelio dirigunt. sed Ventidius Bassus Persas sub utroque duce Syriam populantes superatos effugat Labiniumque interfecit, Pacorum vero regium iuvenem telis undique circumseptum extinxit moxque caput eius dempto et circumlato per urbes que disciverant Syriam sine bello recepit. sic Crassianam cladem Iord. Ventidius Pacori caput Labiniique morte pensavit. || nec sic contentus populus Ro- Ruf. 18 manus Crassiano interitu oblivisci nisi adhuc saevit in Parthos. || nam Marcus Antonius in Madianea ingressus contra eos arma commovit, ubi primum eos superans, dehinc, cum duabus legionibus inedia hiemeque corruptus vix in Armenia Parthis c. 19 sequentibus fugit ibique ereptus est. sub Augusto dehinc Octaviano Armeni cum Parthis commixti per Claudium Caesarem nepotem Augusti ocius superantur. Armeni si quidem utilius rati Romanorum amicitiis reconciliari et proprias sedes incolere, quam cum Parthis coniuncti et sedes perdere et Romanos infestos habere. 237 15 238 239 21 240 25

Iord. Sic quoque dum in partibus orientalium Romanus laborat exercitus, occiduae Florus 4, 12, 4 plagae infesti sunt. || Norici in Alpibus Noricis habitantes credebant, quasi in rupes et nives bellum non posset ascendere: sed mox omnes illius cardinis populos Brennos Teutonios[2] Cennos atque Vendilicos, per eodem Claudio Caesarem Romanus c. 5 vicit exercitus. quae tamen fuerit Alpinarum gentium feritas, facile est vel per mulieres ostendere, quae deficientibus telis infantes suos adflictos humi in ora militum c. 6 adversa miserunt. || nec minores his saevitia Illyri pariter accenduntur. contra quos c. 7 ipse Augustus e vicino egressus pontem, unde aquas transiret, fieri imperavit. dum- 241 30 242

H P V L Freculfus 1, 7, 7 (5 unius — 10 ureretur). — *Mur. p. 234^b v.* 20 saevit.

1 deditione *P* accepit *L* sarracenos *L* 3 amoenitate *PV* 5 hiis *H* 6 undecim] unde cum *H*, xii *Frec.* ammisit *HPV* 7 effossus] *VL*, effosus *HP^b*, offosus *P^a* 8 ludibrium] *HPV*, ludibrio *L Florus* indigne *L* 9 liquidum] indignum *V* 10 exsanguine *L* 11 quocumque *L* fugam *L* armenia *PVL* celiciam] *HP*, ciliciam *VL* 13 pathi *HPV* animum *L* 14 coeperant *HPV* 16 duces *P* superantos *H* 18 disciuerant] *L*, disciuerat *HPV* syria *PV* 20 interitus *L* 21 medianea *L*: Madaena *Rufus* 22 armenia] *H*(?)*PVL* 23 fugiit *P* ereptus] receptus *L* 24 commixtum *L* claudium] *similiter Rufus* 27 romanos *HP^a* 28 norici] noras qui *libri* quasi] quia si *L* in rupes et] *P*², inruperet *HP*¹*V*, inrumperet *L* 29 omnis *libri* populus *HVL* brennus *L* 30 teutonius *libri* uendilicos] *libri* claudio] gladio *libri* 33 illyri] *HP*, hylliri *V*, illi *L* ascenduntur *L* 34 augus *HPV* pontes *L* transire *HPV*

---

1) rediens apud Antiochiam Daphnensem lucum delectatus loci amoenitate . . . consecravit *Rufus.*

2) Teutonios *non habet Florus.*

que aquis et hostibus ad ascensum milites turbarentur, scutum ipse rapuit et viam primus ingressus est. tum agmine secuto cum subruptus multitudine pons succidisset, sauciis manibus et cruribus, speciosior sanguine et ipso periculo auctior terga ostium
243 cecidit. Pannonii vero duobus acribus fluviis Drao Savoque vallantur. contra quos Florus 4, 12, 8
5 Duennium misit, qui eos plus velociter vicit, quam eorum flumina cursu rapido cur-
244 runt. Dalmatae similiter silvis commanentes plurimam partem latrocinando vastabant: c. 10
ad quos edomandos Vibium mandat, qui efferum genus fodere terras coegit aurumque c. 11. 12
245 venis repurgare. Moesi vero quam feri, quam truces erant? ut unus ducum ante c. 13. 14
aciem postulato silentio 'qui vos estis'? inquid. responsum est: 'Romani gentium
10 'domini'. et ille: 'ita fiet', inquid, 'si nos viceritis'. sed mox ad bellum ventum c. 15. 16
246 est, nec classicum audire valuerunt: sic a Marcio superati sunt. Thraces autem c. 17
antea saepe, tunc tamen Romaetalca regnante sibi a Romanis disciscunt. nam is barbaros et disciplina et signis militaribus adsueverat: sed a Pisone perdomiti in ipsa
14 captivitate rabiem ostendebant: nam catenas, quibus legati erant, morsibus vellican-
247 tes feritatem suam ipsi puniebant. Daciam quoque ultra Danubium sitam exindeque c. 18
saepius Dacos gelato Danubii alveo ad furta in Romania transeuntibus Lentulo misso c. 19
vicit, expulit atque subegit. Sarmatas quoque per eundem Lentulum ultra Danubium c. 20
pepulit. qui nihil aliud ubi degunt praeter nives pruinasque et silvas habent, tantaque
19 barbaries in illis est, ut nec intellegant pacem.

248 Marmaridas vero et Garamantes in orientali hiemali plaga per Quirinum subegit. || c. 41
249 Germanos Gallos Brittones Spanos Hiberes Astures Cantabros occiduali axe iacentes IGN. cf. Flor. 4, 12, 46 sq.
et post longum servitium desciscentes per se ipse Augustus accedens rursus servire coegit Romanisque legibus vivere.

250 Cleopatra vero Alexandrinorum regina ex genere Lagidarum Ptholomeorumque Hier. 1970 cf. 1985
25 successor prius contra viri sui Ptholomei insidias Gaium Iulium Caesarem interpellavit, qui ob stupri, ut perhibent, gratiam regnum eius confirmavit || ipsamque Hier. 1971
in urbem cum magna pompa Alexandriae remisit regnare. || Cassius Iudea capta Hier. 1973
251 templum spoliavit. occiso vero in curia Romae Caesare || Octavianus nepus eius Hier. 1974
suscepit Augustus principatum, || quem Antonius dum invideret nihilque laedere Iord.
30 posset, urbem Romam ingreditur et ad partes Aegypti quasi Romanae rei publicae provisor accedit. ubi iam viduam a viro regnantem repperiens Cleopatram se quoque cum illa consocians || coepit sibi dominationem parare, nec tacitae, sed patriae Florus 4, 11, 3
nominis togae fascium oblitum totum in monstrum illud ut mente ita animo quo-
252 que cultuque desciverat. aureum in manu baculum, in latus acinaces, purporea
35 vestis ingentibus obstricta gemmis. diadema deerat, ut regina rex et ipse frueretur. quod Augustus Caesar audiens a Brundisio Calabriae in Epiro, ut eum c. 4

H P V L Freculfus 1, 7, 16 (8 Moesi — 23 coegit). — *Mur. p. 235[a] v.* 27 Cassius.

1 mil. turb. ad asc. *L* ipse arripuit *L*, rap. ipse *V* 2 subsecuto *L* subrutus *Florus* multitudinem *HPV* successisset *L* 3 specior *L* ipso periculo] *Florus*, ipse periculi *libri* auctior] *libri et Florus* (*Bamb.*), augustior *Florus* (*Naz.*) 5 Vinnium *Florus* plus uelocius *L* fluma *L* 6 saluis *L* 7 foedere *HP*, foederet *V* cogit *L[a]* taurumque *L* 8 fieri *HPV* 10 et] at *Fr.* inq. flet *V* uiceretis *HP*, uixceretis *V* 11 sic] sed *L[a]* marcios *HPV* thraces] thracas *HPVL[b]*, trac*as *L[a]* 12 ante *H* romaetalca] *HPL*, rometalca *V* res nante *P* sibi *om. L[a]* 14 catenis *HP Fr.* 17 sarmatus *HP*, sarbatas *Fr.* 18 nil *H* 21 gallos *om. L* brittones] *Fr.*, britiones *HPVL* occiduli *V* 22 eccedens *V* 24 cleopatram *HPVL* reginam *L* lacidarum *HPL* ptholome-] *HV*, tholome- *P*, ptolome- *L hic et deinceps* 26 eius] ei *L* que *om. L[a]* 27 al. cum m. pompa *L* 28 exspoliauit *L* 30 possit *libri* egreditur *L* aeg.] reipb. eg. *L* 31 ubi] ibi (*V*) 32 cepit *HP*, caepit *L* 33 oblitus totus *Florus* 34 ascinaces *L* 35 reginam res *L*

a coepta removeret tyrannide, transierat. nam Antonius omne Actiacum litus iam classibus obsedebat. sed mox ubi ad proelium vintum est et Caesaris classe illius coepit turbare navigium, prima dux fugae regina cum aurea puppe veloque purporeo in altum dedit. mox secutus Antonius. sed instare vestigiis Caesar, itaque nec praeparata in oceanum fuga nec munita praesidiis utraque Aegypti cornua Paretonium atque Pelusium profuere. prope manu tenebantur. primum ferrum occupavit Antonius. regina ad pedes Augusti provoluta temptavit oculos ducis. frustra quidem. nam pulchritudo intra pudicitiam principis fuit. nec illa de vita, quae auferebatur, sed de parte regni laborabat. quod ubi desperavit a principe servarique se triumpho cognovit, incautiorem nancta custodiam, in mausuleum se regum recepit ibique maximos, ut solebat, induta cultus in referto odoribus solio iuxta suum se conlocavit Antonium admotisque ad venas serpentibus sic morte quasi somno soluta est. hic finis bellorum Augusti Caesaris tam cum civibus quam cum extraneis. ‖ sic quoque Augustus Caesar Octavianus, quo nullus imperatorum in bellis felicior nec pace moderatior fuit, civilissimus in omnibus. ‖ qui ab oriente in occidente, a septentrione in meridie ac per totum oceani circulum cunctis gentibus una pace conpositis Iani portas ipse tunc clausit ‖ et censum Romae cum Tiberio agitans invenit hominum nonagies trecenta septuaginta milia ‖ omnemque orbem venientis Iesu Christi notu pacatum censeri praecepit ‖ regnavitque ann. LVI. ‖ sed imperii eius secundo et quadragensimo anno dominus Iesus Christus ex spiritu sancto et Maria virgine deus verus et homo verus nasci dignatus est. ‖ quattuordecem residuos annos post domini adventum corporali praesentia in pace regnans et ipse singularem optenuit principatum et posteris eandem imperii potestatem cum suo nomine Augusti derelinquens rebus excessit humanis, ‖ successorem relinquens Tiberium prevignum suum.

Tiberius Augustus Caesar regnavit ann. XXIII. ‖ qui multos reges ad se blanditiis evocatos numquam ad propria regna remisit, in quibus et Archelaum Cappadocum rege. cuius et regnum, postquam defunctus est, in provinciam verso Mazacam civitatem eius de nomine suo Caesaream vocitavit. ‖ huius ergo XVIII anno dominus noster Iesus Christus sub Pontio Pilato in Iudaea carne passus est, non deitate.

Gaius Caesar cognomento Caligula ‖ regnavit ann. III menses X. ‖ hic namque Memmium Regulum coegit, ut uxorem suam sibi loco filiae coniugem daret strumentaque matrimonii ut pater conscriberet. haec et his similia perpetrans nec non et in templo Hierosolimitano Iovis statuam per Gaium Petronium statuens 1) ‖ et in Alexandria Iudeos per Flaccum Avilium praefectum oppraemens ‖ postremo a protectoribus suis in palatio Romae occisus est anno aetatis vicensimo nono.

Claudius dehinc huic succedens regnavit ann. XIII m. VIIII 2). ‖ fecit etiam hic

[Margin sources: Florus 4, 11, 8 — c. 9 — c. 10 — c. 11 — 4, 12, 1 — Eutr. 7, 8 — Oros. 6, 22 — Hier. 2029 — Oros. l. c. — Hier. 1974. 2015 — cf. Hier. 1974 Iord. — Eutr. 7, 10 — Hier. 2030. 2036 — Hier. 2047 — Eutr. 7, 12 Hier. 2053. 2055 — Hier. 2054 — Hier. 2056 — Hier. 2057 Oros. 7, 6. Margin paragraph numbers: 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260; line numbers 5, 10, 15, 20, 24, 29, 35]

H P V L Paulus et Freculfus 1, 7, 15 (7 regina — 12 soluta est). — *Mur. p. 235ᵇ v.* 31 strumentaque.

1 a cepta *HPL*, accepta *V* remouere *HPV* anthonius *HV* omnem *HPV*, omnium *L* 2 uintum] *HP*, uinctum *V* classe] *HPV*, classis *L* 3 regina] *Florus*, reginae *HVL*, re signae *P* 4 intrare *P*[a] 6 prope] *PVL*, pompe *H* primum] prior *Flor.* occ.] praeocc. *L* anthonius *HP* 7 ducit *P* 8 pudicitiam] (*V*), pudiciam *HPL* offerebatur *Florus* 9 laborabat] cogitabat *L* 11 in ref.] hi referto *in litura V* 12 somnio *HPV* 14 bello *L* 15 occidente] *H*(?)*PV*, occendente *L* meridie] *HPV*, meridiae *L* 18 trecenta] ter(tre)centena *Hier.* omneque *L* notum *L* 23 eadem *HPV* 24 praeuignum *HP*, pr**ignum *V*[1], priuignum *V*[2]*L* 27 regem *L* regnum] *HPVL* 30 gallicula *L* hinc *P* 31 mennium *L* strumentaque] *HPVL*[b], sturnentaque *L*[a] 32 matrimonia ut *HPV*, matromonialia ut *L* simila *L* 35 aetatis] aet. suae *L*

1) Gaius Petronio praefecto Syriae praecepit, ut in Hierusolymis statuam suam sub nomine Iovis optimi maximi poneret *Hieronymus*.

2) mens. VIII dieb. XXVIIII *Hieronymus*.

Claudius expeditionem in Brittania insulam, quam nemo ante Iulium Caesarem neque post eum quisquam - adire ausus fuerat. exercitum duxit ibique sine ullo proelio ac sanguine intra paucissimos dies plurimam insulae partem in deditionem recepit. Orcadas autem insulas ultra Brittaniam in oceano positas Romano adiecit im-
5 perio. ac sexto quo profectus erat mensae Romae repedavit ‖ ibique defunctus est annorum LXIIII. Hier. 2070

261 Nero nepus Gai Caligulae regnavit ann. XIII m. VIII[1]. ‖ tantaeque luxoriae fuit, ut frigidis et calidis lavaretur unguentis, ‖ etenim non solum quia non profuit rei
9 publicae, immo obfuit nimis. ‖ nam duas legiones in Armenia cum ipsa provincia
262 simul amisit, qui Parthico iugo servientes gravem infamiam Romanis dederunt. ‖ iuxta omne scelus et parricidium, quod in proprios parentes commiserat, ‖ addidit facinus, ut ad instar Troiae Romam incenderet, ‖ manusque iniciens in Christianos persecutionem concitat ipsosque doctores fidei Petrum et Paulum in urbe interemit, ‖ alterum cruci figens, alterum capite plectens. ‖ eoque cum dedecore regno evulso Galba in
15 Hiberia, Vitellius in Germania, Otho Romae imperium arripuerunt. omnesque tamen celeri interitu perierunt. Hier. 2071. 2075 Iord. Ruf. 20 Hier. 2074 Hier. 2080 Hier. 2084 Oros. 7, 7 Hier. l. c.

263 Vespasianus apud Iudaeam ab exercitu in regno ascitus regnavit ann. X[2]. nam relicto filio suo Tito ad expugnationem Hierusolimorum ipse Romae profectus ‖ regna-
19 vit in pace. Hier. 2085 Oros. 7, 9

264 Titus filius Vespasiani idemque Vespasianus, debellator Iudeae gentis, regnavit ann. duobus mensibus duobus. ‖ hic namque secundum Ioseppi fidem undecies centena milia Iudaeorum fame et gladio interemit et alia centum milia captivorum publice vendidit. tantam multitudinem in Hierosolymis autem paschalis festivitas adu-
24 naverat. Hier. 2095 et Eutr. 7, 21 Hier. 2086

265 Domitianus frater Titi, filius Vespasiani, regnavit ann. XV m. V ‖ tantaeque fuit superviae, ut se dominum ab omnibus primum appellari praeciperet ‖ multosque nobilium exilio relegans nonnullosque occidens ‖ de substantiis eorum aureas argenteasque sibi statuas fecit. ‖ manusque in Christianos iniciens, Iohannem apostolum et euangelistam, postquam in fervente oleo missum non potuisset extingui, ‖ Pathmo eum insu-
30 lam exulem relegavit, ubi apocalypsim vidit. ‖ cuius crudelitatem non tolerantes Romani in palatio Romae interficere statuerunt ‖ omniaque quod constituerat inritum fore. Hier. 2097 Oros. 7, 10 Hier. 2105 Hier. 2107 Iord. Hier. 2110 Hier. 2112 Hier. 2113

266 Nerva admodum senes regnavit anno uno m. IIII. qui ut privata vita lenis, lenior fuit in regno nec quicquam profuit rei publicae, nisi quod Traianum se vivente elegit.

267 Traianus pene omnium imperatorum potior regnavit an. XVIII m. VI. ‖ hic enim
35 de Dacis Scythisque triumphavit ‖ Hiberosque et Sauromatas Osroenos Arabas Bosforanos Colchos edomuit, postquam ad feritatem prorupissent. Seleuciam et Tesifontem
268 Babyloniamque pervasit et tenuit. nec non et in mari rubro classem, unde Indiae Hier. 2114 et Eutr. 8, 2 Hier. 2117 Hier. 2118

H P V L Paulus h. R. 7, 15 (13 ipsosque — 14 plectens). — *Mur. p. 236ª v.* 37 Indiae.

1 brittania] *HPVL* insula *L* 2 audire *HPV* 3 hac *H* deditione *HPV* 4 orcatas *P*, arcadas *V* 7 galigulae *V*, galliculae *L* tantaque *L* lucuriae *L* 8 unguentis is *libri* etenim] enim *L* 10 ammisit *H* 12 instrar *P* inies *L* 13 urbem *L* 14 cruce *P* 16 celeri *om. V* 17 iudicem *V* in *om. L* 18 suo *om. L* regnat *L* 20 uespatiani *HP* 21 iosephi *L* 25 uespatiani *HP* 26 praeciperet] *P*, praeciperit *H*, pr(a)eceperit *VL* 29 oleo missum] dolio *L* 31 omniaque quod] *HPV*, omniaque quae *L*: senatus decrevit, ut omnia quae Domitianus statuerat in irritum deducerentur *Hier.* fore] *fortasse scr.* fecere 33 seuuente (?) *H* 34 XVIII] xuiiii *Hieronymus* 36 cholchos *L* et tesifontem *HPV*, et thesifontem *L*, et esifontem *Hieronymi libri quidam*, ctesifontem *reliqui: similiter variant libri apud Rufum c. 21* 37 babylloniamque *H*

---

1) m. VII d. XXVIII *Hieronymus.*
2) a. VIIII m. XI d. XXII *Hieronymus.*

Hier. IGN. 2132 fines vastaret, instituit || ibique suam statuam dedicavit[1]) || et post tot labores apud Seleuciam Isauriae profluvio ventris extinctus est anno aetatis LXIII. ossaque eius in urna aurea conlocata et in foro sub columna posita solusque omnium imperatorum intra urbem sepultus. 4

Hier. 2133 Adrianus Italicae Spania natus consubrinae Traiani filius regnavit ann. XXI. hic 269 Hier. 2152 pene nil profuit rei publicae, nisi quod dudum subversas Alexandriam || et Hierusoly- Hier. 2134 mam propriis reparavit expensis || nonnullisque in locis publica relaxavit tributa. || Hier. 2152. 2150 Hierusolimam si quidem suo de nomine Eliam appellans nulli Iudaeorum ingredi per- 270 Ruf. 20 misit. || nam claret eum invidum factis Traiani, quia mox ei successit, ilico nulla faciente necessitate exercitum ad se revocans Mesopotamiam Assyriamque et Armeniam 10 Persis reliquid, Eufratem fluvium finem terminumque inter Parthos Romanosque con- Hier. IGN. 2153 stituens. || quo regnante Aquila Ponticus scripturas de Hebreo transtulit[2]). || Adrianus morbo apud Baias faciente obiit.

Hier. 2154 Antoninus cognomento Pius cum suis liberis Aurelio et Lucio regnavit ann. XXII 271 cf. Eutr. Iord. 8, 8 m. III. || et si non profuit quicquam Antoninus, nullam tamen lesionem eius res pu- 15 Hier. 2176 blica sensit. || defunctus est duodecimo urbis miliario, in villa sua Lorio nuncupata, anno aetatis septuagesimo sexto.

Hier. 2177 et Eutr. 8, 10 Marcus Antoninus, qui et Verus, et Lucius Aurelius Commodus affinitate coniuncti 272 Ruf. 21 aequo iure imperium administraverunt. || e quibus iunior contra Parthos arma movens magna egit et fortia Seleuciamque urbem eorum cum quadringenta milia pugnatorum 20 Hier. 2189 cepit, e quibus cum magna gloria triumphavit. || senior vero multis bellis sepe inter- Hier. 2185 fuit sepiusque per duces suos triumphum revexit, maxime de gente Quadorum. || sed Hier. 2195 unus in Alteno apoplexiam passus defunctus est, || alter in Pannonia morbo periit.

Hier. 2196 Commodus, filius Antonini, regnavit ann. XIII magnumque triumphum de gente 273 Hier. 2208 revexit Germanica || et post haec in domo Vestiliani strangulatus defecit. 25

Hier. 2209 Helvius Pertinax maior sexagenario cum praefecturam ageret, ex senatus consulto 274 imperator creatus regnavit m. VI. hic etenim obsecrante senatu, ut uxorem suam Augustam filiumque Caesarem appellaret, 'sufficere', inquid, 'debet, quod ego ipse Hier. Iord. l. c. 'invitus regnavi, cum non merer'. || nimis aequissimus omniumque communis, || quem Iulianus iuris peritus in palatio eius peremit ipseque postea a Severo occisus est. 30

Hier. 2210 Severus genere Afer Tripolitanus, regnavit an. XVIII ultusque occisionem Per- 275 Hier. 2214 tinacis in Iuliano, se quoque Pertinacem appellavit. || hic etenim Parthos et Adiabennos contra Romaniam insurgentes mirabiliter superavit. Arabas quoque interiores ita cecidit, ut regionem eorum Romanam provinciam faceret. sic quoque triumphans Par- 34 IGN. thicus Arabicus et Adiabennicus dictus est. || hoc regnante Samaritis quidam Symma- 276

H P V L.

1 postot *P* selcuciam *H* 4 urbe *H*, urbes *V* 6 nihil *V*, nichil *L* 7 propriis] publicis *Hieronymus* expansis *L* relauit V^a 8 si quidem *om. L* de *om. L* heliam app. *HPV*, app. heliam *L* 9 ilico *om. L* 10 se] re *L* 11 eufraten *VL* 13 facitnte (*sic*) *H* 14 antónius *H*, anthonius P^a, anthoninus P^b 15 anthoninus *HPVL* 16 est] est autem *L* sua] sau *V* 17 sexto] septimo *Hieronymus post* sexto *add.* reḡ an̄. xuiiii m̄. i *HPV: cf. ad p.* 36, 16 18 anthoninus H^aP 19 adm.] diuiserunt *L* 20 quadringenta milia] *HPV*, quadrainta milia *L:* cum quadringentis, quadragentis, quadrintis milibus *libri Rufi* 21 cepit] *Rufus*, accepit *HPVL prava geminatione* 25 germanita *L* 26 sexagenario] septuagenario *Hieronymus* ex] et *P* 29 non *om.* L^a merer] *HPV*, mererer *L recte puto* 31 uultusque *V* 32 in *om. L* adiabennos] *HPV*, adiabenos *L* 33 romaniam] *HPV*, romanam *L* iisurgentes *P* alabas L^a 35 adiabennicus] *HPV*, adiabenus *L*

---

1) *Eius statuae reliqui auctores non meminerunt.*

2) *cf. Epiphanius de mens. et pond. p.* 169^d *Petav.:* οὗ τινος (Hadriani) τῷ δωδεκάτῳ ἔτει Ἀκύλας ἐγνωρίζετο. *Isidorus chron. 76, 3.*

chus Iudaeorum factus proselitus item divinas scripturas ex Hebreo sermone Greca lingua transfudit suamque condidit editionem[1]. post quem pene tertio anno secutus Theodotion Ponticus item suam in eodem opere editionem scripturarum conposuit[2]. ||
4 Brittanicum bellum exortum, || unde Severus mirabiliter triumphavit. Hier. 2221 Iord.

277 Antoninus cognomento Caracalla, filius Severi, regnavit ann. VII. || nam ideo hoc nomen nanctus est, eo quod eiusdem vestium genere Romae de manubiis erogans sibi nomen Caracalla et vesti Antoniana dederit. || sub hoc iterum editio scripturarum divinarum, quam quintam nominamus, in Hiericho in doleo reperta est[3]. || hic etenim
9 imperator, dum contra Persas movit procinctum, Osroene Edessa defunctus est. Hier. 2227. 2229 IGN. Ruf. 21

278 Macrinus praefecturam agens praetorianam imperator creatus est regnavitque anno uno occiditurque Archilaide. Hier. 2234

279 Marcus Aurelius Antonini Caracallae filius templique Heliogabali sacerdos imperator factus regnavit ann. IIII. || Emmaus in Iudaea constructa et Nicopolim nominata. tunc et Africanus egregius temporum scriptor pro ipsa legationem suscepit ad prin-
15 cipem. || sed imperator, dum nullum genus obscenitatis in regno suo quod non faceret praetermittebat, || occisus est tumultu militari. Hier. 2235 Hier. 2237 Hier. 2235 Hier. 2238

280 Alexander Mamae filius || ignobilis fortunae existens || adhuc iuvenis regni moderatione suscepit moxque contra Xersen regem Persarum arma arripiens mirabiliter de Parthorum spoliis triumphavit. || sub huius item imperio in Nicopolim Actia-
20 cam, id est Epiro, editio quae sexta dicitur divinarum scripturarum in dolio reperta est[4]. || ipseque Mogontiaco tumulto occiditur militari, || cui successit Maximinus ex corpore militari in regno. Hier. 2239 Iord. Ruf. 22 IGN. Hier. 2251. 2252

281 Maximinus genere Gothico, patre Micca Ababaque Alana genitus matre, || sola militum voluntate ad imperium concedens, bellum adversus Germanos feliciter gessit
25 indeque revertens, contra Christianos movens intestino proelio, vix tres annos regnans, Aquileia a Puppieno occisus est. Get. 83 Oros. 7, 19

282 Gordianus ammodo puer imperator factus vix regnavit sex annos. hic etenim mox Romae ingressus est, ilico Puppienum et Albinum, qui Maximino occidentes tyrannidem arripuissent, occidit || Ianumque geminum aperiens ad Orientem profectus
30 Parthis intulit bellum || indeque cum victoria revertens fraude Philippi praefecti praetorii haut longe a Romano solo interfectus est. Hier. 2256 Eutr. 9, 2 Hier. 2257

H P V L. — *Mur. p.* 236^b *v.* 6 de manubiis.

5 anthoninus H^a*P* caragalla *HPV* 6 nomine *HPVL* 7 caragalla *HPV*, caralalla *L* anthoniana *HPV* 8 diuinarum *om. L* doleo] *HPVL* 9 peruersas *V* mouet *L* osproene *HPV*, os pene *L* 10 petronianam *L* 11 una *L* archelaide *PVL* 12 anthonini *HPV* caracallae] *P*, caragallae *HV*, cararalle *L* 13 factus *om. V* 14 egreius *L* a principe *HPVL* 15 in . . . praetermittebat] pretermittit in r. s. q. n. f. *L* 16 *post* militari *add.* regnauit ann. xiii *libri; cf. ad p.* 35, 17 17 mamae] *libri* filis *P* ignobili *libri* 18 moderatione] *HPV*, moderationem *L* 19 spoli*is *P* inicopolim *P* 21 magontiato *L*, mongontiaco *V* 23 genitus matre genitus *L* 24 germanicos *L* 26 pupieno *P* 28 maximino] *HPV*, maximinum *L* 29 occidentem *L* 30 pathis *HP* 31 longue *L*

---

1) *cf. Epiphanius de pond. et mens. p.* 172^b *Petav.:* ἐν τοῖς τοῦ Σευήρου χρόνοις Σύμμαχός τις Σαμαρείτης τῶν παρ' αὐτοῖς σοφῶν . . . ἀγανακτήσας κατὰ τῆς ἰδίας φυλῆς προ[σέρχεται] Ἰουδαίοις καὶ προσηλυτεύει. *Isidorus chron. 81, 2.*

2) *cf. Epiphanius de pond. et mens. p.* 172^e *Petav.:* μετὰ τοῦτο δὲ κατὰ πόδας ἐν τῷ ἑξῆς χρόνῳ . . . Θεοδοτίων τις Ποντικὸς . . . ἰδίως καὶ αὐτὸς ἐξέδωκε. *Isidorus chron. 79, 2.*

3) *cf. Epiphanius l. c.:* ἐν δὲ τῷ ἑβδόμῳ αὐτοῦ (Caracallae) ἔτει εὑρέθησαν καὶ βίβλοι τῆς πέμπτης ἐκδόσεως ἐν πίθοις ἐν Ἰεριχῷ κεκρυμμέναι μετ' ἄλλων βιβλίων Ἑβραικῶν καὶ Ἑλληνικῶν. *Isidorus chron. 82, 2.*

4) *cf. Epiphanius p.* 174^c*:* ἐν μέσῳ τῶν χρόνων τούτων (imperii Alexandri) εὑρέθη ἕκτη ἔκδοσις καὶ αὐτὴ ἐν πίθοις κεκρυμμένη ἐν Νικοπόλει τῇ πρὸς Ἀκτίᾳ. *Isidorus chron. 84, 2.*

Hier. 2261 Philippus in imperio impudenter ingressus est regnavit ann. VII. hic etenim filium 283
suum idem Philippum consortem regni fecit ipseque primus omnium imperatorum
Hier. 2262 Christianus effectus est || tertioque anno imperii sui festivitatem Romanae urbis, mil-
Hier. 2264; supra c. 221 lesimo anno quod expleverat, caelebravit || urbemque nominis sui in Thracia, que di-
cebatur Pulpudeva, Philippopolim reconstruens nominavit. 5

Hier. 2268 Decius e Pannonia inferiore Budalie natus occisis Philippis utrisque regnavit 284
an. uno et mensibus tribus. armaque in Christianos erecta ob Philipporum nominis
Get. 103 Hier. 2268 odium. || ipse bellantibus Getis || cum filio suo crudeli morte occubuit Abritto.

Hier. 2269. 2270 Gallus et Volusianus regnaverunt ann. II m. IIII. || hi cum adversum Emilianum, 285
qui in Moesia res novas moliebatur, ex urbe profecti essent, in Foro Flamminii in- 10
terfecti sunt.

Hier. l. c. Emilianus vero tertio mense invasae tyrannidis extinctus est. 286

Hier. 2271 Valerianus et Gallienus, dum unus in Retia a militibus, alter Romae a senatu 287
Hier. 2274 in imperio levarentur, regnaverunt an. XV. || Valerianus si quidem in Christianos per-
secutione commota statim a Sapore rege Persarum capitur ibique servitute miserabili 15
Hier. 2276. 2277 2275 consenescit. || Gallienus illius exitum cernens Christianis pacem dedit. || sed dum nimis
in regno lasciviret nec virile aliquid ageret, Parthi Syriam Ciliciamque vastaverunt, ||
Hier. 2277. 2278 2279 Germani et Alani Gallias depraedantes Ravennam usque venerunt[1], || Greciam Gothi
Hier. 2280 vastaverunt, Quadi et Sarmatae Pannonias invaserunt, || Germani rursus Spanias oc-
Hier. 2285 cupaverunt. || idcirco Gallienus Mediolani occisus est. 20

Hier. 2286 Oros. 7, 23 Claudius regnavit ann. I m. VIIII. || qui Gothos iam per XV annos Illiricum Mace- 288
doniamque vastantes bello adortus incredibili strage delevit, scilicet ut in curia ei
Hier. 2287 clypeus aureus et in Capitolio statua aurea poneretur. || occisusque Sirmium est.

Hier. l. c. Post cuius mortem Quintilius frater eius a senatu Augustus appellatus octavo 289
decimo imperii sui diae Aquilaeia occisus est. 25

Hier. 2288 et Eutr. 9, 13 Hier. 2289 Aurelianus Dacia Ripense oriundus regnavit an. V m. VI. || qui mox Tetricum 290
Oros. 7, 23 apud Catalaunos prodente exercitum suum Gallias recepit || expeditioneque facta in
Hier. 2292 Danubium Gothos magnis proeliis profligavit || cultoresque divini nominis persecutus
Ruf. 23 est. || Odenathus Palmyrenus ante ipsum collecta rusticorum manu Persas de Mesopo- 29
Ruf. 24 tamia expellens ipse ea loca invaserat. || quem uxor sua occisum Orientis tenebat im- 291
perium: contra quam expiditionem suscipiens Aurelianus apud Hymmas vicino Antio-
Hier. 2292 chiae superavit Romaeque in triumpho suo vivam perduxit || ac dehinc secundo arri-
piens expeditionem inter Byzantium et Heracleam in Caeno Frurio viae veteris occiditur.

Hier. 2293 Tacitus regnavit ann. VI. quo occiso apud Pontem suscepit imperium Florianus 292
tenuitque diebus LXXXVIII. similiterque et ipse apud Tharso interfectus est. 35

H P V L. — *Mur. p.* 237^{a} *v.* 19 Spanias.

1 imperio] *HPVL* est *om. PL* ann. VII] ann. uiii *H* 2 idem] id est *VL* 5 philippolim *L* 7 erecta] orta L^{a} 9 hic *H* 10 moesiam *HPVL* moli*batur P^{a}, moliabatur P^{b} 12 tyranndis *P* 13 galienus *L* 14 persecutionem in chr. *L* 16 galienus *HPL* 17 parthii *V* ciliamque *H* 19 qua die et *H* 20 galienus *HPL* mediolane *HPV*, mediolanii *L* 21 cladius P^{a}, ****dius V^{a} gthos P^{a} macedoniaque *V* 22 adortos *libri* ingredibili *P* *post* deleuit *ins.* senatus ingenti honore eum decorauit *Mur. contra libros* 23 sirmium] *HPVL* 24 octauo decimo] xuii *Hieronymi libri plerique cum Eutropio et Orosio* 26 tetricum] $H^{b}PVL$, tetric** H^{a} 28 danubium] *HL*, danuuium *PV* diuini] diui *H* 29 mesopotamiae *HP*, mesopothamiae *V* 30 ea] ae *P* 31 aurilianus *P* hymmas] *HP*, hymas *V*, himmas *L* 32 dehinc] deinde *L* 33 caenofurio $V^{a}L$ 34 annis ui* *L* qui *V* pontem] Pontum *Hier.* 35 lxxxuiiii *L* similiter *L* tharso] *HPV*, tarso *L*

---

1) *Hieronymus ad a. 2277:* Gallieno in omnem lasciviam dissoluto Germani Ravennam usque venerunt; *ad a. 2278:* Alamanni vastatis Galliis in Italiam transiere.

293 Probus regnavit an. VI m. IIII. || hic etenim Gallos et Spanos[1]) vineas habere permisit. || quo tempore Saturninus magister militum, dum ad restaurationem Antiochenae civitatis missus fuisset, arrepta ibidem tyrannide mox oppressus est et Appamiae interfectus. || ipse quoque imperator Probus tumultu militari Sermio in turre quae vocatur Ferrata occisus est. (Hier. 2296; Hier. 2297; Hier. 2299)

294 Carus cum filiis Carino et Numeriano regnavit an. II, oriundus Narbona Galliae. hic admirabiliter pene omnem Persidam vastatam novilissimas eorum urbes occupavit Cochem et Ctesifontem. || bellum Sarmaticum feliciter superavit. || ipse quoque Carus super Tigridem amnem dum castra metaret, fulmine ictus occubuit. (Hier. 2300; Eutr. 9, 18; Hier. 2300)

295 Numerianus autem oculorum dolore tentus dum in lecticula veheretur, soceri sui Apri insidiis occisus fetore cadaveris vix tertio die est agnitus. Carinus vero apud Margum in proelio victus occiditur. (Hier. 2301)

296 Dioclitianus Delmata, scribe filius, imperator electus regnavit ann. XX. hic etenim mox in regno levatus est, ilico Aprum in militum contione percussit, iurans sine suo scelere illum Numerianum interemisse. || et mox in consortio suo Maximianum Herculium ascivit. qui Maximianus rusticorum multitudine oppressa, quos Bacaudas dicunt, pacem Galliis reddidit. || 297 quo tempore Carausius sumpta purpura Brittanias occupaverat, Narseus rex Persarum Horienti bellum intulerat, Quinquegentiani Africam infestaverant, || 298 Achilleus Egyptum invaserat. ob quae Constantius et Galerius Maximianus Caesares adsumuntur in regno. quorum Constantius, Claudii ex filia nepus fuit: Galerius in Dacia non longe a Serdica natus. || atque ut eos Dioclitianus etiam adfinitate coniungeret, Constantius prevignam Herculii Theodoram accepit, ex qua et sex liberos procreavit: || Galerius autem Valeriam Dioclitiani filiam accepit, 299 utrique pristino matrimonio repudiantes. || Carporum si quidem gens tunc devicta et in Romanum solum translata est. || tunc etenim primus omnium imperatorum Dioclitianus adorari se ut deum praecepit et gemmas vestibus calciamentisque inseruit || diademaque in capite[2]), || cum ante eum omnes clamidem tantum purpuream, ut a 300 privatis discernerentur, habebant et ut ceteri iudices salutabantur. || adsumpta ergo unusquisque principum expeditione Dioclitianus Aegypti tyrannum octavo mense devictum provinciam cunctam subegit. || Maximianus Herculius in Africa Quinquegentianos exsuperavit. || Constantius iuxta Lingonas una die LX milia Alamannorum cecidit. 301 Galerius Maximianus victus primo proelio a Narseo ante carpentum Dioclitiani purpuratus cucurrit. || qua verecundia conpunctus secundo viriliter dimicavit, superavit Narseum, uxores eius abegit ac liberos, et condigno honore a Dioclitiano susceptus 302 est. || post quam victoriam mirabiliter Dioclitianus et Maximianus Romae triumphave- (Hier. 2302; Hier. 2303; Hier. 2305; Hier. 2306; Hier. 2307; Hier. 2308; Hier. 2311; Hier. 2312; Iord. Hier. l. c.; Hier. 2314; Oros. 7, 25; Hier. 2317; Oros. 7, 25; Hier. 2320)

H P V L. — *Mur. p.* 237^b *v.* 25 -rum Dioclitianus.

3 tyrannidem *HPV*, tirannide *L* appamiae] *Hier.* (*Freher.*), apramiae *libri* 4 tumulta *H* 6 filio *L* 8 et ctesif.] *H*, et tesif. *V*, ectesif. *P*, et thesif. *L* 9 flumine *HPV* 10 ureretur *L* 13 dioclet- *P* dalmata *VL* etenim] ergo *L* 17 gallis *libri* 18 parsarum *H^a* 19 infestauerat *HPV*, uastauerant *L* gallerius *P* 20 regnum *L* 21 longne *L* ut] ad *L* dioclitianus] *HP*, diaclit. *L*, dioclet. *V* 22 coniungerent *HV*, coniungeraent *P*, coniungnerent *L* praeuignam *HP* thodoram *HPV*, theodaram *L* 23 dioclitiani] *HPV* 24 utrisque *P* pristino matrimonio] *HPV*, pristina matrimonia *L* 25 solium *L* dioclitianus] *HPV*, dioclitionus *L* 27 diademateque *libri* clamidem] *HL*, clamide *PV* purpuream] *L*, purporea *P*, purpurea *V*, purpureo *H* 29 expeditionem *L* dioclitianus] *HVL* 31 ligonas *libri* 32 dioclitiani] *HPVL* 33 occurrit *L* 34 cum digno *libri* dioclitiano] *HL*, diocletiano *PV* 35 dioclitianus] *HPL*, diocletianus *V*

1) Gallos et Pannonios *Hieronymus*.

2) diadema *suo errore addidit Iord.*

runt antecedentibus sibi liberis uxoribusque regis Persarum praedaque illa ingenti gen-
Hier. 2317 tium diversarum. || sic quoque concitata persecutione in Christianos Dioclitianus . . . .

. . . .

. . . . 4

Hier. 2377 . . . . Cappadociamque defunctus est Constantius. 303

Hier. 2378 Iulianus apostata regnavit an. uno m. VIII, relictaque Christianitate ad idolorum 304 cultura conversus est multosque blanda persecutione inliciens ad sacrificandum ido-
Eutr. 10, 16 lis conpulit. || ipse si quidem vir egregius et rei publicae necessarius Parthis ingenti
Hier. 2379 apparatu intulit bellum. || ubi proficiscens Christianorum post victoriam sanguinem
Eutr. l. c. diis suis votavit || nonnullaque Parthorum oppida in deditione accepit multaque vi 10
Oros. 7, 30 populatus est, castraque aliquandiu apud Ctesifontem habuit. || unde egressus, dolo 305 cuiusdam transfugae in deserta perductus, cum vi sitis, ardore solis confectus periret exercitus, ipse tantorum discriminum anxius, dum per vasta deserti incautius evaga-
Hier. l. c. tur, ab obvio quodam hostium equite conto || ilia percussus interiit anno aetatis suae trecesimo tertio. post quem sequenti diae ab exercitu Iobianus primicerius domestico- 15 rum in regno ascitus est.

Hier. 2380 Iobianus regnavit menses octo. qui mox rerum necessitate conpulsus Nitzibim 306 et magnam Mesopotamiae partem Sapori Parthorum regi contradedit ipseque odore prunarum offucatus defunctus est Dadasthanae anno aetatis XXXIII. 19

Hier. 2381 Valentinianus et Valens regnaverunt ann. XIII m. V. nam Pannones erant Ciba- 307 lenses utrimque germani. in Nicomedia tribunatum Valentinianus agebat[1]), qui imperator creatus fratrem Valentem consortem regni adsumpsit. ipse vero egregius et Aureliani similis moribus, nisi quod severitatem eius nimiam et parcitatem quidam
Iord. crudelitatem et avaritiam causabantur. || relicto germano Orientali in regno ipse Espe- 24
Hier. 2387 rium tenuit. || quo tunc regnante alter Valentinianus in Brittania tyrannidem adsu- 308
Hier. 2382 mens in continenti oppressus est. || Constantinopolim quoque Procopius quidam contra Valentem insurgens nihilque praevalens urbe egreditur, et in Frygiam Salutariam tyrannizans extinctus est, multique partis Procopianae caesi atque proscripti. Valens ab Eudoxio Arrianorum episcopo suasus et baptizatus contra orthodoxos infestus insurgit. || 29
Hier. 2383 cf. c. 310 Gratianum filium suum Valentinianus Ambianis imperatorem constituit, || quem habuit 309
Oros. 7, 32 de Severa priore iugale || et contra Saxones Burgutionesque, qui plus LXXX milia ar-
Hier. 2391 matorum primum Reni in limbo castra metassent, movit procinctum, || sed apoplexia subito et sanguinis eruptione[2]) Bregitione defunctus est.

H P V L. — Mur. p. 238ª v. 32 movit.

1 ante] *Hieronymus L*, actae *HPV* ingentia *libri* 2 dioclitianus] *HP*, diocletianus *VL* *hiatum non indicant HP¹V:* hic multa transilita sunt *margo P²*; hoc in loco multum deest *margo L:* Constantius Mopsucrenis inter Ciliciam Cappadociamque moritur anno aetatis XLV *Hieronymus 2377;* in itinere inter Ciliciam Cappadociamque defunctus est *Orosius* 7, 29 6 christinitate *H* 7 culturam *L* sacrifandum *H* 8 pathis *HP*, paythis *V* 9 ubi pr. *in litura V* 10 non *om. Lª* deditione] *HPV*, deditionem *L* que *om. L* 12 solis *om. L* 13 ancsius *HP* euacatur *HPV* 15 trecesimo tertio] xxxii *Hieronymus* exercito *HP* primicerius] *L*, prymicerius *V*, primicyrius *HP* 17 nitzibim] *HV*, nitzibin *PL* 18 contradedit] *libri:* tradidit *Hieronymus* 19 dadasthanae] *HPV*, dadastanae *L* XXXIII] *sic Hier.* (*Petav. et Middl.*) *cum Eutropio 10, 18,* xxxiiii *Hieronymi libri plerique* 20 XIII] xiiii *Hieronymus* 21 utrique *L* ualennianus *P* 22 fr. suum *L* egreius *L* 23 aureliano *L* nimiam] miam *Pª* 24 esperium] *HPV*, isperium *L* 25 brittaniam *libri* 27 frigiam *VL* 29 arrinorum *H* orthodochos *L*, orthoxos *V* 30 ambianus *L* 31 seuera] serua *libri* burgutionesque] *HPV*, burgundionesque *L cum Orosio eiusque auctore Hieronymo* 32 primo *V* 33 sanguis *L* Brigetione *requiritur*

---

1) Valentinianus tribunus scutariorum . . . apud Nicaeam Augustus appellatus *Hieronymus.*

2) subita sanguis eruptione, quod Graece apoplexis vocatur *Hieronymus.*

310 Tunc Gratianus Valentiniano fratre de Iustina secunda uxore natu in regno consortem adsumit. nam Valentinianus senior dudum laudante Severa uxore sua pulchritudine Iustinae sibi eam sociavit in matrimonio legesque propter illam concessit, ut omnes viri, qui voluissent, inpune bina matrimonia susciperent, quia ideo 5 populosas fore gentes, quia hoc apud eos solemne est et multarum uxorum unus 311 maritus auditur. acceptaque ergo, ut diximus, Valentinianus Iustina edidit ex ipsa quattuor filios, Valentinianum supra dictum imperatorem et Gratam Iustamque et Gallam. de qua Galla dehinc Theodosius imperator Flacilla defuncta, quae Archa- 9 dium Honoriumque pepererat, Placidiam generavit, ‖ quae mater fuit moderni Valen- 312 tiniani iunioris imperatoris. sed nos ad propositum redeamus. ‖ Valens imperator lege data, ut monachi militarent, nolentesque iussit interfici. quando et Theodosius Theodosii imperatoris postea pater multique nobilium occisi sunt Valentis insania. ‖ Gratianus imperator Alamannorum plus xxx milia apud oppidum Argentarium Gallie 313 in bello prostravit Galliasque pacavit. gens Hunnorum super Gothos inruens certos 15 ex ipsis subiugat, alios fugat. qui venientes in Romania sine armorum suscepti depositione per avaritiam ducis Maximi fame conpulsi rebellare coacti sunt, superatis- 314 que Romanis in congressione funduntur in Tracias. contra quos Valens ab Antiocia exire conpulsus in Thraciam proficiscitur ibique ‖ lacrimabili bello commisso imperator sagitta saucius in casa deportatur vilissima, ubi supervenientibus Gothis igneque 20 supposito incendio concrematus est. ‖ Gothi vero occiso imperatore iam securi ad urbem properant Constantinopolitanam, ubi tunc Dominica Augusta Valentis uxor multa pecunia plebi largita ab urbis vastatione hostes submovit regnumque cognatis, usque dum ille Theodosium ordinasset, fideliter viriliterque servavit.

Socr. h. e. 4, 31 — cf. c. 327 — Hier. 2391 — Hier. 2393 — Epit. 46, 2 — Socr. 5, 1

315 Theodosius Spanus, Italicae divi Traiani civitatis a Gratiano Augusto apud Sir- 25 mium post Valentis interitum factus est imperator ‖ regnavitque an. xvii; ‖ veniensque Thessalonica ab Acolio sancto episcopo baptizatus est ‖ ammodumque religiosus ecclesiae enituit ‖ propagator rei publiceque defensor eximius. nam Hunnos et Gothos, qui eam sub Valente defetigassent, diversis proeliis vicit atque a prava vastatione 316 conpescuit. cum Persis quoque petitus pacem pepigit. Maximum autem tyrannum, 30 qui Gratianum interficerat et sibi Gallias vindicabat, apud Mediolanum [1]), ‖ una cum Va- 317 lentiniano imperatore adgrediens ab Oriente, clausit cepit occidit. ‖ Eugenium quoque tyrannum atque Arbogasten divino auxilio praeditus vicit deletis eorum decem milibus pugnatorum. hic etenim Eugenius confisus viribus Arbogasti postquam apud 34 Viennam Valentinianum extincxerat, regnum invasit, sed mox simul cum vita impe- 318 rium perdidit. ‖ nam occiso Arbogaste desperans sua se manu peremit [2]). omnesque inimicos Theodosius superatos ‖ in pace rebus humanis apud Mediolanum excessit

Marcell. 379 — Epit. 48, 1; Socr. 5, 6 — Iord. — Epit. 48, 5 — c. 6 — Oros. 7, 34. 35 — Epit. 48, 7 et Oros. 7, 35 — Oros. 7, 35 — Epit. 48, 19

H P V (10 Valens — 29 conpescuit) *S L* *Paulus h. R.* *11*, 7 (1 Valentiniano — 8 Gallam). *12*, 7 (8 de qua — 10 imperatoris). *11*, *11* (20 Gothi — 23 servavit).

1 ualentiano *libri* fratre] *HPVL* secunda] se secunda *HPV* uxorem *HPV* natu] *HPV*, natus *L* 2 consorte *V* 3 pulchritudine] *HV* 6 acceptaque] *HPV*, accepta *L* 8 flacilla] *HPVL*[b] *Paulus*, facilla *L*[a] archadium] *libri semper* 9 pepereat *H* placidam *V* 11 theosius thodosii *S* 13 Argentariam *Hier.* 15 uenites *S* romania] *libri* dep. susc. *L* 16 coati *S* 17 in congr.] congr. *L* 18 exire h̄s p h̄p conpulsus *S* 19 casa d. uilissima] *libri* 20 incrematus *L* 21 constantinopolitana *S* multa pecunia] *HPVS Paulus*, multam pecuniam *L* 22 cognatis suis *L* 23 filiter *S* 24 grationo *L* 25 decem et septem *S* 26 thessalonica *HVL*, thesalonica *P* regiosus *P* 27 propagatur *HPV* 31 coepit *H* 32 pred. aux. *L* 34 ueniennam *HP* extincxit *L* imperium] regnum *L*

---

1) apud Aquileiam *Epitome*.

2) Eugenius captus atque interfectus est: Arbogastes sua se manu perculit *Orosius*.

utramque rem publicam utrisque filiis quietam relinquens. corpus eius eodem anno
Constantinopolim adlatum atque sepultum.
Marc. 395 Archadius et Honorius fratres filii Theodosii imperatoris utrumque imperium 319
divisis tantum sedibus tenere coeperunt, id est Archadius senior Constantinopolita-
nam urbem, Honorius vero Romanam. tunc Rufinus patricius Archadio principi insi- 5
dias tendens Halaricum Gothorum regem, ut Grecias devastaret, missis clam pecu-
niis invitavit. porro detectus Rufinus ab Italiae militibus et Archadio cum Gaina
comite missus[1]), ante portas urbis detruncatus est caputque eius et dextera manus
Marc. 396 Constantinopolim ad ludibrium circumductum ‖ uxoremque eius exulatam opes cunctas 9
Marc. 398 Eutropius spado promeruit. ‖ Gildo tunc Africae comis a Theodosio dudum ordinatus, 320
ac si iuvenilem regnum utrumque despiciens, sibi velle coepit Africam optinere et a
fratre proprio Mascezel dum se vidisset detectum oppressionique vicinum, propria se
Marc. 399 manu peremit. ‖ Gaina vero supra nominatus comis Constantinopolim civile bellum
Marc. 400 commovens totam urbem igni ferroque turbavit ‖ fugiensque Hellisponto piratico ritu
vivebat. contra quem navali proelio dato multi Gothorum eius extincti. ipse quoque 15
Marc. 405 bello evadens mox tamen capite plectitur. post cuius oppressionem ‖ Isauri per mon- 321
tem Tauri discursantes ingens dispendium rei publicae inportarunt. contra quos
Marc. 406 Narbazaicus directus maius continuo rependit incommodum. ‖ Hesperia vero plaga
in regno Honorii imperatoris primum Radagaisus Scytha cum ducenta milia suorum
inundavit. quem Huldin et Sarus Hunnorum Gothorumque reges superantes omnes 20
Marc. 408 captivos, quos retulerant, singulis aureis vendiderunt. ‖ Stilico vero comis, cuius duae 322
filiae Maria et Hermantia singulae uxores Honorii principis fuere et utraeque virgines
sunt defunctae, spraeto Honorio regnumque eius inhians Alanorum Suavorum Vanda-
lorumque gentes donis pecuniisque inlectas contra regnum Honorii excitavit, Euche-
rium filium suum paganum et Christianis insidias molientem cupiens Caesarem ordi- 25
nare. qui cum eodem filio suo detecto dolo occisus est. quo anno et Archadius
Orientalis imperator, regnans post obitum patris ann. XIII, defunctus est.
Iord. Theodosius iunior Archadii filius loco patris successit in imperio, aduliscens egre- 323
Marc. 450. 410 gius, ‖ regnavitque an. XLIII. ‖ Halaricus rex Vesegotharum vastatam Italiam Romam
ingressus est opesque Honorii Augusti depraedatas Placidiam sororem eius duxit capti- 30
vam, quam post haec Atauulfo successori suo, in matrimonio ut acciperet, delegavit. ‖
Marc. 411 Constantinus tunc quidam Gallias occupatas invasit imperio filiumque suum Con- 324
stantem ex monacho Caesarem ordinavit. sed mox ipse apud Arelatum, filius eius
Marc. 412 apud Viennam regnum cum vita amiserunt. ‖ itemque eorum exitu inmemores Iobinus 325

H P S (3 Archadius — 10 promeruit *et* 18 Hesperia — 31 delegavit) *V L.* — *Mur. p. 238^b v.* 4 tantum.

1 quietam *om.* L^a 6 haralicum L^a pecunis P^a 7 gaino *L* 8 detruncatum *L* que *om. L* dextra *S* manus] *L*, manu *HPVS* 9 exultam *P* 13 gaino *L* 14 turbauit] uastauit *L* hellisponto] *HP*, bellesponto *V*, hellespontu *L* ritu] itu L^a 16 per] post *H* 18 hesperia u. plaga] *libri* 19 ragadaisus *V* duocenta *PSL* 20 hunorum *V* 22 hermantia] *HPVL*, hermancia *S*: *requiritur* Thermantia 23 spraeto] *S*, spracto *HPV*, spreto *L* alanorum] alamannorum *L* Sueuorum *Marcellinus* 24 domis *L* 25 pacanum *HPVS*, pagano *L* et] e *L* molientes *L* 28 loko *HP* segregius *P* 29 reḡ annis *L* xlii *Marcellinus* 30 placidam *V* 31 athaulfo *L*, azauulfo *V* 32 constantius *L* imperio] *HPVL* *post* imperio *quod addunt cod. Vind. 203 et edd.*: statim hostes eius contra eum seuientes filiumque illius regno priuare cupientes monachum eum fecerunt: ipse sanus a gallia reuertens statim filium suum *abest a libris bonis et a Marcellino* 33 ipso *L* alatum P^a 34 uiennum *HP*, uiennium *L* amiserunt] perdidit *L* exitu] *HPVL* iobinus] HP^bV, iob*nus P^a

---

1) ab Italicis militibus olim cum Gaina comite Arcadio missis *Marcellinus*.

et Sebastianus ibi in Galliis tyrannide moliuntur: sed et ipsi ilico esse desierunt. ‖ Haeraclianus post haec cum septingentis et tribus navibus[1]) armatis ad urbem Romam depraedandam advenit; contra quem Marinus comis egressus sic eum perterruit, ut tantum cum una nave Chartagine fugiret, ubi mox ingressus interfectusque est. ‖ Valia rex Vesegotharum facta pace cum Honorio Placidiam sororem eius reddidit, ‖ quam Constantio patricio, qui eam revocaverat, in matrimonio iungens ‖ Honorius rebus humanis excessit. ‖ Maximus et Iovinus de Spanias ferro vincti abducti atque interfecti sunt. ‖ Iohannes vero Honorio defuncto regnum occidentalem invasit. contra quem Placidia creatam Augustam et Valentinianus filius eius Caesar diriguntur. ‖ quem et dolo potius Asparis et Ardaburis quam virtute Aetii[2]) superant. occisoque Iohanne tyranno Valentinianus Ravenna imperator a patruele Theodosio ordinatur. ‖ cuius germana Honoria dum ad aulae decus virginitatem suam cogeretur custodire, clam misso clientulo Attilam Hunnorum regem invitat in Italia. cumque veniente Attila votum suum nequivit explere facinusque, quod cum Attila non fecerat, cum Eugenio procuratori suo committit. quam ob rem tenta a germano et in Constantinopolim Theodosio principi destinata est[3]). ‖ post haec III anno Valentinianus imperator a Roma Constantinopolim ob suscipiendam in matrimonio Eudoxiam Theodosii principis filiam venit ‖ datamque pro munere soceri sui totam Illyricum[4]) ‖ celebratis nuptiis ad sua regna cum uxore secessit. ‖ Africana provincia per Bonifatium comitem Vandalis tradita et a Romano iure subtracta est, quia Bonifatius, dum in offensa Valentiniani venisset, malo publico se defendere voluit invitatoque ab Spaniis Gizerico Vandalorum rege dolum quod conceperat peperit. ‖ Hunnorum rex Attila iunctis secum Gepidas cum Ardarico, Gothosque cum Valamir, diversasque alias nationes suis cum regibus, omnem Illyricum Traciamque et utramque Daciam, Mysiam et Scythiam populatus est. contra quem Arnegisclus magister militum Mysiae egressus a Marcianopolim fortiter dimicavit, equoque sub se decidente praeventus est, et nec sic quiescens bellare, occisus est.

Marcianus imperator regnavit an. VI m. VI. ‖ hic etenim mox defuncto Theodosio in regno ascitus ‖ Pulcheriam germanam Theodosii, quae in palatio iam matura mu-

[Margin line numbers: 4, 326, 327, 9, 328, 15, 329, 330, 20, 331, 25, 332. Marginal sources: Marc. 413; Marc. 414; Get. 64 Marc. 423; Marc. 422; Marc. 424; Marc. 425; Get. 224 et Marc. 434; Marc. 437; IGN. Marc. l. c.; IGN. cf. Get. 167; IGN. cf. Get. 199; cf. Marc. 447; Marc. 457. 450; IGN.]

H P V S (5 Valia — 28 m. VI) *L Paulus h. R. 13, 2* (6 Constantio). *14, 2* (24 omnem — populatus est). *Freculfus 2, 5, 14* (22 Hunnorum — 27 est). — *Mur. p. 239ᵃ v.* 8 Honorio.

1 gallis *H* tyrannide] *HPV*, tirannidem *L* desiderunt *L* 2 haeraclianus] *HPL*, heraclianus *V* septingnentis *L* 4 chartagine] *HPV*[b], carthagine *L*, chargine *V*[a] fugiret] *libri* 5 uualia *S* rex] ex *L* 6 iugens *P* 7 abducti] *Marcellinus* (*cod. Audomar.*), aducti *P*[a], acducti *H*, adducti *P*[b]*VLS* 10 aecii *S*, etii *L* superant] superantur *L* 11 theosio *L* 12 hermana *L* 13 attillam *P* unnorum *L* italia] *HPVS*, italiam *L* 14 suu *V* 15 procuratore *P* committit] cum militibus *H* 18 ilricum concelebratis *L* 19 recessit *P* comitem] principem *L* uuandalis *L* 20 romana *L* offensa] *H*(?)*PVSL* ualentiani *H* 21 gizerico] *L*, gyzerico *HPVS* uuandolorum *L*[a] 22 iunctos *Frec.* ge*pidas *S*, gepidis *L* 23 ualamir] *HPV*, uualamir *L*[a], uualamer *L*[b], ualamis *S* 24 illicum *L*, hillyricum *V* 25 arnegysclus *Frec.*, arnegisdus *S*, arneisclus *L* martianopolim *S*, marcinopolim *H* 26 equoque] *HPVS*, quoque *L*, equo *Frec.* praeuentum *P* 28 m. uii *P* etenim] *VL*, **enim *P*, enim *H* theodosii *P* 29 theodisii *V* iam *om. L*

1) cum septingentis et tribus milibus navium *Marcellinus* (*cod. Audomar.*) *similiterque Orosius 7, 42.*

2) Aetii *omittit Marcellinus recte.*

3) Honoria Valentiniani principis germana . . . dum propter aulae decus ad castitatem teneretur nutu fratris inclusa, clam eunucho misso Attilanem invitasse *Getic. 42.* Honoria Valentiniani imp. soror ab Eugenio procuratore suo stuprata concepit, palatioque expulsa Theodosio principi de Italia transmissa Attilanem contra Occidentalem rem publicam concitabat *Marcellinus a. 434.*

4) *cf. Cassiodorius var. 11, 1:* (Placidia) nurum sibi amissione Illyrici comparavit factaque est coniunctio regnantis divisio dolenda provinciis.

lier virginitatem servaverat, in matrimonio adsumens regnum quod delicati decessores
prodecessoresque eius per annos fere sexaginta vicissim imperantes minuerant, divina
provisione sic reparavit, ut exultatio ingens cunctis adcresceret. nam cum Parthis et 333
Vandalis omnino infestantibus pacem instituit, Attilae minas conpescuit, Novades
Blemmesque[1]) Ethiopia prolapsos per Florum Alexandrinae urbis procuratorem sedavit 5
et pepulit a finibus Romanorum, obitumque Attilae et Zenonis Isauri interitum, ante-
quam moriretur, felix conperit infelicium: omniumque inimicorum suorum colla domini
Marc. 455 virtute calcans sexto anno sextoque mense regnans in pace quievit. || Valentinianus 334
autem occidentalis imperator dolo Maximi patricii, cuius etiam fraude Aetius perierat,
in campo Martio, per Optilam et Thraufistilam Aetii satellites iam percusso Eraclio 10
spadone truncatus est. imperium quoque eius idem Maximus invasit tertioque tyran-
nidis suae mense membratim Romae a Romanis discerptus est. Gizericus tunc rex
Vandalorum ab Eudoxia Valentiniani uxore invitatus ex Africa Romam ingressus est
eamque urbem rebus omnibus expoliatam eandem Eudoxiam cum duabus filiabus
secum in Africa rediens duxit. 15

IGN. Leo Bessica ortus progeniae Asparis patricii potentia ex tribuno militum factus 335
Marc. 457 est imperator. || cuius nutu mox loco Valentiniani apud Ravennam Maiorianus Caesar
Get. 236 est ordinatus, || qui tertio necdum anno expleto in regno apud Dertonam occiditur
locoque eius sine principis iussu Leonis Severianus invasit: sed et ipse tyrannidis 336
IGN. et Get. 236 sui tertio anno expleto Romae occubuit. || tunc Leo Anthemium divi Marciani generum[2]) 20
ex patricio Caesarem ordinans Romae in imperio distinavit Bigelemque Getarum
regem per Ardaburem Asparis filium interemit[3]). Basiliscum cognatum suum, id est 337
fratrem Augustae Verinae Africam dirigens cum exercitu, qui navali proelio Charta-
ginem saepe adgrediens ante ea victus cupiditate pecuniis vendidit regi Vandalo- 24
Get. 239 rum, quam in Romanorum potestatem redigeret[4]). || Asparum autem patricium cum filiis 338
Ardaburem et Patriciolum Zenonis generi sui instinctu in palatio trucidavit || occisoque
IGN. et Get. 239. 241 Romae Anthemio || Nepotem filium Nepotiani copulata nepte sua in matrimonio apud
Ravennam per Domitianum clientem suum Caesarem ordinavit[5]). qui Nepus regno po-
titus legitimo Glycerium, qui sibi tyrannico more regnum inposuisset, ab imperio ex- 29
pellens in Salona Dalmatiae episcopum fecit. sic quoque Leo Leonem iuniorem ex 339

H P V S (8 Valentinianus — 17 imperator) *L Paulus h. R. 15, 1* (17 apud — 19 invasit; 28 Nepus — 30 fecit). *Freculfus 2, 5, 17* (20 tunc — 25 redigeret). *c. 18* (*a* 30 Leo). — *Mur. p. 239ᵇ v.* 19 -dis sui.

2 diuina] diuisi a *V* 5 floru *V* 7 moreretur *P* que *om. V* 9 autem *om. L* 10 obtilam *PV* et hraufistilam *L*: Traustilam *Marcellinus* persecusso *H* eraclio] *VL*, heraclio *S*, eracclio *HP* 12 discreptus P^a tunc] *bis P* 13 eudosia *L* 14 eadem *HPV* 15 africa] *H*(?)*PVS*, africam *L* 16 progeniae] *HPV*, progenie *S*, proienie *L* 17 nutu] notum *libri* ualentiani *HP*, ualentinia *V* apud] mox apud L^a 19 Seuerus *Get. 236 cum Marcellino* 20 Artemium *Fr.* 21 bigilem *L*, Bigenem *Fr.* 22 Ardeburem *Fr.* 24 ea] *HPV*, eam *L* cupiditatem *HPV* 25 potestate *PVL* redigerit *libri* 26 generis *L* 27 filiu *V* 28 potius *V* 29 inposuerat *L* 30 fecit] ordinauit *L*

---

1) Βλέμμυες καὶ Νούβαδες *apud Priscum fr. 21 Muell.: cf. fr. 22.*

2) *Anthemium generum fuisse Marciani neque in Geticis legitur neque apud Marcellinum, habet Euagrius 2, 16 in epitoma quam ipse ait sumptam esse ex diligentissima Prisci narratione.*

3) *Res alibi non memoratur. cf. Suidas s. v.:* Ἀρδαβούριος υἱὸς Ἄσπαρος γενναῖος τὸν θυμὸν καὶ τοὺς τὴν Θρᾴκην πολλάκις καταδραμόντας βαρβάρους εὐρώστως ἀποκρουσάμενος.

4) *Euagrius l. c.:* ἐκπέμπεται δὲ στρατηγὸς κατὰ Γιζερίχου Βασιλίσκος ὁ τῆς Λέοντος γυναικὸς ἀδελφὸς μετὰ στρατευμάτων ἀριστίνδην συνειλεγμένων, ἅπερ ἀκριβέστατα Πρίσκῳ τῷ ῥήτορι πεπόνηται.

5) *Nec patrem Nepotis nec Domitianum hunc reliqui auctores memorant.*

Ariagne filia nepotem suum in imperio ordinans Orientale anno regni sui sexto decimo obiit[1]). IGN.

340 Leo iunior mox paucis mensibus puerilem, ordinante tamen patre, rexisset imperium, manu sua genitorem suum Zenonem coronans imperatoremque constituens rebus 5 humanis excessit[2]). cf. Marc. 474

341 Zenon natione Isaurus gener Leonis imperatoris regnavit ann. XVII. hic etenim dum processibus Chalcedona degeret, subito Verina Augusta socrus sua fratrem suum 342 Basiliscum in imperio inducens Augustum in urbe appellavit. quod conperiens Zenon Chalcedona sine aliqua rei publicae lesione Isauriam secessit, malens se solum cum 10 Ariagne Augusta exulari quam sui causa rei publicae aliquid ex bellis civilibus incommodum provenire. quod Basiliscus cognoscens Zenonisque fugam laetatus ‖ Marcum filium suum Caesarem ordinavit. qui perfidia Nestoriana inflatus multa contra ecclesiam temptavit protinus agere: sed volente deo ante inflatus crepuit quam peni- 343 tens stare potuerat. nam revertens Zenon rursus in regno proprio et eum et patrem 15 et matrem in exilio oppidi Lemni provinciae Cappadociae destinavit. ubi quia caritas dei et proximi in illos refrixerat, frigore consumpti sunt[3]) vitaque cum regno 344 amiserunt. ‖ parte vero Esperia Nepotem imperatorem Orestes fugatum Augustulum suum filium in imperium conlocavit. ‖ sed mox Odoacer genere Rogus Thorcilingorum[4]) 19 Scirorum Herolorumque turbas munitus Italiam invasit Augustulumque imperatorem de 345 regno evulsum in Lucullano Campaniae castello exilii poena damnavit. sic quoque Hesperium regnum Romanique populi principatum, quod septingentesimo nono urbis conditae anno primus Augustorum Octavianus Augustus tenere coepit, cum hoc Augustulo periit anno decessorum regni imperatorum quingentesimo vicesimo secundo: Gothorum 346 dehinc regibus Romam tenentibus. ‖ Theodoricus autem Triarii filius ‖ cognomento 25 Strabo ‖ rex Gothorum ascitis suis usque ad Anaplum quarto urbis milio armatus advenit: nulli tamen Romanorum noxius continuo reversus porro Inlyricum properans dum inter suorum moventia plaustra progreditur, iacentis super carpentum teli acumen paviscentisque equi sui inpulsione fixus transverberatus interiit et rei publicae diem 347 festum morte sua donavit. ‖ Valamero rege Gothorum in bello Scirorum defuncto 30 Theodemir in regno fratris successit cum Vidimero fratre et filio Theodorico. sed

[margin: cf. Marc. 475 (l. 6); Marc. 476 (l. 11); Marc. 475 (l. 17); Get. 242 (l. 18); c. 243 (l. 20); Marc. 481 IGN. (l. 24); Marc. l. c. (l. 25); Get. 276 (l. 29); c. 278. 281 (l. 30)]

H P V S (*a* 6 Zenon) *L* *Paulus h. R. 15, 6* (24 Theodoricus — 28 interiit). *Freculfus 2, 5, 18* (*ad* 6 ann. XVII). *c. 19* (6 hic — 17 amiserunt).

1 in *om. L* sui *om. L* 7 Calcedonia *Frec.*, calcedona *L* socru sua *L* 8 in imp.] imp. *L* 9 chalcedona] *HVS*, calcedona *L*, chalcedonan *P* solum] uolum *H* 10 ariagne] $H^b L$, ariagnem *P*, ariagnen *VS*, arianem H^a *ut vid.* pellis *H* 11 agnoscens *L* 12 perfidiam *HPV* 14 potuerit *L* 15 oppidis lemni *libri:* in oppidulum quod Leminis in prouincia Cappadocia dicitur *Marcellinus;* εἰς Λίμνας τὸ κάστρον . . εἰς τὴν Καππαδοκίαν *Chr. pasch. p. 602* capadociae P^a 16 illo *L* refixerat *H* uitaque] *HPVS*, uitamque *L* 17 partes *L* 18 sed] sex *HPV* genene *L* rogus] *HPVS*, rugus *L* thorcilinguorum *V*, torchilingorum *L*, torcilingorum S^a 19 scirororum *S* herolorumque] *HPVS*, helorumque L^a turbis *L* 20 euulsum] pulsum *Getica* dampnauit *H* quoquo *V*(?) 21 nono] ***nono *V* 24 theodoricus] *HPVS*, theodericus *L* 25 milio] *HPV*, miliario *SL Marcell.* 26 in **lyricum S^a, in illyricum S^b 27 plustra *H* acumen] $S^b L$, agumen *HPV*, cumen S^a*:* acumine *Marcellinus* 28 inpulsionem *HPVL* infixus *L* transuerberatur *L:* transuerberatusque *Marcellinus* publicem *S* 29 cirorum P^a 30 theodimer *L* uuidimer- *L hic et deinceps* theoderico *VL*, *uterque hic et deinceps*

1) Leo senior imperator Leone iuniore a se iam Caesare constituto morbo periit, tam sui imperii annis quam huius Leonis regni mensibus computatis anno XVII mense VI *Marcellinus a. 474.*

2) Zenonem Leo iunior idemque filius imperator principem regni constituit *Marcellinus l. c.*

3) fame extabuit *Marcellinus.*

4) Odoacer Torcilingorum rex habens secum Sciros Herulos *Get.*, Odoacer rex Gothorum *Marcell. 476.*

Get. 283 missa sorte Vidimero cum Vidimero filio partes Hesperias, Theodemir cum filio Theo-
dorico Illyricum Thraciasque vastandas obvenit. relictaque ergo Pannonia alter Ita-
liam, alter Illyricum suscepit populandum: sed utrique reges mox sortita loca ingressi
c. 284. 288 sunt, ilico rebus humanis excedunt, Vidimer Italia, Illyrico Theodemir. relictis filiis
c. 284 decesserunt, || quorum Vidimer ab Italis proeliis victus, ad partes Galliae Spaniaeque 5
c. 289 Marc. 483 omissa Italia tendit: || Theodoricus vero Zenonis Augusti humanitate pellectus Con- 348
stantinopolim venit, ubi magister militum praesentis effectus consulis ordinarii trium-
Get. 292 phum ex publico dono peregit. || sed quia tunc, ut diximus, Odoacer regnum Italiae
occupasset, Zenon imperator cernens iam gentes illam patriam possidere, maluit
Theodorico ac si proprio iam clienti eam committi quam illi quem nec noverat. se- 10
cumque ita deliberans, ad partes eum Italiae mandans, Romanum illi populum sena-
tumque commendat. obansque rex gentium et consul Romanus Theodoricus Italiam 349
c. 293—295 petiit || magnisque proeliis fatigatum Odoacrum Ravenna in deditione suscepit. de-
IGN. inde vero ac si suspectum || Ravenna in palatio iugulans regnum gentis sui et Ro-
cf. Marc. 484 mani populi principatum prudenter et pacifice per triginta annos continuit. Illus au- 15
tem Isaurus, magister officiorum et Zenoni imperatori in privata vita amicissimus
caritateque coniunctus, dum secreto in detractionem Ariagnes Augustae cum eius viro
locutus est, in zelo Augustum concitavit. qui deliberans eam perimere uni suorum 350
rem tacite demandavit. quod dum ille agere nititur, cuidam cubiculariae prodit sce-
lus eadem nocte facturum. regina scelus cognovit suoque in lectulo eandem qui rem 20
suggesserat conlocatam in episcopio ad Acacium neminem scientem subterfugit. poste- 351
raque diae Zeno rem aestimans perpetratam, dum, lucto quodam quasi gerens, neminem
suscipit, Acacius episcopus ingressus et facti arguit impietatem veniaeque fidem ex-
poscit Augustamque suspicionis innoxiam compromittit acceptamque fidem veniae pac-
tione Augusta revertitur. secumque dum crebro deliberat, qua sorte de inimico suo 25
exigat ultionem, nanctam (ut opinata est) oportunitatem uni suorum mandat in ab-
ditis stanti, ut Illo a se recedenti perimeret. qui parens praeceptis reginae, dum
avidus ferit in capite ense, non cervices, ut cupiebat, sed aurem illius amputavit.
quod periculum evadens Illus mox ab urbe recedens Zenonique infestus Orientem in- 352
vasit[1]. contra quem Leontius directus ab ipsoque pellacibus verbis inlectus diademam 30
arripuit simulque Leontius et Illus rei publicae inimici effecti tyranni in partes Syriae
et Isauriae dibacchantur additoque super solito Isauris dono omnes simul conspirant
contra Zenonem, cuius thesauros in Papirio castello monitissimo repertos desaeviunt.
cf. Marc. 488 sed non post multum ab exercito Zenonis in eodem castello capti decollatique sunt 353

H P V S (*ad* 15 continuit) *L Freculfus* 2, 5, 19 (15 Illus — 25 revertitur). — *Mur. p.* 240^{a} *v.* 1 missa.

1 filio] flo P^{a} theudimer *L*, Theodomyr *Frec. II*, 5, 18 3 ingressu *L* 4 italiam *L* theodimer *PS* 5 proeliis] H^{a} *ut vid.*, proemis $P^{a}V$, proemiis $H^{b}P^{b}S$, premiis *L* 7 magister praesentis militiae *Marcellinus* 9 occupassent *HPV* gentem *L* 10 thederico *V* eam] *in litura V* se*cumque *S* 11 at partes *P*, apartes *H* eum *om. L* 13 petiit] *VL*, petit *HPS* deditione] *HPVS* 14 sui] *HPV*, suae *SL* 15 ilus *L* 16 inperatoris *L* 17 ariagnes] *HVL*, aria agnes *P*, ariagnae *Frec.* 18 loqueretur *L* 19 rem *om. L* prodet *libri* 20 facturus *L*, futurum H^{2}, *fortasse recte* 21 subterfuit *L* 22 Zenon *Frec.* luctu quodam quasi gemens *L*, luctum quendam quasi gerens *Frec.* 23 suscepit *HPV* impietatem] imperatorem *Frec.* 27 statiti *V* recedente *L* praecepit *P* 28 feret *HPV*, ferret *L* ense] *HPV*, ensem *L* ceruicem *L* aure *V* 29 illius *HPV* 30 directus] $HPV^{b}L$, **fectus V^{a} pellacibus] *libri* 31 ilus *L* 32 dibachabantur *L* domo *L* 33 reperdos *P* 34 capiti *HPV*

---

1) Illus natione Isaurus, dignitate magister officiorum, amputata apud comitatum auricula Orientem Zenoni infestus invasit *Marcellinus a. 484*.

et capita eorum Constantinopolim adlata praefixaque astilibus tabuerunt[1]. || sic quoque Zenon superatis inimicis suis in bona pace quievit. Marc. 491

354 Anastasius ex silentiario || subito ab Ariagne Augusta in imperio sumptus simulque imperator et maritus innotuit, || regnavitque ann. XXVII m. II. || contra quem Isauri dum sibi quod illis tyrannus ille adiecerat donativum et Zenon reconciliationis gratia 355 invitus largierat ab isto fraudantur[2], arma arripiunt. consertoque proelio iuxta Cotziaium Frygiae civitatem castra metati pene per sex continuos annos rei publicae adversantur: ubi et Lilingis, eorum et in bello et in consilio praevius, quamvis pedibus ob corporis debilitate signis, eques tamen in bello acerrimus, dum peremptus fuisset, 10 omnes Isauri fugierunt atque dispersi sunt et devicti et perquaquam exilio relegati 356 urbesque eorum nonnullae solo usque prostratae[3]. variis namque sub Anastasio milis proeliis fatigatus et nunc || Illyrico cum Saviniano et Mundone ad Margum[4], nunc cum Pumpeio ad Adrianopolim[5], nunc cum Aristo ad Tzortam[6], nunc cum Parthis in 14 Syriam[7], ut omittam intestina clade et pugnas in foro regiae civitatis[8], ad postremo 357 contra Italiam plus piratico quam publico Marte concertans[9], frustratus est. || sed et quod plus fuit dolendum, contra ultimum suum famulum Vitalianum de Scythiam per sex annos civile bellum extraxit. is si quidem Vitalianus cum LX milibus armatorum tertio pene non rei publicae sed regi infestus accedens multa suborbana regiae urbis 358 praedis spoliisque adtrivit[10]. || contra quem dum Hypatius nepus Caesaris cum exercitu 20 numeroso pugnaturus egreditur, ante ab Hunnis auxiliaribus capitur et Vitaliano mula insedens turpiter venditur, antequam aperto proelio parte adversa sese inimicum ostenderet. post quem item Rufinus Alathortque mag. mil. saepe superati, saepe inrisi 359 ab eo et spreti sunt. sic quoque diversis partibus inimicorum vallatus agminibus Anastasius saepe congemuit nullique tamen meruit inimicorum suorum vindictam

Marc. 491 IGN. — Marc. 518. 492 — Marc. auctus — IGN.

H P V S (3 Anastasius — 4 m. II) *L Freculfus 2, 5, 19* (2 Zenon — 4 ann. XXVII; *a* 23 diversis). — *Mur. p.* 240^b *v.* 7 -stra metati.

1 tabuerunt] *Marcellinus*, statuerunt *libri* 3 exilentialio L^a 5 illis *om. L* adicerat *V* reconcilianis V^a 6 conserteque V^a cotzianum VL^b, cotzanum L^a: cotiaeum, cottiaum *libri Marcellini: est Cotyaëum*, Κοτυάειον 7 frygiae] HPV^bL, f**giae V^a 8 lilingus L^a, lilinguis L^b, ligingis *V* 9 debilitate] *H*(?)*PVL* 10 fugierunt] *HPVL* 12 fatigatis P^a(?) sauiniano] *libri* 13 pumpeio] *HPV*, pompeio *L* nunc cum parthis] *L*, num parthis *HPV* 14 intestina clade] *HPVL* postremo] *HPL*, postremum *V* 16 quo *H* 17 extraxit] *scripsi*, extruxit *HPV*, exstruxit *L* 18 *post* pene *excidisse videtur* die congregatis: in triduo congregatorum *Marcellinus* 19 praedis s *in litura* V^b 20 cgreditur (*sic*) *P* hunnis] *L*, unnis *HPV* 22 item] iterum *L* alathorque *L* magister militum *libri* saepe sup.] sup. et *L* 24 uicdictam *L*

1) Leontius rex et Illus tyrannus in Papyrio Isauriae castello capti decollatique sunt. capita eorum — tabuerunt *Marcellinus*.

2) dum . . . . fraudantur *absunt a Marcellino.*

3) omnesque simul Isauri fugae dediti per montana asperaque loca Isauriam repetunt *Marcellinus.*

4) Sabinianus . . . delegatus contra Mundonem Getam . . . commissoque ad Horreo Margo proelio *cet. Marcellinus a. 505.*

5) *Alibi non memoratur.*

6) Aristus Illyricianae ductor militiae . . . . contra Bulgares Thraciam devastantes profectus est: bellum iuxta Zurtam fluvium consertum *cet. Marcellinus a. 499.*

7) *Bella haec enarrat Marcellinus a. 502—504.*

8) *Respiciuntur quae narrat Marcellinus a. 493.*

9) Romanus . . . et Rusticus . . . ad devastanda Italiae litora processerunt . . . inhonestam victoriam, quam piratico ausu Romani ex Romanis rapuerunt, Anastasio Caesari reportarunt *Marcellinus a. 508.*

10) Vitalianus Scytha adsumptis Romanorum equitum peditumque plus quam LX milibus armatorum in triduo congregatorum in locum qui Septimus dicitur advenit ibique castra metatus est *Marcellinus a. 514.*

cf. Marc. 494 audire: sicut nec ipse ecclesiae iura servavit[1], immo maerens et furens maior octogenario aetatis anno regnique vicesimo et octavo rebus humanis excessit, contritaque res publica vix Iustino ei succedente quantolum respiravit.

Marc. 519 Iustinus ex comite scubitorum a senatu imperator electus ann. regnavit VIIII[2]. ‖ qui 360 mox inhiantes regno suo Amantium praepositum palatii, Andream et Misahel et 5 Ardaburem cubicularios sentiens aflixit. nam Amantium et Andream ferro truncavit, Misahelu et Ardaburem Serdica in exilio misit. Theocritum quoque satellitem Amantii, quem idem Amantius ad regnandum clam praeparaverat, conpraehensum carceratumque saxis contusit ingentibus salsumque in gurgite iacuit, sepultura cum impe- 9 cf. Marc. 519 rio, cui inhiaverat, eum privans: ‖ foedusque cum Vitaliano percussit et ad se evoci- 361 Marc. 520 tum magistrum militum praesentis et consulem ordinarium fecit[3]: ‖ quem rursus in suspicionem habens facti prioris XVI vulneribus in palatio cum Celeriano et Paulo satelli- Marc. 527 tibus effosum peremit. ‖ hic quoque imperator ante quarto mense obitus sui, senectute 362 sua consulens et rei publicae utilitatibus, Iustinianum ex sorore sua nepotem consortem regni successoremque imperii ordinans, rebus humanis excessit. 15

Iustinianus imperator regnat iam iubante domino ann. XXIIII. qui ut sceptris ge- 363 Marc. 529 nio a suo avunculo mancipatus est, ‖ mox Parthos bella moventes destinato exercitu IGN. conpescuit et fines proprios tutans ‖ Parthorum saepe multos adflixit. postea vero facientibus peccatis in die sabbati sancti paschae inito certamine, exercitui et non ducis cf. Marc. 530 instinctu in fluvio Eufrate, fugiens Parthos, Romanus numerosus ruit exercitus. Illyri- 20 cumque saepe ab Herulis Gipidisque et Bulgaris devastantibus per suos iudices fre- Marc. 532 quenter obstitit viriliterque cecidit[4]. ‖ post haec Hypatium Pompeiumque regni sui in- 364 sidiatoribus coacta civili manu circum ingressis et Hypatio torque aureo redemito pro diademate locoque imperatoris iam occupante, Pompeium vero sub clamidem luricatum et iam palatio invadentem, utrumque detentum ante fores palatii captum catenatumque 25 discussit amputatisque eorum capitibus ante eos fecit imperium perdere quam haberent. sociosque eorum, qui evaserant a caede, proscriptos, veluti grande hoste prostrato Marc. 533 de manubiis triumphavit. ‖ eodemque anno post diuturnum immanemque laborem, 365

H P V S (4 Iustinus — VIIII; 13 hic — 16 ann. XXIIII) *L Freculfus 2, 5, 19* (*ad* 1 servavit). *c. 21* (14 consulens — 15 excessit). — *Mur. p. 241ᵃ v.* 22 -peiumque regni.

1 audire* *P* et furens] $H^2P^2V^2L$, effurens $H^1P^1V^1$ octoagenario *L* 4 scubitorum] *libri: id est* excubitorum imperator] *Marcellinus*, imperio *HPV*, in imperio *SL* 5 palitii *L* 6 truncauit] trucidauit *L* 7 ard.] ard.·cubicularios (cu *add. m.* 2) *L* sardica *L* 8 amantius] *P Marcellinus*, amantium *HVL* clam *om.* L^a 9 contusit] *HPV*, contlusit *L*(?) salsoque in gurgite iacuit, sepultura quoque cum imperio cui inhiarat caruit *Marcellinus* 12 paula *P* satellibus *V* 13 perimit *libri* 16 iutunianus *V* sceptris genio] *PV*, susceptris genio *H*, sceptris regis (regiis L^b) *L* 17 auullculo *L* 18 saepe] *P*, sepae *H* 19 sanctam *P*, sanctum *V*, scm̄ *HL* exercitui] *HPV*, exercitus *SL* 20 illyricumque] illiricum *L* 21 gipidisque] *HPV*, gepidisque *L* 23 coacta] *scripsi*, cumata *libri* torquem *L* 24 diademate] ***demate V^a clamidem] *HPV*, clamide *L* lucatum P^a 25 palatio] palatium *L* 27 ad cedem *L* grande] *libri* 28 eodem quoque *L* diut**num P^a

---

1) Anastasius imperator contra orthodoxorum fidei maiestatem intestina coepit proelia commovere *Marcellinus a. 494.*

2) Iustinus a senatu electus imperator *Marcellinus a. 519.* Decessit anno imperii VIIII mense II *idem a. 527.*

3) Vitalianus Scytho Iustini principis pietate ad rem publicam revocatus Constantinopolim ingressus est septimoque receptionis suae die magister militiae ordinatus *Marcellinus a. 519.*

4) Mundo Illyricianae utriusque militiae ductor dudum quidem Getis Illyricum discursantibus . . . eos . . . haud paucis eorum interemptis fugavit . . . idem dux . . . in Thraciam quoque advolans praedantes eam Bulgares feliciore pugna cecidit quingentis eorum in proelio trucidatis *Marcellinus a. 530.*

quod contra Parthos Romanorum fuisset gestum sudoribus, per Rufinum patricium perque Hermogenem magistrum officiorum et utrumque legatum directum a principe pax depicta est foedusque initum et munera ab utroque sibi invice principe disti-
366 nata. || mox quoque soluto de Orientali parte exercitu eundem ductorem, quem dudum Get. 171 cf. Marc. 534
5 Orienti transmiserat, elegit Belesarium, cui numerosos fortissimosque milites deputatis ad australem plagam contra Vandalos mittit. quo favente deo qua venerat facilitate, ea celeritate Vandalos superavit, Lybiamque ad corpus totius rei publicae iungens, Gelimer regem opesque Chartaginis in urbe regia principi spectante populo optulit. || cuius notu remuneratus consulque ordinarius mox designatus, de manubiis Vandalicis IGN.
10 Belesarius triumphavit.

367 In Italia vero Theodorico rege defuncto Athalaricus nepus eius ipso ordinante Get. 304 successit, octo annos quamvis pueriliter vivens matre tamen regente Amalasuentha c. 305
368 degebat, quando et Gallias diu tentas Francis repetentibus reddidit. mortuoque c. 306 Athalarico mater sua Theodahadum consubrinum suum regni sui participem faciens
15 non post multum ipso iubente occisa est. et quia dudum se suoque filio commen- c. 307 daverat principi Iustiniano, is mortem eius audiens doluit nec passus est inultum transire. sed mox eundem ducem belli, qui Poenorum domitor fuerat et de opibus Vandalicis triumphans adhuc in fascibus erat, agmini diversarum praeponens na-
369 tionum ad partes Hesperias destinavit. qui primo accessu mox Siciliam pervadit c. 308
20 duce eius Sinderith superato: || ubi dum aliquantum temporis ob ordinandam pa- IGN. cf. Marc. 535 triam resederet, conperit in Africa civilia bella intestinoque proelio dibacchari. nam Stotzas pene ultimus militum et Martini clientulus mag. mil., tyrannidem arripiens auctorque seditiosorum effectus Cyrillum Marcellum Faram aliosque diversos iudices
24 dolo peremptis in duce Solomone saeviebat totamque Africam tyrannico ritu vasta-
370 bat. emenso ergo Belesarius a Sicilia in Africa pelago solita felicitate, rebelles fugat, provinciam liberat Solomonemque rursum Chartagine conlocans Siciliam redit[1]. || ubi mox Evermud Theodahadi Gothorum regis gener, qui contrarius cum exercitu Get. 308 venerat, cernens prosperitatem consulis ultro se ad partes dedit victoris hortaturque, c. 309 ut iam anhelantem suique adventui suspectam subveniret Italiam. || constructo ergo IGN. cf. Get. 311
30 Belesarius exercitu et tam navali quam equistri agmine ductans, vallavit Neapolim paucisque diebus eam obsidens per aquaeductum noctu invasit et tam Gothis qui
371 aderant quam Romanis rebellantibus interfectis urbem plenissime spoliavit. quod

H P V S (*a* 4 mox) *L Freculfus* 2, 5, 21 (*a* 3 pax).

1 gentum *P* 2 a principem *HPV*, ad principem *L* 3 depicta] *id est* depecta: depacta *Marcellinus* numera *V* inuice] *HPV*, inuicem *L* 5 orientis *HPVS* belisar- *L semper* deputatos *L* 6 uuand- *L semper* 7 lybyamque *PVS*, libiamque *L* 9 notu] *libri* 11 rege *om. L* 12 regente] *HPVS*, regnante *Fr.*, *om. L* amalasuenthae *H*, amalasuuentha *L et sic semper*, Amalasuenta *Fr.* 13 egebat *L* repententibus *L* 14 Theodoadum *Fr. et sic semper*, theodatum *L*, theodabaldum S^a, theodabadum S^b 15 suumque filium *L*, cum filio suo *Fr.* commendauerit *P* 16 principis *L* iustiniani *P* aud. mort. eius *L* inultam *Fr.* 17 paenorum *HPS*, penorum *L* 18 uascibus *S* 20 ducem *L* sinderit *L* 22 magistro militatum *libri* 23 seditiorum *L* 24 peremptos *L Fr.* duce solomone] *PVS*, duce salomone *HL*, ducem Solomonem *Fr.* saeuiebat] fouebat *L* africa *SL* 25 emense ergo belegarius *H* africa] *HPVL* 26 solomonemque] *libri* rursus *L* 27 euermuth *V* contrarius] contra eum *Fr.* 29 anhelante *V* suique . . . italiam (italia *P*)] suoque aduentu suspectam ueniret ad Italiam *Fr.* 30 ductans] *SL*, ductens *HPV*, *om. Fr.* 31 nocte *L Fr.* 32 interfecti *V*

1) (Belesarius) ibi (in Sicilia) comperiens, quod in Africa civile bellum exoritur et miles in proprium ducem insurgit, cum paucis ad Africam tendit: Solomoni qui praeerat subvenit: exercitum vero partim blandiendo, partim ulciscendo, inimicum tyrannum effugando rei publicae consulit utilitati remensoque navigio Trinacriam redit *Marcellinus a. 535.*

IGN. Theodahadus animadvertens, Vitiges unum inter alios ductorem exercitus praeponens
cf. Get. 310 contra Belesarium dirigit. qui Campania ingressus mox ad campos venisset Barba- 372
ricos, ilico exercitus favore, quod contra Theodahadum suspectum habebat, excepit,
et 'quid', inquid, 'vultis'? ad illi: 'tollatur', inquiunt, 'de medio, qui cum sanguine
'Gothorum et interitu sua cupit scelera excusari'. factoque impetu in eo consona voce 5
Vitigis regem denuntiant. at ille regno levatus, quod ipse optaverat, mox populi vota
cf. Marc. 536 consentit, directisque e sociis Theodahadum Ravenna revertentem extinguit. regnoque 373
suo confirmans, expeditionem solvit et privata coniuge repudiata regiam puellam
cf. Get. 311 Maathesuentam Theodorici regis neptem sibi plus vi copolat quam amori[1]). dumque
ille novis nuptiis delectatur Ravenna, consul Belesarius Romanam urbem ingressus 10
est exceptusque ab illo populo quondam Romano et senatu iam pene ipso nomine
cum virtute sepulto confestim vicina occupat loca urbium oppidorumque monimina.
cf. Get. 312 primaque Getica congressione Hunnila ductante Perusinum ad oppidum superat et 374
plus quam septem milibus trucidatis reliquos Ravennam usque proturbat. secundo
vero ipso Vitigis Romanas arces vallante congreditur machinasque illius et turres, 15
quibus urbem adire temptabat, igne consumptis per anni spatium quamvis inaedia
cf. Get. 313 laborans deludit. post haec ad Ariminum persecutus exindeque eum effugatum Ra- 375
venna clausum in deditionem suscepit, atque unus consul dum contra Getas dimicat,
cf. Marc. 539 pene pari eventu de Francis, qui cum Theodeperto rege suo plus ducenta milia ad-
venerant, triumphavit. sed quia ad alia occupatus alibi noluit implicari, rogantibus 20
Francis pacem concessit et sine suorum dispendio de fines Italos expulit[2]) sumptoque
cf. Marc. 540 rege et regina simulque et opes palatii ad principem qui eum miserat reportavit. ‖
Get. 313 sicque intra pauci temporis spatium Iustinianus imperator per fidelissimum consulem
duo regna duasque res publicas suae dicioni subegit. 24

IGN. cf. Marc. 540 Quod Parthus conperiens facibusque invidiae exardescens in Syriam movit pro- 376
cinctum, et Callinicum Soras Neocaesariamque devastans Anthiochiam venit. ubi
Germanus patricius cum Iustino filio suo eodemque consule postquam ab Africana
provincia remeasset, dum adventum Parthorum obviare nequit, relicta urbe ad partes
secessit Ciliciae. Persi vero vacuam ab exercitu Anthiochiam nancti[3]) populumque per

---

H P V S (*ad* 24 subegit) *L Freculfus 2, 5, 21* (*ad* 3 ilico, *item a* 5 consona). — *Mur. p.* 241^b *v.* 2 Belesarium.

1 theodatus *HPVSL* uuitiges *L* 2 qui] qui cum *Fr.* campania] *HPVS* 3 fauore] *HPVSL* theodatum *L* habebant *HSL*, abebant *PV* 6 rgno P^a eleuatus *L* 7 theodohadum *Fr. hic*, theodaadum *L* rauenna] *HPVSL* 9 maathesuentam] *HPVS Fr.*, mathesuentam *L* amori] *HPVS* 12 monimina] *HPVS*, nomina *L* 13 congr. get. *L* superant *S* 14 secunda S^a 15 uero] uero cum P^2 *Fr.* ipso] *bis* P^1 illius *om. L* 17 arimum *V*, arimanum *S* que *om. Fr.* 18 deditione *S* gestas *HPV* 19 theodeberto (*V*) *Fr.* duocemta *P*, duocento *L* aduenerunt *L* 21 duorum *L* Italicis *Fr.* 22 palatii] latii *H* 24 puplicas *L* dicionis *HP*, ditioni* *V*, ditioni *SL* 25 fascibusque *HPV* 26 callicinum *L* Sura *intellegitur*

---

1) (Vitiges) expeditione soluta Romam ingreditur . . . . ibique residens dirigit Ravennam. Theodatum occidit . . . . Ravennamque ingressus Matesuentham neptem Theodorici sibi sociam in regno plus vi copulat quam amore *Continuator Marcellini a. 536. auctor in his non tam ex Geticis suis hausit quam ex ipsis annalibus.*

2) Theudibertus Francorum rex cum magno exercitu adveniens Liguriam totamque depraedat Aemiliam . . . . exercitu dehinc suo morbo laborante ut subveniat, paciscens cum Belisario ad Gallias revertitur *Continuator Marcellini a. 539. Iordanes quae his respondent* atque unus — expulit *sumpta ex Marcellino interposuit post tempus inter verba* in deditionem suscepit, sumptoque rege *cet., quae cohaerent sumpta ex Geticis.*

3) Parthi in Syriam ingressi multas urbes subvertunt. contra quos Germanus arma arripiens Iustinum filium eundemque consulem in ipsis fascibus secum ducit. Antiochia magna depraedatur a Persis *Continuator Marcellini a. 540.*

Orontis alveum ad Seleuciam maritimam cum militibus mixtis fugientem aspiciunt nec secuntur, sed predas per urbem certatim diripiunt vicinasque urbes et oppida partim invasa partim pecuniae quantitate multata praetereunt et totius Cylesyriae bona sibi 377 unius in anni spatium pene Parthus adsumit. nec sic quoque recedit, sed iugiter ad- 5 versum Romanam rem publicum dimicat. contra quem Vandalicus Geticusque consul cf. Marc. 541 solite distinatur[1]). qui etsi non ut reliquas gentes eum edomuit, tamen ut intra suos et Get. 315 se fines recollegeret conpulit, fuissetque et de hac gente felici duci parta victoria, ni clades Italiae, quae post eius discessum emerserat, celerem ei successorem dedisset Martinum. qui etsi viribus inpar, consilio tamen quamvis cum Constantiano coniuncto cf. Marc. 546 10 non minor, dum resisti contra Parthos non praevalet, ne bella diu teneret, pacem effecit[2]).

378 Cladem vero quam diximus in Esperia plaga ut liquidius lector cognoscat, apertius memorabo. egrediente Belesario consule ab Italia et ut diximus, rege cf. Marc. 540 regina opesque palatii ad principem reportante Gothi, qui trans Padum in Liguria 15 consistebant, recrudiscentes animos ad bella consurgunt et ordinato sibi regulo Heldebado militi existunt adversi: contra quos dum non unius, sed diversorum temptat varius apparatus, illi fortiores effecti persistunt annique spatio vix emenso Helde- cf. Marc. 541 379 badus interficitur et loco eius succedit Erarius: qui et ipse vix anno expleto perem- cf. Marc. 542 tus est et in regno. malo Italiae Baduila iuvenis nepus asciscitur Heldebadi. qui mox 20 et sine mora Faventino in oppido Emiliae soli proelio commisso Romanum superavit exercitum: et nec diu post haec item per suos ad Mucellos annonariae Tusciae feliciter dimicans iudices fugat, exercitum partim donis, partim blanditiis sibi consociat totamque Italiam cum ipsa Roma pervadit omniumque urbium munimenta distruens[3]), 380 cunctos senatores nudatos demolita Roma Campaniae terra transmutat[4]). contra quem, IGN. 25 ut superius diximus, Belesarius de Oriente diregitur cum paucis[5]), ratus omnem cf. Marc. 545 exercitum, quem demiserat, integrum reperire. et ideo postquam Ravenna ingressus est nec cum quibus ei obviaret invenit, remensoque Adriatico mare Epiro revertitur, ubi Iohannes et Valerianus ei coniuncti, dum in contiones et iurgia concertant, Totila qui Baduila hostile opus in Italia peragit. Belesarius quoque inpatiens tantae cf. Marc. 547

H P V S (*a* 12 Cladem) *L Freculfus* 2, 5, 21 (*ad* 7 conpulit). 2, 5, 23 (*a* 13 egrediente). — *Mur. p.* 242^a *v.* 13 -lia et ut.

1 seleuaciam *P* 3 cylesyriae] *HPV*, cilicie siriae *L* 4 in unius *L* spatio *L* parthos *HPV* iungiter *H* aduersam *L* 6 soli *L* distinator *HPV* tamen ut] tamen *L* nta *L*^{a} 7 recolligere *L* 8 emerserant *L* dedissent *L* 9 constantino *L* 12 lectur *H* 13 et *om. L* — rege regina] *HPVSL* 14 reportantem *L* 15 animus *H*, animo *L* eldebado *HPS*, Hildebado *Fr.* 16 militi] *libri* non unius] nonius *H* 17 hildebadus *L* 18 errarius *P* 19 eldebadi *HPL* 20 et *om. L* fabentino *L* 21 item *om. L* a mulcellos *L* 24 demolita roma] *H*(?)*PVLS* 26 rauenna] *HPVS*, rauennam *L*

---

1) Parthis persistentibus inimicis Belisarius Orientis suscepit expeditionem Germano regresso ad urbem regiam *Continuator Marcellini a. 541.*

2) in Oriente cum Parthis foedus initur per Constantianum magistrum militiae *Continuator Marcellini a. 546.*

3) Gothi Erario rege occiso Totilam in regnum manciparunt. qui malo Italiae mox Padum transit et ad Faventiam Aemiliae civitatem Romanorum exercitum superat, duces effugat, Caesenam et Vrbinum, Montem Feretris et Petra pertusa occupat, huc illucque discurrens devastat Italiam. rursus in annonaria Tuscia ad Mucellos per Ruderit et Viliarid Bledamque duces suos Romanum exercitum superat *Continuator Marcellini a. 542.* Roma vero obsidetur a longe *idem a. 544.*

4) Totila . . . ingreditur Romam . . . ac evertit muros . . . ac omnes Romanorum res in praedam accepit: hos (*scr.* mox) ipsos Romanos in Campaniam captivos abducit *Continuator Marcellini a. 547.*

5) Belisarius de Oriente evocatus . . . rursus remittitur ad Italiam *Continuatuor Marcellini a. 545.*

crudelitati navali classe a Sicilia solvens, per Tyrreni maris aestum Romano portu se recepit statione egressusque ad urbem quam ut destructam et desolatam adtendit, condoluit, hortansque socios ad reparationem tantae urbis accingitur. ubi necdum 381 vallo circumseptus infestum experitur Totilam[1]), sed solitis victoriis intrepidus, quamvis cum paucis contra eum egressus, sic effugavit, ut plus fugientes Tiberi demergerentur 5 quam gladio caderent. indeque hortatus exercitus regreditur Siciliam, quatenus et Romae annonae faceret cupiam et vicinus ad fretum Totilanem turbaret in Campania commorantem. sed ut adsolet, rerum mutatio et principum voluntate diversa. quiescenti in domino Theodora Augusta evocatur ad urbem Belesarius de Siciliam. 382 post cuius discessum Totila securus iterata rabie tradentibus Isauris invadit Romam: 10 et sic sumptis undique viribus militarique vallatus auxilio ingreditur capitque Siciliam. cf. Get. 314 contra quem Germanus patricius dum exire disponit cum exercitu, Mathesuentham 383 Theodorici regis neptem et a Vitigis mortuo derelictam, tradente sibi principe in matrimonio sumptam, in Sardicense civitate extremum halitum fudit, relinquens uxorem gravidam, quae post eius obitum postumum ei edidit filium vocavitque Germanum: 15 qua felicitate sibi Totila conperta totam pene insultans Romanis devastat Italiam.

Marc. 541. 545 Africa vero a Mauris dudum perempto Solomone || Stotzas et Iohannes invicem 384 singulari certamine corruunt; aliusque Iohannis, qui Stotzas iunior dicebatur, suscepta IGN. cf. Marc. 547 tyrannide || Guntharic mag. militum secum suadet. qui interfecto Areobinda iugalem eius neptem imperatoris sibi cupiens sociare praevenitur ab Artabane. qui eum in 20 convivio trucidatum neptemque imperatoris ereptam ad urbem principi dirigit cum honore, simulque ferreis vinculis conligatum ei tyrannum destinavit Iohannem[2]), qui Stotzam peremptum in eadem successerat tyrannide. quem in urbem praefectus dis- 385 cussum manibusque truncatis, ad exemplum ceterorum in patibulo fixit. Iohannem dehinc patricium cognomine Troglitam Africae procuratione commissa, Artabanus evo- 25 catus mag. militum praesentis accepit dignitatem[3]). nec diu intercedente in ipso principe manus inicere gestiens detectus et conprobatus pietate tamen principale inpunitus permansit et quasi benivolus contra Totilanem Sicilia cum Liberio patricio properavit. Iohannes vero in Africana provincia feliciter degens Mauros partis ad-

H P V S (*ad* 16 Italiam) *L Freculfus 2, 5, 23* (*ad* 16 Italiam). — *Mur. p. 242^b v.* 14 in Sardicense.

1 crudelitati] *HP^b VSL*, crudelitate *P^a* tyrh*reni *S*, tirreni *L* romano (-nu *L*) portu se (portu** *H^a*, porture *L^a*, portusae *P^a V*) recepit stationi *libri* 2 ut] ui *S* desolutam *L^a* 3 socius *HP* accincgnitur *L* 5 tiberiade merg. *H* 6 cladio *HP* sicilia *PVS* 7 totilanem] *SL^b*, totillanem *HPV*, tolilanem *L^a* 8 uoluntatem *L* 9 quiescenti] *HVSL*, quiescent *P* bellesarius *S* siciliam] *HPV* 10 discessus *L* totilla *HPV* rabiet etradentibus *PV*, rabiet aetradentibus *H*, rabie et tradentibus *L*, rabiae tradentibus *S* 11 sumpti*s *V* cepitque *L* 12 mathescuntham *L* 13 theodocrici *S*, theoderici *L* tradentem *V* 15 postumum ei] postumum *S*, postumium *L* 17 stotza *HPVL* 19 magister *libri* quo i. areobindam *L* iugale meus *HP* 20 altabane *L^a* 22 ei] et *libri* 23 tirannidem *L* 24 in *om. L* 25 troglitem *L* conuocatus *L* 26 magister *HPVL* 27 inicere] *L*, iniecere *HPV* gestiens] cupiens *L* 28 sicilia] *HPVL* 29 parthis *HPV*

1) Belisarius a Ravenna egressus venit Dyrrachium, indeque directo Iohanne Calabriam, ipse per Siciliam Romam perrexit . . . murorum partem restaurat, venienteque Totila ad pugnam resistit *Continuator Marcellini a. 547.*

2) de Africa neptis imperatoris revertitur vidua occiso Ariobinda a Gunthario (*scr.* Guntharic) tyranno, qui cum Stotza iuniore tractans eum occiderat. sed Artabanes utrosque comprehensos Guntharium (*scr.* Guntharicum) occidit, Iohannem idem Stotzam iuniorem vinctum transmittit ad principem *Continuator Marcellini a. 547.*

3) post aliquantos dies mittitur in Africam Iohannes et Artabanus evocatus praesentale accepit magisterium *Continuator Marcellini l. c.*

versae per Pacificos Mauros superatos, una die decem et septem eorum praefectos extincxit, pacemque totius Africae iubante domino impetravit.

386 Langobardorum gens, socia Romani regni principibus, et Theodahadi sororis filiam IGN. dante sibi imperatore in matrimonio iungens regi suo, contra emulos Romanorum Gepi- 5 das una die pugna commissa eorum pene castra pervasit, cecideruntque ex utraque 387 parte amplius LX milia; nec par, ut ferunt, audita est in nostris temporibus pugna a diebus Attilae in illis locis, praeter illa quae ante hanc contigerat sub Calluce mag. mil. idem cum Gepidas [1]) aut certe Mundonis cum Gothis [2]), in quibus ambobus aucto- 9 res belli pariter conruerunt.

388 Hi sunt casus Romanae rei publicae preter instantia cottidiana Bulgarum, An- Iord. tium et Sclavinorum. que si quis scire cupit, annales consulumque seriem revolvat sine fastidio repperietque dignam nostri temporis rem publicam tragydiae. scietque unde orta, quomodo aucta, qualiterve sibi cunctas terras subdiderit et quomodo iterum eas ab ignaris rectoribus amiserit. quod et nos pro captu ingenii breviter tetigi- 15 mus, quatenus diligens lector latius ista legendo cognoscat.

H P V S (3 Langobardorum — 9 conruerunt) *L*.

2 inperauit *VL* 3 langabardorum *H* 4 matrimonia coniungens *L̄* gebidas *HPVL* 5 ceciderunque *P* 7 attillae *P* illa] *HPVSL* ante hanc] hac *L*[a] magmil. ide *V*, mag̅ milite *H*, magmil̅ idem *P*, magmil̅ id est *S*, magno milite id est *L* 8 gebidas *L* 12 tragydiae] *HP*, tragidiae *VL* 13 horta *H* 15 explicit *HP*, explicit historia romane rei publicae *L*

---

1) Calluc magister militum cum Gepidis primum feliciter dimicans secundo infeliciter ruit *Continuator Marcellini a. 539.*

2) *cf. Procopius bell. Goth. 1, 7.*

DE ORIGINE
ACTIBVSQVE GETARVM.

Volentem me parvo subvectum navigio oram tranquilli litoris stringere et minutos 1 de priscorum, ut quidam ait, stagnis pisciculos legere, in altum, frater Castali, laxari 5 vela compellis relictoque opusculo, quod intra manus habeo, id est, de adbreviatione chronicorum, suades, ut nostris verbis duodecem Senatoris volumina de origine actusque Getarum ab olim et usque nunc per generationes regesque descendentem in uno et hoc parvo libello choartem: dura satis imperia et tamquam ab eo, qui 2 pondus operis huius scire nollit, inposita. nec illud aspicis, quod tenuis mihi est spi-

H P V L A B X (*Y Z*).

incipit de origine actibusque getarum *praemittunt praefationi HPVL:* origo gentis getarum ex libro iordanis excerptum *S:* incipit praefatio historiae getarum iornandis castalio *praefationi praemittit*, *operi* incipit liber iornandis de origine actuque getarum *B:* in hoc corpore continetur (in h. c. c. *om. Z*) chronica iordanis episcopi rauennatis ciuitatis de origine ac uocabulis gentis gothorum aedita ad castalum (castulum *Z*) sumptaque ex auctoribus *cet.* (*v. praef.*) *praefationi praemittunt*, *nihil ei subscribunt XZ:* incipit prefatio iordanis episcopi rauennatis ad castulum in historia getarum *praefationi praemittit*, *subicit ei* explicit prefatio incipit historia iordanis episcopi de actibus getarum *Y:* incipit prologus historiae gothorum *praefationi praemittit*, *subscribit ei* expl. incipit historia gothorum *A* 3 uolente *XY* subuectum nauigio] *BXY cum Rufino*, subuectu nauigii *HPVLA* litoristringere *HP*, maris stringere *XYZ*, litoris attingere stringere *Vind.* 4 castale X^bZ, castule AX^aY laxari] *HPVL*, laxare *ABXY Rufinus* 5 intra] inter *A* habeo] habet *XY* id est] hoc est *XY*, *om. A* breuiatione *B* 6 chornicorum *P* 7 actusque] *HPVL*, actuque *B*, actibusque *AXYZ* et usque] adusque *A* regesque] et reges *A* descendentem] descendente *B Vind.*, descendentia *A* 8 unum *B* hunc *L* choartem] *HP*, cohartem *VL*, coartem *ABXY* dura satis] *ABXY cum Rufino*, duratis *HPVL* 9 nollit] *HPV*, nolit *LAB*, nollet *XYZ*

Iordanem impudenti plagio (*quod minime excusat tecta allegatio* ut quidam ait) *suam fecisse praefationem eam, quam Rufinus praemisit versioni commentarii Origenis super epistulam Pauli ad Romanos* (*opp. ed. Delarue Paris. 1759 vol. 4 p. 438*), *observavit Sybelius* (*Schmidt, Zeitschrift für Geschichtswissenschaft vol. 7 p. 288*). *Vtile visum est ipsam Rufini epistulam adicere ad scriptis lectionibus duorum librorum praestantissimorum Ambrosiani* (*A*) *A 135 inf. olim Bobiensis saec. IX/X et Casinatis 346* (*C*), *quos mea causa contulerunt illum Benedictus Niese, hunc Augustus Mau.*

Volentem me parvo subvectum navigio oram tranquilli litoris stringere et minutos de Graecorum stagnis pisciculos legere, in altum, frater Heracli (eracli *C*), laxare vela conpellis (conpelles *A*) relictoque opere, quod in transferendis homiliis (*om. A*) Adamanti senis habebam, suades, ut nostra voce quindecim eius volumina, quibus epistulam Pauli ad Romanos disseruit, explicemus: in quibus ille dum sectatur apostoli sensum, in tam profundum pelagus aufertur, ut metus ingens sit illuc eum sequenti, ne magnitudine sensuum velut immanitate opprimatur undarum. tum deinde nec

ritus ad inplendam eius tam magnificam dicendi tubam: super omne autem pondus, quod nec facultas eorundem librorum nobis datur, quatenus eius sensui inserviamus, sed, ut non mentiar, ad triduanam lectionem dispensatoris eius beneficio libros ipsos antehac relegi. quorum quamvis verba non recolo, sensus tamen et res actas credo 3 me integre retinere. ad quos et ex nonnullis historiis Grecis ac Latinis addedi convenientia, initium finemque et plura in medio mea dictione permiscens. quare sine contumelia quod exigisti suscipe libens, libentissime lege; et si quid parum dictum est et tu, ut vicinus genti, commemoras, adde, orans pro me, frater carissime. Dominus tecum. Amen.

I 4 Maiores nostri, ut refert Orosius, totius terrae circulum Oceani limbo circumseptum triquadrum statuerunt eiusque tres partes Asiam, Europam et Africam vocaverunt[1]. de quo trepertito orbis terrarum spatium innumerabiles pene scriptores existunt, qui non solum urbium locorumve positiones explanant, verum etiam et quod est liquidius, passuum miliariumque dimetiunt quantitatem, insulas quoque marinis fluctibus intermixtas, tam maiores quam etiam minores, quas Cycladas vel Sporadas 5 cognominant, in inmenso maris magni pelagu sitas determinant. Oceani vero intransmeabiles ulteriores fines non solum describere quis adgressus est, verum etiam nec cuiquam licuit transfretare, quia resistente ulva et ventorum spiramine quiescente in-6 permeabilis esse sentitur et nulli cognita nisi ei qui eam constituit. ceterior vero

H P V L A S (10 Maiores — 19 constituit) *B X* (*Y Z*). *Rav. 5, 28 p. 415 ad v.* 18: Oceanus . . . ad Orientis plagam propter ulvam innavigabilis esse describitur.

1 implendum *XYZ* discendi *L*, d*cendi *V* super omne autem pondus] super omne enim est pondus *XYZ*, superat nos hoc pondus *B*, super omnes autem difficultates *Rufinus* 3 eius] eiusdem *XYZ* ipsos] etiam ipsos X^a 4 relegi] reli L^a 5 integro *L* retinere] tenere *B* et ex nonnullis] et nonnullis *A*, nonnullis et ex *Z*, nonnulla ex *B* ac] et *A* addedi] *HP*, addidi *rel.* 6 dictatione *B* 7 exigisti] *HPV*, exegisti *rel.* 8 et] id *Lindenbrog* ut *om. B* commemoras] PV^bLBXY, commemorans *HA*, commemora** V^a ora *B* frater carissim* P^a, karissime frater *A* d. tecum amen] *PVL*, d. tecum *HA*, *om. BXY* 10 lymbum *S* *post* circum *ins.* uocauerunt *A* 11 triquadrum] *ASXYZ Orosius*, triquatrum *HPL*, triquartum *VB* eiusque] que eius *A* eoropam] *HPS*, et europam *L*, europam *rel.* uocauerunt *hic om. A* 12 trepertito] *HP*, tripertito *VLASBXY* urbis *S* terrarum *om. A* spatium] *HPV*, spatio *rel.* extiterunt *A* 13 locorum uel V^a explanant *om. A* 14 liquidus *S* miliariumque] *SB*, miliorumque *HPVA*, miliarumque *L*, miliariorumque *XY* dimetiuntur *AB* insul** V^a marinus *HP* 15 quam etiam minores *om. S*, etiam *om. L* 16 in . . . determinant *om. XYZ*, in *om. LSB* pelagu] *HPV*, pelago *rel.* intransmeabilis A^2 *Rhenanus* 17 solus *S* quis descr. *A* est] non est *A* 18 spinamine quesciente *S* inpraemeabiles *S*, irremeabilis *XYZ* 19 sentiantur *B* cognitus *A*, cogniti *B* ei] *HPVLASZ*, soli ei *B*, eius *X*, *om. Y* qui eam (quia *S*, qui eos *B*) constituit (condidit *L*)] qui fecit eum *A* ceterior] *H*, ***terior V^a, citerior *rel.*

---

1) *Orosius 1, 2, 1:* maiores nostri orbem totius terrae Oceani limbo circumsaeptum triquadrum statuere eiusque tres partes Asiam, Europam et Africam vocaverunt.

---

illud aspicis, quod tenuis mihi est spiritus ad inplendam eius tam magnificam dicendi tubam. super omnes autem difficultates est, quod interpolati sunt ipsi libri. desunt enim fere apud omnium bybliothecas, incertum sane quo casu, aliquanti ex ipso corpore volumina, et haec adinplere atque in Latino opere integram (integra *C*) consequentiam dare non est mei ingenii, sed, ut tu credis qui haec exigis, muneris fortasse divini (divinis *C*). addis (addes *A*) autem, ne quid laboribus meis desit, ut omne hoc quindecim voluminum corpus, quod Graecus sermo ad quadraginta fere aut eo amplius milia versuum produxit, adbreviem (adbreviest *A*) et ad media, si fieri potest, spatia coartem: dura (duria *C*) satis inperia et tamquam ab eo (habeo *C*), qui pondus operis huius scire nolit (nollit *A*), inposita. adgrediar tamen, si forte orationibus tuis, quae mihi tamquam homini inpossibilia videntur, adspirante (spirante *C*) deo possibilia fiant. sed ipsum iam, si videtur, Origenen (originem *C*) qualiter praefationem suscepti operis dirigat, audiamus.

eius pelagi ripa, quam diximus totius mundi circulum, in modum coronae ambiens I
fines suos, curiosis hominibus et qui de hac re scribere voluerunt perquaquam innotuit, quia et terrae circulum ab incolis possidetur et nonnullae insule in eodem mare habitabiles sunt, ut in orientali plaga et Indico Oceano Hyppodem, Iamnesiam[1], Solis
5 perustam quamvis inhabitabilem, tamen omnino sui spatio in longo latoque extensam: Taprobanem quoque, in qua (excepto oppida vel possessiones) decem munitissimas urbes decoram[2]: sed et aliam omnino gratissimam Silefantinam: nec non et Theron, 7
licet non ab aliquo scriptore dilucidas, tamen suis possessoribus affatim refertas. habet in parte occidua idem Oceanus aliquantas insulas et pene cunctis ob frequentiam
10 euntium et redeuntium notas. et sunt iuxta fretum Gaditanum haut procul una Beata et alia quae dicitur Fortunata. quamvis nonnulli et illa gemina Galliciae et Lysitaniae promuntoria in Oceani insulas ponant, in quarum una templum Herculis, in alia monumentum adhuc conspicitur Scipiones, tamen, quia extremitatem Galiciae terrae continent, ad terram magnam Europae potius quam ad Oceani pertinent insulas. 8
15 habet tamen et alias insulas interius in suo estu, quae dicuntur Baleares, habetque et alia Mevania[3], nec non Orcadas numero XXXIII quamvis non omnes excultas[4]. habet et in ultimo plagae occidentalis aliam insulam nomine Thyle, de qua Mantuanus inter alia: 'tibi serviat ultima Thyle'[5]. habet quoque is ipse inmensus pelagus in parte artoa, id est septentrionali, amplam insulam nomine Scandzam, unde 9

H P V L A S (*a* 18 habet) *B X* (*Y Z*). *Rav. 5, 29 p. 419 ad v.* 4: in Oceano vero Indiae . . . sunt diversae insulae . . . id est Ypode, Iamnesia, Silefentina (*al.* silefantia, silefentia), Theron. *p. 420 ad v.* 6: item . . . est insula quae dicitur Taprobane . . . in qua decem civitates fuisse nominatissimas legi, ut testatur mihi Paulus Orosius sapientissimus Orientis perscrutator. *5, 33 p. 443 ad v.* 17: insula quae dicitur Thyle, de qua et Mantuanus ait inter reliqua: 'tibi serviet ultima Thyle'.

1 pelagi] plaga *L* 3 quia] quam *XYZ* et terrae] etiam ne *A* circulum] *HPVXYZ*, circulus *LAB* mare] *HPVL*, mari *ABXY* 4 ut *om. PA* hyppodem] *HPV*, hippodem *A*, hipode *L*, ypodes *B*, ypode *Rav.*, hippopodes *Z*, hipopodes *X*, yppopodes *Y* iamnesia *BY*, iauia *A* solis perusta *PA*, sole perustae *B*, solibus perustam (-ta *Y*) *XY* 5 inhabitabilis *A*, inhabitales (*sic*) *B* in *om. B* longum latumque *XY* extensa *LA*, extensae *B* 6 tabrobanem *L*, taprobanes *B*, taprobanam *X*, taprobana *YZ*, taprobane *A* in qua *om. A* excepto oppido *B*, exceptis oppidis *AXY* possessionibus *ABXY* decem] dicunt *B* munitissimas] *HPLB*, munitissimis *A*, munitissime (-mae *YZ*) *XYZ*, minutissimas *V* 7 urbibus *A* decora *A*, decorantur *XYZ* et aliam] *HPXZ*, et alia *LAY*, et italiam *V*, aliam *B* gratissima *LAY*, nominatissimas *Ravennas fortasse recte* silefantinam] *HPVL fere ut Rav.*, silefantina *A*, silephantinam (-na *Y*) *XY*, selephantinam *Z*, silestantinam *B* et theron] *HPVXYZ cum Rav.*, et heron *B*, aetheron *A*, est heron *L* 8 licet] tametsi *A* dilucide *XYZ* possessionibus *A* refertae *AY* habet] habet et *Z* 9 occidentali *XYZ* aliquantulas *B* crequentiam *P* 10 notas] *ABXY*, nonas *HPV*, notissimas *L* iusta *A* haut] *HP*, aut *AV*, haud *rel.* 11 calliciae *L*, galeciae *A* lysitaniae] *HPV*, lisitaniae *LA*, lusitaniae *BXY* 12 in] inter *A* insulis *BXY* in qua una L^a, in quorum uno *ABXY* in alio *ABXY* 13 scipiones] *HPV*, scipionis *LABXYZ* galiciae] *HP*, galeciae *A*, galuciae *L*, galliciae *VBX*, gallitiae *Y* 14 insulas *om.* L^a 15 interius *om. B* quae] *ABXY*, quem *HPV*, quam *L* habetque] habet *XYZ* 16 et *om. A* aliam meuaniam *BXY*, aliam euaniam *A*, alia euania *HPV*, alias euaniam *L* non] non et *B* numere *P*, *om. L* xxxiiii^or *B* 17 thyle — 19 nomine *om. A* antuanus *P* 18 alia] talia P^a, a. dicit *XYZ* is] his *VL*, id *B*, *om. SXYZ* ipse (*om.* L^a) inmensus] ipsum immensum *BXYZ* 19 artoa] HPV^b, ortoa V^a, arctoa *XY*, coarctoa *S*, arma *L* septemtrionali *P*, semptentrionali *V*, sept. plaga *S* amplam] amplissimam *XYZ* scandzam] *HPVAXYZ*, scanzam *LS*, scanziam B^b, scan*iam B^a

1) *cf. Iulius Honorius p. 691 Gron.:* insulae orientales Oceani quae sunt Hippopodes insula, Iannessi insula, Solis perusta insula, Taprobane insula, Silenfantine insula, Teron insula.

2) *Orosius 1, 2, 16:* insula Taprobane, quae habet decem civitates.

3) *Orosius 1, 2, 82:* huic (Hiberniae) etiam Mevania (evania *Bob.*) insula proxima est.

4) *Orosius 1, 2, 78:* a tergo (Britannia) . . . Orcadas insulas habet, quarum viginti desertae sunt, tredecim coluntur.

5) *Vergilius Georg. 1, 30.*

I nobis sermo, si dominus iubaverit, est adsumpturus, quia gens, cuius originem flagitas, ab huius insulae gremio velut examen apium erumpens in terram Europae advinit: quomodo vero aut qualiter, in subsequentibus, si dominus donaverit, explanavimus.

II 10 Nunc autem de Brittania insula, que in sino Oceani inter Spanias, Gallias et Germaniam sita est, ut potuero, paucis absolvam. cuius licet magnitudine olim nemo, 5 ut refert Libius, circumvectus est[1]), multis tamen data est varia opinio de ea loquendi. quae diu si quidem armis inaccensam Romanis Iulius Caesar proeliis ad gloriam tantum quesitis aperuit[2]): pervia deinceps mercimoniis aliasque ob causas multis facta mortalibus non indiligenti, quae secuta est, aetati certius sui prodidit situm, quem, 11 ut a Grecis Latinisque autoribus accepimus, persequimur. triquadram eam plures 10 dixere consimilem, inter septentrionalem occidentalemque plagam proiectam, uno, qui magnus est, angulo Reni hostia spectantem, dehinc correptam latitudine oblique retro abstractam in duos exire alios, geminoque latere longiorem Galliae praetendi atque Germaniae[3]). in duobus milibus trecentis decem stadiis latitudo eius ubi patentior, 12 longitudo non ultra septem mil. centum triginta duo stadia fertur extendi[4]); modo vero 15 dumosa, modo silvestrae iacere planitiae, montibus etiam nonnullis increscere: mari tardo circumfluam, quod nec remis facile inpellentibus cedat, nec ventorum flatibus intumescat, credo, quia remotae longius terrae causas motibus negant: quippe illic latius quam usquam aequor extenditur[5]). refert autem Strabo Grecorum nobilis

---

H P V L A S (*ad* 2 advinit) *B X* (*Y Z*).

1 sermo *ante* est *A* iubauerit] *HP*, iuuauerit *VLSXZ*, iuuerit *ABY* adsumendus *ASBXY* 2 ueludV apum L^a*ASBY* terra *S* aduinit] *HP*, aduenit *rel.* 3 explanauimus] *HP*, explanabimus *VLBX*, explanabitur *Y*, explanaƀ *A* 4 autem] enim *XYZ* sino] *HP*, sinu *rel.* hyspanas B^a, hyspanias B^b*Y*, hispanias *AX* 5 germania *L* potero *A* magnitudine] *HPV*, magnitudinem *LABXY* 6 refert] *LBXY*, fert *HPVA* libius] *HPVLXYZ*, liuius *AB* est] sit *A* tamen] autem tamen *L*, tantum *X* data] clara (*marg.* uel data) *B* loquemdi P^a 7 quae] quam *ABXYZ* diu si] diuersi *A* inaccensam] *HV*, inaccensa *P*, inaccessam *rel.* caesar] centum (*ut vid.*) *A* tant. ad gl. *A* 8 peruiam *B*, *om. XYZ* deinceps] deinde *A* aliisque ob causis *L*, aliasque ob causis *B* facta] patefacta *B* 9 indigenti *L* secutae *P* aetatis *L* prodiderat *B* quem] quam *B* 10 a *om. Z* autoribus] *HP*, auct. *rel.* persequemur *AXY* triquadram] *XYZ*, triquatram *B*, triquaetram *HP*, triquetram *VL*, tricadram *A* 11 dixerunt *B* consimilem] *HPVLAXYZ*, cono similem *B*, cuneo similem *Clossius adhibito Mela* (*vide infra*): se in diuersos angulos cuneat triquetra occidentaleque *A* una *L* 12 magnus] manus *P*, maximus *A* est *om. XYZ* reni] *HPVLA*, rheni *XYZ*, in rheni *B* hostia] *HPVLA*, ostia *rel.* spectantem *om. B* dehic *L* correpta *LAXY* altitudine *V* obliqua *VAB* 13 abstracta *B* exire (exigere *H*) alios (*sic* V^b, a***** V^a)] al. exire *A* longiore galliam praetendit (pretendenti *L*) atque germaniam *B* 14 potentior *A* 15 septe *H* treginta *P* 16 siluestrae] *HPV*, siluestre *LB*, siluestri *AXY* planitiae] *HPX*, planitie *LY*, planiciae *VB*, planicie *A* 17 circumflua *AB* facile remis *A* 18 motibus *om. B* latius illic *V*, illuc lat. *B* 19 autem] enim *XYZ* nob. scr. gr. *XY*

---

1) *cf. Tacitus Agric. 10:* formam totius Britanniae Livius veterum, Fabius Rusticus recentium eloquentissimi auctores . . . oblongae scutulae vel bipenni adsimilavere . . . hanc oram novissimi maris tunc primum Romana classis circumvecta insulam esse Britanniam affirmavit.

2) *cf. Tacitus Agric. 13:* primus omnium Romanorum divus Iulius cum exercitu Britanniam ingressus.

3) *Mela 3, 6, 50:* (Britannia) inter septentrionem occidentemque proiecta grandi angulo Rheni ostia prospicit; dein obliqua retro latera abstrahit, altero Galliam altero Germaniam spectans; tum rursus perpetuo margine directi litoris ab tergore abducta iterum se in diversos angulos cuneat triquetra. *cf. Tacitus Agric. 10:* immensum . . . spatium procurrentium extremo iam litore terrarum velut in cuneum tenuatur.

4) *Dio epit. 76, 12:* καὶ αὐτῆς (Britanniae) τὸ μὲν μῆκος στάδιοι ἑπτακισχίλιοι καὶ ἑκατὸν τριάκοντα δύο εἰσί, τοῦ δὲ δὴ πλάτους τὸ μὲν πλεῖστον δέκα καὶ τριακόσιοι καὶ δισχίλιοι, τὸ δὲ ἐλάχιστον τριακόσιοι.

5) *cf. Tacitus Agric. 10:* mare pigrum et grave remigantibus perhibent ne ventis quidem perinde attolli, credo, quod rariores terrae montesque, causa ac materia tempestatum, et profunda moles continui maris tardius impellitur . . . unum addiderim nusquam latius dominari mare.

scriptor tantas illam exalare nebulas, madefacta humo Oceani crebris excursibus, ut II
subtectus sol per illum pene totum fediorem, qui serenus est, diem negetur aspectui [1].
noctem quoque clariorem in extrema eius parte minimamque Cornelius etiam annalium 13
scriptor enarrat [2], metallis plurimis cupiosam, herbis frequentem et his feraciorem
5 omnibus, que pecora magis quam homines alant: labi vero per eam multa quam
maximae relabique flumina gemmas margaritasque volventia [3]. Silorum colorati vultus; torti pleroque crine et nigro nascuntur; Calydoniam vero incolentibus rutilae cumae,
corpora magna, sed fluuida: Gallis sive Spanis, ut quibusque obtenduntur, adsimiles.
unde coniectavere nonnulli, quod ea ex his accolas contiguo vocatos acceperit [4]. 14
10 inculti aeque omnes populi regesque populorum [5]; cunctos tamen in Calydoniorum
Meatarumque concessisse nomina Dio auctor est celeberrimus scriptor annalium [6].
virgeas habitant casas, communia tecta cum pecore, silveque illis saepe sunt domus [7].
ob decorem nescio an aliam quam ob rem ferro pingunt corpora. bellum inter se 15
aut imperii cupidine, aut amplificandi quae possident, saepius gerunt, non tantum
15 equitatu vel pedite, verum etiam bigis curribusque falcatis, quos more vulgare essedas vocant [8]. haec pauca de Brittaniae insulae forma dixisse sufficiat.

Ad Scandziae insulae situm, quod superius [9] reliquimus, redeamus. de hac III 16

H P V L A B X (*Y Z*) *Freculfus 1, 2, 25* [*16*] (*a* 17 de hac).

1 madefactam *H* humo *om. B* 2 subtectus] subiectus *B*, subtextus *XYZ* illam p. totam *XY* fediorem *om. XY* asspectui *B*, aspectus *XY* 3 quoque] etiam *A* minimamque] memma quam *B* etiam] quoque *A* 4 narrat *AB*, enallat *L* cupiosam] *HP*, cop. *rel.* 5 que] quia *B* alat *B* per eam] et *B* multam *HPV* 6 maximae] *HPV*, maxime *LXY*, maxima *AB* magaritasque *B* 7 torti pleroque] *HPVXY*, torto pleroque *L*, torto plerique *AB* et nigro] nigroque *A* cumae] *HPV*, comae *rel.* 8 fluuida] *HPVLABXY* gallis] qui gallis *B* hyspanis *B*, hispanis *XY* ut] a *B* quibusque] *HVLBX*, quibusqui *PA*, quibuscunque *Z*, *om. Y* obtenduntur adsimiles] *scripsi*, adtenduntur obsimiles *HPVAXY*, adtendi similes *L*, attenduntur assimiles *B* 9 coniectauerunt *A* ea] terra *XYZ* continuo *B* exceperit *B* 10 cunctis *B* 11 meatarumque] *HPVL^b XY*, metarumque *L^a*, metallum *B*: Μαιᾶται *Dio* consessisse *L* nom. conc. *A* nomina dio auctor est] nominandi auctor est dio *B* 12 communiam *HP* pecure *V* sillieque *A* 13 ob rem] rem *A* 15 equitum uel peditum *B* uigis *L* more uulgare (*sic HPV*, -ri *rel.*) *om. A* esseda *A* 16 bryttaniae *V* sufficiant *L* 17 ad] a *X* scandziae] *HPLYZ*, scandizae *X^a*, scandae *X^b*, scanziae *VB*, scandze *A* situ *PV* quod] quam *B* redeamus *om. spatio vacuo relicto L*

1) *Strabo 4, 5, 2 p. 200 Cas.:* ἐν δὲ ταῖς αἰθρίαις ὁμίχλη κατέχει πολὺν χρόνον, ὥστε δι᾽ ἡμέρας ὅλης ἐπὶ τρεῖς μόνον ἢ τέτταρας ὥρας τὰς περὶ τὴν μεσημβρίαν ὁρᾶσθαι τὸν ἥλιον.

2) *cf. Tacitus Agric. 10:* nox clara et extrema Britanniae parte brevis, ut finem atque initium lucis exiguo discrimine internoscas.

3) *Mela 3, 6, 50. 51:* fecunda, verum iis quae pecora quam homines benignius alant. fert nemora saltusque ac praegrandia flumina alternis motibus modo in pelagus modo retro fluentia et quaedam gemmas margaritasque generantia.

4) *cf. Tacitus Agric. 11:* rutilae Caledoniam habitantium comae, magni artus Germanicam originem adseverant. Silurum colorati vultus, torti plerumque crines et posita contra Hispania Iberos veteres traiecisse easque sedes occupasse fidem faciunt. *haec ut reliqua ex Taciti Agricola adlata similia magis sunt iis quae exscripsit Iordanes quam ipsa;* corpora fluida *collato loco Taciti hist. 2, 32:* Germanos . . . fluxis corporibus *ipsius Taciti esse crediderim et supra Iordanem.*

5) *Mela 3, 6, 51:* fert populos regesque populorum, sed sunt inculti omnes.

6) *Dio epit. 76, 12:* δύο δὲ γένη τῶν Βρεττανῶν μέγιστά εἰσι, Καληδόνιοι καὶ Μαιᾶται· καὶ ἐς αὐτὰ καὶ τὰ τῶν ἄλλων προσρήματα ὡς εἰπεῖν συγκεχώρηκεν.

7) *Strabo 4, 5, 2 p. 200:* πόλεις δ᾽ αὐτῶν εἰσιν οἱ δρυμοί· περιφράξαντες γὰρ δένδρεσι καταβεβλημένοις εὐρυχωρῆ κύκλον ἐνταῦθα καὶ αὐτοὶ καλυβοποιοῦνται καὶ τὰ βοσκήματα κατασταθμεύουσιν οὐ πρὸς πολὺν χρόνον.

8) *Mela 3, 2, 51:* incertum ob decorem an quid aliud vitro (ultro *codex*) corpora infecti. causas tamen bellorum et bella contrahunt ac se (sie *codex*) frequenter invicem infestant, maxime imperitandi cupidine studioque ea prolatandi quae possident. dimicant non equitatu modo aut pedite, verum et bigis et curribus Gallice armati: covinnos vocant: quorum falcatis axibus utuntur. *cf. Claudianus de laud. Stilich. 2, 247:* Britannia . . . ferro picta genas; *in Rufin. 1, 313:* membraque qui ferro gaudet pinxisse Gelonus.

9) *c. 1, 9.*

III etenim in secundo sui operis libro Claudius Ptolomeus, orbis terrae discriptor egregius, meminit dicens: est in Oceani arctoi salo posita insula magna, nomine Scandza[1]), in modum folii cetri, lateribus pandis, per longum ducta concludens se. de qua et Pomponius Mela in maris sinu Codano positam refert[2]), cuius ripas influit
17 Oceanus. haec a fronte posita est Vistulae fluminis, qui Sarmaticis montibus ortus 5 in conspectu Scandzae septentrionali Oceano trisulcus inlabitur, Germaniam Scythiamque disterminans. haec ergo habet ab oriente vastissimum lacum in orbis terrae gremio, unde Vagi fluvius velut quodam ventrae generatus in Oceanum undosus evolvitur. ab occidente namque inmensu pelago circumdatur, a septentrione quoque innavigabili eodem vastissimo concluditur Oceano, ex quo quasi quodam brachio exiente, 10
18 sinu distento, Germanicum mare efficitur. ubi etiam parvae quidem, sed plures perhibentur insulae esse dispositae, ad quas si congelato mari ob nimium frigus lupi transierint, luminibus feruntur orbari. ita non solum inhospitalis hominibus, verum
19 etiam beluis terra crudelis est. in Scandza vero insula, unde nobis sermo est, licet multae et diversae maneant nationes, septem tamen eorum nomina meminit Ptolemaeus[3]). apium ibi turba mellifica ob nimium frigore nusquam repperitur. in cuius 15 parte arctoa gens Adogit consistit, quae fertur in aestate media quadraginta diebus et noctibus luces habere continuas, itemque brumali tempore eodem dierum noctium-
20 que numero luce clara nescire. ita alternato merore cum gaudio benificio aliis damnoque impar est. et hoc quare? quia prolixioribus diebus solem ad orientem per 20 axis marginem vident redeuntem, brevioribus vero non sic conspicitur apud illos, sed aliter, quia austrinis signis percurrit, et quod nobis videtur sol ab imo surgere, illos

---

H P V L A S (14 in Scandza — 16 repperitur) *O* (*incipit* 10 brachio) *B X* (*Y Z*). *Freculfus 1, 2, 25* [*16*] (*ad* 11 efficitur — *a* 14 in Scandza).

1 etenim] enim *BXY* secundo] suicundo *L* sui] suo B^a cladius *A* ptolomeus] *VLABY*, pholomeus *HP Frec.*, phtolomeus *X* discriptor] *HPV Frec.*, descr. *rel.* 2 oceani arctoi] V^b, oceani rctoi V^a, oceani arctoi *H*, oceani aretoi *PL*, oceano arctoi *XYZ*, oceano rethoi *Frec.*, oceani arctoo (actoo B^a) *B* solo *AX* nomine *post* sc. *A* scandza] $HPVLAX^b$, scandiza X^a, scandzia *YZ*, scanzia *B Duac.*, scanza *Frec. semper* 3 cetri] *HPVL*, citri *XYZ*, caedri *Frec.*, cedri *A*, coedri *B* per longum ducta] post longum ductum *B* se de qua] set aequam *A* de qua . . . 4 refert *om. B* 4 codino *L* 5 iustulae fluuii *B* qui] quod *A* sarmatis *A* ortum *A*, *om. B* 6 scandzae] *HPVX*, scandze *L*, scandziae *Y*, scantiae *B* occeani *L* trisulcum *A* 7 determinans *B* ab] ad *LXY* orientem *XY* lacum *om. XYZ* 8 gremium *XYZ* uentrae] *HV*, uentre *rel.* euoluit *XZ* (*non Y*) 9 inmensu] *HPVL*, inmenso *rel.* septentro *A* innauicabili *HPV* 10 brachio exeunte *OBXY Frec.*, brachium exiens *A* 11 ditento *HP*, detento *Frec.* germanico *L* *post* efficitur *quod inserunt edit.* hic gentes quae carnibus tantum uiuunt *est in margine cod. O* etiam] iam *A* prauae *V*, praue *O* quidem *om. OB* 12 esse *om. XY* quas si] *VOBXY*, quasi *HP*, quos si *L* conlato *L* 14 terrae *L*, terre *O* scandza] *HPVLX*, scanza *SO*, scanzia *B*, scandzia *YZ* uero *om. SOB* 15 nationes] mansiones *L* tamen] tantum *LBXYZ* eorum] *HPVSOB*, earum *LAXY* ptolomeus *LOBY*, ptholomeus *VSX*, pholomeus *HP* 16 apum *BY* frigore] *HPV*, frigorem *L*, frigus *ASOBXY Frec.* numquam *ASO*, nunquam *B* 17 arctoa] *BXY*, artoa *O*, arotoa *H*, aretoa *PVL*, arethoa *Frec.* in *om. A* aestate] state *O* quadragenta *P* 18 idemque *O* noctiumque] et noctium *A* 19 numerum *O* luce clara] *H*(?)*PV*, lucem claram *AOBXY* merore] *VL*, memore *H* beneficio *V* 20 est *om. OB* 21 aput *P plerumque* 22 quia] qui *V* austrina signa *AB* pecurrit *O* quod] qui *OB* uidetur *om. L*

---

1) *Ptolemaeus 2, 11, 33:* Ἀπ' ἀνατολῶν δὲ τῆς Χερσονήσου τέσσαρες αἱ καλούμεναι Σκανδίαι, τρεῖς μὲν μικραί, . . . *34:* μία δὲ μεγίστη καὶ ἀνατολικωτάτη κατὰ τὰς ἐκβολὰς Οὐιστούλα ποταμοῦ . . . *35:* καλεῖται δὲ ἰδίως καὶ αὐτὴ Σκανδία.

2) *Mela 3, 3, 31:* super Albim Codanus ingens sinus magnis parvisque insulis refertus est: *de Scandia auctor tacet.*

3) *Ptolemaeus 2, 11, 35* (*quae uncis quadratis conclusi verba accesserunt ex cod. Vat. 191*) *post verba supra not. 1 adlata:* καὶ κατέχουσιν αὐτῆς τὰ μὲν δυτικὰ (1) Χαιδεινοί, τὰ δ' ἀνατολικὰ (2) Φαυόναι καὶ (3) Φιραῖσοι, [τὰ δὲ ἀρκτικὰ (4) Φίννοι], τὰ δὲ μεσημβρινὰ (5) Γοῦται καὶ (6) Δαυκίωνες, τὰ δὲ μέσα (7) Λευῶνοι.

per terrae marginem dicitur circuire. aliae vero ibi sunt gentes Screrefennae, que III 21
frumentorum non queritant victum, sed carnibus ferarum atque ovis avium vivunt;
ubi tanta paludibus fetura ponitur, ut et augmentum prestent generi et satietatem ad
cupiam genti 1). alia vero gens ibi moratur Suehans, quae velud Thyringi 2) equis
5 utuntur eximiis. hi quoque sunt, qui in usibus Romanorum sappherinas pelles commercio interveniente per alias innumeras gentes transmittunt, famosi pellium decora
nigridine. hi cum inopes vivunt, ditissime vestiuntur. sequitur deinde diversarum 22
turba nationum, Theustes, Vagoth, Bergio, Hallin, Liothida, quorum omnium sedes
sub uno plani ac fertilis, et propterea inibi aliarum gentium incursionibus infestantur.
10 post hos Ahelmil, Finnaithae, Fervir, Gauthigoth, acre hominum genus et at bella
prumtissimum. dehinc Mixi, Evagre, Otingis. hi omnes excisis rupibus quasi castellis
inhabitant ritu beluino. sunt et his exteriores Ostrogothae, Raumarici, Aeragnaricii, 23
Finni mitissimi, Scandzae cultoribus omnibus mitiores; nec non et pares eorum Vinoviloth; Suetidi, cogniti in hac gente reliquis corpore eminentiores: quamvis et Dani,
15 ex ipsorum stirpe progressi, Herulos propriis sedibus expulerunt, qui inter omnes

H P V L A O B X (Y Z). Rav. 4, 12 p. 201: patria quae dicitur Rerefenorum [*sic libri h. l. et 1, 11 p. 28;* Rerefenni *4, 46 p. 324;* Rereferi *5, 28 p. 417*] et Sirdifenorum [Serdefenni, Sisdefenni, Scirdifrini *alibi*]: cuius patriae homines, ut ait Aithanarit Gothorum philosophus, rupes montium inhabitant et per venationes tam viri quamque mulieres vivere, cibo vel vino ignari existentes, in omnibus dicuntur. *Freculfus 1, 2, 25 [16]* (*ad* 1 circuire — *a* 4 alia).

1 margine *H(?)P* circuisse *YZ*, circumisse *X* alia *O* sunt] tres *OB* screrefennae] *XYZ*, crefenne *OB*, rerefennae *HP*, reraefennae *V*, rerefenne *L*, refennae *A:* Rerefeni et Sirdifeni (*vide supra*) *Ravennas: illud praetuli, quoniam a vera forma* Σχριθίφινοι *proxime abest* que] qui *OBXY* 2 ouis auium] *XYZ*, ouium auiumque *HPVLA*, ouium (*om. reliquis*) *OB* 3 pal. fertura *L*, foetura paludibus *B* augm.] agiatum *A* ad] ac *B* 4 cupiam] *HP*, copiam *rel.* suehans] *HPVXYZ*, sueans *Frec.*, sciehans *L*, suhueans *A*, suaethans *O*, suethans *B* uelud] *HPV*, uelut *rel.* thyringi] *HP*, tyringi *V*, thiringi *LA*, thoring *O*, thoringi *BXY* equis] coquis H^a(?), aequis *V*, *om.* A^1 5 eximius *H* hii *LO* quoque *om. A* usus *AB* sappherynas *V*, saphyrinas *B*, saphirinas *XY*, sapherinas *A*, sapphirinas *Z*, saphirinos *O* 6 decore *O* 7 nigridine] *HPV*, nigridi *O*, nigredine *LABXY* uiuunt] *HPAO*, uiuant *VLBXYZ* sequuntur *OB* 8 turbationum *V* theustes] *BY*, theustis *X*, theusthes *O*, theutes *HPVL*, teuthes *A* uagoht *Frec.* bargio *O*, hergio *A* hallim *AY* liotida *A* 9 sub uno (una *XYZ*) plani (planae *B*, planitiae *X*, planitie *YZ*) ac (hac *A*) fertilis (fertiles *OBXY*)] *libri: videtur Iordanes* sedes *masculine usurpavisse et* sub uno *posuisse pro* similiter: supina plana ac fertilis *coniecit Muellenhoffius* propterea] postea *O* inibi] ininībi *L* 10 ahelmil] HPV^2L, helmil *A*, athelmil V^1, athelnil *OB*, ahelmi *X*, ahemi *Y* sinnaithae *B* gautigoth *OBXY* acre] arre *L* et *om. OB* at] *HP*, ad *rel.* 11 prumtissimum] *HP*, promtissimum *LA*, promptissimum *OB*, promptissimi *XYZ* mixi] *HPVLAO*, mixti *BXY* euagre] *HPLA*, euagrae *VXYZ*, euagere *O*, euagerae *B* othingis *OBX: possis cogitare de Greutungis* excisis] *HPVLA*, exsis *O*, exesis *BXY* rapibus *O* casi *A* 12 et his] et tethis *X*, et thethis *YZ* raumariciae ragnaricii *HPVL*, raumaricie ragnaricii *A*, raumauricae ragnarici *OBXY* 13 mittissimi *O* scanze *O*, scanzicae (c *del.*) *B* cutoribus *A* mitiores] minores *coniecit Muellenhoffius recte* eorum] illorum *A* uuinouiloth *V*, uinouilohth *O* 14 suethidi *B* cogniti] cogenti *O*, cogeni *B*, cognitio *XZ*, cognatio *Y* quam et uis *O* 15 progessi *O* eruleos B^a, erulos LB^b propriis] ex propr. O^a

1) *cf. Procopius b. Goth. 2, 15:* Σχριθίφινοι . . . οὔτε αὐτοὶ γῆν γεωργοῦσιν οὔτε τι αὐτοῖς αἱ γυναῖκες ἐργάζονται, ἀλλὰ ἄνδρες ἀεὶ ξὺν ταῖς γυναιξὶ τὴν θήραν μόνην ἐπιτηδεύονται. θηρίων τε γὰρ καὶ ἄλλων ζῴων μέγα τι χρῆμα αἵ τε ὕλαι αὐτοῖς φέρουσι μεγάλαι ὑπερφυῶς οὖσαι καὶ τὰ ὄρη, ἃ ταύτῃ ἀνέχει. καὶ κρέασι μὲν θηρίων ἀεὶ τῶν ἁλισκομένων σιτίζονται, τὰ δέρματα δὲ ἀμφιέννυνται. *Paulus hist. Lang. 1, 5:* Scritofini (*sic vel* Scritobini *optimi libri*) . . . crudis agrestium animantium carnibus vescuntur, de quorum etiam hirtis pellibus sibi indumenta peraptant.

2) *cf. Cassiodorius var. 4, 1:* Herminafrido regi Thoringorum Theodoricus rex . . . indicamus nos venientibus legatis vestris . . . more gentium suscepisse . . . equos argenteo colore vestitos, *qui fuse describuntur.*

III 24 Scandiae nationes nomen sibi ob nimia proceritate affectant praecipuum. sunt quamquam et horum positura Grannii, Augandzi, Eunixi, Taetel, Rugi, Arochi, Ranii. quibus non ante multos annos Roduulf rex fuit, qui contempto proprio regno ad Theodorici Gothorum regis gremio convolavit et, ut desiderabat, invenit. hae itaque gentes, Germanis corpore et animo grandiores, pugnabant beluina saevitia. 5

IV 25 Ex hac igitur Scandza insula quasi officina gentium aut certe velut vagina nationum cum rege suo nomine Berig Gothi quondam memorantur egressi: qui ut primum e navibus exientes terras attigerunt, ilico nomen loci dederunt. nam odieque 26 illic, ut fertur, Gothiscandza vocatur. unde mox promoventes ad sedes Vlmerugorum, qui tunc Oceani ripas insidebant, castra metati sunt eosque commisso proelio propriis 10 sedibus pepulerunt, eorumque vicinos Vandalos iam tunc subiugantes suis aplicavere victoriis. ubi vero magna populi numerositate crescente et iam pene quinto rege regnante post Berig Filimer, filio Gadarigis, consilio sedit, ut exinde cum familiis 27 Gothorum promoveret exercitus. qui aptissimas sedes locaquae dum quereret congrua, pervenit ad Scythiae terras, quae lingua eorum Oium vocabantur: ubi delec- 15 tatus magna ubertate regionum et exercitus mediaetate transposita pons dicitur, unde amnem traiecerat, inreparabiliter corruisse, nec ulterius iam cuidam licuit ire aut redire. nam is locus, ut fertur, tremulis paludibus voragine circumiecta concluditur, quem utraque confusione natura reddidit inpervium. verumtamen hodieque illic et voces armentorum audiri et indicia hominum depraehendi commeantium attestationem, 20 28 quamvis a longe audientium, credere licet. haec ergo pars Gothorum, quae apud

---

H P V L A O (*deficit* 17 *in* traiecerat) *B X* (*Y Z*). *Rav. 1, 12 p. 29, 11 ad v.* 6: insulam (Scythiam) . . . Iordanus sapientissimus cosmographus Scanzam appellat: ex qua insula pariterque gentes occidentales egressae sunt, nam Gothos et Danos (*cf. Iord. 3, 23*), immo simul Gepidas (*cf. Iord. 17, 94*) ex ea antiquitus exisse legimus; *cf. 5, 30 p. 422, 2, ubi item laudatur* Iordanis sagacissimus chronographus, *item 4, 4 p. 175, 13. Freculfus 1, 2, 25 [16]* (*ad* 1 praecipuum — *a* 6 Ex hac).

1 scandiae] *HPV*, scandziae *LY*, scanziae *OB*, scandzae *X*, scane *A* nimiam *LAOBXY* proceritatem LA^2BXY, proceritem A^1 sunt qu.] quamquam *A*, qu. sunt *X* 2 horum] *HPVLAXY*, illorum *OB* granni *AOXYZ*, granii *L* augandzi (auganzi *LA*, auganti *V*) eunixit (eunx̄ *A*) aetel (hethel *A*) rugi *HPVLA*, augandzi eunixi gethel (getel *Y*) rugi *XY*, aigandziae eunixi gethelrugi *Z*, aganziae unixet (unixae *B*) ethelrugi (ethelrug O^a) *OB* arohi *L*, arachi *YZ* (*non X*) rami *O*, ranni *B*, rannii *AXYZ* 3 quibus . . . 4 inuenit *errore non librariorum, sed epitomatoris loco suo mota videntur esse, qui locus fuit post p.* 59, 15 expulerunt: *cf. indicem s. v.* Roduulf non ante multos] non ante omnes (sed *ins. B*) ante multos *OB* rodulf *AOBX*, rotolf *L*, roduf *YZ*, roduuls *P* ad] a *V* theoderici *O* 4 gothorum *om. L* gremio] *HPV*, gremium *AOBXY* haec *L* 5 germanis] romanis *OB*, romanis germanis *Vind.*, inmanes *L* corp.] et corp. *A* pugnabant beluina saeuitia] pugna seuitia *O*, infesti pugnae saeuitia *B*, alii infestae seuicia pugnae pugnabant beluina seuitia *Vind.* 6 scandza] *HX*, scanza *PVAO*, scanzia *B*, scandzia *Y* uelut *om. L* uagina] uagi *O* 7 berg *O*, berich *Frec.* gutti *A*, cothi *O* condam *O* 8 exientes] *HPVO Frec.*, exigentes *L*, exeuntes *ABXY* nomen loci] nomen loci nomen *O*, nomen loco *ABXYZ Frec.* odieque] *HP*, hodieque *VAXY*, hodie *OB*, ideoque *L* 9 illic ut fertur *om. A* gothiscanza *O*, gothiscantia *B*, gothizanza *L* uocantur *L*, dicitur *A* umerugorum *B* 10 insidiebant *P* castra metantes eoque prelio commisso *L* 11 uuandalos LO^bXY, uuandelos O^a, uuandolos *B*, uannalos *A* subiugabant X^a aplicauere uict. ubi] *HPV*, applicuere uict. ubi *AXY*, appellauere uictoriis ibi *B*, appellauere uictoriis tr(?)ibus *O*, uictoriis applicauere ubi *L* 12 uero] uera *O* numerositatem A^1 et *om. A* 13 perig *P*, berg *O*, berigh *Frec.* filemer *L* filio gadarigis] *HPV Frec.*, f. gadaregis *L*, filogudaregis *O*, filogud arigis *B*, filio gadaricus *XZ*, filio gadarico *Y*, filio radarigis *A*: *cf. c. 24, 121* consilium *A* 14 promouerter *O* exercitum *A* congr. dum qu. ad sc. peru. *A* 15 ocum *A*, ouim *B* delectans *O*, delectato *B*, del. est *A* 16 et exercitus] exercitus *A*, exercitu et *B*, sed exercitus *Frec.* mediaetate] *HV*, medietate *rel.* 17 transiecerat *OB*, tragecerat *A* inseparabiliter *B*, miserabiliter *XY* cuiquam *A* ire *om. V* 18 his *VL* 19 reddit *XYZ* imper**** V^a 20 deprehenditur *A* attestationem] *HPV*, astestationem *L*, attestatione *BXY*, attestationi *A* 21 a *om. XYZ* longum X^a apu* V^a, aput V^bL

Filemer dicitur in terras Oium emenso amne transposita, optatum potiti solum. nec IV
mora ilico ad gentem Spalorum adveniunt consertoque proelio victoriam adipiscunt,
exindeque iam velut victores ad extremam Scythiae partem, que Ponto mari vicina
est, properant. quemadmodum et in priscis eorum carminibus pene storicu ritu in
5 commune recolitur: quod et Ablavius descriptor Gothorum gentis egregius verissima
adtestatur historia. in quam sententiam et nonnulli consensere maiorum: Ioseppus 29
quoque annalium relator verissimus dum ubique veritatis conservet regulam et origines
causarum a principio revolvat. haec vero quae diximus de gente Gothorum principia
cur omiserit, ignoramus: sed tantu Magog eorum stirpe comemorans, Scythas eos et
10 natione et vocabulo asserit appellatos[1]. cuius soli terminos, antequam aliud ad medium deducamus, necesse est, ut iacent, edicere.

Scythia si quidem Germaniae terre confines eo tenus, ubi Ister oritur amnis vel V 30
stagnus dilatatur Morsianus, tendens usque ad flumina Tyram, Danastrum et Vagosolam, magnumque illu Danaprum Taurumque montem, non illum Asiae, sed pro-
15 prium, id est Scythicum, per omnem Meotidis aditum, ultraque Meotida per angustias
Bosfori usque ad Caucasum montem amnemque Araxem ac deinde in sinistram partem
reflexa post mare Caspium, quae in extremis Asiae finibus ab Oceano eoroboro in
modum fungi primum tenuis, post haec latissima et rotunda forma exoritur[2], vergens
ad Hunnus, Albanos et Seres usque digreditur. haec, inquam, patria, id est Scythia, 31
20 longe se tendens lateque aperiens, habet ab oriente Seres, in ipso sui principio litus

H P V L A O (*inc.* 16 amnemque) *B X* (*Y Z*). *Rav. 4, 5 p. 179 ad v.* 13: et desuper ipsum fluvium Danapri . . . est . . . fluvius maximus Tanais, item fluvius Tiram, item Bagossolam: de quibus fluminibus testatur mihi Iordanis sapientissimus cosmographus. *4, 1 p. 168* (*inde Guido p. 552 Parth.*) *ad v.* 18: (Scythiam) Iordanis cosmographus in modum fungi scarifum esse dixit. *Freculfus 1, 2, 25* [*16*] (*ad* 6 maiorum).

1 filemer] *HPVL*, filimer *ABXY* ocum *A*, ouim *B* tranposita *H* optatum potita solum *B*, optata potiti terra *A* 2 adipiscunt] *HPV et ut vid. Frec.*, adipiscuntur *LABXY* 3 partem *post* properant *A* ponto] *HPVL Frec.*, pontico *ABXY* uina *A* 4 storicu] *HPV*L^{b}, stori L^{a}, historico *ABXY* ritui *A* 5 et *om.* A^{a}*X* ablauius] *HVL Frec.*, ablauias *B*, aplauius *PA*, ablabius *XY* 6 iosephus *BX*, iosippus *YZ* 7 quoque *om. XY* conseruit *B* 8 reuoluit *B* 9 obmiserit *A* tantu magog] *sic fere Muellenhoffius in litteris ad me a. 1864 datis et Gutschmid p. 127 ex Iosepho* (*v. i.*): tantum (*sic HPVL*, tamen *ABXY*) ab hoc loco *libri* stirpe] *HPL*, stirpem *rel.* comemorans] *H*, commem. *rel.* eos *om. B* 10 soli] olim *B* terminus *L* 11 ut iacent edicere] *HPVBX*, (ut iacent) ediscere *Z*, ut iacent edisserere *Y*, ut nacentediceret *L*, ut iaceant dicere *B*, adiacentes dicere *A* 12 confines] *HPVL*, confinis *ABXY* eatenus *XYZ* iste *L* 13 stagnus] et agnos *L*, stagnum *ABXY* morsianus] *HPVLXZ*, mursianus *Y*, musianum *B*, morsiamon *A* tedens A^{a} tyram] thyram *P*, thiram *A*, tendens tiram L^{a}, terra *B* dastrum *XYZ* uagosolam] ioagosolam *B* 14 illu] *scripsi*, illud *HPVLXYZ*, illum *B*, aliud *A* danaprum] danubrum *B*, danapirum (danaprum A^{a}) A^{b} sed proprium *om. B* 15 id est] idem *B* sithicum *P* aditum] ambitum *BXY* 16 araxen *P* in sinistram partem] in sinistra parte *XYZ*, sinistra parte *OB* 17 quae] quod *A*, *om. B* in *om. A* ozeano *P* eoroboro] *HPVLXYZ*, euroboro *OB*, eboreo *A* 18 tenui *A* 19 hunnus] *HP*, hunnis *V*, hunnos *LBX*, unnos *O*, hunos *AY* serens X^{a}, seros A^{1} 20 sui] suo *L* litus] ad litus *B*, post litus *A*

1) *Iosephus ant. 1, 6, 1:* Μαγώγης (*Iapheti filius*) δὲ τοὺς ἀπ' αὐτοῦ Μαγώγας ὀνομασθέντας ᾤκισε, Σκύθας δὲ ὑπ' αὐτῶν (*a Graecis*) προσαγορευομένους. *cf. Isidorus Goth. laud. c. 66* (*ex Cassiodorio?*): Gothorum antiquissima origo de Magog filio Iaphet fuit, unde et Scytharum genus extitit: nam iidem Gothi Scythica probantur origine sati. unde nec longe a vocabulo discrepant: demutata enim ac detracta littera Getae quasi Scythae sunt nuncupati. *item etym. 9, 1, 27:* Magog a quo quidam arbitrantur Scythas et Gothos traxisse originem. *ibidem c. 89:* Gothi a Magog filio Iaphet nominati putantur de similitudine ultimae syllabae, quos veteres magis Getas quam Gothos vocaverunt. *respicit Isidorus Hieronymum quaest. Hebr. in Gen. 20, 2* (*3 p. 318 Vall.*) *et ad Ezech. l. 11* (*5 p. 405 Vall.*), *qui tamen Ambrosium* (*de fide 2, 16, 138*) *reprehendens negat Gog apud Ezechielem de Gothis accipiendum esse, immo Gothos eosdem esse atque Getas.*

2) *cf. Cassiodorius var. 3, 48:* (montis) ima graciliora sunt quam cacumina et in mollissimi fungi modo superius extenditur, cum inferiore parte tenuetur.

V Caspii maris commanentes; ab occidente Germanos et flumen Vistulae; ab arctu, id est septentrionali, circumdatur oceano, a meridiae Persida, Albania, Hiberia, Ponto
32 atque extremo alveo Istri, qui dicitur Danubius ab ostea sua usque ad fontem. in eo vero latere, qua Ponticum litus attingit, oppidis haut obscuris involvitur, Boristhenide, Olbia, Callipolida, Chersona, Theodosia, Careon, Myrmicion et Trapezunta, quas in- 5 domiti Scytharum nationes Grecis permiserunt condere, sibimet commercia prestaturos. in cuius Scythiae medium est locus, qui Asiam Europamque ab alterutro dividit, Riphei scilicet montes, qui Thanain vastissimum fundunt intrantem Meotida cuius
33 paludis[1] circuitus passuum mil. CXLIIII, nusquam octo ulnis altius subsidentis. in qua Scythia prima ab occidente gens residet Gepidarum, que magnis opinatisque am- 10 bitur fluminibus. nam Tisia per aquilonem eius chorumque discurrit; ab africo vero magnus ipse Danubius, ab eoo Flutausis secat, qui rapidus ac verticosus in Istri
34 fluenta furens divolvitur. introrsus illis Dacia est, ad coronae speciem arduis Alpibus emunita, iuxta quorum sinistrum latus, qui in aquilone vergit, ab ortu Vistulae fluminis per inmensa spatia Venetharum natio populosa consedit. quorum nomina licet 15 nunc per varias familias et loca mutentur, principaliter tamen Sclaveni et Antes no-

H P V L A O B X (Y Z). Rav. 4, 3 p. 173 ad v. 4: Boristenida, Olbiapolis, Capolis Dori (dori *corruptum est ex* da *vocabuli* callipolida), Chersona, Theosiopolis, Careon, Trapezus. *5, 11 p. 369:* Olivapolis, Poristenida, Calipolis, Cersona, Theodosia, Dosiopolis, Careon, Trapezus. *4, 14 p. 204 ad v.* 12: fluvius Flatausis, *citans Iordanem.*

1 commonentes *O* germanus *O* iustulae *B*, fistule *O* arctu] *HPV*, arcto *AOB*, arcturo** *L*, arctoa *XYZ* id est *om. A* 2 septentrionali] sententrionali *V*, septentrione *B* a] et *O* meritiae *P* perside *A* 3 histiri *O*, histri *BXY*, histro *A* danubios *P*, danubio *A* ostea sua] *HPV*, hostea sua *L*, hostia sua *O*, ostio suo *BXY*, ostiis suis *A* 4 latere] loco latere *O*, loci latere *B* quam *L* litos *P* attigit *A*[a] haut] *O*, aut *HPVL*, haud *ABXY* boristhenide] *HPVXZ*, boristenide *LY*, boritthenidae (-diae *O*[a]) *O*, borithenide *B*, horistende *A* 5 olpia *L*, obbia *X* callipolida] *scripsi ex Ravennate collato Scylace c. 93:* Ὀλβία καὶ λιμήν· Καλλίπολις καὶ λιμήν, callipoda (calipoda *OB*) *libri: diversi sunt Callipidae* (*cf. Strabo 12, 3, 21 p. 550*) *infra c. 5, 45 nominati* chersono *P*, cersona *L* gareon *Z:* Careon *cum collocetur inter Theodosiam et Myrmecium* (*cf. Strabo* 7, *4*, 5 *p. 310*), *patet intellegi Panticapaeum, quod non potuit omittere qui recensebat Graeca oppida in litore Scythiae condita: sed erravit non librarius, at Iordanes auctorve eius Cassiodorius Graeco auctore usus imperite* mirmicion *LXYZ*, mirmition *B*, mirmiceon *A* trapeiunta *HVO*, trapeiuncta *PAB*, trepeiunta *L*, trapeianta *X*, tarpcianta *Y:* Trapezus *Rav.* quas indomiti] *HPL*, quas indomitae *VAXY*, quasi indomitis *O*, quam ibi domitos *B* 6 scitharum *OB*, scythirum *HPVL* natione *OB* grecos *AB* commertium *XY* prestaturus *O* 7 scythiae medio *BXY*, medio scythiae *A* erupamque *A* alterutra *A*, alterutrum *OB*, utroque *L* 8 silicet *P* thanain] *HPVL*, tanain *OB*, thanaim *AX*, thanim *Y* uatissimum *H*, uastissimam *XY* findunt *B*[a] intrantem meotidam *YZ*, intrantem meotidem *X*, intrante neotida *O* 9 circuidus *O*, circumitus *X* passium *L*, *om. A*[1] CXLIIII] *XY*, centum quadraginta quattuor *OB*, clxiiii *HPVLA* nosquam *O*, numquam *A* octo] septem *XYZ* subsidentes *AOB* 10 occidentes *L* gens residet] gens redit *O*, gens sedit *B* que m.] *HVL*, quae m. *rel.* ambitu *O* 11 tisiam *O*, tisianus *B*, thisia *YZ* aliquilonem *P* chorumque] quorumque *O* africo] *PAXY*, afrigo *O*[b], affrico *B*, africa *HVL* 12 eoo] euro *OB* flutausis] *HPV*, fluttausis *A*, fluctausis *L*, flutaus *XY Duac.*, fluitans *Z*, flutausi *B*, flutasi *O:* Flatausis (*al.* flautasis) *Rav.: probabile est in* fluta *latere fluvii Alutae nomen ex Prisco opinor male transcriptum* secatur *B* uertigosus *HPV*[b]*L*, uestigosus *V*[a], uertigiosus *A* histri *BXY* 13 diuoluitur] *HPVLAOB*, uoluitur *XYZ* illi *OB* dacia est] daciaem *O* albibus *O* 14 emunita *om. L* quarum *A* qui] quod *AB* aquilone] *HPVL*, aquilonem *AOBY*, aquinalonem *X* uerget *O* ab] et ab *B* iustulae *B* 15 uenetharum] *HPVLXYZ*, uenetarum *A*, uenit uuinidarum *B*, uenit uuinadarum *O* considet *AXYZ* 16 multentur *A* scaueni *AO*, sclauani *B*, sclauenni *Z* et antes nominantur (dicuntur *A*) sclaueni *om. XYZ*

1) *Orosius 1, 2, 4. 5:* Riphaei montes . . . Tanaim fluvium fundunt qui . . . Maeotidas auget paludes.

minantur. Sclaveni a civitate Novietunense et laco qui appellatur Mursiano usque V 35
ad Danastrum et in boream Viscla tenus commorantur: hi paludes silvasque pro ci-
vitatibus habent. Antes vero, qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curvatur,
a Danastro extenduntur usque ad Danaprum, quae flumina multis mansionibus ab in-
5 vicem absunt. ad litus autem Oceani, ubi tribus faucibus fluenta Vistulae fluminis 36
ebibuntur, Vidivarii resident, ex diversis nationibus adgregati; post quos ripam Oceani
item Aesti tenent, pacatum hominum genus omnino [1]. quibus in austrum adsidet gens
Acatzirorum fortissima, frugum ignara, quae pecoribus et venationibus victitat. ultra 37
quos distendunt supra mare Ponticum Bulgarum sedes, quos notissimos peccatorum
10 nostrorum mala fecerunt. hinc iam Hunni quasi fortissimorum gentium fecundissimus
cespes bifariam populorum rabiem pullularunt [2]. nam alii Altziagiri, alii Saviri nun-
cupantur, qui tamen sedes habent divisas: iuxta Chersonam Altziagiri, quo Asiae bona
avidus mercator importat, qui aestate campos pervagant effusas sedes, prout armen-
torum invitaverint pabula, hieme supra mare Ponticum se referentes. Hunuguri autem
15 hinc sunt noti, quia ab ipsis pellium murinarum venit commercium: quos tantorum
virorum formidavit audacia. quorum mansione prima in Scythiae solo iuxta paludem 38
Meotidem, secundo in Mysiam Thraciamque et Daciam, tertio supra mare Ponticum
rursus in Scythia legimus habitasse: nec eorum fabulas alicubi repperimus scriptas,

---

H P V L A O B X (*Y Z*). *Rav. 4, 1 p. 168* (*inde Guido p. 552 Parth.*) *ad v.* 8: Chazaros . . . Iordanis Agaziros vocat. *Freculfus 1, 2, 25* [*16*] (*a* 16 quorum).

1 sclauani *OB*, scaueni *A* ad ciuitatem *A* nouietunense] *HPVA*, nouietuense *L*, nouietanense *XYZ*, noui et sclauinorum unnense (-sem *B*) *OB*: *intellegitur* Noviodunum laco] *HPV*, loco *LO*, lacu *ABXY* appellatur] dicitur *A* mursianus *A*, musiano *O*, musianus *B* 2 commorantur] commanentes *A* hi] hic *O* siluasque] et siluas *A* pro] per *O* 3 antei O^b qua] *Y*, quia *HPVLAOBXZ* pontico mare *O*, pontico mari *B* turbatur *O*, turbantur *B* 4 a danastro] ad dan. *X*, a nastro *L* danaprum] danubrum *O*, danubium *B* ab *om.* *A* 5 adsunt *A* ad] a *A* autem] enim *XYZ* oceni *A* fistule *O*, iustulae *B* 6 uidiuarii] *HPLAXYZ*, uiriuarii *V*, uidioarii *OB*: *infra 17, 96 dicuntur* Vividarii ex] et *XYZ* 7 pagatum *O* omninu* *O* austrum obsident *L*, austro adsedit (assedit *B*) *OB* 8 acatzirorum] *HLAXYZ*, acatzyrorum *P*, acatirorum *V*, agatzirorum *OB*: Agaziri *Rav.*, Ἀκάτζιροι *Priscus* (*scilicet* Κάτζιροι *fr. 8 p. 83 Muell.*, Ἀκατίζιροι *ib. p. 82*, Ἀκάτιροι *fr. 30 p. 105 et fr. 37 p. 107*) ignora *O* quae] qua ea *O*, quia ea *B* uictat *L*, nectitant *O*, uictitatat *B* 9 distendunt] H^1(?)P^b*VOX Duac.*, disten******* P^a, distunt *L*, distenduntur H^2*ABY* super *PA* uulgarum *V*, burgarum *O* sedes *om.* P^a 10 fortissimorum] *HPVLO*, fortissimarum *ABXY* fecundissima *XY* 11 cespes] cipes *O*, stipes *B* rabie *A* pullularunt] popularunt *OB* altziagiri] *HPVLAXY*, altziagri *Z*, **aulziagri *O*, aulziagri *B* sauiri] auiri *B*, fauiri *A*: *sunt* Σάβιροι *Prisci fr. 30 p. 104 Muell., similiter alii* nuncupatur *H*, nuncupatus *P* 12 tamen] tantum *XYZ* diuersas *OB* altziagiri] *HY*, ultziagiri *PV*, ultiziagiri *X*, ultiziagri *Z*, uúltziagiri *L*, autziagiri *A*, aulgiagiri *O*, aulziagri *B* 13 qui aestate] *LB*, quia aestate (eestate P^a) *HPVOXY*, qua egestate *A* peruagant] O^b*YZ*, peruagantur *ABX*, peruacant *HPVL*O^a effusas sedes] *HPVLXZ*, effusos sedes (habentes *ins. B*) *OB*, effusis sedibus *A*, effusas *Y* 14 inuitauenerint *P*, inuenerit *A* pontico *O* hunuguri] *HVLAXZ*, hunugguri *P*, uniguri *L*, hunucari O^b*B*, hunu**** O^a, hunugiri *Y*: Ὀνόγουροι *Priscus fr. 30 p. 104 Muell.*, patria Onogoria *Ravennas 4, 2 p. 170* autem] enim *XYZ* 15 quia] qui *O*, quod *A* bellium *O* uenit *om. L* commertium *V*, cummertium *PO* 16 audaciam *HPV* quorum] *fortasse* Gothorum mansione prima] *HPVL*, mansionem prima O^a, mansionem primam *A*O^b*XY*, mansionem primam esse *B* iusta *PA* 17 secunda *VA* mysiam thraciamque et daciam] *HPV*, misiam traciam quem traciam (*sic*) *L*, mensiam tratiasque et daciam *O*, maesiam thraciaque et dacia *A*, maesia traciaque et dacia *B*, mysiam (misiam *Y*) thraciasque et daciam (datiam *Y*, dacia *Z*) *XYZ* tercio *P*, tertia *VA* ponticu *O* 18 rursus] rursumque *L* scithiam *LO* abitasse *PV*, fuisse *A* aliculi *O*

---

1) *cf. quae sub Theodorici nomine Cassiodorius var. 5, 2 scripsit Haestis* 'in Oceani litore' *constitutis et regis amicitiam expetentibus.*

2) *cf. Cassiodorius var. 3, 6:* pullulat ex uno genere quadrifariam decus.

V qui eos dicunt in Brittania vel in unaqualibet insularum in servitute redactos et in unius caballi praetio a quodam ereptos. aut certe si quis eos aliter dixerit in nostro urbe, quam quod nos diximus, fuisse exortos, nobis aliquid obstrepebit: nos enim potius lectioni credimus quam fabulis anilibus consentimus.

39 Vt ergo ad nostrum propositum redeamus, in prima sede Scythiae iuxta Meotidem commanentes praefati, unde loquimur, Filimer regem habuisse noscuntur. in secunda, id est Daciae, Thraciaeque et Mysiae solo Zalmoxen, quem mirae philosophiae eruditionis fuisse testantur plerique scriptores annalium. nam et Zeutam prius habuerunt eruditum, post etiam Dicineum, tertium Zalmoxen, de quo superius diximus. nec de-40 fuerunt, qui eos sapientiam erudirent. unde et pene omnibus barbaris Gothi sapientiores semper extiterunt Grecisque pene consimiles, ut refert Dio, qui historias eorum annalesque Greco stilo composuit. qui dicit primum Tarabosteseos, deinde vocatos Pilleatos hos, qui inter eos generosi extabant, ex quibus eis et reges et sacerdotes ordinabantur[1]. adeo ergo fuere laudati Gaetae, ut dudum Martem, quem poetarum fallacia deum belli pronuntiat, apud eos fuisse dicant exortum. unde et Vergilius[2]: 41 'gradivumque patrem, Geticis qui praesidet arvis'. quem Martem Gothi semper asperrima placavere cultura (nam victimae eius mortes fuere captorum), opinantes bellorum praesulem apte humani sanguinis effusione placandum. huic praede primordia vovebantur, huic truncis suspendebantur exubiae, eratque illis religionis preter ceteros in-42 sinuatus affectus, cum parenti devotio numinis videretur inpendi. tertia vero sede super mare Ponticum iam humaniores et, ut superius diximus, prudentiores effecti, divisi per familias populi, Vesegothae familiae Balthorum, Ostrogothae praeclaris Amalis serviebant.

H P V L A O B X (*Y Z*) *Freculfus l. c.*

1 qui] quae *A* seruitute] *HPVO*, seruitutem *LABXY* in *om. A* 2 caualli *O*, cabilli *P* a quodam] quandam *O*, quondam *B* nostro urbe] *HPVO*, nostro orbe *LBXY*, nostra urbe *A* 3 quam quod] quam ut *A*, quanquam *XYZ* exortus *P*, exhortos *V* obstrepit *B*, obstrepet *AXY* lect. pot. *B* 4 consentimus ...... in prima sede sc. (sc. sede *A*) iuxta] contendimus prima sede scithiae (scythiae *B*) ut ergo ad nostrum in (in *om. B*) propisitum (propos. *B*) redeamus hii (hi *B*) iuxta *OB* 5 meotidem] m. paludem *AXYZ* 6 filemer *L* nuscuntur *P passim* secundo *OB* 7 thraciaeque et mysiae] tratiaeque et mesiae *O*, thraciae moesiaeque *A* zalmoxen] *HPVLBXY Frec.*, zalmosen *O*, zalmonen A^a, zalmozen A^b philosophiae er.] *HPVLAOX*^{a} *Frec.*, philosophicae er. BX^bY 8 tentantur *V* lerique *O* annalium *om. A* zeutem *Frec.* primum *A* 9 eruditam *O* post] pst *L* dicineum] *HPVAXYZ*, dicinium *L*, diceneum *B*, dcentum (*sic*) *O*: dycineus *sive* dicinius *Frec.* zalmoxen] *HPVBXY Frec.*, dalmoxen *L*, zalimoxem *O*, zalmozen *A* superius *om. A* 10 sapientia *A* bene *L* gothis *H* sapientioris *HP* 11 semper *om. A* refret *O* historias eorum annalesque] eorum annales *A* 12 stilo] sermone *A* dixit *OB* tarabostereos *O*, zarabostereos *B*, strabostes eos *L*, thorabostes eos *YZ* teinde *P*, qeinde (i above) (*sic*) *A* uocatos] *HPVLA*, uocitatos *OBXY* 13 hos] his *O* 14 ordinabuntur *O* ergo *om. L* fuerunt *A* gaetae] *H*, gaete *V*, getae *rel.* 15 dum *O* dicant fuise (*sic*) *A* uerilius *O*, uirgilius *LAXY* 16 gradiumque *HPO* greticis *O* martem *om. A* semper *om. OB* 17 plagauere *O* eius *om. V* opinantes] opinantur et *XZ*, opinantur enim *Y* 18 praesidem *XY* aptius *OB* sanguinis *om. A* plagandum *O* uouebantur] mouebantur *B*, uouebant *A* 19 trunci *A* subpendebantur *P* exubiae] *HPVO*, exuuiae *LABXY* regionis P^a pr. cet. *om. OB* insinuatos *O* 20 effectus *A* numinhis *V*, nominis *OB*, numini *XYZ* sedes *LBXY*, sedis *O* 21 supra *A Frec.* superius] iam *A* diximus *om. L* 22 uessegothae *X*, uaessegothae *Z*, uuisigothae *Y*, uesogothe *L* baltorum *AO*, balzorum *B*

---

1) *cf. Dio 68, 9:* ἐπεπόμφει μὲν (Decabalus) . . . πρέσβεις οὐχ ἔτι τῶν κωμητῶν ὥσπερ πρότερον, ἀλλὰ τῶν πιλοφόρων τοὺς ἀρίστους. *Cassiodorius tamen non tam Cassii Dionis annales adhibuit quam Getica Dionis Chrysostomi, in quibus similia narrata esse fidem facit oratio auctoris LXXII de habitu* (*2 p. 383 Reiske*): ἔνθα ἐνίοτε βλέπουσιν ἀνθρώπους τοὺς μέν τινας πίλους ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς ἔχοντας, ὡς νῦν τῶν Θρᾳκῶν τινες τῶν Γετῶν λεγομένων.

2) *Aen. 3, 35.*

Quorum studium fuit primum inter alias gentes vicinas arcum intendere nervis, V 43
Lucano[1]) plus storico quam poeta[2]) testante: 'Armeniosque arcus Geticis intendite
'nervis'. ante quos etiam cantu maiorum facta modulationibus citharisque canebant,
Eterpamara, Hanale, Fridigerni, Vidigoiae et aliorum, quorum in hac gente magna opinio
5 est, quales vix heroas fuisse miranda iactat antiquitas. tunc, ut fertur, Vesosis Scy- 44
this lacrimabile sibi potius intulit bellum, eis videlicet, quos Amazonarum viros prisca
tradit auctoritas, de quas et feminas bellatrices Orosius in primo volumine professa
voce testatur[3]). unde cum Gothis eum tunc dimicasse evidenter probamus, quem cum
Amazonarum viris absolute pugnasse cognoscimus, qui tunc a Borysthene amne, quem
10 accolae Danaprum vocant, usque ad Thanain fluvium circa sinum paludis Meotidis
consedebant. Thanain vero hunc dico, qui ex Ripheis montibus deiectus adeo preceps 45
ruit, ut, cum vicina flumina sive Meotis et Bosforus gelu solidentur, solus amnium
confragosis montibus vaporatus, numquam Scythico duriscit algore[4]). hic Asiae Eu-
ropaeque terminus famosus habetur[5]). nam alter est ille, qui montibus Chrinnorum
15 oriens, in Caspium mare dilabitur. Danaper autem ortus grande palude, quasi ex 46
matre profunditur[6]). hic usque ad medium sui dulcis est et potabilis, piscesque nimii

H P V L A O B X (*Y Z*). *Rav.* 2, 20 *p.* 115 *ad v.* 13: dicunt quod ipse Tanais inter Asiam et Europam dividat. *Freculfus l. c.* (*ad v.* 7 auctoritas).

1 studio *OB* arcum] *VY*, arcuum *HPL Frec.*, arcus *AOBX* intendere] tendere *B*[a] 2 storico] *HPVL*, historico *AOBXY* poete *O* armenios quoquae arcos greticis *O* intendite] intendere *XY* 3 ante quos etiam cantu (cantus *H*, cantum *O*)] *libri:* hic namque cantu m. f. modulationibusque et citharis canebant *Frec.*: *scr.* antiquitus etiam cantu 4 eterpamara hanale] *HPLA*, eterbamara hanale *V*, et spamara (*om.* hanale) *O*, ethespamerae (*om.* hanale) *B*, et herpamara hanale *X*, et herpamara halane *Y* uidigoiae] *HVX*, uidicoiae *PA*, uidigogae *L*, uidigothae *Y*, uuidicule (-lae *B*) *OB*, uidigitus *Z* magna] mana *HP*, *om.* *OB* opinio] copia *A* 5 quale *O* iactat ant.] liciat antiqui etas *O* uesosis] *HPOBXYZ*, uesozis *AV*, uesois *L*, Vesozes *Frec.* 6 lacrimabile] lacrimabi *L* sibi *om.* *L* int. pot. *V* uidel.] scilicet *L* quos] quod *O* amazonum *A* 7 de quas et] *HPVL*, de quibus et *XY*, de quas *O*, de quis *B*, de quibus *A* foeminis bellatricibus *A* orosius] et or. *OBXY* uolumine] libro *A* prouessa *P* 8 tunc *om.* *LOB* demigasse *O* probanus *P* 9 amazonum *A*[2] (amazon** *A*[1]) *B* absalute *O* aborystehene *X* 10 acole *V*, acolle *HP* danubrum *O*, danubium *B* tanain *O*, tanaim *B*, thanaim *AXY* circum *A* 11 consedebant *om.* *L* tanain *LOB*, thanaim *AXY* muntibus *O* desectus *XYZ* adeo] adit et *Z* 12 meotis et] aneotis et *O*, meotis siue *XY* bosforos *O* solum *L* amnium] animum *O*, annium *L*, omnium *AYZ* (*non X*) 13 uaporatur *A* duriscit] *HPVO*, durescit *LABY*, durescat *X* albore *L*, gelu *A* asiam europamque *O*, inter asiam europamque *B* 14 terminus] *LABXY*, terminos *HPVO* famosos *O* aliter *O* chrinorum *AOB*, cirinnorum *L* 15 dilabitur] *HPVLAOBXY* danaper . . . profunditur *om.* *L* danaper] *AXYZ*, danuper *O*, denuper *B*, daniper *HPV* autem] enim *XYZ* orti *O*, orta *B* grande] *HPV*, grandi *rel.* 16 mare *O*, mari *B* medium] nedium *O* picesque *A*, pisque *H* nimie *O*

1) *Pharsal.* 8, 221.

2) *cf. Martialis* 14, 194 *de Lucano:* sunt quidam, qui me dicant non esse poetam. *Servius ad Aen.* 1, 382: Lucanus . . . ideo in numero poetarum esse non meruit, quia videtur historiam composuisse, non poema. *Isidorus orig.* 8, 7, 10: Lucanus ideo in numero poetarum non ponitur, quia videtur historiam composuisse, non poema.

3) *Oros.* 1, 14: Vesozes rex Aegypti . . . Scythis bellum primus indixit . . . Scythae . . . Vesozem territum refugere in regnum cogunt *cet.* *c.* 15: apud Scythas duo regii iuvenes Plynos et Scolopythus . . . ingentem iuventutem secum traxere . . . per insidias trucidantur. horum uxores exilio ac viduitate permotae arma sumunt . . . Amazones dictae.

4) *Mela* 1, 19, 115: Tanais ex Riphaeo monte deiectus adeo praeceps ruit, ut, cum vicina flumina tum Maeotis et Bosphorus tum Ponti aliqua brumali rigore durentur, solus aestus hiememque iuxta ferens idem semper et subsimilis incitatusque decurrat.

5) *cf. Orosius* 1, 2, 4. 52.

6) *Mela* 2, 1, 7: Callippidas Hypanis includit: ex grandi palude oritur, quam matrem eius accolae appellant et diu qualis natus est defluit.

V saporis gignit, ossa carentibus chartellagine tantum habentes in corporis continentiam[1]. sed ubi fit Ponto vicinior, parvum fontem suscipit, cui Exampheo cognomen est, adeo amarum, ut, cum sit quadraginta dierum itinere navigabilis, huius aquis exiguis inmutetur, infectusque ac dissimilis sui inter Greca oppida Callipidas et Hypannis in mare defluat[2]. ad cuius ostia insula est in fronte, Achillis nomine[3]. inter hos terra 5 vastissima, silvis consita, paludibus dubia.

VI 47 Hic ergo Gothis morantibus Vesosis, Aegyptiorum rex, in bellum inruit, quibus tunc Tanausis rex erat. quod proelio ad Phasim fluvium, a quo Fasides aves exortae in totum mundum epulis potentum exuberant, Thanausis Gothorum rex Vesosi Aegyptiorum occurrit, eumque graviter debellans in Aegypto usque persecutus est, et nisi 10 Nili amnis intransmeabilis obstetissent fluenta vel munitiones, quas dudum sibi ob incursiones Aethiopum Vesosis fieri praecepisset, ibi in eius eum patria extinxisset. sed dum eum ibi positum non valuisset laedere, revertens pene omnem Asiam subiugavit[4] et sibi tunc caro amico Sorno, regi Medorum, ad persolvendum tributum subditos fecit. ex cuius exercitu victores tunc nonnulli provincias subditas contuentes et in omni 15 48 fertilitate pollentes deserta suorum agmina sponte in Asiae partibus residerunt. ex quorum nomine vel genere Pompeius Trogus Parthorum dicit extitisse prosapiem[5].

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 ossa carentibus] *HPVLO*, ossibus carentes *ABXY* chartellagine] *HPV*^{b}, cartellagine *V*^{a}, cartallaginem *L*, carthilaginem *OB*, cartilaginem *AY*, chartilaginem *X* tantum] tamen *XY* continentia *B* 2 fit *om. L* uicinior] uino *L* fomitem suscepit *O* ex amplexu *OB* cognomen] nomen *L* 3 nauicabilis *HPV* 4 suis *HPVL*, sibi *A* greca (grega *B*) oppida] grecas *XYZ* hypannis] *HPVLA*, hyppannis *X*, hippanis *Y*, hipanis *O*, hippannis *Z*, impanis *B* 5 suius *O* hostiam *LO* 7 gottis *O* commorantibus *L* uesosis] *HP*^{b}*VBXY*, nesosis *P*^{a}, uesozis *A*, uesois *L*, uessossis *O* aegythiorum *O* bellum] belum *P*, belluit *O* irruit *V*, ruit *A* quisbus *O* 8 tunc *om. L* thanausis *XZ*, taunasis *OB*, tuusis *L* quod proelio] *HPV*, quod praelium *L*, quo pr(o)elio *AOBXY* pasim *P*^{a}, fasim *AXY* fluminum *A* fasides] *HPVLXY*, phasides *AOB* 9 toto (todo *O*) mundo *AOBXY* potentium *O*, potencium *A* exuperant *B* thanausus (?) *L*, taunasis *OB* uesozi *A*, uesozis *O* 10 occurrit] regi occ. *LA* aegypto] *HPV*, (a)egyptum *AOBXY*, egiptum *L* 11 amnis *om. A* obstetissent] *HPVO*, obstitissent *ABXY*, obstitisset *L* fluenta *om. L* ob *om. O* 12 uesoses *O*, uesozis *A* praecepisset] *HL*, praecoepisset *B*, praecipisset *PV*, percipisse *O*, praecepissent *X*, praecepit *AY* eum patria] *AOBXY*, semper patria *HPL*, patria semper *V* 14 carum amicum *B* sornu *OXYZ*, sornum *B* rege *O*^{1}, regem *O*^{2}*B* subdito *O*, subditum *B* 15 tunc exerc. uict. *A* in *om. A* 16 deserta suorum agmina] *HPVLO*, deserto s. agmine *ABXY* sponte] ponte *P* residerunt] *HPVLAOB*, resederunt *XY* 17 trogus] trogas *HPVO* extetisse *O*, esse *A* prosapiem] *HPVOB*, prosapiaem *L*, prosapiam *AXY*

---

1) *Mela 2, 1, 6:* Borysthenes . . . alit laetissima pabula magnosque pisces, quibus et optimus sapor et nulla ossa sunt. *Solinus 15, 1:* in (Borysthene) pisces egregii saporis et quibus ossa nulla sunt nec aliud quam cartilagines tenerrimae.

2) *Mela post adlata supra p. 65 not. 6 pergit:* tantum non longe a mari ex parvo fonte cui Exampheo cognomen est adeo amaras aquas accipit, ut ipse quoque iam sui dissimilis et non dulcis hinc defluat. Asiaces proximus inter Callippidas Asiacasque descendit.

3) *Mela 2, 7, 98:* Leuce Borysthenis ostio obiecta (insula) parva admodum et quod ibi Achilles situs est, Achillea cognomine.

4) *Iustinus 1, 1, 6:* fuere . . . Vezosis (vezoris, vizosis *similiterve libri*, Sesosis *edd.:* Vesores *vel* Vesozes *Oros. 1, 14*) Aegypti et Scythiae rex Tanaus, quorum alter in Pontum, alter usque Aegyptum excessit. 2, 3, 8: primus Scythis bellum indixit Vezosis (*libri ut supra*) rex Aegyptius . . . Scythae . . . legatis respondent . . . non expectaturos Scythas dum ad se veniatur . . . nec dicta res morata . . . rex . . . in fugam vertitur . . . Scythas ab Aegypto paludes prohibuere. inde reversi Asiam perdomitam vectigalem fecere.

5) *Iustinus 2, 1, 3:* cum ipsi (Scythae) Parthos Bactrianosque, feminae autem eorum Amazonum regna condiderint. *cf. Arrianus Parth.* (*apud Photium cod. 58*): Πάρθους δέ φησιν ἐπὶ Σεσώστριδος τοῦ Αἰγυπτίων βασιλέως καὶ Ἰανδύσου (Ταναύσου *legit Trogus*) τοῦ Σκυθῶν ἀπὸ τῆς σφῶν χώρας Σκυθίας εἰς τὴν νῦν μετοικῆσαι.

unde etiam hodieque lingua Scythica fugaces quod est, Parthi dicuntur[1], suoque generi respondentes inter omnes pene Asiae nationes soli sagittarii sunt et acerrimi bellatores. de nomine vero, quod diximus eos Parthos, fugaces, ita aliquanti aethymologiam traxerunt, ut dicerent Parthi, quia suos refugerunt parentes. hunc ergo Thanausim regem Gothorum mortuum inter numina sui populi coluerunt. VI

Post cuius decessum et exercitu eius cum successores ipsius in aliis partibus expeditione gerentibus feminae Gothorum a quadam vicina gente temptantur in praeda. quae doctae a viris fortiter resisterunt hostesque super se venientes cum magna verecundia abigerunt. qua patratae victoria fretaeque maioris audacia invicem se cohortantes arma arripiunt elegentesque duas audentiores Lampeto et Marpesia principatui subrogarunt. quae dum curam gerunt, ut et propria defenderent et aliena vastarent, sortitae Lampeto restitit fines patrios tuendo, Marpesia vero feminarum agmine sumpta novum genus exercitui duxit in Asiam[2], diversasque gentes bello superans, alios vero pace concilians, ad Cauchasum venit, ibique certum tempus demorans loci nomen dedit Saxum Marpesiae, unde et Vergilius[3]: 'ac si dura silex aut stet Marpesia cautes', in eo loco, ubi post haec Alexander Magnus portas constituens Pylas Caspias nominavit, quod nunc Lazorum gens custodit pro munitione Romana. hic ergo certum temporis Amazonas commanentes confortati sunt. unde egressi et Alem fluvium, quod iuxta Gargaram civitatem praeterfluit, transeuntes, Armeniam, Syriam Ciliciamque, Galatiam, Pisidiam omniaque Asiae loca aequa felicitate domuerunt; Ioniam Eoliamque VII 49 50 51

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 lingua] litna (*sic*) *O* quod] id *A* parti *O* genere *L* 2 nat. as. *A* 3 quo *A* fugaces] id est fugaces *B* ethim. al. *A* 4 dicerent] *HPVLOXY*, dicerentur *AB* fugerunt *A* taunasim *OB* 5 mortuum *om. OB* nomina *L*, nomini *O* 6 et *om.* P^a*AB* exercitum *LOX* cum successores] *HPVL*, cum suessores *O*, cum sessoribus *B*, cum successore *AY*, a successoribus *X* in *om. A* expeditione] *HPVL*, expeditionem *AOBXY* 7 gerentibus] gerente *AB* temptantur] temptatae *B*, tentate *O* praeda] *HPV*, preda *L*, pr(a)edam *AOBXY* 8 duct(a)e *OB*: *fortasse* edoctae resisterunt] *HPVL*, restiterunt *AOBXY* se *om. LO* 9 abigerunt] *V*, abgerunt *P*, abierunt *HL*(?)*O*, abegerunt *ABXY* qua] quae *B* patratae] *HPV*, patrate *L*, parate *O*, patrata *ABXY* uictoriae *O* fretaeque (que *om. A*) maioris (maiori *ABXY*) audacia (audaciae *O*)] *fortasse* factaeque maioris audaciae cohortantur *A* 10 corripiunt *A* elegentesque] *HPVLX*, eligentesque *AOBY* duos *L* audatiores *XY* lampeton *XY* marpesia] *O*, marpesiam *B*, marpessa *HP*, marpessam *V*, marpesam *A*, marsepeia *L*, marsepiam *XY* 11 subrogarent *O*, subrogauerunt *AXY* gerunt ut et] *XY*, gerunt ut *AOB*, geruntur et *HPVL* propria] patriam *XYZ*, pria A^1 defenderint *O* 12 sortitae lampeto (lampito *L*)] sortito lamp. *B*, fortiter l. *Z*, lampeto sorte *A*, lampato (*om.* sort.) *X* fines] ad fines *VX* patrias *Z* tuendo] *HPB*, tuendos *VLAOXY*, tuendas *Z* mapesa *A*, marsapieia *L*, marsepia *Y* (*non X*) sumpta] *HPV*, sumpto *LAOBXY* 13 exercitui] *HPV*, exercituum *L*, exercitus *AOBXY* duxit] direxit *A* diuersasque gentes] diuersosque *OB* alios] alias *XY*, aliosque *A* 14 conciliaris (*sic*) *A* cauchasum] *HPV*, caucasum *AOBXY*, causam *L* certo tempore demorata *A* loci] *HPVLOXY*, loco *AB* 15 marsepeiae *L*, marsepiae *XY*, marp̄ *A* unde . . . marpesia *om. OB* et *om. A* uergilius] *H*, uirgilius *PVLAXY* ac si] quam si *Vergilius* marsepia *XY*, mapesia *A* cautis *B*, cauti *O*, cuutes *L* 16 in eo loco *om. A* haec] hoc *A*, *om. YZ* (*non X*) 17 quod] quas *AXY* lazurum P^a, lazaram O^a, luzorum *XYZ* certum tempus (*sic*) *post* amazones *A* 18 amazonas] *HPV*, amazones *LA*, amazon(a)e *OBXYZ* confortati] *HPVL*, confortatae *AOBXY* egressi et alem] *HV*, egress***alem P^1, egresse (-sae P^2) talem P^2*L*, egressae etalem (aetalem *X*) *AOXYZ*, egressae et alim *B* quod] *HPVO*, qui *LABXY* 19 iuxta *om. A* gargarum *OB*: *intelleguntur Gangra Paphlagoniae* perfluit *OB* armenia *O* siriam *VLAO* cyliciamque *PVB*, ciliamque *O* 20 gal. pisiriam *P*, gal. psidiam *L*, galiciamque pisidium (*sic*) *B*, pissidiam galaciam *A* loca] oppida *B* aeque *OX*

1) *Iustinus 41, 1, 1. 2:* Parthi . . . Scytharum exules fuere. hoc etiam ipsorum vocabulo manifestatur, nam Scythico sermone exules Parthi dicuntur.

2) *Iustinus 2, 4, 12—14:* duae his (Amazonibus) reginae fuere Marpesia (martesia *codd.*) et Lampeto, quae in duas partes agmine diviso . . . vicibus gerebant bella, soli terminos alternis defendentes . . . itaque maiore parte Europae subacta Asiae quoque nonnullas civitates occupavere. *cf. Oros. 1, 15.*

3) *Aen. 6, 471.*

VII conversae deditas sibi provincias effecerunt. ubi diutius dominantes etiam civitates castraque suo in nomine dicaverunt. Ephesi quoque templum Dianae ob sagittandi ac venandi studium, quibus se artibus tradidissent, effusis opibus mirae pulchritudinis
52 condiderunt[1]. tale ergo Scythiae genitae feminae casu Asiae regna potitae per centum pene annos tenuerunt[2] et sic demum ad proprias socias in cautes Marpesios, quas 5 superius diximus, repedarunt, in montem scilicet Caucasi[3]. cuius montis quia facta iterum mentio est[4], non ab re arbitror eius tractum situmque describere, quando maxi-
53 mam partem orbis noscitur circuire iugo continuo. is namque ab Indico mare surgens, qua meridiem respicit, sole vaporatus ardescit; qua septentrione patet, rigentibus ventis est obnoxius et pruinis[5]. mox in Syriam curvato angulo reflexus, licet amnium 10 plurimos emittat, in Vasianensem tamen regionem Eufratem Tigrimque navigeros ad opinionem maximam perennium fontium cupiosis fundit uberibus. qui amplexantes terras Syrorum Mesopotamiam et appellari faciunt et videri, in sinum rubri maris fluenta
54 deponentes. tunc in boream revertens Scythicas terras iugus antefatus magnis flexibus pervagatur atque ibidem opinatissima flumina in Caspium mare profundens Araxem, 15 Cysum et Cambisen continuatoque iugo ad Ripheos usque in montes extenditur. indeque Scythicis gentibus dorso suo terminum praebens ad Pontum usque discendit, consertisque collibus Histri quoque fluenta contingit, quo amne scissus dehiscens Scythia
55 quoque Taurus vocatur. talis ergo tantusque et pene omnium montium maximus excelsas suas erigens summitates naturali constructione praestat gentibus inexpugnanda 20

H P V L A O B X (Y Z). Rav. 2, 12 p. 77 ad v. 15: flumina id est Araxes Mardes Coapis Bactros Terdon Cyros Cisson Cambissis, ex quibus fluminibus merguntur in oceano Caspio. *idem 2, 20 p. 115 ad v.* 16: Caucasi montes secum Caspios amplectentes magnumque flexum per longum intervallum dantes se cum . . . montibus Rimphaeis adunant.

1 efficerunt *O* etiam *om. O* (*in transitu a pagina ad paginam*) *B* 2 dicauerunt] indicauerunt *P*, dedicauerunt *A* 3 ac] que (*sic*) *A* uenandis *P* operibus *O* mira pulchritudine *XY* 4 condiderunt] effecerunt *L* tale] *HPVA*, tali *LOB*, tales *XYZ* scythiae genitae] *HVL*, scythiae genitate *P*, scithiae gentae *A*, scithia gente *O*, scythia gente *Z*, scythiae gentis *B*, scythia genitae *XY* asiae regno *B*, regna asiae *XY* potitae] potita*** *P* 5 domum P^a proprios *L* marpesios] *HPVLO*, marpesias *B*, marsepias *AXY* quas (quos *L*) sup. dix. *om. A* 6 repedauerunt *AX* monte *LOB* caucaso *B*, caucasum *A* 7 re] se *O* tractatum *O* 8 urbis *O* nuscitur *PV* circumire *X* his *V* mare] *HPV*, mari *LAOBXY* 9 quam O^a meridie *O* res spicit *P* uap.] inuaporatus *PA* quas O^a septentrione] *HPVL*, septentrionem *A*, septentrioni *OBXY* 10 in *om.* P^a siria *O* amnium] tamnium *P*, animum *A* 11 plurimus *P* uasianensem] *HPVLA*, asianensem *XYZ*, asianam *O*, asiam *B* tamen] tantum *XYZ* eufraten *AO* tigrinque *O* nauigeros] *BXY*, nauigerosi *HPL*, nauigeros* *V*, nauigero *O*, nauigeros sed *A* 12 oppionem *A* cupiosis] *HP*, copiosis *rel.* uberius *O* quamplexantes *P* 13 syrorum] assiriorum *OB* appellari] *AOBXY*, apellari *L*, appella *HPV* 14 terres *V* iugum antefatum *ABXY* magis flexionionibus (*sic*) *A* 15 ibidem] ibi *XYZ* 16 cysum] *HPVOX*, cisum *L*, cissum *B*, cydnum *Y*, cirum *A*, cyrum *Pollingensis coniectura felici: Ravennas* Cisson cambisen] *HPVLBX*, cambisent O^a, cambisem AO^bY rifeos *O* que *om. B* in *om. AOBXY* 17 discendit] *HPVO*, descendit *LBXY*, descendere *A* 18 contingent *HPV* quod *O* amnis scisus dehiscens *O*, amnis eis. sus. dehiscit (*sic*) *B* scythia] in scithia *AB* 19 quoque *om. A* uocatur] dicitur *A* 20 erigens] regens *OB*

---

1) *Iustinus 2, 4, 14. 15:* (Amazones) maiore parte Europae subacta Asiae quoque nonnullas civitates occupavere: ibi Epheso multisque aliis urbibus conditis *cet. cf. Oros. 1, 15.*

2) *Orosius 1, 16:* mulieres patria profugae Europam atque Asiam . . . intraverunt pervagatae sunt deleverunt: centum paene annis . . . tenuerunt . . . (Gothorum) feminae maiorem terrarum partem immensis caedibus deleverunt.

3) *Iustinus post verba supra not. 1 allata:* partem exercitus cum ingenti praeda domum dimittunt. *cf. Oros. l. c.*

4) *cf. § 50.*

5) *cf. Solinus 38, 10:* mons Taurus ab Indico primum mari surgit . . . . *§ 12:* . . . nominatus . . . ubi in excelsissimam consurgit sublimitatem Caucasus . . . . *§ 13:* quantus meridiem videt, sole inaestuat: quidquid septemtrioni oppositum est, vento tunditur et pruina.

munimina. nam locatim recisus, qua disrupto iugo vallis hiatu patescit, nunc Caspias portas, nunc Armenias, nunc Cilicas[1], vel secundum locum quale fuerit, facit, vix tamen plaustro meabilis, lateribus in altitudinem utremque desectis, qui pro gentium varietate diverso vocabulo nuncupatur. hunc enim Lammum, mox Propanissimum Indus appellat; Parthus primum Castram, post Nifatem edicit; Syrus et Armenus Taurum, Scytha Cauchasum ac Rifeum, iterumque in fine Taurum cognominat; aliaeque conplurimae gentes huic iugo dedere vocabulo[2]. et quia de eius continuatione pauca libabimus, ad Amazonas, unde divertimus, redeamus. VII

VIII 56 Quae veritae, ne eorum prolis rarisceret, vicinis gentibus concubitum petierunt, facta nundina semel in anno, ita ut futuri temporis eadem die revertentibus in id ipsum, quidquid partus masculum edidisset, patri redderet, quidquid vero feminei sexus nasceretur, mater ad arma bellica erudiret: sive, ut quibusdam placet, editis maribus novercali odio infantis miserandi fata rumpebant[3]. ita apud illas detestabile puerperium erat, quod ubique constat esse votivum. quae crudelitas illis terrorem (57) maximum comulabat opinionis vulgatae. nam quae, rogo, spes esset capto, ubi indulgi vel filio nefas habebatur? contra has, ut fertur, pugnavit Herculis, et Melanis pene plus dolo quam virtute subegit. Theseus vero Hippoliten in praeda tulit, de qua et genuit Hypolitum[4]. hae quoque Amazones post haec habuere reginam nomine

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 locatim] locatum *Y*, paulatim locatim *Z*, paulatim *X* rec.] rec. est *A* qua] qui *O* dirupto *X* pat. hiatu *A* 2 cilicias *L* quale fuerit] qualis f. *AB*, aequalem *XYZ* uix] iuxta *A* 3 tamen] tantum *XYZ* plaustris *L* meabiles *O*, measibilis P^a utremque] *HPV*, utrimque *AB*, utrumque *LO*, *om.* *XYZ* desectis] directis *AO*(?)*B* 4 nuncupantur *A* lammum] *HPVXY*, laminum *LO*, lamnium *Z*, iamnium *B*, iamnum *A* propanissimum] *HPVL*, propanissum *AXY*, propanisum *Z*, propanismum *OB* intus P^a 5 prima *A* castram] *HPVLXZ*, castrum *O*, castra *ABY* nifacem *LOBZ* edicis P^a, edicet *O* armenius *ABY* 6 scytha] *HPX*, scitha *VL*, scithi *OB*, scythia *YZ* cauchasum] *HPV*, caucasum *LABXY*, caucausum *O* finem *L* cognominant *OB*, uocat *A* aliaque conplura *OB* 7 uocabulo] *HPV*, uocabula *LABXY*, cabula *O* 8 libabimus] *HPV*, liuauimus *O*, libauimus *rel.* amazones *B* 9 ueritatae *H* earum *B* prolis] *HPVL*, proles *AOBXY*ularisceret] *HPV*, rariscerit *O*, raresceret *LABXY* uicinis] a uic. *AB* 10 factis nundinis *AXYZ* futuris temporis *O*, futuris temporibus *B* eodem die *XYZ*, eadem de *O*, eis deinde *B* reuertibus *O*, uertentibus P^a 11 quidquid] *HPO*, quicquid *VLAB*, quotquot *XYZ* partibus *H* mascolum *O*, masculini *B* ededisse *O*, edidissent *A* redderent *A*, redderetur *BX* (*non Y*) quidquid] *HPO*, quicquid *VLABXY* 12 nasceretur *om.* *A* mater] in utero *XYZ* quibus tam *P* 13 nuuercali *O* miserandi] inmiserandi *O*, immiserandi *B* facta *O* detestale *P* 14 illis] illi *O* 15 maximum] magnum *OB* comulabat] *HO*, commulabat *PV*, cumulabat *LABXY* opinione uulgata *OB* spes] ospes *O* capto *om.* *OB* indulgi] ignosci *OBXY* 16 habetur *L* pugnabit O^b, pugnabat *B*, pugnabant *Z* herculis] *HPV*, hirculis *O*, hercules *LABXY* melanis pene] *HPVLAOXYZ*, melanes pene *B*: *requiritur* Menalippen, *sed erravisse videtur auctor* 17 thereus *OB* hippoliten] *HPX*, hyppoliten *VY*, ippoliten *O*, hipoliten *A*, ypoliten *LB* praedam *AOB* 18 et *om.* *LA* hypolitum] *HP*, hyppolitum *VXY*, ypolitum *LB*, ippplit** O^a, ippolitum O^b, hipolitum *AZ* hae] haec *L* post] posta O^a

1) *cf. Solinus 38, 13:* ubi dehiscit hiulcis iugis, facit portas, quarum primae sunt Armeniae, tum Caspiae, post Ciliciae.

2) *cf. Solinus 38, 12:* pro gentium ac linguarum varietate plurifariam nominatus apud Indos Iamus (*sic libri plerique*, Iamos *Paris.*: Imaus *Plinius auctor Solini*), mox Propanisus (propannisos *vel* profanisus *libri*). Choatras apud Parthos, post Niphates, inde Taurus atque ubi in excelsissimam consurgit sublimitatem Caucasus. interea etiam a populis appellationem trahit.

3) *Iustinus 2, 4, 9. 10. 11:* ne genus interiret, concubitus finitimorum ineunt. si qui mares nascerentur, interficiebant: virgines in eundem ipsis morem . . . armis equis venationibus exercebant. *cf. Oros. 1, 15.*

4) *Iustinus 2, 4, 21—24:* Hercules ad litus Amazonum adplicuit, . . . multae . . . caesae captaeque, in his . . . Melanippe ab Hercule, Hippolyte a Theseo . . . Theseus obtenta in praemium captiva eandem in matrimonium adsumpsit et ex ea genuit Hippolytum. *cf. Oros. 1, 15.*

VIII Penthesileam, cuius Troiano bello extant clarissima documenta[1]. nam hae feminae usque ad Alexandrum Magnum referuntur tenuisse regimen[2].

IX 58 Sed ne dicas: de viris Gothorum sermo adsumptus cur in feminas tamdiu perseverat? audi et virorum insignem et laudabilem fortitudinem. Dio storicus et antiquitatum diligentissimus inquisitor, qui operi suo Getica titulum dedit (quos Getas iam superiori loco[3] Gothos esse probavimus, Orosio Paulo[4] dicente) — hic Dio regem illis post tempora multa commemorat nomine Telefum. ne vero quis dicat hoc nomen a lingua Gothica omnino peregrinum esse, nemo qui nesciat animadvertat usu pleraque nomina gentes amplecti, ut Romani Macedonum, Greci Romanorum, Sarmatae Germanorum, Gothi plerumque mutuantur Hunnorum. 59 is ergo Telefus, Herculis filius natus ex Auge, sororis Priami coniugio copulatus, procerus quidem corpore, sed plus vigore terribilis, qui paternam fortitudinem propriis virtutibus aequans Herculis genium formae quoque similitudinem referebat[5]. huius itaque regnum Moesiam appellavere maiores[6]. quae provincia habet ab oriente ostia fluminis Danubii, a meridie Macedonia, ab occasu Histria, a septentrione Danubium[7]. 60 is ergo antefatus habuit bellum cum Danais, in qua pugna Thesandrum ducem Greciae interemit et dum Aiacem infestus invadit Vliximque persequitur, vitibus equo cadente ipse corruit Achillisque iaculo femur sauciatus diu mederi nequivit; Grecos tamen, quamvis iam saucius, e

---

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 troiana *B* 2 alaexandrum *O* magnum *om. A* 3 gotthorum *O* adsumptos *O*, ads. est *AXY*, ads. que *Z* f(o)eminis *BXY* perseuerat] *HPVLAXYZ*, perseuerit *O*, perseueret *B* 4 hi(*vel* y)storicus *AOBXY* 5 getica] gretia *B* 6 superiori] superi *H* gothos] nos *L* prouauimus *P*, probabimus *O* horosio *O* dio] diu *O* 7 multa tempora *A* telefum] *HPVLX*, thelefum *Y*, telephum *AOB* dicam *O* 8 liga A^{a}, linga A^{b} nemo *delendum* anim*aduertat *V*, animaduerti *O*, animaduertit *B*, animaduertat tamen *A* usum *O* 9 gentis *OB* macedorum *L* 10 hunnorum] hannorum B^{a}, annorum *O*, hunorum *XYZ*, unorum *A*: *similiter passim* his VAO^{a} thelefus *XY*, telephus *O*, thelephus *B*, telesius *A* hirculis *O* 11 ex] et *A* sorore *OB* 12 qui *om. B* hirculis *O* geniō *OB*, ingenium *AXYZ*: *fortasse fuit* Herculis genitum formae quoque similitudine referebat 13 regnum *om. O* moesia *VL*, maesiam *A* 14 habet *post* 15 danubium *OB* ost. ab or. *A* macedonia] *HPVL*, macedoniam *AOBXY* 15 histria (istria *L*, histriam *XY*) a septentrione] hytrione *OB*, histriam ab arccoo (*sic*) *A* his *V* ante factus *O* 16 donais *PO* thesandrum] *HPVLOX*, thessandrum *Y*, thessandum *B*, tesandrum *A* alacem *O* 17 uliximque] *HPL*, ulixemque *VAOBXY* uitibus] *Clossius*, uicibus (uixibus L^{a}) *libri* candente *V* achilisque *O*, achillique *A* 18 femore *O*, foemore *B* sauxiatus *L* diu mederi] *XY*, diu maederi *B*, dio nederi *O*, diomede*e L^{a}, diomede $HPVL^{b}$, diomedem *A* quamuis] quam A^{1} e *om. A*

---

1) *Orosius 1, 15:* post Orithyiam Penthesilea regno potita est, cuius Troiano bello clarissima inter viros documenta virtutis accepimus. *cf. Iustinus 2, 4, 31.*

2) *Iustinus 2, 4, 32:* interfecta deinde Penthesilea . . . paucae quae in regno remanserant . . . usque ad tempora Alexandri magni duraverunt.

3) *cf. c. 5 § 40.*

4) *Orosius 1, 16:* modo autem Getae illi, qui et nunc Gothi.

5) *cf. Dictys 2, 4:* (Telephus) Hercule genitus procerus corpore ac pollens viribus divinis patriis virtutibus propriam gloriam aequiparaverat. *c. 3:* Teuthranius Teuthrante et Auge genitus frater Telephi uterinus. *c. 5:* Astyochen enim Priami iunctam sibi (Telepho) matrimonio. *apud Quintum Smyrnaeum 6, 135 Astyoche non filia Priami est, ut apud Dictyn, sed soror, ut apud Iordanem.*

6) *cf. Dictys 2, 1:* Telephus . . . tum Moesiae imperator erat.

7) *Orosius 1, 1, 55:* Moesia ab oriente habet ostia fluminis Danuvii, ab euro Thraciam, a meridie Macedoniam, ab Africo Dalmatiam, ab occasu Histriam, a circio Pannoniam, a septentrione Danuvium.

suis finibus proturbavit[1]. Thelepho vero defuncto Euryphylus filius successit in regno, IX ex Priami Frygum regi germana progenitus[2]. qui ob Casandrae amorem bello interesse Troiano, ut parentibus soceroque ferret auxilium, cupiens, mox venisset extinctus est[3].

5 Tunc Cyrus, rex Persarum, post grande intervallum et pene post DCXXX an- X 61 norum tempore (Pompeio Trogo testante) Getarum reginae Thomyre sibi exitiabile intulit bellum. qui elatus ex Asiae victoriis Getas nititur subiugare, quibus, ut diximus[4], regina erat Thomyris. quae cum Abraxem amnem Cyri arcere potuisset accessum, transitum tamen permisit, elegens armis eum vincere quam locorum beneficio 10 submovere; quod et factum est. et veniente Cyro prima cessit fortuna Parthis in 62 tantum, ut et filium Thomyris et plurimum exercitum trucidarent. sed iterato Marte Getae cum sua regina Parthos devictos superant atque prosternunt[5] opimamque praedam de eis auferunt, ibique primum Gothorum gens sirica vidit tentoria. tunc Thomyris regina aucta victoria tantaque praeda de inimicis potita, in partem Moesiae, 15 quae nunc a magna Scythia nomen mutuatum minor Scythia appellatur, transiens, ibi in Ponti Moesiaco litore Thomes civitatem suo de nomine aedificavit. dehinc Darius, 63

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 thelepho] *HLOB*, theiepho *P*, telepho *V*, teleso *A*, thelefo *XY* uero] itaque *XYZ* euryphylus] *HP*, euryphilus *Z*, euriphilus *VLAY*, euripilus *O*, euripylus *X* in *om. A* 2 regi] *HPVL*, rege *OX*, regis *ABY* casandrae] *HPVA*, casandre *L*, cassandrae *OBXY* 3 ut] ac *OB* ferre *B* cupieris *A* mox] mox cum *XYZ* extintus *O*, extinxtus (*sic*) *B* 5 post grandi interuallo *XYZ* pene *om. XY* 6 tempore] *HPVO*, tempora *LBXY*, tempus *A* pompelo *O* trogo] *ABXY*, troco *HPVL*, truco *O* gestarum *O* thomyre] *HP*, thomir(a)e *VLOXY*, thameri *B*, thomiri *A* exitiabile] inexitiabile *B*, exsitiabile *L*, exiciabile *P*, exitiabilem *O* 7 uictoris *OZ*, uictoria *B* gestas *AO* subiucare *O* ut dix. *om. A* 8 regina erat] erat regina *A*, regnauerat *B* thomyris] *HPV*, thomiris *LAXYZ*, homeris *O*, thamaris *B* abraxem amnem] *HPVLO*, abraxe amne *YZ*, ab araxe amne *ABX* cyri] cyrum *X* arcere *om.* B^a, *post* potuisset AB^b accessum (accensum *L*, acce**um P^a) transitum] *HPVLAXYZ*, accessus transire *OB* 9 tamen] tantum *A* elegens *HP*, eligens *rel.* 10 primo *L* in tantum] tamen *O*, tanta *B* 11 et *om. A* thomyris] *HPVA*, thomiris *LXY*, thomeris *O*, thamiris *B* trucidarint *O* 12 getae] *BXY*, gethae *A*, gete *O*, geti *HPVL* opinamque *O* 13 sirica] *HPVL*, serica *AOBXY* uident *OB* thomyris] *HPV*, thomiris *LXY*, thomeris *O*, thom̄ *A*, thamiris *B* 14 regina *om. A* acta *OB* tanteque pr. O^a, tantamque predam *L* inimicos *L* mesiae *AO* 15 a *om. O*, ex *B* nomine *A* mutuatur *L*, mutua *O*, muatua (?) B^a, mutuata B^b, mutuato *A* appellatur] est appellata *B*, dicitur *A* 16 ponti moesiaco litore thomes] ponte mersia colitur et hominis *O*, ponte moesie colitur et thameris *B* — de suo *A* clarius B^a

1) *cf. Dictys 2, 2:* in ea pugna Thessandrus . . . congressus cum Telepho ictusque ab eo cadit . . . *c. 3:* Teuthranius . . . frater Telephi uterinus . . . telo eius (Aiacis) occubuit. eius casu Telephus . . . perculsus . . . fugatis quos adversum ierat cum obstinate Vlixem inter vineas . . . insequeretur, praepeditus trunco vitis ruit . . . Achilles . . . telum iaculatus femur sinistrum regi transfigit. *c. 10:* Telephus . . . cum nullo remedio mederi posset. *equi non meminit Dictys, meminit Eustathius schol. Iliad. 1, 59:* ὁ δὲ Τήλεφος . . . πέπονθε μὲν τραῦμα δεινὸν ὑπὸ Ἀχιλλέως, ἀμπέλου ἕλικι συμποδισθέντος αὐτῷ τοῦ ἵππου . . . καὶ πεσόντος εἰς γῆν.

2) *cf. Dictys 2, 5:* Astyochen . . . Priami iunctam sibi (Telepho) matrimonio, ex qua Eurypylus genitus.

3) *cf. Dictys 4, 14:* nuntius Priamo supervenit Eurypylum Telephi ex Moesia adventare, quem rex . . . oblatione desponsae Cassandrae confirmaverat. *c. 17. 18 narrat Eurypylum interfectum esse a Neoptolemo eiusque ossa patri remissa.*

4) *non dixit antea.*

5) *Iustinus 1, 8:* Cyrus subacta Asia . . . Scythis bellum infert. erat eo tempore regina Scytharum Tomyris (*sic libri optimi*, tamyris *alii*), quae . . . cum prohibere eos transitu Oaxis (*sic libri optimi*, araxis *alii et Orosius*) fluminis posset, transire permisit . . . itaque Cyrus traiectis copiis . . . castra metatus est . . . Cyrus . . . omnes . . . Scythas cum reginae filio interfecit . . . (Tomyris) compositis in montibus insidiis ducenta milia Persarum cum ipso rege trucidavit. *cf. Oros. 2, 7.*

X rex Persarum, Hystaspis filius, Antyri, regis Gothorum, filiam in matrimonio postulavit, rogans pariter atque deterrens, nisi suam peragerent voluntatem. cuius affinitatem Gothi spernentes, legationem eius frustrarunt. qui repulsus dolore flammatus est et DCC milia armatorum contra ipsos produxit exercitum, verecundiam suam malo publico vindicare contendens; navibusque pene a Chalcedona usque ad Bizantium in instar 5 pontium tabulatis atque consertis Thraciam petit et Moesiam; pontemque rursus in Danubio pari modo constructum duobus mensibus crebris fatigatus in Tapis VIII milia perdidit armatorum, timensque, ne pons Danubii ab eius adversariis occuparetur, celeri fuga in Thracia repedavit 1), nec Mysiae solum sibi credens tutum fore aliquan-
64 tulum remorandi. post cuius decessum iterum Xerses filius eius paternas iniurias 10 ulcisci se aestimans, cum sua septingenta et auxiliarium CCC milia armatorum, rostratas naves mille ducentas, onerarias tria milia 2), super Gothos ad bellum profectus nec temptare in conflictu praevaluit, eorum animositate et constantia superatus.
65 sic namque ut venerat, absque aliquo certamine suo cum robore recessit. Philippus quoque, pater Alexandri Magni, cum Gothis amicitias copulans Medopam Gudilae regis 15 filiam accepit uxorem, ut tali affinitate roboratus Macedonum regna firmaret. qua tempestate Dio storico dicente Philippus inopia pecuniae passus, Odyssitanam Moesiae

---

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 isdaspis *X*, hydaspis *Y* antyri] *HPVLX et Orosius* (*vide infra*), anthyri *Z*, antiri *A*, anthiri *Y*, atriregiri *O*, antriregiri *B* matrimonium *AOB* expostulauit *OB* 2 deterrens] *AOBXY*, decernens *HPVL* perageret *L* 3 frustarunt O^a dolore] furore *OB* inflammatus *A* 4 DCC] octoginta *OB* milium *X* exercitus *A* puplico *O* 5 pene *om. A* a chalcedono *P*, a calcedonia *B*, a calcedone *A*, ad calcidoniam *O* bizantium] $HVLX^2Y$, bizanzium *P*, bizancium *AOB*, bizantiam X^1 in instar] *HPVO*, instar *LABXYZ* 6 tabulis *A* atque] aeque *B* misiam *O* ponteque *B* 7 constructo *AB* mensibus *om.* A^1 fatigati *O* in tapis] *O*, in taphis *HPVLAB*, in scaphis *XYZ* VIII] hocto *O*, uii *A* 8 perdedit P^bO, perdit *B* armatorem P^a, amatorum *O* ne pons] nepos O^a danubio *O* eius *om. LA* 9 thracia] *HPV*, trachia *L*, tracia *O*, t(h)raciam *ABXY* repetauit P^a mysiae] *HP*, misiae *LOY*, mesiae *AV*, moesiae *B*, maesiae *X* sibi cr.] en (est O^a) sibi *O*, cr. sibi *B* fore *om.* L^a aliquantum *A* 10 discessum *O* xerses f.] *HLABY*, xerxes f. *PVX*, sex filium *O* 11 ulcisci se] ulciscere *L*, ulcisce *O*, ulcisci *B* suas septinginta *O*, suis septingentis *BXYZ*, suorum dcc *A* auxiliarium] HVL^b, auxiliarum *P*, auxiliaria L^a, auxiliariis *XYZ*, ausiliatorum *A*, auxiliorum *B*, auxilium *O* milibus *ABXYZ* armatorum *om. XYZ* 12 rostratas (rostratus *O*) naues] r. naues habens *B*, rostratis nauibus *AXYZ* mille] mile mille (*sic*) *A* ducentas] ducentis *XYZ*, duocentas *PL*, cc *A*, et *OB* onerarias (honorarias O^a, honerarias O^b, onerias B^a) tria milia] oneratis tribus milibus *XYZ*, onerariarum $\overline{\text{iii}}$ *A* gotho *A* prof. ad bell. *OBXY*, prof. *A* 13 conflictum *O* praeual.] ualuit *L* eorum *om. OB* et constantia] constantia *O*, constantiae *B* 14 uenerit *O* absque aliquo] absidus alico *O* cum suo *XY* robore] $HPVLOB^aXY$, rubore B^bA 15 amicitiam *A* medopam] *PVLAOB*, medorum *HXYZ:* Μήδα *Satyrus apud Athenaeum 13, 5 p. 557*[d] gudilae] *HPVXYZ*, gudile *L*, gadile *A*, gothile *OB:* Κοθήλας ὁ τῶν Θρᾳκῶν βασιλεύς *Satyrus l. c. cf. Iac. Grimm in Hauptii Zeitschrift 7, 395* fil. reg. *OB* 17 diostorico *HPVL*, dio hi(*vel* y)storico *AOBXYZ* inopia] *HPVO*, inopiam *ABXY*, ino inopiam *L* odyssitanam] *HP*, odissitanam *VX*, odisitanam *L*, udisitanam *OB*, odissatana *A*, dissitanam *Y*, dissitanim *Z* mesiae *AO*

---

1) *Orosius 2, 8:* Darius . . . Antyro regi Scytharum hac vel maxime causa bellum intulit, quod filiae eius petitas sibi nuptias non obtinuisset . . . cum septingentis milibus armatorum Scythiam ingressus . . . metuens, ne sibi reditus interrupto ponte Histri fluminis negaretur, amissis LXXX milibus bellatorum trepidus refugit. *corrupta forma* Antyrus *ostendit ex hoc loco Iordanem pendere, non ex simillimo Iustini 2, 5, 8—10, ubi minus corrupte* Iamtyrus *traditum est. apud Herodotum* (*v. ind. nom.*) *legitur* Ἰδάνθυρσος.

2) *Orosius 2, 9:* Xerxes (*scilicet Graeciam invadens*) septingenta milia armatorum de regno et trecenta milia de auxiliis, rostratas etiam naves mille ducentas, onerarias autem tria milia numero habuisse narratur. *cf. Iustinus 2, 10, 18—20.*

civitatem instructis copiis vastare deliberat, quae tunc propter vicinam Thomes Gothis X
erat subiecta. unde et sacerdotes Gothorum illi qui pii vocabantur subito patefactis
portis cum citharis et vestibus candidis obviam egressi patriis diis, ut sibi propitii
Macedonas repellerent, voce supplici modulantes. quos Macedones sic fiducialiter sibi
5 occurrere contuentes stupiscent et, si dici fas est, ab inermibus terrentur armati. nec
mora soluta acie quam ad bellandum construxerant, non tantum ab urbis excidio *ab-
stinuerunt*, verum etiam et quos foris fuerant iure belli adepti, reddiderunt, foedusque
inito ad sua reversi sunt. quod dolum post longum tempus reminiscens egregius 66
Gothorum ductor Sithalcus, CL virorum milibus congregatis Atheniensibus intulit bel-
10 lum adversus Perdiccam Macedoniae regem, quem Alexander apud Babylloniam mini-
stri insidiis potans interitum[1]) Atheniensium principatui hereditario iure reliquerat
successorem. magno proelio cum hoc inito Gothi superiores inventi sunt, et sic pro
iniuria, qua illi in Moesia dudum fecissent, isti in Grecia discurrentes cunctam Mace-
doniam vastaverunt.

15 Dehinc regnante Gothis Buruista Dicineus venit in Gothiam, quo tempore Roma- XI 67
norum Sylla potitus est principatum. quem Dicineum suscipiens Buruista dedit ei
pene regiam potestatem; cuius consilio Gothi Germanorum terras, quas nunc Franci
optinent, populati sunt. Caesar vero, qui sibi primus omnium Romanum vindicavit 68
imperium et pene omnem mundum suae dicioni subegit omniaque regna perdomuit,
20 adeo ut extra nostro urbe in oceani sinu repositas insulas occuparet, et nec nomen
Romanorum auditu qui noverant, eos Romanis tributarios faceret, Gothos tamen crebro
pertemptans nequivit subicere[2]). Gaius Tiberius iam tertius regnat Romanis: Gothi
tamen suo regno incolume perseverant. quibus hoc erat salubre, hoc adcommodum, 69

H P V L A S (22 Gaius — 23 perseverant) *O B X* (*Y Z*). *Freculfus 1, 2, 25* [*16*] (*a* 15 Dicineus).

1 uiciniam *BXY* thomes] *HPVLAOXYZ*, thameris *B* 2 illi qui] aliqui *OB* pii] dii *Iac. Grimm Geschichte der deutschen Sprache 2* (*ed. 1*) *p. 818* uocabuntur *B* subito] subito enim *B* 3 cum] et *OB* canditis *O* egressi] sunt egressi *B* paternis *OB* propiciis *O*, propitiis *B* 4 macedones *A* uoces A^a suplici *P*, supplicis *O* 5 stupiscent] *HPV*, stupiscunt *O*, stupescunt *LABXY* tenerentur *O* 6 soluta acie] acie *O*, aciem *B* bellum *OB* construxerunt *OBXY* abstinuerunt] *scripsi*, *om. HPVLAOXYZ*, remouerunt *B* 7 quos] quod *L* foris fuerant] fuerunt *OB* redderunt *O* foedusque inito] HPV^bLO, foedusque initum V^a, foedereque inito *ABXY* 8 ad suam *O*, *om. A* quod dolum] quem dolum *BXY*, cuius doli *A* 9 sitalchus *XY* 10 perdicam *AOXYZ*, predictum *L* quem *om. O* babylloniam] *HP*, babyloniam *OXY*, babiloniam *VAB*, babiloniae regem *L* 11 putans *A* principatui] principatus *A*, principem *XY* 12 cum h. in. pr. *A* gothis P^a 13 qua] *HPVL*, quam *AOBXY* grecia] *HPLAXY*, greciam *OB*, graetiam *V* 15 regnantem *O* gothis] gethis *P*, in gothis sithalco *B* buruista] *HPVXY*, burusta *L*, boroista *OB*, byrruisia *A* dicineus — 16 buruista *om. Z* dicineus] *HPVLAXY*, diceneus *OB* 16 sylla] *HPVBY*, silla *LAOX* est *om. L* principatu *AB* dicineum] *HPVLAXY*, diceneus (*sic*) *OB* buruista] *XY*, burusta *L*, boroista *OB*, boscusta *HPVA*, Boscurta *Frec.* 17 gothi] getae *A* quans *H* 18 romanorum *AXYZ* 20 nostro urbe] *V*, nostro orbe *HL*, nr* urbem *P*, nostrum urbem *O*, nostrum orbem *ABXY Frec.* in *om. OB* oceani sinu] *OBXY*, oceani *HPVL*, oceano *A Frec.* sepositas *A* occupasset *AXY* et] et qui *B* nomine r. audito *XY* 21 qui] quod *O*, quidem *B* tributario *O* tamen] tunc *A* cr. pertemptans] crebro (crebo *B*) temptans *OB* 22 subigere O^bB, subegere O^a gaius (gatus *P*) tib.] *libri et Frec.*, Caesar Tiberius *Gutschmid p. 144: sed magis est, ut errarit Iordanes* regnauit *XYZ* 23 tamen] tantum in *A* incolume] *HPV*, incolome *L*, incolomi *SOB*, incolumes *XY*, incolomes *A Frec.* erat *om. A* hoc adc. hoc uot.] hoc uot. fuit *A*, aut adc. (commodum *B*) aut uot. *OB*

---

1) *Orosius 3, 20:* Alexander apud Babyloniam cum . . . ministri insidiis venenum potasset, interiit.
2) *cf. Orosius 1, 16:* (Getas) Caesar . . . declinavit.

XI hoc votivum, ut, quidquid Dicineus eorum consiliarius precepisset, hoc modis omnibus expetendum, hoc utile iudicantes, effectui manciparent. qui cernens eorum animos sibi in omnibus oboedire et naturalem eos habere ingenium, omnem pene phylosophiam eos instruxit: erat namque huius rei magister peritus. nam ethicam eos erudiens barbaricos mores conpescuit; fysicam tradens naturaliter propriis legibus vivere fecit, quas usque nunc conscriptas belagines nuncupant; logicam instruens rationis eos supra ceteras gentes fecit expertes; practicen ostendens in bonis actibus conversare suasit; theoreticen demonstrans signorum duodecem et per ea planetarum cursus omnemque astronomiam contemplari edocuit, et quomodo lunaris urbis augmentum sustinet aut patitur detrimentum, edixit, solisque globum igneum quantum terreno orbe in mensura excedat, ostendit, aut quibus nominibus vel quibus signis in polo caeli vergente et revergente trecentae quadraginta et sex stellae ab ortu in occasu precipites
70 ruant, exposuit. qualis erat, rogo, voluptas, ut viri fortissimi, quando ab armis quantolumcumque vacassent, doctrinis philosophicis inbuebantur? videris unum caeli positionem, alium herbarum fruticumque explorare naturas, istum lunae commoda incommodaque, illum solis labores adtendere et quomodo rotatu caeli raptos retro reduci ad partem occiduam, qui ad orientalem plagam ire festinant, ratione accepta quiescere [1].
71 haec et alia nonnulla Dicineus Gothis sua peritia tradens mirabilis apud eos enituit, ut non solu mediocribus, immo et regibus imperaret. elegit namque ex eis tunc nobilissimos prudentioresque viros, quos theologiam instruens, numina quaedam et sacella venerare suasit fecitque sacerdotes, nomen illis pilleatorum contradens, ut reor,
72 quia opertis capitibus tyaris, quos pilleos alio nomine nuncupamus, litabant: reliquam

H P V L A O (*ubi* 19 ut non — *p.* 75, 2 reminiscent *bis leguntur, cf. p.* 77, 3 *n.*) *B X* (*Y Z*). *Freculfus l. c.*

1 dicineus] *HPVLAXYZ*, diceneus *OB* consolarius *O* praecipisset *PO* 2 expedemdum *O* manciparentur *A* cernans L^{a} animus *O* 3 oboedire] *HB*, ob(a)edire *rel.* naturalem] *HPVLO*, naturale *ABXY* omnem (*om. OB*) pene (pone O^{a}, poene O^{b}) phylosophiam (*sic HP*, phil- *rel.*) eos] in omni p. eos philosophia *A* 4 peritus *om. OB* ethicam] ethica *L*, ethic *AO* 5 conspescuit *V* 6 constrictas *A* bellagines *OB*, belogiones *A*, belamgnes *X* logica *A* eos rat. *OB* 7 expertes] *HPVLO*, expertos *ABXYZ* practicem *L*, pragticen *B* ostendens] *PVAOBXY*, extendens *HL* conuersari *LAOBX* 8 suadit *H* theoreticen] *HV*, theoriticen $X^{b}Z$, thereticen *P*, theodoricen X^{a}, theoricen *LBY*, teoricen *A*, theoricem *O* duodecem] HP^{b}, duodecim *rel.* 9 astronimiam *O* quomodo] comodo *O* orbis *AOBXY*, urbs $HP^{b}VL$, u*** P^{a} 10 sustinens *O* globum igneus *O*, globis igneus *B* terreno orbi *XYZ*, terrenum orbem *OB*, terrae orbem *A* 11 excedit *L* ostendit *om. OB* aut] a *O* nominibus uel] dominibus aut *L* 12 uergentes et reuergentes *B* trecentae] et trecente *L* et *om. OB* occasu] *HPVLB*, occasum *AOXY* praecipitens *A* 13 ruunt *XY* exposui *O* erat] ergo *V* uoluntas *OBXY* quantolumcumque] *HPVA*, quantulumcumque *LXY*, quactucumque (*sic*) *O*, quadruuium usque *B* 14 uagassent *O* imbuerentur *X* uideris] *HPVL*, uideres *AOBXY* 15 fruticumque] frugumque *OB* exploratrare *B* naturam *L* 16 laborem *LOB* rotato *O* raptus *ABXY* 17 partem (patem *O*) occiduam] *OBXY*, partes occiduas *HPVLA* orientalem] occidentalem *A* festinarit *B* quiescere] adquiesceret *A* 18 nonnulla] nulla *O*, multa *B* dicineus] *HPVLAXYZ*, diceneus *OB* enituit] inuenitur *OB* 19 solu] *HP*, solum *VLAO*(2)*XY*, solis *O*(1)*B* imperauit *O*(2) eligit *O*(1) tunc *om. A* 20 pludentioresque *L*, prudentiores *O*(1)*B* theologiam] a theologiam *O*(1), a thelogicam *O*(2), ad theologiam *XYZ* nomina *LO*(1. 2)*B* quaedam] *ABXY*, quedam $O(1)^{b}$, qu*dam $O(1)^{a}$, quadam *HPVLO*(2) 21 uenerari *O*(1)*BXY* contrahens *O*(2) 22 quia] quod *XY* tyaris] *HPLY*, thyaris *VB*, thiaris *O*(1. 2), tiaris *AX* quos] quas *XYZ* alios *X*

---

1) *cf. quae ad Cassiodorium var. 9, 24 scribit Athalaricus:* (Theodoricus rex) cum esset publica cura vacuatus, sententias prudentum a tuis fabulis exigebat . . . stellarum cursus, maris sinus, fontium miracula rimator acutissimus inquirebat, ut rerum naturis diligentius perscrutatis quidam purpuratus videretur esse philosophus.

vero gentem capillatos dicere iussit, quod nomen Gothi pro magno suscipientes adhuc odie suis cantionibus reminiscent[1]. XI

Decedente vero Dicineo pene pari veneratione habuerunt Comosicum, quia nec inpar erat sollertiae. hic etenim et rex illis et pontifex ob suam peritiam habebatur 5 et in summa iustitia populos iudicabat. et hoc rebus excedente humanis Coryllus rex Gothorum in regno conscendit et per quadraginta annos in Dacia suis gentibus imperavit. Daciam dico antiquam, quam nunc Gepidarum populi possidere noscuntur. quae patria in conspectu Moesiae sita trans Danubium corona montium cingitur, duos tantum habens accessus, unum per Boutas, alterum per Tapas. haec Gotia, quam Daciam appellavere 10 maiores, quae nunc, ut diximus, Gepidia dicitur, tunc ab oriente Aroxolani, ab occasu Iazyges, a septentrione Sarmatae et Basternae, a meridiae amnis Danubii terminabant. nam Iazyges ab Aroxolanis Aluta tantum fluvio segregantur. et quia Danubii mentio facta est, non ab re iudico pauca de tali amne egregio indicare. nam hic in Alamannicis arvis exoriens sexaginta a fonte suo usque ad ostia in Ponto mergentia per 15 mille ducentorum passuum milia hinc inde suscipiens flumina[2] in modum spinae, quem costas ut cratem intexunt, omnino amplissimus est. qui lingua Bessorum Hister vocatur, ducentis tantum pedibus in altum aquam in alveo habet profundam. hic etenim amnis inter cetera flumina in magnum omnes superans praeter Nilum[3]. haec de Danubio dixisse sufficiat. ad propositum vero, unde nos digressimus, iubante do- 20 mino redeamus. 73 XII 74 75

H P V L A O B X (*Y Z*). *Freculfus l. c.* (*ad* 4 habebatur).

1 capillatos] *AO*(2)*BXY*, capillutos *HPL*, capillutus *O*(1), capillitos *V* achuc *O*(1) 2 odie] *HPV*, hodie *rel.* reminiscent] *HPVL*, remeniscent *O*(2), reminiscentur *XZ*, reminiscuntur *O*(1)*BY*, frequentant *A* 3 uero] ro *O* dicineo] *HPVLAXYZ*, diceneo *OB* pari] patri *HP*, parii *B* commosicum *AOB*, comosacum *XYZ* 4 inpar erat sollertiae] *HPVL*, inpererat sollertia *O*, impar erat sollertia *B*, imparis erat sollertiae *AXYZ* pertiam *HPV* 5 summa] sua *OB* hoc] hunc *A* excidente *O* coryllus] *HPV*, corillus *LOXY*, chorillus *A*, corillius *B*: Scoryllus *Gutschmid p. 144 collato Frontino strat. 1, 10, 4:* Scorylo dux Dacorum 6 in regnum consc. *OBXY*, consc. in regnum *A* et] ut *H* 7 dicia *O* antequam *H* possedere *VO* quam patriam *XY* 8 in consp. maesiae *A*, in conspectum (conspectu *B*) asiae *OB* sita *om. XY* coronam *V* montium] hostium *OB* cincitur *A*, cingit *XYZ* 9 tabas *OB*, zapas *A* haec gotiam q. d. *A*, hanc gothiam quam datiam *B*, haec dacia quam gothiam *XY* 10 malores *O*, maiorem *A* gepida *OB* arozolani *XY*, arexolani *A* 11 iazyges] *HP*, iaziges *VLAXYZ*, iaytes *O*, tamazites *B* septentrio *P* bastene *OB* omnis A^a terminabant] *PVLOXY*, terminabat *B*, terminant *H*, terminabis (*sic*) *A* 12 nam iaziges *XYZ*, namazyges *H*, namaziges *PVLA*, tamazites *OB*: *fortasse fuit* iam Iazyges oroxolanis *O*, arosolanis *A* aluta tantum fluuio] *HPVLAY*, alutantium fl. X^a, alutantum fl. X^b, aluuo tanto fluuio *O*, alueo tantum fluuii *B* 13 amne egregio] ainne ac regio *O*, amne egregia *B* in *om. XYZ* almannicis *B*, alia mannicis *O*, alamagnicis *A*, alemannicis *X* 14 sexaginta] quadraginta *XYZ* a] habet a *B* fonte suo] fontes uero *O* usque] flumina usque *B* pontum *AOB* uergentia *BXY* 15 duocentorum *PO* milia *om. A* hic *B* quem] *HPVXYZ*, quae *LAOB* 16 costae *AXYZ* ut] in *O* cratem] *ABXY*, gratem *HPVLO* qui] quiuis *O* lingua] in lingua *B* 17 duocentis *PLO* in alu.] alu. *B* habet *om. XYZ* profundam] *AOBXY*, profundum *HPVL* 18 in magnum] in magno *AXYZ*, immanis *B* omnes superat *LBX*, superat omnes *A* de danubio haec *A* 19 nos *om. A* digressimus] *HPV*, digressi sumus *LAOBXY* iubante] *HPL*, iu*ante V^a, iuuante V^b*AXYZ*, adiuuante *OB*

1) *cf. Cassiodorius var. 4, 49:* universis provincialibus et capillatis, defensoribus et curialibus Suavia consistentibus Theodericus rex.

2) *cf. Ammianus 22, 8, 44:* Danuvius . . . sexaginta navigabiles paene recipiens fluvios.

3) *Mela 2, 1, 8:* Hister . . . ingens iam et eorum qui in nostrum mare decidunt tantum Nilo minor: *cf. Sallustius apud Gellium 10, 7, 1.*

XIII 76 Longum namque post intervallum Domitiano imperatore regnante eiusque avaritiam metuentes foedus, quod dudum cum aliis principibus pepigerant, Gothi solventes, ripam Danubii iam longe possessam ab imperio Romano deletis militibus cum eorum ducibus vastaverunt. cui provinciae tunc post Agrippam Oppius praeerat Savinus, Gothis autem Dorpaneus principatum agebat, quando bello commisso Gothi, Romanos 5 devictos, Oppii Savini caput abscisum, multa castella et civitates invadentes de parte 77 imperatoris publice depraedarunt. qua necessitate suorum Domitianus cum omni virtute sua Illyricum properavit et totius pene rei publicae militibus ductore Fusco praelato cum lectissimis viris amnem Danubii consertis navibus ad instar pontis trans-78 meare coegit super exercitum Dorpanei. tum Gothi haut segnes reperti arma capes- 10 sunt primoque conflictu mox Romanos devincunt, Fuscoque duce extincto divitias de castris militum spoliant magnaque potiti per loca victoria iam proceres suos, quorum quasi fortuna vincebant, non puros homines, sed semideos id est Ansis vocaverunt. quorum genealogia ut paucis percurram vel quis quo parente genitus est aut unde origo coepta, ubi finem effecit, absque invidia, qui legis, vera dicentem ausculta. 15

XIV 79 Horum ergo heroum [1], ut ipsi suis in fabulis referunt, primus fuit Gapt, qui genuit Hulmul. Hulmul vero genuit Augis: at Augis genuit eum, qui dictus est Amal, a quo et origo Amalorum decurrit: qui Amal genuit Hisarna: Hisarnis autem genuit

---

H P V L A S (1 Longum — 4 vastaverunt; *item a* 16 Horum) *O* (*ubi* 15 qui legis — *p.* 77, 3 genuit Valaravans *bis leguntur*, *v. p.* 77, 3 *n.*) *B X* (*Y Z*).

1 longo n. p. interuallo *A* imp. regn.] inperante *A* 2 cum aliis *bis P*, cum *om. A* pepierant *P*[a], pepigerat *SO*, pepigerunt *XYZ* 3 longe] diu *A* deiectis *OB* 4 acrippam *PV* oppius] *HPVLAXY*, popeius *O*, pompeius *B* sauinus] *HPVL*, sabinus *OBXY*, sauicinus *A* 5 autem] enim *XYZ* dorpanius *L* agebat] gerebat *A* romanis deuictis *AB* 6 oppii] opii *P*, pompei *B* sauini] *HVL*, sauicini *PA*, sabini *OBXY* capite absciso *AB* inuadentes *om. A* 7 qua] qui *O* suorum d.] seruorum domicianos *O* omne *PV* 8 plublicae *O* militibus *om. OB* eductore *O* prelatum *OB* 9 cum electissimis *LO*, cum aelectissimis *B* amnem *om. A* danubii] danubium *AOB* consertis] cum conpertis *O* ad instar pontis] ad star ponti *O*, instar pontis *A* 10 coepit *malim* dorponei *O* tunc *LAXY* haut] *HP*, aut *VO*, aud *L*, haud *ABXY* signes *PO* capescunt *O* 11 conflictu] arma conflictu *O*, armati conflictu *B* duce *om. OB* 12 militum *om. A* despoliant *OB* suas *O* quorum quasi] quasi *O*, quasi qui *B*, quorum *XY* 13 uincebant] uiuebant *L* non] tamen *O* id est ansis] *HPVL*, id est anses *XY*, id est ianses *OB*, *om. A* 14 genealogia] *HV*, -am *rel.* uel] ut *OB* 15 coepta] accepta *OB*, cepit *A* efficit *VOB*, accepit *A* uera dic. *om. XYZ* 16 heroum ut ipsi suis in (ipsis in suis *A*) fabulis referunt] ut ipsi suis fabolis fuerunt *S*, ut ipse hieronimus suis in f. ferunt *O*(1), ut ipsi (ipsis *O*) suis in (in *om. OB*) fabulis (fobolis *O*) ferunt *O*(2)*B* gapt] capit *O*(1) 17 hulmul humul *H*, halmal halmal *SO*(1. 2)*B*, humal humal *XYZ* uero genuit] qui fuit pater *A* augis at augis] *PVLXYZ*, augis augis *HSO*(2), augis augis uero *O*(1), augis *A* genuit . . . est] qui fuit pater *A* amal] *HPLAO*(1), hamal *V*, amala *SO*(2)*BXY* a quo] aco *O*(1) 18 et *om. A* hamalorum *HPV* decurrit *om. A* qui amal] qui hamal *P*, qui mala *O*(1), et amala *SO*(2)*B* hisarna hisarnis] *HPVL*, hisarnam hisarnis *XZ*, isarnam isarnis *Y*, isarna isarna *SOB*, isarna *A* autem (enim *XY*) genuit] et ipse *A*

---

1) *Tabulae huius, quam constat profectam esse ex Cassiodorii historia Gothica, auctor in variarum duobus locis quodammodo excerpta dedit, primum 9, 25 nomine Atalarici scribens de se:* iste reges Gothorum longa oblivione celatos latibulo vetustatis eduxit: iste Amalos cum generis sui claritate restituit, evidenter ostendens in decimam septimam progeniem stirpem nos habere regalem, *id quod cum tabula Iordanis ita convenit, quod a Gapt ad Atalaricum numerantur generationes septemdecim; deinde 11, 1, ubi Amalasuintae* parentum cohors regalis *enarratur sic:* enituit Amalus felicitate, Ostrogotha patientia, Agatha (*al.* Athala) mansuetudine, Munitaurius aequitate, Vnimundus forma, Thorismut castitate, Vnalamer (*sic*) fide, Theudimer pietate, patientia inclitus pater. *ubi cum appareat non nominari ex maioribus Amalasuintae nisi qui regnarint praeter ipsum Amalum nominis auctorem et fortasse regem et ipsum, pro Agatha vel Athala substituendus est Ermanaricus: reliqui errores ut facile tolluntur, ita in regum ordine Videmer recte omittitur.*

Ostrogotha: Ostrogotha autem genuit Hunuil: Hunuil item genuit Athal: Athal genuit XIV
Achiulf et Oduulf: Achiulf autem genuit Ansila et Ediulf, Vultuulf et Hermenerig:
Vultuulf vero genuit Valaravans: Valaravans autem genuit Vinitharium: Vinitharius
quoque genuit Vandiliarium: Vandalarius genuit Thiudemer et Valamir et Vidimir: 80
5 Thiudimir genuit Theodericum: Theodericus genuit Amalasuentham: Amalasuentha
genuit Athalaricum et Matesuentham de Eutharico viro suo, cuius affinitas generis
sic ad eam coniuncta est. nam supra dictus Hermanaricus, filius Achiulf, genuit 81
Hunimundum: Hunimundus autem genuit Thorismundo: Thorismund vero genuit Berimud: Berimud autem genuit Vetericum: Vetericus item genuit Eutharicum, qui con-
10 iunctus Amalasuinthae genuit Athalaricum et Mathesuentam, mortuoque in puerilibus
annis Athalarico Mathesuenthae Vitigis est copulatus, de quo non suscepit liberum;
adductique simul a Belesario Constantinopolim: et Vitigis rebus excedente humanis
Germanus patricius fratruelis Iustiniani imp. eam in conubio sumens patriciam ordinariam fecit; de qua et genuit filium item Germanum nomine. Germano vero de-

---

H P V S (*ad* 6 suo) *L A O B X* (*Y Z*).

1 ostrogota ostrogota *X*, hostrogotha ostrogotha *L*, ostrogotha *A* autem (*om. OBXY*) genuit] qui fuit pater *A* hunuil hunuil] *HPVLXZ*, hiniul hiniul *Y*, unilt (ue* *ins. O*(1), *sed erasum est*) unilt *O*(1)*B*, unil unil *SO*(2), hunnull (?) A^a, hunnuil A^b item genuit . . . 3 uero *om. SO*(2) item] qui *A*, *om. O*(1)*B* athal genuit] patrem *A* 2 achiuf *B*, achliulf *XYZ* et oduulf] *HPVX*, et odiuulf *Y*, et odulf *L*, *om. AOB* achiuf *B*, achliulf *XYZ* autem] enim *XY*, *om. AOB* ansilam *OB* et ediulf] et odulf *L*: *malim* Etediulf *vel simile quiddam* uultuulf] uultulf *O*, uuldulf *B*, uulffuulf *A*, et uultuulf *XYZ* hermenerig] *HPLAXY*, ermenerig *V*, hermerich *B*, ermerich *O* 3 uultuulf] uulfuulf *A*, uulftul *O*, uul*duf *B* uero] autem *V* ualarauans ualarauans autem] *HPVL*, uualarauans uualarauans enim *XYZ*, ualerauans ualerauans autem *SO*(2)*B*, ualarauans qui *A*, *inter* genuit ualarabans *et* ualerauans autem *inserit O commata p.* 74, 19 ut non — *p.* 75, 2 reminiscent *et*, deinde *vocabulo interposito, ea ipsa quae praecedunt* 76, 15 qui legis — *p.* 77, 3 genuit ualerauans: *quae duo commata notavimus O*(2) uinithiarium (*sic*) uenetharius q. g. *HPV*, uuinthiarium uenetharius q. g. *L*, uuinitarium uuinitharius quoque autem g. *O*, uuinitharium uuinitharius q. g. *S*, uenitarium uenetarius (uenitarius *Y*) q. g. *XY*, uuinnitharium uuinnitharius q. g. *B*, uinitarium et ipse *A* 4 uandiliarium uandalarius (uandalariu *P*) genuit] *HPV*, uandiliarium uandiliarius (uuandiliarium uuandiliarius *Y*, uandilarium uandilarius *Z*) enim genuit *XYZ* (*inseruit errore opinor ea verba Lindenbrogius non hoc loco, sed v.* 5 *inter* genuit *et* theodericum), uuandaliarium uuandaliarius genuit *L*, uuandalarium patrem *A*, *om. SOB* thiudemer] *HPV*, thiudimer *LX*, theudimer *Y*, theodemir *SB*, thodemir *O*, tiudemer *A* et *om. A* ualamir] *HPVX*, ualamer *Y*, uualamir *LSOB*, ualaemir *A* uidimir] *HPVLX*, uuinimir *O*, uidemir *A*, uuidemir *B*, uuidimir *S*, uindimir *YZ* 5 thiudimir] *HPV*, thiudimer *LX*, theudimer *Y*, thiudemir *A*, theodemir *SOB* theodericum theodericus] theudericum qui *A* amalasuenta amalasuenta *O*, amalasuenta amasuenta (*sic*) *S*, amalasuintam (-suentam B^2) amalasuenta *B*, amalasuentham quae fuit mater *A* 6 athalricum *PYZ*, athallaricum *B*, athlaricum *X*, athalarici *A* mathesuentham *X*, mathesuentam *Y*, matesuentam *SOB*, athesueritae *A* de eutharico] *HPVL*, deutharico *A*, deutherico *OB*, deuthari *S*, de atharico *XYZ* uiro suo] uiri sui *O* affinitate generis *B*, adfinitatem teneris *O* 7 coniunctus *OB* hermanaricus] hermericus *OB*, hermanericus *Z*, hermanarig *A* achliulf *Y* (*non X*), achiulfi *O* 8 hunimundum hunimundus (humimundum humimundus *L*) autem (enim *XYZ*) genuit] hunimundum et ipse *A* thorismundo] thorismund *L*, thorismundum *AOBXY* thorismund uero] thorismundus uero *VB*, qui *A* berimu** (berimund P^2) berimud *P*, berimud berimund *O*, berimund berimund *BY*, berimundum *A* 9 autem genuit] enim g. *XYZ*, genuit *OB*, et ipse *A* uetericum uetericus] *HPVLXYZ*, uuidericum uuidericus *OB*, uetericum *A*: *cf. c. 33, 173* item genuit] autem g. *PX*, qui et *A* eutharicum] eutharium L^a 10 amalasuinthae] *HPV*, amalasuenthe *L*, amalasuenthae *XY*, amalasuente *O*, amalasuintae *B*, amalasentae quae *A* athlaricum *XZ*, athalricum *Y*, atharicum *L* mathesuentam] *HPAOB*, mathesuentham *VLXY* mortuoque] mortuo quoque *L*, mortuo *A* pueribus annis *L*, puericia *A* 11 athlarico *X*, athalrico *Y* mathesuenthae] *HPVXY*, mathesuenthe *L*, mathesuintae *B*, mathesuente *AO* uuidicis *O*, uuidechis *B* copulatus] sociatus *OB* liberos *A* 12 a belesario] *HPVLXY*, a belisario *A*, ab bel. *Z*, ad bellisarium *O*, ad belisarium *B* constantinopolim] *HVLA*, constatinopolis (*sic*) *P*, in const. *OBXY* et *om. A* uitigis] *HPVLAX*, uitigi *YZ*, uuiticis *O*, uuidechis *B* 13 iust.] domini (dni O^b, dom O^a) iustiniani *O*, domni iustiani *B* eam in conubio] eam in conubium *A*, eadem (eandem *B*) in coniugio *OB* 14 qua et] qo (*sic*) *O*, quo *B* fil. gen. *OB*

XIV functo ipsa vidua perseverare disponit. quomodo autem aut qualiter regnum Amalorum distructum est, loco suo[1]), si dominus iubaverit, edicimus.

82 Nunc autem ad id, unde digressum fecimus, redeamus doceamusque, quomodo ordo gentis, unde agimus, cursus sui metam explevit. Ablabius enim storicus refert, quia ibi super limbum Ponti, ubi eos diximus in Scythia commanere[2]), ibi pars eorum, 5 qui orientali plaga tenebat, eisque praeerat Ostrogotha, utrum ab ipsius nomine, an a loco, id est orientales, dicti sunt Ostrogothae, residui vero Vesegothae, id est a parte occidua.

XV 83 Et quia iam superius[3]) diximus eos transito Danubio aliquantum temporis in Mysiam Thraciamque vixisse, ex eorum reliquiis fuit et Maximinus imp. post Alexandrum 10 Mamaeae. nam, ut dicit Symmachus in quinto suae historiae libro, Maximinus, inquiens, Caesar mortuo Alexandro ab exercitu effectus est imp., ex infimis parentibus in Thracia natus, a patre Gotho nomine Micca, matre Halana, quae Ababa dicebatur[4]). is triennio regnans, dum in Christianos arma commoveret, imperium simul et vitam 84 amisit. nam hic Severo imp. regnante et natalis die filii celebrante, post prima ae- 15 tate et rusticana vita de pascuis in militiam venit. princeps si quidem militares dederat ludos; quod cernens Maximinus, quamvis semibarbarus aduliscens, propositis praemiis patria lingua petit ab imperatore, ut sibi luctandi cum expertis militibus

---

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 ipsa uidua *bis P* perseuererare disponitur *OB*, perseuerauit *A* autem] enim *XY* aut qualiter *om. A* am. regn. *OB* 2 iubauerit] *HPV*, iuuauerit *LYZ*, iuuerit *AX*, uoluerit *OB* edicimus] *HPVL*, edicemus *AXYZ*, edocemus *OB* 3 autem] enim *XYZ* ad id *om. AY* umde *P*[a] digressumim (?) *L* quomodo] quando *OB* 4 expleuerit *OB* ablauius *AOB* storicus] historicus *AO*, istoricus *B*, hystoricus *XY* refret *O* 5 quia ibi] qui albi *P*, quod ibi *XYZ* limbum] *HAOBXY*, lymbum *PVL* dissimus *A* ibi *om. AB* 6 qui] quae *AXYZ* orientali plaga] *HPVL*, orientalem plagam *AOBXY* tenebant *B* que] qui *L* *post* ostrogotha *ins.* incertum habemus *A* utrum] uerum *O* 7 id est orientales dicti sunt (sint *Z*) ostrogothae] orientales dicti sunt id est ostr. *A*, orientali dicti sunt (sint *B*) ostr. (*om.* id est) *OB* id est *om. A* a] in *B*, *om. O* *tam verba* id est orientales *quam quae sequuntur* id est a parte occidua *videntur insiticia* 9 et] sed *XYZ* quia] quidem *B* iam] lam (*sic*) *O* superius] sicut *OB* aliquanto *O* in mysiam (misiam *L*, mesia *X*, misia *YZ*, messiam *O*) thraciamque (thraciaque *PVXYZ*, traciaque *L*)] *HPVLOXY*, apud moesiam thraciamque *B*, misia traciaque *A* 10 dixisse *O*, duxisse *B* reliquis *O* et *om. A* imperatur *O* alexrandrum *O* 11 mamae nam *HPVL*, mumae nam *O*, mammeae (mammae *Z*) filium nam *XYZ*, mammeam (*om.* nam) *AB* suae hist.] hist. *A*[a], hist. sue *A*[b] maximinus inq. caesar (caesar *om. A*) m. alexandro] alexrandro (alexandro *B*) inquit cessare mortuo maximinus *OB* 12 effectus] factus *OB* 13 micca] mica *A*, neca *O*, mecca *B* halana] *HPVLX*, alana *AOB*, helana *YZ* ababa] *PVLAOBXY et sic vita Max.*, abara *H* dicibatur *P* 14 his *V* triennium *OB* arma commoueret] *HP*[b]*VL*, arma commouerat *P*[a], arma commouerit *B*, arma conuerteret *XYZ*, arma conuertit *O*, armatur *A* simul et uit. am.] am. et uit. *A* 15 imp. *om. A* natalis] natalem *B*, notalem *A* die] *HP*, diem *rel.* post prima aetate et rusticana uita] *HPVL*, post primam aetatem et rusticanam (rusticam *OB*) uitam *AOBXYZ* 16 uenit] inuenit *O* princes *AO* 17 quamuis] qui *O*, qui erat *B* aduliscens] *HP*, adulicens *O*, adulescens *VL*, adolescens *ABXY* pr(a)epositis *OB* 18 patria] barbara *OB* petiit *XYZ*, p*e*it *V*[a] imperare *A* expertis] *PVLAXY*, pertis *H*, exercitus *OB*

---

1) *c. 60, 315.*

2) *c. 5, 38. 42.*

3) *c. 5, 38.*

4) *vita Maximini 1:* Maximinus . . . de vico Threiciae . . . barbaro . . . patre et matre genitus, quorum alter e Gothia, alter ex Alanis genitus esse perhibetur: et patri quidem nomen Micca, matri Hababa fuisse dicitur. *cf. c. 4:* amatus est unice a Getis quasi eorum civis.

licentiam daret[1]. Severus, ammodum miratus magnitudinem formae — erat enim, ut XV 85
fertur, statura eius procera ultra octo pedes[2] — iussit eum lixis corporis nexu contendere, ne quid a rudi homine militaribus viris eveniret iniuriae[3]. tum Maximinus sedecim lixas tanta felicitate prostravit, ut vincendo singulos nullam sibi requiem per
5 intercapidinem temporis daret. hic captis praemiis iussus in militiam mitti[4], primaque ei stipendia equestria fuere[5]. tertia post haec die, cum imperator prodiret ad campum, vidit eum exultantem more barbarico iussitque tribuno, ut eum cohercitum ad Romanam inbueret disciplinam. ille vero, ubi de se intellexit principem loqui, accessit ad eum equitantemque praeire pedibus coepit. tum imperator equo ad lentum 86
10 cursum calcaribus incitato multos urbes huc atque illuc usque ad suam defatigationem variis deflexibus impedivit[6] ac deinde ait illi: 'num quid vis post cursum, Thracisce, 'luctare?' respondit: 'quantum libet, imperator'. ita Severus, ex equo desiliens, recentissimos militum cum eo decertari iussit. at ille septem valentissimos iuvenes ad terram elisit, ita ut antea nihil per intervalla respiraret, solusque a Caesare et
15 argenteis praemiis et aureo torque donatus est; iussus deinde inter stipatores degere

H P V L A O B X (Y Z).

1 daret lic. *A* mirans *XYZ* 2 eum lixis] eum cum lixis *BXY*, cum eo lixis *A* corporeo *OB* nexu] sensu L^a, sexu L^b 3 militalibus *O* ueniret *OB* tunc *AOB* 4 sedicem *O* felicitate] facilitate *A*, uelocitate *Y* (*non X*) postrauit *V* uincendos *HPV* per *om. OB* 5 intercapidinem] PVO^a, intercampidinem *H*, intercapedinem *LAXZ*, interpedinem *Y*, intercapidine O^b, intercapedine *B* temporis] temporum *OB*, corporis *A* hic] *scr.* hinc capitis *O* premiis *O*, proemiis *HPV* iussus] i. est *B* milititiam *V* 6 que *om. A* ei] *BXY*, eis *O*, *om. HPVLA* stipendiequestria *O* tertiam post diem *OB* prodierit *OB* 7 tribuno] bono *OB* cohercitum] *HPVLY*, coercitum *BX*, coersitum *O*, coercito *A* 8 inbuere *O* de se (re *XY*) intellexit] intell. de se *A* 9 tum] tunc *L*, cum *O* equo ad lentum (ad lentem *A*, ad lentius *YZ*, allentius *X*) cursum (cessum *XYZ*) calcaribus (calcatibus *A*) incitato] aequum adiectum cultum caltaribus incitatum *O*, equo adiecto in cursum calcaribus incitatum *B*: equo ad uiolentum cursum c. i. *Muratorius recte* 10 multus A^a urbes] *HPAO*, urbis *VL*, orbes *BXY* huc *om. O* usque *om. A* defatigationem] *AXY*, defacationem *HPVL*, fatigationem *OB* 11 deflexibus impediuit] inflexibus interpedauit *OB* hac *O* ait] dixit *A* num *om. L* post (pos *P*) cursum *om.* B^a thracisce] thraisce *X*, tragice *Y* 12 luctari *ABY* libet] placet *XY*, libet placet *Z* imperatori *AXY* ita] tunc *XYZ* dissiliens *LO*, descendens *XYZ* 13 milites *XYZ* eo decertari iussit] *HPVXY*, eodem certari iussit *O*, eodem certare iussit *BL*, eo iussit decertare *A* at] ac *OB* iuuenes] milites *OB* 14 terras *Z* ut *om. O* ante *XY* repiraret A^1, respirare *O* que *om. OB* 15 argenteis] arteis A^1 proemiis *HPV* stirpatores *O* degere corp. pr.] *AOB*, dedere corp. pr. *HPVL*, decore corp. pr. astare *XYZ*

1) *vita Maximini 2:* et in prima quidem pueritia fuit pastor . . . natali Getae filii minoris Severus militares dabat ludos propositis praemiis argenteis . . . hic adulescens et semibarbarus et vix adhuc Latinae linguae, prope Thraecica imperatorem publice petiit, ut sibi daret licentiam contendendi cum his, qui iam non mediocri loco militarent.

2) *vita l. c.:* magnitudinem corporis Severus miratus. *c. 6:* erat magnitudine tanta, ut octo pedes digito videretur egressus. *cf. vita Maximini iun. c. 2.*

3) *vita c. 2 pergitur sic:* primum eum cum lixis composuit . . . ne disciplinam militarem corrumperet.

4) *vita c. 2 pergit:* tunc Maximinus sedecim lixas uno sudore devicit sedecim acceptis praemiis . . . iussusque militare.

5) *vita c. 2:* prima stipendia equestria huic fuere.

6) *vita c. 3 post verba adlata not. 4:* tertia forte die cum processisset Severus ad campum, in turba exultantem more barbarico Maximinum vidit iussitque statim tribuno, ut eum coerceret ac Romanam disciplinam imbueret. tunc ille ubi de se intellexit imperatorem locutum, . . . ad pedes imperatoris equitantis accessit. tum . . . Severus . . . equum admisit multis circumitionibus et cum imperator laborasset neque ille a currendo per multa spatia desisset.

XV 87 corporis principalis[1]. post haec sub Antonino Caracalla ordines duxit ac saepe famam factis extendens plures militiae grados centuriatumque strenuitatis suae praetium tulit[2]. Macrino tamen postea in regno ingresso recusavit militiam pene triennio, tribunatusque habens honore numquam se oculis Macrini optulit, indignum ducens 88 eius imperium, qui perpetrato facinus fuerat adquisitum[3]. ad Eliogabalum dehinc 5 quasi ad Antonini filium revertens tribunatum suum adiit et post hunc sub Alexandrum Mamaeae contra Parthos mirabiliter dimicavit[4]. eoque Mogontiaco militari tumulto occiso ipse exercitus electione absque senatus consultu effectus est imperator, qui cuncta bona sua in persecutione Christianorum malo voto foedavit, occisusque Aquileia a Puppione[5], regnum reliquid Philippo. quod nos idcirco huic nostro opusculo 10 de Symmachi hystoria mutuavimus, quatenus gentem, unde agimus, ostenderemus ad regni Romani fastigium usque venisse. ceterum causa exegit, ad id, unde digressimus, ordine redeamus.

XVI 89 Nam gens ista mirum in modum in ea parte, qua versabatur, id est Ponti in litore Scythiae soli, enituit, sine dubio tanta spatia tenens terrarum, tot sinos maris, 15 tot fluminum cursus, sub cuius saepe dextera Vandalus iacuit, stetit sub praetio Marcomannus, Quadorum principes in servitute redacti sunt. Philippo namque ante

---

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 sub *om. OB* amtomno *O*, antonio *A* caralalla *L^a*, caragalla *O* duxit ord. *A* famam (fama *O*) factis] factis fam. *A* 2 plures] inter pl. *B* grados] *HPVO*, gradus *LABXY* centuriatumque] *XYZ*, centuriatamque *HPVL*, centuriamque *A*, centuriasque *OB*: plures militiae gradus centuriatum tulit *Duac.* praedium *P*, premium *LA* 3 macrino] magno *O* in regnum *O^b B*, regnum *A*, *om. XYZ* ingressum *O* triennium *OB* 4 tribunatus habensque *O* honore] *HP*, honorem *rel.* obtulit magrini (macrini *B*) *OB* 5 qui] *HPVL*, quod *AOBXY* perpetrato facinus] *HPVL*, perpetrato facinore *ÁXYZ*, petratum facinus *O*, per patratum facinus *B* fuerat] erat *OB* adquisitum] acquisitus *Z*, quaesitum *B* ab eliogabaum *O*, ab heliogabalo *B* dehic *O* 6 ad *om. L* antini *L*, antonii *A* hinc *OB* alexandro *OBX* 7 mamae *HPV*, mame *LO*, mammae *XZ*, mamea *B*, m. (*sic*) *A*, mammeae filio *Y* que *om. OB* magontiaco *LXY*, magontiago *O* 8 tumulto] *HPVO*, tumultu *LABXY* occisso *O* senanatus *HPV* consulto *LB* 9 chr. pers. *OB* occissusque *O* 10 aquileiae *A*, aquilegia *OBXZ* puppione] *HPVL*, pupione *OBXY*, pupeiano *A^1*, pupianno (?) *A^2* huc *L* nostro] non *O^a*, *om. O^b B* 11 symm. hyst.] simmaco *A* mutauimus *O*, mutuati sumus *A* ostenderemus *om. OB* 12 uenisse] uen. doceamus *B* exigit *LA*, exigit ut *OBXY* digressi sumus *LAOBXY* 13 ordinem *L*, *om. OB* redemus *A^1* 14 uersebatur *P^a* in ponti *A* 15 cythiae *O* enituit] innituit *O*, innotuit *B* spitia *P* tot sinos] *HPV*, sinos tot *L*, tot sinus *AOBXY* moris *L* 16 uandalus] *PV*, uuandalus *OBXY*, guuandalus *L*, gandalus *A*, uanculus *H* 17 seruitute] *HPVA*, -tem *rel.*

---

1) *vita c. 3 pergit:* ait ei: 'quid vis, Thracisce? num quid delectat luctari post cursum?' tum 'quantum 'libet', inquit, 'imperator'. post hoc ex equo Severus descendit et recentissimos quosque ac fortissimos milites ei comparari iussit. tum ille more solito septem fortissimos uno sudore vicit solusque omnium a Severo post argentea praemia torque aureo donatus est iussusque inter stipatores corporis semper in aula consistere.

2) *vita c. 4:* diu sub Antonino Caracalla ordines duxit, centuriatus (centuriatos *libri*) et ceteras militares dignitates saepe tractavit.

3) *vita c. 4:* sub Macrino, quod eum, qui imperatoris sui filium occiderat, vehementer odisset, a militia desiit. *c. 5:* Maximinus . . . tribunus.

4) *vita c. 4:* occiso Macrino . . . ubi Heliogabalum quasi Antonini filium imperatorem comperit, . . . ad eum venit. *c. 5:* quem Alexander miro cum gaudio . . . suscepit.

5) *Orosius* 7, *18:* (Alexander) militari tumultu apud Moguntiacum interfectus est. *c. 19:* . . . Maximinus . . . nulla senatus voluntate imperator ab exercitu . . . creatus persecutionem in Christianos . . . exercuit. sed . . . tertio quam regnabat anno a Pupieno Aquileiae interfectus.

dicto regnante Romanis, qui solus ante Constantinum Christianus cum Philippo idem filio fuit, cuius et secundo anno regni Roma millesimum annum explevit[1], Gothi, ut adsolet, subtracta sibi stipendia sua aegre ferentes, de amicis effecti sunt inimici. nam quamvis remoti sub regibus viverent suis, rei publicae tamen Romanae foederati (5) erant et annua munera percipiebant. quid multa? transiens tunc Ostrogotha cum suis Danubio Moesiam Thraciasque vastavit. ad quem rebellandum Decius senator a Philippo dirigitur. qui veniens dum Getis nihil praevalet, milites proprios exemptos a militia fecit vitae privatae degi, quasi eorum neglectu Gothi Danubium transfretassent, factaque ut puta in suis vindicta ad Philippum revertitur. milites vero videntes (10) se post tot labores militia pulsos, indignati ad Ostrogothae regis Gothorum auxilium confugerunt. qui excipiens eos eorumque verbis accensus mox tricenta milia suorum armata produxit ad bellum adhibitis sibi Taifalis et Astringis nonnullis, sed et Carporum trea milia, genus hominum ad bella nimis expeditum, qui saepe fuere Romanis infesti; quos tamen post haec imperante Dioclitiano et Maximiano Galerius Maximinus (15) Caesar devicit et rei publicae Romanae subegit[2]. his ergo addens Gothos et Peucinos ab insula Peucis, quae in ostia Danubii Ponto mergentia iacet, Argaithum et Guntherricum nobilissimos suae gentis doctores praefecit. qui mox Danubium vadati et de secundo Moesiam populati, Marcianopolim eiusdem patriae urbem famosam metropolim adgrediuntur, diuque obsessam accepta pecunia ab his qui inerant reliquerunt. et (20) quia Marcianopolim nominavimus, libet aliqua de eius situ breviter intimare. nam hanc urbem Traianus imperator hac re, ut fertur, aedificavit, eo quod Marciae sororis

[Margin: XVI; 90 (line 5); 91 (line 11); 92 (line 17); 93 (line 19)]

H P V L A O B X (Y Z).

1 constantino *O* cum philippo (fil- *O semper*) *om. A* idem filio] *HPVB*, id est filio *O*, idem philippo *L*, eiusdem filio *XYZ*, *om. A* 2 et *om. A* roma *om. OB* millesimummannum *V* 3 distrata sibi stipentia sua *O*, distracto sibi stipendio suo *B* aegre fer. *om. LOB* facti sunt *LB*, fiunt *A* 4 remotis sub reg. *O*, remotibus reg. *P*, remoti legibus *A* plublice *O* romone *O*, *om. A* 5 ostragotha O^a 6 danubio] *HPV*, danubium *LAOBXY* moesias tratiamque *O*, moësiam thraciamque *B* rebellandum] *HPVLXYZ*, repellendum *OB*, debellandum *A* 7 dum] di *V* getis] gentis *O*, genti *B*, gothis *A* nihil *om. XYZ* praeualit *O* proprias O^a exeptos *O* 8 malitia *H* uitae priuatae] uita priuata *ABXY* degere *AB* neglectum *O*, neglegentia *A* danubium] *L* transfretassent] transsisent *O*, transissent *B* 9 ut puta] *BXY*, ut pota *O*, ut putauit *HPVL*, ut putabat *A* suos *A* ad phil. *om. A* uidentes se] uidentes se esse *OB* 10 post *om. A* tot] *HPLAXYZ*, toth *V*, hos *OB* ostrogothae (ostrogothi *O*) regis *om. A* 11 qui exc.] quorum rex suscipiens *A* erumque *L* tricenta] trecenta *PAX*, $\overline{ccc}$ *YZ*, xxx *OB* suorum] uirorum *OB* 12 produxit] *OBXY*, producit *HPVLA* bellum] pr(o)elium *OB* adhibetis *O*, adhibi*tis *V* taifalis] *HPVLA*, taiphas *O*, taiphis *B*, tuifalis *XYZ* astringis] *immo* Asdingis: *v. p. 87, 11 et Zeuss p. 461* carporum] *PVLOB*, corporum *HA*, caporum *XY* 13 trea milia] *HPV*, tria m. *LOBXY*, tribus milibus *A* gens *O* fuere romanis infesti (infecti *L*)] romanos infestos (*om.* fuere) *O*, romanis infesti sunt *B* 14 dioclitiano] *HPVL*, diocliciano *O*, diocletiano *ABXY* et maximiano *om. OB* galearius *V* maximinus] *HPVXY*, maximus *LAOB*, *cf. p. 86, 15* 15 deuicit et] de ciuitate *OB* romanae *om. A* subiecit *OB* addens] habens *OB* peucinos] pesicenos *O*, pesinceos *B*, peccinos *XYZ* 16 peucis] paucis *OB*, peccis *XYZ* quae] qui *OB* in ostio *BXY*, inter hostia *A* mergenti adiacet (-cent *B*) *OB*, mergenti iacet *XYZ* argaitum *AOB*: *cf.* Arguntis Scytharum rex *vit. Gord. 31* guntericum *OY*, gundericum *A* 17 doctores praefecit] *HPVL*, duct. praef. *AXY*, pref. doct. *O*, praef. duct. *B* mos uadantes dan. *A* de] die *L*, *om. PAOB* 18 populari *A* marcianopelim *O* 19 adgrediuntur *in litura* A^2 his] iis *X* 20 nominabimus O^a breuiter *om. A* intimare *om.* L^a 21 aed. ut fertur *OB* marcia soror sua *XYZ*

1) *Hieronymus ad a. Abr. 2262, Philippi secundum:* regnantibus Philippis millesimus annus Romanae urbis expletus est. *supra in Romanis c. 283 ponitur annus Philippi tertius: vere incidit annus millesimus urbis in Philippi tr. pot. IV.*

2) *Orosius 7, 25, 12:* per eosdem duces (*Galerium*) strenue adversus Carpos Basternasque pugnatum est.

XVI suae puella, dum lavat in flumine illo qui nimii limpiditatis saporisque in media urbe oritur Potami cognomento, exindeque vellit aquam haurire, casu vas aureum quod ferebat in profundum decidit, metalli pondere praegravatum longeque post ab imis emersit; quod certe non erat usitatum aut vacuum sorberi aut certe semel voratum undis respuentibus enatare. his Traianus sub admiratione conpertis fontique numinis 5 quoddam inesse credens conditam civitatem germanae suae in nomine Marcianopolim nuncupavit[1].

XVII 94 Abhinc ergo, ut dicebamus, post longam obsidionem accepto praemio ditatus Geta recessit ad propria. quem cernens Gepidarum natio subito ubique vincentem praedisque ditatum, invidia ductus arma in parentibus movit. quomodo vero Getae Gepidas- 10 que sint parentes si quaeris, paucis absolvam. meminisse debes me in initio[2] de Scandzae insulae gremio Gothos dixisse egressos cum Berich rege suo, tribus tantum 95 navibus vectos ad ripam Oceani citerioris, id est Gothiscandza. quarum trium una navis, ut adsolet, tardior nancta nomen genti fertur dedisse; nam lingua eorum pigra gepanta dicitur. hinc factum est, ut paulatim et corruptae nomen eis ex convicio 15 nasceretur Gepidas. nam sine dubio ex Gothorum prosapie et hi trahent originem; sed quia, ut dixi, gepanta pigrum aliquid tardumque designat, pro gratuito convicio Gepidarum nomen exortum est, quod nec ipsud credo falsissimum: sunt etenim tar- 96 dioris ingenii et graviores corporum velocitate. hi ergo Gepidae tacti invidia, dum Spesis provincia commanerent in insulam Visclae amnis vadibus circumactam, quam 20

H P V L A O B X (Y Z). Rav. 4, 6 p. 185 ad v. 6: Marcianopolis ex Mysia inferiore pertinet, ut testatur mihi . . . . Iordanis cosmographus, asserens quod ipsam Marcianopolim civitatem Traianus imperator pro amore Marciae sororis suae aedificasset. per quam Marcianopolim medio transit fluvius qui dicitur Potamia.

1 puellam *O* labat *O*, lauatur *XYZ*, lauaret *A* qui] quod *B* nimii] *HPVL*, nimiae *AOBXY* limpidatis *O* saporisque] *OBXY*, saporis saporisque *HPV*, soporisque *L*, soporisque obtimi *A* 2 potami] potamica *A* uelit aq. *L*, uellet aq. *OBXY*, aquam uellet *A* aurire *PVO* 3 ferebatur *OB* cecidit *OB* motalli *A* praegrauatum longeque] grauatum (et *ins. B*) longe *OB* ab] *OBXYZ*, *om. HPVLA* 4 remersit *XYZ* quod] *OBXY*, quor *HP*, *** V^a, cur V^b, quo *L*, quode *A* aut] haud *L* sorbori A^a 5 renatare *OB* has H^a nominis *O* 6 quiddam *AY* conditam ciuitatem] conditatem *O* suae in] suae *L*, *om. A* marcianopolim *om. A* 7 nuncupauit] *HPVLXZ*, nominauit *OBY*, appellauit *A* 8 ut dicipamus *P*, *om. YZ* (*non X*) post longam (longan *L*) obs. *om. A* ditatus *om. A* geta (gesta *O*) rec.] rec. geta *A* 9 propria] patriam *OB* gep. cern. nat. *OB*, cern. nat. gep. *A* 10 didatum *O* ducta *A* parentes *ABXY* mouet *OB* uere *O* gepidasque] *HPVL*, gepidaeque *OBXY*, gepidatum A^a, gepidarum A^b 11 sint] sin *O* quaesieris *B* in initio] *XY*, inintio *HPV*, initio *LAOB* 12 scandzae] *HPVAX*, scandze *L*, scandziae *Y*, scanzi(a)e *OB* dix. goth. *A* egressos] exisse *A* berich] *OB*, berig *YZ*, berice *HPVX*, berige *LA* suo rege *OB* 13 uectus *O* ad ripam *om. XYZ* ocani *P*, occani *V* ceterioris *O* id est gothiscandza (gothiscandzam *A*, gothis andza *P*)] *HPVLA*, hoc est gothiscandzae *XYZ*, *om. OB* 14 nauis] uis *O* assolent *XY* tardior] tardius *OB*, tar *L* nancta] *HPVLOYZ*, nacta *BX*, inuenta *A* gentis *O* 15 eius *B* conuicinio *L*, conuiuio *OB* 16 gepidas] *HPVL*, gepide *O*, gepidae *ABXY* nam] namque *OB* prosapia *AOBXY* et hi *om. OB* trahent] *PV*, tradent *HL*, tradunt *O*, trahunt *ABXYZ* 17 ut *om. O* designat] signat *OB* gratuitu *O*, graui tunc *XYZ* couitio *L*, conuiuio *OB*, uicio *A* 18 ipsum *AOBXY* etenim] enim *OB* 19 et *om. OB* grauioris *O* hii *O ut saepius* gepithae *H*, *om. A* tacti] tenti *L* dum spesis] *HPVLA*, dum etiam spesis *XYZ*, dum specis *O*, dudum speta B^a, dudum spreta B^b*: quid subsit nescio* 20 commanerint *O*, commanebant *B*, commaneret *Z* insulam] *HPVLAXZ*, insula *OBY* hiscle *O* uadis *AB* circumactam] *HPVLAXYZ*, circumacta *O*, circuacta *B*

---

1) *cf. Ammianus 27, 4, 12:* Mysia, ubi Marcianopolis est a sorore Traiani principis ita cognominata: *hausit autem auctor ex Ammiani actis Traiani deperditis.*

2) *c. 4, 25.*

patrio sermone dicebant Gepedoios. nunc eam, ut fertur, insulam gens Vividaria incolit ipsis ad meliores terras meantibus. qui Vividarii ex diversis nationibus ac si in unum asylum collecti sunt et gentem fecisse noscuntur. ergo, ut dicebamus, Gepidarum rex Fastida quietam gentem excitans patrios fines per arma dilatavit. nam 5 Burgundzones pene usque ad internicionem delevit aliasque nonnullas gentes perdomuit. Gothos quoque male provocans consanguinitatis foedus prius inportuna concertatione violavit superba admodum elatione iactatus, crescenti populo dum terras coepit addere, incolas patrios reddidit rariores. is ergo missis legatis ad Ostrogotham, cuius adhuc imperio tam Ostrogothae quam Vesegothae, id est utrique eiusdem gentes populi, sub- 10 iacebant, inclusum se montium quaeritans asperitate silvarumque densitate constrictum, unum poscens e duobus, ut aut bellum sibi aut locorum suorum spatia praepararet. tunc Ostrogotha rex Gothorum ut erat solidi animi, respondit legatis bellum se quidem talem horrere durumque fore et omnino scelestum armis confligere cum propinquis, loca vero non cedere. quid multa? Gepidas in bella inruunt, contra quos, ne 15 minor iudicaretur, movit et Ostrogotha procinctum, conveniuntque ad oppidum Galtis, iuxta quod currit fluvius Auha, ibique magna partium virtute certatum est, quippe quos in se et armorum et pugnandi similitudo commoverat; sed causa melior vivacitasque ingenii iubit Gothos. inclinata denique parte Gepidarum proelium nox diremit. tunc relicta suorum strage Fastida rex Gepidarum properavit ad patriam, tam puden- 20 dis obprobriis humiliatus, quam fuerat elationis erectus. redeunt victores Gothi Gepidarum discessione contenti, suaque in patria feliciter in pace versantur, usque dum eorum praevius existeret Ostrogotha.

[XVII 97 … 98 … 99 … 100]

Pos cuius decessum Cniva, exercitum dividens in duas partes, nonnullos ad vastandum Moesiam dirigit, sciens eam neglegentibus principibus defensoribus desti- 25 tutam; ipse vero cum LXX milibus ad Eusciam, id est Novas conscendit. unde a Gallo duce remotus Nicopolim accedit, quae iuxta Iatrum fluvium est constituta

[XVIII 101]

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 patrio] pro patrio *OB* gepedoios] *HPVL*, gepidoios *AXYZ*, gepidos *OB* insulas *O* uiuidarii *V*, uuidaria *B*: *supra 5, 36 est* Vidivarii incolet *O* 2 mediores *L* uuidarii *B* 3 ergo ut dic. (dicibamus *P*, diximus *L*)] itaque *A* 4 quietam] quiete *A* nam *om. OB* 5 burgundzones] *HPVLA*, burgonziones *OB*, burgozones *XYZ* internicionem] *HP*, internitionem *VLBY*, internecionem *A*, internetionem *X*, internionem *O* que *om. B* 6 cumsanguini.atis (*sic*) *O* 7 superbia *O*, superbaque *B* crescente *AXY*, criscenti *O* 8 insulas *OB* patrioos *HPV*, patrias *B* rarioris *O* his *V* missis legatis] missis *O*, mīsit legatos *B* ostrogatam X^a adhuc] adhao (*sic*) *O* 9 uesogothe O^a utrique *om. OB* eius *L* gentes] *HPVL*, gentis *AOBXY* 10 inclausum O^a quaeritans] *PVB*, queritans *AXYZ*, quaeritant *H*, ꝗritans *O*, queritac *L* constructum *L* 11 poscens e (se *O*) d.] e d. posc. *A* praeparet *O* 12 rex goth. *om. A* respodit ligatis *O*, leg. r̄p (*sic*) *A* siquidem *L* 13 talem] *HPVL*, tale *AOBXY* omninos caelestium *O* 14 loco *A* uero non] ueron *HP*, uero in *L* gepidas] *HPVL*, gepitas *O*, gepidae *ABXY* bella ***ruunt V^a, bella irruunt V^b, bella ruunt *AXZ*, bellum ruunt *Y* ne minor iud.] nemieiis (*sic*) iud. *O*, ne nimii iudicarentur *B* 15 mouet *XY* galtis] gautis *L*, caltis *A* 16 quod] quem *O* auha] eucha *O*, aucha *B*, hauua *XYZ* certatum] dimicatum *B* 17 pugnandi] pugnae *OB* commoueret *XYZ* uiuacisque ingenii *O*, uiuaxque ingenium *B* 18 iubit gothos] *HPV*, libet gothis *O*, iuuat gothos *B*, iuuit gothos *LAXYZ* nox diremit] nox dirimit *AXYZ*, nox dirimet *O*, mox dirimitur *B* 19 fastida] *OB*, fastina *VXY*, fatina *P*, festina *H*, festine *L*, *om. A* properauit ad patr.] remeauit ad sua *A* pudentis *P* 20 oppriis *O* humiliatos *HPVL* fuerat *om. V* elationis] *HPVL*, elatione *AOBXY* 21 discensione *O*, descensione *B* contempti *A* feliciter] nostri *OB* 22 existerit *O* 23 pos] *H*, post *PVLABXY*, pro *O* discessum *L* nunnullos *H*, nonnulla *L* 24 uastandum] *OBXY*, uastandam *HPVLA* princibibus *B* 25 LXX] octoginta *XYZ* eusciam] *scripsi collato loco p. 84, 7*, eustesiam *XYZ*, eustesium *OB*, euscesium *HPV*, eoscesium *A*, euiscesium *vel* eiuscesium *L*: *alibi hoc nomen Novarum non reperitur* noua *OB* conscendit] conscindit *O*: *malim* consedit, *cum praesertim Novae et ipsae in Moesia sitae sint* unde . . . accedit *om. XYZ* 26 gollo *O* remotus] repulsus *A* latrum *O* constructa *XYZ*

XVIII notissima; quam devictis Sarmatis Traianus et fabricavit et appellavit Victoriae civitatem [1]. ubi Decio superveniente imperatore tandem Cniva in Hemi partibus, quae non
102 longe aberant, recessit, unde apparatu disposito Philippopolim ire festinans. cuius secessu Decius imperator cognoscens et ipsius urbis ferre subsidium gestiens iugum Hemi montis transacto ad Beroam venit. ibique dum equos exercitumque lassum re- 5
foveret, ilico Cniva cum Gothis in modum fulminis ruit, vastatoque Romano exercitu imperatorem cum pauculis, qui fugere quiverant, ad Eusciam rursus trans Alpes in Mysia proturbavit, ubi tunc Gallus dux limitis cum plurima manu bellantium morabatur; collectoque tam exinde quam de Vsco exercitu, futuri belli se parat in aciae.
103 Cniva vero diu obsessam invadit Philippopolim praedaque potitus [2] Prisco duce qui 10
inerat sibi foederavit quasi cum Decio pugnaturum. venientesque ad conflictum ilico Decii filium sagitta saucium crudeli funere confodiunt. quod pater animadvertens licet ad confortandos animos militum fertur dixisse: 'nemo tristetur: perditio unius 'militis non est rei publicae deminutio', tamen, paterno affectu non ferens, hostes invadit, aut mortem aut ultionem fili exposcens, veniensque ad Abritto Moesiae civitatem 15
circumseptus a Gothis et ipse extinguitur [3] imperii finem vitaeque terminum faciens. qui locus hodieque Decii ara dicitur, eo quod ibi ante pugnam mirabiliter idolis immolasset.

XIX 104 Defuncto tunc Decio Gallus et Volusianus regnum potiti sunt Romanorum, quando et pestilens morbus, pene istius necessitatis consimilis, quod nos ante hos novem an- 20

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 nouissima *B* quam] quoniam *B* et f.] eam f. *OB* ciuitatem] urbem *A* 2 inpetore *O* hemi] hiemi *LO*, hemoniae *B* partibus] partes *AB* 3 lone *P* aberant] *BXY*, aberat *HPVLAO* recessit] *OBXY*, secessit *HPVLA* inde *X* apparato dispositio *O*, apparatum disposito *Z* philippolim *LA*, philopolim *Y*, phiplippom *O* festinat *A* secessu] secessum *AB*, discessum *L*, recessu *XYZ* 4 decius] de cuius *O* imperator *om. A* cognoscens] agnoscens *A*, *om. XYZ* ipsius urbis] H^2*PVL*, i. urb*s H^1, ipsius urbe *O*, ipsi urbi *ABXYZ* iugo hemi *AXYZ*, iugum enim *HPV*, iugum eius *L*, iugum *O*, iugo *B* 5 trans santo *O* ad] a *V* beroam] *OB*, boream *LXYZ*, boroeam A^a, beroeam *HPV*A^b lassum *om. A* refouet *A* 6 fluminis *AOB* 7 imperatore *O* paucis *OB* quiuerant] qui uenerant O^a, poterant *A* ad eusciam (*sic HVO*, *usciam P^1, eosciam *L*, euschiam *XYZ*, tusciam P^2*B*) rursus *om. A* 8 mysia] *HPV*, misia *L*, mysiam *Z*, misiam *OY*, moesiam *AB*, maesiam *X* perturbauit *YZ* 9 collectaque *XYZ* tam] eam *O* de usco] *HPVL*, edeusco *A*, de eusco *XZ*, de euscho *Y*, de osco *O*, de orto *B*: *intellegitur* Oescus se parat (seperat *P*) in aciae (acie *VL*)] *HPVL*, reparat in aciae *O*, reparat aciem *B*, reparatur (reparabatur *YZ*) in acie *XYZ*, se praeparabat in aciem *A* 10 diu *om. O* phil. inu. *A* praedamque *X* potitus] pocius *O* prisco duce] *HPVO*, priscum ducem *LABXY* 11 pugnaturus *L* ilico] alico *O* 12 saucium] sauum *O* 14 dimutio *X* paterno (paterna O^a) affecto *OZ*, paternum affectum *B* 15 filii *O* ad *om. LOB* abritto] *HPVL*, abrito *OB*, abrittum *A*, abritum *XYZ* 16 a gothis circ. *L* et ipse *om. A* 17 decii ara] decura *O* miserabiliter *BXY* immolaret *B* 19 defuncto (defunctoque *B*) t. decio] quo defuncto *A* regno *ABXY* 20 morbus] annus morbis *XYZ* necessitati *B* quod] quam *AXYZ*, et *O*, ut *B* nos] hos B^a hos] nos *O*

1) *cf. Ammianus 31, 5, 15:* duobus navium milibus perrupto Bosporo et litoribus Propontidis Scythicarum gentium catervae transgressae ediderunt quidem acerbas terra marique strages, sed amissa suorum parte maxima reverterunt. ceciderunt dimicando cum barbaris imperatores Decii pater et filius . . . Anchialos capta et tempore eodem Nicopolis, quam indicium victoriae contra Dacos Traianus condidit imperator. post clades acceptas inlatasque multas et saevas excisa est Philippopolis centum hominum milibus, nisi fingunt annales, intra moenia iugulatis. *periit autem harum rerum narratio Ammiana ea, quam perverso ordine in compendium redigit epitomator.*

2) *cf. Ammianus l. c.*

3) *Cassiodorius chr. ad a. 252:* Decius cum filio suo in Abritio Thraciae loco a Gothis occiditur, *haec substituens Prosperi adnotationi huic:* Decius cum filio in Abritto, quae est civitas Mysiae, occiditur.

nos experti sumus, faciem totius orbis foedavit, supra modum tamen Alexandriam XIX
totiusque Aegypti loca devastans, Dionysio storico super hanc cladem lacrimaviliter
exponente, quod et noster conscribit venerabilis martyr Christi et episcopus Cyprianus
in libro, cuius titulus est 'de mortalitate'[1]. tunc et Emilianus quidam Gothis saepe 105
5 ob principum neglegentiam Mysiam devastantibus, ut vidit licere nec a quoquam sine
magno rei publicae dispendio removeri, similiter suae fortunae arbitratus posse venire,
tyrannidem in Moesia arripuit omneque manu militari ascita coepit urbes et populos
devastare. contra quem intra paucos menses dum multitudo apparatus adcresceret,
non minimum incomodum rei publicae parturivit; qui tamen in ipso pene nefario co-
10 natus sui initio extinctus et vitam et imperium, quod inhiabat, amisit: supra dicti vero 106
Gallus et Volusianus imperatores, quamvis vix biennio in imperio perseverantes ab
hac luce migrarunt, tamen ipsud biennium, quod affuerunt, ubique pacati, ubique
regnaverunt gratiosi, praeter quod unum eorum fortunae reputatum est, id est gene-
ralis morbus, sed hoc ab imperitis et calumniatoribus, qui vitam solent aliorum dente
15 maledico lacerare[2]. hi ergo mox imperio adepti sunt, foedus cum gente pepigerunt
Gothorum. et nec longo intervallo utrisque regibus occumbentibus Gallienus arripuit
principatum.

Quod in omni lascivia resoluto Respa et Veduco Tharuaroque duces Gothorum XX 107
sumptis navibus Asiam transierunt, fretum Ellispontiacum transvecti, ubi multas eius
20 provinciae civitates populatas opinatissimum illud Ephesiae Dianae templum, quod
dudum dixeramus[3] Amazonas condidisse, igne succendunt. partibusque Bithiniae
delati Chalcedonam subverterunt, quam post Cornelius Abitus aliqua parte reparavit,

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 sedauit *O* tamen] quoque *OB* alexandriae *XYZ* 2 deuastatus *O* stor. (hist. *O*, hystorico *BXY*) super h. cl. *om. A* 3 quod] qu(a)e *OB*, quam *XY* conscripsit *OB* et *om. OB* cibrianus *O*, *om. A* 4 emelianus *OX* 5 neglegiam A^1 mysiam] moesiam *AX*, maesiam *Y*, *om. OB* a *om. OB* 6 reipluplice dispencio *O* arbitratur *O* posse uenire] posse euenire *LB* 7 tirandem *L* mysia *Z*, mesiam *O*, moesiam *LB* omneque] *HPVL*, omnique *ABXY*, omniaque *O* 8 intra *om. OB* mensel *O* dum *om. OB* adcrescerit *O*, accrescens *B* 9 republice *O*, res publica *XY* in ipso] ipso *O*, ipse *B* pane *O* conati *O* 10 quod inhiabat] quod (quem *O*) inuadebat *OB* supra dicti uero g. et uol. imperatores] supradicti g. et uol. *A*, *om. O* 11 uix biennio] biennio uix *A*, biennio *L* in imperio *om. OB* 12 migrarint *B* ipsud biennium] *HVL*, in ipsud b. *P*, in ipso biennio *A*, ipsum biennium *XYZ*, ipsi biennium *O*, ipso biennio *B* quod] *HPVY*, quo *LAX*, qui *O*, que *B* ubique] ubi *A* pagati *O* 13 quod] q̄ *O* fort. eor. *L* reportatum *OB* id est] is est ergo *B* 14 moribus *O* imperatis *Z* 15 lacerare] macerare *O* mox] mox ut *AXY* imperio] imperium *LAOBXY* adepti sunt] adeptis *O* goth. pep. *B* 16 logo *O* regibus *om. A* 18 quod in omni (omne *P*)] *HPV*, quo in o. *LBXZ*, qui omni *Y*, quem in o. *O*, quod nimia *A* lasum uia *O*, lassouia *B* resolutio *H*, resuloto B^a respa et ueduco (uaeduco *L*) thuruaroque (turuaroque *A*) *HPVLA*, respa et ueduco (reduco *Y*) taruaroque *XYZ*, respatueduco tharuaroque *O*, re spacii eduathar uarroque *B* ducibus *XYZ* 19 asiam] in asiam A^1 transsierunt *O* fretumque *X* ellispontia *V*, bellespontiacon *O*, hellespontiacum *AXY* multis e. p. (p. e. *L*) ciuitatibus *B* 20 populatis *B*, populata *P*, populati *A* opimatissimum *B* ephesi *O*, ephoesi *B*, asiae *A* quod . . . condidisse] opus amazanum (*sic*) *A* 21 que *om. A* bithiniae] *HPVLOBXY*, bitiniae *A* 22 dilati *O* chadcedonam *H*, chalcerdonam *V*, chalcedona *P*, calcedona *A*, calcedonam XY^bZ, calcidoniam *L*, calcidonam *O*, calcedoniam BY^a subuertunt *A* abitus] *HPVOXY*, auitus *AB*, habitus *L*

1) *Hieronymus chron. ad a. Abr. 2269:* pestilens morbus multas totius orbis provincias occupavit maximeque Alexandriam et Aegyptum, ut scribit Dionysius [*Alexandrinus episcopus apud Eusebium hist. eccl.* 7, 22] et Cypriani de mortalitate testis est liber.

2) *cf. Orosius 7, 21, 6:* hac sola pernicie (*pestilentia*) insignes Gallus et Volusianus.

3) *c. 7, 51.*

XX 108 quae hodieque, quamvis regiae urbis vicinitate congaudeat, signa tamen ruinarum suarum aliquanta ad indicium retinet posteritatis. hac ergo felicitate Gothi, qua intraverunt partibus Asiae, praedas spoliaque potiti, Hellispontiacum fretum retranseunt, vastantes itinere suo Troiam Iliumque, quae vix a bello illo Agamemnoniaco quantulum se reparantes rursus hostili mucrone deletae sunt[1]). post Asiae ergo tale ex- 5 cidium Thracia eorum experta est feritatem. nam ibi ad radices Emi montis et mari vicinam Anchialos civitatem adgressi mox adeunt, urbem, quam dudum Sardanaphalus, 109 rex Parthorum, inter limbum maris et Emi radices locasset[2]). ibi ergo multis feruntur mansisse diebus aquarum calidarum delectati lavacris, quae ad duodecimo miliario Anchialitanae civitatis sunt siti, ab imo suae fontis ignei scaturrientes, et inter reli- 10 qua totius mundi thermarum innumerabilium loca omnino precipua et ad sanitatem infirmorum efficacissima.

XXI 110 Exinde ergo ad proprias sedes regressi post haec a Maximiano imperatore rediguntur in auxilio Romanorum contra Parthos rogati, ubi omnino datis auxiliariis fideliter decertati sunt. sed postquam Caesar Maximinus pene cum eorum solacia Nar- 15 seum regem Persarum Saporis magni nepotem fugasset eiusque omnes opes simulque uxores et filios depraedasset Achillemque in Alexandria Dioclitianus superasset et Maximianus Herculius in Africa Quinquegentianos adtrivisset[3]), pacem rei publicae 111 nancti coeperunt quasi Gothos neglegere. nam sine ipsos dudum contra quasvis gentes Romanus exercitus difficile decertatus est. apparet namque frequenter, quomodo 20

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 uicinitate] ciuitate *OB* 2 posteritatis] potestatis *XYZ* flititate *O* quia *O* intrauerunt] *OBXY*, intrauerant *HPVLA* 3 partes *XY* preda spoliaque *LO*, praeda spolioque *B*, praediis (-dis *Y*) spoliisque *XYZ*, praeda spoliisque *A* hellespontiacum *XYZ*, ellespontiacum *O*, ellispontiacum *L*, hellesponti *A* retransmeant *OB* 4 itinere] in it. *OBXY* troiam hiliumque *O*, ilium troiamque *X* uix] uis *A* a *om. XYZ* illo] uno *X* agamennonlaco *O*; agamenniaco *XY* quantulum] quantolum *PV*, aliquantulum *B* 5 se reparantes] *HPVAXYZ*, reparantes *L*, respirantes *OB* hotili mugrone *O* deletae] del**e H^a, dilate *O*, delatae *B* exciduum *H* 6 experta est] expertatem *O* nam ibi . . . 7 ciuitatem *om. OB* hemi *XY* 7 anchilialos *A* adeunt] ad eum *P*, ad eam *A* sardanaphalus] *HPV*, sardanapallus *LAOBY*, sardanapalus *X* 8 pathorum *PV* hemi *XY* collocasset *B* ergo] enim *OB* feruntur] fertur *O* 9 ad duodecimum miliarium *XYZ*, duodecimo miliario *HPVLA*, a quintodecimo miliario *OB* 10 anchilitanae *LXYZ*, achialitane *A* ciuitati *O* sitae *AOBXY* sui *AOBXY* igni *OB*, igneis *A* scaturrientes] *HPO*, scaturientes *rel.* 11 inmunerabilium *O* precipua (praec- *P*) et] *HPV*, precipua *L*, precipue et *AXYZ*, pr(a)ecipu(a)e *OB* 12 efficacissimae *ABXY* 13 ergo] rogo *O* propias P^a haec] hoc *A* imperatores *P* rediguntur] ducuntur *OBY*, dicuntur *X* 14 auxilia *B*, auxilium *AXY* rogati *om. A* fidelit *O* 15 dec. sunt] decertauerunt *A* maximianus *ABXY* solacia] *HPV*, solac(*vel* t)io *LOBXY*, solatiis *A* 16 magni neptem A^a, magi (magii O^a) nepotem *O* 17 filios] f. captiuos *L*, liberos *A* anhillemquae *O*, achilleumque *Y* alexrandriam *O* dioclitianus] *HPLX*, diocletianus *AY*, dioclitiano *V*, diodiciano *O*, cum dioclitiano *B* et] haec *O* 18 hirculeus *O* in] iam *A* quinquegentianos] *LAXY*, quinquegentitianos *HPV*, quinquangentianos *O*, l annos *B* adtreuisset *O* 19 nacti *AOX* coeperunt] *HVAOB*, c(a)eperunt *PLXY* ipsis *ABXY* quasuis] quasque *B* 20 dec. est] decertauit *A* quom. freq. *A*

---

1) *cf. Ammianus l. c. ad p. 84, 1.*

2) *cf. Ammianus l. c. ad p. 84, 1. at non hanc Anchialen, sed alteram Ciliciae a Sardanapallo conditam esse ferunt auctores citati apud Stephanum s. v. et Suidas s. v.*

3) *Orosius* 7, 25: rebellante . . . Achilleo in Aegypto, cum et Africam Quinquegentiani infestarent, Narseus etiam rex Persarum Orientem bello premeret . . . Maximianus Augustus Quinquegentianos in Africa domuit, porro autem Diocletianus Achilleum . . . apud Alexandriam cepit et interfecit . . . Galerius Maximianus . . . per Illyricum et Moesiam undique copias contraxit . . . Narseum magnis consiliis viribusque superavit . . . castra eius invasit, uxores sorores liberosque cepit, inmensam vim gazae Persicae diripuit.

invitabantur sic: ut et sub Constantino rogati sunt et contra cognatum eius Licinium XXI
arma tulerunt eumque devictum et in Thessalonica clausum privatum ab imperio Con-
stantini victoris gladio trucidarunt. nam et ut famosissimam et Romae emulam in 112
suo nomine conderet civitatem, Gothorum interfuit operatio, qui foedus inito cum im-
5 peratore quadraginta suorum milia illi in solacio contra gentes varias obtulere; quo-
rum et numerus et militia usque ad praesens in re publica nominatur, id est foede-
rati. tunc etenim sub Ariarici et Aorici regum suorum florebant imperio. post quo-
rum decessum successor regni extitit Geberich virtutis et nobilitatis eximius.

Nam hic Hilderith patre natus, avo Ovida, proavo Nidada, gloriam generis sui XXII 113
10 factis illustribus exaequavit. primitias regni sui mox in Vandalica gente extendere
cupiens contra Visimar eorum rege qui Asdingorum stirpe, quod inter eos eminet
genusque indicat bellicosissimum, Deuxippo storico referente[1], qui eos ab Oceano ad
nostrum limitem vix in anni spatio pervenisse testatur prae nimia terrarum inmensi-
tate. quo tempore erant in eo loco manentes, ubi nunc Gepidas sedent, iuxta flumina
15 Marisia, Miliare et Gilpil et Grisia, qui omnes supra dictos excedet. erat namque 114
illis tunc ab oriente Gothus, ab occidente Marcomanus, a septentrione Hermundolus,
a meridie Histrum, qui et Danubius dicitur. hic ergo Vandalis commorantibus bellum
indictum est a Geberich rege Gothorum ad litus praedicti amnis Marisiae, ubi nec
diu certatum est ex aequali, sed mox ipse rex Vandalorum Visimar magna parte cum
20 gentis suae prosternitur. Geberich vero Gothorum ductor eximius superatis deprae- 115
datisque Vandalis ad propria loca, unde exierat, remeavit. tunc perpauci Vandali,
qui evasissent, collecta inbellium suorum manu, infortunata patria relinquentes Panno-

---

H P V L A O B X (*Y Z*). *Rav. 4, 14 p. 204 ad v.* 15 *citans Iordanem chronographum:* Marisia Arine (*al.* arinc) Gilpit Gresia.

1 uitebantur P^a, inuitebantur P^b sic ut] sic *AO* constino A^1 rogoti *P* cognatum eius] eius *X*, cognatum *V*, *om. YZ* 2 priuatumque *XY* ab *om. A* impererio *B* constantino uictoriis *O* 3 trucidatur *O* ut] tu *O*, dum *B* 4 condederet *P*, condiderit *OB* ciuitatem *om.* A^a foedus inito] *HPVO*, f(o)edere inito *LABXY* 5 solatia *AB*, solatium *XYZ* obtulerunt *AXY* 6 numeros *O* militia] milia *OB* ad] in *XYZ* rebus publicis *L* nominantur *O* 7 arriarici *V* aorici] *PVLAOB*, adrici *H*, atrici *XYZ* regnum s. florebat *O* 8 succersor *O* geberich] *OB*, giberig *L*, geberith *HVXY*, giberith *PZ*, giberiet *A* uirtutis et nobititatis *P*, uirtute et nobilitate *XYZ* eximus *O*, eximiae *B* 9 mam *P* hic] is *OB* helderich *OB* pati *O* ouida] Cniba *proposuit Gutschmid p. 134* nidada] midada *A*, cniuida *OB* generis] gñitis (*sic*) *A* suis *OX* 10 illostribus *HP*, illuc tribus *O* primitias] idrinicias *O* in *om. L* uuandalicam gentem *A* extenderecipiens *O*, ostendere cupiens *XYZ* 11 uisimar] *AXYZ*, uuisumar *B*, uisumar O^a, uisurmar O^b, uisarma *HPVL* rege] *HPVL*, regem *AOBXYZ* asdingorum] *HPLAOBX*, asdringorum *Y*, ardingorum *V*, aspingorum *Z* quod] quae *ABXY* 12 bellicossissimum *O* deuxippo] *libri* hystorico *OBY*, historico *AX* occano *HP*, occiano *O* 13 annis *A* spatium *O* 14 tepore *O* manentes in eo loco *A* gepidas] $HPVL^bO$, gepida L^a, gepidae *ABXY* sedenti *HPV* 15 marisia] marsida *A* miliare] *HPVAOBX*, miliaria *L*, militare *YZ:* Arine *Rav.* gilfil *OB:* Gilpit *Rav.* grisia] grissia *OB:* Gresia *Rav.* omnes] amnes *B* supdictos *O*, supradicto *L* excedet] *HPV*, excedit *AOBXY*, excedat *L* erant *AOB* 16 illic tunc *O*, tunc illis *A* gothos *O*, gothi *B* marcomanus] *V*, marcommanus *HP*, marcomannus *LAXYZ*, maramannos *O*, marcomanni *B* hermundolus] *HPVLA*, emundulos *O*, ermunduli *B*, hermundulus *X*, hermundus *Y*, hermundurus *Z* 17 meritie *P* hister *ABXY* dicitur *om. A* uuand- *LOBXY semper* 18 geberith *XY* marsiae *AB*, mariae *P* ubi nec] ubi nunc *O*, ibi tunc *B* 19 est *om. O* ipse *om. A* uuandolorum *O*, uuanda *A* uuisimar *LO*, uuisumar *B* m. parte cum] *HPVLAOX*, m. cum parte *B*, cum m. p. *Y* 20 giberic *A*, geberith *XY* ductor] dux *A* 21 loca unde ex. rem. *om. A* perpauci] pauci *A* 22 euasesent P^a, euasessent P^b, euaserunt *XYZ*, euaserant *A* infortunatam patriam *AOBXY* reliquentes *O*

---

1) *Dexippus fr. 24 (3 p. 685 Muell.) narrat victoriam Aureliani de Vandalis et pace facta eorum reditum in partes transdanuvianas.*

XXII niam sibi a Constantino principe petierunt ibique per LX annos plus minus sedibus locatis imperatorum decretis ut incolae famularunt. unde iam post longum ab Stiliconae mag. mil. et ex consule atque patricio invitati Gallias occupaverunt, ubi finitimos depraedantes non adeo fixas sedes habuerunt[1].

XXIII 116 Nam Gothorum rege Geberich rebus humanis excedente post temporis aliquod 5 Hermanaricus nobilissimus Amalorum in regno successit, qui multas et bellicosissimas arctoi gentes perdomuit suisque parere legibus fecit. quem merito nonnulli Alexandro Magno conparavere maiores. habebat si quidem quos domuerat Golthescytha Thiudos Inaunxis Vasinabroncas Merens Mordens Imniscaris Rogas Tadzans Athaul Navego 117 Bubegenas Coldas. sed cum tantorum servitio clarus haberetur, non passus est nisi 10 et gentem Herulorum, quibus praeerat Halaricus, magna ex parte trucidatam reliquam suae subegeret dicioni. nam praedicta gens, Ablavio istorico referente, iuxta Meotida palude inhabitans in locis stagnantibus, quas Greci ele vocant, Eluri nominati sunt[2], 118 gens quantum velox, eo amplius superbissima. nulla si quidem erat tunc gens, quae non levem armaturam in acie sua ex ipsis elegeret. sed quamvis velocitas eorum ab 15 aliis crebro bellantibus evagaret, Gothorum tamen stabilitate subiacuit et tarditati, fecitque causa fortunae, ut et ipsi inter reliquas gentes Getarum regi Hermanarico 119 servirent. post Herulorum cede item Hermanaricus in Venethos arma commovit, qui, quamvis armis despecti, sed numerositate pollentes, primum resistere conabantur. sed nihil valet multitudo inbellium, praesertim ubi et deus permittit et multitudo armata 20 advenerit. nam hi, ut in initio expositionis vel catalogo gentium dicere coepimus[3],

H P V L A O B X (*Y Z*).

1 LX] xl *BY* 2 famulabantur *A* unde] ut de *O* iam] etiam *OB* post longum *om.* L^a, post l. tempus L^b ab] a *LA* 3 mag. mil.] magna milia *XYZ* ex *om. A* atque] **que H^a, ac *AOBXY* galias *O* occuparunt *A* 4 adeos *O* 5 geberith *XYZ*, giberig *A* excidentem *O* 6 belliccossissimas *O* 7 arctoiae (arctoi *Z*) undecim gentes *XYZ* (*numerantur secundum libri X interpunctionem gentes tredecim*) parcere *A*, parare *O* quam *O* 8 si q. hab. *A* quod O^a domuerant *B* golthescytha] PV^bX, golthescita *YZ*, golthescitha *A*, golthescyta *L*, gothescytha HV^a, gothescitha *O*, gothi scythas *B* thiumdos *O*, thuidos *Z*, thiuidos *A* 9 inaunxis] *HPVOB*, inauccis L^a, inauxis L^b, inaunxes *XZ*, ynaunxes *Y*, inaxungis *A* uasinabruncas *YZ*, uasinaboroncas *A* imnascaris *Z*, ymnascaris *Y*, ymniscans *A* rogas] $HPVLA^b$, rocas *OBXY*, rogans A^aZ tazans *XYZ* athaul] *HPVAXYZ*, azaul *L*, athual *B*, athal *O* 10 bubeienas *L*, bubegentas *OB*, bumbegenas *XYZ* caldas *O* sed] et *OBXYZ* carus *OB* 11 erulorum *OB*, hetulorum A^a alaricus *AOBXY* trucidata reliqua *O* 12 subigere *O*, subigeret *B*, subegerit *L*, subiceret *XYZ* ablabio *XY* storico *PVL* meotida palude] *HPVLO*, meotidas paludes *B*, meotidem paludem *AXYZ* 13 inhabitans] habitans *OB* in] ex *XYZ* logis *L* stragnantibus HP^aV, stangantibus *L*, stagnibus *A* quas] qu(a)e *AXYZ* hele *Y*, helae *X* eluri] *HPVA*, heluri *XYZ*, eruli *LB*, ercli *O* nominati] nun|cognominati *L* 14 quanto *OB* quae *om.* X^a 15 armuturam H^a acie] auee *O* elegeret] *HP*, elegerit *VXYZ*, eligeret *LA*, aelegerint *B*, legerint *O* 16 crebro] sepe *OB* euagaret] *HPVLXYZ*, euagaretur *A*, euacuaret *O*, non euacuaretur *B* tamen *om. AXYZ* stabilitate] *HVO*, stabilitatem *P*, stabilitati *LABXYZ* 17 causam *XZ* et *om. L* hermanarico] *PVLAXY*, ermanarico *OB*, hermanaricho *H* 18 seruierint *OB* euroolorum *O*, erulorum *B* cede] *HPV*, coedem *O*, c(a)edem *rel.* idem *OB* armanaricus *L*, ermanacus (*sic*) *B* uenethos] *XYZ*, uenetos *AOB*, uethos *HPVL* 19 dispecti *L*, disperti *O*, disperiti *B* primo *OBXY* 20 ualit *O* mult. inbellium] *PVO*, mult. imbellium *XYZ*, mult. inbellum *HL*, mult. in bello *B*, inbellium multitudo *A* 21 aduenerit] conuenerit *A* in *om. OB* initium *O* cataloco *P*, catalago *B* gentium] *HPVLAXYZ*, genti uel *O*, gentis *B*

1) *Orosius 7, 38:* Stilico . . . gentes . . . Alanorum Sueborum Vandalorum . . . Burgundionum . . . . ripas Rheni quatere et pulsare Gallias voluit.

2) *Etymologicum magnum p. 333 Gaisf.:* ἀπὸ τῶν ἐκεῖσε ἑλῶν Ἔλουροι κέκληνται. Δέξιππος ἐν δωδεκάτῳ χρονικῶν. *Stephanus Byzantius s. v.:* Ἔλουροι Σκυθικὸν ἔθνος, περὶ ὧν Δέξιππος ἐν χρονικῶν ιβ΄.

3) *c. 5, 34.*

ab una stirpe exorti, tria nunc nomina ediderunt, id est Venethi, Antes, Sclaveni; XXIII
qui quamvis nunc, ita facientibus peccatis nostris, ubique deseviunt, tamen tunc omnes Hermanarici imperiis servierunt. Aestorum quoque similiter nationem, qui longis- 120
simam ripam Oceani Germanici insident, idem ipse prudentia et virtute subegit om-
5 nibusque Scythiae et Germaniae nationibus ac si propriis lavoribus imperavit.

Post autem non longi temporis intervallo, ut refert Orosius[1], Hunnorum gens XXIV 121
omni ferocitate atrocior exarsit in Gothos. nam hos, ut refert antiquitas, ita extitisse conperimus. Filimer rex Gothorum et Gadarici magni filius qui post egressu Scandzae insulae iam quinto loco tenens principatum Getarum, qui et terras Scythicas
10 cum sua gente introisse superius a nobis dictum est, repperit in populo suo quasdam magas mulieres, quas patrio sermone Haliurunnas is ipse cognominat, easque habens suspectas de medio sui proturbat longeque ab exercitu suo fugatas in solitudinem coegit errare. quas spiritus inmundi per herimum vagantes dum vidissent et eorum 122
conplexibus in coitu miscuissent, genus hoc ferocissimum ediderunt, quae fuit primum
15 inter paludes, minutum tetrum atque exile quasi hominum genus nec alia voce notum nisi quod humani sermonis imaginem adsignabat. tali igitur Hunni stirpe creati Gothorum finibus advenerunt. quorum natio saeva, ut Priscus istoricus refert, Meotida 123
palude ulteriore ripa insidens, venationi tantum nec alio labore experta, nisi quod, postquam crevisset in populis, fraudibus et rapinis vicinarum gentium quiete con-
20 turbans. huius ergo gentis, ut adsolet, venatores, dum in interioris Meotidae ripam

---

H P V L A S (*inc.* 6 Post) *O B X* (*Y Z*). *Landolfus ad Pauli h. R. 11, 10 p. 344 Droysen* (*inc.* 7 nam hos, *finit* 17 advenerunt).

1 ab una stirpe (strippe *L*) *om. XY* tria nunc nom.] triancis nom. *XYZ*, tria nomina nunc *A* ediderunt] reddiderunt *OB* ueneti *OB* antei *O*, hentes *A* sclaui *OB* 2 deseruiunt *B*, des(a)euiant *AXY* tunc] nunc *O* 3 ermanarici *OB* imperii *V*, impiis *O* seruiebant *A* aestrorum *OB*, aestyorum *A* qui] quae *A* longinsima ripa *O*, longissima ripa *B* 4 occani *HPV*, occeani *L* insedent *O*, insidet *A* prudentia et] prudentiae *B*, prudenciae *O* 5 que *om. A* germanicae *O* lauoribus] *HP*, lab. *ceteri: fortasse* labores 6 autem] haec *AXYZ* longe *O* interuallum *SOBXY* unnorum *SO*, hunorum *A* 7 omni (*om. A*) ferocitate (feritate *L*) a. ex. in g.] ex. in g. o. f. a. *XY* *post* gothos *ins.* eosque qui prius timori erant caeteris gentibus, ab antiquis conterritos pepulit sedibus *editio Lindenbrogiana profecta ex Orosio per Landolfum* hos *om. A* 8 et *om. Land.* gadarici] *SOBY Land.*, gardarici *HPVLX*, gardariti *A: cf. c. 4, 26* magni *om. AO* egressu] *HPV*, egressus *L*, egressum *rel.* 9 scandzae] *HPVX*, scandze *LA*, scandziae *Y*, scanziae *SOB*, scantiae *Land.* qui et] et qui et O^a scythicas] cithias *O* 10 cum] iam cum A^a introisse superius a nobis] introisset sicut a nobis *SOB*, introisse a nobis superius *XYZ* dictus *AXZ* 11 magnas mul. *SOB*, mul. magas *A* haliurunnas] *HPVLXZ*, haluirunnas *Y*, aliorumnas *SOB*, aliuruncas *A*, alirumnas *Land.* is (his *SO*) ipse (ipsi *L*) *om. A* cognominat] *SOB*, cognominant *HPVL*, cognominauit *XZ*, nominauit *Y*, dicunt *A* 12 suspectus *Land.* perturbat *S*, proturbans *A* exercito O^a solitudine *ASOXY Land.* 13 errare] *in litura* A^2, terre *O*, terrae *SB* spiritus inmundi] siluestres homines, quos nonnulli phaunos phicarios uocant *Land.* herimum] *HPV*, heremum *LASOBXY* uacantes *SOB* eorum] earum *ASO*, earum se *B* 14 coitum *SO Land.* quae] quod *ABXY* pr. fuit *XY* 15 inter *om. S* p***des V^a, paludes Meotidas *Land.* munitum *L* exille *O* 16 quod] quae *SOB Land.* igitur] *libri*, ergo *edd.* huni *H*, unni *O*, uni *S* 17 ut *om. S* storicus *PL* meotida] meotide *XY*, meotro ad *S*, meotide *A*, in meot. *B* 18 paluda *L*, paludis *A* ulteriore ripam *L*, ulteriorem ripam *B*, ulteriori ripae *XYZ* insidens] insedens *SO*, insedit *B*, dens (*sic*) *A* uenatione *BXY*, uenationem *A* alium laborem *A* quod] quae *O*, *om. L* 19 uicinarum] unorarum A^a quiete] *HPV*, quietem *LAXY*, fidem *SOB* conturbauit *B* 20 huic *S* ergo *om. B* assolent *B* in interioris] *HPV*, interioris *LA*, in ulterioris *SOXZ*, in ulteris *Y*, in ulteriori *B* meotidem ripam *SO*, meotidis ripa *B*, maeotide ripa *A*, meotidae ripam *YZ*, ripam (ripae X^a) meotidae *X*

---

1) *Orosius 7, 33, 10:* gens Hunnorum diu inaccessis seclusa montibus, repentina rabie percita exarsit in Gothos eosque passim conturbatos ab antiquis sedibus expulit.

XXIV venationes inquirent, animadvertunt, quomodo ex inproviso cerva se illis optulit in-
124 gressaque paludem nunc progrediens nunc subsistens index viae se tribuit. quam
secuti venatores paludem Meotidam, quem inpervium ut pelagus aestimant, pedibus
transierunt. mox quoque Scythica terra ignotis apparuit, cerva disparuit. quod,
125 credo, spiritus illi, unde progeniem trahunt, ad Scytharum invidia id egerunt. illi 5
vero, qui praeter Meotidam alium mundum esse paenitus ignorabant, admiratione
ducti terrae Scythicae et, ut sunt sollertes, iter illud nullae ante aetati notissimum
divinitus sibi ostensum rati, ad suos redeunt, rei gestum edocent, Scythiam laudant
persuasaque gente sua via, qua cerva indice dedicerant, ad Scythiam properant, et
quantoscumque prius in ingressu Scytharum habuerunt, litavere victoriae[1], reliquos 10
126 perdomitos subegerunt. nam mox ingentem illam paludem transierunt, ilico Alpidzuros,
Alcildzuros, Itimaros, Tuncarsos et Boiscos, qui ripae istius Scythiae insedebant, quasi
quaedam turbo gentium rapuerunt. Halanos quoque pugna sibi pares, sed humani-
127 tate, victu formaque dissimiles[2], frequenti certamine fatigantes, subiugaverunt. nam
et quos bello forsitan minime superabant, vultus sui terrore nimium pavorem inge- 15

H P V L A S O B X (*Y Z*). *Landolfus ad Pauli h. R. 11, 10 p. 344 Droysen* (*inc.* 14 nam).

1 inquirent] *HPV*, inquirerent *LXZ*, inquirunt *ASOB*, *om. Y* 2 palude *SOB* index] *HPVLSO*, indicem *ABXY* se uie tribuit *A*, uiae retribuit *O*, uiae se praebuit *XYZ* 3 meotidem *SOB* quem inperuium] *PV*, quam inperuiam (imperuam X^a) *LASBXY*, quem perinuium *H*, quam perinuiam *O* pelacus *P* (a)estimabant *ASOB*, affirmabant *XYZ* 4 quoque] que *L*, quoque ut *B* scythiae *XYZ* cerua disparuit] ceruatis paruit P^a, *om. LXYZ* 5 illi spiritus *XY* tradunt *O* ad citharum *V*, ad cytarum L^a, ad cytharum L^b, ad scithiarum *S*, ad scythiarum *X* inuidia] *HVLSO*, inuidiam *rel.* id *om. A* illic *A* 6 praeter] propter *O* meotidem *B*, metidea *O* ignorabat *P* 7 ducti] inducti *B* sci(*vel* y)thiae *LASOBXY* inter *SO* illut *P* nullae ante (antea *V*) aetati] *HPVL*, nulli ante aetati *A*, nulli ante (ante *om. Z*) hanc (a)etatem *SOBXZ*, nulli hac aetate *Y* 8 rei gestum] regi gestum *LO*, rem gestam (gentam *Y*) *XYZ* edicent *SO*, edicunt *B* 9 persuaque *SO* uiam *YZ* qua] a qua *S*, quam *BXY* dedicerant] *HP*, dedicerunt *O*, didicerunt *B*, didicerant *rel.* scithia *S* 10 quantuscumque *S* prius] *HPVLASBXY*, prios *O*: obuios *Vulcanius* ingressus *VS*, ingressum *X* habuerunt] obuios habuerunt V^2A litauerunt *L* reliquos] rel. uero *B* 11 subigerunt *OX*, sibi gerunt *S* illam *om. A* alpidzuros] *HPVL*, alpilzuros *A*, adlipzuros *SO*, alipzuros *B*, alpidzyros *X*, alpidziros *Y*, alpidzizos *Z* 12 alcildzuros] *HV*, acildzuros *P*, acilzuros *L*, alchizyros A^2 (*om.* A^1), alcidzuros *SOB*, alchidzyros *XY*, alchidziros *Z*: *iidem esse videntur* Ἀμίλζουροι *Prisci fr. 1 p. 71 Muell.* itimatos A^1, itamaros *LS* tuncarsos] *HPVLASOB*, tuncarses *XZ*, tuncarsces *Y*: *iidem videntur* Τονώσουρες *similiter inter Itimaros et Boiscos collocati apud Priscum l. c.* boircos *XYZ* insedebant] *HPLSO*, insidebant *rel.* 13 quidam *BXY*, *om. A* alanos *SOB* quoque] i**p(?)*e P^a humanitate] humanitis *B* 14 uictum *SO*, uictus V^b *et ex coniectura Gutschmid p. 129* frequente *SO* 15 forsita *H*, forsitant *O* menime superant *O* nim. pauorem] nimium *S*, pau. nim. *A*

---

1) *cf. Procopius bell. Goth. 4, 5:* οὗτοι (*Hunni tum Cimmerii dicti*) μὲν ἅπαντες τῇδε ᾤκηντο, κοινὰ μὲν τὰ ἐπιτηδεύματα ξύμπαντα ἔχοντες, οὐκ ἐπιμιγνύμενοι δὲ ἀνθρώποις, οἵ δὴ τῆς τε λίμνης (*Maeotidis*) καὶ τῆς ἐνθένδε ἐκροῆς ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα ἵδρυντο· ἐπεὶ οὔτε διέβαινόν ποτε τὰ ὕδατα ταῦτα οὔτε διαβατὰ εἶναι ὑπώπτευον . . . προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου φασίν, εἴπερ ὁ λόγος ὑγιής ἐστι, τῶν μὲν Κιμμερίων νεανίας τινὰς ἐν κυνηγεσίῳ διατριβὴν ἔχειν, ἔλαφον δὲ μίαν πρὸς αὐτῶν φεύγουσαν ἐς τὰ ὕδατα ἐσπηδῆσαι ταῦτα. τούς τε νεανίας . . . . τῇ ἐλάφῳ ἐπισπέσθαι ταύτῃ, μηχανῇ τε αὐτῆς μεθίεσθαι οὐδεμιᾷ, ἕως ξὺν αὐτῇ ἐς τὴν ἀντιπέρας ἀκτὴν ἵκοντο· καὶ τὸ μὲν διωκόμενον ὅ τι ποτ' ἦν εὐθὺς ἀφανισθῆναι . . . . τοὺς δὲ νεανίας τοῦ μὲν κυνηγησίου ἀποτυχεῖν, μάχης δὲ ἀφορμὴν καὶ λείας εὑρέσθαι. ἐς ἤθη γὰρ τὰ πάτρια ὅτι τάχιστα ἐπανήκοντες ἔκδηλα πᾶσι Κιμμερίοις πεποίηνται ὅτι δὴ ταύτῃ βατὰ σφίσι τὰ ὕδατα εἴη. ἀνελόμενοι οὖν αὐτίκα τὰ ὅπλα πανδημεί τε διαβάντες ἐγένοντο μελλήσει οὐδεμιᾷ ἐν τῇ ἀντιπέρας ἠπείρῳ. *similia afferunt Agathias 5, 11 p. 300 Bonn. et Cedrenus 1 p. 547 Bonn. haec Prisci esse praeter consensum Procopii et Iordanis ostendit locus c. 39, 206 sine dubio ex Prisco desumptus et huc respiciens.*

2) *Ammianus 31, 2, 21:* Halani . . . sunt . . . Hunis . . . per omnia suppares, verum victu mitiores et cultu.

rentes, terribilitate fugabant, eo quod erat eis species pavenda nigridinis et velud quaedam, si dici fas est, informis offa, non facies, habensque magis puncta quam lumina. quorum animi fiducia turvus prodet aspectus, qui etiam in pignora sua primo die nata desaeviunt. nam maribus ferro genas secant, ut ante quam lactis nutrimenta percipiant, vulneris cogantur subire tolerantiam. hinc inberbes senescunt et sine venustate efoebi sunt, quia facies ferro sulcata tempestivam pilorum gratiam cicatricis absumit. exigui quidem forma, sed argutis motibus expediti et ad equitandum promptissimi, scapulis latis, et ad arcos sagittasque parati firmis cervicibus et superbia semper erecti. hi vero sub hominum figura vivunt beluina saevitia[1]. XXIV 128

Quod genus expeditissimum multarumque nationum grassatorem Getae ut viderunt, paviscunt, suoque cum rege deliberant, qualiter tali se hoste subducant. nam Hermanaricus, rex Gothorum, licet, ut superius retulimus, multarum gentium extiterat triumphator, de Hunnorum tamen adventu dum cogitat, Rosomonorum gens infida, quae tunc inter alias illi famulatum exhibebat, tali eum nanciscitur occasione decipere. dum enim quandam mulierem Sunilda nomine ex gente memorata pro mariti fraudulento discessu rex furore commotus equis ferocibus inligatam incitatisque cursibus per diversa divelli praecipisset, fratres eius Sarus et Ammius, germanae obitum vindicantes, Hermanarici latus ferro petierunt; quo vulnere saucius egram vitam corporis inbecillitate contraxit. quam adversam eius valitudinem captans Balamber rex Hunnorum in Ostrogotharum parte movit procinctum, a quorum societate iam Vesegothae quadam inter se intentione seiuncti habebantur. inter haec Hermanaricus tam vul- 129 130

H P V L A S (*fin.* 11 subducant; *inc.* 21 inter) *O B X* (*Y Z*). *Landolfus ad Pauli h. R. 11, 10 p. 344 Droysen* (*fin.* 10 viderunt).

1 terrebilitate *P* pauendo *Land.*, pauendae *XY* nigridinis et] *HPV*, nigredinis et *AXY*, nigritudine sed *SO*, nigredine sed *B*, nigr. et u. q. *om. L* 2 deformis *OB Land.* facies] facien (?) *L* magis] mamagis *P*, mā magis *H* pu*ta O^1 (puncta O^2) 3 fiducia] *HPLSO Land.*, fiduciam *VABXY* turuus] *HPV*, toruis *Z*, toruus *rel.* prodet] *HPV*, prodit *reliqui* 4 nata die *A*, die natco *S* desaeuiunt] *ABXY*, deuiunt *HPVL*, dereunt *SO* latis *O* 5 suscipiant *AXYZ* uulneri *SO Land.* subire] *sic etiam Duac.*, suscipere *XYZ* hinc . . . 6 sunt *om.* A^a inberbes] in uerbis *VL* senisunt *O*, se nesciunt *B* sine] sineis *P* uetustate *LB*, uestutate *O* 6 efoebi] *HPVL*, ephoebi *SB*, ephoepi *O*, effoebi *X*, ephebi *AY* cicatricis] *HPVXZ*, cicatrices *LSO Land.*, cicatrix *Y*, per cicatrices *B*, cicatricibus *A* 7 adsumit *LSO*, assumit *B Land.* arguti *SOB Land.* expiditi *HP* et *om. LS* 8 arcos] *HPVS*, arcus *LABXY*, orcos *O* superuia *PVO*, superua *S* 9 erecti] *SOBXY Land.*, erectis *HPVLA* hii *SO* uero] *PVLSOBXY Land.*, ergo *HA* beluina] beluiiua *O* 10 grassatorem] *SXY*, crassatorem *HPVLOB*, excidia *A* 11 pauescunt *XYZ*, expauiscunt *O*, expauescunt *SB* qualiter] *bis* V^a tali se hoste] *HPVLXY*, tali se hosti *A*, a tali hoste *O*, se a tali hoste *SB* ermanaricus *VOB* 12 ut *om. O* superius retulimus] iam diximus *A* extiterit *LAOB* 13 unnorum *O* dum *ante* de *A* rosomonorum] *HPAOBXY*, rosomanorum *V*, rosomorum *L*, rosimanorum *Z* 14 illi inter alias *A* nancisciter *O* decepere O^b 15 dum] dicit A^a quedam mulier *O* sunilda] *HPVLA*, sunielh *OB*, sunihil *XYZ* nomine] tiomen A^1, nomen A^2 fraudulento] fraudenti *O* 16 que *om. XYZ* 17 diuersa *om. O* praecipisset] *HPV*, precipisse *O*, praecepisset *LABXY* ammus *XZ*, aminus *Y*, iammius A^a 18 erm. *OB*, hermanarico A^a sauciatus *A* 19 inbicillitate *P*, inbellicitate *O* aduersus *O* belamber *L*, balamir *O*, balamur *B* rex] rex ** *L* 20 in ostrogotharum (hostr- LA^b, hostrogothorum A^a) parte (partem *AXYZ*)] *HPVLAXYZ*, in n̄r̄sgotharum *O*, in ostrogothas *B* 21 quadam (quidam *P*) inter se intentione (int. *om. O*, contencione *A*) seiuncti (seiunti O^a) habebantur (habebant *O*)] discesserant quam dudum inter se seiuncti habebant *B* hermanericus *P*, ermanaricus *OB*, armanaricus *S*

1) *Ammianus 31, 2, 1:* Hunorum gens . . . omnem modum feritatis excedit. *2:* ubi quoniam ab ipsis nascendi primitiis infantum ferro sulcantur altius genae, ut pilorum vigor tempestivus emergens corrugatis cicatricibus hebetetur, senescunt imberbes absque ulla venustate . . . compactis omnes firmisque membris et opimis cervicibus, prodigiosae formae, sed pandi, ut bipedes existimes bestias . . . *6:* equis prope adfixi . . . *9:* procul missilibus telis . . . con[fligunt].

XXIV neris dolore quam etiam Hunnorum incursionibus non ferens grandevus et plenus dierum centesimo decimo anno vitae suae defunctus est. cuius mortis occasio dedit Hunnis praevalere in Gothis illis, quos dixeramus orientali plaga sedere et Ostrogothas nuncupari.

XXV 131 Vesegothae, id est illi alii eorum socii et occidui soli cultores, metu parentum 5 exterriti, quidnam de se propter gentem Hunnorum deliberarent, ambigebant, diuque cogitantes tandem communi placito legatos in Romania direxerunt ad Valentem imperatorem fratrem Valentiniani imperatoris senioris, ut, partem Thraciae sive Moesiae si illis traderet ad colendum, eius se legibus eiusque vivere imperiis subderentur [1]. et, ut fides uberior illis haberetur, promittunt se, si doctores linguae suae donaverit, 10 132 fieri Christianos. quod Valens conperto mox gratulabundus annuit, quod ultro petere voluisset, susceptosque in partibus Moesiae Getas quasi murum regni sui contra citeras statuit gentes. et quia tunc Valens imperator Arrianorum perfidia saucius nostrarum partium omnes ecclesias obturasset, suae parti fautores ad illos diriget praedicatores, qui venientes rudibus et ignaris ilico perfidiae suae virus infundunt. sic quoque Vese- 15 133 gothae a Valente imperatore Arriani potius quam Christiani effecti [2]. de cetero tam Ostrogothis quam Gepidis parentibus suis pro affectionis gratia euangelizantes huius perfidiae culturam edocentes, omnem ubique linguae huius nationem ad culturam huius sectae invitaverunt. ipsi quoque, ut dictum est, Danubio transmeantes Daciam ripensem, Moesiam Thraciasque permisso principis insederunt. 20

H P V L A S O B X (*Y Z*).

1 dolorem *B* hunn. incursionibus] *HVLXY*, hunn. incursibus *P*, discursionibus hunn. *O*, incursionibus hunnorum *SZ*, incursiones hunnorum *B*, hunnorum incursus *A* 2 centessimo *O* et decimo *A* mortis (motes *P*) occasio] mors occasionem *A* 3 gothos *L* or.] in or. *XYZ* plaua B^a 4 noncupare *A* 5 uaesegothe *SO*, uuisigothae *X passim* illi *om. OB* 6 hunorum gentem *XY*, gentem *om.* B^a deliberarent] *ASOBXY*, deliberare *HPVL* ambiebant *PL*, ambi*gebant *O* 7 *post* legatos (legotos *P*) *repetit* metu . . . ambigebant *S*, *verba* in rom. direxerunt *omittens* in] ad *OB* romania] *HPVL*, romaniam *AOBXY* direxerunt] dilexerunt *P*, dixerunt *V* 8 ualentiani *O* imperatoris *om. ASOBXYZ* 9 traheret *H* eius se leg. eiusque uiuere (uiui*ere X^a)] eius leg. uiuere (uiuerent *B*) eiusque *SOB*, eius leg. eiusque *A* sudderentur *L* 10 illis ub. *L* si *om. O* 11 quod] quo *BXY* compto (*sic*) *S*, copto O^a gradulabumdus (*sic*) *O* 12 uoluissent *L* susceptosque . . . 13 gentes *om. X* susceptosque] susceptusque O^a, susceptisque *YZ* gestas *HPV*, gentis *YZ* citeras] *HP*, cet. *rel.* 13 profidia *S*, peruidia *O* 14 obdurasset *B* parti] *HPVSO*, partis *LABXY* fauctores *LY*, factores *X* diriget] *HPV*, dirigit *rel.* praeditores *A* 15 uenientibus *SOB* ilico] iloco *P* uiros *O* infundunt] defundunt *SOB* sic] si *A* uesogothae *L* 16 tamen ostrogothaes (-this X^bY) *XY* 17 quam *om. XY* partibus B^a per aff. gratiam *SOB*, pro causa aff. *XYZ* *post* euangelizantes *ins.* per ulphilam episcopum suum arrianum qui litteras gothicas primus inuenit et scripturas in eorum linguas (*sic*) diuinas conuertit *editio Lindenbrogiana ex Landolfo hist. misc. 11, 9 p. 344 Droysen* 18 edocentes . . . culturam *om. O* huius linguae *B* 19 ut] ait *S* danubium *LASOBXY* transmeantes] meantes *A* ripense *SOB*, ripente P^a 20 permisso] *HVS*, permissu *rel.* insiderunt *S*

---

1) *Ammianus 31, 4, 1:* (Gothi) [ducibus Fritigerno et Ala]vivo ripas occupavere Danuvii missisque oratoribus ad Valentem suscipi se humili prece poscebant, et quiete victuros se pollicentes et daturos, si res flagitasset, auxilia.

2) *Orosius 7, 33, 19:* Gothi antea per legatos supplices poposcerunt, ut illis episcopi, a quibus regulam Christianae fidei discerent, mitterentur. Valens imperator exitiabili pravitate doctores Arriani dogmatis misit. Gothi primae fidei rudimentum quod accepere tenuerunt. *cf. Isidorus hist. Goth. ad eram 415:* Atanaricus Fridigernum Valentis imperatoris suffragio superans huius rei gratia legatos cum muneribus ad eundem imperatorem mittit et doctores propter suscipiendam Christianae fidei regulam poscit. Valens autem a veritate fidei devius et Arrianae haeresis perversitate detentus missis haereticis sacerdotibus Gothos persuasione nefanda sui erroris dogmati adgregavit et in tam praeclaram gentem virus pestiferum semine pernicioso transfudit.

Quibus evenit, ut adsolet genti, necdum bene loco fundatis, penuria famis, coeperuntque primates eorum et duces, qui regum vice illis praeerant, id est Fritigernus, Alatheus et Safrac[1], exercitus inopiam condolere negotiationemque a Lupicino Maximoque Romanorum ducum expetere. verum quid non auri sacra fames compellit adquiescere[2]? coeperunt duces avaritia compellente non solum ovium bovumque carnes, verum etiam canum et inmundorum animalium morticina eis pro magno contradere, adeo, ut quemlibet mancipium in uno pane aut decem libris carne mercarent. sed iam mancipiis et supellectile deficientibus filios eorum avarus mercator victus necessitate exposcit[3]. haut enim secus parentes faciunt salute suorum pignorum providentes: faciliusque deliberant ingenuitatem perire quam vitam, dum misericorditer alendus quis venditur quam moriturus servatur. contigit etenim illo sub tempore erumnoso, Lupicinus ut ductor Romanorum Fritigernum Gothorum regulum in convivio invitaret dolumque ei, ut post exitus docuit, moliretur. sed Fritigernus dolum nescius cum paucorum comitatu ad convivium veniens, dum intus in preturio aepularetur, clamorem miserorum morientium audiret: nam in alia parte socios eius reclausos dum milites ducis sui iussu trucidare conarentur et vox morientium duriter emissa iam suspectis auribus intonaret, ilico aperto dolo cognoscens Fritigernus evaginato gladio e convivio non sine magna temeritate velocitateque egreditur suosque socios ab imminenti morte ereptos ad necem Romanorum instigat. qui nancti occasione votiva elegerunt viri fortissimi

XXVI 134, 135, 136, 137

H P V L A S O B X (*Y Z*).

1 gentibus *B*, egenti *A*: *delendum* loco bene *A* fundatae *XYZ* penuriam *L*, penurie *O* 2 que *om. ASOB* regnum *VO* uices illis *SO*, illis uice *A* fritifernus *A* 3 safrac] *HPVLAXYZ*, safrach *SOB* inopiae *A* condolore *S* negotiationemque] negotiationem *H* lopicino *O* 4 romanorumque *A* ducum] *HPVLSO*, ducibus *ABXY* quod *B* famis *SO*, famas L^a compellat *A* 5 bouumque] *HVO*, bonumque *P*, boumque *LABXY*, que *S* carnis *O* 6 morticine his *S*, morticineis *O* 7 ut *om. Z* quodlibet *ABXYZ* in] pro *L*, *om. A* unum pane *Z*, unum panem *OB* libras *AB* carne] *HPVLO*, carnem *X*, carnes *SYZ*, carnis *A*, in unam carnem *B* mercarentur *ASOBXY* 8 mancipias *P* et supellectile] *HPVS*, et supellectili *A*, et supplictile *O*, et supellectilem *LB*, et suppellecti *X*, supellectilique *Y* filias A^a auidus *A* mercatur O^a uictus] uictos *A*, uictos famis *XYZ* 9 haut] aut *LS* patentes A^a salute] *HPV*, salutem *SOB*, salutes *L*, saluti *AXY* suorum (eorum *O*) pignorum (pignerum *SO*)] p. s. *V* 10 faciliusque] facibusque *SO*, saciusque *B* in ingenuitate *L* misericordius *A* 11 uinditur *O* murituras *O* saluatur *S* contegit *O* etenim] enim *A* aerumnosio *O* lupicinus (lopinos *O*) et ut *SO*, lupicino et *B*, ut lup. *A* 12 doctor *PVL*, ductori *B*, ducto *SO*, dux *A* fritigernum] fridigernum *O*, fridegernum *S*, ut fridigernum *B* conuiuium *ASOBXY* dolumquem *L* 13 exsitus *O* fridigernus *SB*, fridigermanus *O* dolum] doli *AB* nesciens *XYZ* 14 cominatu *B* conuiuim *V* preturio] *H*, praeturio P^b, praeturi P^a, pr(a)etorio *rel.* aepularetur] epulatur *XY*, epulatus et *SO*, epulatus est *B* clamore *SO* 15 audisset *A* nam] *HPVLAXYZ*, namque *SOB* in] inter *B* socius *S* reclusos *XY*, inclusos *A* 16 conorentur *O*, conantur *A* intonasset *A* 17 ilico aperto dolo] ilico aperte dolo O^a, aperto ilico dolo *X*, ilico aperte dolum *A*, ilico aperto ipso dolo SO^b, ilico apertos ipsos dolos *B* cognuscens P^aO^a fridigernus *SOB* e] in *SOB* 18 egr. suosque *om. L* socius O^a morte] sorte *S*, orte *O* ereptus *S* 19 nancti (nacti O^a) occasione uotiua] *HPVLSO*, nacta occasione uotiua *B*, nacti (nancti *Z*) occasionem uotiuam *AXYZ*

1) *Ammianus 31, 4, 8:* primus cum Alavivo suscipitur Fritigernus (*cf. supra p. 92 n. 1*). *c. 4, 12:* Vithericus Greuthungorum rex cum Alatheo et Safrace, quorum arbitrio regebatur, . . . ut simili susciperetur humanitate obsecravit . . . . *c. 5, 3:* Greuthingi . . . ratibus transiere.

2) *Vergilius Aen. 3, 56:* quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames.

3) *Ammianus 31, 4, 9:* potestatibus praefuere castrensibus homines maculosi, quibus Lupicinus antestabat et Maximus, alter per Thracias comes, dux alter. *c. 4, 11:* cum traducti barbari victus inopia vexarentur, turpe commercium duces invisissimi [ex]cogitarunt et quantos undique insatiabilitas colligere potuit canes pro singulis dederunt mancipiis: inter quae [et filii] ducti sunt optimatium.

XXVI in bello magis quam in fame deficere, et ilico in ducum Lupicini et Maximi armantur occisione[1]. illa namque dies Gothorum famem Romanorumque securitatem ademit, coeperuntque Gothi iam non ut advenae et peregrini, sed ut cives et domini possessoribus imperare totasque partes septentrionales usque ad Danubium suo iuri tenere.
138 quod conperiens in Antiochia Valens imperator mox armato exercitu in Thraciarum partes egreditur[2]; ubi lacrimabile bello commisso vincentibus Gothis in quodam praedio iuxta Adrianopolim[3] saucius ipse refugiens ignorantibusque, quod imperator in tam vili casula delitisceret, Gothis, ignemque, ut adsolet saeviente inimico, supposito, cum regali pompa crematus est[4], haut secus quam dei prorsus iudicio, ut ab ipsis igni conbureretur, quos ipse vera fide petentibus in perfidia declinasset ignemque caritatis ad gehennae ignem detorsisset[5]. quo tempore Vesegothae Thracias Daciaque ripense post tanti gloria tropaei tamquam solum genitalem potiti coeperunt incolere.
XXVII 139 Sed Theodosio ab Spania Gratianus imperatore electo et in orientali principatu loco Valentis patrui subrogato, militaremque disciplinam mox in meliori statu reposita

---

H P V L A S (*finit* 11 detorsisset) *O B X* (*Y Z*).

1 inductum *B* lupicinum *O*, lipicini B^a et maximi] maximique *A* 2 occisione] *HPVL*, occisionem *AY*, occasione *SO*, occasionem *BX* illi *X* romanarumque *X* ad. secur. *A* 3 non iam *A* ut *om. O* peregrini sed] peregrinis *A* 4 ad nubium B^a suae *L* iuri] *HPL*, iure *rel.* 5 anthiochia *P*, anthiocia *SO* 6 regreditur *A*, digreditur *SOB* lacrimabile] *HPV*, lacrimabili *LASOBXY* in quodam praedio] in quoddam praedium *A*, *om. L* 7 sauc. i. fug. iuxta adr. *L* refugiens] *SOBXY*, fugiens *HPVLA* que] quoque *SOB*, *om. AY* quod *om.* B^a imperator *om. L* 8 delitisceret] *HPVSO*, delitesceret *rel.* igneque *BXY*, ignique *A* ut *om. O* inim.] ab inim. *A* superposito *L* 9 regale *SO* haut secus] ad secus *S*, *om. O* quam] quodam *S* prursus *P*, prossus *O* ut] aut *V* 10 igne *SOB* quas *S* uera fide] *HPVL*, ueram fidem *ASOBXY* petentes *AB* perfidia] *HPVL*, perfidiam *ASOBXY* declinasset *om. L* ignemque] igenemque *L*, ignem *SO*, et ignem *B* 11 detorrisset *O* uesogothe *L*, uegothae *O* traciasque *LO*, thraciam *A* daciaque ripense] *HPV*, daciasque ripense *L*, daciamque (datamque *O*) ripensem *AOBXY* 12 *post* ripense *ins.* potiti *suo loco om. L* pos *O* tantam *X* gloria] *HPV*, gloriam *LAOBXY* tropaei] triumphi *AY* solo genitali *OBXY*, soli genitali *A* 13 theodosium *B*, theosium *O* ab spania (hispania *BXY*) *om. A* gratiano imperatore *XZ*, a graciano imperatore *Y*, a graciano *A* electum *B*, elictum *O* et *om. OB* orientalem principatum *A* 14 subrogit *O*, subrogat *B*, subrogatum *A* militarique disciplina *AB* in meliori statu] humiliatori statue *O*, in meliorem statum *A* repositam *XYZ*

---

1) *Ammianus 31, 5, 5:* Alavivo et Fritigerno ad convivium conrogatis Lupicinus .... *6* dum in nepotali mensa ludicris concrepantibus diu discumbens vino marcebat et somno, ... satellites omnes, qui pro praetorio honoris et tutelae causa duces praestolabantur, occidit. *7:* hocque populus qui muros obsidebat dolenter accepto ad vindictam detentorum regum ... multa minabatur et saeva. utque erat Fritigernus expediti consilii, veritus ne teneretur obsidis vice cum ceteris, exclamavit graviore pugnandum exitio, ni ipse ad leniendum vulgus sineretur exire cum sociis, quod arbitratum humanitatis specie ductores suos occisos in tumultum exarsit. hocque inpetrato egressi omnes exceptique cum plausu et gaudiis ascensis equis evolarunt moturi incitamenta diversorum bellorum.

2) *Ammianus 31, 11, 1:* Valens tandem excitus Antiochia ... venit Constantinopolim.

3) *Ammianus 31, 12, 10:* signa ... commoventur impedimentis et sarcinis prope Hadrianopoleos muros ... conlocatis.

4) *Victor epit. 46:* hic Valens cum Gothis lacrimabili bello commisso sagittis saucius in casa deportatur vilissima, ubi supervenientibus Gothis igneque supposito incendio concrematus est. *cf. Hieronymus a. Abr. 2395. Orosius 7, 33, 15. Ammianus 31, 13, 12:* imperator ... sagitta perniciose saucius ruit ... *14:* dicunt Valentem ... cum candidatis et spadonibus paucis prope ad agrestem casam relatum ... circumsessum ab hostibus, qui esset ignorantibus, dedecore captivitatis exemptum.

5) *Orosius 7, 33, 19 post verba supra p. 92 not. 2 allata:* itaque iusto iudicio dei ipsi eum vivum incenderunt, qui propter eum etiam mortui vitio erroris arsuri sunt. *cf. Isidorus hist. Goth. ad eram 416.*

ignavia priorum principum et desidia exclusa Gothus ut sensit, pertimuit. nam in- XXVII
perator acri omnino ingenii virtuteque et consilio clarus dum praeceptorum saeveri-
tate et liberalitate blanditiaque sua remissum exercitum ad fortia provocaret. at vero 140
ubi milites principe meliore mutato fiduciam acceperunt, Gothos impetere temptant
5 eosque Thraciae finibus pellunt. sed Theodosio principe pene tunc usque ad dispera-
tionem egrotanti datur iterum Gothis audacia divisoque exercitu Fritigernus ad Thes-
saliam praedandam, Epiros et Achaiam digressus est, Alatheus vero et Safrac cum
residuis copiis Pannoniam petierunt. quod cum Gratianus imperator, qui tunc a Roma 141
in Gallis ob incursione Vandalorum recesserat, conperisset, quia Theodosio fatali
10 desperatione succumbente Gothi maius saevirent, mox ad eos collecto venit exercitu,
nec tamen fretus in armis, sed gratia eos muneribusque victurus, pacemque, victualia
illis concedens, cum ipsis inito foedere fecit.

Vbi vero post haec Theodosius convaluit imperator repperitque cum Gothis et XXVIII 142
Romanis Gratiano imperatore pepigisse quod ipse optaverat, admodum grato animo
15 ferens et ipse in hac pace consensit, Aithanaricoque rege, qui tunc Fritigerno suc-
cesserat, datis sibi muneribus sociavit moribusque suis benignissimis ad se eum in
Constantinopolim accedere invitavit. qui omnino libenter adquiescens regia urbe in- 143
gressus est miransque: 'en', inquid, 'cerno, quod saepe incredulus audiebam', famam
videlicet tantae urbis; et huc illuc oculos volvens nunc situm urbis commeatuque na-
20 vium, nunc moenia clara prospectans miratur, populosque diversarum gentium quasi
fonte in uno e diversis partibus scaturriente unda, sic quoque milite ordinato aspi-
ciens: 'deus', inquit, 'sine dubio terrenus est imperator et quisquis adversus eum
'manu moverit, ipse sui sanguinis reus existit'. in tali ergo admiratione maioreque 144

H P V L A O B X (Y Z). Paulus h. R. 11, 15 (*a* 15 Aithanaricoque).

1 ignauia] *H*(?)*PVLA*, ignauiam *OBXY* et desidia exclusa] *PVLA*, et desideria exclusa *H*, et desidiam exclusam *OBX*, exclusam *Y* gothos *PO* ut sensit] subsensit *PA* pertinuit *O* 2 ingenii] *HVLOXYZ*, igenii *P*, ingenio *AB* que *om. XYZ* dum] cum *B* 3 blandiciaeque *O*, blandicieque *B* prouocarat *B* 4 mutato] renouato *XYZ* gothis *O* impetere] imperatore *O* 5 theosium principem *O*, theodosio (*om.* principe) *A* pene] *post* desperationem *A*, penes *P*, ne *L* tunc *om. A* disperationem] *HPVLO*, desp. *rel.* 6 egrotanti] *HPLO*, (a)egrotante *VABXY* datur iterum (*OBXY*, igitur *HPVL*) gothis] gothis datur *A* audaciam *O* fridigernus *OB* thesaliam *O* 7 epyros *O*, epyron *A* achaiam] *PLAOBXY*, achiam *HV* digressi sunt *O* safrac] *AYZ*, safra *HPVLOBX* 8 pannonia *A* cum *om.* A^aO a *om. OB* 9 gallias *ABXY* incursione] *HPV*, incursionem *LAOBXY* uandalorum] uuandolorum *O*: *expectes* Alamannorum: *cf. Socrates h. eccl.* 5, 6: Γρατίανος μὲν εὐθὺς ἐπὶ τὰς Γαλλίας ἐχώρει Ἀλαμανῶν κατατρεχόντων τὴν ἐκεῖ χώραν recesserat] *OBXY*, secesserat *HPVLA* 10 subcumbenti *OB* g. maius] *HPVLXZ*, g. magis *OB*, g. magi *A*, *om. Y* seruirent OB^a ad eos] adeo *A* ex. uen. *XY* 11 fretus (fredus *O*) in (in *om. A*) armis] fretu*******is P^a muneribusque] muneribus *L* uict.] et uict. *B* 12 fecit] f. amicos *A* 13 uero] ergo *H* post haec *om. A* imp. th. conu. *A* repperitque] remperitque *Z*, comperitque *XY*, repperitque gracianum *B* 14 gratiano imperatore] gratianum imperatorem *X*, gratianum *AY*, *om. OB* pepigisse] *HPVLXY*, foedus pep. *A*, pep. (pepegisse *O*) foedus *OBZ* 15 ferrens O^b, ferreis O^a hac] ac O^b, oc O^a pace] *bis* X^a, *om. O* aithanaricoque rege] *HPVL*, aithanaricumque regem *XYZ*, athanaricumque regem *A*, aitanaricum (atanaricum *B*) quoque regem *OB* tunc *om. A* fridigerno *B*, fridigernus O^a 16 moribusque] moribus *OB* benignissimus *O*, benignissimus et *B* in *om. A* 17 constantinopolim (canstitonopolim *A*) accedere *om. L* inuitauit] iussit *A* regiam urbem *LAOBXY* 18 est *om. PA* incredolus *P* 19 hunc *L* illucque AXY^b commeatuque] *H*(?)*PVA*, commeatumque *LBXY*, commeatisque *O*, meatumque *Z* 20 mirabatur *L* populusque *O* 21 diuersis] diuersibus *O* militem (militum B^a) ordinatum *AOB*, milites ordinatos *XY* 22 est *om. A* 23 manu] *HPV*, manum *LAOBXY* que *om. A*

XXVIII a principe honore suffultus paucis mensibus interiectis ab hac luce migravit 1). quem princeps affectionis gratia pene plus mortuum quam vivum honorans dignae tradidit 145 sepulturae, ipse quoque in exequiis feretro eius praeiens. defuncto ergo Aithanarico cunctus eius exercitus in servitio Theodosii imperatoris perdurans Romano se imperio subdens 2) cum milite velut unum corpus effecit militiaque illa dudum sub Constan- 5 tino principe foederatorum renovata et ipsi dicti sunt foederati. e quibus imperator contra Eugenium tyrannum, qui occiso Gratiano Gallias occupasset, plus quam viginti milia armatorum fideles sibi et amicos intellegens secum duxit victoriaque de praedicto tyranno potitus ultionem exegit.

XXIX 146 Postquam vero Theodosius amator pacis generisque Gothorum rebus excessit hu- 10 manis coeperuntque eius filii utramque rem publicam luxuriose viventes adnihilare auxiliariisque suis, id est Gothis, consueta dona subtrahere, mox Gothis fastidium eorum increvit, verentesque, ne longa pace eorum resolveretur fortitudo, ordinato super se rege Halarico, cui erat post Amalos secunda nobilitas Balthorumque ex genere origo mirifica, qui dudum ob audacia virtutis Baltha, id est audax, nomen inter suos 15 147 acceperat. mox ergo antefatus Halaricus creatus est rex, cum suis deliberans suasit eos suo labore quaerere regna quam alienis per otium subiacere, et sumpto exercitu per Pannonias Stilicone et Aureliano consulibus 3) et per Sirmium dextroque latere quasi viris vacuam intravit Italiam nulloque penitus obsistente ad pontem applicavit 148 Candidiani, qui tertio miliario ab urbe aberat regia Ravennate. quae urbs inter pa- 20 ludes et pelago interque Padi fluenta unius tantum patet accessu, cuius dudum possessores, ut tradunt maiores, αἰνετοί, id est laudabiles, dicebantur. haec in sino regni

---

H P V L A S (*inc.* 16 mox, *finit* 20 Ravennate) *O B X* (*Y Z*). *Paulus h. R. 11, 15* (*ad* 3 praeiens) *h. L. 2, 14* (21 cuius — 22 dicebantur).

1 paucibus *O* 2 princens *A* 3 exequis *V* feretrum *AX* prelens *O*, presens *L* aitanarico *O*, atanarico *B*, athan. *A* 4 eius] eius eius *A*, *om. OB* theodosii *om. A* perd.] perd. hac *A* 5 efficit *VB*, efficitur *A* miliaque *OB* 6 principe *om. A* 7 tyrrannum *P* occioso *B* 8 de pr. tyr. (tyrranno *P*) *om. A* 9 potita *L*, potius *O* 10 armatos P^a pacis generisque] p. gentisque *XY*, generisque *O*, generis *B* gothorum] go *O* 11 filii eius *A* utrumque rem publicum *O* luxoriose H^bO 12 auxiliarisque *O* mox gothi *O* 13 ueretesque *H* resolueretur] OB^bXY, resoluerentur B^a, se solueret *HPVLA* ordinant s. s. regem *B* 14 alarico (alaricum *B*) *LOBXY et sic sine* h *B semper* baltharumque *B*, baltarumque *O* 15 audaciam *ABXY* batha *A* inter suos] *om. L*, int. suos nom. *XY* 16 acceperunt P^a antefactus *A*, *om. S* alaricus *SO* rex cr. est *L* suasit eos suo lab.] *HPVA*, suasit eos *L*, suasit suo lab. *SOB*, labore *XYZ* 17 regna qu. *L* otium] odium *HL* subiaceret et *S* 18 st. (istilocone *O*) et aureliano (ariliano *SOB*) cons. *om. A* sermium *SO* dextroque] dextro *SOB* 19 uiris] a uiris *XYZ* nulloque] nullo *SOB* obsistante *O*, resistente *XYZ* ad(*vel* p)plicauit *ASOBXY*, applicuit *HPVL* 20 condiniani *SO*, concliniani *B* aberat] erat *SOB* regia *om. A* reuennate *O* urbes *O* 21 pelago] *HPVO*, paelago *L*, pelagum *B*, pelagus *XY*, pelagos *A* interque] inter *OXYZ* unius] uni *OB*, uno *AXYZ* accessui *OBXY*, accessuri *P* ut tr. mai. poss. *OB* 22 enety *HPVLOX*, enithy *Y*, enithii *Z*, eneti *B Paulus*, enemti *A* id es *O* sinu *AOBXY*

---

1) *Cassiodorius in chron. ad a. 382:* Athanaricus rex Gothorum Constantinopolim ibique vitam exegit, *mutans Prosperiana sic concepta:* Athanaricus rex Gothorum apud Constantinopolim xv quo fuerat susceptus die occiditur. *similia Ammianus 27, 5, 10:* ubi (*Constantinopoli*) . . . Athanaricus . . . fatali sorte decessit et ambitiosis exequiis ritu sepultus est nostro. *Marcellinus ad a. 381:* Athanaricus rex Gothorum, cum quo Theodosius imp. foedus pepigerat, Constantinopolim mense Ianuario venit eodemque mense morbo periit. *Orosius 7, 34, 6. 7. Idacius chr. et fast. ad a. 381. Zosimus 4, 34. Socrates 5, 10.*

2) *cf. Orosius 7, 34, 7:* universae Gothorum gentes rege defuncto adspicientes virtutem benignitatemque Theodosii Romano sese imperio dediderunt.

3) *Prosper ad a. p. C. 400:* Stilicone et Aureliano. Gothi Italiam Alarico et Radagaiso ducibus ingressi.

Romani super mare Ionio constituta ut in modum insulae influentium aquarum redundatione concluditur[1]. habet ab oriente mare, ad quam qui recto cursu de Corcyra atque Hellade partibus navigatur, dextrum latus primum Epiros, dehinc Dalmatiam Liburniam Histriamque et sic Venetias radens palmula navigat[2]. ab occidente vero habet paludes, per quas uno angustissimo introitu ut porta relicta est. a septentrionale quoque plaga ramus illi ex Pado est, qui Fossa vocitatur Asconis. a meridie item ipse Padus, quem Italiae soli fluviorum regem dicunt, cognomento Eridanus, ab Augusto imperatore latissima fossa demissus, qui septima sui alvei parte per mediam influit civitatem, ad ostia sua amoenissimum portum praebens, classem ducentarum quinquaginta navium Dione referente[3] tutissima dudum credebatur recipere statione. qui nunc, ut Favius ait, quod aliquando portus fuerit, spatiosissimus ortus ostendit arboribus plenus, verum de quibus non pendeant vela, sed poma. Trino si quidem urbs ipsa vocabulo gloriatur trigeminaque positione exultat, id est prima Ravenna, ultima Classis, media Caesarea inter urbem et mare, plena mollitiae harenaque minuta vectationibus apta. (XXIX 149–151)

Verum enim vero cum in eius vicinitate Vesegotharum applicuisset exercitus et ad Honorium imperatorem, qui intus residebat, legationem misisset, quatenus si permitteret, ut Gothi pacati in Italia residerent, sic eos cum Romanorum populo vivere, ut una gens utraque credere possit: sin autem aliter, bellando quis quem valebat expellere, et iam securus qui victor existeret imperaret. sed Honorius imperator utraque pollicitatione formidans suoque cum senatu inito consilio, quomodo eos fines Italos (XXX 152)

H P V L A S (12 Trino — 14 mare) *O B X* (*Y Z*). *Paulus h. R. 12, 13. 13, 8* (*a* 16 Verum).

1 mare ionium *AOB*, mari ionico *XZ*, mare ionicum *Y* ut] ut ** *V*, *om. AOBXYZ* in] ad *XYZ* 2 mare *om. B^a* ad quam qui] *HPVA*, quam qui *L*, ad quod qui *OB*, ad quam quae *YZ*, ad quod *X* curso *O* 3 ellade *LOB* partibus] *bis O* nauigat** *V*, nauigat *AOB* dextro latere *A* lutus *O* ephiros *OB* dehinc] deinde *O*, dein *B* 4 uenietias *O* palmola *O* 5 paludens *L* augustissimo *B* septem(*vel* n)trionali *AOBXY* 6 quoque] uero *A*, *om. XYZ* uocitatur] *HPVAXZ*, uocatur *LBY*, uocator *O* 7 idem *OB* italiae soli] soli *O*, solum *B*, *om. Z* fluuiorum *om. XYZ* heridanus *AOB* ab] qui ab *L* 8 altissima *OB* dimissus *AOXYZ* partem *LO* per *om. B* 9 ostia] osti *O* classium *O*, clasium *B* duocentarum *PL*, ducentorum *O*, ducentas *B* 10 naues *B* dione] elione *B* tutissimam *XY* credebatur] *AOBXY*, credebantur *HPVL* stationem *XYZ*, satione *O* 11 fauius] *HPVLAO*, fabius *BXY*: *malim* Ablabius quod] quas *H^a* fuerat *B* sp. (patiosissimus *O*, famosissimus *A^a*) ortus ostendit (ostenditur *A*) arboribus plenus] spaciosissimos hortos (hostos *B^a*) o. a. plenos *B* 13 ipsa] ista *XY* tergeminaque *A* 14 cesaream *S*, cesaria *L*, cessarea *O*, cessuria *XYZ* plana mollicies *A* que minuta (munuta *A*) *om. L^a* 15 apta uect. *L* 16 uerum *om. AXYZ* uero] uerum *O* in *om. B^a* eius] ei *O*, ea *B* uicinitatem *A*, ciuitate *OB* uuisigothorum *X* et *om. A* 17 imperantem *O* mississet *O*, mitteret *XYZ*, mittunt *A* quatenus] qua dominus *XYZ* si] sibi *Gutschmid p. 126* 18 pagati *P* romano *L* ut] et *A* 19 credi *OBXY* posset *AOXY* sin] sic *X* autem] enim *XYZ* quem] que *PA*, que in *B* ualeret (ualaret *B^a*) expelleret *OB* 20 et] *om. A*: *malim* ut sed hon.] hon. *B*, scilicet *A* utraque pollicitatione (pollititatione *P*)] *HPO*, utraque pollicitacionem *B*, utramque (utranque *X*) pollicitationem *VLAXY* 21 cum] tum *HPV*, tum cum *A* in*ito *V* fines italos] finibus italicis *A*, extra fines italeos *B*, italis *X*, italiis *Y*

1) *cf. Cassiodorius var. 12, 24:* Venetiae . . . ab austro Ravennam Padumque contingunt, ab oriente iucunditate Ionii litoris perfruuntur, ubi alternus aestus egrediens modo claudit, modo aperit faciem reciproca inundatione camporum: hic vobis aliquantulum aquatilium avium more domus est, namque nunc terrestris, modo cernitur insularis.

2) *cf. Vergilius Aen. 5, 162:* quo tantum mihi dexter abis? huc derige gressum, litus ama et laeva stringat sine palmula cautes.

3) *loco deperdito.*

XXX 153 expelleret, deliberabat. cui ad postremum sententia sedit, quatenus provincias longe positas, id est Gallias Spaniasque, quas pene iam perdidisset Gizericique eas Vandalorum regis vastaret inruptio, si valeret, Halaricus sua cum gente sibi tamquam lares proprias vindicaret. donationem sacro oraculo confirmatam consentiunt Gothi hac or-
154 dinatione et ad patriam sibi traditam proficiscuntur. post quorum discessu nec quicquam mali in Italia perpetrato Stilico patricius et socer Honorii imperatoris — nam utramque eius filiam, id est Mariam et Thermantiam, sibi princeps unam post unam consocians utramque virginem et intactam deus ab hac luce vocavit — hic ergo Stilico ad Polentiam civitatem in Alpes Cottiarum locatam dolose accedens, nihilque male
155 suspicantibus Gothis ad necem totius Italiae suamque deformitatem ruit in bello. quem ex inproviso Gothi cernentes primum perterriti sunt, sed mox recollectis animis et, ut solebant, hortatibus excitati omnem pene exercitum Stiliconis in fuga conversum usque ad internicionem deiciunt[1]) furibundoque animo arreptum iter deserunt et in Liguria post se, unde iam transierant, revertuntur; eamque praedis spoliisque potiti Emiliam pari tenore devastant Flamminiaeque aggerem inter Picenum et Tusciam usque ad urbem Romam discurrentes, quidquid in utrumque latus fuit, in praeda diri-
156 piunt. ad postremum Romae ingressi Halarico iubente spoliant tantum, non autem, ut solent gentes, igne supponunt nec locis sanctorum in aliquo paenitus iniuria inrogare patiuntur[2]). exindeque egressi per Campaniam et Lucania simili clade per-

H P V L A S (*inc.* 17 ad postremum) *O B X* (*Y Z*). *Paulus l. c.*

1 pelleret *A* loge *O* 2 hispaniasque *ABXY* iam pene *OB* perdedisset *P*, perdidissent *A* gizericique] gysericique *X*, gisericique *Y*, zigericique *L*, cyzerici *O*, et gizerici *B* uuandolorum *O* 3 alaricus *O passim* sua cum] cum sua *X* tamquam] tantam *O* 4 proprias] *HPVLO*, proprios *ABXY* donatione *AOB* sacra *O* oraculo] uelamine *OB* confirmata *LAOB* consciunt *B* huic ordinationi *A* 5 patr. sibi traditam] traditam sibi traditam B^a, tr. sibi patr. OB^b discessu] *HPV*, discessum *LAOBXY* quicquam] *sic H et rel.* 6 italia] ita *O* perpetratum *OB* stilico patricius] istilico (istiloco A^a) patri (*spatio ante* istilico *vacuo relicto et adscripto* 'deest') *A* 7 eius filiam id est . . . 8 utramque *om. A* et thermantiam] *edd.*, et hermantiam *HPVLXYZ*, et ermantiam *AO*, et ermanciam *B*: Hermantia *etiam Paulus 13* [*14*], 5 sibi] quas sibi *B* 8 socians *O*, sociauit *B* uocauit] migrauit *OB* istilico A^bO, istiloco A^a 9 pollentiam *XY*, pollenciam *B*, poletiam *A* alpis *O*, alpibus *ABXY* cotiarum *LXY*, cottidiarum *B* dolose] dolore *OX*, dolo *Y* male] *HPVL*, mali *AOBXY* 10 supplicantibus *O*, suspicatibus B^a bellum *AOBXY* 11 inprouiso] inprouisu *A*, prouiso *O* primo *OB* et ut] ut et *X*, et Y^a 12 (h)ortationibus *XYZ* excicati O^b, ex**ati O^a pene] pone *O* istiliconis *A*, istiloconis *O* fuga] *HPV*, fugam *LAOBXY* uersum *XYZ* 13 internicionem] *H*, internitione *V*, internetione *P*, internitionem *LOY*, internecionem *AB*, internetionem *X* arreptum] erepto *O*: coeptum iter *Paulus 12* [*13*], 27 14 liguria] H^b (li*** H^a) *PVL*, licuriam *O*, liguriam *ABXY* transierunt *AXY* eamque] eius B^a, eiusque B^b praedi *H*, predae B^b spolisque *O* 15 et miliam *P* tinore *O* deuastant *om. L* flamminiaeque] *HPVLXY*, flaminiaeque *AO*, flaminaeque *B* aggere *L* 16 romanam *O* quidquid] *HV*, quicquid *rel.* in] inter *B* utroque latere *A* in praeda] in praedam *O*, ad predam *L* 17 romae] *HPVSO*, rom* L^1, romam ABL^2XY regressi *YZ* autem] enim *XYZ* 18 igne] *HV*, ignem *PLASOBXY* loco *S*, loca *O* alico *S* iniuria] *HV*, iniuriam *PLASOBXY* irrogate *A* 19 lucania] *HV*, lucaniam *PLSBXY*, luciniam *AO*

1) *cf. Cassiodorius chron. ad a. 402:* Pollentiae Stiliconem cum exercitu Romano Gothi victum acie fugaverunt, *mutans quae apud Prosperum repperit:* Pollentiae adversus Gothos vehementer utriusque partis clade pugnatum est.

2) *cf. Cassiodorius chron. ad a. 410 ad Prosperi verba:* Roma a Gothis Halarico duce capta *addit:* ubi clementer usi victoria sunt. *Idem var. 12, 20:* exemplum . . . in historia nostra magna intentione rettulimus. nam cum rex Alaricus urbis Romae depraedatione satiatus apostoli Petri vasa suis deferentibus excepisset, mox ut rei causam habita interrogatione cognovit, sacris liminibus deportari (reportari *Orosius*) diripientium manibus imperavit, ut cupiditas, quae depraedationis ambitu admiserat scelus, devotione largissima deleret excessum. *cf. Orosius 7, 39, 15:* tertia die barbari quam ingressi urbem fuerant sponte discedunt facto quidem aliquantarum aedium incendio, sed ne tanto quidem, quanto septingentesimo conditionis eius anno casus effecerat.

acta Brittios accesserunt; ubi diu resedentes ad Siciliam et exinde ad Africae terras ire deliberant. Bryttiorum si quidem regio in extremis Italiae finibus australi interiacens parti — angulus eius Appinini montis initium fecit — Adriaeque pelagus velut lingua porrecta a Tyrreno aestu seiungens nomen quondam a Bryttia sortitus regina. ibi ergo veniens Alaricus rex Vesegotharum cum opibus totius Italiae, quas in praeda diripuerat, et exinde, ut dictum est, per Siciliam ad Africam quietam patriam transire disponens. cuius, quia non est liberum quodcumque homo sine notu dei disposuerit, fretus ille horribilis aliquantas naves submersit, plurimas conturbavit[1]. qua adversitate depulsus Halaricus, dum secum, quid ageret, deliberaret, subito inmatura morte praeventus rebus humanis excessit. quem nimia sui dilectione lugentes Busento amne iuxta Consentina civitate de alveo suo derivato — nam hic fluvius a pede montis iuxta urbem dilapsus fluit unda salutifera — huius ergo in medio alvei collecta captivorum agmina saepulturae locum effodiunt, in cuius foveae gremium Halaricum cum multas opes obruunt, rursusque aquas in suo alveo reducentes, et ne a quoquam quandoque locus cognosceretur, fossores omnes interemerunt, regnumque Vesegotharum Atauulfo eius consanguineo et forma menteque conspicuo tradent; nam erat quamvis non adeo proceritate staturae formatus, quantum pulchritudine corporis vultuque decorus.

XXX 157 158

Qui suscepto regno revertens item ad Romam, si quid primum remanserat, more locustarum erasit, nec tantum privatis divitiis Italiam spolians, immo et publicis, imperatore Honorio nihil resistere praevalente, cuius et germanam Placidiam Theodosii imperatoris ex altera uxore filiam ab urbe captivam abduxit. quam tamen ob generis nobilitatem formeque pulchritudine et integritate castitatis adtendens in Foro Iuli Aemiliae civitate suo matrimonio legitime copulavit, ut gentes hac societate conperta

XXXI 159 160

H P V L A S (*finit* 10 humanis; *incipit rursus* 15 regnumque; *finit* 16 tradent) *O B X* (*Y Z*). *Paulus l. c.* (*ad* 15 interemerunt) *et 12, 15* (15 regnumque — 24 copulavit) *et hist. Lang. 2, 17* (4 nomen — regina).

1 brittios] *HLY*, bryttios *PV*, britios *BX*, bricios *ASO* resedentes] *HPV*, residentes *LAOBXY*, ressisdentes *S* ad *om. A* et *om. OB* ad] in *XYZ*, *om. LA* africae terras ire del.] africae transire del. *A*, affricam transire del. *OB*, affricam (*om. rel.*) *S* 2 brittiorum *XYZ*, brictiosum *L*, briciorum *OB*, briciorum *A*, bruciorum *S* regio] nacio *A* australi *om. SOB* 3 parti angulus] parte angulos *SO*, parte angulorum *B* appinini] *HPV*, apinnini *L*, appennini *AOBXY*, apennini *S* fecit] *HPVSOB*, facit *LAXY* pelagus uelut] pelagum ut *SOB* 4 lingua *om. L* tyrrino *O* bruttia *SO*, brittia *XYZ*, britia *LB*, bricia *A* sortitur *AB* 5 rex *om. SO* uesigotharum *L*, uuisigothorum *XYZ* opes *SO* 6 praedam *A* diripuerant A^b (-rat A^a) et *om. B* ad] in *SOB* quietram *H*, qui etiam *L*, quetam *O* 7 disponens] disponit *AB* quia] quam *XYZ* notu] *HPV*, nutu *rel.* 8 disposuerat A^a fretum illud horribile *ABXY* naue A^a 9 qua] qui *S*, quia *B* repulsus *B* dum] de *S* deliberat *A* 10 prouentus *P* exc. hum. *SOB* sui *om. OB* 11 busento amne] basento amne *HPVLAXYZ*, barentum amnem *OB*: Basentus *Paulus 13, 28 ex Iord.* comsentina ciuitate *HPV*, consentinam ciuitatem *LAOBXY* diriuantur *O*, deriuantur *B* 12 montes *L* iuxta *om. L* fluit] fuit P^aO unda sulutifera *H*, undam salutiferam *O* alueo *OBXY* 13 collecto c. agmine *OBXY* loci *O* fouueae *O*, foueo B^a gremium] gremio *ABXY*, medio *L* alarico *O*, alicum B^a, aliricum B^b 14 multis opibus (operibus *O*) *AOBXY* subruunt *XYZ* aq. in suum alueum *AOXY*, in suum alueum aq. *B* et *om. AB* 15 locus *om. OB* interimunt *L* 16 uuisigothorum *XYZ*, *om. A* athauulfo *X*, athaulfo V^aLSOY, athaulso *B* menteque] mente *SO*, et mente *B* tradent] *HPVL*, tradunt *ASOBXY* 17 quamuis *om. A* 19 reuertes *O* idem *O*, iterum *A*, *recte opinor* ad *om.* AXY^a remansit *A* 20 lucustarum *P* puplicis *O* 21 resistere *om. A* germanum *H* placidam theodosio *O* 22 imperatoris *om. A* ab *om. OB* catiuam *O* adduxit *L* 23 pulc(h)ritudinem *AOBXY*, pulcridinem *L* intecritate *P*, integritatem *AOBXY* iuli] *libri*, liuii *editio Basileensis* 24 ciuitate] *OB*, ciuitatem *HPV*, ciuitatis *LXYZ*, ciuitat̄ *A* ut] hac A^a gentis *OB* ac *O*

1) *cf. Orosius 7, 43, 12* (*infra p. 103 not. 1*).

XXXI quasi adunatam Gothis rem publicam efficacius terrerentur, Honorioque Augusto quamvis opibus exausto tamen iam quasi cognatum grato animo derelinquens, Gallias ten-
161 dit. ubi cum advenisset, vicinae gentes perterritae in suis se coeperunt finibus continere, qui dudum crudeliter Gallias infestassent, tam Franci, quam Burgondiones. nam Vandali vel Alani, quos superius[1] diximus permissu principum Romanorum 5 utramque Pannoniam resedere, nec ibi sibi metu Gothorum arbitrantes tutum fore, si
162 reverterentur, ad Gallias transierunt[2]. sed mox a Galliis, quas ante non multum tempus occupassent, fugientes, Spanias se recluserunt, adhuc memores ex relatione maiorum suorum, quid dudum Geberich Gothorum rex genti suae prestitisset incommodi vel quomodo eos virtute sua patrio solo expulisset. tali ergo casu Galliae 10
163 Atauulfo patuere venienti. confirmato ergo Gothus regno in Gallis Spanorum casu coepit dolere, eosque deliberans a Vandalorum incursibus eripere, suas opes Barcilona cum certis fidelibus derelictas plebeque inbelle, interiores Spanias introibit, ubi saepe cum Vandalis decertans tertio anno, postquam Gallias Spaniasque domuisset, occubuit gladio ilia perforata Euervulfi, de cuius solitus erat ridere statura. post cuius mor- 15 tem Segericus rex constituitur, sed et ipse suorum fraude peremptus ocius regnum cum vita reliquid[3].

XXXII 164 Dehinc iam quartus ab Alarico rex constituitur Valia nimis destrictus et prudens. contra quem Honorius imperator Constantium virum industria militari pollentem multisque proeliis gloriosum cum exercitu dirigens, veritus, ne foedus dudum cum 20 Atauulfo inito ipse turbaret et aliquas rursus in re publica insidias moliretur vicinas sibi gentes expulsas, simulque desiderans germanam suam Placidiam subiectionis

---

H P V L A S (11 confirmato — 17 reliquid) *O B X* (*Y Z*). *Paulus h. R. 13*, 7 (19 virum — 20 gloriosum).

1 adunatam gothis (goths *O*) rem publicam] *HPVLOXY*, adunata g. re publica *AB* efficacus B^a horioque a. *L*, honoriumque augustum *AOBXY* 2 operibus *O* exauctum *OB*, exhaustum *AXY* tamen iam] iam tamen *A*, tamen *OB* cognato *L* delinquentes *O*, relinquens *A* galliam O^a 3 ubi] quo *A* uicinae] cuunae (*sic*) *A* fin. c(o)eperunt *OB* 4 qui] quae *AOBXY* crudeliter] fideliter *B*, *om. L* infestasset HVB^a tan *A* fanci B^a burgondiones] *HPB*, burgundiones *rel.* 5 uel] et *A* alani] *LAOBXY*, alanti *HPV* permisso *OB* 6 utramque] terramque *L*, utraque *AOB* pannonia *AB* residere *AZ* ibi sibi metum *O*, ibi metum sibi *B*, sibi ibi metu *X* 7 reuertentur *O* ante] an *A* 8 fugentes *B* spania (hispania *BXY*) se recluserunt *OBXY*, spanias se (se *om.* L^a) recusserunt (recuserunt *V*) *HPVL*, hispanias secedunt *A* ex latione B^a 9 qui *O* dudum] dum *A* geberic *A*, geberig *LYZ* goth. rex] *HPVLA*, rex goth. *OBXY* gentis O^a 11 athaulfo *LOB* ueniente *O*, *om. A* confirmatis *S* gothis *SOB* galliis *XY* hispanorum *AB*, hispaniorum *XY* casus *L*, casum *A*, caru *O* 12 dolore P^a que *om.* B^a a *om. XYZ* uuandolorum O^a incurribus *O* suas opes] per suas opes *B*, suis opibus *A* barcillona *L*, balcilonam B^a, barcilonam B^b, barchilonam *XY* 13 derelictis *AXYZ*, dilectus *S*, dilectis *O*, delectis *B* blebeque *L*, plebe *XY* inbelle] *HVSOB*, inbellae *P*, inbello *L*, imbelli *AXY* interiore spania *L*, interiores hispanias *ABXY* introibit] *HPV*, introiuit *LSOBX*, introuit *Y*, intrat *A* saepe] cum saepe *B* 14 decertans] certatis *A* posquam *O* hispaniasque *ABXY* 15 ilia (ilio *SB*, ilico *O*) perforata (perforatus *XYZ*, perforate *SO*, perforato *B*) eueruulfi (*XYZ*, eueruuulfi *HPL*, ueruulfi *SOB*)] eueruulfi ilia perforatus *A* 16 sigericus *S cum Orosio aliisque*, regericus *HPVLAOBXY* instituitur *A* uitam cum regno *OB* 18 alarico] *HPLO*, halarico *rel.* uualia *L*, ualias *A* distretus *O* 19 imperator *om. L* constantinum *LOB* pollentem] sollertem *XYZ* 20 dirigit *B* cum *om. O* 21 athaulfo *OB*, ataulfo *L* inito] *HPL*, inhito *V*, initum A^bOBXY, initlum (*sic*) A^a aliqua *O* molietur *O* uicinis sibi gentibus *B*, uicinis gentibus *A* 22 expulsas] expulsis *A*, repulsas *O*, repulsis *B* suam pl. *om. A*

---

1) *c.* 22, *115.*

2) *cf. Isidorus Goth. laud. 68* (*ex Cassiodorio opinor*): Wandalica et ipsa crebro opinata barbaries non tantum praesentia eorum (*Gothorum*) exterrita quam opinione fugata est.

3) *cf. Orosius* 7, *43*, *9*: Segericus rex a Gothis creatus . . . a suis interfectus est.

obprobrio liberare, paciscens cum Constantio, ut, aut bello aut pace vel quo modo si eam potuisset ad suum regnum reducere, ei eam in matrimonio sociaret. quo placito Constantius obans cum copia armatorum et pene iam regio apparatu Spanias petit. cui Vallias rex Gothorum non cum minori procinctu ad claustra Pyrenei occurrit; ubi 5 ab utraque parte legatione directa ita convenit pacisci, ut Placidiam sororem principis redderet suaque solacia Romanae rei publicae, ubi usus exegerit, non denegaret[1]. eo namque tempore Constantinus quidam apud Gallias invadens imperium filium suum Constantem ex monacho fecerat Caesarem; sed non diu tenens regno praesumpto mox foederatos Gothos Romanosque ipse occiditur Arelato, filius vero eius 10 Vienna[2]. post quos item Iovinus ac Sebastianus pari temeritate rem publicam occupandam existimantes pari exitio perierunt[3]. XXXII 165

Nam duodecimo anno regni Valiae, quando et Hunni post pene quinquaginta annorum invasam Pannoniam a Romanis et Gothis expulsi sunt[4], videns Valia Vandalos in suis finibus, id est Spaniae solum, audaci temeritate ab interioribus partibus Gal- 15 liciae, ubi eos fugaverat dudum Atauulfus, egressos et cuncta in praedas vastare, eo fere tempore, quo Hierius et Ardabures consules processissent[5], nec mora mox contra eos movit exercitum. sed Gyzericus rex Vandalorum iam a Bonifatio in Africam invitatus, qui Valentiniano principi veniens in offensa non aliter se quam malo rei publicae potuit vindicare. is ergo suis praecibus eos invitans per traiectum angustia- 166 XXXIII 167

H P V L A S (7 eo — 10 Vienna) *O B* (*deficit* 5 *in* pacisci *folio deperdito*) *X* (*Y Z*).

1 opproprio *PV* constantio] A^b*OXY*, constantino *HPVLA*^{a}*B* aut bello] si bello A^a uel] uex PV^a quoquomodo *ABXY* si *om. A* 2 potuisset *om. B* reducere] reuocare *O*, reuocaret *B* matrimonium *AOBXY* 3 const. ouans *AXY*, ouans const. *L*, constantinus obans (ouans *B*) *OB* armentorum *B* regno *B* apparatus *P* hispanias *AB*, hispaniam *XY* 4 uallias] *HPV*, nuallias *L*, ualias *A*, ualia *OBXY* rex gothorum *om. A* cum *om. OB* procinctu] pro *O* clastra *L* perinei *O*, pinerei *B*, pyrinei *X* 5 sor. pr. *om. A* 6 ubi usus] ob iussus *O* exegerit] *HPV*, exegeret *L*, exigeret *AXY*, exegere *O* negaret *A* 7 constantius *L* 8 monachum *O* fecerat] fecit *L* cessare *O* diu *om. L* regno praesumpto] *HPVL*, regnum (imperium *Y*) praesumptum *SOXY*, praesumptum regnum *A* 9 foederatis gothis romanisque (que *om. A*) *ASOXY* ararelato *O*, arelate *Z*, arelati *A* uero *om. A* eius] suus *XYZ* 10 ac *om. A* seuastianus *O* 11 pari exitio *om. L* 12 duodecim annis regna *X* quando] quomodo *XYZ* huni *AO* annos *AXY* 13 inuasam pannoniam] *HPVLO*, inuasa pannonia *AXY* goths *O* expulsi] expul *L* ualias *A* 14 suos fines *A* id est *om. L* hispaniae *AXY* solum] *HPVLA*, soli *O*, solo *XY* audatie *O* galliae *LO*, galathe *A* 15 ubi] quo *A* dud. fug. *A* athauulfus *XY*, athauolfus *O*, diaulfus *L* egressos] *AXY*, egressus *HPVLO* cuntas *O* praedas] *HPVAOXY*, praeda *L* 16 fere] uero *O* processissent] excessisent *O* 17 gyzericus] *HPVLX*^{b}*Z*, gizericus *AOY*, gezericus X^a a *om. O* bonifatio] *HP*, bonifacio *rel.* africa *L* 18 qui] qua *O* ualentiano *O* offensam *A* 19 potuit *om. O* his *O* eos *om. O* tracletum O^a, traclectum O^b angustiarum] *A*, congustiarum *HPVLXY*, congustarum *O*

1) *cf. Orosius 7, 43, 12:* Vallia . . . pacem optimam cum Honorio imperatore . . . pepigit: Placidiam imperatoris sororem . . . fratri reddidit: Romanae securitati periculum suum obtulit, ut adversus ceteras gentes, quae per Hispanias consedissent, sibi pugnaret et Romanis vinceret.

2) *cf. Marcellinus ad a. 411:* Constantinus apud Gallias invasit imperium filiumque suum ex monacho Caesarem fecit. ipse apud Arelatum civitatem occiditur, Constans filius apud Viennam capite plectitur. *cf. Orosius 7, 40, 4. 7; 42, 3. 4.*

3) *cf. Marcellinus ad a. 412:* Iovinus et Sebastianus in Gallias tyrannidem molientes occisi sunt. *cf. Orosius 7, 42, 6.*

4) *cf. Marcellinus ad a. 427:* Pannoniae, quae per L annos ab Hunnis retinebantur, a Romanis receptae sunt.

5) *a. p. C. 427. cf. Prosper et Cassiodorius chron. ad h. a.:* gens Vandalorum [a Gothis exclusa *addidit Cassiod.*] de Hispaniis ad Africam transit.

XXXIII rum, qui dicitur fretus Gaditanus et vix septem milibus Africam ab Spaniis dividet 168 ostiaque maris Tyrreni in Oceani estu egeritur, transposuit. erat namque Gyzericus iam Romanorum clade in urbe notissimus, statura mediocris et equi casu claudicans, animo profundus, sermone rarus, luxoriae contemptor, ira turbidus, habendi cupidus, ad sollicitandas gentes providentissimus, semina contentionum iacere, odia miscere 5 169 paratus. tali Africa rem publicam praecibus Bonifatii, ut diximus, invitatus intravit, ubi a divinitate, ut fertur, accepta auctoritate diu regnans, ante obitum suum filiorum agmine accito ordinavit, ne inter ipsos de regni ambitione intentio esset, sed ordine quisque et gradu suo, alii si superviveret, id est, seniori suo fieret sequens successor et rursus ei posterior eius. quod observantes per annorum multorum spatia regnum 10 feliciter possiderunt, nec, ut in reliquis gentibus adsolet, intestino bello foedati sunt, 170 suoque ordine unus post unum regnum excipiens in pace populis imperavit. quorum ordo iste ac successio fuit: primum Gyzericus, qui pater et dominus, sequens Hunericus, tertius Gunthamundus, quartus Thrasamundus, quintus Ilderich. quem malo gentis suae Gelimer inmemor atavi praeceptorum de regno eiectum et interemptum 15 171 tyrannide praesumpsit. sed non ei cessit inpune quod fecerat. nam mox Iustiniani imperatoris ultio in eum apparuit et cum omne genus suum opibusque, quibus more praedonis incubabat, Constantinopolim delatus per virum gloriosissimum Belesarium mag. mil. Orientalem, exconsolem ordinarium atque patricium, magnum in circo populo spectaculum fuit seraque suae paenitudinis gerens cum se videret de fastigio 20 172 regali deiectum, privatae vitae, cui noluit famulari, redactus occubuit. sic Africa, quae in divisione urbis terrarum tertia pars mundi describitur[1]), centesimo fere anno a Vandalico iugo erepta in libertate revocata est regni Romani, et quae dudum ignavis dominis ducibusque infidelibus a rei publicae Romanae corpus gentilis manus

---

H P V L A O X (Y Z).

1 qui] quod *O* fretum gaditanum *AXY* hispanis *XY* diuidet] *HPV*, diuidit *rel.* 2 hostiumque *A* tyrenni *V*, tirrinni *O* estu] *HPVLO*, aestum *AXY* egeritur] egeretur *O*, erigitur *LXYZ* gezericus *O* 3 iam] *** iam *H* clade *om. XY* orbe *AXYZ* 4 ratus *O* luxoriae] *H*, luxorie *O*, luxuriae *rel.* habendi] habidi *O* 6 tali africa] *HPV*, tali africae *OXZ*, talis africae *AY*, tali africam *L* bonefacii ut dix. *A*, ut dix. bonifatii *L* 7 a] ad *O* ut f. a. auct. *om. O* filiorum] fil. suorum *A* 8 agmen accitum *O* rigni *O* intentio] contentio *A*, *om. O* 9 alii si] aliis *O* superuiu.] puer uiu. *XY* suo] suo filio *XYZ* 10 eius] ei eius *O* 11 possiderunt] *HPVL*, possederunt *AXY*, posserumt *O* ut] quod *O* in *om. A* intestino] intestimonio *O* 12 suscipiens regnu *O* imperarunt *O* 13 ac successio] accensio *L* primus *XY* gigericus *O* 14 guntamundus *A*, gundamundus *O*, gunthamandus *XYZ* trasamundus *AOY*, transamundus *L*, thrasimundus *Z*, thramundus *X* ilderich] *HPV*, hilderich *LO*, hilderic *A*, hildericus *XYZ* quem] que *A* 15 gentes *O* regno] gno *A* eiecto et interempto (-tu O^a) *O*, deiecit et eo interempto *A* 16 tyrannidem *AOY* eis cessit *O*, excessit *XY* mox *om. O* 17 ultio (*ltio H^a) in eum] *HPLXY*, ultionem *VO*, ultio in eo *A* omni gente sua *XY*, omni genere suo *A* 18 incumbebat *A* belisarium *A* 19 exconsolem] *HPV*, exconsulem *L*, ex consule *A*, et consulem *OXY* patrium *A* magnam *A* in circum *L*, iccirco *X* populi *A*, *om. XYZ* 20 spectaculum] expectatum *O* seraque suae paenitudinis (plenitudinis *O*)] seramque penitudinem *A* fastidio *L* 21 familiari *LO* 22 orbis *LAOXY* ferre *L* anno *om. A* 23 a *om. O* erepta] ereptate *H* libertatem *AOXY* est] est in *O* romanorum *A* quam *A* 24 ignauis] ab in ignaris *O* dominis (dominus *L*) ducibusque infid.] dominis ducibus fid. *O*, ducibus dominisque infid. *XYZ* a *om. XYZ* corpus] corpore *AXY*

---

1) *cf. Marcellinus ad a. 534:* provincia Africa, quae in divisione orbis terrarum a plerisque in parte tertia posita est, volente deo vindicata est. *videantur Orosius 1, 2, 83, item Cod. Iust. 1, 27, 1 pr. et Cassiodorius var. 11, 13, denique praefatio nostra.*

abstulerat, a sollerte domino et fideli ductore nunc revocata hodieque congaudet. XXXIII quamvis et post haec aliquantulum intestino proelio Maurorumque infidelitate adtrita sese lamentaverit, tamen triumphus Iustiniani imperatoris a deo sibi donatus, quod inchoaverat, ad pacem usque perduxit. sed nobis quid opus est, unde res non exeget, 5 dicere? ad propositum redeamus.

Vallia si quidem, rex Gothorum, adeo cum suis in Vandalos saeviebat, ut vo- 173 luisset eos etiam et in Africa persequi, nisi eum casus, qui dudum Halarico in Africa tendenti contigerat, revocasset[1]. nobilitatus namque intra Spanias incruentamque victoriam potitus Tolosam revertitur, Romano imperio fugatis hostibus aliquantas pro- 10 vincias, quod promiserat, derelinquens, sibique adversa post longum valitudine super- veniente rebus humanis excessit, eo videlicet tempore, quo Beremud, Thorismundo 174 patre progenitus, de quo in catalogo Amalorum familiae superius[2] diximus, cum filio Vitiricho ab Ostrogothis, qui adhuc in Scythiae terras Hunnorum oppressionibus sub- iacebant, ad Vesegotharum regnum migravit. conscius enim virtutis et generis nobi- 15 litate facilius sibi credens principatum a parentibus deferre, quem heredem regum constabat esse multorum. quis namque de Amalo dubitaret, si vacasset elegere? sed nec ipse adeo voluit, quis esset, ostendere. et illi iam post mortem Valliae Theode- 175 ridum ei dederant successorem. ad quem veniens Beremud animi pondere qua vale- bat eximio generis sui amplitudine commoda taciturnitate suppressit, sciens regnan- 20 tibus semper regali stirpe genitos esse suspectos. passus est ergo ignorari, ne faceret ordinata confundi. susceptusque cum filio suo a rege Theodorido honorifice nimis, adeo ut nec consilio suo expertem nec convivio faceret alienum, non tamen pro ge- neris nobilitate, quam ignorabat, sed pro animi fortitudine et robore mentis, quam non poterat occultare.

H P V L A S (6 Vallia — 11 excessit) *O B* (*inc.* 1 hodieque) *X* (*Y Z*).

1 a *om. O* sollerte] *HPV*, sol(l)erti *rel.* doctore *O* tunc reuocato *O* hodieque] hodie *O* 2 prolio *O* maurorumque inf.] maurorum inf. *XYZ*, maurorum *A* adtrita sese] ad- tritam sese *A*, adtritasse *O*, attriam se B^a, attritam se B^b 3 lamentata sit *A* sibi *om. A* do- natis *L* quod] quae *A* 4 exeget] *HPV*, exegit *L*, exigit *AOBXY* 6 uallia] *HPVL*, ualia *AOBXY*, uualias *S* adeos *O* uuandolos O^a 7 et *om. LASOBXY* africam *A* cau- sus *O* qui *om. L* in] *HPVLA*, ad *SBXY*, *om. O* africa] *HPVL*, affrigam *SO*, af(f)ricam *ABXY* 8 contigeret *L*, contigerant *S* reuocassit *O* nobilitas *OB* hispanias *ABXY* incruentaque uictoria *B*, incrementaque uictoriae *A* 10 post longum] post logum *S*, post L^b, *om.* L^a ualitudinem *S* superueniente *om. XYZ* 11 beremud] *HPV*, berimud *L*, beremuth *OB*, berimut *A*, beremund *X*, berimund *YZ*: *cf. c. 14, 81* thoresmundo *BX*, thoresmund *YZ*, torimundo *A*, thoresmun- dum *O* 12 proienitus *L* in catalogo] iactalago *O* 13 uitiricho] *HPVO*, uuitterico *L*, uiterico *A*, uuiderico *B*, uuithrico *X*, uitrico *YZ* hostrogothis *O* terra *B*, terris *AXY* subiacebant] sublaterabant *O* 14 ad ues. (uuisigothorum *XYZ*) regn. migr. *om. B* enim] enim erat *B* no- bilitatem *LA* 15 principatu *V* a *om. O* deferre] *HPVLO*, deferri *ABXY* 16 esse const. *L* namque] enim *XYZ* amalo] malo *B* dubitasset X^a 17 quis] *HPVLAOBY*, quasi *XZ* ostenderet *A* ualliae] *HPVL*, ualiae *AOBXY* theoderidum] *HPVLYZ*, teoderidum *A*, theodericum *OX*, theodoritum *B cum Paulo h. R. 14, 6* 18 dederunt *OBXY* at quae *O* beremud] *HPV*, berimud *L*, berimut *A*, beremund *OBX*, berimund *Y* qua] quo *ABXY*, quod *O* 19 eximiam *OBY* generi sui *O*, sui gen. *L* amplitudine] *H*(?)*PVL*, -nem *rel.* 20 regali] de regali *B* genitos *om. OB* suspectus *O* 21 ordinanda *OB* susceptosque *O* cum] a L^a, est cum *B* a] cum L^a theodorito *OB*, theoderico *A* 22 nec] hec *O* consilii sui *A* conuiuii *A* non] nam *A* tamen] tantum *OB*, tam *XYZ* 23 nobilate *L* mentis] gentis *OB*

---

1) *Orosius 7, 43, 11. 12:* (Vallia) territus maxime iudicio dei, quia, cum magna superiore abhinc anno Gothorum manus . . . transire in Africam moliretur, in XII milibus passuum Gaditani freti tempestate correpta miserabili exitu perierat, memor etiam illius acceptae sub Alarico cladis, cum in Siciliam Gothi transire co- nati in conspectu suorum miserabiliter arrepti et demersi sunt, pacem . . . cum Honorio . . . pepigit. *Ior- danes* (*cf. supra p. 99, 8*) *haec pervertit.*

2) *c. 14, 81.*

XXXIV 176 Quid plurimum? defuncto Vallia, ut superius quod diximus repetamus, qui parum fuerat felix Gallis, prosperrimus feliciorque Theodoridus successit in regno, homo summa moderatione compositus, animi corporisque utilitate habendus. contra quem Theodosio et Festo consulibus[1] pace rupta Romani Hunnis auxiliaribus secum iunctis in Galliis arma moverunt. turbaverat namque eos Gothorum foederatorum manus, 5 qui cum Gaina comite Constantinopolim efferasset. Aetius ergo patricius tunc praeerat militibus, fortissimorum Moesium stirpe progenitus in Dorostorena civitate a patre Gaudentio, labores bellicos tolerans, rei publicae Romanae singulariter natus, qui superbam Suavorum Francorumque barbariem immensis caedibus servire Romano im- 177 perio coegisset. Hunnis quoque auxiliariis Litorio ductante contra Gothos Romanus 10 exercitus movit procinctum, diuque ex utraque parte acies ordinatae cum utrique fortes et neuter infirmior esset, datis dextris in pristina concordia redierunt, foedusque 178 firmatum ab alterutrum fida pace peracta recessit uterque. qua pace Attila, Hunnorum omnium dominus et paene totius Scythiae gentium solus in mundo regnator, qui erat famosa inter omnes gentes claritate mirabilis. ad quem in legatione se missum a 15 Theodosio iuniore Priscus istoricus tali voce inter alia refert: ingentia si quidem flumina, id est Tisia Tibisiaque et Dricca transientes[2] venimus in loco illo, ubi dudum Vidigoia Gothorum fortissimus Sarmatum dolo occubuit; indeque non longe ad vicum, in quo rex Attila morabatur, accessimus, vicum inquam ad instar civitatis amplissimae, in quo lignea moenia ex tabulis nitentibus fabricata repperimus, quarum 20 compago ita solidum mentiebatur, ut vix ab intentu possit iunctura tabularum con- 179 praehendi[3]. videres triclinia ambitu prolixiore distenta porticusque in omni decore

---

H P V L A S (13 Attila — 15 mirabilis) *O B X* (*Y Z*). *Rav. 4, 14 p. 204 ad v.* 17 *citans Iordanem:* Ticia Tibisia Drica.

1 quod *B* uallia] *HPV*, uuallia *L*, ualia *AOBXY* 2 galliis *XYZ*, gallus *LAB* theodoridus] HPV^b (-ri*** V^a) *LX*, theoderidus *Y*, theodoritus *B*, thodoricus *O*, theoridus *A* 3 habendus] *libri*, abundans *Vulcanius* 4 romani hunnis] romanis *O*, romani *B* hunnis *om. B* auxiliatoribus *XY* 5 gallis *O*, gallias *B* mouerunt] uerterunt *YZ* (*non X*) turbauerunt *XYZ* namque *om. L* 6 qui] quae *ABXY* gama *XY*, cama *OB* comitem *O* constantinopoli *XY* efferasset] *HPVLAXYZ*, federasset *O*, se faederasset *B* aethius *A* 7 proienitus *L* dorostorena] *XZ*, dorostena *Y*, dorostona *HPV*, dorostana *LA*, dorustirena *O*, dorustirrena B^b, donistirrena B^a 8 tolerat *B* romanae *om. A* 9 superbiam *LB*, superuiam *O* suauorum] *HPVLXYZ*, suaeuorum *O*, sueuorum *AB* immensis] $LABX^bY$, inmessis *O*, immensibus HX^a (*ut vid.*), inmensibus *PV* 10 coegit *A* littorio *L*, lictorio *A*, lictario *YZ*, litario *X*, litoris *O*, indoro *B* dictante *OB* 11 que *om.* B^a acie *B* ordinata *OB* 12 infirmiores sed *L*, inferior esset A^a pristina concordia] *HPV*, pristinam (prinstinam O^a) concordiam *LAOBXY* f(a)edereque firmato *AB*, foedere firmato *XYZ* 13 alterutro *AOB* recessit] *OBXY*, secessit *HPVLA* uterque] interque *B* pace] paca *O*, pacatur *B* 14 homnium *O* paene] *H hic* totis *SO* in *om. L* regnatur *O* 15 ad quem] *AB*, atque *HPVLOXYZ* legatione se missum] legatione remisso *O*, legationem remissus *B* 16 istoricus] *H*, storicus *PVL*, historicus *AOBXY* 17 tisia] *HPVLAX Rav.*, tysia *BY*, tysilia *O* tibisia] *HVLOBX Rav.*, tibussia *P*, tibusia *A*, tybisia *Y* dricca] dracca *Z*, deacca *Y*, drica *A*, driaa *L* transientes (transeuntes *ABXY*) . . . 18 gothorum] transirum *mediis om. O* locum illum *BXY*, locum *A* 18 uidicula *B* ad uicum] a uico *O* 19 quo] co *O* attilia *O* 20 moen. lign. *A* nitentibus fabricata] ingentibus fabrefacta *XYZ* 21 metiebatur *O* intentu] $HPVO^aX$, intento LAO^bBY posset *AB* copraendi *V*

---

1) *a. p. C. 439.*

2) *Priscus fr. 8* (*4 p. 83 Muell.*): ναυσιπόροις τε προσεβάλομεν ποταμοῖς, ὧν οἱ μέγιστοι μετὰ τὸν Ἴστρον ὅ τε Δρήκων λεγόμενος καὶ ὁ Τίγας καὶ ὁ Τιφήσας ἦν. καὶ τούτους μὲν ἐπεραιώθημεν.

3) *Priscus l. c. p. 89:* ἔνδον δὲ τοῦ περιβόλου πλεῖστα ἐτύγχανεν οἰκήματα, τὰ μὲν ἐκ σανίδων ἐγγλύφων καὶ ἡρμοσμένων εἰς εὐπρέπειαν, τὰ δὲ ἐκ δοκῶν . . . ἐνταῦθα τῆς Ἀττήλα ἐνδιαιτωμένης γαμετῆς.

dispositas[1]. area vero curtis ingenti ambitu cingebatur, ut amplitudo ipsa regiam aulam ostenderet. hae sedes erant Attilae regis barbariae tota tenenti; haec captis civitatibus habitacula praeponebat. XXXIV

XXXV 180 Is namque Attila patre genitus Mundzuco, cuius fuere germani Octar et Roas, 5 qui ante Attilam regnum tenuisse narrantur, quamvis non omnino cunctorum quorum ipse. post quorum obitum cum Bleda germano Hunnorum successit in regno, et, ut ante expeditionis, quam parabat, par foret, augmentum virium parricidio quaerit, tendens ad discrimen omnium nece suorum. sed librante iustitia detestabili remedio 181 crescens deformes exitus suae crudelitatis invenit. Bleda enim fratre fraudibus inter- 10 empto[2], qui magnae parti regnabat Hunnorum, universum sibi populum adunavit, aliarumque gentium, quas tunc in dicione tenebat, numerositate collecta, primas mundi gentes Romanos Vesegothasque subdere praeoptabat. cuius exercitus quingentorum 182 milium esse numero ferebatur. vir in concussione gentium natus in mundo, terrarum omnium metus, qui, nescio qua sorte, terrebat cuncta formidabili de se opinione vul- 15 gata. erat namque superbus incessu, huc atque illuc circumferens oculos, ut elati potentia ipso quoque motu corporis appareret; bellorum quidem amator, sed ipse manu temperans, consilio validissimus, supplicantium exorabilis, propitius autem in fide semel susceptis; forma brevis, lato pectore, capite grandiore, minutis oculis, rarus barba, canis aspersus, semo nasu, teter colore, origenis suae signa restituens. qui 183 20 quamvis huius esset naturae, ut semper magna confideret, addebat ei tamen confiden- tia gladius Martis inventus, sacer apud Scytharum reges semper habitus, quem Pris- cus istoricus tali refert occasione detectum. cum pastor, inquiens, quidam gregis

H P V L A S (*inc.* 15 erat) *O B X* (*Y Z*). *Landolfus ad Paulum 14, 13 p. 362 Droysen* (12 cuius — 19 restituens).

1 dispositus *O* area] ***a (area O^b) O^a, hera *B* curtis] cortis *A*, cortinis *XYZ* cingebantur *B* amplitudosa ipsa O^a regiam] *OBXY*, regi *HPVL*, regis *A* 2 attyle *O* regi *A* barbariae tota] *HPVLO*, barbariem totam *ABXY* tenentis *BXY* 4 attilia O^a mundzuco] *HPVLA*, mundzucco *OB*, munzoco *XY:* Μουνδίουχος *Priscus fr. 12 p. 97 Muell.* fueri *P* roas] roac *YZ* (*non X*): Ῥούας *Priscus fr. 1 p. 71 Muell.* 5 attiliam *O* regnum] r. hunnorum *B* quorum] eorum *B* 6 quorum *om. OB* belda *V*, bleta *B*, pleta *O* regnum *AOB* 7 expeditioni *AB* uirium (uiriom X^a) parricidio (-do *X*) quaerat *XY*, uirum parricidiumqueaer (*sic*) *O* 8 librante] *AOXYZ*, liberante *HPVLB* iustitia] *LOBXY*, iustitiae *A*, iustia *HPV* detestabili *om. PA* 9 criscens *O* deformis *X* extus *P* bleta *OB* interempto] empto *O*, perempto *B* 10 qui] quasi *XY* magnae parte *P*, magna parte *A* adunauit] *HPVLA*, subiugauit *OBXY* 11 dictione *O* 12 aesegothaeque *P* subdere] s. sibi *L* perobtabat *OB* 13 esse numerum O^a, numeris esse *B* concussione] *HPVL Land.*, concusione *O*, concussionem *AB*, confusionem *XYZ* gentium *om. OB Landolfus* 14 matus X^a nescio . . . opinione *om. Landolfus* formidabili] formidaui B^a 15 atque *om. L* illud *A* oculos *om. Landolfus* 16 mutu *O* apparet *L* armatos *Landolfus* manum *Land.* 17 ualedissimus *PV* supplicantibus *ABXY* propritius O^a autem] enim *XYZ*, *om. SOB Landolfus* 18 susceptis] H^bPVL, suscept** H^a, receptis *ASOB Landolfus*, acceptis *XYZ* grandiori *OB* raros *O*, raris *B*, rasus *X*, rarsus *Y* 19 asperus *P* semo nasu] *HPVL Landolfus*, semo naso *S*, seminaso *XYZ*, semenaso O^b, semenasu O^a, simo naso *B*, simeo naso *A* origenis] *HPV*, originis *rel.* suae signa restituens *om.* L^a, signa *om. A* 20 quamuis] quam B^a ei] et *BXY* confidentiam *AOBXY* 21 mortis *O* sacer *om. SOB* rege *S* 22 istoricus] *H*, storicus *PVL*, historicus *AOBX*, hostoricus *S*, *om. Y* talis (tali V^b) V^a, taliter *S*, tali**r *O*, tali** *P* gregis] *AOBXY*, grecis *HPVL*

1) *Priscus l. c. p. 91 de convivio Attilae:* πρὸς δὲ τοῖς τοίχοις τοῦ οἰκήματος πάντες ὑπῆρχον οἱ δίφροι ἐξ ἑκατέρας πλευρᾶς . . . . . βαθμοί τινες ἐπὶ τὴν αὐτοῦ (*Attilae*) ἀνῆγον εὐνὴν καλυπτομένην ὀθόναις καὶ ποικίλοις παραπετάσμασι κόσμου χάριν.

2) *cf. Marcellinus ad a. 445:* Bleda rex Hunnorum Attilae fratris sui insidiis interimitur.

XXXV unam boculam conspiceret claudicantem nec causam tanti vulneris inveniret, sollicitus vestigia cruoris insequitur tandemque venit ad gladium, quem depascens herbas incauta calcaverat, effossumque protinus ad Attilam defert[1]. quo ille munere gratulatus, ut erat magnanimis, arbitratur se mundi totius principem constitutum et per Martis gladium potestatem sibi concessam esse bellorum. 5

XXXVI 184 Huius ergo mentem ad vastationem orbis paratam comperiens Gyzericus, rex Vandalorum, quem paulo ante memoravimus[2], multis muneribus ad Vesegotharum bella precipitat[3], metuens, ne Theodoridus Vesegotharum rex filiae suae ulcisceretur iniuriam, quae Hunerico Gyzerici filio iuncta prius quidem tanto coniugio laetaretur, sed postea, ut erat ille et in sua pignora truculentus, ob suspicionem tantummodo 10 veneni ab ea parati, naribus abscisam truncatamque auribus, spolians decore naturali, patri suo ad Gallias remiserat, ut turpe funus miseranda semper offerret et crudelitas, 185 qua etiam moverentur externi, vindictam patris efficacius impetraret. Attila igitur dudum bella concepta Gyzerici redemptione parturiens, legatos in Italia ad Valentinianum principem misit, serens Gothorum Romanorumque discordia, ut, quos proelio 15 non poterat concutere, odiis internis elideret, asserens, se rei publicae eius amicitias in nullo violare, sed contra Theoderidum Vesegotharum regem sibi esse certamen. unde cum excipi libenter optaret, citera epistula usitatis salutationum blandimentis 186 oppleverat, studens fidem adhibere mendacio. pari etiam modo ad regem Vesegotharum Theoderidum dirigit scripta, hortans, ut a Romanorum societate discederet 20

H P V L A S (*finit* 6 comperiens) *O B X* (*Y Z*). *Paulus h. R. 14, 3* (*a* 13 Attila).

1 boculam] *HPV*[a]*L*, buculam *V*[b]*ABXY*, baculam *O* conspicerit *O* nec] ne *L* 2 incaute *LSO*, bucula incaute *B* 3 caluerat *B*[a] effossumque (effossum *L*) pr. ad a. defert *om. XYZ* attiliam *O* quod *S* mun. ille *A* 4 magnanimus *AXY* arbitratur] *LAOBY*, arbitrator *HPV*, arbitrabatur *X* tot. m. *OB* et] ut *L* 5 mortis *L* sibi *om. L*[a] concessam] cessam *SO* 6 urbis *XYZ* paratum *S* gyzericus] *HPBXYZ*, gizericus *VAO*, *om. L* 7 uuandolorum *O* memorabimus *O* uuisigothorum *X* 8 precipitem *O* theodoridus] *PVXYZ*, theodoritus *B*, theoderidus *HA*[b], theoridus *A*[a], theodericus *LO* uuisigothorum *XYZ* 9 hunnerico *VB*, unerico *O*, aperico *XYZ* gyzerici] *HPVY*, gizerici *LAB*, gezerici *O*, giserichi *X* congugio *O* 10 in *om. O* trucolentus *O* tantomodo *O* 11 ueneni] ueni *O* ab ea parati] eam putatis *B* abscisam truncatamque auribus *om. OB* 12 ut] scilicet ut *A* miseranda] miserere *L* 13 quo *B* moueretur *L* externium dictam *O* imperaret *B*, imperarit *O* attillia *O* 14 gyzerici] *HVB*, gizerici *L*, giserici *PA*, gezerici *O*, a gyzerici *Y*, a gyserici *X* redemptione . . . ualentinianum *om. O* riens legatos *om. in transitu a pag. ad pag. B*[a] legatis *L* italiam *PABXY* ualentianum *P* 15 principem *om. A* serens] referens *XYZ* romanorum gothorumque *A* discordiam *LAOBXY* 16 int. od. *A* se *om. L* amicitiis *L* 17 uiolare . . . regem *om. O* theodoridum *Z*, theodoritum *B*, theodericum *L* ues. (uuisigothorum *XYZ*) reg. *om. A* 18 cum] eum *AOB* citera epistula] *HP*, cetera epistola *VXZ*, c(a)etera epistu(*vel* o)la *LAOBY* blamentis *O* 19 opplerat *P*, oppleberat *O* adhibe *O*, adhiberi *XYZ* mendacium *L* ecia *O* uuisigothorum *XYZ* 20 theodoridum *Z*, theodoritum *OB*, theodericum *L*, *om. A* scriptum *OB* disceret *B*

---

1) *Priscus fr. 8 p. 91 Muell.:* ἔσεσθαι δὲ οὐκ εἰς μακρὰν τῆς παρούσης αὐτῷ (*Attilae*) δυνάμεως αὔξησιν· σημαίνειν καὶ τοῦτο τὸν θεὸν τὸ τοῦ Ἄρεος ἀναφήναντα ξίφος, ὅπερ ὂν ἱερὸν καὶ παρὰ τῶν Σκυθικῶν βασιλέων τιμώμενον, οἷα δὴ τῷ ἐφόρῳ τῶν πολέμων ἀνακείμενον, ἐν τοῖς πάλαι ἀφανισθῆναι χρόνοις, εἶτα διὰ βοὸς εὑρεθῆναι.

2) *c. 33, 170.*

3) *Priscus fr. 15 p. 98 Muell.:* ἔχειν αὐτῷ (*Attilae*) ἐδόκει καλῶς . . . ἐς τὴν ἑσπέραν στρατεύεσθαι τῆς μάχης αὐτῷ μὴ μόνον πρὸς Ἰταλιώτας, ἀλλὰ καὶ πρὸς Γότθους καὶ Φράγγους ἐσομένης, πρὸς μὲν Ἰταλιώτας ὥστε τὴν Ὁνωρίαν μετὰ τῶν χρημάτων λαβεῖν, πρὸς δὲ Γότθους χάριν Γιζερίχῳ κατατιθέμενον.

recoleretque proelia, quae paulo ante contra eum fuerant concitata. sub nimia feritate XXXVI
homo subtilis ante quam bella gereret arte pugnabat. tunc Valentinianus imperator
ad Vesegothas eorumque regem Theoderidum in his verbis legationem direxit: 'pru- 187
'dentiae vestrae est, fortissimi gentium, adversus orbis conspirare tyrannum, qui op-
5 'tat mundi generale habere servitium, qui causas proelii non requirit, sed, quidquid
'commiserit, hoc putat esse legitimum. ambitum suum brachio metitur, superbiam
'licentia satiat; qui ius fasque contemnens, hostem se exhibet et naturae. cunctorum
'etenim meretur hic odium, qui in commune omnium se adprobat inimicum. recor- 188
'damini, quaeso, quod certe non potest oblivisci, ab Hunnis non per bella, ubi com-
10 'munis casus est, fusum, sed, quod graviter anget, insidiis appetitum. ut de nobis
'taceamus, potestis hanc inulti ferre superbiam? armorum potentes favete propriis
'doloribus et communes iungite manus. auxiliamini etiam rei publicae, cuius mem-
'brum tenetis. quam sit autem nobis expetenda vel amplexanda societas, hostis
'interrogate consilia'. his et similia legati Valentiniani regem permoverunt Theodo- 189
15 ridum. quibus ille respondit: 'habetis', inquid, 'Romani, desiderium vestrum; fe-
'cistis Attilam et nobis hostem. sequimur illum quocumque vocaverit, et quamvis
'infletur de diversis gentium victoriis, norunt tamen Gothi confligere cum superbis.
'nullum bellum dixerim grave, nisi quod causa debilitat, quando nil triste pavet, cui
'maiestas adriserit'. adclamant responso comites duci, laetus sequitur vulgus. fit 190
20 omnibus ambitus pugnae, hostes iam Hunni desiderantur. producitur itaque a rege
Theodorido Vesegotharum innumerabilis multitudo; qui quattuor filios domi dimissos,
id est Friderichum et Eurichum, Retemerim et Himnerith secum tantum Thorismud
et Theodericum maiores natu participes laboris adsumit. felix procinctum, auxilium
tutum, suave collegium habere solacia illorum, quibus delectat ipsa etiam simul sub-
25 ire discrimina. a parte vero Romanorum tanta patricii Aetii providentia fuit, cui 191

H P V L A O B X (*Y Z*). *Paulus l. c.* (*ad* 14 Theodoridum).

1 recolleretque porelia *O* ante paulo *L* concitatae *P* 2 subtiliter *L* quam *om. O* artem *O* ualentianus *HO*, *om. A* 3 uuisigothos *XYZ* eorumque regem theoderidum (theoderi*um L^a, theodericum L^bO, theodoridum *XZ*, theodoritum *B*), *om. A* 4 fortissime *VOB* urbis *OB* conspiraret *HP*, conspirauere *L* tyrrannum *H* opta *O* 5 generalem *O* causas proelii non requirit (requiret O^a)] praelia non reliquerit *L* quidquid] *HPVO*, quicquid *LABXY* 6 commiserit] commiserunt *O*, consenserit *L* bachio *V*, bratio *O* mentitur *B* 7 licentia satiat] licentiat *OB* se *om. XY* et *om. BXY* (*non Duac.*) 8 hic *om. A* se *om. L* adprobat *P* 9 non p. b. u. communis *om. OB* 10 fusum] fusus *B*, fusum me *malim* grauiter] grauit (*sic*) *A* anget] *HPVA*, angent *L*, angit *XYZ*, agit *OB* insidiis] ins. agit *OB* ut de] undē *OB* 11 potentis *OB*, potestatis *XY*, potestates *Z* inultis *B* ferres *P* potentes] postest^{a}tes (*sic*) *A* fauete] faueret *O* propriis] prope artis *OB* 13 autem] aut *O*, enim *XYZ* uel] aut *XY* hostis] *XY*, hostes *OB*, hos *HPVA*, hoc *L* 14 interragate *B* his et] his et his *LYZ* (*non X*) similia] similibus *ABY* ual. regem (regis *L*)] regem ualentiniani *B* permouere *B* theodoridum] HP^b, theoderidum P^aVX^bY, thederidum X^a, theodericum *L*, theodoritum *B*, theodorito *O*, theod̄ *A* 16 attillam *P*, atilam *O* quocumque] quoque *O* 17 diuersis gentium] *XY*, diuersis gentibus et *OB*, superbarum gentium *HPVLA* 18 bellum *om.* B^a direxerim *L* quod] quae *A* delibitat *B* pauit *OXYZ* cui mai.] cumagestas *O* 19 ducis *OBXY* laetum *AOBY* 20 rege theoderido *A*, theoderido r. *VXY*, theodorido r. *Z*, r. theodorito *O*, theodorito r. *B* 21 uesigotharum *L*, uuisigothorum *XY* multitudo] exercitus *A* filiis *ABXY* domis *A* dimissis *AOBXY* 22 fridericum *XZ*, friderchum *V*, friderico *B*, frederico *AO*, fredericum *Y* eurichum] *HPVLX*, euricum *YZ*, eurico *A*, turico *OB* retemerim] *HPVLO*, retemeri *B*, retemere *A*, recemerim *XYZ* himnerith] *HPVXYZ*, ymnerit *A*, biderich L^a, himderich L^b, himmerit *B*, himmert *O* tantum] tamen *A* thorismud] *HPVL*, torismud *A*, thorismod *OB*, thorismund *XYZ* 23 theodoricum *B* participes] principes *OB* laboris] *VLAOBXY*, labores *HP* adsummit *O* procinctus *AB* auxilium tutum] auxiliantum *OB* 24 suaue] sueue B^a sol.] et sol. *B* quibus] quos *AXY* simul *om. L* sabire P^a 25 aperte *V* uero] uiro *O* aecii *P*, aethii *AO*

XXXVI tunc innitebatur res publica Hesperiae plagae, ut undique bellatoribus congregatis adversus ferocem et infinitam multitudinem non impar occurreret. hi enim adfuerunt auxiliares: Franci, Sarmatae, Armoriciani, Liticiani, Burgundiones, Saxones, Ripari, Olibriones, quondam milites Romani, tunc vero iam in numero auxiliarium exquisiti, 192 aliaeque nonnulli Celticae vel Germanie nationes. convenitur itaque in campos Catalaunicos, qui et Mauriaci nominantur, centum leuvas, ut Galli vocant, in longum tenentes et septuaginta in latum. leuva autem Gallica una mille et quingentorum passuum quantitate metitur. fit ergo area innumerabilium populorum pars illa terrarum. conseruntur acies utraeque fortissimae; nihil subreptionibus agitur, sed aperto 193 Marte certatur. quae potest digna causa tantorum motibus invenire? aut quod odium in se cunctos animavit armari? probatum est humanum genus regibus vivere, quando unius mentis insano impetu strages sit facta populorum et arbitrio superbi regis momento defecit quod tot saeculis natura progenuit.

XXXVII 194 Sed antequam pugnae ipsius ordinem referamus, necessarium videtur edicere, quae in ipsis bellorum motibus acciderunt, quia sicut famosum proelium, ita multiplex atque perplexum. Sangibanus namque rex Alanorum metu futurorum perterritus Attilae se tradere pollicetur et Aurelianam civitatem Galliae, ubi tunc consistebat, in 195 eius iura transducere. quod ubi Theodoridus et Aetius agnoverunt, magnis aggeribus eandem urbem ante adventum Attilae struunt, suspectumque custodiunt Sangibanum et inter suos auxiliares medium statuunt cum propria gente. igitur Attila rex Hunnorum tali perculsus eventu diffidens suis copiis metuit inire conflictum. inter que 196 fugam revolvens ipso funere tristiorem, statuit per aruspices futura inquirere. qui more solito nunc pecorum fibras, nunc quasdam venas in abrasis ossibus intuentes Hunnis infausta denuntiant; hoc tamen quantulum praedixere solacii, quod summus

---

H P V L A O B X (*Y Z*). *Paulus h. R. 14, 4* (2 hi — 7 latum). *14, 5* (*a* 22 statuit). *Freculfus* 2, 5, *14* (2 hi — 6 nominantur).

1 innitebat *B* 2 infinitem *O* his *OBXY* adfuerunt] fuerunt *Y*, fuere *L*, *om. X* 3 auxiliatores *AXY*, auxilaliares *O* fanci B^a armoritiam *O*, armoriani *B* liticiani] *HPVLA cum Paulo*, litigiani *XYZ*, litiani *OB*, *om. Frec.* burguntiones *P* riparioli briones *HPV cum Paulo et Frec.*, riparii olibriones *A*, ripari oribriones *L*, ripari alubriones *O*, ripariolilbriones (*sic*) *B*, ribarii olibriones *Duac.*, libari olibriones *XYZ* 4 auxiliariorum *O*, auxiliorum *AB* exquesiti *O*, exquisitiae $X^a Y$, exquisitae $X^b Z$ 5 alaeque *HV* nonnulli] *HV*, nonnullae *rel.* germanicae *B* campis catalaunicis *A*, c. catalaunicus O^a 6 mauriaci] *HPVLAXYZ Freculfus*, maurici *OB* nom.] uocantur *A* leuuas] *HPVLA cum Paulo*, leucas *O*, leugas *BY*, leguas *X* ut] aut P^a uocantur *O* longo *A* 7 et] ex *O* lato *A* leuca *OB*, leuga *Y*, legua *X* autem] enim *XYZ*, *om. A* gallica una] *HPVLX*, gallicana *Y*, gallica *AOB* 8 aream *O* pars] pras *B* 9 conferuntur *OB* acien O^a utraque *L*, utrinque *XYZ*, *om. O* aperto marte (marte *om.* A^1) certatur (certatum *Z*)] *AXYZ*, aperto marte testatur *HPVL*, apertum artem testatur *O*, apertum martem testantur *B* 10 mortibus *XY* inuenire] *HPVL*, inueniri *ABXY*, *om. O* quod] quomodo *L* odi* (odiū V^b) V^a 11 amari *O* humanus g. O^a, gen. hum. *B* regibus] legibus *XY* 12 hunius *L* insano *om. XYZ* impetu strages sit] i. stragis fit *X*, impetu trages sit *L*, impetrita gessit *O*, impetu ita geruntur *B* superbi] super *L* momento] monento *P*, monente *A*, mouendo *OB* 13 defecit] *HPVLAXY*, deficitur *O*, deicitur *B* tot] uix *L* seculi *O* 14 ordine *O* uidetur edicere (adicere *L*)] uidere *OB* 15 modibus *O* quia] qui *A*, quam *X* 16 sangibanus] *PVAOBXY cum Paulo*, sangibamas *L*, sanguibanus *H* meto *O* futororum *L* 17 attilae] attil**ei *O*, attilae ei *B* ciuitatem] urbem *A* consistabat *O* 18 traducere *X*, trasducere *O*, contradere *A* theoderidus *VXY*, theodoritus *OB*, theod̄ *A* et actius *HPV*, etius *O* agnouerant *B*, cognouerunt *XY*, cognouere *A* 19 ante adu. att. eandem urbem *L* struunt] stuunt *L*, estruunt *O*, destruunt *B* 20 auxiliare *V*, axiliares *L*, auxiliatores *OXYZ* propria] sua propria *XYZ*, sua *A* igitur] ig. ut *XYZ* attilia *O* rex hunn. *om. A* 21 percussus *A* metuens *OB* inire] in re *O* inter que] intusque *B* 22 fuca *O* tristi|tiorem *H*, grauiorem A^a 23 quosdam *O* 24 sola*** (solacii V^b) V^a sumus *P*

hostium ductor de parte adversa occumberet relictamque victoriam sua morte trium- XXXVII
phum foedaret. cumque Attila necem Aetii, quod eius motibus obviabat, vel cum
sua perditione duceret expetendam, tali praesagio sollicitus, ut erat consiliorum in
rebus bellicis exquisitor, circa nonam diei horam proelium sub trepidatione committit,
5 ut, si secus cederet, nox imminens subveniret.

Convenere partes, ut diximus, in campos Catalaunicos. erat autem positio loci XXXVIII 197
declivi tumore in editum collis excrescens. quem uterque cupiens exercitus obtinere,
quia loci oportunitas non parvum benificium confert, dextram partem Hunni cum suis,
sinistram Romani et Vesegothae cum auxiliariis occuparunt, relictoque de cacumine
10 eius iugo certamen ineunt. dextrum itaque cornum cum Vesegothis Theoderidus te-
nebat, sinistrum Aetius cum Romanis, conlocantes in medio Sanguibanum, quem su-
perius rettulimus praefuisse Alanis, providentes cautioni militari, ut eum, de cuius
animo minus praesumebant, fidelium turba concluderent. facile namque adsumit
pugnandi necessitatem, cui fugiendi inponitur difficultas. e diverso vero fuit Hunno- 198
15 rum acies ordinata, ut in medio Attila cum suis fortissimis locaretur, sibi potius rex
hac ordinatione prospiciens, quatenus inter gentis suae rubor positus ab imminenti
periculo redderetur exceptus. cornua vero eius multiplices populi et diversae nationes,
quos dicioni suae subdiderat, ambiebant. inter quos Ostrogotharum praeminebat exer- 199
citus Valamire et Theodemire et Videmere germanis ductantibus, ipso etiam rege, cui
20 tunc serviebant, nobilioribus, quia Amalorum generis eos potentia inlustrabat; eratque
et Gepidarum agmini innumerabili rex ille famosissimus Ardaricus, qui ob nimiam
suam fidelitatem erga Attila eius consiliis intererat. nam perpendens Attila sagacitate
sua, eum et Valamerem, Ostrogotharum regem, super ceteros regulos diligebat. erat 200

H P V L A O B X (*Y Z*). *Paulus h. R. 14*, 5 (*ad* 5 subveniret). *14*, *2* (18 inter — 21 Ardaricus). *Freculfus* 2, *5*, *14* (4 circa — 5 subveniret; *item* 17 multiplices — 18 subdiderat).

1 relictaque uictoria *AB*, reliquamque uictoriam *XYZ* morte] mente *O* 2 foedaret] foederatur *O*, foederaret *B* attilia O^{a} actii *HPV* quod eius] qui eius *LX*, qui suis *Y* mortibus *OB* 3 expedendam *O*, expetendum *X* sollitus *A* 4 diei horam] diae ora *O* 5 secus] securo *O*, non secus *B* cedere *OB* eminens *O* 6 conuenere] conuenire *V*, conuertere *O*, conuerteret *B* campos] partes (?) L^{a} autem] enim *XYZ* 7 decliui] dediui *V*, decliuo *A*, *om. B* editu *L*, medium *O*, modum *B* excriscens *O* quem] que *O* 8 quia] quod *A* oportunitas] *HPVL*, opp. *rel.* benif.] *H*, benef. *rel.* conferet *O*, conferret *B*, praestat *A* dexteram *OB* 9 occupauerunt *LXY* que *om. A* cacumine] *HPVLAXYZ*, cacuminis *OB* 10 iugo *om. L* certamen ineunt] *XYZ*, certamine (certamini *A*) *reliqui* cornu *LOBXY* cum ues. theodoridus *X*, cum ues. theodoritus *OB*, theodoridus cum ues. *L* 11 sinistram *V* aetius] aeius *P*, eius *O* sanguibanum] *HPV*, sangnibanum *L*, sangibanum *ABXY*, fangibanum *O* 12 cautioni] *HPVLOXY*, cautione *AB* militari] familiari *XY* eum] cum H^{a} 13 turba] conturba *O*, eum turba *B*, turbae *XYZ* concluderunt (-rent O^{2}) *ut vid.* O^{1}, concluderet *LA* 14 difficultas] necessitas A^{a} honorum *O* 15 fortissimusis (*sic*) *A* sibi (si *O*) . . . 17 exceptus *in litura a m. 1 B* 16 rubor] *HPVO*, robur *LABXY* eminanti *O* 17 cornu *V* 18 quos d.] *HPVO*, quas d. *LABXY* subderat *L* quas *A* hostrogotharum *LO* 19 uualamire *O*, uualamine B^{a}, uualamiri B^{b}, ualamere *XZ*, uelamere *Y* theodemeri *O*, theodomeri *B*, theoderinire *X*, theodermire *Z*, theudemire *Y* uidemere] *HPVX*, uidemire *A*, uuidimire *LB*, uindemere *Z*, uindemire *Y*, uuindmire (*sic*) *O* ipse e. rege *P*, ipsum e. regem *O* 20 quia] quia et *L* pot. (pontentia *O*) inl.] ill. pot. *A* eratque] peratque O^{a}, praeeratque O^{b} 21 et] cum *Y*, *om. X* tepidarum *O* agmini] *HPVLO*, agmine *rel.* innumerabilium *A* ille *om. A* fam.] fortissimus et famosissimus *XY* 22 ergo *O* attila] *HPVL*, attilam *AOBXY* sagacitate sua] *LO*, sagacitatem suam *BXY*, sacitate sua *PV*, sacietate sua *H*, societate sua *A* 23 eum *om. L* uualamerem *O*, uualamerum *L*, ualamirem *A*, uualamirem *B*, ualemerem *X* ostrogothorum *XYZ*, *om. A*

XXXVIII namque Valamir secreti tenax[1], blandus alloquio, dolis gnarus; Ardaricus fide et consilio, ut diximus[2], clarus. quibus non inmerito contra parentes Vesegothas debuit credere pugnaturis. reliqua autem, si dici fas est, turba regum diversarumque nationum ductores ac si satellites notibus Attilae attendebant, et ubi oculo annuisset, absque aliqua murmuratione cum timore et tremore unusquisque adstabat, aut certe, 5
201 quod iussus fuerat, exequebatur. solus Attila rex omnium regum super omnes et pro omnibus sollicitus erat. fit ergo de loci, quem diximus, oportunitate certamen. Attila suos diriget, qui cacumen montis invaderent, sed a Thorismundo et Aetio praevenitur, qui eluctati collis excelsa ut conscenderent, superiores effecti sunt, venientesque Hunnos montis benificio facile turbaverunt. 10

XXXIX 202 Tunc Attila cum videret exercitum causa praecedente turbatum, tali eum ex tempore credidit alloquio confirmandum. 'post victorias tantarum gentium, post orbem, 'si consistatis, edomitum, ineptum iudicaveram tamquam ignaros rei verbis acuere.
203 'quaerat hoc aut novus ductor aut inexpertus exercitus. nec mihi fas est aliquid 'vulgare dicere, nec vobis oportet audire. quid autem aliud vos quam bellare con- 15 'suetum? aut quid viro forti suavius, quam vindicta manu querere? magnum munus
204 'a natura animos ultione satiare. adgrediamur igitur hostem alacres: audaciores sunt 'semper, qui inferunt bellum. adunatas dispicite dissonas gentes: indicium pavoris 'est societate defendi. en ante impetum nostrum terroribus iam feruntur, excelsa 'quaerunt, tumulos capiunt et sera paenitudine in campos monitiones efflagitant. 20 'nota vobis sunt quam sint levia Romanorum arma: primo etiam non dico vulnere, 'sed ipso pulvere gravantur, dum in ordine coeunt et acies testudineque conectunt.
205 'vos configite perstantibus animis, ut soletis, despicientesque eorum aciem Alanos 'invadite, in Vesegothas incumbite. inde nobis cita victoria quaerere, unde se con- 'tinet bellum. abscisa autem nervis mox membra relabuntur, nec potest stare corpus, 25

H P V L A O B (*deficit folio exciso* 2 *in* quibus) *X* (*Y Z*).

1 uualamir *B*, ualamer *XYZ*, uualamer *O*, uualamar *L* dolis gnarus] *HPVL*, dolis ignarus *AO*, doli ignarus *BXY* ardarich *OBX*, adarich *Y* fide et c. ut d. clarus (cl. ut d. *B*) *om. H* 2 uesogothas *L*, uuisigothas *X*, uuisigothos *YZ* 3 pugnaturus *L*, pugnatoris *O* autem] enim *XY* 4 nationum] gentium *Y*, *om. X* si *om. A* notibus] *HP*, nutibus *VLAOXY* *post* attilae *ins.* adtile si dici fas est *L* annuissit *O* 5 murm. al. *A* unoquoque *L* atstabat *O* 6 exequabatur *L* solus] sed solus *O* regum *om. A* 7 attila suos] attil*uos *L* 8 diriget] *HPVL*, dirigit *AOXY* muntis inuaderint *O* 9 conscenderant *XY*, *recte puto*, conscinderint *O* 11 eum tali *O* 12 crededit *P*, credit *AO* urbem *O* 13 si consistatis] si consistebatis *L*, sic constitutis *O* rei] re L^a, regis L^b, *om. XYZ* 14 aut] autem *O* doctor *VLO* aut] autem *O* 15 uulgurae ducere *L* uobis] *HPVLOZ Duac.*, uos *AXY* oportit *PO* autem] enim *XY* uos] uobis *A* consuetum] consueti *O*, consuetos *XY*: consuestis *Malatestianus* 16 uindicta] *HPVO*, uindictam *LAXY* manu] mannu *P*, manuque *O* magnum *om. XYZ* (*habet Duac.*) munus] minus *L* 17 animos] animum *O* hostes *A* 18 qui] qua *L* 19 defend̄ *O* nostrum *om. O* 20 queruntur *O* campis *AXY* monitiones] *HPVL*, munitiones *AOXY* efflagitantur *O* 21 nota uobis (nobis *O*) sunt] notum est uobis *XYZ* sint] sunt *XY* dicam *A* 22 ordinem *XYZ* testudineque] *HPV*, testodinemque *O*, testudinesque *LXYZ*, testudine *A* conectant *L* 23 praestantibus *A* acies *O* 24 in uuisigothos *XYZ*, uesegothis *A* incombite *O* nobis] nobis est *O*, nobis erit *XYZ* citam uictoriam *AXY* se (*om. L*) cont. bell.] bell. se cont. *A* 25 abcisis *A* autem] enim *XY* (*non Duac.*) delabuntur *XZ* (*non Duac.*), dilabuntur *AY* nec] ne *A*

---

1) *Cassiodorius* (*supra p. 76 not. 1*): Vnalamer . . . enituit fide.
2) *c. 38, 199.*

'cui ossa subtraxeris. consurgant animi, furor solitus intumescat. nunc consilia, XXXIX 'Hunni, nunc arma depromite: aut vulneratus quis adversarii mortem reposcat aut 'inlaesus hostium clade satietur. victuros nulla tela conveniunt, morituros et in otio 206 'fata praecipitant. postremo cur fortuna Hunnos tot gentium victores adseret, nisi 5 'ad certaminis huius gaudia praeparasset? quis denique Meotidarum iter maiores 'nostros aperuit tot saeculis clausum secretum? quis adhuc inermibus cedere faciebat 'armatos? faciem Hunnorum non poterat ferre adunata collectio. non fallor eventu: 'hic campus est, quem nobis tot prospera promiserunt. primus in hoste tela coiciam. 'si quis potuerit Attila pugnante otio ferre, sepultus est'. his verbis accensi, in 10 pugna cuncti praecipitantur.

Et quamvis haberent res ipse formidinem, praesentia tamen regis cunctatione me- XL 207 rentibus auferebat. manu manibus congrediuntur; bellum atrox multiplex immane pertinax, cui simile nulla usquam narrat antiquitas, ubi talia gesta referantur, ut nihil esset, quod in vita sua conspicere potuisset egregius, qui huius miraculi priva- 15 retur aspectu. nam si senioribus credere fas est, rivulus memorati campi humili ripa 208 praelabens, peremptorum vulneribus sanguine multo provectus est, non auctus imbribus, ut solebat, sed liquore concitatus insolito torrens factus est cruoris augmento. et quos illic coegit in aridam sitim vulnus inflictum, fluenta mixta clade traxerunt: ita constricti sorte miserabili sorvebant putantes sanguinem quem fuderant sauciati. 20 hic Theodoridus rex dum adhortans discurrit exercitum, equo depulsus pedibusque 209 suorum conculcatus vitam maturae senectutis conclusit. alii vero dicunt eum interfectum telo Andagis de parte Ostrogotharum, qui tunc Attilanis sequebantur regimen. hoc fuit, quod Attilae praesagio aruspices prius dixerant, quamvis ille de Aetio suspicaret. tunc Vesegothae dividentes se ab Alanis invadunt Hunnorum caterva et 210 25 pene Attilam trucidarent[1], nisi providus prius fugisset et se suosque ilico intra septa

H P V L A O B (*inc.* 15 nam si) *X* (*Y Z*). *Paulus h. R. 14, 6 sq.* (*a* 11 Et quamvis).

1 cuius *O* solitus] sollicitus *XYZ* intumiscat *O* 2 deposcat *O* 3 uicturos] *OXY*, uicturis *A*, uicturus *HPV*, uicturo *L* conuenient *O* odio *L* 4 praecipiant *O* adseret] *HPVLA*, asserit *XYZ*, adsereret *O*, *recte puto* 5 huius *om.* L^a preparasit *O* inter maiores nostros aperuit *HPVLA*, aperniciter (*id est* aperuit iter) maioribus nostris *O*, iter maioribus nostris aperuit *XY* 6 cedere] condere *O* 7 non f.] nec f. *XYZ*, nisi f. *A* euento *O*, *om. L* 8 promiserat *O* hoste] *HPVOXY*, oste *L*, hostem *A* 9 attilam pugnantem *L* otio] *HPVLA*, otium *OXY* ascensi *P* 10 pugna] *HPV*, pugnam *LAOXY* 11 cunctatione (-nem *XY*) merentibus] *HPVLXY*, cunctationem aerentibus *O*, cunctacionem herentibus *A*: *fortasse* cunctationem morantibus 13 nullum *XYZ* umquam *L* ubi talia] et ibi tali *L* referantur] *OXYZ*, referuntur *HPVLA* ut nihil esset] *LA*, ut nihil esse *HPVO*, nichil esse *XZ*, nichil est *Y* 14 conspicere potuisset] conspexisset L^a 15 aspectibus P^a si *om.* A^a ribulus *O* campi *om. O* 16 multo prou. est (est *om. OB*)] prou. est multo *A* actus *OB* 17 licore *A* est *om. A* 18 illic] illi *V* inflictu *L* clade traxerunt] *OBXY*, clade detraxerunt *HPVL*, clade detraxerant *A* 19 contricti *O* soruebant] *HPVL*, sorbebant *AOBXY* putantes] *HPVL*, potantes *AOBXY* fuderunt *OBXY* 20 theoderidus *VXY*, theodoritus *B*, theodotus *O*, teoridus *A* adhortans] *BY*, adortans *OX*, adortus *HPVL*, ad hortandum *A* discurreret *OB* ex.] per ex. *A* que *om. A* 21 suorum] eorum P^a proculcatus *XYZ* matura senectute *OB* interfecto P^a 22 andagagis *L* ostrogothorum *O* attilanis] *HPVL*, antilanis *O*, attilani *Z*, attilanum BX^bY, attilianum X^a, attilae *A* sequebatur *A* 23 hoc] haec *O* dixerunt *XY* quamuis] quam *O*, cum *B* aethio *O* 24 suspicaretur *ABXY* uesegothi *L* caterua] *HPV*, cateruam *LA*, cateruas *OBXY* 25 attilam] totilam *L* prouidus prius] prouide ille *A* intra] contra *L*

1) *cf. Cassiodorius ad a. 451:* Romani Aetio duce Gothis auxiliaribus contra Attilam in campo Catalaunico pugnaverunt, qui virtute Gothorum superatus abscessit: *Prosper neque locum nominat neque Gothis victoriae meritum tribuit.*

XL castrorum, quam plaustris vallatum habebat, reclusisset; quamvis fragili munimine, eo tamen quaesierunt subsidium vitae, quibus paulo ante nullus poterat muralis agger 211 obsistere. Thorismud autem regis Theodoridi filius, qui cum Aetio collem anticipans hostes de superiore loco proturbaverat, credens se ad agmina propria pervenire, nocte caeca ad hostium carpenta ignarus incurrit. quem fortiter demicante quidam capite vulnerato equo deiecit, suorumque providentia liberatus a proeliandi intentione desivit. 212 Aetius vero similiter noctis confusione divisus cum inter hostes medius vagaretur, trepidus, ne quid incidisset adversi Gothos, inquiret, tandemque ad socia castra perveniens, relicuum noctis scutorum defensione transegit. postera die luce orta cum tumulatos cadaveribus campos aspicerent nec audere Hunnos erumpere, suam arbitrantes victoriam scientesque Attilam non nisi magna clade confossum bella confugere, cum tamen nil ageret vel prostratus abiectum, sed strepens armis, tubis canebat incursionemque minabatur, velut leo venabulis praessus speluncae aditus obambulans nec audet insurgere nec desinet fremetibus vicina terrere: sic bellicosissimus rex 213 victores suos turbabat inclusus. conveniunt itaque Gothi Romanique et quid agerent de superato Attila, deliberant. placet eum obsidione fatigari, quia annonae copiam non habebat, quando ab ipsorum sagittariis intra septa castrorum locatis crebris ictibus arceretur accessus. fertur autem desperatis rebus praedictum regem adhuc et suppraemo magnanimem equinis sellis construxisse pyram seseque, si adversarii inrumperent, flammis inicere voluisse, ne aut aliquis eius vulnere laetaretur aut in potestate hostium tantarum gentium dominus perveniret.

XLI 214 Verum inter has obsidionum moras Vesegothae regem, fili patrem requirunt, admirantes eius absentiam, dum felicitas fuerit subsecuta. cumque diutius exploratum, ut viris fortibus mos est, inter densissima cadavera repperissent, cantibus honoratum

---

H P V L A O B X (Y Z). Paulus l. c.

1 quam p. uallatum] *HPV*, quam p. uallatam *L*, quae p. uallata *AOBXY* quamuis] q. enim *A* fragili munimine (munitione *L*) eo] fragile munimen eum *O*, fragile munimentum *B* 2 subsidio *OB* nullus *om.* A^a mularis ager *O*, mulis agger P^a 3 resistere *L*, obsistenere *O* thorismud] *HPVL*, thorismund *OBXY*, thorismut *A*: Torismund Theodoriti filius *Paulus 14* [*15*], *4*; Turismodum Theodoridi regis interfecti filium *Freculfus 2, 5, 14* autem] enim *XYZ* theoderidi *VXY*, teoderidi *A*, theodoriti *B cum Paulo*, theodereti *O* collem anticipans] *AOBXY*, collemancipans *HPVL* 4 hostes de] hoste *A* superiore] *HPVXY*, superiori *LAOB* proturbauerat] *OBXY*, deturbauerat *HPVLA* credens *om.* B^a 5 ad *om.* *AXY* carpentia *O*, cappenta *B* demicante] *HPV*, dimicantem *LAOBXY* 6 e****eiecit (equo deiecit H^2) H^1, eoquo deiecit *O* que *om.* *O* prudentia *A* preliendi *O* desiuit] *PVABXYZ*, deseuit *L*, desiuet *O*, deuisit *H* 7 aeius *O* medius] *PVLAXY*, medius medius *H*, medios *OB* uacaretur *O* 8 incedisset *O* gothos (uuisigothos *XYZ*) inquiret (inquirit *LAXYZ*)] gothis inquirens *OB* que *om.* *A* 9 relicuum] *HP*, relicum *O*, reliquam *X*, reliquum *rel.* 10 tumulatos cad.] *HPVAXYZ*, tot cad. *L*, cadaueribus plenos *OB* nec] ne *B* auderent hunos inrumpere *A* arbitrantes] arbitrantur esse *B* 11 confossum] *HPVLAXY*, confusum *OB*, confessum *Z* confugere] *HPVLXYZ*, confusisse B^a, confugisse B^b, iam fugisse *O*, fugere *A*: *malim* defugere 12 cum] tu *O* nil] nichil *LXY* uel prostr. abi.] uelut prostratus aut abiectum se demonstrabat *A* 13 uelut] sicut enim *A* speluncae *H* aditos O^a 14 desinet] *HPVL*, desinit *AOBXY* fremetibus] *HPV*, frementibus *L*, fremitibus *AOBXY* uicina terrae *O*, terrere uicina *B* 15 uictores s. t. inclusus (inclusis *P*) c. i. gothi *om.* *O* 16 deliberarent *L* quia a. c.] *scripsi*, qui annonae copiam *HPVLABXY*, que non aequo piām *O* 17 quando] quoniam *XYZ* ab *om.* *L* ipsorum] ipsius *B* sagittaris *L* septra *B* castorum *V* 18 autem] enim *XYZ* disperatis *O* rebus] in rebus *OB* praedictum regem] praedictum *L*, praedictus rex *XY* adhuc et] et adhuc *XYZ* 19 suppraemo] *HP*, suppremo *V*, sub primo *A*, supremo esse *L*, in sup(p)remo *OBXY* magnanimem] magnam nimis *XY* inrumperint O^b, inrumperit O^a 20 eius *om.* *H* potestate] *HPVL*, potestatem *AOBXYZ* 21 tantarum hostium *O*, tantorum hostium *B*, tantarum (*om.* hostium) *XYZ* dominus *om.* *L* 22 uesogothae *L* fili] *H*, filii *rel.* mirantes *A* 23 eius obsentiam *O*, enim absentiam (-tium *X*) *XZ*, eum absentem *Y* 24 uiri *O* dentissima *B* cadauera] corpora *A* honoratum] honoribus *A*

inimicis spectantibus abstulerunt. videres Gothorum globos dissonis vocibus confra- XLI
gosos adhuc inter bella furentia funeri reddidisse culturam. fundebantur lacrimae,
sed quae viris fortibus inpendi solent. nam mors erat, sed Hunno teste gloriosa,
unde hostium putaretur inclinatam fore superbiam, quando tanti regis efferri cadaver
5 cum suis insignibus conspiciebant. at Gothi Theodorito adhuc iusta solventes armis 215
insonantibus regiam deferunt maiestatem fortissimusque Thorismud bene gloriosos ma-
nes carissimi patris, ut decebat filium, patris exequias prosecutus. quod postquam
peractum est, orbitatis dolore commotus et virtutis impetu, qua valebat, dum in reli-
quis Hunnorum mortem patris vindicare contendit, Aetium patricium ac si seniorem
10 prudentiaeque maturum de hac parte consuluit, quid sibi esset in tempore faciendum.
ille vero metuens, ne Hunnis funditus interemptis a Gothis Romanum praemeretur 216
imperium, praebet hac suasione consilium, ut ad sedes proprias remearet regnumque,
quod pater reliquerat, arriperet, ne germani eius opibus adsumptis paternis Vesego-
tharum regno pervaderent graviterque dehinc cum suis et, quod peius est, miseriter-
15 que pugnaret. quod responsum non ambiguae, ut datum est, sed pro sua potius
utilitate susceptum relictis Hunnis redit ad Gallias. sic humana fragilitas dum sus- 217
picionibus occurrit, magna plerumque agenda rerum occasione intercepit. in hoc
etenim famosissimo et fortissimarum gentium bello ab utrisque partibus CLXV milia
caesa referuntur, exceptis quindecim milibus Gepidarum et Francorum, qui ante con-
20 gressionem publicam noctu sibi occurrentes mutuis concidere vulneribus, Francis pro
Romanorum, Gepidas pro Hunnorum parte pugnantibus.

Attila igitur cognita discessione Gothorum, quod de inopinatis collegi solet, ini- 218
micorum magis aestimans dolum diutius se intra castra continuit. sed ubi hostium
absentia sunt longa silentia consecuta, erigitur mens ad victoriam, gaudia praesu-
25 muntur atque potentis regis animus in antiqua fata revertitur. Thorismud ergo, pa-
tre mortuo in campis statim Catalaunicis, ubi et pugnaverat, regia maiestate sub-

---

H P V L A O B X (*Y Z*). *Paulus l. c. Freculfus 2, 5, 14* (17 in hoc — 20 vulneribus).

1 expectantibus *LO* uideris *O* glouos *L* confracosos *HPVL* 2 reddedisse *PVO* cultura *A* fundebatur *L* 3 quae uiris] queraes *L* fotibus *A* nam] nostram *O*, nostra B^b, *inc.* B^a hunno] huno *Y*, uno *X* 4 inde *XYZ* putaretur *om. XYZ* inclinata f. superbiam *O*, inclinata f. superbia *AB*, inclinatam superbiam *Z* tanti *om. OB* efferre *OB* 5 inspiciebant *OB* ad *P* gothis *X* theodorito] *HPLOB*, theodorido *Z*, theoderido *VXY*, regi theoderido *A* iuxta *A* soluentibus *X* 6 regia *L* defert O^a magestatem *PO* thorismund *OBXY* gloriosos] gloriosus *A*, gloriosus ad *B*, gloriosius *O* manens *A* 7 crissimi *O* patris *ante* ut *om. A* docebat O^a patris *ante* exeq. *om. B* prosec.] prosecutus est *V*, est prosec. *B* qu** (quod H^b) H^a, *om. XYZ* 8 qua] quo *A* reliquis] *HPV*, reliq̄is *A*, requis *L*, reliquias *OBXY* 9 mortem patris] mortis B^a 10 prudentiaque *AOBXY* maturo *O* consoluit *O* quid] quod *L*, qui *O* 11 fund. hunis *X* interemptis] euersis *A* a] e *OB* romanorum *L* praemeretur] *HV*, prem. *rel.* 12 haec O^a 13 pater] pater eius *B* germani] germanus *A* adsumptis] sumptis *OBXY* uuisigothorum *XYZ*, *om. A* 14 regno] *HPV*, regnum *AOBXY*, *om. L* peruaderint *O*, inuaderet *A* ne . . . acerbius ei esset cum suis quam cum hostibus dimicare *Paulus 14, 8: fortasse scr.* et quod peius est cum suis miseriterque] *HPVLOB*, miserabiliter *XY*, misereque *A* 15 quo responso *B* 16 suscepto *OB* rediit ad galias *O* 17 occurrit] incurrerit *OB* plerumque *om. XY* agenda rer. occasione (occ. rer. *O*)] *HPVLAO*, agendo occasione rerum *B*, agendarum rerum occasione *XY* intercipit AB^b, incipit B^a, intercipitur *XY* 18 etenim] enim *AOB* famissimo *L* CLXV] *HPVLAOXYZ cum Paulo et Freculfo*, clxii *B* 19 exceptis quindecim] *HVLAXYZ Freculfus*, exc. quindecem *P*, excepto xc *OB* 20 puplicam *O* nocte *LB* 21 gepidis *AOBXY* 22 disc. cogn. *OB* collegi] *HPVLO*, colligi *ABXY* solet] solet et *OB* 23 aestimans] aestiman*** *O* intra] in *O* castra] claustra *A* 24 absentia] *HPO*, absentiam *VLAB*, absentium *XY* consecuta] subsecuta *BY* 25 torismud *A*, thorismund *LOBXY* 26 statim *om. LA* catalaunicus *P* pugnauerit *A* suffectus *XYZ*

XLI vectus Tolosam ingreditur. hic licet fratrum et fortium turba gauderet, ipse tamen sic sua initia moderatus est, ut nullius repperiret de regni sucessione certamen.

XLII 219 Attila vero nancta occasione de secessu Vesegotharum, et, quod saepe optaverat, cernens hostium solutione per partes, mox iam securus ad oppressionem Romanorum movit procinctum, primaque adgressione Aquileiensem obsidet civitatem, quae est me- 5 tropolis Venetiarum, in mucrone vel lingua Atriatici posita sinus, cuius ab oriente 220 murus Natissa amnis fluens a monte Piccis elambit. ibique cum diu multumque obsidens nihil paenitus praevaleret, fortissimis intrinsecus Romanorum militibus resistentibus, exercitu iam murmurante et discedere cupiente, Attila deambulans circa muros, dum, utrum solveret castra an adhuc remoraretur, deliberat, animadvertit candidas 10 aves, id est ciconias, qui in fastigia domorum nidificant, de civitate foetos suos 221 trahere atque contra morem per rura forinsecus conportare. et ut erat sagacissimus inquisitor, presensit et ad suos: 'respicite', inquid, 'aves futurarum rerum providas 'perituram relinquere civitatem casurasque arces periculo imminente deserere. non 'hoc vacuum, non hoc credatur incertum; rebus presciis consuetudinem mutat ventura 15 'formido'. quid plura? animos suorum rursus ad oppugnandam Aquileiam inflammat. qui machinis constructis omniaque genera tormentorum adhibita, nec mora et invadunt civitatem[1], spoliant, dividunt vastantque crudeliter, ita ut vix eius vestigia ut appa- 222 reat reliquerunt. exhinc iam audaciores et necdum Romanorum sanguine satiati per reliquas Venetum civitates Hunni bacchantur. Mediolanum quoque Liguriae metro- 20 polim et quondam regiam urbem pari tenore devastant nec non et Ticinum aequali sorte deiciunt vicinaque loca saevientes allidunt demoliuntque pene totam Italiam. cumque ad Romam animus fuisset eius adtentus accedere, sui eum, ut Priscus istoricus

---

H P V L A S (*inc.* 3 item ad locum. Attila) *O B X* (*Y Z*). *Paulus l. c. Freculfus 2, 5, 14* (3 Attila — 5 civitatem; *a* 18 ita).

1 t(h)olosum *XYZ* 2 repperire *O* 3 uero *om. S* nacta *VLBX* de recessu *SOB*, discessu *XYZ Duac.* uuisigothorum *XYZ* 4 solutione] *HPV*, solutionem *LASOB*, dissolutionem *XYZ Duac.* per] par *L* 5 adgressionem *LS* aquiligensem *SO*, aquilegiensem *B*, aquileisensem *X* obsidet] *HPVL*, obsedit *ASOBXY*, obsidens *Frec.* ciuitatem] urbem *A* 6 atriatici] *HPVSO*, adriatici *LABXY* 7 murus] *HPVL*O^a*XYZ*, muros *AS*O^b*B* a] de *B* elambet *O*, elabitur *X* multoque *SO*, multoque tempore *B* 8 nihil] nil *A* paenitus *om. O* preualerit *O* 9 exercitum *L* murmurate B^a, numerante A^a, munerante A^b murus O^a 10 castra solu. *B* remoraretur] *HPVAXYZ*, remoretur *L*, moraretur *SO*B^b, moreretur B^a deliberaret *A* animaduerteret *O* 11 id est] idem *O* ciconeas *S*O^b (ciconias O^a *et* O^2) qui] *HPVLSO*, quae *ABXY* fastidia *L*, fastigio *BXY Duac.*, fastigiis *A* nidificant] aedificantur *SO*, edificant *B* ciuitate] uitate B^a foetos] *H*, faetos *PV*, foetus *LA*, f(a)etus *BXY*, foedos *SO* 12 trahare *O* erat] hoc sicut erat *B* sacacissimus (**cacissimus V^a) *P*V^b, sagissimus *L* 13 praesentit· *L*, persensit *SB* et *om. SOB* futurorum *L* 14 cassurasque *O* eminente *SO* 16 quid plura] quid plus *SB*, qui plus *O* animus *SB* rursus] fursus *P*, *om.* V^a, *post* pugnandum *B* oppugnandam] hoc pugnandum *SO*, pugnandum *B* aquilegiam *B* inflammatur *SOB* 17 o. g. armamentorum a. *S*, omnibusque generibus t. adhibitis *ABXY Duac.* nec] ne *O* et *om. ABXY Duac.* 18 spoliantur *SB*, spoliant** *O* fastantque *P* uix] uis *A* ut appareat] *HPV*L^a*O*, appareat L^b*S*, ut appareant *B*, ut apparet *A*, apparerent (*om.* ut) *XYZ Duac.* 19 relinquerunt *S*, reliquerint A^2, reliqua *Z* exhinc] et hinc *SXYZ Duac.*, *om. O* per] in *A*, *om. P* 20 ciuitate *O* bac(c)habantur *OB* licurie *S*, licuriae *O* 21 condam *O* tenore] tanore *P*, tinore *S*, timore *O* deuastantur *S*, deuastante *O* et ticinum] ticinum *A*, dicinam P^a, dicinum P^b 22 sedentes *S* demoliuntque] *HPVLSOZ*, demoliunturque *ABXY Duac.* tota *O* 23 animus] animos *O*, animusque eius *L* storicus *PVL*, historicus *AOBXY*

---

1) *cf. Cassiodorius chron. ad a. 452* (*Prosper non habet*): Attila Aquileiam magna vi dimicans introivit.

refert, removerunt, non urbi, cui inimici erant, consulentes, sed Alarici quondam Vesegotharum regis obicientes exemplo, veriti regis sui fortunam, quia ille post fractam Romam non diu supervixerit, sed protinus rebus humanis excessit. igitur dum eius animus ancipiti negotio inter ire et non ire fluctuaret secumque deliberans tardaret, placida ei legatio a Roma advenit. nam Leo papa per se ad eum accedens in agro Venetum Ambuleio, ubi Mincius amnis commeantium frequentatione transitur. qui mox deposuit exercitatu furore et rediens, quo venerat, iter ultra Danubium promissa pace discessit[1]), illud pre omnibus denuntians atque interminando decernens, graviora se in Italia inlaturum, nisi ad se Honoriam Valentiniani principis germanam, filiam Placidiae Augustae, cum portione sibi regalium opum debita mitterent[2]). ferebatur enim, quia haec Honoria, dum propter aulae decus ad castitatem teneretur nutu fratris inclusa, clam eunucho misso Attilam invitasse, ut contra fratris potentiam eius patrociniis uteretur: prorsus indignum facinus, ut licentiam libidinis malo publico conpararet. XLII 223 224

Reversus itaque Attila in sedes suas et quasi otii penitens graviterque ferens a bello cessare, ad Orientis principem Marcianum legatos dirigit, provinciarum testans vastationem, quod sibi promissum a Theodosio quondam imperatore minime persolveretur[3]), et inhumanior solito suis hostibus appareret. haec tamen agens, ut erat versutus et callidus, alibi minatus alibi arma sua commovit, et, quod restabat indignationi, faciem in Vesegothas convertit. sed non eum, quem de Romanis, reportavit eventum. nam per dissimiles anteriores vias recurrens, Alanorum partem trans flumen Ligeris considentem statuit suae redigere dicioni, quatenus mutata per ipsos belli XLIII 225 226

H P V L A S (*finit* 2 fortunam) *O B X* (*Y Z*). *Paulus l. c.* (*ad* 10 mitterent). *Freculfus l. c.* (*ad* 8 discessit).

1 urbi] ut urbi *XYZ* erant] essent *L* consulentes] consu (*sic*) *A* halarici *V* quondam] condam *P*, quod *O* uuisigothorum *XYZ* 2 obicientes (obicientem *L*) exemplo (exemplum *LASOBXY*) ueriti regis *om. H* quia] quod *XYZ* ille] illi *HPV*, *om. A* pos *O* 3 non diu] nodiu V^a, diu non *B*, diu *O* superuixerat *B* excesserit *A* 4 an. ancipi**ti *P*, anc. anim. *B* 5 placita *OB* a *om. AOB* aduenit] peruenit *XYZ* accedit *AB* agro uenetum] acrouentum *OB* 6 ambuleio] *HPVAXYZ*, abuleio *L*, amboleio *OB* mentius *O* 7 deposito *XY* exercitatu furore] *HPV*, exercitatus furore (-rem *A*) *LA*, excitatum furorem *OB*, exercitus furore *XY* quo] qua *O*, quia *B* iter] HP^bVXY, ite* P^a, iterum *Z*, item *A*, id est *OB*, *om. L* 8 discernens *OB* 9 in italia] *HPVLOXY*, in italiam *B*, italiae *A* ualentiani *O* 10 placidiam *O* debita mitterent] debitam mitterent *A*, debita mitteret *B*, debet amitteret *O* 11 haec] hoc *X* dec. aul. *B* ad] ac *OB* nutu fr. inclusa] motu fr. inclausa *O* 12 clam] clandestino O^2BXY, clardestino O^1 eunu***co *O* inuitasse] *HPVL*, inuitasset *AOBXY* 13 libinis *L* puplico *O* conp**raret (conpararet H^b) H^a 14 itaque] namque *A* suas] proprias *X Duac.*, propria *Y* odii *L* 15 dir.] mittens dir. *A* 16 quod] qua *XZ*, quia *Y*, nisi *A* sibi] ibi *L*, ipsi *O* promisso *O*, promissa *B* quodam *L* minime] munus *A* solueretur *A* 17 inhumanior] *OBXY Duac.*, inhumaniora *HPVLA* apparere V^b (appare** V^a) *A* hae *O* tamen] tunc *A* 18 minatur *L* sua *om. AY* testabat *A* indignationis *AXYZ* 19 faciem *om. A* conuertit] *HPVLA*, retorsit *OBXY* 20 dissimilis *O* anterioribus *AB*, anterioris *Z* 21 consedentem *LO* redigi *XYZ* per ips. mut. *A*

1) *Prosper ad a. 452:* suscepit . . . negotium . . . papa Leo . . . ita summi sacerdotis praesentia rex gavisus est, ut et bello abstineri praeciperet et ultra Danuvium promissa pace discederet.

2) *cf. Priscus fr. 16 p. 99 Muell.:* ὁ Ἀττήλας . . . τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἄνδρας ἐς τὴν Ἰταλίαν ἔπεμπεν ὥστε τὴν Ὁνωρίαν ἐκδιδόναι· εἶναι γὰρ αὐτῷ ἡρμοσμένην πρὸς γάμον, τεκμήριον ποιούμενος τὸν παρ' αὐτῆς πεμφθέντα δακτύλιον, ὃν καὶ ἐπιδειχθησόμενον ἐστάλκει· παραχωρεῖν δὲ αὐτῷ τὸν Βαλεντινιανὸν καὶ τοῦ ἡμίσεως τῆς βασιλείας μέρους.

3) *Priscus fr. 19 p. 99 Muell.:* ὁ Ἀττήλας μετὰ τὸ τὴν Ἰταλίαν ἀνδραποδίσασθαι ἐπὶ τὰ σφέτερα ἀναζεύξας τοῖς κρατοῦσι τῶν ἑῴων Ῥωμαίων πόλεμον καὶ ἀνδραποδισμὸν τῆς χώρας κατήγγελλεν, ὡς μὴ ἐκπεμφθέντος τοῦ παρὰ Θεοδοσίου τεταγμένου φόρου.

XLIII facie terribilior immineret. igitur ab Dacia et Pannonia provinciis, in quibus tunc Hunni cum diversis subditis nationibus insidebant, egrediens Attila in Alanos movit 227 procinctum. sed Thorismud rex Vesegotharum, fraudem Attilae non inpari subtilitate presentiens, ad Alanos tota velocitate prius advenit, ibique supervenientis Attilae iam motibus preparatus occurrit, consertoque proelio pene simili eum tenore, ut prius in 5 campos Catalaunicos, ab spe removit victoriae fugatumque a partibus suis sine triumpho remittens in sedes proprias fugire compulit. sic Attila famosus et multarum victoriarum dominus dum quaerit famam perditoris abicere et quod prius a Vesegothis per-228 tulerat abolere, geminata sustenuit ingloriosusque recessit. Thorismud vero repulsis ab Alanis Hunnorum catervis sine aliqua suorum lesione Tolosa migravit suorum- 10 que quieta pace conposita tertio anno regni sui egrotans, dum sanguinem tollit de vena, ab Ascalc suo clienti inimico nuntiante arma subtracta peremptus est. una tamen manu, quam liberam habebat, scabillum tenens sanguinis sui extitit ultor, aliquantos insidiantes sibi extinguens.

XLIV 229 Post cuius decessum Theoderidus germanus eius Vesaegotharum in regno succedens, 15 mox Riciarium Suavorum regem cognatum suum repperit inimicum. hic etenim Riciarius affinitate Theoderidi presumens, universam pene Spaniam sibi credidit occupandam, iudicans oportunum tempus subreptionis incomposita initia temptare regnantis. 230 quibus antea Gallicia et Lysitania sedes fuere, quae in dextro latere Spaniae per ripam Oceani porriguntur, habentes ab oriente Austrogonia, ab occidente in promun- 20 torio sacrum Scipionis Romani ducis monumentum, a septentrione Oceanum, a meridie Lysitaniam et fluvium Tagum, qui harenis suis permiscens auri metalla trahit cum limi vilitate divitias. exinde ergo exiens Riciarius rex Suavorum nititur totas Spanias 231 occupare. cui Theodoridus cognatus suus, ut erat moderatus, legatos mittens, pacifice dixit, ut non solum recederet a finibus alienis, verum etiam nec temptare presu- 25 meret, odium sibi tali ambitione adquirens. ille vero animo pretumido ait: 'si hic 'murmuras et me venire causaris, Tolosam, ubi tu sedes, veniam; ibi, si vales, re-

H P V L A O (*deficit in* 17 cre *folio exciso*) *B X* (*Y Z*). *Paulus 14*, 2 (1 ab Dacia et Pannonia).

1 facies *L* emineret *OB* ab dacia] *OBXY*, a dacia *HPVA*, audacia *L* pannia *O* in] cum *L* 2 insedebant *O* 3 torismud *A*, thorismund *OBXY* uuisigothorum *XY* subdilitate *P* 4 persentiens *OB* uelocitate] subtilitate *OB* aduenit] uenit *A* superuenientes *L* 5 consortoque *O* 6 campis catalaunicis *AB* ab] a *L* re***uit (remouit V^b) V^a fagatumque *O* 7 fugire] *HPVLO*, fugere *ABXY* compluit *V*, conpulitur *O* et mult. uict. dom. *om. L* 8 et quod] quam *XYZ* a uesegothis] uesegothis *V*, a uesogothis *L*, ab uesegothis *B*, aduerse gothis *O* 9 geminatam OB^b, germinatam B^a sustenuit] *HPO*, sustinuit *VLABXY* ingloriusque *OBXY* recessit] *AOBXY*, secessit *HPVL* torismud *A*, thorismund *BXY*, thorimund *O* 10 cateruuis *V*, cataeruis *O* tolosam *AB*, t(h)olosum *XY* 11 sanguine *O* 12 ab ascalc suo] *PLO*, ab ascale suo *H*, ab ascaleruo *B*, ab scalc suo *V*, ab ascalo suo *A*, ab ascalcla suo *X*, ab ascalda suo *Y*, ab aschacla suo *Z* clienti] *HPV*, cliente *LAOBXY* inimico] *HPVLA*, inimicos *OBX*, inimicitias *YZ* arma substacta *O*, armis subtractis *BXY* tamen] tantum *XYZ* 13 quam] quod *O* scabillum] *HPOX*, scabellum *VLABY* sanguini O^a extitit] *HLAOXY*, extetit P^bV, exstetit P^a, exstitit *B* insidientes *O* 15 descessum *O* theodoridus *L*, theodoritus *OB* eius *om. XY* uuisigothorum *XYZ*, *om. A* regnum *A* 16 riciarum *OB*, riacirium A^1 suouorum *O*, sueuorum *A* inimicum] inimicum suum B^1 etenim] item *OB* 17 theodoridi *L*, theodoriti *OB* hispaniam *ABXY* crededit *P* 18 subreptioni incomposito initio *A* 19 ante *B* gallecia *A* lusitania *AXY*, lisitania *L* quae] qui *A* hispaniae *VLABXY* 20 occani *B* austrogoniam *BXY*, austronia *HPV*, austroniam *A*, autronia *L* promunctario *A* 21 sacro *XYZ* monumentum] sepulcrum *A* 22 lusitaniam *BXY*, lisitaniam *L* fl. tag. (tagou *L*)] tag. fl. *A* 23 ricarius A^a sueuorum *A* totas hispanias *AXYZ*, totam hispaniam *VLB* 24 theoderidus *VXY*, theodoritus *B*, theodericus *L*, theod̄ *A* 25 discederet *A* 26 adquirens] perquirens *L* hic] hinc *XYZ* 27 t(h)olosum *XYZ*

'siste'. his auditis aegre tulit Theodoridus compacatusque cum citeris gentibus arma XLIV movit in Suavos, Burgundzonum quoque Gnudiuchum et Hilpericum reges auxiliarios habens sibique devotos. ventum est ad certamen iuxta flumen Vlbium, qui inter 232 Asturicam Hiberiamque pretermeat, consertoque proelio Theoderidus cum Vesegothis, 5 qui ex iusta parte pugnabat, victor efficitur, Suavorum gente pene cuncta usque ad internicione prosternens. quorum rex Riciarius relicta infesta hoste fugiens in nave conscendit adversaque procella Tyrreni hoste repercussus Vesegotharum est manibus redditus. miserabilis non differt mortem, cum elementa mutaverit. Theoderidus vero 233 victor existens subactis pepercit nec ultra certamine saevire permisit, preponens Suavis, 10 quos subegerat, clientem proprium nomine Agrivulfum. qui in brevi animu praevaricatione Suavorum suasionibus commutans neglexit imperata conplere, potius tyrranica elatione superbiens credensque se ea virtute provinciam obtinere, qua dudum cum domino suo ea subigisset. vir si quidem erat Varnorum stirpe genitus, longe a Gothici sanguinis nobilitate seiunctus, idcirco nec libertatem studens nec patrono fidem 15 reservans. quo conperto Theodoridus mox contra eum, qui eum de regno pervaso 234 deicerent, destinavit. qui venientes sine mora in primo eum certamine superantes congruam factorum eius ab eo exigerunt ultionem. captus namque et suorum solacio destitutus capite plectitur, sensitque tandem iratum, qui propitium dominum crediderat contemnendum. tunc Suavi rectoris sui interitum contuentes locorum sacerdotes ad 20 Theoderidum supplices direxerunt. quos ille pontificali reverentia suscipiens non solum inpunitatem Suavorum indulsit, sed ut sibi de suo genere principem constituerent, flexus pietate concessit. quod et factum est, et Rimismundum sibi Suavi regulum

---

H P V L A O (*incipit* 4 consertoque) *B X* (*Y Z*).

1 aegre tulit] *B*, hec rettulit *HP*, haec retulit *VAXYZ*, hec retulit *L* theoderidus *VAXY*. theodoritus *B* compagatusque *H*, cumpacatusque *A* citeris] *HP*, ceteris *rel.* 2 sueuos *LA* burgudzonum *X*, bungundionum B^1, burgundionum AB^2 gnudiuchum] *HPVLXYZ*, gnudiacum *B*, gnuncdiuchium *A* hihperichum *L* 3 fluuium *B* ulbium] $HPVL^bAXYZ$, u*bium L^a, urbium *B* qui] quod *A* 4 astoricam *L*, asturiam *A* consortoque O^a, conserto *A* theodoridus *Z*, theodoritus *OB* 5 iuxta *VAY* pugnabant *A* suauorum] sueuorum *A*, suorum *L* gente p. cuncta] *HPVL*, gentem *hic*, pene cunctam *post* internecionem *collocat A*, gentes p. cunctas *OB*, gentem pene *Y*, gentem pene totam *XZ* ad *om. L* 6 internicione] *HP*, internitione *V*, internitionem *LOBY*, internetionem *X*, internecionem *A* riciarius *om. A* relicto *AXYZ* infesta hoste] *HPL*, hoste infesta *V*, infesta hostem *O*, infesto hoste *AXYZ*, infecta uictoria hostem *B* in *om. A* naue] *HPVL*, nauem *AOXY*, nauim *B* 7 que *om. O* tyrreni] Durii *Clossius* hoste] *HPVLAXYZ*, hostiis *O*, ostii *B* reperculsus *B* uuisigothorum *XYZ* man. est *A* 8 mirabiles non differens *O*, miserabilem non differens *B* cum] dum *A* elementa muta mutauerit *XYZ* theodoridus *Z*, theodoritus *B*, theodoritos *O* uero *om. A* 9 certamina *XY*, ceruamina *O*, circi omnia *B* preponens] ponens *XYZ* sueuis *A* 10 subiecerat *OB* propr. nom. *om. OB* acliulfum *OB*, athliuulfum *XY*, athiuulfum *Z* animu] *HPVL*, annu *O*, animum *ABXY* preuationem *L*, preuaricatores *O*, praeuaricator ex *B* 11 sueuorum *A* suasinibus *L* neglesit *P* tyrranica (*sic HP*) elatione superbiens (superuiens *PV*)] tirannide (tyrannidem *B*) superueniens *OB* 12 prouincia] pronuntia *O* optenere *O* qua] quia *L*, quam *A* 13 ea] eam *AOBXY* subigisset] *HPV*, subegisset *LAXYZ*, subiecisset *OB* uir] ut *OB* uuarnorum *OB*, uarmorum *XYZ* gothice sanguis *O* 14 libertetem *P*, libertati *AB* 15 reseruans] seruans *AOB* theoderidus *VXY*, theodoritus *OB* peruasum *L* 16 deiecerant *L* 17 congua L^a, congrua L^b eo] e *O* exigerunt] *HPV*, exierunt *L*, exegerunt $AOBX^2Y$, exigerent X^1 ultionem] uindictam *A* salatio *O* 18 complectitur *X* que *om. AOB* 19 sueui *A* rectori *O* 20 theoderidu *V*, theoderidum *Z*, theodoritum *OB* direxerit O^a, dixerunt *V* 21 *post* inpunitatem *littera erasa H* suauorum] sueuorum *A*, suorum *L* ut] et ut *AOB*, ut et *XY* constituerint *O*, constituerunt *A* 22 flexu *V* remismundum *OB*, remissundum *YZ*, remissum dum *X* sueui *A*

XLIV ordinaverunt. his peractis paceque cuncta munitis, tertio decimo regni sui anno Theoderidus occubuit.

XLV 235 Cui frater Eurichus praecupida festinatione succedens sceva suspicione pulsatus est. nam dum haec circa Vesegotharum gente et alia nonnulla geruntur, Valentinianus imperator dolo Maximi occisus est et ipse Maximus tyrrannico more regnum 5 invasit. quod audiens Gyzericus rex Vandalorum ab Africa armata classe in Italiam venit Romaeque ingressus cuncta devastat. Maximus vero fugiens a quodam Vrso, 236 milite Romano, interemptus est[1]). post quem iussu Marciani imperatoris Orientalis Maiurianus Occidentale suscepit imperium gubernandum. sed et ipse non diu regnans, dum contra Alanos, qui Gallias infestabant, movisset procinctum, Dertona iuxta fluvium Hyra cognomento occiditur. cuius locum Severus invasit[2]), qui tertio anno imperii sui Romae obiit. quod cernens Leo imperator, qui in Orientali regno Marciano successerat, Anthemium patricium suum ordinans Romae principem distinavit[3]). qui veniens ilico Recimerem generum suum contra Alanos direxit, virum egregium et pene tunc in Italia ad exercitum singularem. qui et multitudine Alanorum et regem eorum 15 237 Beorgum in primo statim certamine superatos internicioni prostravit. Euricus ergo, Vesegotharum rex, crebram mutationem Romanorum principum cernens Gallias suo iure nisus est occupare. quod conperiens Anthemius imperator Brittonum solacia postulavit. quorum rex Riotimus cum duodecim milia veniens in Beturigas civitate Oceano e na-

---

H P V L A O B X (*Y Z*). *Rav. 4, 19 p. 218 ad v.* 11: per Pannonias transeunt plurima flumina, inter cetera . . . Ira. *Paulus h. R. 15, 1* (10 iuxta fluvium *et* 15 qui — 16 prostravit). *Freculfus 2, 5, 17* (13 qui — 16 prostravit).

1 pacemque *O* cunctis *ABXY* monitis *LO* theodoridus *Z*, theodericus *LA*, theodoritus *OB* 3 euricus *OB*, eurchus *A*, eurichius X^a praecupida] percupida *B*, cupida *O* suscendens *O* sceua] *HPVLAO*, seua *BXY* 4 uisigothorum *XYZ*, gothorum *A* gente] *H*, gentem *rel.* ualentianus *O* 5 maximi* *L*, maximis B^a est *om. O* tyrrannico] *HP*, ty(*vel* i)rannico *rel.* 6 gyzericus] *HPVYZ*, gizericus *LAOBX* uuandororum L^a armata] arma *O* italia *O* 7 romamque *AOBXY* cuncta *om. OB* orso *OB*, urso nomine *A* 8 quem] quam *O* orientalis] occidentis *A* 9 maiurianus] *HPVL*, maiorianus *AOB*, maurianus *XYZ* gub. *om. A* et *om. L* regnas *O* 10 dum] iam *O* alonos O^a monuisset *L*, mouisse *O* dertona] *HPVL*, detorna *A*, idergonia *O*, idergona *B*, desetona *XYZ* 11 hyra] *HPVL*, hira *AXY*, ira *OB Rav.*, Hiriam *Paulus* cognomento *om. HPVLA* occidit *O* seuerus] reuersus *XZ*, *om. in hiatu Y* 12 obiit] occubuit *O* 13 suum *om. A* romae *om. L* distenauit *P*, ordinauit *OB* 14 uenient *O* recimerem] *HPV Frec.*, ricimerem *LAOB*, regimerem *XYZ* generem *O* albanos *L* dixit *V* uerum *O* gregium *P* pene] pe *L* 15 tunc *om. A* italiam *O* exercitium *LOXY* qui et] qui *B*, *om. O* multitudine] *HPV*, multitudinem *LAOBXY* 16 beorgum] *HPVLAXY Frec.*, beurgum *OB* superatus *O*, superans *A* internicioni] *H*, internecioni *PV*, internitioni *LOB*, internetione *X*, internione *Y*, ad internecionem *A* euricus] theodoridus *Frec. hic et deinceps* ergo] uero *B* 17 uuisigothorum *XY* crebra mutatione *O*, crebam mutationem *B* 18 compescens *A* imp.] *HPVLAXY Frec.*, imp. protinus *OB* sol. britonum *OB* postulauit *om. A* 19 rioti***mus P^a, riothimus *OB*, riutimud *A*: Rotimus *Frec.* milibus AOB^bXY beturicas *HPVL*, bituricas *A*, ueturgas *OB*, ueturiga *XYZ* ciuitate] *HPVLXY*, ciuitatem *AOB*

---

1) *cf. Marcellinus ad a. 455:* Valentinianus princeps dolo Maximi patricii . . . . truncatus est. idem Maximus invasit imperium tertioque tyrannidis suae mense membratim Romae a Romanis discerptus est. Gensericus rex Wandalorum . . . . ex Africa Romam ingressus est eaque urbe rebus omnibus spoliata *cet.*

2) *cf. Marcellinus ad a. 461:* Maiorianus Caesar apud Dertonam iuxta fluvium qui Hira dicitur interemptus est: locum eius Severus invasit. *cf. Roman. c. 335, ubi ut in sequentibus auctor ex Geticis hausit, sed alia aliunde adsumpsit.*

3) *cf. Marcellinus ad a. 467:* Leo imperator Anthemium patricium Romam misit imperatoremque constituit.

vibus egresso susceptus est. ad quos rex Vesegotharum Eurichus innumerum ductans advenit exercitum diuque pugnans Riutimum Brittonum rege, antequam Romani in eius societate coniungerentur, effugavit. qui amplam partem exercitus amissam cum quibus potuit fugiens ad Burgundzonum gentem vicinam Romanisque in eo tempore foederatam advenit. Eurichus vero rex Vesegotharum Arevernam Galliae civitatem *occupavit* Anthemio principe iam defuncto: qui cum Ricemere genero suo intestino bello saeviens Romam trivisset, ipseque a genero peremptus regnum reliquid Olybrio [1]. quo tempore in Constantinopolim Aspar primus patriciorum et Gothorum genere clarus cum Ardabure et Patriciolo filiis, illo quidem olim patricio, hoc autem Caesare generoque Leonis principis appellato, spadonum ensibus in palatio vulneratus interiit [2]. et necdum Olybrio octavo mense in regno ingresso obeunte [3] Glycerius apud Ravennam plus presumptione quam electione Caesar effectus [4]. quem anno vix expleto Nepus Marcellini quondam patricii sororis filius a regno deiciens in Porto Romano episcopum ordinavit [5]. tantas varietates mutationesque Eurichus cernens, ut diximus superius, Arevernam occupans civitatem, ubi tunc Romanorum dux praeerat Ecdicius nobilissimus senator et dudum Aviti imperatoris, qui ad paucos dies regnum invaserat, filius (nam hic ante Olybrium paucos dies tenens imperium ultro secessit Placentia, ibique episcopus est ordinatus). huius ergo filius Ecdicius, diu certans cum Vesegothis nec valens antestare, relicta patria maximeque urbem Arevernate hosti, ad

XLV 238 · 239 · 240

H P V L A O B X (*Y Z*). *Freculfus* 2, 5, 17 (*a* 5 Eurichus).

1 egressio *P*, egressus *OBY*, egrediens *A* uuisigothorum *XYZ*, *om. A* 2 exercitu *O* riothimum *OB*, riotimum *XY*, riutimud *HPVLA*, Rottimum *Frec.* brittonum *om. A* rege] *HPV*, regem *LAOBXY* 3 societatem *XY* effugauit] effucauit *P*, fugauit *XY*, superauit *B*, *om. O* ampla parte *ABXY* amissa *AOBXY*, admissa *Z* 4 burgundzonum] *HPVLXYZ*, burgundionum *AOB Frec.* que *om. OB* 5 uuisigothorum *XYZ*, *om. A* areuernam] *HPVLOXZ*, aruernam *ABY Frec.* galliam *O* ciu.] urbem *A* occupauit] *B*, *om. rel.* : *cf. v. 15* 6 antemio principem *O* ricemere] *A*, recimere *O*, ricimere *B*, ritemere *HPV Frec.*, ricimero *L*, regemere *Z*, regimere *Y*, regemerem *X* genere *HB* suo *om. O* 7 romam] romaniam *OB* triuesset *O* interemptus *A* regnum *om. O* reliquid] *HPVLOB*, reliquit *rel.* 8 olibro *O* constantinopolim] *HPVLAO*, -l *BXY* primus primus *L* et g. genere] *PVLOBXY Frec.*, ex g. genera *H*, ex g. genere *A* 9 patritio O^a, patritiolo O^b autem] enim *XYZ* 10 cessare O^a appellatuspadonum sibus *O* 11 necdum . . . obeunte] nocte *OB* in regnum *XY*, regnum *A* glizerius *A* 12 quam] quem *X* electionem *O* effectus] eff. est *AOB* 13 nepus] *HPVLOXY*, nepos *AB* marcilini *O* quondam] quidem *OB* porto] *HPVL*, parto *O*, portu *ABXY* 14 ordinauit] *add.* et ipse regnum obtinuit *Frec.* 15 superius *om. A* areuernam] *HPVLOXY²Z*, aruernam *ABY¹* occupans] *rel. et Frec.*, occupat *OB* ciu.] urbem *A* 16 ecdicius] *HPV Frec.*, aecdicius *A*, et dicius *LXYZ*, et decius *O*, decius *B* dudum *collocari debuit ante* imperatoris abiti *O* 17 ante] ante hoc *O* paucis diebus *A* secessit] recessit *OBXY* 18 placentia] *HPVL*, placentiam *AOBXY* ibique] ubi et *A* ep. (episcopus *om. LO*) est] est ep. *XY* ecdicius] hecdicius *V*, et dicius *XYZ*, et decius *O*, decius *B*, *om. A* 19 antestare] resistere *A* maximaque *OXYZ* urbem] *PVL*, urbe *AOBXY*, *om. H* areuernate] *O*, aruernate *B*, aruerna *A*, preuernace *XYZ*, praeuernatem *HPV*, preuernatem *L*: Gothi capta civitate Arvernorum Narbonam etiam invadunt *Frec.* hosti] hostem *L*, *om. O*

1) *cf. Marcellinus ad a. 472:* VIII id. Nov. Anthemius imp. Romae a Ricimere genero suo occiditur, loco eius Olybrius substitutus.

2) *cf. Marcellinus ad a. 471:* Aspar primus patriciorum cum Ardabure et Patriciolo filiis, illo quidem olim patricio, hoc autem Caesare generoque Leonis principis appellato, Arrianus cum Arriana prole spadonum ensibus in palatio vulneratus interiit. *Iordanes in Romanis c. 336 pendet ex Geticis.*

3) *cf. Marcellinus ad a. 472 post supra relata not. 1:* septimo mense imperii sui vita defunctus est.

4) *cf. Marcellinus ad a. 473:* Glycerius apud Ravennam plus praesumptione quam electione Caesar factus est.

5) *cf. Marcellinus ad a. 474:* Glycerius . . . a Nepote Marcellini quondam patricii sororis filio imperio expulsus in Portu urbis Romae ex Caesare episcopus ordinatus est. *cf. Roman. c. 338.*

XLV 241 tutiora se loca collegit. quod audiens Nepus imperator praecepit Ecdicium relictis Galliis ad se venire loco eius Orestem mag. mil. ordinatum. qui Orestes suscepto exercitu et contra hostes egrediens a Roma Ravenna pervenit ibique remoratus Augustulum filium suum imperatorem effecit [1]. quo conperto Nepus fugit Dalmatias ibique defecit privatus a regno, ubi iam Glycerius dudum imperator episcopatum Salonitanum 5 habebat.

XLVI 242 Augustulo vero a patre Oreste in Ravenna imperatore ordinato non multum post Odoacer Torcilingorum rex habens secum Sciros, Herulos diversarumque gentium auxiliarios Italiam occupavit et Orestem interfectum Augustulum filium eius de regno 243 pulsum in Lucullano Campaniae castello exilii poena damnavit [2]. sic quoque Hesperium 10 Romanae gentis imperium, quod septingentesimo nono urbis conditae anno primus Augustorum Octavianus Augustus tenere coepit, cum hoc Augustulo periit anno decessorum prodecessorumue regni quingentesimo vicesimo secundo, Gothorum dehinc regibus Romam Italiamque tenentibus [3]. interea Odoacer rex gentium omnem Italiam subiugatam, ut terrorem suum Romanis iniceret, mox initio regni sui Bracilam comitem apud 15 Ravennam occidit [4] regnoque suo confortato pene per tredecem annos usque ad Theodorici praesentiam, de quo in subsequentibus dicturi sumus, obtenuit.

XLVII 244 Interim tamen ad eum ordinem, unde digressi sumus, redeamus, et quomodo Euricus rex Vesegotharum Romani regni vacillationem cernens Arelatum et Massiliam propriae subdidit dicioni. Gyzericus etenim Vandalorum rex suis eum muneribus ad 20

H P V L A O B X (*Y Z*). *Paulus h. R. 15, 8* (8 Odoacer — 9 occupavit; 10 sic — 14 tenentibus). *Freculfus l. c.* (*ad* 13 secundo).

1 se loca] se loco O^a, loca se *XY*, se *A* colligit *XYZ* nepos *AB* praecipit *XYZ* ecdicium] aecdicium *A*, lcdicium P^a, et dicium *XYZ*, decio *B*, detio *O* 2 gallis *LX* uenire] uere V^a, ueniere *L* loco eius *om. OB* oreste *OB*, oroste *A* mag mil] *HPVL*, magistro milito *O*, magistro militum *AB*, magnum uel *XYZ* ordinato *AOB* orestis *O*, *om. A* 3 exercito *O* et *om. XYZ* hostes egr.] *LXY*, hos egr. *HPVA*, hostes ingrediens *OB* rauenna] *HPV*, rauennam *LAOBXY* peruenit] uenit *XYZ* agustulum *O* 4 efficit *OBXY*, fecit *A* quo conperto] *HPVLABXY*, quod concepto *O* nepos *AB* fuit *O* 5 deficit *O* dudum *om. OB* episcopatum] *PVLAOBXY Frec.*, episcopum *H* salonitanum] salotantum *O*, salutatum *B* 7 agustolum *O*, augustulus A^a a patre] patrem *O* oroste *A* rauenna] reuestne *L* imperatore *om. A* multo *LAXYZ* 8 odouacer *AOB* turciligorum *OB*: Torcilangorum rex *Frec.* scyros *OB* erulos *AX*, erolos *Y* diuersarumque] sarumque *O* 9 orestem interfectum] *HPVL Frec.*, oreste (oroste *A*) interfecto *AOBXY* agustulum *O* fil. eius de *om. A* 10 luculano *OB*, lucano *XYZ* castella *P* dampnauit *HL* hisperium *O* 11 romae *P* quod *om. XY* septingentissimo *P*, septingensimo *O* anno u. c. *A* 13 prodecessorumue (-uae *HP*)] *HPVLABX Frec.*, praedecessorumue *OY* quingentissimo *O* uigissimo *O* dehinc] redehinc P^a 14 italiam romamque *A* adoacer *P*, odoacar *O*, odouacer *AB* omni italiam (italia AB^2) subiugata *AB*, omnem italiam adeo subiugauit *XY* 15 iniceret] *Clossius*, indiceret *HPVLAOXY*, indicaret *B* initiore regni *V*, in initio r. *XY* bracilam] HPV^2LAXY, bracil*m V^1, brachilam *OB* 16 suo *om. A* confortatoque *O* tredecem a.] *P*, tredecim a. *VLA*, trecem a. *H*, xiiii a. *O*, quatuordecim a. *B*, annos tredecim *XYZ* theoderici *VLAOXY* 17 obtenuit] *HPVLO*, obtinuit *ABXY* 18 digressimus *V solus* 19 uuisigothorum *XY* regno *om.* B^a uallacitione *O* cernes *L* arelatu *X* 20 subdedit *PO* gyzericus] *HVBXYZ*, gizericus *PLAO* etenim] enim *A* uuandolorum *L*

---

1) *cf. Marcellinus ad a. 475:* Nepote Orestes protinus effugato Augustulum filium suum in imperium collocavit. *in Romanis c. 344 auctor non ex Geticis pendet, sed ex ipsis chronicis.*

2) *cf. Marcellinus ad a. 476:* Odovacer rex Gothorum Romam obtinuit. Orestem Odovacer ilico trucidavit. Augustulum filium Orestis Odovacer in Lucullano Campaniae castello exilii poena damnavit. *cf. Romana c. 344.*

3) *haec redeunt apud Marcellinum ad a. 476 ad verbum:* Hesperium — — decessorum regni — — Romam tenentibus. *cf. Romana c. 345.*

4) *cf. Marcellinus ad a. 477:* Bracilam comitem Odovacer rex apud Ravennam occidit.

ista committenda inlicuit, quatenus ipse Leonis vel Zenonis insidias, quas contra eum direxerant, praecaveret, egitque, ut Orientalem imperium Ostrogothas, Hesperium Vesegothae vastarent, ut in utramque rem publicam hostibus decernentibus ipse in Africa quietus regnaret. quod Eurichus grato suscipiens animo, totas Spanias Galliasque sibi iam iure proprio tenens, simul quoque et Burgunzones subegit Arelatoque degens nono decimo anno regni sui vita privatus est. huic successit proprius filius Alarichus, qui nonus in numero ab illo Alarico magno regnum adeptus est Vesegotharum. nam pari tenore, ut de Augustis superius [1] diximus, et in Alaricis provenisse cognoscitur, et in eos saepe regna deficiunt, a quorum nominibus inchoarunt. quod nos interim praetermisso sic ut promisimus omnem Gothorum texamus originem. XLVII 245

Et quia, dum utrique gentes, tam Ostrogothae quam etiam Vesegothae, in uno essent, ut valui, maiorum sequens dicta revolvi divisosque Vesegothas ab Ostrogothis ad liquidum sum prosecutus, necesse nobis est iterum ad antiquas eorum Scythicas sedes redire et Ostrogotharum genealogia actusque pari tenore exponere. quos constat morte Hermanarici regis sui, decessione a Vesegothis divisos, Hunnorum subditos dicioni, in eadem patria remorasse, Vinithario tamen Amalo principatus sui insignia retinente. qui avi Vultulfi virtute imitatus, quamvis Hermanarici felicitate inferior, tamen aegre ferens Hunnorum imperio subiacere, paululum se subtrahens ab illis suaque dum nititur ostendere virtute, in Antorum fines movit procinctum, eosque dum adgreditur prima congressione superatus, deinde fortiter egit regemque eorum Boz nomine cum filiis suis et LXX primatibus in exemplum terroris adfixit, ut dediticiis metum cadavera pendentium geminarent. sed dum tali libertate vix anni spatio imperasset, non est passus Balamber, rex Hunnorum, sed ascito ad se Gesimundo, Hunnimundi magni filio, qui XLVIII 246 247 248

H P V L A O B X (Y Z).

1 inlicuit] inuenit *XYZ* leonis] uel leonis *A* 2 orientalem] *HPVL*, orientale *AOBXY* ostrogothae *BXY*, ostrogoth̄ *A et sic passim* uesogothas *L* 3 uastarint *O* ut] et *A* utrumque rem publicam *X*, utrumque re puplica *O*, utraque re publica *AB* discernentibus *O*, decertantibus *A* 4 eurichus] *HPVLXYZ*, euricus *AOB* hispanias *VLABXY* sibi] suo *A* 5 burgunzones] *HPL*, burgundzones *VXYZ*, burgundiones *AOB* areratoque *O* dec. nono r. s. anno *A* 6 alarichus] *HPVL*, alaricus *AOBXY* 7 nonus] nonos O^a, nouus *L* alaricum *O* ademptus *L*, perademptus *O* uuisigothorum *XYZ* 8 augustis] augusti *O*, augustulo *B* et in al.] et al. *A* 9 eis *ABXY* inchoarunt] *LAYZ*, inchoauerunt *X*, inchorunt *HPV*, inchoant *OB* quo *AB* int. nos *OB* 10 orig.] ordinem *L* 11 utrique gentes] *H*, utr(a)eque gentes *PVLABXY*, utriusque gentis *O* ostrogothe *L* etiam *om. A* unum *XYZ* 12 reuoluit *L* uesogothas *L* ab] ad *O* 13 aliquidum *V* suum *O* persecutus *A* nobis est] est nobis *L* scithias B^a 14 genealogia] *HPVL*, genealogiam *AOBXY* 15 mortem *L* ermanarici *OBXZ* hunorum *H* 16 remorasse] remarasse *P*, remansisse *A* uuinithario *LBXY*, uinitario *AO* retenente *O* 17 aui uultulfi] *B cum p. 77, 3*, auiltulfi *O*, aui uituulfi *HPVL*, auitaulfi *XYZ*, atauulfi *A* uirtute] *HPVLO*, uirtutem *ABXY* ermanarici *OBXZ* infelior *O* aegre (agre *L*) ferens] *HPVLA*, haec referens *XYZ*, haec moleste referens *OB* 18 imperiis *XY* sese *L*, *om. O* subtrahebat *B* ab illis *om. XYZ* suaque dum] *HPVO*, sua quaedam *L*, suamque dum *ABXY* nititittur *A* 19 ostendere] *HVAY*, hostendere *P*, ostentare *OBX*, ostenditur *L* uirtute] *HPV*, uirtutem *LAOBXY* antorum] *HPVLXYZ*, atorum *A*, antarum *OB* 20 superatur *B* boz n.] box n. *OB*, booz n. *A*, nomine boz *XY* suis *om. A* 21 exemplo *OB* adflixit *O*. afflixit *A* dedicitiis *O*, deditiis *L*, diticiis *B*, delitiis *XZ*, dedecus *A*, reliquis *Y* metum] metu *O*, meror *L* cauera *O* 22 geminarint *O*, germinarent B^aY libertatem *O* anno *O* spatium *Z* imperassit *O* 23 belamber *L*, balaber *A* ascito] accersito *XYZ* gisemundo *L*, gisimundo *OB* hunnimundi] *HP*, hunimundi *VLAOBY*, unimundi *XZ*

1) *c. 46, 243.*

XLVIII iuramenti sui et fidei memor cum ampla parte Gothorum Hunnorum imperio subiacebat, renovatoque cum eo foedere super Vinitharium duxit exercitum; diuque certati primo et secundo certamine Vinitharius vincit. nec valet aliquis commemorare, quanta 249 strage de Hunnorum Venetharius fecit exercitu. tertio vero proelio subreptionis auxilio ad fluvium nomine Erac, dum utrique ad se venissent, Balamber sagitta missa caput 5 Venetharii saucians interemit neptemque eius Vadamercam sibi in coniugio copulans iam omnem in pace Gothorum populum subactum possedit, ita tamen, ut genti Gotho- 250 rum semperum proprius regulus, quamvis Hunnorum consilio, imperaret. et mox defuncto Venethario rexit eos Hunimundus, filius quondam regis potentissimi Hermanarici, acer in bello totoque corpore pulchritudine pollens[1], qui post haec contra Sua- 10 vorum gente feliciter dimicavit. eoque defuncto successit Thorismud filius eius flore iuventutis ornatus[2], qui secundo principatus sui anno contra Gepidas movit exercitum 251 magnaque de illis potitus victoria casu equi dicitur interemptus. quo defuncto sic eum luxerunt Ostrogothae, ut quadraginta per annos in eius locum rex alius non succederet, quatenus et illius memoriae semperum haberent in ore et tempus accederet, quo Va- 15 lamer habitum repararet virilem, qui erat ex consubrino eius genitus Vandalario; quia filius eius, ut superius diximus[3], Beremud iam contempta Ostrogotharum gente propter Hunnorum dominio ad partes Hesperias Vesegotharum fuisset gente secutus, de quo et ortus est Vetericus. Veterici quoque filius natus est Eutharicus, qui, iunctus Amalasuenthae filiae Theodorici, item Amalorum stirpe iam divisa coniunxit et genuit 20

H P V L A O B X (Y Z).

1 sue *O*, suae *B* goth. parte *A* subiacendo *A* 2 eo *om. O* uuinitharium *LBZ*, uinitarium *AY*, unitharium *X*, enitharium *O* certantibus *B*, certando *A* 3 uuinitharius *LOBX*, uinitarius *AY* uicit *L* aliquis] quisquam *A*, *om.* V^a quanta strage] *HPVLO*, quantam stragem *ABXY* 4 unnorum *V* uenetharius] *HPVL*, uenitharius *Z*, uuinitharius *OBX*, uinitarius *AY* exercitu* *V* uero *om.* A^a surrectionis *A* 5 nomen *A* erac] *OB*, era *XY*, erae *HPVL*, aere *A*: ὁ Ἔραξ ἤτοι ὁ Φᾶσις *Constantinus Porphyrogenn. de adm. imp. c. 45* uterque *OB* uenissent] uenientes *A* balamber] *ABY*, balamer *HPVXZ*, belamber *L*, balambyr *O* 6 uenetharii] *HPVL*, uuinitharii *OBX*, uinitarii *AY* int.] eum int. *A* eius *om. A* uadamercam] *HPVLA*, uualadamarcam *OB*, ualdamaricam *XY* compulans *B* 7 ita] interea *OB* tamem *O* ut] dum *B* 8 semperum] *HPV*, semper unus *OBXY*, semper *LA* et *om. B* 9 uenethario] *HPVLZ*, uuinithario *OBX*, uinitario *AY* hunnimundus *V*, hunimundimundus *O*, unimundus *XZ* ermanarici *BZ*, hemanarici *P*, ermenarici *O* 10 bellio *L* totique corporis *O*, totiusque corporis *B*, totaque corporis *XY* quia *O* suauorum gente (*HPV*, gentem *LOBXY*)] sueuos *A* 11 torismud *A*, thorismund *OBXY*, horismud *HPVL* 12 sui princ. *A* 13 potius *V*, pocius*O* interemptus] interisse *XY* 14 in eius locum (loco *OB*) rex alius] rex al. in ei. loc. *A* succederunt *O* 15 memoriam AO^bB semperum] *HPV*, semper uim *L*, superum *X*, semper eum *YZ*, semper *AOB* accideret *B*, acciderint *O* uualamer *L*, uualamir *OB*, ualamir *X*, ualemir *A*, uelamir *Y* 16 habitum] *XY*, abitum *A*, ambitum *OB*, obitum *HPVL* uirilem *om. XYZ* consubrino] *HPV*, consobrino *LAOBXY* uuandalarico *X*, uandiliario *Y* 17 superius] iam *A* berimud *LO*, berimund *BXYZ*, berismut *A* hostrogotharum *L*, ostrogothorum *X* 18 dominium *LABXY* ad *om. B* uuisigothorum *XY* fuisset] fuisse *O* gente] *HPVL*, gentem *AXY*, *om. OB* 19 uet. ortus est *L* uedericus uederici *O*, uedericus uederico *B*, uetericus ueterico *XYZ*, uetericus cui *A* natus est fil. *A* euthericus *O*, eotharicus *X*, ectharicus *Z*, atharicus *Y*, eutericus *A* iuctus *O* 20 amalaesuenthe *O*, amalesuenthae *X*, amalasuentae *A* theodoric-] *HP*, theoderic- *VLAOBXY plerumque* amalorum] amalo *O* stirpem iam diuisam *ABXY*

1) *cf. Cassiodorius supra p. 76:* enituit Vnimundus forma.
2) *cf. Cassiodorius supra p. 76:* enituit Thorismut castitate.
3) *c. 33, 174.*

Athalaricum et Mathesuentam. sed quia Athalaricus in annis puerilibus defunctus est, XLVIII
Mathesuenta Constantinopolim allata de secundo viro, id est Germano fratruele Iustiniani imperatoris, genuit postumum filium, quem nominavit Germanum.

Sed nobis, ut ordo, quem coepimus, decurrat, ad Vandalarii sobulem, quae trino 252
5 flore pululabat, redeundum est. hic enim Vandalarius, fratruelis Hermanarici et supra scripti Thorismudi consubrinus, tribus editis liberis in gente Amala gloriatus est, id est Valamir Thiudimir Vidimir. ex quibus per successione parentum Valamir in regno conscendit adhuc Hunnis eos inter alias gentes generaliter optinentibus. eratque tunc 253
in tribus his germanis contemplatio grata, quando mirabilis Thiudimer pro fratris Va-
10 lamir militabat imperio, Valamir vero pro altero iubebat ornando [1], Vidimer servire fratribus aestimabat. sic eis mutua affectione se tuentibus nulli paenitus deerat regnum, quod utrique in sua pace tenebant. ita tamen, ut saepe dictum est, imperabant, ut ipsi Attilae Hunnorum regis imperio deservirent: quibus nec contra parentes Vesegothas licuisset recusare certamen, sed necessitas domini, etiam parricidium si iubet,
15 implendum est. nec aliter ab Hunnorum dominio divelli potuit gens aliqua Scythica, nisi optata cunctis nationibus in commune et Romanis mors Attilae proveniret, quae tam fuit vilis, ut vita mirabilis.

Qui, ut Priscus istoricus refert, exitus sui tempore puellam Ildico nomine decoram XLIX 254
valde sibi in matrimonio post innumerabiles uxores, ut mos erat gentis illius, socians
20 eiusque in nuptiis hilaritate nimia resolutus, vino somnoque gravatus resupinus iaceret, redundans sanguis, qui ei solite de naribus effluebat, dum consuetis meatibus impeditur, itinere ferali faucibus illapsus extinxit. ita glorioso per bella regi temulentia pudendos exitos dedit. sequenti vero luce cum magna pars diei fuisset exempta, ministri regii triste aliquid suspicantes post clamores maximos fores effringunt inveniunt-

---

H P V L A O B X (*Y Z*). *Paulus h. R. 14, 13* (*a* 18 Qui).

1 athlaricum *XYZ*, atalaricum *A* mathesuentam] *AOB*, mathesuendam *H*, maathesuentham *PV*, mathesuentham *XY*, maathesuentam *L* athlaricus *XYZ*, atharicus *O*, atalaricus *A* 2 maathesuenta *HPVLAB*, mathesuentha *X*, mathasuentha *Y*, mathesuentam *O* allata] inlata *B*, inlatam *O* uiro *om. OB* germono *L* 3 postumium *L*, postulum *O* 4 cepimus *A*, cupimus *OB* uuandalarii *LOX*, uuadalarii *B*, uandyliarii *Y* sobulem] *HPV*, sobolem *LAOBXY* 5 pululabat] *HPV*, pollulabat *O*, pullulabat *rel.* hic] hin *V* etenim *OBXY*, igitur *A* uuandalarius *X*, uuadalaricus *B*, uandiliarius *Y* ermanarici *LOBZ* et *om. OB* superscripti *OB* 6 thorismundi *LAOBXY* 7 uualamir *LB uterque fere semper*, ualemir *A plerumque* (*raro* ualamir) theodemir *OB*, theudimir *XYZ*, teodemir *A* uuidimir *LOB*, uidemir *A semper*, uindimir *Y* successione] *HPV*, successionem *LAOBXY* ualamir *om. O* regnum *LAOB*, regno (regni *YZ*) successione *XYZ* 8 hunni *O* tunc] nunc *B* 9 his tribus *L* theodimur *X*, theudimir *YZ*, theodemir *AOB* 10 iubatur nando *O*, iubet ornando *B*: *fortasse scr.* iuuabat ornando uuidimer *L*, uuidimir *B*, uidimir *XZ*, uindimir *Y* 11 aestimabatur *A* eis] eiis *L*, eius *XZ* se tuentibus] seruientibus *A* nulli paenitus *om. XYZ* 12 quod] quam *XYZ* pace sua *A* tenebat *O* saepe] sae *P* imperauit *OB* 13 ipse *OB* regi *L* imperio *om. L* deseruiret *OB* ne *B* uesogothas *L*, uuisigothos *X* 14 licuisset] licuit *XY* si paric. *OB* iubeat *XY*, iubent *Z* 15 inplenda *B* domino *O* aliqua *om. A* 16 prouenerit *O*, peruenerit *B* 17 uilis fuit *OBY* 18 storicus *PVL*, historicus *OBXY* refret *O* exitus sui] *XYZ*, exitu sui *VL*, exitii sui *HP*, dum exitii sui *A*, extinctionis sui (suae *B*) *OB* tempus *B* hildico *VA*, heldico *XYZ*: Ildicco *Paulus 14* [*15*], *9* nomina *O* 19 matr.] matrimonium *OB*, matrimonio copulauit *L* innumeras *L* 20 helaritate *PV*, ellaritate *O* iaceret] iacebat *OB* 21 redundansque *B* effluebat] *PVLAOXY*, affluebat *HB* consuetis] in cons. *A* 22 illapsus ext.] *XY*, inlapsus (eum *ins. B*) ext. *OB*, elapsus ext. *HPVLA* per *om. O* 23 pudendos exitus *AXYZ*, pudendus exitus *O*, pudendum exitum *B* excepta B^a 24 regii] regni *O*

---

1) *cf. Cassiodorius supra p. 76*: enituit Vualamer fide, Theudimer pietate.

XLIX que Attilae sine ullo vulnere necem sanguinis effusione peractam puellamque demisso
255 vultu sub velamine lacrimantem. tunc, ut gentis illius mos est, crinium parte truncata
informes facies cavis turpavere vulneribus, ut proeliator eximius non femineis lamen-
tationibus et lacrimis, sed sanguine lugeretur virile. de quo id accessit mirabile, ut
Marciano principi Orientis de tam feroci hoste sollicito in somnis divinitas adsistens 5
arcum Attilae in eadem nocte fractum ostenderet, quasi quod gens ipsa eo telo mul-
tum praesumat. hoc Priscus istoricus vera se dicit adtestatione probare. nam in tan-
tum magnis imperiis Attila terribilis habitus est, ut eius mortem in locum muneris
256 superna regnantibus indicarent. cuius manes quibus a sua gente honoratae sunt, pauca
de multis dicere non omittamus. in mediis si quidem campis et intra tenturia sirica 10
cadavere conlocato spectaculum admirandum et sollemniter exhibetur. nam de tota
gente Hunnorum lectissimi equites in eo loco, quo erat positus, in modum circensium
257 cursibus ambientes, facta eius cantu funereo tali ordine referebant. 'praecipuus Hun-
'norum rex Attila, patre genitus Mundzuco, fortissimarum gentium dominus, qui inau-
'dita ante se potentia solus Scythica et Germanica regna possedit nec non utraque 15
'Romani urbis imperia captis civitatibus terruit et, ne praedae reliqua subderentur,
'placatus praecibus annuum vectigal accepit[1]: cumque haec omnia proventu felicitatis
'egerit, non vulnere hostium, non fraude suorum, sed gente incolume inter gaudia
'laetus sine sensu doloris occubuit. quis ergo hunc exitum putet, quem nullus aesti-
258 'mat vindicandum?' postquam talibus lamentis est defletus, stravam super tumulum 20
eius quam appellant ipsi ingenti commessatione concelebrant, et contraria invicem sibi
copulantes luctu funereo mixto gaudio explicabant, noctuque secreto cadaver terra re-
conditum copercula primum auro, secundum argento, tertium ferri rigore communiunt,
significantes tali argumento potentissimo regi omnia convenisse: ferrum, quod gentes
edomuit, aurum et argentum, quod ornatum rei publicae utriusque acceperit. addunt 25

H P V L A O B X (*Y Z*). *Paulus l. c.* (*ad* 7 praesumat).

1 ullo *om.* *OB* uulnere] sanguine L^a effusionem *L* dimisso *BX*, dimissu *O* 2 illi genti *OBXYZ* crimium *P* partem *O* 3 cauies *O* turpauere] *POBX*, turpauerunt *Y*, turbauere *HVLA* fimineis *O*, femineneis *B*, *om.* *L* 4 uirile] *HPVL*, uirili *AOBXY* quo id] quod id *O*, quod P^a 5 feroce *OB* 6 noctem *PV* multo *O*, multa *BXY* 7 praesumebat *A* storicus *PVL*, historicus *OXY* 8 att. terribilis] terr. att. *B*, att. cerribiis *O* habitus (abitus *O*) est] est habitus *V* 9 indicaret *L* quibus] q. modis *B* honorati sunt *BX*, honorati sint *A*, honoratus est *Y* 10 obmittamus *L*, mittamus *O* tenturia] *HP*, tentoria *rel.* sirica] *HPVL*, serica *AOBXY* 11 sollemniter] sollemne B^b, solenne *XZ*, sollempne *Y* de *om.* *L* 12 letissimi *V*, lictissimi *O*, electissimi *B* quo erat positus] ubi p. e. *A* circinsium curribus *O* 13 tali ordine referebant *om.* *L* precipius *O* 14 mundzuco] *HPVLA*, mundzucco *B*, mandluco (*vel* mandiuco) *O*, mundzoco *Y*, munzoco *X*, muzocco *Z* fortissimorum *O* 16 romani urbis] *HPV*, romani orbis *AXYZ*, romanae urbis *L*, romane urbes *O*, urbis romanae *B* captis *om.* *B* reliquae *A* 18 gerit *OB* gente] in gente *H* incolume] *HPVOB*, incolomae *L*, incolumi *AXY* 19 exitum putet] dicat exitum *OB* aestimet A^b 20 str. s. t. eius *om.* *OB* 21 quem *X* i. commissatione *O*, ingentem commessationem *L* concelebrant] caelebrant *B* sibi inu. *A* 22 luctum funereum *LOBXY* mixta gaudia *A* explicabant] *OBXY*, caelebrabant *HPVL*, celebrabant *A* terra] et terra B^a, est terra B^b 23 copercula] *XYZ*, cuius fercula *HPVLAOB* secundum argentum tertium *L*, secundo argento tertio *OBXY* feri *O* rgore V^a commoniunt *O*, muniunt *A* 24 talia argumenta *XYZ* regi] regni *O* omnia *om.* *XYZ* conuenire *A* quod] quo *OBXY* 25 quo *XYZ* puplice *O* utrisque B^a adduntur *O*

---

1) *cf. Priscus fr. 3 p. 90 Muell.:* οὐδενὶ τῶν πώποτε τῆς Σκυθικῆς ἢ καὶ ἑτέρας ἀρξάντων γῆς τοσαῦτα ἐν ὀλίγῳ καταπεπρᾶχθαι, ὥστε καὶ τῶν ἐν τῇ ὠκεανῷ νήσων ἄρχειν καὶ πρὸς πάσῃ τῇ Σκυθικῇ καὶ Ῥωμαίους ἔχειν ἐς φόρου ἀπαγωγήν.

arma hostium caedibus adquisita, faleras vario gemmarum fulgore praetiosas et diversi generis insignia, quibus colitur aulicum decus. et, ut tantis divitiis humana curiositas arceretur, operi deputatos detestabili mercede trucidarunt, emersitque momentanea mors sepelientibus cum sepulto. XLIX

5 Talibus peractis, ut solent animi iuvenum ambitu potentiae concitari, inter successores Attilae de regno orta contentio est, et dum inconsulti imperare cupiunt cuncti, omnes simul imperium perdiderunt. sic frequenter regna gravat copia quam inopia successorum. nam fili Attilae, quorum per licentiam libidinis pene populus fuit, gentes sibi dividi aequa sorte poscebant, ut ad instar familiae bellicosi reges cum populis 10 mitterentur in sortem. quod ut Gepidarum rex conperit Ardarichus, indignatus de tot gentibus velut vilissimorum mancipiorum condicione tractari, contra filios Attilae primus insurgit inlatumque serviendi pudore secuta felicitate detersit, nec solum suam gentem, sed et ceteras qui pariter praemebantur sua discessione absolvit, quia facile omnes adpetunt, quod pro cunctorum utilitate temptatur. in mutuum igitur armantur 15 exitium bellumque committitur in Pannonia iuxta flumen, cui nomen est Nedao. illic concursus factus est gentium variarum, quas Attila in sua tenuerat dicione. dividuntur regna cum populis, fiuntque ex uno corpore membra diversa, nec quae unius passioni conpaterentur, sed quae exciso capite in invicem insanirent; quae numquam contra se pares invenerant, nisi ipsi mutuis se vulneribus sauciantes se ipsos discerperent for- 20 tissimae nationes. nam ibi admirandum reor fuisse spectaculum, ubi cernere erat contis pugnantem Gothum, ense furentem Gepida, in vulnere suo Rugum tela frangentem, Suavum pede, Hunnum sagitta praesumere, Alanum gravi, Herulum levi armatura aciem strui. post multos ergo gravesque conflictos favit Gepidis inopinata victoria. nam xxx fere milia tam Hunnorum quam aliarum gentium, quae Hunnis ferebant auxi- 25 lium, Ardarici gladius conspiratioque peremit. in quo proelio filius Attilae maior natu nomine Ellac occiditur, quem tantum parens super citeros amasse perhibebatur, ut eum cunctis diversisque liberis suis in regno preferret; sed non fuit vota patris fortuna consentiens. nam post multas hostium cedes sic viriliter eum constat peremptum, ut tam gloriosum superstis pater optasset interitum. reliqui vero germani eius eo occiso L 259 260 261 262 263

H P V L (*deficit* 21 *in* pugnantem) *A O B X* (*Y Z*).

1 adquesita *O* falerans *B*[a] uario] *VLOBXY*, uarium *HP*, uariarum *A* 2 aulicum] aliquod *OB* et ut tantis] ut tot et tantis *OB* 3 trucidant *L* emersique *B* momentaneo *B* 5 solunt (?) *O*[a] 6 de regno orto *P*, orta de regno *L* contentio] *LAOBXY*, contio *HPV* inconsulte *A* cuncti *om. A* 7 omne *XZ* frequencius *A* copia] plus copia *B* 8 att. filii *A* libidinis] libinis *O*, *om. L*[a] 9 aequa] etiam *XYZ* poscebat *B*[a] instar] inistar *O* belligosi *O* regis *OB* cum pop. *om. L* 10 mitarentur *O* quod ut] quodum *O*, quod dum *B* conperit] coperit *X*, ceperit *O* ardaricus *LAOB* de tot g. ind. *OB* 11 conditionem *L* 12 insurget *O* inlatuque *P*, inlatoque *B* seruienti *P* pudore] *HPVOB*, pudorem *LAXY* secuta] sicut a *OB* detersit] discessit *OB* solum sua gente *O*, solam suam gentem *B*, suam solum gentem *A* 13 qui] quae *AOBXY* disce*sione *O* quia] quam *OB* 14 quod] qui *OB*, quae *A* temptantur *AOB* 15 bellique *A* nedao] *HPVLAXYZ*, netao *OB*[b], neteo *B*[a] 17 populus *L* fiuntque] fiunt *A* nec] non *A* passioni] compassioni *A* 18 conparentur *O* quae] quem *O* in *om. LAXY* insaniarent *O* 19 parem *L* ipse *PLA* se *om. XY* sauciarent *L* ipsas *BXY* discerpent *O* 20 admirandum *om. OB* 21 cunctis *OB* ense] ens *O* gepida] *HPVO*, gepidam *ABXY* suo rugum] suorucum *O*, suorum cuncta *B* 22 sueuum *A* pedem *AOXYZ* sagittam *XYZ* halanum *XYZ* erulum *OB* 23 strui] struere *A*, instrui *O*, instruere *B* grauisque *O* conflictos] *HPV*, conflictus *AOBXY* fauet *X* gepidos *A* 24 unorum *A* ferebat *OB* 25 conspiratioque] *XYZ*, conspiratoque *HPVA*, conspiratorumque *OB* natu] nat *A* 26 elac *O*, hellac *A* parens] pater *OB* citeros] *HP*, ceteros *rel.* perhibebetur (*sic*) *B*[b] 27 liberis] filiis *OB* uoto *OBXY*, uotis *A* 28 eum *om. A* 29 superstis] *O*, suprestis *HP*, supraestis *V*, superstitem *A*, superstes *rel.* optassit *O*

L fugantur iuxta litus Pontici maris, ubi prius Gothos sedisse descripsimus. cesserunt itaque Hunni, quibus cedere putabatur universitas. adeo discidium perniciosa res est, ut divisi corruerent, qui adunatis viribus territabant. haec causa Ardarici regis Gepidarum felix affuit diversis nationibus, qui Hunnorum regimini inviti famulabantur, eorumque diu maestissimos animos ad helaritatem libertatis votivam erexit; venientes- 5 que multi per legatos suos ad solum Romanum et a principe tunc Marciano gratissime suscepti distributas sedes, quas incolerent, acceperunt.

264 Nam Gepidi Hunnorum sibi sedes viribus vindicantes totius Daciae fines velut victores potiti nihil aliud a Romano imperio, nisi pacem et annua sollemnia, ut strenui viri, amica pactione postulaverunt. quod et libens tunc annuit imperator et usque nunc 10 consuetum donum gens ipsa a Romano suscipit principe. Gothi vero cernentes Gepidas Hunnorum sedes sibi defendere Hunnorumque populum suis antiquis sedibus occupare, maluerunt a Romano regno terras petere quam cum discrimine suo invadere alienas, accipientesque Pannoniam, quae in longo porrecta planitiae habet ab oriente Moesiam superiorem, a meridie Dalmatiam, ab occasu Noricum, a septentrione Danubium. ornata 15 patria civitatibus plurimis, quarum prima Syrmis, extrema Vindomina.

265 Sauromatae vero quos Sarmatas dicimus et Cemandri et quidam ex Hunnis parte Illyrici ad Castramartenam urbem sedes sibi datas coluerunt. ex quo genere fuit Blivila dux Pentapolitanus eiusque germanus Froila et nostri temporis Bessa patricius. Scyri vero et Sadagarii et certi Alanorum cum duce suo nomine Candac Scythiam 20
266 minorem inferioremque Moesiam acceperunt. cuius Candacis Alanoviiamuthis patris mei genitor Paria, id est meus avus, notarius, quousque Candac ipse viveret, fuit, eiusque germanae filio Gunthicis, qui et Baza dicebatur, mag. mil., filio Andages fili Andele de prosapia Amalorum descendente, ego item quamvis agramatus Iordannis ante conversionem meam notarius fui. Rugi vero aliaeque nationes nonnullae Bizzim et Ar- 25

H P V A O B X (*Y Z*).

1 ceperunt A^a 2 discium *V* 3 corruerint *OB* adunati *B*, adunata *O* 4 quae hunorum regimini (-ne *X*) inuitae *AXYZ* 5 mestissimus animus *O* helaritatem] *HP*, elaritatem *V*, eleritatem *O*, hilaritatem *ABXYZ* uotiuae *XYZ* 6 legatus O^a principem *O* tunc *om. XYZ* 7 quasi *P* acciperunt *O* 8 gepidi] *HPVO*, gepidae *ABXY* fines] finibus *A*, *om. XYZ* 9 nil *A* strinui *O* 10 pacione *A*, pactuatione *OB* 11 consuetum donum] consuetudo est nam *OB* suscipit] *HAXY*, suscipet *P*, suscepit *VOB* gothi . . . 14 accipientes *in litura B* gepadas *V* 12 sibi sedes *A* suas antiquas sedes *AB* 13 quam *om. O* inuaderent *XY* 14 que *om. B* pannonias *O* longo] *HPV*, logo *O*, longa *AB*, longam *XYZ* planiciem *XYZ* moesaiam superioram O^a 15 moricum *A* 16 syrmis] *HPVXY*, sirmis *AOB* uindomina] uendomina *XYZ*: *scr.* Vindouona *s.* Vindobona 17 sarmatuis *O* diximus *OB* ex] et *O* parte] in parte *B*, partem *AXYZ* 18 ad *om. O* castra(castram *A*)martenam urbem] castra martena *OB*, castrum arcenam (arcennam *Y*) in urbem *XYZ*: Κάστρα Μάρτις *apud Hieroclem p. 655* quo genere] quo gente *O*, qua gente *B* 19 bliuila] bliuialas *OB*, bliuiliorum *XYZ* pentabolitanus *O* proila *PA*, froilas *OB*, ferolla *XYZ* bessa] lessa *O*, besea *XZ*, basea *Y* 20 scyri] *HPXY*, sciri *VAOB* uero] autem *XY* sadagari *A*, satagarii *B*, sa****rii (sagagorii O^2) O^1, sadacarii *XY* certi] ceteri *BXY* candach *Y*, candaci *Z*, candax *B* scithicam *A* 21 moesaiam *O* acciperunt *O* alanouiiamuthis] HP^bVO, alanouiamuthis P^aXYZ, alaniuuamuthis *B*, alanouuamocthis *A* mei patris *B* 22 paria id est meus] patria id est meus *XYZ*, parialdemeus *OB* candax *OB* 23 que *om. A* filius *B* gunthigis *PVAOB*, guntigis *XY* mag̅ m̅l *HPV*, magister militum *AOB*, magn̅ mil̅ *X*, *om. YZ*, *hic in spatio vacuo* filio] filius *B*, *om. H* andagis *OB* 24 andele] *HPV*, andale *O*, andalae *B*, andelem *XYZ*, andales *A* molorum *O* discendentem *O*, descendens *B*, descendentis *A* agramatus] *HPV*, agrammatus *OBXY*, agrammatos *A* iordannis] *HP*, iordanis *VAXYZ*, iornandis *OB* 25 conuersationem *V* meam *om. A* rugi] regi *O* nonn. nat. *A* bizzim] bizzi *A*, biozim *OB*: *intellegitur Bizye oppidum Thraciae non longe a Constantinopoli* arcadiopolim] archadiopolim *A*, arcadiapolim X^a, asschadiopolim *O*, asscandiopolim *B*: *intellegitur Arcadiopolis, olim Bergula, oppidum Bizye vicinum*

cadiopolim ut incolerent, petiverunt. Hernac quoque iunior Attilae filius cum suis in extrema minoris Scythiae sedes delegit. Emnetzur et Vltzindur consanguinei eius in Dacia ripense Vto et Hisco Almoque potiti sunt, multique Hunnorum passim proruentes tunc se in Romania dediderunt, e quibus nunc usque Sacromontisi et Fossatisii dicuntur. erant si quidem et alii Gothi, qui dicuntur minores, populus inmensus, cum suo pontifice ipsoque primate Vulfila, qui eis dicitur et litteras instituisse[1]. hodieque sunt in Moesia regionem incolentes Nicopolitanam ad pedes Emimonti gens multa, sed paupera et inbellis nihilque habundans nisi armenta diversi generis pecorum et pascua silvaque lignarum; parum tritici citerarumque specierum terras fecundas. vineas vero nec, si sunt alibi, certi eorum cognoscent ex vicina loca sibi vinum negotiantes; nam lacte aluntur plerique. (L; LI 267)

Ergo, ut ad gentem, unde agimus, revertamur, id est Ostrogotharum, qui in Pannonia sub rege Valamir eiusque germani Thiudimer et Videmir morabantur, quamvis divisa loca, consilia tamen unita (nam Valamer inter Scarniungam et Aqua nigra fluvios, Thiudimer iuxta lacum Pelsois, Vidimer inter utrosque manebant), contigit ergo, ut Attilae fili contra Gothos quasi desertores dominationis suae, velut fugacia mancipia requirentes, venirent ignarisque aliis fratribus super Valamer solum inruerent. quos tamen ille quamvis cum paucis excepit diuque fatigatis ita prostravit, ut vix pars aliqua hostium remaneret, quae in fuga versa eas partes Scythiae peteret, quas Danabri amnis fluenta praetermeant, quam lingua sua Hunni Var appellant. eo namque tempore ad fratris Thiudimeri gaudii nuntium direxit, sed eo mox die nuntius veniens (LII 268; 269)

H P V A O B X (*Y Z*). *Rav. 4, 19 p. 218 ad v.* 15: in Pannonia est lacus maximus qui dicitur Pelsois. *Paulus h. R. 15, 11* (12 Ergo — 18 prostravit). *15, 12 seq.* (*a* 20 eo).

1 petierunt *O* hernac] hermac *XY*: Ἡρνάχ *apud Priscum fr. 36 p. 107 Muell.* attilae] a. regis *O* (*non B*) 2 extremo *B*, extremas *X*, extremis *AY* minores *O* emnetzur] *H*, emnedzur *PV*, emnezur *Y*, emmedzur *A*, emmezur *X*, zinnezur *Z*, emnetdzar *O*, emnedzar *B* ultzindur] HP^bVAX^bY, ultzidur X^a, uultzindur *Z*, ultz**dur P^a, uzindur *OB* consanguinei] *ABXY*, cumsanguinei *O*, consannei *HPV* 3 uto et husco almoque *YZ*, uto et isco almusqui *O*, uto et iscalmus qui ea *B*, ut dethisco almoque *A*: *intelleguntur Vtus Oescus Almus tres affluentes Danuvii vel potius eiusdem nominis oppida ad ostia illa tria sita, quamquam Vti castelli praeterea mentio non reperitur* 4 tunc se in r. (romaniam *ABY*) dediderunt (*sic HPAY*, dederunt *VOB*) *om. X* (*habent YZ*) e] et *O* usque *om. A* sacromontissii *O* fossatisii] fosatisii *B*, fotasii *O* 6 eis] eisdem *A* 7 regione *AOB* ad] ut *XZ* (*non Y*) emimonti] *P*, ei monti *H*, emi montis *VX*, hemi montis *AYZ*, enim montis *OB* sed] sedet *B* 8 pauper ABX^b nihilque habundans] quae non habundat *B*, nulloque abundans *A* armento *B*, armentis *A* diuersis *HPV* pascuis *A* 9 siluamque *O* lignarum] *HPVO*, lignorum *ABXY* parum] p. habens *B* citerarumque] *HP*, ceterarumque *VYZ*, ceterorumque *X*, ceterarum *AB*, ceterorum *O* terras fecundas] terra fecunda *A*, in terras fecundas *O*, est terra secunda *B* 10 certi eorum] certe *A* cognuscent *P*, cognoscunt *A* uicinis locis (locis *om.* A^a) *ABXY* nam *om. A* 11 l. aluntur pl.] pl. l. utuntur *A* 12 agimus] agitur *OB* reuertamus *B* id est] idem *O* ostrogothorum *X* 13 uulamier *O* germani] *HPV*, germanis *OBXY*, germano *A* theudimer *X*, theudimir *YZ*, theodemir *AOB* et uuidemer *O*, et uuidimir *B*, et uidimer *X*, et uidimir *Z*, et uindimir *Y*, *om. HPVA* 14 diuisi loco *A* consilio *AXYZ* unita] uniti *A*, habuerunt unita *B* ualamir *A* scarniumgam *HPV* aquam nigram *OB*, aquae nigrae *XYZ* 15 theudemer *X*, theudimir *Y*, teudemir *A*, theodemir *OB* lacum] locum A^a, loca *XYZ* pelsodis *B*, pelsoif *X* uidemir *A* manebat *AOBXY* 16 dominationi *P* fucacia *HPV*, fugatia *O* mancipia] mantia *O* 17 ignaresque *O* ualamir *AXY*, uualamir *B* inruerint *O* 18 fatigatos *AB* 19 fugam *ABXY* conuersa *A* peterent *OB* danabri] *H*, danubri *PVO*, danubii *AB*, danapri *XYZ* 20 amnies *P* quam] que *O*, quem *AXYZ* eo namque] eoque *OB* 21 ad] cum ad *B* fratres thiudimeri *P*, fratres theodemeri *O*, fratrem theodemerem *B*, fratres (*om.* th.) *A*, theudimeri (*om.* fr.) *X*, theudimiris (*om.* fr.) *Y*: Thiodimer *Paulus* gaudii] gaudia *OXYZ* n. direxit sed] n. direxisset *OB*, cum nuntium direxisset *XY* eo] e *O*, et *A*

1) *cf. Socrates hist. eccl. 4, 33:* Οὐλφίλας ὁ τῶν Γότθων ἐπίσκοπος γράμματα ἐφεῦρε Γοτθικά.

LII feliciorem in domo Thiudimer repperit gaudium. ipso si quidem die Theodoricus eius filius, quamvis de Erelieva concubina, bonae tamen spei puerolus natus erat.
270 post tempus ergo non multum rex Valamir eiusque germani Thiudemir et Vidimir, consueta dum tardarent dona a principe Marciano, quae ad instar strenuae acciperent et pacis foedera custodirent, missa legatione ad imperatorem vident Theodericum Tri- 5 arii filium, et hunc genere Gothico, alia tamen stirpe, non Amala procreatum, omnino florentem cum suis, Romanorumque amicitiis iunctum et annua sollemnia consequen-
271 tem, et se tantum despici. ilico furore commoti arma arripiunt et Illyricum pene totum discurrentes in praeda devastant. sed statim imperator animo mutato ad pristinam recurrit amicitiam missaque legatione tam praeterita cum instantibus munera tribuit 10 quam etiam de futuro sine aliqua controversia tribuere compromittit, pacisque obsidem ab eis, quem supra rettulimus, Theodoricum, infantulum Thiudimeris accipit; qui iam septem annorum incrementa conscendens octavum intraverat annum. quem dum pater cunctatur dare, patruus Valamir extitit supplicator tantum, ut pax firma inter Romanos Gothosque maneret. datus igitur Theodoricus obses a Gothis duciturque ad 15 urbem Constantinopolitanam Leoni principi, et, quia puerulos elegans erat, meruit gratiam imperialem habere.

LIII 272 Postquam ergo firma pax Gothorum cum Romanis effecta est, videntes Gothi non sibi sufficere ea quae ab imperatore acciperent simulque solitam cupientes ostentare virtutem, coeperunt vicinas gentes circumcirca praedari, primum contra Sadagis, qui 20 interiorem Pannoniam possidebant, arma moventes. quod ubi rex Hunnorum Dintzic filius Attilae cognovisset, collectis secum qui adhuc videbantur quamvis pauci eius tamen sub imperio remansisse Vltzinzures, Angisciros, Bittugures, Bardores, venientesque ad Basianam Pannoniae civitatem eamque circumvallans fines eius coepit praedare.
273 quod conperto Gothi ibi, ubi erant, expeditionemque solventes, quam contra Sadagis 25 collegerant, in Hunnos convertunt et sic eos suis a finibus inglorios pepulerunt, ut iam ex illo tempore qui remanserunt Hunni et usque actenus Gothorum arma formident.

H P V A O B X (Y Z). Paulus l. c. (ad 15 maneret).

1 feliciorem] felicius *ABXY* theodemeris *OB*, theudimeri *X*, theudimeris *Y*, teodemir *A* ipsi *A* theodoricus] *H (plerumque) P (plerumque)*, t(h)eodericus *VAOB(plerumque)XY* 2 erelieua] herilieua *X*, herili sua *Y:* Arileua *Paulus 15 [16], 14,* Ereriliua *Anon. Vales. 58* puerolus] *HP*, puerulus *VAOBXY* erat] est *A* 3 ergo *om. A* uualemer *B* theodimer *O*, theodemer *B*, theudimer *X*, theudimir *Y*, theudemer *Z*, teudemir *A* uuidimer *OB*, uidimer *XZ*, uindimir *Y*, uidemir *A* 4 dona a (a *om. O*) pr.] a pr. d. *A* strenuae] *HPVAXY*, strinuae *O*, strennuae *B* acceperent *P*, acciperunt *O*, gentes acceperunt *B* 5 et pacis] ut paucis B^a, ut pacis B^b custodierent *P* ligatione *O* 6 hunc] gunc *O*, huno *A* gothorum *X* 7 cum] con *O* 8 ilico] illo *A* furori *V* corripiunt *A* hirillicum *A* totam *A* 9 praedam *OB* commutato *A* 10 recurrunt *O* 11 sine] in sine P^a contrauersia *H*, controuarsia *O* 12 eis] eo *A* thedericum V^a infantolum *O* theudimeris *Y*, theodemeris *OB*, theodemiris *A*, theodemeri *X*, theudimeri *Z* accipit] *AY*, accepit *B*, accipiunt *HPVOXZ* 13 conscindens *O* 14 cunctaretur dare *A*, cunctatur daret *O*, cunctatus daret *B* uualamer *OB* 15 datur *XY* thedericus *V*, theodericos *O* obses a gothis] obses *A*, obsessa gothos *O* que *om. AB* ad urbem const. (constantinopolititanam *P*)] constantinopolim *A* 16 principem *O* puerulos] $HPVO^a$, puerolus O^b, puerulus *ABXY* eligans *O* 19 sibi *om. A* acceperent *P*, acciperint *O*, acceperant *XY*, acceperunt *A* simulque solitam] *HPVAXYZ*, solatia simulque *OB* 20 predare *O* primo *OB* satagis *O*, satagas *B*, sadages *XZ*, sagades *Y*, sadares *A* 21 possedebant *O* dindzic *X*, dindzich *YZ*, dinzio *OB:* Δέγγιζιχ *apud Priscum fr. 36. 38 p. 107. 108 Muell.* 23 ultzinzures] $HPVX^bYZ$, ultzinzumes X^a, ulzinzures *A*, ulzingures *O*, ultzingures *B* angiscires *B* bittugores *OB*, burtugures *A* bardares *A* uenientesque] uenientes *O*, ueniensque *AX*, ueniens *B* 24 basianam pann.] *HPVXYZ*, bassianam pannoniae (-niam O^a) *OB*, pann. basianam *A* praedari *ABX* 25 quo *ABXY* ibi *om. AOB* sadages *AXZ*, sagades *Y*, satagas *B* 26 colligerant *O*, collegerunt *B* a suis *A* ingloriosos *A* 27 illo] ill (*sic*) *O* formidarent *XY*

quiescente vero tandem Hunnorum gente a Gothis Hunumundus Suavorum dux dum ad depraedandas Dalmatias transit, armenta Gothorum in campis errantia depraedavit, quia Dalmatia Suaviae vicina erat nec a Pannonios fines multum distabat, praesertim ubi tunc Gothi residebant. quid plurimum? Hunimundus cum Suavis vastatis Dalmatiis ad sua revertens, Thiudimer germanus Valameris regis Gothorum non tantum iacturam armentorum dolens quantum metuens, ne Suavi, si inpune hoc lucrarentur, ad maiorem licentiam prosilirent, sic vigilavit in eorum transitu, ut intempesta nocte dormientes invaderet ad lacum Pelsodis consertoque inopinato proelio ita eos oppressit, ut etiam ipsum regem Hunimundum captum omnem exercitum eius, qui gladio evadissent, Gothorum subderet servituti. et dum multum esset amator misericordiae, facta ultione veniam condonavit reconciliatusque cum Suavis eundem, quem ceperat, adoptans sibi filium, remisit cum suis in Suavia. sed ille inmemor paternae gratiae post aliquod tempus conceptum dolum parturiens Scirorumque gente incitans, qui tunc super Danubium consedebant et cum Gothis pacifice morabantur, quatenus scissi ab eorum foedere secumque iuncti in arma prosilerent gentemque Gothorum invaderent. tunc Gothis nihil mali sperantibus, praesertim de utrisque amicis vicinis confisi, bellum exurgit ex inproviso coactique necessitate ad arma confugiunt solitoque certamine arrepto se suaque iniuria ulciscuntur. in eo si quidem proelio rex eorum Valamir dum equo insidens ad cohortandos suos ante aciem curreret, proturbatus equus corruit sessoremque suum deiecit, qui mox inimicorum lanceis confossus interemptus est [1]). Gothi vero tam regis sui mortem quam suam iniuriam a rebellionibus exigentes ita sunt proeliati, ut pene de gente Scirorum nisi qui nomen ipsud ferrent, et hi cum dedecore, non remansissent: sic omnes extincti sunt. (LIII; 274; 5; 10; 275; 15; 276; 20)

Quorum exitio Suavorum reges Hunimundus et Halaricus vereti, in Gothos arma moverunt freti auxilio Sarmatarum, qui cum Beuca et Babai regibus suis auxiliarii ei advenissent, ipsasque Scirorum reliquias quasi ad ultionem suam acrius pugnaturos (LIV 277; 25)

H P V A O B X (Y Z). Paulus h. R. 15, 12 (a 18 in eo).

1 gentem *O* hunumundus] *HPV*, hunnomundus **** *O in extrema pagina*, hunnimundus *B*, hunimundus *AXY* sueuorum *A* ad predandas *AOBXY* 2 depraedatur *A* 3 dalmatia suauiae] *XY*, dalmaci suauiae *Z*, dalmatias suauiae *HPV*, dalmatia suaeuia *A*, dalmatiis suauia *OB* uecina *O* a pannonios (appannonios *P*) fines] *HPV*, a pannoniis finibus *AOBXYZ* praese**** (praesertim V^b) V^a 4 resedebant *VO* hun(n)imundo *AB* sueuis *A* 5 reuertente *AB* theodemir *O*, theodomer *B*, theudimer *XZ*, theudimir *Y*, theudemir *A* hunalameris *O*, ualemir *A* 6 armorum *A* ne] nec O^a suaui (sueui *A*) si inpune (inpone *O*) h. l.] *AOB*, suauis inpune hoc lucrarentur *HPV*, suaui impune (imp. *om. Y*) hoc lucr. et *XYZ* 8 indaderet *V* 9 etiam] iam *O* ipso rege hun(n)imundo capto *AB* gladio euadissent] *HPV*, gladium euasissent (euassissent *O*) *AOBXY* 11 sueuis *A* eodem *O* coeperat *HV* 12 suauiam *OBXY*, sueuiam *A* gradiae *P* 13 que *om. B* gentem *AOBXY* incitauit *B* supra *OB* 14 consedebant] *HPVO*, considebant AB^bXY, considerabant B^a pacifice] *HOB*, pacifici *PVAXYZ* scisci *O* 15 se*cumque *O* iuncti in] iunctum *A* prosilerent] *HPV*, prosilirent *AOBXY* 16 de *om. O* confisis *B* 17 exurgit] insurgit *OBXY*, surgit *A* ex *om. XYZ* certamen in arreptum *O*, certamen arreptum *XYZ* 18 suamque iniuriam *AOBXY* eorum *om. XYZ* uualamir *O*, uuallamer *B* 19 adeo hort. B^a 20 de*iecit *O* lanceis] *AOBXY*, lances *HPV* confessus O^a intertemptus *O* 21 a *om. XZ (non Y)* ita . . . 22 de gente *om. XYZ* sunt] sut V^a 22 ipsum *ABXY* hi] hic *OB* 23 sic o. extincti sunt] sic o. extin(c)xerunt *OBXY*, ita sunt o. extincti *A* 24 exitio] *HPVAXYZ*, exitium *O*, exitum *B* sueuorum *A* hu*nimundus *V*, hunnimundus *B*, hunimunmundus *O* uereti] *HPVO*, ueriti *ABXY* 25 auxiliis armatarum *B* beuga *OB* auxiliarii ei] *HPV*, auxiliariis eius *O*, auxiliariis eorum *B*, auxiliariis *XY*, auxiliarii *A* 26 aduenissent] deuenissent *OB* ipsisque sc. reliquiis *XZ* adulationem *X* pugnaturos] *HPVA*, pugnaturus *O*, pugnaturas *B*, pugnaturis *XYZ*

1) *Horum et sequentium epitomam dat Iordanes in Romanis c. 347.*

LIV accersientes cum Edica et Hunuulfo eorum primatibus habuerunt simul secum tam Gepidas quam ex gente Rugorum non parva solacia, ceterisque hinc inde collectis ingentem multitudinem adgregantes ad amnem Bolia in Pannoniis castra metati sunt. 278 Gothi tunc Valamero defuncto ad fratrem eius Thiudimer confugerunt. qui quamvis dudum cum fratribus regnans, tamen auctioris potestatis insignia sumens, Vidimer fratre iuniore accito et cum ipso curas belli partitus, coactus ad arma prosilivit; consertoque proelio superior pars invenitur Gothorum, adeo ut campus inimicorum corruentium cruore madefactus ut rubrum pelagus appareret armaque et cadavera in modum collium tumulata campum plus per decem milibus oppleverunt. 279 quod Gothi cernentes, ineffabili exultatione laetantur, eo quod et regis sui Valameris sanguinem et suam iniuriam cum maxima inimicorum strage ulciscerentur. de vero innumeranda variaque multitudine hostium qui valuit evadere, perquaquam effugati vix ad sua inglorii pervenerunt.

LV 280 Post certum vero tempus instanti hiemali frigore amnemque Danubii solite congelato — nam istiusmodi fluvius ille congelascit, ut in silicis modum pedestrem vehat exercitum plaustraque et traculas vel quidquid vehiculi fuerit, nec cumbarum indigeat lintres — sic ergo eum gelatum Thiodimer Gothorum rex cernens pedestrem ducit exercitum emensoque Danubio Suavis inprovisus a tergo apparuit. nam regio illa Suavorum ab oriente Baibaros habet, ab occidente Francos, a meridie Burgundzones, a septentrione Thuringos. 281 quibus Suavis tunc iuncti aderant etiam Alamanni ipsique Alpes erectos omnino regentes, unde nonnulla fluenta Danubium influunt nimio cum sonu vergentia. hic ergo taliterque munito loco rex Thiudimer hiemis tempore Gothorum ductavit exercitum, et tam Suavorum gente quam etiam Alamannorum, utrasque ad invicem foederatas, devicit, vastavit et pene subegit. inde quoque victor ad proprias sedes, id est Pannonias revertens Theodoricum filium suum, quem Constantinopolim obsidem dederat, a Leone imperatore remissum cum magnis muneribus gratanter excepit. 282 qui Theodoricus iam aduliscentiae annos contingens expleta pueritia, decem et

---

H P V A O B X (*Y Z*). *Paulus h. R. 15, 12* (*ad* 4 confugerunt).

1 arcessientes *A* hunuulfo] hunulfo *A*, unulfo *OB* secum tam] secutam *XZ* (*non Y*) gepidas quam] gepidarum tam (*sic*) *XYZ* 2 ex gente] *BXY*, exigente *O*, gente *HPV*, et gentem *A* rucorum *HPV* ceterosque h. i. collectos (-tus O^a) *O* 3 amnem] abnen *O* bolia] boliam *B*, boliani *O* pannonis *O* 4 ualamiro *OX*, uualamiro *B*, ualamire *A*, uelamire *Y* theodemer *OB*, theodimer *X*, theudimir *YZ*, teudemir *A* 5 regnans] regnum *XZ*, regnum tenuisset *Y* auctioris] *ABXY*, auctoris *HPV*, actioris (*ut vid.*) O^a, altioris O^b insigna *O* sumen *P* uidimeri *O*, uuidimeri *B*, uidemir *A* iuniori *B* 6 et cum] cum et *X*, cum *A* coatus *O* prosiliuit] *HPOXY*, prosiluit *VAB* 7 goth. inu. *A* *ante* corr. *litura XVI fere litt. B* 9 cumulata *B* plus per decem milibus] per decem milia *XYZ*, plus decem milibus *AB* 10 eo] ** V^a et *om. AOB* reges *O* sui] si *O* uallameris *B*, ualamiris *A* 11 maxima] maximo *X*, magna *Y* ulcisceretur *O* de uero innumerabili *XY*, de innumerabili uero *A* 12 ualuerunt *AB* perquaqnam] perquaque *A*, *om. OB* sua] *AOBXY*, suam *HPV* inglororii *HPV* 13 uero certum *B* hiemeali *O* amneque *ABXY* 14 ille congelascit] ita congelescit *A*, ita rigiscit *O*, ita rigescit B^b, ita gigescit B^a ut in] in in *X*, ut *A* ueh. ex. ped. (pedestres *O*) *OB* 15 traculas] triaculas *OB*, tragulas *XY*, trahulas *A* fuerit n. c. (cymb. *Y*, cimb. *X*) indigeat lintres (lintre *B*, lintribus *A*)] futres *mediis omissis V* 16 theodimir *O*, theodemer *B*, theudimir *YZ*, theudimer *X*, teudemir *A* rex goth. *A* ducit *om. O* 17 sueuis *A* a (e *P*) tergo app.] app. a tergo *XY* 18 sueuorum *A* baibaros] *HPVXYZ*, baiobaros (-rus O^a) *OB*, baioarios *A* burgundzones] *HPVXY*, burgundiones AOB^b, burgundines B^a 19 tlorincos (*ut vid.*) *O*, thoringos *BY*, toringos *AX* sueuis *A* iuncti] iniuncti *XY* etiam *om. A* alamanni] alemanni *B*, ademandi *XYZ* 20 erectas *AB*, effectos *XYZ* danubium] *HPVAXYZ*, danubio *OB* 21 sonu] *HPV*, sona A^a, sono A^bOB, sonitu *XYZ* que *om. B* theodimir *O*, theodemer *B*, theudimer *XZ*, theudimir *Y*, teudemir *A* 22 sueuorum *A* gente] *HPV*, gentem *AOBXY* alamannorum] *A*, alemannorum *B*, alanorum *HPVOXYZ* utraque V^a 24 thodericum *OB* const.] in const. *O* 25 obsedem *O* remissum (demissum *XZ*, dimissum *Y*) cum magnis] *rel. et* O^2, remis********** O^1 26 excepit] excipiunt *O*, recepit *XYZ*

octo annos peragens, ascitis certis ex satellitibus patris et ex populo amatores sibi clien- LV
tesque consocians, paene sex milia viros, cum quibus inconscio patre emenso Danubio
super Babai Sarmatarum rege discurrit, qui tunc de Camundo duce Romanorum victoria
potitus superbiae tumore regnabat, eoque superveniens Theodoricus interemit familiaque
5 et censu depraedans ad genitorem suum cum victoria repedavit. Singidunum dehinc
civitatem, quam ipsi Sarmatae occupassent, invadens, non Romanis reddidit, sed suae
subdedit dicioni.

Minuentibus deinde hinc inde vicinarum gentium spoliis coepit et Gothis victus LVI 283
vestitusque deesse et hominibus, quibus dudum bella alimonia prestitissent, pax coepit
10 esse contraria, omnesque cum magno clamore ad regem Thiudimer accedentes Gothi
orant, quacumque parte vellit, tantum ductaret exercitum. qui accito germano missa-
que sorte hortatus est, ut ille in parte Italiae, ubi tunc Glycerius regnabat imperator,
ipse vero sicut fortior ad fortiorem regnum accederet Orientalem: quod et factum est.
et mox Vidimer Italiae terras intravit, extremum fati munus reddens rebus excessit 284
15 humanis, successorem relinquens Vidimer filium suumque synonymum. quem Glycerius
imperator muneribus datis de Italia ad Gallias transtulit, quae a diversis circumcirca
gentibus praemebantur, asserens vicinos ibi Vesegothas eorum parentes regnare. quid
multum? Vidimer acceptis muneribus simulque mandata a Glycerio imperatore Gallias
tendit seseque cum parentibus Vesegothis iungens unum corpus efficiunt, ut dudum
20 fuerant, et sic Gallias Spaniasque tenentes suo iuri defendunt, ut nullus ibi alius
prevaleret.

Thiudimer autem, frater senior, cum suis transit Saum amnem Sarmatis militi- 285
busque interminans bellum, si aliqui ei obstaret. quod illi verentes quiescunt, immo
nec praevalent ad tantam multitudinem. videns Thiudimer undique sibi prospera pro-
25 venire, Naissum primam urbem invadit Illyrici filioque suo Theodorico sociatis Astat
et Invilia comitibus per castro Herculis transmisit Vlpiana. qui venientes tam eam 286
quam Stobis mox in deditione accipiunt nonullaque loca Illyrici inaccessibilia sibi

---

H P V A O B X (*Y Z*). *Paulus h. R. 15, 12 sq.* (*a* 10 omnesque).

1 otauo (*sic*) decimo anno peragens *O*, octauum decimum annum (annos *A*) peragens *AB* ascitis] arcitis *Z*, accitis *X*, accersitis *Y* certis ex *om. OB* asellitibus *O* et *om. OB* 2 consociauit *B* paene] *H hic* sex m.] ex m. *O*, uii *A* inconscio] in consilio *XZ*, inconsulto *Y*, inscio *A* 3 babai] ba *O* sarmatorum *O* regem *ABXY* 4 superuiae *P* eoque] *HPV*, eumque *AOBXY* theodericos *O* familiamque et censum *AOBXY* 5 ienitorem *O* singidonum *OB* 6 occupassens *O*, occupauerant *A* reddedit *P* 7 subdedit] *HPO*, subdidit *VABXY* 9 alimonia] *HPVO*, alimoniam *ABXY* prestetissent *P*, prestitissens *O* 10 theodemir *OB*, theodimer *X*, theudimer *Z*, theudimir *Y*, theudemir *A* 11 orant] erant A^a uellit] *HPV*, uellet *OBXY*, uelit *A* tantum *om. OB* 12 hortatus] orta *O*, hortata *B* est] que *X* partem *ABX*, patem *Y* glycerius] glizerius *A*, cliterius *O* 13 sicut] seut *O*, ceu *B* fortiorem] fortius *ABXY* orientale *BXY*, id est orientale *A* quod] quidem *O*, quidem quod *B* 14 mox] mox ut *XY* uindimer *XZ*, uindimir *Y*, uidemir *A* terr. it. *A* terras intrauit] *in litura* O^2 15 relinquens] r. regni OB^b uidemer *PV*, uidemir *A*, *om. XYZ* suum] sui *XYZ* que *om. A*, que synonymum *om. OB* glizerius *A*, clicerius *O* 16 italiae A^a a diuersis] aduersis *OXY* 17 gentibus *om. XYZ* praemebantur] *HXY*, praemebatur *PV*, premebatur *AOB* ibi] sibi *AOB* uuisigothos *XY* 18 multum] multa *OBXY* uindimer *XZ*, uindimir *Y*, uidemir *A* acceptas X^a mandatis *ABXY* a *om. O* 19 unum] unum cum eis *B* efficitur *B* ut dudum fuerant *om. OB* 20 hispaniasque *ABXY* iure *OBXY* ibi] sibi *OB* 22 theodemer *OB*, theudimer *XZ*, theudimir *Y*, teudemir *A* autem] au *O*, enim *XY* saum amnem] *HPVAOB*, padum *XYZ* 23 que *om. OB* bellum *om. XYZ* aliquis *AXY* ei obstaret] optaret *O*, optarent *B* 24 theodemer *OB*, theodimer *X*, theudimer *Z*, theudimir *Y*, teudemir *A* 25 naisum *OBXYZ* prima *O* inuadet *O* illyri *H*, illiricis *XYZ* sociatus *B* adstat *OB*, artat *XYZ* 26 inuilia] inuillam *B*, in uigilia *XYZ* comites *B* castro] *HPV*, castrum *AOBXY* hirculis *O* ulpianam *ABXY* 27 quam stobis] *scripsi*, quamestobis *OXY*, quammestobis *HPV*, quam mestoliis *A*, quam et opes *B* deditione] *HPV*, dedicationem O^a, deditionem AO^bBXY nonullaque] *HP*, nonnullaque *VAOBXY* inaccessebilia *O*

LVI primum tunc pervia faciunt. nam Eracleam et Larissam civitates Thessaliae primum praedas ereptas, dehinc ipsas iure bellico potiuntur. Thiudimer vero rex animadvertens felicitatem suam quam etiam filii nec his tantum contentus, egrediens Naisitanam urbem paucis ad custodiam derelictis ipse Thessalonicam petiit, in qua Helarianus 287 patricius a principe directus cum exercitu morabatur. qui dum videret vallo muniri 5 Thessalonicam nec se eorum conatibus posse resistere, missa legatione ad Thiudimer regem muneribusque oblatis ab excidione eum urbis retorquet initoque foedere Romanus ductor cum Gothis loca eis iam sponte, quae incolerent, tradidit, id est Cerru, 288 Pellas, Europa, Mediana, Petina, Bereu et alia quae Sium vocatur. ubi Gothi cum rege suo armis depositis composita pace quiescunt. nec diu post haec et rex Thiu- 10 dimer in civitate Cerras fatale egritudine occupatus vocatis Gothis Theodoricum filium regni sui designat heredem et ipse mox rebus humanis excessit.

LVII 289 Theodorico vero gentis suae regem audiens ordinato imperator Zeno grate suscepit eique evocaturia destinata ad se in urbe venire precepit, dignoque suscipiens honore inter proceres sui palatii conlocavit. et post aliquod tempus ad ampliandum 15 honorem eius in arma sibi eum filium adoptavit de suisque stipendiis triumphum in urbe donavit, factusque consul ordinarius, quod summum bonum primumque in mundo decus edicitur[1]; nec tantum hoc, sed etiam et equestrem statuam ad famam tanti 290 viri ante regiam palatii conlocavit. inter haec ergo Theodoricus Zenonis imperio foedere sociatus, dum ipse in urbe omnibus bonis frueretur gentemque suam in Illyrico, ut 20

H P V A O B X (Y Z). Rav. 4, 9 p. 197 ad v. 9: non longe a . . . Thessalonica sunt civitates id est Ceras Europa Mediana Petina (*al.* penna) Bireum Quaesium. *Paulus l. c. Freculfus 2, 5, 18* (*a* 17 consul).

1 tunc pr. *OB* peruiam *O* eracleam] *AO*, eracliam *B*, aracleam *HV*, aradeam *P*, heracleam *XYZ* ciuitatem tessaliae *O* 2 praedas ereptas] H^bP^bV, praeda**reptas H^a, ****** ereptas P^a, preda cepta *O*, praeda capta *B*, praedis ereptis *AXYZ* dehinc ipsis *XY*, *om. OB* patiuntur A^a theodemir *OB*, theodimer *X*, theudimer *Z*, theudimir *Y*, teudemir *A* 3 fel.] tam fel. *A* filii] sibi *XYZ* his] hac *OB* tantum] tamen *B* contemptus *A* *post* egrediens *litura sex fere litt. H* naissitana urbe *A* 4 pacis *O* ipsi *O* petiit] petit *A*, impetit *B*, inpedit *O* quam *X* helarianus] *HPVX*, elarianus *A*, hilarianus *Z*, hylarianus *Y*, elarius *OB* 5 dum] cum *A* 6 thessallonicam *P* ligacione a th. rege *O* theodimer *X*, theodemer *B*, theudimir *Y*, teudemir *A* 7 que *om. AOB* excidione] obsidione *B*, excidio *A* orbis *O* 8 quae] *AOBXY*, qua *HPV* incolerint *O* tradedit *PO* cerru pellas] *HPVXY*, cero pellas *OB*, cerra pallas *A*: Ceras *Rav.*: *intelleguntur Cyrrhus et Pella oppida Macedoniae primae sibi vicina* 9 europa] *HPV cum Rav.*, eorupa *O*, europam *BXY*, eropa *A*: *intellegitur Europus eiusdem provinciae* medianam *ABXY*: *significatur Methone eiusdem provinciae* petinam bereum *B*, retina bercum (-chum *YZ*) *XYZ*: *intelleguntur Pydna et Beroea oppida item eiusdem provinciae, quae recto quoque ordine disposita sunt* sium] suith *A*: *est opinor* Δῖος, *ut Scandza scribitur pro Scandia* uocantur *B* 10 theodimer *OX*, theodemer *B*, theudimer *Z*, theudimir *Y*, teudemir *A* 11 cerrus *XYZ* fatale] *HPVO*, fatali *ABXY* occupatis A^a uocatis] *in transitu a pagina ad paginam om. O* 12 designant *O* 13 theodorico] *HP*, theoderico *V*, theodericum *AOBXY* genti *OB* ordinato imperator zeno] *HPV*, ordinatum imp. zenon *B*, ordinatum imp. zenum *O*, imp. zenon (zeno *A*) ordinatum *AX*, imp. zenon (*om.* ordinato) *YZ* gratus *O*, gratum *B*, **** (grate X^2) X^1 14 eique euocaturia] *HPV*, eiquetuocatoria *O*, eique (*om.* B^a) euocatoria *BXY*, eumque euocatoria *A* se] se eum *A* ube *A*, urbem *VOBXY* 15 ampliendum *O* 16 armis *XYZ* 17 urbem *O* factusque] factusque est O^2B quod] quam *XY*, quem *Z* primumque] primo *XY*, que *O*, *om.* ('*hic erat lacuna*') *Z* decus in mundo dicitur *A* 18 etiam et (et *om. AOB*) equestrem (-tre *O*)] *libri*, et equestrem *Freculfus*, aeream ei equestrem *aut legit Paulus 15, 13 aut propter vocabulum* etiam *inepte repetitum legendum esse coniecit*: in tantum, ut . . . eum fascibus sublimaret . . . aereamque illi equestrem statuam ante suum palatium collocaret: *sed apud Iordanem talia non offendunt* 19 ante] contra *XZ* theodoricus] *H*, theodericus *P et rel.* 20 bon. omn. *OB* sua *O* hillirico *O*

---

1) *Roman. 348 eadem narrantur propius accedentia ad Marcellinum.*

diximus, residentem non omnino idoneam aut refertam audiret, elegit potius solito more LVII
gentis suae labore querere victum quam ipse otiose frui regni Romani bona et gentem
suam mediocriter victitare, secumque deliberans ad principem ait: 'quamvis nihil deest
'nobis imperio vestro famulantibus, tamen, si dignum ducit pietas vestra, desiderium
5 'mei cordis libenter exaudiat'. cumque ei, ut solebat, familiariter facultas fuisset 291
loquendi concessa: 'Hesperia', inquid, 'plaga, quae dudum decessorum prodecessorum-
'que vestrorum regimine gubernata est, et urbs illa caput orbis et domina quare nunc
'sub regis Thorcilingorum Rogorumque tyrranide fluctuatur? dirige me cum gente
'mea, si praecepis, ut et hic expensarum pondere careas et ibi, si adiutus a domino
10 'vicero, fama vestrae pietatis inradiet. expedit namque, ut ego, qui sum servus
'vester et filius, si vicero, vobis donantibus regnum illud possedeam; haut ille, quem
'non nostis, tyrranico iugo senatum vestrum partemque rei publicae captivitatis servitio
'premat. ego enim si vicero, vestro dono vestroque munere possedebo; si victus
'fuero, vestra pietas nihil amittit, immo, ut diximus, lucratur expensas'[1]. quo au- 292
15 dito quamvis egrae ferret imperator discessum eius, nolens tamen eum contristare an-
nuit quae poscebat, magnisque ditatum muneribus dimisit a se, senatum populumque
ei commendans Romanum[2]. igitur egressus urbe regia Theodoricus et ad suos rever-
tens omnem gentem Gothorum, qui tamen ei prebuerunt consensum, Hesperiam tendit
rectoque itinere per Sirmis ascendit vicina Pannoniae, indeque Venetiarum fines in-
20 gressus ad Pontem Sontii nuncupatum castra metatus est. cumque ibi ad reficienda 293
corpora hominum iumentorumque aliquanto tempore resedisset, Odoacer armatum contra
eum direxit exercitum. quem ille ad campos Veronenses occurrens magno strage de-
levit[3] castraque soluta finibus Italiae cum potiore audacia intrat, transactoque Pado
amne ad Ravennam regiam urbem castra componit tertio fere miliario ab urbe locus,

H P V A O B X (*Y Z*). *Paulus l. c. Freculfus l. c.* (*ad* 24 componit).

1 resedentem *O* idoniam *O* 2 otiosus *A* bonis *AXY* 4 uestro] tuo *A* tamen] tantum *XZ* (*non Y*) 5 ei *om. XYZ* familiari *V* 6 loquendi *om. OB* quae] qui *O* prodecessoremque *O*, praedecessorumque *XYZ* 7 gobernata *P* urbis *O* 8 thorcilingorum] *HPVBXYZ*, torc. *A*, thorcilinguorum *O* rogorumque] *HPV Frec.*, rogorque *X*, rotgorumque *YZ*, rugorumque *A*, et rugorum *OB* fluctuat *AOB* 9 praecepis] *HPV*, praecipis *AOBXY* et hic] *HPVAXYZ Frec.*, hic *OB* a d. adi. fuero uicero f. piet. u. *A* 10 inradietur *Frec.* ego] et ego *A* 11 possedeam] *HPVO*, possideam *ABXY* haut] *OB*, haud *XY*, aut *HPVA*, quam ut *Frec.* quem non nostis (nostris *O*)] hostis *Frec.* 12 tyrranico] *HP*, tyrannico *rel.* iugo] *OBXY*, iuco *HPV*, loco *A* res puplice *O* captiuatis *H* seruito V^a 13 possedebo] *HPV*, possebo *O*, possidebo *ABXY* 14 amittat *B* ut] ut ut *X* diximus] dixi *A* lucretur *XY* 15 constristare *B*, contristari *A* 18 omnem g.] cum omni gente *A* qui] quae *B* tamen] tunc *XY* prebuerunt (praebuere *A*) consensum] *HPVAXY Frec.*, prebuerat concessum *O*, praebuerat consensum assumens *B* haesperiem V^a, hisperiam *O* 19 syrmis *XYZ*, sirmas *B*, Sirmos *Frec.* uicina] *HPVAB Frec.*, uicinam *XYZ*, *om. O* indeque] idemque *A* fines] partes *A* ingressus *om.* V^a 20 sontio *OB* 21 aliquo *Frec.* consedisset *XY* odouacer *OB* armatum *om. A* 22 quem] cuique *XYZ* magno str.] *HPV*, magna str. *OBXY Frec.*, strage magna *A* 23 castrisque solutis *ABXY* finibus] fines *AXY* intrauit *A*, intret *O* pade *H*, podo A^a 24 reg. urb. *om. A* componit] ponit *A* ab urbe mil. *A* locus] *HPVOX*, loco *ABY*

1) *apud Orosium 7, 43 rex Vesegotharum Vallia imp. Honorio haec mandat:* tu cum omnibus pacem habe omniumque obsides accipe: nos nobis confligimus, nobis perimus, tibi vincimus: immortalis vero quaestus erit rei publicae tuae, si utrique pereamus.

2) *cf. Anonymus Valesianus 49:* Zeno recompensans beneficiis Theodericum quem fecit patricium et consulem, donans ei multum et mittens eum ad Italiam.

3) *cf. annales Ravennates ad a. 490:* his consulibus ingressus est rex Theodericus in fossato pontis Sontis et fugit Odoacar rex de fossato et abiit in Beronam.

LVII qui appellatur Pineta. quod cernens Odoacer intus se in urbe communit; indeque subreptive noctu frequenter cum suis egrediens Gothorum exercitum inquietat[1]), et hoc
294 non semel nec iterum, sed frequenter et pene molitur toto triennio. sed frustra laborat, quia cuncta Italia dominum iam dicebat Theodoricum et illius ad nutum res illa publica obsecundabat. tantum ille solus cum paucis satellitibus et Romanos, qui 5 aderant, et fame et bello cotidie intra Ravennam laborabat. quod dum nihil proficeret,
295 missa legatione veniam supplicat[2]). cui et primum concedens Theodoricus postmodum ab hac luce privavit tertioque, ut diximus, anno ingressus sui in Italia Zenonemque imp. consultu privatum abitum suaeque gentis vestitum seponens insigne regio amictu, quasi iam Gothorum Romanorumque regnator, adsumit missaque* legatione ad Lodoin 10
296 Francorum regem filiam eius Audefledam sibi in matrimonio petit. quam ille grate libenterque concessit suosque filios Celdebertum et Heldebertum et Thiudebertum credens hac societate cum gente Gothorum inito foedere sociari. sed non adeo ad pacis concordiam profuit ista coniunctio, quia saepenumero propter Gallorum terras graviter inter se decertati sunt, numquamque Gothus Francis cessit, dum viveret Theodoricus. 15

LVIII 297 Antequam ergo de Audefledam subolem haberet, naturales ex concubina, quas genuisset adhuc in Moesia, filias, unam nomine Thiudigoto et aliam Ostrogotho. quas mox in Italiam venit, regibus vicinis in coniugio copulavit, id est unam Alarico Vese-
298 gotharum et aliam Sigismundo Burgundzonorum. de Alarico ergo natus est Amalaricus. quem avus Theodoricus in annis puerilibus utroque parente orbato dum fovet 20 atque tuetur, comperit Eutharicum Veterici filium Beretmodi et Thorismodi nepotem,

---

H P V A O B X (*Y Z*). *Paulus l. c. Freculfus 2, 5, 18* (*a* 8 tertio).

1 odouacer *B*, adouacer *O* in urbem communiit (-niuit *Y*) *XY* 2 cum suis *om. A* segrediens *P* hoc] haec *A* 3 laborabat *X* 4 quia] qui *O* nutum] uotum *OB* 5 puplica *O* ille *om. A*[1] solus] plus *XYZ* satellitibu *P* romanis *ABXY* 6 et fame] fame *A* cottidie *P* rauennam] urbem *A* quod] *OBXY*, quo *HPVA* 7 supplicat] *PVOBXY*, supplicabat *HA* concedens] *AOBXY*, condens *HPV* posmodum *O* 8 ab *om. A* sui in] *AO*, sui *HPV*, in *BXY* italiam *AOBXY* zenonemque] *HPVXYZ*, zenoneque *O*, zenonisque *B*, zenone *A* 9 imp̄] *HPVO*, imperatoris *B*, imperatorem *XY*, imperatore *A* consultu] *HV*, consultum *PO*, consulto *ABXY* priuatim *B* abitum] *HP*, habitum *VAXY*, abiti *O*, habito *B* suaeque (que *om.* B^a) gentis] gentisque suae *A* reponens *OB* regio amictu] regio amictus *O*, regi(i) amictus *AB* 10 lodoin] *PVAOBXY cum Paulo 15, 20*, loco in *H*, Lodouuic *Frec.* 11 audefledam] V^b*OB et ita Paulus l. c.*, aodefledam *HP*, ***g(?)fledam V^a, adofledam *A*, adelfledam *XZ*, aelfledam *Y* matrimonium *A* petiit *X* ille *om. X* 12 suosque] suos *B* celdebertum et] *HPVB*, celdepertum *O*, childebertum et *XY*, *om. A* heldebertum] *HAB*, heldepertum PV^b, heldibertum *X*, hildebertum *Y*, hel****tum V^a, *om. O* thiudebertum] *H*, thiudepertum *P*, thiupertum *V*, hiudipertum *O*, huidibertum *B*, theodebertum *XY*, theudebertum *Z*, teodebertum *A* 13 hac] *BXY*, ac *HPAO*, a *V* 14 concordia *O* 15 decertauerunt *A* numquamque] numquam *O*, et numquam *B*, nunquam se *X* cessit francis *A* 16 audefledam] *HPV*, audefleda *OB*, adelfleda *XYZ*, adofleda *A* ex conc. *om. A* 17 genuerat *A* filias] f. habuit *B* thiudigoto] *HPV*, tiudigotho *A*, theodicodo *O et sic Paulus 15, 20*, theudicodo *B*, thiudigotam *X*, theudigotam *Y* alia *O* ostrogotham *Y*, ostrogotam *X* quas *om. A* 18 mox] mox ut *ABXY* in *om. AXYZ* italia *O* id est *om. A* halarico *V*, alario *P* uesegothorum *O*, uuisigothorum *XY* 19 burgundzonorum] *HPV*, bungundzonorum X^b, bungundzonum X^a, burgundzonum *Y*, bergundionorum *OZ*, burgundionum *AB*, Brungundionum *Frec.* halarico *V*, hilarico *Pauli libri boni* amalarius *OB* 20 theodericus *P* (*hic*) parante *O* orbato] *HPVOXZ*, orbatum *ABY* 21 eutarium *O* uuitherici *B* beretmodi] *HPVA*, beretmundi *OB*, beremodi *X*, berimundi *Y* thorismodi] *HPVX*, torismodi *A*, thoresmundi *B*, toresmundi *O*, thorismundi *Y*

---

1) *cf. Anonymus Valesianus 54:* hoc consule (*a. 491*) exiit Odoachar rex de Ravenna nocte cum Herulis ingressus in Pineta in fossato patricii Theoderici . . . et victus Odoachar fugit Ravenna idibus Iuliis.

2) *cf. Continuator Prosperi Havniensis ad a. 493:* Odoachar pacem ab Theodorico postulans accepit, qua non diu potitus est . . . Theodoricus cum pacem cum Odoachar fecisset, ingressus est Classem IIII k. Mart. ac deinde ingressus est Ravennam, pacis specie Odoachrem interfecit.

Amalorum de stirpe descendentem, in Spania degi, iuvenili aetate prudentia et virtute LVIII
corporisque integritate pollentem. ad se eum facit venire eique Amalasuentham filiam
suam in matrimonio iungit. et ut in plenum suam progeniem dilataret, Amala- 299
fridam germanam suam matrem Theodahadi, qui postea rex fuit, Africa regi Vanda-
5 lorum coniuge dirigit Thrasamundo filiamque eius neptem suam Amalabergam Thurin-
gorum regi consociat Herminefredo. Pitzamum quoque suum comitem et inter primos 300
electum ad obtinendam Sirmiensem dirigit civitatem. quam ille expulso rege eius
Trasarico, filio Trapstilae, retenta eius matre obtinuit. inde contra Savinianum Illy-
ricum mag. mil., qui tunc cum Mundone paraverat conflictum, ad civitatem cognomine
10 Margo planum, quae inter Danubium Margumque fluminibus adiacebat, cum duobus
milibus ergo peditum, equitibus quingentis in Mundonis solacia veniens Illyricianum
exercitum demolivit. nam hic Mundo de Attilanis quondam origine descendens Gepi- 301
darum gentem fugiens ultra Danubium in incultis locis sine ullis terrae cultoribus di-
vagatus et plerisque abactoribus scamarisque et latronibus undecumque collectis tur-
15 rem quae Herta dicitur super Danubii ripam positam occupans ibique agresti ritu
praedasque innectens vicinis regem se suis grassatoribus fecerat. hunc ergo pene
desperatum et iam de traditione sua deliberantem Petza subveniens e manibus Savi-
niani eripuit, suoque regi Theodorico cum gratiarum actione fecit subiectum. non 302
minore tropeo de Francis per Ibbam, suum comitem, in Galliis adquisivit plus triginta
20 milia Francorum in proelio caesa. nam et Thiudem suum armigerum post mortem
Alarici generi tutorem in Spaniae regno Amalarici nepotis constituit. qui Amalaricus
in ipsa aduliscentia Francorum fraudibus inretitus regnum cum vita amisit. post quem
Thiudis tutor eodem regno ipse invadens, Francorum insidiosam calumniam de Spaniis

---

H (*deficit* 6 regi *foliis extremis avulsis*) *P V A O B X* (*Y Z*). *Paulus l. c.* (*ad* 6 Herminefredo). *16, 10* (*a* 18 non minore). *Freculfus l. c.* (*ad* 6 Herminefredo).

1 ex Alamalorum stirpe *Paulus 15, 20* espania *O*, hispania *ABXY* degere *AB* iuuenilia aetate *V* 2 polentem *H* ad se eum facit (*POXY*, fecit *HVAB*) u. eique] quem ad se uenire faciens eius *A* amalasuentham] *HPBXY*, amalasuentam *A*, amasuentam *O*, malasuentham *V*: Amalasuintha *Paulus l. c.* 3 in] ad *B*, *om. O* matrimoniu A^a, matrimonia A^b amalafredam *OB*, Amalafreda *Paulus l. c.* 4 theodati *OB* africa] *HPVA*, affrica *O*, africae *B*, in africam *XY* 5 coniuge] *HV*, coniugem *PAOBXY* trasamundo *PVAOY*, trassamundo *B*, transamundo *XZ*, Transemundo *Frec.* que *om. O* nepotem *A*, neptam *O* amalabergam] *libri et Pauli liber optimus et Freculfus*, maleberga *Pauli libri reliqui* turingorum *AO*, thoringorum *XYZ* 6 consociat] consortia *O* hermemfredo *B*, ermenfredo *AO et sic Paulus l. c.*, Ermenfrido *Frec.*, ermeredido *XYZ* pitzamum] P^bV, pit*amum P^a, pizzamum *A*, petzamin *B*, pitzamin *O*, pitzam *XYZ* com. suum *A* et *om. OB* 8 transarico *OB*, thrasarico *XYZ* trapstile *O et Paulus 15, 15*, trafstilae *PV*, trastil(a)e *AB*, thrastilae *XYZ* optinauit *P* indeque *OBXY* sauinianum] *PVAOXYZ*, sabianum *B* 9 mag̅ mil̅] *PV*, magistrum militum *AX*, magistro militiae *O*, magistrum miliciae *B*, *om. Y* cum *om. X* mandone *XZ* (*non Y*) a ciuitate *A* 10 margo (marco A^a) planum] *PVA*, margo plano *OBXY* margumque] marcianumque *OB* fluminibus] *PVO*, flumina *ABXY* 11 ergo *om. AB* equitibusque q. *X*, equites quingentos *O* solatii *A* 12 demolitus est *A* de *om. OB* attilani *AZ*, attilana *XY* discendens *O* 13 gente *P* in *om. XYZ* dibachatur *O*, debachatur *B* 14 plerisque] pluris *XZ*, pluribus *Y* turrem] *PVOXYZ*, turrim *AB* 15 herca *XY* que *om. A* acresti *O* 16 praedasque] *PVAX*, praedas *BYZ*, predans *O* annectens X^a crassatoribus *PVA* fecerat] occupas *O*, nuncupat *B* 17 disperatum *O* suae *O* petza] *PVX*, petzam *O*, pezza *B*, pizza *A*, pitza *Y* e] de *XY* saueniani *O*, sabiniani *B* 18 non minore tropeo (tropeum *O*, tropheo *X*)] *PVOX*, non minorem tropheum *BZ*, non minus tropheum *A*, nec minorem triumphum *Y* 19 ibbam] *PVXZ cum Paulo 16, 10*, hibbam *OB*, ibam *A*, bibam *Y* gallis adqu. *X*, galleis adquesiuit *O* trigenta *P* 20 milibus fr. in pr. cesis *AB* et thiudem] et thiodem *B*, ethiodem *O*, et theudem *A*: Thiodem *Paulus l. c.* 21 in *om. XYZ* hispaniae *ABXY* amalarici] alarici *B* instituit *O* qui . . . 22 amisit *om. B* 22 ipsam *O* aduliscentia] *PO*, adolescentia *rel.* fracorum *O* inretitos *O* postquam *B* 23 thiodis *OB*, teudis *A* eodem regno] *PVO*, eorum regnum *A*, eiusdem regnum *B*, idem regnum *XYZ* ipse] *PVAOXYZ*, ipsum *B* fracorum *O* hispaniis *ABXY*

LVIII 303 pepulit, et usque dum viveret, Vesegothas contenuit. post quem Thiudigisglosa regnum adeptus, non diu regnans defecit occisus a suis. cui succedens hactenus Agil continet regnum. contra quem Atanagildus insurgens Romani regni concitat vires, ubi et Liberius patricius cum exercitu destinatur. nec fuit in parte occidua gens, quae Theodorico, dum adviveret, aut amicitia aut subiectione non deserviret. 5

LIX 304 Sed postquam ad senium pervenisset et se in brevi ab hac luce egressurum cognusceret, convocans Gothos comites gentisque suae primates Athalaricum infantulum adhuc vix decennem, filium filiae suae Amalasuenthae, qui Eutharico patre orbatus erat, regem constituit[1], eisque in mandatis ac si testamentali voce denuntians, ut regem colerent, senatum populumque Romanum amarent principemque Orientalem 10 305 placatum semper propitiumque haberent post deum. quod praeceptum quamdiu Athalaricus rex eiusque mater adviverent, in omnibus custodientes pene per octo annos in pace regnarunt: quamvis Francis de regno puerili desperantibus, immo in contemptu habentibus bellaque parare molientibus quod pater et avus Gallias occupasset, eis concessit. cetera in pace et tranquillitate possessa. dum ergo ad spem iuventutis Atha- 15 laricus accederet, tam suam aduliscentiam quam matris viduitatem Orientis principi commendavit, sed in brevi infelicissimus inmatura morte praeventus, rebus humanis 306 excessit. tum mater, ne pro sexus sui fragilitate a Gothis sperneretur, secum deliberans, Theodahadum consubrinum suum germanitatis gratia accersitum a Tuscia, ubi privatam vitam degens in laribus propriis erat, in regno locavit. qui inmemor 20 consanguinitatis post aliquantum tempus a palatio Ravennate abstractam in insulam laci Bulsiniensis eam exilio religavit, ubi paucissimos dies in tristitia degens ab eius satellitibus in balneo strangulata est.

LX 307 Quod dum Iustinianus imperator Orientalis audisset et quasi susceptorum suorum morte ad suam iniuriam redundaret, sic est commotus[2]. eodem namque tempore de 25

P V A O B X (*Y Z*). *Paulus h. R. 16, 10* (*ad* 25 commotus).

1 uuisigothos *XYZ* contenuit] *PVO*, continuit *ABXY* thiudigisglosa] *PV*, thiudegisglosa *A*, thiodigisglossa *OB*, thiudigis tolosa (*Z*, tholosa *Y*, tolosae *X*) *XYZ* 2 occissus *O*, ossisus (*sic*) *A* 3 contenit *O*, continuit *B* athanagildus *B*, athannagildus *O*, athagildus *XYZ*, alanagildus *A*, aianagildus *PV* 4 distinatur *O* partem occiduam *O* 5 theoderici *XY* aduiuaret B^a, adhuc uiueret B^b amititiam a. subiectionem *O* 6 hac] ha *V* recessurum *XYZ* cognusceret] *PO*, cognosceret *rel.* 7 primatesque gentis suae *A* athlaricum *XY* 8 adhc *V* detennem *O* amalasuentae *A* eutherico *O*, eutarico *A* 9 eisque] eis *A* uoce] lege *A* 10 populusque *P* origentale *O* 11 pllagatum V^a, plagatum PV^b post deum *om. OB* alatharicus *O*, atharicus BX^a, athlaricus X^bYZ, atalaricus *A* 12 que *om.* B^a 13 regnauerunt *A* puerile *O* desperantibus] *fortasse* sperantibus 14 mollientibus *O* et auus] auusque *A* galliarum *A* occupassent *AX*, occupauissent *Y* 15 ceteris *A* pace et] pace *O*, pacis *B* possessis *A* adhalaricus *P*, athlaricus *XYZ*, atalaricus *A* 16 accederit *O* aduliscentiam] P^bO, aducentiam P^a, adolescentiam *VABXY* 17 morte (mortem *X*) pr. immatura *XY* 18 tum] tunc *XY* 19 theodohadum *A*, theodatum *OB et sic Paulus 16, 12*, theudahadum *X*, theudatohalum *Z* consubrinum] *PV*, consobrinum *AOBXY* germitatis *O* grata PV^a arcessitum *AO* tissia *O* 20 priuata uita *AOB* laboribus *OB* regnum *OB* 21 post] per *Z* rauennati *A* abstractam] abiit et post ea *XYZ* insula *BXYZ* 22 bulsiniensis] *PVB*, bulfiniensis *A*, bulsinensis *O*, bulsinensi *XYZ* religauit] *PVAX*, relegauit *rel.* paucissimos dies] paucissimis diebus *A*, amalasuentha (amalesuenta *X*) plures dies *XYZ* tristiciam *O* 23 balneis *XYZ* strangulata] *VBXY*, stranguilata *PO*, transgulata *A* 24 et *om. B* suorum] suum *O* 25 morte] *PVAZ*, mortem *OXY*, mors *B* redudaret V^a tempore namque *V*

---

1) *Horum et sequentium epitomam habent Romana c. 367 sq.*

2) *cf. Continuator Marcellini ad a. 534:* Theodahadus rex Gothorum Amalasuentham reginam creatricem suam de regno pulsam in insula laci Bulsiniensis occidit. cuius mortem imp. Iustinianus ut doluit, sic et ultus est.

Africa Vandalicum cum per fidelissimum suum patricium Belesarium reportasset trium- LX
phum, nec mora in ipso tempore madentibus adhuc armis cruore Vandalico contra
Gothos per eundem ducem movit procinctum. qui dux providentissimus haud secus 308
arbitratus Getarum subicere populum, nisi prius nutricem eorum occupasset Siciliam.
5 quod et factum est. Trinacriaque ingressus mox Gothi, qui Syracusanum oppidum in-
sidebant, videntes se nihil praevalere cum suo duce Sinderith ultro se Belesario dedi-
derunt. cumque ergo Romanus ductor Siciliam pervasisset, Theodahadus comperiens
Evermud generum suum cum exercitu ad fretum, quod inter Campaniam Siciliamque
interiacet et de Tyrreni maris sinu vastissimum Adriaticus aestus evolvitur, custo-
10 diendum direxit. ubi cum Evermud accessisset Regium oppidum, castra composuit. 309
nec mora deterioratam causam cernens suorum ad partes victoris paucis et fidelissimis
famulis consciis movit, ultroque se Belesarii pedes advolvens Romani regni optat ser-
vire principibus. quod Gothorum exercitus sentiens suspectum Theodahadum clamitat
regno pellendum et sibi ductorem suum Vitiges, qui armiger eius fuerat, in rege le-
15 vandum. quod et factum est; et mox in campos Barbaricos Vitiges in regno levatus 310
Romam ingreditur praemissisque Ravenna fidelissimis sibi viris Theodahadi necem
demandat. qui venientes imperata sibi perficiunt[1]) et occiso Theodahado regem qui a
rege missus adveniebat (et adhuc in campos Barbaricos erat Vitigis) populis nuntiat.
inter haec Romanus exercitus emenso freto Campaniam accedens, subversumque Nea- 311
20 polim Romae ingreditur; unde ante paucos dies rex Vitigis egressus, Ravenna pro-
fectus, Mathesuentam filiam Amalasuenthae Theodorici quondam regis neptem sibi in

---

P V A O B X (Y Z).

1 africa] terra *XYZ* uuandalicum cum *XZ*, uandalicum *PV*, uuandalicum *O*, uuandalis cum *A*, a uuandalis (uuadalis B^a) cum *B*, uuandalorum cum *Y* patricium *post* bel. *OB*, *om. A* belesar-] *PVAX* (*hoc loco* bertranium) *Y plerumque*, belisar- *OB semper* reportauit *A* 2 nec] et *XZ* (*non Y*) uandalico (uuadalico B^a) contra] uuandalorum mox super *XYZ* 3 eondem *P* dux] dum *X* prouidentissimus] $P^b VAOXY$, prouidentissumus P^a, prudentissimus *B* haud] haut *O*, aut V^a 4 arbitratus] $P^b VAO^b$, arbirtatus O^a, arbitratur *B*, arb****tus P^a, annis tribus *XYZ* subigere *AOB*, subiceret *X* 5 et *om. X* trinacriaque] *P*, trinacriamque *VBXY*, tinagriamque *O*, nam et trinacriam *A* ingresso *B*, ingressus e͘st *A* insedebant *O* 6 nil *V* sinderith] *PVX*, sinderit *A*, sinderich *OBY* ultro *om. O* 7 que *om. A* theudahadus *P*, teodohadus *A*, theodatus *OB* 8 euermut *A*, euermoth *O*, euermor *B*, euermundum *XYZ* exercitum *O*, *om.* A^a 9 interiacit *P* de] ad *XYZ* tyrreni *PV*, tirreni *A*, trinni *O* sinu uastissimum] *PV*, sinu uastissimo *A*, sinu (sinus *O*) uastissimus *OB*, sinum uastissimum ubi *XYZ* adriaticum aestum *O* euoluitur] se uoluitur *O* custodiendum] eum cust. *XYZ* 10 euermut *A*, euermoth *O*, euermor *B*, euermund *Y*, euermundus *X: Ebremud Cont. Marcell. ad a. 536*, Ἐβριμοὺθ *Procopius bell. Goth. 1, 8* regium] *VAO*, et regium *P*, ad regium *XYZ*, ad rigium *B* 11 paucis] cum paucis *B* 12 consciis *om. OB* se *om. XYZ* pedes (pedibus AX^2Y) adu. rom. *om.* X^1 13 suspecdum *A* theodohadum *Z*, theodatum *OB* 14 uitiges] *PV*, uitigis *O*, uitegis *vel* uitigis *vel* uitiges *XYZ*, uittigis (*vel* uittiges) *A*, uuitigis *B semper* fuerat] erat *X* rege] *PV*, regem *AOBXY* 15 campis barbaricis (barb. *om. Y*) *ABXY* regnum *AOB* 16 rauenna] *PVYZ*, rauennam *AOBX* theodati *OBX*, theodaadi A^a, theodoadi A^b, theodehadi *Z* 17 occisum *B* theodahado] theodato *OX*, theodatum *B*, theodoado *A*, theodehado *Z* regem] *PVB*, rege *OXY*, *om. A* qui a r. m. adu.] is qui missus ad uittigen aduenit *A* 18 et (ut *B*) adhuc in campos barbaricos (campis barbaricis *BXY*) erat *om. A* uitigis] *O*, uuitigis *B*, uitigim *V*, uitigem *PXYZ*, regem uittigen *A* nunciat *A*, nuntiant *PVOB*, annuntiant *XY* 19 subuersumque neapolim] *PV*, subuersamque neapolim *YZ*, subuersoque neapolim *O*, subuersaque neapoli *BX*, subuersa neapoli *A* 20 romae] *PV*, romam *AOBXY* rex uitigis (*vel* -ges) egr.] *PVOXY*, egr. uittigis *AB* rauenna] *PV*, rauennam *rel.* 21 maathesuentam *PV*, mathesuentham *XY* amalasuenthae] *VOY*, amalesuenthae *P*, amalesuentae *A*, amalasuentae *B*, mathesuenthae *XZ* theodor- *B* (*hic*), theoder- *P* (*hic*) nepotem *O*

---

1) *cf. Continuator Marcellini ad a. 536:* Gothorum exercitus Theodahadum regem habens suspectum Vitigis in regnum adsciscit. qui mox in campo Barbarico regnum pervasit, expeditione soluta Romam ingreditur . . . ibique residens dirigit Ravennam, Theodahadum occidit.

LX matrimonio sociarat[1]. cumque his novis nuptiis delectatus aulam regiam fovit Ravenna, Roma egressus imperialis exercitus munita utriusque Tusciae loca invadit. quod cernens per nuntios Vitiges, cum Hunila duce Gothorum manu armis conserta
312 mittit Perusia. ubi dum Magnum comitem cum parvo exercitu residentem obsessione longa evellere cupiunt, superveniente Romano exercitu ipsi evulsi et omnino 5 extincti sunt. quod audiens Vitiges ut leo furibundus omnem Gothorum exercitum congregat Ravennaque egressus Romanas arces obsidione longa fatigat. sed frustrata eius audacia post quattuordecim menses ab obsidione Romanae urbis aufugit et se ad
313 Ariminensem oppressionem praeparat. unde pari tenore frustratus fugatusque Ravenna se recepit; ubi obsessus nec mora ultro se ad partes dedit victoris cum Mathesuentha 10 iugale regiasque opes. et sic famosum regnum fortissimamque gentem diuque regnantem tandem pene duomillensimo et tricesimo anno victor gentium diversarum Iustinianus imperator per fidelissimum consulem vicit Belesarium, et perductum Vitiges Constantinopolim patricii honore donavit. ubi plus biennio demoratus imperatorisque
314 in affectu coniunctus rebus excessit humanis. Mathesuentham vero iugalem eius fratri 15 suo Germano patricio coniunxit imperator. de quibus post humatum patris Germani natus est filius idem Germanus. in quo coniuncta Aniciorum genus cum Amala stirpe spem adhuc utriusque generi domino praestante promittit.

315 Haec hucusque Getarum origo ac Amalorum nobilitas et virorum fortium facta. haec laudanda progenies laudabiliori principi cessit et fortiori duci manus dedit, cuius fama 20 nullis saeculis nullisque silebitur aetatibus, sed victor ac triumphator Iustinianus im-
316 perator et consul Belesarius Vandalici Africani Geticique dicentur. haec qui legis, scito me maiorum secutum scriptis ex eorum latissima prata paucos flores legisse, unde inquirenti pro captu ingenii mei coronam contexam. nec me quis in favorem gentis praedictae, quasi ex ipsa trahenti originem, aliqua addidisse credat, quam quae 25 legi et comperi. nec si tamen cuncta, quae de ipsis scribuntur aut referuntur, complexus sum, nec tantum ad eorum laudem quantum ad laudem eius qui vicit exponens.

P V A O B X (*Y Z*).

1 matrimonium* *O*, matrimonium *B* sociauit *XY* cumque] cum *XYZ* his] is *P*, eis *V* fouit] *PVA*, fouet *OBXY* rauennam *A* 2 rom(a)e *OB* inuadet *O* 3 unila *O*, unilam *B* ducem *B* manum armis consertam *AXYZ* 4 perusia] *PVZ*, perusiam *ABXY*, perausiam *O* dum] cum *A* -- parua exercito *O* obsidione *P* 5 ipse *O* 6 exercitu *O* 7 rauennamque *OBXY* longe A^a 8 aud. eius *X* quattuordecem *P*, quatuordecem *O* mensis *O* rom. urbis *om. A* 9 arimensem *O* tinore *O* rauenna] *PVAOXYZ*, rauennam *B* 10 uict. ded. *B* mathesuentha] *PXY*, matesuentha *A*, mathesuenta *B*, matheseuentha *V*, matesuenta *O* 11 iugale] *PV*, iogale *O*, iugali *ABXY* regiisque opibus *AXY* diuque regn. *om. XYZ* 12 tandem] eandem *OB* duodemillesimo *B* trecensimo *PVO*, trecentesimo *BY*, tricentesimo *X* 13 bel. uic. *B* 14 imperiique *A* 15 mathesuentham] *PVXY*, ma^t^hesuentam *AOB* fratri] *requiritur* fratrueli (*cf.* 77, 13. 123, 2) 16 post humatum] posthumus *B* 17 idem] id est *O*, item *B* coniunctum *XYZ* anniciorum *X* genus] *PVXYZ*, gens *AOB* amale *O* 18 adhuc] huc *X*, hucusque *Y* generi] *PV*, generis *AOBXY* 19 haec *om. OB* ac] hac *VB* amalorum] malorum *O* fort. uir. *A* haec] hac *A*, ac *B* 20 principi cessit] principessit *O* 21 nullisque] nullis *OB* silibetur *O*, delebitur *A* 22 g**eticique *O* dicent *XY* 23 secutum scriptis] *PVO*, secutum scripta *BXY*, scripta secutum *A* ex] et ex AB^b eorum] orum *O* latissima prata (frata *P*, parata *O*)] *PVO*, latissimis pratis (pratos B^a) *ABXYZ* 24 mei ing. *B*, ingenioli mei *A* contextam *BZ* 25 traenti *O*, trahentem *AB* aliqua] alia aliqua *A* addedisse *O* 26 et] *PV* aut *AOBXY* si] *PVOB*, sic *XY*, *om. A* 27 tantum] tamen *B* laudem eius] eius *AOB* uicit] uiuit *YZ* (*non X*) explicit de antiquitate getarum actusque (actibusque *XYZ*) eorum quos deuicit iustinianus imperator per fidelem rei (regi *O*) publicae belesarium (belasarium *O*) consulem *PVOXZ*, explicit historia iordanis episcopi de antiquitate et actibus getarum *Y*, explicit de antiquitate getarum actibusque eorum quos deuicit iustinianus imperator per fidelem rei publicae belisarium consulem *B*: *nulla subscr. in A*

---

1) *cf. Continuator Marcellini ad a. 536:* Ravennamque ingressus Matesuentham neptem Theodorici sibi sociam in regno plus vi copulat quam amore, *item Romana c. 373.*

INDICES.

I. INDEX PERSONARVM.

Indicem personarum ita adornavimus, ut primum enumerarentur cum imperatores Romanorum tum Amali regesque Vesegotharum secundum temporis ordinem, deinde nomina omnia secundum alphabetum remisso lectore, quatenus perveniunt, ad indices imperatorum regumque. auctorum, quos adlegat Iordanes, nomina distinximus praemisso vocabulo *cit(atur)*. in adscribendis locis auctorum reliquorum, qui de iisdem personis tractant, pro re diversa secuti sumus. primum quae nomina Iordanes sumpsit ex libris qui supersunt Hieronymi, Flori, Rufi, Ammiani, Marcellini comitis et sic deinceps nude referre satis habuimus; auctor enim infimi ordinis et perturbatus totus non dignus est, in quo ea expendantur quae traxit ex scriptoribus adhuc servatis. deinde quae per adlegationes recte illustrari non possunt similiter praetermisimus: Alarici enim, Attilae, Theoderici, Iustiniani res gestae ex eiusmodi indice peti nec possunt nec debent. ita quae restabant non multa eo consilio tractavi, ut ex adscripta eorundem hominum notitia aliunde petita Iordaniana quo pertineant satis perciperetur. — Gothica aliaque barbara nomina complura apud solum Iordanem inventa explicare ut meum non fuit, ita collega Carolus Muellenhoff ea qua excellit rerum linguarumque notitia vocabula Iordaniana Gothica pleraque illustravit.

IMPERATORES ROMANI.

AMALI REGESQVE GOTHORVM ET OSTROGOTHARVM.

1 Gapt *princeps*
|
2 Hulmul
|
3 Augis
|
4 Amal
|
5 Hisarna
|
6 Ostrogotha rex
|
7 Hunuil
|
8 Athal

9 Achiulf — 10 Oduulf

(9 Achiulf:) 11 Ansila — 12 Ediulf — 13 Vultuulf — 14 Hermanaricus rex

13 Vultuulf
|
15 Valaravans
|
17 Vinitharius rex
|
19 Vandalarius

14 Hermanaricus rex
⋮
16 Gesimundus?
⋮
18 Hunimundus rex
|
20 Thorismud
|
25 Berimud
|
30 Vetericus
|
36 Eutharicus ᴗ 33 Amalasuintha

(19 Vandalarius:) 21 Valamir — 23 Erelieva ᴗ 22 Thiudimer — 24 Vidimir

24 Vidimir
|
29 Vidimir

(23 Erelieva ᴗ 22 Thiudimer:) . . . . ᴗ 26 Theodoricus ‿ 27 Audefleda — 28 Amalafrida n. Thrasamundo regi Vandalorum

(. . . ᴗ 26 Theodoricus:) Alaricus rex Vesegotharum ‿13‿ Thiudigotho — 32 Ostrogotho n. Sigismundo regi Burgundionum

(Alaricus ᴗ Thiudigotho:) 37 Amalaricus rex Vesegotharum

(26 Theodoricus ᴗ 27 Audefleda:) 33 Amalasuintha n. Eutharico

(28 Amalafrida:) 34 Theodahadus — 35 Amalaberga n. Herminefredo regi Thuringorum

(36 Eutharicus ᴗ 33 Amalasuintha:) 38 Athalaricus rex — 39 Vitiges ᴗ Mathesuentha ᴗ Germanus

(Mathesuentha ᴗ Germanus:)
|
Germanus

Amalus, -li 64 23. 76 18. 78 1. 88 6. 96 14. 103 12. 16. 109 20. 121 16. 122 20. 123 6. 126 24. 128 6. 135 1. 138 17. 19. familia 103 12, *cf.* 64 23. gens 123 6. stirps 122 20. 128 6. 135 1. 138 17. prosapia 126 24. '*Et Theodiscis et Anglosaxonicis carminibus quondam celebrati* Amalunga *sive* Amulingas. *vox* amal *etsi mature in oblivionem abiit, sine dubio strenuum, industrium, infatigabilem significavit*'. MUELLENHOFF.

1 Gapt *princeps Amalorum* 76 16. 'Gapt, *heroum quos* Ansis (*q. v.*) *vocaverunt primum, corrupta una littera eundem esse atque Northmannorum* Gaut, *Anglosaxonum* Géat *Iacobus Grimmius opinatus est, eamque opinionem plerisque, ne dicam omnibus placuisse quis miretur, qui traditionem et Norroenam et Anglosaxonicam respexerit? tamen minus certa res est. Cassiodorius enim et Iordanes antiquas diphthongos* au *et* ai *nusquam servarunt in nominibus Goticis ex ipso usu ac sermone populi sibi notis, sed tantum in traditis aliunde; conf.* Audefleda, Gautigoth, Raumarici, Finnaithae, Aoricus (*Got.* Háuhreiks *Theod.* Hôhrîh), Argaith, Gaina *al. scripserunt in illis Goticis* o *et* e (ae) *pro* au *et* ai. *neque ad Trapstilam* (*q. v.*) *et* Θραυστίλαν *provocare licet, ut corruptum esse per librarios Goticum* u *in* p *aliquo exemplo comprobetur. habemus profecto nullum*'. MUELLENHOFF.

2 Hulmul (*al.* Humal) 76 17 *bis.* '*Ad litteras atavique regis condicionem quod attinet, comparari potest* Humli, *quem praeter Danum cum nepote aut fratre aut filio Löthero Saxo grammaticus aliique nonnulli* (*apud Langebekium 1, 27. 19. 150*) *auctorem regum Daniae fuisse perhibent, oriundum sine dubio ex cognomine illo Hunorum rege, quem cum nepote ex filia, nomine* Hlöđr, *contra Gothos proelio occubuisse Norroena fabula de Tyrfingo ense narrat. nomen ipsum obscurum, quamvis eodem* Auđhumla *vacca, si recte ita scribitur, appellata esse videatur. praeterea conf.* Augis'. MUELLENHOFF.

3 Augis 76 17 *bis.* 'Augis *vocem esse non compositam docent et priora et sequentia genealogiae nomina. ad eam tamen explicandam de adiectivo, quod ex adverbiis Goticis* andaugiba, andaugjô *facile elicias, noli cogitare, non quod obstat diphthongus* au *pro vulgari* ô *admissa* (*cf.* Gapt), *sed quoniam adiectivo illo et Theodisco* öuge *et Norroeno* eygr *maiores non utebantur nisi in compositis verbis. at si* Augis *pro* 'Agis' *ut* Augandzi *pro* 'Agadii' *perperam scriptum esse ponimus, nomine inde effecto fortasse mythologi nostri iam ad longe alias de* Gapt *et* Hulmul *opiniones pellicientur; conferantur modo ea quae Iacobus Grimmius in mythologia* (1844) p. 216—219 *disputavit. sed certi quicquam in his omnino nunquam adsequemur*'. MUELLENHOFF.

4 Amal 76 17. 18.

5 Hisarna, Hisarnis 76 18. 'Hisarnis *potiorem formam Goticam* Eisarns *indicat, sed Graece factam* Ἰσάρνης. *sequiorem autem* Hisarna *ne quis pro breviato nomine composito habeat; non enim nomina propria cum Got.* eisarn *Theod.* îsarn *praeter agnomina componuntur.* Hisarna *igitur, i. e. Got.* Eisarna *vel Graece quasi* Σιδήρων, *plane singulare est nomen, ut mythicum, et simplex ut proxima* Amal, Augis, Hulmul, Gapt'. MUELLENHOFF.

6 OSTROGOTHA *rex* 77 1 *bis.* 78 6. 81 5. 10. 83 8. 12. 15. 22. '*Iniuria ambigitur utrum rex a populo an, quod sanus nemo contendet, populus a rege nomen acceperit. vide quae in Hauptii actis litterariis* 9, 134 *sqq. disputavi. eum Philippi imperatoris aequalem fecit Cassiodorius* c. 90. *certior est fama de felici eius contra Gepidas certamine* c. 98—100, *quo tempore Ostrogothis Vesegothisque imperasse dicitur* (98). *celebratur etiam eius 'solidus animus' apud Iordanem* (98), *ab ipso Cassiodorio* (*var.* 11, 1) *eius patientia, carmine denique Anglosaxonico* (*Vîds.* 113) *Éastgotae* (*Ostgotae*) *sapientia ac probitas. erat nimirum omnium regum Gothorum ante Ermanaricum clarissimus*'. MUELLENHOFF.

7 Hunuil 77 1 *bis.* 'Hunuil *nominis certe ultimam partem corruptam esse nemo non videt. id quale fuerit, docemur carmine illo Anglosaxonico Vîdsithi* 114, *quo Éastgota sapiens probusque pater* Unvêni *praedicatur.* Hunuil *igitur pro* Unvîn *sive* Unvên, *sicut mox et* Thiudimir *et* Thiudemer *legitur, scriptum est, quo nomine* (*Theod.* Unwân) *aliquem praeter spem natum designari satis notum est. cf. Hauptii acta litteraria* 12, 253'. MUELLENHOFF.

8 Athal 77 1 *bis.* 'Athal *appellatur a Cassiodorio* (*var.* 11, 1) Athala. *sequior forma, quae nomen consuetum et ordinarium h. e. compositum indicat, ut* Ἀγάθων Ἀγαθοκλέα *facit, personae historicae nec plane mythicae magis convenit. laudabatur traditione populari, ut ille testatur, prae ceteris regiis virtutibus eius mansuetudo*'. MUELLENHOFF.

9 Achiulf 77 2 *bis.* 7. '*Nomen perperam litteris expressum est; requiritur* Agiulf *sive* Agivulf'. MUELLENHOFF.

10 Oduulf 77 2. '*Vulfilano stilo scripsisset auctor* Audvulfs'. MUELLENHOFF.

11 Ansila 77 2.

12 Ediulf 77 2. *Copula in quattuor membris secundo loco quartoque solis adiecta quamquam raro reperitur, tamen exempla alia adsunt* 6, 19. 107, 22: *itaque non recte de lectione dubium movi.*

13 Vultuulf 77 2. 3. Vultuulfus 121 17. '*Ita scriptum est pro* Vulthuvulfs'. MUELLENHOFF.

14 HERMENERIG *rex* 77 2. Hermanaricus 77 7. 88 6. 17. 18. 89 3. 91 11. 18. 21. 121 15. 17. 122 9. '*Apud Ammianum Marcellinum* (31, 3, 1), *quem res gestas, quas Latino stilo enarraturus esset, primum suum in usum Graecis litteris consignasse et consentaneum est et nominibus Germanicis apud eum obviis satis declaratur, nomen etiam 'bellicosissimi regis et per multa variaque fortiter facta vicinis nationibus formidati'* Ermenrichus *graeco more scriptum invenitur. Gotice utrum* Aírmanareiks *an* Aírmnareiks *fuerit, dubito. carminibus Theodiscis* Ermanrîh, *Anglosaxonicis* Eormenrîc, *Norroenis* Iörmunrekr *celebrabatur. eum cum non solum potentissimum sed et avarissimum, saevissimum, fraudulentissimum fuisse fama ferat, Cassiodorius* (*supra p.* 76) *inter parentes, quorum virtutes Amalasuintha referebat, cur non nominarit, facile intellegitur. vide Hauptii acta litteraria* 12, 254'. MUELLENHOFF.

15 Valaravans 77 3 *bis.* '*Vocabulum est mere Goticum* Vala-hrabns, *a quo Theodiscum* Waluram *paullum differt*'. MUELLENHOFF.

16 Gesimundus 121 23. *Excidisse in altera stirpe generationem duobus indiciis colligitur. primum Vandalarius Vinitharii f. et Thorismud Hunimundi f. consobrini appellantur p.* 123 4, *id quod requirit inter alterum utrum et communes eis maiores generationum numerum eundem. deinde p.* 121 23 *qui appellatur Gesimundus Hunimundi magni filius a genealogia abest, cum reliqui Amali, quibuscum nominatur, adsint in ea omnes. accedit, quamquam ei argumento non multum tribuendum est, quod Eutharicus et Amalasuentha addita generatione eiusdem gradus efficiuntur. — Quo loco Gesimundus interponendus sit, omissus omnino non librariorum culpa, sed auctoris, magis dubium est. crediderim tamen eum excidisse non inter Hunimundum et Thorismundum, sed inter Hermanaricum et Hunimundum propter duas rationes. Hunimundum cum propter formam celebrent et Iordanes et ipse Cassiodorius, iuvenis regnare coeperit necesse est; at Ermanaricus cum diem obierit annos

REGES VESEGOTHARVM.

REGES GOTHORVM ALII.

NOMINA DEORVM HOMINVMQVE.

II. INDEX LOCORVM.

Ad indicem personarum quae exposui, pari fere ratione ad hunc pertinent. scilicet nomina aut ex auctoribus qui supersunt descripta aut ita comparata, ut si qui forte ignorat, ex vocabulariis et enchiridiis de iis certior fieri possit, nude rettuli: rarioribus aut reliqua quae extant testimonia adscripsi aut lectorem remisi ad commentarios virorum doctorum, maxime Zeussii (*die Deutschen und ihre Nachbarstämme.* Monachi 1837): quae Iordanes solus habet non pauca, id ipsum volui ut ex indice intellegeretur. de regionibus civitatibusque imperii Romani ab auctore nominatis ut legenti facile constaret, curam egi: de populis quos memorat disputare nec meum est nec per indicem perfici potest. Muellenhoffii tamen cura et diligentia hic quoque effectum est, ut de plerisque eorum quid Germanice docti hodie statuant quaeque vocabulis Iordanianis ex Gothica lingua illustratio allata sit, ex hoc indice percipiatur.

III. ORTHOGRAPHICA.

Orthographiam, si ei vocabulo in hoc auctore locus est, quomodo constituerem, diu haesitavi deprehensus scilicet inter scopulos diversos: nam et hoc evitandum erat, ut pro librario ipsum auctorem emendarem, et illud, ut apparatus obscurus et molestus evaderet pusillis et futilibus adnotationibus oneratus: denique lector non sine iusta causa impediendus erat barbarismis fortasse ab auctore alienis. ea incommoda cum pariter omnia effugere non possem, quantum licuit mediam viam tenui. primarium librum, id est Heidelbergensem, in principio autem Romanorum Geticorumque fine deficiente eo Palatinum, aut in textu repraesentavi aut in adnotatione variam lectionem etiam in his plenam adscripsi. ex reliquis libris meis varietatem orthographicam plenam attuli ad nomina propria praeter vulgaria et usitata. plenam eam ibi quoque adscripsi, ubi varietas vere orthographica item ad sententiam pervenit, ut fit in *possit* et *posset* similibusque. item ad *m* finalem male omissam quae pertinent, attuli omnia: nam quamquam quodammodo verum est *Romanum, Romanu, Romano* promiscue apud Iordanem usurpari, aliqua certe differentia inter eas formas vel hic intercedit, et omnino usu doctus intellexi eiusmodi varia lectione lectores non recte posse carere. idem valet de *n* littera in *nactus nanctus, vicesimus vicensimus* cet. in iis quae ita restabant ubi orthographia barbara libri primarii redibat in aliis item bonis, saepenumero eiusmodi consensum adnotavi; nam cum librarii quo antiquiores sunt, eo diligentius traditam scribendi rationem retineant eaque per gradus expellatur et ad vulgarem reformetur, libri primarii orthographia accedentibus testibus aliis magnopere confirmatur. praeterea orthographicam varietatem fere suppressi, ne minima quaeque per deteriores libros persequens non minus ingenti quam futili apparatu utilia obscurarem[1]. — In lectione constituenda quae vel antiqua aetate ita diverse scribebantur, ut neutra scriptura magnopere improbaretur, qualia sunt *sed set*, *obtulit optulit*, *inlustris illustris*, *Phrygia Frygia*, expressi ad librum primarium, nec multum in talibus respexi codices sequiores, cum in agrammato auctore eiusmodi codicum diversitas exiguam utilitatem habeat: quamquam qui rem diligenter exsequetur, certam consuetudinem apud Iordanem quoque hic illic deprehendet. ita in supra citatis *inlustris* ut apud aequales ita apud Iordanem quoque regnat, item *f* littera aspiratam Graecam non ubivis, sed plerisque locis expulit. ex soloecismis admisi maxime eos, in quibus librarium Heidelbergensem sibi videbam ita constare, ut archetypum eum in his expressisse dubium non esset, ut sunt *pene, Grecia, nepus, aduliscens* aliaque similia. ex reliqua barbarie in adnotatione collocavi non solum ea quae a librario magis quam ab auctore proficisci viderentur (ut ubi *oe* diphthongus in *e* vel *ae* abiit, quamquam fortasse in ea re erravi), sed ea quoque quae orationem per se perplexam sine ulla utilitate etiam magis obscurassent. ita *possit posset, triumphatur triumphator, bonus bonos, videre videri* (3, 8) ubi ita confunduntur, ut ne eiusmodi quidem auctori ipsi talem errorem recte imputes, nolui prae nimia religione molestus fieri admisique scripturam si non traditam, certe iustam aliisque locis ab auctore recte positam.

Primaria in orthographicis quaestio, scribendi ratio in libris inventa quatenus ad ipsum auctorem redeat (ut exempli causa accusativi plur. 4 in *uus* vestigia non incerta in libris Plinianis a Detlefseno deprehensa sine dubio ab auctore veniunt), apud Iordanem ita comparata est, ut certius quam plerumque fit scribendi proprietates quaedam tam in bonam quam in malam partem ipsi scriptori tribui possint. sane vel solae proborum librorum in orthographicis differentiae ostendunt apud Iordanem quoque mature librarios a tradita scriptura passim ad suam deflexisse; quid quod vel primi ordinis libri aliquot errores habent redeuntes ad orthographicas mutationes in communi eorum archetypo admissas ab auctore alienas. ita 55, 16 cum Iordanem scripsisse constet ex consensu librorum classis secundae tertiaeque aut *aliam Mevaniam* aut *alia Mevania*, inventum in libris primi ordinis *alia evania* aperte effectum est ex hac lectione abiecta littera *m*, quasi non initialis esset, sed finalis. similiter 55, 15 *quem* pro *quae*, 57, 5 *multam* pro *multa* errores sunt non Iordanis, sed archetypi classis primae, quod etiam in gravioribus non semel peccasse suo loco vidimus. multo magis in orthographicis unius libri Heidelbergensis testimonio defensis non pauca inerunt ab ipsius scriptore male mutata, ut sunt 29, 26 *cummisso* pro *commisso*, 29, 28 *rumae* pro

[1]) Vt intellegatur quid ita suppresserim, ex praefatione Romanorum, ubi soli libri *PV* suppetunt, adscripsi quae non adnotavi inventa in *V:* p. 1, 4 *mactae*] *macte* — *erumnas cognuscere*] *aer. cognoscere* — 9 *imaginariae*] *-rie* — 13 *auctoritate*] *aut-* — 17 *distructo*] *destructo* — 19. 21 *grecorum*] *graecorum* — 22 *consolum*] *consulum* — p. 2, 2 *getice*] *geticae* — *ededissem*] *edidissem* — 3 *conperta*] *comperta* — *erumna*] *aerumna* — 6 *dilegere*] *diligere* — *que*] *quae* — 9 *nouilissime*] *nobilissime.*

romae, 73, 17 *quans* pro *quas*, 79, 5 *intercampidinem* pro *intercapedinem*, 96, 13 *veretes* pro *verentes*, 112, 13 *spelucae* pro *speluncae*, fortasse etiam p. 10, 31 *expectaculum* pro *spectaculum*. nihilo minus rationem scribendi, quam et Heidelbergensis liber et reliqui optimi quique proponunt, iam ostendemus et per universum opus ita aequabilem esse cum in rectis tum in falsis, ut eiusmodi constantiam ipsius auctoris esse necesse sit, et eam rationem plane convenire cum certis monumentis saeculi sexti. in excerptis autem ex Floro quod ut grammaticae ita orthographicae quoque mendae (ut *m* finalis omissa) rarius inveniuntur, id vel maxime confirmat quod contendimus libris nostris bonis in summa re orthographiam auctoris repraesentari.

Barbarismi in consonantibus scribendis offenduntur non multi. — Commutantur perpetuo *b* et *v*. — *m* finalis saepissime omittitur, raro male adicitur. — Male adicitur interdum etiam *n* littera. — *p* inter duas consonantes perraro male omittitur (ut semper recte scribitur *peremptus temptare*), nusquam fortasse male inseritur (nam *dampnavit* in solo libro *H* semel inventum vix ad auctorem redit, *Pemptapolis* autem error est generis diversi). — *c* et *t* perpetuo accurate distinguuntur, scilicet in Heidelbergensi libro (alii enim non ita ab hoc vitio immunes sunt, ut est in Palatino 63, 15 *commertium*, 71, 6 *exiciabile*, 91, 21 *intencione*, 106, 19 *eciam*, 61, 17 *ozeano;* in Valenciennensi 73, 13 *graetiam*): perpetuo ibi legitur *condicio, dicio, perniciosus, solacium*, *contio* et sic deinceps, modo primam manum attendamus: nam secunda manus passim haec ad sui temporis barbarismos reformavit. egregium hoc testimonium est fidei librarii etiam in minimis, quod liber hic saeculi octavi ab hoc vitio tam religiose abstinet quam digestorum Florentinus. — Etiam *quidquid* et *quicquam* (28, 5) perpetuo inveniuntur recte scripta. — *c* ante *t* ut omittatur, paucis locis accidit, sed plerumque recte scribitur *auctor, arctous* cet. — Consonantium denique geminatio quamquam non raro aut male neglegitur aut male introducitur, nihilominus magis obtinent vera, ut *litterae*, *sollemnis*, *sollers*, e contrario *conubium, ilico* (90, 11. 92, 15. 93, 17. 94, 1. 111, 25), *litus* (126, 1), *milia*. — Post *x* litteram *s* raro adscribitur quamquam ab etymo requisita, sed scribitur *extare*, *existere*, ut solebat scribi aetate meliore; exceptionem facit 12, 1 *exsuperat*. praeterea solita huius aetatis consuetudine pro *x* modo adest *cx*, modo, scilicet in vocabulis in *x* finientibus, *s;* sed utrumque rarum est.

Vocales multo magis perturbatae sunt: maxime *e* et *i*, *o* et *u* perpetuo confunduntur, ita tamen, ut hic quoque et verae scripturae reliquiae quaedam adsint, ut *neglegere*, *internicio*, et e contrario in ipsis erroribus quasi quaedam leges observentur: ita *nepos* casu primo semper fit *nepus*, *copia* cum derivatis *cupia, orbis* qui est, *urbis*. — Non melius agitur cum diphthongis, ut tamen hic quoque inter sordes aevi labentis aliqua vetustatis memoria remaneat. in prima declinatione genetivos dativosque singularis nominativosque pluralis raro reperies diphthongo sua carentes: *caelum, maestus* constanter scribitur, non minus constanter *cena: que* et *quae* ubi permutantur, intellegendo potius auctor (maxime Florum describens, quem saepe non satis adsecutus est) quam scribendo librarius peccavit. sed in falsis quoque eadem constantia est: ita quod toties legitur *pene* bis tantum diphthongum suam habet, ut sine illa id vocabulum ab auctore scriptum esse evidenter appareat. diphthongus *oe* quamquam item in quibusdam locum suum tenuit, ut semper scribitur *proelium*, *oboedire*, alibi abiit in *e* et *ae*, ut *coepit* et *cepit* perpetuo commutantur, item ex *foedo* et *foedere* fit *fedus*, e contrario *ephebus*, *fetus*, *praemium* diphthongum *oe* male admittunt. hoc genus vitii cum ad librarios potissimum redire videatur, in adnotatione magis quam in verborum ordine exhibui.

Haec perveniunt ad orthographiam vocabulorum origine Latinorum. peregrina omnia et maxime nomina propria multo magis corrupta sunt et omni genere errorum inquinata, sed ut hic quoque in ipso ignorantiae cumulo aliqua constantia deprehendatur. *i* et *y*, *e* et *ae* cum perpetuo confunduntur, in *Scythis* scriptor religiose veram litteram ponit, in *Greco* et *Meotide* pari religione falsam. aspiratio cum passim tamquam casu aut adsit aut absit, *Gothum* et *Getam* Iordanes non permutat, *Chartago*, *Pthlomeus, Thomi* cum aspiratione perversa perpetuo enuntiantur.

Quae ita paucis complexus sum, laterculi subiecti latius explanabunt: quos ut non spondeo plenos esse (neque ullo modo id perfici potest, quoniam neque ad unum solum librum rem redigere licet nec plurium diversitas eiusmodi tabulis recte repraesentaretur), ita aliquatenus singula elucidaturos esse confido. personarum locorumque vocabula non omnia recepi receptisque numeros nullos adscripsi utpote petendos ex indicibus primo secundoque.

Sententiam quam de auctore alibi tulimus, ut cum sermonis proprietate, ita cum orthographicis his ratiocinationibus recte convenit. tenemus hominem non scholastica doctrina imbutum, ut imbuti fuerunt aequales Boethius et Cassiodorius, sed ex genere eorum qui catacumbarum memoriis titulos inscripserunt, in Latinis vocabulis consuetis et sollemnibus aliquatenus sibi constantem modo in veris modo in falsis, in peregrinis rarioribus a fortuitis potissimum pendentem. eo autem nomine infimi ordinis scriptor hic utilis est, quod ea aetate apud semidoctum vulgus quae obtinuit scribendi ratio praeterea brevibus epitaphiis potissimum testata hic comparet in libellis duobus pro re amplis et variatis. summa autem similitudo quo luculentius intellegatur, placuit laterculis nostris interponere barbarismorum conspectum selectorum ex epitaphiis scriptis in urbe Roma sub Iustino et

Iustiniano inter a. 518 et 565, quae collecta edidit Iohannes Baptista Rossius in syllogae inscriptionum christianarum urbis Romae vol. I n. 966—1116. plura eius generis qui requiret, diligenter composita reperiet cum apud alios tum apud Hugonem Schuchardt (*der Vokalismus des Vulgärlateins* voll. III). sed qui in ea re adhuc elaboraverunt viri docti neque tempora sic ut par est distinxerunt nec satis constanter librariorum editorumque mendas procul habuerunt, in titulis maxime admittentes fere quidquid circumfertur typis expressum. nobis satius visum est comparationem restringere ad eiusdem aetatis titulos non multos, sed certos et diligenter recensitos. vel in his duo genera illa apparent, de quibus supra dixi, scripturae doctae et vulgaris. nam inter Rossiana illa quae inveniuntur tam nobiliorum virorum epigrammata quam carmina fere omnia (ut Rossii n. 1003. 1029. 1044. 1047) et diligenter exarata sunt et emendate fere scripta; vulgaria autem cum Iordanianis libris ita conveniunt, ut neque adsit apud Iordanem soloecismi genus ullum a titulis illis alienum et quae absunt a titulis vitiorum genera postea demum admissa, absint pariter a probis libris Iordanianis.

ad *praepositio plerumque non adsimilatur consonanti sequenti, ut* adgregati 63 6, adsidet 63 7 *cet.*: *exceptionem faciunt quae sequuntur:*
- *adc-*: acc- *passim*; adcommodus 73 23.
- *adf-*: affect- *semper* — aflixit 47 6.
- *adl-*: allidunt 114 22 — alloquio 110 1. 12.
- *adm-*: ammirari *cum derivatis* 10 1. 21 23. 25 29. 26 17. — ammissis 11 4. — ammodo 36 27, ammodum 8 2. 23 28. 40 26. 79 1. — ammones 1 12. — ammovit 10 13.
- *adn-*: annitente 12 31, annisus 14 19. 19 27. — annuo 110 4. 126 10. 133 15.
- *adp-*: apparere *semper*.
- *adr-*: arripere *semper*.
- *ads-*: asciscitur 50 19, ascitus 6 23. 44 25. 85 7. — asserens 106 16. 131 17, assertam 17 3.
- *adt-*: attendebant 110 4 (adtend- 51 2. 99 23. 114 23).

ae *et* e *permutatae*:
- e (*raro* i) *pro* ae [1]:
  - *gen. sing. 1 et nom. pl. 1*: 2 2. 7 10. 10 31. 12 25. 26. 19 6. 24 24. 37 6. 38 13. 40 13. 27. 55 3. 57 12. 61 12. 64 18. 99 23. 108 5. 111 11.
  - *aedes*: edem 13 20.
  - *aeger*: egram 91 18. egrae 133 15. egritudine 132 11. egrotans 95 6. 116 11.
  - *aemul-*: emul- 12 9. 52 4. 87 3.
  - *aerumn-*: erumn- 1 6. 2 3. 93 11.
  - *aestus*: estus 20 13. 14. 55 15. 102 2.
  - *-aeus*: Gneus 15 19. 22 37. — Iudei — Ptholemeus — Pyrenei — Ripheus — tropeum 22 29. 135 19.
  - *aevum*: grandevus 92 1.
  - *caedes*: cedes 88 18. 125 28.
  - *Decaeneus*: Dicineus.
  - *Gallaecia*: Gallicia.
  - *Graecus*: Grecus *semper*.
  - *haec*: hec 1 20.
  - *Haemus*: Hemus, Emimontium.
  - *haerere*: herentem 26 14, erentibus (?) 111 11.
  - *laesio*: lesio 35 15. 44 9. 116 10.
  - *Maenius*: Menius.
  - *Maeotis*: Meotis *semper*.
  - *maeror*: meror 58 19.
  - *nomina propria plura v. in indd. I. II.*
  - *paene*: pene *semper exceptis duobus locis* 104 14. 131 2.

ae *et* e *permutatae*:
  - *paenitere* (*sic* 7 21 *cet.*): penitens 44 13. 115 14.
  - *prae* (*sic* 111 4. 5. 10. 16. 112 18. 113 12. 24. 114 8. 117 10. 118 3. 124 7. 13 *cet.*) *cum compositis*: pre 19 6. 26 25. 29 7. 59 3. 64 19. 65 11. 74 1. 12. 86 11. 93 14. 100 9. 106 8. 114 13. 15. 115 8. 116 4. 5. 17. 25. 26. 117 4. 119 12. 125 27. 131 21. 133 18.
  - *praeda*: predas 50 2.
  - *quae*: que 3 26. 7 3. 9 19. 10 4. 11 22 (quedam). 13 8. 10. 15 21. 19 6. 22. 28 20. 31 18. 56 4. 57 5. 59 1. 61 3. 62 10. 108 21.
  - *quaerere*: querere 23 9. 60 14. 133 2. quesitis 56 8. queritant 59 1.
  - *saepe*: sepe 30 13. 35 21. 22.
  - *saepire*: sepsit 22 18. septa 111 25. 112 17. circumsept- 31 17. 51 4. 54 10. 84 16.
  - *saevus*: sevirae 22 11. deseviunt 89 2. sevitiam 13 11.
  - *scaev-*: sceva 118 3. Scevola.
  - *taedium*: tedium 14 7.
  - *taeter*: teter 89 15. 105 19.
- ae *pro* e:
  - *abl. sing. 3 et 5* [2]: aciae 84 9. — barbariae 105 2. — consulae 23 30. — diae 37 25. 39 15. 45 22; meridiae 23 32. 62 2. 75 11. — iurae 27 2. — mensae 34 5. — mollitiae 97 14. — partae 6 31. — planitiae 56 16. 126 14. — Praenestae 15 16. — progeniae 43 16. — seriae 3 7. — silvestrae 56 16. — Stiliconae 88 2. — ventrae 58 8.
  - *nom. sing. neutr. 3 et adverbia in* e: ambiguae 113 15. — corruptae 82 15. — egrae 133 15. — ferae 17 27. — (h)odiae 17 6. 31. — horribilae 23 31. — imaginariae 1 9. — industriae 12 32. — latae 21 11. — longissimae 22 33. — mactae 1 6. — maximae 17 32. 57 6. — novissimae 15 1. — quae *enclit.* 16 24. 26 20. 60 14. — tacitae 32 32.
  - *nom. pl. in* es: Arabaes 30 12.
  - *infinitivus*: sevirae 22 11.
  - *Aquileia*: Aquilaeia 37 25.
  - *cecid-*: caecid- 24 2. 25 10.
  - *cedere*: caedentis 24 36.
  - *celebrare*: caelebravit 37 4; caelebrabant 124 22 (*adn.*).
  - *celer*: caeler 6 19. 20 21.
  - *edocere*: aedocuit 7 5.
  - *egere*: aegebat 24 21.
  - *emicare*: aemicant 18 35.
  - *eminere*: aeminet 12 27.
  - *epulari*: aepularetur 93 14.

---

[1] *Rossius*: ancille 975 — basilice 1004 — propine 1055 — que 977. 991. 1062 — Romane 1078 — Rome 989 — s̄ce 1098 — secunde 972 — sexte 1096. *Item* hec 1098 — pref. 978 — prepositus 975. 1004 — presentis 975 — presumserit 1090.

[2] *Rossius*: diae 1098.

ae *et* e *permutatae*:

equus: aequis 11 10. aeques 24 23. 24. aequitum 23 37. aequestris 24 10.
fregisse: perfraegit 23 24.
Geta: Gaeta *semel*.
Graeca: aethymologiam 67 3. — Haeraclianus.
inedia: inaedia 49 16.
medietas: mediaetas 60 16.
penitus (*sic* 96 19): paenitus 90 6. 98 18. 114 8. 123 11.
preces: praecibus 17 17. 101 19. 124 17.
prehendere: conpraeh- 20 22. 47 8. 104 21. depraeh- 15 26. 22 21. 60 20.
premere (*sic* 133 13): praemere 24 36. praemebantur 125 13. 131 17. praemeretur 113 11. praessus 112 13. oppraemens 33 34. depraement 5 5.
pretium: praetium 11 3. 18 24. 20 6. 64 2. 80 2. 16. praetiosus 125 1.
queri: quaeri 23, 12. quaeritans 83 10.
sepultura: saepulturae 99 13.
severitas: saeveritate 95 2.
spretus: spraeto 41 23.
supremus: suppraemo 112 19.
Vesegothae: Vesaegothae *semel* 116 15.

b *et* p *permutatae*:

adoptasse: adobtasse 14 25.

b *et* v *permutatae*:

v *pro* b [1]):
-bo: -memoravimus 29 22 (*H*). — explanavimus 56 3.
-bilis: innumeraviles 7 1. — lacrimaviliter 85 2. — miravilis 20 21.
habenae: avenis 22 7.
labor: lavoribus 89 5.
nobilis: novilissim- 2 9. 38 7.
nomina propria: Ablavius — Eusevius — Favius — Gavii — Novades — Savinianus, Savinus, Savini — Trevia.
sorbere: sorvebant 111 19.
superbia: superviae 34 26.

b *pro* v [2]):
perfect. ind.: introibit 100 13. — libabimus 69 8.
boves: bobes 15 28.
cadaver: cadaber 5 3.
exuviae: exubiae 64 19.
iuvare: 24 21, iubit 83 18, iubaverit 56 1. 78 2, iubante 47 16. 52 2. 75 19, iubatus 5 23.
iuventus: iubentus 24 21.
navalis: nabali 28 27.
nomina propria: Abitus — Ariobisto — Baibari — Bobillae — Danubius *semper* — Iobianus — Labinia, Labinium — Libius — Vesubius.
ovare: obans 45 12. 101 3.

c *ante* t *omissa*:

arctous: artoa 55 19.
auctor: autor 23 14. 56 10.

d *et* t *permutatae*:

3. pers. verbi: inquid 12 21. 22. 15 5. 23 17. 26 5. 32 10. 35 28. 95 18. 22 (*H m. 1*) 107 15. 114 13. 133 6. — misissed 21 17 (*H*). — pugnad 5 23. — reliquid 7 22. 28 30. 29 16. 20. 35 11. 80 10. 100 17. 119 7. — soled 24 14.

d *et* t *permutatae*:

ad: at 59 10.
aliquot: aliquod 17 10.
at: ad 49 4. — adque 6 6. 11 21. 14 29. — adquin 12 21.
haud: haut 62 4. 1 3 11.
Noviodunum: Novietunense.
velut: velud 23 25. 59 4. 91 1.

di *et* dz *permutatae*:

Burgundzones — Mundzuco — Scandz(i)a.

e *et* i *permutatae*:

nom. gen. sing. 3. decl. [3]):
is *pro* es: cladis 16 9. 18 1. 27 3. — comis 41 10. 21. 42 3. — fertilis (?) 59 9. — fortis 6 7. — milis 46 11. — prolis 69 9. — sedis 25 26. — superstis 125 29. — *in Graecis passim*: Deiocis — Epifanis — Euergetis — Herculis — Iordanis — Pylemenis — Selonitis.
es *pro* is (*sed errarunt magis librarii*): confines 61 12. — gentes 83 9. — hostes 21 20. 29 9. — nobiles 18 31. — Astiages (*gen.*) 7 31. — Scipiones 55 13.
nom. sing. ix *pro* ex: iudix 6 7. — treplix 25 3.
gen. sing. 2 e *pro* i: male 98 9 (*adverbium potius*).
dat. abl. sing. 3. decl.:
i *pro* e: agmini 109 21. — amori 49 9. — cautioni 109 12. — clienti 116 12. — *in comparativis* 94 14. 101 4 (*contra* grandiore 105 18, prolixiore 104 22 *cet.*). — internicioni 118 16. — iuri 94 4. — quiescenti 51 9. — venationi 89 18.
e (ae) *pro* i *in substantivis*: hoste 91 11. 117 7. — iurae 77 2. — mare 55 3. 68 8. — salute 93 9. — stabilitate 88 16; *in adiectivis* descendente 126 24. — fatale 132 11. — grande 47 27. 65 15. — inbelle 100 13. — incolume 73 23. 124 18. — lacrimabile 94 6. — omneque 85 7. — principale 57 27. — ripense 127 3. — septentrionale 95 5. — tale 68 4. — virile 124 4. — vulgare 57 15.
acc. 3. decl.:
Bizzim 126 25. — Vlixim 70 17 *cet.*
in coniugatione:
is, it *pro* es, et: fovit 138 1. — imminit 18 33. — movit 36 9. — possit 12 20. 17 16. 24 16. 32 30. 104 21. — praebit 5 27. — restituerit 25 21. — vellit 82 2. 131 11. — videris 74 14.
es, et *pro* is, it [4]): addes 1 8. — adseret 111 4. — anget 107 10. — consistet 8 8. — desinet 112 14. — diriget 92 14. 110 8. — dividet 102 1. — excedet 87 15. — exeget 103 4. — inquiret 112 8. — prodet 91 3. *Cf. ind. IV s. v.* coniugatio.
i *pro* e *in inf. praes. act.*: laxari 53 4.
e *pro* i *in inf. praes. pass.*: deferre 103 15. — invenire 108 10.
dicebatur: dicibatur 6 1.
edicemus: edicimus 78 2.
sequemur: sequimur 107 16.
in compositis e *non mutata in* i:
dedisse: addedi 54 5, ededissem 2 2, subdedit 131 7. — *decem*: duodece(m) 12 23. 18 12. 53 6. 74 8, tredecem 120 16, quindecem 15 29. — *legere*: collegi 113 22, collegere 3 8, recollegeret 50 7, dilegere 2 6, elegere 103 16, elegens 71 9, elegentes 67 10, elegitis 23 16, elegendis 24 26, elegeret 88 15. — *premere*: depraement 50 5, oppremitur 26 34, opprae-

[1]) *Rossius*: Vilisar- 1055. 1059. 1060. 1061; Vvilisar- 1057; Velesar- 1062 (Bilisar- 1056. 1058) — Voeti 980 — presviteris 975 — sivi 977.

[2]) *Rossius*: conparaberunt 977 — Maburti- 1011. 1013. 1014. 1017; Maborti- 1015 — Nobembris 1094 — octaba 1088 — obans 1098 — parbulus 979 — remobat 980 — Seberus 1057 — Baticano 1077 — vib- 975. 1100 (?). 1109; biv- 1101 — bixit 1099; bissit 978.

[3]) *Rossius*: mensis 1101 — Octobris 1013 (*similia passim*) — tris 985 — Eutychis 1069 — Iohannis 1055.

[4]) *Rossius*: requiescet 1012. 1100; requiscet 1027 — vixet *p.* 443, viset 1026, visse 1097.

e *et* i *permutatae*:

mens 33 34. — *regere*: diregitur 50 25. — *sedere*: consedebant 65 11, insedebant 90 12, obsedebat 33 2, possedeam 133 11, possedebo 133 13, resedere 100 6, resederet 48 21, resedentes 99 1 (*at* possiderunt 102 11, residerunt 66 16). — *stetisse*: obstetissent 66 11. — *tenere*: contenuit 136 1, conteneretur 13 4, obtenuit 14 1. 33 22. 120 17, obtenuerunt 14 4, sustenuit 15 1. *Similiter a* capere acceperent 11 16, intercepit 113 17, praecepis 133 9, receperentur 12 15, receperetur 21 21 (*at* praecipisset 91 17) — *ab* agere exegit 80 12, subegeret 88 12 (*at* abigerunt 67 9, exigisti 54 7, exigerunt 117 17, redigerunt 14 31, subigisset 117 13).

i *pro* e[1]:

beneficium: benificium 109 8. 110 10.
ceteri (*sic* 130 2): citeri 92 12. 106 18. 117 1. 125 26. 127 29.
de-: dibacchari 45 31. 48 21. — dilabitur 65 15, dilapsus 99 12. — diliciae 19 34. — discendit 5 1. 68 17. — disciscunt (desc- 32 22) 32 12, disciverant 31 18. — discripsit 11 21, discriptor 58 1. — distinare 50 6. 118 13, distinatus 23 23. 48 3. — disperavit (desp- 95 10) 24 8, disperationem 95 5. — districtus 100 18. — distructus 1 17. 7 30. 78 2. — divolvitur 62 13.
depactus, depectus: depicta 48 3.
-edo: intercapidinem 79 5. — nigridinis 91 1, nigridine 59 7.
equester: equistri 48 30.
-esco: adulisco *cum der.* 4 28. 5 10. 41 28. 78 17. 130 26. 135 22. 136 16. — delitisceret 94 8. — duriscit 65 13. — pavisc- 44 28. 91 11. — raristeret 69 9. — recrudiscentes 50 15. — stupiscent 73 5.
expeditio: expiditionem 37 31, expiditi 91 7 (*H*).
gleba: gliba 14 28.
Graeca et nomina propria: Appininus — Calydonia — Dioclitianus — Dripana — Fossatisii — Ellispontiacus — herimum 89 13 — Herineus — Filomitor — Pyrineus — Sadagis — Sacromontisii — Siricus 71 13. 124 10.
quatenus: quatinus 2 2.
querella: querillam 18 37.
relegare: religavit 136 22.
segnis: signis 46 9.
trecenti: tricenta 81 11.
valetudo: valitud- 91 19. 103 10.
venio: vintum 33 2, advinit 56 2.
vexare: vixaverit 21 10.

e *pro i*[2]:

cartilago: chartellaginem 66 1.
citerior: ceterior 54 19.
citrus: cetri 58 3.
comissatio: commessatio 124 21.
deficit: defecit 108 13.
delicta: delecta 3 26.
didicit: dedicit 5 10, dedicerant 90 9.
di-: demicante 112 5. — demiserat 50 26.
dolium: doleis 16 16. — doleo 36 8.
fremitus: fremetibus 112 14.
Graeca et nomina propria: Beturiges — Duellius — Falesci — Helarianus — Herineus — Mesenos.
hilaritas: helaritatem 126 5.
origin-: origenis 105 19.
ostia: ostea (*sed* osteum *etiam acta Arvalium C. I. L. VI n. 2104 a v. 27 bis et n. 2109 v. 7, item titulus C. I. L. VIII, 1310*) 62 3.
primicerius: primicyrius 39 15 (*HP*).
privignus: prevign- 33 24. 38 22.
prosilire: prosilerent 129 15.
redimitus: redemito 47 24.
simus: semo 105 19.
tradere: contradedit (tradidit *Hieronymus*) 39 18.
tria: trea 81 13. — trepertito 54 12. — treplix 25 3. — trecensimo 4 29. 5 1. 6 12.
triginta: trigenta 4 24.
veridicus: veredici 3 12.
veritus: vereti 129 24.
utrimque: utremque 69 3.

e *et* oe *permutatae*:

oe *pro* e *vel* ae:

cepit: coepit (*H*) 40 31. — coeperat (*HV*) 129 11. — coepisset (*vel* caepisset) 21 12. 29.
ephebi: efoebi 91 6.
fetus: foetos 114 11.
praemia: proemiis 79 5. 15.

e *vel* ae *pro* oe:

coepit (*sic* 33 3): cepit 26 10. 32 32, cepta 33 1.
foedare: fedavit 12 2; faede 18 37; fedaque 21 18; fediorem 57 2.
foedus: federa (*H*) 15 2.
Poenus (*sic* 27 27): Pen- 21 26. 23 15. 24 12. 25 9. Paen- 20 31. 21 6. 48 17. Pyn- 21 1.

g *et* v:

leuga: leuva 108 6.

geminatio consonantium male omissa:

c: sucessione 114 2.
f: aflixit 47 6.
l: Polentia. — polentem (*sic H*) 135 2. — pullularunt 63 11 (*errore om.*); pullulabat 123 5. — solemne 16 32. 40 5.
m: agramatus 126 24. — comemorans 61 9. — incomodum 85 10.
n: Appininus — Hirineus — nonulle 131 27. — tyrranicus 117 11. 133 12, tyrranis 133 8.
p: aplicavere 60 11. — oportun- 109 8. 110 7. 116 18.
s: Basiana — Casandra — effosum 47 13.

geminatio consonantium male admissa:

f: Affrica 15 20.
l: Babyllonia — chartellago 66 1. — nollit 53 9. — pilleat- 74 21 *bis*.
m: commessatio 124 21. — Flammin-.
n: Iordannis.
p: suppraemo 112 19.
r: Arrianus — tyrrannicus 118 5, tyrranicus 117 11. 133 12, tyrranis 133 8, tyrrannus 107 4 (*H*).
s: occassione 18 3. — promisserat 22 30. — trecessimo 4 29.

h *omissa*[3]:

distrahit: distrait 12 9.
exhalare: exalare 57 1.
exhaurire: exausto 100 2.
habenae: avenis 22 7.
habitus: abitus 13 33. 134 9.
hactenus (*sic* 1 8. 136 2): actenus 9 27. 25 4. 128 27.
haerentibus (?): erentibus 111 11.
haruspex: aruspices 108 22. 111 23.
hasta: astilibus 46 1. — astatus 19 13.
hesperius: esperius 39 24. 44 17. 50 12.

---

[1]) *Rossius*: Agapit- 967. 1017 — dipositus 1026. 1097 — si 977 — Vilisar- *cf. p.* 170 *n.* 1.

[2]) *Rossius*: deposeta 1099 — menus 1037 — possedatur 980.

[3]) *Rossius*: Boetius *semper* — Crisogon- 975 — eredium 977 — Yppolitus 1090 — olografus 1055 — ortolanus 1020 — Pascasius 1020 — Symmacus *plerumque* (Symmachus 979. 982) — Tyca . . . 1095.

h *omissa*:

historia (*sic* 61 6. 64 11): istoricus (*certe in cod. H*) 88 12. 89 17. 104 16. 105 22. 114 23. 123 18. 124 7: *cf. sub littera* s.
hoc: oc 26 34.
hodie: odi(a)e 17 6. 60 8. 75 2.
horribilis: orribile 18 7.
hortus: ortus 97 11.
hospitium: ospitio 12 15.
hostis (*sic* 12 7. 8): ostis 12 2. 6. 13 11. 18 3. 35. 20 24. 34. 24 27. 25 24. 29 4. 32 3.
nomina propria: Adria *cum der.* — Gotia *semel* — Ellispontiacus — Emimontium — Renus — Rodii — Tyrren- *aliaque plura.*

h *addita*[1]:

abundare: habundans 127 8.
cartilago: chartellaginem 66 1.
coartare: choartem 53 8.
corus: chorum 62 11.
eremum: heremo 5 14, herimum 89 13.
etymologia: aethymologiam 67 3.
nomina propria: Anthiocus *semper* — Archadius — Cauchasus — Euryphylus — Ptholomeus *semper* — Sardanaphalus — Sithalcus — Thelephus — Thomyris — Thomi *cet.*
oriens: horienti 38 18.
ora: horis 16 4.
ostium: hostium 21 32, hostia 17 22. 56 12.
umere: humente 22 23.
umerus: humero 19 16.

m *finalis omissa*[2]:

in Grecorum dicione rem p. demutavit 1 19.
vocat in terra Chanaan 5 4.
tam annorum seriae quam gesta collegere 3 6.
in terra fugit Madia 5 12.
accepta filia in uxore 5 32.
usque exortu 7 14.
regredi in Iudaea 8 6.
post morte Darii 8 28.
ex Hebrea lingua vertit in Greca 8 33.
Anthioco Scopa superante 9 6.
sociat in amicitia 9 6.
secundum Danielis prophetia 9 28.
ordine actosque inquirere 10 2.
duodece 12 23.
inportunitate tolerare 13 23.
Romana classe vident 18 35.
in urbe intravit 19 30.
post Tarentina clade 20 3.
praeda Marti devotasset 22 27.
Romana fecit provincia 27 22.
Apollonia, Galato, Parthenopolim, Thomos, Istro 28 18.
loca cepisset, id est Lydia Caria Ellispontu utrasque Frigias 28 24.
in honore Caesaris Caesaream appellaverunt 29 13.
in Madianea ingressus 31 21.
in Armenia . . . fugit 31 22.
in Romania transeuntibus 32 16.

[1]) *Rossius*: Horestis 1037.
[2]) *Rossius*: annu 977. 1036 — consolatu 1100 — quartu 1099 — quindeci 977 — undecimu 1096 — unu 977. — *Inter ea quae hic recensentur ut quaedam insunt, quae item inter ablativos pro accusativo positos redigi poterant, ita qui comparabit quae sub eo capite proponuntur, ibi praesertim, ubi* in *praepositio praecedit, hanc explicationem praeferet. sed cum res ad liquidum perduci nequeat, utile autem sit, maxime investigantibus casuum permutatio quatenus perveniat, haec omnia coniuncta habere, placuit hic componi quaecumque ex* m *littera omissa explicari aut debent aut certe possunt.*

m *finalis omissa*:

ab oriente in occidente, a septentrione in meridie 33 15.
Archelaum Cappadocum rege 33 26.
expeditionem in Brittania insulam 34 1.
regni moderatione suscepit 36 17.
ad idolorum cultura 39 6.
in deditione accepit 39 10.
Valentiniano fratre de Iustina . . . natu . . . consortem adsumit 40 1.
laudante Severa . . . pulchritudine Iustinae 40 2.
venientes in Romania 40 15.
in casa deportatur vilissima 40 19 (*sic Epit.*).
Dominica . . . multa pecunia plebi largita 40 21.
veniensque Thessalonica 40 25.
Hesperia plaga . . . inundavit 41 18.
tyrannide moliuntur 42 1.
ut . . . Chartagine fugiret 42 3.
invitat in Italia 42 13.
dum in offensa Valentiniani venisset 42 20.
in Africa rediens 43 15.
ea (Carthaginem) pecuniis vendidit 43 24.
vitaque . . . amiserunt 44 16.
ob corporis debilitate 46 8.
ut omittam intestina clade et pugnas 46 14.
Misahelu et Ardaburem Serdica in exilio misit 47 7.
ante quarto mense 47 13.
invice 48 3.
in duce Solomone saeviebat 48 24.
a Sicilia in Africa 48 25.
Campania ingressus 49 2.
exercitus favore . . . excepit 49 3.
Ravenna revertentem 49 7.
Hunnila ductante superat 49 13.
Belesario . . . rege regina opesque palatii reportante 50 13.
Ravenna ingressus est 50 26.
Sicilia properavit 51 28.
praeter illa (pugnam) 52 7.
(Oceanus) habet . . et alia Mevania 55 15.
magnitudine . . . circumvectus est 56 5.
correptam latitudine 56 12.
geminoque latere longiorem Galliae praetendi 56 13.
ob nimium frigore 58 16.
luce clara nescire 58 19.
ob nimia proceritate 60 1.
tantu (*e coniectura*) 61 9.
stirpe comemorans 61 9.
magnumque illu (*libri* illud) Danaprum 61 14.
in aquilone vergit 62 14.
mansione prima (legimus) 63 16.
in servitute redact- 64 1. 80 17.
chartellagine . . . habentes 66 1.
expeditione gerentibus 67 7.
qua patratae victoria 67 9.
duas . . . Lampeto et Marpesia . . . subrogarunt 67 10.
habet . . . a meridie Macedonia, ab occasu Histria 70 14.
regina . . . tanta praeda potita 71 14.
in Thracia repedavit 72 9.
inopia pecuniae passus 72 17.
qua (iniuriam) fecissent 73 13.
extra nostro urbe 73 20.
terreno orbe . . . excedat 74 10.
ab ortu in occasu 74 12.
solu 74 19.
magna potiti victoria 76 12.
genealogia percurram 76 14.
post prima aetate et rusticana vita 78 15.
Severo . . . natalis die celebrante 78 15.
habens honore 80 4.
vectos ad ripam . . . id est Gothiscandza 82 13.

m *finalis omissa*:
secessu . . . cognoscens 84 3.
se parat in aciae 84 9.
praeda potitus 84 10.
Prisco duce sibi foederavit 84 10.
in Vandalica gente extendere 87 10.
contra Visimar eorum rege 87 11.
infortunata patria relinquentes 87 22.
iuxta Meotida palude 88 12.
post Herulorum cede 88 18.
post egressu 89 8.
ulteriore ripa insidens 89 18.
quiete conturbans 89 19.
ad Scytharum invidia 90 5.
qua (viam) dedicerant 90 9.
fiducia prodet aspectus 91 3.
mulierem Sunilda nomine 91 15.
in Ostrogotharum parte movit 91 20.
in Romania direxerunt 92 7.
nancti occasione votiva 93 19.
in ducum . . . armantur occisione 94 1.
vera fide petentibus 94 10.
in perfidia declinasset 94 10.
Thracias Daciaque ripense potiti 94 11.
post gloria 94 12.
disciplinam reposita 94 14.
ob incursione 95 9.
Gratiano imperatore pepigisse 95 14.
Aithanaricoque rege . . . sibi sociavit 95 15.
regia urbe ingressus 95 17.
situm urbis commeatuque navium . . . prospectans 95 19.
milite ordinato aspiciens 95 21.
manu moverit 95 23.
victoriaque potitus 96 8.
ob audacia 96 15.
uno angustissimo introitu ut porta relicta est 97 5.
utraque pollicitatione formidans 97 20.
post discessu 98 5.
in fuga conversum 98 12.
in Liguria . . . revertuntur 98 13.
iniuria inrogare 98 18.
igne supponunt 98 18.
per Campaniam et Lucania 98 19.
iuxta Consentina civitate 99 11.
ob generis nobilitatem formeque pulchritudine et integritate castitatis 99 22.
casu dolere 100 11.
veniens in offensa 101 18.
in Oceani estu egeritur 102 2.
tyrannide praesumpsit 102 16.
in libertate revocata est 102 23.
in Africa persequi 103 7.
in Africa tendenti 103 7.
generis sui amplitudine . . . suppressit 103 19.
in pristina concordia redierunt 104 12.
barbariae tota tenenti 105 2.
in concussione gentium natus 105 13.
in fide susceptis 105 17.
addebat ei confidentia 105 20.
in Italia misit 106 14.
serens . . . discordia 106 15.
citera epistula . . . oppleverat 106 18.
quantitate metitur 108 8.
erga Attila 109 22.
perpendens . . . sagacitate sua 109 22.
vindicta manu querere 110 16.
in ordine coeunt 110 22.
acies testudineque conectunt 110 22.
cita victoria quaerere 110 24.
in hoste tela coiciam 111 8.
in pugna cuncti praecipitantur 111 9.
invadunt Hunnorum caterva 111 24.
quem fortiter demicante . . . equo deiecit 112 5.

m *finalis omissa*:
in potestate hostium perveniret 112 20.
hostium absentia sunt . . . silentia consecuta 113 23.
cernens hostium solutione 114 4.
deposuit exercitatu furore 115 6.
graviora se in Italia inlaturum 115 8.
Tolosa migravit 116 10.
habentes ab oriente Austrogonia 116 20.
gente . . . prosternens 117 5.
usque ad internicione 117 5.
hoste fugiens 117 6.
in nave conscendit 117 6.
animu . . . commutans 117 10.
ea (provinciam) subigisset 117 12.
circa Vesegotharum gente 118 4.
et multitudine Alanorum et regem eorum superatos prostravit 118 15.
in Beturigas civitate 118 19.
Riutimum Brittonum rege . . . effugavit 119 2.
in societate coniungerentur 119 2.
secessit Placentia 119 17.
relicta patria maximeque urbem Arevernate 119 19.
Ravenna pervenit 120 3.
genealogia actusque . . . exponere 121 14.
virtute imitatus 121 17.
suaque dum nititur ostendere virtute 121 18.
quanta strage . . . fecit 122 3.
contra Suavorum gente 122 10.
magna potitus victoria 122 13.
gente secutus 122 18.
stirpe iam divisa coniunxit 122 20.
per successione 123 7.
inlatumque serviendi pudore detersit 125 12.
furentem Gepida 125 21.
se in Romania dediderunt 127 4.
inter Scarniungam et Aqua nigra fluvios 127 14.
in fuga versa 127 19.
remisit in Suavia 129 12.
gente concitans 129 13.
se suaque iniuria ulciscuntur 129 18.
tam Suavorum gente quam etiam Alamannorum utrasque . . . foederatas devicit 130 22.
super Babai Sarmatarum rege discurrit 131 3.
victoria potitus 131 3.
familiaque et censu depraedans 131 4.
bella alimonia prestitissent 131 9.
ut in parte Italiae accederet 131 12.
in deditione accipiunt 131 27.
loca tradidit id est Cerru Pellas Europa Mediana Petina Bereu et alia quae Sium vocatur 132 8.
in urbe venire 132 14.
ingressus in Italia 134 8.
Zenonemque . . . consultu 134 9.
germanam . . . Africa . . . coniuge dirigit 135 4.
Trinacriaque ingressus 137 5.
praemissis Ravenna fidelissimis 137 16.
Ravenna profectus 137 20.
Gothorum manu armis conserta mittit Perusia 138 3.
Ravenna se recepit 138 9.

m *finalis adiecta* (*meri errores omnes sive auctoris sive librariorum*):
abruptam 26 31.
annitentem 12 31.
armam 23 11.
dignitatem 22 1.
imperatorem (*H pro* imperaturae) 24 15.
Romam 16 10.
unam 18 28.

n *inserta* (*plerumque errore librariorum*):
accessus: accensos 18 18; inaccensam 56 7.
credebatur: credebantur 97 10.

n *inserta*:
iter: inter 111 5.
occasio: occansione 22 16.

n *omissa* (*errore librariorum magis quam auctoris*):
aberat 34 3.
incodita 16 1.

o *et* u *permutatae*:
u *pro* o[1]):
nom. sing. 3:
custos: custus 11 23.
abl. sing. 2:
arctu 62 1. — campu 20 4. — consultu 80 8. 134 9. — immensu 58 9. — intentu 104 21. — nasu 105 19. — pelagu 54 16. — sonu 130 21. — storicu 61 4.
acc. plur. 2[2]):
egressus 101 15. — inferus 15 12. — Hunnus 61 19. — interemptus 19 26. — murus 114 7. — Tarquinius 14 32. — varius 50 17. — uicturus 111 3.
Capitolium: Capitulio 25 35.
cognoscere: cognuscere 1 6. 136 6.
consobrinus: consubrin- 35 5. 48 14. 122 16. 123 6. 136 19.
comae: cumae 57 7.
copia: cupia 26 11. 51 7. 59 4,. cupiosus 57 4. 68 12.
cos: cutem 12 22.
fabulosus: fabolusae 23 24.
maesoleum: mausuleum 33 10.
nepos: nepus (*semper in nominativo, sed in hoc solo*) 4 1. 7 31. 12 12. 32 28. 34 7. 38 20. 46 20. 48 11. 50 19, *cf. ind. I s. v.*
nomina propria: Curioli.
offocare: offucatus 38 19, offucandus 29 7.
orbis (*sic certe cod. H* 107 4. 110 12. 133 7): urb- 25 28. 64 3. 73 20. 74 9. 79 10. 102 22. 124 16.
-orius: evocaturia 132 14. — Maiurianus — preturio 93 14. — tenturia 124 10.
promptus: prumtissimus 59 11.
potare: putantes 111 19.
robur: rubor 109 16.
suboles (*sic* 10 16. 134 16): sobulem 123 4.
torvus: turvus 91 3.
o *pro* u[3]):
nom. sing. 2:
filios 8 23. — abiectos 10 12. — humiliatos 83 20. — Mesenos 17 21. — muros 25 3. — populos Romanos 12 32. 20 12 (*cf.* 26 8). — terminos 65 14. — puerulos 128 16. — Tarquinios 14 32 (*meri errores omnes*).
abl. sing. 4 (*nisi haec trahenda sunt ad declinationis formam mutatam iungendaque cum genetivo 4 in* -ui):
exercito 22 5. 45 34. — laco 63 1. — obsidato 29 28. — permisso 92 20. — porto 119 13. — redito 21 22. — sino 56 4. 96 22. — suggesto 15 21. — tumulto 80 8.
acc. plur. 4 (*nisi de his quoque similiter statuendum est*):
accensos 18 18. — actos 10 2. 6. 14 7. — arcos

[1]) *Rossius*: luminusus 1092 — patrunus 972 — Petrunia 977 — oxure 980.

[2]) *Apud Rossium in titulis a. 518—565* annus (*n. 972. 975. 978. 984. 990. 1004. 1011. 1021. 1024. 1027 bis. 1032. 1086. 1092. 1094*) *sive* anus (*n. 1100*) *legitur sedecies*, annos *quater* (*n. 979. 991. 998. 1013*); *item* se vibus (*n. 975*; si vivos *n.* 977), *qui sunt accusativi absoluti.*

[3]) *Rossius*: ortolanus 1020 — Maborti 1015 — oxure 980.

o *et* u *permutatae*:
91 8. — conflictos 125 23. — curros 12 8. — exitos 123 23. — foetos 114 11. — grados 80 2. — sinos 80 15.
adulescens (*sic plerumque*): adolesc- 4 28. 5 10.
bucula: bocula 106 1.
consul (*sic* 14 3. 5. 7 *cet.*): consol- 1 22. 10 6. 13 37. 14 10. 18 23. 102 19.
copulare: copolat 49 9.
cumulare: comulabat 69 15.
ductor: doctores 81 17.
euroborus: eoroboro 61 17.
fabulosus: fabolusae 23 24.
furculae: forculas 18 1.
incolumis: incolomis 16 33.
lucus: locus 10 26.
lucusta: locustarum 99 20.
luxuria: luxoria 34 7. 102 4.
munire: monimina 49 12. — monitiones 110 20. — monitissimo 45 33.
nomina propria: Aristobolus — Eoropa — Hermundolus — Novades — Ocricolum — Romolus — Silores — Tuscolanus.
numen: nomine 16 23.
nutus (*sic* 115 11. 134 4): notus 48 9. 99 7. 110 4.
pecus: pecodum 15 27.
puerulus: puerolus 128 2.
purpureus: purporeus 32 34. 33 3.
quantulum: quantolum 47 3. 74 13.
robur: rubor 109 16.
rubor: robore 72 14.
suboles: sobulem 123 4.
urbs: suborbana 46 18.

oe *mutatum in* y:
Mysia.
Pyn- 21 1 (*alibi* Poen-, Paen-, Pen-).
tragydia 52 12.

o *et* um *permutatae*:
o *pro* um[4]):
in vicensimo quarto anno 1 23.
uno et hoc parvissimo libello confeci 1 24.
diligenti mundo 2 5.
et usque diluvio 3 11.
supra scripto familiarum serie currentes 4 8.
et usque quadragesimo secundo anno 4 15.
bello (bellum *Florus*) pacemque porto 23 16.
o populo (populum *Florus*) dignum 25 28.
Apollonia Galato Parthenopolim Thomos Istro 28 18.
Romano confirmavit imperio 30 11.
Bosforo (in Bosforos *Rufus*) venit 30 22.
Crassiano interitu oblivisci 31 20.
per eodem Claudio Caesarem 31 30.
Pathmo eum insulam relegavit 34 29.
ammodo 36 27.
Maximino occidentes 36 28.
millesimo anno quod expleverat 37 3.
apud Tharso 37 35.
pristino matrimonio repudiantes 38 24.

[4]) *Mature pro* um *syllaba substitutum esse apud vulgus* o *ostendunt inter alia exempla certa haec*: so = sum *in titulis Orell. 4810. 4811 saeculi qui videntur tertii*; annoro *in titulis a. 372* (*Rossi n. 229*) *et a. 407* (*Rossi n. 572*); *similia complura vide apud Schuchardtum Vokalismus 2, 164 sq. fines tamen cum difficulter regantur inter hoc vitium auris hebetatae et confusionem casuum, placuit exempla alterius utrius erroris hic componere coniuncta. in his libellis* um *pro* o *non ibi reperitur, ubi ex eiusmodi mutatione procederet verbum ipsum nullum* (*unde non scribitur* so *pro* sum, co *pro* cum *cet.*), *sed tum tantum cum inde efficitur quod per se non offendit.*

o *et* um *permutatae*:

Valentiniano fratre de Iustina . . . natu . . . consortem adsumit 40 2.
fugiens Hellisponto piratico ritu vivebat 41 14.
palatio invadentem 41 25.
invasit imperio 41 32.
locoque eius . . . invasit 43 19.
regno potitus legitimo 43 28.
super solito 45 30.
ad postremo 46 14.
ut Illo a se recedenti perimeret 45 27.
solo usque 46 11.
ante quarto mense 47 13.
locoque imperatoris iam occupante 47 24.
regnoque suo confirmans 49 7.
se suoque filio commendaverat 48 15.
conperit . . . civilia bella intestinoque proelio dibacchari 48 21.
pleroque 57 7.
ad . . . gremio 60 4.
consilio sedit 60 13 (sedit consilium *Ammian. 19, 7, 6*).
quod proelio . . . occurrit 66 8.
in Aegypto usque persecutus 66 10.
iugo dedere vocabulo 69 7.
extra nostro urbe 73 20.
terreno orbe . . . excedat 74 10.
ductore Fusco . . . amnem . . . transmeare coegit 76 8.
Hunimundus genuit Thorismundo 77 8.
transiens . . . Danubio 81 5.
Prisco duce . . . sibi foederavit quasi . . . pugnaturum 84 10.
paterno affectu non ferens 84 14.
ad Abritto Moesiae civitatem 84 15.
imperio adepti sunt 85 15.
ad duodecimo miliario (*si lectio vera*, *cf.* 35 16) 86 9.
post intervallo 89 6 (*nisi ablativus est*).
Danubio transmeantes 92 19.
aperto dolo cognoscens 93 17.
repperit . . . Gratiano imperatore pepigisse 95 13.
Aithanaricoque rege . . . sibi . . . sociavit 95 15.
milite ordinato aspiciens 95 21.
inter paludes et pelago 96 21.
super mare Ionio 97 1.
uno angustissimo introitu ut porta relicta est 97 5.
ne foedus . . . inito turbaret 100 20.
non diu tenens regno praesumpto 101 8.
otio ferre 111 9.
regno pervaderent 113 13.
Alarici . . . obicientes exemplo 115 1.
propter Hunnorum dominio 122 18.
luctu funereo mixto gaudio explicabant 124 22.
Vto et Hisco Almoque potiti sunt 127 3.
qui gladio evadissent 129 9.
exitio . . . vereti 129 24.
eoque . . . interemit 131 4.
filioque suo Theodorico sociatis . . . comitibus . . . transmisit Vlpiana 131 25.
Theodorico . . . regem audiens ordinato 132 13.
insigne regio amictu adsumit 134 9.
quem . . . utroque parente orbato . . . fovet 134 20.
ad civitatem cognomine Margo planum 135 9.
eodem regno ipse invadens 135 23.
occiso Theodahado rege qui adveniebat populis nuntiat 137 17.

um *pro* o:

in ipso Samnium 17 31.
in promuntorio sacrum . . . monumentum 116 21 (*requiritur* sacro, *sed erravit auctor*).

p *inter duas consonantes*:

omissa[1]:
contempserat: contemserat 10 16 (*cf.* contempto 60 3; *item* contempti *pro* contenti 16 5).
promptissimus: prumtissimus 59 11.
admissa:
dampnavit 120 10 (*H*).
Pemptapolim 30 4 (*HP*).

ph *et* f[2]:

ephebus: efoebi 91 6.
elephantus: elefantus 19 4. 8. 19. 21 28. 29 24.
nomina propria: Bosforus, Ctesifon, Fasides, Fryg-, Nifates, Rifeus, Telefus *cet.*
phalerae (*sic* 12 25): falerae 125 1.
physica: fysica 74 5.
triumph- *passim.*
philosophus: filosophus 9 8.
prophet- 6 15. 9 28.

ph *et* p:

p *pro* ph: Ioseppus.
ph (f) *pro* p: Bosforus, Euryphylus, Sardanaphalus.

qu *et* c[3]:

quoque: coque 13 12. 16 28. 18 11. 19 24. 25 25.
quotidie: cotidie 134 6; cotidiani 15 23; cottidiana 52 10.
reliquus: relicuum 112 9; relicorum 22 28.
sequi: secuntur 50 2.

s *impura*:

spectaculum: expectaculum 10 31.
spoliatus: expoliatam 43 14.
historia: istor- *v. sub littera* h, stor- 3 6. 61 4. 65 2. 70 4. 78 4. 85 2.
Hispania: Span-.
instrumenta: strumenta 33 31.
excubitor: scubitorum 47 4.

t *omissa*[4]:

pos 83 23.

x[5]:

senex: senis 5 22; senes 34 32.
excubitor: scubitorum 47 4.
Xerxes: Xerses.
sescenti: sexcentorum 3 24.
x = xc[6]: iuncx- 25 38, coniuncx- 26 3. 27 4. 28 24, extincx- 40 34. 52 2; *cf.* ancsius 39 13.

y *et* i:

i *pro* y[7]:
Graeca: Astiages — Bithinia — Bizantium — Cambises — Fiscon — Frig- — Hippolite — Hyppolitus — Lybia *cet.*
lynter: lintres 130 16.
y *pro* i[8]:
Graeca: hystoria 80 11. — phylosophia 74 3. — tyaris 74 22.
nomina propria: Calydonia — Epyrus — Gyzericus — Hyero — Hyppodem — Lybia — Lygur- — Scyri — Syrmis — Tyberinus — Xantyppus *cet.*

y *pro* u:

nomina propria: Lysitan- — Sylla — Thyle — Thyringi; *cf.* Calydonia.

---

[1] *Rossius*: presumserit 1090.
[2] *Rossius*: olografus 1055 — Stefan- 1005. 1085. 1088.
[3] *Rossius*: Pasqua[sius] 1100.
[4] *Rossius*: pos 1100.
[5] *Rossius*: bissit 978, visit 1092. 1094, viset 1026, visse 1097.
[6] *Rossius*: depincxerat *in titulo emendate scripto* 1003.
[7] *Rossius*: Crisogon- 975 — Dionisius 1050 — Yppolitus 1090 — martiris 985 — Olibrio 1006. 1007. 1008.
[8] *Rossius*: Yppolitus 1090.

IV. LEXICA ET GRAMMATICA.

Vocabula quae ad rem publicam pertinent in indicem ita recepta sunt, ut omitterentur reperta in prima parte libelli prioris (fere ad p. 46), utpote descripta ex auctoribus qui extant et paucis exceptis parum apta ad sermonem Iordanis ipsius elucidandum.

ablativus pro accusativo:
non minore tropeo adquisivit 135 18.
eodem regno invadens 135 23.
comparari potest seriae 3 7 *pro* seriem, aciae 84 9 *pro* aciem, barbariae 105 2 *pro* barbariem.

4. *In universum accusativi et ablativi usum apud Iordanem qui considerabit, diversitatem duorum casuum non negabit ne apud eum quidem prorsus periisse. accusativum sane infra videbimus late regnare et saepenumero in locum ablativi sese insinuasse; ablativus tamen et antiquos fines aliquatenus retinet et post* in *praepositionem ultra eos progressus esse invenitur, ut ille tanquam victoris locum obtineat invadentis territorium alienum, hic victi magis quam expulsi. ad oblitterandam casuum duorum diversitatem multum contribuit sonorum* o *et* um *aequiparatio apud hebetatas huius saeculi hominum aures vulgo admissa, quae tamquam attractione quadam etiam ad terminationes alias sese propagavit. ita* invadendi *vocabulum, quo passim Iordanes utitur, cum fere accusativum secum habeat, de quo dubitari nequeat* (6 29. 8 22. 12 28. 13 20. 30 1. 37 30. 40 34. 42 8. 43 11. 45 29. 84 10. 101 7. 118 5. 11. 119 16. 126 13. 131 5. 138 2), *quod legitur* 41 32 invasit imperio *et* 43 19 locoque invasit *non sextus casus est male admissus, sed quartus male expressus. at in exemplo quod supra citavi* eodem regno invadens *quartus casus ita formatus, ut sexti similis fieret, ita ad pronomen translatus est, ut in hoc excusatio deficiat: similiterque explicanda erunt pleraque exempla supra composita ablativi admissi in locum accusativi, ut* hoc libello, luctu quodam, minore tropeo, *item* per eodem Claudio Caesarem.

ablativus nude positus loco praepositionis, qualis est ab, ex, in, ob (*cf. p.* 191 *s. v.* *locorum* 1):
occiduali axe iacentes 32 21.
eo regno evulso 34 14.
silvis commanentes 39 6.
accolas contiguo vocatos 57 9.
qua septentrione patet 68 9.
vicinis gentibus concubitum petierunt 69 9.
qua necessitate suorum Domitianus Illyricum properavit 76 7.
qui orientali plaga tenebat 78 6.
hac re (= *ob hanc rem*) aedificavit 81 21.
dum Spesis provincia commanerent 82 19.
orientali plaga sedere 92 3.
vastantes itinere suo Troiam 86 4.
rex Asdingorum stirpe 87 11.
generis nobilitate principatum deferre 103 14.
oceano e navibus egresso 118 19.
parte Illyrici ad Castramartenam urbem sedes sibi datas 126 17.

ablativus absolutus:
verbi impersonalis:
necdum quantulum respirato 22 13.
nec diu intercedente 51 26.
loco obiecti in enuntiato primario omissi positus aut ita adiectus ad obiectum, ut subiectum ipsius ablativi omittatur:
ex qua genitis duobus geminis rex exponi praecepit 9 5.
sedentibus (sedentes *Florus*) in curulibus suis praetextatos senes 16 24.
resistentibus Sylla consul sedavit 27 5.
evocatis exinde legionibus in Mysia collocavit 27 28.
resistentibus . . . Appionis consilium Romano populo subdidit 30 5.
his et aliis rebus . . . bene gestis unius foedavit avaritia 31 5.
Dacos . . . transeuntibus (= *cum transirent*) . . . vicit 32 16.
ut Illo a se recedenti . . . perimeret 45 27.
piscesque . . . gignit ossa carentibus chartellagine(m) tantum habentes 65 16.

ablativus absolutus:
quos . . . vera(m) fide(m) petentibus in perfidia(m) declinasset 94 10.
quos excepit diuque fatigatis . . . prostravit 127 18.
subiectum ablativi absoluti idem atque subiectum enuntiati primarii:
Anthioco Scopa(m) superante Iudaeam sibi sociat . . . Antiochus 9 6.
Traianum se vivente elegit 34 33.
ut . . . revertentibus . . . patri redderet (= *revertentes patri redderent*) 69 10.
part. pass. regens obiectum (*quamquam horum pleraque etiam ad accusativos absolutos redigi possunt admisso accusativo in* o):
regnum ab Aristobolo sublato 9 23.
foedus percusso 31 2 (percussumque foedus 29 26).
caput eius dempto et circumlato 31 17.
regnum in provinciam verso 33 27.
excepto oppida vel possessiones 55 6.
quod proelio rex Vesosi occurrit 66 8.
foedus inito 73 7. 87 4 (inito foedere 132 7).
perpetrato facinus 80 4.
iugum Hemi montis transacto 84 4.
quod in omni lascivia resoluto 85 18.
quod comperto 92 11. 128 25.
ignemque . . . supposito 94 8.
nec quicquam mali . . . perpetrato 98 5.
quod praetermisso 121 9.

abnepos *pro pronepote* 5 31.
abscidere *aliqua re*: naribus abscisam truncatamque auribus 106 11; abscisa nervis mox membra relabuntur 110 25. — *Cf.* torquere.
absolvere *absolute*: de Brittania . . . paucis absolvam 56 4; quomodo Getae Gepidasque sint parentes, paucis absolvam 82 10.
absolute: quem cum Amazonarum viris absolute pugnasse cognoscimus 65 8.
absque 72 14. 80 8. 110 5.
abstracta pro concretis: cuius licet magnitudine(m) olim nemo circumvectus est 56 5; Hunni populorum rabiem pullularunt 63 10; triumphus Iustiniani imperatoris a deo sibi donatus (= *Iustinianus imperator triumpho a deo sibi donato*) quod inchoaverat ad pacem usque perduxit 103 3.
abundantia inanis, ita ut bis idem dicendo vis orationis infringatur, inter proprietates auctoris primum fere locum cum obtineat, sufficit exempla quaedam composuisse nullo negotio augenda. pleraque apparet inde originem trahere, quod scriptori infanti et barbaro ubi duae locutiones sese offerebant, fames *et* penuria, cumba *et* lynter, regia *et* palatium *et sic deinceps, ut neutra periret, ambas ponere maluit.*
famis penuria 5 1; penuria famis 93 1.
ultra fortis fortissimus 6 7.
prima Olympiades coepta est nominari 6 34.
omnium non modo Italiae tantum (tantum *om. Florus*), sed pene toto orbe terrarum pulcherrima 17 18.
clarissimum Epyrotarum (Ep. *om. Florus*) Graeciae regem 18 27.
classe navigera 30 1.
finem terminumque 35 11.
ideo . . . eo quod 36 5.
dum nullum genus obscenitatis quod non faceret praetermittebat 36 15.
urbem nominis sui in Thracia, que dicebatur Pulpudeva, Philippopolim reconstruens nominavit (urbem nominis sui in Thracia construxit *Hier.*) 37 3.
revertens Zeno rursus in regno proprio 44 14.
ante ab Hunnis capitur . . . antequam . . . 46 20.
maior octogenario aetatis anno 47 1.
effosum (= *confossum*) peremit 47 13.
vivens . . . degebat 48 12.
affatim refertus 55 8.

accusativus pro ablativo:
turbas munitus 44 19.
teli acumen paventisque equi sui inpulsione fixus 44 27.
litus Caspii maris commanentibus 61 20.
dextrum latus Epiros radens 97 3.
his et similia legati regem permoverunt 107 14.
nihil habundans nisi armenta . . . et pascua silvaque lignarum 127 8.
egrediens Naisitanam urbem 132 3.
accusativus pro casu obliquo diverso verbi adiectivive:
advolvere: se Belesarii pedes advolvens 137 12.
aperire: iter maiores nostros aperuit 111 5.
carere: ossa carentibus 66 1.
committere: Iohannem patricium cognomine Troglitam Africae procuratione commissa 51 24.
consentire: populi vota consentit 44 6; non fuit vota patris fortuna consentiens 125 27.
credere: commeantium attestationem credere liceat 60 20.
dissimilis: per dissimiles anteriores vias recurrens 115 20.
expellere: quomodo eos fines Italos expelleret 97 21.
fraudari: donativum ab isto fraudantur 46 5.
frui: frui regni Romani bona 133 2.
incidere: ne quid incidisset adversi Gothos, inquiret 112 8 (*sed melius iungitur* Gothos inquiret).
indigere: nec cumbarum indigeat lintres 130 15.
invidere: quem Antonius dum invideret 32 29.
meminisse: nomina meminit Ptholomeus 58 15.
nescius: dolum nescius 93 13.
reminisci: quod dolum reminiscens 73 8; quod nomen Gothi reminiscent 75 1.
studere: nec libertatem studens 117 14.
subvenire: ut anhelantem suique adventui suspectam subveniret Italiam 48 29.
supersedere: multa supersedi 14 8.
accusativus pro nominativo (exempla certa rara sunt et ita comparata, ut ex confusione potissimum procedere videantur):
Satricum adque Corniculum Soraque et Alsium eorum urbes captas provinciaque effecta 15 14 (*magis est acc. absol. sine apodosi*).
Ligures . . . implicitos dumis silvestribus victitabant 22 14 (*auctorem vitiose exscripsit Iordanes*).
et sunt Norici duo, Pannonias duas . . . Moesia superior, Dardania, Dacias duas . . . Epyros duos, Praevales, Creta 28 3.
coepit sibi dominationem parare nec tacite, sed patriae . . . oblitum totum (oblitus totus *Florus*) in monstrum illud desciverat 32 32.
postquam in fervente oleo missum non potuisset extingui 34 29.
Emmaus . . . constructa et Nicopolim nominata 36 13.
partes Hesperias . . . vastandas (= *partium Hesperiarum vastatio*) obvenit 45 1.
terrae circulum ab incolis possidetur 55 3 (*nisi est generis mutatio*).
in modum spinae, quem costas ut cratem intexunt 75 15.
(erat illis) a meridie Histrum 87 17.
ut orientalem imperium Ostrogothas, hesperium Vesegothae vastarent 121 2.
accusativus absolutus pro ablativo absoluto[1]:
Sardanafalum occisum 6 29.

[1] *Abusus hic casus quarti quam mature coeperit, tituli Latini aetatis labentis ostendunt maxime per formulam usitatissimam illum* se vivo *vel illos* se vivis *monumentum sibi fecisse* (*hoc enim saepius ponunt quam quod sermo emendatus requirit* vivum *vel* vivos); *neque enim quicquam frequentius est in titulis sequioris aetatis etiam ethnicis quam* se vivum *et* se vivos *formula per accusativum concepta.*

accusativus absolutus:
clusum . . . exercitum (cluso . . . exercitu *Florus*) 18 2.
loca eorum in provinciam redacta 28 10.
percussumque foedus 29 26.
Libyam Romanis concessam 30 4.
omnemque Armeniam invasam 30 17.
Tetricum (Tetrico *Hier.*) . . . prodente exercitum suum 37 26.
quem occisum 37 30.
pene omnem Persidam vastatam 38 7.
Aegypti tyrannum octavo mense devictum 38 29.
omnesque inimicos superatos 40 35.
uxoremque eius exulatam 41 9.
vastatam Italiam 41 29.
opesque . . . depraedatas 41 30.
Gallias occupatas 41 32.
Placidia creatam Augustam 42 9.
datamque . . . totam Illyricum celebratis nuptiis secessit 42 18.
eamque urbem rebus omnibus expoliatam 43 14
Nepotem imperatorem fugatum 44 17.
suoque in lectulo eandem . . . collocatam 45 20.
neminem scientem 45 21.
acceptamque fidem 45 24.
nanctam oportunitatem 45 26.
sociosque eorum . . . proscriptos 47 27.
Mathesuentham Theodorici regis neptem et a Vitigis mortuo derelictam tradente sibi principe in matrimonio sumptam 51 12.
Stotzam peremptum 51 23.
Mauros . . . superatos 51 29.
recrudiscentes animos 52 14.
correptam latitudine . . . retro abstractam 56 12.
effusas sedes 63 13.
deserta suorum agmina 66 16.
hic Amazonas commanentes confortati sunt 67 17.
facta nundina 69 10.
nomen mutuatum 71 15.
pontemque . . . constructum 72 6.
Romanos devictos, Oppii Savini caput abscisum 76 5.
multas . . . civitates populatas 85 19.
militaremque disciplinam mox in meliori statu reposita 94 14.
donationem sacro oraculo confirmatam 98 4.
collecta captivorum agmina 99 13.
quasi adunatam Gothis rem publicam 100 1.
occubuit . . . ilia perforata 100 14.
vicinas sibi gentes expulsas 100 21.
foederatos Gothos Romanosque 101 9.
invasam Pannoniam 101 13.
quem . . . de regno eiectum et interemptum 102 14.
foedusque firmatum . . . fida pace peracta recessit uterque 104 12.
quattuor filios domi dimissos 107 21.
relictamque victoriam 109 1.
quod responsum non ambiguae susceptum, relictis Hunnis, redit ad Gallias 113 15.
relicta infesta 117 6.
amplam partem exercitus amissam 119 3.
relicta patria maximeque urbem Arevernate 119 19.
Orestem mag. mil. ordinatum 120 2.
Orestem interfectum 120 9.
omnem Italiam subiugatam 120 14.
cadaver terra reconditum 124 22.
parum tritici . . . terras fecundas 127 9.
quamvis divisa loco, consilia tamen unita 127 13.
etiam ipsum regem Hunimundum captum 129 9.
praedas ereptas 132 2.
castraque soluta 133 23.
Zenonemque imp. consultu 134 8.
plus triginta milia Francorum in proelio caesa 135 19
subversumque Neapolim 137 19.
accusativus absolutus et ablativus absolutus permixti:
captivitatem Iudaeorum relaxatam muneribusque Eleazaro pontifice . . . placato 8 31.

appositio perturbata aut male admissa (*cf. gen. dat. abl. permutati, item* mille, *item Rossi inscr. chr. n. 972*: [de] regione secunde):
ab urbe Romae conditione 10 1.
tantum Romano populo addit opes (tantum hominum, tantum agrorum redactum ost in potestatem *Florus*) 17 15.
propter necem Aterbalae et Empsalae Mecipsae liberos (ob necatos Adherbalem et Hiempsalem filios Micipsae regis *Rufus*) 26 36.
Romano portu se recepit statione 51 1.
nonnullae insulae . . . sunt, ut Hyppodem *cet.* 55 3.
(Amazones) fretae maioris audacia 67 9 (*magis videntur corrupta*).
in uno pane aut decem libris carne 93 7.
de Corcyra atque Hellade partibus 97 2.
nec me quis in favorem gentis . . . quasi ex ipsa trahenti originem aliqua addidisse credat 138 24.
aptus *participium*: Illyricus cuncta ad unum corpus apta est 28 2.
area = *proelii locus*: fit area innumerabilium populorum pars illa terrarum 108 8.
argumentum = *indicium*: significantes tali argumento 124 24.
arguti motus 91 7.
armiger *regis Gothorum* 135 20. 137 14.
arripere iter 98 13; a. expeditionem 37 32.
asciscere = *in regnum asciscere* 50 19. — *Cf.* in.
attendere *cum dat.*: notibus (= *nutibus*) Attilae attendebant 110 4. — *cum acc.*: quam (urbem) ut destructam et desolatam attendit 51 2; quam ob generis nobilitatem . . . adtendens 99 23. — cum ad Romam animus fuisset eius adtentus accedere 114 23.
attestatio 124 7.
Augustalis (= *imperatoria*) potestas 9 29.
ausculta *cum acc.*: ausculta Iohannem 2 5
auxiliarii (*sic plerumque*, auxiliares 46 20. 72 11. 104 4. 108 3. 20), *opp.* milites Romani 108 4. — *Romanorum Gothi* 86 14. 96 12. — *Hunni* 46 20. 104 4. 10. — *alii* 108 3. 20. 109 9. — *Gothorum* 117 2. — *Hunnorum*: aliae gentes Hunnis auxilium ferentes 125 24. — *aliorum* 120 8. 129 25. — *Cf.* foederati, solacia.
axis = *caelum* 32 21. 58 20.

bacchari: baccabantur (vagabantur *Florus*) 16 5.
baptizare 39 29. 40 26.
belagines *leges Gothorum* 74 6. '*Legibus, quibus Dicineus Buruistae consiliarius* fysicam tradens *Gothos, id est Getas instruxisse fertur, veros Gothos usos esse profecto nemo unquam animum induxisset, nisi Iordanes adderet* quas usque nunc conscriptas belagines nuncupant. *at constat teste Isidoro in chronicis Gothos ante Euricum regem ab anno 466 usque in 484 regnantem scriptas leges nullas habuisse; neque unquam illi, quod scimus, carmina sive epica sive gnomica, de quibus vv. dd. de Gabelentz et Loebius cogitaverunt, litteris conscripserunt. denique neque leges populi scitu latas neque praecepta more vetusto religioneve sancita* bilageineis *i. e.* ἐπιτάξεις, προστάξεις *nuncupassent vocabulo nostrae aetatis legum lationi magis apto quam veteri aetati. itaque probabile est Iordanem Cassiodoriumve Dionis de Getis relationem male in laudem Gothorum convertisse*'. Muellenhoff.
bellare = *pugnare* 42 26.
beluinus: beluina saevitia 60 5. 91 9; ritu beluino 59 12.
breviatus 14 9.

caballus 64 2.
Caesar = *imperator* 79 14 (*in Symmachianis*).
cani *substantive*: canis aspersus 105 19.
cantiones 75 2.
capere bellum: intra quindecim dies captum (coeptum *Florus*) peractumque bellum 15 29.
capillati 75 1.
captare: adversam eius valetudinem captans 91 19.
captivare regnum = *capere* 8 1. 31 2.
captus 52 14.
carcerare 47 8.
carere *aliquid*: ossa carentibus 66 1.
caritas: ignem caritatis ad gehennae ignem detorquere 94 10.
castellum *opp.* civitas 76 6. — Lucullanum 44 20. 120 10. — Papirium 45 33. 34.
castrum *opp.* civitas 68 1.
causa = *res gesta*: haec causa Ardarici 126 3.
causari = *reprehendere*: si hic murmuras et me venire causaris 116 26; severitatem eius nimiam et parcitatem quidam crudelitatem et avaritiam causabantur (interpretabantur *Hieron.*) 39 23.
census = *bona* 131 4.
centuriatus 80 2 (*in Symmachianis*).
cernere = *comperire*: quod cernens per nuntios 138 3.
certatus: crebris certatibus 28 9.
certus: certum tempus 67 14; certum temporis 67 17; certi ex *illis* 40 14. 131 1; certi eorum 127 10; certi Alanorum 126 20.
ceterum: de cetero 92 16.
Christianitas 39 6.
cicatrix: *abl. pl.* cicatricis 91 6.
circumactus = *circumdatus*: in insulam . . . vadibus circumactam 82 20.
circumcirca 128 20. 131 16.
circumfluus *sensu passivo*: mari tardo circumfluam 56 16.
citharae 65 3. 73 3.
cives *opp.* peregrini 94 3.
civitas = *municipium coloniave* 28 13. 17. 85 20. 87 3. 105 2. 124 16. — *opp.* paludes silvaeque 63 2, castellum 76 6, castrum 68 1, vicus 104 19. 115 3. — c. regia *Constantinopolis* 46 14 (*plerumque* urbs r.). — c. Abrittus 84 15. — Anchiali 86 7. 10. — Antiochena 38 3. — Aquileiensis 114 5. 11. 14. 18. 21. — Areverna 119 5. 15. — Aureliana 108 17. — Bassiana 128 24. — Biturigae 118 19. — Cerrae 132 10. — Clypea 21 7 (*ex Floro*). — Consentina 99 11. — Cotyaeum 46 7. — Dorostorena 104 7. — Forum Iuli Aemiliae civitas 99 23. — Gangra 67 19. — Heraclea 132 1. — Italica 40 24. — Larissa 132 1. — Magnesia 29 26. — Marcianopolis 82 6. — Margum planum 135 9. — Mazaca 29 13. 33 27. — Nicopolis = Victoriae civitas 84 1. — Novietunensis 63 1. — Odessitana 73 1. — Pollentia 98 9. — *Ravenna* 97 9. — Sardicensis 51 14. — Singidunum 131 6. — Sirmium 126 16, Sirmiensis 135 7. — Tomi 71 16. — Vindobona 126 16. *Vocabulum ubi statim sequitur, in oratione* (*non in laterculis*) *adiective potissimum enuntiatur.* — *Cf.* oppidum, urbs.
clades = *sanguis*: fluenta mixta clade 111 18.
clarere 35 9.
cliens (clientulus 42 13. 48 22) 42 13. 43 28. 116 12. 131 1. — *opp.* dominus 117 10. 13. 18; patronus 117 14. — *imperatoris rex Gothorum* 45 9. — *magistri militum* 48 22. — *Cf.* famulus, servus.
cognoscere: quem . . . pugnasse cognoscimus 65 8.
collectio *concreto sensu*: adunata collectio 111 7.
colligere expeditionem 128 26.
collocatio verborum:
particulae loco non suo: tantam multitudinem in Hierosolymis autem paschalis festivitas adunaverat 34 23; de vero innumeranda variaque multitudine hostium 130 11; lucto quodam quasi (= *tamquam luctum quendam*) gerens 45 22; sunt quamquam et horum positura *cet.* 60 1.
praepositio substantivo postposita: magna parte cum gentis suae 87 19; campum plus per decem milibus oppleverunt 130 9.

confusio locutionum duarum:
leges propter illam concessit ut omnes bina matrimonia susciperent (= legem dedit ut *et* concessit ut) 40 3.
Illyricum saepe ab Herulis devastantibus (= Illyrico ab Herulis devastato *et* Illyricum Herulis devastantibus) 47 20.
Taprobanem, in qua . . . decem munitissimas urbes decoram (= in qua sunt urbes decem *et* decem urbibus decoram) 55 6.
Brittania, quae . . . inaccensam Romanis . . . Caesar . . . aperuit 56 7.
de qua . . . Mela . . . positam refert (= de qua refert positam esse *et* quam positam refert) 58 3.
nemo qui nesciat animadvertat (= nemo nescit *et* lector animadvertat) 70 8.
solisque globum igneum quantum terreno orbe in mensura excedat ostendit 74 10.
graviores corporum velocitate (= quam corporis velocitas patitur) 82 19.
gens quantum velox, eo amplius superbissima (= gens velox eoque amplius superba *et* gens quantum velox tantum superba) 88 14.
qui et terras Scythicas . . . introisse superius a nobis dictum est 89 9.
index viae se tribuit 90 2.
quod spiritus . . . ad Scytharum invidia id egerunt 90 4.
legatos direxerunt ad Valentem . . . ut . . . eius se legibus eiusque vivere imperiis subderentur (= ut eius se legibus subderent eiusque se victuros esse imperiis profiterentur) 92 8.
negotiationem a Lupicino Maximoque Romanorum ducum expetere 93 3.
principe meliore mutato (= principe meliore creato *et* principe mutato) 95 4.
ut in modum insulae influentium aquarum redundatione concluditur (= ut insula est *et* in modum . . . concluditur) 97 1.
erat quamvis non adeo proceritate staturae formatus, quantum pulchritudine corporis cultuque decorus (= quamvis non . . . tamen *et* non adeo . . . quantum) 99 17.
Africa quae dudum ignavis dominis ducibusque infidelibus a rei publicae Romanae corpus gentilis manus abstulerat (= quae ablata est *et* quam abstulerat), . . . nunc revocata hodieque congaudet 102 23.
nota vobis sunt quam sint levia Romanorum arma 110 21.
magna plerumque agenda rerum occasione intercepit 113 17.
quae inter Danubium Margumque fluminibus adiacebat (= inter flumina iacebat *et* fluminibus adiacebat) 135 10.
Riotimus . . . oceano e navibus egresso (*requiritur* ad oceanum e navibus egressus) susceptus est 118 19.
quatenus et illius memoriae semperum haberent in ore (= quatenus et illius meminissent *et* illius memoriam in ore haberent) 122 15.
congelascere 130 14; congelatus 130 13.
congressio = *pugna* 40 16. 113 19. 121 19.
congruus 60 14. 117 17.
coniugationes permutatae:
secunda pro tertia (*cf. Rossi inscr. chr. n. 1085 anni 544*: requiescent): cognoscent (*praes.*) 127 10. — depraement 5 5. — inquirent 90 1. — reminiscent 75 2. — stupiscent 73 5. — tradent 99 16. — trahent 82 16. — vivent 9 23. — *Item* obstrepebit 64 3.
tertia pro secunda: indulgi = *indulgeri* 69 15.
quarta pro tertia: fugire 116 7, fugiret 42 4, fugierunt 46 10. — moriretur 43 7.

coniunctivus locum indicativi usurpavit praesertim post pronomen relativum, ut Savini, qui belli socii extitissent, subiecti 17 13; Iubas rex, quae pugnae fuisset occasio, veneno hausto defecit 26 38: *similiter* 2 2. 28 13. 36 28. 39 32. 40 28. 43 29. 48 1. 66 11. 68 3. 72 13. 86 7. 87 21. 96 7. 98 2. 100 4. 7. 101 15. 104 6. 8. 106 9. 107 18. 123 13. 128 4. 18. 21. 129 9. 25. 131 6. 9. 134 16. 136 14: *item post* qualis 69 2; quicumque 99 7; quisquis 107 5. 130 15 *et post particulas* dum (*v. sub v.*), postquam (*v. sub v.*), prout 63 13, quamdiu 136 11, quando 74 13. 112 17, quia 45 8. 92 13. 95 9. 122 17, quod 22 27. 57 9. 84 17. 94 7. 97 11. 108 24. 124 6. 130 10, quousque 126 22, si 110 13, ubi 110 4. *inveniuntur in eiusmodi locutionibus etiam coniunctivus indicativusque coordinati, ut* qui Romam trivisset ipseque regnum reliquid Olybrio 119 6, *item post* quando 108 11, *post* quia 115 2, *post* quod 20 36, *post* ubi 88 20. *in enuntiatis primariis ubi coniunctivus reperitur perperam admissus* 93 14. 115 17, *oratio perturbata est.*
coniungere: cuius affinitas generis sic ad eam coniuncta est 77 6.
conscendere in regno 75 6. 123 7; ad Eusciam 83 25 (*cf. adn.*).
conscius virtutis 103 14.
consentire in sententiam 61 6; in hac pace 95 15; hac ordinatione 98 4; populi vota consentit 49 6; non fuit vota patris fortuna consentiens 125 27.
conserere: manus armis conserta = *manus armata* 138 3.
consiliarius *regis Decaeneus* 74 1.
consilium: ex senatus consilio 29 17.
consimilis: triquadram eam . . . dixere consimilem 56 10 (*si lectio vera*).
consistere 50 14. 58 16. 108 17; quamvis senis, tamen adhuc consistit Aod 5 22.
consors regni 47 14.
conspiratio = *insurrectio* 3 27. 125 25.
construere: Romani armis construxerunt (orbem terrarum) 3 2; construere aciem 73 6; constructo exercitu 48 29.
consuetus: quid aliud vos quam bellare consuetum? 110 15.
consules 52 11; ex consule 88 3; consul ordinarius 47 11. 48 9. 132 17; exconsul ordinarius 102 18; consulis ordinarii triumphus = *processus consularis* 45 7 (*cf.* 35 21. 36 19. 47 28. 48 9. 18. 132 16); fasces 48 18. — Belisarius 48 9. 28. 49 10. 18. 23. 50 5. 12. 102 18. 138 13. 22. — Hierius et Ardabures 101 16. — Iustinus 49 27. — Stilicho et Aurelianus 96 18; Stilicho 88 3. — Theodericus 45 7. 132 17. — Theodosius et Festus 104 4. — Vitalianus 47 11.
contendere lixis (cum his qui *cet. auctor Iordanis*) 79 2.
continentia: in corporis continentiam 66 1.
continere: extremitatem terrae continent 55 13; inde . . . unde se continet bellum 110 24; in continenti = *ilico* 39 25.
contingere annos aduliscentiae 130 26.
contradere *v. composita.*
contrarius: contrarius cum exercitu venerat 48 27.
contristare 133 15.
convenio: victuros nulla tela conveniunt 111 3.
conversari 7 7; in bonis actibus conversare 74 7.
conversatio: nec conversationi (*voluit fortasse* conversioni) meae convenire potest nec peritiae 1 12.
conversio: ante conversionem meam 126 24.
convertere se ad deum 2 5; convertere in Hunnos 128 26; conversus a Gallis (in Latinos *add. Florus*) 17 13.
coperculum = *cooperculum* 124 23 (*si lectio vera*).
copia: ut praestent satietatem ad cupiam genti 59 3.

copula inter membra tria plurave:
asyndeta trium membrorum 15 33. 40 31. 48 23. 59 11. 89 1. 123 7.
plurium 28 3. 18. 24. 32 21. 59 8. 10. 12. 60 2. 88 8. 108 3. 111 12. 128 23.
extremo loco ex tribus:
et 4 6 (*ex Floro*). 6 22. 15 31. 25 26 (*ex Floro*). 54 11 (*ex Orosio*). 56 4. 61 13. 19. 68 15. 93 2. 125 1. 130 23.
que 1 22. 41 23. 44 18. 49 26. 50 13. 90 13. 92 19. 97 3. 120 8. 136 9. 138 22.
atque 8 13. 15 13. 18 26 (*ex Floro*). 27 6. 32 17. 89 15. 113 24.
extremo loco ex pluribus:
et 27 8. 62 4. 65 4. 90 11. 132 8.
que 114 17.
atque 6 5. 19 33 (*ex Floro*). 31 29 (*ex Floro*). 62 2.
omnibus locis praeter primum:
—, et, et: 77 4. 109 19. 126 17. 20. 134 12.
—, que, et: 35 10. 63 17. 64 7. 104 17. 126 19. 135 14.
—, et, que: 34 36. 85 18. 127 3.
—, et, atque: 88 2.
—, ac, et: 138 19.
—, et, que, et: 40 7.
—, atque, que, et: 15 14 (*ex Floro*).
in quattuor membris pluribusve modo posita modo omissa:
—, et, —, et: 6 19. 77 2. 107 22.
—, —, et, et: 6 21. 47 5. 87 14.
—, que, et, —, et: 42 14.
—, et, —, —, —, —: 34 35.
—, —, que, —, —, que: 67 19.
copulare in coniugio 134 18; coniugio 70 11; matrimonio 99 24.
cornu: cornum 109 10; cornua 109 17.
corona: in modum coronae ambiens fines 55 1; (Dacia) . . . ad coronae speciem arduis Alpibus emunita 62 13; patria . . . corona montium cingitur 75 7. — *Cf. Cassiodorius var.* 8 32: (fons) cannis cingentibus in coronae speciem riparum suarum ora contexit. 11 14: circa (lacum Comensem) conveniunt in coronae speciem excelsorum montium pulcherrimae summitates.
corpus rei publicae 48 7; rei publicae Romanae 102 24; sese cum Vesegothis iungens unum corpus efficiunt 131 19; ex corpore militari 36 21.
creber: duobus mensibus crebris (proeliis *videtur excidisse*) fatigatus 72 7.
crepare: ante inflatus crepuit quam penitens stare potuerat 44 13.
crescere in populis 89 19.
cubicularia 45 19.
cubicularius 47 6.
cultura = *cultus*: Martem asperrima placavere cultura 64 16; huius perfidiae cultura 92 17; cultura huius sectae 92 18; Gothorum globos funeri reddidisse culturam 113 1.
cum *particula cum coniunctivo passim, cum indicativo* 26 38. 38 17. 42 13. 59 7. 138 1.
currere = *percurrere* 4 8. 17.
curtis 105 1.

dare: mortis occasio dedit Hunnis praevalere 92 2.
dativus pro in *cum acc. vel* ad: advenire finibus 89 16. — delati partibus Bithiniae 85 21. — directus quasi piratico bello 28 28. — ducitur ad urbem Constantinopolitanam Leoni principi 128 15. — ingredi regno 49 6 (*plerumque* in regno, *v. abl.*). — intrare finibus 133 23; partibus Asiae 86 2. — mergere Ponto 81 16. — redigere suae dicioni 105 21; privatae vitae redactus 102 21. — reverti Epiro 50 27. — succedere principatui 6 22. — transmittere orienti 48 4.
de = *ex* 46 16. 50 25. 51 9; de gente (= *gentis*) principia 61 8; nancti occasione de secessu Vesegotharum 114 3; de futuro (= *in futurum*) tribuere 128 11; de secundo = *iterum* 81 17. — *Cf.* studere.
debacchari: dibacchari 45 31. 48 21.
debellare = *vincere*: eum graviter debellans 66 10.
decernere: in utramque rem p. hostibus decernentibus 121 3.
decessio: decessione a Vesegothis divisos 121 15.
decessor *v.* prodecessor.
decessus = *obitus* 72 10. 87 8.
declinatio mutata:
us *nom. sing. 2 mut. in* um:
dolus: quod dolum 73 8; dolum quod conceperat 42 22.
flosculus: floscula 19 3. 6.
um *nom. sing. 2 mut. in* us:
bellum (?): ecce alterum bellum . . . terribilis (terribilius *Flor. et fortasse etiam Iordanes*) 23 3.
gaudium: feliciorem . . . gaudium 128 1.
Illyricum: Illyricus cuncta 28 2; totam Illyricum 42 18 (*sed* Illyricum totum devastavit 128 8).
imperium: puerilem . . . imperium 44 3; Orientalem imperium 121 2; indignum ducens eius imperium qui perpetrato facinus fuerat adquisitum 80 4.
ingenium: naturalem . . . ingenium 74 3.
iugum: iugus antefatus 68 14.
mancipium: quemlibet mancipium 93 7.
regnum: distructo regno Assyriorum in Medos eum convertit 1 17; iuvenilem regnum 41 11; regnum occidentalem 42 8; regnum orientalem 131 13.
solum: solum genitalem potiti 94 12.
stagnum: stagnus Morsianus 61 13.
tropaeum: non minore tropeo . . . adquisivit 135 18.
us *nom. sing. 4 mut. in* um:
principatus: Hesperium regnum populique Romani principatum, quod . . . coepit periit 44 20.
procinctus: felix procinctum 107 23.
introitus: per quas uno angustissimo introitu ut porta relicta est 97 5.
us *gen. sing. 4 in* ui (*cf.* laci 136 21):
adventus: sui adventui suspectam 48 29.
exercitus: exercitui 47 19. 67 13.
principatus: principatui 73 11.
u *abl. sing. 4 in* o / us *nom. acc. pl. 4 in* os } *cf. supra p.* 174 o *pro* u:
nominum propriorum declinatio:
accusativus Graecus in -a *pro nominativo usurpatur in vocabulis* Callipolida — Chalcedona — Chersona — Meotida — Narbona — Persida — Trapezunta: *similiter explicandum* Amazonae.
nomina populorum Graeco more declinantur haec: *acc.* Beturigas — Illyres — Liburnes — *acc.* Lingonas — *acc.* Macedonas — *gen.* Moesium — *gen.* Sarmatum — Thessales — *gen.* Venetum.
Hierosolyma *interdum est sing. fem., ut* diadema.
Bocchus quod fit Boccho, *Gentius* Gentio, *e contrario* Dio 72 17 *ablativi loco ponitur, magis errores sunt quam sermonis vitia.*
indeclinabilia in Graecis Latinisve pauca offenduntur: Parthi 67 4 *sic usurpatur propter interpretationem additam;* Stobis 131 27 *et* Thomes *pro* Tomis (*v. ind. III*) *ablativi videntur esse in nominativi locum substitut. contra barbara nomina propria quamquam et ipsa saepe adsumpta Latina terminatione declinantur, eadem passim usurpantur tamquam indeclinabilia. illud ubi fit, terminatio non raro fluctuat, ut iuxta invenitur* Hisarna *et* Hisarnis, *item* Thiudimer, Valamir, Vidimir *modo 2 decl. sunt, modo 3, ut inveniuntur* Antes, Anti — Bulgari, Bulgares — Burgun-

nominum propriorum declinatio:
diones, Burgundzoni — Gepidae, Gepidi *aliaque complura ex indice locorum cognoscenda. hoc magis in nominativo fit quam in casibus obliquis et ibi maxime, ubi barbara nomina ordine quodam procedunt, ut in Amalorum stemmate* Hermenerig *est qui alibi perpetuo appellatur* Hermanaricus, *item in catalogis populorum* 58 17—60 2. 88 8. *singillatim haec videbantur adnotanda esse.*
-a (-as *in* Valia *semel inventum graecissat*): *declinantur omnia, nisi quod exceptionem facit* Eterpamara *gen.* — *Accusativus in* -anem *adest in* Attila *et* Totila.
-c, -ch, -g: *pleraque nomina et magis nota omnia constanter declinantur, ut* Amalaricus, Athalaricus, Eurichus, Eutharicus, Friderichus, Gizericus, Halaricus, Segericus, Theodericus, Thrasaricus, Vetericus, *item* Gundiuchus, Mundiuchus. *alternant* Hermenerig *in stemmate, ut dixi, alibi* Hermanaricus; *item* Gadaricus *nom. genetivum fecit* Gadarigis *tamquam a* Gadarig. *praeterea adsunt* Berig *acc. abl.*, Dintzic *nom.*, Guntharic *acc.*, Geberich *nom. abl.*, Ilderich *nom.*; *item* Candac *abl.* (*sed* Candacis *gen.*), Ellac *nom.*, Erac *acc.*, Hernac *nom.*, Safrac *nom.*, *item* Ascalc *abl.*
-d: *declinantur semper, ut* Heldebadus, Theodahadus, Atanagildus, Theodoridus.
-i: Babai *acc. abl.*
-l: Agil *nom.*, Gilpil *acc.*; *praeterea in stemmate Amalorum* Amal, Athal, Hulmul, Hunuil: *cf.* Israel, Misahel.
-mundus *plerumque*: *v.* Gesimundus, Gunthamundus, Hunimundus, Rimismundus, Sigismundus, Thrasamundus. *e contrario* Beremud *nom. acc.* (*gen.* Beretmodi 134 21), Evermud *nom. acc.*, Thorismud *nom.* 112 3. 113 6. 25. 116 3. 9. 122 11 (Thorismund *nom.* 77 8). *acc.* 107 22 (*gen.* Thorismudi 123 6, Thorismodi 134 21, *acc.* Thorismundo 77 8, *abl.* Thorismundo 103 11. 110 8).
-n: *raro non declinatur, ut* Huldin *nom.*, Lodoin *acc.*
-o: Ildico *acc.*, Ostrogotho *acc.*, Thiudigoto *acc.*, *nomina mulierum omnia.*
-r: *declinantur* Odoacer (Odoacrum *acc.*), Ricimer (-rem *acc.*, -re *abl.*); *non declinantur* Filimer *nom. abl. acc.*; Gelimer *nom. acc.*; Thiudimer *nom. passim, gen.* 128 1, *dat.* 45 1, *acc.* 77 4. 130 4. 131 10. 132 6, *abl.* 123 7. 127 13 (?), (*gen.* -meri 127 21, -mèris 128 12, *abl.* -mire 109 19); Valamir *nom. passim, gen.* 123 9, *acc.* 77 4. 127 17, *abl.* 42 23. 123 7. 127 13 (*gen.* -meris 129 5. 130 10, *acc.* -merem 109 23, *abl.* -mero 44 29, -mire 109 19); Videmir *nom. passim, acc.* 77 4. 131 15, *abl.* 123 7. 127 13 (?). 130 5. (*abl.* -mere 109 19, -mero 44 30. 45 1 *bis*); Visimar *nom. acc.*
-s, -z: *declinantur pleraque, ut* Thiudis *facit* Thiudem, (Retemeris) Retemerim. *sed exceptionem faciunt inter hominum nomina* Boz *acc.*, Ganthicis (*q. v.*), Vitigis (*q. v.*), *ut mittam quae sunt in stemmate Amalorum* Augis, Valaravans, *item inter nomina populorum* Galtis *acc.*, Gepidas (*q. v.*), Sadagis *acc.*
-t: *non declinantur* Alathort *nom.*, Astat *abl.*, Gapt *nom.*, Hilderith *abl.*, Himnerith *acc.*, Sinderith *abl.*
-vulfus: *solent declinari, ut* Agrivulfus, Athaulfus, Evervulfus, Hunvulfus; *exceptionem faciunt* Roduulf *nom. et in stemmate quae sunt nomina* Achiulf, Ediulf, Oduulf, Vultuulf.

decollare 45 34.

decus aulae 42 12. 115 11; aulicum decus 125 2; primum in mundo decus *consulatus* 132 17.
dediticii 121 21.
deducere ad medium = *in medium proferre* 61 10.
defetigare 40 28.
deficere = *obire* 26 39. 35 25. 120 4. 136 2.
deformis = *foedus* 105 9.
deformitas = *ignominia*: ad necem totius Italiae suamque deformitatem 98 10.
degere 44 17. 48 13. 51 29. 79 15. 136 20.
deicere exercitum = *fundere* 98 13.
deinceps = *deinde* 56 8.
deitas 33 29.
delectare: solacia illorum, quibus delectat subire discrimina 107 24.
deliberare = *constituere*: aliqua scribere delibero 3 3; quidnam deliberarent, ambigebant 92 6; *item* 45 18. 72 17. 93 10. 99 1. 100 12.
deminutiva: aliquantulum 72 9. 103 2; quantulum 22 13. 47 3. 86 4. 108 24; quantolumcunque 74 14. — bocula 106 1. — clientulus *v.* cliens. — storiuncula 3 6. — infantulus 128 12. 136 7. — pauculi 84 7.
demorari 138 14.
demutare 1 19.
deponentia:
deponentia usurpata ut activa:
adgredere 28 6.
adipiscunt 61 2.
antefatus 68 14. 70 15. 96 16. praefati 64 6.
demoliunt 114 22. demolivit 135 12. demoliti sunt 27 7. demolita Roma 50 24.
depacisci: pax depicta est 48 3.
depraedavit 129 2. depraedarunt 76 7. depraedasset 86 17. opes depraedatas 41 30. depraedatis Vandalis 87 20.
digressimus 75 19. 80 12 (digressi sumus 120 18, *cf. adn.*).
dimetiunt 54 14.
emensus 48 25. 50 17. 61 1. 130 17. 131 2. 137 19. remensus 50 27.
evagaret 88 16. pervagant 63 13.
experti sunt 17 13. labore experta 89 18.
famularunt 88 2.
frustrarunt 72 3. frustratus est 46 15. frustratus 15 4 (*item Florus*). 138 7. 9.
largierat 46 6.
lavat 82 1.
lamentaverit 103 2.
luctare 79 12.
mederi = *sanari* 70 18.
mercarent 93 7.
metaret 38 9. metassent 39 32.
mutuavimus 80 11. nomen mutuatum 71 15.
nanctus: nancta occasione 114 3. nanctam oportunitatem 45 26. navis tardior nancta 82 14.
oblivisci *passive* 107 9.
populatus 85 19.
reminiscent 75 2.
remuneratus 48 9.
remorasse 121 16.
sortitus 45 3.
suspicaret 111 24.
activa usurpata forma deponentis:
certare, decertare: diu certati 122 2; decertatus est 86 20; decertati sunt 86 15.
degere: milites fecit vitae privatae degi 81 7. comperit Eutharicum in Spania degi 135 1.
navigare: qui recto cursu navigatur 97 3.
patrare: qua(m) patratae victoria(m) 67 9.
resistere: dum resisti contra Parthos non praevalet 50 10.
struere: Alanum gravi, Herulum levi armatura aciem strui 125 22.

ellipses et sententiae imperfectae:
sub quo Iudeorum (*scil.* rex fuit) Azarias, Israelitis vero (*scil.* regnavit) Roboam 6 25.
novem annos sub tribunos plebi (*scil.* Roma) fuit 14 2.
aequo iure ubique subactae (*scil.* gentes, *quod vocabulum est apud Florum in praecedentibus ab Iordane omissis*) 26 22.
Epyrotae qui Inlyrico (= *id est Illyricum*) 27 10.
filios eius . . . regnare genitali loco concessit (*scil.* senatus) 29 28.
sic quoque . . . Octavianus quo nullus . . . fuit 33 13.
ad triduanam lectionem dispensatoris eius beneficio (*scil.* acceptos) libros ipsos antehac relegi 54 3.
regem illis (*scil.* fuisse) commemorat Telefum 70 6.
Thomes civitatem suo de nomine (*scil.* appellatam) aedificavit 71 16.
Gepidae . . . in insulam . . . quam . . . dicebant (*scil.* transierunt) 82 19.
quamvis velocitas eorum ab aliis crebro bellantibus (*scil.* in auxilium vocata extra fines) evagaret 88 15.
unius tantum (*scil.* viae) patet accessus 96 21.
tali Africa (= *cum in tali statu Africa esset*) 102 6.
magnum munus a natura (*scil.* datum) animos ultione satiare 110 16.
inde nobis cita(m) victoria(m) quaerere (*scil.* debemus), unde se continet bellum 110 24.
ad fratris Thiudimeri (*scil.* domum) gaudii nuntium direxit 127 21.
loca eis tradidit, id est Cerru . . . et alia(m *scil.* civitatem) quae Sium vocatur 132 8.
antequam ex Audefleda subolem haberet, (*scil.* habuit) naturales ex concubina 134 16.
eluctari 110 9.
emergere: clades emerserat 50 8; emersit momentanea mors 125 3.
enim *abundat* 15 32 (*om. Florus*). 78 5.
eoum *pro substantivo* 62 12 (*cf.* 28 20).
episcopatus 120 5.
epíscopium 45 21.
episcopus 43 30. 45 23. 119 14. 18.
eremus: per herimum 89 13.
ergo *abundat* 10 4. 33 28. 104 6.
erigere: Alpes erectos 130 20; arma erecta 37 7.
eripere = *liberare*: neptem imperatoris ereptam 51 20; a Vandalico iugo erepta 102 23; a Vandalorum incursibus eripere 100 12; ab imminenti morte ereptos 93 18; *item* 31 23. 64 1.
erudire: qui eos sapientiam erudirent 64 10; ethicam eos erudiens 74 4.
esse sunt incolentes 127 6; erant manentes 87 14; fuit consentiens 125 27; esto diligens 2 8; ausus fuerat 34 2; exempta fuisset 123 23; peremptus fuisset 46 9; secutus fuisset 122 18; fuisse exortos 64 3; victus fuero 133 13. — cernere erat 125 20.
esse *omissum ratione insolita*: sciet unde orta, quomodo aucta, qualiterve sibi cunctas terras subdiderit 52 12; qui Asdingorum stirpe 87 11.
et *abundat*:
post relativum (qui, unde, ubi *cet.*): qui et Silvii sunt vocitati 6 2, *similiter* 6 34. 7 26. 9 4. 10 8. 17 8. 33 27. 38 22. 40 11. 41 26. 42 10. 46 8. 48 13. 64 10. 15. 65 7. 67 15. 69 17. 73 2. 76 17. 77 14. 81 2. 84 19. 99 21. 122 19. 127 6. 134 7. 136 4.
et nec 50 21. 85 6; nec non et 33 32. 34 37. 59 13. 114 21.
etiam et 103 7; sed etiam et 132 18; verum etiam et 54 13. 73 7; simul quoque et 121 5; adhuc et 112 18.
et usque (usque *nudum raro legitur*) 1 14. 16. 3 10. 26. 4 6. 14 *bis*. 22. 7 14 (et huius usque). 8 2. 9 27. 10 8. 53 7. 128 27.
nec mora et 114 17.
et ipse 5 30. 42 1. 43 19. 50 18 *et alibi*.
et si = *etiamsi* 15 32.
etenim (*collocatur secundo loco plerumque post* hic, tunc, *sim.*, *primo* 34 8. 93 11) *abundat* 6 34. 8 21. 34 8. 35 27. 32. 36 8. 27. 37 1. 38 1. 13. 25. 42 28. 44 6. 75 17. 93 11. 113 17.
etiam *abundat post* quam: tam maiores quam etiam minores 54 15, *sim.* 3 7. 9 16. 31. 92 1. 121 11. 128 10. 130 22. 132 3; *alibi* 64 9.
evadere: evadissent 129 9.
evagari: quamvis velocitas eorum ab aliis crebro bellantibus evagaret 88 15.
evaginare: evaginato gladio 93 17.
evangelizare 92 17.
evellere: de regno evulsum 44 20; dum Magnum evellere cupiunt, ipsi evulsi et omnino extincti sunt 138 4.
eunuchus 115 12; spado 43 11.
evocare: evocitus 47 10.
evocatoria 132 14.
euroborus: ab oceano eoroboro 61 17.
exardescere: exarsit in (= *invasit*) Gothos 89 7.
excedere rebus humanis 75 5. 88 5 *al.*
excidio, -onis: ab excidione eum urbis retorquet 132 7.
excipere in deditionem 31 1.
exconsul *v.* consul.
excubitores: ex comite scubitorum 47 4.
excursus: Oceani crebris excursibus 57 1.
exercere *sensu reflexivo*: Romani armis et legibus exercentes 3 1.
exercitare: deposuit exercitatu furore 115 6.
exercitus *ubivis solita significatione*; *opp.* familiae 60 13; exercitus Ostrogotharum *pars copiarum Attilae* 109 18; exercitus *Aithanarici manet* in servitio *imperatoris* 96 4.
exhinc 114 19.
exigere: tam regis sui mortem quam suam iniuriam ex rebellionibus exigentes 129 21.
eximere = *transigere*: necdum Etrusco bello exempto 18 25; pars diei exempta 123 23.
exinde *de loco* 14 8. 27 28. 32 15. 49 17. 60 13. 61 3. 82 2. 84 9. 86 13. 98 19. 99 1. 6. 116 23.
existere = *esse*: ignobili (*siç libri*) fortunae existens 36 17; de quo . . . innumerabiles pene scriptores existunt 54 12; usque dum eorum praevius existeret Ostrogotha 83 21; sui sanguinis reus existit 95 23.
expensae 35 7. 133 9. 14.
experio: Latini experti sunt et devicti 17 13; venationi tantum nec alio labore experta 89 18.
expers *aliqua re*: ut nec consilio suo expertem nec convivio faceret alienum 103 22; expertes = *expertos* 74 7.
explicare luctu(m) 124 22 (*si lectio vera*); *cf.* 18 19 *locum Flori*.
explorare = *quaerere* 112 24.
exponere: Dionysio storico exponente 85 2.
exquisitor consiliorum 109 3.
exulare = *in exilium mittere*: uxorem eius exulatam 41 9; se solum exulari 44 10.

fabricare *civitatem* 84 1.
facere: facientibus peccatis 47 18. 89 2; morbo faciente obiit 35 13; faciente necessitate 35 9; vitae terminum faciens 84 16; Caesar eos redegit fecitque in provincias 29 10; in provinciam facta est 29 16.
facies: post assertam a Manlio faciem *de urbe* 17 3.
familia = *servi domini cuiusdam* 125 9 (*cf.* 11. 131 4); *opp.* census = *bona* 131 4; exercitus cum familiis 60 13.
= *genus*: divisi per familias (*Amalorum et Balthorum*) populi (*Gothorum*) 64 22; familia Amalorum 103 12; (Venetharum) nomina per varias familias et loca mutantur 62 16.
famosus = *clarus* 81 18. 109 21. 113 18. 116 7.

famulus (famulatus 91 14), famulari *de subditis qui domino militarem operam praestant* 46 16. 91 14. 126 4. 133 4. 137 12; privatae vitae famulari 102 21. — *Cf.* servus.
fasces *v.* consul.
fatum: regis animus in antiqua fata revertitur 113 25.
favere (= *indulgere*) doloribus 107 11.
feralis 123 22.
fertur *cum acc. cum inf.* 112 18.
fidei doctores 34 13.
fidelis 100 13.
fiducialiter 73 4.
fines *terra* 95 5. 97 21. 99 2 *al.*
fluctuari 133 8.
fluenta mixta clade (= *sanguine*) 111 18; fluenta Histri 62 12. 68 18; nonnulla fluenta Danubium influunt 130 20; *item* 63 5. 66 11. 68 13. 96 21. 127 19.
fluvida 57 8.
foedus, foederati *etsi usurpantur de quovis pacto inter duos populos facto, ut inter Romanos et Parthos* 48 3, *inter Gothos et Macedones* 73 7; *item* 84 11. 100 21. 101 9. 104 12. 119 5. 129 15. 130 23. 134 13, *praesertim significant pactum, quo gens imperio alieno ita se subicit, ut pro annua remuneratione milites ei praestet. ita Gothi sunt* foederati rei publicae Romanae 81 4, *item* 76 2. 85 15. 87 4. 6 (quadraginta milia). 95 12. 96 5. 6. 104 5. 128 5. 132 7. 19. *simile est* foedus *factum cum Vitaliano* 47 10; *item* foedus *Gothorum cum Hunnis* 122 2. *translate* consanguinitatis foedus 83 6.
forinsecus exportare 114 12.
formare: non adeo proceritate staturae formatus 99 17.
formidabilis 105 14.
frater *in adlocutione amici* 1 3. 2 9. 53 4. 54 8.
fratruelis *fratris filius* 77 13. 123 2; *fratris pronepos* 123 5.
frequentatio 115 6.
frequentativa: ductare *q. v.* — lectitare 3 10 (*cf. corr.*). — quaeritare 59 2. 83 10. — territare 126 3. — victitare 22 14. 63 8. 133 3. — vocitare 6 2. 28 16. 33 28. 97 6. — votare (voverat *Hier.*) 39 10.
fretus 99 8. 102 1.
frustrare (= *reicere*) legationem 72 3.
funereus cantus 124 13; funereus luctus 124 22.
funus: funeri reddidisse culturam 113 1; crudeli funere confodiunt 84 12; fugam ipso funere tristiorem 108 22; ut turpe funus (= *spectaculum funestum*) miserando semper offerret 106 12.

gehenna 94 10.
generare *de matre* 6 43.
generosus = *nobilis* 64 13.
genetivus, dativus, ablativus permutati:
genetivus pro dativo:
ductorem exercitus praeponens 49 1. — loci nomen dedit 67 14. — ipsius urbis ferre subsidium gestiens 84 4.
par: par tantae calamitatis 21 19 (*ita Florus quoque*); pares eorum 59 13; expeditionis quam parabat par 105 6; impar sollertiae 75 4.
ablativus pro genetivo:
rebus (= *rerum*) praesciis 114 15. — immemor exitu 41 34. — dolis gnarus 110 1. — nec consilio suo expertem nec convivio alienum 103 22.
ablativus pro dativo:
Romano iurae se subegerunt 27 2. — senectute sua consulens 47 13. — antequam parte adversa sese inimicum ostenderet 46 21. — quo favente deo 48 6.
genetivus dativusque coordinati:
spem utriusque generi 138 18. — acri omnino ingenii 95 1. — ex Priami Frygum regi germana 71 2. — sedes erant Attilae regis ... tenenti 105 2.
dativus pro genetivo:
impatiens tantae crudelitati 50 29. — suae parti fautores 92 14.
genetivus adiectivum determinans: elationis erectus 83 20. — virtutis et nobilitatis eximius 87 8. — supplicantium exorabilis 105 17. — species pavenda nigridinis 91 1. — prudentiae maturum 113 9.
genetivus passiva significatione: munus soceri (= *socero datum*) 42 18; egressus Scandzae insulae 89 8; (Attilam) Gyzericus ad Vesegotharum bella precipitat 106 7.
genitalis locus 29 28; solum genitalem 94 12.
genius Herculis 70 12 (*corruptela videtur*; *cf. adn. crit.*); sceptris genio mancipatus 47 16.
gens *populus suo regi suisve rectoribus parens*: *ita* gens Gothorum *ante divisionem scribi solet* 54 8. 56 1. 61 58. 64 4. 71 13. 78 4. 80 11. 14. 81 17, *dicunturque Ostrogothae et Vesegothae* utrique eiusdem gentis populi 83 9. *post divisionem* utrique gentes tam Ostrogothae quam Vesegothae 121 11, *reperiturque* gens *de Ostrogothis* 122 17. 127 12. 132 13. 20. 133 2 *bis.* 8. 18. 134 9. 138 11, *de Vesegothis* 98 3. 105 12. 118 4. 122 18. *saepe tamen gentis Gothorum vocabulo alteri utri soli significantur, ut ad Ostrogothos pertinet* gentis Gothorum vestitus 134 9, *Vesegothae promittunt sic in Italia* cum Romanorum populo vivere, ut una gens utraque credere (= *credi*) possit 97 18. *similiter* gens Acatzirorum 63 7. — Adogit 58 17. — Alanorum 108 20. 130 22. — Burgundionum 100 3. 119 4. — Franci 100 3. — Gepidarum 62 10. 82 14. 83 4. 126 11. 135 13. — Gothorum minorum 127 7. — Herulorum 88 11. 12. 15. — Hunnorum 89 6. 20. 90 9. 92 6. 109 16. 123 19. 124 6. 18. 129 1. — Lazorum 67 17. — Rosomonorum 91 13. 15. — Rugorum 130 2. — Scirorum 129 13. 22. — Spalorum 61 2. — Suavorum 117 5. 130 22. — Suehans 59 4. — Suetidi 59 14. — Vandalorum *s.* Vandalica 87 10. 20. 102 15. — Vidivarii 83 1. *imperia ita ordinata, ut complures gentes uni domino pareant, gentibus quodammodo opponuntur: unde raro legitur* gens Romana, *ut* 120 10 *et* gentes primae mundi Romani Vesegothaeque 105 12 (*cf.* 70 9). *at in exercitu Romano contra Attilam* dissonae gentes *militant* 110 18. *item regno Attilae solet significari plures gentes comprehendi, ut* gentes aliae *Hunnis parent* 105 11. 123 8, multiplices populi et diversae nationes *in dicione eorum opponuntur* genti Hunnorum 109 17, Hunni fortissimorum gentium cespes 63, 10, gentes dividunt *qui Attilae succedunt* 125 8 (*cf.* 11. 13. 16). *eadem significatione Odoacer appellatur* rex gentium 120 14 (*cf.* 120 8: Torcilingorum rex habens secum Sciros Herulos diversarumque gentium auxiliarios); *item Theodericus* rex gentium et consul Romanus 45 12, *verius* Gothorum Romanorumque regnator 134 10. *eodem pertinent* gentes Scythiae 68 17. 101 14, gens aliqua Scythica 123 15. 124 9. 12, *quoniam Scythia non gentis unius est: fortasse etiam* gentes Screrefennae 59 1. 4, (Scandia) officina gentium aut vagina nationum 60 6. *nullo vocabulo addito* gentes *proprie sunt barbari* 40 5. 45 9, gentium idola 7 23, ut solent gentes 98 18, gentes terrentur adunata Gothis re publica 99 24, (Africam) a rei publicae Romanae corpus gentilis manus abstulit 102 24, regnum gentis Gothorum et populi Romani principatus 45 14, *et minus proprie sic saepe* 59 6. 9. 60 4. 6. 65 1. 67 7. 13. 68 20. 69 3. 7. 9. 70 9. 83 5. 86 19. 88 7. 17. 89 19. 91 12. 92 13. 100 22. 102 11. 104 15. 105 13. 107 4. 17. 110 12. 111 4. 112 21. 113 8. 117 1. 119 8. 124 24. 128 20. 131 8. 17. 132 5. 136 4. 138 12. 20; catalogus gentium 88 21, turbo gentium 90 13. *semel est pro stirpe*: gens Amala 123 6.

genus *aut indolem significat*, *ut* genus hominum (*vel* genus *nude*) bellicosissimum *cet.* 59 10. 63 7. 81 13. 87 12. 89 14. 15. 91 10, *aut originem*, *ut* genere Rugus *cet.* 3 14. 27. 44 18. 66 17. 67 1. 117 21. 119 8. 126 18. 128 6, *ubi componitur cum* stirpe Amalae, *item* genus Amalorum 109 20, Aniciorum 138 18 (*ubi item componitur cum stirpe Amala, deinde appellantur* utrumque genus), Balthorum 96 14; amator generis Gothorum 96 10, generis nobilitas *similiave* 87 9. 103 14. 19, affinitas generis 77 6, *aut denique est pro domo*: cum omne genus suum 102 17.

genus mutatum. exempla cum formae mutatione coniuncta pleraque satius visum est recensere in declinatione mutata. in plerisque, quae iam exhibentur, ambiguum est, utrum substantivi genus male mutaverit auctor an de alio vocabulo cogitans, aliud ponens duas locutiones male miscuerit:

agmen *fem.*: agmine sumpta 67 12.
Alpes *masc.*: Alpes erectos 130 20; arduis Alpibus, iuxta quorum latus 62 13.
Amazones *masc.*: (Amazones) confortati sunt; unde egressi 67 17.
cautes *masc.*: cautes Marpesios, quas 68 5.
Epirus *masc.*: Epyros duos 28 5.
finis *fem.*: fines dispositas 27 25.
fons *fem.*: ab imo suae fontis 86 10.
gens *masc.*: gentes fortissimi 63 10; regnum gentis sui et Romani populi 45 14; utrique gentes 121 11 (*cf.* 125 12).
genus *masc.*: vestium genere erogans 36 6; Balthorum ex genere . . . qui . . . acceperat 96 14.
Lares *fem. v. s. v.*
Manes *fem.* 124 9.
natio *masc.*: indomiti Scytharum nationes 62 5.
Neapolis *masc.*: subversumque Neapolim 137 19.
nemus *masc.*: nemus Aricinus (-num *Florus*) 15 17.
pelagus *masc.*: is ipse immensus pelagus 55 18; *cf.* inter paludes et pelago 96 20.
sedes *masc.*: sedes plani ac fertiles (*lectio dubia*) 59 8.
series *masc.*: supra scripto familiarum serie 4 8.
strages *masc.*: magno strage 133 22.
turbo *fem.*: quasi quaedam turbo gentium 90 12.

Vt in his prior interpretatio magis probabilis est, ita altera praeferenda in enuntiatis per relativum adiunctis similibusque genere numerove abhorrentibus a vocabulo primario, qualia sunt haec:

volumen . . . quam iam dudum ededissem 2 2.
in pauperrimo regno locoque angusto, quod dicibatur agro Laurentum 6 1.
Mauretaniae . . . formidine tacti se subegerunt 27 2.
Spanias . . . Scipio tamen eos . . . coniuncxit 27 4.
Deiotarum senatus praefecit Galatiae: sed post haec Caesar eos redegit 29 9.
occiduae plagae infesti sunt 31 27.
legiones . . . qui . . . dederunt 34 9.
omniaque quod constituerat 34 31.
populosas fore gentes, quia hoc apud eos solemne est 40 5.
eandem, qui rem suggesserat 45 20.
post diuturnum immanemque laborem quod . . . fuisset gestum 47 28.
mortem . . . doluit nec passus est inultum transire 48 16.
volumina . . . descendentem (*quasi scripsisset* librum) 53 7.
(oceanus) inpermeabilis esse sentitur et nulli cognita nisi ei qui eam constituit 54 19.
ad Scandziae situm, quod superius reliquimus 57 17.
Vistulae fluminis, qui . . . ortus . . . inlabitur 58 5.

genus mutatum:

quas Graecis permiserunt condere sibimet commercia praestituros 62 5.
latus, qui in aquilone vergit 62 14.
in eo loco, ubi Alexander portas constituens Pylas Caspias nominavit, quod . . . gens custodit 67 16.
fluvium quod . . . praeterfluit transeuntes 67 18.
secundum locum quale fuerit 69 2.
lateribus . . . desectis, qui . . . nuncupantur 69 3.
in modum spinae, quem costas (= *costae*) ut cratem intexunt 75 15.
pars eorum qui . . . tenebat 78 5.
in flumine illo, qui . . . oritur 82 1.
nimii limpiditatis saporisque 82 1 (*zeugma quodammodo, ut alia quoque*).
Gepidarum natio . . . invidia ductus arma movit 82 9.
istius necessitatis consimilis, quod . . . experti sumus 84 20.
delectati lavacris, quae . . . sunt siti . . . ignei scaturrientes et . . . omnino praecipua et efficacissima 86 9.
Asdingorum stirpe, qui inter eos eminet 87 11.
quas . . . dum vidissent et eorum conplexibus . . . miscuissent 89 13.
genus hoc ferocissimum ediderunt quae fuit . . . genus 89 14.
paludem Meotidam, quem inpervium ut pelagus aestimant 90 3.
mare, ad quam qui navigatur 97 2.
Bryttiorum regio . . . sortitus 99 2.
animi pondere qua valebat eximio 103 18.
pro animi fortitudine et robore mentis, quam non poterat occultare 103 23.
turbaverat eos Gothorum manus, qui . . . efferasset 104 5.
aliaeque nonnulli (*al.* nonnullae) Celtieae vel Germaniae nationes 108 5.
multiplices populi et diversae nationes quos . . . subdiderat 109 17.
intra septa castrorum, quam claustris vallatum habebat 111 25.
candidas aves, id est ciconias, qui . . . nidificant 114 10.
ceteras (gentes) qui pariter praemebantur 125 12.
quae . . . invenerant, nisi ipsi . . . se ipsos discerperent, fortissimas nationes 125 19.
nationibus, qui . . . inviti famulabantur, eorumque *cet.* 126 3.
quas Danabri amnis fluenta praetermeant, quam Hunni Var appellant 127 19.
ipsasque Scirorum reliquias . . . acrius pugnaturos 129 26.
qui valuit evadere, perquaquam effugati vix ad sua inglorii pervenerunt 130 12.

gepanta *v. ind. loc. s. v.* Gepidae.
germanitas *de consobrinis* 136 19.
germanus, -na 4 34. 7 9. 11. 39 21. 24. 42 12. 15. 29. 71 2. 82 6. 91 17. 99 21. 100 22. 105 4. 6. 109 19. 113 13. 115 9. 116 15. 123 9. 125 29. 126 19. 23. 128 3. 129 5. 131 11. 135 4.
gerundium: ad vastandum Moesiam 83 23.
gestus rei 90 8.
globi Gothorum 113 1.
grassator: regem se suis grassatoribus fecerat 135 16; genus expeditissimum multarumque nationum grassatorem 91 10.
gratanter 130 25.
gratias referre (= *agere*) 1 3; deo magno gratias 1 4.
gratuitus: pro gratuito (= *sponte sese offerente*) convicio 82 17.
gratulari = *sibi gratulari, gaudere*: munere gratulatus 106 3; gratulabundus annuit 92 11.

habere: habituturus 23 29 (*si lectio vera*). habendus (= *eximius*) 104 3 (*si lectio vera*).
habitaculum 105 3.
haruspices 108 22.
heres regni designatus 132 12 (*cf.* 136 9). heres regum multorum 103 15.
(h)esperius: hesperia plaga 41 18. 50 12. 108 1. 133 6; partes hesperiae 45 1. 48 19. 122 18; pars (h)esperia 44 17; hesperia 133 18; hesperium regnum 39 24. 44 20; hesperium imperium 120 10. 121 2.
hic = *huc* 130 21.
humatus: post humatum patris 138 16.
humiliatus 83 19.

iactare: superba admodum elatione iactatus 83 7.
iam *abundat* 88 2.
ibi = *eo* 99 5.
id est = *scilicet* 4 32. 30 6. 87 5. 107 21. 114 10. 123 2. 6. 132 8. 134 18.
idem *de homine cognomine*: pro postumo Aeneae idem Enea 6 3; filium suum idem Philippum 37 2; cum Philippo idem filio 81 1.
idola 7 23. 39 6. 7. 84 17.
idoneus: dum gentem suam non omnino idoneam aut refertam audiret 133 1.
igitur *initio enuntiati* 17 3. 115 3. 116 1. 133 17 (*ita Florus quoque* 12 12. 14 10. 23 21).
ignotus = *ignorans* 90 4.
imaginarie 1 9.
imbuere ad disciplinam 79 7.
immemor exitu 41 34.
impedire: urbes huc atque illuc variis deflexibus impedivit 79 10 (*cf.* Vergilius Aen. 5, 584: alternos orbibus orbes impediunt *et* 8, 448).
imperator *non dicitur nisi Romanorum*: imperare, imperium *ad reges quoque pertinent, praesertim Attilam* 74 19. 75 6. 83 9. 121 18. 122 1. 123 10. 12. 13. 124 8. 125 6. 7. 128 23.
imperialis 128 16. 138 2.
imperium Romanum 76 3. 103 9. 113 11. 126 9. imperia utraque Romani orbis 124 15.
imperium Occidentale 118 9. imperium Hesperium 121 2. imperium Romanae gentis 120 10. imperator Occidentalis 42 9.
imperium Orientale 44 1. 121 2. imperator Orientalis 41 26. 118 8. 136 24.
impetere 95 4.
impetrare pacem totius Africae 52 2.
in *cum abl. pro ablativo nudo*:
in armis fretus 95 11.
in bello prosternere 40 14; in praeda diripere 98 16. 99 15; in praeda ferre 69 17; in praeda temptari 67 7; in praeda devastare 128 8.
in omni decore disponere 104 22.
in summa iustitia populos iudicare 75 5.
in nomine germanae nuncupare 82 6; in suo nomine condere, dicare 8 26. 68 1. 87 3; in tuo nomine libello (= *libellum*) confeci 1 24; in nomine unum, multiplex in victoriis (unum nomine et titulo, victoriis multiplex *Florus*) 18 25.
in nullo violare 106 16.
in uno pane aut decem libris carne mercari 93 7; in unius caballi praetio eripi 64 1.
in tempore facere 113 10, in nostris temporibus 52 6; in eo tempore foederatam 119 4; in ipso tempore 137 2; in huius regno 5 21; in anni spatio 87 13; in quibus annis 3 13; in eadem nocte 124 6; in die sabbati 47 19; in brevi 117 10. 136 6. 17; in initio dicere 82 11. 88 21.
in his verbis legationem direxit 107 3.
inaccessibilis 131 27.
incolae 83 8. 88 2.
inconscius: inconscio patre 131 2.
incrementum: septem annorum incrementa conscendens octavum intraverat annum 128 12.
increscere: Gothis fastidium eorum increvit 96 12; montibus increscere (= *crescere, eminere*) 56 16.
incurrere ad carpenta 112 5.
indicare: (Asdingorum stirps) genus indicat bellicosissimum 87 11.
indicativus in oratione interrogationeve indirecta coniunctivi locum usurpans: vis quando coepit (mundus) vel quid ad nos usque perpessus est edoceri 1 6; *similiter* 1 20. 4 19. 61 10. 74 9. 76 14. 78 3. 7. 90 1. 97 19. 120 18. 122 3. 124 9. 127 10; *coordinatus cum coniunctivo* 1 7; 124 24. — *indicativus post* ut *videatur sub* ut. — *indicativus pro coniunctivo hypothetico*: quae numquam contra se pares invenerant, nisi se ipsos discerperent fortissimae nationes 125 18.
indicium: ad indicium (= *notitiam*) posteritatis 86 2.
indulgere: inpunitatem Suavorum indulsit 117 21.
ineffabilis 130 9.
infestare: cum Parthis et Vandalis omnino (= *omnia*) infestantibus 43 4.
inflari de victoriis 107 16.
influere: Danubium influunt 130 20, ripas influit oceanus 58 4.
inglorius 128 26. 130 11.
inhabitare rupibus 59 11.
inhiare *cum dat.* 47 5. 9; *cum acc.* regnum inhians 41 23; imperium quod inhiabat 85 10.
inibi 59 9.
inimicus = *hostis* 113 1 *et passim.*
innectere: praedas innectens vicinis 135 16.
innoxius: suspicionis innoxiam 45 24.
innumerandus 130 11.
inquirere Romanarum rerum ordine actosque 10 2.
inquisitor 114 13.
inradiare = *splendere* 133 10
inreparabiliter 60 17.
inservire sensui *auctoris* (= *auctorem recte intellegere*) 54 2.
insignia potestatis *regiae* 130 5; i. principatus 121 16; insignis regius amictus 134 9.
insinuare: erat religionis insinuatus affectus 64 19.
insidere ripas 60 10; in (provinciis) 116 1; inter flumina 27 21.
instar: ad instar (*alias cum gen.*, ad instar murale 29 24) 29 24. 34 12. 76 9. 104 19. 125 9. 128 4; in instar pontium 72 5.
instituere *aliquem aliquid* 74 10; *alicui aliquid* 127 6.
instruere *aliquem aliquid* 74 3. 6.
insurgere adversus Romanos 27 5; contra Romaniam 35 33; contra Valentem 39 26.
intentio = *contentio*: ne inter ipsos de regni ambitione intentio esset 102 8; *item* 91 21. 112 6.
intercedere *impers.*: nec diu intercedente 51 26.
interesse in conspiratione 3 27.
interiacere: regio australi interiacens parti 99 2.
interminor: interminans 115 3. 131 23.
intermiscere 54 15.
interpellare = *in auxilium vocare* 32 24.
interrogativae sententiae interpositae: et hoc quare? 58 20; quid multa? 81 6. 83 14; quid multum? 131 17; quid plurimum? 104 1. 129 4. *similiter* rogo 69 15. 74 13; si quaeris 82 11. — *Cf. Cassiodorius var.* 11 5: quid plura?
intimare 81 20.
intra: opusculum intra manus habeo 53 5; nobilitatus intra Spanias 103 8.
intransmeabilis 54 16. 66 11.
intrinsecus 114 8.
invadere *regnum vel locum quendam passim* (*v. supra p.* 177 *sub capite acc. pro abl.*); invasa tyrannis 37 12; invasa Pannonia 101 12.
invenire: ut (= *quod*) desiderabat invenit 60 3.
invitare: invitavit accedere 95 16.
involvere: Scythia in eo latere oppidis haut obscuris involvitur 62 4.

magister officiorum: Hermogenes 48 2. — Illus 45 15.
magnanimis 106 4. 112 19.
maiestas: nil triste pavet cui maiestas (= *imperator*) adriserit 107 19; Gothi armis insonantibus regiam deferunt maiestatem 113 6.
maius *sensu adverbiali*: quia Gothi Theodosio fatali desperatione succumbente maius saevirent 95 9.
mancipare: ut quidquid praecepisset effectui manciparent 74 1; sceptris genio a suo avunculo mancipatus est 47 16.
manere = *considere* 58 14. 87 14. 127 13.
mansio 63 4. 16.
manus: manu manibus congrediuntur 111 12.
Mars = *bellum*: aperto Marte 108 9; iterato Marte 71 11; plus piratico quam publico Marte 46 15.
medietas = *pars dimidia* 60 16.
medius: in medio 54 6; ad medium sui 65 16; de medio sui 89 12; in medio alvei 99 12.
membra orationis dissoluta:
ablativus accusativusve absolutus diremptus ab enuntiato suo copula:
Valens imperator lege data ut monachi militarent nolentesque (nolentes *Hier.*) iussit interfici 40 10.
spraeto Honorio regnumque eius inhians 41 23.
qui eum in convivium trucidatum neptemque imperatoris ereptam ad urbem principi dirigit 51 20.
Domitiano imperatore regnante eiusque avaritiam metuentes 76 1.
suscepto exercitu et contra hostes egrediens 120 2.
Vidimer fratre iuniore accito et cum ipso curas belli partitus 130 5.
Campaniam accedens subversumque Neapolim 137 19.
post quorum discessu nec quicquam mali in Italia perpetrato 98 5.
post cuius decessum et exercitu eius expeditione(m) gerentibus 67 6.
tertioque anno ingressus sui in Italia Zenonemque imp. consultu 134 8.
similia 48 29. 51 11. 94 7. 96 17. 97 20. 114 3. 128 22. 131 1.
similiter separantur per copulam male interiectam membra orationis alia:
curiosis hominibus et qui de hac re scribere voluerunt 55 2.
paululum se subtrahens ab illis suaque dum nititur ostendere virtutem 121 18.
spectaculum admirandum et sollemniter exhibetur 124 11.
ibi, ubi erant, expeditionemque solventes 128 25.
sed ut adsolet rerum mutatio et principum voluntate diversa 51 8.
item protasis aut ab apodosi dirempta aut solitaria:
cumque . . . votum suum nequivit explere, facinusque cum Eugenio committit 42 13.
postquam Ravenna ingressus est nec . . . invenit, remensoque mare Epiro revertitur 50 26.
nam imperator . . . dum . . . exercitum ad fortia provocaret 95 1.
cum . . . Vesegotharum . . . exercitus . . . legationem misisset 97 16.
quod dum Iustinianus audisset, et quasi . . redundaret, sic est commotus 136 24.
participium praesentis casu primo solitarium vices faciens verbi finiti:
XLII milia prosternens castraque succendit 30 20.
flumina profundens continuatoque iugo extenditur 68 15.
primitias regni sui extendere cupiens 87 10.
ibi veniens Alaricus et exinde transire disponens 99 5.
postera die arbitrantes 112 9.
qui puellam sibi socians (= *cum sociaret*) eiusque in nuptiis . . . vino somnoque gravatus iaceret, redundans sanguis extinxit 123 18.

membra orationis dissoluta:
sed ille parturiens 129 12.
quam ille concessit suosque filios credens sociari 134 11.
filium regem constituit eisque in mandatis denuntians 136 9.
similia 4 8. 29 25. 75 17. 83 8. 84 3. 89 8. 17. 18. 95 7. 11. 98 9. 99 2. 14. 100 19. 103 14. 115 5. 119 14. 123 18. 126 14. 129 4. 130 26. 138 27 (?).
etiam participia perfecti 31 25. 51 2. 60 15. 101 17. 105 4. 113 6. 119 11. 122 2. 128 15. 137 4. 15 *sic potius explicanda erunt quam ex legitima omissione verbi substantivi.*
adiectivum solitarium:
nimis aequissimus omniumque communis 35 29.
bellum atrox multiplex immane pertinax 111 12 (*potest referri ad legitimam omissionem verbi substantivi*).
ablativus absolutus solitarius:
ordinato super se rege 96 13.
nominativus solitarius:
Theodosio ab Spania Gratianus imperator electo (= *Gratianus imperator cum Theodosium elegisset*), Gothus pertimuit 94 13.
qua pace Attila Hunnorum omnium dominus et . . . regnator . . . qui . . . erat . . . mirabilis 104 13.
membratim 43 12.
memorare 91 15. 106 7. 111 15.
mercimonium 56 8.
merere: meruit gratiam imperialem habere 128 16.
mergere *intransitive* 75 14. 81 16.
meta; cursus sui metam explevit 78 3.
metiri: leuva una mille et quingentorum passuum quantitate metitur 108 7; passuum miliariumque dimetiunt quantitatem 54 14.
metropolis: Aquileia Venetiarum 114 5. — Marcianopolis 81 18. — Mediolanum Liguriae 114 20. — Rodus totius Atriae insularum metropolis 28 25.
metuere *cum inf.* 108 21.
miles *cum in Romanis in universum appelletur quicumque sub signis imperatoris est* 41 7. 46 11. 48 5. 22. 50 1. 16, *in Geticis* miles Romanus (108 4. 118 8) *sive* miles Romanorum (114 8) *sive* milites rei publicae (76 8, *cf.* 3 12. 79 5. 81 7) *sive* miles *nude* (96 5. 131 22) *opponuntur* foederatis (96 5), auxiliariis (108 4: quondam milites Romani tunc vero iam in numero auxiliarium exquisiti), Sarmatis (131 22) *significanturque ita milites non adsumpti ex gentibus.*
miliarium 35 16. 96 20. 133 24; passuum miliariumque quantitas 54 14; quarto urbis milio 44 25 (*si lectio vera*).
mille: mille pondo auro (auri *Florus*) 16 34; mille milia spatia 27 27; onerarias tria milia 72 12; paene sex milia viros 131 2; *cf.* qui plus ducenta milia advenerant 49 19; DCC milia armatorum produxit exercitum 72 4; per mille ducentorum passuum milia 75 14.
minuere *intransitive*: minuentibus spoliis 131 8.
miscere *intransitive*: dum eorum conplexibus in coitu miscuissent 89 14.
misericorditer 93 10.
miseriter 113 14.
modernus 40 9.
modulari: patriis diis voce supplici modulantes 73 3.
momentaneus: emersit momentanea (= *eodem momento eveniens*) mors sepelientibus cum sepulto 125 3.
monachus 41 33. 101 8.
motus: eius motibus obviabat 109 2; bellorum motus (= *initia*) 108 15.
movere *intransitive* 137 11.
mox *adverbium* 42 28. 94 5; *plerumque pro coniunctione* (= *mox ut, simulatque*) *cum indicativo*: mox

superatum se sensit 26 39; *sim.* 36 27. 38 14. 45 3. 85 15. 90 4. 11. 96 16. 131 14. 134 18, *cum coniunctivo*: mox venisset, extinctus est 71 3; *sim.* 44 3. 49 2.
mucro: in mucrone vel lingua Atriatici posita sinus 114 6.
multus: multum amator 129 10; gens multa (= *numerosa*) 127 7.
munus: extremum fati munus reddens 131 14. — *Cf.* dona.
munire: vallo muniri (= *circumvallari*, *obsideri*) Thessalonicam 132 5.
munitio = *castellum* 67 17.
murale: ad instar murale (= *muri*) 29 24.
murinae pelles 63 15.

nam *abundat* 5 30. 10 9. 12 2 (*om. Florus*). 30 28. 34 17. 35 9. 36 6. 39 20. 64 8. 70 1. 75 12. 76 13. 77 6. 80 14. 87 3. 88 5. 89 7. 100 5. 101 12. 126 5. 135 20.
namque (*semper collocatur post enuntiati vocabulum primum*) *abundat* 17 18 (*om. Florus*). 27 23 (*om. Rufus*). 33 30. 34 21. 46 17. 76 1. 80 17. 94 2. 103 8. 105 4. 127 20.
natalis (*gen.*) dies: Severo natalis die(m) filii celebrante 78 15.
natio *quamquam non raro ibi ponitur, ubi etiam* gens *poni potuit* (*at nusquam usurpatur de Gothis*), *ut* natio Aestorum 89 3 — natio Gepidarum 82 9 — *Hunni* 89 17 — Rugi aliaeque nationes nonnullae 126 25 — nationes Theustes *cet.* 59 8 *in Scandia* — natio Venetharum 62 15, *item universe* 91 10, *opponuntur etiam* universae nationes *Romanis* 123 16, *tamen plerumque ita accipitur, ut partis quaedam significatio subsit. ita ubi de terris agitur habitatis a diversis populis, ii saepius quam* gentes *appellantur* nationes: Asiae nationes 67 2. — nationes Scandiae 58 15. 60 1, Scandia vagina nationum (*sed item* officina gentium) 60 6 — Scytharum nationes 62 6, Gothi natione et vocabulo Scythae 61 9, omnes Scythiae et Germaniae nationes 89 5 — nationes Celticae vel Germanie 108 5. *similiter* nationes *passim dicuntur Romanis quae parent gentes, ut* agmen diversarum nationum *Belisarii exercitus* 48 18, *item quae parent Hunnis* multiplices populi et diversae nationes 109 17, diversae subditae nationes 116 2, diversae aliae nationes 42 23, diversae nationes 110 4, *cf.* 125 19. 126 4. *denique gentis quoque partes sunt* nationes, *ut Vidivarii* ex diversis nationibus adgregati gentem fecerunt 63 6. 83 2, *item* omnis natio linguae *Gothicae memoratur* 92 18, *scilicet Vesegothae, Ostrogothae, Gepidae.*
nativitas Abrahae 4 6. 14. 26.
naturales ex concubina filiae 134 16.
naturaliter 74 5.
nec diu = *non diu* 87 17; nec dum = *nondum* 22 13. 43 18. 51 3. 93 1. 114 19. 119 11.
nec mora *adverbialiter* = *statim* 61 1. 73 5. 101 16. 114 17. 137 2. 11. 138 10 *et alibi.*
necessitas = *iussus* 123 14: necessitas domini etiam parricidium si iubet, implendum est; *de calamitate* 84 20, *cf.* 2 5.
negotiari vinum 127 10.
negotium: ancipiti negotio 115 4.
nigredo 59 6. 91 1.
nimis = *valde*: nimis aequissimus 35 29; *sim.* 81 13. 100 18. 103 20.
nimius = *ingens*, *optimus*: pisces nimii saporis 65 16; *sim.* 30 22. 31 3. 60 1. 65 16. 82 1. 90 15. 99 10. 107 1. 109 21. 130 20.
nobilis, nobilitas 74 19. 81 17. 87 8. 88 6. 96 14. 99 22. 103 14. 109 20. 117 14. 119 16. 138 19.
nomen vel genus *Gothorum* 66 17. — Venethi tria nomina ediderunt *Venethorum*, *Antarum*, *Sclavenorum* 89 1.

nominare: quorum et numerus et militia usque ad praesens in re publica nominatur (= *manet*) 87 5.
non solum: non solum describere quis (= *nemo*) adgressus est, verum etiam nec cuiquam licuit transfretare 54 16.
nosci: praefati regem habuisse noscuntur 64 6; *sim.* 68 7. 75 7. 83 3. *item* cognosci: pari tenore et in Alaricis provenisse cognoscitur 121 7; referri: hae feminae referuntur tenuisse regimen 70 1; sentiri: (oceanus) impermeabilis esse sentitur 54 18.
notarius 126 22. 25 (*cf. praef. p.* VI).
nudare: cunctos senatores nudatos 50 24.
nullus: *gen. sing.* nulli 46 24; *dat. sing. fem.* nullae 90 4. in nullo (= *nulla re*) 106 16.
numeralia: post pene quinquaginta annorum 101 12.
numeri permutati, modo κατὰ σύνεσιν *ibi ubi plures res singulari significantur vel e contrario una res plurali*:
  praeerat Deborra et Barach 5 24 (*cf.* 6 24).
  loca eorum (*Thracum*) in provincia redacta iugum excepit (*Thracia*) Romanum 28 10.
  omnia quod (= *quidquid*) constituerat inritum fore 34 31.
  ut nostris verbis choartem 53 6.
  gens quae velud Thyringi equis utuntur eximiis 59 4.
  haec pars optatum potiti solum 60 21.
  pene omnem Asiam subiugavit et . . . Sorno ad persolvendum tributum subditos fecit 66 13.
  exercitu . . . in aliis partibus expeditionem gerentibus 67 6.
  revertentibus in id ipsum, quidquid partus masculum edidisset, patri redderet 69 10.
  pars eorum qui orientali plaga tenebat eisque praeerat Ostrogotha dicti sunt Ostrogothae 78 5.
  imperante Dioclitiano et Maximiano 81 14.
  pigra gepanta dicitur 82 14.
  quibus evenit ut adsolet genti necdum fundatis, penuria famis 93 1.
  intra septa castrorum, quam plaustris vallatum habebat 111 25.
  omnem exercitum eum qui gladio evadissent 129 9.
modo verbo ad partem tantum sententiae quam claudit cogitatione relato vel e contrario relato ad omnia quod ad singula pertinet:
  regnum cognatis (*Gratiano et Valentiniano*), usque dum ille (*Gratianus*) Theodosium ordinasset, servavit 40 22.
  caput eius et dextera manus . . . circumductum 41 8.
  Valamir intra . . . fluvios, Thiudimer iuxta lacum . . ., Vidimer inter utrosque manebant 127 14.
  Suavorum reges Hunimundus et Halaricus in Gothos arma moverunt freti auxilio Sarmatarum, qui . . . auxiliarii ei advenissent 129 24.
  seseque cum parentibus Vesegothis iungens corpus efficiunt 131 19.
numerositas 88 19. 105 11.

obsecundare: illius ad nutum res publica obsecundabat 134 4.
obses 128 11. 15. 130 25.
obsidatus 19 28.
obstrepere: nobis aliquid obstrepebit 64 3.
obturare 92 13.
obviare *cum dat.* 1 12. 29 25. 50 27. 109 2; *cum acc.*: adventum Parthorum obviare 49 28.
occidentalis 55 17. 56 11. 118 9. occidualis 32 21. occiduus 28 20. 31 27. 55 9. 74 16. 78 7. 92 5. 136 4.
offa 91 2.
offocare: odore prunarum offocatus 39 19.
Olympiades *nom. sing.* 6 34.
omnino: cum Parthis et Vandalis omnino infestantibus 43 3; insulam omnino sui spatio in longo latoque

pontifex: rex et pontifex 75 4. — pontifex et primas Vlfilas 127 6. — pontificalis reverentia 117 20.
populari: multa (oppida) vi populatus est (vi expugnavit *Eutropius*) 39 11. multas civitates populatus 85 19.
populus *exceptis formulis* populus Romanus 44 2. 45 14 *et* senatus populusque Romanus (*cf.* senatus) *raro ita ponitur, ut sequatur vocabulum proprium, ut* populus Getarum 137 4 — Hunnorum 126 12. *plerumque significat multitudinem: ita in magna urbe qui degunt, ut de Constantinopoli* populi diversarum gentium 95 20, populo spectante 48 8, populo spectaculum fuit 102 19; *de Antiochia* 49 29. *ita gens numerosa* populus immensus 127 5, magna populi numerositas 60 12, crescens populus 83 7, natio populosa 62 15, populosae gentes 40 5, *similiterque* repperit in populo suo quasdam magas mulieres 89 10, populi vota 49 6, populum universum adunare 105 10, *cum Vesegothis* sic vivere populum Romanum (= *degentes in Italia*), ut una gens utraque credere possit 97 18. *denique* populus filiorum 125 8. *eam ob causam saepe usurpatur plurali numero significationeve: Ostrogothae et Vesegothae* utrique eiusdem gentis populi 83 9, *iidemque* divisi per familias (*Amalorum et Balthorum*) populi 64 22, omnis Gothorum populus 122 8, *Hunnorum* multiplices populi et diversae nationes 109 17, *Hunni* populorum rabiem pullularunt 63 11, populi Gepidarum 75 7, *nec raro pluralis ita ponitur, ut numerus hominum eo significetur*: populi regesque populorum 57 10; reges *s.* regna cum populis 129 9. 17; populis imperare 102 12; populis nuntiare 137 18, populi colunt 67 5, in populis crescere 89 19, innumerabiles populi 108 8, strages populorum 108 12, urbes et populos devastare 85 7.
positio 97 13. 109 6.
positura 60 1.
possessores 55 8. 94 3. 96 21. possessiones 55 6.
possidere populum 122 7; p. regna 124 15.
post: in Liguriam post se, unde iam transierant, revertuntur 98 13.
posterior (= *successor*) eius 102 10.
postquam *cum coni. plusquamperfecti* 7 18. 34 29. 36. 49 27. 86 15. 89 19. 100 14. 136 6.
potentes: epulae potentum 66 9.
potiri *cum accusativo certo* 8 1. 61 1. 68 4. 73 15. 84 19. 86 3. 94 12. 98 14. 103 8. 126 8. 132 1; *ambigui sunt loci propter* -a = -am 71 14. 76 12. 84 10. 96 8. 122 13. 131 3 *vel* -o = -um 43 28. 127 3; *certum exemplum ablativi non reperitur.*
praebere consensum 133 18; ducatum populo 5 29 (*cf. Florus 3, 21, 2*: si ducatum sceleri praebuissent).
praecedens (= *ante commemorata*) causa 110 11.
praecipitare = *instigare, rapere* 106 7. 111 3.
praecupidus 118 3.
praedicator 92 14.
praeesse in populo 35 26.
praefectus (urbis) 35 26. 51 23.
praefecti Maurorum 52 3.
praelabi 111 16.
praelatus (= *praepositus*) militibus 76 8.
praeminere 109 18.
praenotare (= *antea indicare*) 14 6.
praepositiones cum adverbio: ab invicem 63 4 — a longe 60 21 — ab olim 53 7 — ad invicem 130 22 — ex tunc 5 33 — in invicem 125 18. *praepositio cum infinitivo*: inter ire et non ire animus fluctuat 115 4.
praepositus palatii 47 5.
praescius 114 15.
praestare: praestaturos 62 6.
praesul bellorum Mars 64 17.
praesumere aliqua re = *confidere alicui rei, superbire de aliqua re*; ipso eo telo praesumere 124 6, pede, sagitta praesumere 125 22, affinitate praesumens 116 17; de cuius animo minus praesumebant 109 12. — *item* = *usurpare* regno praesumpto 101 8; tyrannide praesumpsit 102 18; ut nec temptare praesumeret 116 25; gaudia praesumuntur 113 24.
praesumptio: plus praesumptione quam electione Caesar effectus 119 12.
praetumidus 116 26.
praevalere: nihil praevalere 39 27. 114 7. 137 6; Getis nihil praevalet 81 7; Honorio nihil resistere praevalente 99 20; resisti contra Parthos non praevalet 50 10; nec temptare in conflictu praevaluit 72 13; praevalere in Gothis 92 2; nec praevalent ad tantam multitudinem 131 23.
praeventus est: immatura morte praeventus 99 9; equo sub se decidente praeventus est 42 26.
praevius eorum et in bello et in consilio 46 8; praevius eorum 83 21.
primas: primates et duces qui regum vice praesunt *Vesegothis* 93 2; rex *Antarum* cum filiis et primatibus LXX 121 21; primates gentis *Gothorum* 136 7; primates Scirorum 130 1; pontifex et primas *Gothorum minorum* 127 6; primatus Heber 4 6.
primicerius domesticorum 39 16.
primitiae 87 10.
primo, secundo, tertio (*non* -um) 27 12. 15. 30 15. 29. 37 32. 38 33. 46 18. 49 14. 63 17.
princeps, principatus. princeps mundi totius *Attila* 106 4, *cf.* 107 5. *praeterea* princeps *est imperator Romanus*: princeps Romanus 118 17. 126 11; principatus populi Romani 44 21. 45 14; princeps Orientis 115 15. 124 6. 136 16, Orientalis 136 10; principatus Orientalis 94 13; princeps 78 16. 79 8. 83 24. 85 5. 88 1. 92 20. 95 1. 4. 96 1. 2. 98 7. 100 5. 101 5. 18. 106 14. 115 9. 118 13. 119 6. 10. 126 6. 128 16. 133 3. 137 13. 138 20, principatus 85 17. uterque princeps *Romanorum et Persarum* 48 3. *at* principatus *etiam de Sulla usurpatur*: Sylla potitus est principatum Romanorum 73 16, *item de Theoderico*: regnum gentis sui et Romani populi principatum continuit 45 14, *de Gothis* 76 4. 89 9. 103 15. 121 16. 122 12, *de Amazonibus* 67 10, *de Atheniensibus* 73 11: princeps *numero singulari similiter non invenitur. item* principes Quadorum *sunt eorum primates* 80 17.
principaliter 62 16.
prius = *primum*: prius inchoantes 1 13; prius violavit 83 6; quantoscunque prius in ingressu Scytharum habuerunt 90 10; prius laetaretur 106 9.
privare *aliqua re* 120 6; ab *aliqua re* 87 2. 120 4. 134 8.
privilegium: ordo obtenuit privilegium (= *ordinatio mansit*) 14 1.
pro: Silvii sunt Albanique vocitati pro Albano urbe et (Silvio) 6 2.
procedere: consules processissent 101 15; dum processibus Chalcedona degeret 44 7.
procerus corpore 70 11, procera statura 79 2. proceres 76 12, proceres palatii 132 15.
procinctus = *exercitus*: non cum minori procinctu 101 4; felix procinctum 107 23; procinctum movere 36 9. 39 32. 49 25. 83 15. 91 20. 104 10. 114 5. 116 2. 118 10. 121 19. 137 2.
procurator *Honoriae* 42 15.
procurator urbis Alexandrinae 43 5.
prodecessor: decessores prodecessoresque 43 1. 120 12. 133 6, *cf.* 44 23.
profiteri: professa voce testatur 65 7.
progenies = *genus* 43 16. 90 5. 135 3. 138 20.
prolabi = *erumpere* 43 5.
prolixus: prolixior 58 20.
promerere: opes cunctas promeruit 41 9.
promovere *intransitive* 60 9. 13.
proprius = *suus* 68 5. 81 7. 108 20. 113 12. 120 20. 121 6. 122 8 *cet.*
prosapies = *genus* 66 17. 82 16.

sabbatum sanctum paschae 47 19.
sacerdotes *Gothorum* 64 13; *cf.* pii, pileati; sacerdotes locorum = *episcopi* 117 19.
sacrum oraculum 98 4.
saevire certamine = *certare* 117 9; saevire bello cum *aliquo* 119 7.
salutifer 99 12.
salutarius: Frygia salutaria 39 27.
sappherinae pelles 59 6. *alibi non nominantur (Ducange enim s. v.* saphirinus *quem citat locum monachi Sangallensis* l. 2 c. 9 *Mon. Germ. SS. II p.* 752: pallia Fresonica alba cana vermiculata vel saphirina *conferendum cum* altero l. 1 c. 34 *l. c. p. 747*: pallium canum vel saphirinum quadrangulum duplex, *ii vix huc quadrant), nec satis constat quaenam intellegantur, cum caerulei significatio nec per se apta sit et parum conveniat nigredini ab Iordane laudatae. sabelicae quae dicuntur recentioribus a vocabulo Russico* sobol *ut re aptae forent, ita et originem aliam habent neque probabile est sexto eas saeculo notas fuisse.*
satellites *regis cuiusdam* 43 10. 47 7. 12. 131 1. 134 5. 136 23: *opp.* Romani 134 5.
scamara: plerisque abactoribus scamarisque et latronibus undecumque collectis 135 14. *Cf. Menander p. 35 (4 p. 237 Muell.)* τῶν Ἀβάρων σπεισαμένων (a. 570) καὶ ἐς τὰ οἰκεῖα ἀπερχομένων οἱ σκαμαρεῖς ἐγχωρίως ὀνομαζόμενοι ἐνεδρεύσαντες ἀφείλοντο ἵππους τε καὶ ἄργυρον καὶ ἑτέραν ἀποσκευήν. *Theophanes p. 673 ed. Bonn.:* ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς λάθρα εἰς Βουλγαρίαν . . . κατεσχέθη . . . Χριστῖνος ἀπὸ Χριστιανῶν μαγαρίτης καὶ πρῶτος τῶν σκαμάρων. *Eugippius vita Severini c. 10:* Istri fluenta praetermeans latrones properanter insequitur, quos vulgus scamaras (*al.* scameras) appellabat. *vocabulum partibus Danuvianis proprium et propterea Moesiaco scriptori aptum posteriore aetate etiam ad Langobardos pervenisse intellegitur ex edicto Rotharis c. 5 (Mon. Germ. LL. 4 p.* 13): si quis scamaras intra provincia caelaverit aut anonam dederit, animae suae incurrat periculum. *Cf. I. Grimm Rechtsalterthümer p. 635.*
scaturrire 86 10. 95 21.
scripturae divinae 8 32. 36 1. 7. 20; scripturae *eodem sensu* 35 12. 36 3.
se: *genetivus* sui *positus pro adiectivo* suus: sui causa 44 10; sui spatio 55 5; sui prodidit situm 56 8; in ipso sui principio 61 20; usque ad medium sui 65 16; regem inter numina sui populi coluerunt 67 5; de medio sui 89 12; nimia sui (= *eius*) dilectione 99 10.
se *omissum in reflexivis*: minuere (*s. v.*) — miscere (*s. v.*) — movere (*s. v.*), promovere (*s. v.*) — tenere (*s. v.*); *item ubi* se *in accusativis cum infinitivo requiritur*: cubiculariae prodit scelus eadem nocte facturum 45 19; ratus exercitum integrum reperire 50 25; *sim.* 108 17. 128 11. 137 3.
secedere ad sua regna 42 19.
secta *Arianorum* 92 18.
sed *abundat* 33 19.
sedare: Novades Blemmesque sedavit 43 5.
sedere: consilio (= *consilium, cf. p.* 175) sedit 60 13; cui sententia sedit 98 1.
semperum = *semper* 122 7. 15.
senatus populusque Romanus 45 11. 49 11. 133 16. 136 10; senatus 47 4. 97 21. 133 12; senatus consultum 80 8 (*in Symmachianis*); senator 50 24. 119 16.
senior *v.* iunior.
sententiae finales:
enuntiatum relativum loco sententiae finalis:
quasi *pendens e verbo credendi* 31 28 (*male expilato Floro*).
quatenus = *ut*: regreditur Siciliam, quatenus Romae annonae faceret cupiam 51 6; quod breviter tetigimus, quatenus lector cognoscat 52 15; *sim.* 2 2. 54 2. 80 11. 98 1. 109 16. 115 21. 121 1. 122 15. 129 3. *permixti sententia finalis per* quatenus *et accusativus cum inf.*: quatenus . . . sic eos cum Romanorum populo vivere 97 17.
quia *pro acc. cum infin.*: quamvis non legatur, quia condidit, sed quia reparavit 4 28; refert quia dicti sunt 78 4; *utrumque genus dicendi mixtum*: concessit, ut omnes viri bina matrimonia susciperent, quia ideo populosas fore gentes 40 4; ferebatur quia Honoria . . . Attilam invitasse 115 10.
quod *pro acc. cum infin.*: scito quod necessitas imminet 2 4; coniectavere nonnulli, quod ex his accolas acceperit 57 9; ignorantibus, quod imperator delitisceret, Gothis 94 7; qui quod aliquando portus fuerit, hortus ostendit 97 11; praedixere quod ductor occumberet 108 24.
quomodo *pro acc. cum inf.*: apparet quomodo invitabantur 86 20; animadvertunt, quomodo cerva se illis optulit 90 1.
infinitivus post occasio dedit 92 2; concedere 30 26; permittere 117 9; remittere 32 26; statuere 34 31.
accusativus cum inf. post permittere 38 1; poscere 125 8; praecavere 14 8; praecipere 7 5. 11. 33 18. 34 26. 38 25. 66 11. 120 1.
seponere privatum abitum 134 9.
septentrionale *pro substantivo*: pro arctu id est septentrionali 62 1.
sequi *cum dat.*: maiorum secutum scriptis 138 23.
servire, servus (133 10, *cf.* fugacia mancipia 127 16), servitus (129 10), servitium (29 13. 32 23. 96 4, *cf.* mundi generale servitium *de Attila* 107 5) *de subditis qui domino militarem operam praestant* 29 13. 64 23. 96 4. 104 9. 109 19. 123 10. 129 10. 12. 133 10. 137 12. *reges regi parentes* ita *subditis* imperant ut *regi suo* deserviant 123 12. amicitia aut subiectione deservire 136 5. — *Cf.* famulus.
si: nec si sunt alibi cognoscent (= *nesciunt num sint alibi*) 127 10.
si quidem = *scilicet* 46 17. 117 13. 124 10; *abundat* 9 24. 22 13 (*add. ad Floriana*). 16 (*item*). 25 36 (*apud Florum diverse*). 29 9. 24. 35 8. 37 14. 38 24. 39 8. 56 7. 61 12. 78 16. 97 12. 99 2. 103 6. 104 16. 127 5. 129 18.
sic = *deinde* 97 3; *abundat* 7 30; sic quoque *abundat* 33 13. 39 2. 43 30.
silentiarius 46 3.
simpliciter *pro vituperio* 3 8.
simul *in additione numerorum* 4 14. 28 3.
singularis ad exercitum = *dux praecipuus* 118 15.
singularis sensu collectivo: Gothus 87 16. 95 1. 134 15 *et* Geta 82 8; Hermundolus 87 16; Marcomanus 87 16; Romanus 4 18. 16 6 (*ex Floro*); miles 46 11. 95 21. 96 5. *Cf. Cassiodorius var. 8, 10*: mittitur igitur Franco et Burgundio decertantibus rursus ad Gallias tuendas; *12, 5*: dum belligerat Gothorum exercitus, sit in pace Romanus. *Schirren p. 10.*
sive *pro* item: vicina flumina sive Meotis et Bosforus 65 12.
societas = *nuptiae* 99 24.
socii 49 7. 91 20. 92 5. 93 18. 119 3.
solacium = *consolatio* 108 24; *auxilium*: suorum solacio destitutus 117 17; in solacium offerre 87 6; in solacia venire 135 11. solacia = *auxiliarii* 28 27. 86 15. 101 6. 107 24. 118 18 (*cf.* 119 3). 130 2.
solite 50 5. 123 21. 130 13.
sollemnia *v.* dona.
solvere: soluto de orientali parte exercitu 48 4.
sors: qua sorte = *quo modo* 45 25.
spado *v.* eunuchus.
species = *facies* 91 1.
sperare = *expectare*: Gothis nihil mali sperantibus 129 16.

denegaret 101 6; cum haec omnia egerit, occubuit 124 17.
pro infinitivo futuri infinitivus praesentis: quod quamvis simpliciter reor dictum videri doctissimis 3 8; ratus omnem exercitum integrum reperire 50 15; *sim.* 72 10. 92 10. 97 18. 19. 100 5. 103 15. 108 17. 128 11. 134 12. 137 3.
pro infinitivo praesentis infinitivus perfecti: videres Gothorum globos funeri reddidisse culturam 113 1.
pro participio aoristi perfective Graeco participium praesentis: primum eos superans dehinc fugit 31 21; perpetrans . . . statuens . . . oppraemens postremo . . . occisus est 33 32; decedente Dicineo pari veneratione habuerunt Comosicum 75 3; *sic passim*: 1 14. 6 18. 9 6. 29 15. 30 7. 19. 33 32. 34 26. 36 14. 29. 38 24. 40 2. 41 20. 26. 42 6. 43 24. 44 4. 14. 45 14. 29. 48 11. 14. 26. 31. 49 7. 50 13. 52 3. 71 14. 75 5. 77 12. 81 5. 7. 11. 83 2. 84 11. 85 11. 16. 88 5. 92 6. 19. 94 5. 6. 98 7. 99 1. 14. 100 13. 101 7. 10. 18. 102 7. 104 16. 105 8. 106 6. 112 8. 116 12. 15. 117 16. 118 6. 9. 12. 18. 119 11. 17. 18. 120 1. 122 7. 128 12. 24. 130 2. 5. 131 1. 4. 133 3. 17. 135 23. 136 2. 18. 22. 137 19. *in deponentibus id non fit*: egressus urbe regia Theodoricus et ad suos revertens Hesperiam tendit 133 17.

temptare *absolute*: nec temptare in conflictu praevaluit 72 13 (*cf.* 50 16).
tendere: Scythia longe se tendens 61 19.
tenere *intransitive*: qui orientali plaga tenebat 78 6. — teneri = *custodiri*: tenta a germano est 42 15.
tenor: pari tenore 15 31. 98 15. 114 21. 121 14. 127 7. 138 9; simili tenore 116 5.
terere (= *spoliare*) Romam 118 7.
terra *vel* terrae *et* continens *passim et pars eius*, *ut* Germanorum 73 17, Scythicae 68 14, Syrorum 68 13.
terribilitas 91 1.
territare *v. frequentativa.*
testamentalis vox = *testamentum* 28 29. 29 15. 136 9.
testari: provinciarum testans (= *denuntians*) vastationem 115 15.
texere: omnem Gothorum texamus originem 121 10.
timor et tremor 110 5.
torquere: torti crine et nigro nascuntur 57 7.
tracula: plaustra et traculas vel quidquid vehiculi fuit 130 15. — *Cf.* tragula *apud Varronem l. L.* 5 139 *et Ducange s. v.* traga.
transfretare 54 17.
transfundere: divinas scripturas ex Hebreo sermone Greca lingua transfudit 36 2.
transigere *amnem, montem* 84 4. 133 23.
transmutare: senatores Campaniae terra transmutat 50 24.
tremulus: tremulis paludibus 60 18.
tribuere: index viae se tribuit (= *indicem viae se praebuit*) 90 2.
tribunus militum 43 16; tribunatus 80 4. 6 (*in Symmachianis*).
tributarius 73 21.
triduanus 54 3.
trinus: trino vocabulo 97 12; trino flore 123 4.
triquadrus 54 10. 56 3.
tristari: nemo tristetur 84 13.
trisulcus 58 6.
triumphus *v.* consul.
tropaeum 94 12. 135 18.
truncare: crinium parte truncata 124 2; = *capite plectere* 43 11. 47 6.
tumor: declivi tumore in editum collis ascendens 109 7.
tumulare: tumulatos cadaveribus campos 112 10; arma et cadavera in modum collium tumulata 130 8.
tunc *v.* dudum.
tutor regis 135 21. 23.
tyrannicus 43 29. 48 24. 117 11. 118 5. 133 12.
tyrannis 37 12. 38 4. 42 1. 43 19. 48 22. 51 19. 22. 85 7. 102 17. 133 8.
tyrannizare 39 27.
tyrannus, tyrannis *de usurpatoribus imperii* 38 29. 39 25. 40 29. 31. 42 11. 45 31. 46 5. 51 22. 85 7. 96 7. 9 *cet.*, *item de regibus ab imperatore regeve legitimo non agnitis Agrivulfo* 117 11, *Gelimero* 102 16, *Odoacro* 133 8. 12. tyrannus orbis *Attila* 107 4. *opp.* regnum legitimum 43 28.

vacillatio regni 120 19.
vacuus ab exercitu 49 29.
vadari = *vado traicere*: Danubium vadati 81 17.
vadum: *abl. pl.* vadibus 82 20.
valere *cum infinitivo*: 32 11. 66 13. 119 19. 122 3. 130 12.
vallare = *obsidere* 46 23. 48 30. 49 15.
vaporare 65 13. 68 9.
vastare exercitum 84 6.
uber: uberior fides 92 10.
ubi = *quo*: intulit bellum, ubi proficiscens 39 9; *sim.* 9 27. 42 4. 101 15. 136 4.
vectigal annuum *ab Attila exactum* 124 16.
vel = *et* 1 6. 4 17. 61 12.
velut = *ut*: velud Thyringi equis utuntur eximiis 59 4; *sim.* 61 3. 126 8.
venire: similiter suae fortunae posse venire 85 6.
verecundia = *ignominia* 72 4.
vergere: fluenta nimio cum sonu vergentia 130 20.
vero *post relativum* 60 12.
verticosus 62 12.
verumtamen *sine notione adversativa* 60 19.
vester *v.* vos.
vicino *pro adverbio* 37 31.
victitare *v. frequentativa.*
victualia *v.* dona.
vicus ad instar civitatis amplissimae 104 19.
virtus = *viri*, *robur*: cum omni virtute sua 76 7; = *miraculum*: in signis et virtutibus 5 14. 10 1.
ulcisci se de *aliquo* 29 19.
unde *non solum sensu locali pro* ex quo 36 4. 58 7. 90 5. 113 4. 130 20. 138 23, *sed item pro* per quem: pontem unde transiret 31 34; classem unde Indiae fines vastaret 34 37; *sim.* 60 16. — *pro* de quo: gens unde agimus 78 4. 80 11. 127 12; unde loquimur 64 6; unde nobis sermo est 55 19. 58 14; dicere unde res non exigit 103 4. — *pro* a quo: unde cum excipi libenter optaret 106 18. — *pro* ubi: inde nobis cita(m) victoria(m) quaerere unde se continet bellum 110 24.
unire: consilia unita 127 14.
universitas = *mundus* 126 2.
unus = *quidam*: unam boculam 106 1. — unus . . . alter 35 23. 37 13. — unus . . . alius 134 17. 18. — unus post alium 6 22. 24. — unus post unum 98 7. 102 12.
unusquilibet = *aliquis* 64 1.
vocare: cadaber vocat in terra Chanaan 5 4 (*si lectio vera*).
vocitare *v. frequentativa.*
vos, vester *in allocutione* 1 3. 4. 5. 133 4 *sq.* (*singularis adest* 1 6 *sq.* 53 3 *sq.* 133 8 *sq.*).
votare *v. frequentativa.*
votivus = *desideratus* 69 13. 74 1. 93 19. 126 5.
urbs:
  Roma caput orbis et domina 133 7, urbs Romana 41 5. 49 10. 138 8, urbs 48 32. 51 2. 3. 96 20. 97 13. 14. 98 16. 99 22. 120 11. 138 8.
  Constantinopolis: urbs regia 46 18. 48 8. 86 1. 95 17. 133 17, urbs Constantinopolitana 41 4. 14. 128 16, urbs 45 9. 51 21. 87 4. 95 19 *bis.* 132 14. 20.
  Ravenna: urbs regia 96 20. 133 23; urbs 49 16. 134 2.
  Mediolanum urbs regia quondam 114 21.

Typis expresserunt Breitkopf et Haertel Lipsienses.

AVSONIVS.

cod. Vossiani III. f. 11r.

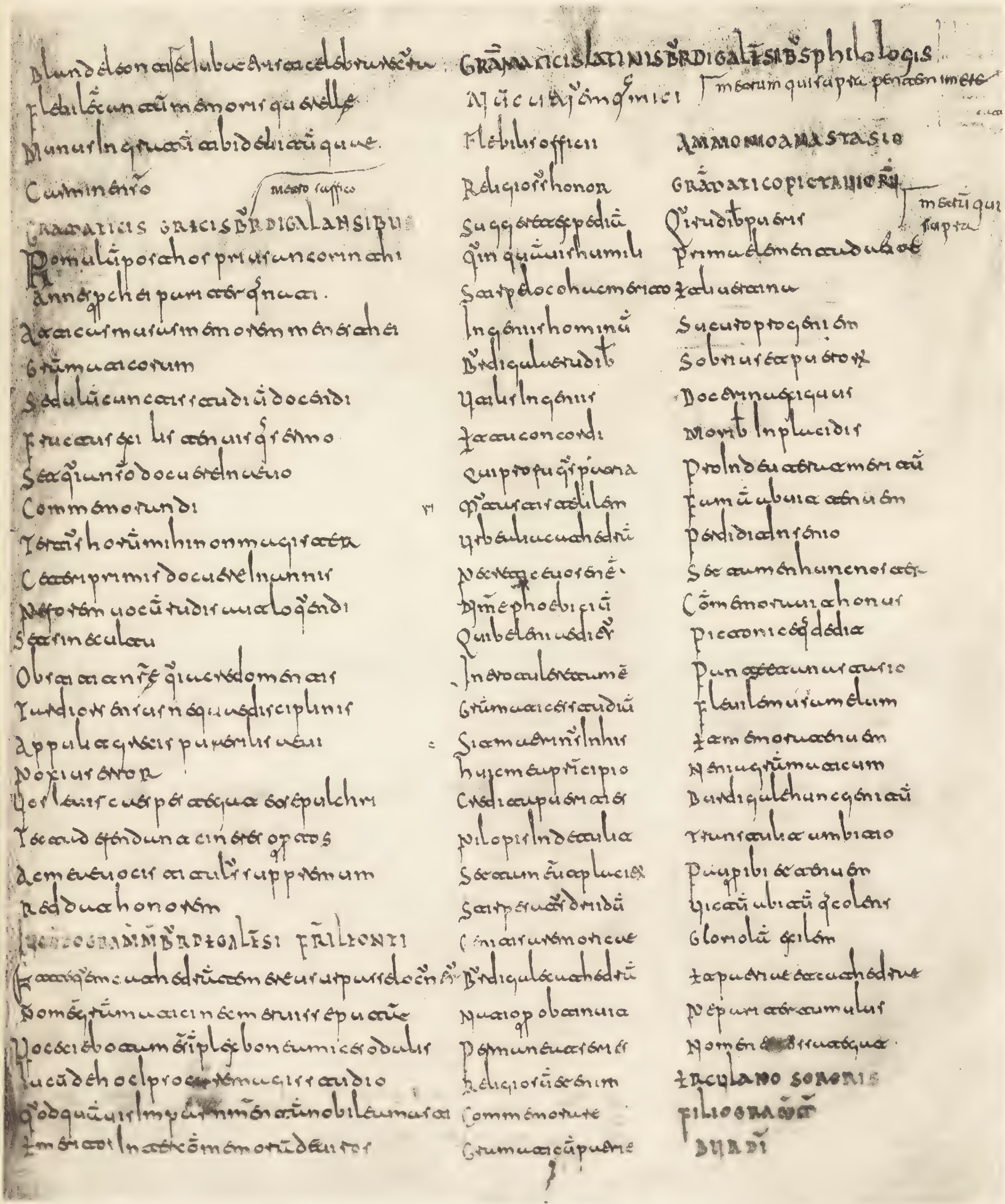

MONVMENTA
GERMANIAE
HISTORICA

INDE AB ANNO CHRISTI QVINGENTESIMO
VSQVE AD ANNVM MILLESIMVM
ET QVINGENTESIMVM

EDIDIT

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS
RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI

AVCTORVM ANTIQVISSIMORVM TOMI V PARS POSTERIOR

D. MAGNI AVSONII OPVSCVLA

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCLXXXIII

D. MAGNI AVSONII

OPVSCVLA

RECENSVIT

CAROLVS SCHENKL

ADIECTA EST TABVLA

BEROLINI
APVD WEIDMANNOS
MDCCCLXXXIII

SOCIETAS APERIENDIS FONTIBVS RERVM GERMANICARVM MEDII AEVI.

SANCTVS
AMOR PATRIAE
DAT
ANIMVM.

FRANCOFVRTI A. M.
XIII. KAL. FEBR. MDCCCXIX.

I.

De Ausonii vita

Ausonii vitam breviter enarraturo mihi ante omnia quibus usus sit ille nominibus exponendum esse videtur. nam quamquam eum nominatum esse Decimum Magnum Ausonium optimorum confirmatur librorum fide, tamen mendis, quae sunt in codicibus recentioribus, ea res obscurata est atque in dubium vocata. gravissimos igitur testes habemus codicem S. Galli 899 et Bruxellensem 5370, in quibus haec leguntur 'Decimi Magni Ausonii Mosella' 1), atque eadem nomina quamquam primum leviter corruptum exhibet liber Parisinus 8500, in quo quinquies (VIIII, XX, E. XXIII in inscriptione, XVIIII et in inscriptione et in subscriptione) 2) haec inveniuntur adiecta 'Decii Magni Ausonii'. cum Parisino autem consentit codex Vossianus Q 107, qui in carmine de urbibus nobilibus (XVIIII) eandem habet inscriptionem. denique alterum nomen servatum est in codice Magliabecchiano I 6, 29, in quo haec legitur inscriptio 'Quod compertum est ex libro magni Ausonii poete sequitur'. nihil autem tribuendum est eis codicibus, in quibus Paeonius dicitur Ausonius, veluti Escorialensi III S 25 eiusque fratri gemello, ex quo fluxit editio princeps. quod nomen inde ortum esse recte suspicati sunt Vinetus (p. 6 I K), Barthius (Adv. VI 259),

1) adde inscriptiones Caesarum (XXI) in Laurentianis LXIIII 9, LXXXVIIII inf. 8, Neapolitano IIII C 25, Glasgoviensi V 3, 11, inscriptionem eglogae de ambiguitate eligendae vitae (XXVIIII) in Guelferbytano (Gud. 145) et Marciano (lat. cl. XII cod. 69). titulus, quem in praedio Iosephi Cassiani effossum amicus quidam indicavit Scaligero (lect. Aus. II 23), DEC. AVSON. COS. OLYMPIADE LXXXIII, quin a falsario confictus sit, dubitari non potest (cf. Brandes. Aus. quaest. spec. prim. Brunsvigae MDCCCLXXVI p. 8). Ausonii nomen, quamquam Latinum sonat, Gallicae tamen originis esse videtur, cf. Zeuss, Gr. celt.2 734, Diefenbach, Celtica II 1, 313, Bacmeister, Alemannische Wanderungen I 36.

2) numeris quibus littera non est adiecta significavi Ausonii opuscula eo ordine, quo in hac editione digesta sunt; epistularum numeris E, epigrammatum e, eorum, quae appendice continentur, A adscripsi.

Boeckingius (in Mosellae ed. alt. p. 61), quod librarii ea, quae de patre suo medendi peritissimo ipse rettulerat Ausonius (XI 2, 11; XV 3, 13 sq.), temere transtulerunt in Ausonium filium. cuius rei luculenta sunt testimonia inscriptio codicis Perusini J 102 ('Ausonii burdigalae Sassatis medici ac poetae') atque ea, quae in Gratiarum actionis fronte leguntur in libris quibusdam. Paeonii autem in codice Vaticano 3152 corruptum est in Ponponii, in libris, quibus excerpta continentur ex carminum Ausonianorum corpore codicibus recentioribus tradito, veluti Marciano (lat. cl. XII cod. 8) et Guelferbytanis, in Theonii, quod sine dubio natum est ex coniectura, qua Teonii pro Peonii prave scriptum corrigere conatus est librarius, denique si Barthio fidem habere licet (ad Stat. Theb. III 436), in libro quodam, in quo inerant Fortunati Ausoniique quaedam, in Praeonii. unde iam patet non habere quo commendetur Brandesii coniecturam (p. 12), qua is et Paeonii et Theonii ex Aeonii orta esse suspicatus est, quod nomen ab Aemilia Aeonia matre poetam eodem modo accepisse putabat quo Magni cognomen ab Aemilio Magno Arborio avunculo[3]).

Natus est Ausonius Burdigalae ex patre Iulio Ausonio et matre Aemilia Aeonia (III 7; XVIIII 129; XV 3. 4). quo autem anno in lucem editus sit, cum certa desint indicia, coniectura tantum statui potest, ea tamen ita comparata, ut eis, quae poeta ipse de se tradidit, confirmetur. recte vero qui de ea re disputaverunt procedendum esse censuerunt in hac quaestione expedienda ab Iulio Ausonio patre, quippe de cuius vita accuratius nos edocuerit ipse filius (XI 2; XV 3). iam quo anno is mortem obierit, facile intellegitur ex eis, quae Decimus dixit in Epicedio in patrem (XI 2) v. 41 sq.

> maximus ad summum columen pervenit honorum,
> praefectus Gallis et Libyae et Latio

ac paulo post v. 45 sq.

> huius ego et natum et generum pro consule vidi:
> consul ut ipse foret, spes mihi certa fuit.

functus igitur eo tempore iam erat Decimus praefectura Italiae et Africae, fungebatur tum Galliarum praefectura, quam gessit annis CCCLXXVIII et CCCLXXVIIII (cf. VIII 8, 22, cod. Theod. VIII 5, 35), proconsules facti erant Africae provinciae Hesperius, Decimi filius, qui eam administravit annis CCCLXXVI et CCCLXXVII (cf. cod. Theod. XV 7, 3; XVI 5, 4; I 15, 8; VIII 5, 34), et Thalassius, Decimi gener, qui anno CCCLXXVIII Hesperio successit in Africae administratione (cf. cod. Theod. XI 36, 23—25; 30, 37), denique nondum consulatum adeptus erat Decimus, sed iam certa erat spes fore ut mox ad illud honorum fastigium eveheretur (cf. Brandes. p. 15, eph. gymn. Austr. XXXII 326 sqq.). quod cum factum sit anno CCCLXXVIIII[4]), patet Iulium Ausonium ante hunc annum atque intra anni ipsius antecedentis fines diem supremum obiisse. quot autem annos natus pater ex vita excesserit, cognoscitur ex duobus filii carminum locis: XV 3, 4 'undecies binas vixit olympiadas' et XI 2, 61,

---

3) cf. Peiper. Ann. phil. suppl. XI 197; defendit coniecturam suam Brandes. Ann. phil. 1881 p. 77 sqq.

4) cf. chronica Cassiodorii et Prosperi edita ab Mommseno in Actis soc. litt. sax. VIII 649, 672 et Marcellini chronicon in Mignii patr. lat. LI 917.

ubi eum senem annorum nonaginta mortuum esse traditur. quorum altero certus mihi videtur definiri annorum numerus, in altero rotundus qui dicitur inesse. quamquam obloquitur Brandesius (p. 16) et duplici confirmare studet ratione alteri loco maiorem vim tribuendam esse. at neque id, quod priore posuit loco, argumentum ad persuadendum aptum esse videtur, quo maiorem fidem habendam esse contendit Epicedii utpote patris imagini subscripti verbis, neque alterum ex universa Parentalium serie depromptum, in qua maiores natu eos, qui iuniores mortem obierunt, loco fere procedant (cf. XV 11, 1 sq.). nonne enim, etsi Iulium omnium, quos in Parentalibus commemoravit Decimus, maximum natu fuisse colligitur ex eis, quae XV 3, 1 sq. legimus 'quem ponere primum, etsi cunctetur filius, ordo iubet', ea, quae XV 6, 23 de Arborio avo Decimus tradidit 'tu novies denos vitam cum duxeris annos', eodem modo dicta esse possunt quo illa 'nonaginta annos' XI 2, 61 de Iulio Ausonio? quamquam igitur nolim premere verba 'undecies binas olympiadas' (egressus enim fortasse est Iulius hunc numerum vel mensibus aliquot vel toto adeo anno), tamen num verbis 'nonaginta annos' certus numerus significatus sit, magno opere dubito. quae cum ita sint, efficitur Iulium Ausonium, qui anno CCCLXXVIII obiit senex annorum fere duodenonaginta, natum esse anno fere CCLXXXX.

Iam vero in epistula prima, qua patrem de filio a se suscepto certiorem facit, Ausonius v. 13 sq. supparis se aetatis patri esse dicit ac fratris vicem habere posse. quibus verbis quamquam, id quod facile excusabis in poeta, sine dubio veritatem ipsam egressus est, tamen non inepta neque absona tibi haec videbuntur, si ea memoria repetieris, quae XI 2, 61 sq. de patre nonagenario Decimus rettulit, unde iam intellegas, quantus fuerit vigor, quanta iuventa in illo eo tempore, quo filio auctus est Decimus. sed si hoc loco poetarum more rem in maius extulit Ausonius, tamen facile credemus ei neganti tantum inter se et patrem intercessisse aetatis spatium, quanto patrum plerumque et filiorum aetates dirimi soleant (cf. v. 15 sq.). unde suspicari licet Iulium adulescentulum Aemiliam Aeoniam in matrimonium duxisse, annos natum fere undeviginti. quo ex matrimonio cum non Decimus primus ortus sit, sed Aemilia Melania soror eum praecesserit uno consule maior (cf. XV 31, 4), annus, quo lucem aspexit, Ausonius fuisse videtur trecentesimus decimus.

Cui rationi ea conveniunt, quae de Aemilio Magno Arborio avunculo rettulit Ausonius XV 5, 9 sq., se lactantem, puerum, iuvenemque virumque ab illo summa cura educatum atque institutum esse. reliquit autem Arborius Tolosam ac Constantinopolim migravit, ut Caesaris cuiusdam (Constantem eum fuisse, Constantini Magni filium, non sine magna veri specie coniecit Brandesius p. 20), studia regeret (XV 5, 15; XVI 17, 13 sqq.), anno fere CCCXXX. quo tempore cum viginti fere annos natus esset Decimus, recte se virum potuit dicere, praesertim cum non a veri similitudine abhorreat eum iam tum matrimonio secum iunxisse Attusiam Lucanam Sabinam [5].

---

5) cf. Paullini Pellaei carm. euch. v. 176 sqq., ubi is se annos natum viginti uxorem duxisse narrat. — Professorum Burdigalensium commemorationem post a. CCCLXXXV conscriptam esse ex eo intellegitur, quod XVI 6, 37 sq. supplicium de Priscillianis sumptum significatur (cf. H. Richter. Das weströmische Reich, p. 635), idemque opusculum cum Parentalibus arto vinculo coniunctum esse Ausonius ipse indicat (XVI 1, 1). si igitur Parentalia a. CCCLXXXIIII composita sunt, Sabina, quae annis triginta sex ante quam Parentalia scripsit Auso-

Iure igitur in gratiarum actione de consulatu, quae dicta est Treveris mense Augusto anni CCCLXXVIIII apud imperatorem Gratianum, se utpote septuaginta fere annos natum iam senectute confectum dicere potuit Ausonius (VIII 5, 17; 6, 12; 18, 20) atque in Protreptico ad nepotulum suum misso, qui uno fere anno post conscriptus est, de senii molestiis conqueri (XIII 1, 13; 2, 35).

Iulius Ausonius Cossione Vasatum oriundus ex familia si non illustri, tamen honesta (III 5; XI 2, 4; VIII 8, 3), cum Burdigalam se contulisset, et medendi peritia et sapientia morumque integritate tantam sibi famam conciliavit, ut non solum adscriberetur in senatum Burdigalensem, sed etiam in curiam Romanam et senatum adlegeretur atque praefecti Illyrico nomine ornaretur[6]) (XI 2, 5 sq. 52; XV 3, 9 sqq.). pecuniae non cupidus modicas tantum, sed quae sibi suisque sufficerent opes comparavit (XI 2, 7: XII 2, 9). uxorem duxit Aemiliam Aeoniam Aquis Tarbellicis natam, Caecilii Argicii Arborii, nobilissimi inter Haeduos viri, filiam, qui cum Victorini et Tetricorum temporibus omnibus bonis amissis in Aquitaniam se recepisset, ibi in Tarbella civitate matrimonio secum iunxerat Aemiliam Corinthiam Mauram, non fortunae muneribus, sed pudicitia ac severitate ornatam (XV 6, 7 sqq.; 7, 5 sqq.).

His igitur ortus parentibus Decimus non tam matris quam aviae cura educatus est, quae, cum avus astrologiae gnarus sideribus nataliciis animadversis et notatis magnam de puero spem concepisset, summa in ea re usus est diligentia ita, ut disciplinae austeritatem eis, quibus aetas puerilis gaudet, blanditiis sapienter temperaret (XV 6, 17 sqq.; 7, 9 sq.). adiuvabant autem eam sumptusque de suis etsi angustis rebus praebebant Aemilia Hilaria matertera et Iulia Cataphronia amita, virgines devotae, atque Aemilia Dryadia matertera, quae summo puerum amore amplexae quasi materna cura fovebant (XV 8, 11 sq.; 28, 5 sq.; 27, 9 sqq.). iam cum ex feminarum tutela exiisset, litteris Latinis institutus est a Macrino grammatico (XVI 11, 12 sq.), Graecis a Romulo, Corinthio, Menestheo, ita tamen ut in Graecis parum proficeret, id quod ipse testatur ingenii sui tarditatem accusans (XVI 9, 1 sqq., 9 sqq.). plurimum autem debuit Aemilii Magni Arborii avunculi curae, qui eum iam puerulum, cum in avi domo educaretur, informavit ac non multo post Tolosae cathedram nanctus eo vocavit, ut ipse eum dicendi praeceptis institueret, patria quasi caritate puerum complexus ita, ut cum ipse liberis careret, hunc sibi sufficere dictitaret, atque ex ingenii scintillulis, quae iam tum in illo emicabant, magno eum decori suis futurum esse auguratus (XV 5, 19 sqq.).

Postquam igitur decem fere annos Tolosae, quam altricem suam vocat (XVIIII 98), in avunculi disciplina transegit Ausonius, eo ipso anno, quo Arborius Constantinopolim migravit, in patriam reversus ad ea, quae iam Arborio duce coluerat, studia oratoria incubuit, magistris in ea re usus Luciolo rhetore (XVI 4, 1) et Tiberio Victore Minervio oratore (XVI 2, 11). quae studia cum per aliquot annos continuavisset,

---

nius ex vita excesserat annos duodetriginta nata (XV 11, 8. 25), in lucem edita est a. CCCXVIIII. quam si quindecim annos natam Ausonio nupsisse statuimus, is tum iam aetatis annum vicesimum quartum egressus erat, id quod horum temporum consuetudini minus convenire videtur. sed nihil obstat, quo minus inter Parentalia et Professorum Burdigalensium commemorationem aliquot annos intercessisse putemus.

6) quem honorem eum a Valentiniano I. accepisse suspicor.

Arborii secutus exemplum grammaticam coepit profiteri Burdigalae (III 18), quam cathedram, cum rhetoricae docendae munus ad eum delata esset, Acilio Glabrioni iuniori tradidit (XVI 25, 5 sq.). simul quamquam rarius, sed non sine laude in causis forensibus versatus esse videtur (III 17; E. XII 28). cum igitur per triginta annos docendi functus esset munere atque in ea re non tenuem quidem gloriam, sed modicum sane sibi quaestum comparavisset (III 21 sqq., E. XII 28 sq.), ab imperatore Valentiniano, ut Gratiani filii ingenium moresque formaret, electus est. id quod factum esse adparet inter annos CCCLXIII, quo imperator creatus est Valentinianus, et CCCLXVIII, quo Ausonius imperatorem eiusque filium, qui iam anno ante Augustus declaratus erat, in expeditione Alamannica comitatus est (XVIII 2, 422; XXVI 1, 12; E. IIII 1. 81). veri simile tamen est Ausonium iam ante annum CCCLXVII accitum esse (cf. VIIII 25). quod autem hoc munere ornatus est, id non tam ad famam, quam sibi docendo comparaverat, sed ad gloriam carminibus partam referendum esse videtur [7]), nisi forte in ea re momenti cuiusdam Arborii, quem Constantis studia rexisse supra diximus, fuit memoria. ceterum Ausonius ipse se in Gratiano instituendo primum grammatici, deinde rhetoris locum obtinuisse testatur (III 25 sqq.).

Functus autem est eo munere Ausonius ita, ut Gratiani indolem sane egregiam optimis excoleret artibus atque ad omne honestum conformaret. ac si Gratianus honorifice inter imperatores eius saeculi memoratur, id sine dubio magna ex parte debetur Ausonio. quamquam non negaverim Gratiano alio etiam opus fuisse institutore, qui mollem eius animum firmaret obduraretque ac, ne obnoxius fieret aliorum voluntati, quam maxime caveret. sed id non Ausonii fuisse utpote hominis placidi, lenis, a rebus publicis remoti atque in umbraculo versari soliti facile intellegitur. fecit tamen quod potuit ac certe ad eius potissimum disciplinam referendum est, quod alumnus eius propter vitae sanctimoniam, animi benignitatem, mansuetudinem, clementiam et ab aequalibus praedicabatur, veluti ab Ammiano Marcellino (XXXI 10, 18), et ab huius aetatis scriptoribus eximiis effertur laudibus [8]).

Ac gratos sane Valentiniani Gratianique in se animos expertus est Ausonius. etenim a Valentiniano comes factus est ac non multo post, cum iam Gratianus Augustus creatus esset, quaestor sacri palatii (VIII 2, 19 sq.; 18, 24; E. XVIII 3). deinde Valentiniano mortuo, qui obiit a. d. XV. kal. Decembres anni CCCLXXV, praefecturam Italiae et Africae ad Ausonium detulit Gratianus a. ut videtur CCCLXXVI (XI 2, 42) et paulo post a. CCCLXXVIII praefecturam Galliarum (XI 2, 42; VIII 2, 9. 20; 8, 22), denique eodem anno exeunte consulem designavit praeceptorem gratus discipulus, quo in magistratu ille collegam habuit Q. Clodium Hermogenianum Olybrium, prior ipse consul nuncupatus (III 37; VIII 3, 4; 9, 16; 12, 2. 13; XIII 2, 93; cf. Cassiod. chron. ed. Mommsen Act. soc. litt. sax. VIII 649; Marcell. chron. 917). adde quod multi in filium eius generumque collati sunt honores. nam Hesperius filius, postquam

---

7) nam Valentinianus quamquam atrox homo et truculentus, tamen non abhorrebat ab artium elegantiorum cultu carminumque studio atque in conviviis et recitabat quae ipse composuerat carmina ludicra et audiebat benigne ab aliis facta (cf. XXVIII 1, 10 sqq., H. Richter., Das weströmische Reich 274).

8) cf. H. Richter. 295 sqq., A. Buse. Paulin von Nola und seine Zeit I 72.

a. CCCLXXV vicarius Macedoniae fuit, anno insequenti proconsul Africae factus est et tribus annis post praefectus praet. Italiae, denique eodem anno patri, quem tum Galliarum praefectura functum esse supra diximus, collega additus (VIII 2, 9. 21), ut eum in hac provincia administranda sua adiuvaret opera[9]. Thalassius autem, Ausonii gener, Hesperio, cum is per duos annos Africae curam gessisset, in proconsulatu successit.

Sed non diu post consulatum prospera illa, quam gratae discipuli debebat voluntati, fortuna usus est Ausonius. nam quattuor annis post Gratianus armis opibusque exutus a Maximo Lugduni interemptus est. quam calamitatem vehementissime doluisse Ausonium atque iniquissimo tulisse animo hominis nefarii dominationem facile intellegas: tamen ex carminibus Ausonii quae fuerit rerum condicio temporibus illis non colligitur, nisi quod ex epistula II comperimus eum a. CCCLXXXIII cum Hesperio Treveris fuisse ibique filio Maximi ut videtur iussu profecto aliquamdiu remansisse. tandem a. CCCLXXXVIII Theodosius bello persecutus est Maximum, quem devictum Aquileiam compulit inclusumque oppido repentino impetu capto ad supplicium dedit. quam ob rem Aquileiam celebrat Ausonius (XVIIII 67 sqq.), quod laeta spectatrix tanti triumphi punivit Ausonio Rutupinum marte latronem.

Eo tempore Ausonius iam duodeoctoginta annos natus renuntiaverat negotiis publicis atque ad otium confugerat, quo Burdigalae, in nido senectae (XVIII 2, 449), fruebatur, dum aut in oppido ipso commorabatur aut in praediis, et in Lucaniaco (E. V 36; E. XXII 1, 8; 2, 43; e. 30, 7; Paulin. carm. X 256)[10] et in eis, quae erant in Novaro pago (E. XXV 95, cf. E. VIII 3; E. XI 23; E. XII 5; E. XIIII 2; E. XV 11), et in villula, quam a patre acceperat (XII 2)[11]. neque Theodosius, quamquam plurimi eum aestimavit, id quod testatus est epistula ad Ausonium scripta (I), id agebat, ut senem spectatum satis et iam rude donatum iterum antiquo includeret ludo.

Hoc igitur otio post Theodosii victoriam per aliquot certe annos usus est Ausonius, id quod ex litterarum commercio, quod eo tempore cum Pontio Meropio Anicio Paulino habuit, intellegitur. is enim natus Burdigalae a. CCCLIII ex familia senatoria, quae et nobilitate et opibus florebat, magistro usus est Ausonio, qui eximia pueri indole cognita eum iam amicitia, quae inter utriusque parentes intercedebat, sibi coniunctum summo amplexus est amore. unde etiam in palatium sacrum evocatus non destitit omnibus modis iuvare adulescentem ac, quamquam Paulinus iam natalium splendore commendabatur Gratiano, tamen sua quoque cura effecisse videtur, ut is per singulos honorum gradus celeriter ad summum fastigium, consulatum, quo iam ante annum CCCLXXVIIII functus est (E. XX 3)[12], ascenderet. sed non ea erat Paulini mens, ut

9) ad praefecturam Galliarum ab Ausonio administratam referenda sunt quae in Symmachi ad Ausonium epistulis I 42, 2; 31, 3 leguntur, unde patet Ausonium id munus tamquam imparem tanto oneri ferendo brevi deposuisse.

10) videtur id praedium ab Attusio Lucano Talisio, Ausonii socero, vel ab Attusia Lucana Sabina, eius uxore, nomen accepisse. situm fuisse id coniecit Fr. Ducaeus (adn. in Paulin. epist. XI) ad sinistram Duranii in mare delabentis ripam, ubi nunc est pagus Lugagnac.

11) cf. Paulin. carm. X 242 cumque Maioralici tua prodigis otia thermis.

12) cf. A. Buse. I 360.

vitae publicae strepitu delectaretur. quam ob rem in summa dignitate collocatus tamen non multo post civilibus renuntiavit officiis ac Burdigalam se contulit, ut vitam quietam ageret doctrinae studiis penitus deditam. crescebat autem in dies sacrorum Christianorum in animo eius ardor ita, ut iam sacro lustratus fonte se a coetu hominumque frequentia in solitudinem recipere constitueret. secessit igitur cum Therasia uxore a. CCCLXXXX Barcinonem, ubi per quattuor annos commoratus eam vitae agendae rationem amplexus est, ut in rerum divinarum contemplatione atque hominum pauperum miseriis leniendis omnem poneret operam[13]. aegre vero tulit Ausonius se iucundissima amici carissimi consuetudine privatum esse atque aegrius etiam id, quod ne saepius quidem compellatus litteris Paulinus rescripsit atque amicitiae vinculum dirupisse videbatur.

Sed hac occasione utar, ut quae inter mutuas Ausonii et Paulini epistulas rationes intercedant explicem. qua de re cum dissentiam ex parte ab eis, quae Ebertus I 287 sqq. disseruit, paulo longiore disputatione opus esse videtur. ac primum inquirendum est, quibus Ausonii litteris Paulinus carmine decimo responderit. tres enim ab amico se accepisse dicit epistulas v. 7 sq., quarum una sine dubio ea fuit, quae in hac editione est vicesima quarta, id quod iam ex eo intellegitur, quod Paulinus verbo primo 'Quarta' huius epistulae initium designat. adde quod inter se respondent apud Paulinum v. 5 'salutifero libello' et apud Ausonium v. 4 'salutigeris libellis'. sed quo modo quaeso queri potuit Paulinus de Ausonii, qui tres ad eum misisset epistulas, cessatione? non igitur tamquam Paulini ipsius verba accipiendi sunt versus sex inde a primo in huius epistula, sed potius Ausonii blande amicum obiurgantis, quamquam hi versus non ab Ausonio ipso profecti sunt, sed a Paulino ita concinnati, ut eis non singula verba, sed sententiam eorum, quae legerat in Ausonii epistula, redderet. post versum sextum autem fortasse quaedam interciderunt, cum quae secuntur cum his versibus vix bene consociari possint. iam quod Paulinus paulo post (v. 9 sqq.) dicit Ausonium subamara quaedam et aspera dulcibus blandisque miscuisse, id quam maxime cadit in epistulam illam Ausonianam. denique Paulinus aperte his versibus 104 (156 sqq., 191), 106, 108, 109 sqq., 162 (196), 163 (197), 203, 223 sq. hos significat in Ausonii epistula versus 72, 49, 52 sqq., 73, 71, 69, 51, 57 sqq. unde iam quin Paulinus epistulam XXIIII quam maxime ante oculos habuerit, omnino dubitari non potest. alterius epistulae Ausonianae unum est in hoc carmine vestigium, dico versum 192, quo designantur ea, quae in epistulae XXIII v. 31 de Therasia facete quidem, sed ita ut aculeos impingeret Ausonius dixerat. tertiae quae eo tempore ad Paulinum missa etiam nunc extat epistulae XXV nulla in hoc carmine est significatio. nam quae intercedit inter v. 232 sq. et epistulae Ausonianae v. 88 sq. similitudo (cf. Peiper. 326) eo explicatur, quod Ausonius in hac epistula Paulini carmen respexit. id quod facile intellegitur eis, quae Ausonius dixit vv. 87 sqq., cum Paulini carminis vv. 221 sqq. collatis. quae si recte disputata sunt, verba Ausonii (E. XXIIII 1) 'Quarta tibi haec notos detexit epistula questus' ita

13) cf. A. Buse. I 153 sqq.; Ebert, Allgemeine Geschichte der Litteratur des Mittelalters im Abendlande I 284 sqq.

explicanda sunt, ut statuamus ex epistulis Ausonii unam non in Paulini venisse manus, alteram, quam ille acceperat, temporum iniuria nobis ereptam esse. ac videntur singulae epistulae ita inter se excepisse, ut duas, de quibus modo locuti sumus, sequeretur XXIII, hanc XXIIII. num autem in eis, quae ad nos non pervenerunt, ea scripta fuerint, quae apud Paulinum leguntur v. 103 (cf. Peiper. 326), ego quidem dubito; nihil aliud enim his verbis continetur nisi eorum, quae in carminis initio dicta sunt, repetitio. neque quicquam lucramur ex epistulae XXIII in codice Vossiano 111 inscriptione, in qua illud 'subinde' sine dubio haustum est ex primo huius epistulae verbo 'Proxima'. sed iam accedamus ad alteram Paulini epistulam (carmen XI), qua eum respondisse Ausonii epistulae, quae in hac editione est vicesima quinta, inter omnes constat. nam vv. 4, 30, 32, 34, 39 sq. designantur verba, quibus in epistulae suae initio usus est Ausonius, atque in primis illa ab equis iugalibus desumpta similitudo. has igitur Ausonii et Paulini epistulas Ebertus et Peiperus ante ceteras, de quibus modo locuti sumus, compositas esse statuunt. sed num tu putas Ausonium statim in amicum cessantem tam acerbis dictis invectum esse, quorum duritatem Paulinus, dum amico respondet, tam graviter conqueritur (v. 5)[14]. et quo quaeso loco in illa Ausonii epistula significatur intermissum esse ab amico litterarum commercium? at certe priusquam Ausonius discussum esse diceret amicitiae vinculum, debebat lenioribus uti verbis, querelas iacere de diuturno amici silentio, blande obiurgare cessantem, quae omnia in epistulis XXIII et XXIIII inveniuntur, in XXV ne verbo quidem commemorantur. adde quod nec in Paulini responso ulla extat cessationis excusatio; nam quae leguntur in vv. 2 sq. 'placitamque latebris desidiam exprobras', ea spectant vitam, quam tum Paulinus agebat ab hominum coetu remotam atque ab negotiis publicis litterarumque studiis alienam, et eis, quae antecedunt, 'Continuata meae durare silentia linguae te numquam tacito memoras' nihil nisi querelarum, quas in prioribus litteris Ausonius fuderat, inest significatio. certe non in hac, sed in altera epistula Paulinus de ea, quam amplexus erat, vitae ratione exposuit ac quibus causis adductus esset, ut hanc praeferret, explicavit. quae cum ita sint, statuendum est Ausonium, cum post quattuor litteras ad amicum cessantem missas accepisset tandem responsum, quod carmine X continetur, nequaquam eo laetatum esse, sed aegerrime adeo tulisse amici, qui ad pristinam vitam se rediturum esse praefracte negaret, recusationem. speraverat enim suavi litterarum commercio instituto se Paulino persuasurum esse, ut Hispania relicta Burdigalam ad suos reverteretur. qua spe deiectus, cum illum in sententia sua vitaeque consilio perseverare intellexisset, iam fortioribus remediis utendum esse ratus scripsit epistulam vicesimam quintam, qua se praecisurum esse amicitiam minatus est, nisi mutato consilio domum rediisset Paulinus seque amicis suis reddidisset. cui epistulae, quam a minando orsus Ausonius paulatim ad summam amoris et desiderii significationem traduxit, cum Paulinus respondisset carmine XI, in quo ut summa eius in Ausonium pietas elucet, ita stabilis

14) Ausonium, cum in epistulae XXIII v. 3 dixit 'blanda obiurgatio', respexisse epistulam XXV, quod Peiperus p. 327 opinatur, ab omni veri specie abhorret. id quod iam ex eo, quod Paulinus de hac epistula tulit, iudicio facile intellegitur.

in proposito permansio, Ausonius omni amici recuperandi spe abiecta a litteris ad eum dandis abstinuisse videtur.

Iam cum Paulinus a. CCCLXXXVIIII atque ut videtur ante aestatem[15] huius anni in Hispaniam secesserit, carmen X aestate anni CCCLXXXXIII scriptum est atque eodem anno, antequam in Barcinonensi civitate presbyteratus ei oblatus est die, quo sollemnia Christi natalicia celebrata sunt[16], carmen XI. itaque ad huius anni exitum Ausonium vitam produxisse certo scimus, sed quo tempore mortem obierit, plane ignoramus.

Haec igitur de vita Ausonii. quo facilius autem intellegeretur, qua necessitudine et cognati et adfines, quorum is in Parentalibus mentionem fecit, cum illo coniuncti fuissent, in hac, quae sequitur, tabula singula eorum nomina adscripsi ita, ut simul cognationis et adfinitatis gradus in eis digerendis rationem haberem.

---

15) Paulin. carm. X 1 Quarta redit duris haec iam messoribus aestas, cf. Buse. 140, Ebert. 285. quod si v. 103 dicit Paulinus 'Defore me patriis tota trieteride terris', Ausonii verba in epistula, quae intercidit, significare videtur.

16) cf. Buse. 192.

Caecilius Argicius Arborius (Eusebius?, cf. XV 18, 6). obiit fere a. 365 (?); XV 6: cf. v. 25 ~ *Aemilia Corinthia Maura*, Caecilii uxor; XV 7

- *Aemilia Aeonia*, Iulii uxor; XV 4 ~ ?
  - *Iulia Veneria*; XV 29
    - *Iulia Idalia*; XV 30
  - *Iulia Cataphronia*; XV 28
  - *Iulius Callippio*; XV 9
  - *Cl. Contentus*: XV 9
  - *IVLIVS AVSONIVS*, praefectus Illyrici, natus fere a. 290, obiit a. 378; XV 3; XI 2, cf. v. 52 ~ *Aemilia Aeonia*
- *Aemilius Magnus Arborius*, obiit fere a. 335; XV 5; XVI 17, cf. v. 15
- *Aemilia Hilaria*; XV 8
- *Aemilia Dryadia*; XV 27

Children of Iulius Ausonius and Aemilia Aeonia:

- *Aemilia Melania*, nata a. fere 309, obiit 310; XV 31; XI 2, 39
- *Avitianus*, Decimo minor natu; XV 15; XI 2, 39 sq.
- *Iulia Dryadia*, Decimo minor natu; XV 14; XI 2, 47 sqq. ~ *Pomponius Maximus*, Iuliae maritus; XV 17
  - *Megentira*; XV 25 ~ *Paulinus*, eius maritus; XV 26
    - *Paulinus*
    - *Dryadia*; XV 25
  - *Pomponius Maximus Herculanus* XV 19; XVI 12
  - *Arborius*, comes (a. 379; cod. Theod. I 32, 4); praefectus urbi (a. 380, cod. Theod. VI 35, 9; XIIII 3, 16); cf. Sulp. Sev. Dial. II (III) 10, 6; vit. S. Mart. 19 (XV 18, 10; XI 2, 49 sq.) ~ *Veria Liceria*, eius uxor (XV 18)
    - *filia*, cf. Sulp. Sev. vit. S. Mart. 19; XV 18, 12
- *D. MAGNVS AVSONIVS*, natus a. fere 310, consul 379 ~ *Attusia Lucana Sabina*, Decimi uxor; XV 11
  - *Ausonius*, puerulus obiit; XV 12
  - *Hesperius Aquilius*, vicarius Macedoniae a. 375 (Paull. Pell. carm. euch. 26), proconsul Africae a. 376 et 377 (cod. Theod. XV 7, 3; XVI 5, 4; I 15, 8; VIII 5, 34; Paull. Pell. carm. euch. 35; cf. XI 2, 45); praef. praet. Italiae a. 379 (cod. Theod. VII 18, 2; XIII 1, 11; XIII 5, 15; VIII 18, 6; XVI 5, 5; VI 30, 4); praef. praet. Galliarum a. 379, 380 (VIII 2, 9 et 21; 18, 25; cod. Theod. X 20, 10)
    - *filius*, cuius nomen ignotum; XV 13, 4; Paull. Pell. carm. euch. 248
    - *Paullinus* (Paull. Pell. carm. euch. 24 sqq.)
    - *Pastor*; XV 13
  - *filia*, cuius nomen nobis non tradidit Decimus; XV 11, 26 ~ *Val. Latinus Euromius*, prior eius maritus, patronus fisci, praeses Dalmatiae, praefectus Illyrici (?); XV 16, cf. v. 9 sq. *) ~ *Thalassius*, alter eius maritus, proconsul Africae a. 378 (XI 2, 45; cod. Theod. XI 36, 23—25; 30, 37; Symm. epist. I 25)
    - *Ausonius*, horum filius; XIII 2; XIIII; cf. XV 16, v. 4

Attusius Lucanus; *Talisius* XV 10

- *Attusia Lucana Sabina*, Decimi uxor; XV 11
- *Attusia Lucana Talisia*; XV 23 ~ *Erminuscius Regulus*, eius maritus; XV 23
- *Namia Pudentilla*; XV 21 ~ *Fl. Sanctus*, eius maritus; XV 20
  - *Lucanus Talisius*; XV 22 (?) fortasse Fl. Sancti et Namiae Pudentillae filius
  - *Severus Censor Iulianus*; XV 24 ~ *Pomponia Vrbica*, eius uxor; XV 32

*) Memorabilis profecto XIII 2, 44 est codicis *T* (Vossiani Q 107) scriptura 'praefectus genitor, proconsul avunculus'. nam si id quod ceteri libri praebent 'proconsul genitor, praefectus avunculus' amplectimur, statuendum est Ausonium verbis 'proconsul genitor' Thalassium, Ausonii pueri vitricum, significavisse (cf. quae Brandes. Eph. gymn. Austr. XXXII 326 adn. 8 de hac re disputavit). sed mirum certe 'genitor' de vitrico dictum neque plane excusatur haec res eo, quod Paulinus in epistula (c. X 109) Ausonium genitorem appellavit. qui cur hoc nomine usus sit, ipse paulo post vv. 148 sqq. exponit. haec igitur difficultas expediatur codicis *T* scriptura recepta. nec quicquam impedit, quo minus id carmen a. CCCLXXXVIIII, antequam praefectus Italiae factus est Hesperius, scriptum esse statuamus. Hesperium enim non statim, postquam proconsulatu Africae functus est, Italiae praefecturam nanctum esse ex eis, quae leguntur XI 2, 45, intellegitur. ac primum, quod traditum nobis est, ad Hesperium praef. praet. rescriptum datum est die VI ante nonas Iulias anni CCCLXXVIIII (cod. Theod. VII 18, 2). praefectus genitor autem intellegi potest Euromius, quem praefectum fuisse ipse refert Ausonius (XV 16, 9). quae etsi nequaquam per se improbanda sunt, tamen nolim librorum ceterorum fide spreta unum codicem *T* sequi, cuius scriptura aut ex socordia librarii aut quod magis veri simile est ex corrigendi studio originem traxit. adde quod haud probabile est Ausonium Thalassii, quem XI 2, 45 honorifice memorat, nullam omnino hoc loco mentionem fecisse.

II.

Quibus temporibus Ausonii carmina scripta sint

His quae modo de vita Ausonii exposui, ut certum disputationi, quam mox instituam, fundamentum substruatur, brevem de temporibus, quibus singula opuscula ab Ausonio conscripta sunt, dissertationem subnectam. qua in re quam lubrica via saepe mihi ingrediendum sit, non ignoro; nam quamquam in libellis Ausonii nonnullis non desunt satis certa temporum indicia, tamen in aliis res est plane incerta, in aliis dubia et quae coniecturis tantum quodam modo constitui possit. sed ut brevitati consulam, iam hanc tibi carminum, de quorum temporibus aut certi aliquid aut quod saltem veri speciem habeat statui potest, tabulam proponam ita, ut simul quae ad rem confirmandam necessaria esse videntur adiciam[1]).

circa annum CCCXXXX scripta est epistula I ad patrem de suscepto filio; ante Sabinae mortem epigrammata XVII, XVIII, XXV, XXVI, XXVII

ante a. CCCLXVII composita esse videtur Ephemeris (IIII); nam quin Ausonius Versibus paschalibus (VIIII) imitatus sit orationem, quae est in Ephemeride (3), ego quidem non dubito (cf. Vers. pasch. vv. 1. 7. 12. 14 sq. 16. 20. 21. 31 cum his orationis vv. 27. 38. 35. 33 sq. (78.) 9. 48. 16. 80). atque intima quadam necessitudine inter se coniuncta esse haec carmina iam intellexit Ebertus I 287 adn. 3[2])

non multo post a. CCCLXVII scripti sunt Versus paschales (VIIII), cf. v. 25; hoc enim anno a. d. VIIII. kal. Septembres Gratianus Augustus declaratus est

a. CCCLXVIII vel insequenti scripta est epistula ad Theonem (cf. vv. 1 et 81, unde intellegitur 'militantes' in v. 81 non habere, quo offendamur); eodem fere tempore ut videtur in expeditione militari (cf. XXVI 1, 12) Cento nuptialis iussu imperatoris Valentiniani (XXVIII 1, 7 sqq.) concinnatus est, praefatio autem ad Paulum aliquot annis post ('quondam' 9) conscripta[3]). idem fortasse de Gripho (XXVI) licet statuere. ad eundem annum referenda sunt epigrammata IIII et V, quibus victoria de Alamannis reportata celebratur

a. CCCLXX compositus est Mosella (XVIII 2), qua de re vide quae Boeckingius exposuit ed. alt. p. 97[4]), atque eodem fere tempore scripta sunt carmina in Bissulae honorem (XXV), sed aliquot annis post edita et ad Paulum missa

a. CCCLXXI adscribenda est epistula ad Probum (XVI); nam v. 20 diserte Gratiani et Probi consulatus significatur

---

1) cf. Brandes. Ann. philol. 1881 p. 60 sq.

2) num hac re subsidium quoddam paretur coniecturae, quam dubitanter proposui, in inscriptione Versuum paschalium illud 'proco' in 'ex tempore' mutandum esse, videant alii. quod si premendus est v. 67 orationis, Ephemeris primis Ausonii carminibus adnumeranda est.

3) Ausonius in hac praefatione ita loquitur de Valentiniano, ut eum tum iam non in vivis fuisse suspicari liceat. accedit quod Valentinianus XXVIII 1, 8 sanctus vocatur. unde praefationem illam post a. CCCLXXV scriptam esse adparet (cf. Brandes. p. 60 adn. 1).

4) unum obstat Boeckingii coniecturae, dico illud 'nati' in v. 450, quod in Ven.[4] mutatum est in 'natus'. nam si recte se habet 'nati', id nulla alia ratione explicari potest, nisi ut statuamus Ausonium hoc verbo et Gratianum et Valentinianum iuniorem significavisse. certe ea, quam Boeckingius proposuit, huius loci explicatio reicienda est. at quid quaeso impedit, quominus putemus Ausonium Valentiniano nato, ut blandiretur imperatori ac quasi divinaret se ut Gratiani ita Valentiniani quoque curam suscepturum esse, mentionem eius in carmen iam absolutum ac perfectum intulisse. ceterum quamquam Ausonius cum Gratiano Treveris versatus est, cum 'profligati venit laurea belli' (XVIII 2, 425), tamen ante cum alumno suo imperatorem comitatus in castris commorari potuit (cf. E. XVII 18 sqq.). haec addidi propter ea, quae Voelkerus Symb. Bonn. p. 450 disputavit.

ante a. CCCLXXV scripta est epistula ad Vrsulum (XVIII, cf. v. 3), inter hunc annum et CCCLXXXIII epigrammata, quibus Gratiani laudes continentur, I. III. VII et e. VI in Valentinianum puerum a. CCCLXXI natum

ad a. CCCLXXVIIII, quo consulatum gessit Ausonius, referendae sunt Precationes (VI et VII) et Gratiarum actio (VIII). eidem anno vel ei, qui praecessit, adscribendum est Epicedium in patrem (XI 2, cf. v. 46), a. CCCLXXVIIII carmen de herediolo (XII, cf. praef.)[5]. — eodem anno vel CCCLXXX scripta est epistula XVII, qua Ausonius Symmachi litteris Capua ad se datis (I 31) respondit. nam Symmachi epistula ad id tempus referenda est, quo Ausonius praefecturam Galliarum deposuerat (cf. Symm. I 31, p. 17, 15 S. 'ergo tali negotio expende otium tuum'). iam conferas Symmachi epistulam (III 6), qua ille Iuliano, qui eum de fratris morte per litteras consolatus erat, respondit. obiit autem Celsinus Titianus, Symmachi frater, sub finem anni CCCLXXX. qua in epistula cum aperte imitatus sit Symmachus (p. 71, 32) verba, quae in Ausonii epistula (XVII 1) leguntur 'quam delenifica et quam suada facundia', ea, quae de tempore, quo scripta est epistula XVII, dixi, satis confirmantur

a. fere CCCLXXX scriptus est Protrepticus (XIII); cf. Brandes. l. c. p. 60 adn. 2,

inter a. CCCLXXX et CCCLXXXIII praefatio ad lectorem (III), cf. v. 34 et 37,

a. CCCLXXXII epigramma de fastis (XXII) tertium. primum ad Hesperium Ausonius misit anno CCCLXXVIIII (cf. 9); postea (a. CCCLXXXIII) in Hesperii locum Gregorii substituit nomen (cf. Brandes. l. c. p. 61 adn. 3),

a. CCCLXXXIII iam devicto, sed incertum utrum etiamtum vivo an iam occiso Gratiano epistula II (cf. Brandes. l. c. p. 68 adn. 10),

post a. CCCLXXXV, id quod iam supra diximus, Professorum Burdigalensium commemoratio (XVI). Parentalia autem et Epitaphia (XV et XVII), etsi ea quodam vinculo cum carmine illo coniunxit Ausonius (cf. XVI 1, 1; XVII 1), non eodem anno orta esse, sed longiore quodam temporis intervallo a Prof. Burd. commemoratione distare videntur,

post a. CCCLXXXVIII carmen quod inscribitur Ordo urbium nobilium (XVIIII, cf. vv. 68 sqq.) et epistula ad Theodosium (II)[6]

a. CCCLXXXX Genethliacon ad nepotem (XIIII) composuit Ausonius (cf. Brandes. l. c. p. 60 adn. 2) et ad Latinum Drepanium Pacatum proconsulem misit Ludum septem sapientum (XX) et Technopaegnion (XXVII 1). sed num haec carmina eo demum anno conscripta sint, dubitare licet. certe Technopaegnion non solum Pacato, sed etiam Paulino dedicatum est (XXVII 2). qui cum iam a. CCCLXXXVIIII in Hispaniam secesserit, haud facile credas Ausonium uno anno post, cum Paulinus intermisso litterarum commercio animum ac cogitationes suas ab eius modi rebus avocasset, ad eum carmen illud misisse, cum praesertim in epistula, quam praefixit, earum rerum, de quibus tum litteris ad amicum missis querebatur, ne verbo qui-

---

5) Ausonium etiam post annum, quo consulatum gessit, se consulem dicere potuisse apertum est. quam ob rem ex eo, quod se consulem nominat in libello aliquo, minime colligi potest illum ad ipsum annum CCCLXXVIIII referendum esse. id quod pertinet ad epistulas VI (cf. v. 1), XIII (cf. v. 1), quod carmen titulus epistulae quartae decimae esse videtur, XV (cf. v. 30), XX (cf. vv. 3 sqq.). ac confirmatur ea res, si quid video, epistulis XIIII et XII, quae eodem fere tempore conscriptae (cf. XIIII 2, XII 5) haud paucis annis distant ab Ausonii consulatu. nam quo modo Gratiano imperante ea scribere potuerit Ausonius, quae leguntur in epistula duodecima (dico versus illos 32 sqq., quibus et suas et Pauli fortunas describit), ego quidem non intellego. at potuit certe post Gratiani cladem facultatibus suis haud leviter adtritis. accedit summae senectutis in vv. 31 sqq. commemoratio.

6) hoc carmen et epistulam Theodosii (I) fortasse post a. CCCLXXXXIIII, quo anno Eugenio devicto Valentiniani iunioris caedem ultus est Theodosius, conscripta esse suspicatus est Brandesius l. c. p. 61 adn. 4. quamquam in eo, quod Ausonius Theodosium patrem Romanum appellavit (II 21), certum huius temporis non inest indicium. nam hoc nomine etiam post victoriam de Maximo reportatam ornare potuit Ausonius Theodosium ac multo veri similius est hunc iam post poenas a Maximo repetitas honorificas illas ad Gratiani praeceptorem et amicum litteras misisse.

dem mentio fiat. quam ob rem veri simillimum est Technopaegnion iam aliquot annis ante conditum ac Paulini nomine ornatum a. CCCLXXXX Pacato dedicatum esse (cf. Brandes. l. c. p. 62 adn. 5)

inter a. CCCLXXXX et CCCLXXXXIII scriptae sunt epistulae XXIII et XXIIII

a. CCCLXXXXIII epistula XXV.

III.

Quinam ex aequalibus aut posterioribus scriptoribus Ausonii eiusque carminum mentionem fecerint

Ausonii opuscula quantis laudibus ab aequalibus eius ornata sint, facile, si vel obiter libellos ab eo conscriptos perlustraveris, intelleges. nam etsi, ut erat eius aetatis mos, saepissime detraxit de libris suis, id non aliam ob causam fecit, nisi ut ea re quam maximas aliorum laudationes provocaret. ac scimus Valentinianum et Gratianum magni aestimavisse Ausonii poemata; Theodosius in epistula ad Ausonium missa eum, ut sibi carmina sua legenda mittat, flagitat ac magis etiam se eum admirari dicit quam Augustum summos aetatis suae poetas. iam quid dicam de Symmacho, viro si quis alius ea aetate litterato? quantis ille laudibus extollit Ausonii ingenium, artem, eloquentiam! non enim dubitat Ausonium cum Marone et Tullio conferre (epist. I 14, 5; 31, 1) identidemque orat, ut quae nova condiderit carmina secum communicet vel adeo librum aliquem sibi dedicet (epist. I 18, p. 12, 7 S.; 31, 2 et 3). Symmacho adde Paulinum, qui in prooemio poematis de regibus Ausonii ingenium summis extulit laudibus (E. XVIIII 32 sqq.) atque in altera epistula ad Ausonium missa (c. XI 38 sq.) illum eodem modo quo Symmachus cum Marone et Tullio contulit his usus verbis: 'vix Tullius et Maro tecum sustineant aequale iugum'. atque ut Symmachus et Paulinus multis locis flosculos ex Ausonii libellis delibatos in usum suum converterunt, ita Claudianum et Rutilium Namatianum Ausonii poemata lectitavisse ac locis quibusdam imitatos esse constat. sed in hanc rem accuratius inquirant alii; ego locos eius modi, qui mihi horum poetarum carmina legenti occurrerunt, in commentariis et in indice primo significavi. denique hoc loco commemorandi sunt Sidonius Apollinaris, qui Ausonium, popularem suum, summis poetis adscribere non dubitavit (cf. epist. IIII 14 ad Polemium: 'nam tuorum pueritiae conparatus non solum Cornelios oratores, sed Ausonios quoque poetas vincere potes') ac compluribus locis Ausonii carmina imitando expressit, Ennodius, cuius in epistulis et carminibus certa quaedam eius imitationis inveniuntur vestigia, Fulgentius, de quo infra accuratius disputabitur [1]).

Saeculis proximis neminem, qui Ausonii mentionem fecerit, compertum habemus praeter grammaticum, qui librum de dubiis nominibus (cf. Keil. Gramm. lat. V 571 sqq.) conscripsit. hunc librum non ante saeculum septimum medium ortum esse ex eo colligitur, quod pp. 582, 19. 588, 14. 589, 30. 593, 5 loci quidam Isidori et Venantii [2])

1) Sidonii, Ennodii, Fulgentii locos in commentariis et indice primo commemoravi. ceterum non dubito, quin, si quis accuratius Sidonii epistulas et carmina inspexerit, plures eius modi locos inventurus sit.

2) nulla ego in Venantii carminibus imitationis Ausonii repperi vestigia. sed ut diligentius in eam rem inquiratur, quam maxime opus esse videtur.

commemorantur. ac Gallum fuisse grammaticum illum non sine veri specie coniecit Peiperus l. c. p. 297. is igitur Ausonii exemplo usus est eo, quod nunc habemus, aliquanto integriore; tres enim versus (pp. 579, 3. 582, 27. 589, 6) ex carminibus Ausonianis adtulit, qui in codicibus nostris non leguntur. unde iam pro certo habendum est his temporibus in Gallia in quadam curia canonicorum vel monasterio integrum opusculorum Ausonianorum exemplar fuisse [3].

IIII.

De codicibus, quibus opuscula Ausoniana continentur

Duo sunt codicum genera, quibus Ausonii opuscula ad nostram memoriam pervenerunt. utroque non omnes Ausonii libelli continentur, sed excerpta ex corpore ampliore. atque in prioris generis codicibus omnibus eadem opuscula leguntur; alterum genus quos continet libellos in compluribus codicibus exhibet dispersos. unde iam patet omnibus demum, quae singuli codices propria ac peculiaria habent, in unum congregatis corpus Ausonianum quodam modo restitui posse.

---

3) conferas quae de hac re uberius disputavit Peiperus l. c. quae apud Suidam I 866 B. de Ausonio leguntur: Αὐσόνιος σοφιστὴς γεγραφὼς ἐπιστολὰς καὶ ἄλλα τινὰ πρὸς Νόννον aut eius, quo Suidas usus est auctore, aut Suidae ipsius culpa foede sunt corrupta. nihil aliud enim his subesse videtur nisi Αὐσ. σ. γ. ἐπ. πρὸς [Παυλῖνον] Νώλανον καὶ ἄλλα τινά. unde iam adparet eum, qui haec conscripsit, in primis epistularum XXIII. XXIIII. XXV rationem habuisse.

Interciderunt igitur ex opusculis Ausonianis carmina quaedam et fasti, quos tamen in corpus opusculorum receptos esse haud veri simile est. hic locus monere videtur, ut de lapide ad Lupiacum (Loupiac) in loco sexaginta fere milia passuum a Burdigala distante a. MDCCCLXVIII effosso mentionem faciam. quo loco olim villam fuisse marmoris frustis, columnis, pavimentis tessellatis ibi repertis comprobatur (cf. Acad. de Bordeaux, Compte rendu des séances, a. 1868—1869, 20 Août, 12. et 26. Nov. 1868, 27. Mai 1869, Comptes-rendus de l'acad. des inscr. VII. N. S. Iul. et Sept., Rev. epigr. du midi de la France N. 2). leguntur autem in lapide illo haec:

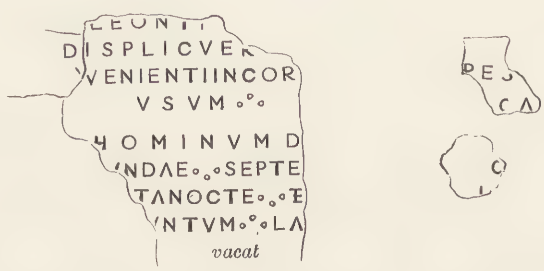

quae in dextra parte adposui frustula post a. 1869 in eodem loco effossa sunt. alterum fortasse cum eis, quae in v. 6 leguntur, ita coniungi potest, ut CVNDAE efficiatur, alterum, quod in summo lapide positum fuisse videtur, num ad hunc titulum pertineat, dubitari potest. R. Dezeimeris, qui in actis academiae Burdigalensis de hoc lapide disputavit, in loco illo ad Lupiacum sito, cum eius natura ac condicio magno opere cum eis conveniat, quae Ausonius XII 2, 21 sqq. rettulit, villulam poetae fuisse suspicatur, Lucaniacum autem apud vicum, qui nunc Saint-Georges de Montagne vocatur. exornavisse autem Ausonium villam suam imaginibus propinquorum et amicorum eisque versus subscripsisse (cf. XI 1, 8). unde iam suspicari licere hunc titulum ad Leontii Lascivi (cf. vv. 1 et 8; XVI 8) imaginem pertinere monometris anapaesticis conscriptum, quos deinde Ausonium in strophae sapphicae formam redegisse. haec igitur Dezeimeris. ac titulum ad Leontium Lascivum referendum esse satis probabile est; ceterae autem coniecturae quam infirmo nitantur fundamento, ipse vides. neque ex hoc fragmento de sententia vel forma carminis certi quicquam constitui potest.

In priore codicum genere, quod littera ω significavi, hi libelli iique hoc ordine leguntur:

Duo codicum genera. libri ω

epigrammata 1, 2 (desunt v. 1—5), 3 (deest v. 6), 4, 6, 7, [epit. XVII 30], 8, 41, [de fastis XXII 1, 3, 4], 5, 9, 10, 11, [epit. XVII 34], 12—25, 28, 29, 31—35, [epit. XVII 31], 26, 27, 36, 37, 39, 40, 42—44, 46—48, [epit. XVII 35], [epit. XVII 29], 50 (desunt vv. 3—6), 51—63, 64 (deest v. 6), 65—71, 74—79, 45, 80—95, 38, 96, 97, 30, 98—106
Versus paschales (VIIII)
epistulae VIII, X, XI (post verba 'semel erubescerem', cf. v. 16, insertum est ex Bissula carmen 'Ad lectorem huius libelli' XXV 3), XVIIII, XVIII, XXI, XXII, XV, XVI, XII, XIII, XIIII
monosticha de aerumnis Herculis (XXXIII)
Caesares (XXI 1; 2, 53—76)
epigramma 107
Eglogarum libelli (V) carmen undecimum
epigrammata 108—114
Gratiarum actio (VIII)
Technopaegnion (XXVII 2—11, 13), Griphus (XXVI), Cento nuptialis (XXVIII)
epistulae IIII (desunt vv. 69 et 87) et XX
Precatio matutina (oratio in Ephemeride IIII 3), desunt vv. 8—16
Epicedion (XI 2; omissa est praefatio; desunt vv. 13—16, 19—26, 29—34, 39 et 40, 43)
Protrepticus (XIII; in praefatione omissa sunt verba 'est . . . indicaturo' v. 5, 'in his . . . ut' v. 7, 'ut graciles . . . ut' v. 19; in cod. Vossiano Q 107 praeterea: 'vincto pectore)'
Cupido cruciatus (XXIIII; deest v. 25)
Bissula (XXV), carmine illo ad lectorem excepto, quod epistulae undecimae insertum esse supra diximus.

Hic igitur opusculorum singulorum in omnibus, qui huius generis sunt, codicibus est ordo ac condicio. epigrammata quaedam male cum aliis coniuncta, alia epistulasque quasdam librariorum socordia aut temeritate in duas vel plures adeo partes discissa esse non est quod accuratius hoc loco exponam, cum de his rebus satis dictum sit in commentariis atque in aliis codicibus alia eius modi vitia inveniantur.

Quod si tabulam, quam modo proposuimus, perlustraveris, inesse in hac opusculorum serie iusti ordinis, quo olim disposita erant, vestigia intelleges, sed hunc ordinem ab eo, qui hos libellos ex ampliore opusculorum Ausonianorum corpore decerptos in florilegii modum composuit, multis locis turbatum esse. id quod vel ex epigrammatum libro male disposito et dilacerato, ex epistulis temere coniectis neque in unum consociatis colligitur. quod autem dixi hac sylloge excerpta ex corpore ampliore contineri, id confirmatur eo, quod in illa Oratio sola legitur ex Ephemeride deprompta. nam Orationem iam ante conscriptam Ephemeridi multis annis post compositae insertam esse, id quod suspicatus est Brandesius p. 73, minimam habet veri speciem. immo multo veri similius est precationem illam ex Ephemeride decerptam esse eodem modo, quo carmen illud cum Paulini oratione coniunctum in Parisino 7588 legitur. adde quod Brandesii coniecturae obstat inscriptio Orationis in ω 'Precatio matutina' (in Cantabrigiensi, cf. p. XXIX, 'Oratio matutina'); nam illud 'matutina', nisi id carmen ex Ephemeride depromptum esse statuas, explicari non potest.

cod. Vossianus Q 107, Tilianus (T)

Sed iam nos ad singulos libros describendos convertamus, in quibus principem locum tenent Leidensis et Magliabecchianus. codex Leidensis, Vossianus Q 107, quondam Voss. lat. 191, scriptus saeculo XV, chartaceus est, formae quadratae mi-

noris, foliorum LXXXVIII ita dispositorum, ut quiniones quinque excipiat quaternio, hunc duo quiniones sequantur, agmen denique claudat senio. quinionis primi folium primum, quo continebantur epigrammata e. 1, 2 (vv. 6—8). 3. 4. 6. 7, epit. XVII 30, 1—3, intercidit; sed codice integro etiamtum usus est Vinetus, id quod ex scripturis, quas enotavit ille: e. 3, 3 'grandis', 5 'mirantur', e. 4, 7 'fractos] stratos' intellegitur. f. 2—57^{v} continentur Ausonii opuscula eodem, quem supra descripsimus, ordine, nisi quod e. 54 omissum est et post e. 92 repetitum e. 41, ita tamen, ut in v. 3 eadem fere, quae in codice Vossiano 111, legantur 'hec sibi constat'. in Protreptico (XIII 2) post v. 45 alter insertus est noviciae originis 'Perlege quodcunque est memorabile ut tibi prosit'. post E. XIIII haec leguntur: 'Finit epistolarum liber', quae subscriptio quoque in Vatt. 1611 et 3152, Vrbinate 649, Magliabecchiano VII 8, 315, Laurentiano LI 13 legitur, ita tamen, ut 'primus' addatur. tituli paucis tantum epigrammatis (94. 38. 96. 30. 98—114) altera manu, quae eiusdem fere fuit aetatis, adiecti sunt, in ceteris desunt. verba Graeca, quae librarius omiserat spatiis indicatis, manus tertia, quae aliquanto recentior esse videtur[1]), ex parte, ut spatium suppetebat, supplevit, id quod facile cognosces, si f. 4^{v} inspexeris, cuius in margine imo adscriptum est e. 31; non vero supplevit e. 32 et 90 et, quo loco spatium relictum non erat, epistulae XIIII vv. 25—30. excerptis Ausonianis librarius foliis undecim vacuis relictis f. 68^{r}—88^{v} adiecerat 'C. Calphurnii carmen bucolicum'; non multo post autem foliis illis vacuis ita usus est, ut quae in alio codice[2]) repppererat carmina Ausoniana, dico epistulam XXIIII (f. 58^{r}—59^{v} med.) et excerpta ex poemate de urbibus nobilibus (XVIIII) (f. 60^{r}—62^{r}), adiungeret. quibus in describendis litterarum formas, quae erant in codice illo satis antiquo litteris Langobardicis exarato, quodam modo imitari conatus est (cf. Peiper. 198). denique in f. 62^{r}—63^{v} epistulas XII et XIII, quibus spatium non reliquerat, adscripsit.

Hunc codicem eundem esse ac librum Ioannis Tilii, quo in editione sua adornanda usus est Vinetus, ex eo, quod scripturae codicis Tiliani cum Vossiano quam maxime conspirant, suspicatus est Tollius. nec, quin vera sit haec coniectura, dubitare licet. nam si quae discrepantia invenitur, ea inde orta est, quod Vinetus aut neglegentius enotavit Tiliani scripturas, veluti XXII 1, 10, quo loco in Tiliano se legisse testatur 'explicet', in Vossiano est 'applicet', aut cum editionum veterum lectionibus confudit, veluti in inscriptione E. XVIIII 'poematouis' legi in Tiliano dicit, quod sine dubio operarum mendo ortum est ex 'poemation'; at in Vossiano est 'poemat 'poemation' in editionibus quibusdam legitur ex Veneta altera receptum. acceperat autem hunc librum Vinetus a Ioanne Tilio (Du Tillet), qui episcopus fuit Brionensis, post Meldensis. ac Ios. Scaligerum etiam codice illo usum esse eis edocemur, quae leguntur in editione Commeliana, quam curavit Scaliger, Heidelbergae a. MDLXXXVIII in lucem emissa: 'Omnia ex duobus antiquis et pluribus novis exemplaribus recog-

1) ad epigramma LV hac manu adscripta sunt Anth. Pal. XVI 162 et carmen epigrammati 160 adiunctum.

2) fortasse epistula XXIIII et excerpta ex poemate de urbibus nobilibus ex diversis codicibus profecta sunt; cf. Peiper. 199 et ea, quae infra (p. XL) de codice Eustorgiano exposuimus.

nita: quorum veterum exemplarium alterum Io. Tilii Engolismensis, alterum Steph. Charpini Lugdunensis fuit'[3]).

cod. Magliabecchianus I 6, 29 (*M*)

Tiliano adiungamus alterum et ipsum magnae auctoritatis librum, dico codicem, qui nunc in bybliotheca Magliabecchiana, quae est Florentiae, servatur, numeris I 6, 29 insignitus; olim fuit monasterii divi Marci 524[4]). membranaceus est, formae maximae, foliorum 142, olim 160, id quod colligitur ex eis, quae in f. 1^r leguntur '289 Carte cLx', saeculo XIIII ut videtur medio scriptus. dispositus est hic liber ita, ut post folium unum praefixum quiniones duodecim excipiant quaternio unus, quiniones duo, quorum alter finitur hoc Technopaegnii versu 'Cinta mari tellus creat Ypocratem Co' (XXVII 11, 6), denique folium unum, in quo Bissula (XXV) legitur, carmine ultimo, distichon dico ad pictorem, omisso. continentur hoc codice f. 1^r—116^v Ennodii opuscula, f. 117 et 118 Ausonii Caesares (XXI 1; 2, 1—80), qui ex alio fluxerunt codice, denique post tria folia vacua (119—121) Ausonii opuscula eodem quem supra significavimus ordine f. 122—142. interciderunt igitur Technopaegnii versus inde a XXVII 11, 6 et quae secuntur carmina usque ad Bissulam; praeterea quinionis undecimi quattuor folia ultima exscissa sunt ita, ut iam Ennodii opuscula his finiantur verbis: 'Ille nec legem patitur sepulcri nec mala vite' (p. 405, 16 sq. H.) et quaternionis, qui eum excipit, tria inde a primo ita, ut nunc f. 117, in quo Caesares scriptos esse diximus, primum locum obtineat. quibus in foliis post Ennodii quaedam Mosellam et epistulam Symmachi (XVIII 1) scripta fuisse ex eis, quae mox expositiri sumus, intellegetur. in f. 122^r haec leguntur 'Quod compertum est ex libro magni Ausonii poete sequitur', et f. 142^v 'De hoc opere corrupto ut plurimum nil ulterius reperi (m^2 repperi) et ideo explicit', quibus manu saeculi XVI haec adiecta sunt 'Opus corruptum est et desunt multa fragmenta Τεμεισφαρεμπατηκωσμε...' (litterae ultimae plane obscurae). verba Graeca in hoc codice leguntur omnia; deest e. 83.

cod. Laurentianus LI 13 (λ)

Dolendum profecto esset huius codicis et vetustioris et boni partem interiisse, nisi praesto esset alter, quo haec iactura quodam modo compensetur, dico Laurentianum, pl. LI c. XIII (cf. Bandini. II 151), membr., Mediceorum insignibus in fronte ornatum, formae maximae, foll. 201. qui liber a quo et quo anno scriptus sit, intellegitur ex eis, quae subscriptioni ex Magliabecchiano repetitae adiecta sunt 'Alexander Verrazanus MCCCCLXXXX'. continentur hoc libro f. 1—150 Martianus Capella, f. 151 sqq. Ausonii Mosella, versu ultimo omisso (inscribitur 'Incipit fragmentum Ausonii poetae', subscriptum 'Explicit Moysella Ausonii'), epistula Symmachi (XVIII 1), Caesares (XXI 1; 2, 1—80), denique Ausonii opuscula. verba Graeca omissa sunt spatiis indicatis. is igitur codex descriptus est ex Magliabecchiano etiamtum integro, id quod facile intellegitur vel subscriptione vel folio aliquo collatis. unde iam patet maxime commendari eam coniecturam, quam supra proposui, in Magliabecchiano olim ante Caesares Mosellam et Symmachi epistulam fuisse. ac confirmatur ea res codice Harleiano 2578, chart., formae quadratae maioris, foll. 301, saec. XV exeunte scripto.

cod. Harleianus 2578 (h^2)

---

3) cf. C. O. Axt, Quaestiones Ausonianae, Lipsiae 1873 p. 12.

4) cf. Montfaucon. bibl. 424 D. in folio praefixo haec leguntur: 'Iste liber est conuentus sc. marie de florentia ordinis praedicatorum quem huic a cosmo de medicis'.

cuius libri quamquam accuratam habeo descriptionem ab Henrico filio confectam, tamen quae continentur eo quam brevissime indicabo. post varia opera, ex quibus 'Calphurnii bucolica' (cum rerum indice f. 25^r—57^r) commemoro[5]), secuntur f. 169—177^r indices rerum et verborum ad Ausonium, f. 177^v—182 index carminum Ausonianorum, cuius in fine haec sunt adiecta 'Finiunt ea Ausonii fragmenta, quae inuid^{i}a cuncta corrodens uetustas ad manus meas uenire permisit', f. 183^v—248^v Ausonii opuscula (inscripta 'Ausonii paeonii poetae disertissimi epigrammatum liber primus dimidiatus. Prohemium', subscriptum 'Hec sunt ea ausonii fragmenta quae sunt scripta in codicibus impressis. quibus apposui alia quedam eiusdem quae leguntur in uetusto codice ex bibliotheca diui marci florentiae'), f. 249—260 Mosella, Symmachi epistula, Caesares (XXI 1; 2, 1—80), quibus addidit librarius ea quae supra scripserat 'Finiunt . . . permisit' repetita et adscripsit 'opus imperfectum', denique f. 261 sqq. Probae Faltoniae Cento et Gregorii Tiferni poetae illustris opuscula. iam ex hac descriptione et scripturis, quas ex Harleiano in commentariis ad Gratiarum actionem proposui, facile intellegitur excerpta Ausoniana descripta esse ex editione principe. sed in margine haud raro lectiones litteris 'al.' significatae inveniuntur, quae fere omnes ex eodem Magliabecchiano depromptae sunt, ex quo Mosellam, Symmachi epistulam, Caesares se descripsisse librarius ipse indicavit. verum apographum Harleianum in his opusculis nequaquam bonitate par est Laurentiano; multae enim in Mosella et Caesaribus sunt lacunae, quas inde ortas esse adparet, quod librarius haud versatus in codicibus legendis Magliabecchiani scripturam, quamquam nullas ea legenti difficultates parat, non intellexit.

Hoc loco simul de quattuor exponam codicibus, quibus ex Ausonii Caesaribus monosticha et tetrastichorum vv. 1—81 continentur, dico Laurentianos duos 64, 9, saec. XIIII, in quo leguntur Sidonii Apollinaris carmina, 89, inf. 8, Neapolitanum musei publ. CXXV (Ianelli; IIII C 25), denique Glasgoviensem mus. Hunter. V 3, 11, qui saeculo quinto decimo exarati (in Laurent. 89, inf. 8 adscriptum est 'θεῷ δόξα 3. Ianuarii 1457', in Neapolitano 'θῷ δόξα XI. Martii 1466') Suetonii Caesares continent. inscriptiones hae sunt: in Laurentianis: 'Sydonii uersus in principio libri. Isti uersus al. leguntur Decimi Magni Ausonii Musellae' (in Laur. 64, 9 verba 'in principio . . . Musellae' manu altera adiecta sunt), in Neapolitano: 'Sydonii uersus in principio libri. alii dn̄t Decimi Magni Ausonii Musellae', in Glasgoviensi denique: 'Suetonii uersus. in principio libri aliter leguntur. Decimi magni Ausonii musillae'. hi igitur libri, de quibus post accuratius exponam, ex eodem exemplari, quo Caesares in Magliabecchiano, profecti sunt.

Vossianum, Magliabecchianum, Laurentianos 51, 13. 64, 9 ipse excussi, ex Harleiano Gratiarum actionem contulit I. H. Nolte, quaedam enotavit Henricus filius, qui simul Neapolitanum et Glasgoviensem inspexit; Laurentiani 89, inf. 8 collationem H. Vitellii debeo beneficio.

Iam ad ceteros huius generis codices, qui omnes saeculi quinti decimi sunt, enumerandos ac breviter describendos adgrediar. sunt autem hi:

---

5) cf. Baehrens. Poet. lat. min. III 65 sq.

cod. Patavinus bybl. eccl. cath. C 64 (*p*).

codex Patavinus, qui extat in ecclesiae cathedralis Patavinae bybliotheca, chart., formae maximae, foll. 33, insignitus numero C 64. duo in hoc libro consociati sunt codices, quos olim disiunctos fuisse ex eis, quae I. P. Thomasinus Bibl. Pat. f. 8 col. 2 et Iustus Fontaninus Hist. lit. Aquilei. l. I c. III p. 49 rettulerunt, intellegitur. atque altero, qui nunc complectitur f. 1—6, continentur Maximiani elegiae, quae inscribuntur 'Maximiani poetae illustris opusculum de eius Vita et Senectute', altero, f. 7r—26r, Ausonii opuscula, quae secuntur paginae undecim vacuae. excerptis illis neque inscriptio ulla adiecta est (manu demum recentioris aetatis in f. 7r adscriptum est 'Ausonius' alteraque manu 'Opera') neque subscriptio. quamquam autem hic liber ex duobus codicibus consociatus est, tamen, quin uterque ab eodem librario scriptus sit, omnino dubitari non potest. ad eundem teste Morellio, qui indicem huius bybliothecae confecit, referendi sunt codices C 74. 75. 77, D 43. ac libros C 74 et 75 exaravisse Petrum Baroccium intellegitur ex eis, quae ille in fine eorum adscripsit 'ego petrus baroccius patritius uenetus incoepi . . . absolui', adiectis simul dierum, quibus usus erat in his libris conscribendis, numeris et in codice 74 anno, qui fuit MCCCCLXVIIII. natus is Venetiis a. MCCCCXXXXI episcopus creatus est Belunensis a. MCCCCLXVIIII, deinde Patavinus a. MCCCCLXXXXVII, quo munere cum per viginti fere annos egregie functus esset, obiit a. MDVII ineunte (cf. P. Bembi Hist. Ven. l. VII). descripsit hunc codicem accuratissime F. Corradini, professor Patavinus, atque in usum meum contulit verba Graeca, quae in hoc codice leguntur omnia, et Gratiarum actionem. praeterea Th. Mommsen scripturas in epigrammatis aliquot, in Precatione matutina, denique in epistulis IIII. XVI. XXII enotavit.

cod. Perusinus J 102 (p^2)

codex Perusinus bybliothecae publicae J 102 (n. 15922), chart., formae oblongae; foll. 143. fuit olim, id quod ex inscriptione in f. 1r intellegitur, monasterii S. Petri Perusini, signatus numero 124. quam rem insuper sua manu testatus est Simon Franciscus, notarius monasterii sancti Petri, cui is liber obvenerat ex testamento Francisci Maturantii. continentur eo f. 1r—52r Ausonii opuscula, quorum in fronte haec scripta sunt: 'Ausonii burdigalae Sassatis Medici ac poetae praeceptoris Gratiani Imperatoris Epigrammata et Epistolae non nullae incipiunt', in fine 'τέλοσ σὺν τῷ θεῷ ὑπὸ νεανίσκου τινὸς (νεανίσκου τινὸς in ras. manu alia; deletum est sine dubio scribae nomen) περουσίνου γραφέντος ἐν τῇ οὐϊκεντῖα: — Finiunt ea Ausonii Fragmenta quae inuida cuncta corrodens uetustas ad manus nostras uenire permisit'. Ausonium excipiunt Prudentius, Serenus Sammonicus, alia. in margine manu eadem nonnumquam coniecturae adspersae sunt. post f. 5 intercidit unum folium, quo continebantur e. XVIIII vv. 4—12, e. XX—XXIII, XXIIII vv. 1—10; in e. 2 v. 5 'Est iocus in nostris, sunt seria multa libellis' manu recentiori adiectus est. verba Graeca hoc codice continentur omnia. accurate eum descripsit G. Loewe et praeter Graeca contulit Gratiarum actionem.

cod. regius, mus. Brit. Kings-Ms. 31 (*k*)

codex Regius bybliothecae musei Britannici, Kings-Ms. 31, membr., foll. 52. continentur eo sola Ausonii opuscula. in fronte libri haec leguntur 'Ausonii Poetae Disertissimi Liber Foeliciter Incipit', in fine 'ΔΟξΑ Hyadrę Die XXII Martii 1475. Compleui'. ex Graecis desunt E. XII vv. 30—45, E. XIII, E. XIIII 25—33. de-

scripsit hunc codicem I. H. Nolte atque epigrammata quaedam et Gratiarum actionem contulit. Graeca examinavit E. M. Thompson.

cod. Ashburnhamensis (Libri. 1732)

codex Ashburnhamensis, membr., formae quadratae, foll. 56. fuit quondam in amplo codicum thesauro, quem famosus ille Librius possedit, signatus num. 1732. qui codices magno pretio coempti in bybliothecam Ashburnhamensem illati sunt. unde autem Librius hunc codicem comparaverit, haud difficile colligitur. etenim in Maffei libro, quem ille inscripsit 'Indice delli libri, che si ritrovano nella raccolta del nobil. sgr. Giulio Saibante, patrizio Veronese', Veronae a. MDCCXXXIIII in lucem edito p. 191 inter alios libros manu scriptos commemoratur Ausonii codex, quem Maffeus his verbis descripsit: 'Ausonii fragmenta omnia, quae ad nos pervenere, membr. saec. XIIII formae quartae'. cum igitur libri Saibantini a. MDCCCXXXXIII Parisiis auctione publice constituta venierint ita, ut codices quidam in bybliothecam musei Britannici inferrentur[6], maior autem pars in Librii, de quo supra diximus, manus perveniret, iam inde suspicari licet codicem Saibantinum et Ashburnhamensem, qui et ipse membranaceus est ac formae quadratae, unum eundemque esse. ac confirmatur haec res eo, quod in Ashburnhamensi Ausonianis haec sunt subscripta: 'Expliciunt ea Ausonii fragmenta, quae inuida cuncta corrodens uetustas ad manus nostras uenire permisit'. verba Graeca, quae in hoc codice omiserat librarius spatiis indicatis, suppleta sunt manu altera paulo recentiore. subscriptioni illi, quam supra commemoravi, manu saec. XVI adiecta sunt excerpta eadem ex carmine de urbibus nobilibus (XVIIII), quae in Tiliano leguntur. descriptionem huius codicis eo tempore, quo iam maior huius editionis pars typis expressa erat, mecum communicavit Aem. Baehrens intercedente L. Mendelssohnio, qui simul scripturas quasdam ex Gratiarum actione et epistula XII enotavit, unde iam pro certo adfirmare licet Ashburnhamensem ex editione principe descriptum non esse.

cod. Vaticanus 3152 (v²)

Vaticanus 3152, chart., formae oblongae, foll. 81. continentur hoc codice: f. 1—18 Titi Calphurnii Siculi carmen bucolicum, 19—22 Celii Cipriani episcopi carthagiensis versus (carmina V et VI H.), 23—25 Lactantii Firmiani de ortu et obitu Foenicis carmen elegantissimum, denique post quinque folia vacua (26—30) f. 31—81 excerpta ex Ausonio (inscribuntur: 'Ausonii Ponponii Liber Primus incipit feliciter': subscriptum post ultimum Bissulae carmen (XXV 7) 'Explicit liber ausonii protreptici Pom')[7]. ex Graecis omissa sunt E. XII 14—45, E. XIII, E. XIIII 25—33. manus altera bono codice qualis est Magliabecchianus usa in margine adiecit titulos et scripturas nonnullas atque in textu ipso quaedam correxit. maiorem huius libri partem ipse contuli, locos quosdam inspexit G. Meyncke.

cod. Vaticanus 1611 (v)

Vaticanus 1611, chart., formae quadratae minoris, foll. 220. insunt Propertius, Tibullus, denique f. 151 sqq. Ausonii opuscula (inscribuntur: 'Ausonii poetae uiri consularis epigrammatum et aepistolarum fragmenta'; in fine subscriptio adiecta non est), quibus manus recentior epitaphia quaedam, Angeli, Aemilii, Porcii adscripsit. Graeca omissa sunt spatiis relictis. in e. 4 omissi sunt vv. 7 et 8; deest e. 83; non desunt

6) cf. Mon. Germ. St. Langob. p. 41 adn. 2.

7) quae Peiperus 201 de epigrammatis 13, 30, 43, 60, Caes. (XXI) 2, 53—76 omissis dicit, falsa sunt.

e. 108 et carmen XVII 35 (cf. Peiper. 202). ceterum turbatus est epigrammatum ordo foliis quibusdam transpositis, quod vitium ipse librarius in marginibus foll. 151^v, 154^r, 155^v correxit. ipse contuli.

cod. Vrbinas 649 (*u*)

codex Vrbinas 649, membr., formae maximae, foll. 176. continentur eo f. $1—70^r$ Statii Silvae, $71—123^r$ Ausonii opuscula, quorum in fronte haec leguntur 'Ausonii Poetae Liber primus incipit', in fine non est subscriptio, denique f. 123^v Sidonius Apollinaris. Graeca desunt spatiis plerumque indicatis. inspexit A. Mau[8]. Vrbinati iam adiungam fratres eius gemellos duos, dico Barberinum 1472 (VIIII 19), membr., formae oblongae maioris, nitidissime scriptum, quo sola excerpta ex Ausonio continentur (in folio primo haec scripta sunt: 'Ausonii Peonii poetae disertissimi Epigrammaton liber primus', in fine non est subscriptio; ipse inspexi) et Magliabecchianum alterum VII 8, 315, membr., formae oblongae maioris, foll. 135. insunt f. $1—60^r$ Ausonii opuscula hac inscriptione adiecta 'Caii Solii Sidonii Apollinaris Panagiricorum liber incipit', $60^r—62^r$ index in carmina Ausonii manu saec. XVII confectus et inscriptus 'C. Solii Sidonii Apollinaris Panagiricorum Index', denique f. 63 et 64^r vacuis relictis f. 64^v index in Sidonium eadem manu exaratus et sic inscriptus 'Index Poematum Ausonii' et f. 65^r sqq. Ausonii opuscula his in fronte adiectis: 'Ausonii Poetae Liber Foeliciter Incipit'. ipse quaedam ex eo contuli, alia excussit H. Morf, nunc professor Bernensis. hi igitur codices cum Vrbinate ita conspirant, ut facile appareat omnes ex eodem libro descriptos esse.

cod. Barberinus 1472 (VIIII 19) (*b*)

cod. Magliabecchianus VII 8, 315 (*m*)

cod. Laurentianus XXXIII 19 (*l*)

codex Laurentianus pl. XXXIII c. XVIIII, chart., formae oblongae, foll. 60; sola Ausonii opuscula continet. titulos librarius omisit omnes spatiis indicatis minio postea supplendos; eodem modo Graeca omissa sunt. desunt e. 78. 83, e. 4 vv. 7 et 8, e. 22 vv. 5 et 6, e. 68 vv. 7 et 8. is qui hunc codicem conscripsit vetustum scribendi genus adfectavit; plurimis enim locis 'quom', 'quoi' quaeque sunt similia intulit simulque ineptissimis commentis textum inquinavit. ipse contuli hunc librum, locos quosdam a me rogatus iterum inspexit H. Vitelli[9].

8) praeter hos codices et Vrbinatem lat. 45 (p. XLIII) et Reginenses, de quibus post dicemus, in bybliotheca Vaticana omnino non repperi Ausoniana, nisi quod in Vaticanis 1909. 1911. 3683, qui omnes sunt saec. XVI, leguntur monosticha de Caesaribus.

9) hunc codicem contulisse Nicolaum (non Danielem, id quod opinatur Peiperus p. 203) Heinsium exemplari editionis Charpinianae, quo in ea re usus est, edocemur. quod exemplar nunc in bybliotheca Leidensi extat, numeris 758 F 11 signatum. contulit autem Heinsius epigrammatum partem maximam; deinde cum intellexisset Laurentianum nullius omnino pretii esse, libri totius excutiendi consilium abiecit. quod autem Peiperus dicit Heinsium epigrammata festinanter contulisse, id collatione illa accuratius perlustrata nequaquam comprobatur. immo bene plerumque eum officio suo functum esse adfirmo. nam si e. 30 deesse dixit, id facile explicatur eo, quod id carmen in codd. ω nonum demum inde ab ultimo, quod est ante Versus paschales, locum obtinet. neque e. 25 et 45, sed inscriptiones tantum eorum deesse significavit. denique his locis, quos notavit Peiperus l. c. adn. 21, Heinsium recte codicis scripturas indicavisse testor ita, ut non meis solum, sed etiam H. Vitellii oculis fidem habeam: e. 27, 3 'dissimulabo', e. 54, 3 'Hos', quod quidem extat in codice, sed tam ambigue scriptum, ut facile 'Nos', quod legit ille, elicias, 60, 2 'abstulit', 62, 1 'Hacdum ... vesperas' (sed non animadvertit Heinsius scriptum fuisse 'Necdum' idque m. alt. mutatum in 'acdum' et H adiectum esse), 69, 4 'auspicium', 70, 1 'extremo', 71, 6 'missu', 87, 1 'castus'. quamquam non nego nonnumquam erravisse Heinsium, veluti 1, 8, ubi legitur '*umnosque' littera c erasa, ex quo fecit ille 'vinnosque'. sed de Heinsii in codicibus conferendis fide ac diligentia haec sufficiant. — hoc loco repetam id, quod Politianus in Miscellaneorum capite XXXVIIII tradidit, in bybliotheca sancti spiritus Florentiae ipsius aetate servatum esse Ausonii codicem a Ioanne Bocatio exaratum.

editio princeps (*E*)

His codicibus iam adiungam editionem principem, quae prodiit Venetiis a. MCCCCLXXII, curata a Bartholomaeo Girardino[10]. continentur ea: f. 1^r—5^v praefatiuncula ac tabula eorum, quae in hoc libro leguntur, f. 6^r—49^r Ausonii opuscula, f. 50^r—56^v 'Publii Ouidii Nasonis poetae Consolatio ad Liuiam Augustam de morte Drusii', f. 57^r—68^r 'Probae Centonae Clariss. feminae excerptum e Maronis carminibus ad testimonium ueteris nouique testamenti opusculum', f. 68^r—83^r 'Titi Calphurnii poetae Siculi bucolicum carmen', denique f. 84^r—99^r 'Publii Graegorii Tiferni poetae illustris carmina'. Ausonii carmina in tabula inscribuntur: 'Ausonii Peonii poetae lepidiss. atque festiui epigrammatῶν dimidiatus liber', f. 6^r 'Ausonii peonii poetae disertissimi epigrammatῶν liber primus'. f. 49^v haec subscripta sunt: 'Expliciunt ea Ausonii fragmenta: Quae inuidia (in tabula f. 3^v, ubi haec eadem leguntur, impressum est 'inuida') cuncta corrodens ad manus nostras uenire permisit. τέλος. B. G.'. Graeca extant in hac editione, nisi quod in E. XII verba quaedam atque eadem sunt omissa quae in Tiliano. post e. 92 repetitum est e. 41 eodem modo, quo in Tiliano; denique post XIII 2, 45 idem qui in Tiliano versus legitur 'Perlege quodcunque est memorabile ut tibi prosit'. ipse contuli.

cod. Escorialensis III S 25 (*e*)

Cum editione principe conspirat quam maxime codex Escorialensis III S 25, membr., formae oblongae, foll. 85, cuius in folio primo haec scripta sunt 'D. D. A. Romae die Iu. a. 1625'. continentur eo sola Ausonii opuscula, quorum in fronte haec leguntur 'Ausonii peonii poete disertissimi liber primus incipit', in fine eadem quae in editione principe est subscriptio. tanta autem inter hunc librum et editionem illam intercedit similitudo[11], ut facile suspicari possis eum ex Veneta descriptum esse. sed adversatur id, quod post e. 92 non legitur e. 41 repetitum; accedunt scripturae quaedam discrepantes in Gratiarum actione. unde iam colligitur hunc codicem et Venetam ex eodem libro fluxisse. Graeca desunt omnia spatiis quae sufficiunt relictis. descripsit hunc librum accurate et quasdam scripturas enotavit Adalberto et Ottone Kelleris intercedentibus Hermannus Knust, Gratiarum actionem contulit G. Loewe.

Restat, ut de duobus libris breviter mentionem faciam, dico Ravennatem 134 H 2, ex duobus codicibus consociatum, quorum altero praeter alios libellos Ausonii opuscula et Publii Gregorii Tiferni carmina continentur, ex editione Veneta descriptum (inspexit eum a me rogatus C. de Holzinger) et Valentianum, qui Valentiae extat in bybliotheca publica, numero 146 insignitus. saeculi XV eum esse G. Loewe me edocuit catalogo codicum Valentianorum, qui in bybliotheca publica Matritensi extat, inspecto.

Codices excerptorum. Parisinus 18275 (p^3)

Corpus illud opusculorum Ausonianorum, quod in codicibus ω legitur, iam saeculo tertio decimo delectu facto in epitomen coactum esse edocemur codice Parisino, numero 18275 signato, saec. XIII, membr., formae oblongae, foll. 56. insunt praeter alia, veluti Fulgentium et Martialis Xenia[12], f. 55^r—56^r excerpta ex Ausonio, quae

10) accuratius hanc editionem descripsit Peiperus 195.

11) post XIII 2, 45 idem qui in Veneta versus legitur.

12) accuratius descripsit hunc librum Peiperus 275. carmen quod legitur f. 56^a 'Cerula quae . . . piper' Martialis est, XIII 5.

secuntur excerpta ex Martialis epigrammatis (I 4; 8 vv. 5 sq.; 9; 15 vv. 11 sq.; 18; 19; 23; 26 vv. 1 sq.; IIII 12; III 88; 89; I 34, 1—8; 37; 56; 57 vv. 1 sq.; III 79; 80; 85; 86 vv. 1 sq.; I 65; 73; 91; 110; 112; II 9; 12; 25; 40 vv. 1 sq., 7 sq.; 87; III 1—3). florilegium Ausonianum, quod inscribitur 'In Ausonio', haec continet: e. 7; e. 8, vv. 7 sq. (adscriptum 'contra nimis elatos'); e. 9, 11, epit. XVII 34, e. 12, 18, 21, 34, epit. XVII 31, vv. 7—10, epit. XVII 29, vv. 1 sq., e. 68, 45, 82—86, 93—95, E. XIIII 23 sq., 'monostica de erumnis Herculis' (XXXIII), monosticha de Caesaribus (XXI 1), Protreptici (XIII 2) vv. 1—7. 26—28, Precationis matutinae (IIII 3) vv. 59—78 et 58, 'monostica de temporibus' (V 11). conspirant haec excerpta plerumque cum Magliabecchiano. contulit ea A. Schoene, codicem diligentissime descripsit A. Kunz.

Parisino quattuor addo codices, in quibus similis inest carminum delectus, ita in scripturis consentientes, ut eos ex exemplari, quod cognatione quadam coniunctum erat cum Magliabecchiano et Regio, fluxisse intellegas. quamquam non idem omnibus pretium statuendum est; nam meliores sunt sine dubio Gudianus et Barberinus duobus reliquis, Barberinus autem superat Gudianum, qui si non eodem modo ut reliqui tamen certe mendis haud paucis est inquinatus. sunt autem hi:

cod. Barberinus 815 (VIIII 4) (b^2)

cod. Barberinus 815 (VIIII 4), chart., formae quadratae, ex duobus codicibus consociatus; continentur enim eo f. 1—10 Statii Thebaidos libri V saec. XIIII scripti, f. 19^r—30^r excerpta ex Ausonio manu saec. XVI exarata hoc ordine: Cento nuptialis (XXVIII), Bissula (XXV 1, 2, 4—7), Griphus (XXVI), e. 1, 2 vv. 6—8, 3, 4, 6, 7, epit. XVII 30, e. 8, epigr. de fastis XXII 1, 3, 4, e. 5, 9, 11, 12, 16—19, epit. XVII 34, e. 41, 40, 42—44, 46—48, 51, 34, 52, 53—63, 30, 10, 102, 100, 101, 98, 99, 103—106, 67, 68, 21, 39, 93, 45, 80, 82. conspirat plerumque cum Magliabecchiano.

Guelferbytani August. 10, 9 (g) et Gud. 145 (g^2)

Guelferbytani duo, Augustanus 10, 9 et Gudianus 145, chartacei, formae quadratae, saec. XV, alter foll. 58, alter foll. 11. eadem utroque excerpta ex Ausonio continentur: e. 4, 6, 7, epit. XVII 30, e. 8, 41, de fastis XXI 1, e. 9, 10, epit. XVII 34, e. 12, 18, 19, 39, 51, 52, 65—67, 78, 81, 21, 82—84, 88, E. X, Bissulae (XXV) carmina 6 et 7, Cupido cruciatus (XXIIII), Cento nuptialis (XXVIII). Augustanus, qui praeter Ausoniana Martialis epigrammata quaedam et Priapea et poetarum recentiorum Italorum poemata vernacula continet, Ausoniana exhibet f. 36^r—46^v, sic inscripta 'Ausonij Theomii ex opere fragmentum'; in f. ultimo eadem, quae in libri Vorauensis n. 111 saec. XIII florilegio (cf. Wattenbach. N. A. II 403, Melet. Vind. II 299) f. 51^r leguntur, scripta sunt epigrammata, 86 et 85, ita, ut alteri 'Ausonius', alteri 'Idem' praefixum sit. in Gudiano, qui sola excerpta exhibet, haec inscriptio extat: 'Hec sunt carmina quae reperiuntur de omni opere Ausonij Theonij', in fine haec subscriptio: 'Explicit. Am̄ Iadrę VIIII° kł Augusti 1445. ego Baptista dedus Feltrēn dum cancellarius essem M^r. capitan̄ Iadrę transscripsi'. in f. 11^r m. alt. scripta est egloga de ambiguitate vitae eligendae (XXVIIII). conspirant hi codices plerumque cum Regio (cf. Brandes. Quaest. Aus. 9, adn. 6, Peiper. 276).

cod. S. Marci App. Cl. XII 8 (μ)

cod. S. Marci App. cl. XII cod. 8, chart., formae oblongae, saec. XV exeunte scriptus. exhibet inter alia f. 93^r—99^r excerpta ex Ausonio, sic inscripta: 'Ausonii Theonii poete prestantissimi carmina ex omni opere suo deflorati': e. 4, epit. XVII 30, e. 8, 41, de fastis XXII 1, e. 9, 10, epit. XVII 34, e. 12, 6, 18, 19, 39, 51,

52, 66, 7, 65, 67, 80, 81, 78, 21, 82, 83, 84, 88, Bissulae (XXV) carmina 6 et 7, e. 40, E. X, excerpta ex praefatione Centonis nuptialis (XXVIII 1), e. 85, 86, 53, 55, 80, 100—102, 71, 103, 105, 104, 106, 45. scripturae consentiunt cum eis, quae in Guelferbytanis leguntur, quamquam multis mendis inquinatae sunt ac nonnumquam temere immutatae. quattuor hos codices ipse contuli[13]).

Iam si quaeris, quae sit singulorum quos modo recensui librorum condicio atque auctoritas, id pro certo constitui potest eos, quamquam ex uno eodemque codice non ita antiquo (eaedem enim in omnibus inveniuntur lacunae, veluti in Precatione, Epicedio, Protreptici praefatione, Cupidine cruciato, cf. v. 25, e. 50)[14]) fluxerunt, tamen hoc ordine collocandos esse. primum sibi sine dubio vindicat locum Tilianus, quamquam non est liber mendis atque adeo librariorum commentis temere illatis. hunc igitur potissimum in scriptura constituenda ducem sequamur oportet.

---

13) hoc loco breviter commemorabo codices quosdam, in quibus singula Ausonii carmina leguntur ex libris, qui ad hoc genus referendi sunt, desumpta: Bernensem 211 saec. XV exeuntis, qui f. 155r exhibet e. 10 'Echo ad pictorem' (consentit cum Magliabecchiano et Regio, cf. v. 8 'Si quam'), Monacensem cl. 7471 saec. XV vel XVI, cuius in f. 62v legitur XVII 29 'Ausonius de Cynico diogene', Ambrosianum E. 74 sup., cuius in integumento ipso haec adscripsit manus saec. XVI potius quam XV: e. 56 et 57 in unum carmen coniuncta ('in Buculam Myronis'), e. 9 vv. 1—4. 7 et 8 ('in uxorem moecham zelotypam'), e. 21 ('idem in avarum'), Barberinum 2127 (VIII 42), saec. XVI, qui f. 226r habet 'Ausonii uersus supra duodecim Caesares', (XXI 1), f. 307v e. 85 et 86, f. 318v V 11 (inscriptum 'Ausonii Peonii'), denique Laurentianum LXXXI 42, saec. XVI, in quo f. 42r haec extant sic inscripta 'Ausonii poete uenustissimi epigrammata': e. 56, 40, 4 vv. 1—4 (v. 4 'armiferos'), 7 (v. 1 'uulnus', non 'letum', v. 2 'habent' non 'agunt'), f. 48v e. 39 ('Epigramma ausonii poetae'), 17 ('Idem'; v. 4 'Tanta sibi est nostra'), e. 52 (v. 1 'Uenerem uidit Saturnia Pallas', 2 'Et certemus', 3 'quid me temeraria spernis', 4 'tempore inermis eram'), e. 21 (v. 2 'deponīt', in mg. 'deposuit'), unde quanta fuerit librariorum licentia et temeritas, facile intellegitur. Bernensem contulit G. Rettig, Monacensem C. Halm, Ambrosianum Th. Mommsen, ceteros ipse inspexi.

Ex codicibus impressis fluxerunt:

Ambrosianus P 83 sup. (a) — Ambrosianus P 83 sup. chart., saec. XVI, in quo inter varia Marulli, Politiani, Strozzii, Campani quaedam Ausonii leguntur hac inscriptione 'Ausonio' adiecta: e. 11, 41, 10, 20, 28, 32, 42, 43, 47, 48, 50, 54—58, A. V 27—29, e. 59—63, 67, 70, 30, 98—101, A. V 2, 21, 22, 8, 23, 25, e. 25—27, carmen de urbibus nobilibus (XVIIII), e. 22, 23, 3, 7, epit. XVII 30, 34, 31, 35, e. 12, 36, 53, 80, 81, E. XVIII 14—24. descriptus est ex editione Aldina.

Parisinus 8284 (p^4) — Parisinus 8284, olim Telleriano-Remensis 168, membr., saec. XVI, foll. 25. continentur eo f. 1r—19v Martialis epigrammata quaedam, f. 20r—24r excerpta ex Ausonio: XXVIII 3 (inde a v. 7), e. 8, 9, 10, epit. XVII 34, e. 12, 13, 16, 18, 21, 36, 50, 53, 55, 56, 81, 80, 85, 86, 100, 101, A. V 34, 5, 6, 14, 9. secuntur carmina quaedam poetarum Gallorum, quae Francisci primi, Galliae regis, aetate conscripta sunt. ex eodem quo Ambrosianus fonte fluxisse videtur. utrumque ipse excussi.

Basiliensis F. VIIII 62, chart., saec. XVI, quo continentur excerpta ex variis scriptoribus Latinis et Graecis. f. 50—60 leguntur Ausoniana. descriptum eum esse ex editione Basiliensi suspicatus est L. Sieberus, bybliothecae Basiliensis praefectus, id quod, cum codicem ipsum inspexissem a Siebero summa cum liberalitate ad me transmissum, facile intellexi, in primis ex eo, quod E. X 41 legitur καθενόπλια, quae scriptura in Basiliensi sola invenitur.

his adiungam orationis in Ephemeride (IIII 3) exemplaria in tribus codicibus: Ambrosiano F 36 sup. chart. saec. XVI f. 81r, Vratislaviensi IIII F 36 chart. saec. XV f. 102, Reginensi 29 chart. saec. XVI f. 261v. quae apographa omnia ex libro impresso (cf. v. 58 'huic') fluxerunt. sed non eadem res est in Marciano App. cl. XIIII 230, chart., saec. XVI (hunc codicem constituit I. Morellius singulis libellis in unum corpus consociatis a. MDCCLXXXI), ubi f. 1r oratio legitur. nam v. 41 ille cum Laurentiano LI, 13 exhibet 'aera', 47 'mixteque', 79 'nec' cum *T*. Ambrosianum et Marcianum ipse contuli, Reginensem G. Meyncke, Vratislaviensem M. Hertz excusserunt.

14) cum in E. VIII ultimus versus excidisset, librarius quidam lacunam explevit versu E. XV 37 accito, ita tamen, ut 'parvola' in 'vel vola' mutaret. qui versus nunc in omnibus libris, qui sunt generis ω, legitur.

secundum locum tenet Magliabecchianus, quocum arta necessitudine coniunctus est Regius. qui codices quamquam propria habent ac peculiaria quaedam bona, tamen inferiores sunt Tiliano. ceteri mixtum quoddam scripturae genus exhibent ita, ut modo cum Tiliano, modo cum Magliabecchiano faciant. ad Tilianum propius accedunt, ut iam siglis quae supra proposui utar, *p*²*eE* Ashburnhamensis; reliquos *blmpuvv*² ex communi fonte profectos esse eo, quod eaedem in omnibus extant lacunae (veluti, ut unum exemplum proponam, in Gratiarum actionis cap. I vv. 4—7 verba 'verum . . . ago' omissa sunt), facile colligitur. horum igitur in re critica perexiguus est usus.

Cantabrigiensis bybl. univ. Kk. V 34 (*C*)

Diximus codices ω omnes ex uno eodemque libro non ita antiquo derivatos esse. quae res satis comprobatur eis, quae iam de codice Cantabrigiensi bybl. univ. Kk. V 34 (2076) exponemus. membranaceus is est, formae quadratae maioris, foll. 47, saeculi noni vel decimi. descriptus est accuratius in catalogo mss. univ. Cant. III 703 sqq. (cf. Mus. Rhen. I 135 [F. Ritschelii opusc. III 840 sq.], M. Hauptii opusc. II 27, O. Ribbeckii App. Verg. p. 35, Munronis Aetnae edit. p. 29, Zangemeister. Sitzungsb. der Wiener Akad. LXXXIIII 550). continet f. 1ʳ—3ᵛ Orationem (IIII 3) et f. 3ᵛ—6ᵛ haec Technopaegnii (XXVII) capita: 9, vv. 19 sqq.; 10; 11; 13; 3; 4 (omissa praefatiuncula); 5—8; 9 vv. 1—18. quod si scripturas huius libri cum eis, quae in ω leguntur, contuleris, facile intelleges Cantabrigiensem ad idem codicum genus referendum esse. sed quam misere corrupti sint codices ω, ex eo cognoscitur, quod in *C* versus aliquot leguntur in ω omissi, veluti IIII 3, 8—15, XXVII 7, 4; 9, 15 et 23 [15]); 11, 12; 13, 8; adde quod *C* locis quibusdam easdem scripturas, quas Vossianus 111 praebet, servavit in ceteris depravatas, veluti IIII 3, 51 'archanis', XXVII 3, 3 'finita', 10, 1 'flore parum', 11, 13 'quid', 13, 1 'qui', 7 'an latii', et XXVII 13 inscriptionem 'Grammaticomestix' in ω omissam. quamquam etiam *C* sua eaque haud levia habet vitia, veluti IIII 3, 6 'contraque', 34 'infecit', XXVII 4, 13 'prohibet lex' (cf. Peiper. 284 adn. 155). magno opere autem conspirat *C* cum Magliabecchiano, id quod concedes his scripturis inspectis: IIII 3, 41 'aera', XXVII 3, 1 'fors', 5 (inscr.) 'De membris', 8 (inscr.) 'De cibis', 9, 4 'periurium', 26 'secus', 10 (inscr.) 'De vere', 13, 2 'nequam quoque' (nequaquam *T*); adde inscriptionem 'de gentibus' ante 9, 19. sed maxime certe memorabiles sunt duplices in *C* scripturae. nam versus IIII 3, 84 bis legitur in *C*: 'Consona quem celebrat modulato carmine plebes' (quae est scriptura codicum ω) et 'Consona quem celebrant modulati carminẹa Dauid' (quae est libri Vossiani 111 lectio); idem valet de versu XXVII 9, 24 'Vellera depectit nemoralia vestifluus Ser', quem quamquam cum Vossiano 111 suo loco exhibet *C*, tamen cum ω praebet post 10, 5 alteram eius formam 'Iam pelago volitat mercator vestifluus Ser'. adde quod in *C* 9, 22 'ferus' ('servus' ω) legitur supra scripto 'ł pellax' (sic Voss. 111) et 10, 3 'passura' (sic ω) supra adiecto 'ł fusura' (sic Voss. 111); cf. 7, 3 'consi^ors'. unde iam adparet eum, qui hunc librum scripsit, aut certe eum, qui haec carmina excerpsit, exemplar simillimum codici Vossiano 111 ad manus habuisse. contulit hunc codicem Mommseno intercedente C. Liebermann.

---

15) qui versus in *C* hoc modo exhibetur 'Audaces Licii nullo tamen in pretio Car.' et sic puto eum in archetypo codicum *C* et ω olim scriptum fuisse.

His, quae modo de codicibus ω exposuimus, iam de editionibus veteribus, quae principem secutae sunt, pauca adiciamus. de quibus cum accuratius disputaverit Peiperus 206 sqq., non meum esse videtur quae ille de his libris rettulit hoc loco repetere. ac primo loco commemoranda est nobis editio Mediolanensis, quae a. MCCCCLXXXX in lucem prodiit ab Iul. Aem. Ferrario curata. quo in libro ultimo eadem ex carmine de urbibus nobilibus (XVIIII) excerpta, quae in Tiliano, leguntur, a Georgio Merula, Ferrarii praeceptore, in bybliotheca divi Eustorgii [16]) indagata (cf. praef.). memorabilis certe est Tiliani et Eustorgiani consensus, qua de re exposuit Peiperus 213 sqq. tamen num idem sit Tilianus atque Eustorgianus, dubitare licet, cum praesertim in Tiliano epistula XXIIII legatur, quae in ed. Mediolanensi non reperitur. quae cum ita sint, potius is, qui Tilianum exaravit, E. XII, cuius scriptura in editione Mediolanensi conspirat cum Tiliano, et excerpta ex carmine de urbibus nobilibus ex Eustorgiano descripsisse videtur. deinde breviter exponatur necesse est de editione Veneta, quae a. MCCCCLXXXXVI in lucem emissa est, ab H. Avantio adornata. in huius enim libri fine leguntur epigrammata XVIII (A. V 1—18), quae a Francisco Nurcisio, qui Catharinae, Cypri reginae, fuit a secretis, Mediolani reperta Bartholomaeus Merula cum Avantio communicaverat. haec igitur carmina, quae Nurcisius tamquam Ausoniana Merulae tradidit, nihil ad Ausonium pertinere tam certis argumentis demonstravit Peiperus 226 sqq., ut ne verbum quidem addere liceat; novicia sunt, unum (e. 1) fortasse antiquum, ex lapide descriptum. ceterum nisi fraus subest Nurcisii vel Merulae, statuendum est Nurcisium haec epigrammata a poeta recenti conscripta in codice quodam post excerpta ex Ausonio repperisse atque ea re deceptum pro Ausonianis habuisse. tertio loco editionis ab Thadaeo Vgoleto curatae, quae prodiit Parmae a MCCCCLXXXXVIIII, mentionem faciam. quo in libro primum edita sunt Ludus septem sapientum (XX), Ordo urbium nobilium integer (XVIIII), ex codice Tristani Chalci desumpta, Periochae (A. I), quas se ab Antonio Bernerio accepisse dicit Vgoletus, Mosella (deest versus ultimus), carmen Anth. lat. 263 R (A. V 34), E. XXIIII, Sententiae septem sapientum (A. III 1, 2), Tetrasticha imperatorum (XXI 2, 1—52; 77 sqq.), carmen Anth. lat. 679 R, denique in libro ultimo epigrammata quindecim (A. V 19—33). Ludum, Catalogum, Periochas ex Parisino 8500 fluxisse scripturae consensu edocemur, Mosellam et Caes. tetrast. vv. 1—52, 77—80 descripsit Vgoletus ex Laurentiano LI 13, tetrast. vv. 81 sqq. ex libro Parisino 4887 simillimo, Sententias septem sapientum ex Laurentiano XXXVII 25, denique E. XXIIII ex Laurentiano XXIII 20. epigrammata illa, quorum septem (19—25) e bybliotheca Georgii Alexandrini emanasse dicit [17]), ab Ausonio aliena esse evicit Peiperus l. c. sed si de Nurcisii vel B. Merulae fraude adhuc suspicio, in Vgoleto iam certa res est. etenim non dubitavit ille epigrammata Anth. lat. 263 et 679 ad Ausonium referre, etsi alterum nulla prorsus, alterum ea tantum ratione coniunctum erat cum Ausonio, quod Vgoletus eum carmen de quattuor anni temporibus conscripsisse sciebat; simili modo Sententias septem sapientum (A. III 1) nulla alia de causa Ausonio adtribuit

editiones veteres: Mediolanensis (*Med.*)

Veneta 1496 (*Ven.*[3])

Parmensis 1499 (*Ug.*)

---

16) quae fuit Mediolani in fratrum Dominicanorum monasterio.

17) 'quae feruntur emanasse e bibliotheca G. Alexandrini'.

nisi quod eum Ludum composuisse compererat. sed accedunt alia ac graviora argumenta. non enim pudebat Vgoletum commenta sua inepta atque inficeta pro Ausonianis venditare. sic Sententiis septem sapientum adiunxit epigramma (A. III 2) pessime a se ex Graeco translatum, e. 50, quod imperfectum esse recte intellexerat, explevit quattuor versibus adiectis, atque idem fecit in e. 87, quod non esse integrum ratus item quattuor addidit versus ex carmine Anth. Pal. XI 254 petitos; denique in Cupidine cruciato XXIIII 2 post v. 24, ubi desiderari quaedam cognoverat, unum versum inseruit ad Ovidii exemplar confictum. quam ob rem quin epigrammata illa atque etiam ea, quae feruntur emanasse e bybliotheca G. Alexandrini, ab Vgoleto ipso profecta sint, equidem non dubito. id quod praeter ea comprobatur Anici Probini in titulo epigrammatis A. V 20 commemoratione; nomen enim illud finxit Vgoletus memor eorum, quae legerat apud Claudianum, quem ipse quattuor annis ante ediderat, et chronicis fortasse de Ausonii in consulatu collega edoctus. haec igitur de Vgoleti fraude sufficiant.

Veneta 1507 (*Ven.*)

quarto loco describam editionem Venetam a. MDVII in lucem emissam, qua H. Avantius alteram Ausonii recensionem exhibuit. hoc in libro primum editae sunt Theodosii ad Ausonium et Ausonii ad Theodosium epistulae (I, II), Pythagoricon (XXVIIII), Genethliacon (XIIII), E. XVII, XXIII, XXV, denique epigramma de matre Augusti (A. V 35). atque epigramma illud unde petierit Avantius, ego quidem ignoro. videtur fragmentum carminis cuiusdam esse, quo nisi fallor Livia celebrabatur; sed frustra Ovidium et Consolationem, quae ad eum falso refertur, evolvi. id tamen certum est ab Ausonio hos versus profectos non esse. cetera praeter Pythagoricon Avantius desumpsit ex apographo Parisini 8500, Pythagoricon ex Guelferbytano altero (Gud. 145); in epistula XXV autem praeter Parisinum adhibuit alterum codicem, Vossiano 111 simillimum; nam ex tali demum lacunas, quae sunt in *P*, vv. 53, 79, 89—92, explere potuit (cf. Peiper. 342).

Parisina 1511/13 (*Par.*)

huic editioni adiungam Ascensianam ab Hieronymo Aleandro curatam[18]. castigatus est in hoc libro Mosella atque ultimo versu adiecto in integrum restitutus, qua in re usus est Aleander codice 'e bibliotheca divi victoris in suburbano parisiis eruto'[19]. ex eodem codice edidit eglogam de rosis (A. II) atque Ausonio adtribuit. ceterum librum illum, si scripturas eius in carmine de rosis inspexeris, neque ita antiquum neque bonum fuisse facile intelleges.

Iuntina 1517 (*Iunt.*)

Iuntinam, quae quamquam eodem anno quo Aldina in publicum emissa est, tamen prior illa lucem adspexisse videtur. nam si Mosellam exceperis, in ceteris carminibus editionis utriusque non est consensus. quam ob rem statuendum est Avantium, cum Aldinam parabat, Iuntinam in Mosella emendando in auxilium vocasse. id quod facile intellegitur his scripturis, quae in utraque editione leguntur, inspectis: 11 'Nouomagum', 185 'ferunt', 210 'Veseui', 224 'rediget', 261 'Cuique', 289 'chalcedonio', 312 'quadro cui in', 324 'Villa', 336 'nutantia', 345 'hic', 'afforet', 360 'allabere', 407 'Britanos', 461 'Saxona', 465 'Tagum'. videtur autem is, qui

18) usus sum ea editione, quae prodiit Parisiis a. MDXIII.

19) vide quae de hac re p. XXXVI in excursu de apographis codicis Lugdunensis exposuimus.

in Iuntina Mosellam recensuit, librum similem Rhenaugiensi (cf. 312) ad manus habuisse[20].

Aldina 1517 (*Ald.*)

denique Aldinam a. MDXVII ab H. Avantio curatam, de qua vide quae Peiperus 212 exposuit.

Alterum genus codicum. cod. Vossianus 111 (*V*)

Sed iam ad alterum genus codicum veniamus. qua in re tractanda primum de codice Vossiano fol. 111, qui nunc Lugduni Batavorum in bybliotheca universitatis servatur, agamus necesse est[21]. membranaceus is est, formae maximae, foliorum 40, saeculo VIIII. ineunte scriptura langobardica exaratus. novem olim constabat quaternionibus, id quod ex siglis in ff. 8^v, 16^v, 24^v, 32^v, 40^v ultimis adscriptis cognoscitur; nunc, cum quaterniones quattuor priores exciderint, quinque tantum restant. in quaternione sexto, qui nunc est alter, quartum excissum est folium, quo continebantur XVI 17—23, quod folium eo tempore, quo parata est editio Lugdunensis, cum toto corpore coniunctum suum locum obtinebat. singulae paginae columnas habent binas versuum XXXII, nisi quod in f. 10^v quattuor, in f. 11^r tres sunt columnae. tituli minio sunt picti. continentur autem hoc codice:

f. 1 Ausonii ad lectorem, Syagrium, Theodosium praefationes (III, II); prima inscribitur '✝Abhinc Ausonii Opuscula. Ausonius Lectori Salutem'
1^v Ephemeris (IIII)
3^r Eglogarum libelli (V) carmina 1—10, 12—16
4^v Monosticha de aerumnis Herculis (XVIIII)
4^v Eglogarum libelli carmina 17—19
4^v Precationes Ausonii consulis designati (VI et VII)
5^v Parentalia (XV)
9^r Professorum Burdigalensium commemoratio (XVI)
12^r Epitaphia (XVII 1—34); post XVII 29 inserta sunt epigrammata 49 et 50
14^r Ausonius Drepanio (XXIII)
14^v Pythagoricon, De viro bono, Ναὶ καὶ οὔ. Πυθαγορικόν, De aetatibus Hesiodion (XXVIIII—XXXII), De ratione librae, De ratione puerperii maturi (XXXIII, XXXIIII)
15^r De Herediolo (XII)
16^r Versus paschales, Oratio consulis Ausonii, Epicedion in patrem (VIIII—XI)
17^v Ordo urbium nobilium (XVIIII)
18^v Technopaegnion (XXVII)
20^v Ludus septem sapientum (XX)
22^r Caesares (XXI)
23^v de fastis (XXII 1 et 2)
23^v Griphus (XXVI)
25^r Symmachus Ausonio (epist. I 31), Ausonius Symmacho (E. XVII), Symmachus Ausonio (epist. I 25)
26^r epistulae VIII, VIIII, IIII—VI, III, I, II
28^v Genethliacon, Protrepticus (XIIII, XIII)
30^r epistulae XXIIII, XXV, XXIII

---

20) non igitur recte se habent quae Peiperus p. 218 sqq. disputavit.

21) descripsit hunc librum pretiosissimum Montfaucon. bibl. bibll. man. I 680 n. 2546; cf. catal. bibl. publ. Lugd. 376, L. Mueller. Ann. phil. 1866, 394 (mus. Rhen. XVIIII 114 sqq.), A. Riese Anth. Lat. II praef. XVI sqq., C. O. Axt. Quaest. Auson. 3 sqq., H. I. Mueller. in progr. gymn. Friderici-Werderani Berolinensis 1866, 24, Peiper. l. c. 256 sqq. sed accuratissimam eius descriptionem dedit A. Holder schedis, quae codici nunc praefixae sunt, conscriptis. ipse bis hunc librum contuli; praeterea Holderi collatione usus sum, quam ille liberalissime mecum communicavit.

32r Paulini epistulae ad Ausonium (c. XI 1—48 M., c. X vv. 103—331, 1—102)
34r Oratio Paulini (c. IIII M.)
35r epigrammata 35, 8, 9, 71, 72, 73, 40, 44, 41, 47, 48, 42, 43, 21, 84—89, 95, 68
36r Paulini ad Gestidium et Nicetam epistulae (cc. I, II, XVII M.)
37 carmina quaedam Anthologiae latinae 648—657c R.

Correctus est hic liber manibus duabus, altera antiquiore, altera recentiore. quarum illa non solum singulas litteras vel syllabas immutavit scriptura antiqua plerumque erasa, sed etiam locos evanidos refinxit ac nonnumquam suis scripturis illatis oblevit ita, ut manus antiquae vestigia omnino obruerentur. cuius rei luculentum exemplum habes versus epitaphii Achillis (XVII 5) 3 et 4, qui iam nullo pacto in integrum restitui possunt. alterum exemplum est v. 22 in Ephemeridis carmine altero (IIII 2), quem talem, qualis manu altera scriptus est, ab Ausonio profectum esse haud veri simile est. tertia manus leviores fere scripturas intulit; sic, ubi n per compendium exaratum est, hanc litteram supra adiecit, veluti 'cā^{n}cro', et compendio q^{s}, si id vim habet pronominis 'quae', supra vocalem a adscripsit[22].

Fuit autem is codex olim in bybliotheca monasterii ordinis S. Benedicti, in Barbarae insula siti, quae est in Arare flumine apud Lugdunum oppidum, hoc tempore Ile-Barbe dicta. atque ibi hunc librum Sannazarius (Actius Sincerus) iam ante annum MDII inspexit[23]. qui non totum descripsit librum, sed quosdam ex eo de-

---

22) de scriptura Vossiani non est quod post L. Muellerum et Peiperum accuratius disseram. quam ob rem breviter tantum eas res, quae gravissimae esse videntur, enarrabo. scriptum legitur plerumque 'mici' (rarius 'mihi'), 'nicil' (et 'nihil'), saepius cs pro x, veluti 'ancsia'; i omissum est in 'Spania, ste, stud, stinc' et quae sunt similia, g nonnumquam positum pro i, veluti 'gaceo, geiunia', contra i pro g, veluti 'ienuisse, quinquetenis (quinqueienis)', frequentissime u pro b, veluti 'reuoluuilis, nouilitas, uerua, uellum, siui (cf. V 1, 8; XX 185; e. 41, 3), nouis (XVI 2, 38; e. 35, 15)', quae plerumque manus altera correxit, contra b pro u, veluti 'abus, octabus, nibe, brebis', ita tamen ut haud raro in litterae b capite lineola transversa ad dextram paululum adsurgens manu ut videtur tertia adiecta inveniatur. pro 'cum, cur' leguntur saepe 'quum (qum), quur', 'quoquat' (VI 15; XXVII 13, 4) pro 'coquat', contra 'licor' (V 17, 13; 'liquor' XXVII 8, 12), 'locor' (IIII 5, 4; XV 7, 12; 'loquor' E. VIIII 42), 'condam' (IIII 1, 13; XV 4, 8 al.; 'quondam' XVI 2, 3 et 25 al.), 'cotiens' (II 16; IIII 7, 12; XV 1, 2; plerumque 'quotiens'), 'oblicos' (IIII 7, 34; 'obliqua' V 1, 4; XXXV 17; 'aequos' XV 26, 1)'. littera h saepissime aut neglecta est a librario, veluti 'abeo, abito, uius', sed plerumque manu altera adiuncta, aut temere adscripta, veluti 'honus, honeratus, hortus (ortus)'. his adde ę et oę pro ae et oe scripta, virgula manu altera adiecta, ꝑ saepissime pro 'per' scriptum, quod inde a f. 26r demum solito compendio significatur, i longum non solum in primis, sed etiam mediis vocabulis adhibitum. littera m plerumque hoc compendio ~ indicatur, veluti 'incūbunt', sed inde a f. 27 interdum id compendium vim habet litterae n (veluti 'tegūt'), quae etiam altero siglo ̄ scribitur (veluti 'nūc'). quod si littera i omissa additur manu prima aut loco alterius litterae falso scriptae restituitur, ea plerumque furculae figuram habet ita, ut similis sit litterae y. ceterum ut scripturam tibi ipsi liceat oculis cognoscere, in fronte huius libri tabulam habes adiectam, in qua folium 11r (continentur eo XVI 8, 16 — 11, 56) photographiae quae dicitur ope depictum est.

23) nam Pontanus, qui mense Augusto anni MDIII obiit, schedas, quas Sannazarius e Gallia secum Neapolim rettulerat, cum ipse Neápoli versaretur, perlustravit; cf. M. Haupt. in Gratii editione p. XXII. de eis, quae Sannazarius in Gallia invenit, conferas P. Summontii, cui ille quos congesserat thesauros in lucem emittendos tradiderat, ad F. Pudericum, patricium Neapolitanum, epistulam (Pontani opp. a Summontio edita Ven. ap. Ald. 1518, vol. II 102v, Haupt. XXIII, Addizioni copiose di Lionardo Nicodemo alla bibl. Napoletana del dott. N. Toppi in Napoli 1683 p. 31 col. 1): 'Advexit (Sannazarius) nuper ex Haeduorum usque finibus atque e Turonibus dona quaedam mirum in modum placitura litteratis viris, Martialis, Ausonii et Solini codices, novae atque incognitae emendationis tamque a nostris diversos, ut hos certo ac legitimo partu natos, reliquos vero liceat spurios existimare'. — anno demum MDLVIII Lugduni apud Ioannem Tornaesium prodiit editio a Stephano Charpino vel potius a R. Constantino curata, qua quae in Vossiano leguntur Ausoniana omnia in lucem prolata sunt. mirum autem est in hoc libro epigramma legi de Didone (A. V 36) carmini de Niobe (XVII 28) adiunctum, quod unde petierint editores, ignoramus. certe id neque in Vossiano invenitur neque omnino antiquum est, sed a novicio quodam poeta compositum.

cerpsit flosculos ac simul scripturas, quibus opusculis, quae in editionibus eius aetatis manca ac corrupta circumferebantur, emendandis subsidium pararetur, enotavit. haec igitur excerpta ille secum in Italiam rettulit.

Vossiani apographa. cod. Vindobonensis 3261

Duo extant Sannazarii excerptorum apographa. inter quae priorem locum obtinet codex Vindobonensis 3261 / φ 335, chart., foll. 81, saec. XVI. continentur hoc libro, quem post Endlicherum accuratius descripsit Peiperus 345 sqq.:

f. 1r Pontani ad Sincerum epistula (cf. Gratii editionem a M. Hauptio curatam XXIII), f. 3 Ausonii iunioris carmen Lugduni inventum (III 1—8, 13—18, 23—38, II 9—12, XV 4, 3—6; 10, 5 et 6, 9 et 10, XVI 2, 31—34; 4, 11 et 12; 21, 7—14; 25, 9 et 10; 26, 7 —10, quod commentum sane mirum non ipsi Sannazario tribuendum est, sed eorum stultitiae, qui schedulis eius male usi flosculos ab eo decerptos temere in unum corpus coniunxerunt); XVII 15 et 29; e. 49, 50; Pythagoricon (XXVIIII), De herediolo (XII), excerpta ex carmine de urbibus nobilibus XVIIII 167 et 168, 28—33, 73—80, Oratio Paulini Episcopi (IIII 3)[24], E. XXIIII, XXV 1—102, XXIII, Paulini ad Ausonium epistulae (c. XI M. 1—48, X 20—102), excerpta ex Ludo septem sapientum XX 76 et 77, 91—128, 137, 139, 141, 143, 152, 158, 160, 228, 138, 140, 142, 144, 155, 159, 161, f. 20v 'Quo ordine Ausonii carmina disposita sint in codice vetusto lugdunensi qui ab Actio Sincero inventus est in Araris insula': quo in indice is, qui illum composuit, ordinem excerptorum a Sannazario confectorum secutus est, ita tamen ut haud pauca schedulis male dispositis turbaret; f. 22r 'Quae aut emendanda aut aliter scripta inveniantur quam in impressis': hoc in capite is, qui id conscripsit, diversas ab impressis scripturas enotare voluisse videtur[25]) nec tamen id consilium perfecit. solas enim quae sunt in Technopaegnio (XXVII) eius modi lectiones protulit. quamquam hoc negotio male sedulus functus est. modo enim Lugdunensis, modo alterius generis librorum, quod littera ω significavi, vel editionum scripturas enotavit aut adposuit. usus autem erat Sannazarius praeter Lugdunensem etiam Leidensi Q 33, id quod ex his
o Inditijs
scripturis supra positis intellegitur: XXVII 4, 7 mutuum (mutuo Leid.), 9, 12 Ibicus
pugna
(Inditus Leid.), 15 picna (pugna Leid.), cf. Peiper. 347; f. 23r sqq. leguntur XXVII 12, 13 et 1 ex Lugdunensi descripta, locus ex Donati vita Vergilii (Schol. Bern. ed. Hagen p. 739 'Nisus . . . agricolis'), 'Epitaphium Archeli. Incerto Authore', Praefatio Aviani 'Avienus Theodosio', Ausonii ep. 71 ('In alio item codice in eadem bybliotheca inuento sic habetur')[26]), carmen Eugenii de litteris inventis (cf. Riese. A. L. II praef. XXXVI; inscribitur 'Ibidem'), Ausonii de duodecim signis (V 9), quod et ipsum ex alio codice est depromptum[27]). denique foliis aliquot vacuis interiectis secuntur f. 43 sqq. Ovidii Halieuticon, Nemesiani Cynegeticon, Ovidii epist. ex Ponto IIII 16, 33 sq., Gratii Cynegeticon.

Iam ex his, quae modo disputavimus, colligitur codicem ab ipso Sannazario conscriptum non esse. atque haec res confirmatur eis, quae Hauptius in praefatione ad Gratium p. XXV sqq. exposuit. unde iam patet inscriptionem quae est in folio praefixo 'Ausonii, Ovidij, Nemesiani et Gratti fragmenta, Actii Sinceri manu scripta' ab eo, qui Sannazarii schedas descripsit, profectam esse. ex eis, quae in eodem folio ultimo adiecta sunt, 'Martirani et doctorum Amicorum', colligitur eum, qui hunc librum possedit, Coriolanum Martiranum fuisse, qui episcopus S. Marci Venetiis obiit a. MDLVII.

apographum H. Aleandri. Mariangelus Accursius

Alterum apographum in Hieronymi Aleandri manus pervenit, qui a. MDXVI Parisiis in Italiam reversus per XXI fere annos bybliothecarii munere functus est in aedibus Vaticanis. quod apographum unde acceperit, ignoramus (cf. Peiper. 350); ab Aleandro autem ea, quae ex codice Lugdunensi enotavit in Diatribis Romae

24) Paulini et Ausonii orationibus propter initiorum similitudinem temere confusis.

25) id quod intellegitur ex his verbis in capitis illius initio positis 'Et primo In monosyllabis'.

26) conspirat is liber cum Lugdunensi.

27) scriptura non consentit cum Lugdunensi, cf. v. 11.

MDXXIIII in lucem emissis, se accepisse testatur Mariangelus Accursius. etenim p. 75, ubi de Precatione matutina (IIII 3) verba facit, haec dicit: 'In particula tamen manu scripti exemplaris, quam penes Hieronymum Aleandrum esse testati sumus, Paulinus Episcopus, non Ausonius eius author inscribitur'. ac paulo ante, ad quem locum ipse p. 75 revocat legentes, p. 58 haec leguntur: 'Ceterum in perveteri codicis fragmento, qui penes Hieronymum Aleandrum est, non ea solum invenimus . . . ., verum etiam desideratam hactenus in isdem monosyllabis praefatiunculam' (XXVII 1). tertius, quo Aleandri mentio fit, locus extat p. 110 'Pleraque igitur opuscula, quae Virgilio conspiratione omnium ascribuntur, epigramma videlicet de Aetatibus animalium, Vir bonus, Est et non . . . Ausonii lusus esse, non Virgilii fragmenta quaedam Longobardorum quandoque characteribus fidem faciunt. quorum inspiciendi, sed et invulgandi publicandique mihi facultatem fecit Hieronymus idem Aleander', quo ex loco adparet in Sannazarii schedis etiam de aetate et scriptura Lugdunensis quaedam tradita fuisse.

Quae Accursius ex schedis ab Aleandro secum communicatis protulit cum excerptis Vindobonensibus ita consentiunt, ut ex communi fonte utrumque apographum fluxisse facile intellegatur. leguntur enim apud eum carmen illud insulsum, quod in excerptis Vindobonensibus primum locum obtinet, quamquam Ausonii iunioris nomine non addito et omissis vv. II 9—12, quos aut non invenit in schedis aut ut ineptos seclusit, et cetera praeter XVII 29, Pythagoricon (XXVIIII), e. 49 et 50, quae aut neglecta sunt ab eo aut in schedis non extabant. ceterum modo Accursii modo Vindobonense apographum accuratius enotatas habet Lugdunensis scripturas, unde quo modo depravatae sint Sannazarii schedulae ab eis, qui illas descripserunt, cognoscitur. immutavisse autem Accursium ipsum huc illuc exemplaris, quo utebatur, scripturam ex eis, quae de altero Aleandri schedarum apographo exponemus, adparebit[28].

exemplar Iuntinum

Continetur id apographum exemplari editionis Iuntinae, quod, cum Romae publico praeconi subiectum esset, in Truebneri, bibliopolae Argentoratensis, atque inde in meas manus pervenit. adiecta sunt huic exemplari folia aliquot chartacea, quo-

28) Accursius saepius praeter Lugdunensem exemplaria manu scripta vetusta commemoravit et ex eis scripturas quasdam protulit. atque usum esse eum Laurentiano 33, 19 inde adparet, quod in his scripturis sunt quaedam, quae in libro illo solo leguntur, veluti e. 4, 2 'laeto', XXVI 1, 17 'condemnationis'; aliae veluti supplementum illud XXVIII 2, 42 'qualisque videri' non solum in Laurentiano, sed etiam in aliis libris inveniuntur. praeter Laurentianum etiam excerptorum codicem talem, quales sunt Guelferbytani, adhibuisse videtur Accursius, conferas XXVIII 1, 31 'turturis'; XXIIII 2, 73 'lucentibus', quod etiam facili coniectura Accursium restituere potuisse non nego, est in Guelferbytano priore; 'pervenit' XXVI 1, 9 est in Barberino 815. quamquam ne nimiam fidem tribuamus Accursio, quam maxime cavendum est. nam scriptura 'ad arces', quam ad E. XVIIII 34 protulit verbis 'vetus lectio' adiectis, est in Veneta a. 1494. quod si ad e. 3, 6, qui versus intercidit in libris, dicit in vetustioribus quibusdam exemplaribus alterum haberi indicatum sibi esse: 'Quaeritur et fallit lumina plaga recens', verbo 'alterum' eum, qui in Veneta a. 1507 legitur 'Quas ferat a celeri vulnere dextra valens', significans, ea re magna de eius fide suspicio movetur. ac confirmatur ea his, quae de e. 2 rettulit. cuius cum in ω tantum vv. 6—8 legerentur, Avantius in Veneta a. 1507 hunc adiecit: 'Nostra simul certant variis epigrammata nugis', Accursius vero haec adnotavit: 'In secundo epigrammate diu versus hic desideratus creditur: Est iocus in nostris, sunt seria multa libellis'. utrumque igitur versum ab Accursio confictum esse suspicari licet. in periochis apographo codicis Parisini 8500 usus est accuratiore eo, quod accepit Vgoletus a Bernerio, sed a docto homine hinc illinc correcto. quamquam num omnes, quas protulit Accursius, scripturae re vera in illo fuerint, dubitare licet. magnam enim veri speciem habet Accursium etiam eas, quas ipse excogitaverat, coniecturas pro codicis scripturis venditavisse (cf. Peiper. 352 sq.).

rum novem exhibent excerpta ex libro Lugdunensi, in f. 24 sq. legitur manu altera exaratum poema, quod inscribitur 'Luciani carmina heroica in amoré'. leguntur autem excerpta illa, quibus praemittuntur verba 'Ex antiquo codice' hoc ordine: Ausonii iunioris carmen (titulo non adiecto; post III 38 secuntur vv. II 9—12), De viro bono, πῦθαγορικὴ ἀξίωσις, Ναὶ καὶ όυ, πῦθαγορικόν, De Aetatib. Hesiodeion, carmen de herediolo, Eiusdem Ausonii Rosae, Technopaegnii praefatio ad Pacatum, quam sequitur disputatio de capitum singulorum in hoc carmine ordine, numeris quibus distincta sunt capita in Lugdunensi enotatis, denique Technopaegnii carmen XII et XIII. scripturae maximam partem congruunt cum Accursianis, sunt tamen quaedam, quae cum excerptis in libro Vindobonensi consentiant. iam ex his patet hoc apographum ex Aleandri schedis fluxisse. cuius rei alterum idque luculentum proferre possum argumentum. etenim Accursius p. 110 paulo post ea, quae supra exscripsimus, ita pergit: 'Quid quod vel opusculum, cui titulus Rosae quodque supra dictis iunctim legitur[29], ex quibusdam exemplaribus Ausonii, non Maronis perhibetur'. quibus cum verbis iam ea conferas, quae in nostro exemplari post carmen de rosis leguntur: 'Vt credam ausonianam et non maronianam esse de Rosis elegeiam facit non modo vetustus codex e bibliotheca divi victoris (cf. Montfaucon. bibl. bibl. 1369) in suburbano parisiis erutus, in quo Ausonianae mosellae statim subditur hoc de rosis εἰδύλλϊον, verum etiam vocabula aliqua huic operi inserta ausonio maxime peculiaria, quae Vergilio, imo crediderim etiam vergiliano seculo ignota, ut est illud quadrua et Anticipare'[30]. quae tu a quo putabis profecta esse nisi ab ipso Aleandro? nec tamen hunc sua manu quae extant in exemplari Iuntino scripsisse puto, sed alium quemdam ex Aleandri schedis haec in Iuntinam transtulisse.

Sed iam post longum sane de apographis Lugdunensis excursum ad hunc codicem ipsum revertamur, ut quae sit eius fides et auctoritas inquiratur. etenim A. Riesius statuit (Anth. Lat. II praef. XVIII) syllogen in hoc codice exhiberi vel ab ipso Ausonio factam vel saltem ad eius voluntatem concinnatam. hanc sententiam comprobavit Peiperus (273) ita, ut opusculorum singulorum in hoc libro dispositionem aptissimam atque ipso scriptore dignissimam esse diceret[31]. nec dissentit a Riesio Brandesius nisi quod corpus opusculorum, quod Vossiano continetur, non ab Ausonio ipso, sed ab alio homine (Hesperium id fecisse suspicatur) constitutum esse existimat (Ann. phil. 1881, 65 sqq.). quam rem ut confirmet, nos ad inscriptionem epistulae II reicit (p. 62), quae haec est: 'Incipit pater ad filium. qu^v^m temporibus tirannicis ipse treberis remansisset et filius ad patrem (a patre *Scal.*) profectus esset. hoc incoatum neque inpletum sic de litterariis (liturariis *Scal.*) scriptum'. addere poterat inscriptionem carminis de herediolo (XII): 'Qum de palatio post multos annos hono-

29) dicit editionem Parisinam, in qua H. Aleander hoc carmen inter Ausoniana recepit his verbis adiectis 'Ausonii Rosae, quae perperam Maroni adscriptae ex fide vetusti codicis autori assignantur'.

30) ceterum nequaquam ea re probatur carmen de rosis ab Ausonio compositum esse. nihil aliud enim narrat Aleànder nisi in quodam libro, id quod scripturis eius edocemur, nec ita antiquo nec bono Ausonii Mosellam carmen de rosis excepisse, sed Ausonii nomine in titulo non adiecto. neque vero is color et sermo est huius carminis, ut ab Ausonio profectum esse videatur.

31) 'Der Vossianus zeigt sich . . . als eine authentische Ausgabe . . . auch die Disposition im ganzen macht den Eindruck der Wahrheit und Unverfälschtheit'.

ratissimus quippe iam consul redisset ad patriam uillulam quam pater liquerat introgressus his uersibus lusit luciano (Luciliano *Scal.*) stilo'. ac certe manifestum est ex verbis 'de liturariis' et tertia quae dicitur persona, qua is, qui haec conscripsit, utitur, ea non ab Ausonio ipso, sed ab alio quodam, qui Ausonii schedas composuit, profecta esse (cf. V 17; XXII 1). haec igitur quin recte statuerit Brandesius, non dubito. et carmina quaedam ab Ausonio in schedis relicta esse nondum perfecta atque expolita idem ostendit dittographia in carmine professorum XXIII indicata (p. 63). nam tetrasticha illa vv. 5—8 et 9—12, id quod ex verbis 'quod ius pontificum' in utriusque initio positis intellegitur, nullo pacto in eodem carmine se excipere poterant. immo statuendum est poetam, cum unum in carmine pangendo conscripsisset, postea alterum in margine adiecisse, ut sibi in carmine limando unius alteriusve eligendi facultas esset. sed quamquam adsentior Brandesio, nolim tamen de Hesperio cogitare, qui, si ipse schedas a patre relictas collegisset ac disposuisset, certe non his verbis usus esset, sed accuratius et distinctius res indicavisset. immo hae inscriptiones mihi ab homine, qui etsi quodam cognationis vel familiaritatis vinculo cum Ausonio coniunctus erat, tamen aetate paulo longius distabat, profectae esse videntur. et si Vossianum, id quod egregiis eius scripturis confirmatur, ex fonte purissimo fluxisse contendo, tamen nequaquam opusculorum singulorum in eo dispositionem totam ad eum, qui hoc corpus concinnavit, referendam esse existimo, sed hoc etiam libro nihil aliud contineri censeo nisi excerpta eaque in scholae alicuius usum confecta. quam rem iam gravissimis opinor argumentis comprobabo.

carmen rhopalicum (*X*)

Ac primum, quod proferam, argumentum inde petam, quod in Ausonianis, quae leguntur in Vossiano, unum esse carmen ostendam Ausonio omnino indignum et posteriori demum aetati tribuendum, dico carmen decimum, orationem Ausonii consulis versibus rhopalicis conscriptam. quod carmen quamquam nunc a Peipero et Brandesio genuinum esse putatur, tamen eorum malo sententiae accedere, qui id ab Ausonio plane abiudicaverunt. primus igitur hoc de carmine illo tulit iudicium Scaliger, quem secuti postea editores id ex opusculis Ausonianis eiecerunt. Heinsius cum primum legit hoc carmen, suo more id emendare conatus est[32], sed quo minus totum eodem modo tractaret, deterritus esse videtur immani, quae non paucis locis in eo conspicitur, barbarie. adde quod L. Muellerus de re metr. p. 462 carmen illud foedum et barbarum dicere non dubitavit. et profecto, etsi fortasse contigerit feliciori cuidam ingenio tales corruptelas sanare, quales insunt in vv. 33 et 34, tamen non absterget is sordes illas atque illuviem, quae certe non extrinsecus illatae, sed omnino nativae sunt. non enim loqui, sed balbutire videtur poeta in hoc carmine, si modo qui tali ornetur nomine eum dignum esse censes. atque ut concedam dandum esse aliquid artificiosae carminis conformationi, tamen tanta in eo est obscuritas, tam absurdum ac contortum dicendi genus, ut a simplici illa et nitida, qua utitur Ausonius, oratione mirum quantum abhorreat. denique ut fuerit Ausonius vocabulorum novator, tamen in hoc carmine, etsi quae est eius compositio quodam modo ad vocabula novanda poeta provocabatur, nimia conspicitur in ea re sollertia atque adeo temeritas, ut

32) in exemplari editionis Lugdunensis, cuius supra mentionem feci; cf. adn. 9.

omittam quaedam vocabula non Ausonii, sed posterioris cuiusdam hominis aetatem redolere. quae autem leguntur in Epicedii praefatiuncula (XI 1, 2), ea certe non minore iure referri possunt ad Versus paschales quam ad orationem versibus rhopalicis compositam.

Et quis credat apto loco positum esse in hoc corpore carmen de aerumnis Herculis (XXXIII) Eglogarum libro, quo carmina de anno, mensibus, diebus, sideribus et quae sunt similia continentur, insertum, cum praesertim in aliis codicibus, de quibus mox expondituri sumus, multo aptius coniunctum sit cum carminibus de viro bono, ΝΑΙ ΚΑΙ ΟΥ, Hesiodio (XXX—XXXII)[33], quis credat nativum suum locum tenere carmina XXVI, XIIII, XIII temere illata in epistulas? atque ut concedas Paulini ad Ausonium epistulas in corpus Ausonianum recipiendas fuisse ita, ut cum Ausonii ad Paulinum epistulis coniungerentur, quid facias oratione Paulini post epistulas Paulini, sed ante Ausonii epigrammata collocata? concedo equidem hanc carminum dispositionem homini inepto tribui posse: at haec coniectura infirmo satis nititur fundamento ac, nisi certis argumentis comprobetur, vereor ut veri speciem habere videatur.

Sed si forte his argumentis a me prolatis nihil tribuis, iam mecum inquiras, quod fuerit eius, qui hoc corpus confecit, in ea re instituenda consilium. cur quaeso ille ea tantum, quae nunc leguntur in Vossiano, opuscula recepit? cur alia omisit eodem certe loco habenda aut maioris etiam aestimanda? quam rem ita explicat Brandesius, ut corpore illo, quod Vossianus exhibet, spicilegium quoddam contineri dicat, carmina ab Ausonio post annum CCCLXXXIII condita. quod spicilegium eo consilio institutum esse, ut corpori alteri opusculorum, quod ab Ausonio confectum erat, tamquam supplementum adderetur. codicibus ω autem nobis traditam esse syllogen carminum, quae ante annum CCCLXXXIII conscripta erant, ab homine quodam familiaritate cum Ausonio coniuncto concinnatam (p. 76). qua in disputatione quaedam insunt egregie inventa, de quibus post exponemus, sed ad sententiam de libri Vossiani origine confirmandam ea mihi minime apta esse videtur. nonne enim in libris ω Oratio legitur ex Ephemeride deprompta, quae praeter hoc carmen Vossiano solo exhibetur? ac quis fidem habebit Brandesii coniecturae supra commemoratae, qua Orationem antea conscriptam post ab Ausonio Ephemeridi insertam esse statuit (p. 73)? adde quod et in codicibus ω et in Vossiano alia etiam insunt carmina, veluti VIIII, XI, XIII, XXVI, XXVII, XXXIII, E. IIII, epigrammata quaedam, quod in Vossiano et excerptis ex corpore illo, cui tamquam spicilegium additam esse syllogen illam in Vossiano Brandesius dicit, veluti in Sangallensi 899, eadem carmina leguntur, dico XXX, XXXI, XXXII, XXXIII. cur igitur quaeso is, qui spicilegium composuit, repetiit haec carmina ex corpore illo, quod ei ad manus fuisse supra diximus?

Iam vero reputes animo nihil inesse in sylloge illa, quae Vossiano exhibetur,

---

33) versus 11 sqq. carminis huius olim ab eo secludendos ac fragmentum alterius carminis esse suspicatus sum ea re in primis motus, quod hi versus Vossiano solo exhibentur, in ceteris autem codicibus non leguntur (cf. Sitzungsber. der Wiener Akad. der Wiss. XXXXIII 68). atque hanc sententiam adsensu suo comprobavit Peiperus (p. 308 adn. 194). sed iam mihi res minus certa esse videtur. nam, etsi hi versus cum eis, qui antecedunt, non satis apte coniuncti sunt, tamen iam non negem vinculum quoddam inter hos et illos intercedere. ac facile sane fieri potuit, ut hi versus ob eam rem in ceteris libris omitterentur.

quod, ut Quintiliani utar verbis, pueris nolis interpretari[34]), ita ut is, qui hoc corpus confecit, legem illam, qua summam puero deberi reverentiam statuitur, diligenter observasse videatur, etsi in Ausonianis haud pauca sunt, quae huic legi quam maxime adversentur, priore codicum genere nobis tradita. reputes porro deesse in Vossiano, si pauca quaedam verba excipias, Graeca omnia. quae res non tam casui cuidam, sed consilio tribuenda esse videtur. haec argumenta si iam in unum collecta tibi proposueris, nonne mecum consenties statuente non tale, quod sibi mente finxerunt homines docti, corpus inesse in Vossiano, sed, id quod iam ante dixi, florilegium ex opusculis Ausonianis in scholae alicuius usum concinnatum. qua re certe non impedimur, quo minus putemus eum, qui hoc florilegium confecit, optimo codice, a quodam cognato vel propinquo Ausonii conscripto, usum ac plerumque etiam ordinem, quo singula opuscula in codice illo disposita erant, secutum esse, ita tamen, ut quaedam in hac re immutaret atque aliis carminibus omissis, aliis transpositis turbas excitaret. nec video, quid obstet, quominus in monasterio illo, quod in Barbarae insula Carolus Magnus condiderat, florilegium, quod complectebatur excerpta ex Ausonio adiectis simul quibusdam Symmachi Paulinique epistulis et carminibus Paulini, Petronii, Claudiani aliorumque confectum esse putemus, quo scholae, quae ibi florebat, discipuli[35]) uterentur. quae autem in Vossiani quaternionibus nunc deperditis scripta fuerint, num forte Sidonii Apollinaris quaedam, quem ut Ausonium inter poetas Gallos merito summo opere colebant eius aetatis homines, iam altis ei rei tenebris offusis nos latet.

Carmen vero illud rhopalicum aut iam antea in opuscula Ausoniana receptum erat aut demum, cum florilegium illud concinnaretur, adiectum est. ac certe non casu factum est, ut id carmen, quod et ipsum paschale est, post Versus paschales insereretur. neque abhorret a veri specie eum, qui hoc carmen condidit, quamquam aperta imitationis non insunt vestigia, Ausonii poemate, ut illud componeret, excitatum esse. quomodo autem factum sit, ut carmen inter Ausoniana reciperetur, facile explicetur, si statuamus id ab Ausonio quodam compositum esse. et commemoratur in epistula Hilarii papae (X, ed. Thiel. I 148) a. CCCCLXIIII ad episcopos provinciae Viennensis, Lugdunensis, Narbonensis primae et secundae, Alpinae missa Ausonius episcopus, quem nepotem Ausonii nepotis fuisse haud inepte suspicatus est Peiperus 319. certe huic aetati talique homini magis convenit carmen illud inficetum quam Ausonio poetae.

cod. Parisinus 8500 (*P*)

Sed iam Vossiano misso ad eum, qui in hoc genere secundum post Vossianum sibi vindicat locum, librum veniamus, dico Parisinum 8500, membr., formae maximae, foll. 105, saeculo XIIII exaratum. continentur hoc codice, quem accuratius descripsit Peiperus 221 sqq., praeter alia: f. 14^r Epistola Decii Magni Ausonii ad Drepannium proconsulem de ludo septem sapientum (XX), 16^r Periochae (A. I) nulla omnino inscriptione adiecta, 20^v Paulini ad Ausonium epistulae, 22^v Decii Magni Ausonii ad Paulinum epistulae XXIII, XXV, XXIIII, 24^r Symmachi ad Ausonium epistula I 31,

34) nam illud in adulteram epigramma, dico nonum, non eius modi est, ut id pueris proponere magistri christiani verecundarentur. certe ne in editione quidem, quae in Delphini usum parata est, id carmen in appendicem relegatum videmus.

35) quamquam non is sum, qui negem hoc florilegium ante id tempus concinnari potuisse. ac fortasse illud iam saeculo quinto vel sexto in scholae alicuius cathedralis vel monasterialis usum confectum erat.

Ausonii ad Symmachum epist. (XVII), Symmachi ad Ausonium epist. I 25, 25r epistula Theodosii Augusti (I), responsio Ausonii ad Theodosium (II), Griphus (XXVI), 26r e. 35, quod in epigrammatum delectu in Vossiano primo loco collocatum est ('eiusdem προσοποιοια in chartam'), Protrepticus (XIII), Genethliacon (XIIII), egloga de ambiguitate vitae eligendae (XXVIIII), 28r Versus pascales Decii Magni Ausonii (VIIII), 29r Decii Magni Ausonii cathalogus urbium nobilium (XVIIII). hunc codicem eundem esse ac librum Tristani Chalci, a quo se Ludum et Catalogum urbium nobilium accepisse dicit Vgoletus, et scripturae docet consensus et ipse Chalcus testatur (Hist. patr. l. II ad a. 379 ap. Graev. Thes. ant. It. II 139), qui se ex vetusto codice, ex Ticinensi vicecomitum bybliotheca prolato, decem et octo absoluta Vrbium epigrammata edidisse gloriatur. unde simul comperimus hunc librum olim in bybliotheca, quae erat in castello Ticinensi [36], servatum esse. ex eodem codice, in quo solo leguntur, Periochas a Bernerio descriptas accepit Vgoletus. atque apographo illius usus est Avantius in eis, quae editioni alteri a. 1507 a se adornatae adiecit, carminibus et epistulis [37]. ceterum Parisinum et Vossianum ex communi fonte fluxisse scripturae in utroque consensus ostendit. inferior tamen Vossiano est Parisinus, quamquam sua propria ac pecularia bona habet. nam et compluribus locis germanas praebet scripturas et lacunas aliquot, quae sunt in Vossiano, explet versibus, qui in hoc librariorum socordia interciderunt, servatis. Ausoniana in hoc codice contulerunt I. Zechmeister et A. Schoene.

codex Eustorgianus

Ex eodem codice, quo Parisinus, manavit Eustorgianus, cuius supra (p. XXX) mentionem fecimus. id quod facile intelleges his scripturis, quae utrique communes

---

36) cf. Delisle Le Cabinet des manuscripts de la bibl. imp. I 125 sqq., III 347. hunc codicem significare videtur Matthaeus Bossius in epistula ad Angelum Politianum Veronae sexto kal. Martias a. MCCCCLXXXXIII scripta (cf. Familiares et secundae M. Bossi epistulae, Mantuae MCCCCLXXXXVIII f. 43v), in qua se trans Alpes Florentiam Angelo misisse dicit Ausonium diu expetitum. nam quae in hac epistula leguntur: 'eundem vero ex notatione indice ad libri caput apposita mancum et truncum plerisque locis offendes plus quam caeteros. et cum his quae Ausonii sunt leges quoque nonnulla interiecta atque immixta Prudentii, ut consociatum sis habiturus utrumque disiecta per membra Ausonium atque Prudentium' cadunt in Parisinum, in quo f. 26v—29r Ausonii et Prudentii carmina inter se mixta exhibeantur. sed non conveniunt ea, quae Bossius paulo ante narrat de codice illo, veternosum eum dicens, ut vix legi possit, atramento subcroceo Longobardoque charactere conscriptum, carie tineaque obesum. unde suspicari liceat Bossium librum, ex quo descriptus est Parisinus, possedisse scriptura merovingica exaratum (cf. Peiper. 223).

Harleianus 2613 (h)

37) ex Parisino fluxit Harleianus 2613, chart., formae quadratae, foll. 44, saec. XV ab homine non indocto scriptus, qui in scribendo haud pauca menda exemplaris, quo utebatur, correxit, in ea re aut V ipso aut simili libro usus. accurate hunc librum descripsit Peiperus 224. ego non solum descriptionem habeo, quam confecit Henricus filius, sed etiam Ludum a Thompsono collatum. Avantio hunc codicem ad manus non fuisse non tam ex eo colligitur, quod in Harleiano Paulini epistulae I vv. 167—284 non leguntur, extant in Avantii editione (nam interciderunt hi versus eodem modo quo E. XXV 123 sqq. et E. XXIIII foliis deperditis), quam quod Avantius pro certis quae sunt in Harleiano emendationibus pravas Parisini exhibet scripturas. item ex Parisino manavit Harleianus 2599, chart., formae quadratae, foll. 136; in f. 84v haec leguntur: 'kal. Marcij 1471 veronae Mihi Stephanus de novomonte scripsi', in folio praefixo 'Liber Hieronymi Acaldraris' (f. 136v 'Liber hieronimi Acaldranji'). continentur eo post Ciceronis de officiis libros, excerpta ex Lactantio, Probae Faltoniae centones f. 98v, Iuvenci prooemium, inscriptum: 'Versus decimi magni Ausonii' (quod in Veneta a. 1507 legitur his adiectis 'Ausonii carmen imperfectum'), denique post Prudentii carmina quaedam Versus pascales (VIIII) et Protreptici (XIII 2) vv. 1—13. Ausoniana contulerunt Thompson et Henricus filius. hunc librum ex Parisino descriptum esse scripturae in utroque consensu comprobatur. Avantium ex hoc codice Iuvenci prooemium tamquam ab Ausonio profectum editioni a se a. MDVII adornatae inseruisse intellexit Peiperus (279).

Harleianus 2599 (h3)

sunt, inspectis: 28 'gestis', 33 'perlabitur', 34 'omnigenus', 73 'prode' al. sed quamquam Parisinus in universum melior est Eustorgiano, tamen et hic nonnumquam contra Parisinum cum Vossiano genuinas praebet scripturas, veluti 30 'in mediae', 78 'Romani' al.; adde quod in Eustorgiano legitur v. 41 in Parisino omissus[38].

Ex Parisino fluxerunt exemplaria carminis Pythagorici (XXVIIII) in Marciano lat. cl. XII 69 (cf. G. Goetz. Ann. phil. 1878, 768) et Guelferbytano altero (Gud. 145). quae res vel ex eo intellegitur, quod in utroque libro eadem, quae in Parisino, huius carminis appendix invenitur. ac Marcianus diligentius descriptus est ex Parisino, Guelferbytanus, quanta fuerit librariorum in eius modi excerptis immutandis licentia ac temeritas, luculenter ostendit.

Vossiano et Parisino duos adiungam codices ex eodem, quo illi, archetypo profectos:

Vossianus Q 33 (*Q*)

Leidensem, Vossianum *Q* 33, de quo vide quae exposuerunt H. Keilius Gramm. lat. III 389 sqq., Riesius Anth. lat. II praef. 26 sq. in tertia huius libri parte, quae scripta est saeculo X, f. 112^{v}—113^{v} haec leguntur Technopaegnii (XXVII) capita: 1, 3—9. conspirat plerumque cum *V*, ita tamen, ut eum ex Vossiano non fluxisse colligatur. ceterum memorando dignum est, quod in *V* quaedam libri *Q* scripturae manu altera illatae inter versus adiectae sunt, veluti 4, 1 'subtex^{i}o' *V*, 'subtexto' *Q* et Magl. (*M*), 6, 8 'rex' *Vm*2*Q*, 9, 20 'uictus^{rus}' *V*, 'uicturus' *Q*. contulit hunc librum G. du Rieu.

Parisinus 2772 (*O*)

Parisinum 2772, saec. X—XI, quem descripsit Riesius Anth. lat. II praef. 10. in quo f. 76^{r} leguntur Technopaegnii capita 3, 4 (vv. 9—13), 5, hac inscriptione adiecta: 'Incipit techopegnii tes tus', f. 107^{v} carmen de signis et mensibus XII (V 9) ex alio fonte depromptum. consentit fere cum utroque Vossiano nec tamen ex alterutro profectus est (cf. Peiper. 282 sqq.). hunc librum excussit A. Schoene.

Haud mirandum est ex carminibus Ausonianis in primis Orationem (IIII 3) et epistulas ad Paulinum scriptas clericorum monachorumque oculos mentesque in se convertisse. nam cum Paulinus in sanctorum numerum relatus in ecclesiis maxima religione coleretur, in Ausonium etiam eius religionis aliquid redundabat, praesertim cum oratio illa, inter quam et Paulini precationem necessitudinem quandam intercedere neminem latebat, summum eius sacrorum christianorum studium prodere videretur. sive igitur Paulini carmina quaedam iam antiquitus cum Ausonianis coniuncta erant sive postea in ea illata sunt — nam haec res, si quando, Paulini demum operibus iusta ratione editis ad liquidum perduci poterit —, id quidem certum est, ut in Vossiano et Parisino Ausonii opusculis Paulini carmina quaedam adiecta leguntur, ita in non-

---

38) memorabilis est scripturae in v. 82 inter Vossianum et Parisinum Eustorgianumque discrepantia. quo in versu hi praebent 'Emerita', ille 'Hispalis'. ac Vossiano quin germana scriptura tradita sit, dubitare non licet (cf. 84 et Strab. III 141); 'Emerita' autem propter ea, quae in v. 3 leguntur 'aequoreus quam praeterlabitur amnis', quidam intulisse videtur, Anam hoc loco significari ratus (E. XXV 74), cum Ausonius de Baete locutus esset (Strab. III 142).

nullis Paulini codicibus Ausonii orationem et ad Paulinum epistulas inveniri. tres autem sunt potissimum eius modi libri:

Parisinus 7558 (*Π*)

Parisinus 7558, saec. VIIII, cuius descriptionem ab E. Duemmlero confectam vide in N. Arch. IIII 299 sqq. leguntur in hoc libro: f. 90r 'Incipit Oratio Sc̄i Paulini', 90v 'Incipit Oratio Sc̄i Ausoni', 92v 'Incipit Ausoni ad Pauliū' (E. XXIIII), 94r 'Item Ausoni ad Paulinu' (E. XXIII), 94v 'Ausonio Paulinus' (c. XI), 96r 'Ausonio Paulinus' (c. X 103—331), 101v 'Ad Paulinum Ausonius' (E. XXV 103—132), 102r 'Ausonio Paulinus' (c. X 1—18), 102v 'Ausonio Paulinus' (c. X 19—102).

Parisinus 2122 (*π*)

Puteaneus, Parisinus 2122, saec. X. extant in eo inde a f. 90r—92r 'Incipiunt uersus Ausoni ad Paulinum' (E. XXIIII), 'Ausonio Paulinus' (c. X 19—102), 'Incip̄ Ausoni ad Paulinum' (E. XXIII), 'Ausonio Paulinus' (c. XI), 'Item Ausoni ad Paulinum' (E. XXV), 'Ausonio Paulinus' (c. X 103—331).

Bruxellensis 10703/5 (*β*)

Bruxellensis 10703/5, saec. XII. in quo inde a f. 138v eadem, quae in Puteaneo, quocum quam maxime conspirat, exhibentur. E. XXIIII inscribitur 'Incipiunt uersus Ausonii ad Paulinum', E. XXIII 'Incipiunt Ausonii ad Paulinum', E. XXV nullum lemma adiectum est[39]. Parisinum ipse contuli, Puteaneum et Bruxellensem excussit A. Schoene.

Qui libri cum locis quibusdam longe diversas a Vossiano et Parisino (*P*) lectiones praebeant et alii in aliis versus omissi sint, non ab re alienum esse puto, ut firmum disputationis de eorum fide ac ratione, quae inter eos et *VP* intercedit, fundamentum iaciatur, hac tabula scripturae discrepantiam illustrare:

		V	*P*	*Π*	*πβ*
E. XXIII	v. 3	tuam . . . uocem		tuas . . . musas	
	25	deinde		deinde	dum (resolutus *β*)
	27 sq.			*om.*	*om. π* (*in mg. inf. add. m*2)
	33	altor	auctor	auctor	altor
E. XXIIII	12	Hyblaeis apibus saepes depasta susurrat		Somniferumque canit saepis depasta susurrum	
	14	Cumque suis loquitur tremulum coma pinea uentis		Atque arguta suis loquitur coma pinea uentis	
	16	Dindyma Gargarico		Dindymaque Idaeo	
	21 *et* 42		*om. P*		
	47	*om. V*			
	68	Solatur nostras echo resecuta loquellas		Solatur tacitas defixo in pectore curas	Solatur nostras et ore secuta loquelas
E. XXV				*1—103 om.*	
	5	*om. VP*			
	6—19				*om.*; *in β post v. 5 haec leguntur* 'Adtamen hec illi sedis ** sentencia mouit' (*del. m*2)

39) hunc librum eundem esse ac Gandavensem, quem Pulmannus in editione sua Antverpiae a. MDLXVIII in lucem emissa commemoravit, scripturae consensu demonstratur.

	V	P	Π	πβ
20	Discutitur Pauline tamen nec culpa duorum			Discutimus. set tu tantum reus, ast ego semper (*om.* v. *21*)
24	Vnum deficiente pari perferre sodalem			Deficiente alio solum perferre iugalem
31—33	*om. VP*			
53		*om. P*		*34—62 et 67—122 om.*
63—66	*om. VP*			
91 sq.		*om. P*		
109	rhamnusia		mens altera	
123	Et quando iste meas inpellet (impleuit *Π*) nuntius aures			En erit ut nostras hic nuncius excitet aures
128		*om. P*		
130	Totum occursantis populi praeuertitur agmen			Praeuertit cunctos ut te amplectatur amicos.

Quam tabulam si perlustraveris, vix puto cum Peipero (328) de duplici recensione epistulae XXV cogitabis, quarum una *VPΠ*, altera *πβ* exhibeatur. immo patet scripturam in *πβ* lacunis deformatam ac temere interpolatam esse. quis enim persuadebit sibi tali epistula, qualis in *πβ* legitur, Ausonium Paulini litteris respondisse ac post ex epistula illa exili sane, in qua singulae sententiae haud bene inter se cohaerent, alteram ampliorem atque ut ita dicam omnibus numeris absolutam fecisse? nam quod de sententiis male inter se conexis et aptis dixi, id, ut alia omittam, vel eo comprobatur, quod vv. 63—66 nullo pacto explicari possunt. quos versus si mecum post v. 62 collocaveris verbo 'inpie' in 'inpia' mutato, iam intelleges omnia praeclare consentire. non enim Paulinum impium dicit Ausonius, sed deam Rhamnusiam, quae in amicos summa pietate coniunctos tanta saevitia grassetur amicitiaeque vinculum, quo illi continentur, rumpere non verecundetur, id quod vel ex verbis 'te suadente' (v. 65) apparet, quae quomodo ad Paulinum referri possint, non video. si vero haec recte disputata esse concesseris, ceteris librorum *Ππβ* scripturis nihil tribues, praesertim cum *Π* et *πβ*, qui XXIII 3, XXIIII 12, 14, 16 conspirant, aliis locis veluti XXIII 33, XXIIII 68, XXV 109, 123, 130 quam maxime dissentiant. ac quanta fuerit librariorum in oratione immutanda temeritas, ex v. 68 epist. XXIIII cognoscitur, quem in *Π* talem legi supra diximus 'Solatur tacitas defixo in pectore curas', vel ex eo, quod E. XXIII 3 'tuam . . . uocem' inepte mutatum est in 'tuas . . . musas'. nec puto quisquam, si scripturas versus 12 epist. XXIIII in *VP* et *Ππβ* inspexerit, uter versus ab Ausonio profectus sit, dubitabit. nam librorum *VP* scriptura consentit cum versibus Vergilii (Egl. I 53 sqq.), quem Ausonius ut sescentis aliis hoc quoque loco imitatus est, codicum *Ππβ* autem lectio a monacho profecta est, qui apes Hyblaeas eadem ratione exterminavit, qua in *Π* E. XXV 109 'rhamnusia' in 'mens altera' mutatum est.

In Oratione autem *Π* cum *V* conspirat quam maxime, in primis in scriptura versuum 1 et 84, nisi quod in altero pro 'Consona' 'Mistica' praebet. cui scripturae certe non ineptae ne quid tribuas, ea, quae supra exposuimus, prohibent.

Nihil igitur impedit, quo minus et *VP* et *Ππβ*, quos libros arta inter se necessitudine coniunctos esse adparet, ex communi fonte fluxisse statuamus.

Cum *πβ* consentiunt codices saeculi XV, quibus continetur E. XXIIII, Laurentianus XXIII 20 (f. 135^{r}), Parisinus 9548 (f. 120^{v}), cod. bybl. Leopold. Strozz. 18, Vrbinas lat. 45, quibus accedunt Vat. lat. 524 saec. XVI et, de quo supra diximus, liber Tilianus f. 58^{r}. ac ceteri, quos littera *σ* significabo, inter se plane congruunt, dissentit paululum Tilianus. quae res ut intellegatur, has quaeso conferas scripturas: 4 'et scribens' *Πβσ*, 'rescribens' *πT*, 10 'redit et' *Ππβ*, 'reboat' *σ*, '(sermo redit nemorum uocalis imago) resultat' *T*, 28 'obnoxium' *πβσ*, 'obnixum' *ΠT*, 42 'nec' *σ*, 'et' *ΠπβT*. Laurentianum ipse contuli, ceteros I. Zechmeister inspexit.

Diximus supra Vossiano florilegium contineri in scholae alicuius usum concinnatum: nunc de altera eius modi anthologia nobis exponendum est, quae quando confecta sit, etsi demonstrari non potest, id tamen certum exploratumque habemus eam iam saeculo octavo extitisse. verum non uno codice omnia, quae olim florilegio illo continebantur, carmina nobis tradita sunt, sed dispersa nunc ea leguntur in libris compluribus, iam accuratius describendis (cf. Peiper. 298 sqq.). sunt autem hi:

cod. S. Galli 899 (*G*)

cod. S. Galli 899 saec. X, de quo vide quae exposuerunt Scherrer cat. 315, Duemmler Mitth. der Zuericher ant. Ges. XII 5, N. Arch. IIII 106 sqq., 276 sqq. aliique. leguntur in hoc libro: p. 2 Symmachi epistula I 14 (XVIII 1), 3 'De Pythagoricis diffinitionibus naikeoy' (XXXI), 4 'De aetatibus animantium Hesidion' (XXXII), 22 'Incipiunt excerpta de opusculis Decimi Magni Ausonii Mosella' (XVIII 2), 45 'Monastica de aerumnis Herculis' (XXXIII), 47 'De institutione uiri boni' (XXX), 48 e. 68[40]).

cod. Bruxellensis 5369/73 (*B*)

cod. Bruxellensis 5369/73, membr., formae quadratae, foll. 144, saec. XII (cf. Bull. de l'Acad. de Brux. X 2, 82 sqq., Bull. de la Commiss. royale d'hist. I. Ser. T. VII 261 sqq.). continet: f. 1—71^{v} Ovidii Fastos, 72^{r}—79^{v} Ausonii Mosellam (cuius eadem est inscriptio, quae in libro S. Galli), 79^{v} Symmachi epistulam I 14, 80^{r}—82^{v} Caesares (XXI), 82^{v} 'Monostica de ęrumnis Herculis', e. 2 (inscr. 'Commendatio codicis'), 82^{v} sqq. 'Gesta Tancredi regis'. hunc codicem eundem esse ac Gemblacensem, quo usus est Pulmannus, praeter scripturae consensum docent haec in ipso tegumento adiecta 'Provenant de l'abbaye de Gembla . . .'

codd. Parisinus 4887, Augustobonensis 887, Autesiodorenses 85 et 67 (*W*)

cod. Parisinus 4887, membr., saec. XII. exhibet inter varios scriptorum poetarumque christianorum libros f. 74^{v} Caesares, 75^{r} 'Herculis monosticha de erūpnis', 75^{v} 'De institutione uiri boni', 'De pitagoricis diffinitionibus ɴᴀykʜωy', 'De aetatibus animantium hʜcyωᴀyωɴ'. ex hoc codice descripti sunt Augustobonensis 887 (olim Clarom. Q 33), saec. XII, f. 161^{r} et Autesiodorensis 85, saec. XII, fol. altero quatern. XIIII, atque ex hoc alter Autesiodorensis 67 saec. XIII, f. antepenult. quos omnes

---

40) idem carmen, quod in epigrammatum delectu in *V* ultimum locum tenet, legitur in cod. S. Galli 397 saec. VIIII, f. 19^{v} ac Laurentianis 90 sup. 25 saec. XIII, f. 90^{v} et 33, 31 saec. XIIII, f. 36^{r} (subscriptum est 'Finit'; continetur hoc codice praeterea f. 36^{v} carmen XXXII), quorum scripturae consentiunt cum *G*. librum S. Galli 397 inspexit E. Arbenz, Laurentianos ipse contuli.

littera *W* significavi. — Librum S. Galli, Bruxellensem, Parisinum ipse contuli, ceteros excussit C. Graux, heu morte immatura litteris amicisque ereptus.

His, quos modo commemoravi, codicibus accedunt exemplar Mosellae et Caesarum (XXI 1 et 2, 1—80), quod nunc continetur Laurentiano LI 13 et olim, id quod supra (p. XXI) demonstravi, fuit in Magliabecchiano I 6, 29 (*M*), in quo nunc f. 117r—118v tantum Caesares leguntur, deinde Caesarum (XXI 1 et 2, 1—81) exemplaria in Laurentiano 64, 9 saec. XIIII, Laur. 89 inf. 8, Neapolitani mus. publ. CXXV (IIII C 25), Glasgoviensi mus. Hunter. V 3, 11, qui libri omnes sunt saec. XV, liber monasterii divi Victoris, quod fuit in Parisiorum suburbio, quo codice praeter Mosellam et Rosas sine dubio etiam carmina de viro bono et de ΝΑΙ ΚΑΙ ΟΥ continebantur, Mellicensis saec. XI (cf. Melet. Vindob. I 64 sqq.), in quo ante Culicem, Diras, Copam, Rosas f. 221v Caesares (XXI 1 et 2, v. 1 sq.) et f. 222r carmen 'de xii uirtutibus Herculis' leguntur[41]), denique libri, quibus Vergilii Iuvenalis ludi libellus traditus est, carmina de viro bono et de ΝΑΙ ΚΑΙ ΟΥ exhibentes.

Sed ut iam de singulis, quae hoc florilegium complectitur, carminibus accuratius exponamus, Mosella praeter hos, de quibus modo mentionem fecimus, libros legitur in Reginensi 1650, membr., foll. 111, saec. X[42]), f. 39v—40r (extant in eo tantum vv. 1—180) et Rhenaugiensi, nunc Turicensi bybl. univ. LXII, membr., formae quadratae, foll. 285, saec. XII, f. 283—285[43]). primum autem in Mosella recensendo locum obtinet *G*, qui tanto opere etiam Bruxellensem etsi proximum bonitate superat, ut eum tamquam certissimum ducem nos sequi oporteat. quamquam non omnino desunt loci, ubi ceteris libris obtemperandum est, veluti, ut unum proponam exemplum, v. 93 'melioris', quod legitur in *G*, vitiosum est, ex v. 95 ortum aut ex Verg. Aen. IIII 221 desumptum, id quod Lucani loco (I 400), qui Ausonio ante oculos versatus est, egregie confirmatur. contra neglegentissime scripti sunt Reginensis, qui propius ceteris ad *G* accedit, Laurentianus LI 13, quem ex eodem quo Bruxellensis fonte fluxisse iisdem, quae sunt in utroque in Symmachi epistula, lacunis ostenditur, Rhenaugiensis, non solum eis, quae librariorum socordiae tribuenda sunt, vitiis, sed etiam pluribus quam *B* commentis temere illatis deformatus (cf. v. 13 'reserabat', 20 'villis' ('saxis' *B*), 51 'miramur', 77 'meatus', 87 'cibaria', 102 'mensę' al.). hos igitur libros et Bruxellensem ex eodem exemplari profectos esse scripturae consensus edocet (cf. 60 'fluenti', 93 'maioris', Reg. 'maiores', 178 'igneus'). ceterum Pulmannum, qui praeter Gemblacensem C. Cornelii Gualtheri Mosellam, librum antiquum, se adhibuisse dicit, non codice ipso usum esse, sed scripturis ex Sangallensi excerptis, quas Cornelius Gualtherus Wouters a comite Hermanno Nuenario acce-

---

41) liber Petavianus, ex quo Heinsius in exemplari Lugdunensi scripturas aliquot in Caesarum monostichis enotavit, praeter hoc carmen Vergilii Catalepta continebat. quem non eundem esse ac Parisinum 7927, id quod suspicatus est Peiperus 302, edocuit me A. Schoene, negans in Parisino Caesares inesse.

42) Reginensis haec complectitur: f. 1—10v commentarios in Orosium, 11r—39v excerpta ex Prisciano, 39v—40r fragmentum Mosellae inscriptione non adiecta, 40v fragmenta glossarii, 41r—104 (hic alter codex est) Macrobii Sat. I—III, 105—111 (tertius hic codex) fragmenta interpretationis latinae Veteris Testamenti. — Mosellam in hoc libro contulit A. Mau, in Rhenaugiensi ipse excussi.

43) Rhenaugiensi haec continentur: f. 1—283 Prudentius, 283—285 Mosella, 285 Prooemium super XII lapides.

perat, recte intellexit Peiperus 217. quae res confirmatur his lectionibus a Pulmanno in margine editionis suae adiectis: 192 'propulit', 359 'gelbis', 365 'drahonum', 389 'quod', 452 'munera'. aliis locis, veluti 198 'confudit' ('confundit' *G*), 367 'mollis arauus' ('mole sarauus' *G*), erravit Pulmannus in scripturis indicandis Woutersii excerptis cum eis, quae ipse ex Gemblacensi enotaverat, confusis. Ermenricus autem monachus, qui anno fere DCCCL vitam S. Galli componere instituit atque in epistula ad Grimoldum archicapellanum scripta[44]), in primis in epigrammate, quod ultimo loco legitur, complures Mosellae versus in usum suum convertit (cf. H. E. Bonnell. Philol. VIII 440 sqq., M. Haupt Opusc. III 358), utrum librum codici *G* similem an alium, qui cum ceteris faciebat, habuerit, cum in eis, quibus in opusculo suo concinnando usus est, versibus gravior scripturae discrepantia non inveniatur, iam non diiudicare licet[45]).

Eis, quae modo de Mosellae libris disputavimus, quaedam de Caesaribus adiungamus. cuius carminis quae nunc supersunt omnia[46]) praeter *VBW* continet Reginensis 1283 (Σ), ex diversis plane particulis consociatus, in ff. 112ᵛ et 113ʳ manu saec. XII scripta (inscr. 'Incipit epła. Ausonii ad Hesperium filium'; 'Ausonii' add. m. alt., sed eiusdem aetatis, quae in textu quoque menda quaedam correxit). contulerunt haec folia A. Mau et G. Studemund. libri *BW*Σ autem, ut cum *V* conspirant, id quod scripturis collatis facile intellegitur, ita artiore vinculo inter se coniuncti sunt, ex eodem exemplari corrupto lacunisque deformato profecti. eaedem enim in omnibus lacunae inveniuntur (cf. 1, 28, 30; 2, 23, quo in versu *B*Σ omittunt verba 'et crimina passus'; in *W* haec verba temere mutata sunt in 'et certa potestas') et scripturae a Vossiano discrepantes, veluti 2, 81 'sceleris' ('sceptris' *V*), qua re simul comprobatur eos ex *V* profectos non esse. latius autem serpentis corruptelae specimina in primis in *B* deprehenduntur, id quod his scripturis inspectis elucet: 1, 33 'expendit', 37 'de morte', 2, 1 'more', 12 'ore', 22 'imperii', 29 'teneri', 35 'erit' om., 38 'cęsar fueris', 49 'geminos', 91 'carens'. cum *W*Σ conspirat cod. Parisinus 9347 ('liber S. Remigii Rem̄. uol. IIII'), saec. VIIII, qui post Iuvenci, Sedulii aliorumque carmina et Q. Sereni Sammonici librum medicinalem f. 57 monosticha exhibet inscriptione non adiecta, quae excipiunt Aratoris Historia apostolica et Venantii Fortunati libri XI (cf. Leonis praef. VII), cum Bruxellensi vero, quamquam locis quibusdam cum *W*Σ facit, Magliabecch. I 6, 29, in quo f. 117ʳ monosticha et ex tetrastichis versus 1—80 inesse supra (p. XXI) diximus. qua in re in primis memorabiles sunt hi loci: 1, 8

---

44) cf. Ermenrici epistola ad Grimoldum archicapellanum ex cod. S. Galli 265 edidit E. Duemmler Hal. Sax. 1873 et Ebert II 181 sqq.

45) ne quis ex Boeckingii adnotatione ad v. 68 coniciat Heinsium veteri quodam Mosellae libro usum esse, scito Heinsium in exemplari Lugdunensi 'Lota vel Mo' scripsisse, itaque aut 'Lota' aut 'Mota' proposuisse, utrumque absurde.

46) utrum in Caesaribus, qui nunc desinunt in tetrastichorum carmine XXIIII medio, quaedam interciderint an Ausonius taedio adfectus aut morte impeditus opus abruperit, quis quaeso nunc diiudicet? quod in *V* post v. 98 duorum versuum spatio relicto legitur 'Conclusio', id fortasse ita explicari potest, ut statuamus olim 'Deest' vel 'Desideratur Conclusio' scriptum fuisse; nam et inscriptiones et subscriptiones in *V* haud raro depravatas ac mutilatas esse manifestum est. ii autem versus, quos se legisse dicit Dousa in veteri codice (cf. huius editionis p. 119), quin noviciae sint originis, dubitari non potest.

'regnat' om. *M*, s. v. legitur in *B*, 2, 38 'fueris cesar' *M*, 'cęsar fueris' *B*; cf. 2, 23. 40. 43. 49 al. huius igitur libri apographo, Laur. LI 13, in Caesaribus edendis usus est Vgoletus, ita tamen, ut altero libro, qui simillimus erat *W* (cf. 2, 81 'celeris' *W Ug.*), adhibito quaedam corrigeret et versus duodeviginti in *Mλ* omissos adiceret. ex libro arta necessitudine cum *B* coniuncto fluxerunt monosticha in Thuaneo, nunc Paris. 8069, saec. XI, f. 127, cuius libri accuratam descriptionem dedit Riesius Anth. lat. II praef. 14 sqq., et Petaviano ab N. Heinsio collato (cf. Ribbeck. App. Verg. p. 30), monosticha tetrastichorumque versus 1 et 2 in Mellicensi, de quo supra diximus. eaedem enim in utroque sunt lacunae (cf. 1, 28, 30), eaedem scripturae; quamquam menda quaedam, quae sunt in *B*, in his non inveniuntur, veluti 33 'expendit', 37 'de morte'. atque eiusdem familiae sunt Montispessulanus schol. med. H 4 saec. XII et Bruxellensis 10021 saec. XIIII exeuntis, quorum in foliis ultimis monosticha adiuncta sunt Sidonii Apollinaris carminibus, Bernensis 285 ('ex libris Bongarsii') saec. XII, in quo ea f. 96^v post eiusdem carmina leguntur. hos codices ex eodem exemplari manavisse scripturae consensus ostendit, cf. 1, 32 'capreis' ('cap̄is' Bern.), 33 'curia', 35 'propriorum pertulit enses', 36 'senex proprio prostratur othoni'; denique huc referendi sunt Parisinus 5801 saec. XII f. 122^v [47]), in quibus monosticha Suetonii Caesares secuntur, Parisinus 2782 saec. XII f. 103^r et Laurentianus 45, 26, saec. XII f. 114^v, in quibus ea cum Sidonii Apollinaris carminibus coniuncta inveniuntur. hi libri consentiunt in eo, quod v. 33 suo loco omissus in capitis de obitu imperatorum initio positus est ita immutatus 'Exegit poenas de cesare curia mollis', discrepant tamen in singulis ita, ut Parisini cum Thuaneo et Mellicensi faciant, Laurentianus ad Montepessulanum eiusque sodales propius accedat.

Lacunas, quas in libris praeter *V* extare supra diximus, homo quidam suo marte explere adgressus est. id quod iam ante saeculum undecimum factum esse inde colligitur, quod in Thuaneum haec commenta eiusdem fere saeculi, quo liber ille conscriptus est, manu illata sunt. is igitur codice Parisinis 2782, 5801, Laurentiano 45, 26 simillimo usus post v. 27 hunc inseruit 'Ostensus terris titus est breuitate bienni' et, cum in capitis de obitu imperatorum fronte iam versum 'Exegit poenas de cesare curia mollis' repperisset, Gai mentionem desiderans post v. 32 haec intulit 'Ter decies periit repetito uulnere gaius', denique post v. 25, quo loco unum versum deesse ceteris monostichorum capitibus collatis patet, hunc versum adiecit inepte confictum 'Interitus dignos uita properante probrosa'. eadem, quae in Thuaneo manu altera addita sunt, dico versus illos 'Ostensus . . . bienni', 'Exegit . . . mollis', 'Ter . . . gaius', 'Interitus . . . probrosa' leguntur in Parisino 5802, saec. XIII, f. 68^v, nisi quod loco versus 'Ostensus . . . bienni' in eo libro hoc commentum invenitur 'Heu tite monstrauit terris te uita biennis'. quem versum alteri adiunctum simul cum tribus reliquis exhibent Parisinus 6116, saec. XII, f. 122^v (inscr. 'Sidonii uersus'), Laurentianus 66, 39, saec. XII, f. 163^r, Bernensis 104 ('ex libris Petri Danielis') saec. XIIII, f. 131^r [48]),

---

47) in Par. 5801 tantum monosticha de obitu imperatorum et praefatio ad Hesperium (vv. 1—5) leguntur.

48) in his libris omnibus Ausonii versus Suetonii Caesaribus adiuncti sunt. in Laur. 64, 8 saec. XIII f. 72^r (inscr. 'Sydonii uersus'), in quo et ipso carmen de Caesaribus Suetonii librum sequitur, quattuor tantum ex versibus illis leguntur; deest enim versus 'Interitus . . . probrosa'.

denique codex membranaceus, cuius scripturas Heinsius in margine exemplaris Lugdunensis enotavit. ceterum in his libris omnibus eodem modo, quo in Mellicensi, praeter monosticha tetrastichorum versus 1 ('sequentes' Mell., 'secutos' cet.) et 2 leguntur.

His igitur praemissis de quattuor illis codicibus iam antea (p. XXII) commemoratis exponam, quibus monosticha et tetrastichorum versus 1—81 continentur, dico Laurentianos 64, 9 f. 112^v, 89 inf. 8 f. 112^v, Neapolitanum mus. publ. CXXV, Glasgoviensem mus. Hunter. V 3, 11. quos omnes ex eodem exemplari profectos esse totius scripturae consensus ostendit. adde quod eadem in omnibus est inscriptio, nisi quod in Glasgoviensi non 'Sydonii', sed 'Suetonii' legitur. hi igitur libri, quos littera *X* significabo, ex duabus partibus confecti sunt inter se diversis. nam monosticha et tetrastichorum versus 1 et 2 deprompta sunt ex codice libro Laurentiano 66, 39 eiusque sodalibus simillimo, id quod vel eo comprobatur, quod quinque illi versus novicii in omnibus leguntur (unus Glasgoviensis alterum de Tito versum in mg. m. alt. adiectum habet). accedit, quod et hi et illi libri in tetrastichorum versu primo eandem scripturam 'secutos' exhibent. ceteri versus, tetr. 3—81, descripti sunt ex codice, qui cum Magliabecchiano (f. 117^r) quam maxime conspirabat. quae res ut certis argumentis confirmetur, has quaeso inspicias scripturas: 2, 14 'gesserat' *X* ('gessit' om. 'in' *M*), 38 'fueris' *XM*, 41 'cominus usu' *XM*, 55 'sibi' *X* (om. *M* lacuna indicata; 'uiri' adscripsit manus saec. XV), 59 'parte', 'patrem' *XM*. — codices Parisinos contulit A. Schoene, Montepessulani scripturas O. Seeckii, Bruxellensis C. L. Ruelensii, praefecti bybliothecae, debeo liberalitati, ceteros libros praeter Laurentianum 89 inf. 8, Neapolitanum, Glasgoviensem, de quibus dixi p. XXII, ipse excussi.

Quodsi hanc de codicibus, in quibus Caesares leguntur, disputationem perlustraveris, adsentieris mihi puto neganti impedire quicquam, quo minus hos libros omnes ex uno eodemque exemplari fluxisse putemus. atque idem statuendum esset de libris *ω*, in quibus praeter monosticha tetrastichorum vv. 53—76 leguntur[49]), nisi unum obstaret, dico inscriptionem illam carminis tertii decimi tetrastichorum 'Nerva tetrarcha (tetrarca)', quae in *VBWΣ* legitur. hanc igitur Brandesius Ann. phil. 1881, 72 ex 'tetrasticha' ortam esse ratus suspicatus est Ausonium, cum post monosticha composita ceterorum post Domitianum imperatorum vitas moresque tetrastichis enarrare constituisset, carmina XIII—XVIII composuisse, deinde opere interrupto post multos annos ad eam rem rediisse ac tum carminibus I—XII et XVIIII—XXIIII conscriptis schedam, in qua carmina XIII—XVIII hac inscriptione 'Tetrasticha' adiecta legebantur, interposuisse. quae coniectura subtiliter sane excogitata est. nec quae sit alia eius rei explicandae ratio video. nam quominus coniciamus librarium, ut fere fieri solebat, in margine titulum huic capiti praefixum repetiisse, id impedit, quod haec inscriptio in ipso carmine, quod in *ω* tetrastichorum primum locum obtinet, invenitur.

---

49) nam conspirant plerumque cum *V*, quamquam quaedam inveniuntur in eis serpentis corruptelae grassantisque librariorum temeritatis vestigia, veluti 1, 40 'a morte' *ω*, 'orbis amor' *V*, 2, 63 'sociansque uirum documenta daturum' *ω*, 'cui iunctus erit documenta daturus' *V*, quo loco 'erit' recte se habet; nam si nobis mente fingimus Ausonium quasi monstrantem imperatorum imagines, non inepte ille dicere potuit 'cui iunctus erit', Antonini Pii vitam moresque carmine, quod sequebatur, enarraturus.

In carminibus XXX (De viro bono) et XXXI (ΝΑΙ ΚΑΙ ΟΥ) *G* et *W* plerumque consentiunt ita, ut, quin ad communem fontem redeant, omnino dubitari non possit. atque ex eodem fonte fluxerunt codices, quibus Vergilii qui dicitur Iuvenalis ludi libellus continetur (eos hoc loco littera *Z* significabo). id quod iam ex inscriptione carminis XXX ('De institutione uiri boni' *GWZ*, 'De uiro bono pytagorice ατιοαcic' *V*) et scripturis quibusdam, veluti XXXI v. 18 'conuenit' ('non' om.) intellegitur. maior autem codicum *Z* cum *W* quam cum *G* est cognatio. quam rem ut confirmem, te reicio ad v. 18 carminis XXX in *G* omissum, in *WZ* servatum. ne vero ex *W* hos libros profectos esse opinemur, praeter quasdam scripturae discrepantias id potissimum obstat, quod inter eos sunt codices quidam satis vetusti, in primis Bembinus saec. VIIII exaratus. hoc igitur certe saeculo iam florilegio illo, de quo supra diximus, discerpto ac poematis illis cum Vergilii quae dicuntur carminibus minoribus coniunctis constitutus erat liber ille Iuvenalis ludi (cf. Ribbeck. App. Verg. 24), quamquam patet nihil obstare, quo minus id iam ante hunc terminum factum esse statuamus. sed etsi arto cum *GW* coniuncti vinculo, tamen longe inferiores his sunt libri *Z*, non paucis scripturae vitiis inquinati (cf. XXX 12 'subter' *VGW*, 'subtus' *Z*, 13 om. *Z*, 14 'declinans' *VGW*, 'declinatis' vel 'declinat' *Z*). haec igitur de libris *Z*, de quibus accuratius exponere non huius loci esse puto. libris *GW* autem, quamquam differunt nonnumquam a Vossiano, non alteram horum carminum recensionem contineri, sed eandem omnibus originem esse totius scripturae consensus ostendit (cf. Peiper. 305). — in commentariis codicum *Z* scripturas a Ribbeckio, Riesio, Kleinio (mus. Rhen. XXIIII 607 sqq.) prolatas exhibui, adiunxi lectiones Parisini 17177 (cf. Baehrens. Poet. lat. min. II 10), quas enotavit A. Schoene, Vossiani Q 33 saec. X f. 132^r, quem contulit G. du Rieu, Vindobonensis 2521 saec. XII f. 142^r, quem ipse excussi, denique pauca ex Harleianis 2534, saec. XIII, f. 127^r, 3963, saec. XV, f. 249^v ab Henrico filio inspectis.

His pauca addam de Hesiodio (XXXII) et de carmine, quo Herculis labores enumerantur (XXXIII). atque Hesiodion in ceteris praeter Vossianum libris ex eodem exemplari profectum esse vel inde intellegitur, quod in eis v. 11 sqq. non leguntur. hos igitur versus is, qui florilegium illud concinnavit, cum ab hoc carmine alienos esse existimaret, omisit. adde quod et ex inscriptione et ex scriptura versus 10 ('secreta') summa librorum *GW*, Valencenensis 393, Helmstadiensis 332 similitudo conspicitur. nec tamen inter eos et *V* ullum, quod quidem alicuius momenti sit, discrimen intercedit. in carmine de Hercule *VGBW* ceterique, quos in commentariis enumeravi, non dissentiunt nisi in rebus levissimis. atque idem valet de codd. *ω*. nam si in Tiliano quaedam inveniuntur scripturae discrepantes, veluti 1 'laboris' (idem in Par. 18275 et deterioribus quibusdam extat), 5 'certamine', 6 'threitio', id nullam habet vim, cum in Magliabecchiano his locis eadem quae in *VGBW* legantur[50]).

50) in Hesiodio praeter Valencenenses adhibui Laurentianum 33, 31, Rehdigeranum S I 6, 17, Helmstadiensem 332, nunc Guelferbytanum, denique Arundelianum mus. Brit. 133 (Rehdigeranum contulit benigne M. Hertz, Helmstadiensem O. de Heinemann, Arundelianum H. Mueller-Struebing), in carmine de Herculis aerumnis Einsidlenses 326 et 302, Bernensem 250, Monacensem 14836 a G. Meiero, bybliothecae Einsidlensis praefecto, G. Rettigio, A. Holdero excussos.

Carmina II et VIIII Eglogarum libelli (*V*) iam saeculo octavo in kalendaria recepta fuisse libris eiusmodi, qui adhuc supersunt, edocemur. qua re factum est, ut Ausonii nominis in codicibus praeter *V* nullum vestigium inveniatur. accedit Bedae testimonium, qui in libri de temporum ratione c. XVI carmen VIIII adtulit his verbis adiectis 'sicut quidam veterum versibus explicavit heroicis', unde colligi potest eum scriptoris nomen iam non compertum habuisse. quanta autem fuerit hominum, qui talia poematia in usum suum deprompserunt, licentia, in carmine II vel maxime cognoscitur. quod carmen in omnibus praeter *V* libris turpiter deformatum legitur versu ultimo deperdito, quae lacuna partim altero novicio 'Imbrifer ast mensis tumque december adest', partim (in Durlacensi) versu duodecimo carminis 394 Anth. lat. expleta est. adde quod v. 9 soli Leidensis (Scal. 38) et Oxoniensis coll. S. Ioann. Bapt. XVII praeter Vossianum germanam scripturam 'opimat' servaverunt ceteris 'uegetat' vel 'uegitat' exhibentibus[51]. meliorem sortem expertum est carmen VIIII, quod non solum, si levissimas quasdam res excipias, intactum mansit si non in omnibus, at tamen in nonnullis id genus libris, sed etiam in quibusdam v. 11 veram scripturam 'nouembrem' ostendit. quodsi hoc carmen in Vindobonensis 3261 f. 26ᵛ legitur ex alio libro, id quod ex scriptura versus undecimi colligitur, non ex Vossiano depromptum, hac tamen inscriptione adiecta 'Ausonij de duodecim signis', non inde sequitur Sannazarium Ausonii nomen in codice illo invenisse, sed potius statuendum est eum, cum id carmen in *V* legisset, huic apographo Ausonii nomen adiecisse. — codicum, quos in commentariis commemoravi, lectiones aut Riese in Anth. lat. editione protulit aut Ellis, Holder, Meyncke, Nolte, du Rieu, Schmitz, Schoene enotaverunt.

In epigrammate 68, quod in *VGω* legitur, *G* consentit cum *V* (cf. v. 8), quamquam scriptura in *G* locis quibusdam (cf. v. 3 et 5) deformata est. eodem modo cum *V* conspirat Vindobonensis 3261 f. 26ʳ in epigrammate 71, quod Sannazarius se ex libro eiusdem bybliothecae, in quo Vossianum invenit, descripsisse testatur. his addo Parisinum (Thuaneum) 8071, in quo f. 10ʳ leguntur epigrammata 89 et 88, quae utrum ex *ω* an ex altero carminum Ausonianorum corpore fluxerint, incertum est, et Riccardianum 907 saec. XVI, qui (fuit olim Bartholomaei Fontii) f. 182ʳ carmen XVII 28 et f. 183ʳ e. 21 exhibet, ex *V* ut videtur profecta.

cod. Regius (mus. Brit.) 15 B XVIIII (*R*)

Restat, ut breviter codicis Regii (mus. Brit.) 15 B XVIIII saec. VIIII vel X mentionem faciam, quem librum accuratius descripserunt Zangemeisterus Sitzungsber. der Wien. Akad. LXXXIIII 513 sqq. et Baehrensius mus. Rhen. XXXI 93 sqq. leguntur in eo f. 83ᵛ 'Versus de singulis mensibus' (V 2), f. 99ʳ 'Versus de diogene' (XVII 29, e. 49 et 50 in unum coniuncta), f. 102ᵛ 'Mentio duodecim uersuum pre-

51) de carminibus, quibuscum haec egloga in codicibus coniuncta est, vide quae disputavit Baehrensius mus. Rhen. XXXI 97 sq., Poet. lat. min. I 202 sq. num autem ille recte suspicetur in hac sylloga quintum etiam Eglogarum carmen fuisse, id quod inde colligit, quod carminis Anth. lat. 394 inscriptio 'Item uersus de numero dierum singulorum mensium' similis est ei, quae est eglogae quintae ('Quoteni dies sunt mensuum singulorum'), in carmine autem illo de mensibus, non de dierum in singulis mensibus numero agitur, unde iam intercidisse ante id carmen eglogam quintam statuit, me dubitare fateor. certe ut praeter ea, quae Vossianus exhibet, alia de singulis mensibus carmina libris tradita sunt, ita etiam plura de dierum numero in singulis mensibus poemata antiquitus extitisse non a veri specie abhorret.

cipuarum uirtutum Herculis. siue epyθλφyoɴ (um). ipsius' (XXXIII). in carmine V 2 versum illum 'Imbrifer ast mensis tumque december adest' exhibet, in ceteris cum *V* conspirat, ita tamen, ut iam librariorum commenta in eum illata deprehendantur (cf. e. 50, 1). contulit hunc librum I. H. Nolte [52]).

Ceterum utrum carmina XVII 29, e. 49, 50, 71 in florilegio, quod nunc dispersum in *GBWZ* legitur, fuerint an ex eodem quo illud archetypo derivati sint, iam non diiudicare licet.

Quodsi ea, quae modo exposuimus, reputaveris, intelleges nullam omnino causam subesse, cur florilegium illud ex alio atque eo, unde originem suam traxit Vossianus, exemplari fluxisse statuamus. conspirant enim hi libri omnes in rebus gravioribus; quae autem scripturae discrepantiae sunt, eae librariis potius tribuendae esse videntur quam ex altera recensione manavisse.

Periochae solo codice Parisino 8500 nobis traditae sunt, in quo f. 16ʳ—20ᵛ inter Ludum et Paulini ad Ausonium epistulas leguntur, nulla tamen inscriptione adiecta. nihil igitur ex ea re, quod Ludum secuntur, ad sententiam, qua volgo ab Ausonio eas profectas esse statuebant, comprobandam redundare facile intellegitur, praesertim cum Ausonii opuscula non semper continua serie se in hoc libro excipiant; veluti inter carmen XXVIIII et Versus paschales f. 27 inserti sunt versus aliquot Prudentii (Apoth. 782 sqq.). sed memorabile profecto est, quod in periocha alterius libri Iliadis versus tertius 'Caelestes hominumque genus superabile curis' conspirat cum eo, qui est epistulae XVIIII quintus 'Iam volucres hominumque genus superabile curis'. iam cum Ausonius saepius versus suos in aliis carminibus repetat [53]), inde fortasse colligas hunc libellum ad eum referendum esse; sed multo veri similior mihi alia coniectura esse videtur. etenim ut Ausonius E. XVIIII 1 sqq. Senecae in ludi de morte Claudii c. 2 versus imitatus est, ita Fulgentius Myth. I 616 sqq. S. hunc Ausonii locum imitando expressit. adde quod ille eodem loco ea, quae Ausonius XXVIII 4, 8 de Sulpiciae opusculo dixit, diserte significat. iam cum dicendi genus in Periochis ad id, quo Fulgentius usus est, potius quam ad Ausonianum accedat et in Parisino ante Ausonii Ludum f. 3ᵛ—14ʳ Mythologiarum libri a Fulgentio conscripti legantur, malim cum Peipero 314 eum libellum huic tribuere. sed ut accuratius in eam rem inquiramus, non huius loci esse videtur.

Quo facilius autem, quibus libris singula Ausonii opuscula tradita sint, intellegatur, quamquam id siglis codicum in margine adiectis significavi, tamen tabulam, qua ea res illustratur, adiungam:

52) Cum codice Regio conspirat quam maxime Trevericus, qui est in bybliotheca urbica, signatus numero 1464, saec. XI. quo de libro egit P. Langen in symb. philol. Bonnens. in honorem F. Ritschelii collecta p. 263. leguntur in eius f. 116ʳ carmina XVII 29, e. 49 et 50. ipse contuli.

53) cf. III 35 sq. et XI 2, 41 sq.; V 2, 9 et 9, 9; VI 7 et VII 1; XV 4, 3 sq. et 18, 4 al.

B: Bruxell. 5370, *C*: Cantabrig. Kk V 34, *G*: liber S. Galli 899, *λ*: Laur. LI 13, *P*: Par. 8500, *Π*: Par. 7558, *R*: cod. Regius (mus. Brit.) 15 B XVIIII, *T*: Vossianus Q 107, *V*: Vossianus 111, *X*: codd., quibus Eglogarum libri carmina 2 et 9 continentur, *W*: Par. 4887, *ω*: prioris generis codd. praeter *C*, *Z*: libri, in quibus Vergilii 'Iuvenalis ludi libellus' legitur.

I (Theodosii epist.): *P*
II (Auson. ad Theod.): *VP*
III (Auson. ad lectorem et Syagr.): *V*
IIII (Ephemeris): *V*
3: *ΠCω*
V (Eglogarum liber) 1—10; 12—19: *V*
11: *ω*
2: *RX*
9: *X*
VI, VII (Precationes Aus. cons. des.): *V*
VIII (Grat. actio): *ω*
VIIII (Vers. pasch.): *VPω*
X (Orat. cons. aus.): *V*
XI (Epicedium): *Vω*
XII (De Herediolo): *V*
XIII (Protrepticus): *VPω*
XIIII (Genethliacon): *VP*
XV, XVI (Parent., Prof. Burd. Comm.): *V*
XVII (Epitaphia) 1—34: *V*
29—31, 34, 35: *ω*
29: *R*
XVIII 1 (Symm. epist. I 14): *GBλ cod. Symm.*
2 (Mosella): *GBλ, Rhenaug. LXII, Vat. 1650*
XVIIII (Ord. urb. nob.): *VPT*
XX (Ludus): *VP*
XXI (Caesares): *VBW Reginensis 1283*
1 *et* 2, 1—81: *Laurr. 64, 9; 89 inf. 8, Neap. 125, Glasgov. V 3, 11*
1 *et* 2, 1—80: *Magl. I 6, 29 (f. 117r)*
1 *et* 2, 53—76: *ω*
1 *et* 2, 1 *sq.*: *Mellic., Parr. 5802, 6116, Laurr. 64, 8; 66, 39, Bern. 104, cod. Heinsii*
1: *Parr. 8069, 9347 alii*
XXII (De Fastis): 1 *et* 2: *V*
1, 3, 4: *ω*
XXIII (Ad Drepanium): *V*
XXIIII (Cupido), XXV (Bissula): *ω*
XXVI (Griphus): *VPω*
XXVII (Technopaegnion) 1 *et* 3—13: *V*
2—11 *et* 13: *ω*
1 *et* 3—9: *Voss. Q 33*
3—11 *et* 13: *C*
3, 4 (*vv.* 9—13), 5: *Par. 2772*
XXVIII (Cento): *ω*
XXVIIII (Pythagoricon): *P*
XXX (De viro bono): *VGWZ*
XXXI (ΝΑΙ ΚΑΙ ΟΥ): *VGWZ*
XXXII (Hesiodion): *VGW*
XXXIII (De Herculis aerumnis): *VGWR*
XXXIIII (De rat. librae): *V*
XXXV (De rat. mat. puerp.): *V*
E. I—III: *V*
E. IIII: *Vω*
E. V, VI, VII: *V*
E. VIII: *Vω*
E. VIIII: *V*
E. X—XVI: *ω*
E. XVII: *VP codd. Symm.*
E. XVIII—XXII: *ω*
E. XXIII—XXV: *VPΠ, Bruxell. 10704 Par. 2122*
XXIIII: *T*
e. 1—71, 74—114: *ω*
e. 8, 9, 21, 35, 40—44, 47—50, 68, 71—73, 84—89, 95: *V*
e. 2: *B*
e. 35: *P*
e. 49 *et* 50: *R*
e. 68: *G*
A. I (Periochae): *P*

V.

Postquam codices enumeravimus ac descripsimus, iam quae ratio inter Vossianum et libros *ω* [1]) intercedat in eis carminibus, quae in utroque codicum genere leguntur, explicemus necesse est. atque excerpta ex ampliore opusculorum Ausonianorum corpore et *V* et *ω* contineri supra comprobare studuimus. verum tamen haec excerpta in utroque librorum genere non ex eodem archetypo profecta sunt, sed iam antiquitus duas opusculorum Ausonianorum syllogas extitisse putandum est, unam sive ab

1) hoc siglo non solum ceteros prioris generis libros, sed etiam Cantabrigiensem (*C*), ubi non diserte commemoratur, complector.

Ausonio ipso sive ab alio homine illo etiamtum vivente concinnatam[2], alteram post Ausonii mortem a quodam, qui aut cognatione aut familiaritate quadam cum illo coniunctus erat, confectam, id quod recte statuisse videtur Brandesius Ann. phil. 1881, 76, cuius disputationem eis, quae mox exponam, tamquam fundamentum subiciam.

Maximi in ea re explicanda est momenti inscriptio carminis primi de Fastis (XXII 1), quae in *Mkv²b²gg²* legitur: 'Consulari libro subiciendi quem ego ex cunctis consulibus unum coegi gregorio ex pref.' ex qua intellegitur Ausonium Fastorum librum ad Gregorium hoc carmine adiecto misisse. sed idem carmen in *V* inscribitur 'Ausonius Hesperio filio sal.', unde patet Hesperio quoque a patre hoc opusculum dono datum esse eodem carmine ornatum. plane eadem res est in Technopaegnio (XXVII). nam huic carmini praefixa est epistula in ω ad Paulinum, in *V* ad Pacatum scripta. primum igitur Paulino, deinde Pacato id carmen Ausonius dicavit[3].

---

2) Ausonium opuscula sua ad amicos misisse additis simul epistulis vel carminibus, quibus libellos suos illis commendaret, ex opusculis ipsis ac Symmachi epistulis I 14, 5 et 31, 2 intellegitur. neque tamen ex eo, quod opuscula cum amicis solis communicare videtur et E. XVII 29 de volgato quodam se invito libello queritur, colligas eum libros suos publico usui non destinavisse. immo in his nihil aliud conspicitur nisi quae erat eius aetatis nimia adfectatio ac blanda tergiversatio. adde quod Ausonius ipse saepius lecturos adloquitur (cf. III, quod carmen ad syllogen opusculorum ad Syagrium missam pertinet; XI 1, 4; XV 1, 2; 2, 15; XVII 1; XX 7; XXV 3). quam ob rem nequaquam a vero abhorret iam Ausonium ipsum syllogen opusculorum in publicum emisisse. certe ipse carmina quaedam in unum corpus coniunxit, veluti Versus paschales vel, si versus rhopalicos germanos esse putas, hos et Epicedion, Parentalia, Prof. Burd. commemorationem, Epitaphia. atque e. 2 et e. 35 referuntur ad syllogas epigrammatum, epistula ad Pacatum (XXIII) scripta pertinet ad corpus eglogarum; nam eis, quae in vv. 5 et 7 leguntur, non epigrammata, sed talia carmina, qualia sunt Cupido vel Griphus, significantur (cf. XXIIII 1, 6; XXVI 1, 1 et 11; XXVII 4, 1). adde quod in *λgg²E* haec extat Cupidinis cruciati (XXIIII 1) inscriptio 'Incipit aeglogarum. Ausonius Gregorio filio', qua indicatur in altero corpore (ω) eglogarum librum constitutum fuisse. atque ipse Ausonius Cupidinem eglogam nominat; in *V* carmen ad Pacatum secuntur carmina XXVIIII—XXXII, XXXIIII, XXXV, ex quibus c. XXVIIII in *P* inscriptum est 'egloga de ambiguitate uite eligende', XXX—XXXII eglogae appellantur in subscriptionibus codicum *GW* librorumque quorundam, quibus Vergilii Iuvenalis ludi libellus continetur (cf. Peiper. 309). unde iam mihi recte colligere videor Ausonium carmina quaedam in unum librum, qui 'Eglogarum' inscriptus erat, coniunxisse atque hunc ad Pacatum misisse (cf. Peiper. 274). quamquam obloquitur Brandesius p. 64 atque ex colore carminis, quod ad Pacatum scriptum est, et Catulli loco, quo usus est Ausonius, evincere studet prooemium illud ad syllogen epigrammatum referendum esse. sed, id quod iam supra diximus, non epigrammata verbis 'quisquilias ineptiasque' significantur. et Catulli loco eodem modo usus est Ausonius in praefatione Griphi (XXVI 1, 4). neque vero Brandesii coniectura confirmatur Pacati in e. 35, 9 commemoratione, de qua mox exponemus. nam si re vera epigrammatum syllogen ad Pacatum misit Ausonius hoc epigrammate praefixo, quid quaeso ei opus erat in eadem re altero prooemio? — quodsi imperator Theodosius Ausonium rogat, ut sibi scripta sua impertiat, id nequaquam ita accipiendum est, ut statuamus eo tempore syllogen opusculorum Ausonii non extitisse. nihil aliud enim agebat ille hac epistula, nisi ut seni de patria optime merito iustum honorem tribueret. atque ipse fatetur se olim Ausonii scripta lectitavisse et syllogen opusculorum Ausonii a. fere CCCLXXXIII concinnatam esse mox docebimus. ceterum quae Th. Birtius nuper in libro, quem inscripsit 'Das antike Buchwesen', de ratione, quam Ausonius in carminibus componendis atque edendis secutus est, disputavit (p. 101 sq., 156, 304), vereor ut probari possint. certe neque ex praefatiuncula Epitaphiorum colligi potest ea hoc consilio Prof. Burd. commemorationi adiecta esse, ut quod restabat vacuum in volumine expleretur, neque ullam veri speciem habet in opusculo de Bissula compluria epigrammata intercidisse neque denique recte temptatur epigrammatis 2 in Bruxellensi inscriptio 'Commendatio codicis'. nam et volumina et codices ea aetate in usu fuisse docet Symmachi (III 11, 4) locus ab ipso Birtio adlatus ac, si apud Ausonium ut apud Symmachum plerumque volumina commemorantur, in ea re uterque veterum scriptorum exempla magis quam suae aetatis usum respexisse videtur.

3) quod XXVII 4, 10 non solum in *V*, sed etiam in ω 'Pacato' legitur, id eodem modo quo duplices scripturae in Cantabrigiensi explicatur. nimirum librarius quidam, qui alterius generis codice usus est, super 'Paulino' adscripserat 'Pacato', quod postea ab altero Paulini nomine expulso receptum est.

tertium huius rei exemplum praebet e. 35, cuius in versu nono haec leguntur in *VP* 'Irascor Proculo', in *ω* 'Agat irascor', in quibus 'Pacato irascor' latere scite animadvertit Tollius, quamquam ea res ut in coniectura posita certa explorataque haberi non potest, quartum inscriptio illa tetrastichorum de Caesaribus carminis tertii decimi in *VBW* et Reginensi, de qua supra (p. XLVIII) diximus.

Iam si tabulam in capite altero huius prooemii propositam perlustraveris, intelleges in excerptis codicis Vossiani compluria inesse carmina (veluti II, XIIII, XVI, XVIIII, E. XXIII—XXV), quae annum CCCLXXXIII excedant, nullum in *ω*, quod hunc terminum egredi certis argumentis probari possit. unde iam statuere licet syllogen, ex qua excerpta sunt opuscula, quae libris *ω* continentur, hoc fere anno concinnatam esse. nam quod in hoc corpore legitur carmen de Fastis ad Gregorium missum quin ad hunc annum vel eum, qui antecedebat, referendum sit, dubitari non potest.

Ad haec argumenta sane gravissima accedit scripturae in *V* et *ω* discrepantia, quae quanta sit, ex hoc indice, quo si non omnes, at certe qui maxime memorabiles sunt loci continentur, facile intellegitur:

	ω	*V*
IIII 3, 1	Omnipotens quem mente colo pater unice rerum	Omnipotens solo mentis mihi cognite culte
8—16	*omissi*	
35	aetas (*cod. Π*)	olim
80	Christe (*cf. VIIII 31*)	Nate
84	Consona quem celebrat modulato carmine plebes (*in C post h. v. eadem quae in V leguntur* Consona . . . carminẹa Dauid)	Consona quem celebrant modulati carmina Dauid
XI, 2 28	uera si qua fuit	ueram si scierim
38	natos tris numero genui	natos quattuor edidimus
13—16, 19—26, 29—34, 39 *et* 40, 43	*omissi*	
XIII 2, 30	mollis	fallax
XVII 30, 1	et odore perlue nardo	bene olente et unguine nardi
6	Felix seu memini siue nihil memini	Seu meminisse putes omnia siue nihil
31, 1	Lucius una quidem geminis sed	Vna quidem geminis fulget set
34, 5	compleuit munia uitae	quis non accuset in ista
6	Iam meritis anus est et adhuc	Aetatis meritis anus est
XXI 2, 63	sociansque uirum documenta daturum	cui iunctus erit documenta daturus
64	Assumpti	Adsciti
XXII 1, 8	congessit	digessit
9	Exemplo confide meo sic	Exemplum iam patris habes ut
10	Applicet	Adgreget
XXVI 2, 29	Iussaque quaternis suspendit	Iussa quater ternis affixit
45	fucat	comit
50	linea	regula
55	Qui medius	Vt tris sic
57	pereunte	pergente
XXVII 3, 5	sortita uices	obitura uicem
4, 10	labor hic	ludus
6, 1	coniugibus	coniugiis
12	nitet	manet
9, 6	Et furiata oestro tranat mare cimmerium bos	Threicium libycum freta cimeriumque secat uos
12	uindex	index
15	*om.*	
17	*post* 22 *ω*, *post* 24 *C*	

	ω	V
22	seruus *ω*, (ł pellax) ferus *C*	pellax
23	Audaces licii nullo tamen in pretio Car *C*, *om. ω*	Fallaces ligures nullo situs in pretio car
24	Vellera depecti nemoralia uestifluus Ser *C*, *om. ω*; *post* 10, 5 *in Cω haec leguntur* Iam pelago uolitat mercator uestifluus ser	Vellera depectit nemoralia uestifluus ser
26	Nota et paruorum cunis muliebre scelus strix	Nota caledoniis nuribus muliebre decus strix
10, 1	floriferum	floriparum
3	passura *ω* (ł fusura passura *C*)	fusura
11, 12	*om. ω, legitur in C*	
13, 3	*post v.* 19 Et quod nonnumquam praesumit laetificum gau	Ennius ut memorat replea te laetificum gau
4	*om. ω, legitur in C, ubi* coquit	coquat
5 *sqq.*	Scire uelim catalepta legens quid significet tau	Dic quid significent catalepta maronis in his al
	Et quod germano mixtum male letiferum min *C*, *om. ω*	Celtarum posuit sequitur non lucidius tau
	Imperium litem uenerem cur una notet res	Imperium litem uenerem cur saepe notat res
	Sitne peregrini uox nominis an latii sil	Estne peregrini uox nominis an latii sil
	Lintribus in geminis constratus ponto sit an pons	Et quo germano mixtum male letiferum min
		Lintribus in geminis constratus ponto sit an pons
E. IIII 69	*om. ω*	
70	Anticiramque bibas	Anticipesque uịuum (t)
87	*om. ω*	
94	potes ostolo	poteris teo
101	Totam . . . uacunam	Tortam . . . uel agnam
104	lauerna	taberna
E. VIII 14	Vale ualere si uoles me uel uola	Nugarum ueteres cum sale relliquias
e. 35, 8	uerum	bene ais
9	Agat irascor	Irascor Proculo
e. 41, 3	omnia rufi	hec siui constant
e. 68, 3	In proprium ut redeant tela retorta caput (manu *T*)	Auctorem ut feriant tela retorta suum
e. 71, 1	e populo . . . egrum	gaium . . . olim
e. 95, 1	alma . . . gliceras	ecce . . . diseros
12	Phedra et elissa tibi dent laqueum aut gladium	Quod sibi suaserunt phedra et elissa dabunt
13	Precipitem pelago uel leucados elige rupem	Quod canace phillisque et fastidiata phaonis.

Has scripturas si perlustraveris, facile intelleges codices *ω* foedissimis librariorum commentis deformatos esse. etenim id quod iam supra diximus, epistulae VIII versus ultimus, qui interciderat, temere suppletus est versu ex alia epistula desumpto; XVII 31, 1 illud 'Lucius' sine dubio profectum est ex lemmate, quo illato verbum 'fulget' expulsum est; aperte falsum est, quod legitur XI 2, 38 'natos tris numero genui', plane ineptae scripturae XXI 2, 63, XXVI 2, 50. 55, XXVII 6, 1 et 12; 9, 12; e. 71, 1; 95, 1, quas qui Ausonio tribuat, mente destitutus esse videatur. ac nonne is, qui versus XVII 30, 6; 34, 5 sq.; e. 95, 12 et 13 compegit, stultum se fuisse hominem ostendit, balbutientem potius quam loquentem? quid enim quaeso sibi vo-

lunt ista 'Felix, seu memini sive nihil memini' et ut optime se habent 34, 6 'Aetatis meritis anus est', ita sensu omnino cassa sunt 'Iam meritis anus est et adhuc'. adde quod quanta fuerit librariorum temeritas in scriptura immutanda, ex XXVII 9, 23 colligitur, in quo versu verba 'Fallaces ligures . . . situs' in *C* depravata sunt in 'Audaces licii . . . tamen'. sed de aliis etiam scripturis codicum ω, quibus primo obtutu non offendaris, quam maxime dubitari potest. etenim IIII 3, 84 quae leguntur in *V* Ausonio sine dubio dignissima sunt, minus autem placent ea, quae libri ω exhibent, ac fortasse ea res, quod 'modulati' non intellegebatur, homini cuidam ansam dedit ad hunc versum temere immutandum. XXVII 13, 5 offendit 'catalepta' Maronis nomine non adiecto, quod *V* praebet, et v. 3 verba 'quod nonnumquam praesumit' non Ausonii, sed librarii manum prodere videntur. mirum profecto est, quod XXVII 9, 24 in ω extat, 'Iam pelago volitat mercator vestifluus Ser.' primum enim quis quaeso umquam audivit de Serum navigationibus? (cf. Friedlaender. Darst. aus d. Sitt. Roms II[5] 61 sq.). deinde id, quod proprium ac peculiare est Serum, desideratur in hoc versu, commemoratur in scriptura Vossiani. ac si re vera, id quod intellegitur ex versu XXVII 13, 5, qualis in *V* extat, Ausonius in carmine Vergiliano legit 'al', quis quaeso existimet eum illud 'al' in priore recensione silentio transiisse? certe in ea non 'tau, min, spin', sed 'tau, min, sil' eodem modo quo in altera commemorantur. sed turbatum esse iam antiquitus hoc loco a librariis ostendit versus septimus temere in eorum, quae Vergilius luserat, commemorationem intrusus (cf. Peiper. 285 sqq.)[4]).

Vides pauca restare, quae re vera Ausonio tribui possint. atque ex his etiam, si eadem trutina omnia examinare velis, vereor ut nonnulla hoc experimento comprobentur. sed, ne longus sim, iam huic disputationi finem imponam, praesertim cum, etsi evincatur diversas in libris ω scripturas, quae ex altera recensione profectae esse videntur, non ad Ausonium referendas, sed omnes librariorum lubidine ac licentia ortas esse[5]), vis argumentorum, quae supra proposuimus, non infringatur.

Quodsi haec recte disputavi, statuendum est duas antiquitus opusculorum Ausonianorum syllogas extitisse. quarum ex altera fluxerunt excerpta, quae codicibus ω continentur, ex altera profecta sunt excerpta in Vossiano et Parisino, florilegium illud, quod nunc dispersum in libro S. Galli, Bruxellensi, Parisino 4887 aliisque libris invenitur, Technopaegnii capita quaedam in Leidensi et Parisino, Oratio et epistulae XXIII—XXV in codicibus Paulinianis, de quibus supra exposuimus, denique Eglogarum carmina duo atque epigrammata quaedam. haec igitur de codicibus sufficiant; cetera, si quis velit, ex Peiperi libro petat, docto hercle ac laborioso, quem saepius laudavimus.

4) quod IIII 3, 1 legitur in ω 'quem mente colo, pater unice rerum' utrum Paulini imitatione 'omnipotens rerum genitor' confirmetur an ex hoc Paulini versu originem duxerit, in incerto relinquo.

5) ne versus quidem XXII 1, 9 'Exemplo confide meo: sic protinus et te' ita comparatus est, ut eo tamquam argumento utaris. nam ut concedo Ausonium, cum id carmen ad Gregorium mittere constituisset, ea, quae ad Hesperium scripserat, immutare potuisse, ita nihil impedit, quo minus statuamus Ausonium Gregorium eodem modo quo Hesperium adlocutum esse 'exemplum iam patris habes, ut protinus et te'; cf. XXIIII 1, 10.

VI.

Iam de ratione, quam in hac editione adornanda secutus sum, expposituro mihi primum, quo ordine opuscula Ausonii digesserim, explicandum esse videtur. ac diu me haesitavisse fateor, quem modum in ea re amplecterer. nam neque ordo, quem in editione Parisina incohatum Scaliger et Tollius constituerant, servari poterat, neque ea ratio mihi probanda esse videbatur, ut syllogis, quae in *ω* et *V* leguntur, praemissis florilegium illud, quod *GBW* aliisque continetur, adicerem. quis enim quaeso tulisset eadem carmina bis edita eaque illis, quae in *ω* extare supra demonstravi, scripturae vitiis inquinata? quis non gravatus esset, si legisset opuscula hac serie, qualis est in *ω* et *V*, proposita? quod si fecissem, non corpus integrum, sed male disiecti membra poetae habuisses. quae cum etiam atque etiam deliberavissem, tutissimum mihi visum est Vossiani vestigiis insistentem eum, qui aliqua certe ex parte aptus esse videretur, ordinem constituere, ita tamen, ut, si res plane incerta esset, a recepto ordine non recederem. qua in re probe sciebam me in varias reprehensiones incursurum esse; sed reprehendant per me licet, dummodo aliquid, quod reprehensioni omnino obnoxium non sit, proponant.

Primo igitur loco Parisinum secutus Theodosii epistulam posui, cui subiunxi carmen ab Ausonio ad hunc missum; secuntur praefatio ad lectorem et Syagrium, Ephemeris, Eglogarum liber, cui inserui ex *ω* carmen de mensibus et quattuor anni temporibus, Precationes Ausonii consulis designati, quibus cum Vineto adiunxi Gratiarum actionem. hanc excipiunt Versus paschales, carmen rhopalicum, quod quamquam ab Ausonio alienum esse puto, tamen eo loco, quem tenet in *V*, movere nolui, Epicedium, de herediolo, Protrepticus, Genethliacon. nam Protrepticum et Genethliacon in *V* male inter epistulas collocata esse nemo non videt; postposui autem Genethliacon Protreptico libri Parisini in ea re auctoritatem secutus. his carminibus addidi Parentalia, Prof. Burd. commemorationem, Epitaphia, quibus ultimo loco ex *ω* carmen de Glaucia adiunxi [1]), Mosellam, Ordinem urbium nobilium, Ludum, Caesares, epigrammata de Fastis. iam cum persuasissem mihi carmen ad Drepanium (XXIII) ad syllogen eglogarum referendum esse (cf. p. LIII), huic carmini adieci Cupidinem, Bissulam, Griphum, Technopaegnion, Centonem, Pythagoricon, De viro bono, ΝΑΙ ΚΑΙ ΟΥ, Hesiodion, Monosticha de aerumnis Herculis, quod poematium in libris *GW* ante eglogam de viro bono legitur, in *V* male Eglogarum libello insertum est, carmina de ratione librae et de ratione puerperii maturi. epistulas eodem ordine, quo in editionibus Tollii et Souchaei leguntur, exhibui — nam qua serie sese olim exceperint, iam neminem explicaturum esse persuasum habeo —, nisi quod epistulas XXV et XXIIII sedes suas mutare iussi, qua de re in capite primo huius prooemii exposui. ultimo loco collocavi Vossianum in ea re secutus Epigrammaton librum, in quo eundem fere, qui est in codicibus *ω*, ordinem tenui, ita tamen, ut epigrammata quaedam ab aliis, quibus eadem argu-

1) Ausonius heroum epitaphiis, quae ex Aristotelis Peplo deprompserat, tamquam appendicem alia eius modi carmina varii argumenti adiunxit.

menta tractantur, disiuncta transponerem et ea, quae in Vossiano solo leguntur, id genus carmina insererem[2]).

Ex Symmachi epistulis unam (I 14) recepi, quam iam in archetypo fuisse librorum *GB* testimonio confirmari videtur, ab Ausonio carmini de Mosella adiectam, eis, quae in Vossiano et Parisino extant, I 25 et 31, omissis; item omisi Paulini ad Ausonium epistulas, et Vossiano et Parisino traditas, Paulini orationem, quae in Vossiano solo legitur. non vero negem iam antiquitus has Symmachi epistulas et haec Paulini carmina in corpore illo, ex quo excerpta in Vossiano et Parisino fluxerunt, fuisse. nam facile fieri potuit, ut is, qui hanc syllogen concinnavit, libellos illos inter chartas ab Ausonio relictas inventos huic syllogae adiceret. id quod de Symmachi epistulis eo veri similius esse videtur, quod, si eas ex integro Symmachi epistularum corpore depromptas esse statuimus, haud facile intellegitur, cur hae potissimum electae sint aliis, quae illas et rerum gravitate et dicendi ornatu longe superant, neglectis.

In appendicem reieci Periochas, eglogam de rosis nascentibus, Septem sapientum sententias, Catonis de musis versus, denique epigrammata novicia a Bartholomaeo Merula aliisque falso Ausonio tributa.

Sed quo facilius, quae in opusculorum singulorum dispositione inter hanc et Souchaei editionem ratio intercedat, cognoscatur, hanc tabulam adponam:

ed. Souchaei		ed. nostra	ed. Souchaei		ed. nostra	ed. Souchaei		ed. nostra
1	:	e. 1	29	:	e. 31	57	:	e. 55
2	:	e. 3	30	:	e. 30	58	:	e. 56
3	:	e. 4	31	:	e. 32	59	:	e. 57
4	:	e. 5	32	:	e. 33	60	:	e. 58
5	:	e. 6	33	:	e. 34	61	:	A. V 27
6	:	e. 7	34	:	e. 35	62	:	A. V 28
7	:	A. V 35	35	:	XVII 31	63	:	A. V 29
8	:	e. 8	36	:	e. 26	64	:	e. 59
9	:	e. 2	37	:	e. 25	65	:	e. 60
10	:	e. 9	38	:	e. 27	66	:	e. 61
11	:	e. 10	39	:	e. 36	67	:	e. 62
12	:	e. 11	40	:	e. 37	68	:	e. 63
13	:	e. 12	41	:	e. 38	69	:	e. 64
14	:	e. 13	42	:	e. 52	70	:	e. 65
15	:	e. 14	43	:	A. V 7	71	:	e. 67
16	:	e. 15	44	:	e. 40	72	:	e. 68
17	:	e. 16	45	:	e. 41	73	:	e. 69
18	:	e. 17	46	:	e. 42	74	:	e. 70
19	:	e. 18	47	:	e. 43	75	:	e. 71
20	:	e. 19	48	:	e. 44	76	:	e. 72
21	:	e. 20	49	:	e. 45	77	:	e. 80
22	:	A. V 11	50	:	e. 46	78	:	e. 81
23	:	e. 21	51	:	e. 47	79	:	e. 82
24	:	e. 22	52	:	e. 48	80	:	e. 83
25	:	e. 23	53	:	e. 49	81	:	e. 84
26	:	e. 24	54	:	e. 50	82	:	e. 85
27	:	e. 28	55	:	e. 53	83	:	e. 86
28	:	e. 29	56	:	e. 54	84	:	e. 87

2) Ausonium enim in epigrammaton libro ea carmina, quibus easdem vel similes res tractaverat, inter se coniunxisse potius quam disiunxisse disertis lemmatum testimoniis, veluti in e. XXV, XXVI, XXVII evincitur.

ed. Souchaei	ed. nostra
85 :	A. V 30
86 :	e. 88
87 :	e. 89
88 :	e. 90
89 :	e. 91
90 :	e. 93
91 :	e. 94
92 :	e. 95
93 :	e. 96
94 :	e. 97
95 :	e. 98
96 :	e. 99
97 :	e. 100
98 :	e. 101
99 :	e. 102
100 :	e. 103
101 :	e. 104
102 :	e. 105
103 :	e. 106
104 :	A. V 31
105 :	A. V 32
106 :	A. V 8
107 :	A. V 34
108 :	e. 107
109—114 :	e. 108—113
115 :	A. V 19
116 :	A. V 16
117 :	A. V 4
118 :	A. V 2
119 :	e. 39
120 :	e. 66
121 :	A. V 13
122 :	A. V 20
123 :	e. 74
124 :	e. 75
125 :	e. 76
126 :	e. 77
127 :	e. 78
128 :	e. 79
129 :	A. V 21
130 :	A. V 22
131 :	e. 92
132 :	A. V 5
133 :	A. V 6
134 :	A. V 14
135 :	A. V 23
136 :	A. V 15
137 :	A. V 3
138 :	e. 73
139 :	A. V 24
140 :	A. V 17
141 :	A. V 25
142 :	A. V 9
143 :	A. V 10
144 :	A. V 12
145 :	A. V 18
146 :	e. 114
147 (de Fastis) :	XXII 1
148 :	XXII 2

ed. Souchaei	ed. nostra
149 :	XXII 4
150 :	XXII 3
151—157 (Ephemeris) :	IIII
158—189 (Parentalia) :	XV
190—216 (Prof. Burd. Comm.) :	XVI
217—244 (Epit. 1—27) :	XVII 1—28
245 (Epit. 28) :	e. 51
246 (Epit. 29) :	A. V 26
247 (Epit. 30) :	A. V 36
248 (Epit. 31) :	XVII 29
249 (Epit. 32) :	XVII 34
250 (Epit. 33) :	XVII 35
251 (Epit. 34) :	A. V 33
252 (Epit. 35) :	XVII 32
253 (Epit. 36) :	XVII 30
254 (Epit. 37) :	XVII 33
255 (Epit. 38) :	A. V 1
256—284 (Caesares) :	XXI
285—298 (Ordo urb. nob.) :	XVIIII
299—308 (Ludus sept. sap.) :	XX
309—316 (Sept. sap. sent.) :	A. III
317 (Vers. pasch., ed. I) :	VIIII
318—319 (Epiced., ed. II) :	XI
320 (De herediolo, ed. III) :	XII
321—322 (Protrept., ed. IIII) :	XIII
323 (Genethl., ed. V) :	XIIII
324—325 (Cupid. cruc., ed. VI) :	XXIIII
326—331 (Bissula, ed. VII) :	XXV
332—333 (Precationes, ed. VIII, VIIII) :	VI, VII
334 (Mosella, ed. X) :	XVIII 2
335—336 (Griphus, ed. XI) :	XXVI
337—349 (Technop., ed. XII) :	XXVII
350—360 (Cento, ed. XIII) :	XXVIII
361 (De rosis, ed. XIIII) :	A. II
362 (Pythag., ed. XV) :	XXVIIII
363 (De viro bono, ed. XVI) :	XXX
364 (ΝΑΙ ΚΑΙ ΟΥ, ed. XVII) :	XXXI

ed. Souchaei	ed. nostra
365 (Hesiod., ed. XVIII) :	XXXII
366 (De aer. Herc., ed. XVIIII) :	XXXIII
367 (De musis, ed. XX) :	A. IIII
368 (Eglog. 1) :	XXXIIII
369 (Eglog. 2) :	XXXV
370 (Eglog. 3) :	*omissum*
371 (Eglog. 4) :	V 8
372 (Eglog. 5) :	V 1
373 (Eglog. 6) :	V 18
374 (Eglog. 7) :	V 19
375 (Eglog. 8) :	V 11
376 (Eglog. 9) :	V 2
377 (Eglog. 10) :	V 3
378 (Eglog. 11) :	V 5
379 (Eglog. 12) :	V 4
380 (Eglog. 13) :	V 6
381 (Eglog. 14) :	V 7
382 (Eglog. 15) :	V 9
383 (Eglog. 16) :	V 17
384 (Eglog. 17) :	V 10
385 (Eglog. 18) :	V 16
386 (Eglog. 19) :	V 12
387 (Eglog. 20) :	V 13
388 (Eglog. 21) :	V 14
389 (Eglog. 22) :	V 15
390 :	E. I
391 :	E. II
392 :	E. III
393 :	E. IIII
394 :	E. V
395 :	E. VI
396 :	E. VII
397 :	E. VIII
398 :	E. VIIII
399 :	E. X
400 :	E. XI
401 :	E. XII
402 :	E. XIII
403 :	E. XIIII
404 :	E. XV
405—406 :	E. XVI
407 :	E. XVII
408 :	E. XVIII
409 :	E. XVIIII
410 :	E. XX
411—413 :	E. XXI
414—415 :	E. XXII
416 :	E. XXIII
417 :	E. XXV
418 :	E. XXIIII
419 :	VIII
420—468 :	A. I
469 } praefatiunculae tres :	II
470 } :	III
471 } :	XXIII

In discrepanti codicum lectione enotanda non tam brevitati studebam quam id agebam, ut ea, quae in hoc prooemio breviter dissernueram, ipsis librorum testimoniis ante oculos positis confirmarentur et, quae rationes inter singulos codices intercederent, accuratius cognosci posset. quam ob rem ex libris, qui ad alterum codicum genus pertinent, praeter levissimas quasdam res exhibui scripturas integras, ex eis, qui sunt prioris generis, codicis *T* lectiones omnes, codicis *M* fere omnes, codicis *λ*, ubi defit *M*, plerasque corruptelis foedioribus omissis, ceterorum selectas proposui. sed ut horum etiam librorum, qui Tiliano et Magliabecchiano inferiores sunt, notitia paullo accuratior comparari posset, adnotationibus ad Gratiarum actionem uberiorem scripturae delectum inserui. praeterea non ab re alienum esse duxi textus volgaris, qui in editione Tolliana nititur, lectiones ita commemorare, ut simul unde quaeque originem traxissent indicaretur. qua re quas rationes veteres editores atque in primis Iosephus Iustus Scaliger, quem posteriores plerumque secuti sunt, in Ausonio recensendo atque emendando amplexi sint, iam facili negotio quivis intelleget.

Orthographiae codicum eam, quae sufficere videbatur, in commentariis dedi notitiam. itaque omisi res levissimas veluti 'e : ae', 'ci : ti', praeterea ex libri *V* scripturis tales, quales sunt 'mici, nicil, uellum (bellum), abus (auus), abeo (habeo), abito', quas scripturas tum demum, si quod momentum in eis inesse videbatur, commemoravi. eandem rationem in his scripturis vitiosis manu altera correctis amplexus sum, veluti si 'mici' in 'mihi', 'abus' in 'auus', 'abeo' in 'habeo' mutata sunt, vel in litteris manu altera illatis, veluti 'cā^{n}cro' ('n' m^2), 'q^{sa}' ('a' m^2). nam si omnes eiusmodi res proposuissem, inutili mole onerassem adparatum ac taedium parassem legentibus. ceterum de his scripturis abunde me dixisse puto et in prooemio (p. XXXIII adn. 22) et in indice tertio.

In coniecturis, sive eae ab aliis propositae erant sive a me profectae, in verborum ordinem recipiendis parcior fui. raro igitur in oratione constituenda eas adhibui, plerumque in adnotatione commemoravi: quid quod nonnullas ab aliis prolatas sciens neglexi, ita tamen, ut locos quosdam, qui mihi immerito in suspicionem vocari videbantur, brevi in indice tertio interpretatione adiecta defenderem[3]. ceterum quanto

---

3) de locis quibusdam Ausonianis novissimis temporibus disputaverunt C. O. Axt Quaest. Auson. Lips. 1873, p. 20 sqq., Ae. Baehrens Ann. phil. 1876, 151 sqq., G. Brandes Quaest. Auson. Brunsvig. 1876, p. 32 sqq. (Act. soc. phil. Lips. V 319), Ann. phil. 115, 861; 119, 318 sqq.; 123, 63 sqq.; R. Dezeimeris Leçons nouvelles et remarques sur le texte de divers auteurs Burd. 1876, p. 74 sqq., Corrections d'Ausone Rev. crit. 1879, p. 127, Compt. rend. des séances de l'Acad. des inscr. 1879 (ilt — sept.), Corrections et remarques sur le texte de divers auteurs Burdig. 1880, p. 7 sqq., Études sur le Querolus Burd. 1881, p. 9 sqq., G. Goetz Phil. XXXIIII 295, M. Haupt Opusc. III 459 sq., 503, 581, 620, E. Mehler Mnem. VI 411 sq., M. Mertens Quaest. Auson. Lips. 1880, p. 34 sqq., H. I. Mueller Symb. ad emend. script. lat. Berol. 1876, p. 24, H. Speck Quaest. Auson. Vratislaviae 1874, p. 49, R. Vnger Phil. XXXIII 616, XXXIIII 136, Ann. phil. 1876, 648, H. Weil Rev. phil. I 197. quibus adde ea quae ipse disputavi Melet. Vindob. II p. 275, Ephem. gymn. Austr. 1880 p. 735, 895, 1881 p. 16, 102, 176, 260, 330, 737.

Coniecturas Heinsianas, quae in Adversariis a P. Burmanno editis non leguntur, me ex exemplari editionis Lugdunensis, de quo p. XXV dixi, hausisse scito. huius enim libri in margine Heinsius praeter lectiones ex Vossiano 111, Laurentiano 33, 19 aliisque codicibus excerptas ea, quae ad Ausonium emendandum ipse contulerat, adscripsit. quorum alia sunt futtilia ac reicienda, alia luculenta et vere splendida. quas passim commemoravi Iani Dousae coniecturas, eas petii ex altero eiusdem editionis exemplari, quod olim fuit P. Burmanni, nunc emptione in meas manus pervenit. notas in huius margine, quibus scripturae ex Vos-

opere in scriptura constituenda atque emendanda Theodori Mommseni iudicio et consilio adiutus sim, ut ego gratissimo cum animo agnosco, ita hic liber ipse testatur haud paucis egregie ab illo inventis ornatus. nec minus honorifice commemorandi sunt mihi collegae optimi ac doctissimi, Guilelmus Hartel, qui quae speciminibus typographicis perlustratis adnotavit atque in his perbonas locorum quorundam emendationes benigne in meum usum contulit, et Otto Hirschfeld, qui de rebus geographicis et epigraphicis consultus de eis, quae ad Ausonium illustrandum requiri videbantur, summa qua est humanitate me edocuit. his igitur et viris doctissimis, qui me in hoc libro conficiendo sive libellis subministratis sive codicibus indicatis, transmissis, collatis adiuverunt, N. Anziani, G. Brandes, D. Detlefsen, R. Dezeimeris, O. de Heinemann, G. du Rieu, C. L. Ruelens, O. Seeck, qui, ut Symmachi editione, quam nunc curat, uterer, benigne concessit, ceterisque, quos iam in hoc prooemio nominavi, ea qua decet observantia quam maximas gratias ago.

---

siano 111 petitae, multa quae ad illustrandum, pauca quae ad emendandum Ausonium pertinent, continentur, ad Ianum Dousam referendas esse ipse Burmannus sua manu in folio adiecto testatus est. minoris etiam momenti sunt ea, quae in margine editionis Genevensis a. MDXIIC in lucem emissae (extat in bybliotheca Guelferbytana numero 348 Gud. insignita) adscripsit Claudius Salmasius. nam ex coniecturis, quas proposuit, hae tantum quas commemorarem dignae esse videbantur: XV 25, 3 'matri', XXVIII 1, 5 'naucum', e. 107, 17 'incesto'. denique inspexi cod. Scaliger. N. 60 B bybliothecae Leidensis, cuius in ff. 69—71 addenda ad lectiones Ausonianas a Scaligero conscripta leguntur. nihil tamen ex eis, quod quidem alicuius momenti esset, ad Ausonii opuscula emendanda peti potuit. novissime R. Dezeimeris in libello, quem inscripsit 'A propos d'un manuscrit d'Ausone', Burdigalae a. 1883 in lucem emisso, editionis Aldinae, quam ipse possidet, mentionem fecit. cuius in marginibus cum praeter scripturas codicis Vossiani coniecturae aliquot adiectae legantur, has ut commendabiles proposuit: E. XIIII 23 'immensis', A. V 2, 4 'laesa', quod coniecit Heinsius, A. V 9, 2 'uxorem abigere'. sed neque 'immensis' ferri potest neque 'abigere' eum, qui carmen A. V 9 composuit, scripsisse probabile est.

In indice primo conficiendo praeter Vineti, Scaligeri, Tollii, Floridi, Souchaei commentarios, praeter Speckii libellum, in quo de Ausonii studiis Vergilianis agitur, denique praeter ea, quae Kellerus et Holderus in editione Horatii, Dillenburgerus in eph. gymn. Berol. 1868, p. 323 sqq., Kellerus in Epilegomenis Horatianis collegerunt, adhibui Antonii Zingerlingii librum 'Zu späteren lat. Dichtern' I p. 27 sqq. et M. Hertzii Anal. ad carm. Hor. hist. cap. IIII; in indice tertio praeter Raehsii libellum 'De re metrica Ausonii' Berol. 1868 usus sum A. Meureri disputatione de D. Magni Ausonii genere dicendi Monasterii 1873 in lucem emissa.

Vindobonae m. Maio a. MDCCCLXXXIII.

Carolus Schenkl.

INDEX LIBRORVM.

Prius codicum genus:

T Tilianus, Vossianus Q 107 (prooem. XIX)
M Magliabecchianus I 6, 29 (prooem. XXI)
λ Laurentianus LI 13, Magliabecchiani apographum (prooem. XXI)

- *e* Escorialensis III S 25
- *k* cod. Regius mus. Brit. (Kings-Ms. 31)
- *l* Laurentianus XXXIII 19
- *m* Magliabecchianus VII 8, 315
- *p* Patavinus C 64
- p^2 Perusinus J 102
- *u* Vrbinas 649
- *v* Vaticanus 1611
- v^2 Vaticanus 3152

} deteriores (prooem. XXII sqq.)

ω hi libri omnes (simulque, nisi diserte commemorati sunt, codices excerptorum)
χ deteriores, in primis quos accuratius collatos habui, *lmuvv*²

- b^2 Barberinus 815
- *g* Augustanus 10, 9
- g^2 Gudianus 145
- *μ* cod. S. Marci App. cl. XII 8
- p^3 Parisinus 18275

} codices excerptorum (prooem. XXVI sq.)

- *a* Ambrosianus P 83 sup.
- h^2 Harleianus 2578
- p^4 Parisinus 8284

} apographa librorum impressorum (prooem. XXI et XXVIII)

C Cantabrigiensis 2076 (univ. Kk. V 34) (prooem. XXIX)
E ed. princeps Ven. 1472 (prooem. XXVI)

- *Med.* Mediolanensis 1490
- *Ven.*² Veneta 1494
- *Ven.*³ Veneta 1496
- *Ug.* ed. Vgoleti 1499
- *Ven.*⁴ Veneta 1507
- *Par.* Parisina 1513
- *Iunt.* Iuntina 1517
- *Ald.* Aldina 1517
- *Basil.* Basiliensis 1523

} prooem. XXX sq.

Alterum codicum genus:

V Vossianus 111 (prooem. XXXII)
P Parisinus 8500 (prooem. XXXIX)

- *h* Harleianus 2613
- h^3 Harleianus 2599

} Parisini apographa (prooem. XL)

Q Vossianus Q 33 (prooem. XLI)
O Parisinus 2772 (prooem. XLI)

Π Parisinus 7558 (prooem. XLII)
β Bruxellensis 10704 (prooem. XLII)
π Parisinus 2122 (prooem. XLII)
G cod. S. Galli 899 (prooem. XLIV)
B Bruxellensis 5370 (prooem. XLIV)
R cod. Regius mus. Brit. 15 B XVIIII, quo continentur V 2; XVII 29; XXXIII; e. 49. 50 (prooem. L)
W cod. Parisinus 4887 eiusque apographa (prooem. XLIV)
Lugd. ed. Lugdunensis 1558
Scal. Scaliger
Vin. Vinetus
Amstelod. ed. Amstelodamensis 1750

De ceteris codicibus vide quae initio capitum IIII 3, V 2 et 9, XVIII, XXI, XXVIIII —XXXIII, E. XVII, XXIIII exposui.

* *significat litteram erasam; uncis obliquis verba vel litteras ex coniectura addita indicavi, rectis ea verba, quae ut in textum illata secludenda videbantur.*

in Vossiani 111 scripturis a manu altera profectis significandis ita versatus sum, ut litteras supra scriptas, adiectas, illitas distinguerem, veluti 'condi^de^ram (de *m*2)' *indicat* de *supra m. alt. scriptum esse,* 'condideram (de *add. m*2)' de *in eadem linea m. alt. adiectum,* 'condideram (de *m*2)' de *m. alt. illatum in antiquam scripturam iam non conspicuam.*

D. MAGNI AVSONII

OPVSCVLA.

I. EPISTVLA THEODOSI AVGVSTI.

Amor meus qui in te est et admiratio ingenii atque eruditionis tuae, quae multo (*P*)
maxima sunt, fecit, parens iucundissime, ut morem principibus aliis solitum sequestrarem familiaremque sermonem autographum ad te transmitterem, postulans pro iure non equidem regio, sed illius privatae inter nos caritatis, ne fraudari me scriptorum
5 tuorum lectione patiaris. quae olim mihi cognita et iam per tempus oblita rursum desidero, non solum ut quae sunt nota recolantur, sed etiam ut ea, quae fama celebri adiecta memorantur, accipiam. quae tu de promptuario scriniorum tuorum, qui me amas, libens inperties, secutus exempla auctorum optimorum, quibus par esse meruisti. qui Octaviano Augusto rerum potienti certatim opera sua tradebant, nullo fine in eius
10 honorem multa condentes. qui illos haut sciam an aequaliter atque ego te admiratus sit: certe non amplius diligebat. vale parens.

II. DOMINO MEO ET OMNIVM THEODOSIO AVGVSTO AVSONIVS TVVS.

Agricolam si flava Ceres dare semina terrae, 469
Gradivus iubeat si capere arma ducem, (*VP*)
solvere de portu classem Neptunus inermem:
fidere tam fas est quam dubitare nefas,
5 insanum quamvis hiemet mare crudaque tellus
seminibus bello nec satis apta manus.
nil dubites auctore bono. mortalia quaerunt
consilium: certus iussa capesse dei.
scribere me Augustus iubet et mea carmina poscit,
10 paene rogans: blando vis latet imperio.
non habeo ingenium: Caesar sed iussit: habebo.
cur me posse negem, posse quod ille putat?
invalidas vires ipse excitat et iuvat idem,
qui iubet: obsequium sufficit esse meum.
15 non tutum renuisse deo: laudata pudoris
saepe mora est, quotiens contra parem dubites.

II. 5 Hor. Sat. II 2, 17 atrum . . . hiemat mare 8 Verg. Aen. I 77 iussa capessere

---

I. Incipit epistola Theodosi Augusti *P*, Theodosius Augustus Ausonio Parenti salutem *Ven.*4 *volgo* 2 iocundissime *P* solitus *P*, solitum *Ven.*4 4 quidem *Ven.*4 *volgo* 6 desydero *P* recolam *Par. volgo* etiam *om. Ven.*4 *volgo* 7 promtuario scrineorum *P* 8 īpertiēs *P*, impartiare *Ven.*4, impertiare *Scal. volgo* 10 haud *Ven.*4 adquae *P*, ac *Ven.*4 *volgo* 11 scit *P*, sit *Ven.*4

II. Teudosio ā Ausonius *V*, Responsiua Ausonii ad Theodosium Augustum R/ca. Domino meo et omnium Theodosium Augusto. Ausonius tuus *P*, Ausonius Theodosio Augusto *Ven.*4 1 Agricolā *V* (Agricol m^2 *in ras.*) 2 gradiu^v s *V* (m^2 *in ras.*) 4 nephas *P* 5 crudaq^s* *V* 6 abta *V* 7 nicil *V* (ci *eras.*) bonū *V* 9 et in ea *P* 10 uix *P* 11 ingenio *P*, id genii *Ven.*4 iussit *V* (t *in ras.* m^2) 13 exitat *V* 14 esse *V Ven.*4, ipse *P* 15 totum *P* remuisse Vm^1 16 cotiens *V* diuites *V*

quin etiam non iussa parant erumpere dudum
    carmina. quis nolit Caesaris esse liber,
ne ferat indignum vatem centumque lituras,
20   mutandas semper deteriore nota?
tu modo te iussisse, pater Romane, memento
    inque meis culpis da tibi tu veniam.

III. AVSONIVS LECTORI SAL.

Ausonius genitor nobis, ego nomine eodem: 470 (V)
    qui sim, qua secta stirpe lare et patria,
adscripsi, ut nosses, bone vir, quicumque fuisses,
    et notum memori me coleres animo.
5 Vasates patria est patri: gens Haedua matri
    de patre, Tarbellis set genetrix ab Aquis:
ipse ego Burdigalae genitus: divisa per urbes
    quattuor antiquas stirpis origo meae.
hinc late fusa est cognatio. nomina multis
10   ex nostra, ut placitum, ducta domo veniant.
derivata aliis, nobis ab stemmate primo
    et non cognati, sed genetiva placent.
set redeo ad seriem. genitor studuit medicinae,
    disciplinarum quae dedit una deum:
15 nos ad grammaticen studium convertimus et mox
    rhetorices etiam quod satis attigimus.
nec fora non celebrata mihi, set cura docendi
    cultior et nomen grammatici merui,
non tam grande quidem, quo gloria nostra subiret
20   Aemilium aut Scaurum Berytiumve Probum,
sed quo nostrates, Aquitanica nomina, multos
    conlatus, set non subditus aspicerem:
exactisque dehinc per trina decennia fastis
    deserui doctor municipalem operam
25 aurea et Augusti palatia iussus adire
    Augustam subolem grammaticus docui,
mox etiam rhetor. nec enim fiducia nobis
    vana aut non solidi gloria iudicii.

19 sq. Mart. I 3, 9 sed tu ne totiens domini patiare lituras 21 Verg. Aen. VIIII 449 pater Romanus Aen. VI 851 Romane memento 22 Plin. N. H. praef. 4 hanc igitur tibi inputabis et in nostra culpa tibi ignosces
III. 13 Paullin. Pell. carm. euch. 113 sed redeo ad seriem

17 parum *P* 20 mu*tandas *V* 21 uixisse *P* 22 Explicit *P*
III. Abhinc Auson[ii] opusc[v]la Ausonius lectori salutē *V*, Ausonius Syagrio suo S. *Scal. volgo* 2 quam sectā *Vm*[1] 3 fuissem *Scal. volgo* 6 teruellus *V corr. Scal.* 8 mẹe *Vm*[1] 10 ut *V s. v.* 12 genitiba *V* (i *pr. ex* e) 15 et mox *add. Vm*[2] 16 et mox retorices *V* s[a]tis *V* (a *m*[2]) 18 nimen *V* (i *ex* o *m*[2]) 20 beritique *V*, Berytiumque *Lugd. volgo*, Berytiumve *Toll*; *an* et Scaurum Berytiumque (*cf. XVI 16, 12; 21, 7*)? 21 aquitanaque *V*, Aquitanica *ed. vetus Fruteri* 22 et non *V*, set non *Vin.*, non et *Scal. volgo* 24 *adserui *V corr. Brandes* 26 augus**tam *V* 27 retor *V* 28 una *V corr. Lugd.*

cedo tamen fuerint fama potiore magistri,
30 dum nulli fuerit discipulus melior.
Alcides Atlantis et Aeacides Chironis,
paene Iove iste satus, filius ille Iovis,
Thessaliam Thebasque suos habuere penates:
at meus hic toto regnat in orbe suo.
35 cuius ego comes et quaestor et culmen honorum,
praefectus Gallis et Libyae et Latio,
et prior indeptus fasces Latiamque curulem,
consul collega posteriore fui.
hic ego Ausonius: sed tu ne temne, quod ultro
40 patronum nostris te paro carminibus.

AVSONIVS SYAGRIO.

Pectoris ut nostri sedem colis, alme Syagri,
communemque habitas alter ego Ausonium:
sic etiam nostro praefatus habebere libro,
differat ut nihilo, sit tuus anne meus.

IIII. EPHEMERIS

ID EST TOTIVS DIEI NEGOTIVM.

1.

Mane iam clarum reserat fenestras, 151
iam strepit nidis vigilax hirundo: (*V*)
tu velut primam mediamque noctem,
Parmeno, dormis.

5 dormiunt glires hiemem perennem,
sed cibo parcunt: tibi causa somni,
multa quod potas nimiaque caedis
mole saginam.

inde nec flexas sonus intrat aures
10 et locum mentis sopor altus urget
nec coruscantis oculos lacessunt
fulgura lucis.

IIII. **1.** 1 Pers. III 1 sq. iam clarum mane fenestras intrat 3 Hor. Carm. I 25, 7 sq. noctes, Lydia, dormis 5 Mart. XIII 59, 1 tota mihi dormitur hiems 7 Plaut. Mostell. I 1, 62 (65) saginam caedite (Symm. I 7, 2 caedundae saginae) 10 Hor. Carm. I 24, 5 perpetuus sopor urguet

31 chi(ce)ronis *V* (ce m^2) 32 sat*(y)s *V* (i *eras.*) 33 thebas*que *V* 35 ego et *Heinsius* 36 praefectis *V corr. Lugd.* lybiae *V* *post v. 40 litt. mai.* Ausonius Suagrio *V* 43 abe(be)re *V* (be m^2) 44 micilo *Vm*¹
IIII. **1.** Incipit ephe(me)ris id est toti(v)s diei negotiū *V* 4 (*et* 20) parmino *V* 5 perennem *V* (m *eras.*) 7 tendis *V*, caedis *Toll* 12 solis *Markland*

annuam quondam iuveni quietem,
noctis et lucis vicibus manentem,
15 fabulae fingunt, cui Luna somnos
continuarit.

surge, nugator lacerande virgis,
surge, ne longus tibi somnus, unde
non times, detur: rape membra molli,
20 Parmeno, lecto.

fors et haec somnum tibi cantilena
Sapphico suadet modulata versu.
Lesbiae depelle modum quietis,
acer iambe.

2. PARECBASIS.

Puer, eia, surge et calceos
et linteam da sindonem.
da, quidquid est, amictui
quod iam parasti, ut prodeam.
5 da rore fontano abluam
manus et os et lumina.
pateatque fac sacrarium
nullo paratu extrinsecus.
pia verba, vota innoxia
10 rei divinae copia est.
nec tus cremandum postulo
nec liba crusti mellei — 152 (V)
foculumque vivi caespitis
vanis relinquo altaribus.
15 deus precandus est mihi
ac filius summi dei,
maiestas unius modi,
sociata sacro spiritu.
et ecce iam vota ordior
20 et cogitatio numinis
praesentiam sentit pavens —
pavetne quicquam spes, fides?

3. ORATIO.

Omnipotens, solo mentis mihi cognite cultu, — 153 (VCIIω)
ignorate malis et nulli ignote piorum:
principio extremoque carens, antiquior aevo,
quod fuit aut veniet; cuius formamque modumque

---

17 sqq. Hor. Carm. III 11, 37 sqq. surge . . . surge, ne longus tibi somnus, unde non times, detur
2. 11 Tibull. I 7, 53 sq. tibi dem turis honores, libem et Mopsopio dulcia mella favo 13 Hor. Carm. I 19, 13 vivum . . . caespitem
3. 1 Paulin. 4, 1 Omnipotens genitor rerum

---

13 condā *V* 22 saffico *V* 23 lesbii *V*, Lesbiae *Scal.* modu[lu]m *V* (lu m^2)
2. It̄ parecbasis [a] saffico (a m^2) addimetrū *V* (*in mg.* m^2 Mtr iambicoquaternario; *in mg. imo* m^2 Quę mei causa fuerit) 5 fonteno *V* (*corr.* m^1) 6 hos *V* 13 caespitis *V* (a *eras.*) 16 hac *V* (h *del.* m^2) 18 spiritui *V*, spiritu *Vin.* 22 *in mg. m. alt. in ras.* *V* (m^1 ....d(b?)..th(b?)o...) qicquam *V* spes *susp.*; *nisi forte plura etiam immutavit corrector*
3. Oratio *V*, Oratio matutina Ausonii ad deum omnipoten em *C*, Incipit oratio scī Ausoni *Π*, Item incipit praecatio matutina ad omnipotentem deum λ, Precatio matutina ad omnipotentem deum *TpvE et Ambros. F 36 sup. f. 81ʳ* (α), Precatio ad nepotem *mu*, Ausonii poetę oratio matutina *Marc. App. cl. XIIII 230 f. 1ʳ* (σ), Decii Magni Ausonii precatio matutina ad omnipotentem deum *Vratislaviensis IIII F 36 f. 102* (*w*), Ad deum omnipotentem precatio *Reginensis 29 f. 261ᵛ* (r); *vv. 58—78 in* p^3, *v. 58 in mg. adscriptum* oratio
1 Om̄np̄ts *V* solo mentis mihi cognite (og m^2) cultu (cultŏ *Π*) *VΠ*, quem mente colo pater unice rerum *Cω* (rex *T*)

5 nec mens conplecti poterit nec lingua profari:
cernere quem solus coramque audire iubentem
fas habet et patriam propter considere dextram
ipse opifex rerum, rebus causa ipse creandis,
ipse dei verbum, verbum deus, anticipator
10 mundi, quem facturus erat: generatus in illo
tempore, quo tempus nondum fuit: editus ante
quam iubar et rutilus caelum inlustraret Eous:
quo sine nil actum, per quem facta omnia: cuius
in caelo solium, cui subdita terra sedenti
15 et mare et obscurae chaos insuperabile noctis:
inrequies, cuncta ipse movens, vegetator inertum:
non genito genitore deus, qui fraude superbi
offensus populi gentes in regna vocavit,
stirpis adoptivae meliore propage colendus:
20 cernere quem licuit proavis, quo numine viso
et patrem vidisse datum: contagia nostra
qui tulit et diri passus ludibria leti
esse iter aeternae docuit remeabile vitae:
nec solam remeare animam, sed corpore toto
25 caelestes intrare plagas et inane sepulcri
arcanum vacuis adopertum linquere terris.
Nate patris summi nostroque salutifer aevo,
virtutes patrias genitor cui tradidit omnes,
nil ex invidia retinens plenusque datorum,
30 pande viam precibus patriasque haec perfer ad aures.
Da, pater, invictam contra omnia crimina mentem
vipereumque nefas nocituri averte veneni.
sit satis, antiquam serpens quod perdidit Evam
deceptumque adiunxit Adam: nos sera nepotum
35 semina, veridicis olim praedicta prophetis,
vitemus laqueos, quos letifer inplicat anguis.
pande viam, quae me post vincula corporis aegri
in sublime ferat, puri qua lactea caeli

---

5 Paulin. 33, 16 quae nec mens humana capit nec lingua profari 9 Ev. Ioann. 1, 1 13 Ev. Ioann. 1, 3 14 Ev. Matth. 5, 34 sq. neque per caelum, quia thronus dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius 18 Paul. ad Rom. 9, 9 sqq. 19 ibid. 11, 17 sq. 20 sq. Ev. Ioann. 14, 9 qui videt me, videt et patrem 31 Paullin. Pell. carm. euch. 602 da precor intrepidam contra omnia tristia mentem

---

5 complecti (completi *T*) *Cω* 6 contraque *C* 7 propius *T* dexteram *C* *vv.* 8—16 (*incl.*) *om. ω* 8 causa ipe *C* 9 uerbum *ante* deus *om. Π* antecipator *C* (e *in* i *mut.*) 11 tempore *V* (*m*2 *in ras.*) editur *V*, ed*itus *Π*, aeditus *C* 12 illustraret *C* 13 s^in^e (in *m*2) nil actum *V* (nil ac *m*2 *in ras.*) 14 sedenti Ė *Π* 15 cahos *V* *post* noctis *in Π* īrequies *eras.* 16 cunctis *Π* 17 genitoṛẹ genitore *T* 18 regno *Π* 19 styrpis *Π* adobtiuę *V* (b *m*2 *in ras.*) 20 nomine *T*, nǒmine *l* 21 datum *V* (datur *m*2) 22 dira pasuus *Π* (u *pr. in* s *mut. m*2) laeti *Πλ*, loeti *C* 23 i*ter *V* (n *cras.*) iter] et *Π* uita *Π* *in vv. 24—29 ultimis scriptura evanida in V refecta est m*2 24 solum *Π* 25 intrareplagas *V* (rep *m*2 *in ras.*) sepulchri *ΠCTλ* 26 archanàm *C* 28 oms̄ *ΠT*, omnis *χ*, omnes *cet.* 29 nihil *Π* 30 haec *om. Π* defer *T* at *V* (d *m*2) 32 que *om. Π* auertere ueni *Π* aueṣ^r^te *C* 33 antiquus *Bolt* (*cf. Apoc. XII 9* serpens antiquus) prodidit *ΠCω* aeu^v^am *V*, aeuam *C* 34 adiuncsit *V*, infecit *C* separare potū *Π* nepotam *T* (um *corr.*) 35 ueredicis *Π* olim *V*, aetas *ΠCω* profetis *V* 36 loetifer *C*, laetifer *Tλ*, leo fer *Π* implicat *ΠCω* 37 qua *Cω* 38 ferat *V*, fera *Π*, ferar *Tmu*, feram *cet.*

semita ventosae superat vaga nubila lunae,
40 qua proceres abiere pii quaque integer olim
raptus quadriiugo penetrat super aëra curru
Elias et solido cum corpore praevius Enoch.

Da, pater, aeterni speratam luminis auram,
si lapides non iuro deos unumque verendi
45 suspiciens altare sacri libamina vitae
intemerata fero: si te dominique deique
unigenae cognosco patrem mixtumque duobus,
qui super aequoreas volitabat spiritus undas.
da, genitor, veniam cruciataque pectora purga,
50 si te non pecudum fibris, non sanguine fuso
quaero nec arcanis numen coniecto sub extis:
si scelere abstineo errori obnoxius et si
opto magis quam fido bonus purusque probari.
confessam dignare animam, si membra caduca
55 execror et tacitum si paenitet altaque sensus
formido excruciat tormentaque sera gehennae
anticipat patiturque suos mens saucia manes.
da, pater, haec nostro fieri rata vota precatu.
nil metuam cupiamque nihil: satis hoc rear esse,
60 quod satis est. nil turpe velim nec causa pudoris
sim mihi. non faciam cuiquam, quae tempore eodem
nolim facta mihi. nec vero crimine laedar,
nec maculer dubio: paulum distare videtur
suspectus vereque reus. male posse facultas
65 nulla sit et bene posse adsit tranquilla potestas.
sim tenui victu atque habitu, sim carus amicis
et semper genitor sine volnere nominis huius.
non animo doleam, non corpore: cuncta quietis
fungantur membra officiis, nec saucius ullis
70 partibus amissum quicquam desideret usus.

---

48 Genes. I 1, 2 et spiritus dei ferebatur super aquas 57 Verg. Aen. VI 743 quisque suos patimur manis 59 sqq. Mart. X 47, 3 sqq. Paulin. 4, 8 sqq. 64 sq. Paulin. 4, 6 sq. mihi male velle facultas nulla sit ac bene posse adsit tranquilla potestas

---

39 nĕbŭla C (i s. v.) uentosę superat *V* (sę sup *m2 in ras.*) uaga uentos lumina lunae *Π* lumina *Lugd.* (*in mg.*) *Scal. volgo* 40 quam proceres *V* (res *in ras. m2*) pro ceris abiero *Π* quaq[s] *V* (ā *m2*) 41 *om. T* aera *VCλσ*, aerae *Π*, aethera *cet.* 42 HElias *V* (H *m2*), aelias *Π*, elias *v*, helias *cet.*, Helia *L. Mueller* enoc *Π*, aenohc *C* 43 spiratam *V* aeternis paeratam *Π* numinis *T* auream *C*, auram *λ* (ho *m2*), aram *T* 44 inro *Π*, iurĕ[o] *C* 45 sacrę *TασwE* 47 unigenĕ *C* patrem *C* (t *eras.*) mixteque *Tσ*, mixtumque *cet.*, missumque *Graevius* 49 cruciatque *Π* pecctora *C* 50 pecodum *V* frebris *Π* 51 arc[h]anis *V* (h *m2*), arcanis *Π*, archanis *C*, ne carnis *λ*, nec carnis *cet.* exitis *Π* 52 sceleri *T*, scilere *Π* (*corr. m1*) ab[s]tineo *Π* (s *post add.*) errorique *Accursius* (*ex vet. cod.*) et si *V* (*m2 in ras.*) 53 obto *VΠ* quan *Π* probprobari *Vm1* 55 exse[c]ror *V* (c *s. v. m2*) *Π* poenitet *T* 56 sere hennae *Π*, ge[h]ennę *V* (h *m2*) 57 anticipant *V*, anticipiat *Π* 58 hoc *Tλ*, huic *Eawr* 59 rera *Π* 61 sit *Π* non *V*, nec *cet.* 64 mala *V* 65 et] at *Graevius volgo* 66 adque *V* amicus *Π* 67 uolnere *λ*, uulnere *cet.* nominis huius *V* (s h *m2 in ras.*) 68 animae *λ* cuncta *V* (c *alt. del.*) 69 suacius *Π*, sauci[v]s *C* (v *post add.*) 70 pastibus *C* (*corr. m1*) a[d]missum *V* (d *m2*)

pace fruar, securus agam, miracula terrae
nulla putem. suprema diei cum venerit hora,
nec timeat mortem bene conscia vita nec optet.
purus ab occultis cum te indulgente videbor,
75 omnia despiciam, fuerit cum sola voluptas
iudicium sperare tuum. quod dum sua differt
tempora cunctaturque dies, procul exige saevum
insidiatorem blandis erroribus anguem.
haec pia, sed maesto trepidantia vota reatu,
80 nate, aput aeternum placabilis adsere patrem,
salvator, deus ac dominus, mens, gloria, verbum,
filius, ex vero verus, de lumine lumen,
aeterno cum patre manens, in saecula regnans,
consona quem celebrant modulati carmina David:
85 et responsuris ferit aëra vocibus Amen.

4. EGRESSIO.

154 (*V*)

Satis precum datum deo.
quamvis satis numquam ⟨a⟩ reis
fiat precatu numinis.
habitum forensem da, puer.
5 dicendum amicis est have
valeque, quod fit mutuum.
quod cum per horas quattuor
. . . .
inclinet ad meridiem,
9 monendus est iam Sosias.

5. LOCVS INVITATIONIS.

155 (*V*)

Tempus vocandis namque amicis appetit.
ne nos vel illi demoremur prandium,
propere per aedes curre vicinas, puer.
scis ipse, qui sint: iamque dum loquor, redi.
5 quinque advocavi. sex enim convivium
cum rege iustum, si super, convicium est.
abiit: relicti nos sumus cum Sosia.

---

72 Tibull. I 1, 59 suprema mihi cum venerit hora 73 Mart. X 47, 13 summum nec metuas diem nec optes 84 sq. Paulin. 6, 22 sq., 17, 113 sqq.

5. 5 sq. Iul. Cap. Ver. 5, 1 cum sit notissimum dictum de numero convivarum: septem convivium, novem vero convicium

---

71 fraias *Π* 72 diei cū *V* (qū m^2), diei cum *Π*, dī cum *C*, dij cum *λp*³, dijs cum *T* (i *ex* a m^1, *in mg.* dijs), dehinc ubi *σ*, mihi cum *cet. volgo* 73 ob*tet *V* 74 ocultis cū *V* (qū m^2) 75 dispiciam *V* (de m^2) *Π* cū *V* (qᵛū m^2) uolūtas *V* 77 cuntaturque *V*, cunctanturque *Cλ* exiges aeuum *Π*, exiᵐe (m *post add.*) seuum *C* scaeuo *T*, saeuo *λ* 79 sed] nec *Tσ* reatu *V* (u m^2 *in ras.*) 80 nate *VΠ*, christe *cet.* aput *V*, apud *cet.* asse *Π*, assere *Cω* 81 saluator mens *T* 82 uerbo *Π* uerum *ω* 83 patere *C* (*corr.* m^2) 84 mistica quem *Π* modolati *Π* consona (cònsonat *T*) quem celebrat modulato carmine plebes *Cω* (*in C hunc versum excipit alter* consona quem celebrant modulati carminẹa Dauid) 85 aethera *σ* ἀμήν *pv*, *om. mu* EXpŁ *C*, finit precatio matutina *λ*, hec Decius Magnus Ausonius dixit *r*

4. *in mg.* m^2 mtro iābico quaternario *V* 1 praecun *V* 2 *et* 3 numquam rei . . . numini *Gronov volgo* 2 reis *V*, a reis *Axt* 3 precatus *Baehrens* 4 aditum *V* (b m^2) 5 habe *V* (*m. rec. in mg.* aue) 6 ualdeque *V* (d *eras.*) *post 7 intercidisse quaedam intellexit Vin.* sol cum *Bondamus*

5. *in mg.* m^2 It̄ senarium *V* 2 illiˢ *V* (s m^2) 3 curre** uiᶜⁱnas *V* (ci m^2) 4 iāq. ᵈᵘᵐ* locor *V* (dum m^2)

6. LOCVS ORDINANDI COQVI.

Sosia, prandendum est. quartam iam totus in horam — 156
sol calet: ad quintam flectitur umbra notam. — (*V*)
an vegeto madeant condita opsonia gustu
(fallere namque solent), experiundo proba.
5 concute ferventes palmis volventibus ollas,
tinge celer digitos iure calente tuos,
vibranti lambat quos umida lingua recursu.
. . . .

7.

. . . .
quadrupedum et volucrum vel cum terrena marinis — 157
monstra admiscentur, donec purgantibus euris — (*V*)
difflatae liquidum tenuentur in aëra nubes.
nunc fora, nunc lites, lati modo pompa theatri
5 visitur et turmas equitum caedesque latronum
perpetior: lacerat nostros fera belua vultus
aut in sanguinea gladio grassamur harena.
per mare navifragum gradior pedes et freta cursu
transilio et subitis volito super aëra pinnis.
10 infandas etiam veneres incestaque noctis
dedecora et tragicos patimur per somnia coetus.
perfugium tamen est, quotiens portenta soporum
solvit rupta pudore quies et imagine foeda
libera mens vigilat: totum bene conscia lectum
15 pertractat secura manus: probrosa recedit
culpa tori et profugi vanescunt crimina somni.
cerno triumphantes inter me plaudere: rursum
inter captivos trahor exarmatus Alanos.
templa deum sanctasque fores palatiaque aurea
20 specto et Sarrano videor discumbere in ostro:
et mox fumosis conviva accumbo popinis.
Divinum perhibent vatem sub frondibus ulmi

---

7. 11 Soph. Oed. Tyr. 981 sq. (?) 20 Verg. Georg. II 506 Sarrano dormiat ostro Aen. I 700 stratoque super discumbitur ostro 22 sq. Verg. Aen. VI 283 sq. ulmus opaca ingens, quam sedem Somnia volgo vana tenere ferunt foliisque sub omnibus haerent

---

6. quoqui *V* 3 uegito *V* obsonia *V* 5 uol^v^entibus *V* (v *m*2) 6 ting^v^e *V* 7 lābant *V* (n *eras.*) recursus *V*, recursu *Scal.* Hic minus abet finem cause superis et initium sequentis ephemeris *V in mg. m*2; *folium intercidit in codice archetypo*

7. 4 lati *V* (i *m*2) teatri *V* 7 crassamur arena *V* 8 mare *V* (r *m*2 *in ras.*) 11 gradicos *V* (tragicos *m*2) 12 cotiens *V* 14 cons^c^ia *V* (c *m*2) 15 secedit *V* (*corr. m*2) 16 profugi *V* (i *m*2 *in ras.*) man^v^scuū *V* (mun^v^squū *m*2), minuiscunt *Scal. volgo*, manascunt *Peiper*, vanescunt *Goetz* 17 cerno*triūfantes *V* 18 traor *V* 20 uideor *V* (r *add. m*2) 22 peri*bent *V* fontibus *V*, frondibus *Lugd.*

vana ignavorum simulacra locasse soporum
et geminas numero portas: quae fornice eburno
25 semper fallaces glomerat super aëra formas:
altera, quae veros emittit cornea visus.
quod si de dubiis conceditur optio nobis,
deesse fidem laetis melius quam vana timeri.
ecce ego iam malim falli. nam, dum modo semper
30 tristia vanescant, potius caruisse fruendis
quam trepidare malis. satis est bene, si metus absit.
sunt et qui fletus et gaudia contraversum
coniectent varioque trahant eventa relatu.
ite per obliquos caeli, mala somnia, mundos,
35 inrequieta vagi qua difflant nubila nimbi,
lunares habitate polos. quid nostra subitis
limina et angusti tenebrosa cubilia tecti?
me sinite ignavas placidum traducere noctes,
dum redeat roseo mihi Lucifer aureus ortu.
40 quod si me nullis vexatum nocte figuris
mollis tranquillo permulserit aëre somnus,
hunc lucum, nostro viridis qui frondet in agro
ulmeus, excubiis habitandum dedico vestris.

V. EGLOGARVM ⟨LIBER⟩.

1. DE NOMINIBVS SEPTEM DIERVM.

Nomina, quae septem vertentibus apta diebus — 372 (*V*)
annus habet, totidem errantes fecere planetae,
quos indefessa volvens vertigine mundus
signorum obliqua iubet in statione vagari.
5 primum supremumque diem radiatus habet Sol.
proxima fraternae succedit Luna coronae.
tertius adsequitur Titania lumina Mavors.
Mercurius quarti sibi vindicat astra diei.
inlustrant quintam Iovis aurea sidera zonam.
10 sexta salutigerum sequitur Venus alma parentem.
cuncta supergrediens Saturni septima lux est.
octavum instaurat revolubilis orbita Solem.

24 sq. Verg. Aen. VI 893 sqq. sunt geminae Somni portae; quarum altera fertur cornea, qua veris facilis datur exitus umbris, altera candenti perfecta nitens elephanto, sed falsa ad caelum mittunt insomnia manes   42 Catull. fr. 3 B. hunc lucum tibi dedico

28 d^{e}esse *V* (e m^2)   29 mallim (l *alt.* m^2, i m^2 *in ras.*) falli (i m^2 *in ras.*) *V*   31 si** *V*   32 controuersorum *V*, controversa *Scal. volgo*, contraversum *ego*   34 oblicos *V*   37 lumina *V*m^1 38 ignauas *V* (ig *in ras.* m^2)   41 somnos *V*, somnus *Lugd.*   42 lucū *V* (- m^2)   43 finit *V* m^2
V. **1.** Incpt eglogaꝝ de nominibus septē dieꝝ *V*   6 lunae *V* (e *eras.*)

2. MONOSTICHA DE MENSIBVS.

Primus Romanas ordiris, Iane, kalendas. 376
Februa vicino mense Numa instituit. (*VR*)
Martius antiqui primordia protulit anni.
fetiferum Aprilem vindicat alma Venus.
5 maiorum dictus patrum de nomine Maius.
Iunius aetatis proximus est titulo.
nomine Caesareo Quintilem Iulius auget.
Augustus nomen Caesareum sequitur.
autumnum, Pomona, tuum September opimat.
10 triticeo October faenore ditat agros.
sidera praecipitas pelago, intempeste November.
tu genialem hiemem, feste December, agis.

3. ITEM DISTICHA.

Iane nove, primo qui das tua nomina mensi, 377
Iane bifrons, spectas tempora bina simul. (*V*)
post superum cultus vicino Februa mense
dat Numa cognatis manibus inferias.
5 Martius et generis Romani praesul et anni
prima dabas Latiis tempora consulibus.
Aeneadum genetrix vicino nomen Aprili
dat Venus: est Marti namque Aphrodita comes.

2. 12 Verg. Georg. I 302 genialis hiemps **3.** 7 Lucr. I 1 Aeneadum genetrix (cf. e. 34, 2)

---

2. *cf. Riese A. L. 639. C = Caroliruhensis 167 saec. VIIII f. 13^v. D = Durlacensis 36 F scriptus a. DCCCL, f. 38^v—49^v. F = Valencenensis 330 (bis) saec. X f. 76^v. H = Harleianus 3091 saec. X f. 139^v. K = Coloniensis 186 f. 119^r saec. VIIII—X. L = Leidensis Scal. 38 saec. XI—XII f. 16. O = Oxoniensis coll. S. Ioann. Bapt. XVII saec. XI f. 16. P = Paris. 7886 saec. VIIII—X f. 36^r. P^2 = Paris. 5443 saec. VIIII f. 146^v. U = Urbinas 290 saec. X—XI f. 32^r. V^2 = Voss. quart. 86 saec. VIIII f. 91^v. X = Reginens. 123 saec. XI f. 28^v. σ = cod. S. Galli 251 saec. VIIII f. 16^r. $σ^2$ = cod. S. Galli 397 saec. VIIII f. 34^v. M = Meermannianus saec. XI.* — Monostica de mensibus *V*, Monostica *D*, De mensibus anni *L*, *nullum lemma* CV^2 *et P*, *in quo* Arati quę uidentur *adscriptum*, Versus (Versọs *X*, Item uersus *U*) de singulis mensibus *R cet.* 1 primăs *O* romanis *H* ordinis *K*, ordiñis *X* 2 febroa PLV^2, februo P^2, febria *H* mense (*bis*) *R* numina *U* 3 antiqui** *V* anni protulit anni *K* 4 fetiferum *V* (ferum *in ras.* m^2), fec. *X*, foet. *cet.* aprelem *FX* uendicat *R* (ė) *LO* 5 dictis *X* 6 estatis *LO* titulus *O* 7 nomin^e *V* (e m^2) caesarea PV^2, cessareo *C* iunius *R*, iulias P^2 auget *om. U* augustus adornat *O* (*om.* Iulius) 8 aūg *C*, agustus *R*, ausgustus *K* caesarium *L* sequitur] auget sequitur *H* 9 autūnū *V*, autunnum *R*, autunum *U*, autumnus *DF* pomana $HKσ^2$, poma na *CUM*, pom na *X*, nam poma PP^2RV^2 pomane tuus *F*, pomisque suum *L*, pomis natum *O*, poma maturus *D* tū *V* (tuum m^2), tuum *K* (u *alt. ex* ti ?), tum *U* (*corr.* m^1) septembre $CDFKP^2σσ^2M$, septimbre *X* opimat *V* (ȯ) *LO*, uegitat *F*, uegetat *DH*, uegitet *P*, gitat P^2, uigetit *K*, uegitat *cet.* 10 trỉticeo *V*, iriticco *P*, triceo *F*, triticio $σ^2$ octuber *V*, october *L*, octember *C*, obtimber V^2, octimber *cet.* fenore *VOXσ*, fęnore *P*, foenore *cet.* dictat *R* agros] egeno *X* 11 sydera PV^2 praecipites *X* pylago *CX* intemp*este *V* (t *eras.*), intempsta *R*, intempesta $CDFHKP^2UV^2σσ^2$, intempestate *O* (*om.* pelago) nouēuer *V* (nobēber m^2), nouenber *U*, nouembris *O* 12 tu . . . agis *V* (*in quo* m^1 *est* iemem), unde december amat te genialis hiemps *D* (*A. L. 394, 12*), imbrifer (ymbrifer *FKUM*) ast (∸ *C*, tast V^2, Vmbrăferaē P^2) mensis tumque december (decimber *X*) adest *cet.*

3. diticha *V* 2 spectans *Lugd. volgo* 8 afrodicta *V*

Maia dea an maior, Mai, te fecerit aetas,
10 ambigo: sed mensi est auctor uterque bonus.
Iunius hunc sequitur duplici celebrandus honore,
seu nomen Iuno sive Iuventa dedit.
inde Dionaeo praefulgens Iulius astro
aestatis mediae tempora certa tenet.
15 Augustus sequitur cognatum a Caesare nomen,
ordine sic anni proximus, ut generis.
nectuntur post hos numerumque ex ordine signant:
September, Bacchi munere praela rigans,
et qui sementis per tempora faenore laetus
20 October cupidi spem fovet agricolae,
quique salo mergens sollemnia signa November
praecipitat, caelo mox reditura suo.
concludens numerum genialia festa December
finit, ut a bruma mox novus annus eat.

4. DE TRIBVS MENSTRVIS MENSVVM.

Bis senas anno reparat Lucina kalendas, 379
et totidem medias dat currere Iuppiter idus, (*V*)
nonarumque diem faciunt infra octo secundi.
haec sunt Romano tantum tria nomina mensi,
5 cetera per numeros sunt cognomenta dierum.

5. QVOTENI DIES SINT MENSVVM SINGVLORVM.

Inplent tricenas per singula menstrua luces 378
Iunius Aprilisque et cum Septembre November. (*V*)
unum ter denis cumulatius adde diebus
per septem menses, Iani Martisque kalendis
5 et quas Maius agit, quas Iulius Augustusque
et quas October positusque in fine December.
unus erit tantum duodetriginta dierum,
quem Numa praeposito voluit succedere Iano.
sic ter centenis decies accedere senos
10 quadrantemque et quinque dies sibi conputat annus.

---

3. 13 Verg. Ecl. VIIII 47 ecce Dionaei processit Caesaris astrum 20 Verg. Georg. I 47 sq.

---

9 maiā *V*, Maï *Lugd.*, Maium *Heinsius* 11 dupplici *V* 12 sibe iumenta *V* (iubenta *m*2) 18 bacci *V* 19 fenore *V* 20 octuber *V* 24 annu^s *V* (s *m*2)
4. mensuum *V* (u *pr. in ras.*), mensium *Lugd. volgo* 3 infra] intra *Mommsen* 4 romana *V* (*corr. m*2) 5 numero^s *V* (s *m*2)
5. d^ie^ssint *V* (i *et* s *m*2) mensium *Lugd. volgo* 3 terrenis *V* (*corr. m*2) 5 agit q^va^s *V* (s *m*2) 6 octuber *V* 10 quadrātemq^vem *V* (*corr. m*2)

6. QVO MENSE QVOTAE NONAE VEL IDVS SINT.

At nonas modo quarta aperit, modo sexta refert lux. 380
sexta refert Mai Octobris Martisque recursu (*V*)
et qui solstitio sua tempora Iulius infert.
cetera pars mensum quartis est praedita nonis:
5 omnes vero idus octava luce recurrunt.

7. QVOTAE KALENDAE SINT MENSVVM SINGVLORVM.

Post idus, quas quisque suas habet ordine mensis, 381
diversae numero redeunt variante kalendae, (*V*)
dum . . . . rursumque iterumque vocantur,
ut tandem optati procedant temporis ortus.
5 ter senis unoque die genialia festa
porrigit ut Ianum arcessat nova bruma morantem.
hoc numero mensisque Numae redit autumnique
principium referens Bacchi September alumnus.
Iulius et Maius positusque in fine December
10 Octoberque die revocatur tardius uno.
inde die redeunt minus uno, quattuor ultra,
quos numero adiciam, Sextilis, Iunius atque
Aprilis, post quos paenultima meta November.
ter quinis unoque die, Iunonie Mavors,
15 ut redeas referasque exordia prima, cieris.
hoc numero ad plenum vertens reparabitur annus.

8. RATIO DIERVM ANNI VERTENTIS.

Nonaginta dies et quattuor ac medium Sol 371
conficit, a tropico in tropicum dum permeat astrum, (*V*)
octipedem in Cancrum Phryxeo ab Ariete pergens.
hoc spatio aestivi pulsusque et meta diei.
5 semidiemque duosque dies deciesque novenos
a Cancro in Chelas aequatae tempora noctis
atque dii cursu peragit Sol aureus altero,
autumni aestatisque simul confinia miscens.

---

6. 1 at *V* (t *in ras.* m^2) 2 maii (i *pr. in* i *longam mut.* m^2) octubris *V* 3 sol*stitio *V* (i *eras.*) mens*ū̇ *V* (u *eras.*)

7. mensium *Lugd. volgo* 1 ordinē̇ *V* 2 kalendę *V* (dę m^2 *in ras.*) 3 iterum que *V* (*litt. duar. spatium*) *lacunam, quae volgo post* iterumque *statuitur, explevit Lugd. his verbis* expleto mense, *Gronov* sequenti a mense; *mihi contra post* dum *quaedam videntur excidisse*; vertente anno *supplet Mommsen* 4 obtati *V*, oblati *Lugd. volgo* ortu *V*, ortus *Gronov* 6 brū[m]a *V* (u *in ras.* m^2, *virgula supra* u *del.* m *add.* m^2) 8 bacci* *V* (s *eras.*) 10 octuberq[s] *V* (*corr.* m^2) 11 rediunt *V* 12 adque *V* 13 moeta nober *V* (nobember m^2)

8. 1 hac *V* 3 cacrum *V* (ā m^2) frixeo *V* 4 meta *V* (mę̄ta m^2) 6 c[h]elas *V* (h m^2) 7 adque *V* 8 simul *V* (i *add.* m^2)

unde autumnales transcurrens ordine menses
10 ad tropicum pergit signum gelidi Capricorni,
octo dies decies octonis insuper addens
quadrantemque diei, quinto qui protinus anno
mense Numae extremo nomen capit embolimaei.
inde ad Agenorei festinans cornua Tauri,
15 scandit Lanigeri tropicum Sol aureus astrum,
nonaginta dies decreto fine cohercens.
hic tibi circus erit semper vertentibus annis
ter centum ac senis decies et quinque diebus.

9. IN QVO MENSE QVOD SIGNVM SIT AD CVRSVM SOLIS.

Principium Iani sancit tropicus Capricornus. 382
mense Numae in medio solidi stat sidus Aquari. (*V*)
procedunt duplices in Martia tempora Pisces.
respicis Apriles, Aries Phryxee, kalendas.
5 Maius Agenorei miratur cornua Tauri.
Iunius aequatos caelo videt ire Laconas.
solstitio ardentis Cancri fert Iulius astrum.
Augustum mensem Leo fervidus igne perurit.
sidere, Virgo, tuo Bacchum September opimat.
10 aequat et October sementis tempore Libram.
Scorpios hibernum praeceps iubet ire Novembrem.
terminat Arquitenens medio sua signa Decembri.

10 capricorni* *V* 12 dii *Lugd. volgo* 13 embolismẹi *V* (*virgulam et* i *alt. add.* m^2) 14 agenorei *V* (i m^2) 17 circu^{s} *V* (s m^2), circlus *Baehrens* 18 hac *V* di^{eci}es *V* (e *et* ci m^2)

9. *cf. A. L. 640 R.* *D* = *Durlacensis 36 F f.* 39^r—50^r. *F* = *Valencenensis 330 f. 28 et* 77^v. *L* = *Laurentianus 121* c̄lii̅ *saec. VIIII.* *P* = *Paris. 2772 saec. X f.* 107^v. *R* = *Reginensis 438 saec. X.* R^2 = *Reginensis 1723 saec. XII f.* 62^v. *U* = *Urbinas 290 f.* 33^v. *b* = *Bernens. 417 saec. VIIII f.* 27^r. b^2 = *Bernens. 441 saec. X.* *φ* = *Vindobonens. 3261 f.* 26^v. *M* = *Meermannianus.* — In quo mense *etc.* *V*, It̄ uersus de xii signis *F* (77^v) *ab F f. 28 vix discrepans*, Ausonii de duodecim signis *φ*, De signis et mensibus xii *P*, Itē uers' de duodecim m̄sibus cum suis signis *U*, Versus de duodecim mensibus *M*, Quidam ueterum *Beda de temporum ratione 16*, *nullum lemma DF*(*f.* 28)*LR*R^2*b*b^2. *vv. 4—12 ante 1—3 FPbM Beda* 1 sanccit *D*, sanxit R^2 porcus *R*, trophicus *b* capricornius b^2 2 mens *U* in *del. Buecheler* sole distat *D*, sol distat *U* sydus R^2*φ* sol distat sidere *edd.* aquarii *D*R^2*Ub* 3 *om. F* dupplices *V* marceo *R*, marcia b^2, martio *U* tempore *PRU* 4 respices *L* aprelis *F*, aprilis *U*b^2 prhixeae *V* (rhi *in ras.* m^2), frixee *DFP*R^2*U*b^2, frixeae *LRb* kalendis *U* 5 agenoregi b^2, ageneroi R^2 6 *hic v. legitur in cod. Coloniensi 211* (*Darmstad. 2180 saec. VIIII*) 'huic ergo mensi (Iunio) geminorum signa asscribuntur. unde poeta: Iunius aequatas *etc.*' lacones b^2 7 solistitio *V*, solastitio *b*, soltitio *P*, solsticia *D*, solsticio R^2*U*b^2 cantri *P*, cancro *L* (*corr.* m^1) iulias *L* (*corr.* m^1) austrum *UM* 8 agustum *b* perure' b^2 9 *om. R*b^2 sidera *M* tuum *U* baccum *VP*, bachum *FLUb*, bacum R^2 september *D* (p m^2 *in ras.*) 10 octuber *V*, octymber *P*, octimber *DLRUb*b^2 sem̄tis *F*, sementem *b* temporạe *L* 11 scorpios *V*, scorbius *b*, scorpius *cet.*, scorpion *Lugd. volgo* ibernum *V*, hibernam *LR*, hibernus *Toll volgo* precepis *U*, praeces b^2 nobēber *V*, nouenber *U*, nouem̄b *L*, nouimbrē *P*, nouembr *b*, nouembrem *cet.*, November *volgo* 12 arquitenens *V*, architenens *PR*R^2*b*, arcitenens *cet.* media *L*b^2 decem̄b *L*, dec̄br R^2, decī*ber *U*

10. A SOLSTITIO IN AEQVINOCTIVM RATIO.

Sol profectus a teporo veris aequinoctio — 384
post semidiem postque totos nonaginta et quattuor — (*V*)
fervidis flagrans habenis pulsum aestivum conficit.
inde autumnus noctis horas librans aequo lumine
5 octo et octoginta goeris et super trihorio.
. . . .
. . . .
inde floridum reflexis ver revisit oreis
additis ad hos priores goeros geminis orbibus.

11. DE MENSIBVS ET QVATTVOR ANNI TEMPORIBVS.

Aeternos menses et tempora quattuor anni — 375
quattuor ista tibi subiecta monosticha dicent. — (ω)
Martius, Aprilis, Maius sunt tempora veris.
Iulius, Augustus nec non et Iunius aestas.
5 Septembri, Octobri autumnat totoque Novembri.
brumales Ianus, Februarius atque December.

12. DE LVSTRALIBVS AGONIBVS.

Quattuor antiquos celebravit Achaia ludos. — 386
caelicolum duo sunt et duo festa hominum: — (*V*)
sacra Iovis Phoebique, Palaemonis Archemorique,
serta quibus pinus, malus, oliva, apium.

13. DE LOCIS AGONVM.

Prima Iovi magno celebrantur Olympia Pisae. — 387
Parnasus Clario sacravit Pythia Phoebo. — (*V*)
Isthmia Portuno bimaris dicat alta Corinthos.
Archemori Nemeaea colunt funebria Thebae.

---

12. 1 sqq. Anth. Pal. VIIII 357 (ἀδέσποτον, Plan. Ἀρχίου):
Τέσσαρές εἰσιν ἀγῶνες ἀν' Ἑλλάδα, τέσσαρες ἱροί,
οἱ δύο μὲν θνητῶν, οἱ δύο δ' ἀθανάτων·
Ζηνός, Λητοΐδαο, Παλαίμονος, Ἀρχεμόροιο.
ἆθλα δὲ τῶν κότινος, μῆλα, σέλινα, πίτυς.

13. 3 Hor. Carm. I 7, 2 bimarisve Corinthi, *cf.* Ovid. Med. V 407 bimari . . . Corintho

---

10. solistitio *V* 1 teporo *V* (cursu *m. rec.; v. 3* cursum *pro* pulsum *Gronovius et Graevius*) 2 quatuor *V* 3 ex[s]tibū *V* (s m^2) 5 triorio *V* *post v. 5 lacunam significavit Scal.*; *duos intercidisse versus suspicor* 8 reflexit *V*, reflexis *Canter* 9 goeres *V*, goeros *Vin.*

11. De mensibus et quatuor (q[or] *T*) anni temporibus (partibus muv^2) *Tχ*, De temporibus Mp^3 1 et ternos Tp^3 quattuor lvv^2, quatuor *cet.* 2 quattuor lvv^2, quatuor *cet.* monostica∗ *T* (s *eras.*), monostica *cet.* 4 et *T* (*s. v. minio*) 5 octubri p^3 autumnus *Lugd. volgo* decembri (nou) *T*

12. agonibus *V* 1 quat∗uor *V* (t *eras.*) acaia *V* 3 ph[o]ebiq[s] *V* (o m^2)

13. 1 celebratur *V corr. Lugd.* olĩpia *V* 2 parnassus *V* claro *V corr. Lugd.* pytia phebo *V* 3 dicata *V*, dicat alta *Scal.* dicat Acrocorinthos *Vin.*, dicat acta Corinthi *Toll volgo* 4 nemeae *V corr. Scal.* thaebae *V*

14. DE AVCTORIBVS AGONVM.

Primus Olympiacae sacravit festa coronae — 388 (V)
Iuppiter Argivi stadia ad longissima circi.
proximus Alcides Nemeae sacravit honorem.
Isthmia Neptuno data sunt et Pythia Phoebo.

15. QVOD IDEM QVI SACRI AGONES SVNT ET FVNEBRES LVDI HABEANTVR.

Haec quoque temporibus quinquennia sacra notandis — 389 (388, 4)
ancipiti cultu divorum hominumque sepulcri: — (388, 6)
Tantalidae Pelopi maestum dicat Elis honorem, — (V)
Archemori Nemeaea colunt quinquennia Thebae,
5 Isthmia defuncto celebrata Palaemone notum,
Pythia placando Delphi statuere draconi.

16. DE FERIIS ROMANIS.

Nunc et Apollineos Tiberina per ostia ludos — 385
et Megalesiacae matris operta loquar — (V)
Vulcanique dies, autumni exordia primi,
Quinquatrusque deae Pallados expediam
5 et medias idus Mai Augustique recursu,
quas sibi Mercurius quasque Diana dicat:
matronae quae sacra colant pro laude virorum,
Mavortis primi cum rediere dies.
festa Caprotinis memorabo celebria nonis,
10 cum stola matronis dempta tegit famulas:
quattuor illa etiam discretis partibus anni
solstitia et luces nocte dieque pares.
nec Regifugium pulsis ex urbe tyrannis
laetum Romanis fas reticere diem.
15 visne Opis ante sacrum vel Saturnalia dicam
festaque servorum, cum famulantur eri,
et numquam certis redeuntia festa diebus,
compita per vicos cum sua quisque colit,
aut duplicem cultum, quem Neptunalia dicunt
20 et quem de Conso consiliisque vocant?

---

14. 1 olympi*cae *V* (y *ex* i)   3 nemeaeā *V* (eā *an* cā *incertum*) *corr. Lugd.*   *post v. 3 in V legitur carminis sequentis v. 1, quem suo reposui loco*   4 isthimia *V*   pithia phaebo *V*   *post v. 4 legitur carminis sequentis v. 2, quem in illum transtuli locum*

15. funebre *V*   1 *et* 2 *cf. carmen quod antecedit*   1 quinquenia *V*   2 sepultis *V*, sepulcri *ego*   3 helis *V*   4 arcemori nemeae *V corr. Scal.*   5 isthimia *V*   6 pitia *V* delfi *V*

16. feris *V*   5 maii (i *pr. longum*) agustiq[s] *V*   9 caprotin[i]is *V* (i *m*2)   10 demta *V* teget *V volgo*, tegit *Heinsius*   11 quatuor *V*   annis *V*, anni *Lugd.*   15 opes *V*, Opis *Vin.*   16 heri *V*   19 dupplicem *V*

festa haec, navigiis aut quae celebrata quadrigis,
iungunt Romanos finitimosque duces?
adiciam cultus peregrinaque sacra deorum,
natalem Herculeum vel ratis Isiacae:
25 nec non lascivi Floralia laeta theatri,
quae spectare volunt, qui voluisse negant.
nunc etiam veteres celebrantur Equirria ludi:
prima haec Romanus nomina circus habet.
et Dionysiacos Latio cognomine ludos
30 Roma colit, Liber, quae tibi vota dicat.
aediles etiam plebi aedilesque curules
sacra sigillorum nomine dicta colunt.
et gladiatores funebria proelia notum
decertasse foro: nunc sibi harena suos
35 vindicat, extremo qui iam sub fine Decembris
falcigerum placant sanguine Caeligenam.

17. QVINTI CICERONIS HI VERSVS EO PERTINENT, VT QVOD SIGNVM QVO TEMPORE INLVSTRE SIT, NOVERIMVS. QVOD SVPERIVS QVOQVE NOSTRIS VERSIBVS EXPEDITVR.

Flumina verna cient obscuro lumine Pisces 383
curriculumque Aries aequat noctisque dieique, (*V*)
cornua quem condunt florum praenuntia Tauri.
aridaque aestatis Gemini primordia pandunt
5 longaque iam minuit praeclarus lumina Cancer
languificosque Leo proflat ferus ore calores.
post modium quatiens Virgo fugat orta vaporem.
autumni reserat portas aequatque diurna
tempora nocturnis dispenso sidere Libra.
10 ecfetos ramos denudat flamma Nepai.
pigra Sagittipotens iaculatur frigora terris.
bruma gelu glacians iubar est spirans Capricorni,
quam sequitur nebulas rorans liquor altus Aquari.
tanta supra circaque vigent †umi lumina mundi.
15 at dextra laevaque ciet rota fulgida Solis
mobile curriculum et Lunae simulacra feruntur.

---

24 siacae *V corr. Lugd.* 25 t[h]eatri *V* (h *m*2) 29 dionisiacos *V* 30 sibi *V*, tibi *ego*, *Heinsium qui* quis tibi vota dicant *scripserat secutus* 31 aedilis etiam pleui *V* (b *m*2) plebeii etiam *Vin. volgo* 33 prȩlia *V* 34 [h]arena *V* (h *m*2) 36 sanguinem *V* (m *del. m*2)

17. *cf. Riese A. L. 642 lemma in V* 1 flamina *Wakefield* 2 diique *Lugd. volgo* 3 comunt *V*, condunt *Scal.* 6 lāguific[v]sq; *V corr. Pithoeus* 7 modi[c]um *V* (c *m*2), modicum *volgo* 10 et fetos *V*, effetos *Pithoeus*, ecfetos *Riese* dinudat *V* 11 pigra* *V* 12 iubare exspirat *Ianus Helvetius*, iubare spirans *Scal.*, iubare spirat *volgo*, *fortasse* iubare it spirans capricornii *V* 13 quem *Heinsius* licor *V*; *post hunc versum excidisse quaedam conicio* 14 uigent umi *V*, vigent ubi *Scal. volgo*, urgentur *Buecheler* flumina *V*, lumina *Buecheler* 15 ad de‸tera *V corr. Lugd.*

. . . .
squama sub aetherio conspectu torta Draconis
eminet. hunc infra fulgentes Arcera septem
magna quatit stellas, quam servans serus in alta
20 conditur oceani ripa cum luce Bootes.
. . . .

18. HIC VERSVS SINE AVCTORE EST. QVO DIE QVID DEMI DE CORPORE OPORTEAT.

Vngues Mercurio, barbam Iove, Cypride crines. 373 (V)

19. HOC SIC REFELLENDVM.

Mercurius furtis probat ungues semper acutos 374 (V)
articulisque aciem non sinit imminui.
barba Iovi, crinis Veneri decor: ergo necesse est,
ut nolint demi, quo sibi uterque placent.
5 Mavors imberbos et calvos Luna adamasti:
non prohibent comi tum caput atque genas.
Sol et Saturnus nil obstant unguibus. ergo
non placitum divis tolle monostichium.

VI. PRECATIO ⟨AVSONII⟩ CONSVLIS DESIGNATI PRIDIE KAL. IAN. FASCIBVS SVMPTIS.

Iane, veni: novus anne, veni: renovate veni, Sol, 332 (Edyll. VIII) (V)
consulis Ausonii Latiam visure curulem.
ecquid ab Augusta nunc maiestate secundum
quod mireris habes? Roma illa domusque Quirini
5 et toga purpurei rutilans praetexta senati
hoc capite aeternis signat sua tempora fastis.
anne, bonis coepte auspiciis, da vere salubri
apricas ventorum animas, da roscida Cancro

VI. 8 Verg. Georg. I 100 umida solstitia atque hiemes orate serenas, agricolae

---

Qui secuntur vv. 17—20 fragmentum sunt carminis nullo vinculo cum Q. Ciceronis versibus coniuncti 17 aeterno *V*, arctoo *Scal.*, aetherio *Heinsius* 18 inter *V*, infra *Buecheler* fulgentem sidera *Scal. volgo* 19 stellās *V*, stellas *Canter* 20 conditor . . . ripas . . . bootis *V corr. Canter*

18. cripride *V* (*corr.* m^2)

19. 1 furti *V*, furtis *Toll*, furto *ed. Ianssoniana a. 1629 volgo* 4 nollent *V*, nolint *Toll* placet *Lugd. volgo* 5 mauors *V* (auors m^2 *in ras.*) imberuos *V*, imberbes m^2 *volgo* 6 proibent *V* comi *V* (ō m^2) adque *V* 7 nihil *Scal. volgo* ungibus *V* 8 monosthicium *V corr. Lugd.*

VI. Precatio (Ausonii *add. Vin.*) consolis designati pride (*corr. Lugd.*) k̄ iā fascibus sumtis *V* 3 etquid *V corr. Scal.* nun *V*, nunc *Scal.* 6 capite] apice *Heinsius* 7 cepte *V*

solstitia et gelidum Boream Septembribus horis.
10 mordeat autumna frigus subtile pruina
et tenuata modis cesset mediocribus aestas.
sementem notus umificet, sit bruma nivalis,
dum pater antiqui renovatur Martius anni.
spiret odorato florum nova gratia Maio,
15 Iulius et segetes coquat et mare temperet euris,
Sirius ardentem non augeat igne Leonem,
discolor arboreos variet Pomona sapores,
mitiget autumnus, quod maturaverit aestas,
et genialis hiemps parta sibi dote fruatur.
20 pacem mundus agat nec turbida sidera regnent.
nulla tuos, Gradive, offendat stella penates,
quae non aequa tibi, non Cynthia, non celer Arcas,
finitimus terris, non tu, Saturne, supremo
ultime circuitu. procul a Pyroente remotus
25 tranquillum properabis iter. vos comminus ite,
stella salutigeri Iovis et Cythereïe Vesper:
non umquam hospitibus facilis Cyllenius absit.
Iane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol.
hostibus edomitis, qua Francia mixta Suebis
30 certat ad obsequium, Latiis ut militet armis,
qua vaga Sauromates sibi iunxerat agmina Chuni
quaque Getes sociis Histrum adsultabat Alanis
(hoc mihi praepetibus Victoria nuntiat alis),
iam venit Augustus, nostros ut comat honores,
35 officio exornans, quos participare cupisset.
Iane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol.
aurea venturo, Sol, porrige gaudia Iano:
fascibus Ausonii succedet Caesar in annum,
quintam Romulei praetextam habiturus honoris.
40 ecce ubi se cumulat mea purpura (mitibus audi
auribus hoc, Nemesis), post me dignatur oriri
Augustus consul. plus quam conferre videtur
me sibi qui iussit nostros praecedere fasces.
Iane, veni: novus anne, veni: renovate veni Sol.
45 coge secuturos bis sena per ostia menses.
tu tropicum solido da cedere, rursus et illum
terga dare, ut duplex tropico varietur ab astro

9 Hor. Epist. I 16, 16 Septembribus horis   12 Verg. Georg. I 230   19 Verg. Georg. I 302 genialis hiemps

9 egelidum *Toll*   10 autumnas . . . pruinas *V*, autumna . . . pruina *Heinsius*, autumnis . . . pruinis *Peiper*   11 moris *Wakefield*   12 ʰumificet *V* (h m^2)   brumā *V*   15 quoquat *V*   16 ign&-leonem *V* (t *del.*, l *ex* n)   19 hiemps *V* (p *del.* m^2)   22 chintia *V*   23 notu *V*, non tu *Lugd.*   25 cōinus *V*   26 chithereie *V*   27 non*umquā *V* (n *eras.*   adsit *V*, absit *Peiper*   31 iuⁿxerat *V* n m^2)   cunis *V*, Chuni *Vin.*   Sauromatae . . . Chunus *Toll*, *an* sua iunx. agmina Chunis?   32 getis *V*, Getes *Vin.*   36 i*ane *V* (n *eras.*)   39 praetextā *V* (x *ex* c ?)   45 secūturos *V*   46 ut *V*, tu *Lugd.*   solis da *Lugd.*, soli da *Scal. volgo*   ruris *V*, rursus *Scal.*   47 tega *V*, terga *Lugd.*   tropicus *Scal. volgo*

et quater a ternis properet mutatio signis.
aestivos inpelle dies brumamque morantem
50 noctibus acceleret promissus Caesaris annus.
illum ego si cernam, tum terque quaterque beatus,
tunc ero bis consul, tunc tangam vertice caelum.

VII. ITEM PRECATIO KAL. IANVARIIS.

Anne, bonis coepte auspiciis, felicia cernis — 333 (Edyll. VIIII)
consulis Ausonii primordia: prome coruscum, — (*V*)
Sol aeterne, caput solitoque inlustrior almo
lumine purpureum iubar exere lucis eoae.
5 anne, pater rerum, quas Iani mense bifrontis
volvis in hibernum glaciali fine Decembrem,
anne, veni et festum veteri novus adice Ianum.
sollemnes pervade vias bis senaque mundo
curricula aequatis varians per tempora signis
10 praecipitem aeterna perfer vertigine cursum,
sic prono raptate polo, contraria Phoebus
ut momenta ferat servata parte dierum
et novus hiberno reparet sua lumina pulsu.
menstrua ter decies redeunt dum cornua Lunae,
15 exortus obitusque manu volvente rotabis,
legitimum Phoebi cohibens per signa meatum.

VIII. GRATIARVM ACTIO DICTA DOMINO GRATIANO AVGVSTO.

I. 1. Ago tibi gratias, imperator Auguste: si possem, etiam referrem. sed nec tua fortuna desiderat remunerandi vicem nec nostra suggerit restituendi facultatem. privatorum ista copia est inter se esse munificos: tua beneficia ut maiestate praecellunt, — 419 (*ω*)

51 Verg. Aen. I 94 terque quaterque beati   52 Hor. Carm. I 1, 36 feriam sidera vertice
VII. 5 Verg. Aen. VII 180 Ianique bifrontis
VIII. I. 1 Claud. Mam. grat. act. Iul. d. 32 istud sancta divinitas omen avertat, ut tu a quoquam mortalium expectes vicem beneficii! verum tamen quod solum vel accipere potest ista fortuna . . .

48 hac *V* (h *del.* m^2), a *Scal.*   mutua *V* (mutatia m^2), mutatio *Scal.*   50 adceleret promyssus *V* (y *ex* s)   51 quętarq[s] beatus* *V*   52 uerticęlū (ce) *V* (ce m^2)
VII. It̄ precatio kł. ianuariis *V*   1 cepte a[v]speciis f*licia *V*   6 december *V*, decembrem *Lugd.* 7 veteris *Lugd. volgo*   aspice Iani *Lugd. volgo*   8 so[l]lemnes *V* (l m^2)   12 et *V*, ut *Scal.* 15 uo[l]bente *V* (l m^2, b *ex* l m^2)   16 fębi *V*   co[h]ibens *V*   meatu *V*, meatum *Lugd.*
VIII. Ausonii Burdigalis (Burdigalae p^2) Vassatis medici poetae ac praeceptoris (Vassatis . . . praeceptoris *om. v*) grārum actio ad Gratianum imperatorem pro consulatu *Tpp²vh²eE*, Incipit gratiarum actio dicta domino Gratiano Augusto sub (*leg.* ab; suo ab *Hartel*) Ausonio V. C. pref. pret. & consuł. ordiñ. *M*, Ausonii poetę V. C. p̄fecti p. & consulis oratio dño Gratiāo felicissimo Imp. Aug. gratiarum actio *k*, *in lmuv²* *non est lemma.* χ = *lmuv.*   I. 1 mi p̄r̄ *T* (impr̄ m^2)   refferrem *T*

ita mutuum non reposcunt. 2. quod solum igitur nostrae opis est, gratias ago: verum ita, ut apud deum fieri amat, sentiendo copiosius quam loquendo: atque non in sacrario modo imperialis oraculi, qui locus horrore tranquillo et pavore venerabili raro eundem animum praestat et vultum, sed usquequaque gratias ago, tum tacens, tum loquens, tum in coetu hominum, tum ipse mecum, et cum voce patui, et cum meditatione secessi, omni loco actu habitu et tempore. nec mirum, si ego terminum non statuo tam grata profitendi, cum tu finem facere nescias honorandi. 3. quis enim locus est aut dies, qui non me huius aut similis gratulationis admoneat? admoneat autem? o inertiam significationis ignavae! quis, inquam, locus est, qui non beneficiis tuis agitet et inflammet? nullus, inquam, imperator Auguste, quin admirandam speciem tuae venerationis incutiat: non palatium, quod tu, cum terribile acceperis, amabile praestitisti, non forum et basilicae olim negotiis plena, nunc votis pro tua salute susceptis (nam de sua cui non te imperante securitas?), non curia, honorificis modo laeta decretis, olim sollicitis maesta querimoniis, non publicum, in quo occursus gaudentium plurimorum neminem patitur solum gratulari, non domus commune secretum. 4. lectus ipse ad quietem datus beneficiorum tuorum reputatione tranquillior: somnus abolitor omnium imagines tuas offert. ista autem sedes honoris, sella curulis, gloriosa pompis imperialis officii, in cuius me fastigio ex qua mediocritate posuisti, quotiens a me cogitatur, vincor magnitudine et redigor ad silentium, non oneratus beneficiis, sed oppressus. ades enim locis omnibus, 5. nec iam miramur licentiam poetarum, qui omnia deo plena dixerunt. spem superas, cupienda praevenis, vota praecurris, quaeque animi nostri celeritas divini instar affectat, beneficiis praeeuntibus anteceditur: praestare tibi est quam nobis optare velocius.

II. 6. Ago igitur gratias, optime imperator, ac si quis hunc sermonem meum isdem verbis tam saepe repetitum inopiae loquentis assignat, experiatur hoc idem prosequi, sed nihil poterit proferre facundius. 7. aguntur enim gratiae non propter maiestatis ambitum neque sine argumentis imperatori fortissimo: testis est uno pacatus in anno et Danuvii limes et Rheni: liberalissimo: ostentat hoc dives exercitus: indulgentissimo: docet securitas erroris humani: consultissimo: probat hoc tali principe Oriens ordinatus: piissimo: huius vero laudis locupletissimum testimonium est pater divinis honoribus consecratus, instar filii ad imperium frater adscitus, a contumelia belli patruus vindicatus, ad praefecturae collegium filius cum patre coniunctus, ad consulatum praeceptor evectus. 8. possum ire per omnes appellationes tuas, quas olim virtus dedit, quas proxime fortuna concessit, quas adhuc indulgentia divina meditatur, vocare Ger-

---

16 Plin. pan. 94 non securitatem . . . oramus . . . simplex . . . votum est, salus principis Cic. Cat. IIII 1, 2 non curia . . . non lectus ad quietem datus 24 Verg. Ecl. III 60 Iovis omnia plena

---

4 uerum . . . 7 ago *om.* $p\chi v^2$ 6 modo *Mk*, loco Tp^2eE *et* h^2 (*in mg.* al modo) 7 eūdem *TM* uultum tui sed *T* tacitus $Mkp\chi v^2$, tacens h^2 (*in mg.* tacitus) *cet.* 8 cetu *TM* 10 gratå *v*, grate *Toll volgo* 12 inertia *T* ignauiae $Tmuv^2$ 13 et *add.* pv^2 (*et Accursius*), *om. cet.* imperator] mi p̄r *T* (*sic semper*) 15 plene *M* (*et* h^2 *in mg.*) uotis $Tmuv^2$, uotis uotis *cet.*, votis votisque *Ug. volgo*, otiis votisque *Haupt* 17 solicitis moesta *T* gaudentum *T* 18 comune *M* lentus *T* 20 refert *mu*, affert *cet.*, offert *Toll* ipsa '*exemplar vetus*' *Accursius volgo* 22 et *om. Delph.* ingratus *codd.*, oneratus *ego* (*cf. XIII 2, 97*) 23 licentiam *om. T* 24 uota h^2 (*in mg.* nota) *eE*, nota *cet.* quaeque] q̄; *M* 25 diuinum *ω volgo*, divum *Ven.*[4], divini *Bake, Haupt*

II. 1 nunc *Delph.* ḥiisdem *T*, hisdem *Mkv*, isdem v^2, iisdem *cet.* 2 persequi v^2 *volgo* 3 sed h^2 (*in mg.* al et) *eE*, et *cet.* 4 nec *eE et* h^2 (*in mg.* al neque) *volgo* ī āno *T*, anno *cet.* 5 danuuii Mkv^2, danubii *cet.* reno *M* 6 ꝑticipe *M* 7 huius] hi' *M* conplectissimum *T* 9 a[d] *M* (d m^2) conuīctus *M* (*sic* 21 uincta) 10 ellectus *T*, electus *cet.*, evectus *Acidalius* possem *Acidalius volgo* ṭuạ dedit *T* 11 uoco *p*, uoca *cet.*, vocarem *Acidalius volgo*, vocare *ego*

manicum deditione gentilium, Alamannicum traductione captorum, vincendo et ignoscendo Sarmaticum, 9. conectere omnia merita virtutis et cognomina felicitatis: sed alia est ista materia et suo parata secreto, cum placuerit signanter et breviter omnia
15 quae novimus indicare neque persequi, ut qui terrarum orbem unius tabulae ambitu circumscribunt aliquanto detrimento magnitudinis, nullo dispendio veritatis. 10. nunc autem, quod diei huius proprium, de consulatu gratias agam. sed procurrunt et aliae dignitates atque in vocem gratulationis erumpunt ac se prius debere profitentur. 11. tot gradus nomine comitis propter tua incrementa congesti: ex tuo merito te ac patre
20 principibus quaestura communis et tui tantum praefectura beneficii, quae et ipsa non vult vice simplici gratulari, liberalius divisa quam iuncta, cum teneamus duo integrum, neuter desiderat separatum.

III. 12. Sed illa, ut paulo ante promisi, habebunt sui muneris peculiare secretum: consulatus hic meus orat atque obsecrat, ut obnoxiam tibi uni sinas fieri eius dignitatem, quem omnibus praetulisti. quot quidem et ipse sibi invenit gradus! 13. cum clarissimo viro collega meo honore coniunctus, nuncupatione praelatus consul ego, im-
5 perator Auguste, munere tuo non passus saepta neque campum, non suffragia, non puncta, non loculos, qui non prensaverim manus nec salutantium confusus occursu aut sua amicis nomina non reddiderim aut aliena imposuerim: qui tribus non circumivi, centurias non adulavi, vocatis classibus non intremui, nihil cum sequestre deposui, cum distributore nil pepigi. Romanus populus, Martius campus, equester ordo, rostra,
10 ovilia, senatus, curia, unus mihi omnia Gratianus. 14. iure meo, Auguste maxime, adfirmare possum, incolumi omnium gratia, qui ad hunc honorem diversa umquam virtute venerunt venturique sunt (suus enim cuique animus, suum meritum sibique mens conscia est), iure, inquam, meo adfirmare possum me mihi videri a ceteris esse secretum. 15. sunt quos votorum excruciat inanitas: non optavi. quos exercet ambi-
15 tus: non petivi. qui assiduitate exprimunt: non coegi. qui offeruntur occasione: non affui. quos iuvat opulentia: obstat temporum disciplina: non emi: nec possum continentiam iactare: non habui. unum praestare temptavi, et hoc ipsum quasi meum vindicare non possum: in tua enim positum est opinione, si merui.

IIII. 16. Fecisti autem et facies alios quoque consules, piissime Gratiane, sed non et causa pari, viros gloriae militaris (habent enim tecum ut semper laboris ita dignitatis plerumque consortium, virtutis quam honoris antiquiore collegio), viros nobilitatis antiquae (dantur enim multa nominibus et est stemma pro merito), viros fide inclitos
5 et officiis probatos, quorum me etiamsi non secerno numero, tamen quod ad honoris viam pertinet ratione dispertio. 17. quartum hunc gradum novi beneficii tu, Auguste, constituis: differre tibi ipsi, quo alter ornetur, bona animi tui ad alienam referre

---

III. 5 Claud. Mam. grat. act. Iul. d. 19

---

12 alemanicum *TeE et* h^2 (*in mg.* ał alamanicum), alamannicum *Mmu*, alamanicum *cet.* tradicione *Mk* 13 connecterem *ω*, conectere *ego* foelicitatis *T* (*semper*) 15 nec h^2*eE volgo* 16 aliquando *Delph.* 20 beneficiis *T*

III. 1 sui muneris *om. T* 2 obnoxium *T* dignitate *T* 3 quod *ω*, quot *Toll* invenit] iuncxit *Haupt* 6 pressauerim *T*, prehensauer[a]m h^2 (*in mg.* ał p̄ssau'im), p̄ssauerim *Mk* salutantum *M*, cum salutantium *Ven.*[3], consalutantium *Vin. volgo* 7 aut] ut *M* circuiui *T* 8 vocatis] iure vocatis *Graevius volgo*; *cf. 9, 19 scribendum esse videtur* disposui 9 diribitore *Par. volgo* pepegi *T* 10 Gratianus *om. T* 11 adfirmare *M*, affirmare *cet.* possum *om. T* 13 affirmare *ω* 14 excruciat *M*, cruciat h^2 (*in mg.* ał excruciat) *cet. volgo* 15 afferuntur *T* 17 temtaui *M* 18 iudicare *Tk*, uendicare *cet.* oppinione *M*

IIII. 1 autem] aut *T* faciles *M* quoque alios *M* 4 enim *om. T* roma *ω*, stemma *Heinsius*, *Haupt* inclytos *T* 5 etsi *pmu*h^2*eE volgo* 6 bn̄ offī *T* tui *Toll volgo* 7 deferre *ω* (detrahere *p*, etrahere m^2 *in ras.*), auferre *Graevius volgo*, differre *Mommsen*

praestantiam eruditionemque naturae, quam deo et patri et tibi debes, ad alterius efficaciam gratius retorquere quam verius. tua haec verba sunt a te mihi scripta: 'solvere te quod debeas et adhuc debere quod solveris'. o mentis aureae dictum 10
bratteatum, 18. o de pectore candidissimo lactei sermonis alimoniam! quisquamne tam parcus est in ostentatione beneficii? quisquam pondus gratiae suae vim meriti profitetur alieni? quisquam denique quod indulget, quasi ab obnoxio deferatur, pretium mavolt vocare quam donum? 19. certent huic sententiae veteres illi et Homerici oratores, subtilis deducta oratione Menelaus et instar profundae grandinis ductor Itha- 15
censius et melleo delibutus eloquio iam tertiae Nestor aetatis. sed neque ille concinnius eloquetur, qui se Laconica brevitate collegit, nec ille contortius, qui cum sensibus verba glomeravit, nec iste dulcius, cuius lenis oratio mulcendo potius quam extorquendo persuasit. 20. solvere te dicis quod debeas et debiturum esse, cum solveris. Auguste iuvenis, caeli tibi et humani ⟨generis⟩ rector hoc tribuat, ut prae- 20
latus antiquis, quos etiam elegantia sententiae istius antecessisti, vincas propria singulorum: in Menelao regiam dignationem, in Vlixe prudentiam, in Nestore senectutem.

V. 21. Subiciet aliquis: 'ista equidem adeptus es, sed effare quo merito?' quid me oneras sciscitator? rationem felicitatis nemo reddit. deus et qui deo proximus tacito munera dispertit arbitrio et beneficiorum suorum indignatus per homines stare iudicium, mavolt de subditis dedisse miraculum. 22. 'quo', inquis, 'merito?' ego nullum scio, nisi quod tu, piissime imperator, debere te dicis et hoc 'debere' latissime 5
pertinet, sive hoc eruditionis tuae faenus existimas, sive sine faenore gloriam liberalitatis affectas, sive te pondere conceptae sponsionis exoneras, seu fidei commissum patris exsolvis, seu magnanimitate caelesti ostentatione suppressa dei munus imitaris. 23. debere te dicis. cui? quando? quo nomine? lege syngrapham, nomina creditorem, accepti et expensi tabulae conferantur. videbis alio summae istius transire rationem: 10
tibi coepit deus debere pro nobis. 24. quid autem mihi debes, gratissime imperator? patitur enim humanitas tua, ut praeter regias virtutes privata appellatione lauderis. quid tu mihi debes? et contra quid non ego tibi debeo? anne quod docui? hoc ego possum verius retorquere, dignum me habitum, qui docerem, tot facundia doctrinaque praestantes inclinata in me dignatione praeteritos, ut esset quem tu matura iam 15
aetate succinctum per omnes honorum gradus festinata bonitate proveheres, timere ut videreris, ne in me vita deficeret, dum tibi adhuc aliquid quod deberes praestare superesset.

VI. 25. Negat Cicero consularis ultra se habere quod cupiat. ego autem iam consul et senex adhuc aviditatem meam fatebor: te videre saepius in hoc magistratu,

IIII. 14 Il. III 213 sqq. ἐπιτροχάδην . . . οὐδ' ἀφαμαρτοεπής   15 ibid. 222 ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν   16 Il. I 249 sqq.   22 Il. III 215 ἣ καὶ γένει ὕστερος ἦεν; ibid. 216 πολύμητις . . . Ὀδυσσεύς; Il. I 250 sq.

VI. 1 Cic. pro Planc. 25, 60 honorum populi finis est consulatus

8 erudictionemque *M* (*semper*)   9 efficaciam gratius *TMkp*^{2}, gratiam rectius *h*^{2} (*in mg.* ał efficaciam, ał gratius) *cet.*, gratiam gratius *Delph.*   10 debeas *TMkp*^{2}, debebas *h*^{2}, debebas *cet.*   11 bractheatum *M*, bracteatum *cet.*   12 pondus *om. T*   13 ab *om. Tp*^{2}*muv*^{2} 14 mavult *ω*   15 ^{h}ytacensius *T*, ytacensius *M*   16 concinius *T*   17 nec *TMkp*^{2}, neque *h*^{2} (*in mg.* ał nec) *cet. volgo*   consensibus *T*   18 *fortasse* ille   mulcedo *M*   19 debeas *Tkp*^{2}*h*^{2}*lve*, debe^{b}as *p* (b *m*^{2}), debebas *cet. volgo*   20 generis *add. h*^{2}*eE*, *om. cet.*   21 etiam *post* vincas *transtulit Acidalius*   istius *om. T*   accesisti *T*   22 regina *T*

V. 1 equidem *Mkp*^{2}*vh*^{2}*eE*, quidem *p* (*in mg.* equidem) *cet.*   2 scisitator *T*   4 mauolt *Mk*, mauult *cet.*   5 piissime p̄r *T*   6 foedus *T*   foenore *T*   9 dici. cui? q̋uo m̄o? q̋n̄ est. lege simgraphum *T*   syngrafam *M*   11 debere deus *T*   12 enim *om. T*   13 quod tu *T*   quod non *TM*   ego (*post* hoc) *om. T*   16 succintum *M*   proueheris *T*   timore *M* (*et h*^{2} *in mg.*)

VI. 2 meam iam *h*^{2}*eE volgo*

Gratiane, desidero, ut et sex Val. Corvini et septem C. Marii et cognominis tui Augusti tredecim consulatus unus aequiperes. 26. plures tibi potest aetas tua et fortuna
5 praestare, verum ego in numero parcior, quia tu in munere liberalior: ipsum enim te saepius hoc honore defraudas, ut et aliis largiaris. 27. scis enim, imperator doctissime (rursum enim utar laude privata), scis, inquam, septem ac decem Domitiani consulatus, quos ille invidia alios provehendi continuando conseruit, ita in eius aviditate derisos, ut haec eum pagina fastorum suorum, immo fastidiorum fecerit in-
10 solentem nec potuerit praestare felicem. 28. quod si principi honoris istius temperata et quae vocatur aurea debet esse mediocritas, quid privati status hominibus, quid aequanimis, quid iam senibus erga se oportet esse moderaminis? 29. ego quidem, quod ad honores meos pertinet, et vota saturavi. tu tamen, imperator optime, tu piissime, tu, quem non fatigat liberalitas, nisi quando cessavit, tu, inquam, indulgen-
15 tissime Gratiane, ut ad benefaciendum subito es necopinus ingenio, adhuc aliquid, quod hoc nomine mihi praestetur, invenies. sic intellexere omnes, sic nobis ordinem ipse fecisti, sic amicus deo es, ut a te iam impetratum sit, quod optatur, a quo et quod nondum optamus adipiscimur.

VII. 30. Et rursum aliquis adiciet aut sermone libere aut cogitatione liberius. 'nonne olim et apud veteres multi eiusdem modi doctores fuerunt? an tu solus praeceptor Augusti?' immo ego cum multis coniunctus officio, sed cum paucissimis secretus exemplo. 31. nolo Constantini temporum taxare collegas: Caesares docebantur: supe-
5 riora contingam. dives Seneca nec tamen consul arguetur rectius quam praedicabitur non erudisse indolem Neronis, sed armasse saevitiam. Quintilianus consularia per Clementem ornamenta sortitus honestamenta nominis potius videtur quam insignia potestatis habuisse. quo modo Titianus magister, sed gloriosus ille, municipalem scholam apud Visontionem Lugdunumque variando non aetate equidem, sed vilitate
10 consenuit! 32. unica mihi [et] amplectenda est Frontonis imitatio, quem tamen Augusti magistrum sic consulatus ornavit, ut praefectura non cingeret. sed consulatus ille cuius modi? ordinario suffectus, bimenstri spatio interpositus, in sexta anni parte consumptus, quaerendum ut reliquerit tantus orator, quibus consulibus gesserit consulatum. 33. ecce aliud quod aliquis opponat: in tanti ergo te oratoris fastigium gloriosus attollis?
15 cui talia requirenti respondebo breviter: non ego me contendo Frontoni, sed Antonino praefero Gratianum. 34. celebrant equidem sollemnes istos dies omnes ubique urbes, quae sub legibus agunt, et Roma de more et Constantinopolis de imitatione ⟨et⟩ Antiochia pro luxu et Carthago discincta et donum fluminis Alexandria, sed Treveri principis beneficio et mox cum ipso auctore beneficii. loca inter se distant, vota con-

---

8 Plin. pan. 58 continuis consulatibus 11 Hor. Carm. II 10, 5 auream . . . mediocritatem
VII. 18 Verg. Aen. VIII 724 discinctos . . . Afros Sil. II 56 discincti Libyes

---

3 marciane *T* coruini uał *M* G. *M* 4 aequipares *M* tibi plures *Ug. volgo* aetas et fortuna tua $p\chi v^2eE$ *et* h^2 (*in mg.* ał ętas tua) *volgo* 7 ac] atque *M* 8 alios *T*, alteros *cet. volgo* 9 cum *M*, eum h^2 (*in mg.* ał cum) imo *M* 11 qui (*ante* privati) *TM*, qui^{d} *p* (d m^2), quid *cet.* 12 iam] etiam *T* erg$\overset{a}{o}$ *T* 14 ut inquam *T* 15 subdito *T* 16 inuenies. inuenies $TMkpvh^2eE$, inuenies *cet.*, invenis *Toll volgo*

VII. 1 at (*vel* sed) *Acidalius volgo* adiciat *Delph.*, obiciet *Acidalius* 2 eius modi muv^2 *Ug. volgo* 3 imo *M* 4 taxare *mu*, taxabe *cet.* 6 set *T* sceuiciam *T* quintillianus *M* 8 et *post* modo *add. Toll volgo* ticianus *TM* 9 scolam *TM* equidem $TMpp^2kv$, quidem *cet. volgo* 10 mihi et *ω*, et *del. Par.* 11 sic] si *M* praefecturam *T* 12 bimenstri p^2l, bimestri *cet.* 14 te ergo *Tl* attolis *M* 15 frontonis *ω*, frontoni h^2 (*in mg.* ał frontonis) *Ug.* 16 quidem *Ug. volgo* solennes *T*, solemnes *M* 17 et *ante* Antiochia *om. ω volgo, add. Toll* anthiochia *M* 18 cartago *M* distincta *ω*, discincta *Ven.*^{3} donum $TMpp^2v$, domum h^2 (*in mg.* ał donnm) *cet.*, domus *Ven.*^{3} *volgo*

sentiunt. 35. unus in ore omnium Gratianus, potestate imperator, virtute victor, Au- 20
gustus sanctitate, pontifex religione, indulgentia pater, aetate filius, pietate utrumque.

VIII. 36. Non possum fidei causa ostendere imagines maiorum meorum (ut ait apud Sallustium Marius) nec deductum ab heroibus genus ⟨vel⟩ adeo deorum stemma replicare, nec ignotas opes et patrimonia sparsa sub regnis, sed ea, quae nota sunt, dicere potius quam praedicare, patriam non obscuram, familiam non paenitendam, domum innocentem, innocentiam non coactam, angustas opes, verum tamen libris et litteris dilatatas, 5 frugalitatem sine sordibus, ingenium liberale, animum non inliberalem, victum vestitum supellectilem munda, non splendida, veteribus ut illis consulibus (excepta quae tum erant bellicarum conlatione virtutum) si quis me conferre dignetur, seponat opulentiam, non derogaturus industriam. 37. verum quoniam gratiis agendis iamdudum succumbo materiae, tu orationi meae, Gratiane, succede, 38. tu, Gratiane, qui hoc 10 nomen sic per fortunam adeptus es, ut nemo verius ambitione quaesierit. neque enim iustius Metellus cognomento Pius patre revocato, qui esset impius exulante, aut verius Sulla Felix, qui felicior ante quam vocaretur, quam tu Gratianus, cui et hoc nomen est et illa Metelli Sullaeque cognomina: 39. tu, inquam, Gratiane, qui hoc non singulis factis, sed perpetua grate agendi benignitate meruisti, cui, nisi ab avo de- 15 ductum esset, ab omnibus adderetur, tu ipse tibi, inquam, pro me gratiam refer, tu tuaeque virtutes: bonitas, qua in omnes prolixus es, perpetuus in me: pietas, qua orbem tuum temperas, quam in ulciscendo patruo probas, tuendo in fratre cumulas, ornando in praeceptore multiplicas. 40. agat gratias clementia, quam humano generi inpertis: liberalitas, qua ditas omnes: fortitudo, qua vincis, et mens ista aurea, quam 20 de communi deo plus quam unus hausisti. agant et pro me gratias voces omnium Galliarum, quarum praefecto hanc honorificentiam detulisti. ultra progredior et, hoc quia debere te dicis, agat, quae optime agere potest, vox ista, quam docui.

VIIII. 41. Iamdudum autem quam grati animi, tam sermonis exigui (ut supra dictum est) succumbo materiae neque adhuc illa perstrinxi, quae ne infantissimus quidem, nisi idem impiissimus, eminentia per famam et omnium gaudiis testata supprimeret. quae supra vires dicendi meas posita cunctor attingere, aut ingrati crimine arguendus aut temerarii professione culpandus, tamen, alterum cum subeundum sit, 5 audaciam quam malevolentiam malo reprehendi. 42. tu, Auguste venerabilis, districtus maximo bello, adsultantibus tot milibus barbarorum, quot Danuvii ora praetexitur, comitia consulatus mei armatus exerces. tributa ista, quod in urbe Sirmio geruntur, an [ut], quod in procinctu, centuriata dicentur? an ut quondam pontificalia vocabuntur sine arbitrio multitudinis sacerdotum tractata collegio? sic potius, sic vocentur, quae tu, 10

VIII. 1 Sall. bell. Iug. 85, 29 non possum fidei causa imagines neque triumphos aut consulatus maiorum meorum ostentare 12 Plin. pan. 88 pietate Metelli 13 Plin. N. H. VII 137 unus hominum ad hoc aevi Felicis sibi cognomen adseruit L. Sulla . . . et quibus felicitatis inductus argumentis? . . . futuro tempore infelix; *cf.* Sall. bell. Iug. 95, 4 felicissumo omnium ante civilem victoriam 20 Verg. Aen. VI 726 sqq. mens agitat molem

---

VIII. 2 sallustium *p*, salustium *cet.* ad *ω volgo*, aut *Baehrens*, vel adeo *ego* 4 poenitendam *T* 5 litteris *Tl*, licteris *M* (*sic saepius, ut* micto), liberis *cet. volgo* 6 inliberalem *M*, ill. *cet.* 8 tū tum *T* erat *ω*, erant *Ald.* belcarum *T* (*in mg.* pu bellicarum) *k*, bellicarum *Mp²*, belliarium *h²* (*in mg.* bellicarum), belliarum *eE*, balearum *cet.* 10 subcumbo *Mp²eE* succede″ gratiane″ *T* 12 iustus *M* 13 silla *TM* 14 scillaeque *T*, sillaeque *M* 16 hominibus *M* 18 quamque *Ug. volgo* 20 impertis *Tpv*, īpartis *M*, impartis *cet.* 21 unus] ullus *Par. volgo* uoces *om. M*

VIIII. 1 tamen *M* 2 subcumbo *MeE* 3 suprimeret *M* 4 camine *M* 5 themerarii *M* 6 malivolentiam *ω* destrictus *Tpp²eE et h²* (*in mg.* dist.), detrictus *Mk*, districto *cet.* 7 adsultantibus *M*, ass. *cet.* millibus *TMpv* quot *T*, quibus *cet.* danuuii *M*, danubii *cet.* 8 syrmio *MmueE* 9 an ut quod *TMkpp²h²eE*, an quae *cet.*, an quod *Par.* procintu *M* ut quondam] utique *Mommsen* 10 uocetur *Mp²*

pontifex maximus deo participatus habuisti. 43. non est ingenii mei, piissime imperator, talia comminisci. verba sunt litterarum tuarum, quibus apud me auctoritatem summi numinis et tuae voluntatis amplificas. sic enim loqueris: 'cum de consulibus in annum creandis solus mecum volutarem, ut me nosti, [atque] ut facere debui, ut velle
15 te scivi, consilium meum ad deum rettuli. eius auctoritati obsecutus te consulem designavi et declaravi et priorem nuncupavi'. 44. cuius orationis ordo lucidior? quae doctrina tam diligens propriis comitiorum verbis loqui nec vocabulis moris antiqui nomina peregrina miscere? valete modo classes populi et urbanarum tribuum praerogativae et centuriae iure vocatae. quae comitia pleniora umquam fuerunt quam
20 quibus praestitit deus consilium, imperator obsequium?

X. 45. Et nunc ego, piissime imperator, ne fastigium auditorii sacri dictorum tuorum timidus interpres offendam, divinitatis tuae prope cum piaculo verba transcurro. 46. 'cum de consulibus', inquis, 'in annum creandis': erudita vox et cura sollemnis! '⟨solus⟩ mecum volutarem': o profundi altitudo secreti! habes ergo consiliatorem et non
5 metuis proditorem. 'ut me nosti': quid familiarius? 'ut facere debui': quid constantius? 'ut velle te scivi': 47. quid dici blandius potest? 'consilium meum ad deum rettuli': et quemadmodum solus, cui praesto est tam grande consilium? an plenius cum senatu, cum equestri ordine, cum plebe Romana, cum exercitu tuo et provinciis omnibus deliberasses? 'consilium meum ad deum rettuli': 48. non ut, credo, novum sumeres, sed
10 ut sanctius fieret, quod volebas. 'eius auctoritati obsecutus': scilicet, ut in consecrando patre, in ulciscendo patruo, in cooptando fratre fecisti. 49. 'te consulem designavi et declaravi et priorem nuncupavi': quis haec verba te docuit? ego tam propria et tam latina nescivi. 'designavi et declaravi et nuncupavi': non fit hoc temere, habet moras suas dispertitis gradibus tam matura cunctatio. 50. has ego litteras tuas si in omni-
15 bus pilis atque porticibus, unde de plano legi possint, instar edicti pendere mandavero, nonne tot statuis honorabor, quot fuerint paginae libellorum?

XI. 51. Sed ad blandiora festino. ab hac enim litterarum ad me datarum parte digressus, eo quoque descendisti, ut quaereres, qualis ad me trabea mitteretur. omne largitionum tuarum ministerium sollicitudine fatigasti. non ergo supra consulatum mihi est adhibita per te cura tam diligens, pro me cura tam felix? in Illyrico arma
5 quatiuntur: 52. tu mea causa per Gallias civilium decorum indumenta dispensas, loricatus de toga mea tractas, in procinctu et cum maxime dimicaturus palmatae vestis meae ornamenta disponis: feliciter et bono omine. namque iste habitus ut in pace consulis est, sic in victoria triumphantis. parum est, si qualis ad me trabea mittatur interroges: te coram promi iubes. 53. nec satis habes, ut largitionum ministri ex more
10 fungantur: eligis ipse de multis et, cum elegeris, munera tua verborum honore prosequeris. 'palmatam', inquis, 'tibi misi, in qua divus Constantius parens noster intextus est'. me beatum, cuius insignibus talis cura praestatur. haec plane, haec est

---

12 q apud *T* 13 et ut tuae h^2 (ut *del.*) *eE*, et vim tuae *Toll volgo* 14 creandis *om.* *T* atque *del.* *Toll* et uelle $TMkp^2$, ut uelle h^2 (*in mg.* ał et) *cet.* 15 deum] dominum *T* rettuli lv^2, retuli *cet.* 19 reuocatae *ω*, uocatae *mg. ed. Pulmannianae* 20 cōscilium *M*

X. 1 fastidium *T*, fastidium (g *superscr.*) *cet.*, fastigium *Ven.*[3] 2 prope (ꝑpe; *an* propere?) *M*, proprie *k*, prolem h^2 (*in mg.* ał prope) *cet.* 3 solennis *T*, solemnis *M* 4 solus *add. Ald.* (erudita uox et cum solus mecum *Ven.*[4]) altitudo *M* (o *ex* i) secreti] consilii *T* et non et non *T* 6 nosti me *T* ut me nosti, ut facere debui, ut uelle te sciui. quid familiarius? quid constantius? quid dici blandius potest? χpv^2h^2eE 6 rettuli *v*, retuli *cet.* 7 concilium *T et* h^2 *in mg.* 9 rettuli *lv*, retuli *cet.* sūmeres *M* 13 h̄t h̄t *T* 14 dispartitis $kp\chi v^2h^2eE$ 16 nonne (ł te *superscr.*) *T*

XI. 1 prate *M* 4 illirico *TM* 5 dequorum *M* 6 procintu *M* vestis *susp. Acidalio* 11 constantius Tkp^2, constantinus *cet.* 12 talis uestis *T* praestatur $TMkpp^2$, praestetur h^2eE, me . . . praestetur *om.* χv^2

picta ut dicitur vestis non magis auro suo quam tuis verbis. 54. sed multo plura sunt in eius ornatu, quae per te instructus intellego. geminum quippe in uno habitu radiat nomen Augusti. Constantius in argumento vestis intexitur, Gratianus in mu- 15 neris honore sentitur.

XII. 55. Accessit tam inpenso beneficio tuo pondus quorundam sciscitatione cumulatum. interrogatus, quem priorem decerneres consulem, nec dubitandum esse dixisti tu et qui tecum boni sunt dubitare non poterant. sed tamen ad hoc dictum erexerant animos, qui libenter clarissimum virum collegam meum, quem praesentem habebat occasio, praelatum credidissent. fatigantes tamen quod intellexerant requirebant. 5 56. hic tu, sicut mihi renuntiatum est, noto illo pudore tuo paulisper haesisti, non rationis ambiguus, sed eorum dubitationem vultu et rubore condemnans, qui studium suum interpretationis errore palpabant. deinde ilico subdidisti: 'quid de duobus consulibus designatis quaeritis, quis ordo sit nuncupationis? anne alius quam quem praefectura constituit?' 57. o felicem verecundiam tuam, cui ista popularis ratio tam pru- 10 denter occurrit! scisti aliud, Gratiane, quod diceres, sed propter quorundam verecundiam dicere noluisti. scopulosus hic mihi locus est et propter eam, quam numquam appetivi, gloriam recusandus. cum prior renuntiatus sim, satis est tuum tenere iudicium: interpretes valete meritorum. 58. neque autem ego, sacratissime imperator, in tenui beneficio gradum nuncupationis amplector. non est haec gloria ignota Cice- 15 roni. 'praetorem me', inquit, 'populus Romanus primum fecit, consulem priorem'. ex ipsa eius sententia intellegitur commendabilius ei videri ⟨uni⟩ quam pluribus esse praepositum: nulla enim est equidem contumelia secundi, sed in duobus gloria magna praelati.

XIII. 59. Alexandri Macedonis hoc fertur: cum legisset illos versus Homericos, quibus Hectore provocante de novem ducibus, qui omnes pugnare cupiebant, unum deligi placeret sortis eventu, trepida ubi conceptione votorum Iovem optimum maximum totus precatur exercitus, ut Aiacem vel Tydei filium aut ipsum regem ditium Mycenarum sortiri patiatur Agamemnonem, 'occiderem', inquit, 'illum qui me tertium 5 nominasset'. 60. o magnanimitatem fortissimi viri! nominari inter novem tertius recusabat, ubi certe pluribus antecelleret quam subesset. quanta hic verecundia gravaretur posterior de duobus? est enim in hoc numero arduae plena dignationis electio. cum universis mortalibus duo qui fiant consules praeferuntur, qui alteri praeponitur non uni, sed omnibus antefertur. 61. expectare nunc aures praesentium scio et emi- 10 nere in omnium vultu intellego, quod desiderio concipiatur animorum. existimant enim, cum ea, quae ad grates agendas pertinebant, summatim tenuiore filo sicut dicitur deducta libaverim, aliqua me etiam de maiestatis tuae laudibus debere per-

---

XII. 16 Cic. in Pis. 1, 2 me . . . praetorem primum . . . populus Romanus faciebat 3 me . . . universa civitas . . . priorem consulem declaravit

XIII. 4 Il. VII 179 sq. 12 Hor. Ep. II 1, 225 tenui deducta poemata filo

---

14 intelligo *ω* (*semper*) 15 geminat *T* (*in mg.* ł radiat) constantius *TMkp*², constantinus *cet.*

XII. 1 inpenso *M*, impenso *cet.* siscitatione *T* 2 interogatus *TM* 7 robore *T*´(*corr. m*¹) condempnans *M* 8 illico *ω* 9 alius *Me*, alium *cet. E* 10 p̄denter *T* 11 quorumdam *M* 12 scrupulosus *Ven.*⁴ *volgo* (*cf. Cic. div. in Q. Caec. 11, 36*) 14 intepetres *M* 15 num *Ug. volgo* 17 uni *om. ωE, add. Med.* 18 enim *om. Mχv*² quidem *Ven.*⁴ *volgo* in *om. eE,* ex *Med. volgo*

XIII. 1 homericos uersus *omnes praeter Tkp et volgo* 2 de *om. h*² (*s. v. add. m*¹) *eE,* e *Med. volgo* 3 contentione *T* 4 tidei *TM* 5 micenarum *TM* sortiri *E,* sortiti *e,* sorti *cet.* agamenonem *M* 11 quid *Acidalius volgo* concipiatur *Tp*², concipiāt *k,* concipiantur *p* (n *alt. del. m*²) *cet.* 12 et ore *ω,* tenuiore *Ven.*³ sicut *ω,* fit *h*²*eE,* ut *Med. volgo*

stringere. 62. quamquam me istam dixerim seposuisse materiam et in tempus aliud
15 reservare, nihilominus tamen, ut nunc aliqua contingam, nutu et prope murmure cohortantur. itaque faciam, quando cogunt volentem: sed maioribus separatis tenuiora memorabo, nulla spe ad plenum exequendi, sed universi ut intellegant eorum, quae in te praedicanda sunt, a me poscendam esse notitiam, ab aliis dignitatem. nec excellentia, sed cotidiana tractabo.

XIIII. 63. Nullum tu umquam diem ab adulescentia tua nisi adorato dei numine et reus voti et ilico absolutus egisti, lautis manibus, mente pura, inmaculabili conscientia et, quod in paucis est, cogitatione sincera. 64. cuius autem umquam egressus auspicatior fuit aut incessus modestior aut habitudo cohibitior aut familiaris habitus
5 condecentior aut militaris accinctior? in exercendo corpore quis cursum tam perniciter incitavit? quis palaestram tam lubricus expedivit? quis saltum in tam sublime collegit? nemo adductius iacula contorsit, nemo spicula crebrius iecit aut certius destinata percussit. 65. mirabamur poetam, qui infrenos dixerat Numidas, et alterum, qui ita collegerat, ut diceret in equitando verbera et praecepta esse fugae et praecepta sistendi.
10 obscurum hoc nobis legentibus erat. intelleximus te videntes, cum idem arcum intenderes et habenas remitteres aut equum segnius euntem verbere concitares vel eodem verbere intemperantiam coherceres. qui te visi sunt haec docuisse, non faciunt: immo qui visi sunt docuisse, nunc discunt. 66. in cibis autem cuius sacerdotis abstinentior caerimonia? in vino cuius senis mensa frugalior? operto conclavis tui non
15 sanctior ara Vestalis, non pontificis cubile castius nec pulvinar flaminis tam pudicum. 67. in officiis amicorum non dico paria reddis: antevenis et, quotiens in obsequendo praecedimus, erubescis pudore tam obnoxio, quam in nobis esse deberet ab imperatore praeventis. in illa vero sede, ut ex more loquimur, consistorii, ut ego sentio, sacrarii tui, nullus umquam superiorum aut dicenda pensius cogitavit aut consultius
20 cogitata disposuit aut disposita maturius expedivit.

XV. 68. Et aliqua de oratoriis virtutibus tuis dicerem, nisi vererer mihi gratificari. non enim Sulpicius acrior in contionibus nec maioris Gracchi commendabilior modestia fuit nec patris tui gravior auctoritas. qui tenor vocis, cum incitata pronuntias! quae inflexio, cum remissa! quae temperatio, cum utraque dispensas! quis oratorum laeta
5 iucundius, facunda cultius, pugnantia densius, densata glomeratius aut dixit aut, quod est liberius, cogitavit? 69. vellem, si rerum natura pateretur, Xenophon Attice, in aevum nostrum venires, tu qui ad Cyri virtutes exequendas votum potius quam historiam commodasti, cum diceres, non qualis esset, sed qualis esse deberet. si nunc

---

XIIII. 8 Verg. Aen. IIII 41 Numidae infreni

XV. 2 Cic. de or. II 21, 88 oratione . . . celeri et concitata . . . verbis effervescentibus   7 Cic. ad Q. F. I 1, 8 Cyrus ille a Xenophonte non ad historiae fidem scriptus, sed ad effigiem iusti imperii

---

16 tenuora *M*   18 in te χv^2, inter *TMk*p^2, inter[ius] *p* (ius m^2), intus h^2*eE volgo*   19 quotidiana *Tp*$p^2\chi h^2$*E*

XIIII. 1 adolescentia *ω*   2 illico *ω*   immaculabili *T*   4 habitus familiaris *M*   5 condecentior *Tk*p^2h^2*eE*, decentior *cet.*   6 expediuntur *M*   collegitur *M*   8 infrenes *M* (*Verg. Aen. X 750*)   11 seguius (n *supra* u) *T*   12 imtemperantiam *T* (*corr.* m^1)   haec *M*, *om.* *lmuv*^{2}, hoc *cet. volgo* docuisse, haec *Mommsen*   13 imo *M*   15 nō (ne *supra*) puluinar *T*   flam̄is *M*   pudicum nō *T*   16 pria *M*   reddi *ω*, reddis *Acidalius*   17 praeuenimus *M* (*et* h^2 *in mg.*)   18 praeuenti *M*

XV. 1 tuis uirtutibus *M*   uerrerer *M*   2 sulpicius *p*, sulpitius *cet.*   conmendabilior *e*   4 inflexo *M*   5 iocundius *TM*   facundia *M*   glomeratius (osius *supra*) *T*, glomerosius *M* (*et* h^2 *in mg.*), glomerantius *l*, glomeratius *cet.*   6 liberum *ω*, liberius *Acidalius*   actice *T*   7 ciri *T*   hystoriam *M*   8 comodasti *T*

in tempora ista procederes, in nostro Gratiano cerneres, quod in Cyro tuo non videras, sed optabas. 70. atque ista omnia, quae punctis quibusdam acuminata signavi, si facundia pro voluntate suppeteret, quamquam non copiosus exequerer, ubertatem stilo rerum magnitudine suggerente: sed nec huius diei nec huius ista materiae. qui dicturi estis laudes principis nostri, habetis velut seminarium, unde orationum vestrarum iugera compleatis: ego ista perstrinxi atque, ut sciunt omnes, possum videri familiaris notitiae secretus interpres domestica istaec non tam praedicare quam prodere. atque ut ista dixi de cognitis mihi atque intra aulam familiaribus, possem et foris celebrata memorare, nisi omnia omnes et separatim sibi quisque novisset. 71. possem pari brevitate dicere ⟨qua⟩ superiora. emendatissimi viri est pigenda non facere: at tu numquam paenitenda fecisti et semper veniam paenitentibus obtulisti. pulchrum est indulgere timentibus: sed tu perpetuae bonitatis edictis occurristi omnibus, ne timerent. magnificum largiri honores: tu honoratos et liberalitate ditasti. laudabile est imperatorem faciles interpellantibus praebere aditus nec de occupatione causari: tu confirmas adire cunctantes et iam querimoniis explicatis, ne quid adhuc sileatur, interrogas.

XVI. 72. Celebre fuit Titi Caesaris dictum, perdidisse se diem, quo nihil boni fecerat. sed celebre fuit, quia Vespasiani successor dixerat, cuius nimia parsimonia et austeritas vix ferenda miram fecerat filii lenitatem. tu Valentiniano genitus, cuius alta bonitas, praesens comitas, temperata severitas fuit, parto et condito optimo rei publicae statu, intellegis posse te esse lenissimum sine dispendio disciplinae. neque vero unum aliquod bonum uno die praestas, sed indulgentias singulares per singula horarum momenta multiplicas. 73. vel illud unum cuius modi est de condonatis residuis tributorum: quod tu quam cumulata bonitate fecisti! quis umquam imperatorum hoc provinciis suis aut uberiore indulgentia dedit aut certiore securitate prospexit aut prudentia consultiore munivit? fecerat et Traianus olim, sed partibus retentis non habebat tantam oblectationem concessi debiti portio, quanta suberat amaritudo servati. et Antoninus indulserat, sed imperii, non beneficii successor invidit, qui ex documentis tabulisque [populi] condonata repetivit. tu argumenta omnia flagitandi publicitus ardere iussisti. 74. videre in suis quaeque foris omnes civitates conflagrationem salubris incendii. ardebant stirpes fraudium veterum, ardebant seminaria futurarum. iam se cum pulvere favilla miscuerat, iam nubibus fumus ⟨se⟩ involverat et adhuc obnoxii in paginis concrematis ductus apicum et sestertiorum notas coniventi adoratione cernebant, quod meminerant lectum legi posse et tum verentes. quid te, imperator Auguste, indulgentius? quid potest esse consultius? quae bona praestas, efficis, ne caduca sint: quae mala adimis, prospicis ne possint esse recidiva. 75. haec provincialibus indulgentiae bona. quid illa nostro ordini, quid illa militibus? Antoninorum

---

9 ciro *T* 10 quae *ω*, quasi *Ug.*, quae quasi *Toll volgo* 11 suppeteret et *Acidalius volgo* 12 nec (*post* diei) *T* (*in quo* nec | nec) *muh²eE*, neque *cet.* diciturі *M* 16 celebritate *T* 18 qua *om. ω, add. Acidalius* pingenda *M*, poenitenda *Par. volgo* 19 poenitenda *et* poenitentibus *T* 21 magnificum est *Delph.* honoratos *T* (s *ex* r) 23 sileatũ *M* interogas *TM*

XVI. 1 nil *M* 2 uespaxiani *T*, uespesiani *Mp²* nimia *om. T* 3 ferendā *M* ualentiano *Tlpp²* 4 optimo *Tp²*, optime *v* (e *ex* o), optimae *cet.* rei p. *T*, rei pu. *M* 5 leuissimum *M* 6 singulares *Tp²*, seculares *cet.* 8 unquam *TM* 9 suit *M* 10 tyrayanus *M* 12 indulxerat *M* 13 populi *om. M*, populis *Mommsen*; *an* populo? repetunt *M* 14 conflagitionem *M* 15 stupes *M* fraudum *lmuvh²eE* (*om. v²*) *volgo* semina *Tp²χv²* 16 se *addidi*; involaverat *Mommsen* 17 sextertiorum *TM* conuiuantia đ r̄oe *T*, cum iuuantia (uiuātia *k*) de (đ *k*) ratione *kp²eE et h²* (*in mg.* ał iuuacia), cum uiuacia (uiuatia *l*, uⁱauatia *v*) de ratione *cet.*, cum titubantia et trepidatione *Scal. volgo*, conniuenti de ratione *Toll*, cum titubanti adoratione *Haupt*, ceu integrata adaeratione *Unger*, conturbanti adaeratione *Baehrens*, coniuenti adoratione *ego* conebant *M* 18 legi possⁿetetueteres *T*, legi posseȝ z ueteres *Mk*, legi posse et ueteres *cet.*, et verentes *Ald.*, etiam verentes *Acidalius*, etiam tunc verentes *Toll volgo*, posse metuentes *Baehrens*, et tum verentes *ego* 20 recidua *T*, recidiua *kh²* (*uterque in mg.* rediuiua) *eE*, rediuiua *cet.* 21 nostro] ūrō *M*

comitas fuit et iam ante Germanicorum ⟨in⟩ cohorte amicorum et legionibus familiaris humanitas. sed ego nolo benevolentiam tuam aliorum collatione praecellere. abundant in te ea bonitatis et virtutis exempla, quae sequi cupiat ventura posteritas et, si re-
25 rum natura pateretur, adscribi sibi voluisset antiquitas.

XVII. Necesse est tamen aliquid comparari, ut possit intellegi bona nostra quo praestent. 76. aegrotantes amicos Traianus visere solebat: hactenus in eo comitas praedicanda est: tu et visere solitus et mederi praebes ministros, instruis cibos, fomenta dispensas, sumptum adicis medelarum, consolaris adfectos, revalescentibus gratularis.
5 in quot vias de una eius humanitate progrederis! 77. legionibus universis, ut in communi marte evenit, si quid adversi acciderat, vidi te circumire tentoria, 'satin salvae' quaerere, tractare vulnera sauciorum et, ut salutiferae apponerentur medelae atque ut non cessaretur, instare. vidi quosdam fastidientes cibum te commendante sumpsisse. audivi confirmantia ad salutem ⟨te⟩ verba profari, occurrere te desideriis singu-
10 lorum: huius sarcinas mulis aulicis vehere, his specialia iumenta praebere, illis ministeria perditorum instaurare lixarum: aliorum egestatem tolerare sumptu, horum nuditatem velare vestitu: omnia agere indefesse et benigne, pietate maxima, ostentatione nulla, omnia praebere aegris, nihil exprobrare sanatis. 78. inde cunctis salute nostra carior factus meruisti, ut haberes amicos obnoxios, promptos, devotos, fideles,
15 in aevum omne mansuros, quales caritas potius quam fortuna conciliat.

XVIII. 79. Concludam deinceps orationem meam, piissime Auguste, sermonis magis fine quam gratiae. namque illa perpetua est et spatio non transmeabili terminum calcis ignorat. flexu tamen parvo nec a te procul convertar ad deum: 80. Aeterne omnium genitor, ipse non genite, opifex et causa mundi, principio antiquior, fine diu-
5 turnior, qui templa tibi et aras penetralibus initiatorum mentibus condidisti, tu Gratiano, humanarum rerum domino, eius modi semina nostri amoris inolesti, ut nihil in digressu segnior factus meminisset relicti, illustraret absentem, praesentibus anteferret, deinde quia interesse primordiis dignitatis per locorum intervalla non poterat, ad sollemnitatem condendi honoris occurreret, beneficiis ne deesset officium. 81. quae enim
10 umquam memoria transcursum tantae celeritatis vel in audacibus Graecorum fabulis commenta est? Pegasus volucer actus a Lycia non ultra Ciliciam permeavit: Cyllarus atque Arion inter Argos Nemeamque senuerunt: ipsi Castorum equi, quod longissimum iter est, non nisi mutato vectore transcurrunt. 82. tu, Gratiane, tot Romani imperii limites, tot flumina et lacus, tot veterum intersaepta regnorum ab usque Thracia per
15 totum, quam longum est, latus Illyrici, Venetiam Liguriamque et Galliam veterem, insuperabilia Raetiae, Rheni †accolas, Sequanorum invia, porrecta Germaniae celeriore

---

XVIII. 3 Plin. pan. 94 5 Paul. ad Cor. I 3, 16 (6, 19; II 6, 16) 10 Iuv. X 174 sq. et quidquid Graecia mendax audet in historia 11 Inc. pan. Constant. d. (VII) 8 quis enim te Cyllarus aut Arion posset eripere

---

22 inde *ω*, ante *ego* cohorte *ω*, cohorti *Par.*, in cohorte *ego* 23 bnuolentiam (i supra n) *T* (i *del.*), benivolentiam *cet.* percellere *Toll volgo* habundant *TM* 24 sequi] siqua *M* 25 asscribi *Tp*²
XVII. 2 trayanus *M* 4 affectos *T* 5 quod *M* 6 martē *M* tētoria satiri *M* 9 te *addidi* p̄fari *TMkp*², profari *cet.* occurrente *M*, occurrere *cet.*, occurrere te *ego* singlorum *T* 11 tollerare *M* 13 exprob^r^are *T* 14 ꝓntos *M* 15 charitas *T* caritas non fortuna *Par. volgo*
XVIII. 1 sermonē (is supra) *T* 2 nanque *T* 3 O Eterne *T* 5 *fortasse* in penetralibus 6 humarum *T* ñ (i supra) *T* molesti *Mk* 7 et relicti *Tp*²*h*²*eE*, et *om. cet.* 8 dein *Mpp*²*heE* interōē *M* solemnitatem *M*, solennitatem *T* 10 memoriā (memoria *Tp*²*v*²) umquam (unquam *Tp*²) memoria *ω*, memoria unquam *Toll volgo*, umquam memoria *ego* 11 yliciā *T* 12 nemeaeamq; *T* scauerunt *M* 13 inter (pu. iter supra) *T*, iter *p* (i *m*² *in ras.*), inter *cet.* 14 tracia *M* 15 longus est locus *ω*, longum est latus *Graevius* illirici *TM* 16 rhetiae *T*, rethie *M* accolis *M*, accolas *cet.*, aquosa *Acidalius volgo*; *fortasse* acclivia iniuria *M*

transcursu, quam est properatio nostri sermonis, evolvis, nulla requie otii, ne somni quidem aut cibi munere liberali, ut Gallias tuas inopinatus illustres, ut consulem tuum, quamvis desideratus, anticipes, ut illam ipsam, quae auras praecedere solet, famam facias tardiorem. hoc senectuti meae, hoc honori a te datum: 83. supremus 20 ille imperii et consiliorum tuorum deus conscius et arbiter et auctor indulsit, ut sellam curulem, cuius sedem frequenter ornabis, ut praetextam meam purpurae tuae luce fucatam, ut trabeam non magis auro suo quam munere tuo splendidam, quae ab Illyrico sermonis dignitas honestavit, apud Gallias illustriora praestares, quaestorem ut tuum, praefectum ut tuo praetorio, consulem tuum et, quod adhuc cunctis meis nomi- 25 nibus anteponis, praeceptorem tuum, quem pia voce declaraveras, iusta ratione praetuleras, liberali largitate ditaveras, Augustae dignationis officiis consecrares.

VIIII. VERSVS PASCHALES †PROCO DICTI.

317 (Edyll. I) (*VPω*)

Sancta salutiferi redeunt sollemnia Christi
et devota pii celebrant ieiunia mystae.
at nos aeternum cohibentes pectore cultum
intemeratorum vim continuamus honorum.
5 annua cura sacris, iugis reverentia nobis.
Magne pater rerum, cui terra et pontus et aër
tartaraque et picti servit plaga lactea caeli,
noxia quem scelerum plebis tremit almaque russum
concelebrat votis animarum turba piarum:
10 tu brevis hunc aevi cursum celeremque caducae
finem animae redimis aeternae munere vitae.
tu mites legum monitus sacrosque prophetas
humano impertis generi servasque nepotes,
deceptum miseratus Adam, quem capta venenis
15 implicuit socium blandis erroribus Eva.
tu verbum, pater alme, tuum, natumque deumque,
concedis terris totum similemque paremque,
ex vero verum vivaque ab origine vivum.
ille tuis doctus monitis hoc addidit unum,
20 ut super aequoreas nabat qui spiritus undas

VIIII. 20 Gen. I 1, 2 et spiritus dei ferebatur super aquas

---

17 transuersu cursu *M* semini *M* 18 inoppinatus *M* 20 dati *M* 22 currulem *M* 23 fugatam *T*, fuͨgatam *p* rabeam *M* illirico *TM* 24 illustrauit onestauit *T* gallia *T* 25 adh° *T* Finit gratiarum actio *T et* (*add.* apud gratianum) *v*, Finit gratiarum actio de consulatu apud Gratianum Augustum *MpE*

VIIII. Versus pascales procodicΥι *V* (Proclo dicti *Scal.*, Probo dicti *Heinsius*, pro coss. dicti *Brandes*, pro Caesare *vel* Caesaribus *Hartel*, *fortasse* ex tempore dicti), Incipiunt uersus pascales Decii Magni Ausonii *P*, Incip. uersus Dec. Mag. Ausonii *h*3, Incipiunt pasquales *M*, Incipiunt uersus pascales *TE*, De sanct ma solennitate pasce *v*, Ausonius de sanctissima pasce solemnitate *mu* 1 sollempnia *P*, solempnia *M*, solennia *T* 2 celebrat *V* mistae *VTM* 3 ad *V* (t *m*2) coibentes *VP* 5 sacri *V* 6 ponthus *P* 7 picta *V* latea *P* 8 pleb' *P*, plebis *Vh*3*M*, plebis *T*, plebes *cet.* russū *V*, rursum *cet.* 10 celebrēque *V* 11 donas *codd.*, redimis *ego* 12 mites *V* (t *ex* d *m*2), mitis *T* 13 humo nō *P* impartis *TM*, impertit *P*, inpartis *E* seruasseque *P*, sceuasque *T*, seuasque *M* 14 quem blanda *T* 15 aeua *V* (a *alt. ex* e), euua *Ph*3 17 concedit *P*

pigra inmortali vegetaret membra lavacro.
trina fides auctore uno, spes certa salutis
hunc numerum iunctis virtutibus amplectenti.
tale et terrenis specimen spectatur in oris
25 Augustus genitor, geminum sator Augustorum,
qui fratrem natumque pio conplexus utrumque
numine, partitur regnum neque dividit unum,
omnia solus habens atque omnia dilargitus.
hos igitur nobis trina pietate vigentes
30 rectores terrae placidos caelique ministros,
Christe, aput aeternum placabilis adsere patrem.

X. ORATIO CONSVLIS AVSONII VERSIBVS RHOPALICIS.

Spes deus, aeternae stationis conciliator, (*V*)
si castis precibus veniales invigilamus,
his, pater, oratis placabilis adstipulare.
da, Christe, specimen cognoscier inreprehensum.
5 rex bone, cultorum famulantum vivificator,
cum patre maiestas altissima non generato,
da trinum columen paraclito consociante,
ut longum celebris devotio continuetur.
ad temet properant vigilatum convenienter.
10 nox lucem revehet funalibus anteferendam,
nox lumen pariens credentibus indubitatum,
nox flammis operum meditatrix sidereorum.
tu mensis dirimis ieiunia relligiosa,
tu bona promittens surgentia concelebraris:
15 da, rector, modicos affarier omnipotentem.
fons tuus emundat recreatu iustificatos,
dans mentem oblitam positorum flagitiorum,
dans agnos niveos splendescere purificatos,
ut nova Iordanis ablutio sanctificavit,
20 cum sua dignati tingentia promeruerunt.
lux verbo inducto peccantibus auxiliatrix
et Christus regimen elementis inrequietis
fert undam medici baptismatis intemeratam,

21 ī mortali *P*, immortali *h*^{3}*ω* 23 amplectenti *VPh*^{3} *et l* (*m*^{2}), amplectendi *cet.* 24 Vale *T* specime *P* ^{h}oris *V* (h *m*^{2}) 25 sator *om. T* augustoque *P* 26 complexus *Ph*^{3}*ω* 27 nomine *VPh*^{3} nec *P* 28 omī solus *P* adque *V* dilargitus *V* (itus *m*^{2}) 29 nos in ^{nobis} ? trina *T* 30 terra *P* 31 criste *V* aput *V*, apud *cet.* asserē *P*, assere *ω* Finiunt uersus pascales *P*, Versus pascales finiunt *T* (*in mg. min.*) *Mh*^{3}

X. ropalicis *V* 3 pat*er *V* plauilis *V* (*corr. m*^{2}) 4 cognoscere *V corr. Heinsius* 5 famulū tū *V corr. Lugd.* 6 ingenerato *V*, non generato *Heinsius* 7 paraclito *V* (y *super* i) 9 uigilatū *V* (-tu *corr.*) convenientes *Lugd.* 11 lum^{en} *V* (m^{en} *m*^{2} *in ras.*) 15 effarier *V*, affarier *ego* 16 i^{us}tifica$^{tos}_{*}$ *V* (tos *m*^{2}) *corr. Lugd.* 20 dignatū *V*, dignati *ego* ting^{v}entia *V* 21 induc*ta *V*, inducto *Heinsius* 22 Xristus regimē* *V* 23 babtismatis *V* intemerati *V corr. Heinsius*

ut noxam auferret mortalibus extenuatam.
25 crux poenae extremum properatast inmaculato,
ut vitam amissam renovaret mortificatus.
quis digne domino praeconia continuabit,
tot rerum titulis obnoxius immodicarum?
an terra humano locupletat conmemoratu,
30 quem vocum resonat modulatus angelicarum?
dans aulam Stephano pretiosam dilapidato,
dans claves superas cathedralis incohatori,
quin Paulum infestum copularis adglomeratu.
fit doctor populi lapidantum constimulator,
35 ut latro confessor paradisum participavit.
sic, credo, adnectens durissima clarificandis
nos seros famulos adcrescere perpetieris
sub tali edoctos antistite relligionis.
da sensum solida stabilitum credulitate,
40 fac iungar numero redivivo glorificatus,
ad caelum invitans consortia terrigenarum,
spes deus, aeternae stationis conciliator.

XI. EPICEDION IN PATREM.

1. PRAEFATIO.

Pos deum semper patrem colui secundamque reverentiam genitori meo debui. sequitur ergo hanc summi dei venerationem epicedion patris mei. titulus a Graecis auctoribus, defunctorum honori dicatus, non ambitiosus, sed religiosus. quem commendo lectori meo, sive is filius est seu pater sive utrumque. neque ut laudet exigo, set ut amet postulo: neque vero nunc patrem meum laudo, quod ille non eget et ego functum oblectatione viventium onerare non debeo. neque dico nisi quod agnoscunt, qui parti aetatis eius interfuerunt. falsum me autem morte [eius] obita dicere et verum tacere eiusdem piaculi existimo. imagini ipsius hi versus subscripti sunt neque minus in opusculorum meorum seriem relati. alia omnia mea displicent mihi, hoc relegisse amo.

318 (Edyll. II) (*V*) — 5 — 10

25 properata *V*, properata est *Heinsius* 26 a*missam *V* (d *eras.*) 27 dn̄e *V*, domino *Heinsius* praeconio continuauit *V corr. Scal.* 29 loc*upletat *V* (l *eras.*) cōmemorari *V* (ri m^2), commemoratu *Lugd.* 31 *et* 32 das? 31 stefano *V* pretiose *V*, pretiosam *ego* 32 cathedrali *V*, cathedralis *ego* incoatori *V*, inchoatori *Lugd.* 33 *fortasse* copulabas adglomerat[tu] *V*, adglomeratis *Lugd.* 35 paradysum *V* (y *ex* i m^2) 36 spurcissima *Heinsius* 38 tali* *V* antistitė *V* (i m^2) 40 gloridicatus *V* (*corr.* m^2) 41 terrigenarum *V* (e m^2)

XI. **1.** Incipit ephicedion in patre. prefatio in prosa *V*, Ausonius lectori suo s. d. *add. Lugd. volgo* 1 pos[t] *V* (t m^2) 5 set *V* (d m^2) 6 honerare *V* 7 eius *delevi ut temere repetitum* obi[ta] *V* (ta m^2 *in loco evanido*) 8 hi* *V* (i *vel* s *eras.*) 9 meorum *om. ed. Toll. volgo* 10 hos *Lugd. volgo* uale *add. Lugd. volgo*

2.

Nomen ego Ausonius, non ultimus arte medendi — 319 (Edyll. II) (*Vω*)
et, mea si nosses tempora, primus eram.
vicinas urbes colui patriaque domoque,
Vasates patria, sed lare Burdigalam.
5 curia me duplex et uterque senatus habebat
muneris exsortem, nomine participem.
non opulens nec egens, parcus sine sordibus egi:
victum habitum mores semper eadem habui.
sermone inpromptus Latio, verum Attica lingua
10 suffecit culti vocibus eloquii.
optuli opem cunctis poscentibus artis inemptae
officiumque meum cum pietate fuit.
iudicium de me studui praestare bonorum:
ipse mihi numquam, iudice me, placui.
15 officia in multos diverso debita cultu
personis meritis tempore distribui.
litibus abstinui: non auxi, non minui rem:
indice me nullus, set neque teste perit.
invidi numquam: cupere atque ambire refugi:
20 iurare aut falsum dicere par habui.
factio me sibi non, non coniuratio iunxit:
sincero colui foedere amicitias.
felicem scivi, non qui quod vellet haberet,
set qui per fatum non data non cuperet.
25 non occursator, non garrulus, obvia cernens,
valvis et velo condita non adii.
famam, quae posset vitam lacerare bonorum,
non finxi et, veram si scieram, tacui.
ira procul, spes vana procul, procul anxia cura
30 inque bonis hominum gaudia falsa procul.
vitati coetus eiuratique tumultus
et semper fictae principum amicitiae.
deliquisse nihil numquam laudem esse putavi
atque bonos mores legibus antetuli.
35 irasci promptus properavi condere motum
atque mihi poenas pro levitate dedi.

---

2. 32 Hor. Carm. II 1, 4 gravesque principum amicitias 34 Hor. Carm. III 24, 35

---

2. Incipit epicedion in patrem λ, Incipit epicedion. Ausonius (Ausonius *om. E*) in patrem de uita sua *TE*, De uita sua et conditione *muv* 1 Nomine *Ven.*[4]; *cf. Verg. Aen. III 614* infimus *T* 2 si quaeris *T* 4 uassates *T*λ *v. 6 ante 5 V sed mendum signis ·//· et ·/· corr.* 6 exortem *TχE* 7 opulens] locuples *χE et* v^2 (*in mg.* opulens) egi *V* (m^2 *in ras.*) 9 inprōtus *V*, impronᵖtus *T*, impromptus *cet.* actica *T* 11 optuli *VlE*, obtuli *cet.* inēptę *V* (∸ *eras.*), ineptae *ω*, inemptae *E* 13—16 *om. ω* 18 set (d m^2) q (*eras.*) neque *V* sed *ω* teste fuit *T* 19—26 om. *ω* 19 adque *V* (t m^2) 21 nōnoncōiuratio *V* (∸ *et* noncō m^2 *in ras.*) 24 set *V* (d m^2), sed *ω* 26 ed *V* (t m^2) 28 ueram si scierim *V volgo*, uera si qua fuit *ω* scieram *ego* 29—34 *om. ω* 29 uᵃna *V* (a *pr.* m^2 ?) 31 uitati∗ *V* 34 adque *V* (t m^2) 35 *et* 36 *om. V*

coniugium per lustra novem sine crimine, concors
  unum habui: natos quattuor edidimus.
prima obiit lactans: at qui fuit ultimus aevi,
40 pubertate rudi non rudis interiit.
maximus ad summum columen pervenit honorum,
  praefectus Gallis et Libyae et Latio,
tranquillus, clemens, oculis, voce, ore serenus,
  in genitore suo mente animoque pater.
45 huius ego et natum et generum pro consule vidi:
  consul ut ipse foret, spes mihi certa fuit.
matronale decus possedit filia, cuius
  egregia et nuptae laus erat et viduae.
quae nati generique et progeneri simul omnium
50 multiplici inlustres vidit honore domos.
ipse nec affectans nec detrectator honorum
  praefectus magni nuncupor Illyrici.
haec me fortunae larga indulgentia suasit
  numine adorato vitae obitum petere,
55 ne fortunatae spatium inviolabile vitae
  fatali morsu stringeret ulla dies.
optinui auditaeque preces: spem vota timorem
  sopitus placido fine relinquo aliis.
inter maerentes, sed non ego maestus, amicos
60 dispositis iacui funeris arbitriis.
nonaginta annos baculo sine, corpore toto
  exegi, cunctis integer officiis.
haec quicumque leges, non aspernabere fari:
  talis vita tibi, qualia vota mihi.

XII. DE HEREDIOLO.

1. PRAEFATIO.

Cum de palatio post multos annos honoratissimus quippe iam consul redisset ad (V) patriam, villulam quam pater liquerat introgressus his versibus lusit Luciliano stilo.

---

37 consors *ω* 38 natos tris numero genui *ω* gnatos *volgo* 39 *et* 40 *om. ω* 39 lactens *Lugd. volgo* ad *V* (t *m*2) 41 columen *Vλ*, culmen *cet.* (culmen summum *T*) 42 libiae *V*, lybiae *Tλ* 43 *om. ω* (*lacuna in TlmuE significata*) ore *V* (*s. v. m*2) 44 *cf. epist. I 13 sqq.* 47 possidet *T* (possedit *corr.*) 48 aegregia *V* 49 pro gn̂e tris *T*, progeneretri *λ* oms̄ *T* 50 illustres *ω* 51 detrectator *VTE*, detractator *cet.* 52 hyllyrici *V* (ri *s. v. m*2), illirici *T* 53 haec] nec *T* furtunae *V* (*corr. m*2) suasit *V* (sit *in ras. m*2) 54 hītum *T*, habitum *λχE*, abitum *Med. volgo*; *fortasse* mitem obitum 56 fatali *V* (a *m*2) admorsu *ω volgo* (admorsus tangeret *λ*) 57 optinui *Tλ*, obtinui *cet.* timori *Tλ* 58 so*pitus *V* (s *eras.*) finem *V* (m *eras.*) *T* 59 moerentes *λ* moestus *Tλ* amicus *V* (*corr. m*2) 60 tacui *V* 61 annis *T* torpore *T* 63 quicunque *Tλ* 64 uota *V*, noua *T*, nota *E*, noue *cet.* Finit epicedion in patrem *V*, Finit epycedion *λ*

XII. Incipt de erediolo praefatio in prosa *V* **1.** 1 qū *V* 2 reliquerat *Lugd. volgo* luciano *V*, Luciliano *Scal.* (*cf. L. Mueller Lucil. p. 298, test. 40*; *adde v. l. Petron. 4*)

2.

Salve, herediolum, maiorum regna meorum, (Edyll. III)
quod proavus, quod avus, quod pater excoluit,
quod mihi iam senior properata morte reliquit:
eheu nolueram tam cito posse frui!
5 iusta quidem series patri succedere, verum
esse simul dominos gratior ordo piis.
nunc labor et cura mea sunt: sola ante voluptas
partibus in nostris, cetera patris erant.
parvum herediolum, fateor: set nulla fuit res
10 parva umquam aequanimis, adde etiam unanimis.
ex animo rem stare aequum puto, non animum ex re.
cuncta cupit Croesus, Diogenes nihilum.
spargit Aristippus mediis in Syrtibus aurum:
aurea non satis est Lydia tota Midae.
15 cui nullus finis cupiendi, est nullus habendi.
ille opibus modus est, quem statuas animo.
verum ager iste meus quantus sit, nosce: etiam me
noveris et noris te quoque, si potis es.
quamquam difficile est se noscere: Γνῶθι σεαυτὸν
20 quam propere legimus, tam cito neclegimus.
agri bis centum colo iugera, vinea centum
iugeribus colitur prataque dimidio.
silva supra duplum, quam prata et vinea et arvum.
cultor agri nobis nec superest nec abest.
25 fons propter puteusque brevis, tum purus et amnis:
naviger hic refluus me vehit ac revehit.
conduntur fructus geminum mihi semper in annum.
cui non longa penus, huic quoque prompta fames.
haec mihi nec procul urbe sita est nec prorsus ad urbem,
30 ne patiar turbas utque bonis potiar.
et quotiens mutare locum fastidia cogunt,
transeo et alternis rure vel urbe fruor.

XII. **2.** 1 Verg. Ecl. I 69 mea regna videns 13 Hor. Sat. II 3, 100 Aristippus qui servos proicere aurum in media iussit Libya 15 Hor. Epist. I 16, 65 sqq. 17 Hor. Epist. I 16, 1 sqq. 25 Hor. Epist. I 16, 12 sq.; *cf.* Iuv. III 226 26 Paull. Pell. carm. euch. 45 sq. 31 Ter. Eun. V 5, 1 sqq. (971 sqq.)

---

2. Ausonii villula *Lugd. volgo* 1 erediorum (l supra r) *V* (l *m*2) 3 relīquid *V*, relinquit *volgo*, reliquit *Vind. 3261 Toll* 4 heeu *V*, heheu *volgo* 7 curae *apographa volgo* 9 erediolum *V* 10 paruā *V* 11 restare *V* (*corr. m*2) 12 chroesus diogenisnihilum *V* (s nihilum *in ras. m*2) 13 sirtibus *V* 14 lidia *V* mid*ae *V* (i *eras.*) 17 iste (i supra) *V* (i *m*2) quatus *V* nosceutetiāme *V*, ut *del. Lugd.* 19 gnoti sea(v)tō *V* 22 dimidiū *V corr. Toll* 26 nāuiger *V* 28 prōta famis *V* 29 mihi non *Lugd. volgo* 31 fatidia *V*, fastidia *apographa* 32 rure *V* (r *alt. m*2 *in ras.*)

XIII. LIBER PROTREPTICVS AD NEPOTEM.

1. AVSONIVS HESPERIO FILIO.

Libellum, quem ad nepotulum meum, sororis tuae filium, instar protreptici luseram, venturus ipse praemisi legendum. hoc enim malui quam ipse recitare, esset ut tibi censura liberior, quae duabus causis impediri solet: quod aures nostras audita velocius quam lecta praetereunt et quod sinceritas iudicandi praesentia recitantis oneratur. nunc tibi utrumque integrum est, quia et legenti libera mora est et iudicaturo non obstat nostri verecundia. set heus tu, fili dulcissime, habeo quod admoneam. si qua tibi in his versiculis videbuntur (nam vereor, ut multa sint) fucatius concinnata quam verius et plus coloris quam suci habere, ipse sciens fluere permisi, venustula ut essent magis quam forticula, instar virginum, quas matres student demissis umeris esse, vincto pectore, ut graciles sient. nosti cetera. superest igitur, ut dicas: quid moraris iudicationem meam de eo, quod ipse pronuntias esse mendosum? dicam scilicet me huiusmodi versibus foris erubescere, set intra nos minus verecundari: namque ego haec annis illius magis quam meis scripsi aut fortasse et meis: δὶς παῖδες οἱ γέροντες. ad summam valeat austeritas tua: mihi cum infante ratio est. vale, fili dulcissime.

321 (*VPω*) — 5 — 10

2. AD NEPOTEM AVSONIVM.

322 (Edyll. IIII)

Sunt etiam musis sua ludicra: mixta camenis
otia sunt, mellite nepos, nec semper acerbi
exercet pueros vox imperiosa magistri,
set requie studiique vices rata tempora servant.
5 et satis est puero memori legisse libenter
et cessare licet: Graio schola nomine dicta est,

XIII. **1.** 9 Ter. Eun. II 3, 22 (313) sq. quas matres student demissis (dimissis *Donat. et Eugraph.*) umeris esse, vincto pectore, ut graciles sient

---

XIII. **1.** Inc̄pt liber *etc. V*, Incipit epistola ad Esperium filium *P*, Incipit (*om. muv*) protrepticus. Ausonius Hesperio filio suo (suo *om. λ*) *ω* 1 quem *om. T* meum *om. T* pretreptici *V*, προτρεπτιχι *P* 2 promisi *ω* haec *Tλ* 3 liborior *P* aures] res *T* 4 qua *V* oculos lecta *Mommsen* et] eo *T* honeratur *V* 5 est quia . . . iudicaturo *om. ω* legenti tibi *Scal. volgo* 6 sed *Pω* eus tĭ *V* (v *m*²) adremoneam *P* 7 in his . . . ut *om. ω* ʰis *V* (h *m*²) multū *T* tucaᵛtius *V*, fuca cuius *T* concinata *P* 8 habere quam suci *P* succi *T* flere *P* eēt *T* 9 ferticila *P* dimissis *V* (i *pr. m*² *in ras.*) *Pλ* ʰumeris *V* (h *m*²), humeris *Pω* 10 uincto . . . ut *om. T* ut graciles . . . ut *om. λχE* (*post* pectore *addito* esse) uicto *V*, iuncto *PvE*, iunceo *lmu* sint *P* dicas *T* (icas *m*¹ *in ras.*) 12 modi *om. P* sed *P* set . . . ego *om. ω* nāqua *V* 13 scribsi *V* meis (*spatium sex fere litterarum*) ꓶaICITaIaECOITEpOHaECE *V*, mei si ΔICΠAIΔECOI-ΓEPONTEC *P*, meis dicas ρΠAIΔEωITEPONTEC *v*², meis dicas *cum lacuna cet.*, meis dicas Πλιδεσοιτεροντεσ *E* 14 sumam ualeat *V* (at *m*² *in ras.*) auctoritas *ed. Toll volgo* instante *λ*, istana *T* ratio est *om. VP* Explicit epl'a *P*

2. Ad nepotem Ausonium *V*, Incipit προτρεπτιχος ad Ausonium nepotem *P*, Ad nepotem Ausonius *λ et TE* (*in quibus add.* de studio puerili), Ausonius nepoti suo *v*, Decimi Magni Ausonii ad Censorium Magnum Ausonium nepotem suum *h*³ (*cf. inscriptionem Genethliaci* [*XIIII*] *in P*), *nullum lemma lmu*, Mellito nepoti ausonius *p*³ 1 ludicrā *P* camoenis *T* 2 nepus *Ph*³ 3 pueros *om. V* 4 sed *Pω* requies *codd. corr. Toll* 5 lebenter *V* (*corr. m*²) 6 cessaret *P* grato *ω* scola *VPT*, sola *λ* nomina *V* est *V* (*m*² *in loco evanido*), est *om. l*

iusta laboriferis tribuantur ut otia musis.
quo magis alternum certus succedere ludum
disce libens: longum delenitura laborem
10 intervalla damus. studium puerile fatiscit,
laeta nisi austeris varientur, festa profestis.
disce libens: tetrici nec praeceptoris habenas
detestere, nepos. numquam horrida forma magistri.
ille licet tristis senio nec voce serenus
15 aspera contractae minitetur iurgia frontis,
numquam inmanis erit, placida suetudine vultus
quoi semel inbuerit. rugas nutricis amabit,
qui refugit matrem. pappos aviasque trementes
anteferunt patribus seri, nova cura, nepotes.
20 sic neque Peliaden terrebat Chiron Achillem
Thessalico permixtus equo nec pinifer Atlans
Amphitryoniadem puerum, set blandus uterque
mitibus adloquiis teneros mulcebat alumnos.
tu quoque ne metuas, quamvis schola verbere multo
25 increpet et truculenta senex gerat ora magister.
degeneres animos timor arguit: at tibi consta
intrepidus, nec te clamor plagaeque sonantes
nec matutinis agitet formido sub horis.
quod sceptrum vibrat ferulae, quod multa supellex
30 virgea, quod fallax scuticam praetexit aluta,
quod fervent trepido subsellia vestra tumultu,
pompa loci et vani fucatur scaena timoris.
haec olim genitorque tuus genetrixque secuti
securam placido mihi permulsere senectam.
35 tu senium, quodcumque superlabentibus annis
fata dabunt, qui nomen avi geris, indole prima,

---

2. 19 Verg. Georg. II 58 seris . . . nepotibus Aen. III 505 cura nepotes 20 sqq. Stat. Silv. II 1, 88 sqq. tenero sic blandus Achilli semifer Haemonium vincebat Pelea Chiron . . , sed caro Phoenix haerebat alumno 21 Verg. Aen. IIII 248 sq. 26 Verg. Aen. IIII 13 degeneres animos timor arguit 29 Mart. X 62, 10 ferulaeque tristes, sceptra paedagogorum 30 Verg. Georg. I 165 virgea . . . supellex

---

7 laberiferis *λ* otia *V* (o *ex* u m^2) 8 quod *V* 9 ludum p^3 (longum m^2) delinitura *V*, delimitura *P*, delanitura *λ* 10—12 *om. V* 10 fatescit Ph^3 11 prophetis *T* 13 destere *T*, detistere *λ* nepus Ph^3 orridâ *V*, orrida *P* *in hoc versu* desinit h^3 *his additis* explt' grypus 15 aspere λp^3 minetur *T* $\overset{i}{g}$urgia *V* (i m^2), iurgi *P* 16 immanis *ω* placita suetudine *VP*, placet (placeat *T*) assuetudine (adsuetudine *λ*) ωp^3, placida (placita *volgo*) assuetudine *Barth volgo* 17 qui *codd.*, quoi *Mommsen* imbuerit *Pω* nugas *T* 18 trementem *P* 19 nep^{o}tes *V* (o m^2) 20 pelliaden *λ*, belliadem *T*, peliden (-em *mu*) *χE* achillea chyron *ω volgo* Peliden Chiron terrebat Achillem *Scal.* 21 tessalico *V*, thesalico *P* p̄mifer' *P* atlās *V*, athlans *Pλ*, atlas *cet. volgo* 22 anfitrioniadē *V*, amphitrioniaden (-em *T*) *PT*, amphytrioniadem *λ* sed *Pω* blandis *V* (v m^2) 23 aloquiis *P*, alloquiis *ω* teneris *P* 24 scola *PT* 25 et] et in *P* truculenta *P* senes *V* (x m^2) ferox ferat *T* 26 ad *V* (t m^2) cōstat *V*, constet *P* 27 intrepidus *V* (i *alt.* m^2) 28 *om. T* nec] in *VP* ^{agit}et *V* (agit m^2), agit et p^3 (*qui desinit in hoc versu*), agit *P* (*om.* et) 29 suppellex *V* (p *pr. del.* m^2) *Pλ* 30 quod] pro *P* fallax] mollis *ω* sc^{v}ticam *V* (o m^2) alluta *P*, alutta *T* 31 n̄ra *λ* 32 et] etl *T*; *fortasse* est fugatur *V*, fugiatur *ω volgo* scena *codd.* 33 tus *V* (*corr.* m^2) genetrix *Vl*, genitrix *cet.* s^{e}qu^{v}ti *V* (e *et* v m^2) 34 permulcere *Tλ* senettam *P* 35 quodqūmque *V* (c m^2), quodcunque *Tλ* 36 ceris *T*

prime nepos, vel re vel spe mihi porge fruendum.
nunc ego te puerum, mox in iuvenalibus annis,
iamque virum cernam, si fors ita iusserit: aut si
40 invidia est, sperabo tamen, nec vota fatiscent,
ut patris utque mei non inmemor ardua semper
praemia musarum cupias facundus et olim
hac gradiare via, qua nos praecessimus et cui
proconsul genitor, praefectus avunculus instant.
45 perlege, quodcumque est memorabile. prima monebo.
conditor Iliados et amabilis orsa Menandri
evolvenda tibi: tu flexu et acumine vocis
innumeros numeros doctis accentibus effer
adfectusque inpone legens. distinctio sensum
50 auget et ignavis dant intervalla vigorem.
ecquando ista meae contingent dona senectae?
quando oblita mihi tot carmina totque per aevum
conexa historiae, soccos aulaeaque regum
et melicos lyricosque modos profando novabis
55 obductosque seni facies puerascere sensus?
te praeeunte, nepos, modulata poemata Flacci
altisonumque iterum fas est didicisse Maronem.
tu quoque, qui Latium lecto sermone, Terenti,
comis et adstricto percurris pulpita socco,
60 ad nova vix memorem diverbia coge senectam.
iam facinus, Catilina, tuum Lepidique tumultum,
ab Lepido et Catulo iam res et tempora Romae
orsus bis senos seriem conecto per annos:
iam lego civili mixtum mavorte duellum,
65 movit quod socio Sertorius exul Hibero.
nec rudis haec avus admoneo, set mille docendo

---

46 Iuv. XI 180 conditor Iliados Stat. Silv. II 1, 114 facundi . . . orsa Menandri 48 Gell. N. A. I 24, 3 et numeri innumeri simul omnes conlacrimarunt 52 Verg. Ecl. VIIII 53 nunc oblita mihi tot carmina 57 Iuv. XI 180 sq. Maronis altisoni . . . carmina 58 Cic. in Limone ap. Suet. vit. Ter. R. p. 34 tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti . . . quiddam come loquens 59 Hor. Epist. II 1, 174 quam non adstricto percurrat pulpita socco 62 Sall. Hist. fr. I 1 D.: Res populi Romani M. Lepido Q. Catulo consulibus ac deinde militiae et domi gestas conposui

---

37 nepus *P* bel spe *V* perge *VP* fruend' *P* 38 in *om. P* iuuenalibus *V* (li *s. v.* m^2) *P*, iuuenibus *T*, iuuenilibus *cet. volgo* 39 *om. P* uiris *T* forita iuxerit *V* (*corr.* m^2), forsan (n *ex* m m^1) ui^1^xeris *T*, forsan iusseris *λ*, fors ita iusserit *χE* aut si *V* (*in ras.* m^2) 40 aut si inuidia *V* (aut si *del.* m^2) inuidie *P* spabo *P*, spectabo *λ* fatiscent *V* (e m^2) 41 inmemor *V* (o *ex* u m^2), immemor *Pω* 42 capias *TE* 43 ac *P* qu∗a *V* (i *eras.*) tui *P* 44 prefectus genitor proconsul *T* *v. 45 in T f. 53^r ult. scriptus, in f. 53^v primo* perlege quodcunque est memorabile ut tibi prosit; *eadem leguntur in E* (et ut *Ven.*[4]) 45 quodcunque *Tλ* p̊ *P*, priva *Scal. volgo* 46 iliades *P* menand' *P* 47 et uoluenda *λ* flexu *V*, tu flexu *Pω*, flexu vel (flexuque et) *L. Mueller* 48 acentibus *T* hoc (hęc *λ*) fer *ω* (*i. e.* ecfer) 49 affectusque impone *Pω* 50 ignabit *V* (ignauia m^2) 51 et quando *V*, equando *P*, hec (haec) quando *ω* 53 connexa *Pω* ^hi^storiae *V* (hi m^2), histo *P* 54 molioes *P*, medicos *T* liricosque *V*, logicosque *T*, loricosque *λχ* profādo *V*, profanda *P*, perfando *T*, praefando *λχE volgo* 55 obdittosque *P* facias *T* puerescere *VχE* 56 et (te m^2) pręeunt *V* nepus *P* flactis *P* 57 iterum edidicisse *P* (*om.* fas) 58 leto *P* ṭaṛterenti *T* 59 astricto *codd.* percuris *P* 60 deuerbia *Pω* sententia *P* *vv. 62 et 63 post 65 VP, in P om. v. 64* 63 connecto *Pω* 64 leg^i^o *V* (i m^2) 66 crudis *P* hoc *PχE volgo* sed *Pω*

ingenia expertus. multos lactantibus annis
ipse alui gremioque fovens et murmura solvens
eripui tenerum blandis nutricibus aevom.
70 mox pueros molli monitu et formidine leni
pellexi, ut mites peterent per acerba profectus,
carpturi dulcem fructum radicis amarae.
idem vesticipes motu iam puberis aevi
ad mores artesque bonas fandique vigorem
75 produxi, quamquam imperium cervice negarent
ferre nec insertis praeberent ora lupatis.
ardua temperies, dura experientia, rarus
eventus, longo rerum spectatus ab usu,
ut regat indocilem mitis censura iuventam.
80 quae tolerata mihi, donec iam aerumna iuvaret
leniretque usu bona consuetudo laborem,
donec ad Augustae pia munera disciplinae
accirer varioque accingerer auctus honore,
aurea cum parere mihi palatia iussum.
85 absistat Nemesis, ferat et fortuna iocantem.
praesedi imperio, dum praetextatus in ostro
et sceptro et solio praefert sibi iura magistri
maioresque putat nostros Augustus honores.
quos mox sublimi maturus protulit auctu,
90 quaestor ut Augustis patri natoque crearer,
ut praefecturam duplicem sellamque curulem,
ut trabeam pictamque togam, mea praemia, consul
induerem fastisque meis praelatus haberer.
his ego quaesivi meritum quam grande nepoti
95 consul avus lumenque tuae praeluceo vitae.
quamvis et patrio iamdudum nomine clarus
posses ornatus, posses oneratus haberi:
accessit tamen ex nobis honor inclitus. hunc tu
effice, ne sit onus, per te ut conixus in altum
100 conscendas speresque tuos, te consule, fasces.

---

68 Stat. Silv. II 1, 104 mutas etiam nunc murmure voces 72 Aphthon. progymn. 23 Sp. Ἰσοκράτης τῆς παιδείας τὴν ῥίζαν πικρὰν ἔφη, γλυκεῖς δὲ τοὺς καρπούς (Prisc. Praeexerc. 432, 12 K.) Diomed. I 310, 3 K. Marcus Porcius Cato dixit litterarum radices amaras esse, fructus iocundiores 75 Verg. Georg. III 207 sq. negabunt . . . duris parere lupatis 81 auctor panegyr. Max. et Const. d. (VI) 11: quamvis enim magnum laborem consuetudo non sentit

---

67 letantibus *T* 68 albi *V* (*corr. m*²), alium *P* 69 erupui *V* (*corr. m*¹), erepui *P* blandi *V* aeuum *Pω* 70 leui *PTχ* 71 pellex ire mites *P* 72 capturī *ω* 73 uestigiis *V* (g *ex* c *m*², is *m*² *in ras.*, *in mg. m*¹ uesticipes) uestipes modum iam puberes *P* 74 mortes *V* (t *eras.*) 75 quanquam *λ* 77 tēperies *V* (tē *m*² *in ras.*) 80 iam] me *P* 81 usū *V*, usum *cet.*, usu *Toll* laborum *Pω* 82 ad] ab *T* 83 *uario^q^ˢ *V* (qˢ *m*²) 84 patere *ω* michi *P* pallacia *T* 85 absitat *T* forar *P* 86 praecedi *V* (*corr. m*¹) astro *P*, austro *T*, haustro *λ* 87 septro *V* (*corr. m*²) prefert *P* (*om.* sibi), sibi praefert *Par. volgo* 89 quod *V* 90 augustus *VTE et λ m*¹ 92 Utrabeam *V* 93 induerer *TE volgo* mei *P* abererer *V* (*corr. m*²) 94 is *P* quaesibi^m&^meritum *V* (m& *m*²) q̅ı grande *P* 95 prȩluceo* *V* (r *eras.*), praeluceat *P* 96 quanuis *T* 97 possessor natus *VT*, possesso ornatus *P* honoratus *V*, ornatus *Pλ*, honoratus *TχE*, oneratus *Par.* 98 incl'tus *P*, inclytus *ω* hinc *P* 99 connixus *ω* 100 consendas *P* sěperesque *V* (v m²) fastes *P* Explicit protrepticos *P*

XIIII. GENETHLIACON AD AVSONIVM NEPOTEM.

323 (Edyll. V) (*VP*)

Carmina prima tibi cum iam puerilibus annis
traderet adsidui permulcens cura magistri
inbueretque novas aures sensusque sequaces,
ut respondendas docili quoque murmure voces
5 emendata rudi proferret lingua palato,
addidimus nil triste senes, ne cura monendi
laederet aut dulces gustus vitiaret amaris.
at modo, cum motu vigeas iam puberis aevi,
fortiaque a teneris possis secernere et ipse
10 admonitor morumque tibi fandique videri,
accipe non praecepta equidem, set vota precantis
et gratantis avi festum ad sollemne nepotis.
. . . .
adnuit, ut reducem fatorum ab fine senectam
sospes agam festumque diem dubitataque cernam
15 sidera, deposito prope conclamatus in aevo.
hoc, mellite nepos, duplicato faenore partum
natali accedente tuo, munusque salutis
plenius hoc nostrae, quod iam tibi puberis aevi
crescit honos iuvenemque senex iam cerno nepotem.
20 sexta tibi haec primo remeat trieteris ab anno,
Septembres notis referens natalibus idus.
idus alma dies, geniis quoque culta deorum.
Sextiles Hecate Latonia vindicat idus,
Mercurius Maias, superorum adiunctus honori,
25 Octobres olim genitus Maro dedicat idus:
idus saepe colas bis senis mensibus omnes,
Ausonii quicumque mei celebraveris idus.
vale nepos dulcissime.

XIIII. 4 Stat. Silv. II 1, 104 mutas etiamnunc murmure voces 5 Verg. Georg. III 388 lingua palato 14 Stat. Silv. I 4, 3 dubitataque sidera cernit 24 sqq. Mart. XII 67 Maiae Mercurium creastis idus. Augustis redit idibus Diana. Octobres Maro consecravit idus. idus saepe colas et has et illas, qui magni celebras Maronis idus

---

XIIII. Ausonius (A *ex* S m^2) auus. Ausonio nepoti *V*, Incip̄ ei'dē Decimi Mag̉ Ausonii Genethliaticos ad eū c̊m̄ Ausonium nepotem *P*, Incipit eiusdem Decimi M. Ausonii Genethliacos ad Ausonium nepotem *Ven.*[4], Genethliacon ad (eundem *add. Lugd.*) Ausonium nepotem *Lugd. volgo* 1 praemia *P* 2 assidui *P* permulgens *P* 3 inīueretque *V* (n m^2) nobis *V* 5 ꝓferret *V*, perferret *P* 6 mobendi *V* (*corr.* m^2), mouendi *P*, monendi *Ven.*[4] 7 ledere *P* dulcis *VP* 8 ad *V* (t m^2) animō cum *P* 9 possisquęcernere *V* 11 praeceptę *V* (a m^2) quidem *VP volgo* sed *P* 12 et *VP*, qui *Ven.*[4], quin *Scal. volgo* sollempne *P* *post v. 12 quaedam excidisse intellexit Toll* 13 adnuit *V*, annuit *P*, adnuito *Scal. volgo* ad *V*, ab *P* 14 dici *P* 15 sidora *P* conclauatus *P* 16 mollite nepus *P* 17 taliacedētetuoto *V* 19 senes *V* certo *P* 20 remaneat *P* a[n]nō *V* (n *pr.* m^2) 21 nostis *P*, *fortasse* votis 22 genus *P* 23 hęcte *V* 24 maius *V* superiorum adiuctus *P* 25 octobre solum *P* mare *P* maröidus dedïcat *V* (∵ ∵ *add.* m^2) 26 semper *P* colas *V* (as *in ras.*) 27 quicunque *P* celebrandis *P* 28 Vale nepos dulcissime *V*, *om.* *P* Explicit genethliaticos *P*

XV. PARENTALIA.

1. PRAEFATIO IN PROSA.

Scio versiculis meis evenire, ut fastidiose legantur: quippe sic meritum est eorum. 158 (V)
sed quosdam solet commendare materia et aliquotiens fortasse lectorem solum lemma sollicitat tituli, ut festivitate persuasus et ineptiam ferre contentus sit. hoc opusculum nec materia amoenum est nec appellatione iucundum. habet maestam religionem, qua
5 carorum meorum obitus tristi affectione commemoro. titulus libelli est Parentalia. antiquae appellationis hic dies et iam inde ab Numa cognatorum inferiis institutus: nec quicquam sanctius habet reverentia superstitum quam ut amissos venerabiliter recordetur.

2. ITEM PRAEFATIO VERSIBVS ADNOTATA.

Nomina carorum iam condita funere iusto, 159
fleta prius lacrimis, nunc memorabo modis,
nuda, sine ornatu fandique carentia cultu:
sufficit inferiis exequialis honos.
5 nenia funereis satis officiosa querellis
annua ne tacita munera praetereas,
quae Numa cognatis sollemnia dedicat umbris,
ut gradus aut mortis postulat aut generis.
hoc satis et tumulis, satis et telluris egenis:
10 voce ciere animas funeris instar habet.
gaudent conpositi cineres sua nomina dici:
frontibus hoc scriptis et monumenta iubent.
ille etiam, maesti cui defuit urna sepulcri,
nomine ter dicto paene sepultus erit.
15 at tu, quicumque es, lector, qui fata meorum
dignaris maestis conmemorare elegis,
inconcussa tuae percurras tempora vitae
et praeter iustum funera nulla fleas.

3. IVLIVS AVSONIVS PATER.

Primus in his pater Ausonius, quem ponere primum, 160 (I)
etsi cunctetur filius, ordo iubet.
cura dei, placidae functus quod honore senectae
undecies binas vixit olympiadas.

XV. **2.** 6 Verg. Aen. V 53 sq. annua vota tamen sollemnisque ordine pompas exequerer

XV. **1.** Incipit parentalia feliciter. prefatio in pros[a] *V* 2 aliqotiens *V* (q *ex* c *m*2) 7 reuerentiā *V*
2. 2 nun[c] *V* (c *m*2) 6 ne* *V* (c *eras.*) tacitus *V* tacita *Brandes* 8 ut generis *V* corr. *Lugd.* 9 tīmulis *V*
3. 2 cuntetur *V* 4 olimpiadas *V*

5 omnia quae voluit qui prospera vidit, eidem,
optavit quidquid, còntigit ut voluit:
non quia fatorum nimia indulgentia, sed quod
tam moderata illi vota fuere viro.
quem sua contendit septem sapientibus aetas,
10 quorum doctrinam moribus excoluit,
viveret ut potius quam diceret arte sophorum,
quamquam et facundo non rudis ingenio.
praeditus et vitas hominum ratione medendi
porrigere et fatis amplificare moras.
15 inde et perfuncto manet haec reverentia vitae,
aetas nostra illi quod dedit hunc titulum:
ut nullum Ausonius, quem sectaretur, habebat,
sic nullum, qui se nunc imitetur, habet.

4. AEMILIA AEONIA MATER.

Proxima tu, genetrix Aeonia, sanguine mixto — 161 (II)
Tarbellae matris patris et Haeduici.
morigerae uxoris virtus cui contigit omnis,
fama pudicitiae lanificaeque manus
5 coniugiique fides et natos cura regendi
et gravitas comis laetaque serietas.
aeternum placidos manes conplexa mariti,
viva torum ⟨ut⟩ quondam, functa fove tumulum.

5. AEMILIVS MAGNVS ARBORIVS AVVNCVLVS.

Culta mihi est pietas patre primum et matre vocatis: — 162 (III)
diceris (id re fit) tertius Arborius.
quem primum memorare nefas mihi patre secundo,
rursum non primum ponere paene nefas.
5 temperies adhibenda . . . .
ante alios, quamquam patre secundus erit.
tu frater genetricis et unanimis genitori
et mihi, quoi fueris quod pater et genetrix.
qui me lactantem puerum iuvenemque virumque
10 artibus ornasti, quas didicisse iuvat.

4. 4 Tibull. II 1, 10 lanificam . . . manum
5. 10 Ovid. A. A. I 428 ingenuas didicisse iuvet . . . artes

---

5 properauit *V* (*corr.* m^2) et idem *V*, eidem *Toll* 6 obtauit *V* quid^c^quid *V* (c m^2) 13 providus *Gronov*, *nisi forte post v. 12 intercidisse quaedam statuendum est* 15 perfun^c^tae *V* (c m^2), perfuncto *Brandes* *fortasse* vita

4. 2 aeducii *V*, Aeduici *Scal. volgo*, Haeduici *Pithoeus* 8 torum (o *ex* a m^2) condam *V* ut *add. Mertens*

5. 1 tum *V*, et *Lugd.* 2 dicere se^d^t (d m^2) rea fit *V*, diceris serie *Lugd.*, diceris (id re fit) *ego*, dicere sed res fert *Hartel* 5 adibenda *V* (*deinde lacuna*) igitur memorabere primus *supplevit Toll* 6 a patre *Dousa* eris *Toll* 7 genitoris *V*, genitori *Gronov* 8 qui *V*, quoi *ego* fueras *Baehrens* 9 lactentem *Lugd. volgo*

te sibi Palladiae antetulit toga docta Tolosae,
te Narbonensis Gallia praeposuit,
ornasti cuius Latio sermone tribunal
et fora Hiberorum quaeque Novem populis.
15 hinc tenus Europam fama crescente perito
Constantinopolis rhetore te viguit.
tu per mille modos, per mille oracula fandi
doctus, facundus, tu celer atque memor.
tu, postquam primis placui tibi traditus annis,
20 dixisti nato me satis esse tibi.
me tibi, me patribus clarum decus esse professus
dictasti fatis verba notanda meis.
ergo vale Elysiam sortitus, avuncule, sedem:
haec tibi de musis carmina libo tuis.

6. CAECILIVS ARGICIVS ARBORIVS AVVS.

Officiosa pium ne desere, pagina, munus: 163 (IIII)
maternum post hos commemoremus avum
Arborium, Haeduico ductum de stemmate nomen,
conplexum multas nobilitate domus,
5 qua Lugdunensis provincia quaque potentes
Haedues Alpino quaque Vienna iugo.
invida set nimium generique opibusque superbis
aerumna incubuit. namque avus et genitor
proscripti, regnum cum Victorinus haberet
10 †victor et in Tetricos reccidit imperium.
tum profugum in terris, per quas erumpit Aturrus
Tarbellique furor perstrepit Oceani,
grassantis dudum Fortunae tela paventem
pauperis Aemiliae condicio inplicuit.
15 mox tenuis multo quaesita pecunia nisu
solamen fesso, non et opes tribuit.
tu caeli numeros et conscia sidera fati
callebas, studium dissimulanter agens.
non ignota tibi nostrae quoque formula vitae,
20 signatis quam tu condideras tabulis,
prodita non umquam, sed matris cura retexit,
sedula quod timidi cura tegebat avi.

---

11 Mart. VIIII 99, 3 Palladiae . . . Tolosae 22 Stat. Theb. XI 619 dictavit fatis
6. 17 Verg. Aen. IIII 519 et conscia fati sidera (Manil. Astr. I 1)

---

14 ^{h}iberorum *V* (h m^2) 15 trans Europam *Brandes*, tenus euripum *ego olim, sed nihil mutandum*; *cf. ind. s. v.* Europa perita *Brandes* 16 r^{h}etore *V* (h m^2; t *ex corr.* m^2) 18 tṻ *V volgo*, tu *Graevius* 23 e^{r}go *V* (r m^2) ^{h}elisiam (h m^2) sortitus *V* 24 demushis *V* (h *del.* m^2)
6. Agrycius *Mommsen* 5 potens *V* (*corr.* m^2) 6 haeduges *V* (haeduaes m^2) a^{l}pino *V* (l m^2) 7 set *V* (d m^2) 9 quṻ *V* 10 victor *corruptum*; *fortasse* quo victo in recidit *V* 13 grassantes *V corr. Lugd.* 17 fatis *V corr. Lugd.* 19 igno**ta *V* 21 non *V* (n *alt.* m^2 *in ras.*) inatris *V corr. Scal.* 22 quo *V*, quam *Lugd. volgo*, quod *Toll* tegebatui *V corr. Lugd.*

tu novies denos vitam cum duxeris annos,
expertus Fortis tela cavenda deae,
25 amissum flesti post trina decennia natum
saucius: hoc laevo lumine cassus eras.
dicebas sed te solacia longa fovere,
quod mea praecipuus fata maneret honos.
et modo conciliis animarum mixte priorum
30 fata tui certe nota nepotis habes.
sentis, quod quaestor, quod te praefectus et idem
consul honorifico munere conmemoro.

7. AEMILIA CORINTHIA MAVRA AVIA.

Aemiliam nunc fare aviam, pia cura nepotis, 164 (V)
coniunx praedicto quae fuit Arborio.
nomen huic ioculare datum: cute fusca quod olim
aequales inter Maura vocata fuit.
5 sed non atra animo, qui clarior esset olore
et non calcata qui nive candidior.
haec non deliciis ignoscere prompta pudendis
ad perpendiculum seque suosque habuit.
haec me praereptum cunis et ab ubere matris
10 blanda sub austeris inbuit imperiis.
tranquillos aviae cineres praestate quieti
aeternum manes, si pia verba loquor.

8. AEMILIA HILARIA MATERTERA VIRGO DEVOTA.

Tuque gradu generis matertera, sed vice matris 165 (VI)
affectu nati conmemoranda pio,
Aemilia, in cunis Hilari cognomen adepta,
quod laeta et pueri comis ad effigiem,
5 reddebas verum non dissimulanter ephebum,
more virum medicis artibus experiens.
feminei sexus odium tibi semper et inde
crevit devotae virginitatis amor,

31 Sidon. Apoll. XXIII 2, 94 praefectus, consul et idem
7. 6 Ovid. ex Pont. II 5, 38 et non calcata candidiora nive 9 Verg. Georg. III 187 ab ubere matris

23 quū *V* 24 fortis *V volgo*, Fortis *Graevius*, *nisi cum* expertus *coniungendum est* fortis dae *V*, Deae *Lugd.* 25 fletu *V*, flesti *Scal.* post] per *Brandes*; *sed* post *est adverbium* natum *V* (n *ex* m m^2) 26 ocl&uo *V*, ac laevo *Lipsius*, hoc leto *Brandes*, hoc laevo *ego* (*cf. Quint. I. O. VI. prooem. 6*: *alterum ex duobus eruit lumen*), atque uno *Toll volgo* cassus* *V* (s *ult.* m^2 *in ras. 3 litt.*) 29 mixta *V*, miste *Vin.* piorum (*volgo*) *vel* piarum *Vin.*
7. Corintia *V* 2 coniux *V* 7 promta *V* 9 hae mae *V corr. Lugd.* 10 inperiis *V* 12 locor *V*
8. Ilaria *V* deuota *V* (e m^2 *in ras.*) 3 ilari *V* 5 epebū *V* 8 de*uotę *V* (t *ut videtur eras.*)

quae tibi septenos novies est culta per annos:
10 quique aevi finis, ipse pudicitiae.
haec, quia uti mater monitis et amore fovebas,
supremis reddo filius exequiis.

9. CL. CONTENTVS ET IVLIVS CALLIPPIO PATRVI.

Et patruos, elegea, meos reminiscere cantu: 166 (VII)
Contentum, tellus quem Rutupina tegit.
magna cui et variae quaesita pecunia sortis
heredis nullo nomine tuta perit.
5 raptus enim laetis et adhuc florentibus annis
trans mare et ignaris fratribus oppetiit.
Iulius in longam produxit fata senectam,
affectus damnis innumerabilibus,
qui comis blandusque et mensa commodus uncta
10 heredes solo nomine nos habuit.
ambo pii, vultu similes, ioca seria mixti,
aevi fortunam non habuere parem.
discreti quamquam tumulis et honore iacetis,
commune hoc verbi munus habete: vale.

10. ATTVSIVS LVCANVS TALISIVS SOCER.

Qui proceres veteremque volet celebrare senatum 167 (VIII)
claraque ab exortu stemmata Burdigalae,
teque tuumque genus memoret, Lucane Talisi,
moribus ornasti qui veteres proavos.
5 pulcher honore oris, tranquillo pectore, comis,
facundo quivis maior ab ingenio:
venatu et ruris cultu victusque nitore
omne aevum peragens, publica despiciens:
nosci inter primos cupiens, prior esse recusans,
10 ipse tuo vivens segregus arbitrio.
optabas tu me generum florente iuventa:
optare hoc tantum, non et habere datum.
vota probant superi meritisque faventia sanctis
inplent fata, viri quod voluere boni.

9. 5 Stat. Silv. III 5, 23 florentibus annis
10. 11 Hor. Epist. II 3, 115 florente iuventa

9 qua *V*, quae *Lugd.* nobisesset *V* (nobies est *corr.* m^2) 10 pudi^{ci}tię *V* (ci m^2; ę *ex* e m^2) 11 ut *V*, uti *Lugd.* 12 suppremis *V*
9. Calippio *V* 1 paruos *V corr. Lugd.* cātus *V corr. Lugd.* 2 contemtū *V* ruptupinna *V* 4 heredis *V* (h m^2) 5 ad^{h}uc *V* (h m^2) 10 *Eredes *V* (h *eras.*) 12 ^{h}abu^{e}re *V* (h *et* e m^2)
10. 5 pulcer *V* 6 ciuis *V*, quovis *Brandes*, quivis *vel* cuivis *Baehrens* 11 obtabas *V* 12 obtare *V*

15 et nunc perpetui sentis sub honore sepulcri,
quam reverens natae quamque tui maneam.
caelebs namque gener haec nunc pia munera solvo:
nam et caelebs numquam desinam et esse gener.

11. ATTVSIA LVCANA SABINA VXOR.

Hactenus ut caros, ita iusto funere fletos 168 (VIIII)
functa piis cecinit nenia nostra modis.
nunc, dolor atque cruces nec contrectabile fulmen,
coniugis ereptae mors memoranda mihi.
5 nobilis a proavis et origine clara senatus,
moribus usque bonis clara Sabina magis,
te iuvenis primis luxi deceptus in annis
perque novem caelebs te fleo olympiadas.
nec licet obductum senio sopire dolorem:
10 semper crudescit nam mihi poena recens.
admittunt alii solacia temporis aegri:
haec graviora facit vulnera longa dies.
torqueo deceptos ego vita caelibe canos,
quoque magis solus, hoc mage maestus ago.
15 volnus alit, quod muta domus silet et torus alget,
quod mala non cuiquam, non bona participo.
maereo, si coniunx alii bona, maereo contra,
si mala: ad exemplum tu mihi semper ades.
tu mihi crux ab utraque venis, sive est mala, quod tu
20 dissimilis fueris, seu bona, quod similis.
non ego opes cassas et inania gaudia plango,
sed iuvenis iuveni quod mihi rapta viro:
laeta, pudica, gravis, genus inclita et inclita forma,
et dolor atque decus coniugis Ausonii.
25 quae modo septenos quater inpletura Decembres,
liquisti natos, pignera nostra, duos.
illa favore dei, sicut tua vota fuerunt,
florent, optatis accumulata bonis.
et precor, ut vigeant tandemque superstite utroque
30 nuntiet hoc cineri nostra favilla tuo.

---

11. 3 Quint. I. O. VI. Prooem. 5 insanabilem dolorem, 6 maximos cruciatus, 10 tanti fulminis 7 Verg. Aen. IIII 17 postquam primus amor deceptam morte fefellit 9 Verg. Aen. X 64 obductum . . . dolorem 15 Stat. Silv. II 1, 67 muta domus stat 24 Verg. Aen. X 507 o dolor atque decus 25 Hor. Epist. I 20, 27 me quater undenos sciat inplevisse Decembres

---

16 referens *V corr. Lugd.* 17 nunc haec *Lugd. volgo* 18 celeps *V* desinet *V*, desinam et *Heinsius*; *an* desinam ego?

11. 2 cecinit *V* (t *ex* a *ut videtur m*2) 3 adque *V* 5 cla *V*, clara *Lugd.* 6 morib^s *V* (s *m*2) 7 luxu *V*, luxi *Vin.* deceptus∗ *V* (q *eras.*) 8 celeps *V* olimpiadas *V* 10 plaga *Heinsius*, paene *Mommsen*; *cf. ind. s. v.* poena 13 can^v s *V*, canos *Lugd.* 17 mere° contra *V* (re° *in unius litterae ras. m*2) 24 adque *V* 26 pignora *volgo* 28 obtatis *V*

12. AVSONIVS PARVVLVS FILIVS.

Non ego te infletum memori fraudabo querella, 169 (X)
primus, nate, meo nomine dicte puer.
murmura quem primis meditantem absolvere verbis,
indolis at plenae planximus exequiis.
5 tu gremio in proavi funus commune locatus,
invidiam tumuli ne paterere tui.

13. PASTOR NEPOS EX FILIO.

Tu quoque maturos, puer inmature, dolores 170 (XI)
erumpis, maesti luctus acerbus avi,
Pastor care nepos, spes cuius certa fuit res,
Hesperii patris tertia progenies,
5 nomine, quod casus dederat, quia fistula primum
pastorale melos concinuit genito.
sero intellectum vitae brevis argumentum,
spiritus afflatis quod fugit e calamis.
occidis emissae percussus pondere testae,
10 abiecit tecto quam manus artificis.
non fuit artificis manus haec: manus illa cruenti
certa fuit fati, suppositura reum.
heu, quae vota mihi, quae rumpis gaudia, Pastor!
illa meum petiit tegula missa caput.
15 dignior o, nostrae gemeres qui fata senectae
et quererere meas maestus ad exequias!

14. IVLIA DRYADIA SOROR.

Si qua fuit virtus, cuperet quam femina prudens 171 (XII)
esse suam, soror hac Dryadia eminuit.
quin etiam multas habuit, quas sexus habere
fortior optaret nobilitasque virum:
5 docta satis vitamque colu famamque tueri,
docta bonos mores ipsa suosque docens:

---

12. 3 cf. XIII 2, 68; XIIII 4
13. 3 Quint. I. O. VI. Prooem. 10 iam . . . certos ac deformatos fructus ostenderat 14 cf. schol. Ovid. Ib. 302 E.
14. 5 Verg. Aen. VIII 409 sqq. cui tolerare colo vitam . . . impositum . . ., castum ut servare cubile coniugis . . . possit

---

12. 4 et pene *V*, et plene *Lugd.*, et plenae *Dousa*, at *vel* ut plenae *Toll* exequiis *V* (i *alt. ex* s)
13. 2 inrūpis *V*, en rumpis *Heinsius*, erumpis *ego*; *an* maturo . . . dolore inrumpis? 8 inflatis *Heinsius* 10 quā *V* (– m^2) 11 artificima *V* (artificis m^2) hęc* est *V* (est *expunxit* m^2) 12 sủppositura *V* 16 exsequias *V*
14. Driadia *V* 2 driadia non (driadiana m^2, m^3 *deinde* non *del.*) ruit *V*, Dryadia enituit *Gronov volgo*, Dr. eminuit *ego*; *an* hanc Dr. emeruit, *quod coniecit Heinsius*; *cf. 30, 3; XVI 22, 27* 4 obtaret *V* 5 colo *V* (o *alt. ex* u m^2)

et verum vita cui carius unaque cura
  nosse deum et fratrem diligere ante alios.
coniuge adhuc iuvenis caruit, sed seria vitam
10 moribus austeras aequiperavit anus.
produxit celibem per sena decennia vitam
  inque domo ac lecto, quo pater, oppetiit.

15. AVITIANVS FRATER.

Avitianum, Musa, germanum meum 172 (XIII)
  dona querella funebri.
minor iste natu me, sed ingenio prior
  artes paternas inbibit.
5 verum iuventae flore laeto perfrui
  aevique supra puberis
exire metas vetuit infesta Atropos,
  heu quem dolorem sociis!
⟨heu⟩ quanta vitae decora, quam multum spei,
10 germane pubes, deseris,
germane carnis lege et ortu sanguinis,
  amore paene filius.

16. VAL. LATINVS EVROMIVS GENER.

O generis clari decus, o mihi funus acerbum, 173 (XIIII)
  Euromi, e iuvenum lecte cohorte gener,
occidis in primae raptus mihi flore iuventae,
  lactantis nati vix bene note pater.
5 tu procerum de stirpe satus, praegressus et ipsos,
  unde genus clarae nobilitatis erat,
ore decens, bonus ingenio, facundus et omni
  dexteritate vigens praecipuusque fide.
hoc praefecturae sedes, hoc Illyris ora
10 praeside te experta est fiscus et ipse cliens.
nil aevi brevitate tamen tibi laudis ademptum:
  indole maturus, funere acerbus obis.

14. 8 ev. Ioann. 17, 3. Ioann. epist. I 5, 20
16. 3 Sil. It. XVI 405 primaevae flore iuventae

9 ad^{h}uc *V* (h m^2) 10 ^{a}equiperauit *V* (a m^2) 11 celerem *V*, celebem *L. Mueller* 12 hac *V* (h *del.* m^2) tecto *V*, lecto *Heinsius*
15. Abitianus *V* (*in mg. m. ant.* metro iambico. Primus uersus senarius, alter qui sequitur quaternarius) 4 arti^{e}s *V* (e m^2) 7 infestatropos *V* 8 heu *add. Gronov* *verba* quem dolorem sociis (sauciis *Scal. volgo*), *quae post* spei *v. 9 leguntur in V, huc transtulit Gronov* 9 quem cultum *V*, quam multum *Graevius* 11 hortu *V* (h *del.* m^2)
16. Euronius *V* 2 lecteque *V* 4 lactentis *Lugd. volgo* 9 sedis *V* (*corr.* m^2) illiris *V* (*ex* illis) 10 cluens *V*, cliens *Lugd.* 11 adē^{p}tum *V* (p m^2)

17. POMPONIVS MAXIMVS ADFINIS.

Et te germanum non sanguine, sed vice fratris, 174 (XV)
  Maxime, devinctum nenia nostra canet.
coniunx namque meae tu consociate sorori
  aevi fruge tui destituis viduam.
5 non domus hoc tantum sensit tua, sensit acerbum
  saucia pro casum curia Burdigalae,
te primore vigens, te deficiente relabens
  inque Valentinum te moriente cadens.
heu quare nato, qui fruge et flore nepotum
10 ereptus nobis, Maxime, non frueris?
set frueris, divina habitat si portio manes
  quaeque futura olim gaudia nosse datur.
longior hic etiam laetorum fructus habetur,
  anticipasse diu, quae modo participas.

18. VERIA LICERIA VXOR ARBORII SORORIS FILII.

Tu quoque sive nurus mihi nomine vel vice natae, 175 (XVI)
  Veria, supremi carmen honoris habe.
cuius si probitas, si forma et fama fidesque
  morigerae uxoris lanificaeque manus
5 nunc laudanda forent, procul et de manibus imis
  accersenda esset vox proavi Eusebii.
qui quoniam functo iam pridem conditus aevo,
  transcripsit partes in mea verba suas:
accipe funereas, neptis defleta, querellas,
10 coniunx Arborii commemoranda mei,
cui parva ingentis luctus solacia linquens
  destituis natos, quo magis excrucias.
at tibi dilecti ne desit cura mariti,
  iuncta colis thalamo nunc monumenta tuo.
15 hic, ubi primus hymen, sedes ibi maesta sepulcri:
  nupta magis dici quam tumulata potes.

---

18. 4 Tibull. II 1, 10 lanificam . . . manum; *cf.* XV 4, 4   11 Verg. Aen. XI 62 sq. solacia luctus exigua ingentis

---

17. PomP *V*   2 canent *V*, canet *Scal.*   7 uigen[s] *V* (s m^2)   9 qui[a] *V* (a m^2), cur (qur) *Toll volgo*   11 set *V* (d m^2)
18. 1 uel nurus *V*, sive nurus *Peiper*; vel nuruis *Scal. volgo*   4 [v]xoris *V* (v m^2)   6 arcessenda *volgo*   uxor est *V*, esset vox *Vin.*, foret vox *Mommsen*   7 fu[n]cto *V* (n m^2)   11 ingenitis *V*, ingentis *Lugd.*   12 nato *V*, natos *Heinsius*, natum *Lugd.*; *an* natam, *cf. Sulp. Sev. vit. Mart. 19, 1 sq.*   13 hac *V* (at m^2)   14 talamo *V*   15 sedis *V*, sedes *Lugd.*

19. POMPONIVS MAXIMVS HERCVLANVS SORORIS FILIVS.

Nec Herculanum genitum germana mea 176 (XVII)
modulamine nenia tristi
tacitum sine honore relinquat,
super indole cuius adulti
5 magnae bona copia laudis.
verum memorare magis quam
functum laudare decebit.
decus hoc matrisque meumque
in tempore puberis aevi
10 vis perculit invida fati:
eheu, quem, Maxime, fructum,
facunde et musice et acer,
mentem bonus, ingenio ingens,
volucer pede, corpore pulcher,
15 lingua catus, ore canorus!
cape munera tristia parentum,
lacrimabilis orsa querellae,
quae funereo modulatu
tibi maestus avunculus offert.

20. FL. SANCTVS MARITVS PVDENTILLAE QVAE SOROR SABINAE MEAE.

Qui ioca laetitiamque colis, qui tristia damnas, 177 (XVIII)
nec metuis quemquam nec metuendus agis,
qui nullum insidiis captas nec lite lacessis,
sed iustam et clemens vitam agis ⟨et⟩ sapiens:
5 tranquillos manes supremaque mitia Sancti
ore pio et verbis advenerare bonis,
militiam nullo qui turbine sedulus egit,
praeside laetatus quo Rutupinus ager,
octoginta annos cuius tranquilla senectus
10 nullo mutavit deteriore die.
ergo precare favens, ut qualia tempora vitae,
talia et ad manes otia Sanctus agat.

---

20. 7 Ovid. Am. III 15, 6 non modo militiae turbine factus eques

---

19. PomP. Max Erculanus *V* 1 erculanū *V* Nec [Herculanum] germana genitum mea͡ *Mommsen* 9 pu[b]eris *V* (b m^2) 11 ęae *V* (ee m^2), eheu *Scal.* 13 mente *V*, mentem *Gronov* 14 pulcer *V* 15 facetus *V*, catus *Scal.* 16 munus triste *Scal. volgo* 17 orsquerelle *V corr. Scal.* 18 funereo* (o m^2) modulatus ore *V*, funereo modulatu *ego*, funereum modulatus *Scal. volgo* 19 metus *V*, moestus *Lugd.* auungulus *V*

20. Prudētille *V* Q. (= quondam, *cf. C. I. L. III p. 1186*) SORORIS *Mommsen* (*cf.* 21, 11) MEAE] mę *V* 2 quenquā *V* 4 iusta *V*, iustam *Canter* et *add. Scal.* 5 mittia *V*, mitia *Scal.* 6 prio *V corr. Lugd.* 7 militiae *Heinsius* qui *V* (*s. v.* m^2) 8 quor[v]m tupinus *V corr. Lugd.*

21. NAMIA PVDENTILLA ADFINIS.

Tuque Pudentillam verbis adfare supremis, 178 (XVIIII)
quae famae curam, quae probitatis habes.
nobilis haec frugi proba laeta pudica decora,
coniugium Sancti iugiter haec habuit.
5 inviolata tuens castae praeconia vitae
rexit opes proprias, otia agente viro:
non ideo exprobrans aut fronte obducta marito,
quod regeret totam femina sola domum.
heu nimium iuvenis, sed laeta superstite nato
10 atque viro, patiens fata suprema obiit,
unanimis nostrae et quondam germana Sabinae
et mihi inoffenso nomine dicta soror.
nunc etiam manes placidos pia cura retractat
atque Pudentillam fantis honore colit.

22. LVCANVS TALISIVS V. C. ADFINIS.

Nec iam tu, matris spes unica, ephebe Talisi, 179 (XX)
consobrine meus, inmemoratus eris:
ereptus primis aevi florentis in annis,
iam tamen et coniunx, iam properate pater.
5 festinasse putes fatum, ne funus acerbum
diceret hoc genitor, tam cito factus avus.

23. ATTVSIA LVCANA TALISIA. †ERMINVSCIVS REGVLVS ADFINIS.

Notitia exilis nobis, Attusia, tecum 180 (XXI)
cumque tuo plane coniuge nulla fuit.
verum tu nostrae soror es germana Sabinae,
adfinis quoque ⟨tu⟩, Regule, nomen habes.
5 sortitos igitur tam cara vocabula nobis
stringamus maesti carminis obsequio.
quamvis Santonica procul in tellure iacentes
pervenit ad manes exequialis honor.

---

21. 4 ᵃbuit *V* (a *m2*) 6 obes *V* (p *m2*) 8 generet *V*, gereret *Lugd. volgo*, regeret *Toll* 9 superstitite *V corr. Lugd.* 10 adque *V* potiens *Heinsius* 11 condā *V* 13 retractet *V corr. Lugd.* 14 adque *V* fantis *V* (n *ex corr.?*)

22. curā filii *V*, v. c. adfinis *Mommsen*, Attusii Lucani filius *Toll*, eorum filius *Brandes*, *cf. Ann. phil. CXVIIII 318 sq.* 1 tātū matris *V*, iam tu matris *Bolt*, iam tu metris *Toll volgo*, tantae matris *Brandes* ephoebe talis- *V corr. Lugd.* 2 meis *V Toll volgo*, meus *Bolt*, *Brandes* 3 primus *V*, primis *Lugd.* 5 acerbūs *V* (- *eras.*) 6 duceret *Lugd. volgo* factu *V*

23. Thalisia Ermiuᵛsᶜⁱᵛˢ *V* 2 qumqˢ *V* 4 tu *add. Lugd.* 7 sanᶜtonica *V* 8 exsequialis *V*

24. SEVERVS CENSOR IVLIANVS CONSOCER.

Desinite, o veteres, Calpurnia nomina, Frugi — 181 (XXII)
ut proprium hoc vestrae gentis habere decus:
nec solus semper censor Cato nec sibi solus
iustus Aristides his placeant titulis.
5 nam sapiens quicumque fuit verumque fidemque
qui coluit, comitem se tibi, Censor, agat.
tu gravis et comis cum iustitiaque remissus,
austeris doctus iungere temperiem.
tu non adscito tibi me nec sanguine iuncto
10 optasti nostras consociare domos.
nempe aliqua in nobis morum simulacra tuorum
effigies nostri praebuit ingenii:
aut iam Fortunae sic se vertigo rotabat,
ut pondus fatis tam bona vota darent.
15 si quid aput manes sentis, fovet hoc tibi mentem,
quod fieri optaras, id voluisse deum.

25. PAVLINVS ET DRYADIA FILI PAVLINI ET MEGENTIRAE SORORIS FILIAE.

Qui nomen vultumque patris, Pauline, gerebas, — 182 (XXIII)
amissi specimen qui genitoris eras:
propter quem luctus miserae decedere matris
coeperat, offerret cum tua forma patrem,
5 redderet et mores et moribus adderet illud,
Paulinus caruit quo pater, eloquium:
eriperis laetis et pubescentibus annis
crudaque adhuc matris pectora sollicitas.
flemus enim raptam thalami de sede sororem,
10 heu non maturo funere, Dryadiam:
flemus, ego in primis, qui matris avunculus ac vos
natorum tamquam diligo progeniem.
illa manus inter genetricis et oscula patris
occidit, Hispana tu regione procul.
15 quam tener et primo, nove flos, decerperis aevo,
nondum purpureas cinctus, ephebe, genas!

25. 7 Stat. Theb. I 571 et pubescentibus annis — 15 Verg. Aen. VIIII 435

24. consors *V*, consocer *Mommsen* — 1 o *V* (*s. v. m*2) — 4 aristidis *V corr. Lugd.* — 7 comes *V*, comis *Lugd.* — 9 sanc[v]ine iungo *V* (*corr. m*2) — 10 obtatis *V*, optasti *Lugd.* — 11 aliquā *V* — 13 furtune *V* — 15 qua *V*, quid *Lugd.* — 16 obtaras *V* — uuluisse *V*
25. Diadria *V* — Filia *V*, Filiae *Scal.* — 3 decede[re] *V* (re *m*2) — 4 ceperat offert *V* (*corr. m*2) — 5 illum *V* (*corr. m*2) — 6 ca*ruit *V* — 8 ad[h]uc *V* (h *m*2) — 10 [h]eu *V* — driadiam *V* — 11 auuncul[v]s ac [uos] *V* (v *m*2; acuos *in* *auos *corr.*) — et vos *volgo* — 14 [h]ispana *V* — tū *V*, tum *volgo*, tu *Heinsius* — 15 decerp[s]eris *V* — 16 purr̆ureas (p *ex* r *alt. m*2) cinctu[s] (s *m*2) ep[h]ebe *V*

quattuor ediderat tunc facta puerpera partus:
    funera set tumulis iam geminata dedit.
sit satis hoc, Pauline pater. divisio facta est:
20   debetur matri cetera progenies.

26. PAVLINVS SORORIS GENER.

Qui laetum ingenium, mores qui diligit aequos   183 (XXIIII)
    quique fidem sancta cum pietate colit,
Paulini manes mecum veneratus amicis
    inroret lacrimis, annua liba ferens.
5 aequaevus, Pauline, mihi natamque sororis
    indeptus thalamo: sic mihi paene gener.
stirpis Aquitanae mater tibi: nam genitori
    Cossio Vasatum, municipale genus.
scrinia praefecti meritus, rationibus inde
10   praepositus Libycis praemia opima capis.
nam correcturae tibi Tarraco Hibera tribunal
    praebuit, adfectans esse clienta tibi.
tu socrum pro matre colens adfinis haberi
    non poteras, nati cum fruerere loco.
15 inter concordes vixisti fidus amicos,
    duodeviginti functus olympiadas.

27. AEMILIA DRYADIA MATERTERA.

Te quoque Dryadiam materteram,   184 (XXV)
    flebilibus modulis,
germana genitus, prope filius,
    ore pio veneror,
5 quam thalamo taedisque iugalibus
    invida mors rapuit
mutavitque torum feretri vice
    exequialis honor.
discebas in me, matertera,
10   mater uti fieres.
unde modo hoc maestum tibi defero
    filius officium.

19 epigr. Burdigalae repertum C. I. G. 6791 (Kaibel 675) Λείψανα Λουκίλλης διδυματόκου ἐνθάδε κεῖτε, ἧς μεμέρισται βρέφη, ζωὸν πατρί, θάτερον αὐτῇ; *adde* Anth. Pal. VII 464 (Ἀντιπάτρου), 465 (Ἡρακλείτου)
27. 2 Hor. Carm. II 9, 9 flebilibus modis

---

17 ed^{i}derat *V*   nunc *V*, tunc *ego*
26. 2 scām *V* (m *eras.*)   3 amicus *V* (*corr. m*²)   6 adeptus *V*, indeptus *Scal.*   talamo *V*
8 cossi^{o} *V* (o *m*²)   10 liuycis *V* (y *corr. ex* i)   11 ^{h}ibera *V* (h *m*²)   12 adfectans *V* (*corr. m*²)
14 frue^{re}re *V* (re *m*²)   16 fun^{c}tus (c *m*²) olimpiadas *V*
27. 1 tu *V*, te *Lugd.*   driadiā *V*   5 talamo *V*   7 mutabitq^{s} *V* (*m*¹)

28. IVLIA CATAPHRONIA AMITA.

Quin et funereis amitam inpertire querellis, 185 (XXVI)
Musa, Cataphroniam,
innuba devotae quae virginitatis amorem
parcaque anus coluit
5 et mihi quod potuit, quamvis de paupere summa,
mater uti adtribuit.
ergo commemorata have maestumque vocata
pro genetrice vale.

29. IVLIA VENERIA AMITA.

Et amita Veneria properiter obiit, 186 (XXVII)
cui brevia melea modifica recino:
cinis, uti placidula ⟨ea⟩ supera viguit,
loca tacita celeripes adeat Erebi.

30. IVLIA IDALIA CONSOBRINA.

Parva etiam fuit Idalia, 187 (XXVIII)
nomine praedita quae Paphiae
et speciem meruit Veneris.
quae genita est mihi paene soror:
5 filia nam fuit haec amitae,
quam celebrat sub honore pio
nenia carmine funereo.

31. AEMILIA MELANIA SOROR.

Aemilia ⟨et⟩, vix nota mihi soror, accipe questus, 188 (XXVIIII)
debent quos cineri maesta elegea tuo.
coniunxit nostras aequaeva infantia cunas,
uno quamvis tu consule maior eras.

---

28. 3 Verg. Aen. XI 583 sq. virginitatis amorem . . . colit
29. 1 Diomed. A. G. III p. 513 P (I 513 K) Proceleumaticum metrum est quale fecit Serenus 'animula miserula properiter abiit' (Seren. fr. 11, *cf.* L. Mueller Cl. Rut. Nam. de red. p. 46)

---

28. Catafronia *V* 2 catafroniā *V* 3 deuoteque *V corr. Scal.* 7 abe *V*, have *Raehse*, *cf. Verg. Aen. XI 97 sq., Catull. 101, 10, inscript. Orell. 2663. 4732. 4734, Visconti Opp. var. I 106*
29. 1 beneria *V* 2 mela *V*, melea *L. Mueller* 3 ut placidulus opta uigeat *V*, uti placidula supera vigeat *Scal. volgo*, uti placidula supera ea iaceat *Axt*, uti placidula ea supera viguit *ego* 4 celeripes et adeat loca tacita ereui (erebi m^2) *V corr. Scal.*
30. consubrina *V* 3 speciem *V*, specie *Brandes, sed nil mutandum, cf. 14, 2*
31. 1 et *add. Hartel*, hos *Lugd.* mix *V* 2 elegaea *V* (a *pr. del.* m^2)

5 invida set nimium Lachesis properata peregit
    tempora et ad manes funera acerba dedit.
praemissa ergo vale manesque verere parentum,
    qui maiore aevo quique minore venit.

32. POMPONIA VRBICA CONSOCRVS VXOR IVLIANI CENSORIS.

Vt generis clari, veterum sic femina morum — 189 (XXX)
    Vrbica, Censoris nobilitata toro,
ingenitis pollens virtutibus auctaque et illis,
    quas docuit coniunx, quas pater et genetrix:
5 quas habuit Tanaquil, quas Pythagorea Theano,
    quaeque sine exemplo in vice functa viri.
et tibi ⟨si⟩ fatum sic permutare dedisset,
    viveret hoc nostro tempore Censor adhuc.
set neque tu viduo longum cruciata sub aevo
10 protinus optato fine secuta virum.
annua nunc maestis ferimus tibi iusta querellis,
    cum genero et natis consocer Ausonius.

XVI. COMMEMORATIO PROFESSORVM BVRDIGALENSIVM.

1. PRAEFATIO.

Vos etiam, quos nulla mihi cognatio iunxit, — 190 (V)
    set fama et carae relligio patriae
et studium in libris et sedula cura docendi,
    commemorabo viros morte obita celebres.
5 fors erit, ut nostros manes sic adserat olim,
    exemplo cupiet qui pius esse meo.

2. TIBERIVS VICTOR MINERVIVS ORATOR.

Primus Burdigalae columen dicere, Minervi, — 191 (I)
    alter rhetoricae Quintiliane togae.
inlustres quondam quo praeceptore fuerunt
    Constantinopolis, Roma, dehinc patria,

XVI. **2.** 2 Mart. II 90, 2 gloria Romanae, Quintiliane, togae

5 lacesis *V* 8 q^{v}inq^{s} *V corr. Lugd.*
32. Pōpania *V* 4 cōiux *V* 5 phithagorea *V* (h *pr. ex* b *m*²) 6 exemplo est *Lugd. volgo* nece *V*, vice *ego* 7 si *add. Lugd.* 8 ad^{h}uc *V* (h *m*²) 9 biduo *V* 10 obtato *V* seq^{v}uta *V* *fortasse* virum es Finiunt parentala *V* (*m. ant. in mg.*)
XVI. Incip̄t commemoratio *etc.* *V* **1.** 2 religio *V*
2. Mineribius *V* 2 rethorice *V*

5 non equidem certans cum maiestate duarum,
solo set potior nomine, quod patria.
adserat usque licet Fabium Calagurris alumnum,
non sit Burdigalae dum cathedra inferior.
mille foro dedit hic iuvenes, bis mille senatus
10 adiecit numero purpureisque togis,
me quoque: set quoniam multa est praetexta, silebo
teque canam de te, non ab honore meo.
sive panegyricis placeat contendere libris,
in Panathenaicis tu numerandus eris:
15 seu libeat fictas ludorum evolvere lites,
ancipitem palmam Quintilianus habet.
dicendi torrens tibi copia, quae tamen aurum,
non etiam luteam volveret inluviem:
et Demosthenicum, quod ter primum ille vocavit,
20 in te sic viguit, cedat ut ipse tibi.
anne et divini bona naturalia doni
adiciam, memori quam fueris animo,
audita ut vel lecta semel ceu fixa teneres,
auribus et libris esset ut una fides?
25 vidimus et quondam tabulae certamine longo
omnes qui fuerant ⟨te⟩ enumerasse bolos,
alternis vicibus quos praecipitante rotatu
fundunt excisi per cava buxa gradus,
narrantem fido per singula puncta recursu
30 quae data, per longas quae revocata moras.
nullo felle tibi mens livida, tum sale multo
lingua dicax blandis et sine lite iocis.
mensa nitens, quam non censoria regula culpet
nec nolit Frugi Piso vocare suam,
35 nonnumquam pollens natalibus et dape festa,
non tamen angustas ut tenuaret opes.
quamquam heredis egens, bis sex quinquennia functus,
fletus es a nobis, ut pater et iuvenis.
et nunc, sive aliquid post fata extrema superfit,
10 vivis adhuc, aevi, quod periit, meminens:
sive nihil superest nec habent longa otia sensus,
tu tibi vixisti: nos tua fama iuvat.

11 *cf.* Stat. Theb. VII 210 13 Stat. Silv. I 3, 101 seu tibi Pindaricis animus contendere plectris 18 Hor. Sat. I 4, 11 cum flueret lutulentus 19 *cf.* Cic. Brut. 38, 142, de or. III 56, 213, Or. 17, 56, Quint. I. O. XI 3, 6 31 Hor. Sat. I 10, 3 sale multo

7 fauiū *V* (b *m*2) 9 haec *Lugd. volgo* 13 panegiricos . . . libros *V volgo, corr. Toll* 19 te *V*, ter *Lugd.* 20 caedat *V* 23 aut *V*, ut *Lugd.* 26 enumerasse *V*, te numerasse *Baehrens*, te enumerasse *Brandes* 27 quo *V*, quos *Lugd.* 33 culpat *V corr. Scal.* 36 agustas *V*, angustas *Lugd.* 37 tāquā *V corr. Toll* 39 supersit *Lugd. volgo*

3. LATINVS ALCIMVS ALETHIVS RHETOR.

Nec me nepotes impii silentii — 192 (II)
reum ciebunt, Alcime,
minusque dignum, non et oblitum ferent
tuae ministrum memoriae,
5 opponit unum quem viris prioribus
aetas recentis temporis,
palmae forensis et camenarum decus,
exemplar unum in litteris,
quas aut Athenis docta coluit Graecia
10 aut Roma per Latium colit.
moresne fabor et tenorem regulae
ad usque vitae terminum?
quod laude clarus, quod paratus litteris
omnem refugisti ambitum?
15 te nemo gravior vel fuit comis magis
aut liberalis indigis,
danda salute, si forum res posceret,
studio docendi, si scholam.
vivent per omnem posterorum memoriam,
20 quos tu sacrasti . . . . . .
et Iulianum tu magis famae dabis
quam sceptra, quae tenuit brevi.
Sallustio plus conferent libri tui
quam consulatus addidit.
25 morum tuorum. decoris et facundiae
formam dedisti filiis.
ignosce, nostri laesus obsequio stili:
amoris hoc crimen tui est,
quod digna nequiens promere officium colo,
30 iniuriose sedulus.
quiesce placidus et caduci corporis
damnum repende gloria.

4. LVCIOLVS RHETOR.

Rhetora Luciolum condiscipulum atque magistrum — 193 (III)
collegamque dehinc, nenia maesta, refer,
facundum doctumque virum, seu lege metrorum
condita seu prosis solveret orsa modis:

---

4. 4 Stat. Silv. I 4, 28 sq. seu plana solutis cum struis orsa modis

---

3. Alcinus *V corr. Lugd.* rethor *V* (*in mg.* m^2 metro iābico) 6 recentis *V* (e *alt. in ras.* m^2) 11 fauor *V* 18 si *V* (i m^2) 20 sacratae famae das *V* (*librario sine dubio ad versum, qui sequitur, aberrante*), sacrae famae dabas *Goropius volgo*, sacrasti . . . . . . (*fortasse* litteris) *ego* 23 salustio *V* 30 sedulis *V corr. Lugd.* 31 corpori*s *V*
4. retor *V* 1 retora *V* cūdiscipulo *V corr. Vin.* adque *V* 2 refert *V corr. Lugd.* 4 soluered *V*, *fortasse* volveret

5 eripuit patri Lachesis quem funere acerbo
linquentem natos sexui utroque duos:
nequaquam meritis cuius responderit heres,
obscuros quamvis nunc tua fama iuvet.
mitis amice, bonus frater, fidissime coniunx,
10 nate pius, genitor — paenitet, ut fueris.
comis convivis, numquam inclamare clientes,
ad famulos numquam tristia verba loqui.
ut placidos mores, tranquillos sic cole manes
et cape ab Ausonio munus, amice, vale.

5. ATTIVS PATERA PATER RHETOR.

Aetate quamquam viceris dictos prius, 194 (IIII)
Patera, fandi nobilis:
tamen quod aevo floruisti proximo
iuvenisque te vidi senem,
5 honore maestae non carebis neniae,
doctor potentum rhetorum.
tu Baiocassi stirpe druidarum satus,
si fama non fallit fidem,
Beleni sacratum ducis e templo genus
10 et inde vobis nomina:
tibi Paterae: sic ministros nuncupant
Apollinares mystici:
fratri patrique nomen a Phoebo datum
natoque de Delphis tuo.
15 doctrina nulli tanta in illo tempore
cursusque tot fandi et rotae:
memor, disertus, lucida facundia,
canore, cultu praeditus,
salibus modestus felle nullo perlitis,
20 vini cibique abstemius,
laetus, pudicus, pulcher in senio quoque, ut
aquilae senectus aut equi.

---

5. 16 Sidon. Apoll. VIIII 15, 49 Maronis rotae 19 Ovid. Trist. II 565 salibus suffusis felle

---

5 patriae *Scal.* lacesis *V* 6 sexu in *Pulmannus* 7 ^h^eres *V* 9 mittis *V* coniux *V* 10 poenitet *V*

5. rethor *V* (*in mg. m. ant.* metro iambico maior senario minor quaternario) 1 doctos *V*, dictos *Graevius* 5 maeste *V* (e *alt. add.* m^2) 6 rethorum *V* 7 bagocassi *V*, Baiocassis *Vin. volgo*, Baiocassi *ego* 8 famā *V* 11 si *V*, sic *Lugd.* 12 apollinaris mistici *V* 13 fatri *V corr. Lugd.* 14 natoquae *V* 16 rotandi et rota *V corr. Scal.* 17 disertis *V* (v m^2) 18 carere cultū *V corr. Lugd.* 19 modestis *Scal.* perlitus *Lugd. volgo* 21 ut *V* (m^2 *in ras.*) 22 **aquilę *V*, quoque aquilae ut *L. Mueller*

6. ATTIVS TIRO DELPHIDIVS RHETOR.

Facunde, docte, lingua et ingenio celer, 195 (V)
iocis amoene, Delphidi,
subtextus esto flebili threno patris,
laudi ut subibas aemulus.
5 tu paene ab ipsis orsus incunabulis
dei poeta nobilis,
sertum coronae praeferens Olympiae,
puer celebrasti Iovem.
mox inde cursim more torrentis freti
10 epos ligasti metricum,
ut nullus aeque lege liber carminum
orationem texeret.
celebrata varie cuius eloquentia
domi forisque claruit,
15 seu tu cohortis praesulem praetoriae
provinciarum aut iudices
coleres, tuendis additus clientibus
famae et salutis sauciis.
felix, quietis si maneres litteris,
20 opus Camenarum colens,
nec odia magnis concitata litibus
armaret ultor impetus,
nec inquieto temporis tyrannici
palatio te adtolleres.
25 dum spem remotam semper arcessis tibi,
fastidiosus obviae,
tuumque mavis esse quam fati bonum,
desiderasti plurima,
vagus per omnes dignitatum formulas
30 meritusque plura quam gerens.
unde insecuto criminum motu gravi
donatus aerumnis patris,
mox inde rhetor, nec docendi pertinax,
curam fefellisti patrum:
35 minus malorum munere expertus dei,
medio quod aevi raptus es,
errore quod non deviantis filiae
poenaque laesus coniugis.

6. 9 Verg. Aen. X 603 torrentis aquae . . . more

6. Atticus (*corr. Scal.*) Tiro Delfidius rethor *V* (*in mg.* m^2 metro ut supra) 1 linguę *V*, lingua et *Pithoeus* 2 delfidi *V* 3 treno *V* 4 amulus *V* (*corr.* m^2) 7 olipiae *V* 9 ore *V*, more *Lugd.* 10 legasti *V corr. Pithoeus* 11 aeq[sa] *V* (a m^2), aequa *Lugd. volgo* 12 oratione *V corr. Scal.* 15 praetoriae *V* 17 coleris *V corr. Scal.* cluentis *V corr. Pulmannus* 18 fama *V*, famae *Lugd.* aut *Gronov* 19 quietus si maneres, litteris *Mertens*; *si quid mutandum, coniciam* si inmaneres 23 tirannici *V* 26 obuiae *V* (ui *in ras.*) 33 retor *V* 35 munera *V corr. Scal.* 37 filii *V*, filiae *Scal.* 38 poeneque *V corr. Scal.*

7. ALETHIO MINERVIO FILIO RHETORI.

O flos iuvenum,
spes laeta patris,
nec certa tuae
data res patriae,
5 rhetor Alethi.
tu primaevis
doctor in annis
tempore, quo te
discere adultum
10 non turpe foret,
praetextate
iam genitori
conlatus eras.
ille superbae
15 moenia Romae
fama et meritis
inclitus auxit: 196 (VI)
tu Burdigalae
laetus patriae
20 postque Paterae
clara cohortis
vexilla regens
et praeceptor
maior utroque,
25 non sine morsu
gravis invidiae
cuncta habuisti
commoda fati,
non mansuris
30 ornate bonis.
omnia praecox
fortuna tibi

---

7. rethori *V* (*in mg. m. ant.* metrū adoniū hypponaicum & tremicū spō. hup̄. dūc (*an* duo?) colōp.). *carmen in V scriptum est binis columnis hoc ordine:*

col. 1	O flos iubenū	*1*		Vota tuorum	*40*
	Spes leta patris	*2*		Non mansuris	*29*
	Ne certa tua	*3*	30	Ornate bonis	*30*
	Data res patriae	*4*		Omīa precox	*31*
5	Rhetor alethi	*5*		Fortuna tibi	*32*
	Maior utroquae	*24*		Dedit & rap^{v}it	*33*
	Tu burdigalae	*18*		Solstitialis	*34*
	Laetus patriae	*19*	35	Velut herba sol&	*35*
	Clara cohortis	*21*		Ostentatus	*36*
10	Vixilla regens	*22*		Raptusq^{s} sim^{v}l	*37*
	Cūcta ab^{v}isti	*27*		Nō sine morsu	*25*
col. 1^{b}	Tu primeuis	*6*	*col. 2^{b}*	Inclitus auxit	*17*
	Doctor in ānis	*7*	40	Grauis inuidiae	*26*
	Tempore q^{v}o te	*8*		Et retoricam	*41*
15	Discere adultū	*9*		Floris ad^{v}lti	*42*
	Nō turpe for&	*10*		Fruge carentē	*43*
	Praetextate	*11*		Et conubio	*44*
	Iā genitori	*12*	45	Nobili soceris	*45*
	Conlat^{v}s eras	*13*		Sine pace patris	*46*
20	Ille superue	*14*		Et diuitias	*47*
	Moenia romae	*15*		Vtri^{v}sq^{s} domus	*48*
	Fama & meritis	*16*		Sine herede tuo	*49*
col. 2	Cōmoda fati	*28*	50	Quā fatiloq^{v}o	*50*
	Postq^{s} petera	*20*		Dicte profatu	*51*
25	Et preceptor	*23*		Versus orati	*52*
	Puluere in aeuo	*38*		Nil est ab ōni	*53*
	Deseruisti	*39*		Parte beatū	*54*

aptum ordinem praeeunte ex parte Scaligero restituit Toll, quem recentiores secuti sunt editores, nisi quod is v. 23 huius editionis Et praeceptor *male inseruit post v. 7 atque haud recte post v. 22 verba* Post Nazarium *intercidisse suspicatus in v. 20, quem his verbis adiunxit,* Pateram *scripsit* v. 3 ne *V*, nec *Lugd.* tua *V*, tuae *Lugd.* 20 petera *V*, Paterae *ego* uixilla *V corr. Lugd.*

dedit et rapuit.
solstitialis
35 velut herba solet,
ostentatus
raptusque simul,
pubere in aevo
deseruisti
40 vota tuorum
et rhetoricam
floris adulti
fruge carentem
et conubium
45 nobile soceris
sine pace patris
et divitias
utriusque domus
sine herede tuo.
50 quam fatiloquo
dicte profatu
versus Horati:
nihil est ab omni
parte beatum.

8. LEONTIVS GRAMMATICVS COGNOMENTO LASCIVVS.

Qui colis laetos hilarosque mores, 197 (VII)
qui dies festos ioca vota ludum,
annuum functi memora Leonti
nomine threnum.

5 iste Lascivus patiens vocari
nomen indignum probitate vitae
abnuit numquam, quia gratum ad aures
esset amicas.

litteris tantum titulum adsecutus,
10 quantus exili satis est cathedrae,
posset insertus numero ut videri
grammaticorum.

tu meae semper socius iuventae,
pluribus quamvis cumulatus annis,
15 nunc quoque in nostris recales medullis,
blande Leonti!

et iuvat tristi celebrare cura
flebilem cantum memoris querellae,
munus ingratum tibi debitumque
20 carmine nostro.

---

7. 34 Plaut. Pseud. I 1, 38 sq. quasi solstitialis herba paulisper fui: repente exortus sum, repentino occidi   36 Verg. Aen. VI 869 ostendent terris hunc tantum fata   53 sq. Hor. Carm. II 16, 27 sq. nihil est ab omni parte beatum

8. 5 Hor. Carm. I 2, 43 sq. patiens vocari Caesaris ultor   18 Hor. Carm. III 11, 51 sq. memorem . . . querellam

---

38 puluere *V corr. Lugd.*   44 conubio *V corr. Scal.*   45 nobili *V corr. Scal.*   soceri *Scal. volgo*   53 nil est ab omni *V*, nil ex omni *Heinsius*, nil est omni *L. Mueller*, nihil est ab omni *Vin.*, *quod tuetur M. Hertz Anal. Hor. IIII 15 adn. 1*

8. Beat^{v}s *V* (*in mg. m*^{2} metro saffico), Lascivus *Graevius*   3 annū *V*, annuum *Lugd.*   4 trhenum *V*   5 ^{i}ste *V* (i *m*^{2})   13 maee *V*   14 cumulatis *V corr. Lugd.*

9. GRAMMATICIS GRAECIS BVRDIGALENSIBVS.

Romulum post hos prius an Corinthi, 198 (VIII)
anne Sperchei pariterque nati
Atticas musas memorem Menesthei
grammaticorum?

5 sedulum cunctis studium docendi,
fructus exilis tenuisque sermo,
set quia nostro docuere in aevo
commemorandi.

tertius horum mihi non magister:
10 ceteri primis docuere in annis,
ne forem vocum rudis aut loquendi,
set sine cultu:

obstitit nostrae quia credo mentis
tardior sensus neque disciplinis
15 appulit Graecis puerilis aevi
noxius error.

vos levis caespes tegat et sepulcri
tecta defendant cineres opertos
ac meae vocis titulus supremum
20 reddat honorem.

10. IVCVNDO GRAMMATICO BVRDIGALENSI FRATRI LEONTI.

Et te, quem cathedram temere usurpasse locuntur 199 (VIIII)
nomen grammatici nec meruisse putant,
voce ciebo tamen, simplex, bone, amice, sodalis,
Iucunde, hoc ipso care magis studio,
5 quod, quamvis impar, nomen tam nobile amasti,
et meritos inter commemorande viros.

---

9. 1 Hor. Carm. I 12, 33 Romulum post hos prius an quietum

---

9. Gramaticis Grecis Burdigalansibus *V* (*m. ant.* metro saffico) 6 exi*lis *V* (l *eras.*) 10 in] me *Hartel* 12 fructu *Baehrens* 14 nequae *V* 15 puaerilis *V* (a *del.* m^2) 17 sepulchri *V* 18 saepta *Heinsius* 19 at *Toll volgo* suppremum *V*
10. gram̄m̄ Burdegalēsi* *V* (s *eras.*) 5 quāuis *V* (u *alt. ex* q) 6 emeritos *V corr. Scal.* cōmemorāde *V* (e *alt. ex* i m^2)

11. GRAMMATICIS LATINIS BVRDIGALENSIBVS PHILOLOGIS, ⟨MACRINO, SVCVRONI, CONCORDIO, PHOEBICIO,⟩ AMMONIO, ANASTASIO GRAMMATICO PICTAVIORVM.

Nunc ut quemque mihi
flebilis officii
relligiosus honor
suggeret, expediam:
5 qui, quamvis humili
stirpe, loco ac merito,
ingeniis hominum
Burdigalae rudibus
introtulere tamen
10 grammatices studium.
sit Macrinus in his
(huic mea principio — 200 (X)
credita pueritiès)
et libertina
15 Sucuro progenie,
sobrius et puerorum
utilis ingeniis,
et tu, Concordi,
qui profugus patria
20 mutasti sterilem
urbe alia cathedram.
nec reticebo senem

---

11. Macrino Sucuroni Concordio Phoebicio *om. V* (*add. Scal., sed hoc ordine*: Marc. Phoeb. Conc. Suc.); *m. ant.* metrum qui supra pentemimere; *in mg. dextr. alia manu*: It iambicum . . . . . & . . . . catalecticum. *scriptum est hoc carmen in V columnis duabus hoc ordine*:

col. 1	Nunc ut quemque mici	*1*		Religiosū &enim	*32*
	Flebilis officii	*2*	30	Commemorare	*33*
	Religios^{V}s honoR	*3*		Gramaticū patrie	*34*
	Suggeret expediā	*4*	*col. 2*	Qui r^{V}dibus pueris	*36*
5	Quin quāuis humili	*5*		Prima elementa dauat	*37*
	Stirpe loco hac merito	*6*		Et liuertina	*14*
	Ingeniis hominū	*7*	35	Sucuro progeniem	*15*
	B^{V}rdigalae rudib̄	*8*		Sobrius ēt puerorum	*16*
	Vtilis ingeniis	*17*		Doctrina exiguus	*38*
10	Et tu concordi	*18*		Moribus inplacidis	*39*
	Qui profug^{V}s patria	*19*		Proinde ut erat meritū	*40*
	M^{V}tasti stelilem	*20*	40	Famā abuit tenuem	*41*
	Vrbe alia cathedrā	*21*		Perdidit in senio	*53*
	Nec reticeuo senē	*22*		Set tamen hunc noster	*54*
15	Nm̄e phoebiciū	*23*		Cōmemorauit honus	*55*
	Qui beleni aedit^{V}s	*24*		Pictoniceq^{s} dedit	*48*
	Introtulere tamē	*9*	45	Pante et anastasio	*42*
	Grāmatices studiū	*10*		Fleuile musa melum	*43*
	Sit matrin^{V}s in his	*11*		Et memora tenuem	*44*
20	huic mea prīcipio	*12*		Nenia grāmaticum	*45*
	Credita pueritıes	*13*		Burdigale hunc genitū	*46*
	Nil opis inde tulit	*25*	50	Transtulit ambitio	*47*
	Set tamē ut placitum	*26*		Paup̧ ibi et tenuem	*49*
	Stirpe satus driidū	*27*		Victū abitūq^{s} colens	*50*
25	Genitis aremoricae	*28*		Gloriolā exilem	*51*
	B^{V}rdigale cathedrā	*29*		Et patriae et cathedrae	*52*
	Nati op̧ obtinuit	*30*	55	Ne pariter tumulus	*56*
	Permaneat series	*31*		Nomen et ossa tegat	*57*

turbatum versuum ordinem Scaligerum ex parte secutus restituere conatus est Toll, qui in editione, quam curavit, versus hoc ordine descripsit (*numeri sunt huius editionis*): *1—6. 9. 10. 7. 8. 31. 11. 16. 17. 12. 13. 22—30. 18—21. 14. 15. 36. 37. 42—53. 38—41. 54. 55. 32—34. 56. 57. Tollium secuti sunt editores recentiores, ego eum, quem ab Ausonio profectum esse mihi persuasi, ordinem restitui suspicatus post v. 34 intercidisse versiculum, in quo Ammonii, quem ne temere confundas cum Anastasio caveas, facta erat mentio* v. 5 quin *V corr. Scal.* 10 grammaticae *Scal. volgo* 11 maṭrinus *V* (*in mg.* c) 15 progeniem *V*, progenies *Scal. volgo*, progenie *L. Mueller* 16 puerum *vel* parvum *L. Mueller* 20 ste·l·ilem *V* (*in mg.* ri)

nomine Phoebicium,
qui Beleni aedituus
25 nil opis inde tulit,
set tamen, ut placitum,
stirpe satus druidum
gentis Aremoricae,
Burdigalae cathedram
30 nati opera obtinuit.
permaneat series:
relligiosum etenim
commemorare ⟨meae⟩
grammaticum patriae
35 ⟨Ammonium . . . . . .,⟩
qui rudibus pueris
prima elementa dabat,
doctrina exiguus,
moribus inplacidis:
40 proinde ut erat meritum,
famam habuit tenuem.
pange et Anastasio
flebile, Musa, melum
et memora tenuem,
45 nenia, grammaticum.
Burdigalae hunc genitum
transtulit ambitio
Pictonicaeque dedit.
pauper ibi et tenuem
50 victum habitumque colens
gloriolam exilem
et patriae et cathedrae
perdidit in senio.
set tamen hunc noster,
55 commemoravit honos,
ne pariter tumulus
nomen et ossa tegat.

12. HERCVLANO, SORORIS FILIO, GRAMMATICO BVRDIGALENSI.

Herculane, qui profectus gremio de nostro et schola — 201 (XI)
spem magis quam ⟨rem⟩ fruendam praebuisti avunculo,
particeps scholae et cathedrae paene successor meae,
lubricae nisi te iuventae praecipitem flexus daret,
5 Pythagorei non tenentem tramitis rectam viam.
esto placidus et quietis manibus sedem fove,
iam mihi cognata dudum inter memoratus nomina.

13. THALASSIO GRAMMATICO LATINO BVRDIGALENSI.

Officium nomenque tuum, primaeve Thalassi, — 202 (XII)
parvulus audivi: vix etiam memini,
qua forma aut merito fueris, qua stirpe parentum.
aetas nil de te posterior celebrat.
5 grammaticum iuvenem tantum te fama ferebat,
tum quoque tam tenuis, quam modo nulla manet.
set quicumque tamen, nostro quia doctor in aevo
vixisti, hoc nostrum munus habeto, vale.

13. 3 Verg. Aen. III 94 stirpe parentum

24 aeditus *V*, aedituus *Lugd.* 27 driidū̇ *V corr. Lugd.* 28 genitis *V*, gentis *Lugd.* 30 oper *V*, opera *Lugd.* 33 meae *add. Lugd.* *post v.* 34 *haec sunt scripta in V in alterius columnae initio* Ammonio Anastasio gramatico Pictauiorū *et iuxta in mg. m. ant.* metrum qui supra 37 dauat *V* (dabas m^2 *volgo*) 39 implacidus *Toll* 42 pante *V* (*corr.* m^2) 49 ibi] ubi *Lugd. volgo*
12. Erculano *V* gramm̄ Burdī *V* 2 rem *add. Scal.* 3 scole *V* 5 pitagorei *V* 6 placid^v^*s *V* (i *eras.*) fouae *V*
13. Talasso *V*, Thalassio *Toll* grm̄co *V* B^v^rdigal *V* 1 thalassae *V*, Thalassi *Toll* 4 nihil *V*, nil *Scal.* 5 te tantum *volgo* 8 haveto *V* (abeto m^2)

14. CITARIO SICVLO SYRACVSANO GRAMMATICO BVRDIGALENSI GRAECO.

Et, Citari dilecte, mihi memorabere, dignus — 203 (XIII)
grammaticos inter qui celebrere bonos.
esset Aristarchi tibi gloria Zenodotique,
Graios antiquus si sequeretur honos.
5 carminibus, quae prima tuis sunt condita in annis,
concedit Cei musa Simonidei.
urbe satus Sicula nostram peregrinus adisti,
excultam studiis quam prope reddideras.
coniugium nanctus cito nobilis et locupletis,
10 invidia fati non genitor moreris.
at nos defunctum memori celebramus honore,
fovimus ut vivum munere amicitiae.

15. CENSORIO ATTICO AGRICIO RHETORI.

Eloquii merito primis aequande, fuisti, — 204 (XIIII)
Agrici, positus posteriore loco,
aevo qui quoniam genitus functusque recenti,
dilatus nobis, non et omissus eras.
5 quocumque in numero, tristi memorabere threno:
unus honos tumuli, serus et ante datus.
tam generis tibi celsus apex quam gloria fandi,
gloria Athenaei cognita sede loci.
Nazario et claro quondam delata Paterae
10 egregie multos excoluit iuvenes.
coniuge nunc natisque superstitibus generoque
maiorum manes et monumenta foves.

16. NEPOTIANO GRAMMATICO EIDEM RHETORI.

Facete, comis, animo iuvenali senex, — 205 (XV)
cui felle nullo, melle multo mens madens
aevum per omne nil amarum miscuit,
medella nostri, Nepotiane, pectoris:
5 tam seriorum quam iocorum particeps,
taciturne, Amyclas qui silendo viceris,
te fabulantem non Vlixes linqueret,
liquit canentes qui melodas virgines:

---

16. 6 Verg. Aen. X 564 tacitis . . . Amyclis

---

14. Siracusano gramatico Burdigal Creco *V* 1 cipari delecte *V* (*corr. m*2) 2 c&lare *V*, celebrere *Lugd.* 4 grauior *V*, Graiorum *Goropius volgo*, Graios *ego* antiq^v^s *V* 5 su^n^it *V* (n *m*2) 6 ceu *V*, Cei *Scal.* 8 propere dederas *Mommsen* 9 nāctus *V* (ac *ex* uc, *ut videtur m*2) 10 inuidiā *V corr. Lugd.* 11 ad *V* (t *m*2)

15. Agrycio *Mommsen* retori *V* 2 Agrice positus hic *Lugd.*, Agrici hic positus *Scal. volgo* posteriori *V* 8 athen*ei *V* (n *ex* m, i *eras.*) *post v. 8 fortasse intercidit distichon* 10 egregiae *V* qui excoluit *Vin.*

16. gramm̄ fl̄d retori *V* 2 felli *V* (*corr. m*2) 4 nostri medella *Vin.*, medulla nostri *Heinsius* 6 amiclas *V* 8 liquid *V*

probe et pudice, parce, frugi, abstemie:
10 facunde, nulli rhetorum cedens stilo,
et disputator ad Cleanthen stoicum,
Scaurum Probumque corde callens intimo
et Epirote Cinea memor magis:
sodalis et convictor, hospes iugiter,
15 parum quod hospes, mentis agitator meae.
consilia nullus mente tam pura dedit
vel altiore conditu texit data.
honore gesti praesidatus inclitus,
decies novenas functus annorum vices,
20 duos relinquens liberos, mortem oppetis,
dolore multo tam tuorum quam meo.

17. AEMILIVS MAGNVS ARBORIVS RHETOR TOLOSAE.

Inter cognatos iam fletus, avuncule, manes, 206 (XVI)
inter rhetoricos nunc memorandus eris.
illud opus pietas, istud reverenda virorum
nomina pro patriae relligione habeant.
5 bis meritum duplici celebremus honore parentem
Arborium, Arborio patre et avo Argicio.
stemma tibi patris Haeduicum, Tarbellica Maurae
matris origo fuit: ambo genus procerum.
nobilis et dotata uxor, domus et schola, cultae
10 principum amicitiae contigerunt iuveni,
dum Constantini fratres opulenta Tolosa
exilii specie sepositos cohibet.
Byzanti inde arcem Thressaeque Propontidis urbem
Constantinopolim fama tui pepulit.
15 illic dives opum doctoque ibi Caesare honorus
occumbis patribus, Magne, superstitibus.
in patriam set te sedem ac monumenta tuorum
principis Augusti restituit pietas.
hic renovat causam lacrimis et flebile munus
20 annuus ingrata relligione dies.

18. EXVPERIVS RHETOR TOLOSAE.

Exuperi, memorande mihi, facunde sine arte, 207 (XVII)
incessu gravis et verbis ingentibus, ore
pulcher et ad summam motuque habituque venusto:
copia cui fandi longe pulcherrima, quam si

13 Plin. N. H. VII 24, 88
17. 10 Hor. Carm. II 1, 4 principum amicitias 15 Verg. Aen. I 14, II 22 dives opum

9 prole *V*, probe *Lugd.* abstemiae *V* (*corr. m*2) 10 r[h]etorum *V* (h *m*2) 11 Stoicon *Lugd. volgo* 15 ma&* *V* (a *del. m*2) 20 morte *V corr. Scal.*
17. 6 Arsicio [*V*], Argicio *Scal.*, Agrycio *Mommsen, cf.* XV 6 7 Hedui [*V*], Aeduici *Scal. volgo*, Haeduicum *Mommsen* 17 sed [*V*] 19 hinc [*V*], hic *ego*, nunc *Brandes*

5 auditu tenus acciperes, deflata placeret,
discussam scires solidi nihil edere sensus:
Palladiae primum toga te venerata Tolosae
mox pepulit levitate pari: Narbo inde recepit.
illic Dalmatio genitos, fatalia regum
10 nomina, tum pueros grandi mercede docendi
formasti rhetor metam prope puberis aevi,
Caesareum qui mox indepti nomen, honorem
praesidis Hispanumque tibi tribuere tribunal.
decedens placidos mores tranquillaque vitae
15 tempora praedives finisti sede Cadurca.
set patriae te iura vocant et origo parentum,
Burdigalae ut rursum nomen de rhetore reddas.

19. MARCELLO MARCELLI FILIO GRAMMATICO NARBONENSI.

Nec te Marcello genitum, Marcelle, silebo, 208 (XVIII)
aspera quem genetrix urbe, domo pepulit.
set fortuna potens cito reddidit omnia et auxit.
amissam primum Narbo dedit patriam.
5 nobilis hic hospes Clarentius indole motus
egregia natam coniugio adtribuit.
mox schola et auditor multus praetextaque pubes
grammatici nomen divitiasque dedit.
set numquam iugem cursum fortuna secundat,
10 praesertim pravi nancta virum ingenii.
verum oneranda mihi non sunt, memoranda recepi
fata: sat est dictum cuncta perisse simul,
non tamen et nomen, quo te non fraudo, receptum
inter grammaticos praetenuis meriti.

20. SEDATVS RHETOR TOLOSANVS.

Relligio est, tacitum si te, Sedate, relinquam, 209 (XVIIII)
quamvis docendi munus indepte ⟨es⟩ foris.
communis patria est tecum mihi: sorte potentis
fati Tolosam nanctus es sedem scholae.
5 illic coniugium natique opulensque senectus
et fama, magno qualis est par rhetori.
quamvis externa tamen a regione reducit
te patria et civem morte obita repetit:
cumque vagantem operam divisae inpenderis urbi,
10 arbitrium de te sumit origo suum.

20. 1 Verg. Aen. VI 841 quis te . . . tacitum . . . relinquat

18. 5 acceperit [*V*] *corr. Scal.* 6 sciris [*V*] *corr. Scal.* 7 togatae [*V*], toga te *Goethhals* 16 sed [*V*]
19. 1 genitus [*V*], genitum *Dousa* 2 genitrix [*V*] 3 *et* 9 sed [*V*] 3 et omnia [*V*], omnia et *Pulmannus* 6 egregiam [*V*] *corr. Heinsius* 10 nacta [*V*] 11 honoranda [*V*] *corr. Scal.*
20. 2 indepte [*V*], indepte es *Scal.*, indeptum *Dousa* 4 nactus [*V*] 6 qualis est par magno [*V*] *corr. Scal.* 9 vacantem [*V*] *corr. Scal.* impenderis [*V*]

et tua nunc suboles morem sectata parentis
Narbonem ac Romam nobilitat studiis.
. . . . set
fama, velit nolit, Burdigalam referet.

21. STAPHYLIVS RHETOR CIVIS AVSCIVS.

Hactenus observata mihi lex commemorandi — 210 (XX)
cives, sive domi seu docuere foris.
externum set fas coniungere civibus unum
te, Staphyli, genitum stirpe Novem populis.
5 tu mihi, quod genitor, quod avunculus, unus utrumque,
alter ut Ausonius, alter ut Arborius:
grammatice ad Scaurum atque Probum, promptissime rhetor,
historiam callens Livii et Herodoti.
omnis doctrinae ratio tibi cognita, quantam
10 condit sescentis Varro voluminibus.
aurea mens, vox suada tibi: tum sermo quietus
nec cunctator erat nec properante sono.
pulchra senecta, nitens habitus, procul ira dolusque:
et placidae vitae congrua meta fuit.

22. CRISPVS ET VRBICVS GRAMMATICI LATINI ET GRAECI.

Tu quoque in aevum, Crispe, futurum — 211 (XXI)
maesti venies commemoratus
munere threni.

qui primaevos fandique rudes
5 elementorum prima docebas
signa novorum,

creditus olim fervere mero,
ut Vergilii Flaccique iocis
aemula ferres.

10 et tibi Latiis posthabite orsis,
Vrbice, Grais celebris, carmen
nunc ἒ λέγ' ἄσω.

---

21. 14 Ovid. Am. II 10, 38 conveniens vitae mors fuit ista tuae

---

11 est *Scal. volgo* soboles [*V*] morem secuta [*V*], moremque secuta *Scal. volgo*, morem sectata *Vin.* 13 sed velit nolit famae Burdigalam referat [*V*] *corr. Scal.*

21. Stafilus [*V*], Staphylius *Scal.* 3 sed [*V*] 4 Stafili [*V*] *corr. Scal.* 7 grammaticae [*V*], *corr. Scal.* 10 sexcentis [*V*] 12 eras [*V*], erat *apographa Vossiani* properator erat *apographa* 13 dolusque] dol *Vind. 3261* (*in pagina ultima*), *unde* dolorque *Peiper*, dolusque *cetera apographa* 14 finis [*V*], vitae *Graevius*

22. 2 moestis [*V*] 8 Virgilii [*V*] locis [*V*], iocis *Heinsius* 11 sq. camoenis ἐλεγείσω [*V*], carmen sic ἐλελίσω *Scal. volgo*, carmen nunc ἒ λέγ' ἄσω *ego* (*nam* ᾔσω *scripsisse Ausonium haud probabile est*)

nam tu Crispo coniuncte tuo
prosa solebas et versa loqui
15 impete eodem,

priscos ut ⟨tris⟩ heroas olim
carmine Homeri commemoratos
fando referres,

dulcem in paucis ut Plistheniden
20 et torrentis ceu Dulichii
ninguida dicta

et mellitae nectare vocis
dulcia fatu verba canentem
Nestora regem.

---

25 Ambo loqui faciles, ambo omnia carmina docti,
callentes mython plasmata et historiam.
liberi et ambo genus, sed quos meruisse deceret
nascier, ut cluerent patribus ingenuis.

23. VICTORIO SVBDOCTORI SIVE PROSCHOLO.

Victori studiose, memor, celer, ignoratis — 212 (XXII)
adsidue in libris nec nisi operta legens,
exesas tineis opicasque evolvere chartas
maior quam promptis cura tibi in studiis.
5 [quod ius pontificum, quae foedera, stemma quod olim
ante Numam fuerat sacrifici Curibus,
quod Castor cunctis de regibus ambiguis, quod
coniugis e libris ediderat Rhodope:]
quod ius pontificum, veterum quae scita Quiritum,
10 quae consulta patrum, quid Draco quidve Solon
sanxerit et Locris dederit quae iura Zaleucus,
sub Iove quae Minos, quid Themis ante Iovem

---

22. 19 Il. III 214 παῦρα μέν, ἀλλὰ μάλα λιγέως 20 sq. ibid. 222 ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν 22 sq. Il. I 248 sq. ἡδυεπὴς . . . λιγὺς Πυλίων ἀγορητής, τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή

---

13 namque [*V*], nam *Scal.* 14 versu [*V*] *volgo*, versa *Heinsius* (*cf. Appul. Flor. 18 p. 91 Oud. 'ac iam et prorsa et vorsa facundia veneratus sum', unde fortasse et hoc loco* prorsa . . . vorsa *restituendum*) 16 priscos et heroas [*V*], priscos ut et heroes *Vin. volgo*, priscos ut tris heroas *ego* 17 cum memoratos [*V*] *corr. Scal.* 20 Dulichi [*V*] *corr. Scal.* 26 mythoplasmata [*V*] *corr. Scal.* 27 *fortasse* liberti ambo doceret [*V*] *corr. Scal.* 28 nasci [*V*], nancisci *Scal. volgo*, nascier *Pulmannus et Dousa*, sic nasci *Heinsius* paribus ingeniis [*V*] *corr. Scal.*

23. Victorino [*V*], Victorio *Scal.* 1 Victorine [*V*], Victori *Scal.* 2 assidue [*V*] 6 sacrificij [*V*], sacrificis *Scal. volgo* 7 ambiguis, quot *Mommsen* 9—12 *in mg. adscriptos esse Brandes statuit ab Ausonio eo consilio, ut postea inter vv. 5—8 et 9—12, quibus eaedem res, sed paullo aliter tractantur, eligendi sibi esset potestas. ego vv. 9—12 ab Ausonio praelatos esse puto* 9 veterumque [*V*] *corr. Scal.*

nota tibi potius quam Tullius et Maro nostri
    et quidquid Latia conditur historia.
15 fors istos etiam tibi lectio longa dedisset,
    supremum Lachesis ni celerasset iter.
exili nostrae fucatus honore cathedrae
    libato tenuis nomine grammatici,
longinquis posthac †Romae defunctus in oris,
20 ad quas de Siculo litore transieras:
sed modo nobilium memoratus in agmine gaude,
    pervenit ad manes si pia cura tuos.

24. DYNAMIO BVRDIGALENSI QVI IN HISPANIA DOCVIT ET OBIIT.

Set neque te maesta, Dynami, fraudabo querella, 213 (XXIII)
    municipem patriae causidicumque meae,
crimine adulterii quem saucia fama fugavit,
    parvula quem latebris fovit Ilerda suis.
5 quem locupletavit coniunx Hispana latentem:
    namque ibi mutato nomine rhetor eras,
rhetor Flavini cognomine dissimulatus,
    ne posset profugum prodere culpa suum.
reddiderat quamvis patriae te sera voluntas,
10 mox residem rursum traxit Ilerda domus.
qualiscumque tuae fuerit fuga famaque vitae,
    iungeris antiqua tu mihi amicitia:
officiumque meum, sensus si manibus ullus,
    accipe iam verum morte obita, Dynami.
15 diversis quamvis iaceas defunctus in oris,
    commemorat maestis te pia cura elegis.

25. ACILIO GLABRIONI GRAMMATICO IVN. BVRDIGALENSI.

Doctrinae vitaeque pari brevitate caducum, 214 (XXIIII)
    Glabrio, te maestis commemorabo elegis,
stemmate nobilium deductum nomen avorum,
    Glabrio †Aquilini, Dardana progenies.
5 tu quondam puero conpar mihi, discipulus mox
    meque dehinc facto rhetore grammaticus
inque foro tutela reis et cultor in agris,
    digne, diu partis qui fruerere bonis,

---

14 quicquid [*V*] 18 tenuiter [*V*], tenuis *Scal.*, tenui *Vin.* 19 Romae *corruptum, fortasse* Troiae 20 atque [*V*], ad quas *Scal.* littore [*V*]

24. Dinamio *V* ^{Hi}Spania (Hi m^2) *V* 1 dinami *V* 4 hilerda *V* 5 ^{hi}spanā *V* (hi m^2, ∸ *eras.*) 7 r^{h}etor *V* (h m^2) 9 ^{se}ra *V* (se m^2) uoluptas *V*, voluntas *Baehrens* 10 ^{h}ilerda *V* (h m^2) domus] domo *Toll* 11 fuaerit *V* (a *del.* m^2) 12 amicitia *V* (*corr.* 'm^2) 14 uerus *V volgo*, verum *ego*, serus *Heinsius* dinami *V* 16 cur^{a}elegis *V* (a m^2)

25. Atilio *V*, Acilio *Scal.* gram$\overline{\mathrm{m}}$ *V* Burdegan *V* 3 $\overline{\mathrm{n}}$men^{e} *V* (e m^2) Acilini *Heinsius* 5 q^{v}ondam *V* (q^{v} *ex* c m^2) discipulos *V*, discipulus *Lugd.*, discipulo *Scal. volgo* 6 meq^{s} *V*, me *Scal. volgo* r^{h}etore *V* (h m^2)

commode laete benigne abstemie, tam bone dandis
10 semper consiliis, quam taciturne datis,
tam decus omne tuis quam mox dolor, omnia acerbo
funere praereptus, Glabrio, destituis,
uxore et natis, genitore et matre relictis,
eheu quam multis perdite nominibus!
15 flete diu nobis, numquam satis, accipe acerbum,
Glabrio, in aeternum commemorate vale.

26. CORONIS.

215 (XXV)

Quos legis a prima deductos menide libri,
doctores patriae scito fuisse meae
grammatici in studio vel rhetoris aut in utroque,
quos memorasse mihi morte obita satis est.
5 viventum inlecebra est laudatio: nomina tantum
voce ciere suis sufficiet tumulis.
ergo, qui nostrae legis otia tristia chartae,
eloquium ne tu quaere set officium,
quo claris doctisque viris pia cura parentat,
10 dum decora egregiae commeminit patriae.

27. POETA.

216 (XXVI)

Valete, manes inclitorum rhetorum,
valete, doctores probi,
historia si quos vel poeticus stilus
forumve fecit nobiles
5 medicae vel artis dogma vel Platonicum
dedit perenni gloriae.
et si qua functis cura viventum placet
iuvatque honor superstitum,
accipite maestum carminis cultum mei
10 textum querella flebili.
sedem sepulcri servet immotus cinis,
memoria vivat nominum,
dum remeat illud iudicis dono dei
commune cum dis saeculum.

---

25. 11 Verg. Ecl. V 34 tu decus omne tuis

---

26. 1 maenide *V* 3 r[h]etoris *V* (h *m*2) 5 uibenciū *V*, viventum *Scal.* 6 sufficit *V* (*corr. m*2) 8 tu ne *Scal. volgo* set *V* (d *m*3) 10 decor *V*, decora *Scal.*
27. 1 rethorum *V* 4 forumq[s] *V*, forumve *Graevius* 5 medicę** *V* (ae *eras.*) artes *Dousa* 7 cunctis *V*, functis *Dousa* 9 accipe *V corr. Pulmannus* 11 sepulchri *V*, sepulchris *Lugd. volgo* 13 illut *V* (d *m*2) 14 dis *V* (*in mg. m. rec.* dīs) Finit *V* (*m*2 ?)

XVII. EPITAPHIA.

1. AVSONIVS LECTORI SVO SAL.

Ad rem pertinere existimavi, ut vel vanum opusculum materiae congruentis ab- 217 (V)
solverem et libello, qui commemorationem habet eorum, qui vel peregrini ⟨Burdigalae vel⟩ Burdigalenses peregre docuerunt, Epitaphia subnecterem, scilicet titulos sepulcrales heroum, qui bello Troico interfuerunt. quae antiqua cum aput philologum quendam repperissem, latino sermone converti, non ut inservirent ordini persequendi, 5
set ut cohaererent libere nec aberrarent.

2. AGAMEMNONI.

Rex regum Atrides, fraternae coniugis ultor, 218 (I)
oppetii manibus coniugis ipse meae.
quid prodest Helenes raptum punisse dolentem,
vindicem adulterii cum Clytemestra necet?

3. MENELAO.

Felix o Menelae, deum cui debita sedes 219 (II)
decretumque piis manibus Elysium,
Tyndareo dilecte gener, dilecte Tonanti,
coniugii vindex, ultor adulterii,
5 aeterno pollens aevo aeternaque iuventa
nec leti passus tempora nec senii.

4. AIACI.

Aiacis tumulo pariter tegor obruta Virtus, 220 (III)
inlacrimans bustis funeris ipsa mei,

XVII. **2.** Aristotelis Pepli c. 1 B. Ἐπὶ Ἀγαμέμνονος, κειμένου ἐν Μυκήναις:
Λεύσσεις Ἀτρείδεω Ἀγαμέμνονος, ὦ ξένε, τύμβον,
ὃς θάν' ὑπ' Αἰγίσθου κοὐλομένης ἀλόχου (cf. c. 2).
1 Cic. ad fam. VIIII 14, 2 Agamemnoni, regum regi
3. Pepl. 3. Ἐπὶ Μενελάου:
Ὄλβιος, ὦ Μενέλαε, σύ τ' ἀθάνατος καὶ ἀγήρως
ἐν μακάρων νήσοις, γαμβρὲ Διὸς μεγάλου.
4. Pepl. 7. Ἐπὶ Αἴαντος τοῦ Τελαμωνίου:
Ἅδ' ἐγὼ ἁ τλάμων Ἀρετὰ παρὰ τῷδε κάθημαι
Αἴαντος τύμβῳ κειρομένα πλοκάμους,
θυμὸν ἄχει μεγάλῳ βεβλημένα, εἴπερ Ἀχαιοῖς
ἁ δολόφρων Ἀπάτα κρέσσον ἐμοῦ κέκριται.

XVII. Epitaphia *om.* *V* **1.** salutem *V* (Epistola *add. m. rec.*; Prosa *in mg.* m^2) 2 Burdigalae vel qui *add. Vin.*; Burdigalensesve Burdigalae vel *add. Mommsen* 3 burdigalensis *V* (e m^2) ephitaphia *V* sepulch^r^ales *V* (r m^2) 4 aput *V* (d m^2) 5 inseruirem *V*, inservirent *Lugd.* ordinis *V*, ordini *Scal.* 6 cohererem . . . aberrarem *V corr. Lugd.*
2. 4 clitemestera *V corr. Souchay*
3. 1 menele *V* (lę m^2) 2 ma^e^nibus *V* (e m^2) 5 aeterna *V* (*corr.* m^2)
4. 1 aiacis *V* (iac m^2 *in ras.*) tumulo *V* (v m^2)

incomptas lacerata comas, quod pravus Atrides
  cedere me structis compulit insidiis.
5 iam dabo purpureum claro de sanguine florem,
  testantem gemitu crimina iudicii.

5. ACHILLI.

Non una Aeaciden tellus habet: ossa teguntur — 221 (IIII)
litore Sigeo, crimen Larisa cremavit.
pars tumuli . . . .
orbe set in toto . . . .

6. VLIXI.

Conditur hoc tumulo Laerta natus Vlixes: — 222 (V)
  perlege Odyssean omnia nosse volens.

7. DIOMEDI.

Conditur hic genitore bono melior Diomedes, — 223 (VI)
crimen ob uxoris pulsus dotalibus Argis
Argyripam clarosve viris qui condidit Arpos,
clarior urbe nova patriae quam sede vetusta.

8. ANTILOCHO.

Consiliis belloque bonus, quae copula rara est, — 224 (VII)
  carus et Atrideis, carus et Aeacideis,
praemia virtutis simul et pietatis adeptus,
  servato Antilochus Nestore patre obii.
5 non hic ordo fuit: set iustius ille superstes,
  Troia capi sine quo perfida non poterat.

---

6. Pepl. 12. Ἐπὶ Ὀδυσσέως, κειμένου ἐν Τυρρηνίᾳ:
Ἀνέρα τὸν πολύμητιν ἐπὶ χθονὶ τῇδε θανόντα,
κλεινότατον θνητῶν, τύμβος ἐπεσκίασεν.

7. Pepl. 14. Ἐπὶ Διομήδους, κειμένου ἐν τῇ ὁμωνύμῳ νήσῳ:
Αἰνητὸν πάντεσσιν ἐπιχθονίοις Διομήδην
ἥδ' ἱερὰ κατέχει νῆσος ὁμωνυμίη.

1 Hor. Carm. I 15, 28 Tydides melior patre   3 Verg. Aen. XI 246 ille urbem Argyripam . . . condebat, 250 Arpos

8. Pepl. 11. Ἐπὶ Ἀντιλόχου, κειμένου ἐν Τροίῃ:
Μνῆμ' ἀρετῆς υἱοῦ τοῦ Νέστορος, Ἀντιλόχοιο,
ὃς θάνεν ἐν Τροίῃ ῥυσάμενος πατέρα.

---

3 incō^stās *V* (s *et* – *super* a m^2)   4 instru^ctis *V* (c m^2), structis *Lugd.*   6 gemitu *V* (ū m^2)

5. Ac[h]illi *V*   2 larissa *V*   3 *post* tumuli *scriptura pristina detrita haec inlevit* m^2 sentp&[v]cpu&ł(lus *vel* ius)di[v]ctu&classeleni   4 *post* toto *eadem manus in loco detrito haec fere adscripsit* man.ıma(*vel* mmnnl)o[v]mso..ssae[c]lmesc

6. V̄[r] (Versus?) Vlixis epitafio add. *V*   1 conditŏr *V* (v m^2), conditus *Lugd. volgo*   ulixis *V*   2 odissiā *V* (i *alt. ex* e m^2), Odyssean *Scal.*

7. 1 conditŏr *V* (v m^2)   diomedis *V corr. Lugd.*   2 agris *V*, Argis *Toll*   3 argiripam *V*   clarosque *V*, clarosve *ego et Hartel*   4 qua *V*, quam *Lugd.*

8. 4 patrae *V* (*corr.* m^2)   5 suprestes *V* (*corr.* m^2)

9. NESTORI.

Hoc tegor in tumulo, quarti iam prodigus aevi, 225 (VIII)
  Nestor, consilio clarus et eloquio,
obiecit sese cuius pro morte peremptus
  filius et nati vulnere vivo pater.
5 eheu cur fatis disponere sic placet aevum,
  tam longum ut nobis, tam breve ut Antilocho?

10. PYRRHO.

Orbe tegor medio, maior virtute paterna, 226 (VIIII)
  quod puer en regis Pyrrhus opima tuli.
impius ante aras quem fraude peremit Orestes:
  quid mirum, caesa iam genetrice furens.

11. EVRYALO.

Nec me non dignum titulo Pleuronia credit, 227 (X)
  cui communis erat cum Diomede domus
et Sthenelo, Euryalum. nam tertius hoc ego regnum
  possedi, de quo nunc satis est tumulus.

12. GVNEO.

Gunea pontus habet, tumulus sine corpore nomen. 228 (XI)
  fama homines inter, caelum animus repetit.
cuncta elementa duci tanto commune sepulcrum.
  quae? caelum et tellus et mare et ora virum.

13. PROTESILAO.

Fatale adscriptum nomen mihi Protesilao. 229 (XII)
  nam primus Danaum bello obii Phrygio,

---

9. Pepl. 10. Ἐπὶ Νέστορος, κειμένου ἐν Πύλῳ:
  Νέστορα τὸν Πυλίων ἡγήτορα ἥδε θανόντα
    γῆ κατέχει βουλῇ φέρτατον ἡμιθέων (cf. c. 9).
1 Hor. Carm. I 12, 37 sq. animaeque magnae prodigum
10. 3 sq. Verg. Aen. III 331 sq. scelerum furiis agitatus Orestes . . . obtruncat ad aras
11. Pepl. 35. Ἐπὶ Σθενέλου καὶ Εὐρυάλου, κειμένων ἐν Ἄργει:
  Ἀργεῖος Σθένελος Καπανήιος ὧδε τέθαπται
    τύμβῳ, καὶ τούτου πλησίον Εὐρύαλος.
12. Pepl. 32. Ἐπὶ Γουνέως:
  Σῆμα τὸ μὲν Γουνῆος ὁρᾷς, ψυχὴ δὲ θανόντος
    ἀέρ' ἐς ὑγρὸν ἔβη, σῶμα δὲ πόντος ἔχει.
4 Ennius apud Cic. Tusc. I 15, 34 per ora virum

---

9. 2 aeloquio *V*
10. Pirro *V* 2 et *V*, en *Mommsen* pirrus *V* 3 orestis *V corr. Lugd.*
11. Eurialo *V* 3 eurialo et stheneulo *V*, et Sthenelo, Euryalum *ego*
12. Cyneo *V*, Guneo *Pulmannus* 1 cinea *V*, Gunea *Pulmannus*
13. 2 phrigio *V*

audaci ingressus Sigeia litora saltu,
captus pellacis Lartiadae insidiis.
5 qui, ne Troianae premeret pede litora terrae,
ipse super proprium desiluit clipeum.
quid queror? hoc letum iam tum mea fata canebant,
tale mihi nomen cum pater inposuit.

14. DEIPHOBO.

Proditus ad poenam sceleratae fraude Lacaenae — 230 (XIII)
et deformato corpore Deiphobus
non habeo tumulum, nisi quem mihi voce vocantis
et pius Aeneas et Maro conposuit.

15. HECTORI.

Hectoris hic tumulus, cum quo sua Troia sepulta est: — 231 (XIIII)
conduntur pariter, qui periere simul.

16. ASTYANACTI.

Flos Asiae tantaque unus de gente superstes, — 232 (XV)
parvulus, Argivis set iam de patre timendus,
hic iaceo Astyanax, Scaeis deiectus ab altis.
pro dolor! Iliaci Neptunia moenia muri
5 viderunt aliquid crudelius Hectore tracto.

17. SARPEDONI.

Sarpedon Lycius genitus Iove numine patris — 233 (XVI)
sperabam caelum, set tegor hoc tumulo,
sanguineis fletus lacrimis. pro ferrea fata!
en patitur luctum qui prohibere potest.

---

13. 4 Verg. Aen. II 90 pellacis Vlixi
14. 1 Verg. Aen. VI 511 scelus exitiale Lacaenae 2 ibid. 494 sq. laniatum corpore toto Deiphobum 3 ibid. 505 sq. tumulum . . . inanem constitui et magna manis ter voce vocavi
15. 1 Sen. Tro. 128 sq. summusque dies Hectoris idem patriaeque fuit
16. 2 Sen. Tro. 767 o Danaum timor 4 sq. ibid. 784 sq. flebilius aliquid Hectoris magni nece muri videbunt 5 Stat. Achill. I 6 Hectore tracto
17. 3 Il. XVI 459 sq. αἱματοέσσας δὲ ψιάδας κατέχευεν ἔραζε παῖδα φίλον τιμῶν

---

4 laertiade *V*, Lartiadae *L. Mueller* 6 desiduit *V*, desiliit *Lugd. volgo* 7 faneuat *V* (canebant *m*2) 8 qū *V*
14. 1 penā *V* lacaene *V* (lacenę *m*2) 3 quē uoce uocantis (: mihi) *V* (mihi *m*2) *corr. Lugd.* 4 et**pi(v)s *V* (in *eras.*) aenaeus *V* (u *in* a *corr. m*2)
15. Haectori *V*
16. Astianacti *V* 1 suprestes *V* (*corr. m*2) 3 (i)gaceo *V* (i *m*2) astianax *V* 5 aliquod *V*, aliquid *Lugd.* haęctore *V*
17. SARPEDONI *V* (*post* NI [sign], *sed ead. m. del.*) 1 licius *V* 4 et *V volgo*, en *Graevius* proibere pote*st *V*

18. NASTI ET AMPHIMACHO.

Nastes Amphimachusque, Nomionis inclita proles, 234 (XVII)
ductores quondam, pulvis et umbra sumus.

19. TROILO.

Hectore prostrato nec dis nec viribus aequis 235 (XVIII)
congressus saevo Troilus Aeacidae,
raptatus bigis fratris coniungor honori,
cuius ob exemplum nec mihi poena gravis.

20. POLYDORO.

Cede procul myrtumque istam fuge nescius hospes: 236 (XVIIII)
telorum seges est sanguine adulta meo.
confixus iaculis et ab ipsa caede sepultus,
condor in hoc tumulo bis Polydorus ego.
5 scit pius Aeneas et tu, rex impie, quod me
Thracia poena premit, Troïa cura tegit.

21. EVPHEMO.

Euphemum Ciconum ductorem Troïa tellus 237 (XX)
condidit hastati Martis ad effigiem.
nec satis est titulum saxo incidisse sepulcri:
insuper et frontem mole onerant statuae.
5 ocius ista ruunt, quae sic cumulata locantur:
maior ubi est cultus, magna ruina subest.

22. HIPPOTHOO ET PYLEO IN HORTO SEPVLTIS.

Hippothoum Pyleumque tenet gremio infima tellus: 238 (XXI)
caulibus et malvis terga superna virent.
nec vexat cineres horti cultura quietos,
dum parcente manu molle holus excolitur.

---

18. 1 Il. II 871 Νάστης Ἀμφίμαχός τε, Νομίονος ἀγλαὰ τέκνα 2 Hor. Carm. IIII 7, 16 pulvis et umbra sumus

19. 1 sq. Verg. Aen. V 809 sq. Pelidae . . . congressum . . . nec dis nec viribus aequis, *cf.* Verg. Aen. I 474 infelix puer atque inpar congressus Achilli 3 ibid. I 475 sqq., *cf.* II 272 raptatus bigis

20. 1 Verg. Aen. III 44 heu fuge crudelis terras, fuge litus avarum. nam Polydorus ego ibid. 23 densis hastilibus horrida myrtus 2 ibid. 45 sq. hic confixum ferrea texit telorum seges et iaculis increvit acutis

---

18. 1 Nastie *V*, Nastes *Lugd.* 2 doctores *V*, ductores *Pulmannus* condam *V*

19. 2 ...o *V* (*lac. 3 litt.*), saevo *Vin.*

20. Polidoro *V* 1 mirtu̇̄q[s] stu̇̄ *V* ne[s]cius *V* (s *m*²) 4 polidorus *V* 5 aęneas *V* maę *V* 6 triracia *V corr. Lugd.* troiaq[s] *V*, Troia *Vin.*

21. Eufemo *V* 1 Eufemum *V* 2 hastatī artis *V* (*in mg.* T· martis) 5 ocius *V* (c *ex* t)

22. Pileo *V* 1 imflaell[s] *V* (*corr. m*²) 4 manů *V* (∸ *eras.*)

23. ENNOMO ET CHROMIO.

Ennomus hic Chromiusque iacent, quis Mysia regnum, 239 (XXII)
quis pater Alcinous Oceanusque atavus.
nobilitas quid tanta iuvat? quo clarius istis
est genus, hoc mortis condicio gravior.

24. PRIAMO.

Hic Priami non est tumulus nec condor in ista 240 (XXIII)
sede: caput Danai deripuere meum.
ast ego cum lacerum sine nomine funus haberem,
confugi ad cineres Hectoreos genitor.
5 illic et natos Troiamque Asiamque sepultam
inveni et nostrum quidquid ubique iacet.

25. ITEM PRIAMO.

Qui tumulum Priami quaerit, legat Hectoris ante. 241 (XXIIII)
ille meus, nato quem prius ipse dedi.
Hectoris et patris simul est commune sepulcrum,
amborum quoniam iuncta ruina fuit.

26. HECVBAE.

Quae regina fui, quae claro nata Dymante, 242 (XXV)
quae Priami coniunx, Hectora quae genui,
hic Hecuba iniectis perii superobruta saxis,
set rabie linguae me tamen ulta prius.
5 fidite ne regnis et prole et stirpe parentum,
quicumque hoc nostrum ΣΗΜΑ ΚΥΝΟΣ legitis.

27. POLYXENAE.

Troas Achilleo coniuncta Polyxena busto 243 (XXVI)
malueram nullo caespite functa tegi.
non bene discordes tumulos miscetis Achivi:
hoc violare magis quam sepelire fuit.

---

24. 2 sq. Verg. Aen. II 558 avolsumque umeris caput et sine nomine corpus
26. 5 Sen. Tro. 1 quicumque regno fidit Verg. Aen. III 94 stirpe parentum

---

23. Cromioni *V* 1 cromiusque *V* misia *V* 2 alcino[v]s *V* (o *del.* m^2), Alcinus *Lugd. volgo* 3 stis *V*
24. 1 [i]sta *V* (i m^2) 2 diripuere *V corr. Wakefield* 3 ast *V* (s m^2 *in ras.*) 5 natus *V*, natum *Lugd.*, natos *Scal.*
25. 3 haectoris *V*
26. 1 dimante *V* 2 coniu[n]x *V* (n m^2) 4 ulta *V* (a *ex* r m^2) 5 stirparentum *V corr. Lugd.* 6 kynoc *V*
27. Polixene *V* 1 polixena *V* 2 cespite *V* 3 miscaetis *V* (a *del.* m^2) hachiui *V* (h *del.* m^2)

28. DE NIOBE IN SIPYLO MONTE IVXTA FONTEM SEPVLTA.

Thebarum regina fui, Sipyleia cautes — 244 (XXVII)
quae modo sum. laesi numina Letoidum. — (*V*)
bis septem natis genetrix laeta atque superba
tot duxi mater funera quot genui.
5 nec satis hoc divis: duro circumdata saxo
amisi humani corporis effigiem.
sed dolor obstructis quamquam vitalibus haeret
perpetuasque rigat fonte pio lacrimas.
pro facinus! tantaene animis caelestibus irae?
10 durat adhuc luctus matris, imago perit.

29. IN DIOGENIS CYNICI SEPVLCRO, IN QVO PRO TITVLO CANIS SIGNVM EST.

Dic, canis, hic cuius tumulus? Canis. At canis hic quis? — 248 (XXXI)
Diogenes. Obiit? Non obiit, set abit. — (*VRω*)
Diogenes, cui pera penus, cui dolia sedes,
ad manes abiit? Cerberus inde vetat.
5 At quonam? Clari flagrat qua stella Leonis
additus est iustae nunc canis Erigonae.

30. IN TVMVLO HOMINIS FELICIS.

Sparge mero cineres bene olentis et unguine nardi, — 253 (XXXVI)
hospes, et adde rosis balsama puniceis. — (*Vω*)

---

28. 9 Verg. Aen. I 11 tantaene animis caelestibus irae?
29. Anth. Pal. VII 64 (ἄδηλον):
Εἰπέ, κύον, τίνος ἀνδρὸς ἐφεστὼς σῆμα φυλάσσεις;
Τοῦ κυνός. Ἀλλὰ τίς ἦν οὗτος ἀνὴρ ὁ κύων;
Διογένης. Γένος εἰπέ. Σινωπεύς. Ὃς πίθον ᾤκει;
Καὶ μάλα· νῦν δὲ θανὼν ἀστέρας οἶκον ἔχει.
v. 3 Anth. Pal. VII 65 (Ἀντιπάτρου), 3 sq. ᾧ μία τις πήρα, μία διπλοῒς, εἷς ἅμ' ἐφοίτα σκίπων
30. 1 Stat. Silv. I 2, 21 floribus innumeris et olenti spargere nimbo

---

28. Sipilo *V* *nullum lemma ϱ = Riccardianus 907 saec. XVI f. 182ʳ* 1 sipileia *V* cautis *V*, cautes *ϱ Lugd.* 2 nomina *V*, numina *ϱ* (*m²*) *Scal.* laetoidū *V*, Latoidum *ϱ Lugd. volgo* 3 adque *V* 4 quod *V* (t *m²*) 7 set *V* (d *m²*) obstructis *V* (i *ex* u) 10 ad^h^uc *V* (h *m²*)
29. *lemma in V* (*in quo* cinici sepulchro), In dyogenis cinici sepulcro pro titulo canis signum est *ME*, In diogenis cynici sepulchrum in quo erat sculptus canis (super quod erat canis sculptus *v*, super quo erat canis *v²*) *muvv²*, Versus de Diogene *R* (*hoc lemma ita in mg. dextro scriptum est per singulas litteras, ut simul eorum quae secuntur epigrammatum XXXXVIIII et L efficiat titulum*), Epitaphium Diogenis *τ = Trevericus 1464 saec. XI f. 116ʳ*, Ausonius de Cynico diogene *ϰ = Monacens. cl. 7471 saec. XV f. 62ᵛ* *nullum lemma T et p³* (*in quo vv. 1 et 2*) 1 hic canis *M* at] hoc *Rτ* hic quis *V* (quit *m²*), inquit *Rτω*, inquam *ϰ* 2 diogeses (n̄ supra) *V* (n *m²*) sed *τωϰ*, ast *R* abiit (sed supra) *codd.*, abit *Accursius* 3 par^u^a *V* (u *m²*), parua *Rτω*, pauca *ϰ*, pera *Ven.*[4] 4 inde] ire *Ven.*[4] *volgo* 5 et quoniam *VRτ*, quonam igitur *ωϰ volgo*, at quonam *Toll* flagrat clari *ϰ* flagrat iam *VR*, flagrat qua *ωϰ*, flagrantia *τ* 6 est inibi *Rτ* erigonem *R*
30. tumulum *ω* 1 bene^h^olente (h *m²*) et ū^n^guine (n *m²*) nardi *V*, et odoro perlue nardo *ω* olentis *Toll*

perpetuum mihi ver agit inlacrimabilis urna
et commutavi saecula, non obii.
5 nulla mihi veteris perierunt gaudia vitae,
seu meminisse putes omnia sive nihil.

31.

Vna quidem, geminis fulget set dissita punctis (epigr.) 35
littera: praenomen sic nota sola facit. (*Vω*)
post M incisum est: puto sic: non tota videtur:
dissiluit saxi fragmine laesus apex.
5 nec quisquam, Marius seu Marcius anne Metellus
hic iaceat, certis noverit indiciis.
truncatis convulsa iacent elementa figuris,
omnia confusis interiere notis.
miremur periisse homines? monumenta fatiscunt:
10 mors etiam saxis nominibusque venit.

32. IVSSV AVGVSTI EQVO ADMIRABILI.

Phosphore, clamosi spatiosa per aequora circi 252 (XXXV
septenas solitus victor obire vias, (*V*
inproperanter agens primos a carcere cursus,
fortis praegressis ut potereris equis
5 (promptum et veloces erat anticipare quadrigas,
victores etiam vincere laus potior):
hunc titulum vani solacia sume sepulcri
et gradere Elysios praepes ad alipedes.
Pegasus hinc dexter currat tibi, laevus Arion
10 funis eat, quartum det tibi Castor equum.

---

31. 9 sq. Luc. Contempl. 23 s. f. (*cf.* Cic. ad fam. IIII 5, 4 Rutil. Namat. I 413 sq.)

---

6 felix seu memini siue nihil memini *ω*

31. De nomine cuiusdam Lucii sculpto (Lutii sculto v^2, scripto *mu*) in marmore (marmoreo lapide v^2) *muv²E volgo*, De nomine Lucii insculpti *v*, *nullum lemma VTM*; *v. 7—10 in p³*; *viderat Ausonius fragmentum huius modi*: D. M. L. M *atque has litteras fortasse in carminis huius fronte scripserat* 1 Lucius una quidem geminis sed (si *T*) *ω volgo* 2 sic L.. *volgo* fecit *V* 3 M *om. V*, in me *M* sic m *volgo* 4 desiluit *Baehrens* 5 quisq[s] *V* marcus *Vω*, Marius *Gronov* martius *codd.* *post v.* 6 *spatium in T* 7 troncatis *T* latent *Baehrens* 8 nomina *Graevius* 9 munumenta *V* (*corr.* m^2) fat[e]scūt *V* (e m^2) 10 saxis* *V*

32. Equo adm. ius. Aug. *Scal. volgo* 1 p[r]osp[h]ere *V* (r m^2, h *del.*) *corr. Vin.* pauosa *V* (panosa *s. v. m. rec.*), spaciosa *Lugd.* 2 septena *V corr. Lugd.* 3 cercere *V* (a m^2) 4 aequis *V* 5 prōtū *V* *post v. 6 quaedam excidisse suspicatur Mommsen* 8 eli[si]os *V* 9 dester *V* (x m^2) harion *V* (h *eras.*) 10 funise ad *V* (ise *in ras.*), funalis *Vin. volgo*, funi sed *Salmasius*, fune is eat *Unger*, *fortasse* fune eat ac

33. DE SEPVLCRO VACVO.

Me sibi et uxori et natis commune sepulcrum — 254 (XXXVII) (*V*)
constituit seras Carus ad exequias.
iamque diu monumenta vacant, sitque ista querella
longior et veniat ordine quisque suo,
5 nascendi qui lege datus, placidumque per aevum
condatur, natu qui prior, ille prior.

34. IN TVMVLVM SEDECENNIS MATRONAE.

Omnia quae longo vitae cupiuntur in aevo, — 249 (XXXII) (*Vω*)
ante quater plenum consumpsit Anicia lustrum.
infans lactavit, pubes et virgo adolevit,
nupsit, concepit, peperit, iam mater obivit.
5 quis mortem accuset, quis non accuset in ista?
aetatis meritis anus est, aetate puella.

35. DE GLAVCIA INMATVRA MORTE PRAEVENTO.

Laeta bis octono tibi iam sub consule pubes — 250 (XXXIII) (*ω*)
cingebat teneras, Glaucia adulte, genas.
et iam desieras puer anne puella videri,
cum properata dies abstulit omne decus.
5 sed neque functorum socius miscebere volgo
nec metues Stygios flebilis umbra lacus,
verum aut Persephonae Cinyreius ibis Adonis
aut Iovis Elysii tu Catamitus eris.

---

33. Anth. Pal. VII 228 (ἀδέσποτον):
Αὐτῷ καὶ τεκέεσσι γυναικί τε τύμβον ἔδειμεν
'Ανδροτίων· οὔπω δ' οὐδενός εἰμι τάφος.
οὕτω καὶ μείναιμι πολὺν χρόνον· εἰ δ' ἄρα καὶ δεῖ,
δεξαίμην ἐν ἐμοὶ τοὺς προτέρους προτέρους.

35. 1 Stat. Silv. IIII 1, 1 Laeta bis octonis 2 Stat. Silv. II 1 Mart. VI 28, 4

---

33. sepulchro *V*, Sepulchrum Cari vacuum *Scal. volgo* 2 exsequias *V* 3 sta *V* 4 veniant *Heinsius*

34. *lemma in V*, Epitaphium Anitie *M*, Epytaphyū Anicie in Ausonio p^3, Epitaphium Anicię (Anitiae *vE*) puellę mortuę $muvv^2E$, *nullum lemma T*, Sedecenni matronae *volgo* 2 consumsit *V* annitia *T*, anitia *MlvE* 3 adoleuit *T* (ol *ex* d) 5 sta *V* accuset compleuit munia (munera *l* [m^2] *mu et k*, *ubi in mg.* munia) uitae ωp^3 6 iam meritis anus est et adhuc *ω* fini^v^t *V* (v m^2); epitabia *add.* m^2

35. immatura *χ*, inm. *E*, *nullum lemma MT*, Glauciae *etc. Scal. volgo* 1 octeno *T* 2 glacia *T* 5 uolgo *ME*, uulgo *cet.* 6 stigios *M* unda *Tl* 7 cinire (cincte *T*) uisibus *MT*, emire (cinyre m^2 *in mg.* v^2) uisibis (iusibis *v*, iusibus v^2) *cet.*, cinareïus (Cinyreïus *Scal.*) ibis *E Scal.* 8 helisii *T*

XVIII. MOSELLA.

1. SYMMACHVS AVSONIO.

Symm. Epist. I 14 (8) S. (GBλ)

Petis a me litteras longiores. est hoc in nos veri amoris indicium. sed ego qui sim paupertini ingenii mei conscius, Laconicae malo studere brevitati quam multiiugis paginis infantiae meae maciem publicare. nec mirum, si eloquii nostri vena tenuata est, quam dudum neque ullius poematis tui neque pedestrium voluminum lectione iuvisti.
5 unde igitur sermonis mei largam poscis usuram, qui nihil litterati faenoris credidisti? volitat tuus Mosella per manus sinusque multorum divinis a te versibus consecratus, sed tantum nostra ora praelabitur. cur me istius libelli, quaeso, exortem esse voluisti? aut ἀμουσότερος tibi videbar, qui iudicare non possem, aut certe malignus, qui laudare nescirem. itaque vel ingenio meo plurimum vel moribus derogasti. et tamen contra
10 interdictum tuum vix ad illius operis arcana perveni. velim tacere quid sentiam, velim iusto de te silentio vindicari: sed admiratio scriptorum sensum frangit iniuriae. novi ego istum fluvium, cum aeternorum principum iam pridem signa comitarer, parem multis, imparem maximis. hunc tu mihi inproviso clarorum versuum dignitate Aegyptio Melone maiorem, frigidiorem Scythico Tanai clarioremque hoc nostro populari [Tiberi]
15 reddidisti. nequaquam tibi crederem de Mosellae ortu ac meatu magna narranti, nisi certo scirem, quod nec in poemate mentiaris. unde illa amnicorum piscium examina repperisti quam nominibus varia tam coloribus, ut magnitudine distantia sic sapore, quae tu pigmentis istius carminis supra naturae dona fucasti? atqui in tuis mensis saepe versatus cum pleraque alia, quae tunc in praetorio erant esui obiecta, mirarer, num-
20 quam hoc genus piscium deprehendi. quando tibi hi pisces in libro nati sunt, qui in ferculis non fuerunt? iocari me putas atque agere nugas? ita dii me probabilem

XVIII. **1.** *Γ = liber Giphanii a Scioppio commemoratus, (Γ) = Scioppii editio, ubi discrepat ab altera Iureti, F = florilegium, quo continentur excerpta ex Symmachi epistulis, Π = cod. Divionensis S. Benigni a Iureto commemoratus, (Π) = prior Iureti editio, V^2 = Vaticanus Palat. 1576 saec. XI, Φ = cod. Fuldensis ab Scioppio excussus. — cod. Vindobonensis lat. 358 (114 E.) saec. XVI, quo f. 45v continentur haec epistula et Mosella, descriptus est ex editione Ugoleti. conspirat haec editio cum λ, cuius scripturis, ubi discrepant ab Ugoleti lectione, iis locis, quibus Ugoleti scripturae non sunt diserte commemoratae, asteriscum adieci.* Incipit epistola symmachi ad ausonium G (*in quo* eusebium *s. v.* ausonium) B, Simmacus Ausonio Salutem λ, Symmachus Ausonio (Π), ·s· ausonio F, *om.* V^2 1 longiores litteras F in nostri (nostri *in ras.* B) amoris GBλ qui sim GΠ, qui sum Bλ *volgo*, quis in V^2, quasi ΓF 2 mei ingenii *volgo*, mei *om.* Π laconie λ* mallo G multiiugis G (*s. v.* ł multis nugis), multiuagis B 3 paginę G infacie λ* meae *om. volgo* nec m̄i λ nostri] mei B 4 neque (*ante* ullius)] nec λ potestrium λ (ede *m*2) iuuasti F 5 unde . . . credidisti *om.* Bλ longam *volgo* qui] cui G 7 ora nostra F praeterlabitur (ΓΦ) me quaeso istius libelli F 8 amusos V^2F *volgo* diiudicare V^2F(Π) *volgo* possim G 9 utique *Suse* uel moribus plurimum F et] egi V^2, ego *Wouweren volgo* 10 vix] mox *volgo* archana Bλ* reticere *volgo* quod BλF 11 de te iusto *volgo* ammiratio B franget λ* 12 ego] enim *volgo* principium λ*V^2 signa ianpridem G, iampridem signa *cet.* comitarer B (comita *in ras.*) 13 nunc λ *volgo* tu mihi *om. volgo* improuiso Bλ, improuisa V 14 nilo GBλΓF, melone V^2Φ; *cf. Aus. epist. IIII 75* frigidiorem *post* Tanai Π scythio GB, scytico V^2, scitico λ* thanai λ* ur̄o B pl̄i B, populi λ, Popu. Ro. *Ug.*, pupulari (ΓΦ) tiberi Gλ, tyberi B, fucino *cet. volgo, del. Iuretus* 15 reddisti G mosollae G, musellae (ΓΦ), moselleo (Π) magna] multa F ni GBλ, nisi certo *cet.* 16 amicorum G (amnicorum *s. v.*) V^2, amnicorum B(Γ)F, amnes λ, amnis *Ug.* agmina B reperisti Bλ 17 qua λ uariatam G (t *in ras.*), uariata BλV^2F distanti G sapere λ* 18 tu *om. volgo* istius] huius B atquin GBλ 19 praetio G, p̄cio B, precio λ, praetorio V^2ΠF(Γ) essui subiecta G 20 hoc] istud F dep̄endi G quando] quo modo *Hartel* tibi *post* libro *volgo* hii B nati sunt in libro F 21 non] nec λ locari λ* putes Bλ me deus G, dii me V^2, ds̄ me B dn̄s probabilem ọ me λ, dii amabilem me F (*om.* probabilem), me diis probabilem *volgo*

praestent, ut ego hoc tuum carmen libris Maronis adiungo. sed iam desinam mei oblitus doloris inhaerere laudibus tuis, ne hoc quoque ad gloriam tuam trahas, quod te miramur offensi. spargas licet volumina tua et me semper excipias, fruemur tamen tuo opere sed aliorum benignitate. vale. 25

2. MOSELLA.

Transieram celerem nebuloso flumine Navam — 334 (Edyll. X)
addita miratus veteri nova moenia Vingo, — (GBλ)
aequavit Latias ubi quondam Gallia Cannas,
infletaeque iacent inopes super arva catervae.
5 unde iter ingrediens nemorosa per avia solum
et nulla humani spectans vestigia cultus
praetereo arentem sitientibus undique terris
Dumnissum riguasque perenni fonte Tabernas
arvaque Sauromatum nuper metata colonis,
10 et tandem primis Belgarum conspicor oris
Noiomagum, divi castra inclita Constantini.
purior hic campis aer Phoebusque sereno
lumine purpureum reserat iam sudus Olympum,
nec iam consertis per mutua vincula ramis
15 quaeritur exclusum viridi caligine caelum,
sed liquidum iubar et rutilam visentibus aethram
libera perspicui non invidet aura diei.
in speciem tum me patriae cultumque nitentis
Burdigalae blando pepulerunt omnia visu:
20 culmina villarum pendentibus edita ripis
et virides baccho colles et amoena fluenta
subterlabentis tacito rumore Mosellae.
Salve amnis laudate agris, laudate colonis,
dignata imperio debent cui moenia Belgae,

XVIII. **2.** 4 Verg. Aen. XI 372 sq. nos animae viles, inhumata infletaque turba, sternamur campis, VI 325 inops inhumataque turba est   12 sq. Verg. Aen. VI 640 sq. largior hic campos aether et lumine vestit purpureo   15 Verg. Aen. XI 187 caligine caelum

---

22 prestet *G*, p̄stet *B*, praestat λ*, praestent V^2F, praestem *volgo*   hoc *om. volgo*   adiungam V^2 23 tuis laudibus inhaerere *B*   quoque] quidem *F*   trahaas λ, trahatur *F*, accedat *volgo*   24 miramur te λ   offensis V^2 (*in quo alt.* s *expunctum*) *F*(*ΓΦ*)   tua *om. volgo*   25 vale *om. B*

2. Incipiunt excerpta de opusculis Decimi Magni Ausonii Mosella *GB*, Incipit fragmentum Ausonii poetae λ, Mosella Ausonii uiri illustris et consularis incipit *Ug. nullum lemma in Z = cod. Rhenaugiensi LXII saec. XII* (*f. 39*[v]) *et X = Reginensi 1650 saec. X* (*f. 39*[v]), *qui desinit in versu 180. de Ugoleti editione et cod. Vindobonensi cf. quae p. 81 adnotavi*   1 nebuloso *X* (o *alt. ex* e)   flumne *G*, lumine *Scal. volgo*, flamine *Mommsen*   nauem *X*   2 męnia *Z*   mᵚco λ, muro *Ug.*, uico *cet.*, Vinco *Minola*, Vingo *Mommsen*   4 inflecteque *X et chronicon Coloniense 36*[b]   sinopes *G* (s *pr. del.* m^2) *X*, inop[e]s λ (e m^2)   caterues *X*   7 utique *X*   8 dumnissam *Z*, dumnisum *X*, dumnixumque λ*   riguas sepenni *X*   9 comitata λ   10 gelbarum *B*   horis *XZ*   11 noiomagium *G* (i *alt. eras.*), nogomagum *X*, Nivomagum *Ug. volgo*   divi castra] climcast λ (*cum spatio 3 litt.*), climeast *Ug.* (*cum spatio 5 litt.*)   12 campus *B*   aer campis *Z*   phębusque *B*λ*   13 iamsidus *G*   reserabat sydus *Z*   olympum *G* (y *ex* i) *Z Ug.*, olimphum *X*   14 per *B* (*in mg.* in)   15 et clusum *X*   16 aetrham *X* (et *ex corr.*)   17 noniuidet *G*, non inuidat *X*   aula *Z*   18 in *mai. litt. in. G*   cum *codd.*, tum *Boecking*   nitentẻs *B*, nitentes *XZ*λ*   19 burdegalę *B*, rudigale λ*   20 ripis] saxis *B*, uillis *Z*   21 bacho *BZ*   amęna *B*, amena *Z*λ*   22 subter labentis *B*, subterlabentes λ   tacto λ   23 salue *mai. litt. in. GB*   24 męnia *Z*

25 amnis odorifero iuga vitea consite baccho,
consite gramineas amnis viridissime ripas!
naviger ut pelagus, devexas pronus in undas
ut fluvius, vitreoque lacus imitate profundo,
et rivos trepido potis aequiperare meatu,
30 et liquido gelidos fontes praecellere potu:
omnia solus habes, quae fons, quae rivus et amnis
et lacus et bivio refluus manamine pontus.
tu placidis praelapsus aquis nec murmura venti
ulla nec occulti pateris luctamina saxi:
35 non spirante vado rapidos properare meatus
cogeris, extantes medio non aequore terras
interceptus habes, iusti ne demat honorem
nominis, exclusum si dividat insula flumen.
tu duplices sortite vias et cum amne secundo
40 defluis, ut celeres feriant vada concita remi,
et cum per ripas nusquam cessante remulco
intendunt collo mulorum vincula nautae,
ipse tuos quotiens miraris in amne recursus
legitimosque putas prope segnius ire meatus!
45 tu neque limigenis ripam praetexeris ulvis
nec piger inmundo perfundis litora caeno:
sicca in primores pergunt vestigia lymphas.
I nunc et Phrygiis sola levia consere crustis
tendens marmoreum laqueata per atria campum:
50 ast ego despectis quae census opesque dederunt
naturae mirabor opus, non cura nepotum
laetaque iacturis ubi luxuriatur egestas.
hic solidae sternunt umentia litora harenae,
nec retinent memores vestigia pressa figuras.

---

29 Hor. Carm. II 3, 12 lympha fugax trepidare rivo 35 Verg. Aen. X 291 qua vada non spirant (*cod. Med.*) 42 Verg. Aen. II 236 sq. vincula collo intendunt (*cf.* Hor. Sat. I 5, 18) 48 Ovid. Epist. XVI 57 i nunc et Phrygiae

---

25 odoriferi *Z* iugi' (a') *G*, guga *X* consiste *X* bacho *BZ* 26 grammineas *X* 27 diuexas *Z*, deuexus *Bλ* 28 ut] et *Z* fluui^vs λ (v *m*2) imitante *B* 29 riuas λ* po*tes *G* (n *eras.*), potes *cet.*, potis *Gronov* aequiparare *Z* 30 gelitos *X* 31 riuus ianthis λ 32 biuiore fluius *X* munimine *codd. Boecking*, manamine *Gronov* 33 praelaxus λ, prolapsus *Ug. volgo* murmure λ 34 occulta *X* patris λ* sacci (x) *Z* 35 sperante *BZλ*, speranti *X*, superante *Par. volgo* reparare *BZ*, preparare *X*, remeare λ meatős *X* 36 *om. X* 38 insula *Z* (su *in ras.*) 39 sortire λ* 40 defluis *Z* (i *ex* u) cereres . . . remis λ 41 per *om. X* nuscam *X* remuleo (c) *Z* 42 colla *G*, collo λ (o *alt. in ras. m*2) malorum *codd. volgo*, mulorum *Scheffer* (*cf. Hor. Sat. I 5, 18*) 43 recursum λ 44 putas *X* (a *ex* o) segnius *X* (e *ex* i), segnis λ 45 tu *mai. litt. in. G* limigeris *Z*, legenis λ, lagaeis *Ug.* ul**is (v) *Z* (i *ex* a), ulnis λ* 46 immundo *GBλ* perfundit *X* littora *GZλ*, litora *X* (o *ex* e) coeno *Gλ*, cęro (n) *X*, cęno *cet.* 47 imprimores *G* in primo respergunt *BZ*, ī primo respergit λ uertigia lynphas *X* sed sicca in primo adspergit u. l. *Par.*, sicca sed in prima adspergis u. l. *Lugd. volgo* 48 frigiis *GZ*, phrigiis *BX*, frigus λ* 49 masmorum λ laquea*ta *Z* atia *X* 50 ege λ* dispectis *G*, despectus *X* 51 miramur *Z*, marabor (i) λ* 52 luxuria *G*, luxuriantur *B*, luxoriatur *X* egestas *X* (a *ex* i) 53 sternant *X* um̄t.a (l) *G*, humentia *cet.* littora *GXZλ* 54 renuent λ fuguras *G*

55 spectaris vitreo per levia terga profundo,
secreti nihil amnis habens: utque almus aperto
panditur intuitu liquidis optentibus aer
nec placidi prohibent oculos per inania venti,
sic demersa procul durante per intima visu
60 cernimus arcanique patet penetrale profundi,
cum vada lene meant liquidarum et lapsus aquarum
prodit caerulea dispersas luce figuras:
quod sulcata levi crispatur harena meatu,
inclinata tremunt viridi quod gramina fundo,
65 usque sub ingenuis agitatae fontibus herbae
vibrantes patiuntur aquas, lucetque latetque
calculus et viridem distinguit glarea muscum.
tota Caledoniis talis pictura Britannis,
cum virides algas et rubra corallia nudat
70 aestus et albentes, concharum germina, bacas,
delicias hominum, locupletibus atque sub undis
adsimulant nostros imitata monilia cultus.
haud aliter placidae subter vada laeta Mosellae
detegit admixtos non concolor herba lapillos.
75 Intentos tamen usque oculos errore fatigant
interludentes, examina lubrica, pisces.
sed neque tot species obliquatosque natatus,
quaeque per adversum succedunt agmina flumen,
nominaque et cunctos numerosae stirpis alumnos
80 edere fas aut ille sinit, cui cura secundae
sortis et aequorei cessit tutela tridentis.
tu mihi flumineis habitatrix Nais in oris
squamigeri gregis ede choros liquidoque sub alveo
dissere caeruleo fluitantes amne catervas.

---

59 sq. Claudian. de rapt. Pros. II 116 sq. (imaque perspicui prodit secreta profundi) 77 sq. Verg. Georg. II 103 sq. sed neque quam multae species, nec nomina quae sint, est numerus 80 sq. Verg. Aen. II 779 fas aut ille sinit Luc. Phars. IIII 110 sq. sic sorte secunda aequorei rector facias, Neptune, tridentis

---

55 uiteo *B*, uitre *X* 56 sed reti *X* nichil . . . habes *Z* almis *X* 57 intitu *X* optutibus *GB*, obtutibus *cet.*, obtentibus *anonym. in annal. Heidelb. 1822 p. 400* 58 oculos *G* (o *alt. ex* i) 59 dimersa *Z* 60 archanique *GBZλ*, arcanique *X Ug.* profundi *G*, fluenti *cet. volgo*, fluentis *Ug.* 61 cum*uada *B* (u *alt. ex* n) maneant *G* lipidarum *X* est *λ* 62 cęrulea* *B* (s *eras.*) figura *λ* 63 crispatur *G* (a *ex* u *m*2) harenę *X* meatus *B* 64 uiri *X* 65 utque *Lugd. volgo* ingenis *λ* 66 la[t]etque *G* lucoque latosque *λ* 67 uandem . . . glare *X* distingunt *λ** mĭscum *G* 68 tota *mai. litt. in. GB*, nota *Barth volgo* caledonus *λ** talis picta ora *Boecking*, tali specie ora *Speck* *britannis *G*, britantus *λ** 69 rubsa *X* 70 concarum *Gλ** 71 deliciasque *XZ*, delitiasque *λ* locupletibus atque] locupletibusque *BX*, locupletibus *λ*, locupletibus usque *Ug.*, locupletes quaeque *Iunt.*, locupletum quaeque *Toll volgo* 72 assimulant *G* (u *in* i *corr.*), assimilant *BZλ* inmitata *X* monialia *X*, morulia *λ** 73 placido *λ** 74 ammixtos *GB* est color *λ* 75 erro refaciant *X* 76 inter ludentes *BZλ* exagmina *λ**, examina [i]psea *Z* ludibrica piscis *G* 77 sed *mai. litt. in. G* meatus *Z*, na[ta]tus *X* 78 succendunt *λ* 79 nominaquae *G* (a *pr. in ras.*) *Zλ* et *om. GXλ* 80 aederes aut *X* haud *Z volgo*, haut *Boecking* iura *G volgo* sedere *λ* 81 sortis *G* (i *ex* e) cessiti *λ** 82 horis *B*, ḥoris *Z* in oris] sinoris *X* 83 siquamigeri *λ** alneo *X* 84 cęluleo *X*, ceruleos *λ*, ceruleas *Ug.* fluitantibus *BXλ* cateruis *B*, carteruas *X*

85 Squameus herbosas capito inter lucet harenas
viscere praetenero, fartim congestus aristis,
nec duraturus post bina trihoria mensis:
purpureisque salar stellatus tergora guttis,
et nullo spinae nociturus acumine rhedo,
90 effugiensque oculos celeri levis umbra natatu.
tuque per obliqui fauces vexate Saravi,
qua bis terna fremunt scopulosis ostia pilis,
cum defluxisti famae maioris in amnem,
liberior laxos exerces, barbe, natatus:
95 tu melior peiore aevo, tibi contigit omni
spirantum ex numero non inlaudata senectus.
nec te puniceo rutilantem viscere, salmo,
transierim, latae cuius vaga verbera caudae
gurgite de medio summas referuntur in undas,
100 occultus placido cum proditur aequore pulsus.
tu loricato squamosus pectore, frontem
lubricus et dubiae facturus fercula cenae,
tempora longarum fers incorrupte morarum,
praesignis maculis capitis, cui prodiga nutat
105 alvus opimatoque fluens abdomine venter.
quaeque per Illyricum, per stagna binominis Histri
spumarum indiciis caperis, mustela, natantum,
in nostrum subvecta fretum, ne lata Mosellae
flumina tam celebri defrudarentur alumno.
110 quis te naturae pinxit color! atra superne
puncta notant tergum, qua lutea circuit iris,
lubrica caeruleus perducit tergora fucus:
corporis ad medium fartim pinguescis, at illinc
usque sub extremam squalet cutis arida caudam.
115 nec te, delicias mensarum, perca, silebo,
amnigenos inter pisces dignande marinis,

---

85 Ovid. Hal. 118 herbosa . . . harena 88 Ovid. Met. V 461 variis stellatus corpora guttis 89 Ovid. Hal. 130 et spina nocuus non gobius ulla 93 Luc. Phars. I 400 famae maioris in amnem 98 Ovid. Hal. 13 verbere caudae 99 Verg. Georg. IIII 524 gurgite cum medio 102 Ter. Phorm. II 2, 28 (342) sqq. cena dubia, *cf.* Hor. Sat. II 2, 77 106 Ovid. ex P. I 8, 11 binominis Histri

---

85 squameus *mai. litt. in.* *B* capito *G* (o *ex* e) *X* (a *ex* l) ʰarenas *X* 86 uiscera λ congestus *G* (us *ex* is), egestus λ haristis *Z* 87 neo *Z* cibaria *Z*, trioria *X*, thioria λ 88 purpureusque *BZ*, purpureasque λ, purpurisque *Ug.* 89 raedo *X*, thedo λ 90 celeri] hominum *Z* natatu *G* (a *alt.* *ex* u) 91 fauces *Z* (*s. v.*) uexate *G* (e *alt.* *ex* ae), uecate *B*λ sauari *B* 92 qualis *B* bis *G* (b *ex* h) ten na *X* hostia *B* (h *eras.*) *Z* 93 melioris *G* (*ex v. 95 aut ex Verg. Aen. IIII 221*) *Boecking*, maiores *X* 94 saxos λ, sacros *Ug.* barbe *G* (e *ex* ae) 95 uni *Z* 96 spirantem *G* (v *supra* e) *Ug.* illaudata *BZ* 97 almo *X* 98 transⁱerim *G* 99 surgite de λ, surgit et e *Ug.* 100 occultus *G* (u *alt.* *ex* ai), occultăs *Z* aequo repulsus *GX* 101 locricato *G* (c *pr.* *eras.*), loicato λ* fronte *Z* 102 dubie λ (e *ex* o) forcula λ* (e *ex* o m^2) cęnę *GX*, coenae λ, mensę *Z* 103 longuarum *X* incorrupta morarum (a *ex* o) *B* 106 illiricum *GZ*, illipicum λ binominis *B* (nominis *in ras.*) ʰistri *Z* 107 incidiis *X* mustella λ natatu *Z* 109 defrudarentur *X*, defraudarentur *cet.* 110 finxit *Z* ata *X* 111 cuncta notaⁿᵗ *X* quae *Toll volgo* yris *BZ* 112 focus λ, sucus *B* 113 fartim *om.* *B* (*sed post* pinguescis *spatium litt. fere 5*) λ, fastim *X* pinguescis *G* (guescis *in ras.*), pingescis *X*, pinguescit *Z* illint *X* 114 sub] ad *Ug.* 115 nec *mai. litt. in.* *GB* perta *B*, parca λ* sibebo *X* 116 amnigeros *Z*

solus puniceis facilis contendere mullis:
nam neque gustus iners, solidoque in corpore partes
segmentis coeunt, sed dissociantur aristis.
120 hic etiam Latio risus praenomine cultor
stagnorum, querulis vis infestissima ranis,
lucius, obscuras ulva caenoque lacunas
obsidet. hic nullos mensarum lectus ad usus
fervet fumosis olido nidore popinis.
125 quis non et virides, volgi solacia, tincas
norit et alburnos, praedam puerilibus hamis,
stridentesque focis, opsonia plebis, alausas,
teque inter species geminas neutrumque et utrumque,
qui nec dum salmo nec iam salar, ambiguusque
130 amborum medio sario intercepte sub aevo?
tu quoque flumineas inter memorande cohortes,
gobio, non geminis maior sine pollice palmis,
praepinguis, teres, ovipara congestior alvo,
propexique iubas imitatus, gobio, barbi.
135 nunc, pecus aequoreum, celebrabere, magne silure,
quem velut Actaeo perductum tergora olivo
amnicolam delphina reor: sic per freta magnum
laberis et longi vix corporis agmina solvis
aut brevibus deprensa vadis aut fluminis ulvis.
140 at cum tranquillos moliris in amne meatus,
te virides ripae, te caerula turba natantum,
te liquidae mirantur aquae: diffunditur alveo
aestus et extremi procurrunt margine fluctus.
talis Atlantiaco quondam balaena profundo
145 cum vento motuve suo telluris ad oras
pellitur, exclusum fundit mare, magnaque surgunt

124 Hor. Sat. II 4, 62 inmundis fervent . . . popinis 128 Lucr. V 839 136 Verg. Georg. IIII 416 (*cf.* Mos. 112) 137 Verg. Georg. III 28 magnumque fluentem 138 Verg. Georg. III 423 agmina caudae solvontur 139 Claudian. in Eutrop. II 430 iam brevibus deprensa vadis 145 Ovid. Met. III 597 telluris ad oras 146 sq. Verg. Aen. III 196 sq. magnaque surgunt aequora

117 piniceis *X* est tendere λ multis *X*, in ullis λ* 118 namque *GX*λ, namquę *Z*, ṇam neq; *B* (neq; *in ras.*), namque et *Ug.* solidęque *Z* 119 secmentis *GX* 120 hic *mai. litt. in. B*, hinc λ 121 ramis λ* (n m^2) 122 cenoque *XZ*, coenoque λ 123 hinc λ nullus *X* letus *Z*, latus λ 124 eruet λ olido *G* (li *ex* u) nitore λ propinus *X* 125 quis *mai. litt. in. GB* uolgi *X*, uulgi *cet.* solacia *Z* (c *in* t *mut.* m^1) *X*, solatia *GB*λ 126 pueribus amis *X* 127 obsonia *GBXZ* obsenia plēō λ 128 geminas species λ utrunque *B et* (*om.* et) λ* 129 qui] quę *X* necam *X* 130 sario *X* (o *ex* e), fario *Iunt. volgo* intercepto *X* 131 flumineis *G* memorante λ*, *fortasse* memorare 132 go*bio *G*, gobio *mai. litt. in. B*, gbbio *X* geminis maior *G*, maior geminis *cet. volgo* police λ 134 prospexique *XZ*, prospexitque λ* iubas *post* gobio λ* (*corr.* m^2 *in mg.*) imitaris *Lachmann Boecking* barba *B* 135 nunc *mai. litt. in. G*, hunc λ* celebrare *B*λ* sulure *X* 136 uelud *X* perductum *G* (c *ex* r) oliua λ 137 delfina *BZ* 138 uis *X* corpora λ soli λ 139 defensa *codd. volgo*, deprensa *Lachmann* (*cf. v. l. Claudian. in Eutrop. II 430*) ulli λ 140 aut *X*λ *volgo* tranquillo *Christ* molliris λ in amne] magnae *X* 141 ripae *G* (r *in ras.*) 142 ḍịf aquae *G* 144 talis *mai. litt. in. G* adlantiaco *GX*, athlanciaco *Z*, adantiaco λ* condam *X* ballena *GX*λ profundạ̊ *X* 145 sṭo *X* horas *Z* 146 pelitur *X* surgunt] fundit *X*

aequora vicinique timent decrescere montes.
hic tamen, hic nostrae mitis balaena Mosellae
exitio procul est magnusque honor additus amni.
150 Iam liquidas spectasse vias et lubrica pisces
agmina multiplicesque satis numerasse catervas.
inducant aliam spectacula vitea pompam
sollicitentque vagos baccheia munera visus,
qua sublimis apex longo super ardua tractu
155 et rupes et aprica iugi flexusque sinusque
vitibus adsurgunt naturalique theatro.
Gauranum sic alma iugum vindemia vestit
et Rhodopen proprioque nitent Pangaea Lyaeo:
sic viret Ismarius super aequora Thracia collis,
160 sic mea flaventem pingunt vineta Garumnam.
summis quippe iugis tendentis in ultima clivi
conseritur viridi fluvialis margo Lyaeo.
laeta operum plebes festinantesque coloni
vertice nunc summo properant, nunc deiuge dorso,
165 certantes stolidis clamoribus. inde viator
riparum subiecta terens, hinc navita labens
probra canunt seris cultoribus: adstrepit ollis
et rupes et silva tremens et concavus amnis.
Nec solos homines delectat scaena locorum:
170 hic ego et agrestes Satyros et glauca tuentes
Naidas extremis credam concurrere ripis,
capripedes agitat cum laeta protervia Panas
insultantque vadis trepidasque sub amne sorores

148 Stat. Achill. I 462 decrescere montem 157 Symmach. Epist. I 8 ubi corniger Lyaeus operit superna Gauri, Stat. Silv. III 1, 147 spectat et Icario nemorosus palmite Gaurus 158 Verg. Georg. IIII 461 sq. 159 Verg. Georg. II 37 sq. iuvat Ismara Baccho conserere 165 sqq. Hor. Sat. I 7, 29 sqq. expressa arbusto regerit convitia, durus vindemiator et invictus, cui saepe viator cessisset magna conpellans voce cuculum 170 sqq. Stat. Silv. II 2, 100 sqq. saepe per autumnum iam pubescente Lyaeo conscendit scopulos noctisque occulta sub umbra palmite maturo rorantia lumina tersit Nereis et dulces rapuit de collibus uvas. saepe et vicino sparsa est vindemia fluctu et Satyri cecidere vadis, udamque per undas Dorida montani cupierunt prendere Panes

148 mitissima λ* (*corr. m*²) ballena *GBX*, balla λ mossollae *X* 149 magnusque *Z* *Boecking*, magnoque *cet. volgo* honore λ additur *BX Boecking* ulli amni *Z* 150 iam *mai. litt. in. GZ* pisces (i *s. v.*) *G* 151 numeras sacatur uas (e, e *s. v.*) *G* enumerasse (*om.* que) *B* 152 uitae (uitea *s. v.*) *G* ponpam *X* 153 bachaia *B*, bacheia *Z*, bachea λ*, bacc^h e *X* 154 agmina (rdua *s. v.*) *Z* 155 aprica *G* (p *ex* b), apica *X* flexusq' *G* (q' *ex* u), flexuque λ sinque λ, sinuque *Ug.* 156 assurgunt *BZλ* 157 almo *X* nectit (s *s. v.*) *Z* (n *ex* u) 158 rodopen *Z*, hrodopen *X*, rhodopem λ pangea *GZ*, pagea *X*, panchea *Bλ* lieo *BZ*, ly^e λ* (e *m*²) 159 uret *X* ismari λ* tracia *GZ*, t^h racia *B*, tratia *X* 160 fluentem *G Ug.* garonnam *G*, garunnam *BX* 161 cliui *B* (cliu *in ras.*) 162 uiridi∗ *B* (s *eras.*), uiride *X* lieo *BZ* margalia eo *X* 163 plaebes λ* que λ* (*s. v. m*²) 164 uerticem λ* nunc] nun *X* dei iuge *Z* (*m*² dediiúge, *in mg. m*¹ déiuge) dōso λ* 165 *om. X* inde *B* (in *ex* un) 166 riparum *X* (*corr. ex* ripam) tenens *G* hic *X* nauita *G* (uit *ex* ut) lambens λ* 167 canunt seris] serunt λ astrepit *BZλ* 168 rupes] rubens λ 169 nec *mai. litt. in. GB* hominum *G* (h *ex* b) *cet.*, homines *Ven.*[4] scena *codd.* 170 ego] et ego *Z* ego ad agrestes (es *ex* os) satiros *X* glaca λ* 171 nudas *B*, naidis λ, Naiadas *Ug.* concurrere *G* (r *alt. in ras.*) 172 cappedes (i *s. v.*) *Z*, captpede *X* sagittat *X* proteru^i a *G*, prouia *X* panos *Z* 173 uadis *G* (*s. v.*), uadas *X* que (*post* trepidas) *om.* λ

terrent, indocili pulsantes verbere fluctum.
175 saepe etiam mediis furata e collibus uvas
inter Oreiadas Panope fluvialis amicas
fugit lascivos, paganica numina, Faunos.
dicitur et medio cum sol stetit aureus orbe,
ad commune fretum Satyros vitreasque sorores
180 consortes celebrare choros, cum praebuit horas
secretas hominum coetu flagrantior aestus:
tunc insultantes sua per freta ludere Nymphas
et Satyros mersare vadis rudibusque natandi
per medias exire manus, dum lubrica falsi
185 membra petunt liquidosque fovent pro corpore fluctus.
Sed non haec spectata ulli nec cognita visu
fas mihi sit pro parte loqui: secreta tegatur
et commissa suis lateat reverentia rivis.
illa fruenda palam species, cum glaucus opaco
190 respondet colli fluvius, frondere videntur
fluminei latices et palmite consitus amnis.
quis color ille vadis, seras cum propulit umbras
Hesperus et viridi perfudit monte Mosellam!
tota natant crispis iuga motibus et tremit absens
195 pampinus et vitreis vindemia turget in undis.
adnumerat virides derisus navita vites,
navita caudiceo fluitans super aequora lembo,
per medium, qua sese amni confundit imago
collis et umbrarum confinia conserit amnis.
200 Haec quoque quam dulces celebrant spectacula pompas,
remipedes medio certant cum flumine lembi
et varios ineunt flexus viridesque per oras
stringunt attonsis pubentia germina pratis!
puppibus et proris alacres gestire magistros

177 Ovid. Epist. IIII 171 montanaque numina Panes Verg. Georg. I 10 praesentia numina Fauni 189 sqq. Stat. Silv. I 3, 17 sqq. nemora alta citatis incubuere vadis; fallax responsat imago frondibus et longas eadem fugit unda per umbras 201 sqq. Ermenrici epigr. 75 sqq. remipedes medio cui certant flumine lembi et varios ineunt flexus viridesque per oras stringunt attonsis pubentia germina pratis

174 torrent λ inlocili λ* fluctus *Z* 175 saepe *mai. litt. in. G* s^e p&^e iam *X* (*corr.* m^2) furatę *Z*, furate *X*λ (*omnes om.* e) 176 oreadas *codd. corr. Par.* panape *Z* 177 sugit λ* paganica *B* (c *ex* t) *Z* (g *ex* i) funos λ* 178 dicitur *mai. litt. in. G* cūṃẹ *Z* aureus *G Boecking*, igneus *cet. volgo* (*Verg. Georg. IIII 426. Aen. VIII 97*) 179 ut *codd.*, ad *Gronov* satiros *X* 181 cetas *B*, cętu *Z* 182 et cum insultantes λ* (in *om. Ug.*) 183 rapidusque *B* (ł o) natanti λ* 184 cum *B* 185 specunt λ liquidosque λ (s *s. v.* m^2) 186 sed *mai. litt. in. GZ* 187 fās *Z* parte *G* (a *ex* o) secreta *G* (r *in ras.*) tegantur *Z*λ 188 riuis *G* (i *pr. in ras.*) 189 fuenda λ conclaueus λ opaco *G* (a *ex* u) 191 constitit λ 192 quis *mai. litt. in. G* protulit *B* *volgo*, propulit *Z* (p *alt. ex* t) um^br as *Z* (undas *corr.*) 193 profundit λ, perfundit *cet.*, perfudit *Toll* moselam *G* 194 montibus *B* (n *eras.*), *Z* (n *exp.*) 195 terget λ* 196 adṃunerat *G*, annumerat *BZ Ug.*, anumerat λ virides] uites *G* derisus] de riuis *B* 197 cadiceo λ* fluitās λ* (ā *ex* a m^2) 198 confudit *BZ*λ* 200 haec *mai. litt. in. GB* 202 oras *G* (o *ex* h), horas *B* (h *post add.*) *Z*λ* 203 gramina *Boecking* paratis *G* (a *pr. eras.*) 204 pupibus *Z*λ alicris λ, alacris *B Ug.* gestare *B* (i *s. v.*)

205 impubemque manum super amnica terga vagantem
dum spectat . . . .
. . . . transire diem, sua seria ludo
posthabet: excludit veteres nova gratia curas.
tales Cumano despectat in aequore ludos
Liber, sulphurei dum per iuga consita Gauri
210 perque vaporiferi graditur vineta Vesevi,
cum Venus Actiacis Augusti laeta triumphis
ludere lascivos fera proelia iussit Amores,
qualia Niliacae classes Latiaeque triremes
subter Apollineae gesserunt Leucados arces,
215 aut Pompeiani Mylasena pericula belli
Euboicae referunt per Averna sonantia cumbae:
innocuos ratium pulsus pugnasque iocantes
naumachiae Siculo quales spectante Peloro
caeruleus viridi reparat sub imagine pontus,
220 non aliam speciem petulantibus addit ephebis
pubertasque amnisque et picti rostra phaseli.
hos Hyperionio cum sol perfuderit aestu,
reddit nautales vitreo sub gurgite formas
et redigit pandas inversi corporis umbras.
225 utque agiles motus dextra laevaque frequentant,
et commutatis alternant pondera remis,
unda refert alios, simulacra umentia, nautas.
ipsa suo gaudet simulamine nautica pubes,
fallaces fluvio mirata redire figuras.
230 sicuti compositos ostentatura capillos
candentem late speculi explorantis honorem

---

205 Verg. Aen. VII 382 inpubesque manus 206 Verg. Ecl. VII 17 posthabui tamen illorum mea seria ludo 211 sq. Hor. Epist. I 18, 61 sqq. partitur lyntres exercitus, Actia pugna te duce per pueros hostili more refertur, adversarius est frater, lacus Hadria (*cf.* Verg. Aen. VIII 675) Stat. Silv. III 1, 150 et Lucrina Venus, *cf.* Symmach. Epist. I 8 simul innatat choreis Amathusium renidens . . . Dione 216 Verg. Aen. III 442 Averna sonantia silvis 223 sqq. Ermenr. epigr. 78 sqq. reddis nautales vitreo sub gurgite formas et redigis pandas inversi corporis umbras: utque agiles motus dextra levaque frequentent et commutatis alternent pondera remis, unda refert alios, simulacra humentia, nautas. ipsa suo gaudet simulamine nautica pubes fallaces fluvio mirata redire figuras

---

206 *excidisse post* spectat *huius versus particulam alteram et initium insequentis intellexit Boecking, qui haec supplevit* viridis qua surgit ripa, colonus, non sentit spectant *Z* seriça *Z* 207 excludit *B* (x *ex* c), excludet *λ* 208 tales *mai. litt. in. G* 209 sulphurei *G* (p *ex* s) cum *codd.*, dum *ego* per *om. G* 210 perquae *G* *fortasse* Vesaevi 211 actiacis *λ* (c *alt. ex* t m^2, -tis *Ug.*) 212 lascuuos *G* pręlia *B*, p̄lia *Zλ* 213 miliacae *λ* 214 artes *λ* 215 mẙlesana *G* (a m^2), milasena *B* (mila *in ras.*) *Zλ*, missena *Ug.* 216 sona^{n}tia *G* cymbę *Bλ*, cimbę *Z̈* *Ug.* 217 pulsos *λ* locantes *G* 218 syculo *B* spectata *codd.*, spectante *Lugd.* 219 pontes *G* (ntes *in ras.*) 220 non *mai. litt. in. G* aliam in *Ug.* ephoebis *G Ug.*, ęphebis *λ* 221 puppi ertasque *λ*, puppi artasque *Ug.* amnis *codd.*, amnisque *Barth* faselli *λ* 222 yperionio *Z* ęstu *B* (u *in ras.* m^2) 223 nauta**les *G* 224 rediit *Bλ* ubas *λ** 225 atque *Z* frequentant *B* (*in ras.*), freq^{e}ntant *Z* (e m^2) 227 refer^{t} *G* simulachra *B* (s *ex* b) ^{h}umentia *G*, humentia *BZ*, humentius *λ** nautas *G* (n *ex corr.*) 228 suos *B* similamine *B*, simulagmine *λ** 230 sic *mai. litt. in. G* sic ubi *codd.*, sicuti *Speck* 231 explorantis *G* (is *ex* es), expectantis *λ*

cum primum carae nutrix admovit alumnae,
laeta ignorato fruitur virguncula ludo
germanaeque putat formam spectare puellae:
235 oscula fulgenti dat non referenda metallo
aut fixas praetemptat acus aut frontis ad oram
vibratos captat digitis extendere crines:
talis ad umbrarum ludibria nautica pubes
ambiguis fruitur veri falsique figuris.
240 Iam vero accessus faciles qua ripa ministrat,
scrutatur toto populatrix turba profundo
heu male defensos penetrali flumine pisces.
hic medio procul amne trahens umentia lina
nodosis decepta plagis examina verrit:
245 ast hic, tranquillo qua labitur agmine flumen,
ducit corticeis fluitantia retia signis:
ille autem scopulis deiectas pronus in undas,
inclinat lentae convexa cacumina virgae,
inductos escis iaciens letalibus hamos.
250 quos ignara doli postquam vaga turba natantum
rictibus invasit patulaeque per intima fauces
sera occultati senserunt vulnera ferri,
dum trepidant, subit indicium crispoque tremori
vibrantis saetae nutans consentit harundo:
255 nec mora et excussam stridenti verbere praedam
dexter in obliquum raptat puer: excipit ictum
spiritus, ut tractis quondam per inane flagellis
aura crepat motoque adsibilat aëre ventus.
exultant udae super arida saxa rapinae
260 luciferique pavent letalia tela diei.
quoique sub amne suo mansit vigor, aëre nostro
segnis anhelatis vitam consumit in auris.
iam piger invalido vibratur corpore plausus,

---

237 Verg. Aen. XII 99 crines vibratos 243 Verg. Georg. I 142 alta petens pelagoque alius trahit umida lina 245 Verg. Aen. II 782 leni fluit agmine Thybris (Enn. Ann. 177 V. leni fluit agmine flumen) 255 Stat. Achill. I 27 nec mora et 260 Lucr. I 147 (II 60 III 92 VI 40) lucida tela diei

---

232 ammouit *B* (*in ras.*) 233 uirgungula *Z* 234 putant λ* spectate λ (r *ex* t *alt. m*[2]) *Ug.* 236 fixas *G* (s *post add.*) praetendat λ acus] auis *B* horam *GBZ* 237 libratos *Z*, vibratis *volgo* cap͘ᵗat *G*, * captat *B*, coeptat *Ald. volgo* 240 iam *mai. litt. in. G*, nam λ facilis *BZ*λ 241 populatur *B* 242 heu *G* (e *ex* i) defensus *G volgo* piscis *G volgo* 243 am͘ⁿe *G* ʰumentⁱa *G*, humentia *cet.* 244 exagmina λ* uerṭᶦᵗit *G*, uerret λ 245 hi λ* 246 fena signis λ 247 aut λ* deiectas *G*, subiectas *cet.* 248 inclinaᵗ *G* conexa *GBZ*, coñexa λ, convexa *Vin.* 249 indutos *BZ volgo*, inclytos λ, implicitos *Ug.* aescis *G*, ęscis *BZ* loetalibus *G*, lętalibus *BZ*, letabilis λ ʰamos *G*, hamis λ* 250 ignota λ p'quā *GZ* (posquam?), *cf.* 277 251 faᵛcis *G* 253 inclytum λ tremō λ, tremendo *Ug.* 254 uibrantes *G* (e *in* i *corr.*) setae *GB*λ consensit *Z* arundo λ* 255 praedas λ* 256 dextra λ, dextera *Ug. volgo* raptat *Z* (*s. v.*) 257 sp̄c *Z* fractis *codd.*, tractis *ego* 258 motuque *G* adsibilat *Z* (l *ex* b) 259 exultant *mai. litt. in. G* u*dę *G* (i *eras.*), undae λ 260 loetalia *G*, lętalia *BZ* 261 quique *GZ*λ, quęque *B*, cuique *Iunt.*, quoique *ego* 262 anhelantis *B volgo* consū**it *Z* (ps *eras.*; m *s. v. m*[2]) 263 inualidouibratur *G* (ou *in ras.*) plausus *B* (s *pr. ex* c)

torpida supremos patitur iam cauda tremores,
265 nec coeunt rictus, haustas sed hiatibus auras
reddit mortiferos expirans branchia flatus.
sic, ubi fabriles exercet spiritus ignes,
accipit alterno cohibetque foramine ventos
lanea fagineis alludens parma cavernis.
270 vidi egomet quosdam leti sub fine trementes
collegisse animas mox in sublime citatos
cernua subiectum praeceps dare corpora in amnem,
desperatarum potientes rursus aquarum.
quos impos damni puer inconsultus ab alto
275 impetit et stolido captat prensare natatu.
sic Anthedonius Boeotia per freta Glaucus
gramina gustatu postquam exitialia Circes
expertus carptas moribundis piscibus herbas
sumpsit, Carpathium subiit novus accola pontum.
280 ille hamis et rete potens, scrutator operti
Nereos, aequoream solitus converrere Tethyn,
inter captivas fluitavit praedo catervas.
talia despectant longo per caerula tractu
pendentes saxis instanti culmine villae,
285 quas medius dirimit sinuosis flexibus errans
amnis et alternas comunt praetoria ripas.
Quis modo Sestiacum pelagus, Nepheleidos Helles
aequor, Abydeni freta quis miretur ephebi?
quis Chalcedonio constratum ab litore pontum,
290 regis opus magni, mediis euripus ubi undis
Europaeque Asiaeque vetat concurrere terras?
non hic dira freti rabies, non saeva furentum
proelia caurorum: licet hic commercia linguae
iungere et alterno sermonem texere pulsu.

---

279 Ovid. Met. XIII 903 alti novus incola ponti 286 Stat. Silv. I 3, 25 alternas servant praetoria ripas 287 sq. Stat. Silv. I 3, 27 sq. Sestiacos nunc fama sinus pelagusque natatum iactet et audaci iunctos delphinas ephebo 290 Hor. Epist. II 3, 65 regis opus 290 sq. Stat. Achill. I 409 sq. 292 sqq. Stat. Silv. I 3, 29 sqq. hic aeterna quies, nullis hic iura procellis, numquam fervor aquis. datur hic transmittere visus et voces et paene manus 293 Ovid. Trist. III 11, 9 (V 7, 61; 10, 35) commercia linguae 294 Verg. Georg. IIII 49 concava pulsu saxa sonant

---

264 subremos *B* 266 brancia *GZ Ug.*, brantia *Bλ* 267 sic tibi *B* 268 alterno∗ *B* (s *eras.*) 269 ṣịc ụbị lanea *Z* parua *B*, parana *λ** (m *ex* an *m*²) 270 uidi *mai. litt. in. G* loeti *G*, lęti *BZλ** 272 dare *λ* (d *ex* cl) omne *Bλ** *in mg. sup. f. 76ʳ cod. B haec leguntur* nonne uides quam praua s............mii 274 impịos *G* 275 impedit *λ* solido *B*, stalido *λ** p̄nsare *Z*, pensare *λ** 276 sic *mai. litt. in. G* boetia *GBZλ** dirces *codd.*, circes *Ug.* 277 p'quam *Z* 278 moribundus *λ* 279 carpatium *Z* acola *λ**, incola *Schrader* 281 nereus *B* conuertere *BZλ* tethin *GZ*, thetim *B*, theū *λ*, tethim *Ug.* 282 pręda *B* 283 talia *mai. litt. in. G* cęrula *B* (cę *in ras.*) 284 instantẹṣ (i *supra*) *Z* tullae *λ** 285 quos *BZλ* fluctibus (exi *supra*) *Z* (exi *m*²) 286 ammis (n *supra*) *G* alternans *λ* contra *λ*, comit *Ug.* alter (*lac. 8 litt.*) petroria *B* 287 quis *mai. litt. in. G* nephelgides (e *supra*) *λ** 288 abhydeni *λ** miratur *λ* ephoebi *G Ug.* 289 calchedonio *G*, calcedonio *BZλ* littore *Zλ* 290 magnum *codd.*, Magni *Freher* 292 non *mai. litt. in. G* sęua *B* (*in ras.*) 293 praelia *BZ Ug.* chaurorum *G*, caucrorum *λ** 294 plausu *Z Boecking*, lusu *Heinsius*

295 blanda salutiferas permiscent litora voces,
et voces et paene manus: resonantia utrimque
verba refert mediis concurrens fluctibus echo.
Quis potis innumeros cultusque habitusque retexens
pandere tectonicas per singula praedia formas?
300 non hoc spernat opus Gortynius aliger, aedis
conditor Euboicae, casus quem fingere in auro
conantem Icarios patrii pepulere dolores:
non Philo Cecropius, non qui laudatus ab hoste
clara Syracosii traxit certamina belli.
305 forsan et insignes hominumque operumque labores
hic habuit decimo celebrata volumine Marcei
hebdomas, hic clari viguere Menecratis artes
atque Ephesi spectata manus vel in arce Minervae
Ictinus, magico cui noctua perlita fuco
310 allicit omne genus volucres perimitque tuendo.
conditor hic forsan fuerit Ptolomaidos aulae
Dinochares, quadro cuii in fastigia cono
surgit et ipsa suas consumit pyramis umbras,
iussus ob incesti qui quondam foedus amoris
315 Arsinoen Pharii suspendit in aëre templi.
spirat enim tecti testudine corus achates
afflatamque trahit ferrato crine puellam.
hos ergo aut horum similes est credere dignum
Belgarum in terris scaenas posuisse domorum,
320 molitos celsas, fluvii decoramina, villas.
haec est nativi sublimis in aggere saxi,
haec procurrentis fundata crepidine ripae,
haec refugit captumque sinu sibi vindicat amnem.
illa tenens collem, qui plurimus imminet amni,
325 usurpat faciles per culta, per aspera visus
utque suis fruitur felix speculatio terris.

---

298 Verg. Georg. I 52 cultusque habitusque locorum   301 sq. Verg. Aen. VI 32 sq. bis conatus erat casus effingere in auro, bis patriae cecidere manus   304 Verg. Aen. X 146 certamina belli   314 sqq. Plin. N. H. XXXIIII 148   324 Verg. Aen. I 419 collem qui plurimus urbi imminet

---

295 littora *Zλ*   296 poene *B*   utrin̈que *G* (m *m*2), utrinque *BZ*, utrūque *λ*   297 concurrit *BZλ*   eccho *λ**   298 quis *mai. litt. in. G*, qui *Par. volgo*   potest *λ**   299 theọtonicas *Z*   300 non *mai. litt. in. B*   spernat (n supra) *Z*   gortinius *GBλ*, gertinius *Z*   *dis (e supra) *R*   301 fringere (n supra) *Z*   302 iạcarios *G*, ycarios *Z*   303 laudatur *Zλ*   hoc̣te (s supra) *R*   304 syracusii *GB*, siracusii *Z*, siracusu *λ* (-sii *m*2), Syracosii *Par.*   306 uolumina *Zλ**   margei *GB* (*cf. C. I. L. I 1014*: Margei, *ex lapicidae errore, v. 1013*), mar (*rel. abscissis*) *Z*, mergei *λ*, Marci *Pulmannus volgo*   307 hebdomadas *B*, ebdomadas *λ*, ebdomas *Ug.*, hebdomas *Vindobon.* (*as ex* adas)   menecratos *codd. corr. Scal.*   308 vel] tibi *λ*   in arce] marce *λ**   309 bictinus *G*, hictinus *BZλ*   'cui 'magico *Z*   noctia *Z*   faco *λ*, foco *Ug.*   311 conditor *mai. litt. in. G*   hinc *G*   ptolomaido *G*, Ptolemaidos *Par. volgo*   312 quadra cui *G* quadrę cui *B*, quadro cui *Z volgo*, cedro (*om.* cui) *λ*, quadro cuii *Toll*, cui quadrata *Boecking*, quadrata cui *Peiper*   chono *Z* (o *pr. ex* u), conor *λ*   313 ipse *λ*   suos *Z*   314 ab *λ*   fędus *Z*   315 phariis *Z*   316 chorus *GBλ*, totus *Z*, corus *Lugd.*   317 afflictamque *Par. volgo*   tḥahit (r supra) *G*   serato *B*, ferato *λ**   318 hos *mai. litt. in. G*   319 scenas *codd.*   320 decoramine *Bλ*   321 est] stat *Markland*   natura *codd.* (*quod fortasse defendi potest*), nativi *Lugd.*   322 procurrentes *λ*   323 uendicat *Z*   324 ulla tenus *λ*   amni *B* (amn *in ras.*)   326 atque *Z*   felix *G*, diues *cet. volgo*

quin etiam riguis humili pede condita pratis
conpensat celsi bona naturalia montis
sublimique minans irrumpit in aethera tecto,
330 ostentans altam Pharos ut Memphitica turrim.
huic proprium est clausos consaepto gurgite pisces
apricas scopulorum inter captare novales,
haec summis innixa iugis labentia subter
flumina despectu iam caligante tuetur.
335 atria quid memorem viridantibus adsita pratis
innumerisque super nitentia tecta columnis?
quid quae fluminea substructa crepidine fumant
balnea, ferventi cum Mulciber haustus operto
volvit anhelatas tectoria per cava flammas,
340 inclusum glomerans aestu expirante vaporem?
vidi ego defessos multo sudore lavacri
fastidisse lacus et frigora piscinarum,
ut vivis fruerentur aquis, mox amne refotos
plaudenti gelidum flumen pepulisse natatu.
345 quod si Cumanis huc afforet hospes ab oris,
crederet Euboicas simulacra exilia Baias
his donasse locis: tantum cultusque nitorque
allicit et nullum parit oblectatio luxum.
    Sed mihi qui tandem finis tua glauca fluenta
350 dicere dignandumque mari memorare Mosellam,
innumeri quod te diversa per ostia late
incurrunt amnes? quamquam differre meatus
possent, sed celerant in te consumere nomen.
namque et Promeae Nemesaeque adiuta meatu
355 Sura tuas properat non degener ire sub undas,
Sura interceptis tibi gratificata fluentis:
nobilius permixta tuo sub nomine, quam si
ignoranda patri confunderet ostia Ponto.
te rapidus Celbis, te marmore clarus Erubris
360 festinant famulis quam primum adlambere lymphis:

---

337 sqq. Stat. Silv. I 3, 43 sqq. an quae graminea suscepta crepidine fumant balnea et impositum ripis algentibus ignem? quaque vaporiferis iunctus fornacibus amnis ridet anhelantes vicino flumine Nymphas? 342 Hor. Epist. I 3, 11 fastidire lacus 345 Stat. Silv. I 5, 60 nec si Baianis veniat novus hospes ab oris 349 Verg. Aen. VI 327 rauca fluenta

---

327 quin *mai. litt. in. G* irriguis *B* p[r]atis *G* 328 conpensat *Z*, compensat *cet.* 329 irrupit *Bλ* aethere *BZλ* 330 aliam *B*, alta *λ** faros *GBλ* m̅phitica turrī* *Z* (s *eras.*) 331 est *G* (*s. v.*) *om. Z*, est *susp.* concepto *B*, consepto *cet.* 332 captate *λ* 333 iugis (b *s. v.*) innixa (a *s. v.*) *λ** 335 atria *mai. litt. in. GB* asssita (d *s. v.*) *G* (d *m*2), assita *Z* 336 colonis *λ* 337 subducta *λ* 338 aperto *λ* 339 flamas *Z* 341 lauachri *B* 342 flumina *B* 343 refotes *λ** 345 quod *mai. litt. in. G* cū anis (cumanis *s. v.*) *G* horis *Z* 346 simulac[h]ra *B* 347 tantus *codd.*, tantum *Mommsen* 349 sed *mai. litt. in. GB* 350 memorasse (*om.* que) *λ* Mosella *Boecking* 351 hostia *G*, hostia *B* (*in quo* h *eras.*) *Z* 352 quanquā *GZλ** 353 in te] uitę *λ* 354 nanque *GBZ* pro*neę *G*, proneę *BZ*, pronea est *λ*, et aquis Promae *Bergk* (*Jahrb. des Ver. v. Alt. im Rheinl. LVII 15*) adducta *λ* 357 nobilibus *Bλ* quasi *λ** 358 confundere[t] *λ* (t *m*2) hostia *Z* 359 gelbis *G volgo*, belgis *BZλ*, Celbis *Scal.* erubrus *Bλ volgo* 360 adlabere *G*, allabere *Z*, alabere *λ*, allambere *B*

nobilibus Celbis celebratur piscibus, ille
praecipiti torquens cerealia saxa rotatu
stridentesque trahens per levia marmora serras
audit perpetuos ripa ex utraque tumultus.
365 praetereo exilem Lesuram tenuemque Drahonum,
nec fastiditos Salmonae usurpo fluores.
naviger undisona dudum me mole Saravus
tota veste vocat, longum qui distulit amnem,
fessa sub Augustis ut volveret ostia muris.
370 nec minor hoc tacitum qui per sola pinguia labens
stringit frugiferas felix Alisontia ripas.
mille alii, prout quemque suus magis impetus urget,
esse tui cupiunt: tantus properantibus undis
ambitus aut mores. quod si tibi, dia Mosella,
375 Smyrna suum vatem vel Mantua clara dedisset,
cederet Iliacis Simois memoratus in oris
nec praeferre suos auderet Thybris honores.
da veniam, da, Roma potens! pulsa, oro, facessat
invidia et Latiae Nemesis non cognita linguae:
. . . .
380 imperii sedem Romae tenuere parentes.
Salve, magne parens frugumque virumque, Mosella:
te clari proceres, te bello exercita pubes,
aemula te Latiae decorat facundia linguae.
quin etiam mores et laetum fronte serena
385 ingenium natura tuis concessit alumnis.
nec sola antiquos ostentat Roma Catones,
aut unus tantum iusti spectator et aequi
pollet Aristides veteresque illustrat Athenas.
Verum ego quid laxis nimium spatiatus habenis
390 victus amore tui praeconia detero? conde,
Musa, chelyn, pulsis extremo carmine netis.
tempus erit, cum me studiis ignobilis oti

363 Plin. N. H. XXXVI 158 368 Verg. Aen. VIII 712 tota veste vocantem 372 Ovid. Met. I 580 moxque amnes alii qui qua tulit impetus illos 381 Verg. Georg. II 173 sq. salve, magna parens frugum, Saturnia tellus, magna virum 383 Ovid. Trist. IIII 4, 5 patriae facundia linguae 390 Hor. Carm. 1 6, 12 laudes . . . tuas . . . deterere 392 Verg. Georg. IIII 564 studiis florentem ignobilis oti

361 celsis *codd.*, Celbis *Scal.* celebratus *GBλ volgo* (*quod fortasse defendi potest*) 362 precepit λ* (e *alt. ex* i *m*²) 365 trachorum *B*, drabonum *Z*, draconum λ 366 salmone *GBλ* 367 nauiger *mai. litt. in. G* mollis arauus *BZλ* 368 vocat] loca *B Ug.*, locat λ 369 festa *Z* augustā λ hostia *Zλ* 370 non λ tacitam λ 371 frug^if^eras *G* (if *m*²) foelix λ alisentia *Z* 372 cumque *G*, quenque *BZ*, quemque λ, quaeque *Ug.* suus *an* suis *incertum Z* 373 tantus *B* (us *ex* ū) 374 mores] moles *Ug. volgo* tibi si *Ug.* 375 smirna *Zλ** 376 yliacis *Z* symois *BZ* horis *Z* 377 tybris *GB*, tibris *Zλ* 378 da Roma] mihi roma *BZλ volgo* potens λ (o *ex* e *m. rec.*) ora *Z*, hora λ* facessā *B* *post v.* 379 *quaedam excidisse videntur* 380 Romaeque tuere *Par. volgo*, Romae tueare *Boecking* parentis *Boecking* 381 salue *mai. litt. in. GB* frigumque . . . mosellam λ 383 faecundia λ* 384 seuera *Bλ volgo* 388 illustrat *om.* λ, ueteres qui clarat *Ug.* 389 uerum *mai. litt. in. G* quod *Gλ* 390 *post* amore *lacuna in membrana B* (*in mg.* tuo) tuo λ 391 muschelim λ* chelim *B*, chelin *Z* neos *G*, netis *B*, ne^tis^cis λ, neruis *Z*, nervis *volgo* 392 otii *B*, ora λ

mulcentem curas seniique aprica foventem
materiae commendet honos: cum facta viritim
395 Belgarum patriosque canam, decora inclita, mores,
mollia subtili nebunt mihi carmina filo
Pierides tenuique aptas subtemine telas
percurrent: dabitur nostris quoque purpura fusis.
quis mihi tum non dictus erit? memorabo quietos
400 agricolas, legumque catos fandique potentes,
praesidium sublime reis: quos curia summos
municipum vidit proceres propriumque senatum:
quos praetextati celebris facundia ludi
contulit ad veteris praeconia Quintiliani:
405 quique suas rexere urbes purumque tribunal
sanguine et innocuas illustravere secures:
aut Italum populos aquilonigenasque Britannos
praefecturarum titulo tenuere secundo:
quique caput rerum Romam, populumque patresque,
410 tantum non primo rexit sub nomine, quamvis
par fuerit primis — festinet solvere tandem
errorem Fortuna suum libataque supplens
praemia iam veri fastigia reddat honoris
nobilibus repetenda nepotibus. at modo coeptum
415 detexatur opus dilata et laude virorum,
dicamus laeto per rura virentia tractu
felicem fluvium Rhenique sacremus in undas.
Caeruleos nunc, Rhene, sinus hyaloque virentem
pande peplum spatiumque novi metare fluenti,
420 fraternis cumulandus aquis: nec praemia in undis
sola, sed Augustae veniens quod moenibus urbis

395 Stat. Achill. I 775 decora inclita 396 sqq. Ermenr. epist. v. 51 sqq. mollia Pyerydes subtili carmina filo non nebunt, domini veste nitente mihi, Castalides nec percurrent subtemine telas: fusis namque meis purpura sed dabitur Hor. Epist. II 1, 225 tenui deducta poemata filo 397 sq. Verg. Aen. VII 14 tenuis percurrens pectine telas (*cf.* Georg. I 294) 401 Hor. Carm. II 1, 13 insigne maestis praesidium reis 405 sqq. Verg. Aen. VI 661 sqq. 407 Ermenr. epigr. 56 quam laudet populus hinc usque Britannos 409 Verg. Aen. IIII 682 populumque patresque 418 Ermenr. 61 Caeruleos hinc, Rhene, sinus Verg. Georg. IIII 335 hyali . . . colore 420 Ermenr. 63 fraternis cumulandus aquis

393 seηique *G* (ηi *in ras.*), senuque λ* 394 commendet] commōōs λ* (o *alt. mut. in* d m^2, v m^2) uirum λ (que *add.* m^2), uirorum *Ug.* 395 cana *Z* inclyta more[s] λ* (s m^2) 396 michi *Z* 397 pyerides *Z* tenuique captas λ*, tenui captas *Ug.* subtegmine λ *volgo* 398 fustis λ, fastis *Ug.* 399 quis *mai. litt. in. G* tē *Z*, tn̄ λ* memerabo *G*, memorabo *Z* (bo *in ras.*) 401 regis λ 402 municipū* *G* 403 protextati *G*, praetex[t]ati *Z* 404 ueteręs *Z* 405 retexere *G* tribunal *G* (un *in ras.*) 406 innocuos λ* 407 *om.* λ aquilogenasque *G* 408 perfecturarum λ 409 romam *om. B* populique *codd. corr. Lugd.* 411 praefuerit *Gronov volgo* festinat *codd.*, *corr. Boecking* 412 libitaque *GZ* 413 redd*t *Z* (e *eras.*), reddet *Lugd. volgo* honores *B* (*corr.* m^1) *Z* (*corr.* m^2) λ 414 ad modo *BZ*λ ceptum *Z* 415 detestatur *BZ*λ et] est λ 417 fluuium *G* (m *ex* nt) r[h]enique *Z* undis *BZ*λ *volgo* 418—420 *post* 445 λ 418 cęruleos *mai. litt. in. G* hialoque *Z*, haloque λ 419 pando *G* cumulandis λ* (v m^2) 421 anguste λ* uenies *B*

spectavit iunctos natique patrisque triumphos,
hostibus exactis Nicrum super et Lupodunum
et fontem Latiis ignotum annalibus Histri.
425 haec profligati venit modo laurea belli:
hinc alias aliasque feret. vos pergite iuncti
et mare purpureum gemino propellite tractu.
neu vereare minor, pulcherrime Rhene, videri:
invidiae nihil hospes habet: potiere perenni
430 nomine: tu fratrem famae securus adopta.
dives aquis, dives Nymphis, largitor utrique
alveus extendet geminis divortia ripis
communesque vias diversa per ostia fundet.
accedent vires, quas Francia quasque Chamaves
435 Germanique tremant: tunc verus habebere limes.
accedet tanto geminum tibi nomen ab amni,
cumque unus de fonte fluas, dicere bicornis.

Haec ego, Vivisca ducens ab origine gentem,
Belgarum hospitiis non per nova foedera notus,
440 Ausonius, nomen Latium, patriaque domoque
Gallorum extremos inter celsamque Pyrenen,
temperat ingenuos qua laeta Aquitanica mores,
audax exigua fide concino. fas mihi sacrum
perstrinxisse amnem tenui libamine Musae.
445 nec laudem affecto, veniam peto: sunt tibi multi,
alme amnis, sacros qui sollicitare fluores
Aonidum totamque solent haurire Aganippen.
ast ego, quanta mei dederit se vena liquoris,
Burdigalam cum me in patriam nidumque senectae
450 Augustus pater et nati, mea maxima cura,
fascibus Ausoniis decoratum et honore curuli
mittent, emeritae post munera disciplinae,
latius arctoi praeconia persequar amnis.

---

430 Ermenr. 58 tempore qui longo salvus sit carus adopto 431 Verg. Aen. VIIII 26 dives ecum, dives 433 Ermenr. 62 communesque vias diversa per arva relaxas 434 sq. Ermenr. 64 sq. accedent vires, quas Francia quasque Chamaves Germanique tremant 436 Ermenr. 67 accedet tanto geminum tibi nomen ab amni 437 Ermenr. 66 cumque unus de fonte fluas, dicere bicornis Verg. Aen. VIII 727 Rhenusque bicornis 438 sqq. Verg. Georg. IIII 560 sqq. haec . . . canebam . . . Vergilium . . . audaxque iuventa ibid. III 122 deducat origine gentem (*cf.* 473 ab origine gentem) 449 Plin. Epist. VI 10, 1 senectutis suae nidulum 450 Verg. Aen. I 678 mea maxima cura

---

422 uinctos λ narique λ* triumphos *B* (s *eras.*) 423 nigrum *codd.*, Nicrum *Rhenanus* super est λ luponudum *codd. corr. Rhenanus*; *fortasse* ad Lupodunum, *quod coniecit Mommsen* 424 latus λ hystri *Z* 426 hinc *mai. litt. in. G*, mox *cet. volgo* refer^e^t *Z* 427 gemino *B* (o *ex* a) prope litora *G* tactu *Z* 428 heu λ* 429 nichil *Z*, nil *Lugd. volgo* 431 nymphis *G* (i *in. ras.*) 432 extendit *Ug.* 433 ḥostia *G*, hostia *cet.* 436 amne *Z*, ānṇi λ 437 uno *Ug.* 438 uiuifica *codd. corr. Scal.* 439 hospitus λ (*corr.* m²) non] nunc λ *volgo* fędera *Z* notos λ 440 latius *codd. corr. Ven.*⁴ 441 pyrenem *G* 442 aquitania *BZ Ug.*, equitania λ 445 ueniam* *Z* t (i *supra*) *Z* (*in. ras.*) 447 aganippem *G*, aganippe *B* 448 ast *mai. litt. in. G* tanta λ 449 burgundigalam *G* (gun *eras.*) nudumque λ 450 a^v^gustus *G* natus *Ven.*⁴ *volgo* 452 tempora *BZλ volgo*

addam urbes, tacito quas subterlaberis alveo,
455 moeniaque antiquis te prospectantia muris:
addam praesidiis dubiarum condita rerum,
sed modo securis non castra, sed horrea Belgis:
addam felices ripa ex utraque colonos
teque inter medios hominumque boumque labores
460 stringentem ripas et pinguia culta secantem.
non tibi se Liger anteferet, non Axona praeceps,
Matrona non, Gallis Belgisque intersita finis,
Santonico refluus non ipse Carantonus aestu.
concedet gelido Durani de monte volutus
465 amnis et auriferum postponet Gallia Tarnen
insanumque ruens per saxa rotantia late
in mare purpureum, dominae tamen ante Mosellae
numine adorato, Tarbellicus ibit Aturrus.
Corniger externas celebrande Mosella per oras,
470 nec solis celebrande locis, ubi fonte supremo
exeris auratum taurinae frontis honorem,
quave trahis placidos sinuosa per arva meatus
vel qua Germanis sub portibus ostia solvis:
si quis honos tenui volet aspirare camenae,
475 perdere si quis in his dignabitur otia musis,
ibis in ora hominum laetoque fovebere cantu.
te fontes vivique lacus, te caerula noscent
flumina, te veteres, pagorum gloria, luci:
te Druna, te sparsis incerta Druentia ripis
480 Alpinique colent fluvii, duplicemque per urbem
qui meat et Dextrae Rhodanus dat nomina ripae:
te stagnis ego caeruleis magnumque sonoris
amnibus, aequoreae te commendabo Garumnae.

---

455 Verg. Georg. II 157 fluminaque antiquos supter labentia muros 459 Verg. Georg. I 118 hominumque boumque labores 460 Verg. Aen. VIII 63 stringentem ripas et pinguia culta secantem 466 Verg. Aen. X 362 saxa rotantia late 467 Verg. Georg. IIII 373 in mare purpureum 469 Verg. Aen. VIII 76 sq. celebrabere . . . corniger 471 Verg. Georg. IIII 371 et gemina auratus taurino cornua voltu 476 Hor. Epist. I 3, 9 Romana . . . venturus in ora 477 Verg. Georg. II 469 vivique lacus 482 sq. Verg. Aen. XII 139 stagnis . . . fluminibusque sonoris

---

vv. 454 *sq. in mg. m*[1] λ 454 tanto qui λ subterlaberi[s] λ* 455 moe[o]niaque λ, męniaque *Z* antiquis λ (o *del.*) 457 non] nunc λ horea λ 461 non *mai. litt. in. G* auxona *B*, anxona *Z* 462 Gallos Belgasque *anonym. apud Pulmannum volgo* fines *codd.*, finis *Pulmannus* 463 santonicus *G*, xantonico λ* profluus *codd. corr. Lugd.* 464 concedes *Scal. volgo* duraui λ 465 postponat λ tandem λ, Tarnem *Lugd. volgo* 468 nomine *codd. corr. Lugd.* tarbellus λ*, tarbellius *cet.*, Tarbellicus *Accursius* aturnus *Z* ibi aturrus λ (c *ex* t) 469 corniger *mai. litt. in. G* celebranda *G*λ mosella p oras *B* (*in ras.*), moselle per horas *Z* 470 celebrandę *G* (e *corr.*), celebranda λ superno *G* 471 taurinthes *Z* 472 quaque *codd.*, quave *Boecking* placido λ* 473 portubus *Basiliensis volgo* hostia *Z* (h *eras.*) soluis *Z* (s *pr. in ras.*) 474 ualet *Z* 475 si quis* (*om. in* his) *B* 479 drima *B* 480 a[l]pinique *Z* 483 *om.* λ garonnae *G*, garunnę *BZ* Expliĉ Decimi Magni Ausonii Mosella *G*, Expł Mosella *B*, Explicit Moysella Ausonii λ Deficit reliquum Mosellae *Ug.*; *in codice Vindobonensi, de quo supra diximus, manu alia* (*fortasse Conradi Celtis*) *haec sunt adscripta*: Eius carminis ultimus uersus is est Amnibus equoreę te commendabo Garumnę

XVIIII. ORDO VRBIVM NOBILIVM.

Prima urbes inter, divum domus, aurea Roma. (I) 285 (*VP*)

Constantinopoli adsurgit Carthago priori, (II) 286
non toto cessura gradu, quia tertia dici
fastidit, non ausa locum sperare secundum,
5 qui fuat ambarum. vetus hanc opulentia praefert,
hanc fortuna recens: fuit haec, subit ista novisque 5
excellens meritis veterem praestringit honorem
et Constantino concedere cogit Elissam.
accusat Carthago deos iam plena pudoris,
10 nunc quoque si cedat, Romam vix passa priorem.
conponat vestros fortuna antiqua tumores. 10
ite pares, tandem memores, quod numine divum
angustas mutastis opes et nomina: tu cum
Byzantina Lygos, tu Punica Byrsa fuisti.

15 Tertia Phoebeae lauri domus Antiochia, (III) 287
vellet Alexandri si quarta colonia poni.
ambarum locus unus et has furor ambitionis
in certamen agit vitiorum. turbida vulgo
utraque et amentis populi male sana tumultu. 5
20 haec Nilo munita quod est penitusque repostis
insinuata locis, fecunda et tuta superbit:
illa, quod infidis opponitur aemula Persis.
et vos ite pares Macetumque adtollite nomen.
magnus Alexander te condidit: illa Seleucum 10
25 nuncupat, ingenuum cuius fuit ancora signum,

XVIIII. 6 Verg. Aen. II 325 fuit Ilium 12 Ovid. Fast. VI 99 ite pares Verg. Aen. V 56 (VI 368) numine divom 14 Verg. Aen. I 367 20 Verg. Aen. VI 59 penitusque repostas

---

XVIII. Incipit ordo urbium nobilium *V*, Decii Magni cathalogus urbium nobilium de Roma Constantinop̄ et Cartag̊. *P*, Decius Magnus Ausonius in cathalogo urbium nobilium *T* (*quocum consentit Med.*) Decii Magni Ausonii catalogus urbium nobilium *Ug*. *In T hi leguntur vv. atque hoc ordine: 86—91. 12—14. 46—63. 92—97. 35—45. 27—34. 73—80. 107—109. 116—127. 129. 130. 135—141. 143—145. 167. 168* 1 I roma *V* (*in mg. m. ant.*), de Roma Constantinopoli et Carthagine *Ug*. intediū *V* (ū *in ras. m²*) 2 II constanti III nopolis et cartago *V* (*in mg. m. ant.*) constanti**nopoli *V* (li *eras.*) cartago *V* 3 quia] qui *V* 5 fuit *codd. volgo*, fuat *Barth* apulen̊ *P* 6 subiit *P* nobq^s (nouis) *V* (nouis *m²*) 7 perstrinxit *P Ug*. 8 elyssam *P* 9 acusat *P* dc̄s *P* 10 nunc] huic *Heinsius* 12 de carthagine et constantinopoli *T* quo *V* numine *V* (n *pr. in ras. m²*, u *m²*; limine *m¹ ut videtur*) 13 angustas*** (mutas tis) *V* (tis *eras.*; tis *s. v. add. m. ant.*), augustas mutastis *P* (*in quo* onustatis) *T* quum *V* buzantina (y) *V*, bicantina *P*, Bizantina *T Ug*. ligos *V*, licos *P Ug*., lices at (ah *Med.*) tu *T* bursa *P*, birsa *T* 15 IIII anthiotia v et alexandria *V* (*in m. mg. ant.*), de antiochia et alexandria *P Ug*. phebee *P* antiochio *P* 16 alexandre *P*, Alexandrie *Ug*. si] se *V* 19 aet *V* 21 secunda *VP* tuta] tu *P* foecunda situque *Ug*. 22 pressis *V* 23 in acetumque *P*, macedumque *Ug*. attollite *P Ug*. 25 ingenitum *P* ingenitus avus *Ug*. anchora *P Ug*.

qualis inusta solet generis nota certa: per omnem
nam subolis seriem nativa cucurrit imago.

Armipotens dudum celebrari Gallia gestit (IIII) 288
Trevericaeque urbis solium, quae proxima Rheno
30 pacis ut in mediae gremio secura quiescit,
imperii vires quod alit, quod vestit et armat.
lata per extentum procurrunt moenia collem: 5
largus tranquillo praelabitur amne Mosella,
longinqua omnigenae vectans conmercia terrae.

35 Et Mediolani mira omnia, copia rerum, (V) 289
innumerae cultaeque domus, facunda virorum
ingenia et mores laeti, tum duplice muro
amplificata loci species populique voluptas,
circus, et inclusi moles cuneata theatri, 5
40 templa Palatinaeque arces opulensque moneta
et regio Herculei celebris sub honore lavacri:
cunctaque marmoreis ornata peristyla signis
moeniaque in valli formam circumdata limbo.
omnia quae magnis operum velut aemula formis 10
45 excellunt nec iuncta premit vicinia Romae.

Nec Capuam †pelago cultuque penuque potentem, (VI) 290
deliciis opibus famaque priore silebo,
fortuna variante vices, quae freta secundis
nescivit servare modum. nunc subdita Romae
50 aemula, nunc fidei memor, ante infida, senatum 5
sperneret an coleret dubitans, sperare curules
Campanis ausa auspiciis unoque suorum
consule, ut imperium divisi adtolleret orbis.
quin etiam rerum dominam Latiique parentem
55 adpetiit bello, ducibus non freta togatis, 10

26 Verg. Georg. III 158 continuoque notas et nomina gentis inurunt 39 Verg. Aen. V 664 cuneosque theatri 49 Verg. Aen. X 501 sq. nescia . . . servare modum, rebus sublata secundis 50 Hor. Epod. 16, 5 aemula nec virtus Capuae

---

26 cera *V* 27 sobolis *P Ug.* cucurit ymago *P* 28 VI treueris *V* (*in mg. m. ant.*), de treueri *PT Ug.* (*Med. add.*: septimo loco eam ponit) gestis *PT Ug.* 29 reno *P* 30 in *om. P* ^{me}diae *V* (me *m*²) secura *P* (cur *in ras. m*²) 31 inperii *P* imperiique uiros *Ug.* 32 procurrit *V*, procur̉ *P* (*in mg. m*² procurrunt) 33 perlabitur *PT Ug.* 34 *in mg. inf. m*¹ *V* omnigenus *PT Ug.* nectas *T* commertia *T Ug.* 35 VII Et mediolanum *V* (*in mg. m. ant.*), de mediolano *PT Ug.* mediolanum *P* 37 et mores laeti *VP*, antiqui mores *cet.* cum *P* dupplice *V* 38 amplicata *P* 39 inclusi *V* (i *alt. add. m*²) 40 arces *V* (*in mg. m*² uł domus), arcens *P* 41 *om. P* labauacri *V* (*fuit* la^{ua}bacri) 42 ꝑstyla *V*, peristula *P*, peristila *T* 43 circundataque *P* limuo *V* (*in mg. m*² ał lūbro), lȳbo *T*, labro *Scal. volgo* 45 excollunt *P* iūta *V* 46 VIII capua *V* (*in mg. m. ant.*), de capua *PT Ug.* pelago] largo *Heinsius*; agrorum *temptabam*; *post v. 46 fortasse unus excidit versus* cultu *T Ug.* poenuque *T* 47 famaque fama *T* (*alt.* fama *del.*) silobo *P*, solebo *T* (*corr. m*¹) 48 uaria *V* 49 nescit *V* 50 nunc] non *T*, num *Ug.*, tunc *Scal. volgo* āt *V*, aut *cet.*, anne *Scal. volgo*, ante *Heinsius* infida *V* (a *in ras. m*²) 51 han *V* collēt *P* dubitat *T* currules *T* 52 suorum cōsule *T* 53 diuisit *V* atoleret *P*, attolleret *T Ug.* 55 ad*petiit *V*, appetiit *cet.* non] nunc *T*

Hannibalis iurata armis deceptaque in hostis
servitium demens specie transivit erili.
mox ut in occasum vitiis communibus acti
conruerunt Poeni luxu, Campania fasto,
60 (heu numquam stabilem sortita superbia sedem!) 15
illa potens opibusque valens, Roma altera quondam,
comere quae paribus potuit fastigia conis,
octavum reiecta locum vix paene tuetur.

Non erat iste locus: merito tamen aucta recenti (VII) 291
65 nona inter claras Aquileia cieberis urbes,
Itala ad Illyricos obiecta colonia montes,
moenibus et portu celeberrima: sed magis illud
eminet, extremo quod te sub tempore legit, 5
solveret exacto cui sera piacula lustro
70 Maximus, armigeri quondam sub nomine lixa.
felix, quae tanti spectatrix laeta triumphi
punisti Ausonio Rutupinum Marte latronem.

Pande, duplex Arelate, tuos blanda hospita portus, (VIII) 292
Gallula Roma Arelas, quam Narbo Martius et quam
75 accolit Alpinis opulenta Vienna colonis,
praecipitis Rhodani sic intercisa fluentis,
ut mediam facias navali ponte plateam, 5
per quem Romani commercia suscipis orbis
nec cohibes populosque alios et moenia ditas,
80 Gallia quis fruitur gremioque Aquitanica lato.

Clara mihi post has memorabere, nomen Hiberum, (VIIII) 293
Hispalis, aequoreus quam praeterlabitur amnis,
submittit cui tota suos Hispania fasces.
Corduba non, non arce potens tibi Tarraco certat
85 quaeque sinu pelagi iactat se Bracara dives. 5

---

73 cf. Claud. Rut. Nam. I 155

---

56 annibalis *T* 57 transire *V* herili *codd.* 58 hoccassū uitiis *V* (is *in ras. unius litterae* m^2) comunibus *P* 59 cōruerent *V*, corruerunt *P*, quo ruerent *T*, corruerent *Ug.* festo *V* (*in mg.* ał fasto) *cet.*, fastu *Lipsius volgo* 60 nunquam *P Ug.* supbia *V* 61 ira *T* condam *P* 64 VIIII aquileia *V* (*in mg. m. ant.*), de aquilegia *P*, De Aquileia *Ug.* orat *P* ste *V* tū *P* recē^{ti} *V* (ē *m. ant. in ras.*, ti *add. m. ant.*) 65 ^{aquile}ia *V* (aquile m^2) 66 Itala] ista *P Ug.* illyricos *V* (y *ex* i m^2) *Ug.*, illuricos *P* 67 illut *V*, *om. P Ug.* 68 e*minet *V* 69 soluīt *P*, soluerit *Ug.* sera *V*, iusta *cet.* (*cf. XXI 1, 41*) *volgo* lustro *V*, bello *cet.* 70 lixae *codd.*, lixa *Suse* 71 trihumphi *V* 73 x arelas *V* (*in mg. m. ant.*), de uienna *P Ug.*, de arletensi urbe *T* prode *PT Ug.* arelate . . . roma *om. PT Ug.* Arelas tutos *Heinsius* blāda *V* (a *alt.* m^2 *in ras.*) por^{tus} *V* (p *ex* c *vel* t *corr. et* tus *add.* m^2) 74 narrbo *V* (b *corr. ex* o?), nābo *P* marcius *V* 75 opulenta colonia *T* (colonia *del.*) 76 rodani *T* intercissa *P* 78 Romani] rerum *P* cōmercia *V*, comertia *T*, comercia *Ug.* 79 coibes *V* alis *T* 80 fluitur *T* acquitanica *P*, aquitania *Ug.* *volgo* 81 XI hispalis *V* (*in mg. m. ant.*), de tarrachonia *P*, De Emerita et Taracone *Ug.* cara *V*, cura *P*, iure *Ug.*, clara *Toll* hos *VP* numē *V* hibernum *P* 82 hispalis *V*, emerita *cet.* paterlabitur *V* 83 sūmittit *V* tota *V* (o *ex* u) ^{hi}spania *V* (hi m^2) 84 XII cordoba XIII tarraco *V* (*in mg. m. ant.*) non non] hinc non *V*, *alterum* non *om. Ug.* tarracho *P*, Taraco *Ug.* 85 XIIII bracara *V* (*in mg. m. ant.*) brachara *P Ug.* dues *P*

Nunc et terrigenis patribus memoremus Athenas, (X) 294
Pallados et Consi quondam certaminis arcem,
paciferae primum cui contigit arbor olivae,
Attica facundae cuius mera gloria linguae,
90 unde per Ioniae populos et nomen Achaeum 5
versa Graia manus centum se effudit in urbes.

Quis Catinam sileat, quis quadruplices Syracusas? (XI) 295
hanc ambustorum fratrum pietate celebrem,
illam conplexam miracula fontis et amnis,
95 qua maris Ionii subter vada salsa meantes
consociant dulces placita sibi sede liquores, 5
incorruptarum miscentes oscula aquarum.

Non umquam altricem nostri reticebo Tolosam, (XII) 296
coctilibus muris quam circuit ambitus ingens
100 perque latus pulchro praelabitur amne Garumna,
innumeris cultam populis, confinia propter
ninguida Pyrenes et pinea Cebennarum, 5
inter Aquitanas gentes et nomen Hiberum.
quae modo quadruplices ex se cum effuderit urbes,
105 non ulla exhaustae sentit dispendia plebis,
quos genuit cunctos gremio conplexa colonos.

Nec tu, Martie Narbo, silebere, nomine cuius (XIII) 297
fusa per inmensum quondam provincia regnum
optinuit multos dominandi iure colonos.
110 insinuant qua se Grais Allobroges oris
excluduntque Italos Alpina cacumina fines: 5
qua Pyrenaicis nivibus dirimuntur Hiberi:
qua rapitur praeceps Rhodanus genitore Lemanno
interiusque premunt Aquitanica rura Cebennae

88 Verg. Aen. VIII 116 paciferaeque . . . olivae 95 Verg. Aen. V 158

86 xv athena *V* (*in mg. m. ant.*), de athenis *cet.* troiugenis *T* 87 palados *P* cossi *P Ug.*, cessi *T* 90 par *P* 91 grana *V* se fiūnt *P*, se fudit *T Ug.* 92 xvi catina xvii siracusae *V* (*in mg. m. ant.*), de cathina (cathinia *P*) et syracusis (Rꝫca *add. P*) *cet.* cathinia *P*, cathinam *T Ug.* quis] aut *T* q̄drup¹ocs siracusas *P* 94 complexam *T Ug.* miraculā *P* pontis *T* omnis *T* 95 quā *V* hionii *V* 96 cum sotiant *T*, consociat *Ug.* placida *T* sibi] sunt *P* 97 incorruptarum *V* (a *ex* o) 98 xviii tolosa *V* (*in mg. m. ant.*), de tholosa *P Ug.* ūquā *V* (qu *in ras.* m^2, ∸ ∸ *add.* m^2) ultricem *V* (*corr.* m^2) tholosam *P Ug.* 99 coctibus *V* quos *P Ug.* 100 pulcro *VP* perlabitur *P Ug.* anne *P* ga*rūna *V* (r *eras.*), garinna *P* 102 pirenes *P*, Pyrhenes *Ug.* caebennarum *V*, *quod fortasse retinendum*, Gebennarum *Ug.* 104 ex^s^equū *V* (s m^2) urbis *V* 105 exaustae *VP* 107 xviiii narbo *V* (*in mg. m. ant.*), de narbona *cet.* marcie *VP* numine *V* 108 immensum *T Ug.* quondam] ꝯ *P* 109 optinuit *P*, obtinuit *cet.* 110 insinuant . . . 116 fuit *om. T* 110 q^s esse cauis *V*, q̄ sese caius *P*, qua sese graiis *Ug.*, qua se graiis *Ald.*, qua se Sequanis *Scal.* (Secanis *Vin.*) *volgo*, qua Sequanicis (*rectius* Sequanicis se) *Heinsius* allobrogis oris *V*, allobrogessoris *P* 111 italis *P* italosalpiā^n^ *V* (osalpi^n^ *in ras.* m^2) fenes *V* 112 pirenacis *P*, Pyrenaeis *Ug.* 113 *om. P Ug.* rodanus *V* 114 acquitanica *P* gebenne *P Ug.*

115 usque in Teutosagos paganaque nomina Belcas,
totum Narbo fuit: tu Gallia prima togati 10
nominis attollis Latio proconsule fasces.
quid memorem portusque tuos montesque lacusque,
quid populos vario discrimine vestis et oris?
120 quodque tibi Pario quondam de marmore templum
tantae molis erat, quantam non sperneret olim 15
Tarquinius Catulusque iterum postremus et ille,
aurea qui statuit capitoli culmina, Caesar?
te maris Eoi merces et Hiberica ditant
125 aequora, te classes Libyci Siculique profundi:
et quidquid vario per flumina, per freta cursu 20
advehitur, toto tibi navigat orbe cataplus.

Impia iamdudum condemno silentia, quod te, (XIIII) 298
o patria, insignem Baccho fluviisque virisque,
130 moribus ingeniisque hominum procerumque senatu,
non inter primas memorem, quasi conscius urbis
exiguae inmeritas dubitem contingere laudes. 5
non pudor hinc nobis. nec enim mihi barbara Rheni
ora nec arctoo domus est glacialis in Haemo:
135 Burdigala est natale solum, clementia caeli
mitis ubi et riguae larga indulgentia terrae,
ver longum brumaeque novo cum sole tepentes 10

---

120 Ovid. ex Ponto IIII 8, 31 de Pario . . . templum marmore Verg. Aen. IIII 457 (VI 69) de marmore templum 121 Verg. Aen. I 33 tantae molis erat 123 Sil. It. III 623 aurea Tarpeia ponet capitolia rupe 127 Mart. XII 74, 1 dum tibi Niliacus portat crystalla cataplus; *cf.* Marcell. de med. 67 et quicquid confert medicis Lagaea cataplus 137 Hor. Carm. II 6, 17 sq. ver ubi longum tepidasque praebet Iuppiter brumas Verg. Georg. I 288 cum sole novo

---

115 Tectosagos *volgo* panaque *P*, pana quae *Ug.* primaevo nomine *Par. volgo* belcos *P*, Belgas *Ug.*, Volcas *volgo* *v.* 116 *inde a* tu *et* 117 *sic scripti sunt in T* tu in Gallia togati nominis prima (*cet. om.*), *deinde post versus unius spatium* 118 quis memoret portus tuos et montes et lacus 118 *sq.* quis memoret . . . quis *codd. corr. Brandes* fontesque *Heinsius* 119 uirio *P*, uarioș *T* 120 *om. T* uario condam *P*, quondam uario *Ug. volgo* *vv.* 121—127 *sic scripti sunt in T* cuius tanta moles erat quantam non sperneret olim | tarquinus (tarquinius *Med.*) et getulus et iterum miles cęsar | qui capitolia culmina aurea statuit | te maris orientalis et iberi merces ditant | te classes libici (lybici *Med.*) et sinili (siculi *Med.*) profundi | et quicquid uario cursu per flumina et per freta | aduehitur toto tibi orbe nauigat 121 tanta *P* 122 ge.[tu]lusque *V*, getulusque *PT Ug.*, Catulusque *Lugd.* iter *P* 123 capitolii *V*, capitolia *PT Ug.* 124 coi *P* hiberica *V*, hiberiori *P* 125 libici sucidique *P* 126 quicquid *PT Ug.* 127 adueitur *V* κατάπλους *Lugd. volgo* 128 xx burdigala *V* (*in mg. m. ant.*), de burdegala ex qua fuit autor iste ausonius *P*, De Burdegala ex qua fuit Ausonius *Ug.*, de burdegali urbe *T* 128 *om. T* condemno∗ *V* (s *eras.*) *vv.* 129 *et* 130 *sic scripti sunt in T* o patria te insignem dico viris moribus ingeniis hominum | et procerum senatu uino et aquis 129 patriā *V* bacco *V*, bacho *P* flui[y]sque *V* (y m^2) 130 ingenisque *V* senatum *V* 131—134 *om. T* 131 in[ter] *V* (ter m^2) cōsius orbis *V* 132 exigue munerico *P Ug.* (*om.* dubitem . . . Arctoo) 134 inhemo *V*, immo *P*, in imo *Ug.* *vv.* 135—145 *sic scripti sunt in T* burdegalia est mihi natale solum | ubi mitis est caeli clementia | et irriguae terrae indulgentia larga | uer enim longum et bruma ibi breuis est | subter quoque iuga frondea feruent fluenta | imitata marinos meatus | quadra etiam ibi murorum species | sic altis turribus ardua | ut sūmitates (summitantes *Med.*) intrent nubes aereas (aerias *Med.*) | latas habet plateas et respondentes | indirecta compita portas | per medium autem urbis fontani | fluminis alueum 135 burdegale *P Ug.* ast *Heinsius* 137. 138 uer longum brumaeque breuis iuga frondea subt̄ (subsunt *Ug. volgo*) *P Ug. volgo*

aestifluique amnes, quorum iuga vitea subter
fervent aequoreos imitata fluenta meatus.
140 quadrua murorum species, sic turribus altis
ardua, ut aerias intrent fastigia nubes.
distinctas interne vias mirere, domorum 15
dispositum et latas nomen servare plateas,
tum respondentes directa in compita portas
145 per mediumque urbis fontani fluminis alveum,
quem pater Oceanus refluo cum impleverit aestu,
adlabi totum spectabis classibus aequor. 20
quid memorem Pario contectum marmore fontem
Euripi fervere freto? quanta unda profundi!
150 quantus in amne tumor! quanto ruit agmine praeceps
marginis extenti bis sena per ostia cursu,
innumeros populi non umquam exhaustus ad usus! 25
hunc cuperes, rex Mede, tuis contingere castris,
flumina consumpto quom defecere meatu,
155 huius fontis aquas peregrinas ferre per urbes,
unum prae cunctis solitus potare Choaspen.
salve, fons ignote ortu, sacer, alme, perennis, 30
vitree, glauce, profunde, sonore, inlimis, opace.
salve, urbis genius, medico potabilis haustu,
160 Divona Celtarum lingua, fons addite divis.
non Aponus potu, vitrea non luce Nemausus
purior, aequoreo non plenior amne Timavus. 35
hic labor extremus celebres collegerit urbes.
utque caput numeri Roma inclita, sic capite isto
165 Burdigala ancipiti confirmet vertice sedem.
haec patria est: patrias sed Roma supervenit omnes.
diligo Burdigalam, Romam colo. civis in hac sum, 40
consul in ambabus: cunae hic, ibi sella curulis.

---

146 Paull. Pell. carm. euch. 44 sqq. (*qui h. l. simul* XII 26 *respexisse videtur*) 147 Verg. Aen. X 269 totumque adlabi classibus aequor 150 Verg. Georg. I 322 agmen aquarum 157 Verg. Aen. VIII 301 salve . . . decus addite divis (Claud. Carm. min. XXVI 67) 162 Verg. Aen. I 244 sq.

---

138 estifluitq[s] *V*, aestifluique *Vin.* 139 īmitata *P* 141 aereas *PT Ug.* 142 *om. P Ug.* distincte *V*, distinctas *Scal.* mirere** *V* (r *pr.* m^2 *ex* s; miserere, *ut videtur*, m^1) 143 dispositu et *Ug.* placeas *P* 145 aliceum *P* *vv.* 146—166 *om. T* 146 quum *V* 148 contectam *P* 149 euripe (y *supra* e) *V* feruōe *P* umbra *V*, unda *P Ug.* 150 *om. V* (*nisi forte is versus olim in mg. inf. erat scriptus, ubi versus nunc erasi incerta quaedam extant vestigia*) p̄ces *P* 151 margine *Ug. volgo* contenti *P Ug. volgo* hostia cursus *P Ug.*, ostia cursus *volgo* 152 *om. P Ug.* exaustus *V* 153 rex re medeti' *P* coniungere *Ug. volgo* 154 comsūpto *V* quū *V*, quem *P Ug. volgo*, quom *ego* 156 per cunctas *codd. volgo*, *corr. Heinsius* portare *codd. volgo*, potare *Heinsius* coaspen *P*, Choaspem *Lugd. volgo* 158 sonē *P* illimis *P Ug.* 159 urbi[s] *V* (s m^2 ?) austu *P* 160 Duiona *Ug.* addice *P* diues *V* (e *in* y *mut.*), diuus *P* 161 potui *V* nemeausus *V* 162 tymauus *P* 163 colle[ge]rit *V* (ge m^2) 164 sto *V* 165 uurdigala *V*, Burdegala *Ug.* 166 patria sed *V* omnis *V* *vv.* 167 *et* 168 *in T sic sunt scripti* Idem Ausonius (*deinde versus unius spatium*) diligo burdegalam romam colo ciuis in illa | s. (scilicet *s. v.*) burdegala consul in ambabus (*om.* cunae . . . curulis) 167 ciuis in illa *P Ug.* 168 hiic *V* Explicit Decii Magnii Ausonii illustrissimi uiri cathalogus urbium nobilium *P*, Decii magni Ausonii Catalogus Vrbiū nobiliū finit *Ug.*

XX. LVDVS SEPTEM SAPIENTVM.

AVSONIVS CONSVL DREPANIO PROCONS. SAL.

Ignoscenda istaec an cognoscenda rearis, (I) 299
adtento, Drepani, perlege iudicio. (*VP*)
aequanimus fiam te iudice, sive legenda,
sive tegenda putes carmina, quae dedimus.
5 nam primum est meruisse tuum, Pacate, favorem: 5
proxima defensi cura pudoris erit.
possum ego censuram lectoris ferre severi
et possum modica laude placere mihi.
novit equus plausae sonitum cervicis amare,
10 novit et intrepidus verbera lenta pati. 10
Maeonio qualem cultum quaesivit Homero
censor Aristarchus normaque Zenodoti!
pone obelos igitur, primorum stigmata vatum:
palmas, non culpas esse putabo meas
15 et conrecta magis quam condemnata vocabo, 15
adponet docti quae mihi lima viri.
interea arbitrii subiturus pondera tanti,
optabo, ut placeam: si minus, ut lateam.

PROLOGVS.

Septem sapientes, nomen quibus istud dedit (II) 300
20 superior aetas nec secuta sustulit,
hodie in orchestram palliati prodeunt.
quid erubescis tu togate Romule,
scaenam quod introibunt tam clari viri? 5
nobis pudendum hoc, non et Atticis quoque,
25 quibus theatrum curiae praebet vicem.

XX. 1 Appuleius Apol. 65 idque eos arbitror non tam ignoscendi quam cognoscendi causa desiderare; cf. Ter. Heaut. I 2, 6 (218) 9 Verg. Georg. III 186 plausae sonitum cervicis amare 10 Verg. Georg. III 208 verbera lenta pati

---

XX. Ausonius Consul Drepanio procōs̃ s⁊ aid *V* (cōs̃ s⁊ aid *in ras.*), Epistola Decii Magni Ausonii ad Drepanium proconsulem de ludo septem sapientum ℞ca *Ph*, Decimi Magni Ausonii ad Drepanium Pacatum proconsulem. De Ludo septem sapientum *Ug.* 1 sta*cā *V* (e *eras.*; [i]staq[v]ā *m*[2]), isthet *P*, isthaec *h Ug.* 2 attento *Ph Ug.* 8 laude *V* (*s. v. m*[2]) michi *P* 9 [a]mare *V* (a *m*[2]) 12 aristarcus *V* normamque *P* 13 primorum stemma (*om.* uatum . . . condemnata) uocabo *V* puriorum stēata (stemmata *h*) *Ph*, puriorum stigmata *Ug.*, spuriorum stigmata *Ven.*[4] *volgo* 15 correcta *Ph Ug.* 16 apponet *Ph Ug.* michi *P* 17 subitū *P* (*m. rec. in mg.* rus) ponderē[a] *V* (a *m*[2]) 18 obtabo *V* (*corr. m*[2]) si] sin *Par. volgo* iaceam *Ug.*, taceam *Ven.*[4] *volgo* 19 [i]stut[d] *V* (i *et* d *m*[2]) 20 secuta nec *P* 21 hodie queqȝ *P*, hodieque *cet. corr. Pithoeus* orcistram *V*, hortis tam *Ph Ug.* 22 rumule *V* 23 scenam *P Ug.* introirunt *V* 24 haec *Ug.* non *om. V*

nostris negotis sua loca sortito data:
campus comitiis, ut conscriptis curia,
forum atque rostra separat ius civium. 10
una est Athenis atque in omni Graecia
30 ad consulendum publici sedes loci,
quam in urbe nostra sero luxus condidit.
aedilis olim scaenam tabulatam dabat
subito excitatam nulla mole saxea. 15
Murena sic et Gallius: nota eloquar.
35 postquam potentes nec verentes sumptuum
nomen perenne crediderunt, si semel
constructa moles saxeo fundamine
in omne tempus conderet ludis locum: 20
cuneata crevit haec theatri inmanitas.
40 Pompeius hanc et Balbus et Caesar dedit
Octavianus, concertantes sumptibus.
sed quid ego istaec? non hac ⟨de⟩ causa huc prodii,
ut expedirem, quis theatra, quis forum, 25
quis condidisset privas partes moenium:
45 set ut verendos disque laudatos viros
praegrederer ac docerem quid vellent sibi.
pronuntiare suas solent sententias,
quas quisque iam prudentium anteverterit. 30
scitis profecto, quae sint: set si memoria
50 rebus vetustis cludit, veniet ludius
edissertator harum, quas teneo minus.

LVDIVS.

Delphis Solonem scripse fama est Atticum (III) 301
Γνῶθι σεαυτόν, quod Latinum est: Nosce te.
multi hoc Laconis esse Chilonis putant.
55 Spartane Chilon, sit tuum necne ambigunt,
quod introfertur: Ὅρα τέλος μακροῦ βίου, 5
finem intueri longae vitae qui iubes.
multi hoc Solonem dixe Croeso existimant.

---

26 negotiis *V Ug.*, negociis *P*, negotis *h* 27 conscribtis *V* 28 adque *V* (t *m*2) rostras *V* separatis *codd. volgo*, separat ius *Scal.* 29 adque *V* (t *m*2) omni] omina *V* 30 sedis *V* 32 scenam *P* 33 ex^c^itatā *V* (c *m*2, tā *m*2 *in ras.*) 34 sit *P* gallius *V* (iu *in ras. m*2) 35 suptuum *V* (*corr. m*2) 36 peremne *P* 37 molis *VP Ug.* 38 panderet *Mommsen* 39 teatri *P* immanitas *V Ug.* 40 ponpeius *P* cesa^r^ *V* (r *m*2) 41 ho^c^tauianus *V* (h *del. m*2) suptibus *V* (*corr. m*2) 42 ego quid *Scal. volgo* ^i^staec *V* (i *m*2), istet *P* de *om. codd.*, *add. Mertens* 43 teatra *V* 44 condississet *V* (*corr. m*2), condidisse *P* pri^m^uas *V* (m *m*2), primas *P Ug.* 45 set *V* (d *m*2), sed *cet.* diisque *P Ug.* 46 praegrederer *V* (r *ult. m*2 *in ras.*) agere *codd.*, ac docerem *ego*, ac referrem *Toll volgo* 47 sententias] seminas *P* 48 quas] quas si *V* quisquam *V Ph*, quisque *Ug.*, quisque iam *Peiper* prudentum *codd.*, prouidentium *Ven.*4 *volgo*, prudentium *Peiper* 49 profecto *V* (f *m*2 *in ras.*) sed *Ph Ug.* 50 claudit *Ph Ug.* ludus *V* 51 et dissertator *V*, edessertator *P*, edesserator *h*, edissertator *Ug.*, edisserator *Ald. volgo* harum *V* (h *ex* n *m*2). — lud^i^us *V* (i *m*2), ludus *P* 52 delfis *P* scribsisse *V*, scripsisse *Ug.*, scribis et *P*, scripse *h Ven.*4 anticum *VP* 53 gnothi *V* (h *del. m*2) *P* sȝauton *P* 54 lacones *V* (c *m*2 *in ras.*), lacon *P* 56 *fortasse* in ore fertur τελος οραν *Ug.* 57 intu^eri^: *V* (n *m*2; in *exp. m*2, *ut videtur*) qui *V*, quo *cet. volgo*, *cf. v.* 66, 70 58 solono *P* dixisse *V* creso *P* ex^s^tim^an^t *V*

et Pittacum dixisse fama est Lesbium:
60 Γίγνωσκε καιρόν. tempus ut noris, iubet.
set καιρὸς iste tempestivum tempus est. 10
Bias Prieneus dixit: Οἱ πλεῖστοι κακοί,
quod est Latinum: Plures hominum sunt mali.
set inperitos scito, quos dixit malos.
65 Μελέτη τὸ πᾶν est Periandri Corinthii,
meditationi inesse totum qui putat. 15
Ἄριστον μέτρον esse dixit Lindius
Cleobulus, hoc est: Optimus cunctis modus.
Thales ⟨set⟩ Ἐγγύα· παρὰ δ' ἄτα protulit,
70 spondere qui nos, noxa quia praesto est, vetat.
hoc nos monere faeneratis non placet. 20
dixi: recedam: legifer venit Solon.

SOLON.

De more Graeco prodeo in scaenam Solon, (III) 302
septem sapientum fama cui palmam dedit.
75 set fama non est iudicii severitas:
neque me esse primum ⟨nec⟩ vero imum existimo,
aequalitas quod ordinem nescit pati. 5
recte olim ineptum Delphicus suasit deus
quaerentem, quisnam primus sapientum foret,
80 ut in orbe tereti nomina serta incideret,
ne primus esset, ne vel imus quispiam.
eorum e medio prodeo gyro Solon, 10
ut quod dixisse Croeso regi existimor,
id omnis hominum secta sibi dictum putet.
85 Graece coactum [est]: Ὅρα τέλος μακροῦ βίου:
quod longius fit, si Latine edisseras:
Spectare vitae iubeo cunctos terminum. 15
proinde miseros aut beatos dicere

59 pittacum *V* (c *s. v.* m^2) famā *P* 60 gisnosce (c *ex* s m^2) ceron *V*, gignoscere cęron *P*, γνώθει χαῖρον *h*, χαιρον γνῶθι *Ug.* nori *V* 61 sed *Ph Ug.* caeros *V*, caros *P* tempestiunū *V* est tempus *Ug.* 62 prienus *V*, prineus *P* oeplistoecacoe *V* (-coae) *P* 63 homines *Delph.* 64 set *V* (d m^2), sed *cet.* imperitos *Ph Ug.* 65 periandri est *codd. corr. ego*, Periandri hoc (*rectius* id) est *Mertens* 66 meditationem esse *codd.*, meditationi inesse *ego* (*cf.* 216), esse meditationem *Accursius*, meditationis esse *Heinsius*, meditationem posse *Peiper*, meditationem is esse *Mertens* 67 dicit *codd.*, dixit *Scal.* lidius *V*, lycdius *P*, lycdius *h*, Lindius *Ug.* 68 cleobolus *Vh*, cleoboilus *P corr. Ug.* obtimus *V* (*corr.* m^2) 69 tah[a]les *V* (*corr.* m^2) set *add. Peiper* engyea *VP* Thales ἐγγύα πάρεστι δ' ἄτη *Scal. volgo* 70 quia *V*, que *P*, quod *h Ug. volgo* presest *V*, praesto est *cet.*, praesest *Scal. volgo* 71 funeratis *V*, fenoratis *P*, foeneratis *h Ug.* 72 dixere quidam *codd. corr. Scal.* legi*fer *V* (i*f *in ras.*) 73 de] e *P* scaena *V*, scenam *P* salon *P* 75 sed *Ph Ug.* 76 uerum (vestrum *Ug.*) unum *codd.*, nec vero imum *ego*, nec vel imum *Hartel*, verum horum unum *Mommsen*, vestrum aut imum *Scal.*, horum nec imum *Toll volgo* 77 Aaequalitas *V* 78 holim *V* (h *del.* m^2) delficus *P* ait *codd.*, iussit *Scal. volgo*, suasit *ego Heinsium, qui* inepto . . . suasit . . . quaerenti *coniecerat, secutus* 79 sapientium *h* for*& *V* 80 nominū sertum *V*, nomium sertum *Ph*, nomen insertum *Ug.*, nomina eorum *Scal. volgo*, nomina serta *ego* 82 prodio *P* ciro *V*, giro *P* 83 disisse *V* (*corr.* m^2) crhoes[o] *V* (o m^2), chryso *P*, chroeso *h* 84 ad ōs *P* omnes *h* 85 coactum est *codd.*, est *del. Scal.* telosinat *P* (*cet. om.*), τελος οραν *Ug.* machro *V* 86 dixeras *V*, disseras *P* 88 dicier *codd.*, dicere *Scal.*

evita, quod sunt semper ancipiti statu.
90 id adeo sic est. si queam, paucis loquar.
rex, an tyrannus, Lydiae Croesus fuit
his in beatis, dives insanum in modum, 20
lateribus aureis templa qui divis dabat.
is me evocavit. venio dicto oboediens,
95 meliore ut uti rege possint Lydii.
rogat, beatum prodam, si quem noverim.
Tellena dico, civem non ignobilem: 25
pro patria pugnans iste vitam abiecerat.
despexit: alium quaerit. innui Aglaum:
100 fines agelli proprii numquam excesserat.
at ille ridens: quo dein me ponis loco,
beatus orbe toto qui solus vocor? 30
spectandum dico terminum vitae prius,
tum iudicandum, si manet felicitas.
105 dictum moleste Croesus accepit. ego
relinquo regem. bellum ille in Persas parat.
profectus, victus, vinctus, regi deditus. 35
at ilico aptant funeris ipsum instar sui,
qua flamma totum se per ambitum dabat
110 volvens in altum fumidos aestu globos.
ac paene sero Croesus ingenti sono,
o vere vates, inquit, o Solon, Solon. 40
clamore magno ter Solonem nuncupat.
qua voce Cyrus motus extingui iubet
115 gyrum per omnem et destrui ardentem pyram.
et conmodum profusus imber nubibus
repressit ignem. Croesus ad regem ilico 45
ministrorum per ducitur lectam manum.

---

93 Herod. I 50 Luc. Char. 11 97 Her. I 30 Luc. Char. 10 99 sq. Val. Max. VII 1, 2 terminos agelli sui numquam excesserat

---

89 euenta *Ph Ug.* an**cipisti (ti *eras.*) statum *V* 91 tirannus *V* lidię *V*, hodie *P* chroesus *V*, chresus *P*, chroesus *h* 92 his in beatus *V*, is beatus *cet. corr. Scal.* insanūs *P* 94 his *V* ueni *codd.*, uenio *Ven.*[4] obediens *codd.* 95 regem *P* 96 qu**em *V* (id *eras.*) 97 tellana *V*, tellena *P*, tillẹ̊na *h*, Telena *Ug.*, Telana *volgo* 98 ^i^ste *V* (i *m*²) obiecerat *V* (a *ex* ā) *cet. corr. Graevius* 99 dexpexit *V* inueni *codd. volgo*, innui *Heinsius* 100 fines qui *Scal. volgo* proprii is *Peiper* nunquam *h Ug.* 101 ad *V* (t *m*²), ait *h* deinde *codd.*, dein *Scal.* ponit *P* 104 foelicitas *h* 105 ch^r^ysus *V*, chriesus *P* accepi *P et h* (*in quo* t *post add.*), accepit at *Vin. volgo* 107 deditus *V* (edi *m*² *in ras.*) 108 at*illecaptans *V* (a *post* t *add. m*²), at ille captus *cet. volgo*, at illico aptant *Scal.* funeris (*om.* ipsum) *Vh*, ipse funeris *P Ug.*, funeris ipse *Ven.*[4] *volgo* at ilico aptant funeris ipsum instar sui *ego*; *volgo Vineto auctore et ante et post v.* 108 *lacunam statuunt* 109 qua *V*, qui *cet.*, quin *Scal. volgo* fama *Ph Ug.* se per] semper *V* 110 aestu] artu *P*, aer *Ug.* 111 hac *V*, at *P Ug.* chrisus *V*, chreisus *P*, chṛ^oe^ysus *h* shono *V* (h *del. m*²) 112 inquid *V* (t *m*²) 114 quia *P* 115 girum *VP* homnem *V* (h *del.*) de^s^xtrui *V* (s *m*²) ardentem *V* (d *ex* c ?) 116 comodū *V*, commodum *h Ug.* 117 chrysus *V*, chreysus *P*, chr^oe^ysus *h* illico *h Ug.* 118 per ministrorum *codd.*, ministrorum per *ego*, per administrum *Pulmannus*, per administram *Hartel* deductus lectam per ministrorum manum *Scal. volgo*, ministrorum perducitur lecta manu *Toll*, ministeriorum ducitur lecta manu *Heinsius*

interrogatus, quem Solonem diceret
120 et quam ciendi causam haberet nominis,
seriem per omnem cuncta regi edisserit.
miseratur ille vimque fortunae videns 50
laudat Solonem, Croesum ⟨iam⟩ in amicis habet
vinctumque pedicis aureis secum iubet
125 reliquum quod esset vitae totum degere.
ego duorum regum testimonio
laudatus et probatus ambobus fui. 55
quodque uni dictum est, quisque sibi dictum putet.
ego iam peregi, qua de causa huc prodii.
130 venit ecce Chilon. vos valete et plaudite.

CHILON.

Lumbi sedendo, oculi spectando dolent, (V) 303
manendo Solonem, quoad sese recipiat.
hui quam pauca! diu locuntur Attici.
unam trecentis versibus sententiam
135 tandem peregit meque respectans abit. 5
Spartanus ego sum Chilon, qui nunc prodeo.
brevitate nota, qua Lacones utimur,
commendo nostrum Γνῶθι σεαυτόν, Nosce te,
quod in columna iam tenetur Delphica.
140 labor molestus iste fructi est optimi, 10
quid ferre possis, quidve non, dinoscere:
noctu diuque, quae geras, quae gesseris,
ad usque puncti tenuis instar quaerere.
officia cuncta, pudor, honor, constantia
145 in hoc et illa spreta nobis gloria. 15
dixi. valete memores: plausum non moror.

CLEOBVLVS.

Cleobulus ego sum, parvae civis insulae, (VI) 304
magnae sed auctor, qua cluo, sententiae,

---

131 Plaut. Men. V 3, 6 (882)

---

119 interroga *V*, interrogatur *P* q̄in *P*, quae in *Ug.* 120 sciendi *Ph* 121 homnem *V* cunctam *Vh* 122 miseratus *h* uimquem *V*, uim q̄ *h* 123 crysum *V*, chrysum *P*, chrysum (oe s. v.) *h* in *codd. volgo*, iam in *ego*, hinc in *Heinsius* 124 *om. V* peditis *P* 125 reli*quū *V* (n *eras.*) 126 ergo *Heinsius* duorum c regum *V* (e regum ?) testimonia *P* 129 qua adhuc de causa *h* 130 ualē *P* 131 mi oculi *Ug.*, oculique *Ven.*[4] *volgo* (*Ritschl in versu Plaut. in editione* mi oculi, *in Nov. exc. Plaut. p.* 72 sedendod, *Fleckeisen* et oculi) 132 quoạḍ ad *P* sese *V* (e *pr. m*[2]) 133 huic *V*, hiis *P*, hique (*om.* quam) *Ug.*, hui *h Lugd.* quam pauca quam diu (*om.* hui) *Ven.*[4], hui quam pauca quam diu *Scal.* (*qui illud* hui *extra versum locum habere voluit*) *volgo* loquntur *V* 135 abiit *codd.*, abit *Scal.* 136 Chilo *Scal. volgo* 137 quam *P* usi (usụ with i s. v. *P*) sunt *codd.*, utimur *Turnebus* 138 σαυτον *Ug.* 140 fructĭ *V* (v *m*[2]) ast *Heinsius* 141 dignoscere *Par. volgo* 142 quAe *V* (A *in ras. m*[2]) 143 in[s]tar *V* (s *m*[2]) 145 spraeta *V.* — Cleobolus *codd.* 147 cleobůlus *V* (o *s. v. m*[2]), cleobus *Ph* 148 quā eleuo *V*, quam duo *P*, quam cluo *Ug.*, qua cluo *h Par.*, qui cluo *Heinsius*

Ἄριστον μέτρον quem dixisse existimant.
150 interpretare tu, qui orchestrae proximus
gradibus propinquis in quattuordecim sedes: 5
Ἄριστον μέτρον an sit Optimus modus,
dic. annuisti. gratiam habeo. persequar
per ordinem. iam dixit ex isto loco
155 Afer poeta vester Vt ne quid nimis,
et noster quidam Μηδὲν ἄγαν. huc pertinet 10
uterque sensus, Italus seu Dorius.
fandi, tacendi, somni, vigiliae est modus,
beneficiorum, gratiarum, iniuriae,
160 studii, laborum: vita in omni quidquid est,
istum requirit optimae pausae modum. 15
dixi: recedam. sit modus: venit Thales.

THALES.

Milesius sum Thales, aquam qui principem (VII) 305
rebus creandis dixi, ut vates Pindarus.
. . . .
165 dedere piscatores extractum mari.
namque hi iubente Delio me legerant,
quod ille munus hoc sapienti miserat. 5
ego recusans non recepi et reddidi
ferendum ad alios, quos priores crederem.
170 dein per omnes septem sapientes viros
missum ac remissum rursus ad me deferunt.
ego receptum consecravi Apollini. 10
nam si sapientem deligi Phoebus iubet,
non hominem quemquam, set deum credi decet.
175 is igitur ego sum. causa set in scaenam fuit
mihi prodeundi, quae duobus ante me,
adsertor ut sententiae fierem meae. 15

155 Ter. Andr. I 1, 34 (61) 164 Pind. Olymp. I 1

149 ariston *V* (s m^2 *in ras.*) extimant *P* 150 orchistre *V* (h *del.* m^2) *P* maximus *P Ug.* 151 quatuordecim *Ph Ug.* 152 obtimus *V* (*corr.* m^2) 153 annuis:[ti] *V* (ti m^2), adnuisti *Ug.* 154 porro ordinem *anonymus in exemplari Vratislaviensi, cf. Peiper 267* iam dixi *V*, dixit *P*, iam dixit *h* dixisse ex isto loco afer poeta uidetur *Ug.*, poeta dixe isthoc loco Afer videtur vester *Scal. volgo* 155 affer[t] *V* (t m^2), affer *P* 156 nöster] uester *P* mednagā *V* (d *ex* t m^2) 157 ytalus *P* 158 somni uicinus modus *Vh*, uicinus modus somni *P Ug.*, somni vigiliae est modus *Toll* 160 homni (h *del.* m^2) quid[c]quid *V* (c m^2) 161 [i]stū *V* (i m^2) 162 dipi *P* ut sit *Ven.*[4] *volgo* thalis *V* 163 Thales sum *Scal. volgo* principem *V* (i *pr. in ras.*) 164 uatis *V* pindarus *V* (u *ex* i *vel* o), pyndarus *P* *post v.* 164 *intercidit versus; lacunam sic explevit Scal.* cuique olim iussu Apollinis tripodem aureum 167 ille *om. Ph Ug.* 168 recepi *V* (e *alt. ex* i m^2), recipi *P* et] sed *Ug.*, at *Lugd. volgo* 170 homnes *V* (h *del.* m^2) 171 hac *V* (h *del.* m^2), at *P* referant *V* (referunt ?), deferunt *Ph Ug.*, referunt *volgo* 172 apolloni *V* (*corr.* m^2), apolini *P* (*cf. e. 95, 7; v. Ritschelii Opusc. II 493 et Plaut. Men. 871*) 173 si] his *P*, is *Ug.* diligi . . . hominem *om. V* diligit plebus *P*, delegi Phoebus *Ug.* 174 quenquam *h* sed *Ph Ug.* 175 his *V* igitur] qui *P Ug.* set *V* (d m^2), sed *cet.* scenam *VP* 176 michi *P* *si recte se habet* duobus, *Thaletis persona ante Cleobulum est collocanda et v.* 162 *pro* Thales *scribendum* Bias; *an* tribus quoque *restituendum?* 177 assertor *Ph Ug.* m[e]ae *V* (e m^2), me *P*

ea displicebit, non tamen prudentibus,
quos docuit usus et peritos reddidit.
180 ⟨en⟩ Ἐγγύα· παρὰ δ' ἄτα Graece dicimus:
Latinum est: Sponde; noxa ⟨set⟩ praesto tibi est.
per mille possum currere exempla, ut probem 20
praedes vadesque paenitudinis reos:
sed nolo nominatim quemquam dicere.
185 sibi quisque vestrum dicat et secum putet,
spondere quantis damno fuerit et malo.
gratum hoc officium maneat, ambobus tamen. 25
pars plaudite ergo, pars offensi explodite.

BIAS.

Bias Prieneus ⟨sum⟩: dixi Οἱ πλεῖστοι κακοί: (VIII) 396
190 Latine dictum suspicor Plures mali.
dixisse nollem: veritas odium parit.
malos sed inperitos dixi et barbaros,
qui ius et aequum ⟨et⟩ sacros mores neclegunt. 5
nam populus iste, quo theatrum cingitur,
195 totus bonorum est. hostium tellus habet,
dixisse quos me creditis, plures malos.
sed nemo quisquam tam malus iudex fuat,
quin iam bonorum partibus se copulet. 10
sive ille vere bonus est seu dici studet,
200 iam fugit illud nomen invisum mali.
abeo. valete et plaudite, plures boni.

PITTACVS.

Mitylena ⟨ego⟩ ortus Pittacus sum Lesbius, (VIIII) 307
Γίγνωσκε καιρὸν qui docui sententiam.
sed iste καιρός, tempus ut noris, monet
205 et esse καιρὸν tempestivum quod vocant.

---

191 Ter. Andr. I 1, 41 (68)

180 en *addidi*, nos *Scal. et Peiper* engia *V* paradita *P* ecce *codd.*, Graece *Peiper* nos ἐγγύα πάρεστι δ' ἄτη dicimus *Scal. volgo* 181 noxa praesto tibi est *codd.*, noxa set praesto tibi *Peiper*, noxia est praesto tibi *Scal. volgo* 182 possem *VPh*, possum *Ug.* 183 penitudinis *VP*, poenitudinis *h Ug.* 184 quenquam *Ug.* quenquam nominatim *h Ven.*^{4} *volgo* 185 quisquam *Ph* uerum *Vh* 187 gradum *P*, ratum *Heinsius* manet *codd.*, maneat *Ven.*^{4} 188 ergos *P* offensi *V* (i *et insequens* ex *in ras.* m^2) explodite *V* (*infra* excludite) *Ug.*, exprodite *P et h* (r *in* l *mut.*), explaudite *Ven.*^{4} *volgo.* — Bias Prieneus *codd.* 189 p^{e}rieneus *V* (e m^2) sum *add. Scal.*, quod *Peiper*, *an* qui? oepliistoeacae *V*, oeplistoecacoe *P* 191 dixit (*om.* nollem . . . malos) *V* parat *P* 192 imperitos *h Ug.* 193 ius *V* (*in ras.* m^2) et (*eras.*) equū *V*, equum (*om.* et) *cet.* et *ante* sacros *add. Ven.*^{4} mores$^{q^s}$ *V* (q^{s} *add.* m^2) neclegunt *V* (negl- m^2), negligunt *cet.* 194 ^{i}ste *V* (i m^2) 195 beatorum *Ug.* 196 credite *P Ug.* 197 qui^{s}quam *V* (s m^2) flat *V*, fuerat *P* 198 qui non amborum *codd.*, qui non bonorum *Ven.*^{4} *volgo*, quin iam bonorum *Heinsius* 199 est *V* (*s. v.* m^2) 200 illum *codd. volgo*, illud *Toll* 201 pluris *V.* — Pyttacus *P* 202 mitilena *V*, mithylena *P Ug.*; *an* Mytilena *praeferendum ?* ^{h}ortus *V*, ortus *cet.*, oriundus *Ven.*^{4} *volgo*, ego ortus *Mertens*, en ortus *Heinsius* 203 dinosce *V* (d m^2 *in ras.*), ginosce *P* caeron *VP*, γνώθει καῖρον *h* docui *VPh*, dixit *Ug.*, dixi *Lugd. volgo* 204 ^{i}ste *V* (i m^2) caeros *V*, caros *P* 205 caeron *V*, ceron *P* uocat *P*

Romana sic est vox Venito in tempore. 5
vester quoque ⟨itidem⟩ comicus Terentius
rerum omnium esse primum tempus autumat,
ad Antiphilam quom venerat servus Dromo
210 nullo inpeditam, temporis servans vicem.
reputate cuncti, quotiens offensam incidat, 10
spectata cui non fuerit opportunitas.
tempus me abire, molestus ne sim: plaudite.

PERIANDER.

Ephyra creatus huc Periander prodeo, (X) 308
215 Μελέτη τὸ πᾶν qui dixi et ⟨hoc⟩ dictum probo,
meditationi inesse totum, quod [recte] geras.
is quippe solus rei gerendae est efficax,
meditatur omne qui prius negotium. 5
adversa rerum vel secunda praedicat
220 meditanda cunctis comicus Terentius.
locare sedes, bellum gerere aut ponere:
magnas modicasque res, etiam parvas quoque
agere volentem semper meditari decet. 10
nam segniores omnes in coeptis novis,
225 meditatio si rei gerendae defuit.
nil est, quod ampliorem curam postulet,
quam cogitare, quid gerendum sit. dehinc
incogitantes fors, non consilium regit. 15
sed ego me ad partes iam recipio. plaudite
230 meditaminique, ut [vestram] rem curetis publicam.

---

206 Ter. Andr. IIII 4, 19 (758) veni in tempore 208 Ter. Heaut. II 3, 123 sq. (364 sq.) in tempore ad eam veni, quod rerum omniumst primum 209 Ter. Heaut. II 3, 34 (275) 219 sq. Ter. Phorm. II 1, 11 sq. (241 sq.) quam ob rem omnis, cum secundae res sunt maxume, tum maxume meditari secum oportet

---

206 uenit *V*, ueni *cet.*, venito *Toll* 207 sic comicus *V* (sic m^2), comicus *cet.*, ille comicus *Lugd. volgo*, itidem comicus *ego* 208 rex omnem *P* primum esse *Ven.*[4] *volgo* 209 a*d *V* anthiphilam *V*, antiphylam *P* quo *codd.*, quòm *anonymus in exempl. Vratisl.*, *cf. Peiper 267* dromō *V* (r m^2), drimō *P*, drimon *h* 210 īpeditum *P*, impeditam *h Ug.* 211 reputati *Vh*, reputatiue *P* quot' *P*, quotus *Ug.* 212 oportunitas *VP* 213 habire *V* (h m^2) ne si (scī *P*, sim *h*, *om. Ug. volgo*) molestus *codd.*, molestus ne sim *ego.* — Periander (*in mg.* m^2 Hic est Periander ille amicus Arionis fidicinis, cuius fabulam scripsit Herodotus) *P* 214 ephira *V* periander (piriāder *V*, e m^2) huc (hoc *P*) *codd.*, huc Periander *Ven.*[4] 215 et *codd.*, qui *Lugd.*, et qui *Vin.* (*vel* et sic) *volgo*, et hoc *ego* 216 meditationem esse *codd.*, meditationi inesse *ego* (*cf. v.* 66), meditationem id esse *Accursius volgo*, meditationis esse *Heinsius* totum quod (quidem *P*) recte (recte *del. in V* m^3, *om. Ug.*) geras *codd.*, quod recte geras *Heinsius* 217 his *V* (h *del.* m^2) gerendae *V* (e m^2) 220 medicanda *P* tererentius *V* (r *pr. ex* t m^2), terrentius *P* 222 magnus *P* 223 medicari *P* 224 homnes *V* inceptis *codd.* 225 gerendae *V* (re m^2) 226 nichil *P*, nihil *h Ug.* 227 quod *h volgo*, qui *Ug.* 229 patres *V* 230 meditamini *Vh*, meditari *P Ug.*, meditati *Par. volgo*, meditaminique *Heinsius* uestram rem *codd. volgo*, uestram *del. Heinsius* plublicam *V* Explicit ludus ·vii· sapientum *P*, Finitur ludus vii sapientum *h*, Finit ludus septem sapientum *Ug.* *In P haec sunt adiecta*: Incipiunt eorundem nomina atque sententie ut qui relegere plura de ipsis scripta fastidiunt, maiore conpendio subiecta cognoscant. primus solon atheniensis ait. ℟ca. τελος ορα μακρου βιου. hoc ê. Finem respice longe uite. Chilon spartanus ait. γνωθι σεαυτον. hoc est. Nosce te ipsum. Cleobulus Ligdius ait. μετρον αριστον. hoc est. Modus optimus. Thales Milesius ait. εγγυα παρα δ' ατα. hoc est. Vadimonio adē noxa. Bias prieneus ait. οι πλειστοι κακοι. hoc ê. plures mali. Pitthacus myteleneus ait. καυρον γνωθι. hoc ê. Tempus agnosce. Periander Corinthius ait: μελετη το παν. hoc ê. Meditatio totum. sicut a poeta legimus usurpatum, modus omnibus utile rebus (*cf. Plaut. Poen. I, 2, 29* [235]). Expliciunt nomina et sententiae septem sapientum. ℟.

XXI. CAESARES.

1. AVSONIVS HESPERIO FILIO S. D.

Caesareos proceres, in quorum regna secundis 256
consulibus dudum Romana potentia cessit, (*VBWω*)
accipe bis senos. sua quemque monosticha signant,
quorum per plenam seriem Suetonius olim
5 nomina res gestas vitamque obitumque peregit. 5

MONOSTICHA DE ORDINE IMPERATORVM.

Primus regalem patefecit Iulius aulam 257
Caesar et Augusto nomen transcripsit et arcem.
privignus post hunc regnat Nero Claudius, a quo
caesar, cognomen Caligae cui castra dederunt.
10 Claudius hinc potitur regno. post quem Nero saevus 5
ultimus Aeneadum. post hunc tres, nec tribus annis:
Galba senex, frustra socio confisus inerti,
mollis Otho, infami per luxum degener aevo,
nec regno dignus nec morte Vitellius ut vir.
15 his decimus fatoque accitus Vespasianus 10
et Titus imperii felix brevitate. secutus
frater, quem calvum dixit sua Roma Neronem.

XXI. **1.** 17 Iuv. IIII 39 cum . . . calvo serviret Roma Neroni

XXI. *Σ = Reginensis 1283 (f. 112 et 113). M^2 = altera Caesarum in M recensio f. 117^r — 118^v.* P^2 *= Petavianus ab Heinsio collatus. α, β, γ, δ, ε, ζ = Parisini 2782, 5801, 5802, 6116, 8069, 9347. η, ϑ, ι, ϰ, μ = Laurentiani 45, 26; 64, 8; 64, 9; 66, 39; 89 inf. 8. ν = Bruxellensis 10021. ξ = Mellicensis (cf. Melet. Vindob. I 66). ο et π = Bernenses 104 et 285. ϱ = Montispessulanus schol. med. H 4. σ = Neapolitanus mus. publ. CXXV (IIII C 25). τ = cod. quidam membr. ab Heinsio collatus. φ = Glasgoviensis mus. Hunter. V 3, 11. — cod. ιμσφ = X. — Caesarum quae nunc supersunt continentur omnia VBWΣ, monosticha et ex tetrastichis vv. 53—76 ω, monost. et ex tetr. vv. 1—81 X, monost. et ex tetr. vv. 1 et 2 γδϑϰξοτ, ceteris, quos supra commemoravi, et* p^3 *sola monosticha. in recentissimis quibusdam, qui sola exhibent monosticha, veluti cod. mus. Brit. add. Ms. 12009 saec. XV f. 157^v, omissi sunt vv. 1—5, quibus Hesperium adloquitur Ausonius. — in β leguntur vv. 30—41, 1—5, in ν 1—22, 31—36, 23—27, 29, 37—41, in ϱ post v. 17 leguntur vv. 39—41.* — **1.** Asonius mesperio filio sđ *V*, Ausonius Hesperio filio sał *T et* (sał *om.*) Mp^3, Incipit epła ad Hesperium filium *Σ* (*in quo ante* ad: Ausonii *s. v. m. ant.*) *W* (*m. rec. in mg.* Ausonii), Incipiunt (*om. ν*) uersus de XII (primis *add. ξ*) imperatorum Romanorum *ενξ*, Sydonii uersus (*m. saec. XV adscr.* in principio libri. Isti uersus ał leguntur Decimi Magni Ausonii Musellę) *ι*, Sydonii uersus in principio e. q. s. *μ*, Sydonii uersus in principio libri. Alii dn̄t Decimi e. q. s. *σ*, Suetonii uersus in principio libri aliter leguntur. Decimi magni Ausonii musillae *φ*, Sidonii (Sydonii *ϑ*) uersus *δϑ*, Versus Suetonii (*in mg. m. saec. XIIII* in quibusdam libris est Sidonii. sed non ⟨ita?⟩. utrobique est error. uersus enim sunt ausonii *γ*, *om. Βαβζηϰοπϱ*M^2. — 3 monostica *VBWΣεζ*, monasticha M^2, monastica *X* sig^n^āt *V* (n m^2) 4 perplexam *W* *post v.* 5 Monastica de ordine imperiorum *V*, Explicit epła. incipiunt monastica (monosticha *W*) de ordine imperatorum (imperiorum *W*) *WΣ*, Monostica de ordine imperatorum *ω*, Versus de nominibus duodecim cesarum M^2, *om. cet.* 6 dulius *V* (*corr.* m^2) 7 a^v^gusto *V* (v m^2) transcribsit *V* 8 regnat *B* (*s. v.*), *om.* M^2 9 cęsar *ε* (gaius *s. v.* m^2), gaius *αηϑιϰοπϱ*, caius *γδμστφ volgo* cognomen *Σ* (ag *ex* cog m^2) claustra *αεηνξπ et ϱ* (ł castra *s. v.*) 10 scaeuus *T* 11 tres] rex *Σ* (m^2 *in ras.*) nec *V* (m^2 *s. v.*), post tribus M^2 12 senes^x^ *V* (x m^2) inherti WMp^3 13 oto *T* infamis *ξ* (*in quo* s *eras.*) *γδϑϰXM* deneger *Bϑν* aeui *γδεϑϰX* 15 accitur *γϑϱX* uespassianus *Σ* (*semper*) *et priore* s *eras. ξ* 16 et *ε* (at m^2) sequtus *V*, sequutus *W*, securus *T* 17 fratrem *Vε*, erāt M^2

DE AETATE IMPERII EORVM MONOSTICHA.

Iulius, ut perhibent, divus trieteride regnat. 528
Augustus post lustra decem sex prorogat annos.
20 et ter septenis geminos Nero Claudius addit.
tertia finit hiems grassantia tempora Gai.
Claudius hebdomadam duplicem trahit et Nero dirus 5
tantundem, summae consul sed defuit unus.
Galba senex, Otho lascive et famose Vitelli,
25 tertia vos Latio regnantes nesciit aestas,
. . . .
implet fatalem decadam sibi Vespasianus. 10
ter dominante Tito cingit nova laurea Ianum.
quindecies saevis potitur tum frater habenis.

DE OBITV SINGVLORVM MONOSTICHA.

30 Iulius interiit Caesar grassante senatu. 529
addidit Augustum divis matura senectus.
sera senex Capreis exul Nero fata peregit.
expetiit poenas de Caesare Chaerea mollis.
Claudius ambiguo conclusit fata veneno. 5
35 matricida Nero proprii vim pertulit ensis.

---

25 Verg. Aen. I 265 tertia dum Latio regnantem viderit aestas

---

D^e etate imperii eorum mono^s tica *V*, Item monostica de ętate imperii eorum *BW*, Īt monastica de aetate imperatorū *Σ*, Monostica de aetate imperatorum in imperio *T*, De etate imperii monostica Mp^3, De tempore imperii eorum M^2, De longitudine regni eorum *γδεηθκνξοπϱX*, *om. cet.* 18 per^h ibent *V* (h m^2), peribent *M* triederide *W*, trieteride *B* (t *alt. in ras.*), triateride *T* 19 sex] ex TMp^3 21 finit hiemps *W* (*in ras.*) hiems *Σ* (m *in ras.*), hiemps M^2, hyems *T*, hyemps *M* transsantia *V* (s *alt. del.*), crassantia Tp^3M^2 gai *Σ* (*corr. ex* regi m^2), cai Tp^3, grai *ε* (r *del.* m^2) P^2, graii *ξ* (aii m^2 *in ras.*) 22 ebdomadam $VBW\Sigma M^2Mp^3$*ζνξ et ε* (dem *ex* dam), ebdomam *T*, hebdomadem *vel* ebdomadem *cet.* duplicem] binam *αηπϱ*, *om.* νp^3 dirus *Σ* (r *in ras.*), dinus *ζ*, durus *η* et] at *T* 23 tandundem *T* summ^a e *V* uefuit *V* (*corr.* m^2) 24 galbo *V* (*corr.* m^2) senes^x *V* (x m^2) oto *T* lassiue *V* (s *alt. in* c *mut.* m^2, e *in ras.*), lasciua *T* *et om.* $VBW\Sigma M^2P^2\omega p^3$*νξτ* formose P^2*αγδεθκνξοπϱτφ* et *ι* (a *s. v.* m^2) *et μσ* (a *s. v.* m^1) 25 regnates *T* nesciat *Σ* (at *ex* et m^1) WM^2, nesciet ωP^2*εξ et ζ* (et *ex* at m^1), uestiit *αηνπϱ* etas *Vδο*, aetas *B et W* (aestas *corr.*), ae^s tas *εκσ* 26 *lacunam significavi*; *in γδκοτX* et *ε* (m^2) *hic v. legitur* Interitus dignos vita properante probrosa, *in editiones inde ab Ugoleto receptus* 27 decadam $VBW\omega p^3M^2$, decadem *cet.* uespaxianus *T* 28 *extat in* $V\omega p^3$, *om.* $BW\Sigma M^2P^2$*αζηνξπϱ et ε* (m^1), Ostensus terris titus est breuitate bienni *ε* (m^2), Heu tite monstrauit terris te uita biennis *γ*, coniuncti leguntur *hi vv. in δθκοτX* (*in φ versus alter in mg. scriptus est* m^2) 29 scęuis *T*, saevus *volgo* tum *Σ* (*ex* dum) *Heinsius*, dum *cet.* — Īt de obitum singulorum monasthicha *V*, De obitu singulorum monostica Mp^3, Item (*om. T*) monostica (monastica *Σ*) de obitu singulorum *BWΣT*, De finibus eorum (eorumdem *ξ*) *γδηθκνξοπϱX*, De mortibus eorum εM^2 *volgo*, *om. cet.* 30 *om.* $BW\Sigma M^2P^2$*ζνξ et ε* (m^1), Exegit poenas de cesare curia mollis *αβγδηθκοπϱτX et ε* (m^2) crassante *VT* 32 sera *om. T* senes^x *V* (x m^2) Capreis] in campis *T*, campis *BΣ* (*cuius in mg.* ał codex capẹreis) *αι* (in quo *s. v.* m^2 caprẹis) *ξπϱ*, cap̄is *ε* (a *del.* m^2) ex^s ul *V* (s m^2), ex uulnere *W* 33 *om. αβηπϱ*, Ter decies (denis *X*) periit repetito uulnere gaius *ε* (m^2 *in totius uersus rasura*) *γδθκοτX* expendit *B*, exegit *Ven.*[4] *volgo* Caesare] Gaio *L. Mueller* curia *V* 34 concludit *T* 35 proprii vim] proprium P^2*ξ et ε* (m^1) propriorum pertulit (perculit *η*) enses *αηνπϱ*, proprio se perculit ense *ιμ* (*quorum in mg.* ał proprii uim pertulit ensis) *βγδθκοστφ et ε* (m^2) ens*is *V*

Galba senex periit, saevo prostratus Othone.
mox Otho famosus, clara set morte potitus.
prodiga succedunt perimendi sceptra Vitelli.
laudatum imperium, mors lenis Vespasiano. 10
40 at Titus, orbis amor, rapitur florentibus annis.
sera gravem perimunt, set iusta piacula fratrem.

2. TETRASTICHA.

Nunc et praedictos et regni sorte sequentes 260
expediam, series quos tenet imperii. (*VBW*)
incipiam ab divo percurramque ordine cunctos,
novi Romanae quos memor historiae.

IVLIVS CAESAR.

5 Imperium, binis fuerat sollemne quod olim (I) 261
consulibus, Caesar Iulius optinuit.
set breve ius regni, sola trieteride gestum:
perculit armatae factio saeva togae.

OCTAVIVS AVGVSTVS.

Vltor successorque dehinc Octavius, idem (II) 262
10 Caesar et Augusti nomine nobilior.
longaeva et numquam dubiis violata potestas
in terris positum reddidit esse deum.

TIBERIVS NERO.

Praenomen Tiberi nanctus Nero prima iuventae (III) 263
tempora laudato gessit in imperio.
15 frustra dehinc solo Caprearum clausus in antro
quae prodit vitiis, credit operta locis.

---

36 scęuo *T* proprio prostratur *αηνπ* othoni (otoni *T*) *ωp*³ 37 set *V*, de *B*, sed *cet.* potitur *BWΣM²βγεοπτX* 38 uitellii *B* 39 la^v^datum *V* (v *m²*) 40 ad *Σ m¹* orbis amor] a morte *ω* 41 graues *W* (*corr. m¹*), trucem *ed. Amstelod. volgo* perhimunt *Σ* set *V*, sed *cet.* iusta *Σ* (s *ex* x)

2. Finiūt monastica Ipc̄pn̄t tetrasti cha *** *V*, Finiunt monostica (monastica *Σμσφ*, monosticha *W*) Incipiunt tetrastica (-cha *W*) *BWΣμσφ*, *om. M²γδϑιϰξοτ* 1 more *B*, sortes *Σ* (s *alt. eras.*) secutos *γδϑοτX*, secu^t^ros *ϰ* 2 expedant *V* (*corr. m²*), experiam *δ* 4 ^hi^storiae *V* (hi *m²*), hystoriae *Σ* Iulius Cęsar *B* (*ut cet. titulos in mg.*), C. Iulius Caesar *μσφ*, *om. ut cet. titulos M²*, Finiunt monastica Incipiunt tetrastica (*post versus unius ras.*) *ι* (*in quo inde a v. 3 incipit m. saec. XV*) 5 solemne *Σ* (*m¹*) *X*, sollempne *W*, solempne *M²* 6 optinuit *Σ* (b *ex* p) *BW*, obtinuit *cet.* 7 set *V*, sed *cet.* triaeteride *Σ* (a *del. m²*), triateride *X*, triederide *W* 8 armaetae *V* (e *pr. del. m²*) Octau^ius^* Aūḡ *Σ*, Octauianus Caesar Augustus *X* 10 et] at *Toll volgo* augustus *BM²X* nunquam *BX* 12 credidit *codd.*, reddidit *L. Mueller* esse] ore *B* Tyberius *BWισ* 13 tyberii *BW*, tyberi *ιμσ* nāctus *V*, nactus *cet.* 14 gesserat *ιμσ*, rexerat *φ* in *om. M²X* inperio *V* 15 fructa *Σ* (*m¹*) 16 prode uiciis *M²*, pro deuictus *φ*, prodē uitiis *ιμσ*

CAESAR CALIGVLA.

Post hunc castrensi caligae cognomine caesar (IIII) 264
successit saevo saevior ingenio,
caedibus incestisque dehinc maculosus et omni
20 crimine pollutum qui superavit avum.

CLAVDIVS.

Claudius inrisae privato in tempore vitae, (V) 265
in regno specimen prodidit ingenii.
libertina tamen, nuptarum et crimina passus
non faciendo nocens, set patiendo fuit.

NERO.

25 Aeneadum generis qui sextus et ultimus heres, (VI) 266
polluit et clausit Iulia sacra Nero.
nomina quot pietas, tot habet quoque crimina vitae.
disce ex Tranquillo: set meminisse piget.

GALBA.

Spe frustrate senex, privatus sceptra mereri (VII) 267
30 visus es, imperio proditus inferior.
fama tibi melior iuveni: set iustior ordo est
conplacuisse dehinc, displicuisse prius.

OTHO.

Aemula polluto gesturus sceptra Neroni (VIII) 268
obruitur celeri raptus Otho exitio.
35 fine tamen laudandus erit, qui morte decora
hoc solum fecit nobile, quod periit.

---

2. 17 Suet. Cal. 9 Caligulae cognomen castrensi ioco traxit 25 *cf.* Lucret. I 1 (*adde* Auson. V 3, 7 *et* epigr. 34, 2) 29 sq. Tac. Hist. I 49 maior privato visus dum privatus fuit et omnium consensu capax imperii, nisi imperasset

---

Caesar Callicula *W*, Caesar Caliga *Σ*, C. Caligula (Calicula *σ*) *X volgo* 17 hos (hoc *φ*) *X* castrensis *codd.*, castrensi *ego* Caesar] Gaius *L. Mueller* 19 sedibus *X* incertisque M^2X Claudius] Caesar *add. VBW Ug. volgo*, Diuus Cesar *add. Σ* 21 inrisae *VΣ*, irrisae *cet.* priu*ato *Σ* (*om.* in) 22 prodit *Σ* (m^1) imperii *B* 23 et crimina passus *V*, certa potestas *W*, *om.* $B\Sigma M^2X$ 24 set *V*, sed *cet.* Nero Saeuus *Σ* 25 hęres *B et Σ* (*in quo post add.*) 26 iulias *Σ* 27 quod *V et Σ* (m^1) crimina] nomina *X* 28 tranquilo *W* set *V*, sed *σ*, et $B\Sigma M^2\iota\mu\varphi$, me *W*, quae *Ven.*[4] *volgo* Sergius Galba *Ug.*, Servius Galba *volgo* 29 Sepe *V* (*corr.* m^2), spe *W*, spem *cet. volgo* teneri *B* 30 es] et *V* proditur *Σ* 31 set *V*, sed *cet.* iusti^or *V* (or m^2) 32 conplacuisse *V*, complacuisse *cet.* M. Otho *Ug. volgo* 34 obru*i*tur *V* 35 erit qui] qui (*deinde lac. quattuor fere litt.*) *B*

VITELLIVS.

Vita excors, mors foeda tibi, nec digne Vitelli, (VIIII) 269
qui fieres Caesar: sic sibi fata placent.
umbra tamen brevis imperii, quia praemia regni
40 saepe indignus adit, non nisi dignus habet.

VESPASIANVS.

Quaerendi adtentus, moderato commodus usu, (X) 270
auget nec reprimit Vespasianus opes.
olim qui dubiam privato in tempore famam,
rarum aliis, princeps transtulit in melius.

TITVS.

45 Felix imperio, felix brevitate regendi, (XI) 271
expers civilis sanguinis, orbis amor,
unum dixisti moriens te crimen habere:
set nulli de te nec tibi credidimus.

DOMITIANVS.

Hactenus edideras dominos, gens Flavia, iustos. (XII) 272
50 cur duo quae dederant, tertius eripuit?
vix tanti est habuisse illos, quia dona bonorum
sunt brevia, aeternum quae nocuere dolent.

NERVA.

Proximus extincto moderatur sceptra tyranno (XIII) 273
Nerva senex, princeps nomine, mente parens. (*VBWω*)
55 nulla viro suboles. imitatur adoptio prolem,
qua legisse iuvat quem genuisse velit.

Vitellus *W*, A. Vitellius *Ug. volgo* 37 uita sors *WΣM*², uite sors *V* (ę *ex* e *m*²), uitȇ sors *ιμ*, uitae sors *Bσφ*, vitae ut sors *Gronov volgo*, vita excors *ego* feda *V* (ę *ex* e *m*²) *BΣWι* 38 cęsar fueris *B*, fueris caesar *M*²*X* 39 premi[a] *V* (ę *ex* e *et* a *m*²) 40 agit *B*, ait *ΣM*²*X* D. Vespasianus *Ug. volgo* 41 quęrendo *B* at*tentus *V*, adtentus *W*, intentus *Σ*, attentus *cet.* modorato *V* (e *ex* o *alt. m*²) cominus *M*²*X* *post v.* 41 *unus in V erasus est versus*: Nuqrχ . . det. . . uml . . . d . . . ec . . in . . . tis 42 Vespas[i]anus *V* (i *m*²) 43 in *om. M*² flammam *BM*²*X* 44 para *V*, par *cet.*, rarum *Gronov* Titus Vespasianus *Ug. volgo* 45 imperium *W* gerendi *B* 48 set *V*, sed *cet.* nos *codd.*, non *Ven.*⁴ *volgo*, nec *Mommsen* credimus *Σ* (*m*¹) *M*² 49 hacten**us *V* geminos *BM*²*X* Nerua tetrarcha (tetrarca *Σ*) *VWΣ*, ...a tetrasti.. *B*, Nerua *X*, De cesaribus post tranquillum. Nerua (neruam *T*) *ω* 53 moderatus *BM*²*X* tiranno *VTMM*² 54 paren*s *V*, parans *Σ* (*m*¹) 55 uiro *om. M*² (*lac. ind.*; *m. saec. XV adscr.* uiri), quidem *alt. Caes. exemplar in λ*, sibi *X* suboles *V*, soboles *cet.* 56 quam *codd.*, qua *ego*, quem *L. Mueller* iuuet *ω volgo* quam *codd.*, quem *ego* ienuisse *V* (g *ex* i *m*²)

TRAIANVS.

Adgreditur regimen viridi Traianus in aevo, (XIIII) 274
belli laude prior, cetera patris habens.
hic quoque prole carens sociat sibi sorte legendi,
60 quem fateare bonum, diffiteare parem.

HADRIANVS.

Aelius hinc subiit mediis praesignis in actis: (XV) 275
principia et finem fama notat gravior.
orbus et hic, cui iunctus erit documenta daturus,
adsciti quantum praemineant genitis.

ANTONINVS PIVS.

65 Antoninus abhinc regimen capit: ille vocatu (XVI) 276
consultisque Pius, nomen habens meriti.
filius huic fato nullus, set lege suorum
a patria sumpsit, qui regeret patriam.

M. ANTONINVS.

Post Marco tutela datur, qui scita Platonis (XVII) 277
70 flexit ad imperium, patre Pio melior.
successore suo moriens, set principe pravo,
hoc solo patriae, quod genuit, nocuit.

COMMODVS.

Commodus insequitur pugnis maculosus harenae, (XVIII) 278
Thraecidico princeps bella movens gladio,
75 eliso tandem persolvens gutture poenas,
criminibus fassus matris adulterium.

Traianus imperator *T* 57 adgreditur *VΣM et φ* (d *add.* m^2), agreditur M^2, aggreditur *cet.* uiride *V* (*corr.* m^2), uiridi *om.* *Σ* traganus *V* (*corr.* m^2) 58 la^v^de p̄rior *V* (v m^2, p m^2) cetera] oīa *T* 59 sorte] parte M^2X legenda *X* 60 diffateare *W* patrem M^2 (*corr.* m^2) *X* Adrianus *VBΣW*, Hadrianus (Adrianus *μφ*) Elius *X*, Hadrianus *M*, De Adriano imperatore *T*, Aelius Hadrianus *Ug. volgo* 61 acetis *Σ* (e *del.*) 63 orbis *BT* hinc BM^2 cui iunctus erit *V* (*in quo* iunctas) *W et Σ* (i *in* iunctus m^2), cui uinctus erit (erat *ισ*, *om.* *μφ*) BM^2X, sociansque uirum *ω*, sociatque virum *Ven.*[4] *volgo* daturum *ω volgo* 64 asciti *BX*, assciti *W*, id sciti M^2, adsumpti *M*, assumpti *Tχ* Antoninus Pius imperator *T* 66 meritis *V* (s *eras.*) *X* 67 set *V*, sed *cet.* 68 sum^p^sit *V* (p m^2) regere^t^ *V* (t m^2) patriam *om.* *T* 69 quaesita *TM* 70 foelix *T*, serus *Mχ* 71 pravo] sęuo *B* 72 patrię *B* (patri *eras.*) Commodus imperator *T*, Commodus Antoninus *X* 73 arenę *BWTMX*, harene *cet.* 74 threcidi^co^q̇ůo *V* (co m^2), threcidico *T* (h *ex* r), trecidico *WM* 75 guture *Σ* 76 falsis *B*, falsus *W*

HELVIVS PERTINAX.

Helvi, iudicio et consulto lecte senati, (XVIIII) 279
   princeps decretis prodite, non studiis. (*VBW*)
quod doluit male fida cohors, errore probato,
80 curia quod castris cesserat imperio.

DIDIVS IVLIANVS.

Di bene, quod sceleris Didius non gaudet opimis (XX) 280
   et cito periuro praemia adempta seni.
tuque, Severe pater, titulum ne horresce novantis.
   non rapit imperium vis tua, sed recipit.

SEVERVS PERTINAX.

85 Impiger egelido movet arma Severus ab Histro, (XXI) 281
   ut parricidae regna adimat Didio.
Punica origo illi, set qui virtute probaret
   non obstare locum, cum valet ingenium.

BASSIANVS ANTONINVS SIVE CARACALLA.

Dissimilis virtute patri et multo magis illi, (XXII) 282
90 cuius adoptivo nomine te perhibes,
fratris morte nocens, punitus fine cruento,
   inrisu populi tu, Caracalla, magis.

OPILIVS MACRINVS.

Principis hinc custos sumptum pro Caesare ferrum (XXIII) 283
   vertit in auctorem caede Macrinus iners.
95 mox cum prole ruit. gravibus pulsare querellis
   cesset perfidiam: quae patitur, meruit.

Heliuius *V*, Helius (*om.* Pertinax) *X* 77 heliui *V* senati *V* (senatis *m*2) *W*, senatus *cet. volgo* 79 malefida *Σ* (a *alt. ex* e) qu(co)ohors *V* (co *m*2) Iulianus *om. X* (*add.* φ *m*2) 81 dii *BX*, dic *W* sceptris *V*, sceleris *BΣX*, celeris *W*, spoliis *Lugd. volgo* non] quod *B* opimis *Σ* (s *add. m*2) 85 hystro *B*, istro *W* 87 set *V*, sed *cet.* 88 obsta(re) *V* (re *m*2), ob·strare *Σ* Bassianus Antonius (Antoninus *Σ*) siue Caracalla *VΣW*, Bassian antonius *B* sive *om. Ug. volgo* 90 perribes *V* 91 fratri *V* carens *B* 92 irrisu *BW* tu] tū *Σ* (ł tu *m*2 *s. v.*) 93 hic *codd.*, hinc *Lugd.* custus *V* (*corr. m*2) 94 ** iners *V*, inhers *W* 95 mox *V* (x *ex* s *m*2) querelis *BΣW* 96 perfidia* *V* (m *eras.*) qui *B*

ANTONINVS HELIOGABALVS.

Tune etiam Augustae sedis penetralia foedas, XXVIII (284)
Antoninorum nomina falsa gerens?
. . . .
. . . .

XXII.

1. AVSONIVS HESPERIO FILIO SAL.

(CONSVLARI LIBRO SVBICIENDI QVEM EGO EX CVNCTIS CONSVLIBVS VNVM COEGI GREGORIO EX PRAEF.).

Ignota aeternae ne sint tibi tempora Romae, 147
regibus et patrum ducta sub imperiis, (*Vω*)
digessi fastos et nomina praepetis aevi,
sparsa iacent Latiam si qua per historiam.
5 sit tuus hic fructus, vigilatas accipe noctes:
obsequitur studio nostra lucerna tuo.
tu quoque venturos per longum consere Ianos,
ut mea digessit pagina praeteritos.
exemplum iam patris habes, ut protinus et te
10 adgreget Ausoniis purpura consulibus.

2. SVPPVTATIO AB VRBE CONDITA IN CONSVLATVM NOSTRVM.

Annis undecies centum coniunge quaternos, 148
undecies unumque super, trieterida necte: (*V*)
haec erit aeternae series ab origine Romae.

Antonius Heliogabolus *V*, Antoninus Heliogaballus *B* 97 tunc *B* sedes *V* fędas *BW* *In V post 98 duorum versuum spatium vacuum est relictum, deinde legitur* Conclusio (*cf. XXII, 1*). 'v. c. (*his litteris significare solet librum V*) hoc distichum addit: Quo numquam neque turpe magis neque fedius ullum Monstrum Romano sedit in imperio' *Dousa*. Tetrastica expl. *B*, Finiunt detrasti.. *R*, Finiunt tetrasticha *W*

XXII. *1 et 2 in V, 1, 3, 4 in ω*. **1.** Conclusio. Ausonius Esperio Filio Sal. *V*, *om. ω* Consulari . . . subitiendi . . . & cunctis . . . ex praef. *M*, *eadem fere k et* v^2 (*in mg.*) $b^2gg^2\mu$, In libro quem de fastis composuerat ad Gregorium *muE et* pv^2 (*in quibus add.* ex p̄fect.), De fastis compositis ad Gregorium *v*, *nullum lemma T* 3 praepetis *VTkg et μ* (m^2), perpetis *cet. volgo* 8 congessit *ω volgo* 9 exemplo confide meo sic protinus *ω* 10 applicet *ω*

2. 2 undenos unumque *Reland. Fast. Cons. p. 464*, unamque *Scal.*, undenos unamque *Baehrens*

3. IN FINE EIVSDEM LIBRI ADDITI.

Hactenus adscripsi fastos. si fors volet, ultra — 150 (ω)
adiciam: si non, qui legis, adicies.
scire cupis, qui sim? titulum, qui quartus ab imo est,
quaere: leges nomen consulis Ausonii.

4. DE EODEM.

Vrbis ab aeternae deductam rege Quirino — 149 (ω)
annorum seriem cum, Procule, accipies,
mille annos centumque et bis fluxisse novenos
consulis Ausonii nomen ad usque leges.
5 fors erit, ut, lustrum cum se cumulaverit istis,
confectam Proculus signet olympiadem.

XXIII. AVSONIVS DREPANIO FILIO.

'Cui dono lepidum novum libellum?' — 471 (V)
Veronensis ait poeta quondam
inventoque dedit statim Nepoti.
at nos inlepidum, rudem libellum,
5 burras quisquilias ineptiasque,
credemus gremio cui fovendum?
inveni, trepidae silete nugae,
nec doctum minus et magis benignum,
quam quem Gallia praebuit Catullo.
10 hoc nullus mihi carior meorum,
quem pluris faciunt novem sorores,
quam cunctos alios, Marone dempto.
Pacatum haut dubie, poeta, dicis?
ipse est. intrepide volate, versus,
15 et nidum in gremio fovete tuto.

XXII. **3.** 3 Mart. XI 8, 13 scire cupis nomen
XXIII. 1 Catull. I 1 sqq. Quoi dono lepidum novum libellum . . . Corneli, tibi 14 sq. Mart. I 3, 11 aetherias . . . cupis volitare per auras . . . sed poteras tutior esse domi; *cf. Mart. III 2, 6*

---

3. Additum in fine fastorum *v*, In fine eiusdem libri additi *M cet.*, *nullum lemma T* 2 addiciam . . . addicies *T*
4. De eodem *Mk*, De eodem fastorum libro *cet.*, *nullum lemma T*, De eodem ad Proculum *Med. volgo* 2 accipias *M* 6 olympiadam *Mlmupvv*²; *cf. XXI 1, 22 et 27*
XXIII. Ausonius Drepanio Filio *V* (*in mg. m*² metrum faleucium. endecasillauū), Ausonius Latino Pacato Drepanio filio *Scal. volgo* 2 ueronessis *V* poetam *V* (m *del. m*²) 4 rude *V*, rudem *Pulmannus* 11 plurimis *V*, pluris *Lugd.* 12 maronae *V* (a *alt. del. m*²) demto *V* 15 nudū *V*, nidum *Scal.*

hic vos diligere, hic volet tueri:
ignoscenda teget, probata tradet:
post hunc iudicium timete nullum. vale.

(EGLOGARVM LIBER).

XXIIII. CVPIDO CRVCIATVS.

1. AVSONIVS GREGORIO FILIO SAL.

En umquam vidisti nebulam pictam in pariete? vidisti utique et meministi. Treveris quippe in triclinio Zoili fucata est pictura haec: Cupidinem cruci affigunt mulieres amatrices, non istae de nostro saeculo, quae sponte peccant, sed illae heroicae, quae sibi ignoscunt et plectunt deum, quarum partem in lugentibus campis Maro noster enumerat. hanc ego imaginem specie et argumento miratus sum. deinde mirandi stuporem transtuli ad ineptiam poetandi. mihi praeter lemma nihil placet. sed commendo tibi errorem meum. naevos nostros et cicatrices amamus: nec soli nostro vitio peccasse contenti affectamus, ut amentur. verum quid ego huic eglogae studiose patrocinor? certus sum, quodcumque meum scieris, amabis: quod magis spero quam ut laudes. vale ac dilige parentem. 324 (ω)

2. CVPIDO CRVCIATVS.

325 (Edyll. VI)

Aëris in campis, memorat quos musa Maronis,
myrteus amentes ubi lucus opacat amantes,
orgia ducebant heroides et sua quaeque,
ut quondam occiderant, leti argumenta gerebant,
5 errantes silva in magna et sub luce maligna
inter harundineasque comas gravidumque papaver
et tacitos sine labe lacus, sine murmure rivos.

XXIIII. **1.** 1 Plaut. Menaech. I 2, 34 (143) num quam (en umquam *Brix*) tu vidisti tabulam pictam in pariete   4 Verg. Aen. VI 440 sq.

2. 1 Verg. Aen. VI 887 aëris in campis   2 Verg. Aen. VI 443 murtea (mẙrtea *M*, myrtea *R*) circum silva tegit   5 Verg. Aen. VI 451 errabat silva in magna 270 sub luce maligna   7 Hor. Epist. I 10, 21 cum murmure rivum

---

16 uo^{s} diligere *V* (s m^2, di *ex* de m^1)

XXIIII. **1.** Incipit aeglogarum. Ausonius Gregorio filio λ, Ausonius Gregorio filio sal. *T*, Gregorio filio (Gregorio suo *mu*) s. p. d. *muv*, Incipit aeglogarum liber. Ausonius Gregorio filio salutem *E*, Incipit (Ausonius *add. g*) eglogarum ad Gregorium filium (suum *add.* g^2) *g* (*in quo* m^2 *add.* in qua cupido cruciatur) g^2 1 en unquam $Tvlg^2$, en umquam *g*, en nunquam an λ, an unquam *muE*   tabulam *Vin. alii*; *cf. E. XVII 9*   treuiris ω 2 Aeoli *Ald. volgo*   3 istae] haec *Par.*, hae *volgo*   5 deinde] denique $\lambda\chi E$ 6 praeter *mug*, promptus *T*, propter *cet.*   lemnia $T\lambda$ 8 vitio] iudicio λ aeglogae λ 9 quodcunque *T* (n *ex* m) λ meum|meum *T*   10 specto *Barth volgo*   ac (et *T*) dilige parentem ω, *om. Ug. volgo*

2. Cupido cruciatus λgg^2, Ausonii egloga in qua Cupido cruciatur (cruciatur Cupido *muv*) *cet.*, Cupido cruci affixus *Lugd. volgo*   1 quos χ, quo *cet.*   platonis $T\lambda v$ 2 mirtheus *T*, mirteus λ amântes ubi *T* (e m^2)   optat amãtes *T* (ã *ex* a)   4 laeti *T*   6 amaricinasque *Heinsius* (*Verg. Aen. I 693*)

quorum per ripas nebuloso lumine marcent
fleti, olim regum et puerorum nomina, flores:
10 mirator Narcissus et Oebalides Hyacinthus
et Crocus auricomans et murice pictus Adonis
et tragico scriptus gemitu Salaminius Aeas.
omnia quae lacrimis et amoribus anxia maestis
(15) rursus in amissum revocant heroidas aevum.
15 (14) exercent memores obita iam morte dolores.
fulmineos Semele decepta puerpera partus
deflet et ambustos lacerans per inania crines
ventilat ignavum simulati fulguris ignem.
irrita dona querens, sexu gavisa virili,
20 maeret in antiquam Caenis revocata figuram.
vulnera siccat adhuc Procris Cephalique cruentam
diligit et percussa manum. fert fumida testae
lumina Sestiaca praeceps de turre puella.
et de nimboso saltum Leucate minatur
25 . . . .
Harmoniae cultus Eriphyle maesta recusat,
infelix nato nec fortunata marito.
tota quoque aëriae Minoia fabula Cretae
picturarum instar tenui sub imagine vibrat.
30 Pasiphae nivei sequitur vestigia tauri.
licia fert glomerata manu deserta Ariadne.
respicit abiectas desperans Phaedra tabellas.
haec laqueum gerit, haec vanae simulacra coronae:
Daedaliae pudet hanc latebras subiisse iuvencae.
35 praereptas queritur per inania gaudia noctes
Laudamia duas, vivi functique mariti.
parte truces alia strictis mucronibus omnes
et Thisbe et Canace et Sidonis horret Elissa.

---

9 Verg. Ecl. III 106 sq. inscripti nomina regum . . . flores 11 Verg. Aen. VIIII 614 picta croco et fulgenti murice vestis 16 Stat. Silv. II 1, 97 deceptaque funera matris 19 sq. Verg. Aen. VI 448 sq. it comes et iuvenis quondam, nunc femina Caeneus rursus et in veterem fato revoluta (revocata *R*) figuram 24 Verg. Aen. III 274 Leucatae nimbosa cacumina montis 26 Verg. Aen. VI 445 maestamque Eriphylen 30 Verg. Ecl. VI 46 Pasiphaen nivei solatur amore iuvenci 37 Verg. Aen. II 449 strictis mucronibus imas 38 Verg. Aen. VI 450

---

9 fletiodum *T* fleta *Baehrens*; *at cf. Appul. Met. VII* 27 10 narcisus *T* (s *pr. ex* o), narcissum *λ* iacynthus *T*, jacintus *λ* 12 gemitus (gen- *T*) alaminius (alamius *λ*) *Tλ* 13 lachrymis *λ* moestis *Tλ* 14 *et* 15 *inverso ordine in ω, transposui ego* 14 rursum *λ* 15 doloris *Toll volgo* 17 defelet *T* ambustas *ω*, ambustos *ego*; *cf. XVIII 2, 337* lacera *Tλ*, latera *cet.*, lacerans *Scal.* curas *g* (r *in* n *mut.*) *muv*; cunas *cet.*, crines *ego* 18 fulguris *λgg*², fulminis *cet. volgo*; *cf. E. XXI 2, 5* 20 coenis *λ* 22 uestem (*del. m*¹) testem *T*, teste (testę) *cet.*, testa *ed. Toll. volgo* 23 sestiqca *T* (q *del. m*¹), sextiaca *λ* 24 nimboso *T* (s *ex* o), nymboso *λ* leuchate *T* *post v. 24 excidit versus, quo fortasse Statium (Silv. V 3, 155) imitatus erat Ausonius; lacunam explevit Ug. hoc versu:* mascula Lesbiacis Sappho peritura sagittis (*cf. Hor. Epist. I 19, 28*), *quem genuinum habuerunt posteriores* 26 hermione cultas *λ* heriphilles *T*, eryphiles *λ*, eriphiles (her-) *χ*, eryphile *g* (heri- *g*²) moesta *Tλ* 27 infoelix *Tλ* 28 aereo *T* 30 pasyphe *λ* 31 deserta *T* (sert *ex* sr) 32 adiectaș *T* fedra *λ* 33 coronae] figurae *T* 34 iuuente *λ* 36 laudomia *T*, laodamia *λ* 37 crucis *T* 38 tysbe *λ* sydonis *Tλ* elyssa *T*

coniugis haec, haec patris et haec gerit hospitis ensem.
40 errat et ipsa, olim qualis per Latmia saxa
Endymioneos solita affectare sopores
cum face et astrigero diademate Luna bicornis.
centum aliae veterum recolentes vulnera amorum
dulcibus et maestis refovent tormenta querellis.
45 quas inter medias furvae caliginis umbram
dispulit inconsultus Amor stridentibus alis.
agnovere omnes puerum memorique recursu
communem sensere reum, quamquam umida circum
nubila et auratis fulgentia cingula bullis
50 et pharetram et rutilae fuscarent lampados ignem:
agnoscunt tamen et vanum vibrare vigorem
occipiunt hostemque unum loca non sua nactum,
cum pigros ageret densa sub nocte volatus,
facta nube premunt. trepidantem et cassa parantem
55 suffugia in coetum mediae traxere catervae.
eligitur maesto myrtus notissima luco,
invidiosa deum poenis. cruciaverat illic
spreta olim memorem Veneris Proserpina Adonim.
huius in excelso suspensum stipite Amorem
60 devinctum post terga manus substrictaque plantis
vincula maerentem nullo moderamine poenae
afficiunt. reus est sine crimine, iudice nullo
accusatur Amor. se quisque absolvere gestit,
transferat ut proprias aliena in crimina culpas.
65 cunctae exprobrantes tolerati insignia leti
expediunt: haec arma putant, haec ultio dulcis,
ut quo quaeque perit studeat punire dolore.
haec laqueum tenet, haec speciem mucronis inanem
ingerit, illa cavos amnes rupemque fragosam
70 insanique metum pelagi et sine fluctibus aequor.
nonnullae flammas quatiunt trepidaeque minantur
stridentes nullo igne faces. rescindit adultum
Myrrha uterum lacrimis lucentibus inque paventem

46 Verg. Aen. I 397 stridentibus alis 48 Verg. Aen. II 605 sq. umida circum . . . nubem 49 Verg. Aen. VIIII 359 sq. aurea bullis cingula; *cf.* Prudent. Psych. 475 54 Verg. Aen. XII 254 facta nube premunt 60 Verg. Aen. II 57 manus . . . post terga revinctum (*cf.* Aen. XI 81)

39 et] at *Markland* 40 lathmia *T* 41 endimioneos *Tλ* oblita *T* aspectare *Baehrens* 42 dyademate (*om.* Luna) *λ* 43 ueteres *T* 44 moestis *Tλ* q̄relis *Tλ* 45 calliginis *T* 48 quanquam *λ* humida *ω* 49 auratas . . . bullas *ω*, *corr. Scriverius* 50 rutilem *T* fugarent *ω*, fuscarent *Ug.* 51 ignoscunt *T* 54 foeta *T* 55 cetum *T*, certum *λ* 56 moesto *Tλ* myrthus *T* 58 nueneris *T* (n *pr. del.*, s *ex corr.*) adoni $T\lambda g g^2$, adonim *vE* 59 stypite *λ* (y m^2) 61 moerentem *Tλ* 62 affigunt *Scriverius Barth volgo* 63 accusator *T*, accusatus *cet.*, *corr. Baehrens* quisquam soluere *T* 64 tranferat *λ* 66 putarma *T* (put *del.*) 67 dolorem *Tλ*, dolorē g^2 71 trepidaeque *T*, trepidoque *cet. volgo* 73 myrra utrum *λ*, myrt...... (*lac. sex litt.*) *T* lucentibus *g Accursius*, uigentibus *l cod. Accursii*, lugentibus *cet. volgo* paur (*del.* m^1) pauorem *T*, parentem *λ*

gemmea fletiferi iaculatur sucina trunci.
75 quaedam ignoscentum specie ludibria tantum
sola volunt, stilus ut tenuis sub acumine puncti
eliciat tenerum, de quo rosa nata, cruorem
aut pubi admoveant petulantia lumina lychni.
ipsa etiam simili genetrix obnoxia culpae
80 alma Venus tantos penetrat secura tumultus.
nec circumvento properans suffragia nato
terrorem ingeminat stimulisque accendit amaris
ancipites furias natique in crimina confert
dedecus ipsa suum, quod vincula caeca mariti
85 deprenso Mavorte tulit, quod pube pudenda
Hellespontiaci ridetur forma Priapi,
quod crudelis Eryx, quod semivir Hermaphroditus.
nec satis in verbis. roseo Venus aurea serto
maerentem pulsat puerum et graviora paventem.
90 olli purpureum mulcato corpore rorem
sutilis expressit crebro rosa verbere, quae iam
tincta prius traxit rutilum magis ignea fucum.
inde truces cecidere minae vindictaque maior
crimine visa suo, Venerem factura nocentem.
95 ipsae intercedunt heroides et sua quaeque
funera crudeli malunt adscribere fato.
tum grates pia mater agit cessisse dolentes
et condonatas puero dimittere culpas.
talia nocturnis olli simulacra figuris
100 exercent trepidam casso terrore quietem.
quae postquam multa perpessus nocte Cupido
effugit, pulsa tandem caligine somni
evolat ad superos portaque evadit eburna.

---

82 Verg. Aen. VII 578 terrorem ingeminat XI 337 stimulisque agitabat amaris 86 Verg. Georg. IIII 111 Hellespontiaci .... Priapi 87 Verg. Aen. V 402 91 Mart. VIIII 93, 5 sutilis ... rosa 103 Verg. Aen. VI 898 portaque emittit eburna

---

74 flectiferi *T* iaculantur succina *T* 75 ignoscentes *T* 77 tenere *T* quo *om.* *T* 78 pabi *T* (*corr.* m^1) lic^{h}ni *T* 79 genetrix *lgE*, genitricis *λ*, genitrix *cet.* 81 circunuento *T* 85 dep̄nso *T*, deprehenso *λ* 87 herix *T* (h *del.*), crux *λ*, eryx *mu*, erix *cet.* hermofroditus *T* 88 hec *T* 89 moerentem *λ* pulsat pulsat *T* (*alt.* pulsat *del.*) 91 subtilis *T* 92 tincta (*lac. quinque litt.*) traxit *T* ruticlum *λ* 93 *om.* *T* 96 adscribere *λE*, ascribere *cet.* 99 olim *ω*, olli *ego* 102 pulsi *Tλ*, pulsa *cet.* calligine fumi *T* Finit cupido cruciatus *λ*

XXV. BISSVLA.

1. AVSONIVS PAVLO SVO S. D.

Pervincis tamen et operta musarum mearum, quae initiorum velabat obscuritas, quamquam non profanus, irrumpis, Paule carissime. quamvis enim te non eius vulgi existimem, quod Horatius arcet ingressu, tamen sua cuique sacra, neque idem Cereri quod Libero, etiam sub iisdem cultoribus. poematia, quae in alumnam meam luseram, rudia et incohata ad domesticae solacium cantilenae, cum sine metu [et] arcana securitate fruerentur, proferri ad lucem caligantia coegisti. verecundiae meae scilicet spolium concupisti, aut, quantum tibi in me iuris esset, ab invito indicari: ne tu Alexandri Macedonis pervicaciam supergressus, qui, fatalis iugi lora cum solvere non posset, abscidit et Pythiae specum, quo die fas non erat patere, penetravit. utere igitur ut tuis, pari iure, sed fiducia dispari: quippe tua possunt populum non timere, meis etiam intra me erubesco. vale.

326 (Edyll. VII) (ω)

2. PRAEFATIO.

Vt voluisti, Paule, cunctos Bissulae versus habes,
lusimus quos in Suebae gratiam virgunculae,
otium magis foventes quam studentes gloriae.
tu molestus flagitator lege molesta carmina.
5 tibi, quod intristi, exedendum est: sic vetus verbum iubet,
compedes, quas ipse fecit, ipsus ut gestet faber.

3. AD LECTOREM HVIVS LIBELLI.

Carminis incompti tenuem lecture libellum 327
pone supercilium.
seria contractis expende poemata rugis:
nos Thymelen sequimur.

XXV. **1.** 3 Hor. Carm. III 1, 1 Odi profanum vulgus et arceo
2. 5 Ter. Phorm. II 2, 4 (318) tute hoc intristi: tibi omne est exedendum
3. 1 Priap. 1, 1 sq. Carminis incompti lusus lecture procaces . . . pone supercilium (cf. Mart. I 4, 1 sq.) 4 Mart. I 4, 5 sq. qua Thymelen spectas derisoremque Latinum, illa fronte precor carmina nostra legas

XXV. **1.** Incipit Bissula. Ausonius Paulo suo sał dicit *TE*, Paulo suo s. p. d. *muv*, *nullum lemma M* 1 tamen] tandem *Accursius volgo* mea *T* 2 prophanus *T* erumpis *T* carissime] ꝁime *M* iuluulgi *T* (iul *del.* m^1) 3 extimem *M* oratius *M* arce *T* sacrarum idem *M* neque] nec *E volgo* 4 hiisdem *M* 5 incohacta *T* (incoata *corr.* m^1), incoata *M* solatium *T* metu et arcana ω, et *del. Scal.* 6 proferre *TE volgo*, proferri *cet.* scilicet (*compendio* s. *scriptum*) *om. T* 7 muto iudicari *T* 8 macedonici *M* 9 pythii *T* (i *alt. ex* e) quod dic *M* fas non erat (erit *M*) ω, fas erat *E*, nefas erat *Ven.*⁴ *volgo* 11 etiam *om. M* uale *add.* ω, *om. E volgo*
2. Prefacium *M*, Prefacium (Prefatio *mu*) de uersibus Bissulę quos ad Paulum miserat *Tχ* 2 suebe *M*, sueuae *Tχ* 4 molestia *M*
3. Ad lectorem huius libelli (huius libelli *om.* χ) *TχE*, *nullum lemma M* 1 inculti *ME* tenuēre *M* (*corr.* m^2) 3 poemate *M* 4 thymelam *M*, tymelem *T*

5 Bissula in hoc schedio cantabitur: utque Cratinus
admoneo ante bibas.
ieiunis nil scribo. meum post pocula si quis
legerit, hic sapiet.
sed magis hic sapiet, si dormiet: et putet ista
10 somnia missa sibi.

4. VBI NATA SIT BISSVLA ET QVO MODO IN MANVS DOMINI VENERIT.

Bissula, trans gelidum stirpe et lare prosata Rhenum, 328
conscia nascentis Bissula Danuvii,
capta manu, sed missa manu dominatur in eius
deliciis, cuius bellica praeda fuit.
5 matre carens, nutricis egens, nescit ⟨tamen⟩ erae
imperium . . . .
fortunae ac patriae quae nulla obprobria sensit,
ilico inexperto libera servitio,
sic Latiis mutata bonis, Germana maneret
10 ut facies, oculos caerula, flava comas.
ambiguam modo lingua facit, modo forma puellam:
haec Rheno genitam praedicat, haec Latio.

5. DE EADEM.

Delicium, blanditiae, ludus, amor, voluptas, 329
barbara, sed quae Latias vincis alumna pupas,
Bissula, nomen tenerae rusticulum puellae,
horridulum non solitis, sed domino venustum.

6. AD PICTOREM DE BISSVLAE IMAGINE.

Bissula nec ceris nec fuco imitabilis ullo 330
naturale decus fictae non commodat arti.

5 Hor. Epist. I 19, 1 sqq. Prisco si credis, Maecenas docte, Cratino, nulla placere diu nec vivere carmina possunt, quae scribuntur aquae potoribus (*quem dativum commodi esse opinatus est Ausonius*)
4. 2 Lucan. I 20 et gens si qua iacet nascenti conscia Nilo
6. et **7.** cf. Anacreontic. 16 et 17 R. **6.** 1 Anacr. 16, 8 5 ibid. 23 Verg. Aen. XII 68 sq.

5 sedio *T*, scedio *cet.* aut erasinus *codd.*, utque Cratinus *R. Dezeimeris*; *scripturam traditam tuetur M. Hertz Anal. ad carm. Hor. hist. IIII 16*, 2 6 ammoneo *M* 7 ieiunus *T* 9 et] ut *Heinsius*
4. *lemma in TE*, *om. cet.* D. Aûsonii Bissula. Vbi nata sit et . . . *Lugd. volgo* 1 trangelidū *T* prosatha renum *T* 3 manus sed *M* 5 nutricis *T* (tr *ex corr.*) nescit ere (herę *χ*, nesciuit herae *E*) imperium *ω*, *lacuna in Tv significata*, nescivit herai imperium *Ug. volgo*, nescivit herile imperium *Scal.*, nescit tamen erae imperium *scripsi* 7 obrobia tu *T* (tu *del. m*[1]) 8 illico *ω* 12 r[h]eno *T*
5. De eadem bissula laudans eam *T* (*in mg. minio*) *E*, De eadem bissula *v*, De bissula *mu*, *nullum lemma M* 1 blande *T* amor atque uoluptas *T* 2 sed *om. T* alunna *T* *post v.* 2 *minio* de eadem *T* 3 terre *T* (*in mg.* nr̃ę), terre *Mlm*, terrae *cet.*, tenerae *Ven.*[4] 4 solitis *M* (i *pr. ex* u)
6. De bissulae (bissula et *mu*) imagine ad pictorem *χ* 1 ne ceris *M* mutabilis *T* 2 comodat *T*

sandyx et cerussa alias simulate puellas:
temperiem hanc vultus nescit manus. ergo age, pictor,
5 puniceas confunde rosas et lilia misce,
quique erit ex illis color aëris, ipse sit oris.

7. AD EVNDEM.

Pingere si nostram, pictor, meditaris alumnam, 331
aemula Cecropias ars imitetur apes.

XXVI. GRIPHVS.

1. AVSONIVS SYMMACHO.

Latebat inter nugas meas libellus ignobilis: utinamque latuisset neque indicio suo tamquam sorex periret. hunc ego cum velut gallinaceus Euclionis situ chartei pulveris eruissem, excussum relegi atque ut avidus faenerator inprobum nummum malui occupare quam condere. dein cogitans mecum, non illud Catullianum 'Cui dono lepidum novum libellum', set ἀμουσότερον et verius 'Cui dono inlepidum, rudem libellum', non diu quaesivi. tu enim occurristi, quem ego, si mihi potestas sit ex omnibus deligendi, unum semper elegerim. misi itaque ad te haec frivola gerris Siculis vaniora, ut cum agis nihil, haec legas et, ne nihil agas, defendas. igitur iste nugator libellus, iam diu secreta quidem, sed vulgi lectione laceratus, perveniet tandem in manus tuas. quem tu aut ut Aesculapius redintegrabis ad vitam aut ut Plato iuvante Vulcano liberabis infamia, si pervenire non debet ad famam. fuit autem ineptiolae huius ista

335 (*VPω*) — margin; 5, 10 — line numbers

7. 2 Verg. Georg. IIII 177 Cecropias . . . apes

XXVI. 1. 1 Catull. 1, 3 namque tu solebas meas esse aliquid putare nugas Ter. Eun. V 6, 23 (1024) egomet meo indicio miser quasi sorex hodie perii 2 Plaut. Aulul. III 4, 6 sqq. (457 sqq.) [Euclio] condigne etiam meus me intus gallus gallinaceus, qui erat anui peculiaris, perdidit paenissume. ubi erat haec defossa, occepit ibi scalpurrire ungulis circumcirca 4 Catull. 1, 1 Quoi dono lepidum novum libellum 7 sqq. *imitatus est compluribus locis Symphosius in prologo*

---

3 sandux *T et μ* (-ix m^2), sandus *M*, sandix *χE* cerusa *T* stimulate *T* 6 quodque *T*

7. Ad pictorem de bissula pingenda (pingenda *om. muv*) *TmuvE*, Ad pictorem de eadem *μ*, *carmen om. M*, Ad eundem *Toll*

XXVI. 1. Ausonius Summaco (*minio*, Prosa *add. atr. nigro*) *V*, Epistola Ausonii ad Symmaçum *P*, Incip̄ Crippus de ternario nūo. Ausonius Simaco sal. (Symmacho Salutem *E*) *TE*, Ausonius Symaco s. p. d. *v*, *nullum lemma λmu* 1 la&ebat *V* (*corr.* m^2), latebit *P* ignobilis *** *V* (*erasum esse videtur* uti *in v. ult.*) utinamque *V* (utinam m^2 *in ras.*) 2 tanquam *λ* sorex *V* (m^2 *in v. ult. in loco evanido, deinde ras. 7 litt.*; *eras.* periret *in v. ult.*) sorix *P* (e *ex* i m^2) qͨuū *V* (c m^2) uelutc (c *del.*) callinᵃeceus (e *pr. del.*) uedionis situ *T* (*in mg.* ł gallina ceu saeuae dionis situ) euedionis *λlvE*, *om. mu* stu *V* cartei *V*, charte *P*, carthei *Tλ* pulueris *V* (s m^2 *in ras.*)

3 adque *V* fenerator *VP*, foenerator *Tλ* improbum *Pω* nūm̄** *V* (m̄ m^2 *in ras.*), numū *T* 4 ** deinco|gitans *V* (deinc *et* t *in ras.* m^2, o *et* gi *in mg. add.* m^2) illut *V* (d m^2) catulianū *VP* donͦę lepi**dū *V* (o *et* pi m^2) 5 lelibellum *T* (le *del.*) set *V* (d m^2), sed *cet.* amorcotheron *T*, αμοισοτερον *λ* et uerius . . . libellum non *om. VP* illepidum *Tχ* 7 deligi *VP*, diligendi *λ* elegorim *P* misi *V* (m m^2) itaque] ergo *T* ad te hęc *V*, hec *P* (*om.* ad te), ad te *ω volgo* fribola *V* (b *ex* g m^2) gerrhis *P*, gerchis *λ* Siculis . . . nihil *om. VP* 8 haec] hoc *T* ne nil *λ* ⁱste *V* (i m^2) 9 fulgi *P* lacoratus *P* 10 ut aescolapius *V*, et escolipius *P* 11 debeat *P*, d3 *T* autem] tam *P* huius (m^2 *in ras.*) ⁱsta (i *add.* m^2) materia* *V*

materia. in expeditione, quod tempus, ut scis, licentiae militaris est, super mensam meam facta est invitatio, non illa de Rubrii convivio, ut Graeco more biberetur, set illa de Flacci egloga, in qua propter mediam noctem et novam lunam et Murenae auguratum ternos ter cyathos attonitus petit vates. hunc locum de ternario numero 15
ilico nostra illa poetica scabies coepit excalpere, cuius morbi quoniam facile contagium est, utinam ad te quoque prurigo conmigret et fuco tuae emendationis adiecto inpingas sphongiam, quae inperfectum opus equi male spumantis absolvat. ac ne me nescias gloriosum, coeptos inter prandendum versiculos ante cenae tempus absolvi: hoc est, dum bibo et paulo ante quam biberem. sit ergo examen pro materia et tem- 20
pore. set tu quoque hoc ipsum paulo hilarior et dilutior lege: namque iniurium est de poeta male sobrio lectorem abstemium iudicare. neque me fallit fore aliquem, qui hunc iocum nostrum acutis naribus et caperata fronte condemnet negetque me omnia, quae ad ternarium et novenarium numeros pertinent, attigisse. quem ego verum di-
cere fatebor, iuste negabo. quippe si bonus est, quae omisi, non oblita mihi, sed 25
praeterita existimet. dehinc qualiscumque est, cogitet secum, quam multa de his non repperisset, si ipse quaesisset. sciat etiam me neque omnibus erutis usum et quibusdam oblatis abusum. quam multa enim de ternario sciens neclego: tempora et personas, genera et gradus, novem naturalia metra cum trimetris, totam grammaticam et musi-
cam librosque medicinae, ter maximum Hermen et amatorem primum philosophiae 30
Varronisque numeros, et quidquid profanum vulgus ignorat. postremo, quod facile est, cum ipse multa invenerit, conparet se atque me, occupatum cum otioso, pransum cum abstemio, iocum et ludum meum, diligentiam et calumniam suam. alius enim alio plura invenire potest, nemo omnia. quod si alicui et obscurus videbor, aput eum me sic tuebere: primum eiusmodi epyllia, nisi vel obscura sint, nihil futura: deinde 35

---

13 Cic. Verr. Act. II 1, 26 (66) Rubrius istius comites invitat . . . mature veniunt: discumbitur. fit sermo inter eos et invitatio, ut Graeco more biberetur. hortatur hospes: poscunt maioribus poculis: celebratur omnium sermone laetitiaque convivium 14 Hor. Carm. III 19, 9 sqq. da lunae propere novae, da noctis mediae, da, puer, auguris Murenae: tribus aut novem miscentor cyathis pocula commodis. qui Musas amat inpares, ternos ter cyathos attonitus petet vates 18 Plin. N. H. XXXV 104 hoc exemplo eius similis et Nealcen successus spumae equi similiter spongea inpacta secutus dicitur 23 Hor. Sat. I 3, 29 sq. acutis naribus, 31 Hor. Carm. III 1, 1 profanum vulgus

---

13 fuit facta^{e} *T* illa *T* (a *ex* i) de ludibrii *Tλ* ut Graeco more *om. T* biberem *T*, liberetur *λ* set *V* (d m^2), sed *cet.* 14 f^{l}a^{c}ci *V* (l *et* c m^2) aegloga *λ* 15 tertiatos *V* cyatos *P*, cythos *λ* peti$\overset{t}{*}$ *V* (t m^2), petii *T*, peti *λ* uatis *VP* 16 *il*ico *V* (i *pr.* m^2, l *post* l *eras.*), illico *PTλ* scabies *V* (s *pr.* m^2 *in ras.*) exculpe *P*, exculpere *ω* 17 a te *P* commigret *Vω* fugo *P* impingas *Pω* 18 sphongiam *V* (h *del.* m^2), sphongeam *P*, spongeam *λ*, spongiam *cet.* imperfectum *ω* absolua$\overset{t}{s}$ *T* ac ne me gloriosum neges *ω* 19 ceptos *PT* pendendum *P* uersusiculos *T* ante^{c}ęne *V* (nte *in ras. 4 litt.*, c m^2) tene *P*, caenae *T*, coenae *λ* absoluet *P* 20 marteria *V* (r *pr. eras.*) 21 set *V* (d m^2), sed *cet.* tu *V* (m^2 *s. v.*), ut *P* paulo *V* (lo *in ras.*) hilarior^{a}dilucior *λ* nam *T*, nanque *λ* 22 qui forte *T* (forte *del.*) 23 caperrata *P*, caprata *λ* negetque *V* (g *ex* c m^2) 24 nonuernariū numeros* *V* (*corr.* m^2) attigisse *V* (e *in ras.*) 25 ne*cabo *V* (*corr.* m^2) si *V* (m^2 *in ras.*), *om. P* obmisi *λ* set *V* (d m^2), sed *cet.* 26 qualiscunque *ω* 27 reperisset *PTλ* etiam] etiam quae *Tχ*, etquę *λ* neque] que *V*, nec *E volgo* eruditis *VP*, eratis *λ* 28 quare *P* neglego *P*, neglexit *λ*, neglexi *Tχ volgo* et personas genera *om. P* 30 libroque *V* medici nostri maximum *P* medicinos *Tλ* trimaximum *V* hermē *P* umatorem *P* fhilosophię *V* 31 quicquid *Pω* prophanum *PTE* non ignorat *Par. volgo* postremo . . . se *om. V* 32 cum] tu *P* conparet *P*, comparet *cet.* atque] scitque *V* (scit m^2, sci *in ras.*) 33 ab*stemio *V* (s *eras.*) meam . . . suum *T* enim] cui *P* 34 et *om. T* aput *V* (d m^2), apud *cet.* 35 me *om. V* pillia *V*, epilia *T*, epylia *λ* nichil *P*

numerorum naturam non esse scirpum, ut sine nodo sint. postremo si etiam tibi obscurus fuero, cui nihil neque non lectum est neque non intellectum, tum vero ego beatus, quod affectavi, adsequar, me ut requiras, me ut desideres, de me cogites. vale.

2. GRIPHVS TERNARII NVMERI.

Ter bibe vel totiens ternos: sic mystica lex est — 336 (Edyll. XI)
vel tria potanti vel ter tria multiplicanti,
inparibus novies ternis contexere coebum.
iuris idem tribus est, quod ter tribus, omnia in istis:
5 forma hominis coepti plenique exactio partus
quique novem novies fati tenet ultima finis.
tris Ope progeniti fratres, tris ordine partae,
Vesta, Ceres et Iuno, secus muliebre, sorores.
inde trisulca Iovis sunt fulmina, Cerberus inde,
10 inde tridens triplexque Helenae cum fratribus ovum.
ter nova Nestoreos implevit purpura fusos
et totiens trino cornix vivacior aevo:
quam novies terni glomerantem saecula tractus
vincunt aeripedes ter terno Nestore cervi:
15 tris quorum aetates superat Phoebeius oscen,
quem novies senior Gangeticus anteit ales,
ales cinnameo radiatus tempora nido.
tergemina est Hecate, tria virginis ora Dianae,
tris Charites, tria fata, triplex vox, trina elementa.
20 tris in Trinacria Siredones, omnia terna,
tris volucres, tris semideae, tris semipuellae,
ter tribus ad palmam iussae certare Camenis,
ore, manu, flatu: buxo, fide, voce canentes.

---

2. 1 Hor. Carm. III 19, 11 sq. tribus aut novem miscentor cyathis pocula commodis 14 Verg. Aen. VI 802 aeripedem cervam (*cf.* Servium ad h. l. Charis. IIII (I 279, 7 K.) Diomed. II (I 442, 22 K.) Pompei. V 298, 6 K.) 15 Ovid. Met. II 545 ales . . . Phoebeius 18 Verg. Aen. IIII 511 tergeninamque Hecaten, tria virginis ora Dianae 19 Appul. de mundo 38 sed tria fata sunt

---

36 sirpum *T* ū sine *P* sint] sit *T* si etiam] sed etiam si *P*, sed iam *λ* 37 nichil *P* non lectum] lectum *P*, neglectum *ω* lectū est tum uero *V* (*om.* neque non intellectum, *in mg.* non intellectum) vero *om. T* 38 assequar *PT* ut *ante* desideres *om. ω volgo*

2. Gripus ternarii numeri *V*, Incipit gripus ternarii numeri *P*, Finit Cripus *λ*, Crippus ternarii numeri quod bibat (libat *T*) ter *TvE*, *nullum lemma mu* 1 tociens m'os *P* mistica *VPT*, mixtica *λ* 2 pot'ati *P* 3 inpari**bus *V*, imparibus *ω* terni*s *V* contere *P* cobum *P*, coelum *λ* (*in mg.* uel cibum) *T* 4 ⁱstis *V* (i m^2) 5 coepit *V*, cepit *P*, coepti *vel* cepti *ω* 6 quaeque *T* 7 parcae *V* (*an* partae ?; p m^2 *ex* f ?) *Pω*, partae *Parrhasius* 8 decus *VP*, sexu *λ* muliebres°rores *V* (ebres° m^2 *in ras.*) 9 ioui *Pω* fulminacerberus *V* (inacer m^2 *in ras.*) 10 inde] inter *P* helenes *ω* ovum] oum *V* (*expunxit* m^2; *in mg.* heoum m^2) oım *P* 12 terno *Toll volgo* 13 scła *V*, secula *P* 14 aerpides *P* trino *P* ternōestore *V* 15 phoebeiusoscıı *V* (b *ex* u m^2, soscıı *in loco evanido* m^2) plebeius *P* oscin *P* 16 gnangeticus *P* 17 cynnameo *T* **nido *V* 18 haęcate *V* (h *del.*), echate *Pλ* dia$_{na*}$ *V* (na *supra* na* m^2) 19 tres *PT* carites *V*, carithes *λ* trina] terna *T* el'a *P* 20 tres *P* trinacria *V* (cr m^2 *in ras.*), t'nachia *P* syrenes *T*, sirenes *λ*, *Κηληδόνες M. Schmidt mus. Rhen. XX 299* omina *V*, omnia *λ* (*in mg.* uel omina) *cet.* tna *P*, trina *ω* (trinē *T*); *fortasse* ternae; *cf. v. 38* 22 certa*re *V* (*erasum esse videtur* t) camoenis *λ*

tris sophiae partes, tria Punica bella, trimenstres
25 annorum caelique vices noctisque per umbram
tergemini vigiles. ter clara instantis Eoi
signa canit serus deprenso Marte satelles.
et qui conceptus triplicatae vespere noctis,
iussa quater ternis adfixit opima tropaeis.
30 et lyrici vates numero sunt Mnemosynarum,
tris solas quondam tenuit quas dextera Phoebi:
set Citheron totiens ternas ex aere sacravit
relligione patrum, qui sex sprevisse timebant.
trina Tarentino celebrata trinoctia ludo,
35 qualia bis genito Thebis trieterica Baccho.
tris primas thraecum pugnas tribus ordine bellis
Iuniadae patrio inferias misere sepulcro.
illa etiam thalamos per trina aenigmata quaerens,
qui bipes et quadrupes foret et tripes, omnia solus,
40 terruit Aoniam, volucris, leo, virgo, triformis
Sphinx, volucris pinnis, pedibus fera, fronte puella.
trina in Tarpeio fulgent consortia templo.
humana efficiunt habitacula tergenus artes:
parietibus qui saxa locat, qui culmine tigna,
45 et qui supremo comit tectoria cultu.
hinc Bromii quadrantal et hinc Sicana medimna.
hoc tribus, haec geminis tribus explicat usus agendi.
in physicis tria prima, deus, mundus, data forma.
trigenus omnigenum, genitor, genetrix, generatum.
50 per trinas species trigonorum regula currit,
aequilatus vel crure pari vel in omnibus inpar.
tris coit in partes numerus perfectus, ut idem
congrege ter terno per ter tria dissoluatur.

---

35 Verg. Aen. IIII 302 trieterica Baccho

---

24 soph'ie prēs *P* punita *P* 25 uias uices *T* (uias *del.*) noctique *V* 27 depenso *VP*, dep̄nso *T*, deprehenso *λ* mat' *P* 28 vespere] trippere *P* 29 iussa *V* (i *m*2) adfixi^t *V* (i^t *m*2), affixit *P* iussaque quaternis suspendit *ω* pigma *V* tropheis *Pω* 30 lirici *V*, linrici *λ* mnemosinarum *V* (m *pr. in ras. m*2, *in mg. m*2 mnemosinarum), innemosynarum *P*, nemosinarum *ω*, Mnemonidarum *Heinsius* 31 solis *λχ* *Accursii cod. vet.* phebi *P* 32 set *V* (d *m*2), sed *cet.* citeron *VP*, cytheron *λ* haere *V* (*corr. m*2) 33 religione *Pω* qui sex praebuisse *V*, quis exp̄uisse *P*, quis expreuisse *Tλ* *corr. Pulmannus* timebāt *V* (āt *ex* as *m*2) 34 Terentino *Par. volgo* trinoctia] noctia *V*, t'noctia *P* 35 qualis (*typogr. err.*) *Delph.* trieterico *V*, trietrica *P*, triaterica *Tλ* baco *P* 36 prima *P* pheacū *V*, phecum *P*, thracum *T*, threcum *λ* ordinem belli *P* sellis *ω volgo* 37 patri *ω* sepulchro *λ* 38 ille *mu Par. volgo* terna *T* quaeror *P* 39 qudrupes *T* fore *P*, foret *om. λ* 40 uolucres *P* 41 spinx *λ* pinnis *V* (pennis *m*2) *P*, pennis *ω* pedisbus *V* feras *P* 42 terna *T* fugent *P*, florent *T* *fortasse* templa; *cf. Plin. N. H. VII 143, XXVIII 15* 43 artis *VP*, arces *TE*, artes *λχ* 44 pariectibus *P* quae (*ter*) *Scal. volgo* locant *ω* 45 comit] fucat *ω* 46 hic bromii *V* sicanā^m edīna *V* (m *m*2; ∸ *pr. eras.*) 47 hoc] haec *λ* haec] hoc *PT volgo* tribus *om. λ* usi fagendi *P* 48 phisicis *VPT* 49 trisgenus *Pω*, tergenus *Lugd. volgo* genitrix *Pω* 50 regula] linea *ω* 51 aequalitas *V*, equalatus *Pλ*, equilater^tus *T*, aequilatus *χ* in *om. T* nominis (nominibus *lv*, idem nominibus *mu*) *λχ* (*om.* in *λlv*, vel in *mu*) impar *Pω* 52 cohit *T* 53 congreg&etterno *V*, congregeteterno *P*, cum grege ter terno (trino *E*) *ωE*, congrege ter trino *Scal. volgo*

tris primus par, impar habet mediumque: sed ipse
55 ut tris, sic quinque et septem quoque dividit unus,
et numero in toto positus sub acumine centri
distinguit solidos coebo pergente trientes,
aequipares dirimens partes ex inpare terno.
et paribus triplex medium, cum quattuor et sex
60 bisque quaternorum secernitur omphalos idem.
ius triplex, tabulae quod ter sanxere quaternae:
sacrum, privatum et populi commune quod usquam est.
interdictorum trinum genus: unde repulsus
vi fuero aut utrubi fuerit quorumve bonorum.
65 triplex libertas capitisque minutio triplex.
trinum dicendi genus est: sublime, modestum,
et tenui filo. triplex quoque forma medendi,
cui logos aut methodos cuique experientia nomen.
et medicina triplex: servare, cavere, mederi.
70 tris oratorum cultus: regnata colosso
quem Rhodos, Actaeae quem dilexistis Athenae
et quem de scaenis tetrica ad subsellia traxit
prosa Asiae, in causis numeros imitata chororum.
Orpheos hinc tripodes, quia sunt tria: terra, aqua, flamma.
75 triplex sideribus positus, distantia, forma.
et modus et genetrix modulorum musica triplex:
mixta libris, secreta astris, vulgata theatris.
Martia Roma triplex equitatu, plebe, senatu.
hoc numero tribus et sacro de monte tribuni.
80 tris equitum turmae, tria nomina nobiliorum.
nomina sunt chordis tria, sunt tria nomina mensi.
Geryones triplices, triplex conpago Chimaerae.
Scylla triplex, conmissa tribus: cane, virgine, pisce.
Gorgones Harpyiaeque et Erinyes agmine terno
85 et tris fatidicae, nomen commune, Sibyllae,
quarum tergemini, fatalia carmina, libri,

---

67 Hor. Epist. II 1, 225 68 Marcell. de med. 6 quod logos aut methodos simplexque empirica pangit 80 Verg. Aen. V 560 tres equitum . . . turmae

---

54 impar *om.* *P* 55 qui medius quinque *ω* in is *P* 57 quoebo *V*, cebo *P*, coelo *T*, cibo *λ* pergente *V*, pergentes *P*, pereunte *ω* 58 impare *Pω* 59 IIII. *P*, quatuor *T* 61 iux (s over x) *V* (s *m*2) 64 vi] ut *V* aut utrubi *b*2, utrūui *V*, autrubi *P*, autrâbi *T*, aut utrobi *cet.* 65 captisque *P* 67 filo (ł phylo) *λ* quoque . . . triplex (*v.* 69) *om.* *P* 68 quę *Vλ*, que *Tχ*, quoi *Scal.* longos *V* (n *del.* *m*2), leges *λ* 71 actea *V*, actore *λ* 72 *post* 73 *λ* 72 et quā discernens *V* (n *s. v.* *m*2) *P* scenis *T*, scoenis *λ* sub(s)ellia *V* (s *m*2) 73 asiei *V* cororum *Pλ* 74 orpheus *Vω* sintria *P* flamme *vel* flammę *ω* 75 syderibus *P* distañ *P* 76 genetrix *Vl*, genitrix *cet.* 77 astrix . . . theatrix *P* 79 hoc] haec *λ* tribuni] tribium *P* 80 t(v)rmeae *V* (*corr.* *m*2) 81 cordi(s) *V*, cordis *Tλ* *v.* 82 *in mg. inf.* *V* 82 geriones *Pω* triplex *Par.* *volgo* compago *ω* cimere *P* 83 scylla *V* (*m*2 *in ras.* *8 litt.*), sylla *P* triplex *V* (ex *m*2 *in ras.* *4 litt.*) commissa *ω* 84 gorgone(s) *V* (s *m*2) harphalicae quaeeternis (u *in ras.*; t *ex* *g* *m*2) ā(c)mine *V* (c *m*2; ā *in* a *mut.*) arpaliceque et erini *P*, arpiaeque et erines *Tλ*, harpyieque et erinyies *E*; *fortasse* Harpalycaeque *scribendum*; *nam eodem modo quo v. 20 Sirenes Siredones, v. 30 Musas Mnemosynas, Ausonius Harpyias Harpalycas vocare potuit* 85 tres *P*, tri *λ*, tri (ter) *T* comune *PT* sibillae *VP*, sybillae *λ* 86 crimina *ω*

quos ter quinorum servat cultura virorum.
ter bibe. tris numerus super omnia, tris deus unus.
hic quoque ne ludus numero transcurrat inerti,
90 ter decies ternos habeat deciesque novenos.

XXVII. TECHNOPAEGNION.

1. AVSONIVS PACATO PROCONSVLI.

337 (Edyll. XII) (*VQ*) Scio mihi aput alios pro laboris modulo laudem non posse procedere. quam tamen si tu indulseris, ut ait Afranius in Thaide 'maiorem laudem quam laborem invenero'. quae lecturus es, monosyllaba sunt, quasi quaedam puncta sermonum: in quibus nullus facundiae locus est, sensuum nulla conceptio, propositio, redditio, conclusio aliaque sophistica, quae in uno versu esse non possunt, set cohaerent ita, ut 5 circuli catenarum separati. et simul ludicrum opusculum texui, ordiri maiuscula solitus: sed in tenui labor, at non tenuis gloria, si probantur. tu facies, ut sint aliquid. nam sine te monosyllaba erunt vel si quid minus. in quibus ego, quod ad usum pertinet, lusi: quod ad molestiam, laboravi. libello Technopaegnii nomen dedi, ne aut ludum laboranti aut artem crederes defuisse ludenti. 10

2. ⟨AVSONIVS PAVLINO⟩.

338 (*ω*) Misi ad te Technopaegnion, inertis otii mei inutile opusculum. versiculi sunt monosyllabis coepti et monosyllabis terminati. nec hic modo stetit scrupea difficultas, sed accessit ad miseriam concinnandi, ut idem monosyllabon, quod esset finis extremi versus, principium fieret insequentis. dic ergo o mora et o poena! rem vanam quippe curavi: exigua est et fastiditur: inconexa est et implicatur: cum sit aliquid, vel nihili 5 deprehenditur. laboravi tamen, ut haberet aut historicon quippiam aut dialecticon: nam poeticam vel sophisticam levitatem necessitas observationis exclusit. ad summam

XXVII. **1.** 2 Afran. Thaid. fr. 2 (v. 334) R. 7 Verg. Georg. IIII 6

87 quo^s^rum *T* ter] tar *P* *vv.* 88 *et* 89 *in mg. inf. V* 88 tris] res *V*, ter *P* bibet *P* tris *V*, tres *P*, ter *ω volgo* 89 inherti *T* 90 deciesve *Toll* nouenes *P*

XXVII. *In Q insunt capita 1, 3—9, in C capita XI hoc ordine: 9 (vv. 19 sqq.), 10, 11, 13, 3, 4 (praefatiuncula omissa), 5, 6, 7, 8, 9 (vv. 1—18), in O 3, 4 (praefatiuncula omissa), 5, in ω 2—11, 13, denique in V omnia praeter caput alterum.*

Praefatio Techopegnii. Ausonius Pacato proconsuli *V*, Ausonius Pacato proconsuli *Q* = *cod. Vossianus Q. 33 f. 112^v saec. X* **1.** 1 apud *Q* precedere *V* 2 thaidem *VQ*, Thaide *Scal.* 3 inuenio *VQ corr. Scal.* monosillaba *V* 5 aliave *Hartel* sophystica *Q* uno *V* (u *in ras.* m^2) set *V* (d m^2), sed *Q* cohaerentia ut *Q* 6 separati] si paruū *Q* munuscula *Q* 7 set *V* (d m^2), sed *Q* laborat tenuis non *Q* 8 monosilbaba *V* 9 techope^g^nii *V* (g m^2), tethopegnii *Q* 10 rem *V* (artem m^2) uale *add. Q volgo*

2. De monosyllabis opus *TE*, De monosyllabis *muvv*², *nullum lemma M*, Paulino suo *add. Ug.*, Ausonius Paulino suo *Lugd.* 1 techno paegmon *T*, cechnopaogion *M* 2 steti modo *T* 3 concitandi *ω*, cogitandi *Ven.*⁴ *volgo*, concinnandi *ego* monosyllabum *Par. volgo* 4 et o mora, o poena *Lugd. volgo* poema *T* 5 inconnexa *ω* est *T*, *om. Mχ volgo* nihili uel *ω*, vel *om. l*, vel nihili *Scal.* 6 dialeticon (dyal- *M*) *TM*, didacticon *Vin.*

non est quod mireris, sed paucis litteris additis, est cuius miserearis neque aemulari velis. et si huc quoque descenderis, maiorem molestiam capias ingenii et facundiae
10 detrimento, quam oblectationem imitationis affectu.

3. VERSVS MONOSYLLABIS ET COEPTI ET FINITI, ITA VT A FINE VERSVS AD PRINCIPIVM RECVRRATVR.

Res hominum fragiles alit et regit et perimit fors, 339
fors dubia aeternumque labans, quam blanda fovet spes, (*VQOCω*)
spes nullo finita aevo, cui terminus est mors,
mors avida, inferna mergit caligine quam nox,
5 nox obitura vicem, remeaverit aurea cum lux,
lux dono concessa deum, cui praevius est Sol,
Sol, cui nec furto in Veneris latet armipotens Mars,
Mars nullo de patre satus, quem Thraessa colit gens,
gens infrena virum, quibus in scelus omne ruit fas,
10 fas hominem mactare sacris: ferus iste loci mos,
mos ferus audacis populi, quem nulla tenet lex,
lex, naturali quam condidit imperio ius,
ius genitum pietate hominum, ius certa dei mens,
mens, quae caelesti sensu rigat emeritum cor,
15 cor vegetum mundi instar habens, animae vigor ac vis,
vis tamen hic nulla est: tantum est iocus ac nihili res.

4. VERSVS MONOSYLLABIS TERMINATI EXORDIO LIBERO.

PRAEFATIO.

Vt in vetere proverbio est 'sequitur vara vibiam', similium nugarum subtexo nequitiam. et hi versiculi monosyllabis terminantur, exordio tamen libero, quamquam fine legitimo. sed laboravi, ut quantum eius possent aput aures indulgentissimas, absurda 340 (*VQω*)

---

3. 2 Tibull. II 6, 19 sq. credula vitam spes fovet

---

10 vale *add. Scal. volgo*

3. Finit p̄fac̄. Incip̄ Tetnopegnii text' *Q.* Incipit techopegnii tes tus *O = Paris. 2772 f.* 79^r *saec. X—XI*, Versus monosyllabis (i *pro* y *VM*, monosyllabi *C*) et (*om. VTvE volgo*) coepti et finiti (cepti *CM et T, qui om.* et finiti) ita ut (et *add. M*) a fine uersus ad principium recurratur (recurrant *V volgo*, recurrat *CTv*) *VCTMvE, deest lemma in mu.* 1 faciles *T* aliter *C* (*om.* et), alit *T* (t *ex* o) egit *Q*, regit et *om. O* sors *TχE* 2 sors *TχE* dubiṭa *C* que *V* (*s. v.* m^2) *om. Q* quam] quia *Q* 3 fine aeuo *M*, sine fine aeuo *TχE* termini *O* 4 infe^r^ni *QT* mergi ne qua nox *ω* 5 nox sortita uices *Cω* aura *O* quū *V* 6 dona *Q* dm̄ c^v^i *V* (m̄ c^v^i m^2 *in ras.*) 7 ne *T* in *om. Par. volgo* iacet *C* 8 tressa *VMl*, tiressa *O*, thressa *cet.* alit *O* 9 infesta *C*, inferna *O* 10 ^i^ste *V* (i m^2) mox *V* (*corr.* m^2) 11 mox *V* (*corr.* m^2) 12 inperio *V* 14 irrigat *C* cor cor *T* (*pr.* cor *del.*) 15 uegetam *O* animae *om. T* uigoret *V* (ret m^2 *in ras.*) *Q*, uigor *O*, uigor ac *cet.* 16 tantum] uerum *Cω volgo* est *om. O* iocosanihili *V*, iccora nihili *Q*, iuco et nihili *O*, iocus et nilhil *C*, iocus et nihili (nichil *M*) *ω* ac *ego*, et *volgo*

4. Itē praefatio monosyllabarum (-sill- *V*) tantum (tan *V s. v.* m^2) in fine positarum *V* (*ubi* ııı̄ *ante* Vt) *Q* (monosyllaborum . . . positorum *Scal. volgo*), Versus monosyllis terminati. Exordium *T*, Versus monosyllabis terminati exordio (ordine *m*) libero *muv*, Prefacio quantum ad haec monosyllaborum genera *E, nullum lemma M, praefatiunculam om. CO* 1 uertere *V*, ueteri *Q* prouerbio] uerbo *ω volgo* est *V* (*s. v.* m^2) sequitur uara bibiam *V*, uara bibiam sequitur *Q*, sequitur uarai (narai *M*) ubi iam *ω* subtex^i^o *V* (i m^2), subtexto *QM*, subtexo *cet.* 2 et in uersiculi^s^ *V* (s m^2) monosillabis *V* exordi^o^ *V* (o m^2) 3 eius *om. ω* possent *VQ*, posset uideri *ω cod. Accursii*, posset *volgo*, pote *Gronov* apud *Qω*

concinerent, insulsa resiperent, hiulca congruerent, denique haberent et amara dulcedinem et inepta venerem et aspera levitatem. quae quidem omnia, quoniam in- 5 suavis materia devenustat, lectio benigna conciliet. tu quoque mihi tua crede securior, quippe meliora, ut, quod per adagionem coepimus, proverbio finiamus et 'mutuum muli scalpant'.

Aemula dis, naturae imitatrix, omniparens ars, (*VQOCω*)
Pacato ut studeat ludus meus, esto operi dux.
arta, inamoena licet nec congrua carminibus lex,
iudice sub tanto fandi tamen accipiet ius:
quippe et ridiculis data gloria, ni prohibet fors.

5. DE MEMBRIS.

Indicat in pueris septennia prima novus dens, 341
pubentes annos robustior anticipat vox. (*VQOCω*)
invicta et ventis et solibus est hominum frons.
edurum nervi cum viscere consociant os.
5 palpitat inrequies, vegetum, teres, acre, calens cor,
unde vigent sensus, dominatrix quos vegetat mens,
atque in verba refert modulata lege loquax os.
quam validum est, hominis quota portio, caeruleum fel!
quam tenue et molem quantam fert corpoream crus!
10 pondere sub quanto nostrum moderatur iter pes!

6. DE INCONEXIS.

Saepe in coniugiis fit noxia, si nimia est, dos. 342
sexus uterque potens, set praevalet imperio mas. (*VQCω*)
qui recte faciet, non qui dominatur erit rex.
vexat amicitias et foedera dissociat lis.

5. 1 Sol. 27, 1 sq. B. παῖς μὲν ἄνηβος ἐὼν ἔτι νήπιος ἕρκος ὀδόντων φύσας ἐκβάλλει πρῶτον ἐν ἕπτ' ἔτεσιν Gell. N. A. III 10, 12 dentes . . . ait (Varro) . . . cadere annis septimis 2 Plin. N. H. XI 270 vox roboratur a XIIII annis

6. 3 Hor. Epist. I 1, 59 sq. at pueri ludentes 'rex eris' aiunt, 'si recte facies'

4 respirent *TM* hiulca . . . haberent *om. VQ* et haberent amara *M* amaram *TχE* 5 inepta *VQ*, inamenam *vel* inamęnam *ω*, inamoena *Lugd. volgo* asperam *ω* lenitatem *VQ* 6 matheria *Q* cōciliet *V* (cili m^2 *in ras.*) 7 quippe *om. Q* ut] sed ut *ω* per *om. T* agionem *Q* et *om. ω* mutuo *Q* 8 scabant *ω volgo, quod fortasse praeferendum* Itē prefatio ėarum monosillabarum uersus *V* (*in mg.* IIII), Item prefatio uersibus *Q et* (*add.* IIII) *O*, Praefacio quantum ad haec monosyłłorum g^na^ *Tχ*, Prefacio *M*, Versus monosyllabis terminati exordio libero *E*, *nullum lemma C* 9 diis *TχE* imitatris *O* 10 *expectes cum Mommseno* niteat ludus] labor hic *Cω* est *OC* 11 a*rta *V* (u *eras.*), arte *QO*, arcta *TχE* inamoena *QOE*, inamena *cet.* cogrua *QT* 12 fando *VQO* 13 fors] lex *C*

5. De membris (menbris *OM*) *V* (*ubi* V *ante* De) *QOCM*, hominum *add. TχE* 2 anticip*at *V* (i *eras.*) 3 *verba* inuicta . . . hominum *bis sunt scripta, sed repetita deleta* m^2 *V* infecta *C* 4 et durum *VQO* cōsociant *V* (ō *ex* ū m^2), consociat *O* cvs *Q* (c *ex* o *per ras.*), ōs *O*, ŏs *C* 5 et requies *ω* terrę sacre *Q* 6 uiget *T* quis *Q* uegatat *V* 7 adque *V* loqu^a^x *V* (a m^2) 8 homini sunt quota porta *O* 9 quanta *O* crus *V* (s m^2 *in ras.*) 10 ponde *O*

6. De inconexis *V* (*ubi* VI *ante* De) *C*, De inconnexis *ω*, De conexis *Q*, Inconnexa *Lugd. volgo* 1 coniugibus *Cω* dos] uox *V* (*sed* m^2 *in loco evanido*) *Q* 2 sed *QCω* inperio *V* 3 qui* (*ante* recte) *V* (s *eras.*) 4 foedera] sotia *Q* dissociat *V* (a *ex* e m^2)

5 incipe: quidquid agas, pro toto est prima operis pars.
insinuat caelo disque inserit emeritos laus.
et disciplinis conferta est et vitiis urbs.
urbibus in tutis munitior urbibus est arx.
auro magnus honos, auri pretium tamen est aes.
10 longa dies operosa viro, sed temperies nox,
qua caret Aethiopum plaga, pervigil, inrequies gens,
semper ubi aeterna vertigine clara manet lux.

7. DE DIS.

Sunt et caelicolum monosyllaba. prima deum Fas, 343 (*VQCω*)
quae Themis est Grais, post hanc Rhea, quae Latiis Ops,
tum Iovis et Consi germanus, Tartareus Dis,
et soror et coniunx fratris, regina deum, Vis,
5 et qui quadriiugo curru pater invehitur Sol,
quique truces belli motus ciet armipotens Mars,
quem numquam pietas, numquam bona sollicitat Pax.
nec cultor nemorum reticebere, Maenalide Pan,
nec genius domuum, Larunda progenitus Lar,
10 fluminibusque Italis praepollens sulphureus Nar,
quaeque piat divum periuria, nocticolor Styx,
velivolique maris constrator leuconotos Libs,
et numquam in dubiis hominem bona destituens Spes.

8. DE CIBIS.

Nec nostros reticebo cibos, quos priscus habet mos, 344 (*VQCω*)
inritamentum quibus additur aequoreum sal.
communis pecorique olim cibus atque homini glans,
ante equidem campis quam spicea suppeteret frux.

---

5 Hor. Epist. I 2, 40 dimidium facti qui coepit habet . . . incipe (*cf.* epigr. 84)
7. 4 Verg. Aen. VII 432 caelestum vis magna iubet 9 Appul. de deo Socr. XV 152 10 Verg. Aen. VII 517 sulpurea (sulphurea *bc*) Nar albus aqua, Plin. N. H. III 109 (Nar) sulpureis aquis 12 Verg. Aen. I 224 mare velivolum

---

5 quicquid *QCω* (*in T* quicquisc) opprima *T* (op. *del.*) 6 diisque *TχE* 8 *om. C* arx] rex *V* (*m2 in loco evanido*) *Q*, ars *M* 10 uiris *Q* temperiås *C* 11 etiopum^pla*ga *V* (p *m2*) plaga plaga *T* (*alt. del.*) irrequies *T* 12 manet *VQ*, clarat *lmu* (*om.* clara), nitet *cet.* (*in T* ″clara nitet ue″rtigine) *volgo*

7. vii De diⁱs *V* (i *m2*), De diis *Q*, De dies *C* (diis *corr.*), De dis *M*, De monosyllabis deorum *TχE* 1 cęlicolę *Q* (ę *alt. ex corr.*) monosillaba *VM* 2 themis tenis est *Q* hac *C* g^rais *V* (r *m2*), grahis *Q* ręa *V*, rea *QC* Latiis] latus ·ē· *C* obs *V* 3 tunc *C* consors *VQ*, consi^{ors} *C* (ors *m2*) tartarius *V* (i *ex* e), thartareus *Q* 4 *om. ω* Et soror *V* (*add. m2*) 5 qui *V* (i *m2 in ras.*) quidriiugo *V* (*corr. m2*) 6 trucis *VQ* curet *Q* 7 bona *om. VQ* ″solicitat bo″na *T* 8 memorum *V* 9 geni^tus dom^uū *V* (t *m2*), genus hoc domuum (hominum *χ*) *ω* 10 ytalis *M* sulphureus *V* (h ex b *m2*), sulphureås *C* Nar] nas *C* 11 pias *C* peiuria *VQ* stix *CM* 12 ueliquolique *V*, uelicolique *Q* leucotonos *Qχ* vbs *Q*, lybs *T* 13 hominum *codd.*, hominem *Dousa* distituens *VQ*

8. De cibis *V* (*ubi* viii *ante* De) *QCM*, nostris *add. cet.* 1 quo priscus *V* (us *ex* a *m2*) habet] abos *Q* 2 irritamentum *QCTM* aequoreus *CTM* 3 pe^{co}rique *V* (co *m2*), pecorisque *TM* olim communis pecori cibus *Ug. volgo* adque *V* 4 equidem] etiam *Q* spicea *om. T* sup&^{ter&}*** *V* (ter& *m2*)

5 mox ador atque adoris de polline pultificum — far,
instruxit mensas quo quondam Romulidum — plebs.
hinc cibus, hinc potus, cum dilueretur aqua — puls.
est inter fruges morsu piper aequiperans — git,
et Pelusiaco de semine plana, teres — lens,
10 et duplici defensa putamine quinquegenus — nux,
quodque cibo et potu placitum, labor acer apum, — mel.
naturae liquor iste novae, cui summa natat — faex.

9. DE HISTORIIS.

Solamen tibi, Phoebe, novum dedit Oebalius — flos. — 345 (*VQCω*)
flore alio reus est Narcissi morte sacer — fons.
caedis Adoneae mala gloria fulmineus — sus.
periurum Lapitham Iunonia ludificat — nubs.
5 ludit et Aeaciden Parnasia Delphicolae — sors.
Thraeicium Libycum freta Cimmeriumque secat — bos.
non sine Hamadryadis fato cadit arborea — trabs.
quo generata Venus, Saturnia desecuit — falx.
sicca inter rupes Scythicas stetit alitibus — crux:
10 unde Prometheo de corpore sanguineus — ros
aspargit cautes et dira aconita creat — cos.
Ibycus ut periit, index fuit altivolans — grus.
Aeacidae ad tumulum mactata est Andromachae — glos.
carcere in Argivo Philopoemena lenta adiit — mors.
15 tertia opima dedit spoliatus Aremoricus — lars.
sera venenato potu abstulit Hannibalem — nex.
res Asiae quantas leto dedit inmeritas — fraus!
ultrix flagravit de rupibus Euboicis — fax.

---

8. 5 Plin. N. H. XVIII 83 pulte autem, non pane vixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam et pulmentaria hodieque dicitur 9 Verg. Georg. I 228 nec Pelusiacae curam aspernabere lentis
9. 3 Ovid. Fast. II 232 aper . . . fulmineo . . . ore, *cf.* Art. am. II 374 11 Plin. N. H. XXVII 10 nascitur in nudis cautibus quas aconas nominant et ideo aconitum aliqui dixere, . . . hanc aliqui rationem nominis attulere, alii, quoniam vis eadem esset in morte quae c o t i b u s in ferri acie deterenda statimque admota velocitas sentiretur 15 Verg. Aen. VI 859

---

5 ador *V* (a *in ras.*) dpolline *T* (*om.* de) pultificiū *V* 6 ramulidum *Q* 8 fruiges *C* equiparans *M volgo* 9 pelusiaco *V* 10 dupplici *V* quīq^s tenis *V*, quinquegenis *Q*
9. viiii De historiis *V*, De hystoriis *M*, De fabulis et historiis *mu* 1 fhoebe *V*, foebe *Q* 2 est] et *VQ* narciss^y *V* (y *m*2), narcisi *T* more *C* 3 flumineus *V* (*corr. m*2) 4 pe*iurū *V* (r *eras.*), peiurum *Q*, periurium *CM* lapitam *VM*, laphitam *C* iunoni^a *V* (a *m*2) ludifica *Q* 5 aeacidē *V*, eaciden *Q*, aeacidem *cet.* sors] mors *C* 6 thericiū *V*, threicium *cet.* libicum *VQ* cimeriūque *V*, cymericumque *Q* uos *V*, Ros *Q* et furiata (funata *M*) oestro tranat mare cymmerium (cimmenum *M*, cymerium *T*) bos *Cω* 7 amadryadis *T*, amadriadis *QCM* facto *Q* 8 quod *VQ* 9 saeua *Cω* sciticas *VQ*, scythias *C*, scithicas *M* 11 spargit *Q*, aspergit *Cω* acotina *VQ*, conita *C* *pro* cos *in C ras.* 12 ibicus *VCω*, inditus *Q* uindex *Cω volgo* 13 andromacę *V* *v.* 15 *ante* 14 *C* 14 philopoemen alanta *C* 15 *om. ω* picna *V*, pugna *Q* dedit *V* (*s. v. m*2) 16 saera *C* uene^na tto *V* (na *m*2) annibalem *VC*, anibalem *Q* *v.* 17 *ante* 25 *C*, *post* 22 *ω* 17 lęto *QT*, loeto *C* inmerita *CM*, immeritas *TχE* 18 ult^r ix (*V m*2, ultis *m*1) flagraui^t *V* (t *m*2) aeuoicis *V*, aeboicis *Q*

stat Iovis ad cyathum, generat quem Dardanius Tros.
20 praepetibus pinnis super aëra vectus homo Cres.
intulit incestam tibi vim, Philomela, ferus Thrax.
barbarus est Lydus, pellax Geta, femineus Phryx.
fallaces Ligures, nullo situs in pretio Car.
vellera depectit nemoralia vestifluus Ser.
25 nota in portentis Thebana tricorporibus Sphinx.
nota Caledoniis nuribus, muliebre secus, strix.

10. DE VERE PRIMO.

Annus ab exortu cum floriparum reserat ver, 346 (*VCω*)
cuncta vigent: nemus omne viret: nitet auricomum rus
et fusura umbras radicitus exigitur stirps.
non denso ad terram lapsu glomerata fluit nix.
5 florum spirat odor, Libani ceu montis honor tus.

11. PER INTERROGATIONEM ET RESPONSIONEM.

Quis subit in poenam capitali iudicio? vas. 347 (*VCω*)
quid si lis fuerit nummaria, quis dabitur? praes.
quis mirmilloni contenditur aequimanus? thraex.
inter virtutes quod nomen Mercurio? fur.
5 turibula et paterae, quae tertia vasa deum? lanx.
cincta mari quaenam tellus creat Hippocratem? Cos.
grex magis an regnum Minoida sollicitat? grex.
quid praeter nubem Phaeacibus inpositum? mons.

22 Plaut. Bacch. II 1, 13 (121) hem quam, o Lyde, es barbarus. *Geta in Phormione Terentiana, Phryx fortasse in Leucadia Turpiliana* (*cf. fr. 2, v. 102 R.*) 23 Verg. Aen. XI 701 haut Ligurum extremus, dum fallere fata sinebant, *cf.* Cic. pro Flacc. 27, 65 Zen. III 59 24 Verg. Georg. II 121 velleraque ut foliis depectant tenuia Seres 26 Stat. Theb. I 597 sqq.
11. 8 Hom. Odyss. VIII 562. XIII 163

ante v. 19: Incipiunt monosyłła Ausonii de gentibus *C*, De gentibus *M*, De quibusdam fabulis *TχE* 19 ciatum *V*, cyatum *Q* genera *V* (a *ex* u m^2), genera *Q* quem . . . aëra *om. VQ* 20 pennis *Cω* uictus (rus) *V* (s *del.* m^2, rus m^2), uicturus *Q* chres *V* (m^2 *corr. ex* cheres) *Q* 21 vim] ů *V*, ut *Q* incestam (ł f) *C*, ingestam *M*, incoestam *T* phylomena *M*, philomena *TχE* trax *CM* 22 lydus (i) *V* (y *ex* i m^2, i *s. v.* m^2), lidius *Q* pellax *VQ*, ferus (ł pellax) *C*, seruus *ω*, bellax *Toll volgo* foemineus *T* frix *VQCT*, fax *M* 23 *om. ω* Audaces licii nullo tamen in pretio car *C* 24 *om. ω* depecti *C*; *sed post 10, 5 in Cω hic legitur versus* Iam pelago uolitat mercator uestifluus ser 25 thebam atricorporibus *Q* 26 caledoniis (-nus *Q*) nuribus *VQ*, et paruorum cunis *Cω* decus *VQ*, secus *CM*, scelus *cet.*, pecus *Floridus volgo*
10. x De uere primo *V*, De uere *CM*, De commoditate quae tempore ueris habetur *TE*, De commoditate ueris *cet.* 1 floriparum *V*, flore parum *C*, floriferum *ω* 2 uiret] uiget *T* nitet *om. V* 3 passura (ł fusura) *C*, passura *ω* radicatus *V* (*corr.* m^2) exeritur *Mommsen* stips (r) *T*, strips *M* (*infra in mg. sin.* stjrps) 4 labsu *V* ruit *M* 5 sperāt *V* (*corr.* m^2) thus *T*
11. xi *ante* Per *V* responsionē *V* (– *add.* m^2) 1 poena *V* 2 si] cum *Cω* 3 mirmiloni *T*, mimiloni *C* thrax *V* (thrux m^2), threx *C*, thres *ω* 4 uirtute quid *M* 5 thuribula *T*, turribula *M* paterne *C* (n *del.*) 6 cinta *M* quaenam *om. M* ippocratem *VC*, ypocratem *M* con *mu*, cho *E*, co *cet.*, Cos *Par.* 7 solicitat *T* 8 phaęcibus (t) *V* (c *del.* m^2, t m^2, pha *in ras.*) impositum *ω*

dic cessante cibo somno quis opimior est? glis.
10 tergora dic clipeis accommoda quae faciat? glus.
sponte ablativi casus quis rectus erit? spons.
quadrupes oscinibus quis iungitur auspiciis? mus.
quid fluitat pelago, quod non natat in fluvio? pix.
bissenas partes quis continet aequipares? as.
15 tertia defuerit si portio, quid reliquum? bes.

12. DE LITTERIS MONOSYLLABIS GRAECIS AC LATINIS.

Dux elementorum studiis viget in Latiis A, 348 (V)
et suprema notis adscribitur Argolicis ω.
eta quod Aeolidum quodque ⟨ЄΙ⟩ valet, hoc Latiare E.
praesto, quod E Latium semper breve Dorica vox Є.
5 hoc tereti argutoque sono negat Attica gens: O.
ω quod et O Graecum conpensat Romula vox O.
littera sum iotae similis, vox plena iubens I.
Cecropiis ignota notis ferale sonans V.
Pythagorae bivium ramis pateo ambiguis Y.
10 vocibus in Grais numquam ultima conspicior M.
zeta iacens, si surgat, erit nota, quae legitur N.
Maeandrum flexusque vagos imitata vagor Σ.
dividuum betae monosyllabon Italicum B.
non formam, at vocem deltae gero Romuleum D.
15 hostilis quae forma iugi est, hanc efficiet Π.
Ausonium si pe scribas, ero Cecropium P,
et rho quod Graecum, mutabitur in Latium P.
malus ut antemnam fert vertice, sic ego sum T.
spiritus hic, flatu tenuissima vivificans, H.
20 haec tribus in Latio tantum addita nominibus, K,
praevaluit post quam gammae vice functa prius C
atque alium pro se titulum replicata dedit, G.
ansis cincta duabus erit cum iota, leges Θ.
in Latio numerus denarius Argolicum X.
25 haec gruis effigies Palamedica porrigitur Φ.
coppa fui quondam Boeotia, nunc Latium Q.
furca tricornigera specie, paene ultima sum Ψ.

---

12 Plin. N. H. VIII 221 13 Plin. N. H. II 224
12. 10 Quint. I. O. XII 10, 31 20 Ter. Maur. 797 sqq. (VI 349 K.)

---

9 glux *V*, glix (s supra x) *λ* (s *m2*) 10 clypeis *λ*, clipeisq *T* (q *del.*) accomoda *V* 11 qui *V* 12 *om.* *ω* auspicii *C* 13 quis *ω* 15 bes *om.* *V* (*add.* *m2*), bis *C*, bos *λ*
12. xɪɪ De *etc.* *V* monnosillabis *V* (n *pr. del.* *m2*) 2 argolocııs (y supra o) *V* 3 HTA *V* ЄΙ *add. Peiper*, ε *Turnebus volgo* latiar *V corr. Pulmannus*, Latiale *Floridus volgo* 5 egat *V corr. Scal.* ὃ *Scal. volgo* 6 eo[y] *V*, et O *Vin.* 8 caec.op**is (r supra) *V* (r *m2*) ferali resonans *V corr. Scal.* 9 pythagora *V*, *corr. Accursius* 13 beate *V*, betae *Accursius* monosillabo *V* (l *alt. ex* b) 14 aut *V*, at *Pulmannus* [ro]muleum *V* (ro *m2*) 15 iugi* *V* 17 greco *V corr. Pulmannus* 18 antē-nam *V* 20 addit *V*, addita *Vind. 3261 Lipsius* 21 postquam *volgo* 22 adque *V* titulō *V* (– *eras.*); alium . . . titulum *Vind. 3261*, aliam . . . titulo *Lipsius*, *qui etiam* alium . . . titulum *proposuit*, *volgo* C *V*, G *Peiper Mertens*, Q *Turnebus volgo* 23 ansi *V corr. Pulmannus* 25 corucis *V*, gruis *Accursius* 26 cappa *V*, coppa *Peiper Mertens* fuit *Lugd. volgo* b[o]etia *V* (o *m2*) K *V*, Q *Peiper Mertens*

13. GRAMMATICOMASTIX.

En logodaedalia: stride modo, qui nimium trux 349
frivola condemnas, nequam: ⟨quia⟩ cum pretio est mers. (*VCω*)
Ennius ut memorat, repleat te laetificum gau:
livida mens hominum concretum felle coquat pus.
5 dic, quid significent Catalepta Maronis? in his al
Celtarum posuit, sequitur non lucidius tau:
estne peregrini vox nominis an Latii sil
et quod germano mixtum male letiferum min?
imperium, litem, venerem, cur una notat res?
10 lyntribus in geminis constratus ponto sit an pons?
Bucolico saepes dixit Maro, cur Cicero saeps?
vox solita et cunctis notissima, si memores lac:
cur condemnatur, ratio magis ut faciat lact?
an, Libyae ferale malum, sit Romula vox seps?
15 si bonus est insons, contrarius et reus est sons?
dives opum cur nomen habet Iove de Stygio dis?
unde Rudinus ait 'divum domus altisonum cael'?
et cuius de more, quod adstruit 'endo suam do'?
aut de fronde loquens, cur dicit 'populea fruns'?
20 sed quo progredior? quae finis, quis modus et calx?
indulge, Pacate, bonus, doctus, facilis vir.
totum opus hoc sparsum, crinis velut Antiphilae, pax.

---

13. 3 Enn. Ann. 451 V. 5 sqq. Verg. Cat. 2, 2 B. tau Gallicum, min et spin ut male illisit (*scriptura incerta*; *cf. Baehrens. Poet. lat. min. II 43 sqq.*) 8 *cf.* Quint. VIII 3, 29 germanum Cimber occidit 11 Verg. Ecl. I 53 17 Enn. Ann. 561 18 Enn. Ann. 562 19 Enn. Ann. 563 22 Ter. Heaut. II 3, 49 sq. (290 sq.) (*de Antiphila*) capillus passus prolixus circum caput reiectus neclegenter, pax

---

13. Gramaticomastex xiii *V*, Grammaticomestix *C*, *om. ω* 1 e *V volgo*, et *Cω*, en *ego* logoadaedalia *V*, loco͂ dedalias *C*, loghodebalia *T*, logodacdalia *λ* ride *C*, strides *Toll volgo* quid *ω* 2 condemnans *VT* nequam *V*, nequaquam *T volgo*, nequam quoque *cet.*, nequam quia *ego*; *an* nequiquam, *quod probat Mommsen?* est *om. T* mēs *V*, merx *cet.*, mers *Mertens* *v.* 3 *post v.* 19 *hac forma* et quod nonnumquam praesumit (nonnunquam praesummit *λ*) laetificum gau *Cω* replea *V*, replet *Pulmannus volgo*, repleat *ego* 4 *om. ω* quoquat *V*, coquit *C* 5 scire uelim catalecta (catalepta *TλE*) legens quid significet (significetur *T*) tau (*v.* 6 *omisso*) *Cω* catalecta *volgo* *qui secuntur vv.* 7, 8, 9 *in V hoc ordine leguntur* 9, 7, 8 *et sic volgo*, *in C hoc* 8, 9, 7, *in ω v.* 8 *omisso v.* 7 *sequitur versum* 9; *aptum restitui ordinem praeeunte ex parte Scaligero* 7 sitne *Cω* peregni *V* (*corr. m*2) an latii *VC*, anni *TE*, antii *λ*, an tu *cet.* 8 quo *V* 9 una] saepe *V* uenerem (tria) *C* notet *Cω volgo* 10 lintribus *codd.* an] am *V*, ā *T* 11 buccolico *T* sepes *T*, saepe *λ* maro *V* (a *ex* o) seps *codd.* 12 s(y)memores *V* (y *m*2) 13 condemnatur *V*, condamnetur *T*, condemnetur *cet. volgo* u(t) *V* (u *in ras. m*2, t *m*2) 14 libiae *VC*, lybìae *T*, libere *λ* 16 Iove] curue *T*, cuiue *λ* stigio *Vλ*, stytio *C* Dis *volgo* 18 addidit *V* 19 auddefrōde *V* (efrō *m*2 *in ras.*) frōs *V*, frus *T volgo* (*cf. Ribbeck ad Verg. Georg. II* 372, *Prolegg.* 420) dicat *Cω* 20 praegredior *V* 21 pauline *Cω* 22 *in mg. m*1 *T* crinis ūutchtiphile *C* pax] quid *V* (quid *m*2 *in ras.?*) Finiunt monosyħa *T*, Finis (Finit *E*) de monosyllabis *vE*

XXVIII. CENTO NVPTIALIS.

1. AVSONIVS PAVLO SAL.

Perlege hoc etiam, si operae est, frivolum et nullius pretii opusculum, quod nec 350
labor excudit nec cura limavit, sine ingenii acumine et morae maturitate. centonem (ω)
vocant, qui primi hac concinnatione luserunt. solae memoriae negotium sparsa colli-
gere et integrare lacerata, quod ridere magis quam laudare possis. pro quo, si per
Sigillaria in auctione veniret, neque Afranius naucum daret neque ciccum suum Plautus 5
offerret. piget equidem Vergiliani carminis dignitatem tam ioculari dehonestasse ma-
teria. sed quid facerem? iussum erat, quodque potentissimum imperandi genus, rogabat
qui iubere poterat. sanctus imperator Valentinianus, vir meo iudicio eruditus, nuptias
quondam eiusmodi ludo descripserat, aptis equidem versibus et compositione festiva.
experiri deinde volens, quantum nostra contentione praecelleret, simile nos de eodem 10
concinnare praecepit. quam scrupulosum hoc mihi fuerit, intellege. neque anteferri
volebam neque posthaberi, cum aliorum quoque iudicio detegenda esset adulatio inepta,
si cederem, insolentia, si ut aemulus eminerem. suscepi igitur similis recusanti felici-
terque et obnoxius gratiam tenui nec victor offendi. hoc tum die uno et addita lucu-
bratione properatum modo inter liturarios meos cum repperissem, tanta mihi candoris tui 15
et amoris fiducia est, ut severitati tuae nec ridenda subtraherem. accipe igitur opus-
culum de inconexis continuum, de diversis unum, de seriis ludicrum, de alieno nostrum,
ne in sacris et fabulis aut Thyonianum mireris aut Virbium, illum de Dionyso, hunc
de Hippolyto reformatum. et si pateris, ut doceam docendus ipse, cento quid sit ab-
solvam. variis de locis sensibusque diversis quaedam carminis structura solidatur, in 20
unum versum ut coeant aut caesi duo aut unus et sequens ⟨medius⟩ cum medio. nam
duos iunctim locare ineptum est et tres una serie merae nugae. diffinduntur autem per
caesuras omnes, quas recipit versus heroicus, convenire ut possit aut penthemimeris
cum reliquo anapaestico aut trochaice cum posteriore segmento aut septem semipedes
cum anapaestico chorico aut . . . . post dactylum atque semipedem quidquid restat 25
hexametro, simile ut dicas ludicro, quod Graeci ὀστομάχιον vocavere. ossicula ea
sunt: ad summam quattuordecim figuras geometricas habent. sunt enim aequilatera

---

XXVIII. **1.** 5 Afran. fr. inc. XXIIII (431) R. Plaut. Rud. II 7, 22 (580) ciccum non interduim; *cf. eundem apud* Varr. de l. l. VII 91 ciccum non interduo 19 Hor. Ep. I 17, 3 docendus adhuc

---

XXVIII. Incipit Cento Nuptialis *ω* (*add.* Ausonii V. C. *gg*^{2}, uiri clarissimi Ausonii *b*^{2}) s. p. d. *vv*^{2}, Paulo suo s. p. d. *mu* **1.** 4 per *om. T* 5 Afranius . . . Plautus *om. lmuv et v*^{2}, *ubi in mg. sunt adscripta* nauci *ω volgo*, naucum *Salmasius, Ribbeck* neque cacum *T*, nec cicum *λb*^{2}*g*^{2}*E et v*^{2} (*in mg.*), nec sticum *g Med.*, nec stichum *Par.* 6 equidem] enim *Tgg*^{2}*E volgo* uirgiliani *ω* 7 est potentissimum *TE volgo*, potentissimum est *b*^{2}*gg*^{2}, est *om. cet.* 8 sanctus] S *ω* qui *ante* nuptias *add. E volgo* 9 equidem] etiam *λ* festina *gg*^{2}*χE* 11 intellige *ω* 13 foeliciterque *Tλ* 14 tu me uno *ω*, die uno *E volgo*, tum die uno *Mommsen* 15 conperissem *T*, repperissem *λb*^{2}, reperissem *cet.* 17 inconexis *gg*^{2}, inconnexis *cet.* de (*om. v*^{2}, *s. v. scriptum in v m*^{2}) diuersis *lmuvv*^{2} *Med.*, de diuisis *gg*^{2}, sed diuersis *Tλb*^{2}*E* nostrum] meum *λb*^{2}*gg*^{2} 18 et] aut *T* thionianum *λ* dyonisio *Tλ* 19 hyppolito *Tλ* 21 medius *add. Mommsen* 22 tres *b*^{2} *Med.*, res *cet.* diffindr̄ (untur *s. v.*) *T* (r̄ *del.*), diffunditur *Med. volgo* 23 uersus *λ* (*s. v. m*^{2}) penthemimeres *T* (e *ult. ex* i) 24 anapaesto *gg*^{2}*E volgo* anapestico | chorico aut *T* 25 *lacunam indicavit Birt* (*ad hist. hex. lat. symb. p. 8*), *qui eam his explevit verbis* parvulum initium cum toto quicquid *Tλ* 26 exametro *Tλ* simile . . . uocauere *T in mg. m*^{1} uocauere *TE*, uocauerunt *cet.* stomachion *T*, sthomachion *vv*^{2}*E*, stommaticon (scomm- *m*) *mu*, στωμαχηον *l*, estomachion *λ*, ὀστομάχιον *b*^{2}, ostomachion *g*^{2} *Ald.*, ostoniachon *g*, ὀστοματίων *Salmasius volgo*; *cf. v. l. in Ennodii Carm. II 133* (*Hartel*) ossicla *Salmasius volgo* 27 quatuordecim *T*, XIIII *λ*

vel triquetra extentis lineis, vel rectis angulis vel obliquis: ἰσοσκελῆ ipsi vel ἰσόπλευρα vocant, ὀρθογώνια quoque et σκαληνά. harum verticularum variis coagmentis simulan-
30 tur species mille formarum: helephantus belua aut aper bestia, anser volans et mirmillo in armis, subsidens venator et latrans canis, quin et turris et cantharus et alia huiusmodi innumerabilium figurarum, quae alius alio scientius variegant. sed peritorum concinnatio miraculum est, imperitorum iunctura ridiculum. quo praedicto scies, quod ego posteriores imitatus sum. hoc ergo centonis opusculum ut ille ludus tractatur,
35 pari modo sensus diversi ut congruant, adoptiva quae sunt ut cognata videantur, aliena ne interluceant, arcessita ne vim redarguant, densa ne supra modum protuberent, hiulca ne pateant. quae si omnia ita tibi videbuntur, ut praeceptum est, dices me composuisse centonem et, quia sub imperatore meo tum merui, procedere mihi inter frequentes stipendium iubebis: sin aliter, aere dirutum facies, ut cumulo carminis in
40 fiscum suum redacto redeant versus, unde venerunt. vale.

PRAEFATIO.

Accipite haec animis laetasque advertite mentes, 351 (Edyll. XIII)
ambo animis, ambo insignes praestantibus armis,
ambo florentes, | genus insuperabile bello:
tuque prior | (nam te maioribus ire per altum
5 auspiciis manifesta fides), | quo iustior alter
nec pietate fuit nec bello maior et armis,
tuque puerque tuus, | magnae spes altera Romae,
flos veterum virtusque virum, | mea maxima cura,
nomine avum referens, animo manibusque parentem.
10 non iniussa cano. | sua cuique exorsa laborem
fortunamque ferent: | mihi iussa capessere fas est.

CENA NVPTIALIS.

Expectata dies aderat | dignisque hymenaeis 352
matres atque viri, | iuvenes ante ora parentum
conveniunt stratoque super discumbitur ostro.
15 dant famuli manibus | lymphas onerantque canistris

---

2. 1 A. V 304 2 A. XI 291 3 E. 7, 4 A. IIII 40 4 A. VI 834 III 374 5 A. III 375 I 544 6 A. I 545 7 A. IIII 94 XII 168 8 A. VIII 500 I 678 9 A. XII 348 10 E. 6, 9 A. X 111 11 A. X 112 I 77 12 A. V 104 XI 355 13 A. VI 306 G. IIII 477 (iuvenes) 14 A. I 700 15 A. I 701 VIII 180

---

28 lineis uel λ, lineis aut *cet. volgo* frontis ω, rectis *Ven.*[4] *post* obliquis *add.* id est $\lambda b^2 lmu$, *ortum ex* i *sequenti* isochele *T*, soscele λ ipsi *del. Scal. volgo* sopleura ω, isopleura *Ug.* 29 vocant *del. Scal. volgo* orthogona *T* et] vel *Scal. volgo* vertibularum *Scal. volgo* 30 helephantịs λ (v m^2), elephantus b^2gE, helephantus *cet.* bellua *T* mirmilo *T* 31 turturis gg^2, *Accursius ex libro ms. volgo* cantarus ω, cantharus *Par.* 32 modi *om. T* eiusmodi χgg^2 uarugant *T* 34 posteriorem ω *corr. Toll* 35 alienum ω *corr. Ven.*[4] 36 interluceat Tb^2gg^2 arcessita *TλE*, accersita *cet. volgo* 37 est *om. Delph.* 38 mecum b^2gg^2, metum *cet.*, meo tum *Ald. volgo*

2. Praefatium $\lambda b^2 g^2$, Praefacium super cento nuptiale *Tχ*, Praefacio *gE* 3 forentes *T* 11 capescere *TE.* — cęna b^2, cena g^2mu, coena *cet.* 13 iuuenes[que] *g* *Lugd. volgo* 15 limphas *T*

dona laboratae Cereris | pinguisque ferinae
viscera tosta ferunt. | series longissima rerum:
alituum pecudumque genus | capreaeque sequaces
non absunt illic | neque oves haedique petulci
20 et genus aequoreum, | dammae cervique fugaces.
ante oculos interque manus sunt | mitia poma.
postquam exempta fames et amor compressus edendi,
crateras magnos statuunt | Bacchumque ministrant.
sacra canunt, | plaudunt choreas et carmina dicunt.
25 nec non Thraeicius longa cum veste sacerdos
obloquitur numeris septem discrimina vocum.
at parte ex alia | biforem dat tibia cantum.
omnibus una quies operum | cunctique relictis
consurgunt mensis, per | limina laeta frequentes
30 discurrunt variantque vices, | populusque patresque,
matronae, pueri, | vocemque per ampla volutant
atria: dependent lychni laquearibus aureis.

DESCRIPTIO EGREDIENTIS SPONSAE.

Tandem progreditur | Veneris iustissima cura, 353
iam matura viro, iam plenis nubilis annis,
35 virginis os habitumque gerens, | cui plurimus ignem
subiecit rubor et calefacta per ora cucurrit,
intentos volvens oculos, | uritque videndo.
illam omnis tectis agrisque effusa iuventus
turbaque miratur matrum. | vestigia primi
40 alba pedis, | dederatque comam diffundere ventis.
fert picturatas auri subtemine vestes,
ornatus Argivae Helenae: | qualisque videri
caelicolis et quanta solet | Venus aurea contra,
talis erat species, | talem se laeta ferebat
45 ad soceros | solioque alte subnixa resedit.

---

16 A. VIII 181 I 215 17 A. VIII 180 I 641 18 A. VIII 27 G. II 374 19 G. II 471 G. IIII 10 (neque) 20 G. III 243, 539 21 A. XI 311 E. 1, 80 22 A. VIII 184 23 A. I 724 VIII 181 24 A. II 239 VI 644 25 *et* 26 A. VI 645 *et* 646 27 A. X 362 VIIII 618 28 G. IIII 184 A. VIII 109 29 A. VIII 110 I 707 30 A. VIIII 164, 192 31 A. XI 476 (puerique) I 725 32 A. I 726 (lychni *PMR*) 33 A. IIII 136 X 132 34 A. VII 53 35 A. I 315 XII 65 (cui *MR*) 36 A. XII 66 37 A. VII 251 G. III 215 38 A. VII 812 39 A. VII 813 V 566 40 A. V 567 I 319 41 A. III 483 (subtegmine *GM*, *in quo* g *del.*) 42 A. I 650 II 591 43 A. II 592 X 16 44 A. VI 208 I 503 45 A. II 457 I 506

---

16 pinguesque λ 19 illinc *T*, illis *Lugd. volgo* neque] nec *E volgo* aues ω *corr. Lugd.* 20 dame λ 27 tybia λ 32 lichni λ 37 uolucris λ 41 et ω, fert *Lugd.* subtegmine ω 42 qualisque videri χ *Accursius ex cod.*, *om. cet.*

DESCRIPTIO EGREDIENTIS SPONSI.

At parte ex alia | foribus sese intulit altis — 354
ora puer prima signans intonsa iuventa,
pictus acu chlamydem | auratam, quam plurima circum
purpura maeandro duplici Meliboea cucurrit,
50 et tunicam, molli mater quam neverat auro:
os umerosque deo similis | lumenque iuventae.
qualis, ubi oceani perfusus Lucifer unda,
extulit os sacrum caelo: | sic ora ferebat,
sic oculos, | cursuque amens ad limina tendit.
55 illum turbat amor figitque in virgine vultus:
oscula libavit | dextramque amplexus inhaesit.

OBLATIO MVNERVM.

Incedunt pueri pariterque ante ora parentum — 355
dona ferunt, | pallam signis auroque rigentem,
munera portantes, aurique eborisque talenta
60 et sellam | et pictum croceo velamen acantho,
ingens argentum mensis | colloque monile
bacatum et duplicem gemmis auroque coronam.
olli serva datur | geminique sub ubere nati:
quattuor hic iuvenes, totidem | innuptaeque puellae:
65 omnibus in morem tonsa coma: | pectore summo
flexilis obtorti per collum circulus auri.

EPITHALAMIVM VTRIQVE.

Tum studio effusae matres | ad limina ducunt: — 356
at chorus aequalis | pueri innuptaeque puellae
versibus incomptis ludunt | et carmina dicunt:
70 'o digno coniuncta viro, | gratissima coniunx,
sis felix, | primos Lucinae experta labores
et mater. cape Maeonii carchesia Bacchi,

---

46 A. X 362 XI 36 47 A. VIIII 181 48 A. VIIII 582 V 250 49 A. V 251 50 A. X 818 51 A. I 589 *et* 590 52 A. VIII 589 53 A. VIII 591 III 490 54 A. III 490 II 321 55 A. XII 70 (vultus *MR*) 56 A. I 256 VIII 124 57 A. V 553 58 A. V 101 I 648 59 A. XI 333 (portantes *M*) 60 A. XI 334 I 711 (*om.* Servius) 61 A. I 640 *et* 654 62 A. I 655 63 A. V 284 *et* 285 64 A. X 518 II 238 65 A. V 556 *et* 558 66 A. V 559 67 A. XII 131 X 117 68 G. IIII 460 A. VI 307 69 G. II 386 A. VI 644 70 E. 8, 32 A. X 607 71 A. I 330 G. IIII 340 72 G. IIII 380

---

48 clamidem *T* 49 melibaea *T* 52 occeani *T* (c *pr. del.*) 56 adhaesit *T* 60 achanto *T*, acanto λ 62 baccatum *T*, bachatum λ 63 uberą̊ (e supra) *T* 64 quatuor *T* hinc *Ald.*, huic *Scal. volgo* 67 effuso λ 70 coniux λ 71 foelix *T*λ 72 meonii *T*, sacra manu (ł dona manu) λ, meonii *cet.*

sparge, marite, nuces, | cinge haec altaria vitta,
flos veterum virtusque virum: | tibi ducitur uxor,
75 omnes ut tecum meritis pro talibus annos
exigat et pulchra faciat te prole parentem.
fortunati ambo, | si quid pia numina possunt,
vivite felices. | dixerunt 'currite' fusis
concordes stabili fatorum numine Parcae'.

INGRESSVS IN CVBICVLVM.

80 Postquam est in thalami pendentia pumice tecta 357
perventum, | licito tandem sermone fruuntur.
congressi iungunt dextras | stratisque reponunt.
at Cytherea novas artes | et pronuba Iuno
sollicitat suadetque ignota lacessere bella.
85 ille ubi complexu | molli fovet, inde repente
accepit solitam flammam lectumque iugalem:
. . . .
'o virgo, nova mi facies, | gratissima coniunx,
venisti tandem, mea sola et sera voluptas.
o dulcis coniunx, non haec sine numine divum
90 proveniunt. | placitone etiam pugnabis amori?'
talia dicentem iamdudum aversa tuetur
cunctaturque metu telumque instare tremiscit
spemque metumque inter | funditque has ore loquellas:
'per te, per, qui te talem genuere, parentes,
95 o formose puer, | noctem non amplius unam
hanc tu, oro, solare inopem et | miserere precantis.
succidimus: non lingua valet, non corpore notae
sufficiunt vires, nec vox aut verba secuntur'.
ille autem: 'causas nequiquam nectis inanes',
100 praecipitatque moras omnes | solvitque pudorem.

---

73 E. 8, 30 *et* 64 74 A. VIII 500 E. 8, 29 75 A. I 74 (omnis *MR*) 76 A. I 75 77 A. VIIII 446 IIII 382 78 A. III 493 E. 4, 46 79 E. 4, 47 80 G. IIII 374 81 G. IIII 375 A. VIII 468 82 A. VIII 467 IIII 392 83 A. I 657 IIII 166 84 A. XI 254 85 A. I 715 VIII 388 (ille repente) 86 A. VIII 389 IIII 496 87 A. VI 104 X 607 88 A. VI 687 VII 581 (sola et sera *MR*) 89 A. II 777 (divum *M*) 90 A. XII 428 IIII 38 91 A. IIII 362 (iamdudum *γabc*) 92 A. XII 916 (telumque *MR*, tremiscit *M*) 93 A. I 218 V 842 (loquellas) 94 A. X 597 95 E. 2, 17 (formosae *P*) A. I 683 96 A. VIIII 290 (hanc *c*) X 598 97 A. XII 911 98 A. XII 912 (sequuntur *M*) 99 A. VIIII 219 (nequiquam *PMR*; inanes *P*) 100 A. XII 699 (omnis *PMR*) IIII 55

---

75 omnis b^2g^2 77 mea carmina *λ* (*cf. Aen. VIIII 446*) 79 talia s. Concordes *T* 82 *post* dextras *duo excidisse videntur hemistichia*, *nisi forte* stratisque residunt (*A. VIII 467*) *scripsit Ausonius* 83 citherea *T* 84 solicitat *T* 85 atque *ω*, inde *ego* (*cf. A. VIII 238*) *post v.* 86 *excidisse videtur versus*, *fortasse talis*: tum breviter super aspiciens sic fatur ad aurem: (*A. X 251 V 547*) 87 coniux *λ* 88 sera et sola b^2gg^2 (*ut cod. Palat.*) 89 coniux *λ* 91 aduersa *Tλ*, auersa *cet.* 93 loquellas gg^2, querelas *mu* (*ut deteriorum ex Vergilianis pauci et Donati exemplar*), loquelas *cet.* 98 sequuntur *ω* 99 nequi^c^quam b^2, nequicquam *cet.* 100 omnis Tb^2gg^2, omnes *cet.*

3. PARECBASIS.

Hactenus castis auribus audiendum mysterium nuptiale ambitu loquendi et circuitione velavi. verum quoniam et fescenninos amat celebritas nuptialis verborumque petulantiam notus vetere instituto ludus admittit, cetera quoque cubiculi et lectuli operta prodentur, ab eodem auctore collecta, ut bis erubescamus, qui et Vergilium 5 faciamus impudentem. vos, si placet, hic iam legendi modum ponite: cetera curiosis relinquite. 358

IMMINVTIO.

Postquam congressi | sola sub nocte per umbram 359
et mentem Venus ipsa dedit, | nova proelia temptant.
tollit se arrectum: | conantem plurima frustra
10 occupat: os faciemque, | pedem pede fervidus urget.
perfidus alta petens | ramum, qui veste latebat,
sanguineis ebuli bacis minioque rubentem
nudato capite | et pedibus per mutua nexis,
monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum,
15 eripit a femine et trepidanti fervidus instat.
est in secessu, tenuis | quo semita ducit,
ignea rima micans: | exhalat opaca mephitim.
nulli fas casto sceleratum insistere limen.
hic specus horrendum: | talis sese halitus atris
20 faucibus effundens | nares contingit odore.
huc iuvenis nota fertur regione viarum
et super incumbens | nodis et cortice crudo
intorquet summis adnixus viribus hastam.
haesit virgineumque alte bibit acta cruorem.
25 insonuere cavae gemitumque dedere cavernae.
illa manu moriens telum trahit, ossa sed inter
altius ad vivum persedit | vulnere mucro.
ter sese attollens cubitoque innixa levavit,
ter revoluta toro est: | manet imperterritus ille.
30 nec mora nec requies: | clavumque affixus et haerens

---

3. 7 A. XI 631 (tertia sed postquam congressi) VI 268 8 G. III 267 A. III 240 9 A. X 892 VIIII 398 10 A. X 699 XII 748 11 A. VII 362 VI 406 12 E. 10, 27 13 A. XII 312 VII 66 14 A. III 658 15 A. X 788 (femine *PMR*, femore *mχ Priscianus*) 16 A. I 159 XI 524 17 A. VIII 392 VII 84 18 A. VI 563 19 A. VII 568 VI 240 20 A. VI 241 VII 480 (nares *R*) 21 A. XI 530 22 A. V 858 VIIII 743 23 A. VIIII 744 24 A. XI 804 25 A. II 53 26 A. XI 816 27 G. III 442 (vivum *MR*) A. XI 817 28 A. IIII 690 (adnixa *PM*, innixa *m*) 29 A. IIII 691 X 770 (inperterritus *PMR*) 30 G. III 110 A. V 852 (clavum P^2M (*corr.*) *R*, affixus c^1)

---

3. 1 castis] erectis *λ* ad audiendum *λ* misterium *Tλ* 2 fesceninos *ω* 3 quoque] quoque operta *T* 4 uirgilium *ω* 5 facimus *Delph.* 8 p̄lia *λ* tentant *Tλ* 9 arreptum *λ* 15 foemine *λ*, femore *cet.* 17 exalat *T* 19 alitus *Tλ* 21 hinc (corr. hunc) *T* 29 thoro *Tλ* 30 adfixus b^2g^2 et (corr. ut) *T*

nusquam amittebat oculosque sub astra tenebat.
itque reditque viam totiens | uteroque recusso
transadigit costas | et pectine pulsat eburno.
iamque fere spatio extremo fessique sub ipsam
35 finem adventabant: | tum creber anhelitus artus
aridaque ora quatit, sudor fluit undique rivis,
labitur exsanguis, destillat ab inguine virus.

4.

Contentus esto, Paule mi, 360
lasciva, Paule, pagina:
ridere, nil ultra expeto.

sed cum legeris, adesto mihi adversum eos, qui, ut Iuvenalis ait, 'Curios simulant et Bacchanalia vivunt', ne fortasse mores meos spectent de carmine. 'lasciva est nobis 5 pagina, vita proba', ut Plinius dicit. meminerint autem, quippe eruditi, probissimo viro Plinio in poematiis lasciviam, in moribus constitisse censuram, prurire opusculum Sulpiciae, frontem caperare, esse Appuleium in vita philosophum, in epigrammatis amatorem, in praeceptis omnibus extare Tullii severitatem, in epistulis ad Caerelliam subesse petulantiam, Platonis Symposion composita in ephebos epyllia continere. nam 10 quid Anniani Fescenninos, quid antiquissimi poetae Laevii Erotopaegnion libros loquar? quid Euenum, quem Menander sapientem vocavit? quid ipsum Menandrum? quid comicos omnes? quibus severa vita est et laeta materia. quid etiam Maronem Parthenien dictum causa pudoris? qui in octavo Aeneidos, cum describeret coitum Veneris atque Vulcani, αἰσχροσεμνίαν decenter immiscuit. quid? in tertio Georgicorum de sum- 15 missis in gregem maritis nonne obscenam significationem honesta verborum translatione velavit? et si quid in nostro ioco aliquorum hominum severitas vestita condemnat, de Vergilio arcessitum sciat. igitur cui hic ludus noster non placet, ne legerit, aut cum legerit obliviscatur, aut non oblitus ignoscat. etenim fabula de nuptiis est: et velit nolit aliter haec sacra non constant. 20

---

31 A. V 853 32 A. VI 122 II 52 33 A. XII 276 VI 647 (iam pectine *codd. Verg.*, et pectine *schol. Persii*) 34 A. V 327 35 A. V 328 et 199 36 A. V 200 37 A. XI 818 (exsanguis *PMR*) G. III 281 (destillat *PMR*)

4. 4 Iuvenal. II 3 5 Mart. I 4, 8 (*cf.* Plin. Epist. IIII 14, 5; Catull. 16, 5 sqq.; Ovid. Trist. II 354) 8 Fulgentius Mythol. I p. 616 S.: hac etenim adludente et Plautini Saureae dominatus obdormit et Sulpicillae Ausonianae loquacitas deperit Sallustianaeque Semproniae, quamvis praesens sit Catilina, melos cantandi raucescit 14 Verg. Aen. VIII 404 sqq.

---

31 ammitebat *T* 36 arridaque *T* 37 exsanguis Tg^2, exanguis *cet.* destillat b^2g^2E, distillat *cet.*

4. 1 o paule *T* 2 o paule *ω*, o *del. Lugd.* 3 expecto Tgg^2 5 forte *Scal. volgo* 6 proba] probata *λ* probissimo] probatissimo *E volgo* 7 poematis $\lambda\chi b^2g$ *volgo* 8 sulpitiue *T* (l *ex* p), sulpitiiue *λ*, sulpitiest *l*, sulpitiem vv^2, sulpitiae b^2mu, simplicine gg^2, sulpitii nec *E* apuleium *T* 9 Tullii *add. λ*, *om. cet. volgo*; *in* b^2gg^2 *post* extare *est lac. 10 fere litt. an* Ciceronis *supplendum?* epistolis *ω* 10 simposion *T* epillia *ω*, edyllia *Par. volgo* 11 fesceninos *Tλ* 12 euuenum *Tλ* 13 $\overset{''}{\text{uita}}$ $\overset{''}{\text{seuera}}$ *T* maronem parthenien *λ*, uirgilium parthenien b^2gg^2, parthenien *cet.*, Partheniam *Scal. volgo* 14 in *T*, *om. cet. volgo* $\overset{\text{I}}{\text{VII}}$ *T* 15 αἰσχροσεμνίαν b^2vv^2E *om. cet. lacuna indicata* 18 uirgilio *ω* accersitum $b^2g^2\chi E$

XXVIIII. EX GRAECO PYTHAGORICON DE AMBIGVITATE ELIGENDAE VITAE.

362 (Edyll. XV) (*VP*)

Quod vitae sectabor iter, si plena tumultu
sunt fora, si curis domus anxia, si peregrinos
cura domus sequitur, mercantem si nova semper
damna manent, cessare vetat si turpis egestas,
5 si vexat labor agricolam, mare naufragus horror
infamat, poenaeque graves in caelibe vita
et gravior cautis custodia vana maritis,
sanguineum si Martis opus, si turpia lucra
faenoris et velox inopes usura trucidat?
10 omne aevum curae, cunctis sua displicet aetas.
sensus abest parvis lactantibus et puerorum
dura rudimenta et iuvenum temeraria pubes.
afflictat fortuna viros per bella, per aequor,
irasque insidiasque catenatosque labores
15 mutandos semper gravioribus. ipsa senectus
expectata diu votisque optata malignis
obicit innumeris corpus lacerabile morbis.
spernimus in commune omnes praesentia. quosdam
constat nolle deos fieri. Iuturna reclamat:
20 'quo vitam dedit aeternam? cur mortis adempta est
condicio'? sic Caucasea sub rupe Prometheus
testatur Saturnigenam nec nomine cessat
incusare Iovem, data sit quod vita perennis.

XXVIIII. Anth. Pal. VIIII 359 (Ποσειδίππου, οἱ δὲ Κράτητος τοῦ κυνικοῦ):

Ποίην τις βιότοιο τάμῃ τρίβον; εἰν ἀγορῇ μὲν
νείκεα καὶ χαλεπαὶ πρήξιες· ἐν δὲ δόμοις
φροντίδες· ἐν δ᾽ ἀγροῖς καμάτων ἅλις· ἐν δὲ θαλάσσῃ
τάρβος· ἐπὶ ξείνης δ᾽, ἢν μὲν ἔχῃς τι, δέος·
ἢν δ᾽ ἀπορῇς, ἀνιηρόν. ἔχεις γάμον· οὐκ ἀμέριμνος
ἔσσεαι. οὐ γαμέεις· ζῇς ἔτ᾽ ἐρημότερος.
τέκνα πόνοι, πήρωσις ἄπαις βίος· αἱ νεότητες
ἄφρονες, αἱ πολιαὶ δ᾽ ἔμπαλιν ἀδρανέες.
ἦν ἄρα τοῖν δισσοῖν ἑνὸς αἵρεσις, ἢ τὸ γενέσθαι
μηδέποτ᾽ ἢ τὸ θανεῖν αὐτίκα τικτόμενον.

4 Aen. VI 276 turpis Egestas 12 Verg. Aen. XI 157 dura rudimenta 14 Verg. Aen. VII 326 iraeque insidiaeque Mart. I 15, 7 catenatique labores 20 sq. Verg. Aen. XII 879 sq. [*verba Iuturnae*] quo vitam dedit aeternam? cur mortis adempta est condicio?

XXVIIII. *lemma in V* (*ubi* Pytagoricon) Incipit egloga eiusdē de ambiguitate uite elegende iux̄ g̊cum poeantis bicto. eo driame tribon (*i. e.* Ποίαν τις βιότοιο δράμηι τρίβον) .i. q̄ꝗ qs uite percurrat uiam *P*, Decimi Magni Ausonii uersus *ν* = *Marcianus lat. cl. XII cod. 69*, Decimi Magni Ausonii egloga de ambiguitate uitae eligendae incipit g^2, Ausonii ecloga *Ven.*[4] (de vita humana *add. Par.*) 1 uicte *P* 2 curis] ciuis *ν* axia *V* 3 sequitur] queritur *P* si noba *V* (inob m^2 *in ras.*) 4 si *om. P* 5 agric^v^lā *V* naufragis Pg^2 orroR *V*, error *P* 8 si *ante* Martis *om.* g^2 9 fenoris *V* (s m^2) *Pν*, fęnoris g^2 11 lactentibus g^2 *Ven.*[4] *volgo* 13 bella] mare g^2 14 iras g^2 *Ven.*[4] *volgo* cathenatosque $Pνg^2$ *Ven.*[4] 15 multandos *V* 16 *om. P* obtata *V* 17 inn^u^is *ν* 18—23 *om. V* 18 spernibus *P* 21 condictio *P* 23 inausare *P*, incursare g^2 perhennis g^2

respice et ad cultus animi. sic nempe pudicum
25 perdidit Hippolytum non felix cura pudoris.
e contra inlecebris maculosam degere vitam
quem iuvat, aspiciat poenas et crimina regum,
Tereos incesti vel mollis Sardanapalli.
perfidiam vitare monent tria Punica bella,
30 set prohibet servare fidem deleta Saguntos.
vive et amicitias semper cole: crimen ob istud
Pythagoreorum periit schola docta sophorum.
hoc metuens igitur nullas cole: crimen ob istud
Timon Palladiis olim lapidatus Athenis.
35 dissidet ambiguis semper mens obvia votis.
nec voluisse homini satis est: optata recusat.
esse in honore placet: mox paenitet ac, dominari
ut possit, servire volet. idem auctus honore
invidiae obicitur. pernox est cura disertis,
40 set rudis ornatu vitae caret. esto patronus,
et defende reos: set gratia rara clientis.
esto cliens: gravis imperiis persona patroni.
exercent hunc vota patrum: mox aspera curis
sollicitudo subit. contemnitur orba senectus
45 et captatoris praeda est heredis egenus.
vitam parcus agas: avidi lacerabere fama.
et largitorem gravius censura notabit.
cuncta tibi adversis contraria casibus. ergo

25 Paullin. Pell. carm. euch. 233 non felix cura laboris 35 Paullin. Pell. carm. euch. 278 saepius et propriis certans mens obvia votis

25 ippolitum *V*, hipolytum *P*, hyppolytum *ν*, ipolitum g^2 non foelix] infelix *P* 26 e cōtra *V*, at contra *cet. volgo* illecebris Pg^2 *Ven.*[4] digere *P*, ducere g^2 *Ven.*[4] *volgo* 27 quom *ν* uiuat *P* aspice et ad penas *Pν* (*in quo* poenas) g^2 *Ven.*[4] 28 thereos *V* (h *ex* e), tereo *P* inc**esti *V* (es *eras.*) sardanappalli g^2 29 uitare g^2 (ui *ex* mu) mon&t.tı^{ria} *V* (tı^{ria} m^2 *in ras.*) 30 set *V*, sed *cet.* sagīthos *V*, sāguuntos *P*, sagunthos νg^2 31 istut *V* 32 pitagoreorum Vg^2, pytagoreorum *P*, pit^{h}o-gareorum *ν* scola Vg^2, schala *P* docto *P* 33 metuens] metu nos (*om.* igitur) *P* crime^{n} *V* (n m^2) stut *V* 34 pallidiis *V* 35 obia *V* 36 obtata *VP* recusant $P\nu g^2$ *Ven.*[4] 37 penit&a^{v}dominari *V*, penitet et dominari $P\nu g^2$ *Ven.*[4], paenitet ac *scripsi* 38 possint seruire uolunt *codd. corr. Toll* 39 imuidiae *V* desertis *P* 40 *et* 41 set *V*, sed *cet.* 42 imperii *Ven.*[4] *volgo* 44 contenitur *P*; *aut corruptum est* contemnitur *aut quod veri similius est post* subit *duo interciderunt hemistichia, quibus eorum qui liberis florent misera sors significabatur* 45 captatatoris *P*, captoris g^2 eredis etgen^{v}s *V* 47 notauit *V*, notabis *P* at *Graevius Delph.* 48 sibi *Gronov volgo* 50 aut natum *V*, natum aut *cet. volgo* *In* $P\nu g^2$ *post v.* 50 *haec sunt adiecta:*

Haec quidem pythagorica est apophasis
secundum tale quod subiectum est distichon:
πρῶτα μὲν μὴ φῦναι ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστον,
δεύτερον ὅττι τάχιστα πύλας Ἀίδαο περῆσαι.
5 Contra sed alterius sectator dogmatis ista
Quod doceat reprobans subdita disce legens:
Ergo nihil quoniam uita est quod amemus in ista
Nec tamen incassum fas est nos credere natos,
Auctorem uitę si iustum credimus esse,
10 Vita alia est nobis illi uiuendo paranda,
Cum quo post istam possimus uiuere uitam.
†Illaque stygias properent descendere ad umbras,
Pythagoreorum stolidum qui dogma secuti
Non nasci sese quam natos uiuere malint.

1—4 *om.* g^2; *vv.* 1 *sq. in ν in mg. sinistro scripti evanidi sunt ita, ut haec tantum legi possint:* Pythagorea apoph^{r}asis . . . . disticon; *in mg. dextro latina adiecta est vv.* 3 *sq. interpretatio* (*cf. G. Goetz Ann. philol. CXVII 768*) poetagorica apofasis *P* 3 πρῶτον *Peiper*, πάντων (ἀρχὴν *Stob. Flor. CXX* 4 *alii*) μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν *Theogn. 425* φοιναι *P* ανερωποιcιν *P* 4 δευτρον *P* ὅτι *ν* φύντα δ᾽ ὅπως ὤκιστα *Theogn. 427* πυλα.ι.δαο *P*, πυλαcαδαο *ν* πορηcαι *P*, περαcαι *ν* 6 quod *P*, quid νg^2 7 nil g^2 8 in casum *P* 9 autorem *P* 10 nobis est g^2 12 illaque *P*, illi autem νg^2, illi equidem *Peiper*, *an* illi ast iam? stigias Pg^2 13 pitagoreorum Pg^2, pithagoreorum *ν* quid *P* 14 sese] esse *P* mallint *P*, malunt νg^2 Finis g^2

optima Graiorum sententia, quippe homini aiunt
50 non nasci esse bonum aut natum cito morte potiri.

XXX. DE VIRO BONO. ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΗ ΑΠΟΦΑϹΙϹ.

363 (Edyll. XVI, A. L. 644) (*VGW*)

Vir bonus et sapiens, qualem vix repperit unum
milibus e cunctis hominum consultus Apollo,
iudex ipse sui, totum se explorat ad unguem:
quid proceres vanique levis quid opinio volgi
. . . .
5 securus, mundi instar habens, teres atque rotundus,
externae ne quid labis per levia sidat.
ille, dies quam longus erit sub sideri cancri
quantaque nox tropico se porrigit in capricorno,
cogitat et iusto trutinae se examine pendit,
10 ne quid hiet, ne quid protuberet, angulus aequis
partibus ut coeat, nil ut deliret amussis,
sit solidum quodcumque subest, nec inania subter
indicet admotus digitis pellentibus ictus,

---

50 Theogn. 425 et 427 πάντων μὲν μὴ φῦναι ἐπιχθονίοισιν ἄριστον . . . φύντα δ' ὅπως ὤκιστα πύλας Ἀίδαο περῆσαι; *cf.* Bergkii comm. et Anal. Alex. I p. 22. Cic. Tusc. I 48, 114 non nasci homini longe optimum esse, proximum autem quam primum mori

XXX. 1 Hor. Epist. I 16, 73 (I 7, 22; 16, 32 Mart. IIII 5, 1) Vir bonus et sapiens 3 Hor. Sat. I 5, 32 sq. ad unguem factus homo 4 Hor. Carm. I 26, 5 sq. quod Tiridaten terreat, unice securus 5 sq. Hor. Sat. II 7, 86 sq. fortis et in se ipso totus, teres atque rotundus, externi ne quid valeat per leve morari 9 Hor. Epist. II 1, 29 sq. Romani pensantur eadem scriptores trutina Pers. Sat. I 6 sq. examenve improbum in illa castiges trutina 12 Pers. Sat. V 24 sq. pulsa, dignoscere cautus quid solidum crepet

---

XXX. *A = Augustanus (Trevericus) 998 saec. XI, cf. Naekium in Val. Catonis edit. p. 356 sqq. B = Bembinus (Vaticanus 3252) saec. VIIII f. 11. ε = Basiliensis F III 3 saec. XV. H = Helmstadiensis 332 saec. XV f. 61*^{r}*. l = Vossianus 96 saec. XV.* P^1 *= Paris. 8093 saec. X f. 72*^{r}*.* P^2 *= Petavianus.* P^3 *= Paris. 17177 saec. XI f. 103*^{v}*. Y = Thuaneus (Paris. 8069) saec. XI f. 120.* V^2 *= Vossianus 81 saec. XIIII. φ = Vindobonens. 2521 saec. XII f. 142*^{r}*. X = Paris. 7927 saec. X f. 7*^{v}*. cf. Ribbeckii App. Verg. p. 24 sqq. et Baehrensii Poet. lat. min. II 8 sqq.* DE VIRO BONO. pyTAGORICE aTIOaCIC *V* (Pythagorica acroasis *Scal.*, Πυθαγορικὴ ἀκρόασις *volgo*, Pythagorice apophasis *Peiper*), De institutione uiri boni *G*, Incipiunt de institutione (*ras. 3 litt.*) uiri boni *W*, Publii Virgilii Maronis (P. V. M. *YX*), Versiculi De Est Et Non Finiunt (Versiculi *add. B*) Eiusdem (Publii *add. B*) De Institutione Viri boni (inchoant *add. AYX*) *ABYX*, De Est Et Non P. V. Maronis Finit Eiusdem De Viro Bono Incip̄ P^1, P. Vergilii Maronis de institutione uiri boni uersus incipiunt P^2, Incipiunt uers̄. Virgilii de institutione uiri boni P^3, đ VĪ BON° 7 SA. LI. IN. V^2, Versus de institutione uiri boni *φ*, Opus inclitissimi Maronis de uiro sapienti *l*, P. Virgilii Maronis Vir bonus *ε*, *nullum lemma in H et Harl. 2534, 3963, quorum alter conspirat cum* V^2l*, alter cum H* 1 bonus *B* (u *ex* o) sap^{i}ens *B* (i *m. ant.*), prudens *Hε* quam *H* (qualem m^2) repporit *A* ullum *ε* 2 et unctis *A*, e multis *Ald. volgo* ***consultus *B* (con *eras.*, u *alt. ex* o) 3 fui P^1 unguem *V* (u *pr. ex* a m^2) 4 preceres *A* uariique *Par. 7936 saec. XIIII*, ianique *l* levis] lues *V*, leues *l* vanique ferat *Bembus volgo* quid leno procax opinio *H* epinio *V* uǒlgi *V* (v m^2), uulgi *cet.* *post v. 4 excidisse versum statuit Ribbeck; sed fortasse post* proceres *intercidit huius versus pars altera atque initium insequentis* 5 serus P^3 hn̄t *H* adq^s *V*, at P^1, que V^2 rotundas BP^1, rotundis P^2 6 labiis *B* (m^2 labis) P^1YX, fęcis *φ* deuia *WH* fidat BP^1P^2YX, sydat *l*, sudat *H* 7 illae *X* dies *l*, diem *cet.* quem BP^1P^2YX erat P^3 8 que *om. l* nox longo V^2l in capricornu ABP^1P^2X, in campicornu *Y* 9 cogitat (tig m^2) *V* tutrinae *V* ex*anime *A*, exanime *Y* pendet P^3, pensat *ε* 10 ne quid hinc aut hinc *φ* hiet ne quis *ε* proturberet ABP^1YX, proturbet et *Par. 7936 et Vindob. 3224*, p̱turbet et *Vl*, conturbet *H* aequus *W* 11 q^{v}oeat *V*, cheat P^1, coheat *l*, coceat *YX* ut nil V^2 deleret *B* am^{v}sis *V*, amuscis *H* (*corr.* m^2), amusgis V^2, amisis *l*, amissis *W* 12 quocunque *G* subes *l* ne mania *H*, ianua *G* subter *VGWl*, subtus *cet. volgo* subest quicquam nec inane *φ* 13 *om. B* (*in mg. m. rec.*) $AlP^1P^2P^3V^2YX$ iudicet *ε* admet̄ *B*, admotos *H* pollentibus *B* hictus *V*

non prius in dulcem declinans lumina somnum,
15 omnia quam longi reputaverit acta diei:
quae praetergressus, quid gestum in tempore, quid non?
cur isti facto decus afuit aut ratio illi?
quid mihi praeteritum? cur haec sententia sedit,
quam melius mutare fuit? miseratus egentem
20 cur aliquem fracta persensi mente dolorem?
quid volui, quod nolle bonum foret? utile honesto
cur malus antetuli? num dicto aut denique voltu
perstrictus quisquam? cur me natura magis quam
disciplina trahit? sic dicta et facta per omnia
25 ingrediens ortoque a vespere cuncta revolvens
offensus pravis dat palmam et praemia rectis.

XXXI. ΝΑΙ ΚΑΙ ΟΥ ΠΥΘΑΓΟΡΙΚΟΝ.

Est et Non cuncti monosyllaba nota frequentant. 364 (Edyll. XVII, A. L. 645 (*VGW*)
his demptis nil est, hominum quod sermo volutet.

14 sqq. Χρυσᾶ ἔπη 40 sqq. μηδ' ὕπνον μαλακοῖσιν ἐπ' ὄμμασι προσδέξασθαι, πρὶν τῶν ἡμερινῶν ἔργων τρὶς ἕκαστον ἐπελθεῖν· πῇ παρέβην; τί δ' ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη; *cf.* Hor. Sat. I 3, 133 sq. — Verg. Aen. IIII 184 nec dulci declinat lumina somno 24 sqq. Χρυσᾶ ἔπη 43 sq. ἀρξάμενος δ' ἀπὸ πρώτου ἐπέξιθι καὶ μετέπειτα δειλὰ μὲν ἐκπρήξας ἐπιπλήσσεο, χρηστὰ δὲ τέρπου

XXXI. 1 *cf. ea quae in codice Rottendorfiano Livii (Ms. Gron. fol. 1) scripta sunt in folio ultimo manu saec. XII:* dic, duo quae totas moveant monosyllaba lites? est, non. dic duo quae sanctam rumpunt (rumpant *L. Mueller*) pronomina pacem? meum tuum. dic, duo quae faciunt (faciant *Mueller*) pronomina nomina cunctis? ego tu (Ann. phil. LXXXXIII 867)

14 nec V^2 declinans *VGW*, declinatis *B* (i *alt. ex* u) AP^1P^3YX, detinēt *l*, declinat *cet. volgo* nūia *l* 15 reputarit *W* hacta *V*, apta P^2YX 16 quae V^2, quid *l*, quo *cet.*, qua *Schierius ad carm. aur. 41, sed iam a Vineto commemorata est haec scriptura* praetergressus quod . . . quod *G* tempora *A* 17 *om. W* quur V^2 sti *V*, ista V^2 asit *B*, afit P^1YX, affuit $HV^2\varepsilon$, adfuit *l* ra (*om.* tio) *A* 18 *om. G* michi *W* sedit *om. l* 19 quid *G*, qui ε mutasse *l* egenum V^2l 20 quur V^2 facta *l* ꝑsensi *VY* 21 qui ε uoluit *Y*, uolu *A* quid nolle *YX* (*in quibus* ṁolle) $BP^1P^3W\varepsilon$, quid uelle *φl* bonum et *l* feret *V* (e *pr. ex* o ?), furet BP^1YX, fuit P^2 honestū *φ* 22 cur mala sepe tuli *φ* quur V^2 malus] magis *l* non HlV^2XW dictu *H* (*corr.* m^2), dato *l* at *l* uoltu *V*, uultu *cet.* facto V^2 23 perstrictis *B* (*ubi* peṛ) $P^1P^2V^2YX$, peristrictis *A*, perscriptus *l* quicquam *A*, q̣tq̄' *H* fortuna V^2 magisqꝫ V^2 24 trait *VW* dic (*om.* ta) *A* aut facta ε omne P^3 sic dicta per omnia facta *l*, sic facta per omnia uersans *H*, et s̄ta per omnia uersus V^2 25 ingrediensque *B* (que *del. m. ant.*), egrediens *H* hortoque *B*, ortuque *Hl* ad *l* ad uesperum *W* cuncta] cᵛnc *V* ingrediens semper ortuque et uespere uoluens *φ* 26 offensis P^2 det $VABP^1P^2P^3Y\varphi XW$ palmam] penā *H* rectis] uictis *l* (iustis *teste Burmanno*) Explic̄ de institutione uiri boni *G*, Explic̄ aegloga super scripta P^3, Explicit egloga supra scripta *W*, Finit Carmen De Viro Bono P. V. M. P^1, P. V. M. eglŏg. fin̄ *A*

XXXI. *A = Augustanus (Trevericus 998). B = Bembinus (Vaticanus 3252) f. 11. D = Durlacensis 36 saec. VIIII—X f. 18ʳ, in quo est post Prisciani periegesin. ε = Basileensis F III, 3. H = Helmstadiensis 332 f. 61ʳ. l = Vossianus 96.* P^1 *= Paris. 8093 f. 72ʳ.* P^2 *= Petavianus.* P^3 *= Paris. 17177 f. 103ᵛ. R = Reginensis Heinsii (Voss. Q 33 saec. X f. 132ʳ). S = Paris. 13026 (olim. Sangerm. 1188) saec. VIIII f. 84ᵛ. Y = Thuaneus (Paris. 8069) f. 119ʳ.* V^2 *= Vossianus 81.* V^3 *= Vossianus Q 86 saec. VIIII f. 91ᵛ. X = Paris. 7927 f. 7ʳ. cf. Ribbeckii et Baehrensii libros s. c.* NAУ. KAУ OУ PITAGORICON *V*, Incipit de Pythagoricis diffinitionibus NAIKЄOУ *G*, Incipit de pitagoricis diffinitionibus NAУ (nai) KHωУ (e o i) *W*, Publii Virgilii Maronis Copa Finit. Versiculi Eiusdē Maronis (Maronis *om. AYX*) De Est Et Non Incipiunt (Incip̄ *B*, Incipit *A*) *ABYX*, P. Virgilii Maronis Copa Finit. De Est Et Non Eiusdē Vers̄. Incipiunt P^1, Virgilii Maronis Versus de Est et Non incipit P^2, Finit moretum virḡ. marōn. Incipiunt uers̄ eiusdē virg. de ЄST. 7 NON P^3, MARO VIRGILII DE E ET NON E. LI. IN. V^2, P. Virgilii Maronis: Est & non est ε, Virgilius de est et non *l*, VERSVS PRISCIANI ELOQVENTISSIMI DE EST ET NON *R et 'vetus liber secundae notae membranaceus' Toll*, Prisciani de EST ET NON *Voss. n. 15 (catal. p. 386, cf. Naeke l. c.)*, De duabus monosillabis est et non P. Virgilii incipit *Harl. 3963, qui consentit cum H, nullum lemma in* DSV^3H *Harl. 2534, qui conspirat fere cum* V^2 1 cunctis *W* monosyll̄a *S*, monosillaba *VGDWX*, monosillabe *A*, monosilba *H* frequenter *W*, frequentat *A* 2 *post* 4 *transposuit Ribbeck* 2 hys *H* dētis *V* nil *VGl*, nichil *W*, nihil *cet. volgo* nichil ~ ominum *Y*, hominum nihil est V^2 quod $Hl\varepsilon$, qꝫ V^2, quo *cet.* uolutat P^1, uolu P^2

omnia in his et ab his sunt omnia, sive negoti
sive oti quicquam est, seu turbida sive quieta.
5 alterutro, pariter nonnumquam, saepe seorsis
obsistunt studiis, ut mores ingeniumque,
ut faciles vel difficiles contentio nancta est.
si consentitur, mora nulla intervenit 'est est':
sin controversum, dissensio subiciet 'non'.
10 hinc fora dissultant clamoribus, hinc furiosi
iurgia sunt circi, cuneati hinc lata theatri
seditio, et tales agitat quoque curia lites.
coniugia et nati cum patribus ista quietis
verba serunt studiis salva pietate loquentes.
15 hinc etiam placidis schola consona disciplinis
dogmaticas agitat . . . . certamine lites.
hinc omnis certat dialectica turba sophorum.
est nunc lux: est ergo dies? non convenit istuc.
nam facibus multis aut fulgeribus quotiens lux
20 est nocturna homini, non est lux ista diei.
est et non igitur, quotiens lucem esse fatendum est,
set non esse diem. mille hinc certamina surgunt,
hinc pauci . . . .
. . . . . .; multi quoque talia conmeditantes

23 Pers. Sat. III 81 sqq. murmura cum secum et rabiosa silentia rodunt atque exporrecto trutinantur verba labello aegroti veteris meditantes somnia

---

3 hys *H* et *om.* *DR*, ut *l*, uel *Leidensis alter Burmanni* omnia *om.* ABP^1P^2 sue *S* negotii VP^3RSV^3W, naegotii *D* 4 otii $VDRV^3$, ocii P^3WH, totii *S* quitquam *H* (*om.* est) seu] siue *V* (*corr.* m^1?) *l et unus Leid.* turbae HlV^2 *volgo* quietis *codd. volgo*, quieta *Ribbeck*, *quamquam fortasse defendi potest* quietis 5 non *om.* *X* nonnumquam $ADP^3RV^2Wl\varepsilon$, non umquam (unquam P^2YH) *cet.* seorsum $DRHlV^2$, seorsus ε *post* 5 *add.* alter in alterius decertat (de certa *l*, decēpta V^2), uoce notandis (nōdis *H*, nota V^2) HlV^2 6 absistunt *W*, absistant *l* studiis studiores *DR Leid. alter Burmanni* (*duo Vossiani teste Bondamio*) et mores *l* 7 uel *l volgo*, et *cet.*, ut *Bondamius* faciles *B* (e *m. ant. corr. in* i) $AGP^1YXWHV^2\varepsilon$, facilis *cet.* difficiles *B* (e *m. ant. corr. in* i) $AYXHV^2\varepsilon$, difficules P^1, dificilis *S*, dificiles *G*, difficilis *cet.* comptentio *l* (*corr.* m^2) nata VDP^1RSV^3, nancta GP^3, nacta *H*, nacta *cet.* 8 sic *D* (c *expunxit* m^2) *V* contitur P^2 nulla mora *l*, nulla *om.* V^2 interueniens est *DR* *alterum* est *om.* $DRSV^3$ est ē P^1 9 si $GHlV^2$, in $VDRSV^3$ controuersum *B* (ł sia *m. rec.*), contra uersum P^1P^2YX, controuersiȝ V^2l, contrauersim ε dissessio *V*, dissenso *G*, dessentio *B* (diss. *m. ant.*), dissentio P^1, desenso *S*, discussio *l*, contentio *W* subiiciet *Bl*, subbiciet *G*, subicio V^2 *vv.* 13, 14, 10—12 *Buecheler* 10 h**inc *X* (ic *eras.*) foras *D*, foro SV^3 distultant *YX*, dissultant P^1 (s *alt. eras.*), disultāt *H* hic V^2V^3 11 laeta *codd.* (laetat *X*), tanta *Ribbeck*, lata *ego* teathri *B*, teatri AGV^3, teatro *D*, theatro *R* 12 seddicio *H* agitet *H* *detes P^3 (*corr.* lites) 13—16 *om.* *H* 13 *om.* *l* sta *V* 14 uerbera *l* studii V^3, studia *l* piaetate *D* loquentis *DRW* 15 placitis P^2l *volgo* schola $VH\varepsilon$, cola *S*, stola *A*, scola *cet.* 16 docmaticas *D*, docnaticas *R*, dagmaticas *S* agittat V^3 placito $ABP^1P^2P^3YX$, placido *D* (d *ex* t), laeto *Gothanus A 869, saec. XV*, placid *R*, placido *cet. volgo*, lento *Ribbeck*; *lacunam significavi* 17 omnes *G*, oms̄ *H*, omni V^2 certant *H* dialetica *GY*, dyalectica *H*, dyaletica *l* turbas *G*, tuba V^2 18 estne dies est ergo dies *codd.*, est lux: estne dies ergo ε *Vind. 3230 Ald. volgo*, lux est: estne dies ergo *Ribbeck*, si lux est, est ergo dies *Riese*, est en (nunc *Mommsen*) lux, est ergo dies *ego* non *om.* GP^1P^2YXW (*in W lacuna 3 litt.*), nū *B* (*s. v. m. rec.*), nam ε stic *V*, istic *B*, istic $AGDP^1RSYXW$, ista P^3V^3, istud *l*, illud *H* 19 at *l* *aut *W* (haut?) fulgeribus *VG*, fulgoribus *cet.*, fulguribus *volgo* quoties SV^3 20 nocturno *D* hominū *W* sta *V*, ita *G* 21 et *om.* *l* igni *H*, gī *l* quoties P^3SV^3, *om.* *l* es̄t *S*, est *om.* $ABP^1P^2P^3YXW$ 22 set *V*, seo V^3, sed *cet.* mile *H* hanc P^3 certamin *S* 23 hic VGP^3SV^3W, hinc *ceteri* pauci et *Hl*, pauci *cet.*, rauci *Ribbeck*, fatui *Buecheler*; *lacunam indicavi* multi multi quoque *S*, multi qui *Ribbeck* cōmeditantes *V* (i m^2), cōme·· *S*, comine V^3, commemorantur *DR*, comeditantes V^2, commeditantes *cet.*

murmure concluso rabiosa silentia rodunt.
25 qualis vita hominum, duo quam monosyllaba versant!

XXXII. DE AETATIBVS ANIMANTIVM. HESIODION.

Ter binos deciesque novem super exit in annos — 365 (Edyll. XVIII, A. L. 647) (*VGW*)
iusta senescentum quos implet vita virorum.
hos novies superat vivendo garrula cornix,
et quater egreditur cornicis saecula cervus.
5 alipedem cervum ter vincit corvus, et illum
multiplicat novies Phoenix, reparabilis ales.
quem nos perpetuo decies praevertimus aevo,
Nymphae Hamadryades, quarum longissima vita est.
haec cohibet finis vivacia fata animantum.
10 cetera secreti novit deus arbiter aevi:
tempora quae Stilbon volvat, quae saecula Phaenon,
quos Pyrois habeat, quos Iuppiter igne benigno

XXXII. Hesiod. fragm. 163 F.:
Ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρυζα κορώνη
ἀνδρῶν γηρώντων· ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος·
τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται. αὐτὰρ ὁ φοίνιξ
ἐννέα τοὺς κόρακας· δέκα δ' ἡμεῖς τοὺς φοίνικας,
νύμφαι ἐϋπλόκαμοι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.
cf. Plin. N. H. VII 153

24 conclusa *H* (a *in* o *mut. m*²), concluse *BP*¹*P*³*S*, conclusae *V*³ rodent *G* 25 quam] q̄ *V*², cū *l*, dum *V*² monosillaba *V* (*b ex* u *m*²), monosẏ illa *G*, monosyHa *S*, monosrocaba *X*, monosilliba (a) *W* (a *m*²) uersant *om. S*, uersant·› *G*, seruant *l* Explicit egloga scrip̄ *G*, Explicit egloga supra scripta *W*, De Est Et Non. P. V. Maronis Finit *P*¹

XXXII. *S* = *Valencenensis 393 saec. VIIII f. 137ʳ. s* = *Valencenensis 145 saec. XII* (*ex quo ed. Mangeartus in catalogo bybl. p. 130*). *L* = *Laur. 33, 31 saec. XIIII f. 36ᵇ.* ϱ = *Rehdigeranus S. 1 6, 17, saec. XV f. 126ᵛ.* σ = *Arundelianus mus. Brit. 133, saec. XV f. 100ᵛ.* τ = *Helmstadiensis 332 saec. XV f. 108ʳ.* De aetatibus. Hesiodion *V*, Incipit de ętatibus animantium. hesidion *G*, Incipit de etatibus animantium. (hesiodion) ЬHCУωΔУωN *W*, Incipit de aetatibus animantium hesiod (*margine cum fine tituli avulso*) *S*, Hesiodus de aetatibus animantum *s*, De etatibus animantum Hesidion τ, De Etatibus Aiantium *L*, De etatibus animalium ex Hesiodo (Hesiodion *volgo*) ϱσ *volgo.* 1 *in G s. v. m. rec.*: centū et bis denos protenditur sępe per annos 2 iuxta *WL*τ, iusta (*s. v. m. rec.* longa) *G* senex centum *W* (x *in* s *mut.*) quos implet (*s. v. m. rec.* perdurans) *G* inplet *L* 3 ui**do (uen) *V* (dē *eras.*, uen *m*²) garrula *S* (r *alt. ex* l) 4 saecula (*s. v. m. rec.* tēpora) *G* 5 uinxit *V* 6 multiplicat (*s. v. m. rec.* exsuperat) *G* phenix *WsL*σ, phenis τ reaparabilis *G* alāes *G* 7 quem nos (*s. v. m. rec.* quam uos) *G*, quam nos *Accursius*, quam vos *edd. vett.*, quem vos *volgo* praeuertimus *G* (*supra* mus *m. rec.* tis), peruertimus τ, peruertit̂ ϱ, praevertitis *volgo* 8 nīphe *V*, nimphae *SsL* amadriades *VSL*στ, amadryades *s*ϱ nimphęa amadryades *W* (a *post* ę *eras.*; a *alt. m*²) 9 coibet *VL*, cohibent ϱσ hi cohibent *edd. volgo* finis *Vs*τ, fines *G* (*corr. m. rec.*) *SL*ϱσ *volgo* animatū ϱ 10 caętera *V*, cętera *S* secreta *GSW*τ *vv.* 11—17 *in V solo leguntur* 11 qˢ stilo inuoluat *V corr. Accursius* pʰaęton *V* (h *m*¹ *ut videtur*; t *ex* n *m*²), Phaenon *Scal.* 12 pirois *V* quod *V*, quos *Accursius*, quot *Burmannus*

circuitus, quali properet Venus alma recursu,
qui Phoeben, quanti maneant Titana labores,
15 donec consumpto, magnus qui dicitur, anno
rursus in anticum veniant vaga sidera cursum,
qualia disposita steterant ab origine mundi.

XXXIII. MONOSTICHA DE AERVMNIS HERCVLIS.

366 (Edyll. XVIIII, A. L. 641) (*VGBRWω*)

Prima Cleonaei tolerata aerumna leonis.
proxima Lernaeam ferro et face contudit hydram.
mox Erymantheum vis tertia perculit aprum.
aeripedis quarto tulit aurea cornua cervi.
5 Stymphalidas pepulit volucres discrimine quinto.
Thraeiciam sexto spoliavit Amazona balteo.

XXXIII. Anth. Pal. XVI 92 ἄδηλον. Ἡρακλέους ἆθλοι.
Πρῶτα μὲν ἐν Νεμέῃ βριαρὸν κατέπεφνε λέοντα.
δεύτερον ἐν Λέρνῃ πολυαύχενον ὤλεσεν ὕδραν.
τὸ τρίτον αὖτ' ἐπὶ τοῖς Ἐρυμάνθιον ἔκτανε κάπρον.
χρυσόκερων ἔλαφον μετὰ ταῦτ' ἤγρευσε τέταρτον.
πέμπτον δ' ὄρνιθας Στυμφαλίδας ἐξεδίωξεν.
ἕκτον Ἀμαζονίδος κόμισε ζωστῆρα φαεινόν.
ἕβδομον Αὐγείου πολλὴν κόπρον ἐξεκάθηρεν.
ὄγδοον ἐκ Κρήτηθε πυρίπνοον ἤλασε ταῦρον.
εἴνατον ἐκ Θρῄκης Διομήδεος ἤγαγεν ἵππους.
Γηρυόνου δέκατον βόας ἤγαγεν ἐξ Ἐρυθείης.
Κέρβερον ἑνδέκατον κύν' ἀνήγαγεν ἐξ Ἀΐδαο.
δωδέκατον ἐκόμισσεν ἐς Ἑλλάδα χρύσεα μῆλα.
cf. XVI 93 4 Verg. Aen. VI 802 aeripedem cervam

13 aͥrma *V* (l m^2) 15 consu͂to *V*, consumpto *Accursius* 17 dispositi *V*, dispositu *vel* disposita *Buecheler* steterunt *Baehrens* Finit egloga sup̄ scr. *G post v. 10*

XXXIII. *S = Paris. 13026 (olim Sangerm. 1188) saec. VIIII—X f. 84^r. V^2 = Vossianus Q 86 saec. VIIII. a et a^2 = Einsidlenses 326 (cf. Mommsen, mus. Rhen. VIIII 296 sqq.) saec. X f. 89^r et 302 saec. XI p. 2. b = Bernensis 250 saec. X f. 11^v. c = Mellicensis f. 222^r. d = Monacensis 14836 (Emmeran. R. 6) saec. XI f. 124^v.* Monostica (Monastica *Ga*) de aerumnis herculis (erumnis erculis *V*) *VGaa²*, De erūnis herculis *B*, Herculis incipiunt monosticha de erūpnis *W*, Mentio duodecim uersuum pręcipuarum uirtutū Herculis. siue ΕΡΥΘΑΛΦΥΟΝ (um sup. scr.) ipsius *R*, Incipiūt monostica de XII erūnis Herculis *T et* (*om.* XII) *p³*, Incipiunt monestica de erumnis Herculis XII *M*, De laboribus Herculis *v*, Labores Herculis *mu*, Auṣonii monostichum de XII. erumnis Herculis *E*, De XII. uirtutibus Herculis *c*, Duodecim Herculis erumnę quas uictor sustinuit Euristeo (u *ex* n) iubente Iunonis p̄ce *d*, *nullum lemma SV²b* 1 cleonei *V* (e *pr. ex* ę), cleomei *R*, deonei *SV²*, dionei *c*, clionei *d* tollerata *S*, tolenata *V²* erumpna *W* laboris *Tχp³* 2 leraneam *V*, lerneae *R* (r *ex* n), lerneae *SV²* cōtu͛dit *V*, contulit *M* irā *V*, ydram *BRWMp³ad*, idra *V²*, hydra *S*, hydrum *b* 3 erimanteū *VWRM*, herimanteum *B*, erymanteum *a*, erymantheum *Gb*, erimantheum *cet.* uis *c* (s m^2) 4 aeripidis *Ra²*, aeripedẹs *S*, aerepedis *c*, aeraspedis *V²* cer-uum *R* 5 stimphalidas *VRSV²TMp³c* certamine *T* 6 thereiciā *V*, threitio *T*, treiciam *V²Mp³*, treitiam *R*, threciam *S*, thͬeicia *c* spoliauit *d* (o *ex* a), expoliauit *SV²* balte *S*, balteum *R*, balteo *V²* (a *ex* e), baltheo *TMaa²cd*

septima in Augei stabulis inpensa laboris.
octava expulso numeratur adoria tauro.
in Diomedeis victoria nona quadrigis.
10 Geryone extincto decimam dat Hiberia palmam.
undecimo mala Hesperidum destricta triumpho.
Cerberus extremi suprema est meta laboris.

XXXIIII. DE RATIONE LIBRAE.

Miraris quicumque manere ingentia mundi — 368 (Eglog. I)
corpora, sublimi caeli circumdata gyro, — (V)
et tantae nullam moli intercedere labem,
accipe quod mirere magis. tenuissima tantis
5 principia et nostros non admittentia visus
parvarum serie constant conexa atomorum,
set solidum in parvis nullique secabile segmen.
unde vigor viresque manent aeternaque rerum
mobilitas nulloque umquam superabilis aevo.
10 divinis humana licet conponere. sic est
as solidus, quoniam bis sex de partibus aequis
constat et in minimis paribus tamen una manet vis.
nam si quid numero minuatur, summa vacillat
convulsaeque ruunt labefacto corpore partes,
15 ut, medium si quis vellat de fornice saxum,
incumbunt cui cuncta, simul devexa sequentur
cetera communemque trahent a vertice lapsum.
non aliter libra est. si defuit uncia, totus
non erit as nomenque deunx iam cassus habebit.
20 nec dextans retinet nomen sextante remoto
et dodrans quadrante carens auctore carebit
divulsusque triens prohibet persistere bessem.

---

12 Paullin. Pell. carm. euch. 328 tolerati meta laboris
XXXIIII. 10 Verg. Georg. IIII 176 si parva licet componere magnis

---

7 septimam (in *superscr.*) *R* in *om. cd* augeis *VGBSV*² *Waa*² *volgo*, mageis *p*³, aurei *c*, glauceis *d*, augaei *b*, augei *Rω* tabulis *p*³*a* impensa *GBWTp*³*χab* labores *c*, labore *d* 8 octa[ba] *V* (ba *m*²) numerantur *R* adauria *R*, adorea *χEb volgo* 9 diomedeis *V* (i *alt. ex* i *longa*), diomediis *SV*², diomedei *R* non[a] *V* (a *m*²) 10 gerione *VGTMa*², gerryone *W*, cerione *RV*² deci**mam *c* hyberia *WTp*³*a*², yberia *S*, ybereria *R* (re *eras.*) 11 esperidū *V*, hisperidum *S*, spidū *V*² destricta *VV*²*b*, destrācta *S*, distracta *a*, distincta *cd*, districta *cet.* trihūfo *V*, triumphis *R* 12 extremi *V*² (i *ex* a), extrem *S*, et saeuus *a* subp̄ma *V*, sup[b]p̄ma *c*, supprema *BWSd*, suppremi *a* Finiunt monostica supra scripta *W*

XXXIIII. 2 giro *V* 7 set *V* (d *m*²) 8 uires uirg°que *V* (ires uirg° *in ras.*) *corr. Canter* 13 uacillet *V corr. Lugd.* 16 imcūbūt *V* 19 eriṭas *V* (t *del. m*²) dunx *V corr. Lugd.* 20 destās *V* 21 sat[v]s *V*, carens *Gronov*, *scriptura incerta*; *temptabam* resecto 22 proibet *V*

iam quincunx tibi nullus erit, si †prama revellas.
et semis, cui semis erit pereuntibus assis
25 partibus? et cuius librae pars septima septunx?
libra igitur, totum si nulla in parte vacillet:
ponderis et numeri morumque operumque et aquarum
libra: nec est modulus, quem non hoc nomine signes.
telluris, medio quae pendet in aëre, libra est
30 et solis lunaeque vias sua libra cohercet.
libra dii somnique pares determinat horas,
libra Caledonios sine litore continet aestus:
tu quoque certa mane morum mihi libra meorum.

XXXV. DE RATIONE PVERPERII MATVRI.

369 (Eglog. II) (*V*)

Omnia, quae vario rerum metimur in actu,
astrorum dominatus agit: terrenaque tantum
membra homini, e superis fortuna et spiritus auris,
septeno moderanda choro: set praesidet ollis
5 sortitus regimen nitidae Sol aureus aethrae.
nec sola in nobis moderatur tempora vitae,
dum breve sollicititi spatium producimus aevi:
creditur occultosque satus et tempora vitae
materno ducenda utero formare videndo
10 et nondum exortae leges conponere vitae.
namque ubi conceptus genitali insederit alvo,
haut dubium solem cuicumque insistere signo.
qui cum vicini stationem ceperit astri,
contiguos nullum transfundit lumen in ortus.
15 ast ubi conversis post menstrua tempora habenis
scandit purpureo iam tertia sidera curru,
obliqua exilem demittit linea lucem,

---

29 Ovid. Met. I 12 sq. nec circumfuso pendebat in aëre tellus ponderibus librata suis 31 Verg. Georg. I 208 libra die somnique pares ubi fecerit horas 32 Tac. Agr. 10 septentrionalia eius nullis contra terris vasto atque aperto mari pulsantur

XXXV. 1 Cens. de die nat. 8, 2 ante omnia igitur dicunt actum vitamque nostram stellis tam vagis quam statis esse subiectam earumque vario multiplicique cursu genus humanum gubernari 12 sq. Cens. 8, 4 igitur quo tempore partus concipitur sol in aliquo signo sit necesse est . . . 6 sol ergo cum in proximum signum transcendit, locum illum conceptionis aut inbecillo videt conspectu aut etiam nec conspicit 17 Cens. 8, 6 at cum in tertio est signo . . ., tunc primum illum locum unde profectus est videre dicitur, sed valde obliquo et invalido lumine

---

23 quinq[v]s *V*, quincunx *Lugd.* si prama *V*, si prima *Lugd. volgo*, septena *Gronov* 24 cui] qui *F. Hultsch* rebellas *V* 29 lybra *V* (y *ex* a) 30 coercet *V* 31 die *volgo*

XXXV. 2 terraenaque *V* (a *pr. del. m*[2]) 4 septeno *V* (o *ex* a *m*[2]) 6 sol *V corr. Toll* 7 aequi *V* 8 occultosquae satos *V corr. Scal.* 10 exorate *V corr. Scal.* 11 albo *V*, arvo *Graevius* (*Verg. Georg. III 136*) *volgo* 12 [h]aut *V* (h *m*[2]) 14 contiguos *V* (g *ex* n *m*[2]) 15 conuersis *V* (i *ex* u) 16 purpureo *V* (o *ex* u *m*[2]) 17 obliquae *V*, obliqua *Lugd.* dimittit *V*, demittit *Floridus*

adspirans tenues per inertia pondera motus.
quarta in sede viget primi indulgentia Solis
20 suadet et infusus teneros coalescere fetus.
fulgor tetragono aspectu vitale coruscat
clarum et lene micans, quintique ⟨e⟩ cardine signi
incutit attonitam vegetato infante parentem.
nam sexto vis nulla loco, quia nulla tuendi
25 aequati lateris signatur regula Phoebo.
ast ubi signiferae media in regione cohortis
septimus accepit limes rutilantia flammis
recto castra situ, turgentis foedera partus
iam plena sub luce videt, nec fulgura parci
30 luminis intendens toto fovet igne coronae.
hinc illud, quod legitimos Lucina labores
praevenit et gravidos sentit subripere nixus
ante expectatum festina puerpera votum.
quod nisi, septeno cum lumina fudit ab astro,
35 impulerit tardi claustra obluctantia partus,
posterior nequeat, possit prior: an quia sexto
aemulus octavi conspectus inutilis astri
nescit conpariles laterum formare figuras?
set nono incumbens signo cunctantia matrum
40 vota levat, trigono vires sociante sequenti.
at si difficilis trahit Ilithyia retrorsum,
tetragono absolvet dubiarum vincla morarum.

---

24 Cens. 8, 10 ceterum a loco sexto conspectus omni caret efficientia: eius enim linea nullius polygoni efficit latus 27 Cens. 8, 10 at a septimo zodio . . . *plenissimus* potentissimusque conspectus quosdam iam maturos infantes educit, qui septemmestres appellantur, quia septimo mense nascuntur 34 sqq. Cens. 8, 11 at si intra hoc spatium maturescere uterus non potuerit, octavo mense non editur (ab octavo enim signo ut a sexto inefficax visus) sed vel nono mense vel decimo 41 sq. Cens. 8, 12 sol enim a nono zodio particulam conceptionis rursum conspicit κατὰ τρίγωνον et a decimo κατὰ τετράγωνον, qui conspectus, ut supra iam dictum est, perquam sunt efficaces

---

19 *fortasse* prima 20 infusos *V*, infusus *Scal.* 21 tetrigono *V corr. Scal.* aspectus *V corr. Vin.* 22 quintiq^s *V*, quinti qui *Scal. volgo*, quintique e *ego*, quintique in *Vin.*, quintique a *Heinsius* 25 phebo *V* 26 signifer . . . cohortes *V corr. Scal.* 28 federa *V* 29 plcna (e m^2) sub luce (sub luc *in ras.* m^2) *V* 31 illut *V* 32 subrepere *Lugd. volgo* 34 quū *V* 35 tardi *V* (d *ex* t) 36 neq^s at *V* (q m^2 *in ras.*) 37 aemulus ^oc taui *V* (lus ^oc ta m^2 *in ras.*) 40 uiris *V* 41 ad *V* hilithisiderar^v rsū *V*, Ilithyia retrorsum *Heinsius* partum (partus *Floridus*) trahit Ilithyia *Toll volgo*

EPISTVLAE.

I. AVSONIVS AD PATREM DE SVSCEPTO FILIO.

Credideram nil posse meis affectibus addi, 390
quo, venerande pater, diligerere magis. (*V*)
accessit (grates superis medioque nepoti,
bina dedit nostris qui iuga nominibus)
5 accessit titulus, tua quo reverentia crescat, (9)
quo doceam natum, quid sit amare patrem. (10)
ipse nepos te fecit avum, mihi filius idem
et tibi ego: hoc nato nos sumus ambo patres.
nec iam sola mihi pietas mea suadet amorem:
10 nomine te gemini iam genitoris amo.
quippe tibi aequatus videor, quia parvulus isto
nomine honoratum me quoque nobilitat:
dein aetas quia nostra eadem. nam subparis aevi
sum tibi ego et possum fratris habere vicem.
15 nec tantum nostris spatium interponitur annis,
quanta solent alios tempora dividere.
vidi ego natales fratrum distare tot annis,
quot nostros: aevum nomina non onerant.
pulchra iuventa tibi senium sic iungit, ut aevum
20 quod prius est maneat, quod modo ut incipiat.
et placuisse reor geminis aetatibus, ut se
non festinato tempore utraque daret,
leniter haec flueret, haec non properata veniret,
maturam frugem flore manente ferens.
25 annos me nescire tuos, pater optime, testor
totque putare tuos, quot reor esse meos.
nesciat hos natus: numeret properantior heres,
testamenta magis quam pia vota fovens
exemploque docens pravo iuvenescere natos,
30 ut nolint patres se quoque habere senes.
verum ego primaevo genitus genitore fatebor
subparis haec aevi tempora grata mihi.
debeo quod natus, suadet pia cura nepotis
addendum patri, quo veneremur avum.

I. suscep *V* 2 quod *V*, quo *Lugd.* diligerere *V* (re *alt.* m^2 *in ras.*) 3 gratis super his *V corr. Gronov* 4 bina *V* (b m^2 *in ras.*) 5 *et* 6 *qui leguntur post* 8 *huc transtulit Brandes* 6 quod *V*, quid *Pulmannus* 10 gemino *Gronov* 11 quia *V*, quod *Scal. volgo* iste *V* (i *post add.*), isto *Vin.* 12 honorato *Toll* 13 bonaętas *V*, atque aetas *Lugd. volgo*, paene aetas *Gronov*, dein aetas *ego* subpatris *V corr. Lugd.* 14 abare *V corr. Lugd.* 16 tempora *V* (a *in ras.*; e *ante ras.*, *ut vid.*) 18 quod *V*, quot *Lugd.* honerant *V* (h *del.* m^2) 19 pulcra *V* 21 gemminis *V* (m *pr. del.* m^2) 22 utråque *V* 25 me *V* (e m^2 *in ras.*) obtime *V* 26 meos . . . tuos *Lugd. volgo* quod *V*, quot *Lugd.* 27 hoc *V*, hos *Gronov* properåtior (a *ex* ā *corr.*) ^hęres *V* 30 nollint *V* (l *pr. del.* m^2) 32 subpatris *V corr. Lugd.*

35 tu quoque, mi genitor, geminata vocabula gaude,
nati primaevi nomine factus avus.
exiguum quod avus: faveant pia numina divum
deque nepote suo fiat avus proavus.
largius et poterunt producere fata senectam:
40 set rata vota reor, quae moderata, magis.

II. PATER AD FILIVM. CVM TEMPORIBVS TYRANNICIS IPSE TREVERIS REMANSISSET ET FILIVS A PATRE PROFECTVS ESSET. HOC INCOHATVM NEQVE INPLETVM SIC DE LITVRARIIS SCRIPTVM.

Debeo et hanc nostris, fili dulcissime, curis — 391
historiam: quamquam titulo non digna sereno — (*V*)
anxia maestarum fuerit querimonia rerum.
iam super egelidae stagnantia terga Mosellae
5 protulerat te, nate, ratis maestique parentis
oscula et amplexus discreverat invidus amnis.
solus ego et quamvis coetu celebratus amico
solus eram, profugaeque dabam pia vota carinae
solus, adhuc te, nate, videns, celerisque remulci
10 culpabam properos adverso flumine cursus.
quis fuit ille dies? non annus longior ille est,
Attica quem docti collegit cura Metonis.
desertus vacuis solisque exerceor oris.
nunc ego pubentes salicum deverbero frondes,
15 gramineos nunc frango toros viridesque per ulvas
lubrica substratis vestigia libro lapillis.
sic lux prima abiit, sic altera meta diei,
sic geminas alterna rotat vertigo tenebras,
sic alias, totusque mihi sic annus abibit,
20 restituant donec tua me tibi fata parentem.
hac ego condicione licet vel morte paciscar,
dum decores suprema patris tu, nate, superstes.

III. AVSONIVS HESPERIO S. D.

Qualis Picenae populator turdus olivae — 392
clunes opimat cereas — (*V*)
vel qui lucentes rapuit de vitibus uvas,
pendetque nexus retibus,

II. 15 Verg. Ecl. VIII 87 viridi in ulva Mart. II 59, 3 frange toros (*cf.* IIII 8, 6)
III. 1 Mart. VIIII 55, 1 si mihi Picena turdus palleret oliva (*cf.* XIII 5, 1)

---

35 genite *V corr. Lugd.* 37 abuus *V* nomīa *V* (*sed* o *ex corr.*), numina *Lugd.* 38 fiat *V* (i m^2 *in ras.*)
II. Incipit pater . . . qu^{v}m . . . tirannicis . . . ad patrem (a patre *Scal.*) . . . in | incoatū (incoat m^2 *in ras.*) . . . litterariis (liturariis *Scal.*) scriptum *V* 3 ancsiā (x *ex* c m^2) mest*arum *V* (st m^2) 5 rates *V* 9 ad^{h}uc *V* (h *fortasse* m^2) 12 medonis *V corr. Pithoeus* 13 aris *V*, oris *Pithoeus* 15 uiridisque *V* 20 mea te mihi vota parenti *Gronov* 21 hęc *V*, hac *Toll* 22 decore *V* (e *alt.* m^2 *in ras.* 2 *litt.*, *ut videtur*, es)

5 quae vespertinis fluitant nebulosa sub horis
  vel mane tenta roscido:
tales hibernis ad te de saepibus, ipsos
  capi volentes, misimus
bis denos. tot enim crepero sub lucis eoae
10 praeceps volatus intulit.
tum, quas vicinae suggessit praeda lacunae,
  anates maritas iunximus,
remipedes, lato populantes caerula rostro
  et crure rubras Punico,
15 iricolor vario pinxit quas pluma colore
  collum columbis aemulas.
defrudata meae non sunt haec fercula mensae:
  vescente te fruimur magis.
    vale bene, ut valeam.

IIII. AVSONIVS THEONI.

Ausonius, cuius ferulam nunc sceptra verentur, 393
paganum Medulis iubeo salvere Theonem. (*V*ω)
quid geris, extremis positus telluris in oris,
cultor harenarum vates? cui litus arandum
5 Oceani finem iuxta solemque cadentem,
vilis harundineis cohibet quem pergula tectis
et tingit piceo lacrimosa colonica fumo.
quid rerum Musaeque gerunt et cantor Apollo?
Musae non Helicone satae nec fonte caballi,
10 set quae facundo de pectore Clementini
inspirant vacuos aliena mente poetas.
iure quidem: nam quis malit sua carmina dici,
qui te securo possit proscindere risu?
haec quoque ne nostrum possint urgere pudorem,
15 tu recita: et vere poterunt tua dicta videri.
quam tamen exerces Medulorum in litore vitam?
mercatusne agitas, leviore nomismate captans,

---

13 sq. Ovid. Am. II 6, 22 rubro Punica rostra croco
IIII. 2 Hor. Epist. I 10, 1 salvere iubemus 3 et 8 Hor. Epist. I 3, 1 sqq. 6 sqq. 4 Verg. Aen. IIII 212 cui litus arandum 5 Verg. Aen. IIII 480 oceani finem iuxta solemque cadentem 7 Hor. Sat. I 5, 80 lacrimoso non sine fumo 8 Hor. Epist. II 3, 407 et cantor Apollo

---

III. 11 lacunęę *V* 12 anetes *V corr. Lugd.* maritas (a *alt. in ras. m*2) iuncximus *V* 15 pi[n]xit *V* (n *m*2) puma *V*, pluma *G. Canter* 17 debrudata *V corr. Vin.* hoc *Lugd. volgo* 19 valē *V*
IIII. Ausonius Theoni *V*λ, *add.* sal. pl. dicit *T*, salutem *E*; Theoni suo s. *v*, Theoni s. p. d. *mu* 2 e medulis ω theonem *V* (th *ex* & *m*2) 4 [h]arenarum *V* (h *m*2) littus *T*λ 5 occeani *T* (c *pr. del.*) 6 [h]arundineis *V* (h *m*2), arundineis λ co[h]ibet *V* (h *m*2) percula *V* 7 tinguit *VT*λ lachrymosa λ colonia *T* 9 elicone *V* 10 sed ω fecundo *Ven.*[4] *volgo* dementini λ 12 quid (*del.*) quis *T* 14 urg[v]ere *V* 16 medullorum *V* (l *pr. del. m*2) λ littore *T*λ 17 mercatusme *V* lebiora *V* nŏmismata *V* (v *m*2), nomismate *l*, numismate *cet.* captans *V* (p *ex* b)

insanis quod mox pretiis gravis auctio vendat?
albentis sevi globulos et pinguia cerae
20 pondera Naryciamque picem scissamque papyrum
fumantesque olidum, paganica lumina, taedas?
an maiora gerens tota regione vagantes
persequeris fures, qui te postrema timentes
in partem praedamque vocent? tu mitis et osor
25 sanguinis humani condonas crimina nummis
erroremque vocas pretiumque inponis abactis
bubus et in partem scelerum de iudice transis?
an cum fratre vagos dumeta per avia cervos
circumdas maculis et multa indagine pinnae?
30 aut spumantis apri cursum clamoribus urges
subsidisque fero? moneo tamen, usque recuses
stringere fulmineo venabula comminus hosti.
exemplum de fratre time, qui veste reducta
ostentat foedas prope turpia membra lacunas
35 perfossasque nates vicino podice nudat.
inde ostentator volitat, mirentur ut ipsum
Gedippa Vrsinusque suus prolesque Iovini
Taurinusque, ipsum priscis heroibus aequans,
qualis in Olenio victor Calydonius apro
40 aut Erymantheo pubes fuit Attica monstro.
set tu parce feris venatibus et fuge nota
crimina silvarum, ne sis Cinyreïa proles
accedasque iterum Veneri plorandus Adonis.
sic certe crinem flavus niveusque lacertos
45 caesariem rutilam per candida colla refundis:
pectore sic tenero, plana sic iunceus alvo,
per teretes feminum gyros surasque nitentes
descendis, talos a vertice pulcher ad imos.
qualis floricoma quondam populator in Henna

20 Verg. Georg. II 438 Naryciaeque picis 29 Verg. Aen. XII 750 cervom . . . formidine pinnae 30 Verg. Aen. I 324 aut spumantis apri cursum clamore prementem 32 Ovid. Art. am. II 374 (Fast. II 232) fulmineo . . . ore; *cf.* XXVII 9, 3 45 Verg. Georg. IIII 337 caesariem effusae nitidam per candida colla (*cf.* Stat. Theb. V 220) 46 Ter. Eun. II 3, 25 (316) reddunt curatura iunceam; *cf.* Prudent. Peristeph. III 132 48 Hor. Epist. II 2, 4 talos a vertice pulcher ad imos

18 grauis *om. V* actio *V* 19 albentes *V* sebi *V*, sceui *T* pingu^i^a *V* (i *m*2) 20 nariciamque *VT*, naritiamque *cet.* sissamque *λ* papirum *V* (p *pr. ex* u) *λ* 22 terrēs *V* 24 tumidis *Tλ* 25 crimina *V*, praemia *ω* 26 erroremqueque *T* imponis *ω* 27 bobus *Tχ volgo* 28 perbia *V* 29 circumdas *muE*, circundas *cet.* oculis *V* pennae *T* 32 cominus *Tλ* 33 ũsr ei uncta *V*, ueste reducta *ω*, veste revincta *Vin.*, veste recincta *Heinsius* 35 nate *V* 36 hostentator *V* (h *del. m*2) 37 ieiuni *λ* 38 neruibus *V*, erronibus *l* 39 calidonius *Vλ* 40 au^t^terimantheo *V* (t *m*2) erimantheo *λ* a^t^tica *V* (t *m*2), actica *λ* 41 sed *ω* pace *V* 42 cinereia *Vlvv*2, cynereia *Tλ*, cynireia *v*2 *in mg.* 44 crine *T*, trinę *λ* niueosque *codd. corr. Ven.*4 45 cęsariā (e) *V* (e *m*2) 46 iunc^t^us ^in^aluo *V* (t *et* in *m*2), uinceris aluo *Tλ*, iunceus aluo *cet.* 47 foeminum *λ* giros *V* 48 descendis *V* (e *pr. ex* i *m*2) pulcer *V* 49 et^h^na *V* (h *m*2), ethna *λ*, aethna *l*, aetna *cet. volgo*, Enna *Accursius* (*cf. Meinekium ad Mosch. III 123 et v. l. Claud. de rapt. Pros. III 85*)

50 virgineas inter choreas Deoida raptam
sustulit emersus Stygiis fornacibus Orcus.
an, quia venatus ob tanta pericula vitas,
piscandi traheris studio? nam tota supellex
Dumnitoni tales solita est ostendere gazas,
55 nodosas pestes animantum Nerinorum
et iacula et fundas et nomina vilica lini
colaque et insutos terrenis vermibus hamos.
his opibus confise tumes: domus omnis abundat
litoreis dives spoliis. referuntur ab unda
60 corroco, letalis trygon mollesque platessae,
urentes thynni et male tecti spina ligati
nec duraturi post bina trihoria corvi.
an te carminibus iuvat incestare canoras
Mnemosynes natas, aut tris aut octo sorores?
65 et quoniam huc ventum, si vis agnoscere, quid sit
inter doctrinam deridendasque camenas,
accipe congestas, mysteria frivola, nugas,
quas tamen explicitis nequeas deprendere chartis,
scillitae decies nisi cor purgeris aceto
70 Anticyramve bibas, Samii Lucumonis acumen.
Aut adsit interpres tuus,
aenigmatum qui cognitor
fuit meorum, cum tibi
Cadmi nigellas filias,
75 Melonis albam paginam
notasque furvae sepiae
Gnidiosque nodos prodidit.
nunc adsit et certe, modo
praesul creatus litteris,
80 enucleabit protinus,
quod militantes scribimus.

---

56 Verg. Georg. I 141 sqq. 57 Verg. Georg. II 242 colaque

---

50 coreas *Vλ* 51 emersus∗stigiis *V* 53 tra[h]eris *V* (h m^2) 54 dumnitoni *V*, dumnotini *ω* tale *T* 55 uestes *codd. volgo*, pestes *Gronov* nereinorum *V* 56 nomina bellicani *ω*, nomina bellica lini *Dezeimeris* 57 collaque *Tλ* indutos *Toll volgo* 58 confisettumes *V* omni[a/s]bundat *V* (a *et* s m^2) habundat *T* (h *del.*) 59 littoreis *T*, litoriis *λ* 60 corroq[s] *V* (*corr.* m^2), corrocho *T*, corrhoco *λvE*, corrogo *cet.* letalisque *ω* trigon *VT* platesę *V*, platesse *TE*, platese *cet.* 61 tinni *V*, tini *T*, thinni *λ*, thynni *E* ligari *V* (*in mg.* χ̣̇), ligatri *T* (*in mg.* ł gålatri), ligati *λ*, legatri *E*, elegati *Par. volgo* 62 uina trioria curbi *V* (curui m^2) 63 coronas *ω* 64 minemosines *V*, mnemosines *Tλ* tres *V* 65 agnoscere *VλvE*, cognoscere *Tmu volgo* 67 misteria *VT* 68 dependere *V*, dep̄ndere *T*, dep̄hendere *λ* cartis *V*, carthis *T* 69 *om. ω* scillito *V*, scillite *Scal.*, scillitae *Baehrens* sicorp[v]s geris *V*, non si purgeris *volgo*, ni cor purgeris *Baehrens*, nisi cor purgeris *ego* 70 anticipesque ụ[t]ịuum *V* (t m^2; *in mg.* m^2 anticipetque tu[v]m), antichiramque (anticiramque) bibas *ω* Anticyramve bibas *Baehrens*, anticipesque tuo *Dousa volgo* llucumonis *V* (l *alt. erasum*) 72 enigmatum q[s] *V* 75 paginam *codd.*, filiam *Accursius* ('*ex cod. ms.*') *volgo* 77 crudosque *T*, cardiosque *λ*, cnidiosque *vE* 78 certo *Baehrens* 79 literis *T* 80 promptius *ω* 81 velitantes *Baehrens*, vellicantes *Mommsen*

Notos fingo tibi poeta versus,
quos scis hendecasyllabos vocari,
set nescis modulis tribus moveri.
85 istos conposuit Phalaecus olim,
qui penthemimeren habent priorem
et post semipedem duos iambos.
sunt quos hexametri creant revolsi,
ut penthemimeres prior locetur,
90 tum quod bucolice tome relinquit:
sunt et quos generat puella Sappho,
quos primus regit hippius secundus,
ut cludat choriambon antibacchus.
set iam non poteris, Theon, doceri,
95 nec fas est mihi, regio magistro,
plebeiam numeros docere pulpam.
verum protinus ede, quod requiro.
nil quaero, nisi quod libris tenetur
et quod non opicae tegunt papyri.
100 quas si solveris, o poeta, nugas,
totam trado tibi simul Vacunam,
nec iam post metues ubique dictum:
'hic est ille Theon poeta falsus,
bonorum mala carminum Laverna'.

V. AVSONIVS THEONI.

Ausonius salve caro mihi dico Theoni, 394
versibus expediens quod volo quodve queror. (*V*)
tertia fissipedes renovavit Luna iuvencas,
ut fugitas nostram, dulcis amice, domum.
5 nonaginta dies sine te, carissime, traxi.
huc adde aestivos: hoc mihi paene duplum est.
vis novies denos dicam deciesque novenos
isse dies? anni portio quarta abiit.
sexaginta horas super et duo milia centum
10 te sine consumpsi, quo sine et hora gravis.

---

83 endecasyllabos *V* (y *ex* u *m*2), endecasyllabos *T*χ 84 sed ω 85 composuit ω p^h^aleucius *V* (h *m*2) 86 pentemimeren *V*, penthimemeren *T*, penthemimeren λ 87 *om.* ω 88 hexametri *mu*, exametri *cet.* rebolsi *V*, revulsi *cet.* 89 pentemimeres *V*, pent^h^imemeres *T*, penthemimers λ prius λ 90 quo *V* bucolicet *T*λ tome] me λ, pome *cet.* 91 sapho *T* 92 quo *T* primos ω ippius *V*, hyppius *T* 93 cludat *V*λ, claudat *cet.* coriambon *V* antibaccus *V*, antibacus λ, antibrachus *T* 94 sed ω poteris teo *V*, potes ostolo ω (potes, o stolo, *fortasse praeferendum*), potis es Theon *Toll volgo* 99 papiri *V*λ 100 quasi (quas si) *T* (*corr. m*1), quasi λ 101 tortam *V* simul et agnam *V* *vv.* 99—101 *in T repetiti*; *priores cancellis min. pictis inclusi atque in mg. sin.* Va, *in dextro* cat *scriptum* 103 hic *V* (h *m*2) teon *V* 104 taberna *V volgo*, lauerna (latina) *T*, lauerna *cet.*

V. 1 teoni *V* 2 experiens *V*, expediens *Heinsius* quero *V*, queror *Lugd.* 3 renobabit *V* 4 amihe (c) *V* (c *m*2) 7 bis *V*, vis *Vin.* 9 ^h^oras *V* (h *m*2) 10 consumsi *V* ^h^ora *V* (h *m*2)

milia bis nongenta iubet dimensio legum
    adnumerata reos per tot obire dies.
iam potui Romam pedes ire pedesque reverti,
    ex quo te dirimunt milia pauca mihi.
15 scirpea Dumnitoni tanti est habitatio vati?
    Pauliacos tanti non mihi villa foret.
an quia per tabulam digito pangente notatam
    debita summa mihi est, ne repetamus, abes?
bis septem rutilos, regale nomisma, Philippos,
20 ne tanti fuerint, perdere malo, Theon,
implicitum quam te nostris interne medullis
    defore tam longi temporis in spatio.
ergo aut praedictos iam nunc rescribe Darios
    et redime, ut mora sit libera desidiae,
25 aut alios a me totidem dabo, dummodo cari
    conspicer ora viri, pauperis usque licet.
puppe citus propera sinuosaque lintea veli
    pande. Medullini te feret aura noti
expositum subter paradas lectoque iacentem,
30 corporis ut tanti non moveatur onus.
unus Dumnitoni te litore perferet aestus
    Condatem ad portum, si modo deproperes.
inque vicem veli, quotiens tibi flamina cessant,
    remipedem iubeas protinus ire ratem.
35 invenies praesto subiuncta petorrita mulis:
    villa Lucani mox potieris aco.
rescisso disce ⟨en⟩ conponere nomine versum:
    Lucili vatis sic imitator eris.

VI. AVSONIVS CONSVL VATEM RESALVTO THEONEM.

Aurea mala, Theon, set plumbea carmina mittis. 395
    unius massae quis putet has species? (*V*)

V. 19 Hor. Epist. II 1, 234 regale nomisma Philippos; *cf.* epist. XVIII 5
VI. 1 Verg. Ecl. III 71 aurea mala decem misi; *cf.* Anth. lat. 218, 1 R. aurea mala mihi, dulcis mea Marcia, mittis

11 nonaginta *V corr. Pithoeus* demensio *V* 12 ouire *V corr. Pithoeus* 15 domnotonis *V* (o *alt. ex* i) 16 Pauliacus *Scal. volgo* 17 tabulā (ā *ex* a *m*2) medica pugna *V*, tabulam medico pugnante *Lugd. volgo*, tabulam digito pugnante (*idem quod* repugnante) *Toll*, tabulam digito pangente *ego* 18 suma *V* (*corr. m*2) 20 nec *V volgo*, ne *Pithoeus* teon *V* 23 aud *V* (t *m*2) tarios *V corr. Pithoeus* 25 abos a me totidiem *V corr. Pithoeus* 28 ora *Bip.* 31 unusadō̄nnotoni *V* (ō̄ *ex* o *m*2; *in mg. m*2 hic .s. liquescit) littore ꝑfer[e]t *V* (e *m*2) 33 uenti *V volgo*, veli *Heinsius* t[v]a *V volgo*, sua *Heinsius*, tibi *ego* 35 petorita *V* 36 *post* aco *in V ras. 5 fere litt.*; *in mg. m*2 lucaniaco 37 disce *V*, disces *Heinsius volgo*, disce en *cum eodem scripsi* 38 lucilii *V corr. Toll* imitato[or]reris *V* (or *m*2)

VI. Eidem Theoni *Scal.*, *qui titulum pro primo huius carminis versu accepit*, *volgo*. — Theȯ** *V*

unum nomen utrisque, set est discrimen utrisque,
poma ut mala voces, carmina vero mala.
5 vale beatis nomen a divis Theon:
metoche set ista saepe currentem indicat.

VII. AVSONIVS THEONI, CVM EI TRIGINTA OSTREA, GRANDIA QVIDEM, SET TAM PAVCA MISISSET.

1.

Expectaveram, ut rescriberes ad ea, quae dudum iocularitor luseram de cessatione tua valde impia et mea efflagitatione, cuius rei munus reciprocum quoniam in me colendo fastidisti, inventa inter tineas epistula vetere, quam de ostreis et musculis affectata obscuritate condideram, quae adulescens temere fuderam, iam senior retractavi. set in eundem modum instaurata est satirica et ridicula concinnatio, saltem ut nunc respondeas notissimae cantilenae, qui illam noviciam silentio condemnasti. 396 (V) 5

2.

Ostrea Baianis certantia, quae Medulorum
dulcibus in stagnis reflui maris aestus opimat,
accepi, dilecte Theon, numerabile munus.
verum quot fuerint, subiecta monosticha signant:
5 quot ter luctatus cum pollice conputat index:
Geryones quot erant, decies si multiplicentur:
ter quot erant Phrygii numerata decennia belli
aut iter ut solidi mensis tenet ignicomus Sol:
cornibus a primis quot habet vaga Cynthia noctes:
10 singula percurrit Titan quot signa diebus:
quotque annis sublimis agit sua saecula Phaenon:
quot numero annorum Vestalis virgo ministrat
Dardaniusque nepos regno quot protulit annos:
Priamidae quot erant, si bis deni retrahantur:
15 bisque viros numeres, qui fata Amphrysia servant:
quot genuit fetus Albana sub ilicibus sus

VII. **2.** 1 Mart. X 37, 11 ostrea Baianis 13 Verg. Aen. IIII 163 Dardaniusque nepos 14 Verg. Aen. II 503 quinquaginta illi thalami, spes certa nepotum 16 Verg. Aen. VIII 43 (III 390) inventa sub ilicibus sus

3 utriusque *V*, utrisque *Toll* utri**que *V*, utrisque *Toll* 5 *in mg.* m^2 iambicum *V* beatus *V*, beatis *Heinsius* 6 *in mg.* m^2 idem *V* metod^{v}s *V*, metoche *Auratus* set (d m^2) ^{i}sta (i m^2) *V* currente *V corr. Scal.*

VII. *lemma in V* (Teoni . . . et^{ei} (ei m^2) . . . ostrae (*corr.* m^2) set tamen *Mommsen* **1.** 1 ea *V* (a *ex* ā) 3 epistola ueterem *V* (m *eras.*) 4 condi^{de}rā *V* (de m^2) 5 euidem *V* (*corr.* m^2) 6 notissimae *corruptum esse videtur*: *expectes* vetustissimae

2. 1 hostrea *V* 3 teon *V* 4 quod *V* (*et sic duodecies usque ad v.* 18), quot *Lugd.* monostica *V* 6 geriones *V* 7 prigii *V* 8 ter ut eolidi *V*, iter ut solidi *Heinsius* 9 cintia *V* 11 fęton *V*, Phaenon *Scal.* 14 retraantur *V* *ante v.* 15 *unus v. videtur excidisse* 15 uisque^{bis} *V* (bis *m. rec.*) amphrisia *V* (p *ex* f)

et quot sunt asses, ubi nonaginta trientes,
vel quot habet iunctos Vasatica raeda caballos.
Quod si figuras fabulis adumbratas
20 numerumque doctis involutum ambagibus
ignorat alto mens obesa viscere,
numerare saltim more vulgi ut noveris,
in se retortas explicabo summulas.
Ter denas puto quinquiesve senas
25 vel bis quinque, dehinc decem decemque,
vel senas quater et bis adde ternas.
septenis quater adde ⟨iam⟩ unam et unam
(29) aut ter quattuor adde bis novenis.
(28) duc binas decies semelque denas:
30 octonas quater, hinc duae recedant:
binas ter decies, semel quaternas:
et sex adde novem vel octo septem,
aut septem geminis bis octo iunge,
aut, ne sim tibi pluribus molestus,
35 triginta numero fuere cunctae.
Iunctus limicolis musculus ostreis
primo conposuit fercula prandio,
gratus deliciis nobilium cibus
et sumpti modicus pauperibus focis.
40 non hic navifrago quaeritur aequore,
ut crescat pretium grande periculis,
set primore vado post refugum mare
algoso legitur litore concolor.
nam testae duplicis conditur in specu,
45 quae ferventis aquae fota vaporibus
carnem lacteoli visceris indicat.
Set damnosa nimis panditur area.
fac campum replices, Musa, papyrium.
nec iam fissipedis per calami vias
50 grassetur Gnidiae sulcus harundinis,
pingens aridulae subdita paginae
Cadmi filiolis atricoloribus.
aut cunctis pariter versibus oblinat
furvam lacticolor sphongia sepiam.
55 parcamus vitio Dumnitonae domus,
ne sit charta mihi carior ostreis.

---

18 reda *V* 19 *in mg.* m^2 metrum iambicum *V*, *choliambo de industria usus esse videtur Ausonius Theonem temptaturus* 21 albò *Heinsius* 24 *in mg.* m^2 metrum falebum *V* quinquiesque *V corr. Toll* 25 de^h^inc *V* (h m^2) 27 adde *V*, addito *Heinsius volgo*, adde iam *ego* unum et unum *V*, unam et unam *Toll* *vv.* 28 *et* 29, *qui inverso ordine leguntur in V, transposui* 29 uina *V* (b m^2) *corr. Lugd.* 30 octonis *V volgo*, octonas *Toll* 32 a te *V*, adde *Lugd.* 33 uis *V*, bis *Lugd.* *post* 35 *et* 46 *in V unius versus est spatium* 36 *in mg.* m^2 metrum asclepiadeum V 41 U: ^t^crescat *V* 45 qui *V*, quae *Lugd.* 48 replice *V corr. Goropius* papirum *V* (papirium m^2) 50 arundinis *V* 53 cu^n^ctis *V* (n m^2) 54 fuluam *V* (u *ex* b m^2), furvam *Vin.* sępiam *V* 55 dūmnotinę *V* 56 carta *V*

VIII. AVSONIVS AXIO PAVLO RHETORI SAL.

Tandem eluctati retinacula blanda morarum — 397 (*Vω*)
Burdigalae molles liquimus inlecebras
Santonicamque urbem vicino accessimus agro.
quod tibi si gratum est, optime Paule, proba.
5 cornipedes rapiant inposta petorrita mulae,
vel cisio triiugi, si placet, insilias,
vel celerem mannum vel ruptum terga veraedum
conscendas, propere dummodo iam venias,
instantis revocant quia nos sollemnia paschae
10 libera nec nobis est mora desidiae.
perfer in excursu vel teriuga milia epodon
vel falsas lites, quas schola vestra serit.
nobiscum invenies nullas, quia liquimus istic
nugarum veteres cum sale relliquias.

VIIII. AVSONIVS PAVLO.

Ostrea nobilium cenis sumptuque nepotum — 398 (*V*)
cognita diversoque maris deprensa profundo,
aut refugis nudata vadis aut scrupea subter
antra et muriceis scopulorum mersa lacunis,
5 quae viridis muscus, quae decolor alga recondit,
quae testis concreta suis ceu saxa cohaerent,
quae mutata loco, pingui mox consita limo
nutrit secretus conclusae uliginis umor,
enumerare iubes, vetus o mihi Paule sodalis,
10 adsuefacte meis ioculari carmine nugis.
adgrediar, quamvis curam non ista senilem
sollicitent frugique viro dignanda putentur.
nam mihi non Saliare epulum, non cura dapalis,

VIIII. 13 Hor. Carm. I 37, 2 sqq. nunc Saliaribus ornare pulvinar deorum tempus erat dapibus

VIII. *lemma in V* (retori sal~), Ausonius Paulo *M*, Incipit liber epłarum. Ausonius Paulo sał. *T*, Liber epistolarum incipit. Paulino suo S. P. D. (Ausonius Paulino suo *mu*) cet., Ausonii Peonii poetae disertissimi epistolarum liber. Ausonius Paulo salutem *E* 2 lĭquimus *V* illecebras *ω* 3 sc̄oni-camque *V*, sanctonicamque *ω*, santonicamque *E* 4 signatū *V* obtime *V* 5 raptant *Delph.* imposta *ω* ꝑtorrita *V*, petorita *T* 7 ceremannu^{v}m *V* (v m^2) uerendum *T* 9 solennia *T*, solempnia *M* pasc^{h}ę *V* (h m^2), pascae *ω* 11 perter in cursu *V* mili^{a}epondon *V* (a m^2), milie podon *ω* 12 qua *T* scola *VTM* 13 inuenias *V* multas *V* (nullas *m. recentiss.*) *ω*, nullas *Ven.*[4] qui aliqui mustio *TM*, quia liquimus eio (legimus eia *mu*) *χE* 14 relli*quias *V* (n *eras.*) in *ω loco v.* 14 *haec leguntur*: Vale ualere si uoles me uel uola (*epist. XV 37*)

VIIII. Item Ausonius Paulo *V* 1 host^{r}ea *V* (r m^2) 2 diuersaque *V corr. Scal.* defensa *V volgo*, deprensa *Heinsius*; *cf. XVIII 2, 139* 5 ^{de}decor *V* (de m^2) *volgo*, decolor *Dousa* 6 co^{h}erent *V* (h m^2) 7 consta *V*, consita *Scal.*, condita *Lugd. volgo* 8 conclusę* *V* (ę m^2 *in ras.*) humor *V* 11 ista* *V* (m *eras.*) 13 soliare *V*, saliare *Lugd.* rura *V*, cena *Lugd. volgo*, cura *Mommsen et Hartel* dapilis *V*, dapalis *Lugd.*

qualem Penelopae nebulonum mensa procorum
15 Alcinoique habuit nitidae cutis uncta iuventus.
enumerabo tamen famam testesque secutus
pro studiis hominum semper diversa probantum.
set mihi prae cunctis dulcissima, quae Medulorum
educat oceanus, quae, Burdigalensia nomen,
20 usque ad Caesareas tulit admiratio mensas,
non laudata minus nostri quam gloria vini.
haec inter cunctas palmam meruere priorem
omnibus ex longo cedentibus, ista et opimi
visceris et nivei dulcique tenerrima suco
25 miscent aequoreum tenui sale tincta saporem.
proxima sint quamvis, set longe proxima multo
ex intervallo, quae Massiliensia, portum
quae Narbo ad Veneris nutrit, cultuque carentia
Hellespontiaci quae protegit aequor Abydi,
30 vel quae Baianis pendent fluitantia palis,
Santonico quae tecta salo, quae nota † Genonis,
aut Eborae mixtus pelago quae protegit amnis,
ut multo iaceant algarum obducta recessu,
aspera quae testis, set dulcia, carnis opimae.
35 sunt et Aremorici qui laudent ostrea ponti,
et quae Pictonici legit accola litoris, et quae
mira Caledonius nonnumquam detegit aestus.
accedunt quae fama recens Byzantia subter
litora et insana generata Propontidis acta
40 Promoti celebrata ducis de nomine laudat.
haec tibi non vates, non historicus neque toto
orbe vagus conviva loquor, set tradita multis,
ut solitum, quotiens dextrae invitatio mensae
sollicitat lenem comi sermone Lyaeum.
45 haec non per vulgum mihi cognita perque popinas,
aut parasitorum collegia Plautinorum,
set festos quia saepe dies partim ipse meorum
excolui inque vicem conviva vocatus adivi,

---

14 sq. Hor. Epist. I 2, 28 sq. sponsi Penelopae nebulones Alcinoique in cute curanda plus aequo operata iuventus 15 Hor. Epist. I 4, 15 nitidum bene curata cute 26 Verg. Aen. V 320 proximus huic, longo sed proximus intervallo 29 Verg. Georg. I 207 (Georg. IIII 111; Catull. fr. 3) 46 Hor. Sat. I 2, 1 Ambubaiarum collegia (*cf.* Epist. II 1, 173)

---

15 alicinoique *V* 18 ditissima *V*, dulcissima *ego*, mitissima *Gronov volgo* medullorum *V corr. Lugd.* 19 edocat *V corr. Lugd.* 21 quam *V* (m *evanidum*) 22 cunctas] cunctos *Mommsen* 25 ticta *V* (*corr.* m^2) 26 quęuis *V volgo*, quamvis *Heinsius* 27 portu *V*, portum *Vin.* 28 carentia *V* (i m^2 ?), carentis *Vin. volgo* 29 abidi *V* 30 palis] pilis *Scal.* (*cf. Verg. Aen. VIIII 711*) *volgo* 31 sc̄onico *V* (m^2 *in mg.* sanctoni) Genonis *suspectum*; *fortasse* Salónis (*cf. Plin. N. H. XXXII 60*), *de quibus cogitavit Mommsen*; *sed res plane incerta* 32 ebore *V* (e *pr. ex* ę), Eborum *Scal. volgo* q˒ua *V* 34 et *V volgo*, sed *Toll* farris opimę *V volgo*, carnis opimae *Vin.*, farris opimo *Toll*; *fortasse* farris opima, *cf. ind. s. v. opimus* 37 mersa *Heinsius* culędonius *V* 38 uizantia *V* (b m^2) 39 insana et *V*, et insana *Lugd.* 41 uatis *V*, vates *Lugd.* ^{hi}storicus *V* (hi m^2) 44 lieum *V* (e *ex* ę) 46 collecta *V* (t *in* g *mut.* m^2; i *supra* t *eras.*) *corr. Pulmannus* 47 ipsa memorum *V corr. Lugd.*

natalis si forte fuit sollemnis amico
50 coniugioque dapes aut sacra repotia patrum,
audivi meminique bonos laudare frequentes.

X. INVITATIO AD PAVLVM.

Si qua fides falsis umquam est adhibenda poetis — 399
nec plasma semper adlinunt, — (ω)
Paule, Camenarum celeberrime Castaliarum
alumne quondam, nunc pater
5 aut avus aut proavis antiquior, ut fuit olim
Tartesiorum regulus,
intemerata tibi maneant promissa memento.
Phoebus iubet verum loqui.
etsi Pierias patitur lirare sorores,
10 numquam ipse torquet αὔλακα.
te quoque ne pigeat consponsi foederis: et iam
citus veni remo aut rota,
aequoris undosi qua multiplicata recursu
Garumna pontum provocat,
15 aut iteratarum qua glarea trita viarum
fert militarem ad Blaviam.
nos etenim primis sanctum post pascha diebus
avemus agrum visere.
nam populi coetus et compita sordida rixis
20 fastidientes cernimus
angustas fervere vias et congrege volgo
nomen plateas perdere.
turbida congestis referitur vocibus echo:
-'tene, feri, duc, da, cave',
25 sus lutulenta fugit, rabidus canis impete saevo
et impares plaustro boves.
nec prodest penetrale domus et operta subire:
per tecta clamores meant.
haec et quae possunt placidos offendere mores
30 cogunt relinqui moenia,

49 sq. Hor. Sat. II 2, 60 sq. repotia natalesve aliosve dierum festos
X. 2 Paull. Pell. carm. euch. 73 plasmata Homeri 5 Sil. Ital. III 397 rex proavis fuit humani ditissimus aevi 25 sq. Hor. Epist. II 2, 74 sq. tristia robustis luctantur funera plaustris, hac rabiosa fugit canis, hac lutulenta ruit sus

50 reportia *V corr. Lugd.* 51 bono *V*, bonos *Heinsius et Gronov*
X. Imitatio ad paulinum *M* 1 unquam *ME*, nunquam (numquam *T*) *cet.* 3 camoenarum *T* 5 proauus ω, proavis *Ven.*[4] 6 regulorum *T* 10 nunquam *T* auliaca *mu*, aulica *cet.*, aulaca *Lugd.* 11 pigea *T* conspensi per hoc ederis et iam *M* 12 rome *M* 14 carunna *M* potum *T* 17 sanctum *T* (u *ex* a) pasca ω 21 feruor *T* cumgrege *TvE* uolgo *ME*, uulgo *cet.* 23 eccho *T* 25 scaeuo *T* 28 per saepta *Accursius*

dulcia secreti repetantur ut otia ruris,
nugis amica ac seriis,
tempora disponas ubi tu tua iusque tuum sit,
ut nil agas vel quod voles.
35 ad quae si properas, tota cum merce tuarum
veni camenarum citus.
dactylicos elegos, choriambum carmen, epodos,
socci et cothurni musicam
carpentis impone tuis: nam tota supellex
40 vatum piorum chartea est.
nobiscum invenies κατεναντία, si libet uti
non προῖκα, sed Graeca fide.

XI. RESCRIPTVM PAVLO SVO.

Versus meos utili et conscio sibi pudore celatos carmine tuo et sermone praemissis dum putas elici, repressisti. nam qui ipse facundus et musicus editionis alienae prolectat audaciam, consilio quo suadet exterret. tegat oportet auditor doctrinam suam, qui volet ad dicendum sollicitare trepidantem nec emerita adversum tirunculos 5 arma concutiat veterana calliditas. sensit hoc Venus de pulchritudinis palma diu ambiguo ampliata iudicio. pudenter enim ut apud patrem velata certaverat nec deterrebat aemulas ornatus aequalis. at postquam in pastoris examen deducta est lis dearum, qualis emerserat mari aut cum Marte convenerat, et consternavit arbitrum et contendentium certamen oppressit. ergo nisi Delirus tuus in re tenui non tenuiter 10 laboratus opuscula mea, quae promi studueras, retardasset, iamdudum ego ut palmes audacior in hibernas adhuc auras improbum germen egissem, periculum iudicii gravis inconsulta festinatione subiturus. denique Bisonum, quem †tolleno iñ existimo proprie a philologis appellatum, addere, ut iubebas, recenti versuum tuorum lectione non ausus, ea, quae tibi iam cursim fuerant recitata, transmisi. etenim hoc po-15 poscisti atque id ego malui, tu ut tua culpa ad eundem lapidem bis offenderes, ego autem quaecumque fortuna esset semel erubescerem. vide, mi Paule, quam ineptum

400 (ω)

35 sq. Hor. Carm. IIII 12, 21 sq. ad quae si properas gaudia, cum tua velox merce veni 38 Hor. Epist. II 3, 80 hunc socci cepere pedem grandesque cothurni 42 Plaut. Asin. I 3, 47 (199) cetera quae (nos) volumus uti Graeca mercamur fide

XI. 3 Sid. Apoll. XXIII 1, 11 suades scribere, sed facis tacere 9 Verg. Georg. IIII 6 in tenui labor: at tenuis non gloria

32 amena *TM*, amoena *cet. volgo*, amica et *Heinsius*, amica ac *ego* 33 tu] tui (*vel* tua) *T* (*litt. ult. del.*) 36 camoenarum *T* 37 dactilicos *T*, dactilos *M* coryambum *T* et pedes *M* 38 coturni *M* 40 cartha *T*, cartea *M* 41 katenantia *T*, catenancia *M*, catenoplia (katenoplia *Ven.*[4]) *volgo*, κατεναντία *scripsi* 42 poena (poema *M*) sed ω, προῖκα sed *Weil*

XI. Rescriptum Paulo (Paulino *mu*) suo (suo *om. M*) ω, Ausonius Paulo S. *Lugd. volgo* 2 qui] que *M* edictioni *T*, editioni *cet.*, editionis *Gronov* 3 quae lectat *T* que *M* 5 pulcritudinis *TM* 6 nec *T*, neque *cet.* 7 deterebat *T* 8 marti *TM*, mari *cet.* prosternauit habitum *T* 12 pissonem *T*, pisonem *cet.*, dissonum *E volgo*, Bisonum *Hartel* tolleno iñ *T*, tolle nomen *cet.*, Colonomon *Ven.*[4] *volgo*, Κεκολλημένον *temptabam*, Tollenonem *Hartel*; *significatur sine dubio epistula duodecima* 13 adcreui ω, addere *ego*, ad te mittere *Gronov volgo* iubeas *M* 14 fuerat *M* transmitti *Par.*, transmitto *Scal. volgo* 15 poposisti *T* 16 quaecunque *T* *post* erubescerem *in ω sequitur carmen XXV 3, quod excipiunt haec*: ad Paulum suum (*sic Tχ, om. M*) uide mi Paule *e. q. s.*

lacessieris, in verbis rudem, in eloquendo hiulcum, a propositis discrepantem, in versibus concinnationis expertem, in cavillando nec natura venustum nec arte conditum, diluti salis, fellis ignavi, nec de mimo planipedem nec de comoediis histrionem. ac nisi haec a nobis missa ipse lecturus esses, etiam de pronuntiatione rideres. nunc 20
commodiore fato sunt, quod licet apud nos genuina, aput te erunt adoptiva.

Vinum cum biiugo parabo plaustro
primo tempore Santonos vehendum,
ovum tum quoque passeris marini,
25 quod nunc promus ait procul relictum
in fundo patriae Bigerritanae.

XII. ΑΥΣΟΝΙΟΣ ΠΑΥΛΩΙ.

Ἑλλαδικῆς μέτοχον μούσης Latiaeque camenae, 401
Ἄξιον Αὐσόνιος sermone adludo bilingui. (ω)
Musae, quid facimus? τί κεναῖσιν ἐφ' ἐλπίσιν αὔτως
ludimus ἀφραδίῃσιν ἐν ἤματι γηράσκοντες;
5 Σαντονικοῖς campoισιν, ὅπου κρύος ἄξενόν ἐστιν,
erramus gelidoτρομεροὶ καὶ frigdoποιηταί,
Πιερίδων teneroπλοκάμων θεράποντες inertes.
πάντα δ' ἔχει παγετός τε pedum καὶ κρουσμὸς ὀδόντων,
θαλπωρὴ quia nulla πέλει χιονώδεϊ χώρῃ,
10 et duplicant frigus ψυχρὰ carmina μητιόωντες.
ἀρχόμενος δ' ἄρα μηνὶ νέῳ Ἰανοῦ τε calendais
primitias Παύλῳ nostrae πέμψωμεν ἀοιδῆς.
Μνημοσύνης κρηδεμνοκόμου πολυcantica τέκνα,
ἐννέα verbosae κριννοστέφανοί τε puellae,
15 ἔνθ' ἄγε μοι πολυrisa ἔπη, κουρώδεα μολπήν,

---

24 Plaut. Pers. II 2, 17 (199) marinus passer (*cf.* Fest. 222, 16)

---

17 me loquendo hyulcum *M* 18 nec *om. E volgo* invenustum *Ven.*[4] *volgo* 19 salis et *E volgo* minio *T* comediis *TME*, comedis *cet.*, comoedis *volgo* hystrionem *M* 21 sunt *om. M* aput *T*, apud *cet.* erunt] essent *T* 22 plaustro parabo *ω*, parabo plaustro *Ug.* 23 sanctonos *T* 24 tu *ω*, tum *Heinsius* 26 begeritanae *ω corr. Scal.*

XII. *lemma TMpp*[2]*kv*[2]*E* *in k desunt vv.* 31—45, *in v*[2] *vv.* 14—45, *in lmuv totum deest carmen* 1 μετοχον *T* (χ *ex* κ), μέτεχον *p*, μετέχων *Iunt. volgo* 2 Ἀξίῳ *Scal. volgo* alludo *Tpp*[2]*E* 3 ἐπ' ἐλπίσιν *Par. volgo* αὔτως *Lugd. volgo* 4 ἠματί *T*, ἤματι *Iunt. volgo* γιρασκοντες *T* 5 Cantonikoιc *M* χαμποιcιν *ω*, campoισιν *Toll* οπι *T*, οποι *cet.*, ὅπη *Toll volgo*, ὅπου *ego* αξyaNECTIN *Mpp*[2]*kv*[2], *om. T*, ἄσπετόν ἐστιν *Scal. volgo*, ἄξενόν ἐστιν *Peiper* 6 frigdopoete *pv*[2], frigidopoete (-tę *T*) *cet.*, rigidoque poetae *Ven.*[4], rigidique poetae *Scal. volgo*, frigdoποιηταί *ego* 7 τενενοπλόχαμων *T*, τερενοπλοκάμων *Med. volgo* 8 κρογcμoc *v*[2]*k*, kροιcμoc *M*, κριοcμoc *p*, χρυοcμο *p*[2], χρυοσ *T*, κρυμὸς *Scal. volgo* οδωντων *T* (*corr. m*[1]) 9 πιλει *T Med.*, Φokiy *cet.*, *om. E*, πέλει *Par.* χιοнωρн *M* (*cet. om.*) 10 dupplicant *T*, duplicat *M* ψηχρα *T* 11 мнNIнEωιaнoyтEcalendes *Mpp*[2]*kv*[2], μήνιν εώια *TE* (*cet. om.*) 12 nostrę (-e *TM*) *ω*, nostro *Scal. volgo* πεмψωμεοαοιλεc *M*, πεμψω μεολοιΔεc *p*, πεμψω μελοδείας *p*[2], πεμψωμεοΔοιαεc *v*[2], πεμυωμολοιΔεc *k*, πεμψω μελοείδες *T*, πέμψω μελοειδὲς *E*, πέμψω μελιηδεῖς *Scal. volgo*, πέμψωμεν ἀοιδῆς *ego* 13 πολycantica *M*, πολυκaNTIca *kv*[2], πολυκλητιcα *pp*[2], πολυκλητινα *TE*, πολυinclita *Scal. volgo* *in v.* 13 *desinit v*[2] 14 ennea *Mk*, aenea *Tpp*[2]*E* ρinNoсτεΦaNoιтε *Mp*, ῥίνοστεφάνοι τε *p*[2], ριννοιστεφανοι τε *k*, χριννοςεφανοι τε *TE* 15 ελεaтемoy *M*, ενθα τε μοι *Tpp*[2]*E*, ελεατεμοι *k*, ἔνθ' ἄγε μοι *Scal.* πολyrisae επyc *M*, πολὺrisę ἐπι *p*, πολύκισε ἐπϊ (ϊ *ex* υ) *p*[2], πολyrisae επιc *k*, πολυ(*lac. 4 litt.*)επι *TE*, ἔνθ' ἄγε μοι τολυπεύετ' ἔπη *Scal. volgo*

frontibus ὑμετέραις πτέρινον praeferte triumphum.
ὑμᾶς γὰρ καλέω καινὸς Διονυσοποιητής:
Παύλῳ ἐφαρμόσσαιτε μεμιγμενοβάρβαρον ᾠδήν.
οὐ γάρ μοι θέμις ἐστὶν in hac regione μένοντι
20 Ἄξιον ab nostris ἐπιδευέα εἶνε χαμήναις.
κεῖνος ἐμοὶ πάντων μέτοχος, qui seria nostra,
qui ioca παντοδαπῇ novit tractare παλαίστρῃ.
καὶ νῦν sepositus μοναχῷ ἐνὶ rure Κρεβέννου,
ἀσταφύλῳ ἐνὶ χώρῳ, habet θυμαλγέα λέσχην,
25 οὔτε φίλοις ἑτάροις nec mensae accommodus ulli,
ὅττι ἀθελξινόοις aeger συμμέμφετο μούσαις.
iam satis, ὦ φίλε Παῦλε, πόνων ἀπεπειρήθημεν
ἔν τε forῳ causais τε καὶ ingrataισι καθέδραις
ῥητορικοῖς ludοισι καὶ ἔπλετο οὐδὲν ὄνειαρ.
30 ἀλλ' ἤδη κεῖνος μὲν ἅπας iuvenaliος ἱδρὼς
ἐκκέχυται μελέων, τρομερὴ λάβε βλέμμα senectus
καὶ minus in sumptum δαπάνας levis arca ministrat.
οὔτ' ἄρ' ἔχει ἀπάλαμνος ἀνὴρ κουαιστώδεα lucrον
κλεινικὸς οὔτε γέρων ἄρ' ἴσον κεραϊζόμενος νοῦν.
35 aequanimus quod si fueris et πάντα mal' εὕδειν
malueris, λήθη πόνου ἔσσεται ἠδὲ πενείης.
κεῖνο δὲ παγκάλλιστον, ut omnibus undique musis
σὺν φιάλῃ vinoque, ἐτεῶν συνοπάονι μουσῶν,
θυμοῦ ἀκηχεμένου solacia blanda requiras.
40 hic erit et fructus Δημήτερος ἀγλαοκάρπου,

XII. 40 *cf.* Hymn. Hom. IIII 4 Δήμητρος . . . ἀγλαοκάρπου, Orph. hymn. prooem. 6 Δημήτηρ τ' ἀγλαόκαρπε

16 υμετεραισ *T* (α *ex* ο) triumphum] libellum *Ven.*[2] *volgo* 17 ΥΜΑΤΑΡΚΑΜΕωCΑΙCΟCΤΙχΟΗΥΕΟΤΙΟΗΤΗC *M*, υματαρκαλεωSΑΙSΟCΤΙχΟΝΥσότιοητηc *pp*[2], υματαρκμεosalsοcτιχονυσοποντις *k*, υματαρ(*lac. 8 litt.*) ςιχον (*cet. om.*) *TE*, ὑμᾶς γὰρ καλέω καινὸς Διονυσοποιητής *ego* 18 εφαρμοccατε *M*, ἐφαρμοcατε *pp*[2], οφαρμοζιατε *k*, εφαρμοζατε *TE*, ἐφαρμόζετε *Par.*, ἐφαρμόζητε *Scal. volgo*, ἐφαρμόσσαιτε *ego* μεμιγμενοβαρον *Mpp*[2]*k*, μεμιγμενο (*om.* βαρον) *TE corr. Peiper* 19 ουτ' αρ *T* εcτ. in *Mk*, ἐcτιν in *pT*, ἐστι in *p*[2] 20 ενε *M*, εινε *Tpk*, εἶνε *E*, εἶνναι *p*[2], esse *Scal. volgo* 21 χαίνοσ *T* 23 μοναχῶ *T* kρεβεNNOY *Mpp*[2]*k*, χρεβεNNON *T*, χρεβεννον *E*, χρεβέννων *Par.*, Κρεβέννῳ *Scal. volgo* 24 ασαφύλο *T* 26 otia θελξιHOOICΛΕΤΕΡCΥΜΜΕΝφΕΟΤ *M*, δτιαθελξινοοιςαεcεRcyλλ μεμφεο *p*, ὅτιαθελξινοοιςδετεχισυμ μεμφεο *p*[2], ὁτιαθελξινοοιςΑΕCΕRΙΥΜΜΕΝφεοτ *k*, οττι ἀθελξινοοισ(*lac. 6 litt.*)μεμφεο *TE* aeger συμμέμφετο (*an* συνεμέμφετο?) *ego*, αἰεὶ συνέμεν φάτο *Scal. volgo* ΜΟΙCΑΙC *M*, μοιαιc *p*[2] 27 πονου απεπᾳ̈ιρηθημεν *T* 28 φορω *T* ingrata ες ikaεΗΛψαιc *M*, ingrata ἐσ ιχαθηαραισ *pp*[2], ingrata εσιχαθΗΜραιο *k*, ingrata es ιχαθΗαραισ *TE*, ingrataῖσι καθέδραις *Scal.* 29 λουδοισι ω, ludοισι *Toll* *in v.* 29 *desinit k* 30 χαινος *T* παc *M*, απασ *Tpp*[2]*k*, ἅπασ *E* iuuenali οcιαροc *M*, iuuenali osΔροc *pp*[2], iuuenali ωσ ιδρωσ *TE* 31 τρομερο *T* (*corr.* *m*[1]) λεπα pecti *M*, λεπαpcrti *p* (*in marg.* λυπράτε), λυπρὰ τε *p*[2], βλέμμα *T* (*om.* λάβε), λαβεβλέμα *E* 32 Δαπαc *Mpp*[2]*E*, Δαπιναc *T Med.*, δαπάνας *Par.* 33 οὐ γὰρ *Pulmannus volgo* απλαΜΗΟC *M* κοιλιcτωΔεαλογcροΗΜΟΗ *M*, χογαιcτωΔειεΔ̄ΛVCRON[MON] *p*, χὄυδὶς τω δε *p*[2] (*ceteris omissis*), *om. TE*, κουαιστώδεα lucrον *ego* 34 οὔτε] ουτο *Ven.*[4], οὔθ' ὁ *Pulmannus volgo* αρycoΗkεραλzετεΜΟΙΝ *M*, αρύcεοΝχεραaζετεΝοιχ *p*, ἀρυσεον χεραιζετε νοῦν *p*[2], *om. TE*, ἄρ' ἴσον κεραϊζόμενος νοῦν *ego* 35 si qua fueris *Ug. volgo* ετπαΝΤΑΜΕλωΔΕΙΝ *M*, εσ παντα μελωδειν (μηλωδειν *T*) *cet.*, ἐς πάντα μάλ' εὕδειν *Scal. volgo*, et πάντα mal' εὕδειν *ego* 36 επεται *T* πενιης *TE* ληθη δὲ πόνου ἔσετ' ἠδὲ πενίης *Scal. volgo* 37 χαινοσ *T* mensis *Scal. volgo* 38 cyΝφιαγιαεqvενοqvε *M*, Cὺν φιάλη δὲ quę voque (voque *om. TE cum lacunae signo*) *pTE*, ἐν φιάλη δε quę uo que *p*[2], σὺν φιάλῃ vinoque *ego* τεωΗ *Mpp*[2], *om. TE* (*cum lacunae signo*), ἐτεῶν *ego*, *an* ἐτεῷ? ΜΟΙCωΝ *M*, μουσάω *T*, μούςαον *E* σὺν φιάλῃ ἢ σὺν δέπαϊ συνοπάονι μουσέων *Scal. volgo* 39 αχ(*del.*)αχηχεμενου *T* solatia ω 40 αcaλοkαρποy *M*, ἀ7αλοχαρπου *pp*[2], ἀγλαοχάρπȣ *TE*

ἔνθα σύες θαλεροὶ πολυχανδέα pocula τ', ἔνθα
κιρνᾶν, εἴ κε θέλοις, νέκταρ vinoιο bonoιο.
ambo igitur nostrae παραθέλξομεν otia vitae,
dum res et aetas et sororum
45 νήματα πορφύρεα πλέκεται.

XIII. ΑΥΣΟΝΙΟΣ ΠΑΥΛΩΙ.

Ῥωμαίων ὕπατος ἀρεταλόγῳ ἠδὲ ποιητῇ, 402
Αὐσόνιος Παύλῳ· Σπεῦδε φίλους ἰδέειν. (ω)

(XIIII).

Aequoream liqui te propter, amice, Garumnam, 403
te propter campos incolo Santonicos. (ω)
congressus igitur nostros pete: si tibi cura,
quae mihi, conspectu iam potiere meo.
5 sed tantum adpropera, quantum pote corpore et aevo.
ut salvum videam, sat cito te video.
si post infaustas vigor integratus habenas
et rediit membris iam sua mobilitas,
si riguam laetis recolis Pimpleida Musis,
10 iam vates et non flagrifer Automedon,
pelle soporiferi senium nubemque veterni
atque alacri mediam carpe vigore viam.
sed cisium aut pigrum cautus conscende veraedum:
non tibi sit raedae, non amor acris equi.
15 cantheris moneo male nota petorrita vites
nec celeres mulas ipse Metiscus agas.
sic tibi sint Musae faciles, meditatio prompta
et memor, et liquidi mel fluat eloquii:

---

41 Odyss. VIII 475 sq. νώτου . . . ἀργιόδοντος ὑός, θαλερὴ δ' ἦν ἀμφὶς ἀλοιφή 44 Hor. Carm. II 3, 15 sq. dum res et aetas et sororum fila trium patiuntur atra

XIIII. 10 Verg. Aen. II 476 sq. equorum agitator Achillis armiger Automedon 16 Verg. Aen. XII 469 sq.

---

41 ενθα συ εδλα ρεοι *T*, σοι εἶδαρ ἔοι *Scal. volgo* ροcуλαεΝελ *M*, pocula ε^ν^νθα *p*, pocula ἔνθα *p*²*TE*, pocula θέντι *Scal. volgo*, pocula τ' ἔνθα *ego* 42 κειρΝαΝ *M* αἴ κε *Pulmannus volgo* ΟΥΙΝΟΙΟ ΒΟΝΥΙΟ *Mp*, οἰνοῖο βοήιο *p*², ουίνοιο βόνοιο *T* (*in quo ante* ουίνοιο *legitur* οο *m*¹ *del.*) *E*, uinoιο bonoιο *Toll* 43 παραθελαξομεν *M*, παραθε^λλ^αξομεν *p*, παραεδάξομεν *p*², παραλλάξομεν *TE*, παραλέξομεν *Scal. volgo*, παραθέλξομεν *ego* 45 πορφυρωΝ *M*, πορφυρεων *pp*², πορφυρεοσ *T* (οσ *ex* α), πορφυρεω *E*, πορφύρεα *Scal.* ιταekετατ *M*, πλεκεται *T* (αι *ex* ε), πλέκονται *Scal. volgo*

XIII. αυσόνιος παύλω *TE*, *nullum lemma Mpp*², *in ceteris totum deest carmen*; *hoc carmen titulum epistulae quae sequitur esse probabiliter coniecit Hartel* 1 ρωμ^αι^εων *T* αρεταλοΓαΝαε *M*, αρεταλογωηδε *pp*², αρεταλόγων τε *T*, ἀρεταλόγων δὲ *E* ΤΟΝΤΗ *M*, ποητη *p*

XIIII. Ad amicum ut quam primum ad se ueniat *TvE*, *om. cet.*, Ad eundem Paulum *Lugd. volgo* 5 tamen *Delph.* appropera *Mχ* 9 si riguam] linguam *M* pipeleida *TMv*, pipeleia *l*, pipleia *mu*, pipleida *E* (*cf. Hesych. s. v.* Πίπλειαι), *corr. Par.* 10 flagrifera *T* ΑΥΤΟΜΕΔΩΝ *Mpp*²*E*, *om. T*, autumedon *cet.* 13 uerendum *T* 14 sit] sic *M* rhedę *T*, rede *M* 15 cantheri *T*, euteri *M*, eutheri *v*, eucheri *mu*, cauteri *E corr. Gronov* petōrita *T*, pertorrita *M* 17 facilis *TM* pronta *M*

sic, qui venalis tam longa aetate Crebennus
20 non habet emptorem, sit tibi pro pretio.
attamen ut citius venias leviusque vehare,
historiam, mimos, carmina linque domi.
grande onus in musis: tot saecula condita chartis,
quae sua vix tolerant tempora, nostra gravant.
25 nobiscum invenies ἐπέων πολυμορφέα πληθύν,
γραμματικῶν τε πλοκὰς καὶ λογοδαιδαλίην,
δάκτυλον ἡρῷον καὶ ἀοιδοπόλων χορίαμβον,
σὺν Θαλίῃς κώμῳ σύρματα Τερψιχόρης,
σωταδικόν τε κίναιδον, ἰωνικὸν ἀμφοτέρωθεν,
30 ῥυθμῶν Πινδαρικῶν ἔννομον εὐεπίην,
εἰλιπόδην σκάζοντα καὶ οὐ σκάζοντα τρίμετρον,
ὀκτὼ Θουκυδίδου, ἔννεα Ἡροδότου,
ῥητορικῶν ⟨τι⟩ θέαμα, σοφῶν ἐρικυδέα φῦλα,
πάντα μάλ' ὅσσ' ἐθέλεις, καὶ πλέον, αἴ κε θέλοις.
35 hoc tibi de nostris ἀσπαστικὸν offero libris.
vale. valere si voles me, iam veni.

XV. AVSONIVS TETRADIO SAL.

O qui venustos uberi facundia — 404 (ω)
sales opimas, Tetradi,
cavesque, ne sit tristis et dulci carens
amara concinnatio:
5 qui felle carmen atque melle temperans
torpere musas non sinis
pariterque fucas quaeque gustu ignava sunt
et quae sapore tristia:
rudes camenas qui Suessae praevenis
10 aevoque cedis, non stilo:
cur me propinquum Santonorum moenibus
declinas, ut Lucas boves
olim resumpto praeferoces proelio
fugit iuventus Romula?

XV. 12 *cf.* Varro l. l. VII 39

19 quem *ω* (q̄ *T*), qui *Ven.*[4] 22 nũmos *T* 23 honus *M* carthis *T*, cartis *M* 25—35 *om. T* ἐπέων . . . θέλοις *om. klmuvv*[2] 27 ηρωωΝ *Mpp*[2]*E corr. Vin.* λοπολω *M*, λοιδοπολω *pE*, λοιδοπολο *p*[2], ἀοιδοπόλον *Vin. volgo*, ἀοιδοπόλων *ego* 28 κωΜω *Mpp*[2], χόρω *E*, τε χόρῳ *Scal. volgo* 32 οκτωΗροΔογ (Ἡροδοτου *pp*[2]) εΝΝεα τοικγΔιαογ (Θουκυδιδου *pp*[2]) *Mpp*[2] *corr. E* 33 ΡΗτοΡΥκοΝ θεαΜα *M*, ρητορικον θαημα *pp*[2]*E* (*cf. v. l. Theocr. I 56*), ῥητορικῶν τι θέαμα *ego*, ῥητορικόν τε θέαμα σοφῶν τ' *Hartel*, ῥητορικῶν θαυμαστά *Scal. volgo* 34 εθλοιc *M*, εθελοις *pp*[2]*E*, ἐθέλεις *ego* Ηκεθελειε *M*, ηκεθελεις *pp*[2], ἐικεθέλοις *E*, αἴκε θέλοις *Scal.* 35 απαcτικοΝ *Mpp*[2]*kvv*[2]*E*, ἀπάγικον *l* (ἀσπαστικὸν . . . libris *om. u*) *corr. Par.* Finit epłarum liber *T*, Finit epistolarum liber primus (primus liber epistolarum *v*) *Mmuv*

XV. salutem *om. M*, Tetradio suo s. (s. p. d. *v*, salutem *m*) *muv* 3 nescit *TM*, ne sit *χE* 9 camoenas *T* 11 santomorum *T* 13 p̄lio *T*, prelio *M*

15 non ⟨ut⟩ tigris te, non leonis impetu,
amore sed caro expeto.
videre alumni gestio voltus mei
et indole optata frui.
invitus olim devoravi absentiae
20 necessitatem pristinae,
quondam docendi munere adstrictum gravi
Iculisma cum te absconderet,
et invidebam devio ac solo loco
opus camenarum tegi.
25 at nunc frequentes atque claros nec procul
cum floreas inter viros
tibique nostras ventus auras deferat
auresque sermo verberet,
cur me supino pectoris fastu tumens
30 spernis poetam consulem,
tuique amantem teque mirantem ac tua
desiderantem carmina
oblitus alto neglegis fastidio?
plectendus exemplo tuo,
35 ni stabilis aevo pectoris nostri fides
quamquam recusantes amet.
vale. valere si voles me, pervola
cum scrinio et musis tuis.

XVI. AVSONIVS PROBO PRAEFECTO PRAETORIO SAL.

1.

Oblata per antiquarios mora scio promissi mei gratiam expectatione consumptam, Probe, vir optime: in secundis tamen habeo non fefellisse. apologos Titiani et Nepotis chronica, quasi alios apologos (nam et ipsa instar sunt fabularum) ad nobilitatem tuam misi, gaudens atque etiam glorians fore aliquid, quod ad institutionem tuorum sedulitatis meae studio conferatur. libello tamen apologorum antetuli paucos epodos, studio in te observantiae meae impudentissimo, paucos quidem, ut ego loquax iudico: verum tu, cum legeris, etiam nimium multos putabis. adiuro benevolentiam tuam, verecundiae meae testem, eos mihi subita persuasione fluxisse. nam quis hos diu cogitaret? quod sane ipsi per se probabunt. fors fuat, ut si mihi vita suppetet, ali- [405 (ω); 5]

15 Hor. Carm. I 23, 9 sq. atqui non ego te tigris ut aspera Gaetulusve leo frangere persequor
XVI. **1.** 8 Stat. Silv. I Praef. 7 subito calore . . . fluxerunt 9 ibid. 20 quamquam timeo, ne verum istuc versus quoque ipsi de se probent

15 ut *om.* ω, *add.* *E* tygris *T* 17 uultus *T* 19 abscentiae *T* 21 adstrictu *TM* 22 iculis nacū *TχE*, eculisna cum *M*, Iculisma cum *Scal.* abscondentur *T* 24 opes *Gronov volgo* camoenarum *T* 25 nos *l*, non *cet.* *E*, nunc *Ven.*[4] 29 suppino *M* pectore *T* 30 consule *T* 31 teque amantem *T* 33 negligis ω fastigio *E volgo* 37 ad me peruola cum rescripto *T* 38 scrinto *M*
XVI. **1.** Ausonius Probo praefecto praetorio (pret pret. *M*) sal. (*om.* *M*) ω 1 consumpta *TMv* 2 appologos *T* (*item v. 3*) ticiam *M* 3 cronica *TM* 4 nisi *TE* 5 appologorum *T* epodes *M* 6 impudentissimos ω, impudentissimo *ego* 7 beniuolentiam *Tmu*, benevolentiam *cet.* 8 hoc *Lugd. volgo* 9 fuerat *T* suppeteret *T*

10 quid rerum tuarum, quamvis incultus expoliam: quod tu etsi lectum non probes, scriptum boni consules. cumque ego imitatus sim vesaniam Choerili, tu ignoscas magnanimitate Alexandri. hi igitur interim, ut Plautus ait, erunt antelogium fabularum, garruli et deceptores, qui compositi ad honorificentiae obsequium, ad aurium convicium concurrerunt. vale ac me dilige.

2.

Perge, o libelle, Sirmium,
et dic ero meo ac tuo
have atque salve plurimum.
quis iste sit nobis erus,
5 nescis, libelle? an, cum scias,
libenter audis quod iuvat?
possem absolute dicere,
sed dulcius circumloquar
diuque fando perfruar.
10 hunc dico, qui lingua potens
minorem Atridam praeterit
orando pauca et musica:
qui grandines Vlixei
et mellifluentem Nestora
15 concinnat ore Tullii:
qui solus exceptis tribus
eris erorum primus est
praetorioque maximus.
dico hunc senati praesulem,
20 praefectum eundem et consulem:
nam consul aeternum cluet
collega Augusti consulis,
406 columen curulis Romulae
primum in secundis fascibus:
25 nam primus e cunctis erit
consul secundus principi.
generi hic superstes aureo
satorque prolis aureae
convincit Ascraeum senem
30 non esse saeclum ferreum.
qui vincit aevi iniuriam
stirpis novator Amniae
paribusque comit infulis
Aniciorum stemmata.
35 Probum loquor, scis optime,
quem nemo fando dixerit,
qui non prius laudaverit.
perge, o libelle, et utere
felicitate intermina.
40 quin et require, si sinet
tenore fari obnoxio:
'age, vera proles Romuli,
effare causam nominis.
utrumne mores hoc tui

---

11 Hor. Epist. II 1, 232 sq. 12 Plaut. Men. prol. 13 hoc ⟨fabulae⟩ argumento antelogium fuit
2. 30 Hesiod. Opp. 176

---

11 consulas *muE volgo* sum *T* cerili *T*, cherili *M* 12 ut plautus ait interim *TE volgo* antilogium *ω*, antelogium *Muretus* 13 garuli *T* 14 et *TE*, ac *cet.* *post* dilige *legebatur volgo* Ad librum ut eat ad Probum *ab Ugoleto adiectum*

2. 1 o *T* (*s. v. m*2) 2 hero *T* atq; *T* (q; *del. m*2) 3 aue *ω* 4 herus *T* 7 possum *Toll volgo* 9 profruar *T* praefando fruar *Baehrens* 10 petens *M* 13 quid *M* 14 et *om. Scal. volgo* mellefluente *T* (mellifluentē et *m*2), et mellifluentem *cet. et E* (*ubi* melleifl-) nestora *T* 15 concinnatorem *ω*, concinnat ore *Ven.*4 tullii *ω*, et tullium *Ven.*4 concinnatorem et Tullium *Par. volgo* 17 (h)eris (h)erorum *T* (h *m*2) eroum *M* est *om. M* 20 eundem *Mlv*, eumdem *cet.* cluet *TM et p* (*in mg.*), elucet *T* (*s. v. minio*) *p cet. E* 22 collega *TM*, collegam *cet. E volgo* 24 secundi *T* (*ex* secli *m*2) *M et p* (*in mg.*), sede *p cet.*, secunde *E*, secundis *Med.* 26 principis *T* (s *del. m*2) 28 polis *M* 29 convicit *Ug. volgo* astreum *Mχ* 30 esse saeclum] esedū *T* (*s. v. m*2 esse seclum), essedum *cet.* quin et saeclum ferreum *Ven.*3, qui (quoi *Toll volgo*) saeculum omne ferreum *Ven.*4 31 uiata [uincit] (uincit *m*2) aeui *T*, uinci tā eui *M*, uincit aeui *cet.* iniuria *M* 32 Amniae *ego*, ammiae *pE*, animae *mu*, ammie *cet.*, anniae *Ven.*4 *volgo*; *cf. C. I. L. VI 1754* Aniciae Faltoniae Probae Amnios Pincios Aniciosque decoranti 33 colit *T* 34 annitiorum *T* (*s. v.* Atticiorum *m*2) *ME*, anitiorum *p*, ammitiorum *cet.*, Aniciorum *Scal.* *post v.* 34 *in M legitur v.* 41, *sed signo* ∻, *quo eum post* 40 *collocandum esse indicatur, adiecto* 44 utrumne] [utrum] ụṭ ṃẹ *T* (*corr. minio*)

45 nomen dedere: an nomen hoc
secuta morum regula?
an ille venturi sciens
mundi supremus arbiter,
qualem creavit moribus,
50 iussit vocari nomine?'
nomen datum praeconiis
vitaeque testimonio.
libelle felix, quem sinu
vir tantus evolvet suo
55 nec occupari tempora
grato queretur otio:
quem mille ⟨tum⟩ vocis modis
leni aut susurro impertiet
cuique vigiles luminum
60 vacare dignabunt corae:
quem mente et aure consciis
quibusdam omissis perleget.
quaecumque fortuna est tibi,
perge, o libelle, et utere
65 felicitate intermina.
dic me valere et vivere,
dic vivere ex voto pio,
sanctis precantem vocibus,
ut quem curulis proxima
70 collegio nati dedit,
hunc rursus Augustus prior
suis perennet fascibus.
subnecte et illud leniter:
'apologos en misit tibi
75 ab usque Rheni limite
Ausonius, nomen Italum,
praeceptor Augusti tui,
Aesopiam trimetriam,
quam vertit exili stilo
80 pedestre concinnans opus
fandi Titianus artifex:
ut hinc avi ac patris decus,
mixto resurgens sanguine,
Probiano⟨que⟩ atque Anicio,
85 ut quondam in Albae moenibus
supremus Aenea satus
Silvios Iulis miscuit,
sic iste, qui natus tibi,
flos flosculorum Romuli,
90 nutricis inter lemmata
lallique somniferos modos
suescat peritus fabulis
simul iocari et discere'.
⟨et⟩ adde votum, quod pio
95 concepimus rei deo:
'ut genitor Augustus dedit
collegio nati Probum,
sic Gratianus hunc novum
stirpi futurae copulet'.
100 rata sunt futura, quae loquor.
sic merita⟨que⟩ et fatum iubent.
sed iam ut loquatur Iulius,
fandi modum invita accipe
volucripes dimetria
105 haveque dicto dic vale.

---

45 dedē *T* 54 involvet *Toll volgo* 55 ne *T* (*corr.* m^2) *M*, neu *p* 57 ille *T* tum *om.* *ω*, *adieci ego*, cum *Ven.*[4] *volgo* uocis [et] modis *p*, uocis m̄o *T* 58 leni *om.* *T* ĩpartiet *E* 59 cuique *T* (que *add.* m^2), que *om. cet.* 60 uacare *T* (a *pr. ex* o m^2) coree *M*, coreę *T*, choreę *cet. E*, corae *Iac. Constantinus* 62 /·omissis *T* (*in mg.* m^1) pelleget *TME*, perleget *cet.* 63 quecunque est fortuna *T* 69 curuli *TM*, curulis *cet. E* 72 perhemnet *M* 74 em *T* (en m^2) 77 sui *T* (tui m^2) *M*, tui *cet. E* 78 trimentriam *M* 80 pedestre *T*, pede *cet. E* 81 ticianus *Mχ* 82 hic *ω*, hinc *Mommsen* ac] atque *Tlmu* 83 refulgens *Ven.*[4] *volgo* 84 Probiano *ω* Probianoque ac Anicio *Scal. volgo*, Probianoque atque Anicio *Vin.* 87 iulius *ω*, Iuliis *Ven.*[4], Iulis *Scal.* 88 tui *T*, tuus *cet.*, tibi *Toll*, *an* tibi est? 90 lem[m]nata *T* (m m^2), leminata *M*, lemmata *cet.* 91 lalique soniferos *T* 92 peritis *TMpE volgo*, peritus *cet.* 93 simul et iocari *T* iocali *M* discere *TMp* (*in mg.*), ludere *p cet. E* 94 et *om. ω*, *add. p* (*in mg.*) *Ven.*[4] *fortasse* pie, *quamquam etiam de* pium *vel* pii *cogitari potest* 101 que *addidi*, *om. ω* sic merita sic fatum *Ven.*[4] *volgo* iubet *Par. volgo* 102 sed] sic *T* 104 uolucripen *T* (n *ex* s m^2) dimetriā *T* (ā *ex* a m^2) 105 aueque *ω* *post* uale *add.* finit *M*

XVII. AVSONIVS SYMMACHO.

Modo intellego, quam mellea res sit oratio, quam delenifica et quam suada facundia. persuasisti mihi, quod epistulae meae aput Capuam tibi redditae concinnatio inhumana non esset, set hoc non diutius, quam dum epistulam tuam legi, quae me blanditiis inhiantem tuis velut suco nectaris delibuta perducit. ubi vero chartulam 5 pono et me ipsum interrogo, tum absinthium meum resipit et circumlita melle tuo pocula deprehendo. si vero, id quod saepe facio, ad epistulam tuam redii, rursus inlicior: et rursum ille suavissimus, ille floridus tui sermonis adflatus deposita lectione vanescit et testimonii pondus prohibet inesse dulcedini. hoc me velut aërius bratteae fucus aut picta nebula non longius quam dum videtur oblectat, chamaeleontis bestiolae 10 vice, quae de subiectis sumit colorem. aliud sentio ex epistula tua, aliud ex conscientia mea. et tu me audes facundissimorum hominum laude dignari? tu, inquam, mihi ista, qui te ultra emendationem omnium protulisti? aut quisquam ita nitet, ut conparatus tibi non sordeat? quis ita Aesopi venustatem, quis sophisticas Isocratis conclusiones? quis ita ad enthymemata Demosthenis aut opulentiam Tullianam aut 15 proprietatem nostri Maronis accedat? quis ita affectet singula, ut tu imples omnia? quid enim aliud es quam ex omni bonarum artium ingenio collecta perfectio? haec, domine mi fili Symmache, non vereor, ne in te blandius dicta videantur esse quam verius. et expertus es fidem meam mentis atque dictorum, dum in comitatu degimus ambo aevo dispari, ubi tu veteris militiae praemia tiro meruisti, ego tirocinium iam 20 veteranus exercui. in comitatu tibi verus fui, nedum me peregre existimes conposita fabulari: in comitatu, inquam, qui frontes hominum aperit, mentes tegit, tibi me et parentem et amicum et, si quid utroque carius est, cariorem fuisse sensisti. set

[Margin: 407 (Symm. Epist. I 32 (26) S.) (VP)]

XVII. 1 Symm. Epist. III 6, 1 ne tua quidem delenifica et suada facundia 2 Ennod. Epist. II 19 (p. 61, 7 H.) ut alucinationis nostrae concinnatio non inhumana videatur; *cf.* V 1 (124, 5 H.) inhumana concinnatione 12 Ennod. Epist. II 19 (60, 5 H.) qui te ultra emendationem omnium protulisti 21 Cic. pro Planc. 6, 16 tabella, quae frontes aperit hominum, mentes tegit

XVII. *Π = cod. Divionensis S. Benigni, a Iureto commemoratus.* V^2 *= Vatic. Palat. 1576 s. XI. F = codd. quibus continentur excerpta ex epistulis. Γ = Giphanii cod. commemoratus a Scioppio. Φ = cod. Fuldensis, quo usus est Scioppius.* Ausonius Sīmaco *V*, Responsio Ausonii ad Symmacum. ℟. Ausonius Symmacho *P*, Ausonius Symm̄ *F*, *om.* V^2 1 intelligo *P* delinifica∗ *V* (*corr.* m^2) *P* et *om. F* facund^i^a *V* (i m^2) 2 ępistolę *V*, epistole *P*, epistolae V^2 (*ubi semper* o) aput *V* (d m^2), apud *cet.* reddita concinatio *P* 3 humana *V* set *V* (d m^2), sed *cet.* ępistola tua *V* (*corr.* m^2) epistolam *P* 4 in^h^iā̤^tem^ *V* (h m^2) ducit *Ven.*[4] *volgo* ubi enim *V volgo*, ubi nō *P*, tibi uero V^2F cartŏlam *V* (v m^2), cartulam PV^2 5 absintium *V*, abscynthium *P* respicio *F* 6 depreendo *V* id] quod *P* 7 inlicior *V* (*in mg.* m^2 inlicior persuadeor), illicior *P* in licio retrorsum ille V^2(*ΓΦ*), illicior retrorsum ille *F* floridissimus *Scal. volgo* afflatus *P*, affatus *F* 8 euanescit *F* pro^h^ibet *V* (h m^2) brattee *V*, bractee *P*, bractea V^2F 9 non] nondum V^2 cameleontis VV^2F bestiolę *V* (b *ex* u *et* ę *ex* e m^2), uestiolę V^2 10 uite qua quae *P* aliut *V* (d m^2) ępistola *V* (ęp-), exempla (*om.* ex) *P* aliut *V* (d m^2) 11 laudem *P* 12 isti V^2 commendationem *Vin. volgo* hominum *V volgo* quisquamne *V volgo*, ut quisquam *P*, aut quisquam V^2F, haut quisquam *Schottus* 13 conpa^ra^tus *V* (ra m^2) ita ad Aesopi *F volgo* ysopi *V* (y *ex* ę m^2) quis ad sophisticas *F volgo* sop^h^isticas *V* (h m^2) socratis *VF*, ysocratis *P* 14 conclusionis V^2 ita *om. VP volgo* entimemata *VP*, enthimemata V^2F demostenis VV^2F, demosthenes *P* ut opulentiam V^2 15 uestri *Π* accedatur *P* ita∗∗ *V* affectat V^2F *volgo* 16 en^i^m (i m^2) aliut *V*, c̄ aliud *P* es] ex *P* perfecta *P* 17 dn̄e *V* (omi *s. v.* m^2) sīmac^h^e *V* (ī *ex* i m^2; h *add.* m^2) 18 adque *V*, que *P* cum in *F* commitatu *V*, conmitatu *P* egimus *P* 19 ębo *V* (m^1) premi *V* (*corr.* m^2) tyro PV^2 tyrocinium PV^2 iam *om. P* 20 peregrem *V volgo* 21 legit *V* ibi me *VP volgo*, me tibi V^2F et parente et amico *Φ* 22 quit *V* sensi *Φ* set *V* (d m^2), sed *cet.*

abeamus ab his, ne ista haec conmemoratio ad illam Sosiae formidinem videatur accedere. illud, quod paene praeterii, qua adfectatione addidisti, ut ad te didascalicum aliquod opusculum aut sermonem protrepticum mitterem? ego te docebo docendus adhuc, si essem id aetatis, ut discerem? aut ego te vegetum atque alacrem conmonebo? eadem opera et Musas hortabor, ut canant, et maria, ut effluant, et auras, ut vigeant, et ignes, ut caleant, admonebo et, si quid invitis quoque nobis natura fit, superfluus instigator agitabo. sat est unius erroris, quod aliquid meorum me paenitente vulgatum est, quod bona fortuna in manus amicorum incidit. nam si contra [id] evenisset, nec tu mihi persuaderes placere me posse. haec ad litteras tuas responsa sint: cetera, quae noscere aves, conpendi faciam: sic quoque iam longa est epistula. Iulianum tamen familiarem domus vestrae, si quid de nobis percontandum arbitraris, allego: simul admoneo, ut, cum causam adventus eius agnoveris, iuves studium, quod ex parte fovisti. vale. 25 30 35

XVIII. AD VRSVLVM GRAMMATICVM TREVERORVM, CVI STRENAS KALENDIS IANVARIIS AB IMPERATORE NON DATAS REDDI FECIMVS.

Primus iucundi fuat hic tibi fructus honoris, 408
  Augustae faustum munus habere manus. (ω)
proximus ex longo gradus est, quaestoris amici
  curam pro strenis excubuisse tuis.
5 ergo interceptos, regale nomisma, Philippos
  accipe tot numero, quot duo Geryones:
quot terni biiuges demptoque triente Camenae
  quotque super terram sidera zodiaci:
quot commissa viris Romana Albanaque fata
10   quotque doces horis quotque domi resides:
ostia quot pro parte aperit stridentia circus
  excepto, medium quod patet ad stadium:
quot pedibus gradiuntur apes et versus Homeri
  quotque horis pelagus profluit aut refluit:

23 Ter. Andr. I 1, 16 (43)   25 Hor. Epist. I 17, 3 disce docendus adhuc   27 Ennod. Epist. I 2 (4, 8 sq. H.) hac fiducia provocassem ventos ad flandum, ad cursum flumina, Faustum meum ad facundiam
XVIII. 5 Hor. Epist. II 1, 234 acceptos regale nomisma Philippos (*cf. Auson. E. V 19*)

23 ^h^is *V* (h *m*2)   haec *om. P*   isthaec *volgo*   comemoratio *V* (cō *m*2), commemoratio *V*2   24 illut *V* (d *m*2)   quod] quoque quod *F volgo*   adfectatione *V*, affectatione *PV*2, affectione *Gelenius, Pulmannus volgo*   25 ^a^ut *V* (*a m*2)   protrepiticum *P*   ad^h^uc *V* (h *m*2)   26 id *om. P*   uegetatum *F*   adque *V* (t *m*2)   commonebo *VV*2   27 ut canant] ū canant *P*   mare ut effluat *V*2*F*   28 et (*ante* si)] ut *P*, aut *Ald. volgo*   nobis quoque *V*2   sit *V*2*F*   29 agitator instigabo *Π*   satis *V*2*F*   aliqut (?) *V* (id *s. v. m*2)   peniten^te^ *V* (te *m*2)   30 si contra id ēbenisset *V* (u *ex* b *m*2), sit contra id uenisset *P*   id *om. codd. Symmach.*; *fortasse* id contra   31 tu *om. F*   persuadere^s^ *V* (s *m*2)   caetera *V*2   32 noscere] nos *V*   ^h^abes *V* (h *m*2), habes *cet. volgo*, aves *Vin.*   conpendicfaciam *V*   compendii *V*2   epistola *V*   33 tamen *V* (*in v. ult.*; *initio v. ins.* tamen *eras.*), tamen *om. Lugd. volgo*   nostrae *volgo*   tamen *post* quid *add. Lugd. volgo*   percunctand' *P*   *post* arbitraris *add.* si *V*2, tibi *F*   34 cognoueris *V*2   iubes *V* (*m*1)
XVIII. *lemma TMvE* (Treuirorum *ω*   cuius *ω*, cui *Lugd.*   fecimus *M*, fecit *cet. volgo*), *om. mu*   1 iocundi *M*, iudundi *T*   foret *ω*, fuit *Ven.*4 *volgo*, fuat *Toll*   4 cura *TM*, curam *cet.*   prostenis *T*   5 inperceptos *Heinsius*   nomisma *M*, numisma *cet.*   6 geriones *ω*   7 denteque *M*   camoene *T*   8 que *om. M*   zoadici *M*   9 facta *T*   10 que *bis om. M*   11 hostia *T*

15 protulit in scaenam quot dramata fabellarum,
    Arcadiae medio qui iacet in gremio:
vel quot iuncturas geometrica forma favorum
    conserit extremis omnibus et mediis:
quot telios primus numerus solusque probatur,
20 quot par atque impar partibus aequiperat,
bis ternos et ter binos qui conserit unus,
    qui solus totidem congeminatus habet:
quot faciunt iuncti subterque supraque locati;
    qui numerant Hyadas Pleiadasque simul.
25 . . . .
    Vrsule collega nobilis Harmonio,
Harmonio, quem Claranus, quem Scaurus et Asper,
    quem sibi conferret Varro priorque Crates,
quique sacri lacerum collegit corpus Homeri,
30 quique notas spuriis versibus apposuit:
Cecropiae commune decus Latiaeque Camenae,
    solus qui Chium miscet et Amineum. vale.

XVIIII. AVSONIVS PONTIO PAVLINO CVM ILLE MISISSET POEMATIVM VERSIBVS PLVRIMIS DE REGIBVS EX TRANQVILLO COLLECTIS.

Condiderat iam solis equos Tartesia Calpe (409 (ω))
stridebatque freto Titan insignis Hibero:
iam succedentes quatiebat Luna iuvencas,
vinceret ut tenebras radiis velut aemula fratris:
5 iam volucres hominumque genus superabile curis
mulcebant placidi tranquilla oblivia somni:
transierant Idus, medius suprema December
tempora venturo properabat iungere Iano:
et nonas decimas ab se nox longa Kalendas
10 iugiter acciri celebranda ad festa iubebat.

Nescis, puto, quid velim tot versibus dicere. medius fidius neque ipse bene intellego: tamen suspicor. iam prima nox erat ante diem nonum decimum Kal. Ian.,

---

27 Mart. X 21, 1 sq. quae vix intellegat ipse Modestus et vix Claranus   32 Hor. Sat. I 10, 24 ut Chio nota si commixta Falerni est

XVIIII. 1 sqq. Sen. lud. de morte Claud. 2, Fulgent. Myth. I p. 616 sqq. S.   2 Iuv. Sat. XIIII 279 sq. sed longe Calpe relicta audiet Herculeo stridentem gurgite solem

---

15 protinus *M*   scęnam *v*, scena *T*, scenam *cet.*   dramata *M*, drāmata *v*, dragmata *cet.*   16 archadiae *TM*   17 for[a] *T*   18 et] aut *T*   19 elios *TM*, telios *cet.*, teleos *Accursius*; *fort.* qui telios, *an* probatus ?   20 atque] aut *M*   aequiparat *M*   21 qı (= quia) *T*, quia *χE*   23 que *post* subter *om. TE*   24 numerat haiadas *M*   *post v.* 24 *in T* (*ubi in mg. m*1 deest) *et χ unius v. est spatium, nullum in M*   27 daranus *ω*, Claranus *Ven.*4   28 grates *ω*, Crates *Ug.*   31 camoenę *T*   32 ammineum *ω*   uale *add. M*, *om. cet. volgo*

XVIIII. *lemma ω* (Ausonio *M*   *post* Paulino *add.* filio *Delph. cet. om.*   mississet poematū *T*)   1 equos *om. M*   cartasia *T*, tartasia *cet.*, tartesia *E*   2 inclinis *Heinsius* (*cf. Ovid. Met. XI* 257)   10 aciri *T*   iubebat] uocabāt *T*   *post v.* 10 ad eundem Pontium Paulinum *T* (*in mg.*) *E*   11 ego bene *T*, ipse bene *MχE*, bene ipse *Delph.*   intelligo *ω*   12 erat *om. T*   Kał. Ian. *T*, Kał Ian[v] *M*, *om. χ*, Kalendarum Ianuariarum *E volgo*

cum redditae sunt mihi litterae tuae oppido quam litteratae. his longe iucundissimum poema subdideras, quod de tribus Suetonii libris, quos ille de regibus dedit, in epitomen coegisti, tanta elegantia, solus ut mihi videare adsecutus, quod contra rerum 15 naturam est, brevitas ut obscura non esset. in his versibus ego ista cognovi:

Europamque Asiamque, duo vel maxima terrae
membra, quibus Libyam dubie Sallustius addit
Europae adiunctam, possit cum tertia dici,
20 regnatas multis, quos fama oblitterat et quos
barbara Romanae non tradunt nomina linguae,
Illibanum Numidamque Avelim Parthumque Vononem
et Caranum, Pellaea dedit qui nomina regum,
quique magos docuit mysteria vana Nechepsos,
25 et qui regnavit sine nomine moxque Sesostris.

Haec tu quam perite et concinne, quam modulate et dulciter, ita iuxta naturam Romanorum accentuum enuntiasti, ut tamen veris et primigenis vocibus sua fastigia non perirent. iam quid de eloquentia dicam? liquido adiurare possum nullum tibi ad poeticam facundiam Romanae iuventutis aequari. certe ita mihi videris. si erro, pater sum, fer me et noli exigere iudicium obstante pietate. verum ego cum pie 30 diligam, sincere ac severe iudico. affice me, oro, tali munere frequenter, quo et oblector et honoror. accessit tibi ad artem poeticam mellea adulatio. quid enim aliud agunt:

audax Icario qui fecit nomina ponto,
et qui Chalcidicas moderate enavit ad arces,

nisi ut tu vegetam et sublimem alacritatem tuam temeritatem voces, me vero et con- 35 sultum et quem filius debeat imitari, salutari prudentia praeditum dicas? quod equidem contra est. nam tu summa sic appetis, ut non decidas: senectus mea satis habet, si consistat. haec ad te breviter et ilico vesperis illius secuto mane dictavi. ita enim tabellarius tuus, ut epistulam referret, instabat. nam si mihi otium fuerit, oblectabile negotium erit ad te prolixius delirare, te ut eliciam, mihi ut satisfaciam. vale. 40

---

16 Hor. Epist. II 3, 25 sq. brevis esse laboro, obscurus fio 17 Stat. Achill. I 410 Europamque Asiamque 18 Sall. bell. Iug. 17, 3 in divisione orbis terrae plerique in parte tertia Africam posuere, pauci tantummodo Asiam et Europam esse, set Africam in Europa 33 Ovid. Trist. I 1, 90 Icarus Icariis nomina fecit aquis Hor. Carm. IIII 2, 3 sq. vitreo daturus nomina ponto 34 Verg. Aen. VI 16 sq. iter . . . enavit ad arctos Chalcidicaque . . . super astitit arce 37 sqq. Laber. inc. 4 R. (128 sq.) summum ad gradum cum claritatis veneris, consistes aegre, nictu citius decidas

---

13 oppido *om. T* iocundissimum *TM* 14 de *post* ille *om. MχE* quo de tribus . . . dedit epitomen *Reifferscheid Suet. rel. p. 315* 15 assequutus *T* 16 cognovi] collegi *T* 18 lybiam *TM* 19 posset *T* 20 oblicterat *T*, obliterat *M* 22 uonouem *M* 24 misteria *TM* mechepsi *T*, nethepsi *v*, nechepsi *cet. E*, Nechepsus *Vin.*, Necepsus *volgo*, Nechepsos *scripsi* 25 moxque sesostris *T*, mox sesoostris *cet. E volgo* 27 acentuum *T* ueris ac *χE volgo* primigeniis *Par. volgo*, *fortasse recte* 28 dicam si quid *M* 29 uideri *ω*, videris *Ven.*[4] 30 ego *om. E volgo* 31 ac] et *T* 32 in artem *Delph.* melea *T* 33 ycario *M* 34 calcidicas *TM* arthos *M*, arctos *cet.*, 'uetus lectio: ad arces' *Accursius* 35 tu *om. mu*, ut et *Par. volgo* s̋ublimem et ue̋getam *T* themeritatem *M*, emeritatem *T* (*loco litterae minio addendae relicto*) me uoces *T* (me *expunxit et* me *post* uoces *s. v. add. rubricator*) 36 mutari *M* 38 ilico *ω* sequuto *T* 39 epistolam *ω*

XX. AVSONIVS PAVLINO.

Paulino Ausonius: metrum sic suasit, ut esses — 410
tu prior et nomen praegrederere meum: — (ω)
quamquam et fastorum titulo prior et tua Romae
praecessit nostrum sella curulis ebur
5 et, quae iamdudum tibi palma poetica pollet,
lemnisco ornata est, quo mea palma caret.
longaevae tantum superamus honore senectae.
quid refert? cornix non ideo ante cycnum:
nec quia mille annos vivit Gangeticus ales,
10 vincit centum oculos, regie pave, tuos.
cedimus ingenio, quantum praecedimus aevo:
adsurgit musae nostra camena tuae.
vive vale et totidem venturos consere ianos,
quot tuus aut noster conseruere patres.

XXI. AVSONIVS PAVLINO.

1.

Quanto me affecit beneficio non delata equidem, sed suscepta querimonia mea, 411 Pauline fili! veritus displicuisse oleum quod miseras, munus iterasti: addito etiam (ω) Barcinonensis muriae condimento cumulatius praestitisti. scis autem me id nomen muriae, quod in usu vulgi est, nec solere nec posse dicere, cum scientissimi veterum 5 et Graeca vocabula fastidientes Latinum in gari appellatione non habeant. sed ego, quocumque nomine liquor iste sociorum vocatur,

iam patinas implebo meas, ut parcior ille — 412
maiorum mensis applaria sucus inundet.

Quid autem tam amabile tamque hospitale, quam quod tu, ⟨ut⟩ me participes, delicias tuas in ipsa primitiarum novitate defrudas? o melle dulcior, o Gratiarum venustate festivior, o ab omnibus patrio stringende complexu! sed haec atque alia huiusmodi documenta liberalis animi aliquis fortasse ⟨imitabitur⟩ et aliquando, quamvis rarus:

XX. 12 Verg. Ecl. VI 66 utque viro Phoebi chorus adsurrexerit omnis
XXI. **1.** 6 Mart. XIII 102 Garum sociorum Plin. N. H. XXXI 94 sociorum id appellatur . . .

XX. *lemma λ* sal. pl. dicit *add. TE*, s. p. d. *muv volgo* 3 quanquam *λ* 6 len(ui)nisco *T* 8 nûn *T* cignum *Tλ* 10 pauo *λχE* 12 assurgit *T* camoena *λ* 13 congere *ω*, consere *Gronov*
XXI. *lemma M* suo sal. pl. d. *add. T*, suo sal. di. *E volgo* Paulino suo s. p. d. *muv* **1.** 1 delatę *T*, delate *M*, delata *χE* quidem *MχE*, *om. T*, equidem *ego* mea querimonia *T* 2 ueritas *M* iberasti *M* 3 baranonensis *M* 4 scientis sum *T* (scientissumi ?) 5 fastidientis *T* in gari *M Ven.*[4], ignari *T*, uulgari *χE* 6 *post* nomine *add.* loqueris *E*, loquar *Ven.*[4] *volgo* liquor iste] liquorum te *T* vale *post* vocatur *add. Ven.*[4] *volgo* 7 p̣tior *T*, pacior *M* 8 appalaria *T* (p *pr. ex* d *vel* l), apalaria *Mχ*, applaria *Scal.* succus *ω* 9 quod *ω*, quid *Par.* autem] aut *T* hospitabile *T* ut *om. ω*, *add. E*, dum *add. Hartel* 10 defrudas *T*, defraudas *cet.* gratiarum *M*, gratia *T*, gratiae *cet. volgo* 11 omnibus] hominibus *MχE* haec] hoc *T* 12 aliquis] alicui *Toll volgo* imitabitur *addidi* rarius *Lugd. volgo*

illud de epistularum tuarum eruditione, de poematis iucunditate, de inventione et concinnatione, iuro omnia nulli umquam imitabile futurum, etsi fateatur imitandum. de quo opusculo, ut iubes, faciam. exquisitim universa limabo et quamvis per te manus 15 summa contigerit, caelum superfluae expolitionis adhibebo, magis ut tibi paream, quam ut perfectis aliquid adiciam. interea tamen, ne sine corollario poetico tabellarius tuus rediret, paucis iambicis praeludendum putavi, dum illud, quod a me heroico metro desideras, incohatur. isti tamen, ita te et Hesperium salvos habeam, quod spatio lucubratiunculae unius effusi, quamquam hoc ipsi de se probabunt, tamen nihil diligentiae 20 ulterioris habuerunt. vale.

2.

Iambe Parthis et Cydonum spiculis, 413
iambe pinnis alitum velocior,
Padi ruentis impetu torrentior,
magna sonorae grandinis vi densior,
5 flammis corusci fulguris vibratior,
iam nunc per auras Persei talaribus
petasoque ditis Arcados vectus vola.
si vera fama est, Hippocrene, quam pedis
pulsu citatam cornipes fudit fremens,
10 tu fonte in ipso procreatus Pegasi,
primus novorum metra iunxisti pedum
iisque Musis concinentibus novem
caedem in draconis concitasti Delium.
fer hanc salutem praepes et volucripes
15 Paulini ad usque moenia, Ebromagum loquor,
et protinus, iam si resumptis viribus
alacri refecti corporis motu viget,
salvere iussum mox reposce mutuum.
nihil moreris iamque, dum loquor, redi,
20 imitatus illum stirpis auctorem tuae,
triplici furentem qui Chimaeram incendio
supervolavit tutus igne proximo.
dic: ⟨te⟩ valere, dic: salvere te iubet

20 Stat. Silv. I praef. 19 sq. quaedam et in singulis diebus effusa, quamquam timeo, ne verum istuc versus quoque ipsi de se probent

2. 1 Verg. Ecl. X 59 Partho torquere Cydonia cornu spicula

13 epistolarum *ω* iocunditate *TM* continuatione *MχE volgo* 14 numquam *T* 15 exquisitius *MχE volgo* 17 corelario *M* 19 inchoatur *T*, incoatur *M* quod spacium *T*, quo spatio *M*, quod spatio *cet.*, quod *del. Gronov* 20 ″effusi ″unius *T* hęc *TE*

2. Ad iambum (iambicum *v*) carmen suum *T* (*in mg. minio*) *muvE*, *om. M* 1 partis *T* synodum *lv*, sinodum *cet.*, cydonum *Ven.*[4] 2 pinnis *ME*, pennis *cet.* 4 magnū *TM*, magna *cet.* vi densior] indensior *T* 5 fulgoris *M*, fulminis *cet.*; *cf. XXIIII 2, 18* 7 archado (h *del.*) uectius *T*, archados uetus *M*, arcados uectus *cet.* 8 hyppocrine *M* peduis *M* 12 hicque *T*, hic *M*, hic quid *cet.*, hic quodque *E*, ilico *Par.*, illicque *Scal. volgo*, iisque *Hartel* 15 hebro mag^m *T*, hebro magnum *M*, hebromanum *cet.*, Hebromagum *Scal. volgo* 18 salue reuisum *T* 21 chymeram *T* 22 totus *ω*, tutus *E* 23 te *addidi*, et *add. E*, *om. ω* saluere *ω*, avere *Ven.*[3] *volgo*

amicus et vicinus et fautor tuus,
25 honoris auctor, altor ingeni tui.
dic et magister, dic parens, dic omnia
blanda atque sancta caritatis nomina
haveque dicto dic vale actutum et redi.
quod si rogabit, quid super scriptis novis
30 maturus aevi nec rudis diiudicem,
nescire dices, sed paratum iam fore
heroicorum versuum plenum essedum.
cui subiugabo de molarum ambagibus,
qui machinali saxa volvunt pondere,
35 tripedes caballos terga ruptos verbere,
his ut vehantur tres sodales nuntii.
fors et rogabit, quos sodales dixeris
simul venire: dic, trinodem dactylum
vidi paratum crucianti cantherio:
40 spondeus illi lentipes ibat comes,
paribus moratur qui locis cursum meum,
mihique similis, semper adversus tamen,
nec par nec impar, qui trochaeus dicitur.
haec fare cursim nec moratus pervola,
45 aliquid reportans interim munusculi
de largitate musici promptarii.

XXII. AVSONIVS PAVLINO.

1.

Multas et frequentes mihi gratiae tuae causas et occasio subinde nata concinnat 414 (ω)
et naturae tuae facilitas benigna conciliat, Pauline fili. nam quia nihil poscente me
abnuis, magis acuis procaciam quam retundis, ut nunc quoque in causa Philonis procuratoris quondam mei experiere, qui apud Ebromagum conditis mercibus, quas per
5 agros diversos coemit, concesso ab hominibus tuis usus hospitio, inmature periclitatur
expelli. quod nisi indulseris rogante me, ut et mora habitandi ad commodum suum
utatur et nauso aliave qua navi usque ad oppidum praebita frugis aliquantum nostrae
advehi possit, Lucaniacus ut inopia liberetur mature: tota illa familia hominis litterati
non ad Tullii frumentariam, sed ad Curculionem Plauti pertinebit. hoc quo facilius
10 impetrarem aut quo maiorem verereris molestiam, si negares, concinnatam iambis

30 Verg. Aen. V 73 aevi maturus 39 Plaut. Capt. IIII 2, 34 (814) qui advehuntur quadrupedanti crucianti cantherio

25 alter *M* ingenii *ω* 27 charitatis *T* 28 aveque *ω* et actutum *ω*, actutum et *L. Mueller*, *an* et *delendum?* 32 esedum *M* 35 ruptes *M* 36 nuncii *M* 38 dactilum *TM* 41 ṣụū meū *T* 46 promtarii *M*; *fortasse* promptuarii *scribendum est ut trisyllabum pronuntiandum*
XXII. Ausonius Paulino *M*, suo *add. E*, sał. pl. dic̄. *T*, s. p. d. *muv* **1.** 1 causas *om. T* nata *om. T* concinnate *ω* (concinnatione *l*), concinnat et *Ven.*[4] 2 filij *M* 3 filonis *TM* 4 hebromag͞m *T*, hebromagum *cet. volgo* 5 omnibus *T* imature *M*, inmature *E*, immature *cet.* 7 qua] quavis *E volgo* navi usque] nauimq; *T* opidū *T* aliquantulum *χE volgo* 8 deuehi *M* 9 culionem *TMvE*, culioconem *l*, circulionem *m*, curculionem *u* 10 uereris *Tlmu*, uerreris *ME*, uerereris *v* iambi *TM*, iambis *cet.*

signatamque ad te epistulam misi, ne subornatum diceres tabellarium, si ad te sine signi fide veniret. signavi autem non, ut Plautus ait, 'per ceram et lignum litterasque interpretes', sed per poeticum characterem, ⟨ut⟩ magis notam inustam quam signum impressum iudicares.

2.

Philon, meis qui vilicatus praediis, 415
ut ipse vult, ἐπίτροπος,
(nam gloriosum Graeculus nomen putat,
quod sermo fucat Dorius)
5 suis querellis adserit nostras preces,
quas ipse lentus prosequor.
videbis ipsum, qualis adstet comminus,
imago fortunae suae,
canus, comosus, hispidus, trux, atribux,
10 Terentianus Phormio,
horrens capillis ut marinus asperis
echinus aut versus mei.
hic saepe falsus messibus vegrandibus
nomen perosus vilici
15 semente sera sive multum praecoqua,
et siderali inscitia,
caelum lacessens seque culpae subtrahens
reos peregit caelites.
non cultor instans, non arator gnaruris,
20 promusque quam condus magis,
terram infidelem nec feracem criminans
negotiari maluit.
mercatur ⟨in⟩ quoquo foro venalium
mutatus ad Graecam fidem,

XXII. **1.** 12 Plaut. Pseud. I 1, 40 (42)

2. 7 sq. Ovid. Trist. III 8, 36 astat fortunae forma legenda meae 9 Appul. Flor. I 3 trux, hispidus 10 Cic. pro Caec. 10, 27 nec minus niger . . . quam ille Terentianus est Phormio 11 sq. Hor. Epod. 5, 27 sq. horret capillis ut marinus asperis echinus aut Laurens aper 20 Plaut. Pseud. II 2, 14 (608) condus promus procurator peni 23 sq. Plaut. Asin. I 3, 47 (199) cetera quae ⟨nos⟩ volumus uti Graeca mercamur fide

11 epła *T*, epistolam *cet.* 12 lig̃ (m) *T*, lignum *cet.*, linum *Ven.*[4] *volgo* (linum *codd. Plauti*, *Muretus* lignum) 13 caracterem *ω* magis nota minus tamquam (tanquam *T*) *ω*, magis notavimus tamquam *Ven.*[4] *volgo*, magis notum ut tamquam *Toll*, ut magis notam inustam quam *Mommsen*

2. 1 uillicatus *T* ī p̄liis *T* (ī *del.*) 2 ἐπίτροπος *in T add. m*[2] (*in mg. m*[1] seu quod mauolt), επιτρωωcн *M*, ἐπιτρωcν *l*, ἐπιτρωωcμ *v*, *om. mu*, ἐπιτροςн *E* 4 dori(c)us *l*, Doricus *volgo* 5 querelis (ł acerbus) *ω* asserit *T* 7 comminus *lE*, cominus *cet.* 9 atribux *TMvE*, atribux *l*, atribus *mu*, *cf. ind. s. v.* atribux; attubus *Scal. volgo* (*cf. gloss. Philox. p. 25, 12* atubus: μογιλάλος, μογγός; *unde patet* atubus *idem esse atque* ἄτυπος) 11 horres *T* 12 echīnus *T* 14 uillici *T* 15 prequogna *T*, p̄quoqua *Mmu*, praecoqua *lvE*, praecoqui *Baehrens* 17 coelum lacescens *T* 18 coelites *T* 19 gnarus *M* 20 promus *M* (*om.* que) codus *M* 23 mercaturque *T*, mercatur quo *Mχ*, mercatur rem quoquo *Par.*, mercatur * quoquo *Scal. volgo*, mercatur in quoquo *Vin.* maluit mercator in quoquo *etc. Mommsen* ferro *M* 24 mutatus *ego*, mutatur *ω*, mutuatur *Ven.*[3] *volgo* fiden *T*

25 sapiensque supra Graeciae septem viros
    octavus accessit sophos.
et nunc paravit triticum vesco sale
    novusque pollet emporus.
adit inquilinos, rura, vicos, oppida
30   soli et sali conmercio:
acatis, phaselis, lyntribus, stlattis, rate
    Tarnim et Garumnam permeat
ac lucra damnis, damna mutans fraudibus
    se ditat et me pauperat.
35 is nunc ad usque vectus Ebromagum tuam
    sedem locavit mercibus,
. . . .
    . . . . ,
ut inde nauso devehat . . . .
    nostros in usus, ut refert.
hunc ergo paucis ne graveris hospitem
    . . . . ,
40 adlatus ut mox navis auxilio tuae
    ad usque portus oppidi
iam iam Perusina, iam Saguntina fame
    Lucaniacum liberet.
hoc si impetratum munus abs te accepero,
45   prior colere quam Ceres.
Triptolemon olim, sive Epimeniden vocant,
    aut Tullianum Buzygem
tuo locabo postferendos numini:
    nam munus hoc fiet tuum.

---

26 Hor. Sat. II 3, 296 sapientum octavus 30 Paulin. XXIIII 222 exul soli et hospes sali Sid. Apoll. Epist. VIII 9, 22 assuetum ante salo solum timere 42 Lucan. I 41 Perusina fames 47 Cic. de off. III 13, 54 quod Athenis execrationibus publicis (*Valckenaer* Buzygis: Buzygiis?) sanctum est Plin. N. H. VII 199 bovem et aratrum Buzyges Atheniensis (invenit), ut alii Triptolemus

---

25 sapienque *M* 27 casco *ω*, vesco *Bentley* 29 opida *T* 30 cōmertio (c *suprascr.*) *T*, commercio *M* 31 faselis *M* lintribus *ω* stlatis *E volgo* 33 damus *T* 35 hebromagum *ω* *post* 36 *duos versus intercidisse suspicor; contra deesse quicquam negat Mommsen; volgo unius post 36, alterius post 37 notatur defectus* 37 *fortasse* devehatur triticum 39 *intercidit alter huius strophae versus; lacuna significatur in T* 40 adiutus *ω volgo*, adlatus *ego*, advectus *Baehrens* 41 opidi *T* 42 per esaniā saguntinā fame *T*, pares samiā sagūtinā famē *M*, peresam iam Saguntina fame *E* Perusina et *Ven.*[4] *volgo*, Perusina vel *Toll*, Perusina iam *Baehrens* 46 medem (meden *Mpmu*) quem *ω*, Epimenidem *A. Schott* (*cf. Hesych. s. v.* Βουζύγης, *schol. Il. XVIII 483, Serv. Verg. Georg. I 21*); *vide Hauptii Opusc. III 504 sqq.* 47 Bullianum *vel* Bulianum *I. Vossius volgo* buzirem *T*, buzizen *cet.*, buzygen *Ald.* 48 nomini *ω*, numini *Baehrens*

XXIII. AD EVNDEM PONTIVM PAVLINVM EPISTOLA SVBINDE SCRIPTA.

Proxima quae nostrae fuerat querimonia chartae — 416 (*VPΠβπ*)
credideram, quod te, Pauline, inflectere posset
eliceretque tuam blanda obiurgatio vocem.
set tu iuratis velut alta silentia sacris
5 devotus teneas, perstas in lege tacendi.
non licet? anne pudet, si quis tibi iure paterno
vivat amicus adhuc maneasque obnoxius heres?
ignavos agitet talis timor. at tibi nullus
sit metus et morem missae acceptaeque salutis
10 audacter retine. vel si tibi proditor instat,
aut quaesitoris gravior censura timetur,
occurre ingenio, quo saepe occulta teguntur.
Thraeicii quondam quam saeva licentia regis
fecerat elinguem, per licia texta querellas
15 edidit et tacitis mandavit crimina telis.
et pudibunda suos malo commisit amores
virgo nec erubuit tacituro conscia pomo.
depressis scrobibus vitium regale minister
credidit idque diu texit fidissima tellus:
20 inspirata dehinc vento cantavit harundo.
lacte incide notas: arescens charta tenebit
semper inaspicuas, prodentur scripta favillis.
vel Lacedaemoniam scytalen imitare, libelli
segmina Pergamei tereti circumdata ligno
25 perpetuo inscribens versu, qui deinde solutus
non respondentes sparso dabit ordine formas,
donec consimilis ligni replicetur in orbem.
innumeras possum celandi ostendere formas
et clandestinas veterum reserare loquellas.
30 si prodi, Pauline, times nostraeque vereris

XXIII. It̄ ad eundē . . . scriptā (a *corr.*) *V*, Epistola Decii Magni Ausonii ad Paulinum ℞ca *P*, Item Ausoni ad Paulinu *Π*, Finiunt ad Ausonium. Incipiunt Ausonii ad Paulinum *β*, Incip̄. Ausoni ad Paulinum *π*, Ausonius Paulino *Lugd. volgo* 1 nostrae *om.* *β* (*add. in mg.* m^1) chartę *V* (h *del.* m^2), carthae *Π*, carte *β*, cartę *π* (m^2 charti) 3 elicereque tuam flanda *P* tuas . . . musas *Πβπ* 4 sed *PΠπ* tui *π* (m^1) uelud *β* 5 duotus *Π* teneat perstans *P* 7 aduc *V* ^{h}eres *V* (h m^2), eres *P*, eris *β*, aeris *π* 8 ac *VP* 9 memorem *π* (*om.* sit) *β* 10 audaciter *βπ* retine* *V* uel sibi *Π* 11 aut sit oris *Π*, atquisitoris *π* censurat emitur *π* 12 saepae occultę *Π* teg^{u}entur *β* 13 threicii *Vπ*, trheicii *Π*, trehicii *β* seualiscentia *π* 14 feceret *π* elinguem *Π* (e *pr. ex* u) texa *β* querelas *Pβπ* *Ven.*[4], quae*rillas *Π* 15 mandaui *π* telis *Π* (li *ex* a) 16 pundibunda *Π* 17 tacitura *P*, taciturno *β* 19 atque *βπ* fedissima *Π*, fidelissima *βπ* 20 cantabit (v m^2) ^{h}arundo (h m^2) *V* 21 incideṣ *P*, incido *β* carta *VPΠπ* ^{te}manebit *β* 22 inaspicuis *V*, in auspicuis *P* *Ven.*[4], inas*picuas *β* fauilli *Π*, fauillas *βπ* 23 lacedemonia *P* *Ven.*[4], lecedemoniā *Π* scitalen *VP*, cythalen *π*, scarthalene *Π* imitare] mittare *Π* 24 segemina *Π* ꝑgā^{m}ei *V* (ā m^1, m m^2), pargamei *P*, pergameo *Π* terreti *Π*, tereci *π* circundata *P* 25 perpetuos* *Π* inscribe^s *V* (s m^2) dū resolutus *β*, dum solutus *π* solutis *Π* 26 ordinem *P* 27 *sq. om.* *Π*; *in* *π* *in mg. inf.* m^2 *adiecti* consimiles *β* orbis *P* *Ven.*[4] 28 *sq. leguntur in cod. Bernensi 330* (*saec. X*) *f.* 38^v *col.* 2 (*ubi* celandae *et* loquelas) 29 loquelas *PΠβπ* 30 prodii *P*

crimen amicitiae, Tanaquil tua nesciat istud.
tu contemne alios nec dedignare parentem
adfari verbis. ego sum tuus altor et ille
praeceptor primus, primus largitor honorum,
35 primus in Aonidum qui te collegia duxi.

XXIIII. CVM PONTIVS PAVLINVS IVNIOR QVARTIS IAM LITTERIS NON RESPONDISSET, SIC AD EVM SCRIPTVM EST.

418 (XXV) (*VPΠβπT*)

Quarta tibi haec notos detexit epistula questus,
Pauline, et blando residem sermone lacessit.
officium set nulla pium mihi pagina reddit,
fausta salutigeris adscribens orsa libellis.
5 unde istam meruit non felix charta repulsam,
spernit tam longo cessatio quam tua fastu?
hostis ab hoste tamen per barbara verba salutem
accipit et Salve mediis intervenit armis.
respondent et saxa homini et percussus ab antris
10 sermo redit, redit et nemorum vocalis imago.
litorei clamant scopuli, dant murmura rivi,
Hyblaeis apibus saepes depasta susurrat.
est et harundineis modulatio musica ripis
cumque suis loquitur tremulum coma pinea ventis.
15 incubuit foliis quotiens levis eurus acutis,
Dindyma Gargarico respondent cantica luco.

XXIII. 31 Iuv. VI 566 Tanaquil tua, *cf.* Sid. Apoll. V 7 Tanaquil sua

XXIIII. 7 Ovid. Epist. IIII 6 inspicit acceptas hostis ab hoste notas 9 Cic. pro Arch. 8, 19 saxa et solitudines voci respondent 12 Verg. Ecl. I 53 sqq. saepes Hyblaeis apibus florem depasta salicti saepe levi somnum suadebit inire susurro

---

31 tua *V* (*s. v.* m^2) nesci^a^t *V* (a m^2) stut *V* (istud m^2), istud *Π* (s *in ras.*) 33 affari *VP* auctor *PΠ* 34 primus ueterum *V*, primus (*om.* ueterum) *P Ven.*[4], primus primus *Πβπ* largitus horum *π* 35 ao*nidum *Π* (d *eras.*) colligia *P* uale felix optatissime *add. β*

XXIIII. *lemma in V* (*ubi*: q^v^m), Incipit alia eiusdem ad eundem ℞. *P*, Incipit Ausoni ad Pau*liū *Π* (*l eras.*), Incipiunt uersus Ausonii (Ausoni *π*) ad paulinum *βπ*, Ausonii ad Paulinum uersus egregii *cod. Paris. 9548 saec. XV f. 120^v^ = ϱ et Laurent. 23, 20 saec. XV f. 135^r^ = σ, in quo adscr.* epistola ʒɪɪɪɪ; *nullum lemma T. Cum Laurentiano conspirant cod. bybl. Leopold. Strozz. 18 saec. XV, Urbin. lat. 45 saec. XV, in quo hoc lemma legitur* Epistola Sancti Seueri monachi ad Paulinum episcopum egregiis uersibus contexta, ubi ipsum prouocauit ad scribendum, *denique Vat. lat. 524 saec. XVI.* Ausonius Paulino suo Salutem *Ug. volgo* — 1 ṃotus *Π* (*corr.* m^2) direxit *Ug.* epistola *codd.* 2 paulin^e^** *V* (e m^2) et *om. P* 3 set *V* (d m^2) *β*, sed *cet.* mici piū *V* (″ *et* ʼ *add.* m^2) rededit *Π* 4 asscribens *P*, et scribens *Πβϱσ Ug.*, rescribens *πT* libell' *P* 5 charta *T Ug.*, cartha *π*, carta *cet.* repulsa *β* 6 longa *VΠ* tua quam cessacio *β* tua] tita *Π* faustu *P*, faustu *Ug.*, fasto *Π* 7 hostis *V* (os *in ras.*), nostis *Π* salut' *P* 9 et *om. βπϱσT Ug.* ꝑcu^s^sus *V* (s m^2) 10 redit et] reboat *ϱσ Ug.* sermo redit nemorum uocalis imago resultat *T* memorum *β*, non morū *π* uocis *π* ymago *P* 11 littorei *πϱσT Ug.* clamanant *Π* 12 h^i^bleis *V* (i m^2) sepes *P* somniferumque (seniiferumque *T*, m^1 *corr.* somniferumque, *in mg.* m^1 somni) canit sepis (saepis *Πϱ*) depasta susurrum *ΠβπϱσT Ug.* 13 ^h^arundineis *β*, arundineis *cet.* modula *P*, modolatio *Π* 14 atque arguta (argutu *Π*) suis loquitur coma pinea uentis (uent *in ras. T*) *ΠβπϱσT Ug.* 15 incuibuit *P* quoties *P* euris *P* acu tis *V* (*fortasse inter* u *et* t *aliquid eras.*) 16 dindima *V*, dyndima *P Ug.* dindymaque (dindimaque *β*, dindima quae *πσ*) ideo (ydeo *ϱ*) respondent cantica luco *ΠβπϱσT Ug.* luto *P*

nil mutum natura dedit. non aëris ales
quadrupedesve silent, habet et sua sibila serpens
et pecus aequoreum tenui vice vocis anhelat.
20 cymbala dant flictu sonitum, dant pulpita saltu
icta pedum, tentis reboant cava tympana tergis,
Isiacos agitant Mareotica sistra tumultus,
nec Dodonaei cessat tinnitus aëni,
in numerum quotiens radiis ferientibus ictae
25 respondent dociles modulato verbere pelves.
te velut Oebaliis habites taciturnus Amyclis
aut tua Sigalion Aegyptius oscula signet,
obnixum, Pauline, taces. agnosco pudorem,
quod vitium fovet ipsa suum cessatio iugis.
30 dumque pudet tacuisse diu, placet officiorum
non servare vices et amant longa otia culpam.
quis prohibet Salve atque Vale brevitate parata
scribere felicesque notas mandare libellis?
non ego longinquos ut texat pagina versus
35 postulo multiplicique oneret sermone tabellas.
una fuit tantum, qua respondere Lacones
littera, et irato regi placuere negantes.
est etenim comis brevitas. sic fama renatum
Pythagoram docuisse refert. cum multa loquaces
40 ambiguis sererent verbis, contra omnia solum
est respondebat vel non. o certa loquendi
regula! nam brevius nihil est nec plenius istis,
quae firmata probant aut infirmata relidunt.
nemo silens placuit, multi brevitate loquendi.

---

20 Verg. Aen. VIIII 667 dant sonitum flictu galeae 26 Verg. Aen. X 564 tacitis regnavit Amyclis 36 sq. Plut. περὶ ἀδολεσχίας 21

---

18 quadrupedesue *V* (u *alt. ex* a *m*2) 19 petus *P* anelat *VP*, an.hellat *ϱ* 20 cimbala *Vσ* dant *post* sonitum *Π* flict' *P*, flictuo *β*, flictum *Ug.* sonita *P* 21 *om. P* icte (a) *V* (a *m*2), iacta *βϱσ T*, tacta *Ug.* tenti *Π*, tenuis *π* timpana *V*, tympana *β* (p *ex* b), tyniphana *π* 22 isaccosque *Π*, isacosque *π*, isiacosque *βϱσT*, Iliacosque *Ug.* mareonica *V* tumultis *Π* 23 tinitus *P*, tynnitus *ϱ* ęni *V* (ę *e corr. m*1; *in mg. m*2 aeni), oni *Π*, aeni *cet.*, aheni *Ug. volgo* 24 quoties *T* 25 respondet *π* docies *Π* moderato *ΠβπϱσT Ug. volgo* uerbere *β* (*ex* puluere) 26 uelud *β* ocbalus *P*, ạoebaliis *β*, oebalus *ϱ* amiclis *VΠ*, amydis *P*, amoedis *βσ*, amoeclis *πϱ*, amyclis *Ug.* 27 figalion *P* egipti(v)s *V* (v *m*2), egiptius *ϱσ*, aegypcius *β*, aegiptius *PT* 28 obnexum *P*, obnoxium *βπϱσ Ug.* pauline tacis cognosco *β* 31 amā(t) *V* (t *m*2) uitia *V* (o *ex* ui *m*2) culpā *Π*, cu(l)pam *β* (l *m*2) amat . . . culpa (*vel* amant . . . culpae) *Brandes* 32 pro(h)ibet *V* (h *m*2) uitate (*om.* bre) *β* 33 felicisque *βπϱσ Ug.* 34 nō egolōgīq(v)os *V* (ō egolōgīq(v)os *m*2 *in rasura 15 vel 16 litt.*) ego] nego *P* 35 multique *σ* oneres *Scal. volgo* sermone *V* (n *ex* m), sermones *P* 36 lacunaes *Π* *in T in mg.* οὖ ȣ 37 litera *V*, litora *β* (*corr. m*2) irator *β* (*corr. m*2) negantis *π* 38 etenim] enim *T* comes *P*, *om. T* (*in mg.* comis *m*1) brevitas] ore suauitas *Π* breuitas *T* (t *in ras.*) fame *Π* senatum *V* (*ut videtur*) *Π* 39 pitagorā *V*, pytagoram *P*, posthagoram *Π*, phitagoram *β*, phytagoram *π*, pithagoram *ϱ* potuisse *Π* cuū (*corr. m*2) multa (a *m*2 *ex* o) *V* loquaces] oīma solum *Π* 40 ambigui *β* soluunt *β* 41 est] et *Pπ Ug.* rendebat *P* cepta *V* (r *ex* p *m*2) 42 *om. P* nam] nam pleni *T* (pleni *del.*) nec *ϱσ Ug.*, et *cet.* 44 sil(n)& *V* (n *m*2), silono *P* multa *T*

45 verum ego quo stulte dudum spatiosa locutus
provehor? ut diversa sibi vicinaque culpa est!
multa loquens et cuncta silens non ambo placemus:
nec possum reticere, iugum quod libera numquam
fert pietas nec amat blandis posponere verum.
50 vertisti Pauline tuos dulcissime mores:
Vasconis hoc saltus et ninguida Pyrenaei
hospitia et nostri facit hoc oblivio caeli.
inprecer ex merito quid non tibi, Hiberia tellus?
te populent Poeni, te perfidus Hannibal urat,
55 te belli sedem repetat Sertorius exul.
ergo meum patriaeque decus columenque senati
Bilbilis aut haerens scopulis Calagurris habebit
aut quae deiectis iuga per scruposa ruinis
arida torrentem Sicorim despectat Ilerda?
60 hic trabeam, Pauline, tuam Latiamque curulem
constituis patriosque istic sepelibis honores?
quis tamen ista tibi tam longa silentia suasit?
impius ut nullos hic vocem vertat in usus,
gaudia non illum vegetent, non dulcia vatum
65 carmina, non blandae modulatio flexa querellae,
non fera, non illum pecudes, non mulceat ales,
non quae pastorum nemoralibus abdita lucis
solatur nostras echo resecuta loquellas.
tristis, egens, deserta colat tacitusque pererret
70 Alpini convexa iugi, ceu dicitur olim
mentis inops coetus hominum et vestigia vitans

---

48 Catull. 68, 1 non possum reticere 56 Plaut. Cas. III 2, 6 (432), Epid. II 2, 5 (189) senati columen 71 sq. Cic. Tusc. III 26, 63 qui miser in campis maerens errabat Aleis, ipse suum cor edens, hominum vestigia vitans

---

45 ergo *Π* quod *V* (d m^2 *ut vid.*) ego quo] quod ego quod *P* stulto *P*, stultae *π* loqu[v]t[v]s *V*, loqutus *β* 46 proueor *V*, prouear *ρ*, prouehar *σT Ug.* dispersa *V*, diuersas (*om.* sibi) *P* culpa *Π* (a *ex* e) 47 *om. V* 48 qui[od] *V* (od m^2), que *P*, q[u] *β* nunquam *PρσT Ug.* 49 fere *P*, ferit *Π* (i *eras.*) pos[t]ponere *V* (t m^2), postponere *P*, quodpon̄ re[dis] *π* (dis m^2), deponere *ΠβρσT Ug.* 50 pauline *Π* (li *ex corr.*) 51 uascones *P*, uasconei (*om.* hoc) *Π*, uasconus *T* et niguida *Π*, eninguida *ρ*, enimguida *σ Ug.* pirenei *V*, perenei *Π*, pyrinei *π*, prinnei *β* 52 hospiciam *Π* (m *eras.*) fatus *P*, faciet *π* 53 imprecer *ρσT Ug.* ex] et *βT* merito *V* (o *ex* i m^2, *ut vid.*) hibera *βπ*, Iberica *Par. volgo* tellis *Π* 54 populi penite *β* pęni *ρσ* annibal *VΠ*, hanibal *σ* 56 culmenque (-memque *σ*) *ρσ Ug.* senatus *V* (s *post add.*; *expunxit* m^2), senatus *πρσ Ug.*, saenati *Π* 57 bilbilis *PT*, byrbilis *ρσ Ug.*, birbilis *cet.* haut *P* caligorris *P*, calagorris *Πρσ Ug.*, *calagoris *β* (s *eras.*) habebat *P*, habebt *Π* 58 atque *π* ruga *ρσ Ug.* 59 arrida *ρσT* currentem *T* secorim *Π*, securim *βπρσ Ug.* h[i]lerda *V* (i m^2) 60 cǒrulem *V* (v m^2), curulcē *Π* 61 patriesque *P* [i]stic *V* (i m^2), ista *Πρσ Ug.* sepelibin *ρσ Ug.* 62 iste *VPΠβT* tibi[c]tā *V* tan *ρ* suasis *T* (*corr.* m^1) 63 impios et *π* nullus *Πβ* uertit *σ* (*corr.* m^2) 64 uegētet *P*, ueietent *β* uarum *P* 65 blandis *π* quaerillę *Π*, querelae *βπσ* 66 ales] aer *T* 67 quę *V* (*s. v.* m^2) nomoralibus *P*, nemorabilibus *π* abdida *Π*, a[b]*dita *β* (d *eras.*) lustris *T* 68 etho *P* resequ[v]ta *V* solatur tacitas defixo in pectore curas *Π* nostrā secore secuta *β*, nostras et ore secuta *π*, nostras ore secuta *ρσ*, nostras echo ore secuta *Ug.* solatus (*corr.* m^1) nostras (*lac. 6 litt.*) secuta *T* loquelas *PβπσT* 69 colas *Π* (o *ex* u) 70 alpinis conexa (connexa *P*) iugis *VP* iugi *om. π* 71 *om. T* inobs *Π*, imops *σ* cetus *VPβρσ Ug.* uertigia *P* uitas *ρσ Ug.*

avia perlustrasse vagus loca Bellerophontes.
haec precor, hanc vocem, Boeotia numina, Musae,
accipite et Latiis vatem revocate camenis.

XXV. AD EVNDEM CVM ILLE AD ALIA MAGIS RESPONDERET NEQVE SE VENTVRVM POLLICERETVR.

Discutimus, Pauline, iugum, quod nota fovebat — 417 (XXIIII) (*VPΠβπ*)
temperies, leve quod positu et tolerabile iunctis
tractabat paribus concordia mitis habenis:
quod per tam longam seriem volventibus annis
5 fabula non umquam, numquam querimonia movit,
nulla querella loco pepulit, non ira nec error,
nec quae conpositis male suadae credula causis
concinnat veri similes suspicio culpas:
tam placidum, tam mite iugum, quod utrique parentes
10 ad senium nostri traxere ab origine vitae
inpositumque piis heredibus usque manere
optarunt, dum longa dies dissolveret aevum.
et mansit, dum laeta fides nec cura laborat
officii servare vices, set sponte feruntur
15 incustoditum sibi continuantia cursum.
hoc tam mite iugum docili cervice subirent
Martis equi stabuloque feri Diomedis abacti
et qui mutatis ignoti Solis habenis
fulmineum Phaethonta Pado mersere iugales.
20 discutimus, Pauline, tamen: nec culpa duorum

---

73 Verg. Aen. IIII 611 accipite haec meritumque malis advertite numen et nostras audite preces
XXV. 4 Verg. Aen. I 234 volventibus annis   17 Verg. Georg. III 91 Martis equi

---

72 auia lustra uagus (*om.* loca) *T* perlustrans seuagus *π* loca *Π* (l *ex* c) bellorofont$\overset{i}{e}$s *V* (i *m*²), bellorofontes *P*, bellerofontis *Πβπ*, bellorofontis *ρσ* (-phontis *Ug.*), bellerophontis *T* 73 hanc] hāt *P* boeotia *V*, boetia (boecia *β*) *cet.* numina *V*, nomina *cet.* 74 ˋreuocateẏ *Π* camoenis *Ug.* Finit aepistola ad Paulinum *V*, Finit *Π*, Vale felix optatissime *β*, Meropio Paulino *T*

XXV. Incp̄t alia ad eūdem cum . . . respondere *e. q. s. V*, Alia epl'a eiusdem ad eundem *P*, Item Ausoni ad Paulinum *π*, *om. β*, Ausonius Paulino S. *Lugd. volgo* 1 pa^{v}line *V* (v *m*²) ∗iugum *β* nota *VP Ven.*⁴, certa *βπ* fouebat∗ *β* 2 temperies *om. β* (*in mg. m*¹) positū *V*, positum *P Ven.*⁴, possit *β* et *om. β* uenerabile *VP Ven.*⁴, tollerabile *β* uinctis *π* 4 redeuntibus *βπ* armis *P* 5 *om. VP Ven.*⁴ mouit *π*, uisa est *β* (*del. m*² *et in mg. add.* mouit) *post v.* 5 *in β*: at tamen hec illi sedis∗∗ sentencia mouit (*del. m*²) *vv.* 6—19 *om. βπ* 6 q$^{s\,ae}$rella *V* (ae *m*²), querela *P Ven.*⁴ 7 neque (*om.* quae) *P* conpositus *V*, compositis *P Ven.*⁴ malesuade *VP volgo*, malesuada et *Sannazarius*, *Heinsius* 8 concinat *P* similis *VP volgo* suspicia *V* (*corr. m*²), suspitio *P* 9 placitum *V*, placite *P*, placidum *Ven.*⁴ uterque *VP Ven.*⁴, utrique *Graevius* manere *V*, parentes *P* 10 nostrum *P Ven.*⁴ *volgo* 11 impositumque *P* ^{h}eredibus *V* (h *m*²), heredibusque *P* (*om.* usque) manere obtarūt *V* 12 obtarunt *V Ven.*⁴, optare *P* dissoluere^{t} *V* (t *m*²) aevi *Heinsius* 14 sed *P* 15 currum *P Ven.*⁴ 16 mitte *P* docile *V* 17 abacta *P* 18 multatis *P* ignotis *V* abenis *P* 19 phetonta *V*, fetonta *P*, faethonta *Ven.*⁴ 20 discutitur *VP Ven.*⁴ *volgo* 20 *sq.* discutimus set (sed *π*) tu tantum reus ast ego semper *βπ*

ista, set unius tantum tua. namque ego semper
contenta cervice feram. consorte laborum
destituor nec tam promptum gestata duobus
unum deficiente pari perferre sodalem:
25 non animus viresque labant, sed iniqua ferendo
condicio est oneri, cum munus utrumque relicto
ingruit acceduntque alienae pondera librae.
sic pars aegra hominis trahit ad contagia sanum
corpus et exigui quamvis discrimine membri
30 tota per innumeros artus conpago vacillat.
obruar usque tamen, veteris ne desit amici
me durante fides memorique ut fixa sub aevo
restituant profugum — solacia cassa — sodalem.
quantum oblectamen populi, quae vota bonorum 38
35 sperato fraudata bono? gratantia cuncti
verba loquebantur. iam nomina nostra parabant 40
inserere antiquis aevi melioris amicis.
cedebat Pylades, Phrygii quoque gloria Nisi
iam minor et promissa obiens vadimonia Damon.
40 nos documenta magis felicia, qualia magnus
Scipio longaevique dedit sapientia Laeli: 45
nos studiis animisque isdem miracula cunctis,
hoc maiora, pares fuimus quod dispare in aevo.
ocius illa iugi fatalis solvere lora
45 Pellaeum potuisse ducem reor, abdita opertis
principiis et utroque caput celantia nodo. 50
grande aliquod verbum nimirum diximus, ut se
inferret nimiis vindex Rhamnusia votis:
Arsacidae ut quondam regis non laeta triumphis
50 grandia verba premens ultrix dea Medica belli
sistere Cecropidum in terris monumenta paranti 55
obstitit et Graio iam iam figenda tropaeo
ultro etiam victis Nemesis stetit Attica Persis.
quae tibi Romulidas proceres vexare libido est?

---

22 Verg. Georg. III 536 contenta cervice 41 Hor. Sat. II 1, 72 virtus Scipiadae et mitis sapientia Laeli 47 Verg. Aen. X 547 dixerat ille aliquid magnum

---

21 sed *P* 22 *****contenta *β* 23 distituor *P* tam] iam *Heinsius* promtum *V* gesta *P Ven.*^{4}, testata *βπ* 24 defitienti *P* deficiente (*om.* unum) alio solum perferre iugalem (-le *β*) *βπ* 25 lauant *π* sed *Pπ* non animos uiresque*** leuatur set iniq^{u}a*ferendo *β* 26 condictio *P*, conditio *π* oneris *P Ven.*^{4}, honeri *β* cum (q^{v}um *V*) pondus *VP volgo*, cum munus *β*, communis *π* reli^{c}to *V* (c m^2) 27 aliaena *β* 28 homines *P* trait *V* saxum *π* 29 membri] uerbi *π* 30 compago *β* *vv.* 31—33 *om. VP* 33 *fortasse* restituat solatia *π* casta *ed. Toll volgo* *post* 33 *in βπ secuntur vv.* 63—66, *quos in locum illum transposui; om. VP* *vv.* 34—62 et 66—122 *om. βπ* 35 sperata *V* cucti *V* 36 loquebatur *V* 37 amici *V* 38 pilades *V*, plyades *P* phrigii *VP* Nisi] nīs. *V* 40 docimenta *VP* 41 lębi *V* (*corr.* m^2), celi *P*, laelii *Ven.*^{4} 42 animysque *V* (y *in ras., fortasse* m^2) hisdem *P* cuctis *V* 43 maiore *V* 47 duximus *VP*, *corr. Par.* ut se] iste *P* 48 iudex *P* 49 triumfis *V* 50 premiens *P* dea Medica] dementica *P*, dementia *Ven.*^{4} 51 cecrepidum *P* parēti *V*, parent *P*, paranti *Par.* 52 fingenda *P Ven.*^{4} *volgo* 53 *om. P* 54 romolidas *P*

55 in Medos Arabasque tuos per nubila et atrum
perge chaos. Romana procul tibi nomina sunto. 60
illic quaere alios oppugnatura sodales,
livor ubi iste tuus ferrugineumque venenum
opportuna tuis inimicat pectora fucis.
60 Paulinum Ausoniumque, viros quos sacra Quirini
purpura et auratus trabeae velavit amictus, 65
non decet insidiis peregrinae cedere divae. 66
inpia, Pirithoo disiungere Thesea posses 34
Euryalumque suo socium secernere Niso:
65 te suadente fugam Pylades liquisset Oresten
nec custodisset Siculus vadimonia Damon. 37
quid queror eoique insector crimina monstri? 67
occidui me ripa Tagi, me Punica laedit
Barcino, me bimaris iuga ninguida Pyrenaei:
. . . .
70 moenibus et patrio forsan quoque vestis et oris 78
. . . .
quemque suo longe dirimat provincia tractu 70
trans montes solemque alium, trans flumina et urbes
et quod terrarum caelique extenditur inter
Emeritensis Anae lataeque fluenta Garumnae.
75 quod si intervalli spatium tolerabile limes
poneret exiguus (quamvis longa omnia credant, 75
qui simul esse volunt), faceret tamen ipsa propinquos
cura locos, mediis iungens distantia verbis: 77
Santonus ut sibi Burdigalam, mox iungit Aginnum
80 illa sibi et populos Aquitanica rura colentes,
utque duplex Arelas Alpinae tecta Viennae
Narbonemque pari spatio sibi conserit et mox
quinquiplicem socias tibi, Martie Narbo, Tolosam.
hoc mihi si spatium vicinis moenibus esset,
85 tunc ego te ut nostris aptum conplecterer ulnis
adflaretque tuas aures nostrae aura loquellae.

---

61 Stat. Achill. II 35 velavit amictu (*cf.* Silv. II 1, 132) 63 sqq. Mart. VII 24, 3 sq. te fingente nefas Pyladen odisset Orestes, Thesea Pirithoi destituisset amor; *cf.* Ovid. Trist. I 5, 19 sqq.; 9, 27 sqq.

---

55 medios *P* orabasque *V* ā^{n}trum∗ *V* (n *m*2; p *eras.*), canitrum *P* (*om.* et), atrum *Ven.*4 56 parge *P* caos *V*, chacis *P* 58 ferugennumque *P* 59 oportuna *VP* inimica *P* facis *P* 60 quini *P* 61 purpure *P* (*om.* et) 63 inpii *β*, impie *π*, inpia *ego* perithoo *β* diiungere *π* possis *βπ*, posses *Graevius* 65 Orestem *volgo* 67 quit *V* (d *m*2) eo∙iq^{s} *V*, eroique *P* 68 pu^{n}ica *V* (n *m*2) 69 barcilo *P* bamaris *P* pirenei *VP* 70 *lacunam et ante et post hunc versum significavi*, *volgo Florido auctore*, *qui* e patriis (*sic iam Lugd.*) formam *scripsit*, *post* 78 *collocatum* menibus *P* e patrio *P Ven.*4 foris an *P* qoque *V* 71 quemque *VP Ven.*4, quaeque *Toll volgo*, cumque *Heinsius* suę (sue *P*) longo *VP*, suo longo *Ven.*4, suo longe *Toll* dirimit *Toll volgo* 72 monte^{s} *V* (s *m*2) flumin^{a} et ^{v}rbes *V* (*in mg.* & urbes) 73 que *om.* *P* 74 emeriten∗∗s *V* (si *eras.*), emeritens *P*, Emeriten (*om.* Anae) *Ven.*4 garunnę *V* 75 interuallis *P Ven.*4 *volgo* lites limes *P* 76 creda^{N}t *V* (N *fort. m*2), cadat *P* (*om.* omnia), credat *Ven.*4 78 cara *V* locis *V*, locus *P Ven.*4, locos *Lugd.* 79 sa^{N}ctonis *V* (N *m*2), sanctones *P*, Sanctonos *Ven.*4, Sanctonus *Lugd.* burdegalam *P* Aginnum *om.* *P* 83 quinq^{v}iplicem *V Ven.*4, quinquipolicem *P*, quinquuplicem *Par.*, quincuplicem *Ald. volgo* 85 actū *V*, aptum *P*, artum *Oudendorp* 86 afflareque *P* aure loquele *P*

nunc tibi trans Alpes et marmoream Pyrenen
Caesareae Augustae domus ⟨est⟩, Tyrrhenica propter
Tarraco et ostrifero super addita Barcino ponto:
90 me iuga Burdigalae, trino me flumina coetu
secernunt turbis popularibus otiaque inter
vitiferi exercent colles laetumque colonis
uber agri, tum prata virentia, tum nemus umbris
mobilibus celebrique frequens ecclesia vico,
95 totque mea in Novaro sibi proxima praedia pago
dispositis totum vicibus variata per annum,
egelidae ut tepeant hiemes rabidosque per aestus
adspirent tenues frigus subtile Aquilones.
te sine set nullus grata vice provenit annus.
100 ver pluvium sine flore fugit, canis aestifer ardet,
nulla autumnales variat Pomona sapores
effusaque hiemem contristat Aquarius unda.
agnoscisne tuam, Ponti dulcissime, culpam?
nam mihi certa fides nec conmutabilis umquam
105 Paulini illius veteris reverentia durat
quaeque meoque tuoque fuit concordia patri.
si tendi facilis cuiquam fuit arcus Vlixei
aut praeter dominum vibrabilis ornus Achilli,
nos quoque tam longo Rhamnusia foedere solvet.
110 set cur tam maesto sero tristia carmina versu
et non in meliora animus se vota propinquat?
sit procul iste metus. certa est fiducia nobis,
si genitor natusque dei pia verba voventum
accipiat, nostro reddi te posse precatu,
115 ne sparsam raptamque domum laceratAque centum
per dominos veteris Paulini regna fleamus

---

90 sq. Hor. Carm. I 1, 30 sqq. me gelidum nemus . . . secernunt populo 93 Verg. Aen. VII 262 uber agri 97 Hor. Epist. I 10, 15 est ubi plus tepeant hiemes 99 Hor. Carm. I 4, 1 grata vice 100 Verg. Georg. II 353 canis aestifer 102 Hor. Sat. I 1, 36 inversum contristat Aquarius annum (*cf.* Germ. Arat. 285) 107 Odyss. XXI 91 sqq. 108 Il. XVI 141 sqq. 116 Verg. Ecl. I 69

---

87 pirennem *V* 88 ag^v^stę *V*, anguste *P* est *om. VP, add. Vin.* trennica *V*, tyrenica *P Ven.*[4] 89 tarracon *P* (*om.* et ostrifero *lac. ind.*) perabdita (*om.* su) barcina *P* 90 meiuga *VP*, teriuga *Ven.*[4] *volgo* burdigala *P* (*om.* trino me *lac. ind.*) cętu *V*, cetu *P Ven.*[4] 91 *et* 92 *om. P lac. ind.* 93 agri] agitur *P* 94 celerique *P Ven.*[4] eclesia *V* (*in mg. m*[2] xpīane) 95 totaque *P* nobaro *V* (*m*[1]), novero *Ven.*[4] *volgo* 96 dipositi *V* (*m*[1]), dispositi *P Ven.*[4], dispositis *Lugd.* 97 agelitę *V*, et gelide *P*, egelidae *Ven.*[4] hi^e^mes *V* (e *m*[2]) 98 equilones *P* (*corr. m*[1]) 99 sed *P* 101 sopores *V* (po *ex* op *m*[2] *ut videtur*) 102 aquarius *V* (u *alt. m*[2]) *ante v.* 103 *in V unius versus est spatium, in quo haec leguntur:* Ausonius Paulino Ad Paulinum Ausonius *Π* 103 agnos^cis^ne *V* (cis *m*[2]), agnoscesne *P Ven.*[4] poti^vs^ *V* (vs *m*[2]) 104 commutabilis *Π* unquam *P* 105 ueteres *P Ven.*[4] 106 meo *P* (*om.* que) quaeque meo atque tuo fuerat *Ven.*[4] *volgo* 107 cuiquam facilis *Π* ulixī *PΠ Ven.*[4] 108 umbrabilis *P* Achillei *Toll volgo* 109 rhamnusiam *P*, mens altera *Π* federe *VP*, f^o^edere *Π* 110 sed *PΠ* maestero *Π* (a *ex corr.*), mesto secundo *P* tristia* *V* 111 animos *P Ven.*[4] et cur non (et non iam?) meliora animo se vota propinquant *Accursius fortasse recte* 113 uouentum *Π*, uolentum *VP volgo* 114 pręcatu *V* (e *corr.*), praecatu *Π* 115 spansam *P* 116 dominus *Π* ueteres *P Ven.*[4]

teque vagum toto quam longa Hispania tractu
inmemorem veterum peregrinis fidere amicis.
accurre, o nostrum decus, o mea maxima cura,
120 votis ominibusque bonis precibusque vocatus,
adpropera, dum tu iuvenis, dum nostra senectus
servat inexhaustum tibi gratificata vigorem.
ecquando iste meas inpellet nuntius aures?
ecce tuus Paulinus adest. iam ninguida linquit
125 oppida Hiberorum, Tarbellica iam tenet arva.
Ebromagi iam tecta subit, iam praedia fratris
vicina ingreditur, iam labitur amne secundo
iamque in conspectu est, iam prora obvertitur amni
ingressusque sui celebrata per ostia portus
130 totum occursantis populi praevertitur agmen:
et sua praeteriens iam iam tua limina pulsat.
credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?

⟨EPIGRAMMATON LIBER.⟩

I.

Phoebe potens numeris, praeses Tritonia bellis, 1
tu quoque ab aërio praepes Victoria lapsu, (ω)
come serenatam duplici diademate frontem,
serta ferens, quae dona togae, quae praemia pugnae.
5 bellandi fandique potens Augustus honorem
bis meret, ut geminet titulos, qui proelia Musis

---

119 Verg. Georg. II 40 Aen. I 678 120 Hor. Carm. IIII 5, 13 votis ominibusque et precibus vocat 123 Verg. Aen. VII 437 (VIII 582) nuntius auris 128 Verg. Aen. VI 3 obvertunt pelago proras 132 Verg. Ecl. VIII 108 credimus? an qui amant ipsi sibi somnia fingunt?

---

117 ^{hi}spania *V* (hi *m*2) 118 immemorem *P* 119 adcurre *Π* accurre onsr̄m *V* (accurre on *m*2 *in ras.*) 120 om^{i}nibusque *V* (i *m*2; *in mg. m*2 id̄ auspiciis), omnibusque *P*, hominibusque *Π* precibusque *V* (ę *m*2), praecibusque *Π* 121 appropera *P* 122 inex^{h}austum *V* (h *m*2), inexaustum *PΠ* 123 et quando *codd.*, ecquando *Ven.*4 ^{i}ste *V* (i *m*2) inpellet *V*, impellet *P*, impleuit *Π*, implebit *Brandes* (*cf. Verg. Aen. XI 896*) en erit ut nostras hic nuntius excitet aures *βπ* 124 linquid *Πβ* 125 oppido *β* ^{h}iberorum *V* (h *m*2) terbellica *Vπ*, t'bellica *P*, t̄bellica *β* 126 hebr*o-magi *V* (*fortasse* e *eras.*; r *m*2 *in ras.*, *in mg. m*2 ꝗ ebromagi), hebromagi *P volgo* f^{r}atris *V* (r *m*2) 127 inreditur *Π* sec*undo *V* 128 *om. P* cōspecutu *V* (u *pr. del.*) aduertitur *π* ǡnni *V* (ǡ *ex* a *m*2), omni *β* 129 colebrat *P*, caelebrata *π* hostia *V Ven.*4, hospita *P*, hos^{pi}ta *β* portur *Π*, partus *π* (*corr. m*2) 130 occursantes *P* praeuertit cunctos ut te amplectatur amicos *βπ* 131 supra eteriens *P* suam *π* iam *alterum om. π* 132 ǡ^{N} *V* (N *m*2) omīa *P*, omā *π* (*m*2 sōnia) Finit epl'a *P* uale felix optatissime *add. β*

I. *nullum lemma ω* De Augusto *Pulmannus volgo* 1 praesēs *M* 2 *post* praepes *eras.* numeris *M* 5 prelia *M*

temperat et Geticum moderatur Apolline Martem.
arma inter Chunosque truces furtoque nocentes
Sauromatas, quantum cessat de tempore belli,
10 indulget Clariis tantum inter castra Camenis.
vix posuit volucres stridentia tela sagittas:
Musarum ad calamos fertur manus, otia nescit
et commutata meditatur harundine carmen:
sed carmen non molle modis, bella horrida Martis
15 Odrysii Thraessaeque viraginis arma retractat.
exulta, Aeacide, celebraris vate superbo
rursum Romanusque tibi contingit Homerus.

II. COMMENDATIO CODICIS.

9 (*B*ω)

Est quod mane legas, est et quod vespere. laetis
    seria miscuimus, temperie ut placeant.
non unus vitae color est nec carminis unus
    lector: habet tempus pagina quaeque suum.
5 hoc mitrata Venus probat, hoc galeata Minerva,
    Stoicus has partes, has Epicurus amat.
salva mihi veterum maneat dum regula morum,
    plaudat permissis sobria Musa iocis.

III.

2 (ω)

Cedere quae lato nescit fera saucia ferro
    armatique urget tela cruenta viri,
quam grandis parvo patitur sub vulnere mortem
    et solam leti vim probat esse manum!
5 mirantur casusque novos subitasque ruinas
    . . . .

I. 7 Verg. Aen. III 35 13 Verg. Ecl. VI 8 meditabor harundine musam 14 Verg. Aen. prooem. 4 horrentia Martis
III. 1 Verg. Aen. IIII 131 lato venabula ferro

10 indulge *M* datiis *M*, daciis *kl*(m^2)*v*, latiis v^2 (m^2 clatiis) *cet. E*, Clariis *Scal. et Vin.* (*'ex libris'*) 13 arundine *M* 15 odrisii *M* thresseque *M*, th^r^esseque v^2, thesseque *cet.*, thraessaeque *E*

II. *totum extat in B f.* 82^v^, *in ω tres tantum versus ultimi, carmini priori adiuncti, quibus Avantius in Ven.*[4] *hunc praeposuit* Nostra simul certant uariis epigrammata nugis, *Accursius hunc volgo receptum* Est iocus in nostris, sunt seria multa libellis *lemma B*, De suis poëmatis *Ven.*[4] *volgo* 2 tempore *B*, temperie *Hartel* 5 mirata *B*, mitrata *ego* 6 epycurus *M* amat *B*, habet v^2 (*in mg.* agit), agit *cet. volgo* 8 plaudat *B*, laudat *kl*(m^1)*u*, laudet *Ml*(m^2), ludat *cet. volgo* Explicit *B*

III. *nullum lemma ω* De fera a Caesare interfecta *Ven.*[4] *volgo* 1 cedere *l* (*in quo* r *post* c *eras.*) *Ven.*[4], credere *cet.* 3 grandis *T*, grandes *cet. volgo* patitur paruo *M* mortes *ω volgo*, mortem *Floridus* 6 *deest in ω lac. partim indic.*; *in Ven.*[4] *legitur* quas ferat a celeri uulnere dextra ualens, *volgatum* quaeritur et fallit lumina plaga recens *in vetustioribus quibusdam exemplaribus legi refert Accursius*

nec contenta ictos letaliter ire per artus
coniungit mortes una sagitta duas.
plurima communi pereunt si fulminis ictu,
10 haec quoque de caelo vulnera missa putes.

IIII. AD FONTEM DANVVII IVSSV VALENTINIANI AVG.

Illyricis regnator aquis, tibi, Nile, secundus, 3
Danuvius laetum profero fonte caput. (ω)
salvere Augustos iubeo, natumque patremque,
armiferis alui quos ego Pannoniis.
5 nuntius Euxino iam nunc volo currere ponto,
ut sciat hoc superum cura secunda Valens,
caede fuga flammis stratos periisse Suebos
nec Rhenum Gallis limitis esse loco.
quod si lege maris refluus mihi curreret amnis,
10 huc possem victos inde referre Gothos.

V. ⟨ITEM⟩.

Danuvius penitis caput occultatus in oris 4
totus sub vestra iam dicione fluo. (ω)
qua gelidum fontem mediis effundo Suebis,
imperiis gravidas qua seco Pannonias
5 et qua dives aquis Scythico solvo ostia ponto:
omnia sub vestrum flumina mitto iugum.
Augusto dabitur sed proxima palma Valenti:
inveniet fontes hic quoque, Nile, tuos.

VI. VALENTINIANO IVNIORI IN SIGNVM MARMOREVM.

Nunc te marmoreum pro sumptu fecimus: at cum 5
Augustus frater remeaverit, aureus esto. (ω)

IIII. 1 Ennod. Carm. I 5, 27 (*de Pado*) regnator Ligurum fluviorum maximus ille
V. 4 Verg. Aen. IIII 229 gravidam imperiis
VI. Verg. Ecl. VII 35 sq. nunc te marmoreum pro tempore fecimus: at tu, si fetura gregem suppleverit, aureus esto

---

9 sic ω, si *Basil.*
IIII. *lemma Mχ*, Danubius Augg. alloquitur *Scal. volgo* 1 hilliris *M* secundis *M* 2 danuuius *Mkpv*², danubius *cet.* 4 armiferis *Mk et v*² *corr.*, armiferos *cet. Laur. 81, 42* (*in quo vv.* 1—4) 6 superum *Mk*, superis *cet.* 7 fractos *T* suebos *Mk et v*² *corr.*, sueuos *cet.* 10 posse *M*
V. Ad fontem Danuuii iussu Valentini Aug. *Mk*, De fonte Danubii (Danuuii *p*) iussu Valentini (Valentiniani *v*, Valenti[a]ni *v*²) Aug. (Augusti) *χ*, *nullum lemma T*, Idem eosdem alloquitur *Scal. volgo* 1 danuuius *TMkp*, danubius *cet.* penitus ω, penitis *Par.* 2 dictione *M* 3 suebis *TM et v*² (*corr.*), suevis *cet.* 5 hostio *T*, [h]ostia *M*, hostia *cet.*
VI. *lemma Mk et b*² (*in quo* Valentiano, *om.* iuniori) *et gg*² (*in quibus* Valentiniano imperatori), In signum marmoreum Valentiniani *μ*, Sub Valentini (Valentiani *v volgo*, Valentiniani *Par.*) iunioris signo marmoreo *cet. volgo*

VII. PICTVRAE SVBDITI VBI LEO VNA SAGITTA A GRATIANO OCCISVS EST.

Quod leo tam tenui patitur sub harundine letum, 6
non vires ferri, sed ferientis agunt. (ω)

VIII. EXHORTATIO AD MODESTIAM.

Fama est fictilibus cenasse Agathoclea regem 8
atque abacum Samio saepe onerasse luto, (Vω)
fercula gemmatis cum poneret horrida vasis
et misceret opes pauperiemque simul.
5 quaerenti causam respondit: 'rex ego qui sum
Sicaniae, figulo sum genitore satus'.
fortunam reverenter habe, quicumque repente
dives ab exili progrediere loco.

VIIII. IN †EVMPINAM ADVLTERAM.

Toxica zelotypo dedit uxor moecha marito: 10
nec satis ad mortem credidit esse datum. (Vω)
miscuit argenti letalia pondera vivi,
cogeret ut celerem vis geminata necem.
5 dividat haec si quis, faciunt discreta venenum:
antidotum sumet, qui sociata bibet.
ergo inter sese dum noxia pocula certant,
cessit letalis noxa salutiferae.

VIII. Plut. apophth. reg. et imp. s. v. Agathocles 1; id. περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἀνεπιφθόνως 13. Codex Lindenbrogii 7 (*cf. Caec. Balb. ed. Woelfflin p. 14*): Caecilius Balbus lib. IIII de nug. Philosophor. Agathocles rex dicere solitus, auro tanquam fictilibus et fictilibus tanquam auro utendum est [*cf.* Sen. Epist. I 5, 6 magnus ille est, qui fictilibus sic utitur quemadmodum argento: nec ille minor est, qui sic argento utitur quemadmodum fictilibus]. longe enim praestantius est moribus splendescere quam rebus. cum enim in vasis fictilibus caenasset, quaerentibus causam huius dixisse fertur: Rex ego cum sim Siciliae, figulo sum genitore satus. Fortunam reverenter habe, quicunque repente Dives ab exili progrediere domo. considerans enim humilem ortum suum vasis fictilibus contentus erat. Ioann. Sarisb. Pol. V 17: Sic auro tanquam fictilibus, fictilibus quasi auro utatur .... atqui longe praestantius est moribus splendere quam rebus, nec rerum unquam specie illustrabitur, quem suae turpitudinis macula dehonestat. Fictilibus coenasse ferunt Agathoclea regem Atque abacum Samio saepe onerasse luto, Fercula gemmatis cum poneret aurea vasis Et misceret opes pauperiemque simul. Quaerenti causam respondit: Rex ego qui sum Siciliae . . . domo

VIIII. Plin. N. H. XXVII 5

VII. *lemma MkE et* v^2 *in mg.* m^2 (a Gratiano *ante* una *k*, *post* una *E volgo*), De leone una tantum sagitta a Gratiano occiso *cet.*, *nullum lemma* p^3

VIII. Exhortatio (Exortatio VMv^2) ad modestiam *VMχ praeter v, in quo est* De rege Agathocle modesto, *nullum lemma T* 1 agathoclea *V* (e *ex* &) caenasse *T cod. Lindenbrogii* 2 honerasse *V* 3 fercula] pocula *T* orrida *V*, aurea *ω I. Sarisb. Pol. V, 17* 5 quaerenticausam *V* (ic *in ras.* m^2; m^1 *ut videtur* ec) cum sim *cod. Lind.* 6 sicaniae *V* (ic m^2 *in ras.*), siciliae *cod. Lind. I. Sarisb. l. c.* *v.* 7 *sq. in* p^3 (*adscriptum*: contra nimis elatos) loco] domo *cod. Lind. I. Sarisb. l. c.*

VIII. *lemma in V* (Eunapiam *Scal.*, Euripulam *i. e.* Eurypylam *Peiper*, *an* Euripinam? *cf. Schneidew. ad Diog. III 39*; veneficam *Hartel*) De uxore quae dedit marito toxica (toxica marito *g*) $gg^2\mu$, De moecha qui dedit uenenum uxori b^2, De uxore quae uoluit uirum ueneno necare *χ*, *nullum lemma* TMp^3 1 zelotipo *VT*, celotipo *M* (zel- m^2) moeccha *T*, casta p^3 2 morte *V* (*corr.* m^2) 6 sumit *T*, sumet *M* bibit *T* 8 laętalis *V*, mortalis *T* noxia Mp^3

protinus et vacuos alvi petiere recessus,
10 lubrica deiectis qua via nota cibis.
quam pia cura deum! prodest crudelior uxor
et, cum fata volunt, bina venena iuvant.

X. IN ECHO PICTAM.

Vane, quid affectas faciem mihi ponere, pictor, 11
ignotamque oculis sollicitare deam? (ω)
aëris et linguae sum filia, mater inanis
indicii, vocem quae sine mente gero.
5 extremos pereunte modos a fine reducens
ludificata sequor verba aliena meis.
auribus in vestris habito penetrabilis echo:
et si vis similem pingere, pinge sonum.

XI. IN SIMVLACRVM OCCASIONIS ET PAENITENTIAE.

Cuius opus? Phidiae, qui signum Pallados, eius, 12
quique Iovem fecit, tertia palma ego sum. (ω)
sum dea quae rara et paucis Occasio nota.
Quid rotulae insistis? Stare loco nequeo.
5 Quid talaria habes? Volucris sum. Mercurius quae
fortunare solet, tardo ego, cum volui.
Crine tegis faciem? Cognosci nolo. Sed heus tu
occipiti calvo es? Ne tenear fugiens.
Quae tibi iuncta comes? Dicat tibi. Dic rogo quae sis.
10 Sum dea, cui nomen nec Cicero ipse dedit:
sum dea, quae facti non factique exigo͞ poenas,
nempe ut paeniteat: sic Metanoea vocor.
Tu modo dic, quid agat tecum. Quandoque volavi,
haec manet: hanc retinent quos ego praeterii.

XI. Anth. Pal. XVI 275 (Ποσειδίππου εἰς ἄγαλμα τοῦ Καιροῦ):
Τίς πόθεν ὁ πλάστης; Σικυώνιος. Οὔνομα δὴ τίς;
Λύσιππος. Σὺ δὲ τίς; Καιρὸς ὁ πανδαμάτωρ.
Τίπτε δ' ἐπ' ἄκρα βέβηκας; Ἀεὶ τροχάω. Τί δὲ ταρσοὺς
ποσσὶν ἔχεις διφυεῖς; Ἵπταμ' ὑπηνέμιος.
Χειρὶ δὲ δεξιτερῇ τί φέρεις ξυρόν; Ἀνδράσι δεῖγμα,
ὡς ἀκμῆς πάσης ὀξύτερος τελέθω.
Ἡ δὲ κόμη τί κατ' ὄψιν; Ὑπαντιάσαντι λαβέσθαι.
Νὴ Δία, τἀξόπιθεν δ' εἰς τί φαλακρὰ πέλει;
Τὸν γὰρ ἅπαξ πτηνοῖσι παραθρέξαντά με ποσσὶν
οὔτις ἔθ' ἱμείρων δράξεται ἐξόπιθεν.
Τοὔνεχ' ὁ τεχνίτης σε διέπλασεν; Εἵνεκεν ὑμέων,
ξεῖνε· καὶ ἐν προθύροις θῆκε διδασκαλίην.

---

9 alii *T* recessus *V* (r *ex* s m^2)

X. In echo pictam *Mk et* v^2 (*in mg.* m^2), In pictorem qui uolebat pingere deam eccho χ, *nullum lemma T*, In pictorem deae Ecchus *Ven.*[4], Echo ad pictorem *Bernensis 211 f. 155r Scal. volgo* 4 iudicii *T* 7 eccho *T* 8 et si *T* (*in quo* et similem) χ, si quam *M Bern. et k* (*in mg.* ł et si), quam (*in mg.* et) si b^2, at si *Ven.*[4], tu si *Hartel*

XI. In simulacrum occasionis et penitentiae *Mk*b^2p^3, De simulacro occasionis et penitentiae χ, *nullum lemma T* 3 tu p^3 (*s. v.* m^1 ał sū) 5 quod *MT*, quid *cet.*, quo *Baehrens* 6 fortuna ω, fortunate *E*, fortunare *Ven.*[3] tardo *T Par.*, trado *cet.* 11 et non facti ω, non factique *E* paenas *T* 12 methomonea *T* 13 quandoque *T et λ* (que *s. v.* m^2), quando *Mkmpuv*[2], nam quando *lv*, si quando *E volgo*

15 tu quoque dum rogitas, dum percontando moraris,
elapsam dices me tibi de manibus.

XII. AD GALLAM.

Dicebam tibi, Galla, senescimus. effugit aetas. 13
utere vere tuo: casta puella anus est. (ω)
sprevisti: obrepsit non intellecta senectus
nec revocare potes qui periere dies.
5 nunc piget et quereris, quod non aut ista voluntas
tunc fuit aut non est nunc ea forma tibi.
da tamen amplexus oblitaque gaudia iunge,
da: fruar etsi non quod volo, quod volui.

XIII. DE LEPORE CAPTO A CANE MARINO.

Trinacrii quondam currentem in litoris ora 14
ante canes leporem caeruleus rapuit. (ω)
at lepus: 'in me omnis terrae pelagique rapina est:
forsitan et caeli, si canis astra tenet'.

XIIII. ⟨IN PERGAMVM⟩.

Tam segnis scriptor quam lentus Pergame cursor 15
fugisti et primo captus es in stadio. (ω)
ergo notas scripto tolerasti Pergame voltu
et quas neglexit dextera frons patitur.

XII. Anth. Pal. V 21 Ῥουφίνου:
Οὐκ ἔλεγον, Προδίκη, 'γηράσκομεν', οὐ προεφώνουν·
'ἥξουσιν ταχέως αἱ διαλυσίφιλοι';
νῦν ῥυτίδες καὶ θρὶξ πολιὴ καὶ σῶμα ῥακῶδες,
καὶ στόμα τὰς προτέρας οὐκέτ' ἔχον χάριτας.
cf. 12 (Ῥουφίνου), 3 sq., Mart. IIII 38, Ennod. Carm. II 97, 4 2 Appul. apol. 9 (403, 5) tuum ver 3 Iuv. VIIII 129 obrepit non intellecta senectus 5 sq. Ter. Hec. I 1, 17 sq. (74 sq.) cur non aut istaec mihi aetas et forma est aut tibi haec sententia
XIII. Anth. Pal. VIIII 18 Γερμανικοῦ Καίσαρος:
Ἐκ κυνὸς εἷλε κύων με. τί τὸ ξένον; εἰς ἐμὲ θῆρες
ὑγροὶ καὶ πεζοὶ θυμὸν ἔχουσιν ἕνα.
αἰθέρα λοιπὸν ἔχοιτε, λαγοί, βατόν. ἀλλὰ φοβοῦμαι,
οὐρανέ· καὶ σὺ φέρεις ἀστερόεντα κύνα.
cf. 17 (τοῦ αὐτοῦ), 3 sq. αὐτίκα γάρ μιν εινάλιος μάρψας πνεύματος ὠρφάνισεν

---

15 percontando v^2, percuntando *Mmup*³, percunctando *cet.* 16 dices *om.* p^3, disces *Heinsius*
XII. Ad Gallam puellam iam senescentem χ *volgo*, In Gallam *k*, Ad Gallam b^2, Ad Gallam anum $gg^2\mu$, *nullum lemma TMp*³ 1 *post* senescimus *add.* ambo p^3 2 rene ω, vere *Ald.* 3 oppressit μ (*in mg.* obrepsit) b^2gg^2 5 uoluptas *Tp*³ 6 tum $Mkp^3b^2gg^2$, tunc *cet.*
XIII. *lemma* χ, *nullum lemma TM* 1 littoris *TM* 2 an canes *M*, an** canes v^2 3 an lepus imae *T* 4 forsitan *T* (n *ex* m) coeli *T*
XIIII. *Carmina XIIII et XV coniuncta in ω disiunxit Scal.* De Pergamo scriptore (seruo *add. mu*) fugitiuo qui captus fuerat (erat vv^2) χ *volgo*, *nullum lemma TM* 3 notas *om.* *T* uultu *T*χ 4 quam *T*

XV. ⟨ITEM⟩.

Pergame non recte poenitus fronte subisti — 16
supplicium, lentae quod meruere manus. — (ω)
at tu, qui dominus, peccantia membra coherce:
iniustum falsos excruciare reos.
5 aut inscribe istam, quae non volt scribere, dextram,
aut profugos ferri pondere necte pedes.

XVI.

Canus rogabat Laidis noctem Myron: — 17
tulit repulsam protinus. — (ω)
causamque sensit et caput fuligine
fucavit atra candidum:
5 idemque voltu, crine non idem Myron
orabat oratum prius.
sed illa formam cum capillo comparans
similemque, non ipsum rata,
fortasse et ipsum, sed volens ludo frui,
10 sic est adorta callidum:
'inepte quid me quod recusavi rogas?
patri negavi iam tuo'.

XVII. AD VXOREM.

Laidas et Glyceras, lascivae nomina famae, — 18
coniunx in nostro carmine cum legeret, — (ω)
ludere me dixit falsoque in amore iocari:
tanta illi nostra est de probitate fides.

XVIII. AD EANDEM.

Vxor vivamus ut viximus et teneamus — 19
nomina, quae primo sumpsimus in thalamo: — (ω)
nec ferat ulla dies, ut commutemur in aevo,
quin tibi sim iuvenis tuque puella mihi.

XVI. Ael. Spart. vit. Hadr. 20, 8 iam hoc patri tuo negavi

XV. In eundem Pergamum *Scal. volgo* 1 penitus *TM*, punitus *cet.*, poenitus *Baehrens* 3 menbra *M* coherces *T* 4 excruciare *TME et* v^2 (*in quo* ex *in ras.* m^2), est cruciare *cet.* 5 non *om. T* uult $T\chi$

XVI. De Myrone qui Laidis (Thaidis p^2) noctem rogauerat χ, Seni *M*, In Mironem canum poscentem noctem Laydis seni b^2, *nullum lemma T*, De Myrone et Laide *Scal. volgo* 1 CIAnus *T* (I *minio*, C *add.* m^2) laydis *T* miron *M* 3 sensit *T* (s *alt.* m^2 *ex* t) fulligine *T* 5 uultu $T\chi$ miron *M*

XVII. Ad uxorem b^2, De uxoris opinione *v*, De opinione quam de illo habebat (habuerat v^2) eius uxor $mpuv^2$, *nullum lemma TM Laur. 81, 42*, De se et uxore *Scal. volgo* 1 Thaidas *Heinsius* (*cf. Mart. XIIII 187, 2*) gliceras *TM* uxor *T*, coniunx *cet. Laur. 81, 42*

XVIII. Ad uxorem $Mp^3gg^2\mu$, Ad eandem b^2, Ad uxorem suam quod debeat uiuere et oblectari χ, *nullum lemma T*, Ad uxorem suam *Scal. volgo* 1 ut *T*, quod *cet. volgo*, ceu *Heinsius* 3 commutetur *T*, commutentur Mb^2gg^2, commutent (mur *supra*) μ, commutemur $p^3\chi E$

5 Nestore sim quamvis provectior aemulaque annis
  vincas Cumanam tu quoque Deiphoben,
nos ignoremus quid sit matura senectus.
  scire aevi meritum, non numerare decet.

XVIIII. IN ANVM EBRIOSAM.

Qui primus, Meroe, nomen tibi condidit, ille — 20
  Thesidae nomen condidit Hippolyto. — (ω)
nam divinare est nomen componere, quod sit
  fortunae et morum vel necis indicium.
5 Protesilae, tibi nomen sic fata dederunt,
  victima quod Troiae prima futurus eras.
Idmona quod vatem, medicum quod Iapyga dicunt,
  discendas artes nomina praeveniunt.
et tu sic, Meroe, non quod sis atra colore,
10 ut quae Niliaca nascitur in Meroe,
infusum sed quod vinum non diluis undis,
  potare immixtum sueta merumque merum.

XX. EX GRAECO.

Me lapidem quondam Persae advexere, tropaeum — 21
  ut fierem bello: nunc ego sum Nemesis. — (ω)
ac sicut Graecis victoribus asto tropaeum,
  punio sic Persas vanilocos nemesis.

XVIIII. 1 Appul. Met. I 7 ad quandam cauponam Meroen 7 Verg. Aen. XII 391 Phoebo ante alios dilectus Iapyx Iasides

XX. Anth. Pal. XVI 263 ἄδηλον. εἰς Νέμεσιν:

Πρίν με λίθον Πέρσαι δεῦρ' ἤγαγον, ὄφρα τρόπαιον
  στήσονται Νίκας· εἰμὶ δὲ νῦν Νέμεσις.
ἀμφοτέροις δ' ἕστηκα, καὶ Ἑλλήνεσσι τρόπαιον
  νίκας καὶ Πέρσαις τοῦ πολέμου νέμεσις.

---

5 annos *TMp*[3]*b*[2], annis *cet.* 6 deyphoben *T* (y *ex* i), deipheben *Mp*[3] 8 meritum] incertum *ed. Toll. volgo*

XVIIII. *lemma in M* In Meroen (Meroem) anum ebriosam *χ volgo, nullum lemma T* 1 cui *M* 2 hyppolito *T*, hypolito *M* 3 iam *T* componere] cui ponere *Barth* 4 et *om. Scal. volgo* vel] et *T* 5 prothesilae *T* facta *M* 7 medicum *T* (u *ex* a) iapyga *mu*, iapiga *cet.*, Iapida *Ven.*[4] *volgo* 11 mondilius *T* (*in mg. m*[2] ·pu· non diluis) 12 inmixtum *vl*, inmistum *v*[2]

XX. Ex Greco *M*, Ex (De *v*[2]) greco traductum de statua Nemesis *χ*, *nullum lemma T*, Nemesis e Graeco *Scal. volgo* 1 trophaeum *ω* 2 *et* 4 nemensis *M* 3 ac] at *E volgo* tropeum *M*, trophaeum *cet.* 4 uaniloquos *Tχ*

XXI. EX GRAECO.

Qui laqueum collo nectebat, repperit aurum — 23 (ω)
thesaurique loco deposuit laqueum:
at qui condiderat, postquam non repperit aurum,
aptavit collo quem reperit laqueum.

XXII. DE THRASYBVLO LACEDAEMONIO.

Excipis adverso quod pectore volnera septem, — 24 (ω)
arma super veheris quod, Thrasybule, tua,
non dolor hic patris, Pitanae sed gloria maior:
rarum tam pulchro funere posse frui.
5 quem postquam maesto socii posuere feretro,
talia magnanimus edidit orsa pater:
'flete alios: natus lacrimis non indiget ullis,
et meus et talis et Lacedaemonius'.

XXIII. EX GRAECO.

Mater Lacaena clipeo obarmans filium — 25 (ω)
'cum hoc', inquit, 'aut in hoc redi'.

XXIIII. IN DIVITEM DEGENEREM.

Quidam superbus opibus et fastu tumens — 26 (ω)
tantumque verbis nobilis
spernit vigentis clara saecli nomina,
antiqua captans stemmata,

XXI. Anth. Pal. VIIII 44 Πλάτωνος τοῦ μεγάλου:
Χρυσὸν ἀνὴρ εὑρὼν ἔλιπε βρόχον· αὐτὰρ ὁ χρυσὸν
ὃν λίπεν οὐχ εὑρὼν ἧψεν ὃν εὗρε βρόχον.
cf. 45 (Στατυλλίου Φλάκκου).

XXII. Anth. Pal. VII 229 (Διοσκουρίδου):
Τᾷ Πιτάνᾳ Θρασύβουλος ἐπ' ἀσπίδος ἤλυθεν ἄπνους,
ἑπτὰ πρὸς Ἀργείων τραύματα δεξάμενος,
δεικνὺς ἀντία πάντα· τὸν αἱματόεντα δ' ὁ πρέσβυς
παῖδ' ἐπὶ πυρκαϊὴν Τύννιχος εἶπε τιθείς·
'δειλοὶ κλαιέσθωσαν· ἐγὼ δὲ σέ, τέκνον, ἄδακρυς
θάψω, τὸν καὶ ἐμὸν καὶ Λακεδαιμόνιον'.
cf. Plut. Apophth. Lac. var. 48

XXIII. Plut. Apophth. Lacaen. incert. 15

XXI. De eo qui thesaurum repperit cum se laqueo uellet suspendere *V*, Ex Greco *Mp*[3]*gg*[2]*μ*, Ex Greco traductum de casu quodam *χ*, Qui se uolebat suspendere repperit aurum *b*[2], *nullum lemma T*, *Riccard. 907 f. 183*[r] 1 *et* 3 reperit *T* 4 repperit *Vg*[2] (p *pr. eraso*) *Mp*[3]*b*[2], repperit *Riccard.*

XXII. De Trasibullo Lacedaemonio et Pitano pre̅ *v*, De Thrasybulo Lacedaemonio qui fortissime dimicans occubuerat (occubuit *E*) *det. cet.*, *nullum lemma TM*, De Thrasybulo Lacedaemonio *Scal.* 1 uulnera *Tχ* 2 superuehens *M* thrasibule *M*, trasibulle *T* 3 hic *om. T* pitai *M*, pitani *cet.*, pitanae *Ug.* 4 pulcro *T* 5 moesto *T* 8 ẽt talis *T*

XXIII. Ex Greco *M*, Ex Greco traductum de quadam matre magnanima (traductum *et* quadam *om. v*) *χ*, *nullum lemma T*, De Lacaena matre *Scal. volgo* 1 lacaeno *ω*, Lacaena *Par.*

XXIIII. In degenerem diuitem mecho genitum *M*, In diuitem degenerem genitum moecho (moecho gen. *E*) *χE*, *nullum lemma T*, In divitem quendam *Scal. volgo* 1 statu *T* 3 uigentis *lv*, rigentis *cet.* 4 scemata *M*

5 Martem Remumque et conditorem Romulum
privos parentes nuncupans.
hos ille Serum veste contexi iubet,
hos caelat argento gravi,
ceris inurens ianuarum limina
10 et atriorum pegmata:
credo quod illi nec pater certus fuit
et mater est vere lupa.

XXV. VERSVS IN VESTE CONTEXTI.

Laudet Achaemenias orientis gloria telas, 37
molle aurum pallis, Graecia, texe tuis, (ω)
non minus Ausoniam celebret dum fama Sabinam,
parcentem magnis sumptibus, arte parem.

XXVI. ITEM.

Sive probas Tyrio textam subtemine vestem, 36
seu placet inscripti commoditas tituli, (ω)
ipsius hoc dominae concinnat utrumque venustas:
has geminas artes una Sabina colit.

XXVII. ITEM.

Licia qui texunt et carmina, carmina Musis, 38
licia contribuunt, casta Minerva, tibi. (ω)
ast ego rem sociam non dissociabo Sabina,
versibus inscripsi quae mea texta meis.

XXVIII. ANTISTHENIS CYNICI IMAGINI SVBDITI.

Inventor primus cynices ego. 'quae ratio istaec? 27
Alcides multo dicitur esse prior'. (ω)
Alcida quondam fueram doctore secundus:
nunc ego sum cynices primus et ille deus.

XXV—XXVII. *cf.* Anth. Lat. 703—705
XXVI. 1 Tibull. IIII 1, 121 fulgentem Tyrio subtemine vestem (Verg. Aen. III 483), A. L. 705, 1

---

5 remūsque *T* 6 priuos *T*, primos *cet. volgo* 7 contexit *T* (tegi) 8 coelat *T* 9 cerisim urens *T*
XXV. Versus in ueste contexti (contesti *M*) *Mχ*, De Sabina textrice *Ug.*, *nullum lemma T*, De eadem Sabina *Lugd. volgo* 1 achamenias *T* 3 auxoniam *M* 4 parentem *T*
XXVI. Item *M*, Versus de Sabina textrice et carmina faciente *χ*, *nullum lemma T*, De Sabina uxore *Graevius volgo* 1 subtegmine *ω* 3 continuat *M*
XXVII. Item *M* (*corr.* Idem), De eadem Sabina *χ volgo*, *nullum lemma T*
XXVIII. *lemma Mχ*, *nullum T*, Diogenis cynici imagini subditi *Ven.*[4], Antisthenes Cynicus philosophus *Scal. volgo* 1 cinices *TM* 4 cẏnices *T* (ẏ *ex* i), cinices *M*

XXVIIII. ⟨ITEM⟩.

Discipulus melior nulli meliorve magister — 28
εἰς ἀρετὴν συνέβη καὶ κυνικὴν σοφίην. — (ω)
dicere me verum novit qui novit utrumque
καὶ θεὸν Ἀλκείδην καὶ κύνα Διογένην.

XXX. MIXOBARBARON LIBERI PATRIS SIGNO MARMOREO IN VILLA NOSTRA OMNIVM DEORVM ARGVMENTA HABENTI.

Ogygia me Bacchum vocat. — 30
Osirin Aegyptos putat. — (ω)
mystae Phanacem nominant.
Dionyson Indi existimant,
5 Romana sacra Liberum,
Arabica gens Adoneum,
Lucaniacus Pantheum.

XXXI. ⟨ITEM⟩.

Αἰγύπτου μὲν Ὄσιρις ἐγώ, μυστῶν δὲ Φανάκης, — 29
Βάκχος ἐνὶ ζωοῖσιν, ἐνὶ φθιμένοισιν Ἀδωνεύς, — (ω)
πυρογενής, δικέρως, τιτανολέτης, Διόνυσος.

XXXII. IN CORYDONEM MARMOREVM.

Αἴξ χίμαρος πήρη ποιμὴν ῥαβδοῦχος ἐλαίη — 31
εἷς λίθος· ἐκ πάντων λιτὸς ἐγὼ Κορύδων. — (ω)

XXXIII. IN SIMVLACRVM SAPPHONIS.

Lesbia Pieriis Sappho soror addita Musis — 32
εἴμ' ἐνάτη λυρικῶν, Ἀονίδων δεκάτη. — (ω)

XXXIII. Anth. Pal. VIIII 506 (Πλάτωνος):
Ἐννέα τὰς Μούσας φασίν τινες· ὡς ὀλιγώρως.
ἠνίδε καὶ Σαπφὼ Λεσβόθεν ἡ δεκάτη.

XXVIIII. *Coniunctum cum antecedenti ω (in M* D *litt. vocis* discipulus *minio picta), seiunctum et inscriptum* De eodem *Ald.*, Idem *Scal. volgo* 1 nulli melior meliorue *T* 3 nouit uerum *E volgo*

XXX. *lemma T*(m^2)*Mmuv*^{2}*E* (Mixobarbarum *T*, Mixobarbarom *v*^{2}, Mihobarbum *E*, Myhobarbum *Ug.*, Myobarbum *Turnebus volgo* habentis *T volgo*), Nomina Liberi patris apud diuersas nationes *v* 1 ogigie *TM*, ogygie *χ*, Ogygia *Lugd.* bacum *M* uocant *TM* 2 osirma *Tmuv*^{2}, osyrim *Ml*, osirim *vE*, Osirin *Ven.*^{4} aegyptios *T*, egiptos *M*, aegyptos *χ*, Aegyptus *Ven.*^{4} *volgo* putant *M* 3 myste *T* (y m^2 *ex* i), Mysi *G. I. Vossius volgo* Phanacen *Lugd. volgo* nominant] uocant *T* 4 dionision *T*, dionison *M* 6 gens *om. M* Aedoneum *Lugd.* (*cf. Plaut. Men. I 2, 35 (144), Catull. 29, 8*) 7 luchaniacus *T* *in M carmen columnis duabus scriptum est ita, ut in altera vv.* 1, 3, 5, 7, *in altera* 2, 4, 6 *legantur*

XXXI. De Baccho *T* (*ubi hoc carmen in f. 4*^{v} *ult. adscriptum est* m^2), Libero patri *pp*^{2}*vv*^{2}*E volgo, nullum lemma Mmu, Graeca om. lmuv* 1 Αἰγυπτίων *ω*, Αἰγύπτου *Ven.*^{4} μὲν *om. T* μυσῶν *Ven.*^{2} *volgo* φαναχην *TMv*^{2}*E* 2 φθιμένοις Ἀϊδωνεύς *Ald. volgo* 3 Διόνυσσος *Lugd. volgo*

XXXII. *lemma in pp*^{2}*vv*^{2}*E* (*in M adscriptum m. saec. XVI*; Coridonem *omnes*), *nullum lemma cet., carmen om. Tlmuv* 1 ἐλαίη *om. v*^{2}, ἕλλην *p*^{2} (m^2 ἀολλής) 2 ΑΛΙΤΟΟ *Mv*^{2}*E*, ἄλυτος *p*, ἄληθος *p*^{2} (m^2 ἀληθής), αὐτὸς *Ald.*, λιτὸς *Par.*

XXXIII. In simulacrum Sapphus (Sapphionis *M*, Saphōīs *v*^{2}) *Mpp*^{2}*vv*^{2}*E volgo, nullum lemma Tmu, Graeca om. muv.* 1 sapho *T* 2 ΕΜΕΝΑΤΗ *M*, εἰ μέντοι *T*, ἐι μέντη *E*, εἰμ' ε^{ν}ατη *p*, εἰμ' ἐνάτη *p*^{2}*v*^{2} ΛΟΝΙΔΩΝ *M*, δονίδων *pp*^{2}

XXXIIII. DEAE VENERI.

Orta salo, suscepta salo, patre edita Caelo, 33
Aeneadum genetrix, hic habito alma Venus. (ω)

XXXV. AD LIBELLVM SVVM.

Si tineas cariemque pati te, charta, necesse est, 34
incipe versiculis ante perire meis. (VPω)
'malo', inquis, 'tineis'. sapis, aerumnose libelle,
perfungi mavis quod leviore malo.
5 ast ego damnosae nolo otia perdere Musae,
iacturam somni quae parit atque olei.
'utilius dormire fuit quam perdere somnum
atque oleum'. bene ais: causa sed ista mihi est.
irascor Proculo, cuius facundia tanta est,
10 quantus honos. scripsit plurima quae cohibet.
hunc studeo ulcisci: et prompta est ultio vati.
qui sua non edit carmina, nostra legat.
huius in arbitrio est, seu te iuvenescere cedro
seu iubeat duris vermibus esse cibum.
15 huic ego, quod nobis superest ignobilis oti,
deputo, sive legat quae dabo sive tegat.

XXXVI.

Hanc volo quae non volt, illam quae volt ego nolo: 39
vincere volt animos, non satiare Venus. (ω)

XXXIIII. 2 Lucr. I 1 Aeneadum genetrix
XXXV. 15 Verg. Georg. IIII 564 ignobilis oti
XXXVI. Anth. Pal. XII 200 (Στράτωνος):
Μισῶ δυσπερίληπτα φιλήματα καὶ μαχιμώδεις
φωνὰς καὶ σθεναρὴν ἐκ χερὸς ἀντίθεσιν·
καὶ μὴν καὶ τὸν ὅτ' ἐστὶν ἐν ἀγκάσιν εὐθὺ θέλοντα
καὶ παρέχοντα χύδην οὐ πάνυ δή τι θέλω.
ἀλλὰ τὸν ἐκ τούτων ἀμφοῖν μέσον, οἷον ἐκεῖνον
τὸν καὶ μὴ παρέχειν εἰδότα καὶ παρέχειν.
cf. V 42 (Ῥουφίνου) Mart. I 57 (V 83) 1 Mart. VIIII 32, 1 Hanc volo

---

XXXIIII. *lemma in pv*, Deae Veneris *muv*² *volgo*, Inscriptio templi Veneris *b*², Epytaphyum Veneris *p*³, *nullum lemma TME* 1 oita *M* (*in mg. m*¹ nata) solo *T* patre^que *M* (que *m*²) 2 genetrix *b*²*l*, genitrix *cet.*

XXXV. It̄ epigrammata Ausonii de diuersis rebus *V*, Eiusdem προςοποισια in chartam *P*, Ad libellum suum quod potius uelit tinias (tinea *mu*, tineam *E*) uel cariem *muv*²*E*, Ad libellum an tineas an cariem malit *v*, *nullum lemma TM*, Ad libellum suum de Proculo *Scal. volgo* 1 tinias *TM* charta *V* (harta *m*² *in ras.*; h *del. m*³), carta (*om.* te) *P*, charia *T*, caria *M* necesse *V* (n *m*²) 3 mallo *VP* tiniis *TM* erumpnose *M*, erunnose *T* 4 quod *V*, q̂ꝫ *T*, qui *cet. volgo* 5 Adst *V* (d *del. m*²) dampnose *P* ⁿuolo *T* 7 ꝑdere *V* 8 adque *V* (t *m*²) bene ais *VP*, uerum *ω* mihi est *V* (*m*² *in loco evanido*) 9 irascor proculo *VP*, agat irascor *ω* (Pacato *latere in* agat *coniecit Toll*) cuiusfacundiatantaest *V* (*m*² *in ras. ambitus minoris*) 10 honor *T* quęcohibet *V* (*m*² *in loco evanido*; ue *in ras.*) choibet *P* 11 hunc *V*, hinc *cet.* studio *T* ët prōta^q: *V* (¨ *et* q: *add. m*²) pronta *M* et iam prompta *Peiper* est haec ultio *E volgo* 13 te *om. T* cedro *VPχ*, cedros *M*, cedrȯs *T* 14 uiueat *P* 15 ego *T* (*s. v.*) superest] superet *P*, prodest *T* otii *V* (i *alt. add. m*²), ocii *P*, oci *ω* Explicit προςοποισια *P*

XXXVI. De puella quam amabat (amet *v*) *ω*, Qualem uelit amicam *Vin. volgo* 1 uolt *M*, uult *cet.* quia *Mvv*² *et l* (*m*¹) uolt *Mv*², uult *cet.* 2 uolt *M et v*² (o *ex* u), uult *cet.* sociare *M*

oblatas sperno illecebras, detrecto negatas:
nec satiare animum nec cruciare volo.
5 nec bis cincta Diana placet nec nuda Cythere:
illa voluptatis nil habet, haec nimium.
callida sed mediae Veneris mihi venditet artem
femina, quae iungat quod volo nolo vocant.

XXXVII. DE DVOBVS FRATRIBVS.

Χρῆστος Ἀκίνδυνος αὐτοαδελφεοί, οἰκτρὰ δὲ τέκνα, 40
moribus ambo malis nomina falsa gerunt: (ω)
οὐδ᾽ οὗτος χρηστός γ᾽ οὐδ᾽ οὗτος ἀκίνδυνός ἐστιν.
una potest ambos littera corrigere.
5 αἴ κεν Χρῆστος ἔχῃ παρ᾽ ἀδελφοῦ Ἀκινδύνου ἄλφα,
κίνδυνος hic fiet, frater ἄχρηστος erit.

XXXVIII. ⟨ITEM⟩.

Germani fratres sunt Chrestos, Acindynos alter. 41
falsum nomen utrique, sed ut verum sit utrique, (ω)
alpha suum Chresto det Acindynos, ipse sine alpha
permaneat: verum nomen uterque geret.

XXXVIIII. QVODDAM QVASI AENIGMA DE TRIBVS INCESTIS.

'Tris uno in lecto: stuprum duo perpetiuntur 119
et duo committunt: quattuor esse reor'. (ω)
falleris: extremis da singula crimina et illum
bis numera medium, qui facit et patitur.

4 Mart. I 57, 4 nec volo quod cruciat nec volo quod satiat 7 ibid. 3 illud quod medium est
XXXVIIII. Anth. Pal. XI 225 (Στράτωνος):
Ἡ κλίνη πάσχοντας ἔχει δύο καὶ δύο δρῶντας,
οὓς σὺ δοκεῖς πάντας τέσσαρας· εἰσὶ δὲ τρεῖς.
ἣν δὲ πύθῃ, πῶς τοῦτο; τὸν ἐν μέσσῳ δὶς ἀρίθμει,
κοινὰ πρὸς ἀμφοτέρους ἔργα σαλευόμενον.
1 sq. Anth. Pal. XII 210 (Στράτωνος), 1 sq.

3 detracto *mu* 4 sociare (a *supra* o) *T* 5 cinta *M* cithere *M* 7 calida *M* uendicet *TE*, uendit et *cet.* 8 foemina *T* cui iungar *Graevius volgo* uolcant *T* (l *del.*), uocant *Mmuv*², uocans *lv*, vocet *Ven.*⁴ *volgo*

XXXVII. Epigramma de duobus fratribus *v*, De duobus fratribus *E* (*add.* quorum unus (*lacuna*) [g... *v*²] alter (*lacuna*) uocabatur *muv*²), *nullum lemma TM*, De Chresto et Acindyno fratribus *Scal. volgo* 1 *et* 5 χρηστὸς *T*, Χρῆστος *Lugd.* ἀῦταδελφεοὶ *T*, αγΔλεαφεοι *M*, ἀυταδέλφεοι *p*²*E*, ΔΥΝΑΔΕΛΦΕΟΙ *v*², αὐτοὶ ἀδελφεοὶ *Lugd.*, εἰσὶν ἀδελφεοὶ *Scal. volgo*, αὐτοαδελφεοί *Peiper* 3 γ᾽ *add. T*, *om. cet.* 4 lictera *M* 5 ἔχῃ *T*, ΕΛΧΗC *Mv*², εαχησ *p*² περ ἀδελφεὸν ἀκίνδυνον ἄλφα *T*, ΠΑΡΑΚΙΝΑΥΜΟΝΟΝ (παρακύνδινον *p*², παραμινδύνον *E*) ΑΛΦΑ *Mv*²*p*²*E*, παρ᾽ ἀκινδυνου αλφα αδελφου *Par.* ἕλῃ καὶ Ἀκίνδυνος ἄλφ᾽ ἀπολέσσῃ *Ald. volgo*, ἔχῃ παρ᾽ ἀδελφοῦ Ἀκινδύνου ἄλφα *ego*

XXXVIII. De Chresto (cresto, h *supra* c, *T*) et Acindino (Acidino *T*) quibus male fuerat (fuerat male *T*) nomen impositum *T* (*m*²) *muv*²*E*, De fratribus quibus male impositum erat nomen *v*, *nullum lemma M*, De iisdem *Lugd. volgo*; *prius distichon ab Ausonio abiudicavit Scal.* 1 crestos *T* accindinus *T*, acindinos *M* 2 uterque sed *T* 3 crestos *T* accindinos *T*, acindinos *M*

XXXVIIII. *lemma in* χ, Locus de tribus μ, Iocositas de tribus in uno dormientibus *gg*², *nullum lemma TMb*², De tribus incestis *Lugd. volgo* 1 tres *E volgo* 2 quatuor *T* 3 carmina *T* illum *T* (u *ex* a) 4 numeres *Par. volgo*

XXXX. DE PHILOMVSO GRAMMATICO.

Emptis quod libris tibi bybliotheca referta est, 44
doctum et grammaticum te, Philomuse, putas. (*Vω*)
hoc genere et chordas et plectra et barbita conde:
omnia mercatus cras citharoedus eris.

XXXXI. IN STATVAM RVFI.

Rhetoris haec Rufi statua est: nil verius: ipsa est. 45
ipsa adeo linguam non habet et cerebrum. (*Vω*)
et riget et surda est et non videt. haec sibi constant.
unum dissimile est: mollior ille fuit.

XXXXII. IN RVFI IMAGINEM.

Elinguem quis te dicentis imagine pinxit? 46
dic mihi, Rufe. taces? nil tibi tam simile est. (*Vω*)

XXXXIII. IDEM.

Haec Rufi tabula est: nil verius. ipse ubi Rufus? 47
'in cathedra'. quid agit? 'hoc quod et in tabula'. (*Vω*)

XXXX. Luc. adv. ind. 1 οἴει μὲν γὰρ ἐν παιδείᾳ καὶ αὐτὸς εἶναί τις δόξειν σπουδῇ συνωνούμενος τὰ κάλλιστα τῶν βιβλίων; *cf.* 19   4 Mart. III 4, 8 cum citharoedus erit

XXXXI. Anth. Pal. XI 143 (Λουκιλλίου), v. 6 Ῥοῦφος ὁ γραμματικός

XXXXII. Anth. Pal. XVI 318 (ἄδηλον). Εἰς εἰκόνα ῥήτορος ἀφυοῦς:
Τίς σὲ τὸν οὐ λαλέοντα τύπῳ ῥητῆρος ἔγραψε;
σιγᾷς, οὐ λαλέεις; οὐδὲν ὁμοιότερον.
cf. XI 151 (ἄδηλον)

XXXXIII. Mart. XI 102, 4 quam silet in cera vultus et in tabula

---

XXXX. *lemma in V*, Ad Philomusum indoctum *v*, Ad Philomusum qui arbitrabatur se doctum cum nihil sciret *muv²E*, In philomusum grammaticum librosum *b²*, *nullum lemma TM*, Ad Philomusum grammaticum *Scal. volgo*   1 ^bi^bliotheca *V*, biblioteca *ω*   2 phylomuse *T*   3 cordas *VM*   cōdis *V* (is *atr. nigriore, fortasse in ras.*), cāde *T*, condes *Peiper*   4 hoc die mercator *χ* (*v² in mg.* m² *et μ* omnia mercatus; *μ in mg.* ał. hoc die)   cit^h^aroedus *V* (h *m²*), cytharoedus *T*, citharedus *M*

XXXXI. In statuam eiusdem rhet. *V*, In statuam (Rufi *add. μg volgo*) rhetoris semiuiri et elinguis (rhetoris *post* elinguis *mu*) *Mχb²gg²μ*, *nullum lemma T*   *in T bis scriptum carmen f. 1ʳ et 11ʳ* (*alt. rec.* = *T²*)   1 RRhetoris *TT²* (*in T h s. v. m²*), rectoris *M*   ruffi *TT²*   statu^t^a *V* (t *m²*)   ipsē *T*, ipse *MT²Eg² et v²* (e *ex* a)   est *om. E*   2 ipsa *pv²b²g*, ipse *cet.*   3 ridet *T²v* (riget *corr.*) est *T* (*s. v. m²*)   hec sibi constant *VT²*, omnia Rufi (Ruffi *T*) *cet. volgo*

XXXXII. Idem *V*, De Ruffo picto *v*, In picturam in qua erat depicta ymago ruffi *muv²*, In Rufi imaginem *b²*, *nullum lemma TM*, In tabula (-lam *Par. volgo*) ubi erat picta imago Rufi (Ruffi *E*) rhetoris *E volgo*   2 ruffe *T*

XXXXIII. Idem *V*, *coniunctum cum antecedenti ω*, Ad eandem tabulam *Ven.*⁴, De eadem tabula *Par. volgo*   1 ruffi *T*   nerius *M*   ruffus *T*

XXXXIIII. DE RVFO RHETORE.

Reminisco Rufus dixit in versu suo: 48
cor ergo versus, immo Rufus non habet. (*Vω*)

XXXXV. ⟨ITEM⟩.

Qui reminisco putat se dicere posse Latine, 49
hic ubi co scriptum est, faceret cor, si cor haberet. (*ω*)

XXXXVI. ⟨ITEM⟩.

Rufus vocatus rhetor olim ad nuptias, 50
celebri ut fit in convivio, (*ω*)
grammaticae ut artis se peritum ostenderet,
haec vota dixit nuptiis:
5 'et masculini et feminini gignite
generisque neutri filios'.

XXXXVII. IN RVFI IMAGINEM.

'Ore pulchro et ore muto scire vis quae sim'? volo. 51
'imago Rufi rhetoris Pictavici'. (*Vω*)
diceret set ipse vellem rhetor hoc mi. 'non potest'.
cur? 'ipse rhetor est imago imaginis'.

XXXXVI. Anth. Pal. VIIII 489 (Παλλαδᾶ?):
Γραμματικοῦ θυγάτηρ ἔτεκεν φιλότητι μιγεῖσα
παιδίον ἀρσενικόν, θηλυκόν, οὐδέτερον.

XXXXVII. Anth. Pal. XI 145 (ἄδηλον):
Εἰκὼν ἡ Σέξστου μελετᾷ, Σέξστος δὲ σιωπᾷ.
εἰκὼν ἦν ῥήτωρ, ὁ δὲ ῥήτωρ εἰκόνος εἰκών.

cf. XI 151 (ἀδέσποτον):
Ῥήτορος ἅδ' εἰκών· ὁ δὲ ῥήτωρ ῥήτορος εἰκών.
καὶ πῶς; οὐ λαλέει· οὐδὲν ὁμοιότερον.

XXXXIIII. De Rufo retore *V*, De Ruffo qui dixerat reminisco quod non est latinum *χ*, De eodem Ruffo *E volgo*, In Rufum ignarum grammaticę *b*2, *nullum lemma TM* 1 ruffus *T* 2 ergo ℞. uersus *T* imo *M* ruffus *T*

XXXXV. De his qui dicunt reminisco (quod *add.* *v*2) non est latinum *muv*2*E*, De Ruffo qui dixerat reminisco *v*, *nullum lemma TMp*3*μb*2 2 hic *om.* *Tb*2 diceret *Tμ*, faceret *cet.*, legeret *Lugd. volgo*

XXXXVI. De uerbis quibus usus est Ruffus grammaticus malus *χ*, In Rufum rhetorem *b*2, De uerbis eiusdem Ruffi *E*, *nullum lemma T*, De eodem Rufo *Lugd. volgo* 1 ruffus *T* 2 ut fit in *T*, ut fit *cet.*, fit ut *E volgo* 4 nota *M*

XXXXVII. Idem *V*, De imagine Ruffi (Rufi *vb*2) rhetoris elinguis (Pitauici *pro* elinguis *b*2) *χb*2, *nullum lemma TM*, Imago Rufi rhetoris *Vin. volgo* 1 pulcro *VT* 2 ymago *M* ruffi *T* pithauici rhetoris *T*, retoris pictauice *V* 3 dicere *V*, dicerem *T* set *V* (d *m*2), sed *cet.* ille *ω* uellem *om.* *T*, uolens *V* 4 ymago ymaginis *M*

XXXXVIII. SVB RVFI STATVA.

'Rhetoris haec Rufi statua est'? si saxea, Rufi. 52
'cur id ais'? semper saxeus ipse fuit. (*Vω*)

XXXXVIIII. DE DIOGENE.

Pera polenta tribon baculus scyphus, arta supellex 53
ista fuit Cynici: set putat hanc nimiam. (*VR*)
namque cavis manibus cernens potare bubulcum
'cur, scyphe, te', dixit, 'gesto supervacuum'?

L. ITEM.

Effigiem, rex Croese, tuam, ditissime regum, 54
vidit aput manes Diogenes cynicus. (*VRω*)
'nil', inquit ibi, 'Croese, tuum: superant mihi cuncta.
nudus eram: sic sum, nil habui: hoc habeo'.
5 rex ait: 'haud egui, cum tu, mendice, carebas.
omnibus at careo? si modo non egeo'.

XXXXVIII. Anth. Pal. XVI 317 (Παλλαδᾶ):
Κωφὸν ἄναυδον ὁρῶν τὸν Γέσσιον, εἰ λίθος ἐστί,
Δήλιε, μαντεύου, τίς τίνος ἐστὶ λίθος
XXXXVIIII. Anth. Pal. VII 66 (Ὀνέστου):
Βάκτρον καὶ πήρη καὶ διπλόον εἷμα σοφοῖο
Διογένευς, βιότου φόρτος ὁ κουφότατος
L. Anth. Pal. VIIII 145 (ἀδέσποτον):
Ἐλθὼν εἰς ἀΐδην, ὅτε δὴ σοφὸν ἤνυσε γῆρας,
Διογένης ὁ κύων Κροῖσον ἰδὼν ἐγέλα,
καὶ στρώσας ὁ γέρων τὸ τριβώνιον ἐγγὺς ἐκείνου,
τοῦ πολὺν ἐκ ποταμοῦ χρυσὸν ἀφυσσαμένου,
εἶπεν· 'ἐμοὶ καὶ νῦν πλείων τόπος· ὅσσα γὰρ εἶχον
πάντα φέρω σὺν ἐμοί· Κροῖσε, σὺ δ' οὐδὲν ἔχεις

XXXXVIII. Idem *V*, De eadem Ruffi (Rufi *volgo*) statua (saxea *add. v*) *vE volgo*, Sub Ruffi statua *b*2, *nullum lemma TMmuv*2 (*cum antecedenti coniunctum M*) 1 ruffi (*bis*) *T* 2 cur *V* (q^v^ur *m*2) ille *Tb*2

XXXXVIIII. xxvIIII Item Diogenis *V*, *de R cf. epit.* (*XVII*) *29*, *nullum lemma τ = Trevericus 1464 saec. XI f. 116r*, De Diogene Cynico philosopho *Scal. volgo* 1 pare *VR*, pan *τ*, pera *Lugd.* tribō *V*, trifon *R*, tryphon *τ* sciphus *V*, cibus *Rτ* arcta *volgo* suppella^x^ *V* (x *m*2) 2 ista *V* (i *m*2) cinici set *V*, cynicis et *Rτ* hęc nimia *Rτ* 3 nanque *τ* bobulcum *R* 4 sciphe *V*, suete *τ* cursum &.dixit *R*

L. xxx Idem *V*, De effigie regis Croesi *χE*, *nullum lemma τ = Trevericus 1464 saec. XI f. 116r*, *M* (*in quo coniunctum est cum epit.* (*XVII*) *29*, *quod videas de R*) *T*, De Croeso et eodem Diogene *Scal. volgo* *Totum carmen legitur in VR*, *in ω tantum v. 1 sq.*; *in Ugoleti editione*, *quam ceteri secuti sunt editores*, *versui alteri haec sunt adiecta:*

Constitit utque procul, solito maiore cachinno
Concussus dixit: Quid tibi divitiae
5 Nunc prosunt, regum rex o ditissime, cum sis
Sicut ego solus, me quoque pauperior.
Nam quaecumque habui, mecum fero, cum nihil ipse
Ex tantis tecum, Croese, feras opibus.

v. 3 cf. Iuv. III 110 *7 Anth. Pal. VIIII 145, 5 sq.*

1 rex serse *R*, rex xerxe *τ* crese *TM* 2 apud *Rτω* dyogenes *τ* cinicus *Vω* 3 inquid tibi croese tuū superat *V*, inquit curo tua sat superant *R*, inquit xerxe tua superant *τ*, inquit ibi, Croese, tuum: superant *ego* 5 haut *R* mendace *R* 6 et *VRτ*, at *ego et Hartel*, en *Baehrens* si *V*, sic *R*, sed *τ*, sit *Mommsen*

LI. IN SIGNVM MARMOREVM NIOBES.

Vivebam: sum facta silex, quae deinde polita — 245 (Epit. 28)
Praxiteli manibus vivo iterum Niobe. — (ω)
reddidit artificis manus omnia, sed sine sensu:
hunc ego, cum laesi numina, non habui.

LII.

Armatam vidit Venerem Lacedaemone Pallas: — 42
'nunc certemus', ait, 'iudice vel Paride'. — (ω)
cui Venus: 'armatam tu me, temeraria, temnis,
quae quo te vici tempore nuda fui'?

LIII.

Lais anus Veneri speculum dico: dignum habeat se — 55
aeterna aeternum forma ministerium. — (ω)
at mihi nullus in hoc usus, quia cernere talem
qualis sum nolo, qualis eram nequeo.

LIIII.

Istos, tergemino nasci quos cernis ab ovo, — 56
patribus ambiguis et matribus adsere natos. — (ω)
hos genuit Nemesis, sed Leda puerpera fovit:
Tyndareus pater his et Iuppiter: hic putat, hic scit.

LI. Anth. Pal. XVI 129 (ἄδηλον) Εἰς ἄγαλμα Νιόβης:
Ἐκ ζωῆς με θεοὶ τεῦξαν λίθον· ἐκ δὲ λίθοιο
ζωὴν Πραξιτέλης ἔμπαλιν εἰργάσατο
LII. Anth. Pal. XVI 174 (ἀδέσποτον) Εἰς τὴν ἐν Σπάρτῃ ἔνοπλον Ἀφροδίτην:
Παλλὰς τὰν Κυθέρειαν ἔνοπλον ἔειπεν ἰδοῦσα·
'Κύπρι, θέλεις οὕτως ἐς κρίσιν ἐρχόμεθα';
ἡ δ' ἁπαλὸν γελάσασα· 'τί μοι σάκος ἀντίον αἴρειν;
εἰ γυμνὴ νικῶ, πῶς ὅταν ὅπλα λάβω';
LIII. Anth. Pal. VI 1 (Πλάτωνος):
Ἡ σοβαρὸν γελάσασα καθ' Ἑλλάδος, ἥ ποτ' ἐραστῶν
ἑσμὸν ἐπὶ προθύροις Λαῒς ἔχουσα νέων,
τῇ Παφίῃ τὸ κάτοπτρον, ἐπεὶ τοίη μὲν ὁρᾶσθαι
οὐκ ἐθέλω, οἵη δ' ἦν πάρος οὐ δύναμαι.

LI *lemma vE, add.* et ex eo repercussum (-us *M*) *Mmuv*², De Niobe *gg*²*μ*, *nullum lemma T* (*in mg.* *m*² praxitelis) *b*² 1 qua *Mmuvv*² *et μ*(*m*¹)*g*² 2 praxiteli *M et μ*(*m*¹)*b*²*gg*², praxitelis *cet. volgo*

LII. De Pallade uolente certare armis cum Venere *χ*, De Pallade *b*²*gg*²*μ*, *nullum lemma TM*, De Pallade et Venere armata *Scal. volgo*

LIII. De Laide dicante (Veneri *add. vv*²*E*) speculum suum *χ*, Lais dicans Veneri speculum suum *Scal. volgo*, In anum *b*², *nullum lemma TMμ* 4 sim *T*

LIIII. De ymagine Veneris sculpta *muv*², De Castore Polluce et Helena *Med. volgo*, *nullum lemma MvEb*², *carmen om. T* 2 adseueratos *M*, adseneratos *b*², asseveratos *cet.*, assere natos *Ven.*⁴ 4 tindareus *M* et (*del. m*²) hic sit *M*

LV.

Vera Venus Gnidiam cum vidit Cyprida, dixit: 57
  vidisti nudam me, puto, Praxitele. (ω)
'non vidi nec fas, sed ferro opus omne polimus:
  ferrum Gradivi Martis in arbitrio.
5 qualem igitur domino scierant placuisse Cytheren,
  talem fecerunt ferrea caela deam'.

LVI. IN BVCVLAM MYRONIS.

Bucula sum caelo genitoris facta Myronis 58
  aerea: nec factam me puto, sed genitam. (ω)
sic me taurus init, sic proxima bucula mugit,
  sic vitulus sitiens ubera nostra petit.
5 miraris quod fallo gregem? gregis ipse magister
  inter pascentes me numerare solet.

LVII. IDEM.

Vbera quid pulsas frigentia matris aënae, 59
  o vitule, et sucum lactis ab aere petis? (ω)
hunc quoque praestarem, si me pro parte parasset
  exteriore Myron, interiore deus.

LV. Anth. Pal. XVI 162 (ἄδηλον):
'Α Κύπρις τὰν Κύπριν ἐνὶ Κνίδῳ εἶπεν ἰδοῦσα·
'φεῦ! φεῦ! ποῦ γυμνὴν εἶδέ με Πραξιτέλης';
160, 5 *et* 6 (Πλάτωνος):
Πραξιτέλης οὐκ εἶδεν ἃ μὴ θέμις, ἀλλ' ὁ σίδηρος
ἔξεσεν οἷ' ἂν Ἄρης ἤθελε τὴν Παφίην
LVI. Anth. Pal. VIIII 726 ('Αντιπάτρου Σιδωνίου):
'Α βοῦς ἁ τίκτουσ' ἀπὸ γαστέρος ἔπλασε τὰν βοῦν·
ἁ δὲ Μύρωνος χεὶρ οὐ πλάσεν, ἀλλ' ἔτεκεν
1 *cf.* VIIII 713, 1 (ἄδηλον) Βοΐδιόν εἰμι Μύρωνος   3 sq. *cf.* VIIII 730 (Δημητρίου Βιθυνοῦ):
Ἢν μ' ἐσίδῃ μόσχος, μυκήσεται· ἢν δέ γε ταῦρος,
βήσεται· ἢν δὲ νομεύς, εἰς ἀγέλαν ἐλάσει
4 Mart. VI 38, 8 sic vitulus . . . cupit; *cf.* Anth. Pal. VIIII 721, 1

LV. De imagine Veneris sculpta a Praxitele χ *volgo*, Sub Veneris sepulchro uel simulacro *b*2, *nullum lemma TM, in T in mg. inf. adscripsit m. rec. Anth. Pal. XVI 162 et carmen epigrammati 160 adiunctum* (*v. 1* οὐχ ἴδεν ἃ μὴ θέμϊς ἐστὶν, *sed* ἐστὶν *del. m. ead.*, 2 ἔξῦσ' οἷαν)   1 cnidiam *TM*, gnidiam *lv*   4 arbitrium *T*   5 scierant *TM*, scieram χ   citheren *T*

LVI. In buculam Myronis *Mb*2, In buculam aeream Myronis *E volgo*, In buculam eream factam a Mirone *muv*2, De bucula facta a Myrone *v*, *nullum lemma T*   1 *et* 3 buccula *T*   4 sitiens] mugiens *mu* (*cf. Anth. Pal. VIIII 721, 1*)   5 si *T*, quod *cet.*

LVII. Idem *Mb*2, De eadem bucula Myronis aerea χ, De eadem bucula *Lugd. volgo*, *nullum lemma T*   1 ahenae *muE volgo*   2 o vitule] bucule *M*   sucum *b*2, succum *cet.*   ab aere] habere *b*2 (*corr.* ab aere) *TE*   petis] cupis *T*

LVIII. IDEM.

Daedale, cur vana consumis in arte laborem? 60
me potius clausa subice Pasiphae. (ω)
illecebras verae si vis dare, Daedale, vaccae,
viva tibi species vacca Myronis erit.

LVIIII. IDEM.

Aerea mugitum poterat dare vacca Myronis, 64
sed timet artificis deterere ingenium. (ω)
fingere nam similem vivae quam vivere plus est:
nec sunt facta dei mira, sed artificis.

LX. IDEM.

Aerea bos steteram: mactata est vacca Minervae, 65
sed dea proflatam transtulit huc animam. (ω)
et modo sum duplex, pars aerea, pars animata.
haec manus artificis dicitur, illa deae.

LXI. IDEM.

Quid me, taure, paras specie deceptus inire? 66
non sum ego Minoae machina Pasiphaae. (ω)

LXII. IDEM.

Necdum caduco sole, iam sub vespere 67
ageret iuvencas cum domum pastor suas, (ω)
suam relinquens me monebat ut suam.

LXIII. IDEM.

Vnam iuvencam pastor forte amiserat 68
numerumque iussus reddere (ω)
me defuisse conquerebatur, sequi
quae noluissem ceteras.

LXII. 3 *cf.* Anth. Pal. VIIII 731

LVIII. Idem *Mb*², Ad Daedalum de eadem bucula (aerea *add. muv*²) *muv*²*E volgo*, De eadem bucula ad Daedalum *v*, *nullum lemma T* 1 consummis *T* 2 protinus *T* cause *mu*, clausae *E volgo* pasiphe *Mv*²*b*², pasiphae *cet.*, Pasiphaae *Med. volgo* 4 uiuat ubi *T* mironis *M*

LVIIII. Idem *Mb*², De eadem Myronis bucula *χ volgo*, De eadem Myronis bucula iam habente spiritum *E*, *nullum lemma T* 1 mironis *M* 4 nec] haec *T*

LX. Idem *Mb*², De eadem (eadem *om. v*) bucula (bucula iam *vE*) habente spiritum (Myronis *add. mu*) *muvE*, *nullum lemma Tv*², De eadem buccula *Ug.*, Eadem bucula de se *Lugd. volgo* 2 sed p (*del. m*²) dea pro flatu *T*

LXI. Idem *Mb*², Ad taurum de eadem bucula *χ*, *nullum lemma T*, Ad taurum eadem bucula *Lugd. volgo* 2 pasiphae *T*, pasiphe *M*

LXII. Idem *Mb*², De eadem Myronis (Myronis *om. v*) bucula (erea *add. v*²) *χ volgo*, *nullum lemma T*, *in quo hoc carmen coniunctum cum antecedenti; distinxit rubricator lineolis interpositis* 1 spe (sub *suprascr.*) *T* (sub *minio*), spe *Mb*², sub *v*² (*in mg.* spe) *cet.* 3 minabat *A. Loisel volgo*

LXIII. Idem *Mb*², De eadem Myronis (Myronis *om. v Ug. volgo*) bucula *χ volgo*, *nullum lemma T* 2 uisus *T* 3 defuisseque *T* (que *del. minio*)

LXIIII.

Vallebanae (nova res et vix credenda poetis, 69
sed quae de vera promitur historia) (ω)
femineam in speciem convertit masculus ales
pavaque de pavo constitit ante oculos.
5 cuncti admirantur monstrum, sed mollior agna
. . . .
quid stolidi ad speciem notae novitatis hebetis?
an vos Nasonis carmina non legitis?
Caenida convertit proles Saturnia Consus
10 ambiguoque fuit corpore Tiresias.
vidit semivirum fons Salmacis Hermaphroditum,
vidit nubentem Plinius androgynum.
nec satis antiquum, quod Campana in Benevento
unus epheborum virgo repente fuit.
15 nolo tamen veteris documenta arcessere famae:
ecce ego sum factus femina de puero.

LXV. IN MARCVM.

Pythagora Euphorbi, reparas qui semina rerum 70
corporibusque novis das reduces animas, (ω)
dic quid erit Marcus iam fata novissima functus,
si redeat vitam rursus in aëriam.
5 'qui Marcus'? feles nuper pullaria dictus,
corrupit totum qui puerile secus,
perversae veneris postico volnere fossor,
Lucili vatis †subpilo pullopremus.
'non taurus, non mulus erit, non hippocamelus,
10 non caper aut aries, sed scarabaeus erit'.

LXIIII. 12 Plin. N. H. VII 36

LXIIII. *nullum lemma ω* Quae sexum mutarint *Par. volgo* 1 ioc̣ares *m*, iocares *v* (i *ex* u) iocares *cet.*, nova res *Toll* 3 foemineam *T* 5 sed] si *Heinsius* 6 *om. ω lac. partim ind.*; deest *T in mg. minio*; *in Ven.*³, *quam secuti sunt ceteri editores, hic v. legitur* Astitit in tenerum de grege uersa marem 7 quod *TM* nocte *M* hētis *T*, habetis *cet.*, hebetis *Par.* consus *T* (n *ex* ri) 10 ambiguuque *T* (*corr. m*¹) thyresias *T*, tyresias *M* 11 salmeis *T* hermofroditum *M* 12 androginum *TM* 15 arcescere *T*, accersere *χ* 16 foemina *T*

LXV. Ad Pythagoram de Marco qui dicebatur pullaria *χ et volgo* (*om.* qui d. p.), De opinione Pithagore et Marci *gg*²*μ*, *nullum lemma TM* 1 pictagora *Mg et μ* (*m*¹) 4 aeream *T* 5 quiḍ *T* (s *m*²), quis *cet.*, qui *Hartel* felles *T* 6 secus *Mgg*², ṣecus *T* (s *pr. mutavit in* g *m*², *sed ea deleta* d *superscripsit*), sexus *μ* (decus *m*²), decus *χE* 7 uulnere *T* 8 lucilii *ω* sub pilo (pilio *E*) *ω*, subulo *Med. volgo; latetne vocabulum Graecum quale est* συβάλλας, ὑβάλης *apud Hesychium?* pullo (pulo *Tg*) premor *TMgg*², pullō premŏr *μ* (i *et* v *m*²), pullo premon *χE*, pullopremus *ego*, pullipremo *L. Mueller* (*cf. Lucil. rel. p. 284*), pulliprema *Scal. volgo*, culopremus *Baehrens* 9 hyppocamelus *T*, yppocamelus *M* 10 scarabaius *T*

LXVI. DE CASTORE FELLATORE.

Lambere cum vellet mediorum membra virorum — 120
    Castor nec posset vulgus habere domi, — (ω)
repperit ut nullum fellator perderet inguen:
    uxoris coepit lingere membra suae.

LXVII. SVBSCRIPTA PICTVRAE MVLIERIS IMPVDICAE.

Praeter legitimi genialia foedera coetus — 71
repperit obscenas veneres vitiosa libido, — (ω)
Herculis heredi quam Lemnia suasit egestas,
quam toga facundi scaenis agitavit Afrani
5 et quam Nolanis capitalis luxus inussit.
Crispa tamen cunctas exercet corpore in uno:
deglubit, fellat, molitur per utramque cavernam,
ne quid inexpertum frustra moritura relinquat.

LXVIII.

Abiecta in triviis inhumati glabra iacebat — 72
    testa hominis, nudum iam cute calvitium. — (VGω)
fleverunt alii, fletu non motus Achilas
    insuper et silicis verbere dissicuit.
5 eminus ergo icto rediit lapis ultor ab osse
    auctorisque sui frontem oculosque petit.
sic utinam certos manus impia dirigat ictus,
    auctorem ut feriant tela retorta suum.

LXVI. 1 Mart. II 61, 2 lambebat medios improba lingua viros

LXVII. 2 Hor. Epist. I 1, 85 vitiosa libido   8 Verg. Aen. IIII 415 ne quid inexpertum frustra moritura relinquat

LXVIII. Anth. Pal. VIIII 159 (ἀδέσποτον):

Κρανίον ἐν τριόδοισι κατοιχομένου τις ἐσαθρῶν
    εἰκόνα τὴν κοινὴν οὐκ ἐδάκρυσε βίου,
δεξιτερὴν δ' ἔρριψεν ἐπὶ χθόνα καὶ λίθον ἧκεν,
    κωφὸν μὲν δοκέοντ', ἀλλὰ πνέοντα δίκης.
ὀστέον ὡς γὰρ ἔπληξεν, ἀφήλατο καὶ τὸν ἀφέντα
    πήρωσεν, γλυκεροῦ βλέμματος ὀρφανίσας.
καὶ πάλιν εἰς ἀΐδην ἐκολάζετο, τὴν ἰδίην δὲ
    ἔκλαυσεν χειρῶν εὔστοχον ἀφροσύνην

8 Ovid. Fast. V 42 vertit in auctores pondera vasta suos

LXVI. De Castore fellatore qui suam lingebat uxorem χ *et* g (*in mg.* m^2), *nullum lemma* Mgg^2 (in quibus *coniunctum est hoc carmen cum LXV*) *T*, In Castorem *Scal. volgo*   1 *et* 4 menbra *M*   3 reperit *T*   4 cepit *M*

LXVII. Subscriptum (-ta *M*, Scriptum *mu et* v^2 m^1) picturae (picte *M*, Crispae *add. Lugd. volgo*) mulieris impudicae (inp- *E*) *MχE*, *nullum lemma T*   1 genitalia ω, genialia *Baehrens* (*cf. Stat. Theb. III 303*) cetus *TM*   2 reperit *T*   ueneris *T*   4 facundis cęnis (cenis *M*, coenis *E*) TMb^2E, facundi cęnis (cenis, coenis) χ   7 deglutit *T*

LXVIII. De eo qui testa hominis inmisericorditer dissipare uoluit *V*, De Achilla (Achila v^2), qui dissicuit testam hominis silice χ, De testa mortui hominis b^2, Alibi *G*, Item *Laur. 90 sup. 25* (*f.* 90^v) = *L*, *nullum lemma TM* p^3 *cod. S. Galli 397* (*f.* 19^v) = G^2, *Laur. 33, 31* (*f.* 36^r) = L^2, De Achilla qui dissecuit caluariam *Ug. volgo*   3 achilas VMb^2p^3, achilles GG^2, achillas *cet.*   4 lapidis *T*   discicuit *V* (e *alt.* m^2 *in ras.*), discutiit *T*, dissecuit *E volgo*   5 ergo* *V*   et minus *M*, non minus GG^2, nec minus LL^2 hicto *V* (h *eras.*), ictus *T*, ictu GG^2LL^2, ictor *cet.*   6 auctorique *M*   7 imperia *G* (*corr.* imperbia)   dirrigat *T*   hictus *V* (h *eras.*)   8 auctorem ut feriant tela retorta suum VGG^2L, in proprium ut redeant tela retorta caput (manu *T*) $ωp^3$, *l et* L^2 *om. vv.* 7 *sq.*   Finit L^2

LXVIIII. DE ALCONEM MEDICO.

Languenti Marco dixit Diodorus haruspex — 73
  ad vitam non plus sex superesse dies. — (ω)
sed medicus divis fatisque potentior Alcon
  falsum convicit ilico haruspicium.
5 tractavitque manum victuri, ni tetigisset:
  ilico nam Marco sex periere dies.

LXX. ⟨ITEM⟩.

Alcon hesterno signum Iovis attigit. ille — 74
  quamvis marmoreus vim patitur medici. — (ω)
ecce hodie iussus transferri e sede vetusta
  effertur, quamvis sit deus atque lapis.

LXXI. IN EVNOMVM MEDICVM.

Languentem Gaium moriturum dixerat olim — 75
  Eunomus: evasit fati ope, non medici. — ($V\omega$)
paulo post ipsum videt aut vidisse putavit
  pallentem et multa mortis in effigie.
5 'quis tu'? 'Gaius', ait. 'vivisne'? hic abnuit. 'et quid
  nunc agis hic'? 'missu Ditis', ait, 'venio,
ut, qui notitiam rerumque hominumque tenerem,
  accirem medicos'. Eunomus obriguit.
tum Gaius: 'metuas nihil, Eunome: dixi ego et omnes
10 nullum qui saperet dicere te medicum'.

LXVIIII. Anth. Pal. XI 114 (Νικάρχου):
Ἑρμογένην τὸν ἰατρὸν ὁ ἀστρολόγος Διόφαντος
  εἶπε μόνους ζωῆς ἐννέα μῆνας ἔχειν.
κἀκεῖνος γελάσας, 'τί μὲν ὁ Κρόνος ἐννέα μηνῶν',
  φησί, 'λέγει, σὺ νόει· τἀμὰ δὲ σύντομά σοι',
εἶπε καὶ ἐκτείνας μόνον ἥψατο· καὶ Διόφαντος
  ἄλλον ἀπελπίζων αὐτὸς ἀπεσκάρισεν

3 Mart. XI 84, 5. VI 70, 6

LXX. Anth. Pal. XI 113 (Νικάρχου):
Τοῦ λιθίνου Διὸς ἐχθὲς ὁ κλινικὸς ἥψατο Μάρκος·
  καὶ λίθος ὢν καὶ Ζεὺς σήμερον ἐκφέρεται

LXVIIII. De Alcone medico qui aruspicem (har-) uaniloquum fecit χ, *nullum lemma TM*, De Alcone medico et Diodoro haruspice *Lugd. volgo* 1 ʰaruspex *T*, aruspex *M* 4 conuenit (uicit) *T* (uicit m^2) haruspicium *T*, aruspicium *M* 6 illico *T*

LXX. De signo Iouis tacto ab Alcone medico χ, *nullum lemma TM*, De signo Iouis et Alcone medico *Scal. volgo* 1 externo *MTvv*², extremo *l*, hesterno *muE* 2 quanuis *T* 3 uisus trasferei *T* ex aede *E volgo* 4 effectus *T* (*corr.* m^2)

LXXI. *lemma in V* Idem *M*, De Eunomo qui (quod *mu*) dixerat aegrum (aegrum *om. mu*) quendam moriturum χ, *nullum lemma T*, In alio item codice in eadem bybliotheca inuento sic habetur *Vindob. 3261 f. 26ʳ = A* 1 languentem *V* (lan m^2, l *in ras.*, m m^2), languentum *T* gaium *VA*, e populo ω olim *VA*, egrum ω 3 ʰaut *V* (h *in ras.* m^2) 5 gaius *VAME*, caius *T* (*in quo scriptum erat* o aius) *cet.* ais uisne *T* hic *VA*, hoc ω annuit *M* et] at χ *volgo* et quid *om. TM* 6 nunc] huc *TE* iussu *TE volgo* 7 ut qui *Amu*, utque *T*, uterque *M*, ut quia *cet. volgo* rerum (*om.* que) *M* 8 adcirem *A*, acciperem ω medicos *V* (d *ex* c *vel* t) 9 gaius *VAME*, caius *cet.* dixi ω, dico *V* (co m^2 *in ras.*) *A* 10 nullūˢ *V* (s m^2) quis asperet *T*, quis aspertum *M* dicere] dicet *M*

LXXII. IN HOMINEM VOCIS ABSONAE.

Latratus catulorum, hinnitus fingis equorum, 76
caprigenumque pecus lanigerosque greges (*V*)
balatu adsimulas. asinos quoque rudere dicas,
cum vis Arcadicum fingere, Marce, pecus.
5 gallorum cantus et ovantes gutture corvos
et quidquid vocum belua et ales habet,
omnia cum simules ita vere, ut ficta negentur,
non potes humanae vocis habere sonum.

LXXIII. DE AVXILIO GRAMMATICO.

Emendata potest quaenam vox esse magistri, 138
nomen qui proprium cum vitio loquitur? (*V*)
Auxilium te nempe vocas, inscite magister.
da rectum casum: iam solicismus eris.

LXXIIII. IN LIGVRITOREM.

Eune quid affectas vendentem Phyllida odores? 123
diceris hanc mediam lambere, non molere. (*ω*)
perspice, ne mercis fallant te nomina, vel ne
aëre Seplasiae decipiare, cave,
5 dum ΚΥϹΘΟΝ ΚΟϹΤΟΝque putas communis odoris
et nardum ac sardas esse sapore pari.

LXXV. ⟨ITEM⟩.

Diversa infelix et lambit et olfacit Eunus. 124
dissimilem olfactum naris et oris habet. (*ω*)

LXXVI. ⟨ITEM⟩.

Salgama non hoc sunt quod balsama? cedite odores. 125
nec male olere mihi nec bene olere placet. (*ω*)

LXXII. 2 Ovid. Met. VI 395 lanigerosque greges 5 Verg. Georg. I 423 et ovantes gutture corvi
LXXVI. 2 Mart. II 12, 4 Postume, non bene olet qui bene semper olet

---

LXXII. 1 fūgis *V*, fingis *Lugd.* 4 quū̇ *V* 6 uelua talis *V corr. Toll* 7 quū̇ *V*
LXXIII. De Ausilio. gram. m' *V corr. Scal.* 3 ausilium *V*
LXXIIII. In ligurritorem *M*, In Eunum liguritorem *χ volgo*, *nullum lemma T* 1 phillida *TM* 2 dicere *T* mollere *T* (l *pr. del.*) 4 ere *M* si plasie *Mχ*, sic plasie *T*, seplasiae *Med.* 5 kyecton koctonque *M* (*in mg. m. rec.* cyston costonque), chytom choctomque *T*, cycton coctonque *v*, citon (cyton *E*) coctonque *cet. E*, custon costonque *Med. volgo* comunis *M* 6 ac *Mlvv*²*E*, aut *mu*, et *T*
LXXV. *Coniunctum cum antecedenti ω*, *seiunxit Toll*, In eundem Eunum *volgo* 2 dissimile *M* olfatum *ω*
LXXVI. Ad eundem (eundem *om. v*) Eunum quod nolit (qui non uolebat *v*, quod non uelit *v*²*E*) bene nec male (male nec bene *v*) olere *χE*, *nullum lemma TM*, In eundem Eunum *Ven.*⁴ *volgo* 1 salgamon hec sunt *M* 2 nec bene . . . nec male *T*

LXXVII. ⟨ITEM⟩.

ΛΑΙС ΕΡШС et ΙΤΥС, ΧΕΙΡШΝ et ΕΡШС ΙΤΥС alter — 126
nomina si scribas, prima elementa adime, — (ω)
ut facias verbum, quod tu facis, Eune magister.
dicere me Latium non decet obprobrium.

LXXVIII. ⟨ITEM⟩.

Eune quod uxoris gravidae putria inguina lambis, — 127
festinas glossas non natis tradere natis. — (ω)

LXXVIIII. ⟨ITEM⟩.

Eunus Syriscus, inguinum liguritor, — 128
opicus magister (sic eum docet Phyllis), — (ω)
muliebre membrum quadriangulum cernit:
triquetro coactu Δ litteram ducit.
5 de valle femorum altrinsecus pares rugas
mediumque, fissi rima qua patet, callem
Ψ dicit esse: nam trifissilis forma est.
cui ipse linguam cum dedit suam, Λ est
veramque in illis esse Φ notam sentit.
10 quid, imperite, P putas ibi scriptum,
ubi locari I convenit longum.
miselle doctor, ΟΥ tibi sit obsceno
tuumque nomen Θ sectilis signet.

LXXX. AD CRISPAM.

Deformem quidam te dicunt, Crispa: ego istud — 77
nescio. mi pulchra es iudice me: satis est. — (ω)

LXXVII. *cf.* Priap. 67

LXXVII. *Coniunctum cum antecedenti ω (in T seiunxit rubricator)*, In eundem Eunum qui cunnum leichei: hoc ē lingit *Ven.*[4], In eundem Eunum *volgo* 1 lays *T* itis *T*, ytis *M* chyrom *T*, chyron *M* ΙΤΥС] et itis *T*, et itys *M*, et *om.* χ 2 scribis *E volgo* 4 decet] licet *T* obrobium *M*

LXXVIII. Ad Eunum qui uxoris suae inguina lambebat χ, Ad Eunum μ (uirum *add. gg*[2]), *nullum lemma TM*, *carmen om. l*, In eundem *Lugd. volgo* 1 pr̄ia (patria) ω, putria *Ven.*[4] 2 aestiuas *T* glosas *T* credere *T*

LXXVIIII. In ligurritorem pedagogum *M*, Ad Eunum (Ad eundem *Ven.*[4] *volgo*) paedagogum liguritorem χ *volgo*, *nullum lemma T* 1 ligurritor *M* 2 phillis *T* (i *alt. ex* u *m*[2]) *M* 3 quadr^i^angulum *T* (i *m*[2]), quatriangulum *M* 4 triquetroco *T* (que *ex* co *m*[2]) actu (tractu *supra*) *T* (tractu *m*[2]) a *T* (*del. m*[2]; *in mg. m*[2] Alpha), Α *cet.*, Δ *Par.*; *littera* Δ *significatur lingua* dicit *T* (*corr. m*[2]) 5 feminum *Heinsius*, *fortasse recte* (*cf. XXVIII 3, 15*) 7 y *T* (*del. m*[2], *in mg. m*[2] .ψ.) *Mlmu*, Υ *vv*[2], Ψ *E* man (nam *supra*) *T* (nam *m*[2]) 8 a *T* (*del. m*[2], *in mg. m*[2] .Δ.), Λ *M*, .Α. *vv*[2] *E*, *om. lac. ind. mu* 9 *significatur sine dubio* φῦ señtit nõtam *T* 10 rho *T* (*s. v.* P *m*[2]) *M* (*s. v.* ρ *m. rec.*), ρ *E*, Q. (q.) *cet.* 11 iota ω, I *Toll volgo* longum *om. T* (solum *add. m*[2]) 12 missele *T* oy *T* (*supra* ⊙ *m*[2]), *om. lac. ind. mu* sit *om. T* obscena *M* 13 φ *T* (supra Θ *m*[2]), *om. lac. ind. mu*, Θ *cet.* *Litterarum singularum formas, quales Ausonium pinxisse veri simile est, videas in Gardthausenii Palaeogr. graec. tab. prima*

LXXX. Ad Crispam quae a quibusdam dicebatur deformis χ, *nullum lemma TMb*[2], Ad Crispam *Ug.* 1 Crispa at ego *Par. volgo* 2 satis es *l* si pulchra es iudice me, satis est *Brandes*

quin etiam cupio, iunctus quia zelus amori est,
ut videare aliis foeda, decora mihi.

LXXXI. QVALEM VELIT HABERE AMICAM.

Sit mihi talis amica velim, — 78 (*ω*)
iurgia quae temere incipiat
nec studeat quasi casta loqui,
pulchra procax, petulante manu,
5 verbera quae ferat et regerat
caesaque ad oscula confugiat.
nam nisi moribus his fuerit,
casta modesta pudenter agens,
dicere abominor, uxor erit.

LXXXII. EX GRAECO.

Hoc quod amare vocant misce aut dissolve, Cupido: — 79 (*ω*)
aut neutrum flammis ure vel ure duos.

LXXXIII. EX GRAECO.

Aut restingue ignem quo torreor, alma Dione, — 80 (*ω*)
aut transire iube vel fac utrimque parem.

LXXXIIII. EX GRAECO: ΑΡΧΗ ΔΕ ΤΟΙ ΗΜΙϹΥ ΠΑΝΤΟϹ.

Incipe! dimidium facti est coepisse. superfit — 81 (*Vω*)
dimidium: rursum hoc incipe et efficies.

LXXX. 4 Tibull. IIII 13, 5 atque utinam posses uni mihi bella videri, displiceas aliis
LXXXII. Anth. Pal. V 68 (Λουκιλλίου, οἱ δὲ Πολέμωνος τοῦ Ποντικοῦ):
Ἢ τὸ φιλεῖν περίγραψον, Ἔρως, ὅλον ἢ τὸ φιλεῖσθαι
πρόσθες, ἵν' ἢ λύσῃς τὸν πόθον ἢ κεράσῃς
LXXXIII. Anth. Pal. V 88 (Ῥουφίνου):
Εἰ δυσὶν οὐκ ἴσχυσας ἴσην φλόγα, πυρφόρε, καῦσαι,
τὴν ἑνὶ καιομένην ἢ σβέσον ἢ μετάθες
1 Ovid. A. A. III 3 alma Dione
LXXXIIII. Luc. Somn. 3 1 Hor. Epist. I 2, 40 sq. dimidium facti qui coepit habet: sapere aude; incipe

---

3 quin] cum *T* uinctus *T* telus *T*
LXXXI. *lemma χ*, De amica iurgiosa *gg*²*μ*, *nullum lemma TM* 5 regerat *v* (*in mg.* referat) 7 hijs *T* 8 prudenter *M* 9 abhominor *M*
LXXXII. Ex Graeco *Mgg*²*μ* (ad Cupidinem *add. g m*² *et μ*), Ex Graeco traductum (traductum *om. v*) ad Cupidinem *χ*, Cupidini *p*³, *nullum lemma T*, Ad Cupidinem ex Graeco *Scal. volgo* 1 misce *om. M* (precor *s. v. m*²)
LXXXIII. Ex Graeco *gg*²*μ*, Ad Dionen (Dionem *muv*²) de amore suo *muv*²*E volgo*, Veneri *p*³, *nullum lemma T*, *carmen om. Mv* 1 restringe *T* 2 face *Accursius volgo* utrumque *ω*, utrimque *Graevius*
LXXXIIII. Ex Greco aPAhETOINNICITIAUTOC *V*, Ex Graeco αρχη δε τοι η *M*, Ex Graeco *χ* (traductum ad cupidinem *add. E*), Ex Graeco, ἀρχὴ τὸ ἥμισυ παντός *Scal. volgo*, *nullum lemma T* 1 supersit *ω volgo*

LXXXV. EX GRAECO: Α ΧΑΡΙϹ Α ΒΡΑΔΥΠΟΥϹ ΑΧΑΡΙϹ ΧΑΡΙϹ.

Gratia quae tarda est ingrata est gratia. namque — 82
cum fieri properat, gratia grata magis. — (*Vω*)

LXXXVI. EX EODEM.

Si bene quid facias, facias cito. nam cito factum — 83
gratum erit, ingratum gratia tarda facit. — (*Vω*)

LXXXVII. EX EODEM.

Deceptae felix casus se miscuit arti: — 84
histrio, saltabat qui Capanea, ruit. — (*Vω*)

LXXXVIII. IN DODRALEM.

Dodra ex dodrante est. sic collige: ius aqua vinum — 86
sal oleum panis mel piper herba, novem. — (*Vω*)

LXXXVI. Anth. Pal. X 30 (ἄδηλον; Plan. Λουκιανοῦ):
Ὠκεῖαι χάριτες γλυκερώτεραι· ἢν δὲ βραδύνῃ,
πᾶσα χάρις κενεὴ μηδὲ λέγοιτο χάρις

LXXXVII. Anth. Pal. XI 254 (Λουκιλλίου):
Πάντα καθ' ἱστορίην ὀρχούμενος, ἓν τὸ μέγιστον
τῶν ἔργων παριδὼν ἠνίασας μεγάλως.
τὴν μὲν γὰρ Νιόβην ὀρχούμενος, ὡς λίθος ἔστης,
καὶ πάλιν ὢν Καπανεὺς ἐξαπίνης ἔπεσες·
ἀλλ' ἐπὶ τῆς Κανάκης ἀφυῶς, ὅτι καὶ ξίφος ἦν σοι
καὶ ζῶν ἐξῆλθες· τοῦτο παρ' ἱστορίην

LXXXV. Ex Greco ΑΧΑΡΙϹΑaUΤΙΟyϹaΧΑΡΙϹΧaΡΙϹ *V*, Ex greco ΑΧΑΡΙϹΑΒΑΔΥΠΟΥϹΑΧΑΡΙϹΧΑΡΙϹ *M et v²E* (*in quibus* βραδύπους), Ex Graeco *muvμ*, *nullum lemma Tp³*, *Vorauensis 111 f. 51ʳ*, *Barber. VIII 42* (*2127*) *f. 307ᵇ* 1 gracia *M* (*tris*) namq; ē *Vorau.* 2 quū *V* properas *Vorau.*

LXXXVI. Ex eodem *VMχ*, *nullum lemma Tμp³ Vorau. Barber.* (*cf. e. 85*), Idem *Scal. volgo* 1 si bene quid (quid *s. v. m²*) bene quid *M* nam cito *om. Mp³* 2 est *V* (erⁱt *m²*) facit] redit *T*, est *p³*

LXXXVII. De eo qui Cabaneum saltans ruit *V*, Ex eodem *v²*, *nullum lemma cet.*, In saltatorem ineptum *Ug. volgo* 2 saltauit *TE volgo*, saltabit *l* *In Ugoleti editione, quam secuti sunt ceteri editores, hi vv. adiecti sunt*:

Idem qui nioben saltauit saxeus: ut tum
Spectatur ueram crediderit niobem.
In Canace uisus multo felicior ipsa:
Quod non hic gladio uiscera dissecuit.

v. 2 spectator *Ven.⁴* 4 non et *Heinsius*

LXXXVIII. In dodralem *VM*, De quadam potione quae fit (de *add. muv²E*) nouem rebus *χE*, De dodra *gg²μ*, *nullum lemma T et Paris.* (*Thuaneus*) *8071*, *saec. VIIII vel X f. 10ʳ*, Dodralis potio *Scal. volgo* 1 est *om. T* 2 berba *V* (*corr. m²*)

LXXXVIIII. IDEM.

Dodra vocor. ‘quae causa’? novem species gero. ‘quae sunt’? 87
ius aqua mel vinum panis piper herba oleum sal. (*Vω*)

LXXXX. IDEM.

Δόδρα, ποτὸν καὶ ἀριθμός, ἔχω μέλι οἶνον ἔλαιον 88
ἄρτον ἅλας βοτάνην ζωμὸν ὕδωρ πέπερι. (*ω*)

LXXXXI.

Iuris consulto, cui vivit adultera coniunx, 89
Papia lex placuit, Iulia displicuit. (*ω*)
quaeritis, unde haec sit distantia? semivir ipse
Scantiniam metuens non metuit Titiam.

LXXXXII.

Inguina quod calido levas tibi dropace, causa est: 131
irritant volsas levia membra lupas. (*ω*)
sed quod et elixo plantaria podice vellis
et teris incurvas pumice Κλαζομενάς,
5 causa latet, bimarem nisi quod patientia morbum
appetit et tergo femina, pube vir es.

LXXXXIII. IN ZOILVM.

Semivir uxorem duxisti, Zoile, moecham. 90
o quantus fiet quaestus utrimque domi, (*ω*)
cum dabit uxori molitor tuus et tibi adulter,
quanti deprensi damna pudoris ement.

LXXXXII. 1 Mart. III 74, 1 psilothro faciem levas et dropace calvam (*cf.* X 65, 8) 3 sq. Pers. IIII 39 sq. licet haec plantaria vellant elixasque nates labefactent forcipe adunca

---

LXXXVIIII. Idem *V*, De eadem potione *v* (quae uocatur dodra *add.* *muv*²*E*), *nullum lemma MT et Paris.* (*Thuaneus*) *8071 f. 10*ʳ, De eadem *Ug. volgo* 1 causas *M* 2 herba *om. T*

LXXXX. Idem *Mv*², De eadem dodra *p*², De eadem quod dodra potio sit et numerus *E*, De eadem dodra potione *Ug. volgo*, carmen *om. Tlmuv* 1 πότος *Par. volgo*

LXXXXI. De iurisconsulto (De uiro consulto *muv*²) qui uxorem habebat (habebat uxorem *mu*) adulteram *χ volgo*, *nullum lemma MTp*³ 4 scatiniam *Tmuv*²*Ep*³ *volgo* metuit *χ* ticiam *Tp*³

LXXXXII. In eum (Ad quemdam [quendam *v*²*E*] *muv*²*E*, In quendam *volgo*) qui leuia sibi inguina faciebat *χE volgo*, *nullum lemma MT* 1 calido *om. M* 2 menbra *M* 4 inclusas *ω*, incusas *Scal. volgo*, incurvas *ego* punice *ME* clazomenas *T*, claxomenas *cet.*; *cf. Hesych. s. v.* Κλαζομένιοι *et Iacobi in Meinekii Com. Graec. Fragm. V 291* 6 foemina *T*

LXXXXIII. Ad Zoilum (Zoylon *mu*, De Zoile *v*²) qui uxorem moecham duxerat *χ volgo*, *nullum lemma MTb*² 1 semiṽir *T* moeccham *T*, mecham *M* 2 utrumque *Mmu*, utrimque *v*², utrinque *cet.* 4 quantum *ω volgo*, quanto *vel* quanti *Gronov* emunt *ω*, ement *Toll*

5 sed modo quae vobis lucrosa libido videtur,
iacturam senio mox subeunte feret.
incipient operas conducti vendere moechi,
quos modo munificos lena iuventa tenet.

LXXXXIIII. DYSEROS.

Hanc amo quae me odit, contra hanc quae me amat odi. 91
compone inter nos si potes alma Venus. (ω)
'perfacile id faciam: mores mutabo et amores.
oderit haec, amet haec'. rursus idem patiar.
5 'vis ambas ut ames'? si diligat utraque, vellem.
'hoc tibi tu praesta, Marce: ut ameris, ama'.

LXXXXV. ⟨IDEM⟩.

Suasisti, Venus, ecce, duas dyseros ut amarem. 90
odit utraque: aliud da modo consilium. (Vω)
'vince datis ambas'. cupio, verum arta domi res.
'pellice promissis'. nulla fides inopi.
5 'antestare deos'. non fas mihi fallere divos.
'pervigila ante fores'. nocte capi metuo.
'scribe elegos'. nequeo Musarum et Apollinis expers.
'frange fores'. poenas iudicii metuo.
'stulte, ab amore mori pateris, non vis ob amorem'?
10 malo miser dici quam miser atque reus.
'suasi quod potui: ⟨tu⟩ alios modo consule'. dic quos.
'quod sibi suaserunt Phaedra et Elissa dabunt,
quod Canace Phyllisque et fastidita Phaoni'.
hoc das consilium? tale datur miseris.

LXXXXIIII. 6 Mart. VI 11, 10 Marce: ut ameris, ama

---

post v. 6 *in* $T(m^2)\chi$ *altera est inscriptio* Quod erit exercitium iuuenum lasciuorum (lasciuientium *E*, *om. mu*) in senectute, *in l lac. indic.* *v.* 7 *sq. om.* b^2 7 incipiant *MT* moecchi *T*, mechi *M* 8 munificos *T* (u *ex* o) tenet] dabit *T*

LXXXXIIII. In Marcum *M*, Ad Marcum p^3, Ad Marcum amicum de discordia quam habet cum puellis $T(m^2)v^2E$ (qui habebat discordiam cum puellis *mu*), De conditione quam habet cum puellis ad Marcum *v*, Ad Venerem δύσερως *Scal. volgo* 1 que^{me} *M* (me m^2), q̄ (q̄ *corr.*) me *T*, quae me *cet.*, quoniam me *Ven.*[4] *volgo* 6 hoc] ut *T*

LXXXXV. Diseros *V*, *coniunctum cum antecedenti* ωp^3, Item *volgo* 1 ecce *V*, alma ωp^3 diseros *V*, glyceras (cliceras *T*) ωp^3 2 aliut *V* (d m^2) 3 cu*pio *V* arcta $T\chi$ *volgo* 4 promi^{s}sis *V* (s m^2) fid^{es} *V* (es m^2) 5 attestare $V\chi$ *volgo*, atestare *TM*, antestare *ego* nefas (nephas *T*) est *codd.*, nec fas *E volgo*, non fas *ego* diuo *V*, duos *M* 7 *sq. om. M* 7 apollonis *V* (i *ex* o *alt.* m^2); *cf. XX 172* 8 fores *V* (o *ex* u m^2) iudicis *T* 9 amore *V* (a *ex* o m^2) ob amorē *V*, ab amore ωp^3 10 mallo *V* atque *V* (tque m^2 *in ras.*) 11 quo *V* tu *add. E*, *om. codd.* 12 phaedra et elissa (elisa *T*) tibi dent laqueum aut gladium ωp^3 ellissa *V* 13 praecipitem pelago (pelagos *T*) uel leucados (leuchados *T*) elige rupem ωp^3 phillisque *V* fastidiata phaonis *V* *corr. Vin.*

LXXXXVI. PVLCHRVM DEI RESPONSVM.

Doctus Hylas caestu, Phegeus catus arte palaestrae, 93
clarus Olympiacis et Lycus in stadiis, (ω)
an possent omnes venturo vincere agone,
Ammonem Libyae consuluere deum.
5 sed deus, ut sapiens, 'dabitur victoria vobis
indubitata equidem, si caveatis', ait,
'ne quis Hylam caestu, ne quis certamine luctae
Phegea, ne cursu te, Lyce, praetereat'.

LXXXXVII.

Punica turgentes redimibat zona papillas 94
Hermiones: zonae textum elegeon erat: (ω)
'qui legis hunc titulum, Paphie tibi mandet ames me
exemploque tuo neminem amare vetes'.

LXXXXVIII. HYLAE.

Aspice quam blandae necis ambitione fruatur 95
letifera experiens gaudia, pulcher Hylas. (ω)
oscula et infestos inter moriturus amores
ancipites patitur Naidas Eumenidas.

LXXXXVIIII. NYMPHIS [QVAE HYLAM MERSERVNT].

Furitis procaces Naides 96
amore saevo et irrito: (ω)
ephebus iste flos erit.

LXXXXVI. Anth. Pal. XI 163 (Λουκιλλίου):
Πρὸς τὸν μάντιν Ὄλυμπον Ὀνήσιμος ἦλθ' ὁ παλαιστὴς
καὶ πένταθλος Ὕλας καὶ σταδιεὺς Μενεκλῆς,
τίς μέλλει νικᾶν αὐτῶν τὸν ἀγῶνα θέλοντες
γνῶναι. κἀκεῖνος τοῖς ἱεροῖς ἐνιδὼν
'πάντες', ἔφη, 'νικᾶτε, μόνον μή τις σὲ παρέλθῃ
καὶ σὲ καταστρέψῃ καὶ σὲ παρατροχάσῃ'
1 Hor. Carm. I 10, 3 sq. catus et decorae more palaestrae

LXXXXVI. Dei responsum *T* (m^2), Pulchrum dei responsum *χ*, *nullum lemma M* 1 chilas *M* cae curstu *T* 2 olimpiacis *M* licus *T* 3 uircere *T* 4 amonem *T*, hammonem *χ* lybiae *T*, libiae *M* 6 equidem *Tχ*, quidem *M volgo* 8 lice *T*

LXXXXVII. *nullum lemma ω, coniunctum cum antecedenti mu*, De Hermiones zona *Par. volgo* 1 redimebat *M* 2 elegeion *Lugd. volgo* *post v. 2 in T unius versus spatium* 3 quis *T*

LXXXXVIII. Hylae *Mb*[2], De Hyla rapto *T* (m^2), De Hyla quam Naiades rapuerunt *χ volgo* 2 laetifera *T* pulcer *M* 4 naiadas *χ volgo*

LXXXXVIIII. *lemma T*(m^2)*Mχ* (Nimphis *T*), *om. b*[2], Ad Nymphas Narcissum persequentes *Toll volgo* 1 eritis *M* naiades *Tχ volgo* 2 scęuo *T*

C. NARCISSO.

Si cuperes alium, posses Narcisse potiri. 97
nunc tibi amoris adest copia, fructus abest. (ω)

CI. IDEM.

Quid non ex huius forma pateretur amator, 98
ipse suam qui sic deperit effigiem. (ω)

CII. ECHO.

Conmoritur, Narcisse, tibi resonabilis Echo, 99
vocis ad extremos exanimata modos: (ω)
et pereuntis adhuc gemitum resecuta querellis
ultima nunc etiam verba loquentis amat.

CIII. HERMAPHRODITO.

Mercurio genitore satus, genetrice Cythere, 100
nominis ut mixti, sic corporis Hermaphroditus, (ω)
concretus sexu, sed non perfectus utroque,
ambiguae veneris, neutro potiendus amori.

CIIII.

Salmacis optato concreta est nympha marito. 101
felix virgo, sibi si scit inesse virum. (ω)
et tu formosae, iuvenis, permixte puellae,
bis felix, unum si licet esse duos.

C. 2 Ovid. Met. III 466 quod cupio mecum est. inopem me copia fecit

CII. 1 Ovid. Met. III 358 resonabilis Echo 3 Ovid. Met. VIII 863 resecuta rogantem (*cf.* Auson. Epist. XXIIII 68 Echo resecuta loquellas)

CIII. Anth. Pal. VIIII 783 (ἄδηλον):
Ἀνδράσιν Ἑρμῆς εἰμί, γυναιξὶ δὲ Κύπρις ὁρῶμαι,
ἀμφοτέρων δὲ φέρω σύμβολά μοι τοκέων

C. Narcisso *Mb*², Ad Narcisum *T*, De Narcisso (Narciso *mu*) qui sui ipsius amore captus erat *χ volgo* 1 possis *T* narcise uideri *T* 2 amores *M*

CI. Idem *M*, De eodem *T* (*m*²) *volgo*, De Echo dolente propter mortem Narcissi (Narcisi *mu*) *χ*, *om. μ*

CII. Echo *Mb*², De Eccho dolente propter mortem Narcisi *T*(*m*²)*E*, *om. χμ*, *in quibus coniunctum est hoc carmen cum antecedenti*, In Echo dolentem propter mortem Narcissi *Par. volgo* 1 commoritur *T* (m *pr. s. v. minio*) eccho *T* 3 querellis *E*, querelis *ω*

CIII. Hermafrodito *M*, De Hermophrodito et eius natura *T*(*m*²)*χ*, De Hermaphrodito *E volgo* 1 genitrice *ω* cithere *M* 2 hermophroditus *T*, hermafroditus *M* 4 potiundus *Ven.*² *volgo*

CIIII. De coniunctione Salmacis cum Hermophrodito *T* (*in mg. m*²) *χ volgo*, *nullum lemma Mb*² (*in quibus sicut in T hoc carmen coniunctum est cum antecedenti*) 1 nimpha *T* 4 scilicet *MT*

CV. IN APOLLINEM.

Pone arcum, Paean, celeresque reconde sagittas: 102
non te virgo fugit, sed tua tela timet. (ω)

CVI. IN DAPHNEN.

Invide cur properas cortex operire puellam? 103
laurea debetur Phoebo, si virgo negatur. (ω)

CVII. IN SCABIOSVM.

Thermarum in solio si quis Polygitona vidit 108
ulcera membrorum scabie putrefacta foventem, (ω)
praeposuit cunctis spectacula talia ludis.
principio tremulis gannitibus aëra pulsat
5 verbaque lascivos meretricum imitantia coetus
vibrat et obscenae numeros pruriginis implet.
bracchia deinde rotat velut enthea daemone Maenas:
pectus crura latus ventrem femora inguina suras
tergum colla umeros luteae symplegadis antrum,
10 tam diversa locis vaga carnificina pererrat,
donec marcentem calidi fervore lavacri
blandus letali solvat dulcedine morbus.
desectos sic fama viros, ubi cassa libido
femineos coetus et non sua bella lacessit,
15 irrita vexato consumere gaudia lecto,
titillata brevi cum iam sub fine voluptas
fervet et incesto peragit ludibria morsu.
torpida non aliter Polygiton membra resolvit
et, quia debentur suprema piacula vitae,
20 ad Phlegethonteas sese iam praeparat undas.

CV. 1 Iuv. VI 172 parce precor, Paean, et tu, dea, pone sagittas
CVII. 9 Mart. XI 99, 5 gemina symplegade culi

CV. In Apollinem *M*, Ad Apollinem de Daphne (puella *add. E volgo*) fugiente *T*(m^2)*vE volgo*, De Apolline et de Daphne puella fugiente *muv*[2] 1 Paean] pennam *T*

CVI. In Daphnem *b*[2], De Daphne tecta cortice *T*(m^2)*χ*, *nullum lemma M*, Ad corticem, quo Daphne tegebatur *Lugd. volgo* Finiunt epigrammata *T in mg. minio* Ausonii Peonii poetae disertis epigrammatω̃n Liber ·I· Finit *E*

CVII. In scabiosum *M*, In scabiosum Polygitonem (Poligytonem *T*) *TmuE volgo*, Impoligonum *v*[2], In Polygitonem qui multa scabie uexabatur *v* 1 (*et* 18) poligitona *M*, poligytona *T* 2 (*et* 18) menbrorum *M* 3 proposuit *T* 5 caetus *T*, cetus *M* 7 brachia *ω* rotat] uibrat *T* 8 foemora *T* 9 humeros *ω* luctae *T* simplegadis *TM* 12 laetali *T* 14 foemineos *T* cetus *TM* lacescit *T* 15 consummere *T* 16 titilata *T* 17 ingestu *T*, ingesto *cet. corr. Salmasius* 18 turpida *TM*, turpia *χ volgo*, torpida *Baehrens* 19 qua *M* 20 flegetonteas *TM* preparet *T*

CVIII—CXIII. ⟨IN SILVIVM⟩.

CVIII.

Silvius ille Bonus, qui carmina nostra lacessit, 109
nostra magis meruit disticha, Brito bonus. (ω)

CVIIII.

Silvius hic Bonus est. 'qui Silvius'? iste Britannus. 110
'aut Brito hic non est Silvius aut malus est'.

CX.

Silvius esse Bonus fertur pariterque Britannus. 111
quis credat civem degenerasse bonum?

CXI.

Nemo bonus Brito est. si simplex Silvius esse 112
incipiat, simplex desinat esse bonus.

CXII.

Silvius hic Bonus est, sed Brito est Silvius idem: 113
simplicior res est, credite: Brito malus.

CXIII.

Silvi, Brito Bonus, quamvis homo non bonus esse 114
ferris nec ⟨se quit⟩ iungere Brito bono.

CVIII—CXIII. De quodam Siluio Bono qui erat Brito et eius carmina lacessebat *T* (m^2) vv^2, De (De quodam *volgo*) Siluio Bono qui erat Brito (Britto *E*) *muE volgo*, *nullum lemma M. sex haec in Silvium epigrammata continua in ω exarata sunt scriptura*; *disiunxit Scal.*

CVIII. 1 lacescit *T* 2 distica *TM* britto *ME* (*semper*)

CVIIII. 1 iste bonus (*om.* est) *T* qui *mu*, quis *cet.* brittannus *M*

CX. 1 esse] iste *Lugd. volgo* fertur *om. E lac. ind.* (Britto *Ven.*[4]) pariterque *M*, ferturque *cet. volgo* britannŏs *T*

CXI. 2 desinet *χ volgo*

CXIII. 2 feris *T* se quit *Ven.*[4], *om. TM et lac. ind. χE* et homo *ω*, bono *Lugd.*

CXIIII. IN NOTARIVM.

Puer, notarum praepetum
sollers minister, advola.
bipatens pugillar expedi,
cui multa fandi copia
5 punctis peracta singulis
ut una vox absolvitur.
evolvo libros uberes
instarque densae grandinis
torrente lingua perstrepo.
10 tibi nec aures ambigunt
nec occupatur pagina
et mota parce dextera
volat per aequor cereum.
cum maxime nunc proloquor
15 circumloquentis ambitu,
tu sensa nostri pectoris
vix dicta iam ceris tenes.
sentire tam velox mihi
vellem dedisset mens mea, 146
20 quam praepetis dextrae fuga (ω)
tu me loquentem praevenis.
quis, quaeso, quis me prodidit?
quis ista iam dixit tibi,
quae cogitabam dicere?
25 quae furta corde in intimo
exercet ales dextera?
quis ordo rerum tam novus,
veniat in aures ut tuas,
quod lingua nondum absolverit?
30 doctrina non hoc praestitit
nec ulla tam velox manus
celeripedis compendii:
natura munus hoc tibi
deusque donum tradidit,
35 quae loquerer ut scires prius
idemque velles quod volo.

FRAGMENTA.

I.

redite sursum flumina.

II.

investigato ferre dolos lepori.

III.

quae tantae tenuere morae rumore sub †omni.

CXIIII. 29 Mart. XIIII 208 currant verba licet, manus est velocior illis: nondum lingua suum, dextra peregit opus; *cf.* Prudent. Peristeph. VIIII 23 sq.

CXIIII. In notarium *M*, Ad notarium in scribendo uelocissimum *T* (*m*2) *E*, De notario in scribendo uelocissimo χ, Ad notarium velocissime excipientem *Lugd. volgo* 1 notarium ω, notarum *E* praeceptum (prec.) ω, praepetum *Ven.*3 2 solers *M*χ, solens *T* 3 pugilar *T* 5 proiecta *T* 7 ego uoluo ω, evolvo *Ven.*4 10 tibique ω, tibi *Ven.*3 12 per te *T* 16 tu *T* (*s. v. minio*) 17 uel *T*, uis *M*, uix χ, ut *Toll volgo* iaceris *T* 25 in *om. T* 26 exerce tales *M*, exerces tales *T*, exercet ales χ 27 rerum ordo *M* 30 haec *T volgo*

I. *Scriptor de dubiis nominibus Gr. lat. V 579, 3 K*, 'Flumen generis neutri, ut Ausonius (auronius *M*) 'redite (redit⁻ *M*) rursum (*MVL corr. Peiper*) flumina'

II. *ibid. 582, 27* Lepus generis masculini, ut Ausonius 'inuestigatum ferri dolus (*MVL corr. Haupt*) lepori'

III. *ibid. 589, 6* Rumor generis masculini, ut Ausonius 'quae tantae tenuere morae rumore sub omni' (que tante te sub omni *M*); *desideratur eiusmodi adiectivum, quo* 'rumore' *generis masculini esse cognoscatur, veluti* atro

APPENDIX.

I.

PERIOCHAE HOMERI ILIADIS ET ODYSSIAE.

1. Si Homerum, scriptorem Troici belli eatenus, qua Iliadem suam incipit quaque finit, percenseamus, orsum ab iracundia Achillis ad sepulturam Hectoris quattuor et viginti libros contexuisse monstrabimus. haec eius species apparet summam cutem primi operis intuenti. verum hoc scripturae ipsius tempus Troiano bello non totum, sed paene ultimum fuit. nam si ratio putanda est oppugnationis decennis, nonus fere annus, idemque prope finem sui, ea negotia continebit, quae ab iniuria Agamemnonis ac Briseidis usurpatione usque ad funus Hectoris digna memoratu ⟨erant: non⟩ erit illa temporum series, quae ab eiusdem belli causis atque origine pertinet ad urbis excidium. atque ex eo eveniet, ut ignaris iudicandi et poeticae oeconomiae expertibus, multa nobilia ab exordio belli usque ad Achillis iurgium omissa videantur. nec minus multa ab Hectoris funere ad usque deletum Ilium. quorum quidem maxima expectatio erat propter tam longi certaminis consummationem. sed ut divinum poetam nihil quod illustre fuerit omisisse appareat atque omnia quae finiri oportuit contigisse, breviter et in epitomae speciem belli Troici causam originis apparatusque quae⟨que⟩ annis superioribus acciderunt retexuimus. horum omnium prima origo est Paridis iudicium inter deas, deinde classis contextio, qua idem Paris in Europam navigavit, tum raptio Helenae, quae opinione veterum bipertita est, quod plerique Helenam iuxta Homericum plasma ad Troiam deportatam fuisse existimaverunt, nonnulli autem opinati sunt, cum Alexander cursu deerrasset delatusque ad Aegyptum fuisset, cognita hospitalis foederis iniuria, ⟨per⟩ Aegyptium regem, servantissimum iusti virum, Helenam cum iis, quae una cum eadem fuerant abrepta, Paridi sublatam expugnato demum Ilio Menelao restitutam.

I. Ausonii Periocha in Homerum et (*ex*) primo Iliados *Ug.*, *nullum lemma P* **1.** 4 hoc in scripturae *Ug.* tempōis *P* 6 negocia contremebit *P* agamenonis *P*, Agammenonis *Ug.* 7 erant *Mommsen*, non *Gronov addiderunt*, *om. P Ug.* erit *P Ug.*, erunt *Ald. volgo* 9 atqui *Toll volgo* poeticae *om. Ug.* expertilius *P* 10 uideatur *P* 11 hector *P* 12 consumationem *P Ug.* nichil *P* 13 ōmisse *P* 14 epithome *P* apparitusque *P* quae *P Ug.*, quaeque *ego* 15 reteximus *P* iuditium *P* 17 bipartita *Ug.* iusta *P* 18 extimaueriūt *Ug.* 19 federis *P* 20 per *add. Ven.*[4], *om. P Ug.* is *P* 21 arreptaque paridique *P Ug.*, areptam Paridique *Ven.*[4], abreptam Paridique *Par.*, abrepta (arrepta *Accursius*) Paridi *Accursius Lugd.* sublata *P Ug.*, sublatam *Ven.*[4]

PERIOCHAE ILIADIS.

I.

2. Μῆνιν ἄειδε θεὰ Πηληιάδεω Ἀχιλῆος 421
οὐλομένην ἣ μυρί' Ἀχαιοῖς ἄλγε' ἔθηκεν.
Iram, diva, refer nati Peleos Achillei
pestiferam, quae mille dedit discrimina Achivis.

Chryses Apollinis sacerdos ob redimendam filiam cum Agamemnoni supplicasset, 5
contumeliose repulsus deum precatur ultorem. insecuta subinde gravi pestilentia cum Graecorum exercitus interiret, cogitur ⟨ab⟩ Achille concilium et ab eodem invitus Calchas morbi causam conpellitur indicare. qua cognita Agamemnon concitatur in Achillem. qui percitus iracundia etiam caedem regis audebat, nisi eum in ultimum furorem progredi Minerva vetuisset. a quo Briseis concubina in locum Chryseidis, quae 10
reddebatur, abducta est. inde Thetis mater ad caelum lacrimas et contumeliam filii miserata proficiscitur. quae fiducia defensi quondam cum Aegeone Iovis ultum ire affectat iniuriam obtestaturque summum deorum, ut Troianos in rebus bellicis superiores esse patiatur. quibus Iuno compertis iracunde adversum coniugem conmovetur. sed gliscens iurgium per deridiculum ministrante Vulcano simul consilii specie inter- 15
cedente lenitur.

II.

3. Ἄλλοι μέν ῥα θεοί τε καὶ ἀνέρες ἱπποκορυσταὶ 422
εὗδον παννύχιοι, Δία δ' οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος.
Caelestes hominumque genus superabile curis
tranquilla obscuri carpebant munera somni.
at non pervigilem nox inrequieta Tonantem 5
leniit inmodicos volventem corde paratus,
caedibus ut Graium laesum ulciscatur Achillem.

Iuppiter Agamemnonem somnio monet proelii faciendi tempus adesse, ne cunctetur dimicare. tum ille in concilium proceribus advocatis mandatum Iovis et speciem nocturnae quietis explanat. mox in contione multitudine congregata pertemptat militum 10
voluntatem utque deposito bello ad sua quisque redeant cohortatur. iamque omnibus navigationem adornantibus foeda discessio ab Vlixe cohibetur. a quo etiam Thersites deformis et loquax, in heroum contumelias verborum licentia promptus, cum acerba obiurgatione pulsatur. ipse Minervae monitu cunctos a profectione deterret. sumpto deinde cibo armatur exercitus. neque setius a Troianis instructa acies Iride ita mo- 15

---

2. *Graeca om. Ug.* Periocha libri primi Iliados *Ug.*, *ac similia lemmata in ceteris*; *in P non sunt lemmata* 1 ΑΧΙΛΛΗΟϹ *P* 2 ΟΥΔΟΜΕΝΗΝ *P* 3 pelleo *P* 5 chrises appolinis *P* agamenoni *P* supplicasset et *Ug.* 7 cogitū achille *P*, cogit Achilles *Ug. volgo*, cogitur ab Achille *scripsi*, cogit tum Achilles *Hartel* chalchas *Ug.* 8 compellitur *Ug.* quia *P* agamenon *P* 10 chriseidis *P* quae patri *Ug. volgo* 11 lachrymas *Ug.* 12 profiscitur *P* fidutia *P* condam *P* iri *Ven.*[4] *volgo* 13 affectat *scripsi*, affectanti *P Ug.*, affectans *ms. Accursii volgo* obtestatur (que *om.*) *Ug. volgo* belli *Ug. volgo* superioris *P* 14 commovetur *Ug.*

3. 1 ΝΕΝ *P* ΙΠΙΤΟΡΥϹΤΑΙ *P* 2 ΠΑΝΥΧΙΟΙ *P* ΝΗΔΥΝΟϹ ΙΝΝΟϹ *P* 3 suparabile *P* 4 carpebat mundi *P* 5 nox] nos *P* irrequieta *Ug.* 6 immodicos *Ug.* 8 agamenonem *P* somno *Ug. volgo* prelii fatiendi *P* conctetur *Ug.* 10 pertentat *Ug.* 11 quique *Ug. volgo* cohartatur *P* 12 nauigationibus *P* feda *P* discesio ab Vlyse *Ug.* thersitis *P* 13 et in *Ug.* herorum *P* promtus *P* 15 secius *Ug.* troianos *P*

nente producitur. sequitur enumeratio copiarum viritim, ut per catalogi seriem milites naves, duces, patriae retexantur.

III.

4. Αὐτὰρ ἐπεὶ κόσμηθεν ἅμ' ἡγεμόνεσσιν ἕκαστοι. 423
Argivos sua quemque acies in bella secuntur,
dispos/iti in turmas equitum cuneosque pedestres.
turbida clangentes confundunt agmina Troes.
5 Instructum proelio exercitum, priusquam ferirent acies, Priamus spectat e muris et monstratu Helenae de viris insignibus edocetur. dehinc Menelaus ad singulare certamen ab Alexandro provocatur, qui frustra Agamemnone dehortante congreditur, facta inter utrosque populos sponsione et foedere per sacra firmato sub ea condicione, ut victorem Helena cum dote sequeretur. sed superatus Paris regressusque ad urbem 10 iurgio uxoris excipitur, ab Agamemnone foederis pacta repetuntur.

IIII.

5. Οἵ τε θεοὶ πὰρ Ζηνὶ καθήμενοι ἠγορόωντο. 424
Iuppiter interea cum dis genitalibus una
concilium cogit superum de rebus Achivis.
Iovi placet delere Troiam, ad quod pertinacia Iunonis urgetur. cumque id fieri 5 Minerva properaret, discidium foederis conminiscitur et Pandarum sagittandi peritum astu suadentis adgreditur, ut clam vulnerato Menelao belli causa crudescat. quo facto a Graecis proelium instauratur congressisque exercitibus mutua clade decernitur.

V.

6. Ἔνθ' αὖ Τυδείδῃ Διομήδεϊ Παλλὰς Ἀθήνη. 425
Hic et Tydidem monitum Tritonia Pallas
audaci virtute replet. vomit aurea flammas
cassis et undantem clipeus diffulgurat ignem:
5 ipse autumnali clarum micat aemulus astro.
Diomedes auxilio Minervae strenue proeliatur. Venus quoque filio subvenire conata vulnere affecta digreditur. Mars etiam fit saucius exceditque bello. sequitur Tlepolemi Sarpedonisque congressio, et Tlepolemus Herculis filius certamine victus occiditur.

---

17 referantur *Ald. volgo*
4. 1 ΕΠΙ *P* ΗΓΕΜΟΝΕϹΙΝΕΚΕΤΟΙ *P* 4 Troes] reos *P* 5 p̄lio *P* feriret *P Ug. volgo*, ferirent *ego*, fureret *Hartel* 7 alex° *P* agameone deortante *P* 8 federe *P* condictione *P Ug.*, conditione *Ven.*[4] 10 agamenone federis *P*
5. 1 ΤΕΟΙ *P* ΚΑΘΗΜΕΝΟ *P* 2 Iupiter *Ug.* dn̄s *P*, diis *Ug.*, *cf. Enn. Ann. 119* (*Serv. Verg. Aen. VI 764*) 4 pertinatia *P* fi' *P* 5 dissidium *Ug.* comminiscitur *Ug.* sagitandi *P* 7 p̄lium *P*
6. 1 ΤΥΔΙΔΗΔΙΟΜΗΔΕΕΙΠΑΛΛΑϹ *P* 2 titidem *P*, Tydidis (*immo* Tydidae) mentem *Wakefield f. recte* tritoniam *P* 3 *Verg. Aen. VIII 620* 4 clypeus *Ug.* defulgurat *P. Ug.*, diffulgurat *Wakefield* 6 minerua *P* filios *P* 7 affectat *P* sacius exciditque *P* 8 treptalemi *P* triptalemus *P*

VI.

7. Τρώων δ' οἰώθη καὶ Ἀχαιῶν φύλοπις αἰνή. 426

Solae decertant acies sine numine, divum
cessante auxilio: sua cuique exorsa laborem
fortunamque ferunt proprii discrimine fati.

Troianis fortuna inclinatiore pugnantibus ⟨suadet⟩ vates Helenus, ut Minerva placetur. igitur Hecuba ab Hectore monita, ut peplum in arcem inferat, peragit vota cum matribus. Alexander obiurgatus a fratre pergit in proelium. Glaucus Lycius Aetolusque Diomedes congressi ut dimicarent, cum iam certamen oriretur, paterna inter se hospitia recordati facta armorum permutatione discedunt. 5

VII.

8. Ὣς εἰπὼν πυλέων ἐξέσσυτο φαίδιμος Ἕκτωρ. 427

Haec ubi dicta dedit, portis sese extulit Hector.

Minervae Apollinisque consensu fortissimus Graecorum ab Hectore provocatur. novem ducibus ad dimicandum paratis pugnaturum diligi placet sortis eventu. ab Aiace Telamonio proelium singulare conseritur, in quo Hector lapide ictus in suorum se recipit multitudinem. perseverante certamine caduceator Idaeus intervenit. tum invicem mistis muneribus pugna sedatur. Hector Aiacem gladio, Aiax Hectorem balteo muneratur. intercessu noctis exercitus quique in sua discedunt. die altero interfectorum humatio procuratur. Graecorum etiam navalia fossa ac vallo circumdata muniuntur. 5 10

VIII.

9. Ἠὼς μὲν κροκόπεπλος ἐκίδνατο πᾶσαν ἐπ' αἶαν. 428

Aurora in croceis fulgebat lutea bigis.

Acto deorum concilio Iuppiter pro †parte pronuntiat, sua ut quisque exercitus sorte decernat, nullus deorum odio in alteros vel favore procedat. in Idam montem ipse digressus inde Graecos inmisso terrore conterritat, ⟨qui⟩ turpi fuga ad munimenta conpulsi fossa et aggeribus sese tuentur. Iunonem ac Minervam Graecis auxiliari volentes monitis Iovis Iris exterret diremptoque ob noctem certamine victores Troiani in ipso proelii loco excubias obsidionis instituunt multisque ignibus factis per totam noctem deliberatione consultant. 5

---

7. 1 ΟΙωΕΙ *P* ΦΙΛΟΠΙC *P* 2 nomine *P, Verg. Aen. II 777. V 56. VI 368* 3 uacuique *P Ug.*, sua cuique *Accursius* (*cf. Verg. Aen. X 111 sq.*) 5 suadet *om. P, post* Helenus *add. Ug. volgo* 7 p̄lium clausus lytius etholusque dyomedes *P* Aetheolusque *Ug.* *post* discedunt *videtur excidisse Hectoris cum Andromacha colloquii commemoratio*

8. 1 ΦΑΥΔΙΜΟC *P* 2 *Verg. Aen. VI 628. VII 323. 471. VIII 541* 3 appolinisque *P* 4 dimidicandum patis *P* deligi *Ug. volgo* 5 thelamonio *P* 6 caduceatori d̄s *P* 7 mistis *Hartel*, missis *P Ug.*, datis *Accursius* baltheo *P Ug.* 9 ualle *P* circundata *Ug.* 10 minuuntur *P*

9. 2 *Verg. Aen. VII 26* 3 Iupiter *Ug.* parte *corruptum* pronunciat *Ug.* ut *om. Ug.* 4 alteros uel fauore *P ms. Accursii*, alterius favore *Ug.* 5 unde *P Ug.*, inde *ego* grecos *P*, Graecos *Ug.* immisso *Ug.* conteritos *P Ug.*, conterritat qui *ego* unde Graeci ... conteriti *Ven.*[4] (conterriti *Par.*) *volgo* compulsi *Ug.* 6 tuetur *Ug.* uolēs *P* 7 dirimptaque *P* 8 abscidionis *P* 9 deliberationem *P*, de belli ratione *Ug. volgo*, deliberatione *ego* (*cf. Cic. Off. I 3, 9* consilii capiendi deliberatio)

VIIII.

10. Ὣς οἱ μὲν Τρῶες φυλακὰς ἔχον, αὐτὰρ Ἀχαιούς 429
Interea vigilum excubiis cohibentur Achivi.

Graecis et praeterita dimicatione perculsis et instante conterritis proceres ab Agamemnone convocantur. quibus rex fugae consilia et apparatum ordinandae per noctem 5 navigationis indicit, Diomede et Nestore dehortantibus. suadente autem Nestore Aiax et Vlixes legantur ad Achillem dona ingentia pollicentes, si desistat irasci ⟨et⟩ sese auxiliatorem fessis rebus accommodet. sed Achille in iracundia pertinaciter permanente legati Achivorum re non impetrata irriti revertuntur.

X.

11. Ἄλλοι μὲν παρὰ νηυσὶν ἀριστῆες Παναχαιῶν 430
εὗδον παννύχιοι μαλακῷ δεδμημένοι ὕπνῳ.
Cetera per naves somno sopita manebat
turba ducum, solum cura anxia vexat Atriden.

5 Vlixes et Diomedes speculatum nocte progressi Dolonem conspicantur, qui et ipse promissis Hectoris incitatus Graecorum consilia exploratum prodierat, et fateri universa conpulsum eodem loco interficiunt. a quo adventum Rhesi Thracum regis edocti ipsum cum duodecim obtruncant equosque eius praemium simul et testimonium grassationis abducunt insignes candore et celeritate, ut nivibus et ventis antecederent.

XI.

12. Ἠὼς ἐκ λεχέων παρ' ἀγαυοῦ Τιθωνοῖο 431
Tithoni croceum linquens Aurora cubile
spargebat terras, referens opera atque labores.

Ab omnibus Graecis egregie quidem, sed inprospere dimicatur. quorum proceri-5 bus vulneratis incognitae multitudini pugna conmittitur. qua afflictatione fortunae Achilles paulisper inflexus Patroclum mittit in praesentia cogniturum. qui cum adversi status nuntius reverteretur, Eurypylum contemplatur aegrum ex vulnere fomentisque medicae artis admotis redintegrat sanitati.

XII.

13. Ὣς ὁ μὲν ἐν κλισίῃσι Μενοιτίου ἄλκιμος υἱός. 432
Actorides fovet Eurypylum dum vulnere fessum.

Res dubiae apud Graecos vel potius afflictae ⟨in⟩ ultimae fortunae statu aguntur praestantibus procerum vulneratis, cetero exercitu fugato aut formidine perculso. Troiani

---

10. 2 uigiliū *P* 3 agamenone *P* 4 conscilia *P* 5 deortantibus *P* nestare *P* aias *P* 6 ulixis *P*, Vlyxes *Ug.* sese *P*, et se *Ug.*, et sese *ego*

11. 1 ΑΡΥCΤΗΕCΠΑ (*ceteris omissis*) *P* 5 ulixis *P*, Vlysses (*semper fere*) *Ug.* 7 compulsum *Ug.* aduentu *P Ug.*, adventum *Mommsen*, de adventu *Ven.*[4] *volgo* resi *P* trachum *P* 8 ipsum ·xii· *P*, ipsum et cum eo *Ug.* (xii *add. Lugd. volgo*), ipsum cum duodecim *Accursius* 9 ut et *Ug. volgo* uenit *P*

12. 1 ΛΕΧΕωΝΙΓΑΡ *P* 2 *Verg. Georg. I 447, Aen. IIII 585* thithoni *P* 3 *Verg. Aen. IIII 584, XI 183* 4 improspere *Ug.* 5 multitudī *P* committitur *Ug.* quia *P* afflictione *Ug. volgo* 6 infletus *Ug.* in *om. Ug. volgo* 7 euripilum *P*

13. 1 ΚΛΙCΙΗ *P* ΟΙΟC *P* 2 euripilum *P* 3 rex *P*, Paris *Ug.*, res *Accursius* in *addidi* statui *Ug.* 4 presentantibus *P*, praestantibus *Ug.* uulnerātis *P* caetero exercitui *Ug.* fuga *P*

navalium munimenta rescindunt vallumque transgressi auguriis iuvantur ex eventu 5
ambiguis. itaque et pars muri ab Sarpedone convellitur et ab Hectore ictu lapidis
porta discutitur et in ipsis navalibus pugna conseritur.

XIII.

14. Ζεὺς δ' ἐπεὶ οὖν Τρῶάς τε καὶ Ἕκτορα νηυσὶ πέλασσεν. 433

Iuppiter admovit Troas atque Hectora classi.

Neptunus miseratione conmotus Argivorum tuendis navibus auxiliator accedit et
usurpata ⟨Calchantis⟩ vatis effigie Aiaces duos in proelium cohortatur nec minus ceteram multitudinem praesentia maiestatis instigat. Idomeneus egregio certamine eminet. 5
Troiani iam referentes gradum, firmati rursum per Hectorem . . . . et ingenti clamore utrimque certatur.

XIIII.

15. Νέστορα δ' οὐκ ἔλαθεν ἰαχὴ πίνοντά περ ἔμπης. 434

Concussit quamvis potantem Nestora clamor
attonitasque aures pepulit gravitate tumultus.

Iuno vinculum Venerium (cui cesto ⟨nomen⟩ est) mutuata ad Iovem pergit in secessum montis Idae exoritatoque Somno, ut illum conmergeret in soporem, ... ac 5
dehinc vigilias eius uxoriis labefactat illecebris. cuius ignoratione Neptunus abutitur
fortunamque Graecorum promptius auxiliando restituit, Aiace Locro ultra ceteros
proeliante.

XV.

16. Αὐτὰρ ἐπεὶ διά τε σκόλοπας καὶ τάφρον ἔβησαν. 435

Iam vallum fossamque super Troiana inventus
institerat, captae minitans incendia classis.

Iuppiter somno expergitus videt statum certaminis innovatum pellique Troianos,
Graecis opem ferente Neptuno. itaque aspere Iunone increpata et minaciter per Iridem conterrito ⟨fratre⟩ iubet auxiliatorem desistere. ipse Apollinem recreando adlegat 5
Hectori monetque pro Phrygibus belli instaurare fortunam. tum et Aiax Telamonius
egregie proeliatur: ⟨a quo⟩ plurimis hostium interfectis conflagratio classis arcetur.

---

6 sarpone *P* conuelli *P* plapidis *P* 7 discititur *P*, discuditur *Ug.*, discutitur *Par.*

14. 1 ΕΠΙ *P* ΝΗΥϹΙΠ. (*ceteris omissis*) *P* 2 Iupiter *Ug.* admonuit *P* Troes *edit. Amstelod. volgo* 3 commotus *Ug.* 4 uatis *P Ug.*, Calchantis vatis *ego* aiacis *P* p̄lium cohartatur *P* 6 firmatis *P*, firmantur *Mommsen* *lacunam indicavi*; contrahuntur *supplevit Ug. volgo* (*Il. XIII 800*) 7 ur̉mqȝ *P*

15. 1 ΠΕΙΝΟΝΤΑΕΠΕΡΜΡΗϹ *P* 2 pot'atem *P*, potestatem *Ug.*, potantem *Ven.*[4] hectora *Ug.* 4 cingulum *Heinsius* ueneris *Ug. volgo* nomen *om. P* 5 ydae *P* exoritatoque *P*, exhortatoque *Ug. volgo*, exoratoque *Heinsius* ut dum comecēt *P*, ut eum cōmitteret *Ug. volgo*, ut illum conmergeret *scripsi* ac dehinc *P Ug.*, ac *del. Par. volgo, malui lacunam indicare* 6 u̇xoris *Ug.* 7 caeteros ultra *Ug.* 8 preliante *P*

16. 1 ΕΠΙΔΙΧΤΕϹΚΟΛΟΠΑϹΑΥ *P* 3 minītas insidia *P* classi *Toll volgo* 4 Iupiter *Ug.*, 6 conterrita *P Ug.* fratrem *Ug.*, fratre *Lugd.*, *om. P* fratre conterrito *vel* conterritum fratrem (*om.* et) *Accursius* appolinem *P* 7 phrigibus *P* thelamonius *P* 8 egregie *ego*, grene *P*, strenue *Ug. volgo* p̄liatur *P* a quo *supplevi*, *om. P*, et ab eodem *Ug. volgo*

XVI.

17. Ὣς οἱ μὲν περὶ νηὸς ἐυσσέλμοιο μάχοντο. 436

Dum face, dum ferro celsam affectare carinam
Troes et Argolici pergunt defendere reges:

Achilles Graecorum statum iam sub extrema sorte miseratur ac tegminibus suis Pa-
5 troclum permittit armari. qui cum Myrmidonum produxisset exercitum consternatosque Troianos Achillis specie fefellisset, ruentes supra vallum et invicem officientes caeco pavore usque ad campi aperta conpellit. deinde congressus Sarpedonem perimit multisque hostium caesis ipse ab Hectore interficitur, prius ab Euphorbo vulneratus.

XVII.

18. Οὐδ' ἔλαθ' Ἀτρέος υἱὸν ἀρηίφιλον Μενέλαον. 437

Actoridem caesum nec te, Menelae, fefellit.

Circa interemptum Patroclum pugna contrahitur, cum diversi exercitus tenderent, Graeci, corpus ut defenderent, Troiani, ut ad ludibrium cadaver eriperent: a Menelao
5 Euphorbus occiditur et ad ostentationem gloriosi facinoris Achillis exuviis Hector armatur. Antilochus ad Achillem nuntius cladis acceptae Menelao instante festinat. qui et ipse postea cum Merione intra navalium munimenta se recipit, cum tota moles belli [Menelao et] Aiacibus ingruisset.

XVIII.

19. Ὣς οἱ μὲν μάρναντο δέμας πυρὸς αἰθομένοιο. 438

Dum furit in medio valli vis ignea Martis:

Achilles in miserabilem modum Patrocli deflet interitum, quem vi doloris affectum consolantibus verbis mater alloquitur. nec inultum amicum fore pollicens perlaturam
5 sese Vulcani arma promittit. interea et Iris ab Iunone demittitur, cuius instantia Achilles extra vallum quamquam inermis egreditur conterritisque Troianis super alios aliis praecipitantibus late fuga et latius formido porrigitur. eodemque tempore et Vulcanus exoratus a Thetide tota nocte, quam longa est, caelestia in gratiam nymphae arma molitur.

XVIIII.

20. Ἠὼς μὲν κροκόπεπλος ἀπ' Ὠκεανοῖο ῥοάων. 439

Oceanum interea surgens Aurora reliquit.

Achilles armis caelestibus ope Vulcani et munere matris instruitur. dein Graecorum primoribus in concilium vocatis iracundiam sub abolitione deponit et promissis

---

17. 1 ΕΥCΕΛΜΟΙ *P* 2 affecta *P Ug.*, oppugnare *Ven.*4 *volgo*, affectare *ego* 4 achillis *P* miseratur *P Ug.*, miseratur ac *Hartel*, miseratus *ego* agminibus *P Ug.*, armis *Ven.*4 *volgo*, tegminibus *ego* 5 mirmydonum *P* 6 fefelisset *P* supra] sūτ *P* efficientes *P Ug.*, officientes *Accursius* ceto *P* 7 compellit *Ug.* 8 ipse ad ab *P*, ad *del. Ug.*

18. 3 cum in diversa *ms. Accursii volgo* contenderent *Ug. volgo* 4 ut corpus *Ven.*4 *volgo* et ad *Ug.* arriperent *ms. Accursii*, abriperent *Toll* 5 euphorbius *P* 6 antilocus *P* nuncius *Ug.* menelao et aiacibus *P Ug.*, Menelao *del. Ven.*4, Menelao et *del. Ald.* infante *P*

19. 2 belli *P Ug.*, valli *Heinsius* marti *P* 3 afflictum *Floridus* 5 yris *P* 6 inhermis *P* 7 lata *P* 8 thethide *P* nympha *P*

20. 2 *Verg. Aen. IIII 129. XI 1* 3 munere] minerue *P* 4 sub] suam *Gronov volgo*

ab rege muneribus coram contione ditatur. tum militibus cibum capere iussis ipse abstinet. infesto deinde atque intento exercitu pergit in proelium. 5

XX.

21. Ὣς οἳ μὲν παρὰ νηυσὶ κορωνίσι θωρήσσοντο. 440
Iamque adeo celsis armati e navibus ibant
milia quae magnis umquam venere Mycenis.

Vt integris amborum copiis inter utrosque exercitus pugna conseritur. dein permissu Iovis in partes deorum studia dividuntur, cum pro Graecis Iuno et Minerva decertarent neque segnius eos Neptunus et Mercurius et Vulcanus assererent, Troianos Apollo cum Venere et Diana cum matre, Mars etiam et cum eo Scamander adiuvarent. tum et Aeneam dis et viribus iniquis cum Achille congressum quamquam studens Graecis nube circumdatum Neptunus eripuit. 5

XXI.

22. Ἀλλ' ὅτε δὴ πόρον ἷξον ἐυρρεέος ποταμοῖο. 441
Intulerat fluvio trepidas fuga foeda catervas.

Troianis usque ad Scamandri fluminis alveum fuga et terrore compulsis cum iam longius abeundi spatium non pateret, in ipso amne, cum flumen exundat, ... ibi et duodecim ab Achille Troianorum iuvenes vinciuntur, qui Patrocli inferiis immolarentur. ipse Vulcanus ardoribus suis vim torrentis exurit. tum in campum Achille progresso passim studia deorum pro sua singulari parte depugnant. Troianorum exercitus instante victore in moenia urbis inpingitur. 5

XXII.

23. Ὣς οἳ μὲν κατὰ ἄστυ πεφυζότες ἠύτε νεβροί. 442
Pulsa metu Phrygios lustrabant agmina muros.

Hector singulari certamine cum Achille congreditur, Priamo atque Hecuba, ne pugnet, orantibus, Minerva e contrario specie Deiphobi, ut dimicet, adhortante. Hector interfectus et religatus ad currum ter circum moenia Troiana raptatur. deinde lacerum corpus defertur ad naves ultioni Patrocli victoris iracundia ad ulteriora supplicia reservandum. 5

---

5 concione dicatur *P* 6 infesta *P* prelium *P*

21. 1 ΚΟΡΩΙCΙΘΩΡΗCΟΝΤΟ *P* 2 armate (a) nubib' (u) *P*, armati nubibus *Ug.*, armati e navibus *Ven.*[4] 3 quot *Ald.* (*Verg. Aen. II 331*) *volgo* moecynis *P*, Mycaenis *Ug.* 4 at *Ug. volgo* permissa *P* p̱ grecis *P* decedē̄t *P*, decertarent *Ug. volgo, an* descenderent? 6 secius *Ug. volgo* 7 dyana *P* mas *P* eis *Ug. volgo* 8 et (*post* tum) *om. Ug. volgo* dix' *P* congressum] *cf. Verg. Aen. I 475* 9 circundatum *P Ug.*

22. 1 ΕΥΡΡΕΥΟC *P* 2 fugas feda *P* 3 troiani *P Ug.* stamandri *P* cōpulsi *P*, compulsi *Ug.* Troianis . . . compulsis *Lugd.* 4 cum] *fortasse* dum *post* exundat *lacunam significavi* ibi et ·XII· milia *P*, ibi a XII. milia *Ug.*, ibi ab Achille XII *Par. volgo*, ibi et XII ab Achille *ego* 5 iuvenum *Par. volgo* uincuntur *P Ug.*, vinciuntur *Par.* imolarentur *Ug.* 6 campo *P* 7 stū (a) *P* singuli *P* 8 menia *P* impingitur *Ug.*

23. 4 pugnaret *Ug. volgo* spetie *P* adortante *P* 5 relegatus *P* ter circum *sqq.*] *cf. Verg. Aen. I 483* 6 ultione *Accursius volgo* uictoris *P*, et uictoris *Ug.*

XXIII.

24. Ὣς οἱ μὲν στενάχοντο κατὰ πτόλιν, αὐτὰρ Ἀχαιοί. 443
Troia vacat lacrimis, ludis Argiva iuventus.

Funebres ludi in honorem Patrocli frequentantur, quibus Diomedes equis superat, lucta et cursu Vlixes, alioque alii genere certationis antistant.

XXIIII.

25. Αὐτο δ' ἀγών, λαοὶ δὲ θοὰς ἐπὶ νῆας ἕκαστοι. 444
Quisque suas repetunt misso certamine naves.

Iuppiter Thetidem mittit ad filium cum mandatis eiusmodi, ut ⟨in⟩ defunctum saevire desistat fatique hominum ⟨in⟩ exanimo hoste vereatur ad sepulturam corpore
5 restituto. eiusdem iussu et Iris cohortatur ⟨Priamum⟩, ut auro filium rependat exanimum. qui Mercurio duce inter nocturnas hostium profectus excubias Achilli supplex advolvitur redemptumque filium iustitio publico et deflet et sepelit.

PERIOCHAE ODYSSIAE.

I.

26. Ἄνδρα μοι ἔννεπε, Μοῦσα, πολύτροπον, ὃς μάλα πολλά. 445
Dic mihi, Musa, virum, captae post moenia Troiae
qui mores hominum multorum vidit et urbes.

Minerva in Ithacam Iove ita volente descendit Mentisque Taphiorum ducis sumit
5 effigiem, suasura Telemacho, ut ad Nestorem Menelaumque festinet, qui recens domum regressi certi aliquid de Vlixe novissent. tunc et Phemius citharista adhibitus convivio procorum inchoat flebilem cantilenam navigationis inprosperae, quae profectos ab Ilio Graecos diversis sparsit exiliis, quem Penelope degressa chalcidico, argumento tam miserabilis offensa materiae, ut alia concinat, adhortatur.

II.

27. Ἦμος δ' ἠριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος ἠώς. 446
Oceano extulerat roseos Aurora iugales.

Telemachus Ithacensios proceres cogit ad curiam atque ibi de contumelia domus et bonorum profligatione conquestus consilia profectionis exponit, Antinoo resistente,

---

24. 1 ΑΙΤΑΡ *P* 2 lachrymis *Ug.* 4 aliosque *P Ug.*, alioque *Vin.* certationis genere *Floridus Bip.* antestant *Ug. volgo*

25. 1 ΑΓΟΝ *P* 2 redeunt *Ug.* 3 ut ad *P*, ad *Ug.* in *om. P* 4 fatique] fataque *Ald.* in *om. P* fatique hominum exanimum hostem *ms. Accursii*; *cf. Verg. Aen. I 484* 5 yris cohartatur (*om.* priamum) *P* rependeat *Ug.* 7 iusticio *Ug.* et dolet *Floridus Bip.* sepellit *P* Finiunt piocha yliades. Incipit ***ocha odissie *P*, Finit Periocha Iliados. Incipit Periocha Primi Libri Odysseae *Ug.*

26. 1 ΟCΜΑΜΠΟΜΑ *P* 2 *et* 3 *Hor. Epist. II 3, 141 sq.* 2 menia *P*, moenia *Ug.*, tempora *Par.* 4 ithaca *P* mentorisque *P Ug.*, Mentisque *Accursius* thapiorum *P* regis ducis *Ug.* summit *Ug.* 5 thelemaco (*semper*) *P* qui] si *Hartel* 6 et *om. Ug.* phimius *P* 7 prochorum *P* improsperae *Ug.* 8 sparsos *Ug.* digressa *P Ug.*, degressa *Scal.* 9 offensam *P* adortatur *P*

27. 1 ΗΡΙΓΕΝΙΑ *P* 2 occeano *P* roseas *P Ug.*, roseos *Accursius* 3 ibi de *ego*, ibidem *P*, ibidem de *Ug.* condentumelia *P*

qui eum prius, quam mater nuberet, abire prohibebat. qua altercatione diu protracta concilium dissolutum est. Telemachus ad litus procis ignorantibus pergit. astantem sibi adorans Minervam peregrinationi accommoda parat, hortante maxime dea, quae populum ipsumque Telemachum Mentoris simulatione fallebat. instructo ergo remigio et nave deducta Telemachus et Minerva de portu vespere instante solverunt. 5

III.

28. Ἠέλιος δ᾽ ἀνόρουσε, λιπὼν περικαλλέα λίμνην. 447

Iam sol Oceano radiatos prompserat ortus.

Telemachus Nestorem de patre percunctans nihil novi accipit ab ignorante. verum idem senex sequenti die, cum Pisistrato filio ut ad Menelaum pergat, hortatur. nec mora facta consilio: nocte quippe ea, quae consecuta est, apud Pheras oppidum hospitio Dioclis deversati die altero Lacaedemonem pervehuntur. 5

IIII.

29. ⟨Οἳ δ᾽ ἷξον κοίλην Λακεδαίμονα κητώεσσαν⟩. 448

Iamque adeo ventum validae Lacedaemonos arces.

Telemachum et qui cum eo venerant Menelaus comiter hospitio accipit iamque sub vespera quaedam de Vlixe cognoscunt. die vero altero totum navigationis suae ordinem Menelaus explanat, quodque in Ogygia insula promissis et illecebris nymphae Calypsonis Vlixes retineatur, exponit: quae quidem Proteus eidem narraverat de Graecorum ducibus requirenti. proci autem postquam de abitu Telemachi conpererunt, instructa deductaque navi viginti, qui sese legerant, enavigaverunt redeunti insidias molientes. circa Asteriam ergo insulam, quae Ithacam Samumque interiacet, delitescentes occasionem fraudis expectant. 5 10

V.

30. ⟨Ἠὼς δ᾽ ἐκ λεχέων παρ᾽ ἀγαυοῦ Τιθωνοῖο⟩. 449

Liquerat in tepido Tithonum Aurora cubili.

Mercurius in Ogygiam insulam devolat, ut Iovis monitis Calypso conterrita Vlixem patiatur abscedere. qui contextu ratis temere properato navigationem solus aggreditur. duodevicesima die tempestate conmota, ex iracundia infestante Neptuno, trabium conpago dissolvitur. quo casu proditus ultimae spei et irritis conatibus natans ab Ino dea 5

---

5 qua] quia *P* 6 littus (*semper*) *Ug.* 8 remegio *P*

28. 1 ΗΛΙΟϹ ΔΑΝΟΡΟΥϹΕΝΑΙ ΠΕΡΙΚΑΛΛΕΑ *P* 2 occeano *P* 3 percunctas senex seq̄ *P*, percunctatus *Ug.*, percunctans *ego*, percontatus *Par. volgo* nichil *P* 4 ortatur *P* 5 facto *Ug.* opidum *P* 6 diolede *P*, Dioclis *Ug.* uersati *P Ug.*, diversati *Gronov* altera (*om.* die) *Ug. volgo*

29. *Graeca quae exciderunt in periochis librorum IIII—XII, XXII—XXIIII supplevi* 2 namque *P Ug.*, iamque *Ven.*[4] adeo] adam *P* ualide a *P*, validae (*om.* a) *Ug.*, validae ad *Ven.*[4] *volgo* Lacedaemona *Ug.*, Lacedaemonis *Ven.*[4] *volgo* artes *P Ug.*, arces *Ven.*[4] 3 saneque *Ug. volgo* 4 altera *Ug. volgo* suae *om. Ug. volgo* 5 ogygya *P* nimphe calypsoni *P* 6 retineatur *P*, remeatur *Ug.*, remoratur *Ven.*[4], remoretur *Gronov volgo* queque *P*, quaeque *Ug.*, quae *Ven.*[4] protheus *P* manauerat *P* 7 proti aȝ *P* habitu *P Ug.*, abitu *Par.* conperens *P*, compererunt *Ug.* 8 et nauigauer̄ *P*, navigavere *Ug.*, enavigaverunt *Hartel* 9 saniumque *P* dilitescentes *P*

30. 2 tythonum *P* cubile *P Ug.*, cubili *Par.* 3 calipso conterita *P Ug.* 4 discedere *Ug. volgo* properat at *P*, properate *Ug.*, properatae *Barth volgo*, properato *Heinsius* 5 duodeuicessima *P*, duodevigesima *Ug.* commota *Ug.* compago *Ug.* 6 proditus *Mommsen*, proditur *P Ug.* nando *Ug. volgo* ino dam *P*

misericorde servatur, quae calanticam capiti suo demptam natanti accommodat. cuius ille sustentatu ad usque Phaeacum litus evadit.

VI.

31. ⟨Ὣς ὁ μὲν ἔνθα καθεῦδε πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς⟩. 450
Carpebat somnos dudum aerumnosus Vlixes.

Vlixes postquam ad Phaeacum litus enaverat, fatigationem diluit somno. sed cum virgo Nausicaa, filia regis Alcinoi, ludum in acta cum aequalibus exerceret, somno 5 excitatus, ut erat nudus, erupit, foliorum oppositu pudenda velatus. et cum supplex genua regiae virginis advolveretur, Minervae instinctu movit misericordiam salutarem impositusque carpento et veste donatus usque ad templum Minervae, quod ante urbem est, suadente virginis pudore pervehitur ibique familiare sibi numen solita precatione veneratur.

VII.

32. ⟨Ὣς ὁ μὲν ἔνθ' ἠρᾶτο πολύτλας δῖος Ὀδυσσεύς⟩. 451
Orabat superos dudum Laertia proles.

Minerva puellae speciem mutuata Vlixem primum in oppidum, mox in domum regiam ducit. cumque Arete uxor Alcinoi et unde vestem haberet et cuias esset et 5 qua sorte delatus sermone ipsius conperisset, bonum animum habere iussus, suadente vespera concedit quieti.

VIII.

33. ⟨Ἦμος δ' ἠριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος ἠώς⟩. 452
Iam caelum rutilat roseis Aurora quadrigis.

Alcinous navigationis aerumnam summatim ab Vlixe cognoscit. exinde iussis primoribus in curiam convenire adventum hospitis et infortunia diutinae iactationis explanat 5 accitoque ad convivium Vlixe citharam iubet pulsare Demodocum, qui cum de Durio equo et de Troico cantaret excidio, lacrimas Vlixi memoria fortunae superioris elicuit. quas cum occultare sedulo conaretur aut vultu dissimulans aut veste detergens, oculos in se omnium et maxime regis advertit. tum Alcinous causa fletuum cognita, ex ordine tolerata dissereret, benigne pollicitus adhortatur.

---

7 capti *P* 8 sustentatum *P* pheatum *P*

31. 3 pheatum *P* figationem *P* 4 filia *om. Ug. volgo* exercet *Ug.* sompno *P* 5 foloriorum *P* suplex *P* 6 ad genua *Ug. volgo* instinctu *P ms. Accursii,* instructu *Ug.* 8 ita suadente *Ug. volgo* prouehitur *Ug. volgo* solita solita precatione ueneratur *P*, solita ueneratione precatur *Ug. volgo*

32. 2 lacertia *P* 3 puelle speciem mutuata *P ms. Accursii,* in puellae speciem mutata *Ug. volgo* 4 Arete] a rege *P* altinoi *P* habere *P* cui adesset *P*, cuia (cuias *Par.*) esset *Ug.* 5 comperisset *Ug.* 6 concidit *P*

33. 5 cytharam *P* dorio *P*, dureo *Ug. volgo* 6 excisio *Ug.* lachrymas *Ug.* fortune superiori letuit *P* 7 uultu quas *P* 8 omnem *P* cum *P Ug.*, tum *Par.* ut ex *ms. Accursii,* ut cuncta ex *Ug. volgo* 9 tollerata *P* benigne omnia *Ug. volgo* pollicitis *Ug.* adortatur *P*

VIIII.

34. ⟨Τὴν δ' ἀπαμειβόμενος προσέφη πολύμητις Ὀδυσσεύς⟩. 453
Tum vice sermonis fatur Laertius heros.

Quattuor isthinc libri de Vlixis errore contexti sunt. namque ab Alcinoo rogatus seriem multiplicis erroris exponit, ut ab Ilio profectus primum ad Ciconas delatus sit atque illic expugnata Ismaro civitate, multis amissis fugatus abscesserit: utque inde 5 Maleam Laconicae promontorium circumegerit ac deinde ⟨ad⟩ Lotophagos ⟨venerit: mox ad Cyclopum insulam, quae Lotophagis⟩ obiacebat, cum una nave processerit, eaque sedulo occultata ipse cum duodecim sociis in antrum Polyphemi penetraverit. qui cruentis dapibus expletus, quas caede sociorum eius instruxerat, vino etiam quod Vlixes ingesserat temulentus cum in somnum procubuisset, ab Vlixe caecatus poenas inmanitatis 10 exsolvit.

X.

35. ⟨Αἰολίην δ' ἐς νῆσον ἀφικόμεθ'· ἔνθα δ' ἔναιεν⟩. 454
Aeoliam ventorum agimur patriamque domumque.

Hinc refert Aeoliam se fuisse pervectum donisque donatum ab Aeolo rege ventorum, qui omnibus comiter praebitis, quo securior navigaret, ventos etiam dederit utre conclusos. utque cum iam Ithacam propinquaret, refusus sit in soporem sociique eius 5 opes aliquas ⟨in⟩ scorto esse existimantes dormiente ipso vincla dissolverint adversisque flatibus iam ab ipsa patria sint relati. inde ut ⟨ad⟩ Antiphaten Laestrygonasque delatus sit: ibi amissis una minus ceteris navibus Circeum litus accesserit ibique veneficio potentis deae Eurylochus et praemissi cum eo socii in ferarum ora converterint: ipse etiam similia passurus Mercurio procurante vitaverit ceterosque socios ad speciem pristinam 10 redigi virtutis admiratione compulerit.

XI.

36. ⟨Αὐτὰρ ἐπεί ῥ' ἐπὶ νῆα κατήλθομεν ἠδὲ θάλασσαν⟩. 455
At postquam ventum ad naves et litora ponti.

Digressus a Circa Avernum pervenit, qui locus descensus ad manes existimatur. ibi sacris rite perfectis scrobem complet sanguine victimarum et circumvolitantibus animabus nullam sinit haustum cruoris attingere, nisi, ut Circe monuerat, prius Ti- 5 resias vates inde libasset. ibi et heroidas plurimas videt, quarum enumerationem multa veterum fabularum venustate contexuit.

---

34. 2 uices hermōis fatatur *P* heres *P* 3 quatuor *P* libris *P* altinoo *P* 5 hismaro *P* 6 mala eum *P* laconica *P*, Laconicae *Ug.*, Laconiae *Par. volgo* dein *Accursius volgo* ad *om. P Ug.*, *addidit Accursius* uenerit . . . lotophagis *om. P*, *supplevit Ug.* 7 adiacebat *Ug.*, adiacet *Accursius volgo* in *P*, una *Ug.* 8 cum ·xii· *P* poliphemi *P* cruentis d. e.] *cf. Verg. Aen. III 618 et 630* 9 quod ulnoes *P* 10 immanitatis exoluit *Ug.*

35. 3 peruentum *P* 4 ab omnibus *Ug.* utros *P* 5 athacam *P*, Ithacae *Ug. volgo* 6 apes *P* sorato esse *P*, sora inesse *Ug.*, in scorto esse *Accursius* (*ex 'codice non multae fidei'*), scorto inesse *Lugd. volgo* uincula *Ug. volgo* 7 iam *post* patria *Ug. volgo* ad, *quod om. P Ug.*, *addidi* antifaten *P*, Antiphatem *Ug. volgo* lertrigonasque *P* 8 circa eum litis *P* ueneflio *P* 9 eurylocus *P* conuerterit *P*, conuersi sint *Ug.*, converterint *ego* 11 uirtutes *P*

36. 2 nubes *P* littora *Ug.* 3 Circe *Ug. volgo* descēssus *Ug.* extīmatur *Ug.* 4 cōplet san *P* circumuoluntatibus *P*, circumuolitantibus *Ug.*, circumuolantibus *Floridus Bip.* 5 anibus *P* circes *Ug.* thaesias *P*

XII.

37. ⟨Αὐτὰρ ἐπεὶ ποταμοῖο λίπεν ῥόον Ὠκεανοῖο⟩. 456

Iamque adeo Oceani liquidos pede liquerat amnes.

Compertis a Tiresia vate, quae oportuit scire, regreditur ad Circam ab eaque ut evitet mala cetera edocetur: ut Sirenas praetereat, letalem navigantium cantilenam, ut
5 Scyllam praetervehatur et Charybdin freti Siculi famosa portenta. quibus malis non sine gravi perpessione superatis Trinacriam pervehitur, ubi incustodita Solis armenta, frustra prohibente ipso, ceteri socii penuria cogente dilaniant dirisque prodigiis admissa boum caede terrentur. ac mox inde navigantes fulmine ad unum omnes intereunt, excepto Vlixe, qui fragmento carinae cohaerens et adminiculo eius adiutus ad Ogygiam
10 insulam solus enavit.

XIII.

38. Ὣς ἔφατ', οἱ δ' ἄρα πάντες ἀκὴν ἐγένοντο σιωπῇ. 457

Conticuere omnes intentique ora tenebant.

Enarratis omnibus, quae in multiplici errore pertulerat, a principibus Phaeaciae viris donis plurimis honoratur. a quibus remigio et necessariis omnibus navis instruitur
5 dormiensque in Ithacam quietissima navigatione devehitur. atque illic in portu patrio cum muneribus universis quiescens et omnium ignarus exponitur, Phaeacibus eo dormiente remeantibus.

XIIII.

39. Αὐτὰρ ὃ ἐκ λιμένος προσέβη τρηχεῖαν ἀταρπόν. 458

Egreditur portu tenuis quo semita ducit.

Somno expergitus Vlixes portum et litus patriae non sine animi consternatione cognoscit admiraturque, ut advectus, ut expositus, ut relictus sit. ut cuncta nesciens
5 requirit universa donorum: quae postquam incolumia videt, quam potest tutissime occultat consiliisque a Minerva confirmatus ad servum Eumaeum subulcum simulatus accedit, naufragi et mendicantis imitatu. interrogatus deinde quis esset, ait esse se Cresium: in Aegyptum navigantem Troiam fuisse delatum. Eumaeum tum affectione maestissima peragens cogente denique vespera et imbre continuo sagulo amicitur: at-
10 que ibidem multa secum volvens tandem concedit quieti.

---

37. 2 occeani *P* annes *P* 3 teresia *P* Circē *Ug.* 4 malis ceteris *P* syrenas *P Ug.* 5 scillam *P* carybdin *P*, Charybdim *Ug.* 6 trinachriam *P* ubi et *P*, ubi ea *Ug.*, ubi *Ven.*[4] 7 sociis *Ug.* admissa ad boum *P* 8 ac *P ms. Accursii*, at *Ug. volgo* flumine *P* 9 fragmento lacerae navis *Delph. Bip.* agygyam *P*

38. 1 ΕΦΑ *P* ΣΙΩΠΗΝ *P* 2 *Verg. Aen. II 1* omnes omnes *P* 3 fetie *P* 4 a *om. Ug.* 5 ythacam *P* 6 omnem *P* phiacibus *P*

39. 1 ΟΔΕΚ *P* ΤΠΗΧΕΙΑΝΑΤΑΡ. *P* 2 *Verg. Aen. XI 524* 3 expergiscitus *Ug.* 4 nesciēt *P*, nesciret *Ug. volgo*, nesciens *ego* 5 incolumina *P* 6 servum suum *Ug. volgo* eubeum *P* 7 īmitatu *P* se esse *Ug. volgo* 8 cresum *P Ug.*, Cresium *Ven.*[4] egiptum *P* troiā *P Ug.*, Troia *Toll volgo* eumenā *P* cum *P*, etiam cum *Ug. volgo*, tum *ego* 9 pergens *P Ug.*, perurgens *Vin. volgo*, peragens *ego* et cogente *P Ug. volgo*, et *delevi* vespere *Ug. volgo* amicetur *P* 10 mlta *P* concidit *P*

XV.

40. Ἡ δ' εἰς εὐρυχόρην Λακεδαίμονα Παλλὰς Ἀθήνη. 459
⟨It⟩ Lacedaemonias arces Tritonia Pallas.

Telemachus a Minerva per somnium conmonetur, domum ut rediret: maturoque digressus cubili, a Menelao veniam reversionis exorat. qua comiter impetrata regreditur ad navem in portu Pylio manentem Pisistratoque ad urbem atque ad patrem 5 remisso ipse propere solvit e litore, comite navigationis assumpto Theoclymeno vate Argivo, uno ex iis quos Melampus Amythaonis erudivit. vitatisque insidiatoribus procis advehitur in patriam et sociis quidem portum petere iussis ipse diverso itinere ad agrum Eumaeumque proficiscitur.

XVI.

41. Τὼ δ' αὖτ' ἐν κλισίῃς Ὀδυσσεὺς καὶ δῖος ὑφορβός. 460
Commune Eumaeus mapale et divus Vlixes.

Telemachus Eumaeum nuntium reditus mittit ad matrem: ⟨ipse⟩ Minerva ita volente ⟨patrem⟩ cognoscit et cum eo deinceps agenda disponit. Penelopa autem cognito filii reditu ⟨in⟩ conventum procorum, qua verecundia sinebat, egreditur increpatisque in- 5 sidiatoribus filii non minus irata quam maesta discedit.

XVII.

42. Ἦμος δ' ἠριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος ἠώς. 461
Iam caelum roseis rutilat Tithonia bigis.

Telemachus anxiae matri ordinem peregrinationis enarrat. Vlixes ad oppidum Eumaeo opitulante perducitur. domum in qua proci epulabantur ingressus emendicat cibos miserabiliter ambiendo. inde ab Antinoo iniuriose afficitur. cui Penelopa diras 5 ob inhumanum facinus imprecatur: a qua missus Eumaeus est, ut hospes (sic enim se ferebat) ad eam provocaretur. ⟨qui⟩ tum quidem invitatus gratiam facit, sed venturum sese ad vesperam pollicetur.

XVIII.

43. Ἦλθε δ' ἐπὶ πτωχὸς πανδήμιος, ὃς κατὰ ἄστυ. 462
Irus adest populi per mendicabula notus.

Mendicante intra lares proprios Vlixe alius quoque pari egestate Irus accessit, popularis Ithacensius, stipes in triviis solitus rogare. iurgium ergo inopiae communis

---

40. 1 ΕΥΡΙΧΟΡΗΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΑ *P* 2 it *supplevit Accursius*, at *Ug.*, ad *Par.*, *om. P* artes *P Ug.*, arces *Par.* 3 sompnium *P* commonetur *Ug.* maturoque *P Ug.*, matureque *Accursius* 4 degressus *P* ĩpetrata *P* 5 pilio molientem *P* pisisstratoque *P*, Prisistatoque *Ug.* patriam emisso *P Ug.*, patrem remisso *Toll* 6 clemono *P* 7 his *P*, is *Ug.* 8 aduerso *P Ug.*, diverso *Accursius* 9 Eumaeumque] meum meumque *P*

41. 1 ΟΔΥCCΕΥC *P* 2 comune cume' *P* mapalale *P Ug.*, mapale *Ven.*[4] dirus *P*, divis *Ug.*, divus *Ven.*[4] 3 cumeum nunc redditus *P* nuncium *Ug.* ipse *om. P* 4 patrem *om. P* Penelope *Ug.* (*semper*) aut *P* reditu filii *Ug. volgo* 5 in *om. P* procerum *Ug.* 6 moesta *Ug.* descendit *P Ug.*, discedit *Ven.*[4]

42. 1 ΗΡΙΓΕΝΙΑ *P* ΗΟϹ *P* 2 titonia *P Ug.*, Tritonia *Ven.*[4] *volgo* 4 cumeo oppitulante *P* 5 cibos] ambos *P* ambiendos *P* antino *P* 6 ob] ab *P* ĩprecatur *P* 7 at cum *P*, ad cũ *Ug.*, ad eam *Ven.*[4] qui *add. Barth*, *om. P Ug.*, *an* is?

43. 1 ΟΚΑΤΑ *P* 2 populo *Heinsius* 3 mendicate *P* proprios lares *Ug. volgo* parit *P* 4 ithacẽsius *P*, Ithacesius *Ug.* comunis *P*

5 aemulatione conseritur, quod ex verbis processit ad manus. hortantibus procis, quo magis rixa crudesceret,, propositoque praemio caprini ventris omento. victor igitur Vlixes seminecem Irum extra ianuam proicit, ridicula adhortatione conpellans. Penelopa etiam munera sibi a procis pro opibus cuiusque conferri singulorum studia experiens deposcit: quae mature utpote a cupientibus offeruntur.

XVIIII.

44. Αὐτὰρ ὁ ἐν μεγάρῳ ὑπελείπετο δῖος Ὀδυσσεύς. 463
At parte interiore domus secretus Vlixes.

Vlixes cum Telemacho arma omnia de medio amoliuntur, procis perniciem conparantes, ne quicquam munimenti aut teli relinqueretur, qui vel cavere vim vel 5 inferre possent. ad Penelopam deinde accitu ipsius pergit ibique, ut Eumaeo dixerat, Cretensem se esse mentitur Vlixemque apud se hospitio deversatum comminiscitur. mox cum Euryclia ipsius nutrix hospitalis officii causa pedes eius elueret, tactu manus animadvertit cicatricem, quam habebat ex vulnere in Parnaso quondam suis dente percussus. quo argumento alumnum suum esse cognoscit, sed ab eodem, ne quid 10 ultra vel quaerat vel garriat, coercetur.

XX.

45. [Iamque procos genua amplectens orabat Vlixes]. 464

Epulantibus procis Ctesippus in Vlixem crus bubulum iacit, sed destinatione non potitur. Theoclymenus autem aput Ithacensios divinationis expertae inminens procis vaticinatur exitium. quorum multa cavillatione derisus mensa et domo tamquam furio- 5 sus excluditur.

XXI.

46. Τῇ δ' ἄρ' ἐπὶ φρεσὶ θῆκε θεὰ γλαυκῶπις Ἀθήνη. 465
Hic mentem dedit Icariae Tritonia Pallas.

Vlixes Eumaeo et Philoetio fidei eorum industriaeque confisus quis sit revelat. et postquam facta cognitio est, caedem procorum ⟨ex⟩ tempore instrui placet. quos 5 Vlixes astu aggreditur, ut ipsum quoque intendendo arcum vires seniles explorare patiantur. quem uni quondam Vlixi facilem si quis intenderet, habiturus esset praemium,

---

5 ortantibus *P* 6 uetris *P* 7 adortatione *P* compellans *Ug.* 8 cuiusqueque *P*

44. 1 ΥΠΕΛΕΤΟ *P* 2 ulnoes *P* 3 cum] et *Floridus Bip.* arma *add. Ug.*, *om. P* proniciem *P* 4 cōparantes *P*, comparantes *Ug.* quidquam *P*, quid aut *Ug. volgo* reliqueretur *P* 5 ad in *P Ug.*, in *om. Ven.*4 penelopem *P Ug.*, Penelopen *volgo*, Penelopam *ego* inde *Ven.*4 *volgo* cumeo *P* 6 certensem *P* diuersatum *Ug.* comminiscitur *Ug.* 7 euriclia *P* eius *Ug. volgo* 8 animauertit *P* pānaso *P*, Parnasso *Ug.* 9 qui *P* alunnum *Ug.* agnoscit *Ven.*4 *volgo* 10 cariat coercitur *P*

45. 1 proces *P*; *hic versus ad exemplum eorum, quae Odyss. XVII 365 sq. leguntur, compositus esse videtur; Hartel eum ex Odyss. XX 178 profectum esse statuit* 2 resippus *P*, Eresippus *Ug.*, Ctesippus *Accursius* ulixen *P*, Vlyssem *Ug.* 3 thecolimenus *P*, Theoclimeus *Ug. corr. Ven.*4 ā *P*, autem *Ug.* apud *Ug.* Ithacenses *Ug.* exparte *P Ug.*, expertae *Par.*, expertus *Ald. volgo* īminens *Ug.* 4 cauilatione derrisus *P* tanquam *Ug.*

46. 1 ΦΡΕϹ *P* 3 philotio *P*, Philaetio *Ug.*, Philoetio *Scal.* confixus *P*, confissus *Ug.*, confisus *Par.* qui *P Ug.*, quis *Scal.* 4 tempore *P volgo*, pro tempore *Ug.*, ex tempore *ego*

ius Penelopae nuptiarum. sed prohibentibus procis, ne id ridiculus et mendicus auderet, quod frustra iuventus tam electa temptasset, dat Telemachus Vlixi ceteris abnuentibus experiendi potestatem. et hinc nascitur admiratio prima virtutis, dedecore suo ceteris erubescentibus, quorum ignaviam senex et mendicus arguerit. 10

XXII.

47. ⟨Αὐτὰρ ὁ γυμνώθη ῥακέων πολύμητις Ὀδυσσεύς⟩. 466

Squalentes umeris habitus reiecit Vlixes.

Vlixes loco ulteriore capto intendit arcum omnibusque foribus occlusis, ne qua pateret effugium, plerosque vino saucios aut novitate rei stupidos aut quidlibet aliud meditantes conficit. cum primum omnium confixisset Antinoum, qui audacia et petulantia ceteros superaverat, Eumaeus et Telemachus et Philoetius sumptis et ipsi armis egregia in consternatos caede grassantur. iamque omnibus interemptis duobus tantummodo parcitur, Phemio citharoedo, qui ministerii causa adhibitus nihil omnino in Vlixis domo quod contumeliosum esset ediderat et Medonti praeconi, cuius modestiae etiam Telemachus suffragatur. at qui cum Telemacho erant Melanthium famulorum Vlixis unum, qui procorum proterviam semper armaverat, cruciabiliter occidunt. puellas inde duodecim, quae cum procis flagitiose consueverant, suspendio perimunt. Vlixes caede ad plenum perpetrata ignem adolet incensoque sulphure domum piaculo purgat.

XXIII.

48. ⟨Γρηῦς δ' εἰς ὑπερῷ' ἀνεβήσετο καγχαλάωσα⟩. 467

Chalcidicum gressu nutrix superabat anili.

Euryclia nutrix gestae rei nuntia Penelopam de somno excitat. quae advenientem ad se maritum non temere ipsum esse ⟨se⟩ persuadet, ⟨et⟩ quadam cubiculi lege et genialis lectuli positu sibi tantum et Vlixi cognito, an ipse sit maritus, explorat. in coetum deinde conveniunt totamque noctem mutuo sermone consumunt. et hic quidem elegans replicatio laborum, quos Vlixes pertulit, mira concinnatione colligitur.

XXIIII.

49. ⟨Ἑρμῆς δὲ ψυχὰς Κυλλήνιος ἐξεκαλεῖτο⟩. 468

Tartaream vocat in sedem Cyllenius umbras.

Procorum animas recenti et communi caede congestas catervatim Mercurius ad inferna conpellit. tunc circa Agamemnonem manes heroici congregantur miratique

---

7 penelope *P*, Penelopes *Ug. volgo* 8 lecta *Ug. volgo* tētasset *Ug.* 9 prima] persona *P* 10 et *P ms. Accursii, om. Ug.*

47. 2 squallentes *Ug.* humeris *P Ug.* 3 exclusis *P* 5 audatia *P* 6 Eumaenos *Ug.* 7 consternantes *P* 8 phoemio *P* cythardo *P*, citharedo *Ug.* nichilo (nihilo *Ug.*) minus *P Ug.*, nihil omnino *Accursius* 9 cūtumeliosum *P* Medonte *Ug.* uni *P Ug.*, praeconi *Accursius* 10 suffragatura *P*, suffragabatur: et *Ug. volgo*, suffragatur. at *ego* cumqȝ *P*, cum *Ug.* melantium *P* 11 procerum *Ug.* protermam *P* 12 ·xii· *P Ug.* prosis *P* 13 sulphore *P*

48. 2 superabat superabat *P* 3 euritia *P* gestu *P* nuncia *Ug.* Penelopea *Ug.*, Penelopen *volgo* 4 timere *P* se *addidi*; persuadetur *coniecit Hartel* et *post* persuadet *addidi* geniali lectulis *P* 5 ulixe *P* cetum *P*, coitum *Ug.* 6 sermonem *P* h (i supra) *P*, hic *Ug.*, hinc *Par. volgo*

49. 2 vocant *Ug.* 3 procerum *Ug.* retenti *P* comuni *P* 4 compellit *Ug.* agamenonem *P*

5 lectorum iuvenum congregem densitatem uno agmine conmeantum causas interitionis accipiunt. tum apud inferos quoque virtus Vlixis et Penelopae pudicitia praedicantur ab Agamemnone prae ceteris, cui dispar fuerat in utroque fortuna. Vlixes ad Laertem patrem in agrum profectus inopinato et reditu et rerum gestarum relatu afficit senem: afficitur ab eo cognitis quas exanclasset aerumnis. subinde et patres procorum neces 10 iuvenum properant ultum ire consilioque et vi communicatis ante expectatum ⟨in⟩ agro superveniunt. sed eos iam comitatior Vlixes fundit fugatque. verum gliscentibus odiis et maiore seditione aut tumultu spectato ex sententia Iovis in Ithacam Minerva descendit et conciliata utrimque pace studia et motus partium rerum gestarum abolitione conponit.

II.

DE ROSIS NASCENTIBVS.

Ver erat et blando mordentia frigora sensu — 361 (Edyll. XIIII; A. L. 646)
  spirabat croceo mane revecta dies:
strictior Eoos praecesserat aura iugales
  aestiferum suadens anticipare diem.
5 errabam riguis per quadrua compita in hortis
  maturo cupiens me vegetare die.
vidi concretas per gramina flexa pruinas
  pendere aut holerum stare cacuminibus

II. 2 Ovid. Met. III 150 croceis invecta rotis Aurora

5 congregem *P*, gregem *Ug.*, cum grege *ms. Accursii* conmeantem *P*, comeante *Ug.*, commeantem *ms. Accursii volgo*, commeantum *Graevius* 6 ulixes *P* puditicia *P* 8 inoppinatu et *P Ug. corr. Par.*, et inopinato *Scal. volgo* elatu *P* affēt *P*, affecit *Ug.*, afficit *ego* 9 cognita *Ug.* exantlasset *P Ug. volgo* aerumnas *Ug.* 10 ultu *P* communicationis *Ug.* exspectatum *P* in *addidi* 11 fugato *Ug.* 12 maiores seditiones *P Ug. corr. Ven.*[4] ythacam *P* 13 utrumque *Ug.* 14 componit *Ug.* Ausonii Periocha Iliados et Odysseae Homeri expliciunt *Ug.*

II. *A = Augustanus (Trevericus) 998 saec. XI. B = Bembinus (Vaticanus 3252) saec. VIIII f.* 12^r. *ε = Basiliensis F III 3 saec. XV. H = Helmstadiensis 332 saec. XV f.* 62^v. *l = Vossianus 96 saec. XV. M = Mellicensis saec. XI f.* 228^r. P^1 *= Paris. 8093 saec. X f.* 72^v. P^2 *= Petavianus.* P^3 *= cod. bybliothecae divi Victoris in Parisiorum suburbio, ex quo carmen descriptum est in exemplari Iuntino; cf. prooemii p. XXXVI. V = Vossianus 81 saec. XV. Y = Thuaneus (Paris. 8069) saec. XI f.* 121^r. *X = Paris. 7927 saec. X f.* 8^r. *Z = Vossianus 849 saec. XV. Par. = editio Parisina. collatos praeterea habui ab Henrico filio codd. Harleianos 2534 (f.* 127^r*) saec. XIII, 3963 (f. 245) saec. XV, Etonensem Bl. 4, 12 (f.* 47^v*) saec. XIIII, ipse excussi Vindobonenses 3108 (f.* 231^r*), 3224 (f.* 103^v*) saec. XV, quos paucis tantum commemoravi locis. conspirant cum deterioribus, Vind. 3108 cum ε.* P. V. M. (P. V. Maronis P^2, Publii Virgilii *B*) egloga (ecloga P^2, gloga *X*) [*sc. de viro bono*] finit (*fin. B*). eiusdem (Virgilii egloga *add. B*) de rosis nascentibus (uascentibus *Y*, egloga *add. AYX*, ecloga P^2) incipit (feliciter inchoat *B*) *ABP*^{2}*YX*, De rosis nascentibus eiusdē incipit P^1, Incipit egloga uirgilii de rosis nascentibus *M*, Publii Virgilii Maronis Rosarum liber incipit *V*, Publius Maro de uere nouo ad amasiā incipit *l*, P. Virgilii Maronis Rosae *ε*, Rosetum *Z*, De Rosis Publii Maronis Virgilii Parthemias Mantuani libellus feliciter incipit. Legas felix *Harl. 3963*, P. Virgilii Maronis Rosettum. Incipit feliciter *Vind. 3224*, Sequitur rosa Virgilii *Vind. 3108*, *nullum lemma in H, Harl. 2534, Etonensi*; Eiusdem Ausonii Rosae P^3, Ausonii Rosae quae perperam Maroni adscriptę ex fide uetusti codicis auctori [*sc.* Ausonio] assignantur *Par.* 1 mordenda *A* frigore *ABP*^{1}*P*^{2}*X*, frigorae *Y* morsu *ε* 2 retecta *HZ*, referta *l* 3 eohos X, eoas *ε*, aeoos *A Par.* processerat *l* ora *H* 4 antecipare *M* 5 quadra *l*, quadra et *HZ* competa *ABYX*, compėta P^1 herbis *BMP*^{1}*ε*, hertis *Y*, ertis *X*, ortis *HlV* 6 uegitare *BP*^{1}*P*^{2}*YX* 8 holerum *BMP*^{1}*YXε*, olerum *cet.*

caulibus et patulis teretes conludere guttas
10 . . . .
vidi Paestano gaudere rosaria cultu
exoriente novo roscida Lucifero.
rara pruinosis canebat gemma frutetis
ad primi radios interitura die.
15 ambigeres, raperetne rosis Aurora ruborem
an daret et flores tingeret orta dies.
ros unus, color unus et unum mane duorum:
sideris et floris nam domina una Venus.
forsan et unus odor: sed celsior ille per auras
20 difflatur, spirat proximus iste magis.
communis Paphie dea sideris et dea floris
praecipit unius muricis esse habitum.
momentum intererat, quo se nascentia florum
germina conparibus dividerent spatiis.
25 haec viret angusto foliorum tecta galero,
hanc tenui folio purpura rubra notat,
haec aperit primi fastigia celsa obelisci
mucronem absolvens purpurei capitis.

---

11 Verg. Georg. IIII 119 rosaria Paesti, *cf.* Ennod. Carm. I 9, 146   25 Anth. Lat. 84, 3 sqq. prima papillatos ducebat . . . corymbos, altera puniceos apices umbone levabat, tertia non totum calathi patefecerat orbem . . . sic, dum virgineus pudor exsinuatur amictu; *cf.* Anth. Lat. 87, 2 sqq.

---

9 cauribus *V*   teretes patulis *AHlVZ*   conludere $ABHMP^1P^2$, concludere *VYX*, conducere *l*, colludere *cet.*   10 *om.* $ABMP^1P^2YX$ et caelestis aquae pondere tunc grauidas (grauidos ε) *B* (*in mg. m. rec.*) P^3ε, *Vind. 3108*, *Par. volgo* [et *in* e *mutavit Heinsius*, tunc *in* iam *Ribbeck*, gravidis *Heinsius*]; *contra in Paris. 7936 saec. XIII*, *Harl. 2534*, *Etonensi*, *Vindob. 3224 hic v. legitur*: Nox assueta diu fecerat illud idem; in *Z*:

Nox assueta diu fecerat illud idem
Vidi paestano gaudere rosaria cultu,
Et caelestis aquae pondere tunc grauidos,

denique in HlV Harl. 3963:

Nox assueta diu fecerat illud idem
Et celestis aq̄ pondere tunc grauidos. eat
Vidi pestano gaudere rosaria cultu,

(*v. 1* asueta *H*, *in quo una linea post v. primum vacua relicta*; steterat *l*; idem] diem *V*; *v. 2* grauidas *l*; eat *om. lV Harl.*; *v. 3* postano *l*); *cf. Anth. Lat. 200*, *17* Et micant lacrimae trementes de caduco pondere   11 candere *Scriverius*   12 *om.* P^1 rosida *H* (m^1)   13 candebat *lV*   gemina P^1X frutectis $ABMP^1P^2YX$, fructectis *H*, fruetis *l*   14 primos P^3Vε, primū *l*   radios P^3 (s *post add.*), radio *l*   inter aura *Y*   diee *M*   15 raperet nerosis *A*, raperet renosis *M*   aurora] tūc aura *B* (tūc *m. rec.*), tunc aura ε, aura P^1X 16 tingueret $ABMP^1P^2YX$ 17 rosunt *Y*, rosumus AP^2, ros unorum *X*   deorum ε   18 nam] est *Z*ε, nam est *H*   una *om. Y*   unaq. *H*   19 fosan *Y*, forsitan (*om.* et) *lV*   set *Y*, sed *cet.*   20 diffle *B* (*in mg. m. rec.* ł difflatur) MP^1P^2YX, difflo *A*, difflatur P^3ε *Par.*, diffluit et *HVZ*, defluit *et l*   spirat̃ *Y*   diffluit: exspirat *Toll volgo*   proximus] forsitan *l*   21 paphiae *B* (paphiae) AMP^1YX, paphię et *l*, pasithe *H*   de *H* (m^1), sea *l*   22 praecepit *M*   miricis *M*   abitū *X*, rosam *HZ*   23 intereat *H*, interea *Z*   quo *H* (qui m^2)   nascenda *A*, nectentia *Z*   24 germine *H* (m^1)   comparibus BP^1P^2XZ *Par.*, cum patribus *M*, disparibus HlP^3V diuidit in *Z*, diuidit^rent^ ut *H* (rent m^2)   spadis *A*   25 nec *H*   filiorum *V*   galera *l*   26 hac BMP^1YXlV, ac *A*   tenus in *B* (*in mg. m. rec.* ł tenuis) MP^1YX, tenus et *AlVZ*, tenui et *H*, tenui P^3ε *Par.*   nitet *V*   27 prima *B* (*corr. primi*) AMP^1YXε   fastidia *M*   oboelisci *YX*, obellisci *M*, *om. Eton.*, obelisci *Harl. 2534* (*s. v.* m^2 umblici)   haec aperit primi fastigia celsa (*deinde vacua relicta linea una*) | hec aperit prime florens p̄ludia forme *V*, haec aperit primae florens praeludia formae | hec aperit primi fastidia celsa obvlisci *H*, haec aperit primae florens praeludia formae (*ceteris omissis*) *lZ Harl. 3963*   28 absolueris *A*, evolvens *Heinsius*, *an* exsolvens?   porpurei *M*, purpurii *l*   capidis *A*

vertice collectos illa exsinuabat amictus
30 iam meditans foliis se numerare suis:
nec mora: ridentis calathi patefecit honorem
prodens inclusi semina densa croci.
haec modo, quae toto rutilaverat igne comarum
pallida conlapsis deseritur foliis.
35 mirabar celerem fugitiva aetate rapinam
et dum nascuntur consenuisse rosas:
ecce et defluxit rutili coma punica floris,
dum loquor, et tellus tecta rubore micat.
tot species tantosque ortus variosque novatus
40 una dies aperit, conficit ipsa dies.
conquerimur, Natura, brevis quod gratia . . . . .:
ostentata oculis ilico dona rapis.
quam longa una dies, aetas tam longa rosarum,
quas pubescentes iuncta senecta premit.
45 quam modo nascentem rutilus conspexit Eous,
hanc rediens sero vespere vidit anum.
sed bene, quod paucis licet interitura diebus
succedens aevum prorogat ipsa suum.
collige, virgo, rosas, dum flos novus et nova pubes,
50 et memor esto aevum sic properare tuum.

---

45 *cf.* Helvii Cinnae Zmyrnae fragm. apud Serv. ad Verg. Georg. I 288 te matutinus flentem conspexit Eous, et flentem paulo vidit post Hesperus idem 49 sq. Anth. Lat. 84, 9 ne pereant lege mane rosas: cito virgo senescit

---

29 colectos *A* exsinuabat *Alε*, exundabat *HZ*, exinuabat *cet.* 30 numrarare *M* 31 hec *H*, haec *Z* modo lydentis *Z* ridentes *M* calati *Hl* patefacit *A*, patefeci *X* odorem *Z* 32 procedens *X* femina *MYX* densi *Y*, dsensa *H* 33 tot° *H* (o *m²*) rutilauera^t *H* (t *m²*) igna *P¹*, ige *M* comatrum *M* 34 collapsis *HlP³Z Par.* 35 ruinam *Heinsius* 37 ecce et] quam cito *HlVZ* et *om. X*, *s. v. M* deflusitrutali *A* riuuli *Y*, rutuli *H* (*m¹*) *X* 38 tellus] nullo *Z*, nulla (tellus) *H* (tellus *m. rec.*) tacta *P¹ε* růbore *P¹* micae *A* 39 tantos torsos *l* uariusq. *A* 40 una] ipsa *ε* comficit *Y*, cōflectit *X* ipsa] una *HP³Z volgo* 41 *lacunam significavi*; florum est *add. B* (*m. rec.*) *P³ε Par. volgo et om.* est *H Harl. 3963*, talis *AVl Harl. 2534 Eton. Vind. 3224* 42 obstentata *V*, ostenta *A* occulis *Y* illico *AHlP³ Par.* raptis *H* 44 quas] cum *AlV Harl. 2534 Vind. 3224*, est *Eton.* puhescenti *A*, pubescenti *V Harl. 2534 Eton. Vind. 3224*, pubescendi *l* uincta *Y* premit *P³ε Par.*, breuis *cet.* 45 rutilis *B* (i *pr. ex* u) *P¹YXl et M* (*ut videtur*), rutuli *H* (*m¹*) conpexit *A* eos *X*, euois *M*, edus *A* 46 cuidit *X*, dixit *l* unum *A* 47 set *V* quod] quid *H*, que *V*, qnam *lZ* 48 succendens *A*, succedes *V* aevum] et euūs *H* (*corr. m. rec.*) illa *lV* 49 conlige *V* uiro *B* (*corr. m. rec.* uirg°) unus *H* 50 et] sed *H* est *M* Publii Virgilii (P. V. *AP¹YX*) Maronis (M. *AYX*) (egloga *add. BYX*) de rosis finit *BP¹YX*, eiusdem moretum (ammoretum *Y*, muretum *A*) incipit *AYX*; *idem sequitur in BP¹*

III.

SEPTEM SAPIENTVM SENTENTIAE SEPTENIS VERSIBVS EXPLICATAE.

1.

BIAS PRIENEVS.

Quaenam summa boni est? mens quae sibi conscia recti. I 309
pernicies homini quae maxima? solus homo alter.
quis dives? qui nil cupiet. quis pauper? avarus.

III. **1.** 1 *cf.* Walterus Burleius de vita et moribus philosophorum s. v. Bias: Interrogatus Bias quid sit in hac vita optimum ait: 'mens sibi bonae rectitudinis conscia'. 2 De mor. 5 Quid est homini inimicissimum? alter homo. Stob. Fl. II 43 Ἀνάχαρσις ὁ Σκύθης ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος τί ἐστι πολέμιον ἀνθρώποις; 'αὐτοὶ' ἔφη 'ἑαυτοῖς'. Plin. N. H. I 7 at hercule homini pluruma ex homine sunt mala. Cic. de off. II 5, 16 atque ut magnas utilitates adipiscimur conspiratione hominum atque consensu, sic nulla tam detestabilis pestis est, quae non homini ab homine nascatur 3 De mor. 46 Quis plurimum habet? is qui minimum cupit (*cf.* 57 Quae est maxima egestas? avaritia). Sen. Epist. 2, 6 Cui cum paupertate bene convenit, dives est. non qui parum habet, sed qui plus cupit, pauper est. poet. inc. ap. Sen. Epist. 108, 11 Is minimo eget mortalis, qui minimum cupit. Sen. Epist. 119, 6 Qui multum habet, plus cupit. Stob. Fl. XVII 31 Σωκράτης ἐρωτηθεὶς ὑπό τινος πῶς ἂν γένοιτό τις πλούσιος; 'εἰ τῶν ἐπιθυμιῶν' ἔφη 'εἴη πένης'. Caec. Balb. Mon. 12, 8 p. 23. Sen. Epist. 108, 9 Desunt inopiae multa, avaritiae omnia (Publ. Syr. 236 W.)

III. **1.** *cf. Baehrens Poet. lat. min. III 159 sqq. — A = Angelicanus V 3, 22 saec. XI f. 33ᵛ (cf. Melet. Vindob. II 296). L = Laudianus Misc. 87 saec. XII f. 175 sq. P = Paris. S. Germ. lat. 1044 saec. XI. R = Paris. lat. 9344 saec. XI f. 41ᵛ. B = Basil. B X 35 saec. XIII. M = Bamberg. saec. XIII. λ = Laurent. 37, 25 saec. XV f. 33ᵛ. V = Vindob. 2521 saec. XII f. 42ʳ (cf. Eph. gymn. Austr. 1864, 574).* V^2 *= Vindob. 3150 saec. XIIII f. 177ᵛ.* V^3 *= Vindob. 965 saec. XIIII f. 133ᵛ.* V^4 *= Vorauensis 111 saec. XII f. 51ᵛ. m = Monac. 14506 saec. XII.* m^2 *= Monac. 5417 saec. XV. D = cod. in bybliotheca sodd. Dominicalium, quae fuit olim Burdigalae, quo codice usus est Vinetus. — In* VV^4m *septem, in* m^2 *sex tantum inde a primo leguntur versus. A contulit G. Meyncke, L Henricus Schenkl, R W. Zingerle, m et* m^2 *C. Halm,* $\lambda VV^2V^3V^4$ *ipse excussi; in PBM usus sum Woelfflini libro 'Publili Syri sententiae' (p. 149). In codd.* $ALPRBM\lambda V^2V^3$ *septenis versibus singula septem sapientum superscripta sunt nomina: contra in* VV^4 *singuli versus singulis tribuuntur sapientibus. atque eandem rationem m sequitur, id quod ex inscriptione intellegitur. itaque Endlicher (cf. cat. codd. lat. bybl. Pal. p. 171) id egisse statuit huius carminis scriptorem, ut in unoquoque capite singulas ad singulos sapientes referret sententias. cui coniecturae id in primis videtur obversari, quod in singulis capitibus binae sententiae ultimae artissimo inter se coniunctae sunt vinculo. nam quin in capite septimo quoque cum* BMV^2 *duo qui inter se sunt oppositi versus ultimo lŏco collocandi sint, equidem non dubito* Septem sapientum (sapientium RV^3) sententiae septenis uersibus (uerbis *B*) explicatae $LPRBMV^2V^3$ *Ug.* (sept. uers. expl. *om. P;* Sententiae septem sapientum *Ug.*). *subsecuntur in* LRV^3: in quibus (quis *L*) aliquid ipsarum (ipsarum aliquid V^3) est obseruatum LRV^3, *in B* ipsorum est obseruatum, *in M* ipse est modus, *in* V^2 ipsorum est modus, *tum pergunt* $LRBMV^2V^3$ ut bini ultimi uersus (uersus ultimi *R*) per antitheta finiantur, *in* V^2 *deinceps leguntur haec*: O uirtus uirtus quae etiam per inimicos tuos non taces. — Nomina septem sapientum qui fuerunt in diebus iochim regis iudee cum quo daniel captiuatus est fueruntque in tempore seruii principis romanorum *A*, Hi sunt Phorum sententiae septenis uersibus expeditae quorum prior bias prieneus sic exorsus est λ, Septem sapientes. Pytacus mitilenus. Solon atheniensis. Pylion spartanus. Cleobolus lydius. Thales mylesius. Periander chorintius. Byas brieneus. Hae sunt sententiae eorumdem *m*, Versus septem sapientum *V*, *in* V^4m^2 *nullum lemma.* I. Bias Prieneus *ALPRB*, Pittacus mityleneus MVV^2, *om. cet.* (*foedas in nominibus corruptelas non adnotavi*) 1 pitagoras mitilenus *V*, *om.* V^4; *v. 2 ante v. 1 m* est $ALPRmm^2$, *om. cet.* quae sibi $V^3V^4\lambda$ *Ug. Burl.*, *om. LR*, semper $APBMV^2$, est sibi *V* quae mens sibi *m*, quae mens est m^2 2 solon atheniensis VV^4 pernities Amm^2 hominis MV^2m^2, hominum AV^3 *Ug.* 3 plinius spartanus VV^4 qui diues λ quis (s *eras.*) nil *A* cupi^t^et *A* (t m^2), cupit et *VM*, cupiat *D volgo*, cupit at *Heinsius*

quae dos matronis pulcherrima? vita pudica.
5 quae casta est? de qua mentiri fama veretur.
quod prudentis opus? cum possit, nolle nocere:
quid stulti proprium? non posse et velle nocere.

PITTACVS MITYLENEVS.

Loqui ignorabit, qui tacere nesciet. II 310
bono probari malo quam multis malis.
10 demens superbis invidet felicibus.
demens dolorem ridet infelicium.
pareto legi, quisque legem sanxeris.
plures amicos re secunda comparas:
paucos amicos rebus adversis probas.

CLEOBVLVS LINDIVS.

15 Quanto plus liceat, tam libeat minus. III 311
fortunae invidiast inmeritus miser.
felix criminibus non erit hoc diu.
ignoscas aliis multa, nihil tibi.

---

6 Publ. Syr. 397 Nocere posse et nolle laus amplissima est. Menandri mon. 638 Ἀνὴρ δίκαιός ἐστιν οὐχ ὁ μὴ ἀδικῶν, ἀλλ' ὅστις ἀδικεῖν δυνάμενος μὴ βούλεται. Caec. Balb. p. 21 et 38: Plato dixit triumphum innocentiae solum esse non peccare ubi liceat posse 7 Cic. ad Fam. III 10, 6 tamen ea stultitia certe non fuissem, ut aut in obscuro odio apertas inimicitias aut, in quo tibi nihil nocerem, summam ostenderem voluntatem nocendi 8 De mor. 132 Qui nescit tacere, nescit et loqui. Vinc. Bell. spec. mor. III 1, 4 'Hiero (Hieronymus W.). Bene loqui nescit, qui tacere non novit'; cf. Caec. Balb. p. 86. W. Burleius s. v. Pythagoras: 'Loqui ignorat, qui tacere nescit', haud absurde, cum Pythagoras discipulos per quinque annos silentium habere iusserit 9 De mor. 8 Non quam multis placeas, sed qualibus stude; cf. 36 Maximum in eo vitium est, qui non melioribus vult placere, sed pluribus. Att. Epin. 5 Probis probatum potius quam multis fore. Mart. Dum. de form. hon. vitae 2, 11 Nec quam multis, sed qualibus placeas, cogita 13 sq. De mor. 51 Amicos res secundae optime parant, adversae autem certissime probant 15 Sen. Troad. 336 Minimum decet libere cui multum licet. W. Burleius s. v. Cleobulus: Quanto plus liceat, tanto libeat minus 18 De mor. 111 Alteri semper ignoscito, tibi ipsi numquam; cf. Caec. Balb. Mon. I 4 p. 18. Publ. Syr. 165. Plut. Cat. mai. 8 καὶ συγγνώμην ἔφη διδόναι πᾶσι τοῖς ἁμαρτάνουσι πλὴν αὑτοῦ (apophth. Cat. mai. 8)

---

4 *om.* V^4 cleobolus lictius VV^4 matronae *V* (*s. v.* ł is) MV^2 *volgo* 5 thales milesius VV^4 est *om. B* 6 periander corinthius VV^4 quo̱d *V* (*s. v.* ł i), quid $BMmm^2$ prudenti opus ē p̱ cum *A* sapientis *V* (*s. v.* ł prudentis) V^4m^2 possis *P* 7 bias prienicus *V*, *om.* V^4 quod *LRλD* non] nec *A*

II. Pittacus mityleneus (mytileneus λ) *ALPRBλ*, Bias prieneus MV^2V^3 8 loqui non licebit *B* (non scibit *Ribbeck*) nesciat *P*, nescit V^3 *Ug.* 9 bonis V^2 bonos i. magis uolo probari uno quam V^3 quam uti multis V^2 10 *hic omissum in fine huius capitis add. R* superbus λV^3, superbit V^2 ∗felicibus *A* 11 inselitium λ *Ug.* 12 parcito RV^3; *cod. Par. 4081 Soloni tribuit: 'Pati legem quam alteri tuleris'* quisquis λV^3 13 compares *Pλ Ug. Erasmus*, compara *D Lugd. volgo* 14 proba *λD Ug. volgo*, probes *Erasmus*

III. Cleobulus lindius *codd.* (*om.* V^3) 15 tam] tantì *L* (tì *in ras.* m^2), tum λ, tanto *Ug.* 16 inuidiae est *B*, inuidia est *cet.* inmeritus *R*, in meritis V^3, immeritus *cet.* 17 non] nemo V^2 hoc] LRV^3, homo λ, *om. Ug.* nullus erit diu *Ven.*[4] *volgo*

parcit quisque malis, perdere vult bonos.
20 maiorum meritis gloria non datur:
turpis saepe datur fama minoribus.

PERIANDER CORINTHIVS.

Numquam discrepat utile ab decoro. IIII 312
plus est sollicitus magis beatus.
mortem optare malum, timere peius.
25 fac sis, ut libeat, quod est necesse.
multis terribilis caveto multos.
si fortuna iuvat, nihil laboris:
si non adiuvat, hoc minus laboris.

SOLON ATHENIENSIS.

Tum beatam dico vitam, cum peracta fata sunt. V 313
30 par pari iugator coniunx: quicquid inpar, dissidet.
non erunt honores umquam fortuiti muneris.
clam coarguas propinquum, propalam laudaveris.

---

19 De mor. 114 Bonis nocet qui malis parcit. Publ. Syr. 55. Pythagoras apud Stob. Fl. XXXXVI 112 Οἱ μὴ κολάζοντες τοὺς κακοὺς βούλονται ἀδικεῖσθαι τοὺς ἀγαθούς (cf. 25 Ἰσαίου). Sall. Cat. 52, 12 ne dum paucis sceleratis parcunt, bonos omnis perditum eant. Iug. 31, 27 ne ignoscundo malis bonos perditum eatis 23 De mor. 103 Mihi crede: non potes esse dives et felix. Sen. Epist. 14, 18 Nemo sollicito bono fruitur 24 Publ. Syr. 212 Mortem timere crudelius est quam mori. Sen. Contr. III 5, 4 Crudelius est quam mori semper mortem timere. Publ. Syr. 313 Mori est felicis, antequam mortem invocet. Sen. ad Marc. 20 Mors de nullis melius merita quam de iis, ad quos venit antequam invocaretur 25 De mor. 6 Libenter feras, quod necesse est. Sext. Pyth. sent. 111 Fer quod necesse est 26 De mor. 61 Qui a multis timetur, multos timet. Publ. Syr. 338 Multos timere debet quem multi timent. Sen. Epist. 105, 4 qui timetur timet. Dec. Laber. 3 R. Necesse est multos timeat quem multi timent (cf. Ioann. Saresb. Pol. VIII 14). Solon apud Ant. Meliss. serm. περὶ βασιλέως (Orelli op. mor. I 162, 19) Ὁ πολλοῖς φοβερὸς ὢν πολλοὺς φοβείσθω. Vell. II 57 de Caesare: mori se quam timere velle. Plut. Caes. 57 εἰπὼν ὡς βέλτιόν ἐστιν ἅπαξ ἀποθανεῖν ἢ ἀεὶ προσδοκᾶν 30 cod. Par. 4841 s. v. Cleobolus: Vxorem parem dicito (ducito *Woelfflin*) 32 De mor. 12 Amicos secreto admone, palam lauda

---

v. 20 *ante v.* 19 *λ* 19 parcit *etc. ALPRV*^{3} *codd. Poelmanni et Accursii* quisquis *λ Ug.* prodere *λ Ug.* bonos] malos *BD*, *om. MV*^{2} 20 maior *λ Ug.* maior uirtutis *M*

IIII. Ephirius periander *λ*, Periander corinthius *cet. Ug.*, *om. V*^{3} 22 nunquam *L*, nusquam *V*^{2} ab] a *Mλ Ug.* decore *ALRV*^{3} 23 solicitus *λ Ug.* 24 malum est *LRV*^{3} 25 fac sis *LRV*^{3}*D*, fac sic *V*^{2}, fac sicut *M*, faxis *cet. volgo* 26 multos caueto *λ*, timeto multos *B* 27 nihil (nichil *A*, nil *LRV*^{3}, multum *B*) laboris *ALPRBMV*^{2}*V*^{3}, caueto tolli *λ Ug. volgo*, nihil labores *Baehrens* 28 *om. P* si non adiuuat] si fortuna iuuat *λ Ug.*, si fortuna tonat (premit?) *Ven.*^{4} *volgo* hoc minus laboris *A* (*qui om.* hoc) *LPRBMV*^{2}*V*^{3}, caueto mergi *λ Ug.*, hoc minus labores *Baehrens*

V. Solon atheniensis *codd.* (*om. V*^{3}) 29 tunc (tum *A*) b. d. u. *ALPRBMV*^{2}*V*^{3} *cod. Poelmanni*, tunc dico beatam uitam *λ Ug.*, dico tunc b. u. *D Erasmus volgo* peĩacta cũm *A* fata *λD cod. Poelmanni*, facta *cet.*, *om. B* fata cum peracta *D Erasmus* sint *ALRV*^{3}*λD Ug. Erasmus volgo* 30 iugator *D Lugd.*, iu*gato *A* (n *eras.*), iugato *cet.* coniux *PBM*(?)*L Ug.* quidquid *PBM*(?) inpar *P*(?)*V*^{3}, impar *BM*(?) *cet.* impar est *λ* quod impar est dissidet *Ug.*, dissidet quod impar est *Erasmus* 31 honoris *ABMV*^{2} unquam *λ Ug.* fortuti *L*, fortuitu *AV*^{3}, fortuita *BMV*^{2} 32 propalam *ALRV*^{3} *cod. Poelmanni*, quem palam *P Par.*, palam *λ Ug.*, sed palam *BMV*^{2} *Erasmus*

pulchrius multo parari quam creari nobilem.
certa si decreta sors est, quid cavere proderit:
35 sive sunt incerta cuncta, quid timere convenit?

CHILON LACEDAEMONIVS.

Nolo minor me timeat despiciatque maior. VI 314
vive memor mortis, item vive memor salutis,
tristia cuncta exsuperas aut animo aut amico.
tu bene si quid facias, nec meminisse fas est.
40 quae benefacta accipias, perpetuo memento.
grata senectus homini, quae parilis iuventae:
illa iuventa est gravior, quae similis senectae.

ANACHARSIS SCYTHA.

Turpe quid ausurus te sine teste time. VII 315
vita perit, meriti gloria non moritur.
45 quod facturus eris, dicere distuleris.
crux est, si metuas, vincere quod nequeas.

---

34 De mor. 114[a] Si fatum est, quid times quod certum est. Publ. Syr. 100 Stultum est timere quod vitari non potest. Sen. de rem. fort. 2, 3 Stultum est timere quod vitare non possis 36 De mor. 78[a] Sic vive, ut nec a superioribus contemnaris nec ab inferioribus timearis 39 sq. Cic. Lael. 20, 71 quae (beneficia) meminisse debet is, in quem collata sunt, non commemorare qui contulit. Sen. de ben. II 11, 2 qui dedit beneficium taceat. Publ. Syr. 58 Beneficium qui dedisse se dicit, petit. Dem. de cor. 269 ἐγὼ νομίζω τὸν μὲν εὖ παθόντα δεῖν μεμνῆσθαι πάντα τὸν χρόνον, τὸν δὲ ποιήσαντα εὐθὺς ἐπιλελῆσθαι, εἰ δεῖ τὸν μὲν χρηστοῦ, τὸν δὲ μὴ μικροψύχου ποιεῖν ἔργον ἀνθρώπου. Publ. Syr. 188 R. Accepti numquam, cito dati obliviscere. Caec. Balb. Par. 32, p. 40 Acceptum beneficium aeternae memoriae infigendum. Menandri mon. 749 Χάριν λαβὼν μέμνησο καὶ δοὺς ἐπιλάθου 43 De mor. 59 Nullum magis conscium peccatorum tuorum timueris quam temet ipsum; alios enim potes effugere te numquam; cf. 108 Cum alios timueris, tum te ipsum maxime verere: nam sine aliis saepe esse potes, sine te numquam. Plut. apophth. Cat. mai. 9 μάλιστα ἐνόμιζε δεῖν ἕκαστον αὐτὸν αἰδεῖσθαι· μηδένα γὰρ ἑαυτοῦ μηδέποτε χωρὶς εἶναι. Isocr. ad Demon. 9 Μηδέποτε μηδὲν αἰσχρὸν ποιήσας ἔλπιζε λήσειν· καὶ γὰρ ἂν τοὺς ἄλλους λάθῃς, σαυτῷ γε συνειδήσεις. Caec. Balb. Par. 65, p. 42 Conscientiam [potius] quam famam intende; famam enim saepe poteris fallere, conscientiam numquam W. Burlei. s. v. Anacharsis 'Turpe quid ausurus te sine teste time'

---

33 pulcrius *AL*, pulc^{i}us V^3 est parari *P*, parari *cet.* 34 est *om. P* caueri $ALPRV^3$ poterit LRV^3 35 siue *A* (u *ex* s), que V^3 sint *λ Ug. volgo* timeri $ALRV^3$

VI. Chilon lacedaemonius *codd.* (*om.* V^3) 37 item vive memor] immemor ut sis uiue *λ Ug.*, uti sis memor et *Lugd. volgo* 38 exuperas *Rλ Ug.*, exsuperans *P Ven.*[4] *volgo* aut *ante* amico *om.* V^3 39 quid *om.* $V^3λ$ *Ug.* nec] non *λ Ug.*, *om. A* 40 *om. λ Ug.* 41 homini *APλ Ug.*, hominis *cet.*, hominist *Baehrens* quae *om. λ Ug.* similis LRV^3 iuuentute *A*, iuuentus *LRV* 42 iuuenta est $ALPRV^3D$, iuuentus (*om.* est) $MV^2λ$ *Ug. volgo*, senectus (*om.* est) *B* gratior BMV^2 senecta *LR*

VII. Anacharsis scythes (schita *L*, scitha RBV^2 *codd. Poelmanni et Accursii*) $ALPRBMV^2$, Thales milesius *λ Ug. volgo*, *om.* V^3 44 meriti *ego*, mortis *codd.*, vitae *Baehrens* 45 quid *λ Ug.* sustuleris *λ Ug. volgo*, distuleris *cet. cod. Accursii* 46 metuis *A*

nil nimium. satis hoc, ne sit et hoc nimium.
cum vere obiurgas, sic inimice iuvas:
cum falso laudas, tunc et amice noces.

2.

DE SEPTEM SAPIENTIBVS. EX GRAECO.

Septenis patriam sapientum nomina voces 316
versibus expediam: sua quemque monosticha dicent.
Chilo, cui patiens Lacedaemon, noscere se ipsum.
Periander, Trepidam moderare, Corinthius, iram.
5 ex Mitylenaeis, Nimium nil, Pittacus oris.
Mensuram optimum ait Cleobulus Lindius in re.
expectare Solon finem docet, ortus Athenis,
plures esse Bias pravos, quem clara Priene,
Mileti fugisse Thales vadimonia alumnus.

---

2. Anth. Pal. VIIII 366 (ἄδηλον). Ἀποφθέγματα τῶν ἑπτὰ σοφῶν:
Ἑπτὰ σοφῶν ἐρέω κατ' ἔπος πόλιν οὔνομα φωνήν.
Μέτρον μὲν Κλεόβουλος ὁ Λίνδιος εἶπεν ἄριστον.
Χίλων δ' ἐν κοίλῃ Λακεδαίμονι Γνῶθι σεαυτόν.
ὃς δὲ Κόρινθον ἔναιε Χόλου κρατέειν Περίανδρος.
Πιττακὸς Οὐδὲν ἄγαν, ὃς ἔην γένος ἐκ Μιτυλήνης.
Τέρμα δ' ὁρᾶν βιότοιο Σόλων ἱεραῖς ἐν Ἀθήναις.
Τοὺς πλέονας κακίους δὲ Βίας ἀπέφηνε Πριηνεύς.
Ἐγγύην φεύγειν δὲ Θαλῆς Μιλήσιος ηὔδα.
cf. A. L. 351, 882 (Hyg. fab. CCXXI). Sid. Apoll. XV 45.

---

47 *post* 49 *ALPRV*^{3}*λ Ug.* satis et hoc *A*, satis est *V*^{2}*λ Ug. volgo* ne] nec *LR* 48 uero *AR* obiurgas *LRV*^{3}, obiurges *cet.* uiuas *V*^{2} *et λ* (*m*^{2} iuuas) *Ug.* 49 *om. Ug.* laudas *LRV*^{3}*λ cod. Poelmanni*, laudes *cet.* sic *LRV*^{3}*λ Ug.*, tunc *cet. cod. Accursii* et] ut *V*^{3} uoces *V*^{2} Finiunt *LR*

2. De septem sapientibus. Ex Graeco *Ug.*, *qui primus hoc epigramma protulit* 2 *cf. XXI 1, 3* 3 *fortasse* quem patiens, *ut est in v.* 8, patria est *Ven.*^{4} *volgo* 6 lyndius *Ug.* *hunc versum post v. 2 collocari iubet Accursius*

IIII.

CATONIS DE MVSIS VERSVS.

Clio gesta canens transactis tempora reddit. 367 (Edyll. XX; A. L. 664)
dulciloquis calamos Euterpe flatibus urguet.
comica lascivo gaudet sermone Thalia.
Melpomene tragico proclamat maesta boatu.
5 Terpsichore affectus citharis movet imperat auget.
plectra gerens Erato saltat pede carmine vultu.
signat cuncta manu loquiturque Polymnia gestu.
Vrania † poli motus scrutatur et astra.
carmina Calliope libris heroica mandat.

IIII. Anth. Pal. VIIII 504 (ἄδηλον) Εἰς τὰς Μούσας:
Καλλιόπη σοφίην ἡρωΐδος ηὗρεν ἀοιδῆς.
Κλειὼ καλλιχόρου κιθάρης μελιηδέα μολπήν.
Εὐτέρπη τραγικοῖο χοροῦ πολυηχέα φωνήν.
Μελπομένη θνητοῖσι μελίφρονα βάρβιτον ηὗρε.
Τερψιχόρη χαρίεσσα πόρεν τεχνήμονας αὐλούς.
ὕμνους ἀθανάτων Ἐρατὼ πολυτερπέας ηὗρε.
τέρψιας ὀρχηθμοῖο Πολύμνια πάνσοφος ηὗρε.
[ἁρμονίην πάσῃσι Πολύμνια δῶκεν ἀοιδαῖς].
Οὐρανίη πόλον ηὗρε καὶ οὐρανίων χορὸν ἄστρων.
κωμικὸν ηὗρε Θάλεια βίον καὶ ἤθεα κεδνά.
cf. 505, Anth. Lat. 88

IIII. *cf. Baehrens Poet. lat. min. III 243. inter Ausonii carmina ex Iodoci Badii Ascensii recensione recepit Vinetus. A = Angelicanus V 3, 22 saec. XI f. 32^v. B = Caroliruhensis 36 f. saec. VIIII—X f. 19. C = Cantabrigiensis coll. S. Trin. O 4, 11 saec. X—XI f. 96. L = Vossianus L. Q. 33 saec. X f. 133. G = Sangallensis 899 p. 65. P = Paris. 7930 saec. XI f. 204. T = Turicensis 78 saec. VIIII f. 118. V = Valentianus 393 saec. VIIII f. 88. V^2 = Valentianus 394 saec. X f. 47^r. cod. G scripturas ipse enotavi, A contulit A. Mau, BCLPT excusserunt Riese et Baehrens. praeter ea collatos habui a G. Vitellio Laurent. tres saec. XV: 39, 17 (f. 169^v), in quo singuli vv. eodem quo apud Vinetum leguntur ordine: 1, 4, 3, 2, 5, 6, 9, 8, 7, 10, 11; 91 sup. 19 (f. 27^v), in quo hoc ordine se excipiunt: 1, 2, 4, 3, 7, 5, 6, 8, 9, 10, 11, denique 39, 9 (f. 44^v), in quo novem sunt vv. 1—6, 8, 9, 11. ceterum vide quae Burmann A. L. I 74, Meyer A. L. 617 sqq., Riese, Baehrens de versuum singulorum ordine et scripturis in A. Mai myth. sec. c. 24 aliisque adtulerunt. foedas in nominibus corruptelas non adnotavi* Versus Catonis de musis uel nominibus philorum *B*, Incipiunt uersus Catonis philosophi de nouem musis *L*, Nomina nouem musarum et uersus earumdem *D*, Nomina musarum *T*, Musarum nomina V^2, Versus de VIIII musis et nomina earum *P*, Versus de nouem musis *A*, Musarum inuenta et nomina *Laur. 39, 17 Vin.*, Nomina musarum respice et officia *Laur. 39, 9; nullum lemma GV Laur. 91, 19. praemittunt BCLTVV*^{2}: Clio historias, Euterpe tibias, Thalia comoedias, Melpomene tragoedias, Terpsichore psalterium, Erato geometricam, Polymnia rhetoricam, Vrania astrologiam, Calliope litteras; *tum B add.* Incipiunt uersus. 2 dulciloques *P*, dulciloquos *Vin.* urget *ABCGLVV*^{2} 4 tragica *ABGLT*, traicā *V* 5 cytharis *CGLPT* impetrat *Baehrens* 7—9 *soli CP*, 8, 9, 7 *ceteri* (7, 6, 8, 9 *A*) 7 loquitur *P* loquitur Polyhymnia *Vin.* 8 urani *G* Vrania ipsa *Vossianus quidam chartaceus et ed. Ven. 1484*, Vranie caeli *Vin. volgo*, Vrania arce *Baehrens*, *rectius fortasse* arte, *cf. A. L. 88, 8 Vranie numeris scrutatur sidera mundi* poliq. *PB* motum *A*

10 mentis Apollineae vis has movet undique Musas:
in medio residens complectitur omnia Phoebus.

V.

AVSONII POETAE EPIGRAMMATA NVPER INVENTA ET AB ERVDITISSIMO VIRO BARTHOLOMAEO MERVLA PVBLICATA.

EX SEPVLCHRO LATINAE VIAE.

I. Non nomen, non quo genitus, non unde, quid aevi: 255 (epit. 38)
mutus in aeternum sum cinis ossa nihil.
nec sum nec fueram genitus, tamen e nihilo sum.
mitte nec exprobres singula: talis eris.

IN DIDONIS IMAGINEM EX GRAECO.

II. Illa ego sum Dido, vultu quem conspicis hospes 118
assimilata modis pulchraque mirificis.

I. Cf. titulum apud Scaligerum Lect. Auson. II 20 (Lactorate in Novempopulonia), in quo haec legebantur: NON. FVI. FVI. MEMINI. NON. SVM; Anth. lat. 1514 Meyer: Olim non fuimus, nati sumus, unde quieti nunc sumus ut fuimus

II. Anth. Pal. XVI 151 (Plan. IIII 9, 24 ἀδέσποτον) Εἰς εἰκόνα Διδοῦς:

Ἀρχέτυπον Διδοῦς ἐρικυδέος, ὦ ξένε, λεύσσεις,
εἰκόνα θεσπεσίῳ κάλλεϊ λαμπομένην.
τοίη καὶ γενόμην, ἀλλ' οὐ νόον, οἷον ἀκούεις,
ἔσχον ἐπ' εὐφήμοις δόξαν ἐνεγκαμένη.
οὐδὲ γὰρ Αἰνείαν ποτ' ἐσέδρακον οὐδὲ χρόνοισι
Τροίης περθομένης ἤλυθον ἐς Λιβύην,
ἀλλὰ βίας φεύγουσα Ἰαρβαίων ὑμεναίων
πῆξα κατὰ κραδίης φάσγανον ἀμφίτομον.
Πιερίδες, τί μοι ἁγνὸν ἐφωπλίσσασθε Μάρωνα;
οἷα καθ' ἡμετέρης ψεύσατο παρθενίης!

---

11 medioque sedens *Baehrens* *inter* 10 *et* 11 *CP inserunt*: Diuus apollo nouem musarum nomina signat, *addunt iidem post* 11: Cerne superficiem lector pariterque medullam (medelam *C*)

In Laur. 39, 3 saec. XII p. 171 legitur hoc carmen ab medii aevi homine ita immutatum:

Clio gesta canens transactis tempora reddit.
Dulce melos calamis Euterpe flatque secunda.
Tertia Melpomene tragico fert flenda boatu.
Quartaque dat lusum comoedis Thalia fando.
5 Rhetoricos profert at quinta Polymnia sensus.
Sexta canens Erato geometras carmina pangit.
Organa Terpsichore fidibus dat septima cunctis.
Vrania polos octavo limine scandit.
Poemata Calliope perlustrat nona libellos.

2 datque *cod.* 3 flendo *cod.* 4 comedi[i]s *cod.* 5 rethoricosque *cod.* 6 *eadem fere leguntur in carmine, quod ex Vossiano illo chartaceo protulit Toll p. 537*: 'Erato geometriam' 9 *fortasse* libello

V. I. 1 aegi *Ven.*³, egi *Ug. volgo*, aevi *scripsi*

II. *Post* graeco *add. Ug. a*: '*Quattuor ultima carmina huius epigrammatis non habentur in graeco codice*' In Didus imaginem *Scal. volgo* 1 illa *Ven.*³, illo *Barth* qui *Ven.*³, quam *Ven.*⁴, quem *Barth* 2 assimulata *Ug.*

talis eram, sed non Maro quam mihi finxit erat mens
    vita nec incestis laesa cupidinibus.
5 namque nec Aeneas vidit me Troïus unquam
    nec Lybiam advenit classibus Iliacis,
sed furias fugiens atque arma procacis Hiarbae
    servavi, fateor, morte pudicitiam,
pectore transfixo casto, quod perculit ensis,
10 non furor aut laeso crudus amore dolor.
sic cecidisse iuvat: vixi sine vulnere famae.
    ulta virum positis moenibus oppetii.
invida cur in me stimulasti Musa Maronem,
    fingeret ut nostrae damna pudicitiae?
15 vos magis historicis, lectores, credite de me
    quam qui furta deum concubitusque canunt
falsidici vates, temerant qui carmine verum
    humanisque deos assimilant vitiis.

DE MATRIMONIO GRAMMATICI INFAVSTO.

III. Arma virumque docens atque arma virumque peritus (137)
    non duxi uxorem, sed magis arma domum.
namque dies totos totasque ex ordine noctes
    litibus oppugnat meque meumque larem
5 atque ut perpetuis dotata a Marte duellis
    arma in me tollit nec datur ulla quies.
iamque repugnanti dedam me, ut denique vitet
    iurgia ob hoc solum, iurgia quod fugiam.

DE HOMINE PIGRO.

IIII. Sanus piger febriente multo est nequior: (117)
potat duplum dapesque duplices devorat.

---

10 Verg. Aen. V 5 duri magno sed amore dolores polluto 12 Verg. Aen. IIII 655 sq. ulta virum . . . urbem praeclaram statui, mea moenia vidi (*sic Mentel., Menag. alt., Sprot.*)

III. Anth. Pal. VIIII 168 (Plan. I 17, 1 Παλλαδᾶ) Εἰς τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα Ἀνδρομάχην:
Μῆνιν οὐλομένην γαμετὴν ὁ τάλας γεγάμηκα,
    καὶ παρὰ τῆς τέχνης μήνιδος ἀρξάμενος.
ὤμοι ἐγὼ πολύμηνις, ἔχων διχόλωτον ἀνάγκην,
    τέχνης γραμματικῆς καὶ γαμετῆς μαχίμης.

IIII. Stob. Flor. XXX 7 Μενάνδρου Ἐπιτρεπόντων (Mein. Fr. Com. IIII 119 Men. Ἐπιτρ. II):
Ἀργὸς δ' ὑγιαίνων τοῦ πυρέττοντος πολὺ
ἀθλιώτερος, διπλάσια γοῦν ἐσθίει μάτην.
cf. Men. Mon. 34

---

4 laeta *Ven.*³ *volgo*, laesa *Heinsius* 9 castos *Ven.*³, castus (*volgo*) *vel* castum *Toll*, casto *ego* pertulit enses *Ven.*⁴ *corr. Toll* 10 laesus *Ven.*³, laesos *Ug. a*, laeso *Par.* 18 assimulant *Ug. a*

III. De infausto matr. gramm. *Ug. volgo* 4 oppugnant *Ven.*³, oppugnat *Ug.* 5 dotata matre *Ven.*³, dotata a marte *Ven.*⁴ 7 uictus *Ven.*³, uictum *Ug. volgo*, vitet *Hartel* 8 iurget *Par. volgo*

IN CAECVM ET CLAVDVM.

V. Insidens caeco graditur pede claudus utroque: 132
quo caret alteruter sumit ab alterutro.
caecus namque pedes claudo gressumque ministrat,
at claudus caeco lumina pro pedibus.

ALITER IN CAECVM ET CLAVDVM.

VI. Ambulat insidens caeco pede captus utroque 133
atque alterna subit munia debilitas.
nam caecus claudo pede commodat, ille vicissim
mutua dat caeco lumina pro pedibus.

IN VENEREM ARMATAM.

VII. Armatam Pallas Venerem Lacedaemone visens, 43
visne ⟨ut⟩ 'iudicium sic ineamus'? ait.
cui Venus arridens: 'quid me galeata lacessis?
vincere si possum nuda, quid arma gerens'?

IN IMAGINEM VENERIS.

VIII. Emersam pelagi nuper genitalibus undis 106
Cyprin Apellei cerne laboris opus,

V et VI. Anth. Pal. VIIII 12 (Plan. I 4, 2 Λεωνίδου):
Τυφλὸς ἀλητεύων χωλὸν πόδας ἠέρταζεν,
ὄμμασιν ἀλλοτρίοις ἀντερανιζόμενος.
ἄμφω δ' ἡμιτελεῖς πρὸς ἑνὸς φύσιν ἡρμόσθησαν,
τοὐλλιπὲς ἀλλήλοις ἀντιπαρασχόμενοι.
cf. 11 et 13 (Plan. I 4, 1 et 3)

VII. Anth. Pal. XVI 174 (Plan. IIII 12, 22 ἀδέσποτον). Εἰς τὴν ἐν Σπάρτῃ ἔνοπλον Ἀφροδίτην:
Παλλὰς τὰν Κυθέρειαν ἔνοπλον ἔειπεν ἰδοῦσα·
'Κύπρι, θέλεις οὕτως ἐς κρίσιν ἐρχόμεθα;'
ἡ δ' ἁπαλὸν γελάσασα 'τί μοι σάκος ἀντίον αἴρειν;
εἰ γυμνὴ νικῶ, πῶς ὅταν ὅπλα λάβω'

VIII. Anth. Pal. XVI 178 (Plan. IIII 12, 26 Ἀντιπάτρου Σιδωνίου). Εἰς τὴν Ἀφροδίτην ἀνερχομένην ἀπὸ θαλάττης:
Τὰν ἀναδυομέναν ἀπὸ ματέρος ἄρτι θαλάσσας
Κύπριν, Ἀπελλείου μόχθον ὅρα γραφίδος,
ὡς χερὶ συμμάρψασα διάβροχον ὕδατι χαίταν
ἐκθλίβει νοτερῶν ἀφρὸν ἀπὸ πλοκάμων.
αὐταὶ νῦν ἐρέουσιν Ἀθηναίη τε καὶ Ἥρη·
'οὐκέτι σοι μορφᾶς εἰς ἔριν ἐρχόμεθα'

V. *Legitur in p*[4] ex Graeco *add. Ug.*
VI. Idem *Ug. volgo* 3 pes *Ven.*[3], pede *Ug. p*[4]
VII. 2 ut *om. Ven.*[3], *add. Ven.*[4]
VIII. In Venerem Anadyomenem *Ug.* (Anadyomenen *a volgo*)

ut complexa manu madidos salis aequore crines
    humidulis spumas stringit utraque comis.
5 iam tibi nos, Cypri, Iuno inquit, et innuba Pallas
    dedimus et formae praemia deferimus.

ALIVD DE VXORE.

VIIII. Deformis uxor cui sit, ancilla elegans, 142
uxorem habere, subigere ancillam velit.

DE VARIETATE FORTVNAE.

X. Fortuna nunquam sistit in eodem statu: 143
semper movetur variat ac mutat vices
et summa in imum vertit ac versa erigit.

DE EODEM EXEMPLVM.

XI. Thesauro invento qui limina mortis inibat 22
    liquit ovans laqueum, quo periturus erat.
at qui quod terrae abdiderat non repperit aurum
    quem laqueum invenit nexuit ac periit.

IN PVERVM STELLAM.

XII. Stella prius vivis fulgebas Lucifer: at nunc 144
    extinctus cassis lumine Vesper eris.

DE AMISSA PVELLA.

XIII. Tres fuerant Charites, sed dum mea Lesbia vixit, 121
    quattuor. at periit: tres numerantur item.

X. 2 Hor. Carm. IIII 7, 3 mutat . . vices 3 ibid. I 34, 12 sq. valet ima summis mutare (cf. I 35, 2)
XI. Anth. Pal. VIIII 44 (Plan. I 84, 2 Πλάτωνος τοῦ μεγάλου):
Χρυσὸν ἀνὴρ εὑρὼν ἔλιπε βρόχον· αὐτὰρ ὁ χρυσὸν
ὃν λίπεν οὐχ εὑρὼν ἧψεν ὃν ηὗρε βρόχον
XII. Anth. Pal. VII 670 (Plan. III 6, 29 Πλάτωνος τοῦ φιλοσόφου):
Ἀστὴρ πρὶν μὲν ἔλαμπες ἐνὶ ζωοῖσιν Ἑῷος·
νῦν δὲ θανὼν λάμπεις Ἕσπερος ἐν φθιμένοις.
cf. Diog. Laert. III 29, Appul. Apol. 10 p. 416
XIII. Anth. Pal. VIIII 515 (Κριναγόρου):
Τρεῖς εἰσ' αἱ Χάριτες· σὺ δὲ δὴ μία ταῖς τρισὶ ταύταις
γεννήθης, ἵν' ἔχωσ' αἱ Χάριτες Χάριτα.
cf. Anth. Pal. V 146 (Καλλιμάχου)

---

5 *et* 6 *om. a in folio ultimo* 5 i prae *Ven.*[3], Cypri *Ven.*[4], *fortasse* Cyprie 6 deperimus *Ven.*[3], disperimus *Ug.*, deserimus *Ven.*[4], deferimus *Toll*
VIIII. De Vxore *Ug.*, De uxore deformi *Par. volgo*, In deformi uxore *p*[4]
X. De Fortunae varietate *Ug. volgo* 2 et *Ug.*
XI. De Varietate Fortunae *Ug.*, ex Graeco *add. Lugd. volgo* 4 ac] et *Ug. volgo*
XII. stillam *Ven.*[3], In Stellam *Ug.* 1 stilla *Ven.*[3], stella *Ug.* visis *Ven.*[3], superis *Ug. volgo*, vivis *ego*
XIII. 2 ac *Ven.*[3], at *Ug.*, ut *Ven.*[4] *volgo*

DE DIVITE ET PAVPERE.

XIIII. Non est dives opum foelix nec pauper inopsque 134
infoelix alio nec magis alter eget.
dives eget gemmis, Cereali munere pauper.
sic cum egeant ambo, pauper egens minus est.

IN GRAMMATICVM.

XV. Foelix grammaticus non est, sed nec fuit unquam 136
nec quisquam est foelix nomine grammaticus.
sed si quis foelix praeter fatum extitit et fas,
hic demum excessit grammaticos canonas.

EPICVRI OPINIO.

XVI. Quod est beatum morte et aeternum carens 116
nec sibi parit negocium nec alteri.

DE INGRATIS EX MENANDRO.

XVII. Ingrato homone terra peius nil creat. 140
vicinus hospes notus ignotus cliens
et si qua genera sunt egena civium,
si quid petenti promptus opis impertias,
5 ut misereare, gratia actutum perit.

XIIII. · 1 Verg. Aen. I 14 II 22

XV. Anth. Pal. XI 279 (Plan. II 10, 2 Λουκιλλίου, in codd. quibusdam Stephano teste Παλλαδᾶ):
Οὐδεὶς γραμματικῶν δύναταί ποτε . . . εἶναι,
ὀργὴν καὶ μῆνιν καὶ χόλον εὐθὺς ἔχων.

XVI. Cic. de nat. deor. I 17, 45 vere exposita illa sententia est ab Epicuro, quod beatum aeternumque sit, id nec habere ipsum negotii quicquam nec exhibere alteri. 30, 85 quod beatum et immortale est, id nec habet nec exhibet cuiquam negotium.

XVII. Stob. Flor. App. p. 31, 11 (Mein. IIII 185, 6) (Mein. Fr. Com. IIII 325, Menandri fr. inc. CDLXXII):
Ἀεὶ δ' ὁ σωθεὶς ἐστιν ἀχάριστον φύσει.
ἅμ' ἠλέηται καὶ τέθνηκεν ἡ χάρις,
ἣν δεόμενος τότ' ἀθάνατον ἕξειν ἔφη.
1 cf. Plauti Bacch. III 2, 10 (394 R.)

XIIII. 1 diues (*post* opum) *Ven.*[3], felix *Peiper* 4 sic qum *Ven.*[3], sic cum *Ug.* *p*[4], sed cum *Par. volgo*

XV. 3 sed] at *Lugd. volgo* extitit unquam *Ug. volgo* 4 is *Ug. volgo*

XVI. 1 quod est beatum? *Ven.*[3], quid *Ug.*

XVII. 1 homine *Ven.*[3], homone *Peiper* nihil *Ven.*[3], nil *Ven.*[4] nil homine terra peius ingrato creat *Vin. volgo* 3 et genus *Ven.*[3], id genus *Ven.*[4], civium sunt id genus *Gronov volgo*, egena *scripsi* 5 aut *Ven.*[3], ut *Ven.*[4] aut totum *Ven.*[3], at tutum *Iunt.*, actutum *Scal.*

EX EODEM.

XVIII. Re fruere ut natus mortalis, dilige set rem 145
tanquam immortalis. fama est in utroque verenda.

EPIGRAMMATA AVSONII QVAE FERVNTVR EMANASSE E BIBLIOTHECA GEORGII ALEXANDRINI VIRI DE LINGVA LATINA BENE MERITI.

IN FVRIPPVM.

XVIIII. Pars te Furippum vocitat, pars vero Furippum, 115
altera producens, altera corripiens.
elige utrum malis: aut tende aut corripe nomen.
conveniet quodvis, fur furiose, tibi.

IN FAVSTVLVM STATVRAE BREVIS ANICI PROBINI.

XX. Faustulus insidens formicae ut magno elephanto 122
decidit et terrae terga supina dedit.
moxque idem ad mortem est mulcatus calcibus eius,
perditus ut posset vix retinere animam.
5 vix tamen est fatus: 'quid rides, improbe livor,
quod cecidi? cecidit non aliter Phaethon'.

XVIII. Anth. Pal. X 26 (Plan. I 12, 6 Λουκιανοῦ):
Ὡς τεθνηξόμενος τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀπόλαυε,
ὡς δὲ βιωσόμενος φείδεο σῶν κτεάνων.
ἔστι δ' ἀνὴρ σοφὸς οὗτος, ὃς ἄμφω ταῦτα νοήσας
φειδοῖ καὶ δαπάνῃ μέτρον ἐφηρμόσατο.
cf. Isocr. I 9.

XX. Anth. Pal. XI 104 (Plan. II 32, 13 Λουκιλλίου):
Ἱππεύων μύρμηκι Μένεστρατος ὡς ἐλέφαντι
δύσμορος ἐξαπίνης ὕπτιος ἐξετάθη,
λακισθεὶς δ' ὡς εἶχε τὸ καίριον 'ὦ φθόνε' φησὶν
'οὕτως ἱππεύων ὤλετο καὶ Φαέθων'.

XVIII. Ex Menandro *Ug. volgo* 1 mens *Ven.*[3], natus *Ven.*[4] diligis et *Ven.*[3], dilige sed *Par.* 2 fama *Ven.*[3], mors *Ug.*, sors *Ven.*[4] *volgo* querenda *Ven.*[3], uerenda *Ven.*[4]
XVIIII. 1 uera *Ug.*, uero *Par.* 4 quauis *Ug.*, quoduis *Par.*
XX. Anci *Ug.*, Anicii *Scal.* 3 mulctatus *Ug. volgo*, mulcatus *Heinsius* 5 liber *Ug.*, liuor *Accursius* 6 qui *Ug.*, quod *Ven.*[4] alter *Ug.*, aliter *Ven.*[4]

IN MEDEAE IMAGINEM.

XXI. Medeam vellet cum pingere Timomachi mens — 129
volventem in natos crudum animo facinus,
immanem exhausit rerum in diversa laborem,
fingeret adfectum matris ut ambiguum.
5 ira subest lachrymis, miseratio non caret ira:
alterutrum videas ut sit in alterutro.
laudo Timomachum, matrem quod pinxit in ense — XXII 9
cunctantem prolis sanguine ne maculet. — 10
cunctantem satis est: nam digna est sanguine mater
10 natorum, tua non dextera, Timomache.

ALIVD IN EANDEM.

XXII. Quis te pictorum simulavit, pessima Colchis, — 130
in natos crudum volvere mente nefas?
usque adeone sitis puerorum haurire cruorem,
ut ne picta quidem parcere caede velis?
5 numnam te pellex stimulat, numne alter Iason
altera vel Glauce sunt tibi causa necis?
quin ne picta quidem es non barbara. namque tui vim
creta tenax zeli concipit immodicam.

XXI. Anth. Pal. XVI 136 (Plan. IIII 9, 8 Ἀντιφίλου) Εἰς εἰκόνα Μηδείας τὴν ἐν Ῥώμῃ:
Τὰν ὀλοὰν Μήδειαν ὅτ' ἔγραφε Τιμομάχου χείρ,
ζάλῳ καὶ τέκνοις ἀντιμεθελκομέναν,
μυρίον ἄρατο μόχθον, ἵν' ἤθεα δισσὰ χαράξῃ,
ὧν τὸ μὲν εἰς ὀργὰν νεῦε, τὸ δ' εἰς ἔλεον.
ἄμφω δ' ἐπλήρωσεν· ὅρα τύπον· ἐν γὰρ ἀπειλᾷ
δάκρυον, ἐν δ' ἐλέῳ θυμὸς ἀναστρέφεται.
ἀρκεῖ δ' ά μέλλησις, ἔφα σοφός· αἷμα δὲ τέκνων
ἔπρεπε Μηδείῃ κοὐ χερὶ Τιμομάχου.
XXII. Anth. Pal. XVI 137 (Plan. IIII 9, 9 Φιλίππου): Εἰς τὸ αὐτό (cf. epigr. XXI):
Τίς σου, Κολχὶς ἄθεσμε, συνέγραφεν εἰκόνι θυμόν;
τίς καὶ ἐν εἰδώλῳ βάρβαρον εἰργάσατο;
ἆρ' αἰεὶ διψᾷς βρεφέων φόνον; ἤ τις Ἰήσων
δεύτερος ἢ Γλαύκη τις πάλι σοι πρόφασις;
ἔρρε καὶ ἐν κηρῷ παιδοκτόνε. σῶν γὰρ ἀμέτρων
ζήλων εἰς ἃ θέλεις καὶ γραφὶς αἰσθάνεται.

XXI. 4 ad factum *Ug.*, affectum *Ven.*[4] *a* 6 alternum *Ug.*, alterutrum *Ven.*[4] *a* *v.* 7 *et* 8, *qui alterius epigrammatis erant* 9 *et* 10, *huc transposui* 7 ensem *Ug.*, ense *Gronov* 9 indigna *Ug.* *Ven.*[4] *a*, nam digna *Accursius* matre *Ug.*, mater *Ven.*[4] *a*

XXII. In eandem *Scal. volgo* 3 adeo meritis *Ug.*, adeone sitis *Ven.*[4] 4 puta *Ug.*, picta *Ven.*[4] parcerae *Ug.* 5 nun nam *Ug.*, numnam *Iunt.* num *Ug.*, numne *Ven.*[4] 7 sis *Ug. volgo*, es non *scripsi* tui mens *Ug.*, tui uim *Lugd.*, tumorem *Peiper* 8 geli *Ug.*, zeli *Accursius* immodicum *Peiper* *vv.* 9 *et* 10 *in alterum quod antecedit epigramma post v.* 6 *transtuli*

DE PENELOPE.

XXIII. Intemerata procis et tot servata per annos 135
oscula, vix ipsi cognita Telemacho.
hinc mea virginitas facibus tibi lusit adultis:
arsit et in vidua principe verus amor.
5 saepe ego mentitis tremui nova femina somnis
lapsaque non merito sunt mihi verba sono.
et tamen ignotos sensi experrecta dolores
strataque tentavi sicca pavente manu.
nam tibi anhelanti supremaque bella moventi
10 paruit indulgens et sine voce dolor,
dente nihil violare fero, nihil unguibus ausae:
foedera nam tacita pace peregit amor.
denique non aviam tremulo clamore vocavi
nec prior obsequio serva cucurrit anus.
15 ipsa verecundo tetigi pallore puellas
impositum teneri fassa pudoris opus.

DE FRATRIBVS THEBANIS.

XXIIII. Nec Stygiis lucis ineunt sua foedera fratres 139
Oedipodionidae, de misero ah miseri.
namque etiam ex uno dum surgunt aggere flammae,
in diversa sui dissiliunt cineres.
5 infandos iuvenes, quos nec discordia cassos
luce nec in semet linquit atrox animus.
atque utinam et Thebas quissent partirier ipsas
regnorum et metas ut cinerum nebulas.

XXIIII. Anth. Pal. VII 396 (Plan. III 14, 2 Βιάνορος Βιθυνοῦ):
Οἰδίποδος παίδων Θήβη τάφος· ἀλλ' ὁ πανώλης
τύμβος ἔτι ζώντων αἰσθάνεται πολέμων.
κείνους οὔτ' Ἀίδης ἐδαμάσσατο κὴν Ἀχέροντι
μάρνανται, κείνων χὠ τάφος ἀντίπαλος
καὶ πυρὶ πῦρ ἤλεγξαν ἐναντίον. ὦ ἐλεεινοὶ
παῖδες, ἀκοιμήτων ἁψάμενοι δοράτων!

2 Stat. Theb. I 313 Oedipodionides VII 216 Oedipodionidas 3 Stat. Theb. XII 431 exundant diviso vertice flammae 4 Ovid. Trist. V 5, 36 scinditur in partes atra favilla duas 5 Ovid. Trist. V 5, 35 ipsa sibi discors Stat. Theb. XII 448 rogi discordis 8 Ovid. Trist. V 5, 31 sensus inest igitur nebulis quas exigit ignis

---

XXIII. '*fragmentum est et reliquiae iusti poëmatis*' *Scal.* (*sine dubio epistulae*) 3 luxit *Canter volgo* 4 invidia *Ug. volgo*, in vidua *Heinsius* 5 foemina *a* 7 ignoto *a* experecta *Ug.* 10 dolor *corruptum videtur* 11 nil unguibus *a* 15 ipse *a*

XXIIII. 3 surgentes *Ug.*, dum surgunt *scripsi*; ecce *pro* etiam *Peiper* (*servato* surgentes) 4 suos disiciunt *Hartel* (*servato* surgentes) cineris *Lugd. volgo* 8 metus *Ug.*, metas *Ven.*[4]

DE DEMOSTHENE.

XXV. Discere, si cupis, a doctis quam multa licebit. 141
quae nosti, meditando velis inolescere menti.
quae didicisti hauddum, discendo adsumere tendas.

CARMINA A THADAEO VGOLETO AVSONI EPIGRAMMATON LIBRO INSERTA.

DE EODEM. TRIMETRVM IAMBICVM.

XXVI. Habet sepulcrum non id intus mortuum, 246 (epit. 29)
habet nec ipse mortuus bustum super,
sibi sed est ipse hic sepulcrum et mortuus.

DE EADEM.

XXVII. Errasti attendens haec ilia nostra, iuvence: 61
non manus artificis lac dedit uberibus.

DE EADEM.

XXVIII. Pasce greges procul hinc, ne quaeso bubulce Myronis 62
aes veluti spirans cum bobus exagites.

XXV. 1 Cat. Dist. IIII 23, 1 Disce sed a doctis. 2 sq. Isocr. I 18 ἃ μὲν ἐπίστασαι, ταῦτα διαφύλαττε ταῖς μελέταις, ἃ δὲ μὴ μεμάθηκας, προσλάμβανε ταῖς ἐπιστήμαις

XXVI. Anth. Pal. VII 311 (Plan. III 7, 3 Ἀγαθίου σχολαστικοῦ) Εἰς Νιόβην:
Ὁ τύμβος οὗτος ἔνδον οὐκ ἔχει νεκρόν·
ὁ νεκρὸς οὗτος ἐκτὸς οὐκ ἔχει τάφον,
ἀλλ' αὐτὸς αὐτοῦ νεκρός ἐστι καὶ τάφος.
cf. Eustath. Macr. aenigma η' ed. Hilberg p. 209

XXVII. Anth. Pal. VIIII 721 (Plan. IIII 7, 9 Ἀντιπάτρου Σιδωνίου):
Μόσχε, τί μοι λαγόνεσσι προσέρχεαι; τίπτε δὲ μυκᾷ;
ἁ τέχνα μαζοῖς οὐκ ἐνέθηκε γάλα.

XXVIII. Anth. Pal. VIIII 715 (Plan. IIII 7, 3 Ἀνακρέοντος):
Βουκόλε, τὰν ἀγέλαν πόρρω νέμε, μὴ τὸ Μύρωνος
βοΐδιον ὡς ἔμπνουν βουσὶ συνεξελάσῃς.

XXV. 1 cupias *Ug.*, cupis a *Graeve* doctus *Ug.*, doctis *Par.* 3 aut dum *Ug.*, haud dum *Par.* dicendo *Vin. volgo* absumere *Ug.*, adsumere *Vin.* (*ex quibusdam codicibus*)

XXVI. *Insertum post epigr. LI* (quod *erat in epitaphiis XXVIII*), *cui inscriptum est* In signum marmoreum Niobes

XXVII. *Hoc et duo quae secuntur epigrammata in Ugoleti editione et in cod. a conlocata sunt post epigr. LXII, cui inscriptum est* Ad Daedalum de eadem buccula 1 attentans *Heinsius*, attundens (tundens) *vel* accedens *Peiper*

XXVIII. 2 bubus *Par. volgo*

DE EADEM.

XXVIIII. Me vitulus cernens immugiet, irruet in me — 63
taurus amans, pastor cum grege mittet agens.

DE EODEM.

XXX. Daphnen et Nioben saltavit simius idem, — 85
ligneus ut Daphne, saxeus ut Niobe.

IN DELIAM LASCIVIENTEM CVLTV.

XXXI. Delia, nos miramur, et est mirabile, quod tam — 104
dissimiles estis tuque sororque tua.
haec habitu casto, cum non sit, casta videtur,
tu praeter cultum nil meretricis habes.
5 cum casti mores tibi sint, huic cultus honestus,
te tamen et cultus damnat et actus eam.

AD GALLAM.

XXXII. Vado, sed sine me, quia te sine, nec nisi tecum — 105
totus ero, pars cum sim altera, Galla, tui.
vado tamen, sed dimidius, vado minor ipso
dimidio nec me iam locus unus habet.
5 nam tecum fere totus ero; quocumque recedam,
pars veniet mecum quantulacumque mei.
separor unus ego, sed partem sumo minorem
ipse mei, tecum pars mea maior abit.
si redeam, tibi totus ero: pars nulla vacabit,
10 quae mox non redeat in tua iura. vale.

XXVIIII. Anth. Pal. VIIII 730 (Plan. IIII 7, 18 Δημητρίου Βιθυνοῦ):
Ἤν μ' ἐσίδῃ μόσχος, μυκήσεται· ἢν δέ γε ταῦρος,
βήσεται· ἢν δὲ νομεύς, εἰς ἀγέλαν ἐλάσει.
XXX. Anth. Pal. XI 255 (Plan. II 38, 3 Παλλαδᾶ):
Δάφνην καὶ Νιόβην ὠρχήσατο Μέμφις ὁ σιμός,
ὡς ξύλινος Δάφνην, ὡς λίθινος Νιόβην.
XXXII. 2 Hor. Od. II 17, 5 sq. a, te meae si partem animae rapit maturior vis, quid moror altera

---

XXVIIII. 2 (mittet) amans *Ug.*, agens *Scal.*
XXX. *Conlocatum post epigr. LXXXXI*
XXXI. *Carmina XXXI—XXXV inserta post epigr. CVI.* De Deliam *Ug.*, Ad Deliam *Ven.*[4], In Deliam *scripsi*, In duas sorores diversorum morum *Par. volgo* 1 vos *Par. volgo* 3 abitu *Ug.*
XXXII. 1 Vado ego *Heinsius*

EPITAPHIVM CALLICRATEAE.

XXXIII. Viginti atque novem genetrici Callicrateae — 251 (epit. 34)
nullius sexus mors mihi visa fuit.
sed centum et quinque explevi bene messibus annos,
in tremulam baculo non subeunte manum.

IN PVERVM FORMOSVM.

XXXIIII. Dum dubitat natura marem faceretne puellam, — 107
factus es, o pulcher, paene puella, puer.

CARMEN AB HIERONYMO AVANCIO EDITVM.

DE MATRE AVGVSTI.

XXXV. Ante omnes alias foelix tamen hoc ego dicor, — 7
sive hominem peperi foemina, sive virum.

CARMEN A STEPHANO CHARPINO EDITVM.

DIDONI.

XXXVI. Infelix Dido, nulli bene nupta marito: — 247 (epit. 30)
hoc pereunte fugis, hoc fugiente peris.

XXXIII. Anth. Pal. VII 224 (Plan. III 12, 13 ἀδέσποτον):
Εἴκοσι Καλλικράτεια καὶ ἐννέα τέκνα τεκοῦσα
οὐδ᾽ ἑνὸς οὐδὲ μιῆς ἐδρακόμην θάνατον,
ἀλλ᾽ ἑκατὸν καὶ πέντε διηνυσάμην ἐνιαυτούς,
σκίπωνι τρομερὰν οὐκ ἐπιθεῖσα χέρα.
XXXIIII. 1 Hor. Sat. I 8, 2 incertus scamnum faceretne Priapum

---

XXXIII. 3 mēsibus *Ug.*, messibus *Ven.*[4] 4 tremula *Ug.*, tremulam *Ven.*[4]
XXXIIII. *Cf. Anth. lat. 263 R.* 2 natus *codd. Riesii ABCV* *In cod. Magliabecch. D VIII 3 saec. XVI vir doctus haec adscripsit: 'allusio est ad Critiae dictum, de quo Dio Chrysost. serm. XXI'* (*I 298, 12 D*)
XXXV. *Legitur hoc carminis cuiusdam fragmentum in ed. Veneta a. MDVII in lucem emissa f. LXXX*[r] *post Sulpiciae saturam*
XXXVI. *Legitur in ed. Lugdunensi a. MDLVIII in lucem emissa inter epitaphia post epit. XXVII.*

INDICES.

I. SCRIPTORVM.

II. NOMINVM ET RERVM.

III. GRAMMATICAE, ELOCVTIONIS, REI METRICAE.

I. INDEX SCRIPTORVM*).

Loci quos aut citavit vel significavit Ausonius (asteriscis adiectis hos notavi) aut imitatus est. accedunt loci Ausoniani, quos posteriores scriptores imitando expresserunt.

*) numeris solis significantur opuscula, litteris E, e, A adiectis Epistulae, Epigrammata, Appendix.

II. INDEX NOMINVM ET RERVM.

(littera l. adiecta lemmata significantur).

pereunte, so soll der Cubus auf irgend eine Weise eliminiert werden. Doch ist es viel wahrscheinlicher, dass der Dichter zeigen wollte, wie sich der Cubus bilde. Und da ist es wol möglich, dass er mit *pergente* freilich etwas räthselhaft meinte 'indem der Cubus in der Reihe der Zahlen 2. 4. 6 die Fortsetzung bildet'. Schön und präcis ist der Ausdruck nicht, aber wie gesagt möglich. Hätte man es mit einem Dichter zu thun, der klar und deutlich schreiben will, so würde die Conjektur *coebo emergente* am nächsten liegen'.

III. INDEX GRAMMATICAE, ELOCVTIONIS, REI METRICAE.

asteriscis adiectis verba, quae apud Ausonium solum leguntur, significavi.

Typis expresserunt Breitkopf et Haertel Lipsienses.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

p. XX v. 10 subscriptio illa Finit epistolarum liber primus *etiam in Magliabecchiano I 6, 29 legitur. — XXVI v. 28 Ravennati adiungas librum Holkhamiensem CCCXXIIII saeculi XV, quem primus commemoravit R. Foerster Philol. XXXXII 165. de hoc libro vir illustrissimus Alexander Napier, bybliothecae Holkhamiensis praefectus, litteris a me rogatus scripsit codicem esse formae maximae, splendide exaratum, ex eorum librorum numero, quos Raphael de Marcatellis, monasterii S. Bavonis, quod fuit ad Gandavum, abbas, confici iussit. contineri eo Ovidii carmina et Ausonii opuscula, ex editione Veneta altera descripta. — p. 234 (A. I 22, 3) lege* Troiani . . . conpulsi, cum. — *236 (A. I 28, 3)* percontans *scribendum. — 247 (A. III post v. 7) lege* Mitylenaeus. — *253 (A. V 3) adde ad hoc carmen propius etiam accedere epigramma, quod ex Philostrati codice Boissonade ad eiusdem Heroica p. 638 edidit* Ἀγαθίου ἢ Παλλαδᾶ· Μῆνιν ἄειδε μαθὼν καὶ μῆνιν ἄειδε διδάξας | οὐλομένην γαμετὴν ἠγαγόμην ὁ τάλας· | πᾶν δ' ἦμαρ μάχεται καὶ παννυχίη πολεμίζει, | ὡς παρὰ τῆς μητρὸς προῖκα λαβοῦσα μάχην. | ἢν δὲ θέλω σιγᾶν καὶ μαρναμένη ὑποείκειν, | ὅττιπερ οὐ μάχομαι, τοῦδ' ἕνεκεν μάχεται; *cf. Anth. Graec. ed. Iacobs III 747 et 885. — 265 col. 1 post v. 18 adde* Anth. lat. 218, 1: E. VI 1. — *266 col. 3 post v. 67 adde* Hor. Sat. II 3, 296: E. XXII 2, 25. — *267 col. 2 post v. 36 adde* Mart. X 37, 11: E. VII 2, 1. — *268 col. 1 v. 12 lege* Mostell. prol. 62 (65): IIII 1, 7 *et haec post v. 15 transpone; simul adde post v. 9* Plaut. Cas. III 2, 6 (432), Epid. II 2, 5 (189): E. XXIIII 56. — *268 col. 2 post v. 60 adde* Stat. Silv. II 1, 67: XV 11, 15 *et post v. 70* Stat. Silv. V 1, 18: XV 11, 10; *ibid. col. 3 post v. 4 adde* Stat. Theb. VII 210: XVI 2, 11. — *269 col. 2 v. 28 scribendum* Verg. Georg. IIII 6: XXVII 1, 7; E. XI 9. — *270 col. 1 post v. 28 adde* Verg. Aen. VII 262: E. XXV 93. — *ceterum hoc loco addam Ausonium in oratione, quae legitur in Ephemeride (IIII 3), imitatum esse carmen Tiberiani IIII. (cf. Baehrens. poet. Lat. min. III 267), id quod et ex toto colore et ex versibus quibusdam (cf. Tib. 1. 3. 28: Or. 1. 5. 58) intellegitur. — 276 col. 2 v. 57 lege* Glaucias. — *278 col. 2 v. 2 lege* Larisa. — *278 col. 2 v. 33 lege* Letoidae XVII 28, 2 *et haec post v. 48 transpone. — 283 col. 2 v. 1 post* XVIII 2, 9 *adde* '*(cf. Iulii Honorii Cosmographiam p. 35 R.)*' *et ibid. v. 26 lege* Sesostris. — *284 col. 2 vv. 28 sqq. scribendum* Thraecidicus, Thraecius, Thraessa *et haec post v. 23 transponenda. — 287 col. 2 v. 68 adde* 'Apollo, *gen.* Apollonis XX 172; e. 95, 7 *in V; cf. Ritschelii Opusc. II 493 et Plaut. Men. 871*'; *simul* applar *post* Apollo *repone. — 288 col. 1 v. 25 post* Henna *adde* herus. — *289 col. 1 v. 28 post* caperare *adde* '*(Plaut. Epid. V 1, 3* [599])'. — *290 col. 1 v. 12 adde* e contra XXVIIII 26 (*V*, at contra *P*). — *ibid. v. 30 adde* 'crinis *masc.* XVIII 2, 237; *fem.* XXIIII 2, 17 (?)'. — *290 col. 2 v. 14 adde* 'decas *acc.* decadam XXI 1, 27; *cf.* hebdomada'. — *ibid. v. 24 scribendum* 'defraudare VIII 6, 6; defrudare E. III 17 defrudata . . . mensae; defrudas E. XXII 1, 10 (*T*); defrudarentur XVIII 2, 109 (*X*)'. — *ibid. 28 dele* 'dĕhinc XVI 25, 6' *et scribe*: 'dĕhinc III 23; XVI 2, 4; 4, 2; 25, 6'. — *292 col. 2 post v. 48 adde* 'herus: heri V 16, 16 (*V*); herili XVIIII 57 (*VP*); erae XXV 4, 5 (*TM*, here *χE*), ero, erus, eris erorum E. XVI 2, 2. 4. 17 (*M*; hero, herus *et v. 17* m^2 heris herorum *T*)'. — *298 col. 2 post v. 22 adde* 'maestus e. 24, 5 maesto feretro (*cf. Verg. Aen. V 48*)'.